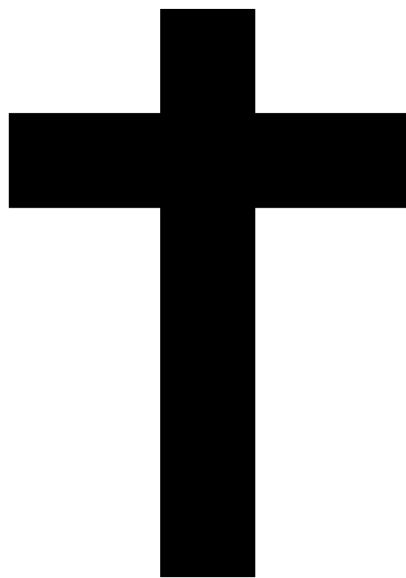

ut-Hun New Testament

Hun-Saare: ut-Hun New Testament New Testament

ut-Hun New Testament
Hun-Saare: ut-Hun New Testament New Testament

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Hun-Saare

Contributor: WBT Central Zone

© 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc. in cooperation with the Ut-Hun Bible Translation Project All rights reserved. The New Testament in ut-Hun (Eastern Dukawa)
All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
4b40cd80-7cb8-5d3d-8563-557f030f99d7

Contents

Matiyos	1
Markus	63
Ruka	100
Yohana	156
Senge-mo	198
Roma-ne	252
1 Korinti-ne	277
2 Korinti-ne	301
Garatiya-ne	315
Apisu-ne	324
Piripi-ne	333
Korosiya-ne	339
1 Tasaronika-ne	346
2 Tasaronika-ne	351
1 Timoti	354
2 Timoti	362
Titus	368
Pirimon	372
Yahuda-ne	374
Yakubu	394
1 Bitrus	401
2 Bitrus	408
1 Yohana	412
2 Yohana	418
3 Yohana	419
Yahudas	420
Ut-Hyangan	422

Takurda-o Matiyos

Rem-se ro n-me à:

Baag-o Yeso Kiristi un mat-o un wu ne 1:1—2:23
 Senge-m Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho 3:1-12
 Yo'os un Yeso m-ho un meger-to un wu ne 3:13—4:11
 Senge-m Yeso n-me un hun-ne o-Gariri 4:12—18:35
 Cir-mo Gariri ha-mo o-Urusharima 19:1—20:34
 Ho-ut ta'oor-to ur-kom yow yow o-Urusharima ne 21:1—27:66
 M-ine ut-marimar un m-rwuun ne cas mo un Wan-Koyan 28:1-20

*Baag-o Yeso Kiristi
(Ruka 3:23-38)*

¹ Takurda-o un baag-o Yeso **Kiristi**.^{*} Wu un rwuun un baag-o ko-Gwomo

Dawuda un **Ibrahi** ne.

² **Ibrahi** maturu **Ishaku**,
Ishaku maturu **Yakubu**,
Yakubu maturu **Yahuda** un sek-ye ye un wu ne.

³ **Yahuda** ne wu maturu Perez un Zera (inu un ye Tamar).

Perez maturu Hezuron,
 Hezuron maturu Aram,
⁴ Aram maturu Aminadab,
 Aminadab maturu Nashon,
 Nashon maturu Sarmon.

⁵ Sarmon maturu Bo'az (inu un wu Rahab),
 Bo'az maturu Obed (inu un wu Rutu),
 Obed maturu **Jesse**.

⁶ **Jesse** maturu ko-Gwomo **Dawuda**.

Dawuda maturu **Suremanu** (inu un wu ne'a Uriya ro gage wu).

⁷ **Suremanu** maturu Rehebowam,
 Rehebowam maturu Abija,
 Abija maturu Asa,

⁸ Asa maturu Jehoshapat,
 Jehoshapat maturu Jehoram,
 Jehoram maturu Uzziya.

⁹ Uzziya maturu Jotam,
 Jotam maturu Ahaz,
 Ahaz maturu Hezekiya,

¹⁰ Hezekiya maturu Manase,
 Manase maturu Amon,
 Amon maturu Josaya.

¹¹ Josaya maturu Jekoniya un hen-ne ye un wu ne, cin ba a un kuus ye
 m-guw so un dak-o o-**Babira**.[†]

¹² Bo a wotte ye o-**Babira** à,
 Jekoniya maturu Shetiyer,
 Shetiyer maturu Zerubaber,

¹³ Zerubaber maturu Abihudu,
 Abihudu maturu Eriyakim,

^{*} **Bqr-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. [†] **Bqr-o gaan:11** 1:6-11 Hyen komo: 2Gwm 24:14-15;
 2Nom 36:10; Irimi 27:20.

Eriyakim maturu Azor.

¹⁴ Azor maturu Zadok,

Zadok maturu Akim,

Akim maturu Eriwuda,

¹⁵ Eriwuda maturu Ereyazar,

Ereyazar maturu Matana.

Matana ne wu maturu **Yakubu**.

¹⁶ **Yakubu** maturu **Yusuhu** campo **Meri**,

Meri inu Yeso wu a m-zee **Kiristi** à.

¹⁷ Cir-mo un zaman-o **Ibrahi** ha-mo un yo ma ko-Gwomo **Dawuda**, zaman-
us op-us nass-se [14]. Zeeen-mo un ko-Gwomo **Dawuda** ha-mo un da-o a
kuuse **Isra**-ne m-guw o-**Babira** à, zaman-us op-us nass-se [14]. Komo da-o
a kuuse ye à, ha-mo un da-o a mate **Kiristi** à, zaman-us op-us nass-se [14]
komo.

A makt Yeso Kiristi

(Ruka 2:1-7)

¹⁸ Mat-o Yeso **Kiristi** o ka. Da-o **Yusuhu** ro un hoob-o **Meri** inu Yeso
ne ut-ge à, cin ba a un gegu ye ut-ge, a 'wossuru wu ro ur-uub ne de un
Kukt-o Shir.[‡] ¹⁹ Wan-ryap-de un wu **Yusuhu** kashi un net-wu, wu ro un
nome un **karamsa**-o un **Yahuda**-ne o-dorotte. Komo wu con wu 'ye **Meri**
m-'e n-me un hun-ne á, wu nomuru us-barag wu ho'ostu wu wukusse ba
un nap-o un net.

²⁰ Amba wu ro un ka barag-se, wan-tom-wu Wan-Koyan rwuunuru wu
ruru wu n-te o-bo, wu zeeru wu, "**Yusuhu** baag-o ko-Gwomo **Dawuda**,
taase o hoge gyer-o un dek un **Meri** ne'a ru, remen ka uub-de, de un **Kukt-**
o Shir de. ²¹ Wu met wa, wa egu wu ur-jin Yeso. Wata **wan-Gwu** remen
wu wu he m-gu un hun-ne be-de un **ba'as-to** un ye. §"

²² Ka rii-yo un kor kap remen a shooste rii-yo Wan-Koyan rwore à, cin
n-ga ne un nu-o un **wan-Rwor un Ma-to ShirIshaya** unze,

²³ "Wan-ne'a-wu nape campo á wu nom ur-uub,
wu met wa, wan-campo.

Komo a egu wu ur-jin *Imanuwer*."*

Ka jin-de *Imanuwer* de ro, *Shir ro be-ur gaan un na ne*.

²⁴ Bo **Yusuhu** zutute ka rew-mo à, wu nomuru yo wan-tom-wu Wan-
Koyan zee wu à. Wu gaaru ne'a un wu **Meri**. ²⁵ Amba wu nap wu ne'a á,
se da-o wu messe wa un wu à wan-campo. **Yusuhu** egu wu komo ur-jin
Yeso. †

Bor-us yoor

Gas-de un ya-us-nap so ur-horan

¹ Da-o ko-Gwomo **Here** ro ut-gwomo à, a mate Yeso un bo-o o-Betarami,
o ro n-me un dak-o o-Judiya à. Bo un mat un wu, hun-ne ya-us-nap
rwuunuru so ur-horan ye haanuru o-Urusharima. ² Ye cituru hun-ne o-cot,
"¿Kene ka wa-wu a mate à ro, wu he m-warag ko-Gwomo no **Yahuda**-ne
à? Te nak a makt wu remen te hyanag regen-yo un wu indunte ur-horan,
komo te un haan, te kwukte be-de un wu, te ye'et wu m-sek."

³ Bo ko-Gwomo **Here** hogute a makt wa-wu he m-re ut-gwomo à, hur-de
un wu naasuru deen, unze wu ken ko-Gwomo wu dek kwuur-o un wu.

‡ **Bor-o gaan:18** 1:18 Hyen komo: Ruka 1:27. § **Bor-o gaan:21** 1:21 Hyen komo: Ruka 1:31.

* **Bor-o gaan:23** 1:23 Hyen komo: Isha 7:14. † **Bor-o gaan:25** 1:25 Hyen komo: Ruka 2:21.

Kaane komo hur-de ʉn koob-ne ye ʉn wu kap naase deen. ⁴ Wu karaksuru kap o ʉn Gwomo-ne ye ʉn kon-se Shir ʉn **yan-Yoos-de o-karamsa** ne. Ka da-de wu cituru ye be-de **yan-Rwor ʉn Ma-to Shir** zee a met **Kiristi** a.

⁵ Ye shasuru wu, “ʉn bo-o o-Betarami, n-me ʉn dak-o o-Judiya. Te nak remen kaane **wan-Rwor ʉn Ma-to Shir** gene ʉs-hak deen se arge a, **wan-Rwor ʉn Ma-to Shir** zeeg:

⁶ “ No hun-ne ye o-Betarami ʉn dak-o o-Judiya,
wan-gaan be-ur no a warag caari-wu ʉn ko-Gwomo,
Komo wu dorutte hun-ne re **Isra-ne**
bo wa-ut-gut ro m-dorutte ʉn gut-to ʉn wu a.
Remen kaane bo-o no a warag
caari-o o-bo ʉn dak-o o-Judiya.’* ”

⁷ Bo **Here** hoge kaane a, wu agnuru ka ya-ʉs-nap-ye, ye rwuune so ur-horan a. Wu cituru ye wukusse, remen wu nept hond hond da-o ye hyane ka regen-yo a. ⁸ Bo ye rurute wu a, wu tomuru ye ha-mo o-Betarami, wu zee, “Ha no cekrendu me ma-to ʉn ka wa-wu ceen. ʉn ra-o no hyente wu a, no muun, no ruru me, remen me ʉn ce re um heet m-kwuktu wu.”

⁹ Komo bo ye komte hoge ʉn ma-to ʉn ko-Gwomo a, ye argu arag-mo ʉn ye. ʉn cow-yo ʉn ye, ye hyanuru ka regen-yo, yo ye hyane ur-horan a. Zak-o horu ye deen bo ye hyane yo komo a. Ka regen-yo ro ʉn co-o ʉn ye, ye ro yo m-dore har yo haaru yo esuru o-Betarami be-de wa ro a. ¹⁰ Bo ye hyente o-regen a, men-to ʉn ye shiiru o-zak deen. ¹¹ Ka ya-ʉs-nap-ye cowuru o-hur. Ye hyanuru wa ʉn inu ʉn wu ne **Meri**, ye kwukuru ʉn co-o ʉn wu, ye nomuru wu ur-bongon. Ka da-de, ye rwunturu ba-to ʉn ye, to ʉn hwor. Ye ya'uru wu o-zinariya, ʉn to ken saw-to m-shi'igin to ne to, a m-aag “ut-**parakanse** a” ʉn m-now ne mo a m-aag “o-**mur**” ne a.

¹² Ye warguru ʉn dak-o ʉn ye ʉn cow-o hor-yo, remen Shir ka'aksutu ye m-bo ye jar ye warag be-ur **Here** a.

*Yusuhu ne ʉn Meri somog
ha-mo ʉn dak-o o-Masar*

¹³ Bo ka ya-ʉs-nap-ye aragsute a, wan-tom-wu Wan-Koyan ruru **Yusuhu** n-te m-bo, **wan-tom-wu Shir** zeeru, “Ine, o dek ka wa-wu ʉn inu ʉn wu ne, no som ha-mo ʉn dak-o o-**Masar**. No she'et reeno, se um zeeg no jo'on, remen karma-ne **Here** a hoob ka wa-wu, remen ye hoot wu.”

¹⁴ **Yusuhu** inuru wu deuru ka wa-wu ʉn inu ʉn wu ne ka tet-mo, wu neuru dak-o o-**Masar**. ¹⁵ Wu she'eturu reeno o-**Masar** se da-o **Here** mare a. To ka ʉn kor remen a shoote rii-yo Wan-Koyan rwore a ʉn nu-o ʉn **wan-Rwor ʉn Ma-to Shir** ʉnze, “Es-mo o-**Masar** um agne wa re.”†

*Karma-ne Here hoomte yakar
yan-campo-ne ʉn dak-o o-Betarami*

¹⁶ Bo **Yusuhu** ʉn ya-den-o ʉn wu ne aragsute so ʉn dak-o o-**Masar** a, ko-Gwomo **Here** napuru ʉnze weer-se ka ya-ʉs-nap-ye nomo wu. Remen kaane wu swooru ʉs-ryaab deen. Wu baksuru da-o ka ya-ʉs-nap-ye rure wu ye hyanag ka regen-yo a. Wu tomuru karma-ne ye hoom yakar yan-campo-ne kap ye ro o-Betarami a ʉn riib-se ʉn o ne, cir-mo ʉn yan-hak-ʉs yoor ha-mo n-dak, hond hond-mo ʉn ka da-o ya-ʉs-nap-ye ruru wu ma-to ʉn ka wa-wu a. ¹⁷ ʉn kaane a shoose rii-yo a rwore ʉn nu-o ʉn ko-**yan-Rwor ʉn Ma-to Shir** Irmiya, ʉnze,

¹⁸ “A hogute ʉs-'won ʉn bo-o o-Rama,

* **Bor-ʉs yoor:6** 2:6 Hyen komo: Mika 5:2. † **Bor-ʉs yoor:15** 2:15 Hyen komo: Hose 11:1.

'wɔn-se ʊn tʊk-mɔ ʊt-mɛn deɛn.
Rahira rɔ ʊs-'wɔn remen yakar-ye ʊn wʊ,
 Wʊ kwangute ʊt-kweemse
 remen yakar-ye ʊn wʊ mereste."‡

*M-jo'on so ʊn dak-ɔ o-Masar
 ha-mɔ ʊn bɔ-ɔ o-Nazaret*

¹⁹ Bɔ **Here** mereste à, wan-tɔm-wʊ Wan-Koyan rʊrʊ **Yusuhu** n-te m-bo o-**Masar**, ²⁰ **wan-tɔm-wʊ Shir** zeeru **Yusuhu**: "Inɛ, o dek ka wà-wʊ ʊn inu ʊn wʊ nɛ, o warag dak-ɔ o-**Isra**, remen n-ga ye ro ʊn hoob-ɔ ʊn wà ye hoot wʊ à, ye mereste."

²¹ **Yusuhu** inuru, wʊ dekurʊ wà ʊn inu ʊn wʊ nɛ, wʊ warguru dak-ɔ o-**Isra**. ²² Amba bɔ **Yusuhu** hogute wà **Here**, wata, Arkirayos wʊ rɔ ʊn gwomo-to o-Judiya dekste kwuʊr-o Tato ʊn wʊ à, wʊ hoguru o-gyer wʊ waragte reɛnɔ. Amba bɔ Shir ka'aktu wʊ ʊn m-bo à, ʊnze wʊ jar wʊ he o-Judiya á wʊ hessuru ha-mɔ o-Gariri. ²³ Wʊ she'eturu ʊn bɔ-ɔ o-Nazaret,§ remen a shoosté rii-yo a rwoɛ ʊn nu-ɔ ʊn **yan-Rwoɛ ʊn Ma-to Shir** à ʊnze, "A eeg wʊ ko-ya-o-Nazaret."

Bor-ús tet

*Kɔ'ot-o Yohana Wa-m-Yo'os
 ʊn hun-ne m-hɔ*

(Mark 1:1-8; Ruka 3:1-18; Yoha 1:19-28)

¹ ʊn ká da-ɔ ɔ, **Yohana** Wa-m-Yo'os ʊn **hun-ne m-hɔ**, takne senge-mo ʊn wʊ. Wʊ kɔ'ote Ma-to Shir o-dákár ɔ ʊn dak-ɔ o-Judiya. ² Wʊ rɔ m-zɛɛ, "Yagu nɔ nom **ur-ba'as**, nɔ muʊn be-de Shir, remen **Gwomo-to Shir*** nomsunte yow yow." ³ **Yohana** wʊ **Ishayawan-Rwoɛ ʊn Ma-to Shir** nome ma-to ʊn wʊ, ʊn hak-se n-jim. **Ishaya** zeeg,
 "Wʊ ken wʊ rɔ ʊn eeg-se ʊn hun-ne o-dákár
 ye haan ye hoge wʊ.

Wʊ rɔ m-zɛɛ, 'Ja'asʊ nɔ Yawe o-cɔw wʊ haante.

Ja'asʊ nɔ wʊ o-cɔw tete.' "†

⁴ Matuku-de **Yohana** cope à, ʊn can-se o-dorom a cɛɛ ɔ. Wʊ gak hap-yo o-ka ʊn byon-o ʊn wʊ. Rii-yo m-re yo ʊn wʊ yege-e ye ʊn wuug-mɔ ʊn sɔ nɛ.‡ ⁵ Hun-ne haanuru rwuʊn-mɔ ʊn bɔ-ɔ o-Urusharima ʊn ye o-Judiya nɛ kap, komo ʊn kap riib-se ʊn Roog-ɔ o-Joda nɛ. Ye ʊn haan ye hogute **Yohana** o-dákár. ⁶ Ye rɔ m-rwoɛ ʊn **ba'as-to** ʊn ye, komo **Yohana** rɔ ye m-yo'os m-hɔ ʊn Roog-ɔ o-Joda.

⁷ Amba bɔ **Yohana** hyente **Parisa**-ne ʊn **Saduki**-ne deɛn ye rɔ m-haan remen wʊ yo'ostú ye m-hɔ à, wʊ zeeru ye, "Nɔ m-raab nɛ untun yakar-ye ʊn herhyat! ¿Wa rure nɔ nɔ som swɔ ʊr-koob ɔ Shir roa 'ye nɔ à?§ ⁸ Nom nɔ rem-se a hette m-nap ʊnze nɔ yagute nom **ur-ba'as** à. Ka da-de, nɔ haan remen ʊm yo'ostú nɔ m-hɔ. ⁹ Taase nɔ nom ʊs-sɛs ʊn hoog-m nɔ ʊnze **Ibrahi** wʊ rɔ Tato nɔ. Tɔka toa ruut nɔ á. Mɛ nɔ m-rure, Shir a hoks nome ʊn **Ibrahi** yakar ʊn ka ta'ar-to. (Urege wʊ conog).* ¹⁰ Shir ru'uste nu-ɔ ʊr-yar ɔ ʊn piish ʊt-ma ʊn 'wʊn-de o-'yo. 'Yo-yo mate yakar-ye ʊr-bon

‡ **Bor-ús yoor:18** 2:18 Hyen komo: Irimi 31:15. § **Bor-ús yoor:23** 2:23 Hyen komo: Mark 1:24;

Ruka 2:39; Yoha 1:45. * **Bor-ús tet:2** 3:2 ʊt-Girik: Gwomo-to n-Tɔn shir, komo n-tɔn Mati 3:2; 4:17; 5:3,10,19,20; 7:21; 8:11; 10:7; 11:11-12; 13:11,24,31,33,44,45,47,52; 16:19; 18:1,3,4,23; 19:12,14,23; 20:1; 22:2; 23:13; 25:1. † **Bor-ús tet:3** 3:3 Hyen komo: Isha 40:3 (ʊt-Girik). ‡ **Bor-ús tet:4** 3:4

Hyen komo: 2Gwm 1:8. § **Bor-ús tet:7** 3:7 Hyen komo: Mati 12:34; 23:33. * **Bor-ús tet:9** 3:9 Hyen komo: Yoha 8:33.

á, a kups yo a jorbe o-ra. Kaane Shir he 'ya ɔn hun-ne ɔr-koob ye yage nom ɔn rii-yo depe à.†”

¹¹ Ka da-de **Yohana** zeeru hun-ne, “Me de m-ho me no m-yo'os, remen a nept no yagute nom **ur-ba'as**. Amba wu argu me ut-gos à wu roon ɔn jim ɔn de, ko ka'ante-to ɔn wu me bo'os um us to á. Wu he no m-yo'os ɔn **Kukt-o Shir**, o-ra ne komo. ¹² Wu ro ɔn kok-de ɔn wu ne de m-je, wu je hyo-ye ɔn wu. Komo wu karakse hyo-ye ɔr-bon, wu ru n-me ɔn byo-de ɔn wu, amba wu tuks ka nu-to o-ra o a hoks m-ryomos á.”

*Yohana yo'oste Yeso n-te m-ho
(Mark 1:9-11; Ruka 3:21-22)*

¹³ ɔn ka da-o Yeso rwuune es-mo o-Gariri, wu haaru ɔn Roog-o o-Joda. Wu ɔn ha remen **Yohana** yo'ostu wu m-ho. ¹⁴ **Yohana** conuru wu m-wen. Wu zeeru Yeso, “Me, wu ro o-hoob o yo'ostu me m-ho à, ¿ya rwo'e o hette m-haan be ɔn de um yo'ostu wo? O jiiшту me. Wo depe o yo'os me m-ho.”

¹⁵ Amba Yeso shasuru wu, “ɔn ka da-o wo depe o yo'os me m-ho. Kaane ro ɔr-bon ne remen a shooste myet o ɔn rii-yo Shir cone à.” Bo **Yohana** hogute kaane à wu yo'osuru Yeso m-ho.

¹⁶ Remen kaane **Yohana** yo'osuru Yeso m-ho. Bo Yeso rwunte m-ho à, da-o gaan, Ton-o tikshiru. Yeso hyanuru **Kukt-o Shir** ro m-kergune ɔn sha-mo o-gorop, har o ciruru n-ton ɔn wu. ¹⁷ Ka da-de Shir teprunuru zee-mo n-Ton o-shir, “Wu ka wu ro Wa re, wu me m-con à. Wu me m-hoge rerem-mo ɔn wu deen à.‡”

Bɔr-ɔs nass

*Ko-Gwɔmo-wu ɔn ya-ɔt-kɔt
megerte Yeso*

(Mark 1:12-13; Ruka 4:1-13)

¹ Ka da-de, **Kukt-o Shir** wooturu Yeso n-me o-dakar remen **ko-Gwɔmo-wu ɔn ya-ɔt-kɔt** megertu wu.* ² Yeso nomog o-**swoot** ut-ho kwooz-ut yoor [40] m-tet m-how ne. Remen kaane, mer bopuru wu deen.

³ **Ko-Gwɔmo-wu ɔn ya-ɔt-kɔt** haanuru, wu megruru Yeso. Wu zeeru Yeso, “Urege wo **Wa-wu Shir** wu, rwo ka ta'ar-to barme rii-yo m-re!”

⁴ Yeso shasuru, “Gense to ro ɔn takurda-o Shir unze,
“ ɔn rii-yo m-re o cot

hun-ne hette kum m-hoog á,
se de gom-to rwuune ɔn nu-o Shir à kap.† ”

⁵ **Ko-Gwɔmo-wu ɔn ya-ɔt-kɔt** heete Yeso o-Urusharima bo-o so-o. Wu deturu Yeso reen o n-ton ɔn **Pyo-o Shir** be-de jiište m-pipir à. ⁶ Ka da-de **ko-Gwɔmo-wu ɔn ya-ɔt-kɔt** zeeru Yeso, “Urege wo **Wa-wu Shir** wu, hukse, o hebe n-dak. Gense to ro ɔn takurda-o Shir, unze,
“ ‘Shir a ru yan-tom-ye ɔn wu ye 'er wo.

Yea goks wo ɔn kom-to ɔn ye,
taase o hebe ut-ta'ar o hoge m-hoog.‡ ”

⁷ Yeso zeeru wu, “Gense to ro ɔn takurda-o Shir, unze, ‘Wo meger Yawe Shir ru á!§ ”

⁸ **Ko-Gwɔmo-wu ɔn ya-ɔt-kɔt** dooru Yeso m-heet n-ton ɔn o ken haag-o, o m-pipir deen. Wu kuturu Yeso dak-to ɔn hono o-dak pitip ɔn gwomo-to

† **Bɔr-ɔs tet:10** 3:10 Hyen komo: Mati 7:19. ‡ **Bɔr-ɔs tet:17** 3:17 Hyen komo: Taka 22:2; Bɔng 2:7; Isha 42:1; Mati 12:18; 17:5; Mark 1:11; Ruka 9:35. * **Bɔr-ɔs nass:1** 4:1 Hyen komo: Yahu 2:18; 4:15. † **Bɔr-ɔs nass:4** 4:4 Hyen komo: Kara 8:3. ‡ **Bɔr-ɔs nass:6** 4:6 Hyen komo: Bɔng 91:11-12. § **Bɔr-ɔs nass:7** 4:7 Hyen komo: Kara 6:16.

un to ne, un seps-mo un to ne. ⁹ Wu dooru Yeso m-zee, "Kap o un to ka man hoks wo to m-ya'as, o nom gwomo-to un to, urege wo kwuktutu me o 'ye me, m-sek."

¹⁰ Yeso zeeru wu, "Arag kane **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** o! Remen gense to ro un takurda-o Shir unze,

" 'Nome Yawe Shir ru m-guw, wu wu cot o he m-kwukte.'* "

¹¹ Ka da-de, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** arguru, wu yage Yeso. **Yantom-ye Shir** haanuru ye nomoru Yeso m-senge.

Yeso takante rworu un Ma-to Shir dak-o o-Gariri

(Mark 1:14-15; Ruka 4:14-15)

¹² Da-o Yeso hoge karma-ne ka'ag **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** à, Yeso inuru wu warguru dak-o o-Gariri.† ¹³ Se da-o wu ha bo-o o-Nazaret à, ka da-de ne, wu yaguru o-Nazaret wu haaru bo-o o-Kapanahum o ro reen o n-riib o un mar-o Gariri ma-de un dak-o o-Zeburun, o-Napari ne.‡

¹⁴ Yeso un nom kaane remen a shooste ri-yo **Ishayawan-Rwor** rwore à, o-da deen o arge à unze,

¹⁵ "Men tom ne um ruru no hun-ne ye un dak-o o-Zeburun un dak-o o-Napari ne.

No ye ro yow yow un mar-o Gariri ne à,

un pes-to un Roog-o o-Joda ne,

komo un hun-ne ne ye ro un dak-o o-Gariri à,

be-de ye ro **Yahuda**-ne á ro ur-she'et à.

¹⁶ Ka hun-ne ye ro ur-she'et n-me o-comb à, ye hyen caari-mo m-cecar.

Cecar-mo Shir, untun bo ho-ur ro m-rwuun n-sot à, Moa rwuun be-de un

ka ye kukt-to un ye merse à."§

¹⁷ Cin ka da-o Yeso cire ko'ot-o Ma-to Shir, wu ro m-zee, "Yagu no nom **ur-ba'as**, no muun be-de Shir, remen da-o Shir he ut-gwomo à nomsunte yow yow."*

Yeso ak yan-ship un jan nen nass

(Mark 1:16-20; Ruka 5:1-11)

¹⁸ Yeso ro m-arag n-riib o un Mar-o o-Gariri. Wu hyanuru ye ken hen-ne ye nen yoor, Simon wu a m-zee Bitrus à, un hen un wu ne wu a m-zee Andarawus à. Ye ro m-jorbe o-yo n-me o-mar, remen ye ya-m-ship un jan-ye, un baab-to un jan ne. ¹⁹ Yeso zeeru ye, "Dond no me, man muut no yan-neke-m re. Man yoosu no bo no he haante un hun-ne be un de à."

²⁰ Ba un naas o-da, ye yaguru saw-to un ye to ye rotte un ship un jan à, ye doruru Yeso.

²¹ Bo Yeso aragte un co à, wu hyanuru ye ken hen-ne ye nen yoor komo. Ye ro **Yakubu** un hen un wu ne **Yohana** yakar Zebedi. Ye ro un ja'as un yo-o un ship un jan o-hat un tato-o un ye ne, ye shipt jan. Yeso aaguru ye.

²² Da-o gaan, ye yage o-hat kap un tato un ye ne, ye doruru Yeso.

Yeso guug hun-ne deen

(Ruka 6:17-19)

* **Bor-qs nass:10** 4:10 Hyen komo: Kara 6:13. † **Bor-qs nass:12** 4:12 Hyen komo: Mati 14:3; Mark 6:17; Ruka 3:19-20. ‡ **Bor-qs nass:13** 4:13 Hyen komo: Yoha 2:12. § **Bor-qs nass:16** 4:15-16 Hyen komo: Isha 9:1-2. * **Bor-qs nass:17** 4:17 Hyen komo: Mati 3:2.

23 Yɛso bɔpɔ m-pa'ag myet dak-ɔ o-Gariri, wɔ rɔ ɔr-yoos ɔn kuke-to ɔn yoos ɔn Ma-tɔ Shir. Wɔ rɔ m-ko'ot **Ma-tɔ m-Rerem** to ɔn gwɔmo-to Shir. Komo wɔ taaste gom-se ɔn hun-ne ɔn ya-ba-m-gugaaz mɔ o-wɔr ne.†
 24 Remen kaane, ma-to ɔn wɔ wɔoru ko ɔ ke dak-ɔ o-Siriya da-o gaan. Ye ma'asuru wɔ m-hante ɔn ya-ɔs-gom go-ɔs-go, ɔn yan-swɔ ɔr-koob ne, ɔn ye **ya-ɔt-ko**t da'e ɔt-hi ne à ɔn ya-o-tattara ne, ɔn ryam-ne komo. Wɔ taasɔ gom-se ɔn ye myet. 25 Hun-ne ɔt-moor ne doruru wɔ es-mɔ o-Gariri. Ye ken ye rwuun-mɔ o-Urusharima ɔn dak-ɔ o-Judiya ne. Ye ken ye rwuun-mɔ ɔn be-de ye m-aag, *Bo-ɔt op à*, har ɔn es-mɔ ɔn pesto-de ɔn sɔ ɔn horan-de ɔn Roog-ɔ o-Joda.

Ko'ot ɔn Ma-tɔ Shir n-ton ɔr-haag

Bɔr-ɔs taan

(Mati 5—7)

1 Bɔ Yɛso hyente hun-ne morogsute deen à, wɔ daarɔ n-ton ɔr-haag, wɔ she'eturu. Bɔ wɔ she'ette à, yan-neke-mɔ ɔn wɔ haarɔ be-de ɔn wɔ. 2 Wɔ cirɔ ye m-yoose ɔn yo ka:

*Ya-o-zak
(Ruka 6:20-23)*

- 3 “Ya-o-zak-ye, ka ye nape ɔnze koob-ne ye rɔ,
ye rotte Shir á,
remen gon ye rɔ be-de ɔn gwɔmo-to ɔn wɔ.
4 Ya-o-zak-ye, ka ye rɔ ɔn tuk-mɔ ɔt-men m-moka à,
remen Shir a gwu'ursu ye ɔt-men.*
5 Ya-o-zak-ye, ka ye russe ɔr-hi gwergwer à,
remen Shir a bopsu ye rii-yo ɔn hono o-dak kap.†
6 Ya-o-zak-ye, ka ye cone m-nom rii-yo Shir cone à,
remen Shir a coks ye.‡
7 Ya-o-zak-ye, ka ye m-hoge 'won-ur ɔr ɔn ye ne à,
remen Shir a hoge 'won-de ɔn ye ɔn cen ye.
8 Ya-o-zak-ye, ka ye rɔ ɔn men-ɔt pus-to ne à,
remen ye§ hyen Shir.¶
9 Ya-o-zak-ye, ka ye rɔ m-con hun-ne she'et ba ɔt-ween à,
remen Shir a dek ye yakar-ye ɔn wɔ.”
10 Ya-o-zak-ye, ka ye hun-ne reese ɔr-koob à,
remen ye rɔ m-nom ɔn yo depe à, Shir a ru ye o-zak,
remen gon ye Shir cone ɔn gwɔmo-to ɔn wɔ.*
11 Ya-o-zak-ye nɔ, da-ɔ hun-ne pyapu nɔ à, ye reesu nɔ ɔr-koob, komo ye nomo nɔ men-ɔt jaas-to go-ɔs-go rem re.† 12 Nom nɔ o-zak remen kaane,
remen 'yons-ur gos-de rɔ nɔ ɔr-'er n-Ton shir. Kaane hun-ne ye ɔn ye ya-n-ga-ye nome **yan-Rwɔr ɔn Ma-tɔ Shir** n-ga, ye ba'u nɔ à.‡

*Ka ye dore Yɛso à ya ye rɔ
untu m-por m-cecar ne
(Mark 9:50; Ruka 14:34-35)*

† **Bɔr-ɔs nass:23** 4:23 Hyen komo: Mati 9:35; Mark 1:39. * **Bɔr-ɔs taan:4** 5:4 Hyen komo: Isha 61:2. † **Bɔr-ɔs taan:5** 5:5 Hyen komo: Bɔng 37:11. ‡ **Bɔr-ɔs taan:6** 5:6 Hyen komo: Isha 55:1-2. § **Bɔr-ɔs taan:8** 5:8 Hyen komo: Bɔng 24:3-4. * **Bɔr-ɔs taan:10** 5:10 Hyen komo: 1Bit 3:14. † **Bɔr-ɔs taan:11** 5:11 Hyen komo: 1Bit 4:14. ‡ **Bɔr-ɔs taan:12** 5:12 Hyen komo: 2Nom 36:16; Seng 7:52.

13 Komo Yeso zeeru, "Ya no ro untu m-por be-de un hun-ne ye un hono o-dak. Amba urege rere-mo m-por taag, ¿re a he m-nom a muute mo m-rere ne? Mo waragte hwaa, se a ukse mo, a yawag us-na."§

14 Yeso zeeru, "Ya no ro untu m-cecar be-de un hun-ne ye un hono o-dak. Ai, bo-o a ma'e n-ton ur-haag à a hoks o m-wuke á.* 15 Kaane o komo a m-do ur-pitirra a hok de o-shaar á, se de a sek de n-ton ur-deeg remen de ye'et hun-ne ye o-hur m-cecar.† 16 Kaane komo, she'et no cas remen hun-ne hyenet rii-yo no m-nom à, yea bum Tato no wu n-Ton shir."‡

Yoos-ur Yeso n-te o-karamsa

17 Yeso zeeru, "Taase no hyen no zee men haan um sokste **karamsa-o Mosa** un yoos-de un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne. Me haan remen um sokste to á, se de remen um shooste to. 18 Nip-o me no m-rure, urege de o-Ton o-dak ne ro kon, yatt ko o-keer ko ya-o-dakka yo he m-sokse n-me un yoos-de o-**karamsa** á. Se a shooste koyan kap.§ 19 Remen kaane bo un wu jesse ko o-gaan be-de un ka **karamsa**-ut rek-to to à, wu yoose komo hun-ne ye jetem to. Shir a zee hwaa ka net-wu ro be-de un gwomo-to Shir. Amba kap wu dore to à har wu yoose ye ken ye, a deet wu ur-bektuben n-me un gwomo-to Shir.

20 "Me no m-rure, urege kashi un she'et-ur no de jiish de un **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne á, noa cuw n-me un gwomo-to Shir á ko hiin.

Yeso yooste unze a nom us-ryaab á (Ruka 12:57-59)

21 "No hogussute a russute hun-ne na ye n-ga, unze, 'Wo jar o ho net á,' gaan-o zee 'bo un wu ho net à, a he'et wu be-de un piishi wu ut-ma.'*

22 Amba me no m-rure, wu ro us-ryaab un or un wu ne à, Shir a nom us-ryaab un wu ne komo a piishe wu ut-ma. Komo bo un wu nome us-ryaab un or un wu ne à, har wu ce'e wu jin-ur yo-de a he'et wu be-de m-piish ut-ma to sek-ye un Shir. Komo wo kute or ru ut-yage har o zee wu ko-raag! To, o bupse o ka cow-yo un den-o o-ra!"

23 Yeso haaru co m-zee, "Urege wo un ma-to m-hwobbe m-yar n-te un **hana**-o ur-**seke** o Shir, o baksuru unze wu ken wu zee o nomote wu ur-yo-de, 24 Wo hwobe yar-m ru o-**hana** á. Ur-takan neke be-de un or ru no hongse un wu ne. Ka da-de o haan o he'edbe yar-m ru be-de Shir."

25 Yeso zeeru komo, "Urege wu ken wu zee o nomote wu ur-yo-de har wu ro wo un ma-to m-heet be-de un m-piish ut-ma, nom hor-m-hor o hongse un wu ne. Nom bo o he m-nom à no ess ut-ma un wu ne cin ba no un wo be-de un m-piish ut-ma. Unya kaane á, wua mossu wo un wan-piish ut-ma ne. Komo ko-ya-m-piish ut-ma wua mossu wo un yan-tom-ye un wu ne ye ke wo. 26 Nip-o me wo m-rure, urege wu nomog kaane, rii-yo a rwuntutu wo kane, se o topk kap bo un rii-yo a wo m-dore à."

Yeso yooste unze a nom o-ás á

27 Ka da-de Yeso zeeru, "No hogussute ka **karamsa**-o, 'Taase o hoob ne'a wu un net á.'† 28 Amba me no m-rure, taase ma net gut ne'a-wu ro ne'a un wu á komo wu cun m-rewe un wu ne n-me un hur-de un wu. Urege net nomog kaane, wu nomog o-ás o ka un wu ne n-me un hur-de un wu.

§ **Bqr-qs taan:13** 5:13 Hyen komo: Mark 9:50; Ruka 14:34-35. * **Bqr-qs taan:14** 5:14 Hyen komo: Yoha 8:12; 9:5. † **Bqr-qs taan:15** 5:15 Hyen komo: Mark 4:21; Ruka 8:16; 11:33. ‡ **Bqr-qs taan:16** 5:16 Hyen komo: 1Bit 2:12. § **Bqr-qs taan:18** 5:18 Hyen komo: Ruka 16:17. * **Bqr-qs taan:21** 5:21 Hyen komo: Rwuu 20:13; Kara 5:17. † **Bqr-qs taan:27** 5:27 Hyen komo: Rwuu 20:14; Kara 5:18.

29 Urege yish un du ro wo m-rwo **ur-ba'as**, hus de o jore. A jiish wo o taage yish-ur gaan be-de un dok-to un wur-o ru otte a jorbe wur-o ru ur-bir n-me den-o o-ra à. ‡ 30 Komo ka ro, urege kom-o ru o-gaan ro wo m-rwo **ur-ba'as**, kups o o jore. A nom ur-bon wo hokse jore un yo ken rii-yo un hoog-m ru o gwu'ursute Shir ur-hur, otte a jorbe wur-o ru ur-bir n-me un den-o o-ra à." §

Yeso yooste unze a caas ut-ge á
(Mati 19:9; Mark 10:11-12; Ruka 16:18)

31 Yeso zeeru komo, "Wu ken wu zeeg yo ka unze 'Urege wu ken net-wu ho'oste ne'a un wu, se wu ya'astu wu takurda-o un caas ut-ge.'" 32 Amba me no m-rure, net a hoks ho'os un ne'a un wu urege ka ne'a-wu rewete un wu ken campo wu ne. Taase net ho'os ne'a un wu remen yo ken rii-yo un hon. Urege wu ho'oste ne'a un wu remen yo ken rii-yo un hon, wu rwo'og wu o ka nom o-as urege ka ne'a-wu gaag wu ken campo wu. Komo urege campo gaag ne'a-wu campo un wu ho'ose à, Shir dek o ka ka net-wu nomog o-as." †

Yeso yooste a jar a tond á

33 Yeso haaru co m-zee, "No hogussute o ken **karamsa-o**, o ya-n-ga-ye na gokse à us-hak deen se arge à. O zeeg, 'Taase no taage m-shoos un rii-yo no surte nu à. Yo depe à shoos rii-yo o zee woa nome Yawe à.'" 34 Amba rii-yo me no m-rure à yo ro, taase no tond á por por. Taase no tond un jin-de un Ton-o shir á, remen kane Shir ro un gwomo-to un wu. § 35 Taase komo no tond o-dak, remen o ro un kus-o un na-se un wu. Taase komo no tond un jin-de o-Urusharima, remen o-Urusharima bo-o caari-o o un ko-Gwomo Shir.* 36 Taase komo o tond un hi un du á, remen woa hoks m-muut un ko can-o o-gaan yo wakte o-pus yo ko o-rim yo á. 37 Urege o conog m-zee 'Ee' zee 'Ee,' urege 'Ay' o, zee 'Ay.' Rii-yo pase kaane à, yo-yo yo. Yo rwuune un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à."

Ur-yish ur-yish ne
(Ruka 6:29-30)

38 Ka da-de Yeso zeeru, "No hogussute de ka **karamsa-o**, 'Urege net hogussute wu ken wu m-hoog ur-yish ko o-yin, se a nome wu m-hoog un yish-de un wu ko un yin-yo un wu.'" † 39 Amba me no m-rure, taase o muute wu ken wu o-yo yo bo wu nomo wo à. M-sha urege wu ken wu hutu wo o-raag, ur-geeg de ur-re, wo muse á wakse wu o kuse à wu buse. 40 A nom wu ken wu zeeg o nomote wu ur-yo-de. Wu zeeru ko-yan-m-piish ut-ma wu rumse wu matuku un du, urege ka net-wu nomog kaane, ya'as wu myet un cop-o ru ne. 41 Urege wu ken ko-karma-wu rwo'og wo ur-hew mer-ur gaan, ut-saw ne neke o dek to har mer-ut yoor. 42 Wu konu wo gwu à, gu wu. Wu haane komo hoob-o un moog be un du à, wo wen wu á."

Con yan-yage-ut ru
(Ruka 6:27-28,32-36)

‡ **Bqr-qs taan:29** 5:29 Hyen komo: Mati 18:9; Mark 9:47. § **Bqr-qs taan:30** 5:30 Hyen komo: Mati 18:8; Mark 9:43. * **Bqr-qs taan:31** 5:31 Hyen komo: Kara 24:1; Mati 19:7; Mark 10:4. † **Bqr-qs taan:32** 5:32 Hyen komo: Mati 19:9; Mark 10:11-12; Ruka 16:18; 1Kor 7:10-11. ‡ **Bqr-qs taan:33** 5:33 Hyen komo: Rewi 19:12; Qog 30:2; Kara 23:21. § **Bqr-qs taan:34** 5:34 Hyen komo: Yaku 5:12; Isha 66:1; Mati 23:22. * **Bqr-qs taan:35** 5:35 Hyen komo: Isha 66:1; Bong 48:2. † **Bqr-qs taan:38** 5:38 Hyen komo: Rwu 21:24; Rewi 24:20; Kara 19:21.

43 Yeso haaru co m-zee, "No hogussute o-karamsa unze, 'Con net-wu conu wo à, † o yage wu yagu wo à. 44 Amba me no m-rure, con no yan-yage-ut no! § Ye ro no un reese ur-koob à, no kon Shir 'ye ye o-kwum! 45 Nom-mo un kaane, a hante no waktute yakar-ye un Tato no wu n-Ton shir. Wu ro m-rwo ho-de rwuun m-cecas ne n-te un ye ro kashi un hun-ne un ye ro rii-ye o-saa ne à. Komo wu tomon kem n-te un ye ro kashi un hun-ne à, un ye ro rii-ye o-saa ne à. 46 Urege ye conu no à, ye no m-con cot, noa kum ur-'yons o ka á. Ko **yan-goks un tar**, un yan-men-ut jaas-to ne, ye ro m-con un ye cone ye à. 47 Urege nay-ne no cot no m-gas, ya no nome o ka yo no jiište ye ken ye? Ay, ko ye ro **Yahuda**-ne á, ye ro m-con un nay-ne ye un ye. 48 Remen kaane se no ma'as ba un be-de ut-reeb bo Tato no wu n-Ton shir ro ba un be-de ut-reeb à."*

Bqr-qs cind

Yeso yooste bo a he 'ya m-yar à

1 Yeso haaru co un yooste un yan-neke-mo un wu. Wu zeeru, "Da-o no nome rii-yo ur-bon taase no nom un yish-ye un hun-ne remen ye bumut no. Urege no nomog rii-yo ur-bon remen hun-ne bumut no, noa kum ur-'yons be-ur Tato no wu ro n-Ton shir á.*

2 "Remen kaane da-o wo 'ye m-yar, o guut koob-ne, taase o rure hun-ne bo o he yo m-nom à. Urege no m-nom un kaane, no waragte untun ya-o-shepe, ye ro m-nom un kaane un kuke-to un yoos un Ma-to Shir, komo us-cow ne remen hun-ne bumut ye. Nip-o me no m-rure, ye kumuste 'yons-de un ye be-de un hun-ne. 3 Amba urege woa gu ko-koob, wo yage ko wan-yen-du wu nep rii-yo wo m-nom á. 4 Remen kaane, 'ya m-yar wukusse. Ka da-de, Tato na wu ro m-hyan rii-yo wo m-nom wukusse à, wua top wo."

Yeso yooste bo a he kon un Shir à

(Ruka 11:2-4)

5 Yeso zeeru, "Komo urege no ut-ma un Shir ne, no nom bo ya-o-shepe ro m-nom á. Ye ro m-con ye ine eso n-me un kuke-to un yoos un Ma-to Shir ye konot, komo ut-bakse ne be-de hun-ne ro m-go'one à remen hun-ne hyenet ye. Nip-o me no m-rure, ye kumuste o ka kom-de un 'yons-de un ye. † 6 Amba da-o o he m-kon un Shir rii à, cow o-kuke, o tige ish. O kon Shir Tato na wu a m-hyan á, komo Tato na wu ro m-hyan un rii-yo a nome wukusse ba hun-ne un hyan wu á, wua top wo."

7 Yeso zeeru, "Urege no un kon un Shir rii, taase no ma'as m-bim ba m-nap un rii-yo no m-rwor á. Ye nape Shir á, ye ro m-kon kaane remen ye ro us-barag shir-ye un ye conog m-hoge un gon ka kon-se. Ye ro m-hyan yea kum rii-yo ye ro us-kon à, remen ye cepk ut-ma deen da-o us-kon. 8 Taase no kon untun ye da-o no us-kon á, remen Shir Tato na nepste rii-yo no o-hoob à, cin ba no un kon wu." 9 Yeso zeeru, "Kaane no he m-kon:

"Tato na wu ro n-Ton à,

A sekemse jin un du.

10 Gwomo-ut ru haan,

A nom rii-yo o cone à hono o-dak,

Bo a m-nom n-Ton à.

‡ **Bqr-qs taan:43** 5:43 Hyen komo: Rewi 19:18. § **Bqr-qs taan:44** 5:44 Mo ken gen-mo un do: Ru no ye pyape no à, no kone ye Shir 'ye ye o-kwum. Komo no nome ye yage no à, rii-yo ur-bon. Hongse Ruka 6:27-28. * **Bqr-qs taan:48** 5:48 Hyen komo: Rewi 19:2; Kara 18:13. * **Bqr-qs cind:1** 6:1 Hyen komo: Mati 23:5. † **Bqr-qs cind:5** 6:5 Hyen komo: Ruka 18:10-14.

11 Ya tẹ caane rii-yo m-re yo un ka ho-de.

12 O soksu tẹ **ba'as**-ut tẹ,
bọ tẹ m-sokse un ye rọ tẹ m-nome ut-**ba'as** à.

13 Taase o heet tẹ n-me ut-meger á,
Amba gu tẹ be-de o-yo yo.†

14 “Urege nọ sokso tẹ or nọ ne **ur-ba'as** tọ ye nomu nọ **ur-ba'as** à, Tato nọ wu n-Ton shir ma káane wu he nọ m-sokse. 15 Amba urege nọ sokse hun-ne **ur-ba'as** á, kaane Tato nọ wua sokse nọ tọ ma nọ **ba'as-tọ** á.‡”

*Yeso yooste bọ
a he nom o-swoot à*

16 Yeso zeeru, “Da-o nọ o-**swoot** à, nọ naas o-co bọ ya-o-shepe rọ m-naas un co-se un ye á. Ye rọ m-naas un co-se un ye remen ye kututé hun-ne, ye rọ o-**swoot**. Nip-o me nọ m-rure, ye kumuste o ka kom-de un 'yons-de un ye. 17 Amba da-o wọ rọ o-**swoot**, sapt co-o ru, o taam m-now ur-hi, bọ o wete m-nom à. 18 Taase hun-ne nep wọ o-**swoot**. Nom bọ Tato na wu rọ n-Ton à, wu a m-hyan á, wu wu cot nape. Wu hyeneste yo wọ m-nom à ba hun-ne un nap. Komo wua topo wọ.”

*O-kwum n-Ton shir
(Ruka 12:33-34)*

19 Yeso zeeru komo, “Taase nọ karakse hi un nọ o-kwum un hono o-dak á. Be-de yege-ren m-shebe ne he o m-naas à káne n-dak. Be-de komo hyow-ne he m-cow ye hiw yo nọ esse à.* 20 Se de nọ karakse hi un nọ o-kwum n-Ton shir, rii-yo rọ kashi be-de Shir à. Be-de ren m-shebe ne a hoks o m-naas á, komo hyow-ne a hoks m-cow ye hiwit ur-hyow á. 21 Nom kaane remen be-de kwum-o ru rọ à, káne hur-ur du rọ.”

*Pitirra-de o-wur
(Ruka 11:34-36)*

22 Yeso zeeru, “Yish-ye rọ ur-pitirra de o-wur, urege yish ru rọ kerker, kap un wur-o ru o shi m-cecar ne. 23 Amba urege yish ru rọ kerker á, woa hyen ur-bon ne á. Ya rọ untun wu rọ n-me o-comb à. Urege cecar-mo depe o nom à mo rọ kon á, ashi n-me o-comb o ka o rọ.”

24 Yeso zeeru, “Yatt ko-guw-wu he m-hoks un nome un hun-ne yoor m-guw da-o gaan á, ko wu cun wan-gaan wu yage wan-gaan, ko wu es un wan-gaan wu yo'og wan-gaan, kaane o komo yatt bọ nọ he m-nom nọ cunut Shir un hwor ne á.”

*Sher be-de un Shir
(Ruka 16:13; 12:22-31)*

25 Ka da-de Yeso zeeru, “Remen kaane me nọ m-rure, taase nọ ryegen bọ nọ he nekette m-hoog à, untun rii-yo nọ he m-re, ko yo nọ he m-swọ à, ko komo bọ nọ he m-nom nọ kumut rii-yo m-cop un wur-ut nọ á. ¿Hoog-m mo arag rii-yo m-re á? ¿Komo wur-o jiish saw-tọ nọ he m-cop á?” 26 Yeso zeeru, “Gwot nọ de yege-no. Ye ur-go á, ye rọ ne m-ce á, ye m-kamas ur-byo á. Kap un kaane ne Tato na wu n-Ton wu rọ ye m-reegte. ¿Shir wu jiish nọ m-con deen arge bọ wu cone ye á? Remen kaane Shir a 'ye nọ rii-yo m-re yo nọ cone à. 27 ¿Wan wu ne be un nọ regen-o un wu he hoks m-gu ho-tọ un mar-mo un wu woosune?”

† **Bqr-ús cind:13** 6:13 Mo ken gen-mo un do: Remen ut-gwomo tọ ma ru tọ, ur-beeb ne, o-mok ne ba m-ta. Amin. § **Bqr-ús cind:15** 6:14-15 Hyen komo: Mark 11:25. * **Bqr-ús cind:19** 6:19 Hyen komo: Yaku 5:2-3.

28 Yeso haaru co m-zee, “Nɔ ryegen ɔn saw-tɔ nɔ he m-cɔp á. Gwɔt nɔ mɔk-tɔ o-kɔt bɔ tɔ rɔ m-bɔ'ose à, tɔ rɔ m-senge kɔ m-ce ɔt-gund á.

29 Amba kap ɔn kaane ne, me nɔ m-rure kɔ ko-Gwomo **Suremanu** myet ɔn gwomo-tɔ ɔn wu ne, wu nom geger-tɔ wo'e untun kɔ o-gaan be-de ɔn tɔ á.† 30 ¿Urege har Shir rɔ m-nome ɔn gwɔ-se o-kɔt ɔt-geger tɔ rɔ kane caane, m-buk a tɔks tɔ à, yagunte nɔ? Nɔ m-she be-de ɔn wu deen á!

31 “Remen kaane taase nɔ ryegen nɔ zee, ‘¿Ya ne te he m-re? ¿Kɔ ya te he m-swɔ?’ Kɔ komo, ‘¿Ya te he m-cɔp?’ 32 Taase nɔ warag untun ye nape Shir á. Ye rɔ ɔn hoob-o ɔn se ka rem-se. Tato nɔ wu n-Tɔn wu nepste nɔ ɔn hoob-o ɔn ka rem-se kap. 33 Amba rii-yo jiishe à ɔr-takan yo ka, hoob nɔ gwomo-tɔ ɔn wu, komo nɔ she'et kashi ɔr-she'et de ɔn wu bɔ wu cone à. Ka da-de, wu 'ye nɔ ka rem-se kap.

34 “Remen ɔn kaane, taase nɔ ryegen remen m-buk. Remen ho-de ɔn buk-de roon ɔn gon con-mo ɔn de ne. Regen-o ɔn caane bɔ'ossutu nɔ remen caane.”

Bɔr-ɔs ta'yoor

Nɔ piishe hun-ne ɔt-ma á

(Ruka 6:37-38,41-42)

1 “Nɔ piishe hun-ne ɔt-ma á, taase a piishi nɔ. 2 Nɔ nak bɔ nɔ piishe hun-ne à, kaane Shir he nɔ m-piishe. Urege nɔ me'esute hun-ne ɔr-bon ne, Shir a me'esu nɔ ɔr-bon ne. Amba nɔ me'ese hun-ne ba ɔr-bon kaane Shir he nɔ me'ese ba ɔr-bon.*

3 “¿Ya o rotte gwɔt ɔn ya o-gwo yo rɔ n-me ɔn yish-ɔr ɔr ru à, amba wo hyan cik-o rɔ ɔn de ma ru yish-de? 4 ¿Kɔ komo re ne o he m-nom o zeet ɔr ru, ‘Yage ɔn hussutu wo ya gwɔ-yo rɔ n-me ɔn yish ɔn du à,’ wo kaane o-cik ne ɔn de ma ru yish-de? 5 Wo ko-ya-o-shepe! Hussusse cik-o rɔ n-me ɔn yish ru à, remen o hyenet cas bɔ o he m-husse ɔn ɔr ru ya o-gwo yo rɔ n-me ɔn yish-de ɔn wu à.”

6 Yeso zeeru, “Nɔ ya'as yege-wo rem-se Shir se ba m-kukop á. Urege nɔ nomog kaane, ya waktune ye hogussu nɔ m-hoog. Nɔ jorbe yege-arede saw-tɔ ɔn hwɔr á! Ye yawag ka saw-tɔ ɔs-na se ɔn ye.”

Kon nɔ ɔs-kon, nɔ hoob, nɔ kɔ'ot ish

(Ruka 11:9-13)

7 Yeso zeeru, “Sengu nɔ kon-se Shir rii-yo nɔ cone à, wu 'ye nɔ. Sengu nɔ hoob-o rii-yo nɔ cone à, Shir a 'ye nɔ. Sengu nɔ kɔ'ot ɔn ish, Shir a tikshi nɔ. 8 Remen kap wu kone à, wu kum be-de Shir. Myet wu hobe be-de Shir à, wu kum. Komo kap wu kɔ'ote ish à, Shir a tiksɔ wu.

9 “¿Kɔ, wu ken wu rɔ kon be-ɔr nɔ tat-ne, wu he urege wà ɔn wu konog wu rii-yo m-re, wu ya'as wu ɔr-ta'ar? 10 ¿Kɔ wan-gaan be-ɔr nɔ tat-ne urege wà ɔn wu konog wu o-jan, wu ya'as wu o-hwo? 11 Nomog nɔ yege-yo-ye nɔ nak bɔ nɔ he m-ya ɔn yakar nɔ rem-ɔs so-se à. Yagunte Tato nɔ wu n-Tɔn shir, ai wu 'ye yan-kon-se ɔn wu rem-ɔs so-se!” 12 Yeso zeeru, “Myet bɔ nɔ cone hun-ne nomo nɔ à, se nɔ nomotu ye kaane, remen o ka o rɔ **karamsa-o Mosa** ɔn yoos-de ɔn **yan-Rwɔr ɔn Ma-tɔ Shir** ne n-ga.”†

O-ish rek-o ɔn ish-o caari-ne

(Ruka 13:24)

† **Bɔr-ɔs cind:29** 6:29 Hyen komo: 1Gwm 10:4-7; 2Nom 9:3-6. * **Bɔr-ɔs ta'yoor:2** 7:2 Hyen komo: Mark 4:24. † **Bɔr-ɔs ta'yoor:12** 7:12 Hyen komo: Ruka 6:31.

¹³ Yeso zeeru, “Cow nɔ ʊn gwɔmo-tɔ Shir ʊn ish-o rek-o. Remen cow-yo rɔ m-ha be-de m-mar à ʊn ka ish-o ne rɔ m-hoob ne. Komo ya-m-dore ʊn ka cow-yo rɔ deen. ¹⁴ Amba ish-o rɔ m-ha be-de ʊn hoog à, rek-o o. Cow-yo ʊn o komo rɔ m-'ya ʊr-koob de m-dore. Yan-dore-mo ʊn yo komo ye rɔ deen á.”

A m-nap o-'yo ʊn gon mat-de ʊn yo
(Ruka 6:43-44)

¹⁵ Yeso zeeru, “Nom nɔ ja be-de ʊn **yan-Rwor ʊn Ma-to Shir** ye ʊt-bɔ. Ye rɔ m-haan be ʊn nɔ ʊn sha-mo ʊn yege-ca ye rɔ m-naas á. Amba ʊn hur-de ʊn ye, ya ye rɔ ʊntun yege-dur, ye rɔ ʊn hoge ʊn mer deen à. ¹⁶ A m-kum ʊn yakar-ye m-rum ʊn 'yo-yo o-yokor á, ko ne ʊt-hey ʊn 'yo-yo gog á. Kaane komo rɔ be-de ʊn hun-ne, ʊn gon she'et-de ʊn ye, de ye rɔ ʊr-she'et à, nɔ he ye m-nap. ¹⁷ Kaane komo ko yo ke kashi-o 'yo-yo yoa met yakar-ye ʊr-bon, 'yo-yo ʊn ba ʊr-bon komo yo met yakar-ye ba ʊr-bon. ¹⁸ Bɔ 'yo-yo ʊr-bon yoa hoks m-mat ʊn yakar-ye ba ʊr-bon á, kaane komo 'yo-yo ba ʊr-bon yoa hoks m-mat ʊn yakar-ye ʊr-bon á. ¹⁹ Kap 'yo-yo yage mat ʊn yakar-ye ʊr-bon à, hun-ne a saag yo a jorbe o-ra.‡ ²⁰ Remen kaane nɔ hette m-nap ʊn **yan-Rwor ʊn Ma-to Shir** ye ʊt-bɔ ʊn bu-yo rem-se ye m-nom à.”§

Me wet nɔ m-nap á
(Ruka 13:25-27)

²¹ Yeso zeeru, “Ba myet-o ʊn hun-ne ye rɔ me m-zee ‘Gos-wu, Gos-wu à,’ ye he m-cow ʊn den-o ʊn Gwɔmo-tɔ o-Shir* á. Se de ye nome rii-yo Tato re wu n-Tɔn shir cone à. ²² ʊn ho-de piish ʊt-ma, hun-ne deen yea zee me, ‘Gos-wu! Gos-wu! Te rworog Ma-to Shir ʊn jin ʊn du! Te ruut **ya-ʊt-kot** ʊn jin ʊn du! Komo, te nom rem-se ʊt-hyat ʊn jin ʊn du.’ ²³ Ka da-de man zee ye, ‘Me wet nɔ m-nap á. Ine nɔ be ʊn de, nɔ yan-men-ʊt jaas-to.’† ”

Hun-ne nen yoor ya-ʊt-ma tɔ ʊt-kur
(Ruka 6:47-49)

²⁴ Yeso zeeru, “Remen kaane, wu hoge ka ma-ʊt re tɔ à, wu nom komo bɔ ʊm zee à, wu warag ʊntun ko-ya-ʊs-weer wu ma'e hur-o ʊn wu n-te o-ta'ar à. ²⁵ Bɔ kem caari hyeete à, mar-ʊt shiiru m-ho. Yo-m indundurɔ mo tamuru ká hur-o. Amba ká hur-o he á, remen ká net-wu maag o n-ton o-ta'ar. ²⁶ Myet bɔ ʊn wu hoge ma-ʊt re à, komo wu yage m-nom bɔ ʊm zee à. Ya wu rɔ ʊntun wu ken ko-raag-wu, wu ma'e hur-o ʊn wu n-te m-hyereg à. ²⁷ Bɔ kem caari hyeete à, mar-ʊt shiiru m-ho, yo-m indundurɔ mo tamuru ká hur-o. Komo kap mo ʊn ká hur-o heeru, he-de ʊn diniyo komo!”

Gwɔmo-ʊt Yeso

²⁸ Bɔ Yeso komte rwor ʊn ka rem-se à, morog-de ʊn hun-ne ye hoge wu à, ye bopuru o-nu ʊn cow-yo wu yoosutu ye à ʊn rem-se wu yoose ye ne à. ²⁹ Ye ʊn zee kaane, remen Yeso yoosu ye bɔ yan-Yoos-de ʊn **karamsa-o Mosa** rɔ m-yoos á. Wu yoosutu ye ʊntun net-wu kumne ʊt-gwɔmo be-de Shir à.‡

‡ **Bɔr-ʊs ta'yoor:19** 7:19 Hyen komo: Mati 3:10; Ruka 3:9. § **Bɔr-ʊs ta'yoor:20** 7:20 Hyen komo: Mati 12:33. * **Bɔr-ʊs ta'yoor:21** 7:21 ʊt-Girik: Gwɔmo-tɔ n-Tɔn. † **Bɔr-ʊs ta'yoor:23** 7:23 Hyen komo: Bɔng 6:8. ‡ **Bɔr-ʊs ta'yoor:29** 7:28-29 Hyen komo: Mark 1:22; Ruka 4:32.

Bɔr-ʉs eer

*Yeso taasute net ʉt-cim
(Mark 1:40-45; 5:12-16)*

¹ Bɔ Yeso kyergunte n-ton ʉr-haag à, hun-ne deen doruru wu. ² Wu ken ko-**cim**-wu, haaru be-de ʉn wu, wu kwukturu ʉn co-o ʉn wu. Wu zeeru, “Gos-wu, ʉrege o conog, wo hoks me m-taase ʉn gom re.”

³ Yeso tabburu kom-o ʉn wu, wu ci'uru ka net-wu. Komo Yeso zeeru, “Um conog, gom ru te.” Ba ʉn rem kane, **cim**-to ʉn wu ta'e. ⁴ Ka da-de Yeso zeeru wu, “Wo jar o rure net bo nome á. Amba neke, o kute wan-**Cow ʉn kon-se Shir**, wur-o ru taag. Komo o **seke ʉr-seke** bo **karamsa-o Mosa** zee à. Nom kaane remen o kutute hun-ne ʉnze **cim**-ʉt ru taag.”*

*Yeso taaste gom-o ʉn wa-wu
ʉn wu ken ko-karma-wu ko-Roma
(Ruka 7:1-10; Yoha 4:43-54)*

⁵ Bɔ Yeso cʉwte ʉn bo-o o-Kapanahum à, wu ken caari-wu ʉn ko-karma-wu ʉn **Roma**-ne, wu haanuru be-de ʉn Yeso. Wu konuru wu, wu zee, ⁶ “Gos-wu, me ʉn ko-ya-m-guw ne wan-campo wu piishe á. Wu ro o-hur domb, wu ro m-hoks m-nukte á, wu ro m-swɔ ʉr-koob deen.”

⁷ Yeso zeeru wu, “Man habe, ʉm taasute wu gom-o ʉn wu.”

⁸ Ko-caari-wu ʉn ko-karma-wu ʉn **Roma**-ne shasuru Yeso, “Gos-wu, me bo'os o habe ʉn hur-o re á, amba nom ʉt-ma temb, gom-o ʉn wan-guw-m re a te. ⁹ Remen me ʉn ce re ʉn kus-o ʉn gwomo-to ʉn ye ken ye ʉm ro, komo me ʉn karma-ne ʉn kus-o re. Me m-zee ʉn wan-gaan, ‘Neke, o nom kaane,’ wu neke. Wu ken komo me m-zee, ‘Haan,’ wu argu m-haan. Um zee ko-guw re, ‘Nom yo ka kaane,’ wu nomuru.”

¹⁰ Bɔ Yeso hogute kaane à, wu bopuru o-nu. Wu zeeru yan-neke-mo ʉn wu, “Nip-o me no m-rure, ko n-me ʉn dak-o o-**Isra** me tak m-kum wa-m-sher m-'wons ne untun wu ka á. ¹¹ Me no m-rure hun-ne deen ye ro **Yahuda**-ne á yea haan so ʉr-horan, ʉr-horim ne rwuun-mo ʉn to ken dak-to. Ye she'ette ye reet o-biki be-ʉr gaan ʉn **Ibrahi** ne ʉn **Ishaku** ne ʉn **Yakubu** ne ʉn **Gwomo-to Shir**.†‡ ¹² Amba Shir a jorbu no n-me o-comb no ye depete no wakte hun-ne ye ʉn wu à, amba no yage. Kane no he ʉs-kan ʉn haw-se ʉn yin-ne.”§

¹³ Ka da-de Yeso zeeru ka caari-wu ʉn ko-karma-wu ʉn **Roma**-ne wu, “Neke jo o-hur, gom-o ʉn ko-guw ru a te bo o shere à.” Ba ʉn rem, wur-o ʉn ko-yan-guw-mo ʉn wu taaru.

*Yeso taasute moon Bitrus ne gom
(Mark 1:29-31; Ruka 4:38-39)*

¹⁴ Bɔ Yeso cʉwte ʉn hur-o Bitrus à, wu 'wosuru ko-moon Bitrus ne'a wu ro domb, wur-o dengute wu o-ra. ¹⁵ Yeso ci'uru kom-o ʉn wu, ka gom-o dossuru. Wu inuru wu nomoru ye rii-yo m-re.

*Yeso taaste gom-se ʉn hun-ne deen
(Mark 1:32-34; Ruka 4:40-41)*

¹⁶ Bɔ rim-m nomte à, hun-ne hanturu Yeso ye **ya-ut-kot** da'e ʉt-hi à deen. Wu ruuturu **ya-ut-kot** ʉn rwɔr ʉt-ma temb. Wu taasuru komo ya-ʉs-gom gom-se ʉn ye kap. ¹⁷ Yeso ʉn nom to ka kaane remen a shooste rwɔr-m **Ishayawan-Rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** ʉnze,

* **Bɔr-ʉs eer:4** 8:4 Hyen komo: Rewi 14:1-32. † **Bɔr-ʉs eer:11** 8:11 Gwomo-to n-Ton o-shir.

‡ **Bɔr-ʉs eer:11** 8:11 Hyen komo: Ruka 13:29. § **Bɔr-ʉs eer:12** 8:12 Hyen komo: Mati 22:13; 25:30; Ruka 13:28.

“Wu deƙ swo ur-koob un na,
wu taaste gom-us na.”*

Ya-m-zee yea dore Yeso
(Ruka 9:57-62)

¹⁸ Bɔ Yeso hyente caari-de un buug-de un hun-ne keste wu gew à, wu zeeru yan-neke-mo un wu, “A pes no de ká jit-de o-mar de reeno.”

¹⁹ Ka da-de wu ken **wan-Yoos-de o-karamsa** haanuru. Wu zeeru Yeso, “Wan-yoos, man doru wo myet ko ke so o ha'e.”

²⁰ Yeso zeeru wu, “Ege-ruug ro un wu-to un ye ne, yege-no komo un be-to un rew-mo un ye ne. Amba me **Wà-wu un net**† mett be-de m-rew á.”

²¹ Wu ken wu n-me un yan-neke-mo un wu zeeru wu, “Gos-wu, yage um he um jukt tato re to kon da-o wu mere. Ka da-de um haanuru, um doruru wo.”

²² Amba Yeso zeeru wu, “Dond me, o yage margan-ne ye o-kukt, ye jukt or un ye un margan-ne.”

Yeso kangute yo-mo un kem
(Mark 4:35-41; Ruka 8:22-25)

²³ Ka da-de Yeso cowuru hat-o m-ho, yan-neke-mo un wu doruru wu.
²⁴ Ka da-de yo-mo m-'wons indundururu o-mar har ho-m ro m-daan mo ro m-cow n-me o-hat, amba Yeso ro kane, wu ro m-rew. ²⁵ Yan-neke-mo un wu haaru, ye yonsuru wu. Ye zee, “Gos-wu, gu te, ho-m a re te!”

²⁶ Yeso zeeru ye, “¿Remen yan no hogute o-gyer kaane? Nott m-sher be un de deen á.” Ka da-de wu inuru, wu tepruru ka yo-mo un ka sa-mo ne, kap o un ka be-de resuru ceen.

²⁷ Ka hun-ne bopuru o-nu, ye zeeru hi un de un ye, “¿Yan gon net-wu ne wu ka, wu ro har m-sa m-yo ne mo ro wu m-nome o-dorotte?”

Yeso dossute hun-ne ya-ut-kot
(Mark 5:1-20; Ruka 8:26-39)

²⁸ Yeso un yan-neke-mo un wu ne, wooru un de ka jit-de o-mar o o-Gariri de. Ha-mo un dak-o o-Gadarenes. Ka da-de hun-ne yoor-ye **ya-ut-kot** ro m-rangse à rwunuru n-me us-saag, ye kawnuru Yeso ne. Ye waktussute rii-ye o-gyer ba m-sok har ma yatt-wu ro m-dore un ka cow-yo á.

²⁹ Ye kanguru Yeso, “**Wà-wu Shir**, ¿ya o cone un te ne **ya-ut-kot**? ¿Ko wo un haan o ye'et te ur-koob cin ba da-o un woon o Shir esse à?”

³⁰ Un co-o un ye hiin, de ken caari-de un kur-de un yege-arede ro kon, ye ro ut-re. ³¹ Ka **ya-ut-kot** ye konuru Yeso, ye zee, “Wo ruutu te be-de un ka hun-ne yoor-ye, o yage te cwut un ka kur-de un arede de.”

³² Yeso zeeru ka **ya-ut-kot** ye, “To, neke no.” Ye ruuru be-de un ka hun-ne yoor-ye, ye cowuru n-me un yege-arede. Un gyept-o un yish, kur-de un arede nupuru us-rek ye yirugburu, ye heburu n-me o-mar. Ho-m reeru ye.

³³ Bɔ yan-gut-de un arede hyente kaane à, ye somuru cow-mo o-bo be-de den-to un ye ro à. Ye rururu hun-ne rii-yo kore à. Komo ye rururu hun-ne yo kore un ka hun-ne yoor-ye ne à, ye ro un **ya-ut-kot** ne à. ³⁴ Myet-mo un hun-ne ye o-bo rwunuru hyan-o Yeso. Bɔ ye hyente wu à, ye konuru wu, wu ru un dak-o un ye.

* **Bɔr-ɔs eer:17** 8:17 Hyen komo: Isha 53:4. † **Bɔr-ɔs eer:20** 8:20 “Wà-wu un net,” con-de de Yeso ro hi un de un wu à.

Bɔr-ʉs jero

Yeso taaste gom-o ko-ryam
(Mark 2:1-12; Ruka 5:17-26)

¹ Yeso cowuru hat-o m-ho, un yan-neke-mo un wu ne. Ye pasuru Mar-o o-Gariri, ye cowuru o-Kapanahum bo-o un wu. ² Ye ken hun-ne ye hanturu Yeso ko-ryam. Wu ro domb o-karanga, wu ro m-hoks un nukt un wur-o un wu á. Yeso napuru ka hun-ne ye shereste unze Yeso a hoks taase un wu ka gom-o. Yeso zeeru ka ko-ryam-wu, "Wan-yen de, wo jar o-regen á, a sokste **ba'as**-ut ru!"

³ Bo ye ken **yan-Yoos-de o-karamsa** ye hoge kaane à, ye zeeru or un ye ne, "Ka net-wu ro ut-ma sa o zee wu ro Shir."

⁴ Amba Yeso nepste barag-se ro un hur-de un ye à. Wu zeeru ye, "¿Remen yan o notte un barag-ʉs yo-se un hur-ut no kaane? ⁵ ¿Ya jishe kupse, um zee, 'Um sokste **ba'as**-ut ru,' ko a zee, 'Ine o hewwe ur-hew?'"

⁶ Man kutu no unze, me **Wa-wu un net** ro ut-gwomo ne to un soks ut-**ba'as** un hono o-dak." Ka da-de, Yeso zeeru ko-ryam, "Ine eso, o mos karanga-o ru, o ji o-hur." ⁷ Ka net-wu inuru pee, komo wu ji'uru un hur-o un wu. ⁸ Bo morog-de un hun-ne hyente kaane à, ye hoguru o-gyer. Ye bomuru Shir, wu ya'e net gon ka gwomo-to à.

Yeso ak Matiyos
(Mark 2:13-17; Ruka 5:27-32)

⁹ Bo Yeso reete co ur-hew à, wu hyanu wu ken ko-**yan-goks un tar** wu. Jin-de un wu Matiyos. Wu ro tara be-de un goks un tar. Yeso zeeru wu, "Dond me, o warag wan-neke-m re." Matiyos inuru, wu doruru Yeso.

¹⁰ Bo ho-ur warge so m-rim à, Yeso reeru rii-yo m-re un hur-o Matiyos. Yan-goks un tar un **ya-ur-ba'as** ne deen, ye she'eturu be-ur gaan un Yeso ne un yan-neke-mo un wu ne. Ye reeru be-ur gaan un Yeso ne. ¹¹ Bo **Parisa**-ne hyente kaane à, ye zeeru **yan-neke-m Yeso**. "Udepe ko-yan-yoos-ur no re rii-yo m-re un **yan-goks un tar** ne, un **ya-ur-ba'as** ne á."*

¹² Bo Yeso hogute to ka à, wu zeeru, "Yan-ba-ʉs-gom ro un hoob-o ko-ya-ʉs-baat á, se de ya-ʉs-gom ye ro m-hoob un ko-ya-ʉs-baat. ¹³ Neke no ceker rii-yo Shir cone à, da-o wu zee, 'Um conog hun-ne hoge 'won-ur or re un ye ne, ba ye **seke** me ut-gut á.'† " Yeso zeeru, "Me un haan remen kashi un hun-ne á, amba remen ya-ut-**ba'as** o um haante."

O-cot be-de un nom o-swoot
(Mark 2:18-22; Ruka 5:33-39)

¹⁴ A kane yan-neke-m **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho** haanuru be-ur Yeso. Ye zeeru wu "Te un **Parisa**-ne ne ro un nom o-**swoot**, ¿ya rwo'e yan-neke-m ru rotte m-nom o-**swoot** á?"

¹⁵ Yeso shasuru ye, "Nay-ne ye un ko-ya-ut-ge ro o-zak ne da-o ko-ya-ut-ge ro be-ur gaan un ye ne à. Amba ujime hun-ne a dek ko-ya-ut-ge a yagu ye m-zar. U kore kaane ka da-o ye he tuk-mo ut-men ye nom o-**swoot**."

¹⁶ Komo Yeso zeeru, "Hun-ne ro m-nom un dap-de un ur-matuku ur-ut un gund-ur pu-de á. Urege ye nomog, gund-ur pu-de a swutme de yiish ur-ut arge-mo n-ga.

¹⁷ "Komo, yatt net-wu ro m-duus ke-m pu-mo n-me un tur-o o-ka o-ut á. Remen ka tur-o o-ka o-ut o buuge remen 'wons-mo un ka ke-mo, ka ke-mo moa ukse komo tur-o o-ka buugse. Ke-m pu-mo, hun-ne ro mo duus n-me

* **Bor-ʉs jero:11** 9:10-11 Hyen komo: Ruka 15:1-2. † **Bor-ʉs jero:13** 9:13 Hyen komo: Mati 12:7; Hose 6:6.

un tur-o o-ka o-pu o un kaane, hun-ne yea taage ko gaan n-me o-tur o-ka ko m-ke a."

*Wà Jaros un
ne'a-wu hyó-m mo m-du ne à
(Mark 5:21-43; Ruka 8:40-56)*

¹⁸ Yeso ro ye m-rure ut-ma kane, se wu ken un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** haaru be-ur Yeso wu kwukturu un co-o un wu. Wu zeeru, "Wà re wan-ne'a marag m-moka m-moka, amba wo haabe hur-o re, wo ci wu un kom-ut ru, wa hoks wu m-yons, wa ine ba un gom."

¹⁹ Yeso inuru un yan-neke-mo un wu ne, ye doruru tato-o un ka wa-wu. ²⁰ Ye ro m-neke wu ken ne'a wu, ko-yan-gom donduru Yeso n-jim. Wu nomog hak-us op us-yoor hyó-m ro m-du. Wu woonuru un jim-de un wu, wu ci'uru riib-yo un matuku-ur Yeso. ²¹ Wu un nom kaane remen wu zeeg n-me un hur-de un wu, "Urege um ci'ig matuku-de un wu cot gom re a te."

²² Bo Yeso byandute à, wu hyanu ka net-wu. Wu zeeru, "Wo ryegen a wa re o, Shir taaste gom ru remen o shereg wa taas o." Gom-o un wu taaru kane.

²³ Bo Yeso tuwte hur-o un ka wan-co-wu un **Yahuda**-ne wu à, wu hyanuru ya-m-huru ur-ku un morog-de un hun-ne ne ye ro un dum-to m-mar. Buug-de hun-ne ro o-zaaz. ²⁴ Ka da-de wu zeeru ye, "Ine no kane! Ka wan-ne'a-wu, wu mar a, rew-mo wu rotte." Amba ka hun-ne ye nemsuru wu nemes-to o-yo'og. Ye sher be-de un wu a, remen ye nese ka wa-wu mereste. ²⁵ Yan-den-o un ka wa-wu ruuturu ye n-do. Yeso cowuru un kuke-o un ka wa-wu. Yeso shipuru kom-o un ka wan-ne'a-wu, wan-ne'a inuru! ²⁶ Ka hun-ne ye taknuru rwor un ma-to ka wan-ne'a-wu, wu Yeso 'yonse m-mar a, har ka ma-to semuru kap n-me un ka dak-o.

Po-ne yoor kumug o-hyan

²⁷ Bo Yeso peste un co hiin a, po-ne yoor doruru wu us-eeg, "Wà ko-Gwomo **Dawuda** hoge 'won-ur te!"

²⁸ Bo Yeso cuwte un o ken hur-o a ka po-ne ye yoor haaru be-de un wu. Wu zeeru ye, "¿No shereg m-wons ne man hoks taas un gom no?"

Ye zeeru wu, "Eba, Gos-wu o."

²⁹ Ka da-o, Yeso ci'uru yish-ye un ye. Wu zee, "Remen sher-m no, man taas gom no." ³⁰ Yish-ye un ye upsuru. Ka da-o Yeso ka'agu ye m-sok ne wu zee, "No rure net yo nome a." ³¹ Amba ye ruuru, ye zeeru m-rwor un ma-to un wu ko kene un ka dak-o.

Yeso taaste gom-o ut-'kato

³² Bo ye zette ru-mo ka a, hun-ne hanturu Yeso wu ken campo-wu. Ko-**ya-ut-kot** weneg wu tep. ³³ Yeso ruuturu ko-**ya-ut-kot**, ka wu ro un hoks m-teper a, ka da-o wu ciruru tep. Morog-de un hun-ne bopuru nu-se un ye. Ye zeeru, "Te wet m-hyan un yo ken rii-yo untun kaane n-me un dak-o **Isra**-ne a."

³⁴ Amba **Parisa**-ne zeeru, "Un beeb-de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu ro m-ruute un hun-ne **ya-ut-kot**."‡

Yeso hogute 'won-de un hun-ne

³⁵ Bon kane, Yeso doruru myet o ut-bo un ye ro n-me o-kot ne a. Wu ro ur-yoos un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. Wu ro un ko'ote un hun-ne

‡ **Bqr-qs jero:34** 9:34 Hyen komo: Mati 10:25; 12:24; Mark 3:22; Ruka 11:15.

Ma-to m-Rerem to un gwomo-to Shir. Wu ro komo m-taase un hun-ne us-gom un ko o ke gon gom-o un koob-de un gugaaz-mo o-wur mo ne. § 36 Bo wu hyente hun-ne morogsute deen a, wu hoguru 'won-de un ye, remen ye un swo ur-koob. Komo wan-gwu ro kon a, untun yege-ca ye ro ba un ko-ya-ur-gut a.* 37 Ka da-de Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, "Hun-ne deen conog ye haan be un de, amba ya-ur-ben ro kon deen a. Ya ye ro untun kat-o caari-o woose m-ce a, amba ya-m-ce ro kon deen a. Ye he m-ce ye jonte o-hur a. 38 Remen kaane, kon no ko-ya-o-kat-wu tomon ya-m-ce ye ceete wu m-ce."†

Bor-us op

*Yeso dak yan-neke-mo un wu
(Mark 3:13-19; Ruka 6:12-16)*

¹ Yeso daaguru yan-neke-mo un wu op un yoor [12]. Wu ya'uru ye beeb-de un ruut un **ya-ut-kot** be-de un hun-ne. Komo ye taase hun-ne ko o ke gon gom-o. ² Jin-to un ka yan-Tom-ye to ka op yoor [12]. Ye Yeso aage yan-neke-mo un wu a.

Ur-takan Simon (wu a m-zee Bitrus a),
un heno un wu ne Andarawus.

Yakubu (wa Zebedi),
un hen un wu ne **Yohana**,

³ Pirip,
un Bataromi ne.

Tomas,
un Matiyos (**wan-goks un tar**),

Yakubu (wa Arupayes),
un Taddiyus ne,

⁴ Simon (ko-ya-o-**Kan'ana**),

Komo un Yahudas Iskariyoti ne (wu ya'ase Yeso un kom-to un yan-yage-to un wu a).

*Yeso tomuru ka op un yoor-ye [12]
(Mark 6:7-13; Ruka 9:1-6)*

⁵ Da-o Yeso tome ka hun-ne op un yoor-ye a [12], wu ruru ye yo ka, wu zeeru ye, "No jar no he be-de un hun-ne ye ro **Yahuda**-ne a, komo no jar no cuw to ken bo-to o-**Samariya** to a. ⁶ Se de no he be-de un hun-ne ye o-**Isra** ye ro untun ca-ye ege a. ⁷ Ha no ruru ye ka ma-to unze, 'Da-o ro yow yow, da-o Shir he nom ut-gwomo* a.' ⁸ No taas ya-us-gom gom-se un ye. No 'yons ye mare a. No taas **cim**-ne **cim**-to un ye. No ruute hun-ne **ya-ut-kot**. Yar-mo no kume, komo yar-mo no he m-'ya.

⁹ "No jar no dek hwor hap-o no ¹⁰ ko ba-o ur-hew a. No jar no dek matuku-ut yoor a, ko ut-ka'ante. No dek ko-yo ur-hew a. Remen no he de m-taage un ko rii gaan be-de un ka rem-se a. No yan-senge-m re ye. Ka hun-ne ye no gu'e a ye he no m-'ya un yo no o-hoob a."†

¹¹ Yeso zeeru, "Ko o ke bo-o, ko o-den o no cowe a, hoob no kashi un net-wu he no m-barke un hur-o un wu a. She'et no un hur-o un wu har se da-o no he m-arag a. ¹² No cuwe o-hur, kono no ye gwugwu-mo ur-hur. ¹³ Urege ka den-o shaks no, kono no ye Shir 'ye ye she'et-de m-gwugwu. Amba urege

§ **Bor-us jero:35** 9:35 Hyen komo: Mati 4:23; Mark 1:39; Ruka 4:44. * **Bor-us jero:36** 9:36 Hyen komo: Qog 27:17; 1Gwm 22:17; 2Nom 18:16; Izik 34:5; Mark 6:34. † **Bor-us jero:38** 9:38 Hyen komo: Ruka 10:2. * **Bor-us op:7** 10:7 Gwot-o n-Ton shir. † **Bor-us op:10** 10:10 Hyen komo: 1Kor 9:14; 1Tim 5:18.

ye shas nq̄ á, Shir a 'ye ká den-ō gwugwū-mō ur-hur á. ¹⁴ Myet bō-ō yagu nq̄ m-barke à, kō komo wū yage hōge un ma-ut nq̄ à, kukt nq̄ ká hu-mō dape un na-us nq̄ à, un co-ō un ye, nq̄ ru un ká hur-ō kō ká bō-ō.† ¹⁵ Nip-ō me nq̄ m-rure, da-ō Shir he piishe un hun-ne kap ut-ma à, Shir a jiish m-hoge un 'wōn-de un hun-ne ye o-**Sodom** un ye o-**Gomora** ne arge hun-ne ye un ká bō-ō.”§*

*Swōog-to ut-Ma un
koob-de roone un co à
(Mark 13:9-13; Ruka 12:11-12; 21:12-19)*

¹⁶ Yeso haarū co un nome un yan-Tōm-ye un wū ut-ma. Wū zee, “Mē nō m-tōm be-de un yan-mēn-ut jaas-to untun yege-ca n-mē yege-dur. Remen kaane nōm nō us-weer untun yege-hwō, komo nō nom yan-ba-ut-naas untun yege-gorop.† ¹⁷ Nōm nō ja un hun-ne ne, remen yea heet nō be-de un gwōmo-ne, komo ye nomo nō us-sorog un kuke-to un yoos un Ma-to Shir un pyo-se un ye ne se piish ut-ma. ¹⁸ Rem re komo, yea heet nō be-de un Gwamna-ne un gwōmo-ne ne, komo nō kō'otū ye ma-ut re. Nō rure **Yahuda**-ne un ye rō **Yahuda**-ne á. ¹⁹ Da-ō ye heetu nō, be-de ut-gwōmo nō jar nō ryegen n-te un gom-de nō he m-cep á, kō bō nō he m-cep á. Remen Shir a 'ye nō gom-to nō he m-cep à, un ká da-ō. ²⁰ Remen nō ye rō ut-ma á, Kukt-o Tato nō Shir o he ut-ma be-ur nō. O he nō m-rure un yo wū cone nō zee à.”‡

²¹ Yeso haarū co m-zee, “Net-wū shere be un de á wūa ya'as heno un wū, wū shere be un de à, yan-yage-to un wū ho wū. Tat-ne a ya'as yakar-ye un ye, ye shere be un de à. Yakar komo yea ya'as tat-ne un ye ne, ye shere be un de à har ye rū a hoom tat-ne un ye.§ ²² Hun-ne kō kene a yagu nō remen nō yan-neke-m re ye. Amba bō un ye joose har ha-mō ur-kōm à Shir a gu ye.* ²³ Urege ye rō nō m-'ya ur-koob un o ken bō-ō, som nō ha-mō un bō-ō co. Remen nip-ō me nō m-rure, rii-yo nō komot m-dore un bō-to o-**Isra** war war, me **Wà-wū un net** he muun.”

²⁴ Yeso zeeru, “Yatt wa-m-yoos wū jiishe wan-yoose un wū á, kō komo ko-guw-wū jiishe wan-hur-ō un wū á.† ²⁵ Depete wū a m-yoose à, wū warag untun wū rō wū ur-yoos à, komo ko-guw untun wū wū rō m-nōme m-guw à. Urege ye ak me ko-Gwōmo-wū un **ya-ut-kot**‡, arge kaane ma yea eeg nō jin-to arge to ka à. Rwō nō o-saktō hun-ne a nomo nō bō ye nomo me à. Me rō gos-wū nō.”§

*Wū a he m-hoge gyer-ō un wū à
(Ruka 12:2-7)*

²⁶ Ka da-de Yeso zeeru, “Nō hoge gyer-ō un ka hun-ne ye á, remen kap rii-yo rō hōkkusse m-mōka à, hun-ne a neps yo.* ²⁷ Komo rii-yo um ruru nō ba hun-ne un hoge á, um çonog nō rure kōwan ka rii-yo kō kene.

²⁸ “Nō hoge gyer-ō un hun-ne á. Yea hoks ho un wur-o nō, amba yea hoks ho un hoog-m nō á. Se de nō hoge gyer-ō Shir remen wū he m-hoks m-ho o-wur kap m-hoog ne wū jorbe un den-ō o-ra. ²⁹ Nōa hoks m-ō un

‡ **Bq̄-qs op:14** 10:14 Hyen komo: Seng 13:51. § **Bq̄-qs op:15** 10:7-15 Hyen komo: Ruka 10:4-12.

* **Bq̄-qs op:15** 10:15 Hyen komo: Mati 11:24; Taka 19:24-28. † **Bq̄-qs op:16** 10:16 Hyen komo: Ruka 10:3. ‡ **Bq̄-qs op:20** 10:17-20 Hyen komo: Mark 13:9-11; Ruka 12:11-12; 21:12-15. § **Bq̄-qs op:21** 10:21 Hyen komo: Mark 13:12; Ruka 21:16. * **Bq̄-qs op:22** 10:22 Hyen komo: Mati 24:9; Mark 13:13; Ruka 21:17; Mati 24:13; Mark 13:13. † **Bq̄-qs op:24** 10:24 Hyen komo: Ruka 6:40; Yoha 13:16; 15:20. ‡ **Bq̄-qs op:25** 10:25 ut-Girik: Beruzabur. § **Bq̄-qs op:25** 10:25 Hyen komo: Mati 9:34; 12:24; Mark 3:22; Ruka 11:15. * **Bq̄-qs op:26** 10:26 Hyen komo: Mark 4:22; Ruka 8:17.

cokro yoor nɛra o-gaan. Yatt kɔ o-gaan yo he m-mar ba ʉn nap-o ʉn Tato nɔ n-Tɔn shir á. ³⁰ Ay, can-se ʉn hi-ʉt nɔ ma ogɛ se rɔ be-de Shir. ³¹ Remen kaane, nɔ hogɛ o-gyer á. Ai, be-de Shir ko wʉ ke be-ʉr nɔ jiishte kur-de ʉn cokro.”

M-sher be-de ʉn Kiristi
(Ruka 12:8-9)

³² Yeso zeeru, “Myet bɔ ʉn wʉ rure ye ken hun-ne ye ʉnze wʉ shereg be ʉn de à, mɛ ʉn cere man rure Shir Tato re wʉ rɔ n-Tɔn à, ʉnze ka net-wʉ, wʉ ma re wʉ. ³³ Amba bɔ ʉn wʉ nome she-mɔ ʉn nap-ʉs re be-de ʉn hun-ne à, mɛ ʉn cere, man nom she-mɔ ʉn nap-se ʉn wʉ be-ʉr Tato re wʉ rɔ n-Tɔn à.”†

Mɛ haante m-gwugwʉ á sɛ dɛ m-dum
(Ruka 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Yeso haaru co m-zee, “Nɔ ma'as m-gwɔt nɔ zee mɛ ʉn haan ʉm hantutɛ hun-ne she'et-de m-gwugwʉ ʉn hono o-dak á. Mɛ ʉn haan remen ʉm hantutɛ she'et-de m-gwugwʉ á, sɛ dɛ ʉt-jongɛ.

³⁵ “Mɛ ʉn haan remen hun-ne ye shere be ʉn de á.
“ Yea warag yan-yage-to ʉn yan-den-to
ye shere be ʉn de à.

ʉntʉn kaane:

o-Tato m-dum ʉn wà ʉn wʉ nɛ,
wan-ne'a komo ʉn inu ʉn wʉ nɛ,
Inu o-den komo ʉn 'ew-wʉ ʉn wʉ nɛ.

³⁶ Net a hyen ʉnze yan-yage-to ʉn wʉ,
yea rwuun ʉn den-o ʉn wʉ.‡ ”

³⁷ Yeso zeeru, “Myet wʉ jiishe m-con ʉn tato ʉn wʉ kɔ inu ʉn wʉ arge mɛ à, wʉ bo'os wʉ warag wan-neke-m re á. Komo wʉ jiishe m-con ʉn wà ʉn wʉ wan-campo kɔ wan-ne'a arge mɛ à, wʉ bo'os m-warag wan-neke-m re á. ³⁸ Myet komo bɔ ʉn wʉ a hoks dek ʉn koob-de he m-kɔr remen dor re á, wʉ boos wʉ warag wan-neke-m re á.§ ³⁹ Bɔn wʉ cone rur ʉn hoog-mɔ ʉn wʉ à, be-de m-zee wʉ ba ko-yan-dor re wʉ á, wʉa taage ʉn mɔ. Amba bɔ ʉn wʉ jore hoog-mɔ ʉn wʉ rem re à, wʉa kum hoog-o ba m-ta.”*

Senge-mɔ ʉn kum ʉr-'yons
(Mark 9:41)

⁴⁰ Yeso haaru co m-zee, “Myet bɔ ʉn wʉ gokse nɔ à, wʉ gokstu mɛ, komo myet bɔ ʉn wʉ goksɔ mɛ à, wʉ gokste Shir wʉ tomnu mɛ à.† ⁴¹ Myet bɔ ʉn wʉ gokse **wan-Rwor ʉn Ma-to Shir** remen wʉ **wan-Rwor ʉn Ma-to Shir** wʉ à, wʉa kum 'yons-de ʉn **wan-Rwor ʉn Ma-to Shir**. Komo myet bɔ ʉn wʉ gokse kashi ʉn net remen wʉ rɔ kashi ʉn net à, wʉa kum 'yons-de ʉn kashi ʉn net. ⁴² Komo myet bɔ ʉn wʉ ya'e wan-gaan be-de ʉn ká hun-ne ye à, kɔ ibitte-ʉr gaan-de ʉn ho-mɔ m-gwugwʉ remen wan-neke-m re wʉ, nip-o mɛ nɔ m-rure, wʉa kum 'yons-de ʉn wʉ be-de Shir.”

Bɔr-ʉs ɔp o-gaan

1 Bɔ Yeso komte rure ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ ɔp ʉn yoor [12] ká ma-to à, ka da-de, wʉ inuru káne wʉ haaru to ken bɔ-to ʉn dak-o o-Gariri. Wʉ yoosute hun-ne komo wʉ ko'oturu ye Ma-to Shir.

† **Bɔr-ʉs ɔp:33** 10:33 Hyen komo: 2Tim 2:12. ‡ **Bɔr-ʉs ɔp:36** 10:35-36 Hyen komo: Mika 7:6.

§ **Bɔr-ʉs ɔp:38** 10:38 Hyen komo: Mati 16:24; Mark 8:34; Ruka 9:23. * **Bɔr-ʉs ɔp:39** 10:39 Hyen komo: Mati 16:25; Mark 8:35; Ruka 9:24; 17:33; Yoha 12:25. † **Bɔr-ʉs ɔp:40** 10:40 Hyen komo: Ruka 10:16; Yoha 13:20; Mark 9:37; Ruka 9:48.

*Yan-tɔm Yohana Wa-m-Yo'os
un hun-ne m-ho
(Ruka 7:18-35)*

² Ka da-ɔ **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** ro ke'o, wu hoguru rem-se **Kiristi** ro m-nom à. Wu tomuru yan-neke-mo un wu be-ur Yeso ye cituru wu. ³ “¿Wo wu ka wu a zee wu roone, ko te sher yish un hor wu?”

⁴ Yeso shasuru ye, “Warag no rure **Yohana** rii-yo me m-nom à, yo no hyane komo un yo no hoge ne à: ⁵ Po-ne ro m-kum o-hyan m-moka. Ryam-ne ro ur-hew, **cim**-ne ro un kum m-porge, 'kato-ne ro m-hoge ut-ma, a m-'yons un ye mare à, komo a m-ko'ote un koob ne **Ma-to m-Rerem**.* ⁶ Shir a 'ye bo un ye yage m-warag us-ajima ne à rem re o-kwum.”

⁷ Da-ɔ yan-tɔm **Yohana** ro m-warag à, Yeso ciruru nome un morog-de un hun-ne ma-ut **Yohana**, wu zee, “¿Ya no ha m-gwot o-kot? ¿Yan gon net-wu no hwɔ o-sakto no hyen? ¿No un ha gwot un net-wu rotte jaab-o ut-men á, untun gwɔ-se m-seeb se yo-m mo m-nakt? ⁸ Ai, urege no ha m-gwot un net-wu rotte jaab-o ut-men á, ¿to yan gon net-wu no ha m-gwot? ¿No un zee no hyen net-wu cope matuku-to ur-bon? Ay, hun-ne ye un hur-o un ko-Gwomo, ye ro m-cop un matuku-to ur-bon ba ye ro o-kot á. ⁹ ¿Remen yan o no heete no hyenet **Yohana** o-kot? ¿No un hwɔ o-sakto no hyen **wan-rwor un Ma-to Shir**? Ee, kaane o me no m-rure har wu jiište **wan-rwor un Ma-to Shir** à. ¹⁰ **Yohana** wu Ma-to Shir cepe ma-to un wu, be-de Shir zee Wa un wu,

“ ‘Man tom wan-tɔm re wu be wo co.

Wu he wo ja'ase o-cow rii-yo o woot.’† ”

¹¹ Yeso zeeru, “Nip-o me no m-rure, **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** jiište bon net-wu take m-she'et un hono o-dak à ut-gos. Amba myet un kaane ne, wu ro rek-wu war war un gwomo-to Shir à, wu jiište wu. ¹² Cin un da-ɔ **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** takne senge-mo un wu à har caane, **Gwomo-to Shir** ro m-bose n-me m-'wons. Amba hun-ne ye ro zang à, ye conog to m-rumus ur-beeb. ¹³ Yan-rwor un Ma-to Shir kap o-**karamsa** ne rworog cin ba da-ɔ un won mosse un gwomo-to Shir ne, har da-o **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho**.‡ ¹⁴ Komo urege ma-to un ye no he m-dek, **Yohana** wu a nome ma-to un wu un zee **Ereja** he m-muun.§ ¹⁵ Yage wan-to-to m-hoge, wu hogute yo me m-rwor à.”

¹⁶ Komo Yeso zeeru, “Man ruru no rii-yo no ro à, hun-ne ye m-moka. Ya no ro untun yakar-ye ro tara tara be-de ut-baab à, ye ro un eeg-se un yan-se'er-mo un ye, ¹⁷ ye ro m-zee:

“ ‘Te bu'utu no dum-to ut-ge,

no yage m-hew us-hew!

Te huug sep-o m-mar,

no yage m-'won us-'won!’

¹⁸ Me un zee kaane remen bo **Yohana** haane à, wu ro un nom o-**swoot** deen, wu ro m-swɔ un ho-mo o-anab á. Remen kaane no zeeru, ‘Wu ro un ko-**ya-ut-kot** ne!’ ¹⁹ Amba da-ɔ me, **Wa-wu un net**, me m-re m-swɔ ne. Ye zeeru me, ‘Gwot no wu, ko-yan-moor-to m-re m-swɔ ne. Ko-nay-wu un **yan-goks un tar un ya-ur-ba'as** ne!’ Da-ɔ hun-ne ye nome us-barag un ka rem-se te m-nom à, yea nep weer-us te.”

* **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:5** 11:5 Hyen komo: Isha 35:5-6; 61:1. † **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:10** 11:10 Hyen komo: Mara 3:1. ‡ **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:13** 11:12-13 Hyen komo: Ruka 16:16. § **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:14** 11:14 Hyen komo: Mara 4:5; Mati 17:10-13; Mark 9:11-13.

*Bɔ-tɔ yage ɔɔks ɔn Ma-tɔ Shir à
(Ruka 10:13-15)*

²⁰ Ka da-de Yeso ciruru hurgun hun-ne ye ɔn ká bɔ-tɔ tɔ wu nomte moor-tɔ ɔt-hyat à, ɔt-gaag ba m-sɔk. Yeso ɔn nom kaane remen ká hun-ne ye yage nom **ur-ba'as** á. ²¹ “Shir a 'ye nɔ ɔr-koob hun-ne ye o-Korazin! Kaane komo Shir a 'ye nɔ ɔr-koob hun-ne ye ɔn bɔ-o o-Besayada! Remen kà rii-yo ɔt-hyat yo a nome be ɔn nɔ à. A ro nomge yo ɔn bɔ-tɔ o-Taya o-Sidon ne, ye roa waktune be-de Shir. Komo ye cup gund-tɔ ɔn naasu-mɔ ɔt-men, ye aas m-cɔw ɔn wur-tɔ ɔn ye cin o-da ne.* ²² Amba me nɔ m-rure, ɔn ho-de ɔn piish ɔt-ma a jiish m-hoge ɔn 'won-de ɔn hun-ne ye o-Taya ɔn ye o-Sidon ne arge nɔ.

²³ “Nɔ komo hun-ne ye ɔn bɔ-o o-Kapanahum, taase nɔ hyen nɔ zee Shir a sekemsu nɔ wu deet nɔ n-Tɔn shir. Ayye, suge-de ɔn kaane Shir a jorbu nɔ ɔn kuub-o o-ra! Rem-se ɔt-hyat se ɔn nome be ɔn nɔ à, me ro nomge se o-**Sodom**, atte zeeg o ro kon kaner har caane.† ²⁴ Amba me nɔ m-rure ɔn ho-de ɔn piishe ɔn hun-ne ɔt-ma, a jiish m-hoge ɔn 'won-de ɔn hun-ne ye o-**Sodom** arge nɔ. Remen nɔ hyenestu me m-nom ɔn rem-se ɔt-hyat, amba nɔ waktune be-de Shir á.”‡

*Haan nɔ be ɔn de
remen nɔ kumut ɔr-wuwe
(Ruka 10:21-22)*

²⁵ ɔn ka da-o Yeso zee Shir, “ɔm bomog wɔ, o-Tato, Wan-Koyan wu n-Tɔn shir o-dak ne. ɔm bomog wɔ remen o wukute ya-ɔs-weer ɔn ya-ɔs-nap ne. Nap ɔn ka hyat-tɔ komo o argu m-rure ɔn ka ye shere be ɔn du à untun yan-yakar. ²⁶ Kaane nomo wɔ Tato re o, remen kaane nomu wɔ m-sɔk.”

²⁷ Bɔ Yeso komte ɔs-kon be-de Shir à, ka da-de wu nomuru hun-ne ɔt-ma. “Tato re, Shir ya'ag me nap-se ɔn koyan. Komo yatt-wu nape Wà á se o-Tato o nape wu. Komo yatt-wu nape Shir o-Tato á se Wà, komo bɔ ɔn ka hun-ne ye, ye me **Wà-wu Shir** cone wu kute ye o-Tato à, komo ye nept bɔ Shir ro à.§

²⁸ “Haan nɔ be ɔn de, myet nɔ ye ro m-swɔ ɔr-koob à, komo nɔ m-senge ɔn saw-tɔ ɔs-nu ne ɔn hi-ɔt nɔ, man 'ye nɔ ɔr-wuwe. ²⁹ ɔɔks nɔ ma-ɔt re, komo nɔ yoos be ɔn de, remen me ko-yan-gwugwer-mɔ ɔr-hi wu, wu rotte m-nu á komo nɔa kum ɔr-wuwe ɔn hur-ɔr nɔ.* ³⁰ Remen ma-ɔt re rott rem á, komo saw-ɔt re tɔ rott ɔs-nu á.”

Bɔr-ɔs ɔp ɔs-yoor

*O-cot mɔsse ɔn Ho-de ɔr-Wuwe
de ɔn Yahuda-ne
(Mark 2:23-28; Ruka 6:1-5)*

¹ ɔn ka da-o, Yeso ɔn yan-neke-mɔ ɔn wu ne ro ɔn pa ɔn kat-tɔ ɔn hyo, ɔn **Ho-de ɔr-Wuwe** de ɔn **Yahuda-ne**. Yan-neke-mɔ ɔn wu ro ɔn hoge ɔn mer, ye zeeru horom ɔn hyo, ye ro m-ti.* ² Bɔ **Parisa-ne** hyente ye m-nom kaane à, ye zeeru Yeso, “Gwɔt, yan-neke-m ru ye ro m-nom ɔn rii-yo **karamsa-o** wene a nom ɔn **Ho-de ɔr-Wuwe** à!”

* **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:21** 11:21 Hyen komo: Isha 23:1-18; Izik 26:1—28:26; Jowe 3:4-8; Emos 1:9-10; ZeKa 9:2-4. † **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:23** 11:23 Hyen komo: Isha 14:13-15; Taka 19:24-28. ‡ **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:24** 11:24 Hyen komo: Mati 10:15; Ruka 10:12. § **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:27** 11:27 Hyen komo: Yoha 3:35; 1:18; 10:15. * **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:29** 11:29 Hyen komo: Irimi 6:16. * **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-yoor:1** 12:1 Hyen komo: Kara 23:25.

³ Yeso zeeru ye, “Baks no yo no karante à, rii-yo **Dawuda** nome da-o wu un or un wu ne ro un hoge un mer á. ⁴ Wu cowog un Depi-o un Shir† wu reeru ga-de a m-pa à, de depe wu, ko or un wu ne ye re de á, se de yan-Cow un kon-se Shir cot.‡§ ⁵ Komo baks no yo no karante n-me un **karamsa-o Mosa** à, yo yan-Cow un kon-se Shir ro m-nom un **Ho-de ur-Wuwe** un **Pyo-o Shir** à. Be-de un **seke ut-seke** un Depi-o un Shir, ye ro m-jet o-karamsa o un **Ho-de ur-Wuwe**, o wene hun-ne m-senge un **Ho-de ur-Wuwe** à. Amba Shir zee ye nomog **ur-ba'as** á.* ⁶ Me no m-rure, wu arge **Pyo-o Shir** à, ro kane. ⁷ Amba no nap rii-yo ka Ma-to Shir to ro m-rwor á, unze, ‘Um jiište con un hun-ne hoge 'won-ur or ru ye ne, otte ye **seke me ur-seke** à.’† No ro nakke yo ka, no roa zee yan-neke-m re nomog **ur-ba'as** á.‡ ⁸ Yan-neke-m re nom **ur-ba'as** á. Remen me **Wà-wu un net**, komo Shir ya'ag me ur-beeb um deeg yo ur-bon un yo ba ur-bon ne un **Ho-de ur-Wuwe**.”

Ko-yan-kom-o margan

(Mark 3:1-6; Ruka 6:6-11)

⁹ Yeso un yan-neke-mo un wu ne yaguru ka riib-o kat-o. Ye cowuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** un ka be-de. ¹⁰ Wu ken net-wu ro kon kane ko-yan-kom-o margan. Wu ro m-hoks m-nukt un ka kom-o á. **Parisa**-ne ro un hoob-o un bo ye he Yeso m-ceed à. Ye cituru wu ka cot-o, “¿**Karamsa-o un Yahuda**-ne ya'ag a taase net gom un **Ho-de ur-Wuwe**?” Ye un cit ka cot-o remen ye bupt wu **ur-ba'as**.

¹¹ Ka da-de Yeso cituru ye. Wu zee, “A zee wu ken wu be-ur no ro o-ca ne o-gaan cot. Yo porumburu n-me o-kuub un **Ho-de ur-Wuwe**. ¿Ya wan ka ca-yo he m-nom?§ ¹² Wua hus yo! Ai, net jiište o-ca deen! Remen kaane, **karamsa-o** o wen nom un rii so-yo un **Ho-de ur-Wuwe** á.”

¹³ Ka da-de Yeso zeeru ka net-wu, “Tapan kom-o ru o-margan.” Wu tapnuru kom-o un wu. Un gyept-o un yish, o warguru untun or un o kom-o. ¹⁴ Amba **Parisa**-ne ruuru, ye tooru ut-hun, bo ye he m-nom ye hoot Yeso à.

Shoos-de un rwor un ma-ut Ishaya

¹⁵ Bo Yeso nepte yo **Parisa**-ne ro o-hoob à kaane o à, wu argu m-yage un ka be-de. Hun-ne ut-moor ne doruru wu, wu taasu ye gom-se un ye kap.

¹⁶ Komo wu ka'agu ye taase ye rure ye ken hun-ne ye ma-to un wu á. ¹⁷ A un nom to ka remen a shooste rii-yo a rwore un nu-o un **wan-Rwor un Ma-to Shir** Ishaya à unze,

¹⁸ “Shir zee ko-yan-guw-m re wu ka, wu um daage à,
wu me m-con à.

Komo hur un de ro gwugwu un wu ne.

Man shoos wu un Kukt-o re,

komo wua ko'ot unze Shir a piishe myet hun-ne ye
un hono o-dak ut-ma bo depe à.

¹⁹ Ma-ut a sunu wu un net ne á, ko cep un ma-to ur-beeb á.

A hoge cor-o un wu o-zang á.

²⁰ Ko-guw re wan-gwu, wua hoge ur-'won.

Wua buse kang-o ro un he de m-jesse á,

† **Bqr-us op us-voor:4** 12:4 ut-Girik: hur-o Shir. ‡ **Bqr-us op us-voor:4** 12:3-4 Hyen komo: 1Sam 21:1-6. § **Bqr-us op us-voor:4** 12:4 Hyen komo: Rewi 24:9. * **Bqr-us op us-voor:5** 12:5 Hyen komo: Qog 28:9-10. † **Bqr-us op us-voor:7** 12:7 Hyen komo: Hose 6:6. ‡ **Bqr-us op us-voor:7** 12:7 Hyen komo: Mati 9:13. § **Bqr-us op us-voor:11** 12:11 Hyen komo: Ruka 14:5.

Wua gu hun-ne ye ro un hoks un gu un hi un de un ye á.

Wua he co un hoge ur-'won

har da-o rii-yo ur-bon re co-o un yo ba ur-bon à,
se de wu ru nip-o reet ur-ho.

21 Hun-ne ye un hono o-dak un ye ro **Yahuda**-ne á,
yea ru ur-hur un jin-de un wu.”*

Yeso un Beruzabur ne
(*Mark 3:20-30; Ruka 11:14-23*)

22 Ye ken hun-ne ye hanturu Yeso wu ken ko-'kato wu ko-po, wu ro un **ya-ut-kot** ne. Komo Yeso taasú gom-se un wu kap, un ruut un **ya-ut-kot** har ka net-wu tepruru, komo wu hyanuru. 23 Hun-ne kap ye bopuru nu-se un ye, remen rii-yo Yeso nome à. Ye zeeru hi un de un ye, “¿Ashi, wu ka wu ka ro wa **Dawuda**† à?”

24 Amba bo **Parisa**-ne hogute rii-yo nome à un rii-yo hun-ne ro m-zee ne kane à, ye zeeru hi un de un ye, “Ay, yo rwo'e ka net-wu rotte un ruut un **ya-ut-kot** à, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot Beruzabur**, wu ya'e wu beeb-de m-nom kaane.”‡

25 Bo Yeso nepste rii-yo ye ro us-barag à, wu zeeru ye, “Myet bo-o hun-ne ye un o purge be-ut yoor à, ye ro m-dum un hi un de un ye à, ka bo-o, oa saburse hi un de un o. Komo hur-o hun-ne ye un o ro ut-ween à, ka hur-o, oa gos á. 26 Komo cow-o gaan-yo, urege **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu ro m-ruute un hun-ne **ya-ut-kot**, a nom o ka **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ro hi un du un wu m-dum. ¿To re ne gwomo-to un wu he m-nom to gost? 27 ¿Urege un beeb-ur **Beruzabur** me m-ruut un **ya-ut-kot**, to, yan-neke-m no ne un beeb-ur wan ye ro ye m-ruute? ¿Un beeb-de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**? Ay! Remen kaane, yan-neke-m no ye he no piishe un to ka ma-to. 28 Amba **Kukt-o Shir** o ya'u me beeb-de un ruut un **ya-ut-kot**, ashi, yo ka kututu no unze beeb-de Shir de ut-gwomo haante be un no. 29 Ko a zee komo cow-o gaan-yo m-cow un hur-o un net-wu ur-beeb a rumuste saw-to un wu. Se a ke'este ka ko-beeb-wu tokon, ka da-o a hoks m-rumus un saw-to un ka ko-beeb-wu. Um jiiishte **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ur-beeb, o rwo'e mette un ruute un hun-ne **ya-ut-kot**.

30 “Bon net-wu ro be un de á, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu ro m-dore. Bon wu yagu me gu un hante un hun-ne be-de Shir à, yan-se un ye wu rotte.§

31 “Remen kaane me no m-rure, Shir a hoks sokse un hun-ne ko-yan-gon **ba'as-de** ye nome hun-ne à, un ma-to un yo'og-o Shir ne. Amba Shir a sokse hun-ne ye nome ma-to o-yo'og mosse un **Kukt-o Shir** ne á. 32 Bon wu pyapu me à, me **Wa-wu un net** Shir a soks **ba'as-de** un wu. Amba myet wu pyape **Kukt-o Shir** à, Shir a soksu wu **ba'as-to** un wu á, m-moka har ko ya nomot.”*

O-'yo un mat-de un yo ne
(*Ruka 6:43-45*)

33 Yeso haaru co m-zee, “Yo-yo ur-bon yo ro un mat un yakar-ye ur-bon. Amba 'Yo-yo ba ur-bon komo yo maturu yakar-ye ba ur-bon. O-'yo de, un

* **Bqr-ús op ús-yoor:21** 12:21 Hyen komo: Isha 42:1-4 (ut-Girik). † **Bqr-ús op ús-yoor:23** 12:23 Ye ro us-barag Yeso wu ro Kiristi Mesaya. ‡ **Bqr-ús op ús-yoor:24** 12:24 Hyen komo: Mati 9:34; 10:25. § **Bqr-ús op ús-yoor:30** 12:30 Hyen komo: Mark 9:40. * **Bqr-ús op ús-yoor:32** 12:32 Hyen komo: Ruka 12:10.

gon yakar-ye un yo atte yo m-nap.† 34 Nq yege-hwo yo-ye, remen nq rō yo-ye, nq hoks cep un ma-ut so-to á. Ai, rii-yo rō n-me ur-hur à yo rō m-rwuun o-nu.‡ 35 Kashi un net rō m-rwunte un rii-yo ur-bon. Net yo-wu komo wu rō m-rwunte rii yo-yo. 36 Me nq m-rure, kap hon un ma-to o-hwaa to hun-ne rō m-nom à, se Shir rwo'og ye ogom-de un to un ho-de un piish ut-ma. 37 Un gon ma-ut ru Shir hette wo piishe ut-ma, urege o rworog rii-yo ur-bon, Shir a zee wo kashi un net. Amba urege o rworog ma-ut yo-to, Shir a zee wo **ko-ya-ur-ba'as**.”

Ya-o-zaman rō un hoob-o o-napa
(Mark 8:11-12; Ruka 11:29-32)

38 Ye ken ye n-me un **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne zeeru Yeso, “Wa-ur-Yoos, te conog o nom yo ken rii-yo o-made yo, yo kutu te unze Shir tomnu wo.”§

39 Yeso shasuru ye, “Yan-men-ut jaas-to un yan-ba-m-sheer ne, ye rō m-con a nomo ye o-made remen ye nept be-de Shir um rwuune. Amba man nomo nq o ken made-o á, se de o ma **Yunanawan-Rwor un Ma-to Shir**.*

40 **Yunana** nomog ho-ut tet, tet-m tet, n-me un kut-o un caari-o o-jan. Káane me **Wà-wu un net** a he me m-jok ho-ut tet, m-tet, m-how ne n-dak.†

41 “Un ho-de un piish ut-ma, hun-ne ye o-**Neneba** yea ine be-ur gaan un hun-ne ye un kà zaman-yo ne. Hun-ne ye o-**Neneba** yea zee hun-ne ye un ka zaman-yo, ye nom rii-yo ur-bon á. Remen hun-ne ye o-**Neneba** waktunte be-de Shir ye yage **ur-ba'as** da-o **Yunana** ruru ye Ma-to Shir à. Wu jiiishe **Yunana** à wu ka kàne, amba da-o nq hoge ma-ut re à, nq yage nom **ur-ba'as** á.‡ 42 Un ho-de un piish ut-ma, ko-Gwomo-wu o-Sheba ne'a, wua ine be-ur gaan un hun-ne ye un ka zaman-yo ne, wu kutute ye, unze ye nomog rii-yo ba m-sok. Remen wu indunte ur-hew ne, remen wu hogute wu dore yoos-de us-weer de ma ko-Gwomo **Suremanu**. Wu jiiishe ne **Suremanu** à wu ka kàne m-moka, amba nq hoge wu á.”§

Muun-mo un ko-ya-ut-kot
(Ruka 11:24-26)

43 Yeso haaru co m-zee, “A ruute ko-**ya-ut-kot** un wur-o un net. Yo rō ma'as ut-tuw un be-to ba m-ho. Yo rō un hoob-o un be-de ur-wuwe. Amba urege yo kum á, 44 ka ko-**ya-ut-kot** yo rō m-zee, ‘Man warag un hur-o re o n-ga be-de um rwuune à, um she'et kane.’ Da-o yo muune yo ‘wos rii rō kon á, komo yo hyanuru a wishishsute, a jamasse o-hur cas, amba net rō n-me á. 45 Ka da-o yo haaru yo banduru **ya-ut-kot** nen ta'voor, ye jiiishe yo m-zwom à. Kap kà **ya-ut-kot** ye, yea cuw, ye she'et kàne be-de un kà net-wu. Ur-kom, she'et-de un kà net-wu dea jiiish de n-ga m-yo. Káane ma he m-wakte un hun-ne ye un ka zaman-yo ne yan-men-ut jaas-to.”

Inu Yeso ne un hen-ne Yeso ne
(Mark 3:31-35; Ruka 8:19-21)

46 Yeso rō ut-ma un hun-ne ne ye rō be-de un wu à, inu-o Yeso un hen-ne ye un wu ne woonuru. Ye ro eso n-do. Ye conog ut-ma un wu ne. 47 Wu

† **Bqr-ús qp ús-voor:33** 12:33 Hyen komo: Mati 7:20; Ruka 6:44. ‡ **Bqr-ús qp ús-voor:34** 12:34 Hyen komo: Mati 3:7; 23:33; Ruka 3:7; Mati 15:18; Ruka 6:45. § **Bqr-ús qp ús-voor:38** 12:38 Hyen komo: Mati 16:1; Mark 8:11; Ruka 11:16. * **Bqr-ús qp ús-voor:39** 12:39 Hyen komo: Mati 16:4; Mark 8:12. † **Bqr-ús qp ús-voor:40** 12:40 Hyen komo: Yuna 1:17. ‡ **Bqr-ús qp ús-voor:41** 12:41 Hyen komo: Yuna 3:5. § **Bqr-ús qp ús-voor:42** 12:42 Hyen komo: 1Gwm 10:1-10; 2Nom 9:1-12.

ken wu z̄eeru Ȳeso, "Inu ru un hen-ne ru ne ro eso n-d̄o, ye conog ut-ma un wo ne."*

⁴⁸ Ȳeso z̄eeru ká wu ruru wu à, "¿Wan wu ne ro untun inu re? ¿Komo wan-ne ye, ro untun hen-ne re?" ⁴⁹ Wu kuturu ye yan-neke-mo un wu un kom-o un wu. Wu z̄eeru, "Ye ka ye ro untun inu re un hen-ne re ne. ⁵⁰ Remen kap o un wu nome rii-yo Tato re wu ro n-Ton shir cone à, wu ro heno re, wan-campo ko wan-ne'a ko komo inu re."

B̄or-ús op ús-tet

Sha-mo ut-ma mo un ko-ya-ur-go
(Mark 4:1-9; Ruka 8:4-8)

¹ Un ká ho-de, Ȳeso ruuru cin o-hur, wu haaru, wu she'eturu un riib-o o-mar. ² Buug-de un hun-ne deen karguru, ye katu wu gew, har wu kum be-de m-she'et wu yoosutu ye á. Remen kaane wu cowuru hat-o m-ho wu she'eturu, buug-de un hun-ne ut-moor ne komo ye esuru n-riib o o-mar.* ³ Ka da-de wu yoosuru ye us-rem deen un sha-mo ut-ma, untun kaane, "Wu ken ko-ya-o-tom wu haag o-kat remen wu goot ur-go. ⁴ Bo wu rotte ur-go à, ye ken go'-ye 'henuru n-riib un cow. Yege-no haaru, ye corguru ye. ⁵ Ye ken ye komo ye henuru un be-de m-ta'ar be-de ba m-hu deen. Ye argu m-pot hor-m-hor remen hu-mo un ká be-de ro deen á. ⁶ Bo ho-ur dakante noonho à, ye argu m-rya har ye hwo'uru, remen ye rott us-geer deen á. ⁷ Ye ken ye komo ye 'henuru n-me un yokor. Yege-yokor indunduru, ye wenuru ye m-bo'ose. ⁸ Ye ken ye komo ye 'henuru un be-de ur-bon. Ye bosuru, ye rwo'uru yish o-zungu [100], ye ken ye kwooz-ut tet [60], ye ken ye ur-kwooz un op [30]. ⁹ Kap wu ro ut-to ne to m-hoge à, wu hoge."

Rii-yo a cone un ka sha-mo ut-ma
mo un ko-ya-ur-go wu à
(Mark 4:10-12; Ruka 8:9-10)

¹⁰ Yan-neke-m Ȳeso haanuru, ye z̄eeru wu, "¿Remen yan o wotte ye m-nome ut-ma un sha-mo ut-ma?"

¹¹ Ȳeso shasuru ye, "Shir dak no, no ye shere be-de un wu à, remen no hoksté m-nap un yo ka. Ye shere be-de un wu á, yea hoks m-nap mosse un gwomo-to Shir ne á. ¹² Amba kap bon ye ro m-raag ut-to un yoos un de à, Shir a do ye us-nap, komo yea kum us-nap deen. Amba ka ye yage m-raag ut-to un yoos un de á, ko ka ya-o-nap yo yette ne à, Shir a rumus yo be-de un ye.† ¹³ Rii-yo rwo'e mettu ye m-nome ut-ma un sha-mo ut-ma à yo ro, " 'Remen ko ye hyen rii-yo me m-nom à, yea hoks m-nap bo yo ro á.

Ko ye hoge ma-ut re,
yea hoks m-nap un yo me m-con á.' "

¹⁴ Ma-to **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** gene yoa kor ye à, yo korog ye. Yo ka yo Shir rure **Ishaya** wu rure **Yahuda**-ne!

" 'Noa senge m-hoge un yo me m-zee koyanda à,
amba no hoks m-nap á.

Noa ma'as m-hyan un yo me m-nom à,
amba no hoks m-nap un yo um cone á.' "

¹⁵ Ka da-o Shir z̄eeru **Ishaya** mosse un hun-ne ye o-**Isra**-ne,

* **B̄or-ús op ús-voor:47** 12:47 N-me un mo ken gen-mo n-ga mo, mo rott ci kwooz-ut voor us-ta'voor [47] á. * **B̄or-ús op ús-tet:2** 13:2 Hyen komo: Ruka 5:1-3. † **B̄or-ús op ús-tet:12** 13:12 Hyen komo: Mati 25:29; Mark 4:25; Ruka 8:18; 19:26.

“ Me un zee káane,
 remen hur-de un ká hun-ne ye de ro m-hwogon ne,
 Ye ro ut-to ne, amba ye ro m-nap un yo ye hoge á.
 Komo ye bitishshute yish-ye un ye,
 remen ye con ye nep yo ro o-nip á.
 A ro zeege ye yagute m-con m-nap un yo ro o-nip á,
 ye roa nep yo me m-nom à.
 Ye hogussute cas yo me m-rwor à,
 ye neps yo um cone à.
 Amba ye con ye nom káane á.
 Har ye waktunte be un de
 um sokste ye **ba'as-de** un ye á. † ”

¹⁶ Ka da-de Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, Yo yo Shir zee **Ishaya**, “Shir ya'ag no o-kwum, yish no hyanag rem-se ut-hyat se me m-nom à. Shir ya'ag no o-kwum komo cin da no m-hoge un yo me m-rwor à. ¹⁷ Nip-o me no m-rure, **yan-Rwor un Ma-to Shir** n-ga un kashi un hun-ne ne deen, ye mare cin n-ga à ro conog ye hyen rii-yo no hyane me m-nom à, amba ye hyan á. Komo ye hoge rii-yo no hoge à, amba ye hoge á.” §

Yeso rworog bo
ká sha-mo ut-ma mo ro à
(Mark 4:13-20; Ruka 8:11-15)

¹⁸ Yeso haaru co ut-ma wu zee, “To, ká sha-mo ut-ma mo un ko-ya-ur-go wu mo ka. ¹⁹ Ka go'-ye he'ene n-riib un cow à, ye ro ka ye hoge ma-to un **Gwomo-to Shir** à amba ye nap to atte ma-to un to á. **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** haanuru, wu rwooru to-to ke ye un rii-yo ye hoge à. ²⁰ Ye he'ene un be-de m-taarun ne à, ye ro ye hoge Ma-to Shir à ye argu m-goks o-zak o-zak. ²¹ Amba ye essu to ya o-da hiin remen ye goks ka ma-to ur-beeb ne á. Da-o swo ur-koob ko us-cenene woone remen ká Ma-to Shir to, to ye gokse à ye argu m-warag jim. ²² Ye he'ene un be-de un yokor komo à, ye a hongse un hun-ne ne ye hoge Ma-to Shir à, amba barag-se un hono o-dak un con-to o-kwum ne wenuru ká ma-to m-bo'ose, har to wakturu hwaa remen con-to o-kwum. Remen kaane yea hoks m-sher be-de un Ma-to Shir á. Ma-to Shir to rwunte o ka rii kashi be-de un ká ye ka ye á. ²³ Ye he'ene un be-de ur-bon komo à, ye a hongse un hun-ne ye hoge Ma-to Shir à komo ye bup to. Ya ye ro untun ka pot-yo rwuute yish o-zungu [100] à. Yo ken komo kwooz-ut tet [60] Yo ken komo ur-kwooz un op [30].”

Yege-kwa n-me un hyo

²⁴ Ka da-de Yeso dooru m-rure un ka hun-ne ye mo ken sha-mo ut-ma mo. Wu zeeru, “A hoks m-hongse un gwomo-to Shir un net ne wu go'e go'-ye ur-bon un kat-o un wu à. ²⁵ Amba da-o hun-ne rewesse kap à, ko-wan-yage-to un wu haaru, wu gooru yege-kwa un ká kat-o un hyo o, wu argu ut-ma un wu. ²⁶ Bo go'-ur potonte à, ye bosuru ye rwunturu yish, ka da-de yege-kwa potnuru un ce ye.

²⁷ “Guw-ne ye un ko-ya-o-kat haanuru. Ye zeeru ko-ya-o-kat, ‘Ai, go'-ye ur-bon te go'e un kat-o ru bo o zee à. To, ¿re nome yege-kwa rwuunte un ká be-de?’

²⁸ “Ko-ya-o-kat zeeru ye, ‘Wan-yage-ut re wu nome to ka.’
 “Guw-ne cituru wu, ‘¿O conog te mu'ug ka kwa-ye?’

† **Bqr-ús op ús-tet:15** 13:14-15 Hyen komo: Isha 6:9-10 (ut-Girik). § **Bqr-ús op ús-tet:17** 13:16-17 Hyen komo: Ruka 10:23-24.

²⁹ “Amba ko-ya-o-kat zээрү, ‘Ay, taase be-de m-mu'ug un kwa nо he nо mu'ug un hyo-ne. ³⁰ Yage myet-mо un ye bo'osute be-ur gaan har da-o m-ce. Ka da-de man rure ya-m-ce, ye be m-mu'ug un ka kwa-ye, ye karakse, ye geger, a tukste, amba a kamas yege-hyo a ru un byo un de.’ ”

*Sha-mo ut-ma mo
un ya'ane-yo o-mosta*

(Mark 4:30-32; Ruka 13:18-21)

³¹⁻³² Yeso dooru ye m-rure un mo ken sha-mo ut-ma mo. Wu zee, “**Gwomo-to Shir** untun ya'ane-yo **mosta** to ro yo jiiše us-rek n-me un go kap a yo wu ken net-wu deke, wu gooru un kat-o un wu a. Yo jiiše us-rek be-de un or un yo ne. Amba da-o yo bo'ose a, yo jiishuru kap o un gugooг o-kat, yo wakturu caari-yo o-'yo, har ma yege-no ceeru ut-kur un jet-se un yo.”

Sha-mo ut-ma mo m-yist

(Ruka 13:20-21)

³³ Yeso dooru ye m-rure un mo ken sha-mo ut-ma mo. Wu zee, “**Gwomo-to Shir** ya to ro untun m-yist. Wu ken ne'a-wu dek m-yist, wu wuugse un hyo-mo un hyo-ne me'es ut-tet, amba kap ka hyo-mo kutuksuru m-yist ne.”

Yeso muurute sha-mo ut-ma

(Mark 4:33-34)

³⁴ Yeso yoosute buug-de un hun-ne kap ka rem-se un sha-mo ut-ma. Wu yoosu ye rii a se mosse un sha-mo ut-ma ne. ³⁵ Ka to ro remen Shir shooste rii-yo **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** rwore a unze, “Man nome hun-ne ut-ma un sha-mo ut-ma, rii-yo hun-ne ro nakke n-ga a, cin un takan-de un hono o-dak man ru ye nep yo.”*

Yeso rwuntute ye cas yo

*ka sha-mo ut-ma mo un
kwa-ye n-me un hyo ro a*

³⁶ Ka da-de Yeso yaguru buug-de un hun-ne, wu cowuru o-hur, be-de wu ro ur-she'et a. Yan-neke-mo un wu, komo ye haanuru be-de un wu, ye zeeru wu, “Ruru te rii-yo ka sha-mo ut-ma mo un ka kwa-ye o-kat cone te nep a.”

³⁷ Yeso zeeru, “Wu go'e go'-ye ur-bon a me **Wa-wu un net**. ³⁸ Ka kat-o komo o ro hono o-dak be-de hun-ne ro m-she'et m-moka a. Go'-ye ur-bon komo ye ro yakar-ye ut-gwomo to Shir, ka kwa-ye komo yakar-ye un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ye. ³⁹ Komo wa-ut-yage-wu go'e ka kwa-ye a, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu. Da-o m-ce ne, ta-de un hono o-dak de. Ka ya-m-ce ye komo ye ro **yan-tom-ye Shir**.

⁴⁰ “Ka guw-ne ye a mu'ug ka kwa-ye a do ye o-ra. Kaane he m-nom un ho-de un ta-de un hono o-dak. ⁴¹ Me, **Wa-wu un net**, man tomon **yan-tom-ye Shir** un hono o-dak. Komo ya hurum be-de un **Gwomo-to Shir**, ko yo ke rii-yo ro m-hante m-'e **ur-ba'as** ne a, un ko wu ke kowa m-nom un rii yo-yo wu ne. ⁴² **Yan-tom-ye Shir** a jorbe yan-men-ut jaas-to un kuub-o o-ra. Kane ye he us-kan, ye ro un haw-se un yin-ye un ye. ⁴³ Ka da-o o ka kashi un hun-ne ye Shir gokse a he us-myakt untun ur-ho, n-me un ut-gwomo to un Tato. Yage ko-yan-to-to m-hoge, wu hogute.”

* **Bqr-ús qp ús-tet:35** 13:35 Hyen komo: Bong 78:2.

Kwum-o ro wukuse à

⁴⁴ Yeso haaru co ur-yoos wu zee, “**Gwomo-to Shir** ya to ro untun o-kwum o a wuke n-me o-kat à, bo wu ken wu hyente o à, wu jamsu m-wuke, remen caari-o o-zak. Wu haaru wu baburu kap o un rii-yo wu rotte à, wu oorū ká kat-o.”

Ta'ar-de un hwor

⁴⁵ “Har m-moka, gwomo-to Shir ya to ro untun wa-ut-baab m-o ne wu ro un hoob-o un ta'ar-to un hwor wu o à. ⁴⁶ Bo wu hyente ta'ar-de un hwor deen à, wu argu m-ha wu baburu kap rii-yo wu rotte à. Wu morogsu hwor, wu oorū de.”

Yo-o un ship un jan

⁴⁷ Yeso haaru co ur-yoos wu zeeru, “Har m-moka, gwomo-to Shir ya to ro untun yo-o un ship un jan. Bo hun-ne jorbe o n-me m-sa à, o shipnuru yege-jan go-ʉs-go. ⁴⁸ Bo o shiiste un jan à, yan-ceeb naknuru o n-riib m-sa un jan ne. Ka da-de ye she'eturu, ye degruru jan-ye ur-bon, ye duusuru o-koor, ye uksuru ye rotte ur-bon á. ⁴⁹ Kaane he m-nom un ta-de un hono o-dak. **Yan-tom-ye Shir** a haan ye deger, ye hurum hun-ne yo-ye n-me un so-ye. ⁵⁰ Komo **yan-tom-ye Shir** yea jorbe ka hun-ne yo'e ye n-me un ra-o m-reeten, kane ka hun-ne ye he ʉs-kan un haw-se un yin-ne.”

Kwum-o pu-o o-ut ne

⁵¹ Yeso cituru yan-neke-mo un wu, “¿No nepste to ka kap?”

Ye shasuru, ye zeeru, “Ee, te nepste.”

⁵² Wu zeeru ye, “Ko wu ke **wan-Yoos-de o-karamsa** wu, wu a yoose ma-to gwomo-to Shir à. Ya wu ro untun net-wu ro un byo-de ur-ess ne à o-hur. Wu gassan rii-yo ur-bon ut ko pu-yo.”

*A yagute Yeso ut-yage
un bo-o o-Nazaret
(Mark 6:1-6; Ruka 4:16-30)*

⁵³ Bo Yeso komte rwor un ka sha-mo ut-ma mo à, wu argu yage un ka be-de. ⁵⁴ Bo jime à, Yeso un yan-neke-mo un wu ne wooru o-Nazaret bo-o un wu. Wu ciru yoose un hun-ne ye un **Yahuda-ne un kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Ye bopuru ʉs-nu un bo wu yoose ye à un rii-yo wu nome ne à. Ye cituru hi un de un ye, “¿Ke ne ka net-wu kume ka weer-se kaane, komo kene wu kume gwomo-to un nom o-made? ⁵⁵ ¿Wu wu ka ro wa-wu un ka ko-wan-shaab-wu? ¿Inu un wu wu ka a m-zee **Meri**? ¿Hen-ne un wu komo **Yakubu, Yusuhu**,† Simon ne, Yahudas ne? ⁵⁶ ¿Komo hen-ne ye un wu yan-ne'a-ne kap be-ur gaan-o ka a ro un ye ne á? Remen kaane a nepse wu net caari-wu á. ¿Amba re ne ka net-wu hokste m-nom un ka rem-se ut-hyat se ne?” ⁵⁷ Ye hoguru ryaab-se un wu, ye yanuru wu.

Amba Yeso zeeru ye, “Ai, ko wu ke wu ro m-ya un ko-**wan-rwor un Ma-to Shir** ut-gos amba husse hun-ne ye un bo-o un wu, un ye un hur-o un wu ne.”‡ ⁵⁸ Komo Yeso nom rii-yo ut-hyat deen reeno á, remen koob-de m-sheer mo un ye be-de un wu.

† **Bor-ʉs ʉp ʉs-tet:55** 13:55 To ken gen-to a geneg *Jonis*, har m-moka komo to ken to a geneg *Yohana*. ‡ **Bor-ʉs ʉp ʉs-tet:57** 13:57 Hyen komo: *Yoha* 4:44.

Bɔr-ɔs ɔp ɔs-nass

*Mar-m Yohana Wa-m-Yo'os
un hun-ne m-ho
(Mark 6:14-29; Ruka 9:7-9)*

¹ Un ka da-o, ko-Gwomo **Here** [Atipas] hoge rii-yo ut-hyat to Yeso ro m-nom à. ² Wu zeeru yan nome un wu m-senge, "Ai, ka net-wu a nom **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho**. Ko de nomte wu mereste à, wu muunte un hoog ne! O hante wu rotte un ka gwomo-to ne to un nom un rem-se ut-hyat."

³ Remen **Here** n-ga rwoog a bup komo a ke'e **Yohana**, wu rwoog a ke'e wu o-kuke o m-ke'et remen **Here** gaag Herodiya, ne'a wu un or re un wu, Pirip. ⁴ Komo n-ga ma **Yohana** russute **Here** unze udepe wu she'et un Herodiya ne á, remen jet un **karamsa-o Shir o**. **Here** swooru us-ryaab un **Yohana** ne. Wu rwo'uru karma-ne ye un wu, ye ship **Yohana**, ye ke wu.*† ⁵ **Here** ro conog ma wu ho **Yohana**, amba wu ro m-hoge gyer-o un hun-ne, remen ye dekse **Yohana ko-yan-Rwor un Ma-to Shir** wu.

⁶ To, bo ho-de a mette **Here** riginte à, **Here** banuru biki-o m-re. Wan-ne'a Herodiya hewuru wu us-hew un her-o un ye haane o-biki à. **Here** nomuru o-zak deen. ⁷ Remen kaane wu sworuru o-nu mosse un tond ne unze, wu 'ye ka wan-ne'a-wu kap o un rii-yo wu kone à. ⁸ Inu un wu kwemsuru wu mosse un yo wu he m-kon ne à. Ka wan-ne'a-wu zeeru, "Ya'as me hi-ur **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho** m-moka n-me o-kok." ⁹ Ko-Gwomo ryegnuru, bo wu kone wu yo ka à. Amba remen wu zeste wu, komo wu suruste o-nu, un co-o un hamat-ne ye un wu unze wu 'ye wu kap yo wu kone à. Wu rwo'uru karma-ne ya'as wu yo wu kone à. ¹⁰ Ye haaru ha-mo un kur-o m-ke'et, ye kupsuru **Yohana** ur-hi. ¹¹ Ye hwooru ka hi-de n-me o-kok. Ye ya'suru ka wan-ne'a-wu, wu heeturu inu un wu. ¹² Yan-neke-m **Yohana** hoguru, ye haaru un kur-o m-ke'et, ye dekuru u-de un wu, ye jokuru. Ye haaru be-ur Yeso, ye ruru wu yo kore **Yohana** à.

*Yeso reegtute hun-ne
dugu-us taan [5,000]*

(Mark 6:30-44; Ruka 9:10-17; Yoha 6:1-14)

¹³ Bo Yeso hogute **Yohana** mereste à, wu inuru wu cowuru hat-o m-ho. Wu pasuru de ken be-de de rotte net á, remen wu she'ette un hon-de un wu. Amba bo buug-de un hun-ne hogute kaane à, ye argu m-rwuun un bo-to un ye. Ye doruru wu us-na us-na. ¹⁴ Bo Yeso rwuunte n-me o-hat à, wu hyanuru hun-ne donte wu deen. Wu hoguru 'won-de un ye, komo wu taasuru ya-us-gom gom-se un ye.

¹⁵ Bo rim-m nomte à, yan-neke-mo un wu haanuru be-de un wu. Ye zeeru wu, "Ka be-de ha de rott net á, komo rim-m nomoste. Zee ka hun-ne ye warag n-me o-bo remen ye oote hi un de un ye rii-yo m-re."

¹⁶ Yeso zeeru ye, "Ay, se ye aragte á, 'ya no ye rii-yo m-re."

¹⁷ Ye shasuru, ye zeeru, "Tea hoks ye m-coks á, tett rii kane á se ut-burodi ut-taan un jan ne yoor."

¹⁸ Ka da-de, Yeso zeeru ye, "Hante me no to." ¹⁹ Wu zeeru hun-ne she'et n-te ut-po. Ka da-de Yeso dekuru ka burodi-ut taan-to un ka jan yoor-ye ne. Wu dassuru hi-de un wu n-Ton shir. Wu nomuru Shir ur-bongon. Wu bosruru ut-burodi un ka jan-ye ne. Wu ya'asuru yan-neke-mo un wu, yan-neke-mo un wu komo ye ya'asuru buug-de un hun-ne. ²⁰ Ka burodi-to

* **Bor-ɔs ɔp ɔs-nass:4** 14:3-4 Hyen komo: Ruka 3:19-20. † **Bor-ɔs ɔp ɔs-nass:4** 14:4 Hyen komo: Rewi 18:16; 20:21.

hundunduru, kɔ wu ke net-wu reeg wu ciig. Yan-neke-mo un wu karaksuru to kuse à kap, har to shiiru koor-ut op ut-yoor [12]. ²¹ Hun-ne ye re to à ye wooste campo-ne dugu-ʉs taan [5,000] husse ne'a-ne un yakar-ne ye re to à.

*Yeso hewete ʉr-hew n-ton m-ho
(Mark 6:45-52; Yoha 6:15-21)*

²² Ye m-kom un re un rii-yo m-re, Yeso rwo'uru yan-neke-mo un wu, ye cuw hat-o m-ho ye waragte reeno ʉr-jit. Remen ye be'et wu m-wo Mar-o Gariri. Wu ne wu esuru un ka be-de remen wu 'yonste hun-ne. ²³ Bo hun-ne aragsute à, wu daaru n-ton o-haag un hon-de un wu remen wu konot Shir. Har rim-m nomuru m-sok ne wu ro reeno un hon-de un wu cot.

²⁴ Un hohond-mo un ka da-o hat-o yan-neke-mo un wu tuwte à ro n-tete o o-mar, jok-ye m-ho ro o ʉs-tam, komo yo-m ro o m-tute. ²⁵ Kwom-ʉs tet-se m-tet, ye hyanuru Yeso wu ka wu ro m-neke n-ton o-mar wu ro m-kawbe un yan-neke-mo un wu. ²⁶ Amba bo yan-neke-mo un wu hyente wu ro ʉr-hew n-ton m-sa à, ye hoguru o-gyer. Ye zeeru, "Ko-marimar-wu!" Ye 'yonsuru ʉs-cɔr rem o-gyer!

²⁷ Un gyept-o un yish, Yeso tepsuru ye, wu zeeru, "No zo'oge á! Me wu, no hoge o-gyer á!"

²⁸ Bitrus shasuru wu, wu zee, "Gos-wu, ʉrege wo wu, zee me um habe be un du un yawag m-ho."

²⁹ Yeso zeeru, "Haan ge."

Ka da-de Bitrus ruuru o-hat, wu ciriru ʉr-hew m-yawag m-ho, wu ro m-neke be-ʉr Yeso. ³⁰ Amba bo Bitrus hyente m-yo m-'wons ne à, wu hoguru o-gyer. Wu ciriru m-yi. Wu argu m-kan, wu zee, "Gos-wu, gu me!"

³¹ Un gyept-o un yish, Yeso tabburu kom-o un wu, wu shipuru Bitrus. Yeso zeeru Bitrus, "Wott m-sher deen á, ¿remen yan o o ryegente?"

³² Ka da-de bo Yeso un Bitrus ne cuwte o-hat à, yo-m resuru ceen. ³³ Ka da-de ye ka **yan-neke-m Yeso** ye ro n-me o-hat à, ye nomoru Yeso ʉr-bongon. Kap mo un ye zeeru Yeso, "Nip-o, wo **Wà-wu Shir** wu."

*Yeso taasute ya-ʉs-gom
gom-se un ye un bo-o o-Genesaret
(Mark 6:53-56)*

³⁴ Ka da-de ye pasuru de ka jit-de m-sa de, ye kergunduru un dak-o o-Genesaret. ³⁵ Bo hun-ne ye un ka bo-o nepte Yeso haante à, ye tomuru a rure kɔ wu ke net-wu, wu ro un ka dak-o à, unze Yeso haante. Ye hante wu ya-ʉs-gom kap. ³⁶ Ye konuru Yeso ye ci kɔ riib-yo un matuku-de un wu. Wu ya'uru ye o-cow, ye nom káane. Myet-mo un ye ci'e à gom-se un ye taaru.

Bɔr-ʉs op ʉs-taan

*Jor-se un ye ro co-o o-dak à
(Mark 7:1-13)*

¹ A kane **Parisa**-ne un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne haanuru be-ʉr Yeso zee-mo o-Urusharima. Ye zeeru, ² "¿Remen yan o ne yan-neke-m ru rotte m-jetem un jor-se un mong-ne? Te un zee kaane remen ye ro m-sapt ut-kom ye reet rii-yo m-re bo a oos á."

³ Yeso shasuru ye, "No ne, ¿remen yan o no rotte m-jet un **karamsa**-o Shir remen jor-ʉs no? ⁴ Ai, Shir zeste, 'Hyan tato ru ut-gos ne un inu ru

ne,* komo, 'Myet wu pyape tato un wu ko inu un wu à, o-nip a ho wu.†
 5 Amba no ur-yoos unze urege net ro un yo ken rii-yo ne yo wu heete m-gu
 un tato un wu ko inu un ne un yo ne à, amba wua zee, 'Kap rii-yo no roa
 kum be un de n-ga à, yar-mo mo um **seke** Shir à,' waragte o ka, ba se o
 ya'aste tat-ne ru ne ut-gos á. 6 Remen jor-ɔs no, no muste Ma-to Shir hwaa.
 7 No ya-o-shepe! Hond hond o **Ishaya** nome ma-ut no bo wu zee à,
 8 " 'Ká hun-ne ye ro me m-'ya m-sek un nu-se un ye cot,
 Amba hur-de un ye nomoste ur-hew un me ne.
 9 Guw-mo un ye mo ye ro me m-nome à,
 mo o-hwaa mo,
 ye sugute **karamsa**-o Shir un yoos-de un ye.‡ "

Rem-se ro un saburse un net be-de Shir à
(Mark 7:14-23)

10 Yeso aaguru buug-de un hun-ne, wu zeeru ye, "Raks no, no hoge m-sok
 ne. 11 Ba rii-yo ro m-cow un nu-o un net à, yo ro wu m-rwo wu waktute
ko-ya-ur-ba'as be-de Shir á, se rii-yo ro m-rwuun un nu-o un wu à, un yo
 wu ro m-nom ne à."

12 Yan-neke-mo un wu haanuru be-de un wu, ye cituru, "¿Ko o nepste
 unze **Parisa**-ne hogute ryaab-ɔs ru remen kà ma-to o zee?"

13 Yeso shasuru, "Myet go-de ro ba Tato re wu n-Ton shir wu go de á, a
 mu'ug de. 14 Yagu ye temb. Po-ne yan-nak un or un ye po-ne. Urege ko-po
 ro m-nak un or un wu ko-po, ai, kap mo un ye yea he'ebe n-me o-kuub."§

15 Ka da-de, Bitrus zeeru, "Yeso, rwuntu te cas yo ká sha-mo ut-ma mo
 cone te nep à."

16 Yeso zeeru wu, "¿Ashi, har m-moka no nap á? 17 Me m-zee kap o un
 rii-yo net re à, ur-takan yoa cuw un nu-o un wu, ká da-de ne yoa cuw un
 men-to un wu, komo ur-kom yoa ru un wur-o un wu. 18 Amba rii yo-yo
 ro m-rwuun o-nu à be-de ur-hur yo ro m-rwuun. Komo yo ro m-naas un
 net-wu rwunte yo à.* 19 Me un zee kaane remen cin ur-hur barag-ɔs yo-se
 ro m-rwuun. Se ro, ho-m un hun-ne, o-ás ne, m-naase ne, ur-hyow ne, un
 shese ut-bo ne, un naas un jin-ut or ru ne. 20 Se kà rem-se ro net m-rwo
 m-wakte **ko-ya-ur-ba'as** be-de Shir. Re un rii ba un sapt ut-kom a ru net
 m-wakte **ko-ya-ur-ba'as** be-de Shir á."

Sher-mo un wu ken
ne'a-wu be-ur Yeso
(Mark 7:24-30)

21 Yeso ruuru o-Gariri wu nekururu raag-o un dak-to o-Taya o-Sidon ne,
 22 Wu ken ne'a wu ko-ya-o-**Kan'ana**, wu ro ur-she'et kane à haanu be-ur
 Yeso. Wu 'yonsu ɔs-cor wu ro ɔs-kan, wu zeeru, "Gos-wu, wà **Dawuda**,
 hoge 'won un de! Remen wà re wan-ne'a ro un ko-**ya-ut-kot** ne, wu ro wu
 un ya-ur-koob."

23 Amba Yeso shas wu ko ur-gom á. Ka da-de yan-neke-mo un wu konuru
 wu, ye zeeru, "Yan wu! Zee wu arag. Remen wu ro na m-dore un kaas ut-to
 o-zaaz!"

24 Ka da-de Yeso zeeru ká ne'a-wu, "Shir un tomon me remen hun-ne ye
 o-**Isra** ca-ye Shir ye ege à cot."

* **Bor-ɔs ɔp ɔs-taan:4** 15:4 Hyen komo: Rwuu 20:12; Kara 5:16. † **Bor-ɔs ɔp ɔs-taan:4** 15:4
 Hyen komo: Rwuu 21:17; Rewi 20:9. ‡ **Bor-ɔs ɔp ɔs-taan:9** 15:9 Hyen komo: Isha 29:13 (ut-Girik).
 § **Bor-ɔs ɔp ɔs-taan:14** 15:14 Hyen komo: Ruka 6:39. * **Bor-ɔs ɔp ɔs-taan:18** 15:18 Hyen komo:
 Mati 12:34.

²⁵ Amba ká ne'a-wu haaru wu kwukturu un co-o un wu. Wu konuru komo, "Gos-wu, gu me!"

²⁶ Yeso zeeru ka ne'a-wu, "A nom ur-bon a dek rii-yo m-re yo un yakar a ya'as yege-wo á."

²⁷ Ka ne'a-wu shasuru, "Eba, Gos-wu o, amba yege-wo ro m-rekem un yo ken rii-yo m-re yo ro m-he'en un kok-to ya-o-hur rotte m-re á."

²⁸ Yeso zeeru, "Ne'a sher-m ru ro deen! A nomotu yo wo o-dish á." Un gyept-o un yish, ko-**ya-ut-kot** ruuru un wa un wu.

Yeso taaste gom-se un hun-ne deen

²⁹ Bon kane, Yeso doruru so n-riib Mar-o o-Gariri. Ka da-de wu daaru ur-dor, wu she'eturu. ³⁰ Hun-ne haanuru be-de un wu deen. Ye neknute un ryam-ne ne, un po-ne ne, un **cim**-ne ne, un 'kato-ne ne, un ye ken ya-us-gom ye ne deen, ye essuru ye un co Yeso. Wu taasuru ye gom-se un ye kap. ³¹ Har hun-ne hyen o-made bo ye hyane 'kato-ne teperte á, ya-ut-**cim** komo ye m-senge, ryam-ne ur-hew, po-ne komo ye ro o-hyan. Kap mo un ye, ye nomuru Shir o o-**Isra** ur-bongon.

Yeso reegtute hun-ne dugu-us nass [4,000] (Mark 8:1-10)

³² A kane Yeso aaguru yan-neke-mo un wu, wu zeeru, "Me m-hoge 'won-de un ka hun-ne ye. Caane ho-ut tet-to ka ye be-ur gaan un me ne, komo ye rott rii-yo m-re á. Man 'yons ye m-mer á, taase ye bonse un cow."

³³ Yan-neke-mo un wu zeeru wu, "De ka be-de rotte net á, ¿ke a he kum un ga-to a hette reegte un de ka caari-de un buug-de un hun-ne de?"

³⁴ Yeso cituru, "¿Burodi-ut re no rotte?"

Ye zeeru, "Ta'voor-to un yan jan rek-ye ne hiin."

³⁵ Yeso zeeru buug-de un hun-ne ye she'ete n-dak. ³⁶ Wu dekuru ka burodi-to ta'voor-to un ka jan-ye ne. Wu bomuru Shir, wu wonguru to. Wu ya'asuru yan-neke-mo un wu. Komo yan-neke-mo un wu wonguru buug-de un hun-ne.

³⁷ Ko wu ke wu reeg wu ciig. Yan-neke-mo un wu karaksuru to kwange á, koor-ut ta'voor ut-caari. ³⁸ Ye re to komo á, dugu-us nass [4,000] ye ro, husse ne'a-ne un yakar-ne. ³⁹ Ka da-de Yeso 'yonsuru buug-de un hun-ne ye ji o-hur. Wu cowuru hat-o m-ho wu arguru dak-o o-Magadan.

Bor-ɔs op ɔs-cind

Hoob-o o-napa

(Mark 8:11-13; Ruka 12:54-56)

¹ **Parisa**-ne un **Saduki**-ne haaru be-ur Yeso remen ye megerte wu, ye konuru wu kutu ye yo ken rii-yo ut-hyat yo n-Ton shir, yo he m-wakte o-napa á unze Shir wu tomne wu.*

² Wu shasuru ye, wu zee, "Urege rim-m nomog, no hyene Ton-o shir nomog zá, no m-zee, 'Ee, ho-de un buk dea rwuun kar kar.' ³ N-sot komo, no hyene Ton-o nomog zá, no m-zee, 'Caane a hye kem.' No m-hoks m-nap bo Ton-o ro ur-hew á, amba no hoks o-napa yo Shir ro m-nom un ka da-o á.† ⁴ Hun-ne ye un ka da-o yo-o o ro un gye-o Shir á. Ye conog ye hyen o-napa amba yatt napa-o a he ye m-kute á, se o ma

* **Bor-ɔs op ɔs-cind:1** 16:1 Hyen komo: Mati 12:38; Ruka 11:16. † **Bor-ɔs op ɔs-cind:3** 16:2-3 Mo ken gen-mo deen ka gom-to ro kon n-me cir-mo un 16:2-3 be-de a gene wu shasuru á.

Yunanawan-Rwor un Ma-to Shir.” Ka da-de Yeso arguru, wu yage ye kane.‡

Yist-mo un Parisa-ne un Saduki-ne
(Mark 8:14-21)

⁵ Bo yan-neke-mo un wu woote yo ka riib-yo reeno à, ye baksuru unze ye boprunte ut-burodi. ⁶ Yeso zeeru ye, “Tu no yish no nep ha, komo no nom ja un ka **yist-mo un Parisa-ne mo ne un mo un Saduki-ne.**”§

⁷ Ye ciri ut-ma un hi un de un ye un hi un de un ye. Ye ro m-zee, “¿Ko remen ka burodi-to a boprunde à o wu zette kane?” ⁸ Yeso nese yo ye ro us-barag à, wu zeeru, “No yan-she-m rek-mo! ¿Remen yan o notte m-zee nott ut-burodi á? ⁹ ¿Har m-moka non go nap? ¿To-ut ke'essute no bo um reegte hun-ne dugu-us taan [5,000] un burodi-ut taan ne? ¿Komo koor-ut re no karakse to kuse?*” ¹⁰ ¿No baks hun-ne dugu-us nass [4,000] ye um reegte un burodi-ut ta'voor? ¿Koor-ut re no karakse to kuse?† ¹¹ ¿Re nome no yagute m-nap unze me un ma-to ut-burodi á? Um zee no komo, ‘Nom no ja un **yist-mo un Parisa-ne un Saduki-ne ne.**’ ”

¹² Ka da-o yan-neke-mo un wu nape unze **yist-mo** a m-rwo ut-burodi à mo mo á, amba wu un con ye nom ja un yoos-de un **Parisa-ne un Saduki-ne** de o-shepe.

Bitrus ruru ye Yeso unze
Yeso wu ro Kiristi

(Mark 8:27-30; Ruka 9:18-21)

¹³ To, bo Yeso haante dak-o o-Kaseriya o o-Pirip à, wu cituru yan-neke-mo un wu. Wu zeeru, “¿Wan wu hun-ne ro m-zee **Wà-wu un net**‡ ro?”

¹⁴ Ye zeeru, “Ye ken ye ro m-zee **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho**, ye ken ye komo **Ereja**, ye ken komo Irmiya, ko komo wan-gaan n-me un **yan-Rwor un Ma-to Shir** n-ga.”§

¹⁵ Ka da-de wu cituru ye, “¿Amba no un ya, wan wu ne um ro un hyan-o no?”

¹⁶ Simon Bitrus shasuru, “Wo wu, **Kiristi**,* **Wà-wu Shir** wan-hoog.”†

¹⁷ Yeso shasuru, wu zee, “Simon wa **Yohana**, wo ko-ya-o-kwum-wu! Remen Tato re wu ro n-Ton shir à, wu kutu wo to ka, ba net á. ¹⁸ M-moka um zee wo unze wo ro Bitrus,‡ komo n-ton un ka ta'ar-o§ um he man yandor re, komo mo ken mar-mo* rott ut-gwomo be-de un ye á. ¹⁹ Man ya'as wo rii-se un tiks un gwomo-to Shir. Koyan o caase kane un hono o-dak, Shir a caas yo n-Ton shir. Komo koyan o gage kane un hono o-dak, Shir a geeg yo n-Ton shir.”†

²⁰ Wu nakuru yan-neke-mo un wu ut-to m-sok ne, ye rure net unze wu ro **Kiristi** á.

‡ **Bor-us op us-cind:4** 16:4 Hyen komo: Mati 12:39; Ruka 11:29. § **Bor-us op us-cind:6** 16:6 Hyen komo: Ruka 12:1. * **Bor-us op us-cind:9** 16:9 Hyen komo: Mati 14:17-21. † **Bor-us op us-cind:10** 16:10 Hyen komo: Mati 15:34-38. ‡ **Bor-us op us-cind:13** 16:13 “Wà-wu un net” con-de de Yeso ro un 'ya un hi un de un wu à. § **Bor-us op us-cind:14** 16:14 Hyen komo: Mati 14:1-2; Mark 6:14-15; Ruka 9:7-8. * **Bor-us op us-cind:16** 16:16 Ko: *Wu Shir daagne à Wan-Gwu* (gom-de Yahuda-ne) un *Wu Shir daagne à* (gom-de ut-Girik) kap mo un to, to ro “Wu Shir daagne à.” † **Bor-us op us-cind:16** 16:16 Hyen komo: Yoha 6:68-69. ‡ **Bor-us op us-cind:18** 16:18 ut-Girik: *Ka jin-de unze Bitrus ur-ta'ar de ka.* § **Bor-us op us-cind:18** 16:18 ut-Girik: *ta'ar-o caari.* * **Bor-us op us-cind:18** 16:18 ut-Girik: *komo ish-se de o-ra.* † **Bor-us op us-cind:19** 16:19 Hyen komo: Mati 18:18; Yoha 20:23.

Yeso rworog gon mar-mo wu he'e à
(Mark 8:31—9:1; Ruka 9:22-27)

²¹ Cin ɔn ká da-o, Yeso cire m-kute ɔn yan-neke-mo ɔn wu unze, se wu haag bo-o o-Urusharima. Komo wu rurɔ ye yo he wu m-kor reeno à. Wu suɔt ɔr-koob go-ɔs-go be-de ɔn ye ro sek-ye, ɔn Gwomo-ne ye ɔn kon-se Shir, ɔn ya-ɔr-yoos-de **karamsa-o Mosa** ne. Komo a ho wu, ɔn ho-ɔr atette-de komo a 'yons wu.

²² Bitrus nakuru wu n-riib, wu ciruru wu ɔt-kangse. Wu ro m-zee, “Gos-wu, Shir ye peste! To ka a nome be ɔn du á.”

²³ Amba Yeso wakturu be-ɔr Bitrus. Wu zeeru, “Wonge ɔn me ne, wo **ko-Gwomo-wu ɔn ya-ut-kot!** Wo ko-yan-rwo ɔr-pukse wu be ɔn de. Remen wo ɔs-barag ɔntun net, yanze ɔntun Shir bo Shir ro ɔs-barag á.”

²⁴ Ka da-de Yeso zeeru yan-neke-mo ɔn wu, “Myet wu cone wu doru me à, be-ɔr no, se wu she'eg hi ɔn de ɔn wu, wu sew **kan-o** ɔn wu, wu doru me.† ²⁵ Remen wu cone wuke ɔn hoog-mo ɔn wu à, wua taage ɔn mo. Amba kap bon wu taage ɔn hoog-mo ɔn wu rem re à, wua kum mo.‡ ²⁶ ¿Yan yo ne net he m-kum urege wu kumug kwum-o ɔn hono o-dak kap, amba wu taaguru ɔn hoog-mo ɔn wu? Ko ne, ¿ya net he m-ya'as be-de ɔn shas-o ɔn hoog-mo ɔn wu? ²⁷ Remen me **Wà-wu ɔn net**, man haan ɔn seps-m Tato re ne ɔn yan-tom-ye ɔn wu ne, man piishe ko wu ke net-wu ɔt-ma mosse ɔn rii-yo wu nome ne à.* ²⁸ Nip-o me no m-rure, ye ken ye ro kon eso eso kane yea mer á, har se ye hyanag haan-mo ɔn **Wà-wu ɔn net** n-me ɔn gwomo-ɔt Tato ɔn wu.”

Bɔr-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor

Yeso barmute
(Mark 9:2-13; Ruka 9:28-36)

¹ Bo a rewete ho-ɔt cind à, Yeso dekeru Bitrus ne, ɔn **Yakubu**, ɔn **Yohana** (heno **Yakubu**) ne, wu daaru o-haag ɔn ye ne ɔn hon-de ɔn ye. ² Ye ro o-gwot wur-o Yeso barmuru, co-o ɔn wu nomuru m-cucas ɔntun ɔr-ho, matuku-to wu cope à to warguru ɔt-pus to pyar. ³ ɔn gyept-o ɔn yish, **yan-Rwor ɔn Ma-to Shir** ye n-ga, **Mosa** ne ɔn **Ereja** rwuunuru, ye ro ɔt-orum ɔn Yeso ne.

⁴ Bitrus zeeru Yeso, “Gos-wu, nomog ɔr-bon o tette kane à! Urege o conog, man tond depi-ɔt tet kane, ɔr-gaan rem ru, ɔr-gaan rem **Mosawan-Rwor ɔn Ma-to Shir**, ɔr-gaan komo rem **Erejan-Rwor ɔn Ma-to Shir**.”

⁵ Wu ro m-rwor ɔt-ma kane ke'ente-o m-cucas hokkuru ye. Ye hoguru cor n-me ɔn ká ke'ente-o o m-zee, “Wu ka wu ro Wà re, wu me m-con à, me m-hoge rerem-mo ɔn wu deen. Raks no ma-to ɔn wu!”*† ⁶ Bo yan-neke-mo ɔn wu hogute kane à, gyer-o hooru ye deen, har ye heeru n-dak.

⁷ Yeso woonuru, wu ci'uru ye. Wu zee, “Ine no, no hoge o-gyer á.” ⁸ Bo ye daste ɔt-hi à, ye hyan net á se Yeso ɔn hon-de ɔn wu cot.

⁹ Bo ye ro m-kerkunde ɔn ká haag-o à, Yeso naku ye ɔt-to. Wu zee, “No rure net rii-yo no hyan á, se **Wà-wu ɔn net** inute ɔt-marimar.”

‡ **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-cind:24** 16:24 Hyen komo: Mati 10:38; Ruka 14:27. § **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-cind:25** 16:25 Hyen komo: Mati 10:39; Ruka 17:33; Yoha 12:25. * **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-cind:27** 16:27 Hyen komo: Mati 25:31; Bong 62:12; Roma 2:6. * **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor:5** 17:1-5 Hyen komo: 2Bit 1:17-18. † **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor:5** 17:5 Hyen komo: Taka 22:2; Bong 2:7; Isha 42:1; Mati 3:17; 12:18; Mark 1:11; Ruka 3:22; Kara 18:15.

10 Yan-neke-mo un wu cituru wu. Ye zee, “To, ɔremen yan o **yan-Yoos-de o-karamsa** zette unze, se **Erejawan-Rwor un Ma-to Shir** he'esente ka da-de **Kiristi** haante?”‡

11 Yeso shasuru, wu zee, “Nip-o, **Ereja** roon, komo wua ja'as koyan. 12 Amba me no m-rure, **Ereja** be'este wu he'esente, ye nap un wu ne a, har ma ye nomotu wu rii-yo ye hyane m-sok a. Kaane komo **Wa-wu un net** he swo ur-koob un kom-to un ye.”§ 13 Bo Yeso zette kaane a, yan-neke-mo un wu napuru unze wu ro ye un nome un ma-ut **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho**.

Yeso taasute wa gom-o un ko-ya-ut-kot
(Mark 9:14-29)

14 Bo ye wote un 'wun-de o-haag a, hun-ne deen ro ye ur-'er. Wu ken net-wu haanuru be-ur Yeso, wu kwukturu un co-o un wu. 15 Wu zeeru, “Gos-wu, hoge 'won-ur wa re wan-campo, wu ro o-tattura ne. Komo wu ro un swo ur-koob deen. Wu m-bor m-hebe o-ra, m-ho ne. 16 Um heete wu be-de yan-neke-m ru, amba ye hoks wu m-taase un gom a.”

17 Yeso shasuru, “No hun-ne ye m-moka, yan-koob-de m-sheer o-nip, ya-ur-cikt, ɔhar ha-mo un ho-ut re o um he m-she'et un no ne? ɔHar ha-mo un ho-ut re o um he m-joose un no ne? Hantu me no ka wa-wu.” 18 Yeso hurguru ko-ya-ut-kot ut-gaag. Ka ko-ya-ut-kot-wu ruuru, wu yage wa cas. A kane gom-o un wa taaru.

19 Da-o net rokne be-ur Yeso a, yan-neke-mo un wu haanuru be-de un wu. Ye cituru wu, “ɔRemen yan o te hokste ruut un ka ko-ya-ut-kot-wu a?”

20 Yeso zeeru ye, “Remen sher-m no ro deen a. Nip-o me no m-rure, urege sher-m no woog gos-to un go'-yo o-mosta yo jiishe us-rek be-de un go kap a, noa rees m-zee ka haag-o ine zee-mo un kane ha-mo un reeno, komo oa ine. Yatt rii-yo he no m-kwange a.”*†

Yeso doog nom ut-ma
mosse un mar-mo un wu ne
(Mark 9:30-32; Ruka 9:43b-45)

22 De ken ho-de bo ye waragte un dak-o o-Gariri a, Yeso zeeru ye, “A ya'as **Wa-wu un net** un kom-to un hun-ne. 23 Komo yea ho wu, un ho-ur atette-de komo a 'yons wu.” Yan-neke-mo un wu bopu o-regen deen.

Top un tar un Pyo-o Shir

24 Yeso un yan-neke-mo un wu ne wooru bo-o o-Kapanahum. Yan-goks un tar remen **Pyo-o Shir** haaru be-ur Bitrus, ye zeeru wu, “ɔWan-yoos-ur no ro un top un tar-o un **Pyo-o Shir**?”‡

25 Bitrus shasuru, “Wu ro m-top ge.” Bitrus cowuru o-hur remen wu rurute Yeso ka ma-to. Cin ba wu un rure Yeso, Yeso cituru wu, “Bitrus ɔYa o hyane mosse un ka cot-o ne? ɔBe-ur wan-ne o gwomo-ne ro m-goks un hwor-ye un tar o, be-de un yakar-ye un ye o, ko be-de un hamat-ne ye ye shipe a?”

26 Bitrus shasuru, “Be-de un hamat-ne.”

Yeso zeeru, “Ya-o-dak ro m-top o ka a! 27 Kap un kaane ne, taase ka hun-ne hoge shoob-ur na, hebe o-mar o jorbe o-kwembe, o hek nu-o un jan-yo

‡ **Bor-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor:10** 17:10 Hyen komo: Mara 4:5. § **Bor-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor:12** 17:12 Hyen komo: Mati 11:14. * **Bor-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor:20** 17:20 Mo ken gen-mo un do ci-o kwooz o-gaan 21Ay, gon ye ka ro m-ru a, se us-kon mosse o-swoot ne. Hongse: Mark 9:29. † **Bor-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor:20** 17:20 Hyen komo: Mati 21:21; Mark 11:23; 1Kor 13:2. ‡ **Bor-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor:24** 17:24 Hyen komo: Rwuu 30:13; 38:26.

o shipe ʊr-takan à. Wɔa 'wɔs o-azorpa yo he m-bo'os à, o dek yo o top tar ru ʊn ɔ ma re ne.”

Bɔr-ʊs ɔp ʊs-eer

¿Wa jiishe ʊt-gos?

(Mark 9:33-37; Ruka 9:46-48)

¹ ʊn ká da-ɔ **yan-neke-m Yeso** haarʊ be-ʊr Yeso, ye citurʊ wʊ, “¿Be ʊn te, wa jiishe ʊt-gos kap n-me ʊn gwɔmo-to Shir?”*

² Yeso agnurʊ wʊ ken wà rek-wʊ wʊ, wʊ essʊ wʊ n-tete de ʊn ye. ³ Ka da-de wʊ zeerʊ, “Nip-ɔ me nɔ m-rure, se nɔ ja'aste barag-ʊs nɔ komo nɔ warag ʊntʊn yakar rek-ye, nɔa kum m-cɔw ʊn gwɔmo-to Shir á, † ⁴ Remen kaane myet bɔn wʊ muute hi ʊn de ʊn wʊ ba nu-mɔ ʊr-hi ʊntʊn ka wà rek-wʊ wʊ à, wʊ jiishe ʊt-gos ʊn gwɔmo-to Shir.

⁵ “Komo myet bɔn wʊ gokse wà rek-wʊ ʊntʊn wʊ ka rem re à, me wʊ gokse.

Rem-se rɔ ʊn rwɔ ʊr-pukse à

(Mark 9:42-48; Ruka 17:1-2)

⁶ “Komo bɔn wʊ rwɔ'e wan-gaan n-me ʊn ka yakar-ye shere o-nip be ʊn de à, nɔm **ʊr-ba'as** à, a jiish wʊ m-rerem a gege wʊ ta'ar-de ʊr-na ʊr-geks, komo a jorbe wʊ n-me m-sa mɔ ʊr-duw.

⁷ “Rii-yo ʊr-'wɔn yo ka wʊ rwɔ'e ye ken ye nɔm **ʊr-ba'as** à. Rii-yo ʊn rwɔ **ʊr-ba'as** rɔ kɔn, amba rii-yo ʊr-'wɔn yo be-de ʊn ká wʊ rwɔ'e ka **ba'as-de** à. ⁸ ʊrege kom-o ru, kɔ na-o ru rɔ wɔ ʊn rwɔ **ʊr-ba'as**, kups o jore. A jiish wɔ o cʊw hoog-ɔ ba m-ta ʊn na-o gaan kɔ kom-o gaan, ɔtte a jorbe wɔ n-me o-ra ɔ rɔ m-ryomse á, ʊn kom-ʊt ru ne ʊt-voor kɔ na-ʊs ru ʊs-voor. ‡ ⁹ ʊrege komo yish ʊn du rɔ wɔ m-rwɔ m-nɔm **ʊr-ba'as**, hʊs de o jore. A jiish wɔ o cʊw hoog-ɔ ba m-ta ʊn yish-ʊr gaan ne, ɔtte a jorbe wɔ n-me den-ɔ o-ra ʊn yish ru ne voor. §

Sha-mɔ ʊt-ma mɔ ʊn ca-yo ege à

(Ruka 15:3-7)

¹⁰ “Nap nɔ ha, taase nɔ yo'og kɔ wan-gaan n-me ʊn ká yakar-ye, remen me nɔ m-rure, **yan-tɔm-ye Shir** ye ʊn ye rɔ be-de Shir Tato re wʊ rɔ n-Tɔn à.*

¹² “¿Re ne nɔ m-hyan ɔ, ʊrege wa-ʊt-gʊt rɔ ʊn ca-ne o-zungu [100], gaan-o egurʊ be-de ʊn ye, ya wʊ he m-nɔm? Wʊa rees m-yage ʊn ye ká kwooz-ʊt nass ʊn ɔp ʊn jero [99] n-tɔn o-haag ye rɔ ʊt-re. Wʊ heeste hoob-ɔ ʊn ká gaan-yo ege à. ¹³ Komo wʊ hyande yo, nip-ɔ me nɔ m-rure, zak-ɔ wʊ rɔ m-nom à, ɔ aragte ɔ ʊn ká kwooz-ʊt nass tɔ ʊn ɔp ʊn jero [99]. ¹⁴ Káane ɔ, Tato re wʊ rɔ n-Tɔn shir à, wʊ cɔn kɔ wan-gaan be-de ʊn ká yakar-ye ege á.”

ʊrege ɔr ru nɔmog wɔ ʊr-ba'as

(Ruka 17:3)

¹⁵ “ʊrege ɔr ru ko-yan-dor nomote wɔ **ʊr-ba'as**, neke o rurʊ wʊ ʊn hon nɔ. ʊrege wʊ hogute ma-ʊt ru, komo wʊ kɔnog wɔ o doog wʊ ɔ ka m-muunte ʊn cɔw. † ¹⁶ Amba ʊrege wʊ hogu wɔ á, o do m-ha be-de ʊn wʊ

* **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-eer:1** 18:1 Hyen komo: Ruka 22:24. † **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-eer:3** 18:3 Hyen komo: Mark 10:15; Ruka 18:17. ‡ **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-eer:8** 18:8 Hyen komo: Mati 5:30. § **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-eer:9** 18:9 Hyen komo: Mati 5:29. * **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-eer:10** 18:10 Mɔ ken gen-mɔ ʊn dɔ ci-o ɔp o-gaan 11Komo Wà-wʊ ʊn net ʊn haan remen gwɔ-ɔ ye ege à. Hongse Ruka 19:10. † **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-eer:15** 18:15 Hyen komo: Ruka 17:3.

un net ne wan-gaan ko nen yoor, remen kap yo o zee à, a 'wos to o-nip un nu-se un ya-us-tor nen yoor ko tet.‡ 17 Urege wu yagutu ye m-hoge har m-moka, o rure hun-ne **yan-dor Yeso**. Urege komo har wu yagute m-hoge un hun-ne **yan-dor Yeso**, muut wu untun wu nape Shir á, ko **ko-yan-goks un tar** wu nape Shir á.

18 “Nip-o me no m-rure, komo ko yo ke rii-yo o caase kané un hono o-dak, Shir a caas yo n-Ton shir. Komo ko yo ke rii-yo o gage kané un hono o-dak, Shir a geeg yo n-Ton shir.§

19 “Man do no m-rure un yo ka, urege hun-ne nen yoor be un no un hono o-dak ye mossute ut-hi ye kon yo ken rii-yo, Tato re wu n-Ton wua nomo ye yo. 20 Remen kap be-de hun-ne yoor ko tet karge n-me un jin un de à, me be-ur gaan un ye ne.”

*Sha-mo ut-ma mo un
ko-guw-wu ro un ho'os ut-ma á*

21 A kané Bitrus woonuru, wu zeeru Yeso, “¿Gos-wu, re hon o or re he me nom **ur-ba'as** um ho'os ka ma-to? ¿So ta'oor o?”

22 Yeso zeeru wu, “Me zee wo o-ta'oor á, amba o-ta'oor har so kwooz-ut tet un op [490].*†

23 “Remen kaane, a hongse gwomo-to Shir un wu ken ko-Gwomo-wu ne. Wu cone oog un kwum-o un wu, o ro un kom-to un guw-ne ye un wu à. 24 Bo ka ko-Gwomo-wu cirte ur-oog à, a hanturu wu ken net-wu, wu, wu ro m-dore ur-moog à de ka net-wu a hoks m-top á har ta-de un hoog-mo un wu.‡ 25 Bo kwangute wu m-top à, ko-Gwomo rwo'uru a beeb wu un ne'a un wu ne un yakar-ne kap un rii-yo wu rotte ne à, remen a topt ka hwor-ye.

26 “Ka ko-guw-wu kwukturu un co-o un wu, wu ma'asu us-kon wu ro m-zee, ‘Nomo me, man tops wo kap.’ 27 Ko-Gwomo hoguru 'won-de un ka ko-guw-wu, wu ho'osuru wu. Ko-Gwomo yaksuru wu, wu yaguru ma-to un ka moog-de.

28 “Amba ka ko-guw-wu bo un ru-mo un wu, wu oosuru or ru un wu ko-guw, wu wu ro m-dore ur-moog hiin à,§ wu reeru wu us-cor. Wu zee, ‘Top me rii-yo me wo m-dore à!’

29 “Or ru un wu un ko-guw kwukturu, wu konuru wu. Wu zee, ‘Nomo me, man tops wo.’ 30 Amba ka ko-guw-wu yage, har wu haaru, komo wu cwturu wu un kur-o m-ke'et, se da-o wu tope ka moog-de à.

31 “Bo or re un wu un guw-ne hoge rii-yo nome à, ye hoge m-rerem á. Ye ruru ko-Gwomo myet bo nome à. 32 Ko-Gwomo agburu ka ko-guw-wu. Wu zeeru wu, ‘Wo ko-guw, wan-men-ut jaas-to, um yaksutu wo kap moog-de o deku me à. Me un yaksu wo de remen o konog me. 33 Ashi, ¿nom ur-bon o hoge 'won-ur or ru bo um hoge 'won un du á?’ 34 Ko-Gwomo swooru us-ryaab deen. Wu rwo'uru a 'ye wu ur-koob har se wu tok kap o un ka moog-de.

35 “Kaane komo Tato re wu n-Ton shir he m-nome un ko wu ke be un no wu yage ho'os un **ba'as-ur** or re un wu hur-ur gaan à.”

‡ **Bqr-qs op qs-eer:16** 18:16 Hyen komo: Kara 19:15. § **Bqr-qs op qs-eer:18** 18:18 Hyen komo: Mati 16:19; Yoha 20:23. * **Bqr-qs op qs-eer:22** 18:21-22 Hyen komo: Ruka 17:3-4. † **Bqr-qs op qs-eer:22** 18:22 Hyen komo: Taka 4:24. ‡ **Bqr-qs op qs-eer:24** 18:24 ut-Girik: *dugu-us op [10,000] tarents* [kiroguram-ye 340,000 azurpa]. § **Bqr-qs op qs-eer:28** 18:28 ut-Girik: *Wu wu ro m-dore denari zungu-o gaan*. O-denari ro hond hond un rii ko-ya-ur-gawus ro m-kum à ho-ur gaan.

B̄or-ṽs op ṽs-jero

Yoos-ur Yeṣo de ṽn caas ṽt-ge
(Mark 10:1-12; Ruka 16:18)

¹ B̄o Yeṣo komte rw̄or ṽn se ká rem-se à, w̄u yagu dak-o o-Gariri. W̄u c̄owur̄u s̄o ṽn dak-o o-Judiya, komo w̄u pasur̄u s̄o ṽn ḥoran-de ṽn Roog-o o-Joda à. ² Hun-ne ṽt-moor ne dorur̄u w̄u, w̄u taasur̄u hun-ne ya-ṽs-gom reeno.

³ Káne, ye ken **Parisa**-ne ye haane be-de ṽn w̄u remen ye cept w̄u, ṽn kà cot-o, “¿N-me ṽn **karamsa**-o na, o ya'ag net c̄ow w̄u ho'oste ne'a ṽn w̄u remen k̄o yo ke rii-yo?”

⁴ Yeṣo shasur̄u ye, “¿Ashi, n̄o karante Ma-to Shir á? Ka w̄u nom̄u ye cin ṽr-takan à, ‘W̄u ṽn nom̄u ye camp̄o ṽn ne'a ne.’* ⁵ W̄u zeer̄u komo, ‘Remen kaane, net a yage tato ṽn w̄u ṽn inu ṽn w̄u ne, w̄u momse ne'a ṽn w̄u o-wur̄. Ye komo yoor, ye'a warag gaan.’† ⁶ Har kane co ye'a warag hun-ne yoor á, se de wan-gaan. Remen kaane, rii-yo Shir gage à, taase net us yo á.”

⁷ Ye zeer̄u w̄u, “To, ¿remen yan o **Mosawan-Rw̄or ṽn Ma-to Shir** nomte o-**karamsa** a ya'as takurda-o ṽn caas ṽt-ge, komo a ho'os ne'a?”‡

⁸ Yeṣo zeer̄u ye, “Remen cikt-ur n̄o, o rw̄o'e **Mosa** yagute n̄o ho'os ne'a n̄o ne, amba cin ṽr-takan káne o Shir cone á. ⁹ Me n̄o komo m-rure, myet b̄o ṽn camp̄o w̄u ho'ose ne'a ṽn w̄u à, ṽn yatte be-de o-ás a bop̄e ká ne'a-w̄u á, komo w̄u ge ḥor-w̄u, w̄u nomog o-ás o ka.”§

¹⁰ Yan-neke-m Yeṣo zeer̄u w̄u, “Urege kaane o to ro, net ṽn ne'a ṽn w̄u ne, ashì ma jiishte o ka net she'et ba ṽt-ge.”

¹¹ Amba w̄u zeer̄u ye, “Ba ḥon ṽn net o he m-hoks m-dek ṽn ka ma-to á se de ye Shir ya'e ṽr-beeb à. ¹² Ye ken ye ro kon ye a mate ye she'et ba ṽt-ge à, remen yett m-camp̄o á. Ye ken ye ro kon ye hun-ne musse kaane à, ba m-camp̄o. Ye ken ye ro kon komo ye esse ye'a ge ṽt-ge á, remen con-to ṽn **Gwomo-to Shir**. Myet w̄u he m-hoks m-dek ṽn ka ma-to à w̄u dek.”

Yeṣo huute yakar nu-o ṽr-bon
(Mark 10:13-16; Ruka 18:15-17)

¹³ Ka da-o hun-ne hantur̄u Yeṣo yakar rek-ye remen w̄u cit ye ṽn kom-to ṽn w̄u komo w̄u konote ye ṽs-kon. Amba yan-neke-m̄o ṽn w̄u hurur̄u ká ye hante ká yakar-ye à ṽt-gaag.

¹⁴ Amba Yeṣo zeer̄u ye, “Yagu n̄o yakar rek-ye haante be ṽn de. N̄o wen ye á. Remen gwomo-to Shir to ma ṽn ye to.” ¹⁵ W̄u **seke** ye kom-to ṽn w̄u ṽr-hi, w̄u huute ye nu-o ṽr-bon. Ká da-o w̄u argur̄u.

Ko-ya-o-kwum
(Mark 10:17-31; Ruka 18:18-30)

¹⁶ A kane w̄u ken w̄u haar̄u be-ur Yeṣo ṽn kà cot-o ne, “Wa-ur-Yoos, ¿yan rii-yo ne ṽm he m-nom s̄o-yo ṽm kumut ḥoog-m̄o ba m-ta à?”

¹⁷ Yeṣo zeer̄u w̄u, “¿Remen yan o wottu me ṽn cot-se ṽn rii-yo ro s̄o-yo à? Ai, s̄o-w̄u ro kon á se Shir cot. Amba remen ṽm shest w̄o cot-o ru, urege o conog o kum ḥoog-o ba m-ta, se o gyereg rii-yo ká **karamsa**-o zee à.”

¹⁸ Ká net-w̄u zeer̄u Yeṣo, “¿To ke **karamsa**-to?”

* **B̄or-ṽs op ṽs-jero:4** 19:4 Hyen komo: Taka 1:27; 5:2. † **B̄or-ṽs op ṽs-jero:5** 19:5 Hyen komo: Taka 2:24. ‡ **B̄or-ṽs op ṽs-jero:7** 19:7 Hyen komo: Kara 24:1-4; Mati 5:31. § **B̄or-ṽs op ṽs-jero:9** 19:9 Hyen komo: Mati 5:32; 1Kor 7:10-11.

Yeso shasuru, “Wɔ ho net á, wɔ hoob ne'a-wu un net á, Wɔ hiw ɔr-hyow á. Wɔ nom tor-se ɔt-bɔ á.* 19 Hyen tato ru un inu ru ne ɔt-gos ne. Komo o cun wan-bɔr-ɔs ru bɔ o cone hi un du à.”†

20 Ká net-wu zeeru Yeso, “Ai, um dorussute to ká myet, ɔya kusu me?”

21 Yeso zeeru wu, “Urege o conog o warag kashi un net hond hond, neke o beeb hono un rii-yo wotte à kap, o ya'as koob-ne hwor, wɔa kum ɔr-'yons n-Ton shir. Ka da-o o haan, o doru me.”

22 Bɔ ká net-wu hogute kaane à, wu argu m-arag un tuk-mo ɔt-men, remen wu ro o-kwum ne deen.

23 Ka da-de, Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, “Nip-o me no m-rure, ba un ka yish-ye hun-ne he kum un ko-ya-o-kwum-wu he m-cow un gwomo-to Shir n-Ton à. 24 Man do no m-rure. A jiish m-sok dorom-yo cuw un ish-o o-ber, otte ko-ya-o-kwum cuw un gwomo-to Shir à.”

25 Bɔ yan-neke-mo un wu hogute kaane à, ye bopuru o-nu. Ye zeeru, “Urege káa o, ɔwan wu un ya he kum un gwu?”

26 Amba Yeso gwotururu ye, wu zeeru, “Be-de un hun-ne, toa nome á. Amba be-de Shir ko yo ke rii-yo yo m-nome yo.”

27 Ka da-de Bitrus zeeru wu, “Te yagute koyan remen te dorutu wo. To, ɔya te he m-kum?”

28 Yeso shasuru, “Nip-o me no m-rure, un ka da-o roone à, da-o **Wà-wu un net** he m-she'et un gwomo-to un wu to ɔt-gos à, no ye doru me à, no ye komo he m-she'et un deeg-to un gwomo-ɔt ɔp ɔt-voor [12]. No ye he piishe un baag-ɔt ɔp ɔt-voor [12] to un **Isra-ne ɔt-ma.**‡ 29 Komo kap o un wu yagne ɔt-hur ko hen-ne ye un wu, ko sek-ye un wu, ko o-tato, ko o-inu, ko yakar, ko ɔt-kat, remen jin un de, wu kum rii-yo arge kaane à ɔt-be o-zungu [100], komo wu kum hog-mo ba m-ta. 30 Amba deen be-de un ye a m-hyan gos-ye m-moka à yea warag rek-ye. Ka ye a m-hyan rek-ye m-moka à, yea warag gos-ye.§*

Bɔr ɔr-kwooz

Ya-m-senge un kat-o ɔs-anab

1 “**Gwomo-to Shir** untun wu ken ko-ya-o-kat-wu to ro wu ru'e n-sot n-sot à, remen wu hobonté ya-ur-guwus un kat-o un wu. 2 Bɔ ye hongute hwor-ye a m-top un ya-ur-guwus un taas ɔr-ho à,* wu heeturu ye un kat-o un wu.

3 “Hohond-mo un kwom-ɔs jero se n-sot, wu ro m-arag be-de un ya-ɔt-baab, wu hyanuru ye ken ye ro un she'et-de o-hwaa temb n-riib be-de ɔt-baab. 4 Wu zeeru ye, ‘No, neke no un kat-o re, man top no rii-yo depe à.’ Ye nekuru un kat-o un wu. 5 Bɔ wu dotte m-ru ho-ur ro ɔr-hi à, komo un hohond-mo un kwom-ɔs tet, wu dekuru ye ken ya-ur-guwus ye.

6 “Har m-moka hohond-mo un kwom-ɔs taan se m-rim, wu dooru m-ru wu hyanu ye ken ye ro eso eso ye rott yo m-nom á. Wu cituru ye, ‘ɔRemen yan o notte un she'et-de o-hwaa taas ɔr-ho?’

7 “Ye shasuru wu, ‘Remen yatt-wu ya'asu te rii-yo m-nom á.’

* **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jero:18** 19:18 Hyen komo: Rwuu 20:13-16; Kara 5:17-20. † **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jero:19** 19:19 Hyen komo: Rwuu 20:12; Kara 5:16; Rewi 19:18. ‡ **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jero:28** 19:28 Hyen komo: Mati 25:31; Ruka 22:30. § **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jero:30** 19:30 ɔt-Girik: *Amba hun-ne deen ye ro ɔr-takan à, yea warag ya-ur-buste, ya-ur-buste, komo yea warag ya-ur-takan.* * **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jero:30** 19:30 Hyen komo: Mati 20:16; Ruka 13:30. * **Bɔr ɔr-kwooz:2** 20:2 ɔt-Girik: *o-denari*, top-o un a tope un ko-ya-ur-guwus un taas ɔr-ho, untun n-me 20:9-10,13.

“Ká ko-ya-o-kat-wu zɛɛru ye, ‘Neke nɔ un kat-o re, nɔa 'wɔs ye ken ye nɔ mɔsɛ m-senge un ye ne.’

⁸ “Bɔ rim-m nomtɛ à, ko-ya-o-kat zɛɛru wan-co be-de un guw-ne ye un wu, ‘Ha o gwɔton ya-m-senge o-kat. Agbɛ ye o top ye, shi'in un ya-ur-buste ha-mo un ya-ur-takan.’†

⁹ “Da-o a topɛ ka ye haanɛ hohond-mo un kwom-us taan à, kɔ wu ke goksuru rii-yo depe a top wu un taas ur-ho à. ¹⁰ To, da-o ka ye ba'e m-neke o-kat à, shogbe ye gokstɛ top-o un ye à, ye ro o-gwot ye zee a top ye arge or un ye ne. Amba kɔ wu ke goksuru rii-yo depe a top wu un taas ur-ho à. ¹¹ Bɔ ye gokstɛ top-o un ye à, ye ma'asuru ko-ya-o-kat us-hwuhwumug. ¹² Ye zɛɛru, ‘Ye woone ur-buste à senge-mo un kwom-o gaan ye nome, amba o tok ye hond hond un tɛ ne, tɛ ye taase ur-ho m-senge m-swo n-noonho à.’

¹³ “Wu shasuru wan-gaan be-de un ye, wu zɛɛru, ‘Wan-yen de, ai, mɛ re ra-o ru á. ¿A hongɛ, um zee man top wo rii-yo a m-top un taas ur-ho á?

¹⁴ Goks rii-yo ro yo ma ru à o arag. Un nom mɛ m-sok um top ye buste m-woon à hond hond un rii-yo um topu wo ne à. ¹⁵ ¿Mett o ur-beeb um nomot yo um cone un hwor re á? ¿Kɔ wo m-hoge ur-shoob o remen mɛ kashi un net-wu?’

¹⁶ “Káanɛ o heye be-de un ye a m-hyan ye ro gos-ye m-moka à, yea warag rek-ye. Kanɛ komo ye a m-hyan rek-ye m-moka à, yea warag gos-ye.”‡§

*Yeso doog nom ut-ma mɔsɛ
un mar-mo un wu ne*

(Mark 10:32-34; Ruka 18:31-34)

¹⁷ Bɔ Yeso un yan-neke-mo un wu ne ro m-neke o-Urusharima à, Yeso hessuru n-riib n-cow un ye ne un hon-de un ye, wu ruru ye yo he m-kor un wu ne à wukusse. ¹⁸ “A wo nɔ o-Urusharima. A ya'as **Wà-wu un net** un kom-to un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne. Yea piish wu ut-ma, remen a hoot wu. ¹⁹ Ka da-o yea ya'as wu un kom-to un **Roma**-ne. Ye nomo wu ur-ar, ye nomo wu us-sorog, komo ye kem wu. Amba un ho-ur atette-de a 'yons wu.”

*Yoos-ur Yeso mɔsɛ un nome
un ye ken ye ne m-guw*

(Mark 10:35-45)

²⁰ Ka da-o, inu yakar Zebedi haanuru be-ur Yeso un yakar-ye un wu ne, **Yakubu** un **Yohana** ne. Wu kwukturu un co-o un wu, wu konuru Yeso yo ken rii-yo. ²¹ Yeso zɛɛru wu, “¿Ya o cone?”

Wu zɛɛru wu, “Rwo kà yakar re yoor-ye m-she'et, wan-gaan un re un du, wan-gaan un kwanta un du, n-mɛ un gwomo-ut ru.”

²² Amba Yeso zɛɛru ye, “Nɔ nap rii-yo nɔ us-kon á! ¿Nɔa hoksusse m-swo ibitte-de ur-koob de um he m-swo?”

Ye zɛɛru wu, “Tɛa hoks.”

²³ Wu zɛɛru ye, “M-sok ne, nɔa su ibitte un de. Amba she'et-de un re un de kɔ kwanta un de mɛ wu ro wan-gwomo-to m-'ya á. Tato re wu n-Ton shir, wu zongse ka be-to, remen ká ye wu daage à.”

²⁴ Bɔ **yan-neke-m Yeso** ye kuse nen op à hogute yo **Yakubu** un **Yohana** kon ne à, ryaab-us reeru ye remen ká nen yoor-ye. ²⁵ Amba Yeso agnuru ye be-ur gaan myet. Wu zɛɛru, “Nɔ nak unze ka ye ut-gwomo to un ye

† **Bɔr ɔr-kwɔɔz:8** 20:8 Hyen komo: Rewi 19:13; Kara 24:15. ‡ **Bɔr ɔr-kwɔɔz:16** 20:16 ut-Girik: Amba hun-ne deen ye ro ur-takan à, yea warag ya-ur-buste, ya-ur-buste, komo yea warag ya-ur-takan.

§ **Bɔr ɔr-kwɔɔz:16** 20:16 Hyen komo: Mati 19:30; Mark 10:31; Ruka 13:30.

ro **Yahuda** ne á, ye ro un hoge m-rerem mo un kute un hun-ne ye un ye ur-beeb. Komo ye ro gos-ye gos-ye un ye à, ye ro un hoge m-rerem ye kutute ye ro un kus-o un ye à ut-gwomo. ²⁶ U depe kaane be un no á. Bon wu cone wu warag gos-wu be un no à se wu nomote or un wu ne m-guw.*
²⁷ Komo bo un wu cone wu warag co be un no à, se wu waragte ko-guw no.† ²⁸ Ko me ma, **Wà-wu un net** me haan remen a nomotú me m-guw á, se de remen um nomoté ye ken ye m-guw. Komo um ya'asté hoog-m re remen um rurut hun-ne deen.”

Po-ne yoor kumug o-hyan

(Mark 10:46-52; Ruka 18:35-43)

²⁹ Bo Yeso un yan-neke-mo un wu ne inute ye yage bo-o o-Jeriko à, hun-ne deen doruru wu n-jim. ³⁰ Ye 'wossuru ye ken po-ne ye yoor, ye ro tara tara n-riib n-cow. Bo ye hogute Yeso ro m-arag un ka cow-yo à, ye damu us-cor. Ye zeeru, “Gos-wu, Wà **Dawuda!** Hoge 'won un te!”

³¹ Hun-ne kangsuru ye, ye res temb. Ye dooru m-dak us-cor. Ye zee, “Gos-wu, Wà **Dawuda!** Hoge 'won un te!”

³² Yeso argu m-es un cow, wu zeeru, “¿Ya no cone um nomo no?”

³³ Ye zeeru wu, “Gos-wu, te conog te kum hyan-o o-bo.” ³⁴ Yeso hoguru 'won-de un ye. Wu ci'uru yish-ye un ye. Ba un rem, ye ciru m-hyan! Ye doruru wu.

Bor ur-kwooz o-gaan

Yeso cowog bo-o o-Urusharima

(Mark 11:1-11; Ruka 19:28-40; Yoha 12:12-19)

¹ Bo Yeso un yan-neke-mo un wu ne woote bo-o o-Bapaji à, o ro yow yow o-Urusharima ne à, be-de un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**, Yeso tomuru yan-neke-mo un wu nen yoor. ² Wu zeeru ye, “Cow no ka bo-o ro un co no à. Un ra-o no tuwte à, noa hyen yo ken janka-yo ke'o, un wa un yo ne n-riib. No ussundu ye, no hantu me. ³ Wu ken wu citu no yo no m-nom à, zee no wu, ‘Gos-wu wu conu ye.’ Wua ya'asundu no ye ba un naas o-da.”

⁴ To ka a un nom to remen a shooste rii-yo **wan-Rwor un Ma-to Shir** rwoze à unze,

⁵ “Zee no hun-ne ye o-Urusharima,*†

Ko-Gwomo no wu ka roone be un no,
 Ko-yan-gwugwer-mo ur-hi wu,

Wu ro n-ton o-janka, wu ro n-ton wa-yo o-janka.”‡

⁶ Ka yan-neke-mo un wu ye yoor haaru, ye nomuru bo Yeso zee ye nom à. ⁷ Ye hanturu o-janka un wa un yo ne. Ye neksuru matuku-to un ye n-ton un wa-yo o-janka. Wu daaru yo, wu she'eturu. ⁸ Hun-ne ut-moor ne neksuru matuku-to un ye n-dak n-cow. Ye ken ye komo ye jetmunuru wa-to us-'yo ye neksuru n-cow. ⁹ Hun-ne ye ro un co-o un wu à un ye ro m-dore un jim-de un wu ne à. Ye damu us-cor, ye zee,

“Bongon-ur§ kumute be-ur Wà **Dawuda!**

Ko-ya-o-kwum-wu, wu ro m-haan
 un beeb-de un Yawe à!

* **Bor ur-kwooz:26** 20:25-26 Hyen komo: Ruka 22:25-26. † **Bor ur-kwooz:27** 20:26-27 Hyen komo: Mati 23:11; Mark 9:35; Ruka 22:26. * **Bor ur-kwooz o-gaan:5** 21:5 ut-Girik: Sihiyona.

† **Bor ur-kwooz o-gaan:5** 21:5 Hyen komo: Isha 62:11. ‡ **Bor ur-kwooz o-gaan:5** 21:5 Hyen komo: Zeka 9:9. § **Bor ur-kwooz o-gaan:9** 21:9 ut-Girik: Hosanna! = Gu na!

Bongon-ur kumute be-de Shir n-Ton!"*

¹⁰ Bɔ Yeso cɔwte o-Urusharima à, hun-ne ma'asuru ɔs-cot, ye rɔ m-zee, "¿Wan wu ne wu ka?"

¹¹ Se hun-ne ye rɔ m-dore un Yeso à, ye zeeru, "Ai, wu ka wu rɔ **wan-rwor un Ma-to Shir**, Yeso wu o-Nazaret o un dak-o o-Gariri."

Yeso weneɔ m-kukop un Pyo-o Shir

(Mark 11:15-19; Ruka 19:45-48; Yoha 2:13-22)

¹² Yeso cɔwuru un **Pyo-o Shir**, wu hyanuru myet ya-m-o un ya-ut-baab ne n-me. Wu wagarsuru deeg-to un yan-shas-o un hwor, un deeg-to un yan-baab-to un tantabara-ne. ¹³ Wu zeeru ye, "Gense to rɔ, 'A eeg hur-o re hur-o ɔs-kon,'† amba nɔ muute o be-de un wuke-de un hyow-ne."

¹⁴ Po-ne un ryam-ne ne haanuru be-de un wu un **Pyo-o Shir**, wu taasuru gom-se un ye. ¹⁵ Amba bɔ Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne hyente rem-se o-made se wu nome à, har yakar rɔ un dak ɔs-cɔr n-me un **Pyo-o Shir** ye rɔ m-zee, "Bongon-ur‡ depete be-ur Wà Dawuda," yan-co swooru ɔs-ryaab.

¹⁶ Ye zeeru Yeso, "¿Wɔ m-hoge un rii-yo ka yakar-ye rɔ m-zee?"

Yeso shasuru, wu zee, "Eba, ashi, ¿nɔ wet m-karante n-me un Ma-to Shir á? Tɔ zee,

" 'Wɔ wu yoose yakar un yan-yaar-ne ye nomo wɔ ur-bongon.'§ "

¹⁷ Bɔn kane, wu yaguru ye, wu ruuru un ka bɔ-o, wu arguru o-Betanya, wu rewuru reeno.

Yeso huute 'yo-yo o-rum o-nu yo-o

(Mark 11:12-14,20-24)

¹⁸ Bɔ ish geste à, n-sot Yeso rɔ m-warag o-Urusharima mer reeru wu. ¹⁹ Bɔ wu hyente yo ken 'yo-yo o-rum yo n-riib n-cɔw à, wu haaru un ka 'yo-yo. Amba wu kum rii á se ut-wa. Wu zeeru ka 'yo-yo, "Wɔa do mat un yakar á har o nomot re!" A kane ka rum-yo hwɔ'uru kaw.

²⁰ Bɔ yan-neke-mo un wu hyente kane à, ye bɔpu o-nu. Ye zeeru, "¿Re nome ka rum-yo hu'ute kane ba un rem?"

²¹ Yeso shasuru, wu zee, "Nip-o me nɔ m-rure, urege nɔ m-sher ne, komo nɔ zap á, kɔ hiin, nɔa hoks m-nom arge rii-yo un nome ka rum-yo à. Nɔa zee ka haag-o 'Wuksunde o he'ebe n-me m-sa.' Qa nomo nɔ o-dorotte.*

²² Urege nɔ shereg o-nip kɔ ya nɔ kone Shir, nɔa kum yo."

A un boog-to un gwomo-ut Yeso

(Mark 11:27-33; Ruka 20:1-8)

²³ Bɔ Yeso cɔwte un **Pyo-o Shir** à, wu rɔ ur-yoos, Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye ne be-de un hun-ne ye haanuru be-de un wu. Ye zeeru, "¿Un to ke gwomo-to o wotte un nom un ka rem-se? ¿Komo wa ya'u wɔ ka gwomo-to?"

²⁴ Yeso shasuru, wu zee, "Me un cere, man cit nɔ o ken cot-o. Urege nɔ shaks me, man ruru nɔ gwomo-to mette un nom un ka rem-se à. ²⁵ ¿Kene Yohana kume gwomo-to un yo'os-de un hun-ne m-ho de wu nome à? ¿Shir o ya'e wu kɔ net?"

* **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:9** 21:9 Hyen komo: Bɔng 118:25-26. † **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:13** 21:13 Hyen komo: Isha 56:7; Irimi 7:11. ‡ **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:15** 21:15 ut-Girik: Hosanna! = Gu na! § **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:16** 21:16 Hyen komo: Bɔng 8:2 (ut-Girik). * **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:21** 21:21 Hyen komo: Mati 17:20; 1Kor 13:2.

Ma-ut sunuru ye, ye ro m-zee, "A zee no be-de Shir o, wua zee na, 'To, zremen yan o a sherte un wu á?' ²⁶ Amba a zee no, 'Be-de un net o,' A o-gyer un ka buug-de un hun-ne de, remen kowan dekse **Yohana ko-yan-Rwor un Ma-to Shir** wu."

²⁷ Ye shasuru Yeso, ye zeeru, "Te nap á."

Yeso zeeru ye, "Me un cere man ruru no ko un to ke gwomo-to mette m-nom un ka rem-se á."

Sha-mo ut-ma mo un ko-wan yakar yoor yan-campo-ne

²⁸ "To, ruru me no yo no hyane un to ka ma-to ne à. Wu ken net-wu ro un yakar-ne yoor yan-campo-ne. Wu haaru be-de un wu ro sek-wu à, wu zeeru, 'Wa re, caane neke, o nom m-senge o-kat o us-anab.'

²⁹ "Ka wa-wu shasuru, 'Ay, man he á.' Amba da-o hor-o, wu ja'asuru us-barag, wu haaru.

³⁰ "Tato-o haaru be-de un ayoore-ye wu, wu ruru wu rii-yo wu rure wu ur-takan à. Wa shasuru, wu zee, 'To, man hees, Tato re o.' Amba wu ha á.

³¹ "Kap yoor-mo un ye, zwan wu ne nome tato un wu o-dorotte?"

Ye zeeru, "Wa ur-takan."

Yeso zeeru ye, "Nip-o me no m-rure, **yan-goks un tar** un ya-o-ás ne, yea be'es no cow un gwomo-to Shir. ³² Me un zee kaane remen **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho** haante wu kutute no cow-yo un hoog, amba no bop ma-to un wu á. Amba **yan-goks un tar** un ya-o-ás, ye bok ma-to un wu o-nip. Komo da-o no hyane ka rii-yo ro m-kor à no waktune no ho'os **ba'as-ut** no, no bup wu o-nip á.†

Sha-mo ut-ma mo un yan-tom-ye gokse 'er-de un kat-o us-anab à

(Mark 12:1-12; Ruka 20:9-19)

³³ "Hogu no, mo ken sha-mo ut-ma mo komo. Wu ken net-wu ro kon wu go'e kat-o us-anab à. Wu rigimshiru o ur-san, wu booru kuub-o m-pot un ho-mo un yakar-ye un anab n-me. Komo wu maaru kuke-o m-pipir remen ya-ur'er. Wu ya'asuru ye ken yan-tom-ye moog-o un ka kat-o, ka da-de, wu haaru o ken dak-o.‡ ³⁴ Bo da-o m-ce woonte à, wu tomnuru guw-ne ye un wu. Ye he be-de un ye wu muuge o-kat à, remen ye goksuntu wu o ma un wu nu-o, o un kwum-o o-kat.

³⁵ "Amba ye moge o-kat à shipi guw-ne, ye kaktu wan-gaan ur-bu'ug, ye hooru wan-gaan, ye kaktu wan-gaan us-jor. ³⁶ Wu dooru m-tom un guw-ne hor-ye arge ye ur-takan. Yan-moog-o o-kat nomuru ye bo ye nome ye ur-takan à. ³⁷ Har ur-kom, ko-ya-o-kat tomuru wa un wu ha-mo un be-de un ye. Wu zee, 'Yea 'ye wa re m-sek.'

³⁸ "Amba bo yan-moog o-kat hyanbute wa-wu un ko-ya-o-kat à, ye zeeru hi un de un ye, 'Ehee! Ai, ko-yan-goks un cim-yo o-kat wu ka. A ho no wu, kat-o warag o ma na!' ³⁹ Ye argu wu m-ship, ye jorbu wu un jit-de san-de o-kat. Ye hooru wu."

⁴⁰ Yeso cituru ye, "To, ka ko-ya-o-kat-wu muune, zya wu he m-nom un ka yan-moog-ye ne?"

⁴¹ Ye zeeru wu, "Ai, cip wua hoom ye, wu ya'as hor-ye moog-o un ka kat-o, ye he wu senge m-ya'as un o ma un wu nu-o, o un kwum-o o-kat ko o ke hak-o."

⁴² Yeso cituru ye, "Ashi, zno wet m-karante un gen-mo un Ma-to Shir á?"

† **Bqr ur-kwooz o-gaan:32** 21:32 Hyen komo: Ruka 3:12; 7:29-30. ‡ **Bqr ur-kwooz o-gaan:33** 21:33 Hyen komo: Isha 5:1-2.

“ Ta'ar-de ya-ɔt-ma ginme à,
de waragte ta'ar-de jiishe ɔr-bon myet be-de ɔt-ma à.
Mɔ ka nom-m Yawe mɔ,
rii-yo ɔt-hyat yo ne
ɔn yish na.Š'

⁴³ “Rii-yo me nɔ m-rure à yo rɔ a rumus gwomo-to Shir ɔn kom-ɔt nɔ, a ya'as ye a hette kum ɔn rii-yo ɔr-bon à. ⁴⁴ Bon net-wu pukse ɔn ká ta'ar-de à, dea jetem wu. Komo ká ta'ar-de a rugum reew wu de he'ebe be-de ɔn wu à.”*†

⁴⁵ Bɔ Gwomo-ne ye ɔn kon-se Shir ɔn **Parisa**-ne hogute ká sha-mɔ ɔt-ma mɔ Yeso rwore à, ye napuru ɔnze ye wu rotte ɔt-ma. Ye rɔ ká yan-moog-o o-kat ye. ⁴⁶ Ye conuru wu m-ship, amba ye rɔ ɔn gyer-o ɔn hun-ne remen hun-ne dekstu Yeso ko-yan-Rwor ɔn **Ma-to Shir** wu.

Bɔr-ɔs kwooz ɔs-yoor

Sha-mɔ ɔt-ma mɔ ɔn biki-o ɔr-ge
(Ruka 14:15-24)

¹ Yeso dooru ye m-nome ɔt-ma ɔn sha-mɔ ɔt-ma. Wu zeeru, ² “A hoks m-hongse ɔn gwomo-to Shir ɔn wu ken Ko-Gwomo-wu ne, wu nome wà ɔn wu biki-o ɔt-ge à. ³ Hun-ne deen a bande o-biki. Da-o a kome zonge-to o-biki à, wu tomuru guw-ne ye ɔn wu ye rure ko wu ke da-o nomoste. Amba hun-ne ye a bande à ye haan á.

⁴ “Wu dooru m-tom ɔn guw-ne hor-ye. Wu zee, ‘Ruru nɔ hun-ne ye a bane à ɔnze, “Me ka um zongsute rii-yo m-re, a peneste na-ye m-sem ye a ya'e ɔt-zan à. Myet a komoste zonge ɔn koyan. Haan nɔ biki-o ɔr-ge ma na!”

⁵ “Amba ye wu bane o-biki à ye was á. Ye arguru to ma ɔn ye. Wu ken wu neku so ɔn kat-o ɔn wu. Wu ken wu neku baab-to ɔn wu. ⁶ Ye ken ye komo ye shipi ká guw-ne ye, ye yo'ogu ye, ye kaktu ye ɔr-bu'ug, har ye horu ye.

⁷ “Ko-Gwomo swooru ɔs-ryaab deen. Wu tomuru karma-ne ye ɔn wu. Ye hoomu wu ká ye ho guw-ne ye ɔn wu à, har ye tukso bo-o ɔn ye kap.

⁸ “Ka da-de, wu zeeru guw-ne ye ɔn wu hor-ye, ‘A komoste zonge-to o-biki, amba hamat-ne ye um bane à ye depe á. ⁹ Remen kaane, doru nɔ cow ɔs-cow, nɔ band kap ye nɔ hyane à ye haan o-biki.’ ¹⁰ Ká guw-ne ye doruru cow ɔs-cow. Ye kamsundururu kap o ɔn ye, ye kume à, kashi ɔn hun-ne ɔn rii-ye o-saa ne, har be-de o-biki shiiru ɔn hamat-ne.

¹¹ “Amba bo Ko-Gwomo cowonte, remen wu hyenet hamat-ne à, wu hyanuru wu ken net-wu, wu cop matuku-de guw-ne ye ɔn wu yase hamat-ne ye cup be-de ɔn ka biki-o ɔt-ge o á. ¹² Wu zeeru ká net-wu, ‘Wan-yen de, ɔre nome o cowonte kane ba wo ɔn copon matuku-de o-biki?’ Amba ká net-wu taage ɔn ma-to m-cep. ¹³ Ko-Gwomo zeeru yan-guw-mo ɔn wu, ‘Gaag nɔ kom-to ɔn wu ɔn na-se ɔn wu ne. Nɔ jorbe wu n-do n-me o-comb, remen kane hun-ne he ɔs-kan ɔn haw-se ɔn yin-ne.’*

¹⁴ “Ai, a bante hun-ne deen, amba ye a daage à hiin ye rɔ.”

§ **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:42** 21:42 Hyen komo: Bɔng 118:22-23. * **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:44** 21:44 Mɔ ken gen-mɔ deen mɔ n-ga rɔtt ká ci-yo á. † **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:44** 21:44 Hyen komo: Ruka 20:18. * **Bɔr-ɔs kwooz ɔs-yoor:13** 22:13 Hyen komo: Mati 8:12; 25:30; Ruka 13:28.

*O-cot mɔsse ɔn top-o
ɔn tar-ne ɔ ma ko-Gwɔmo Sisar
(Mark 12:13-17; Ruka 20:20-26)*

¹⁵ A kanɛ **Parisa**-nɛ haaru, yɛ tooru ɔt-hun bɔ yɛ he Yeso m-ɔɛɛb ɔn ma-to wu he m-rwor à. ¹⁶ Yɛ tomuru yan-neke-mɔ ɔn yɛ, mɔsse ɔn yɛ ken hun-nɛ Ko-Gwɔmo **Here** yɛ nɛ. Yɛ cit wu kà cot-o, “Wa-ur-Yoos, tɛ nepstɛ wɔ ko-ya-o-nip-wu. Wɔ komo m-yoos ɔn Ma-to Shir o-nip nɛ kɔ ya he m-kɔr. Wɔ m-ginim ɔn kɔ wu ke á, remen hun-nɛ kap gaan-yɛ be ɔn du. ¹⁷ To, ruru tɛ rii-yo depe à kanɛ: ¿Hond hond ɔ tɛ top **Sisar** caari-wu ɔn ko-Gwɔmo-wu ɔn **Roma**-nɛ hwɔr-yɛ ɔn tar? ¿Kɔ tɛ top á?”

¹⁸ Amba remen Yeso nepstɛ rew-ur yɔ-de de ɔn yɛ, wu zɛeru, “Nɔ ya-o-shepe! ¿Wan wu nɔ m-ɔɛɛb ɔn cot-ɔs nɔ? ¹⁹ Kutu nɔ mɛ hwɔr-yɛ atte à.” Yɛ hanturu wu hwɔr-yo o-kwɔm. ²⁰ Wu zɛeru yɛ, “¿Kà hwɔtɔ-o ɔn kà jin-de nɛ tɔ ma wan tɔ?”

²¹ Yɛ shasuru yɛ zee, “To ma ko-Gwɔmo **Sisar** tɔ.”

Yeso zɛeru yɛ, “To, sɛ nɔ ya'as ko-Gwɔmo **Sisar** rii-yo rɔ yo ma Sisar à, komo nɔ ya'as Shir rii-yo rɔ yo Shir à.”

²² Bɔ yɛ hogute shas-o ɔn wu à, yɛ bopuru o-nu. Yɛ yaguru wu, yɛ arguru.

*O-cot n-tɛ ɔn inɛ-mɔ ɔn margan-nɛ
(Mark 12:18-27; Ruka 20:27-40)*

²³ ɔn kà hɔ-de, yɛ ken **Saduki**-nɛ yɛ haanuru be-ur Yeso. (**Saduki**-nɛ yɛ rɔ m-zɛɛ a m-inɛ a merɛ á). Yɛ cituru wu kà cot-o.† ²⁴ Yɛ zɛeru, “Wa-ur-Yoos, **Mosa** zɛeg, ‘Urege net marag ba wu ɔn mat yakar, heno ɔn wu ge kà ko-gwor-wu, remen wu metutɛ kà wu mare à wà, wu he dek ɔn cim-yo ɔn wu à.’‡ ²⁵ To, be ɔn tɛ wu ken net-wu makt yan-campo-nɛ nen ta'oor. Wu rɔ sek-wu a gaaru ɔt-ge, wu maruru ba wu ɔn mat. Ayoore-wu gaaru kà ko-gwor-wu. ²⁶ Káanɛ dooru m-kɔr be-de ɔn ayoore-wu ba wu ɔn mat yakar. Atette-wu gaaru kà ne'a-wu, har wooru ɔn ata'yoore-wu. ²⁷ Ur-kom, kà ne'a-wu maruru. ²⁸ To, ruru tɛ ɔn inɛ-mɔ ɔn margan-nɛ, ¿ne'a wan wu nɛ wu he m-warag be-de ɔn yɛ? Remen myet-mɔ ɔn yɛ, ta'oor-yɛ geestu wu!”

²⁹ Yeso shasuru yɛ, wu zee, “Yo suu nɔ à yo ro nɔ nap Ma-to Shir á. Komo nɔ nap beɛb-de Shir á. ³⁰ Da-o margan-nɛ he m-inɛ à, yɛa ge ɔt-ge á. Se de yɛa wakte untun **yan-tom-yɛ Shir** n-Ton.

³¹ “Komo mɔsse ɔn inɛ-mɔ ɔn margan-nɛ, ¿nɔ karante rii-yo Shir ruru nɔ á? Cin da-o **Ibrahi**, **Ishaku**, ɔn **Yakubu** nɛ mare à Shir zɛeg, ³² ‘Mɛ rɔ Shir **Ibrahi**, Shir **Ishaku**, komo Shir **Yakubu**.’§ Remen kaanɛ, wu wu rɔ Shir ɔ ɔn ya-m-hoog, ba ɔ ɔn margan-nɛ á.”

³³ Bɔ hun-nɛ hogute káanɛ à, yɛ hyanuru hyat-to ɔn yoos-de ɔn wu.

*Karamsa-o jiishe m-'wɔns à
(Mark 12:28-34; Ruka 10:25-28)*

³⁴ Bɔ **Parisa**-nɛ hogute **Saduki**-nɛ kum tɔ m-ɔɛɛp be-de ɔn shas-o ɔn wu á, yɛ morguru. Yɛ cit wu ɔ ma ɔn yɛ cot-o. ³⁵ Wu ken wan-napse o-karamsa wu be-de ɔn yɛ cituru Yeso o-cot remen wu cept Yeso. Wu zɛeru, ³⁶ “Wa-ur-Yoos, ¿ɔ ke **karamsa**-o jiishe m-'wɔns be-de ɔn **karamsa**-ɔt **Mosa**?”

³⁷ Yeso shasuru, wu zee, “Cɔn Yawe Shir ru ɔn kap ɔ ɔn hur ɔn du, ɔn kap ɔ ɔn hoog ru nɛ, ɔn kap ɔ ɔn nap-ɔs ru nɛ.* ³⁸ Q ka ɔ rɔ **karamsa**-o

† **Bɔr-ɔs kwɔɔz ɔs-ɔoor:23** 22:23 Hyen komo: Seng 23:8. ‡ **Bɔr-ɔs kwɔɔz ɔs-ɔoor:24** 22:24 Hyen komo: Kara 25:5-6. § **Bɔr-ɔs kwɔɔz ɔs-ɔoor:32** 22:32 Hyen komo: Rwuu 3:6. * **Bɔr-ɔs kwɔɔz ɔs-ɔoor:37** 22:37 Hyen komo: Kara 6:5.

ʉr-takan, komo ɔ rɔ o-gɔs ɔ be-de ʉn tɔ ká. ³⁹ Ayoore-ɔ ʉntʉn ɔ ʉr-takan ɔ rɔ, ‘Cɔn yan-bɔr-ʉs ru bɔ o cɔnɛ hi ʉn du à.’† ⁴⁰ Myet yoos-ʉr **Mosa** ʉn tɔ ʉn **yan-Rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** nɛ, n-mɛ ʉn tɔ ká **karamsa-ʉt** yoor-to rwuʉnɛ.”‡

O-cot n-te ʉn Kiristi

(Mark 12:35-37; Ruka 20:41-44)

⁴¹ Bɔ **Parisa**-nɛ kargʉtɛ be-ʉr Yɛso à, Yɛso citurʉ yɛ o-cot. ⁴² Wu zɛerʉ, “¿Yan yo nɛ rɔ barag-ʉs nɔ mɔsɛ ʉn **Kiristi** nɛ? ¿Wà wan wʉ nɛ?”

Yɛ zɛerʉ wʉ, “Wà **Dawuda**.”

⁴³ Yɛso zɛerʉ yɛ, “Tɔ, ¿re nɔmɛ **Dawuda** ʉn beɛb-de o-Kʉkt, wʉ rɔttɛ wʉ m-zɛɛ ‘Gɔs-wʉ’? Remen **Dawuda** zɛɛg,

⁴⁴ “ ‘Yawe zɛɛg Gɔs-wʉ wʉ ma re,

“She’et ʉn ka be-de ʉt-gwɔmɔ de,

har ʉm ru’ʉt yan-yage-ʉt ru waragte

rii-yo o he m-yawag ʉn na-ʉs ru à.” ’§

⁴⁵ ¿Urege **Dawuda** rɔ m-zɛɛ ʉn **Kiristi**, ‘Gɔs-wʉ re,’ tɔ, re nɔmɛ **Kiristi** waragte wà ʉn wʉ?”

⁴⁶ Yatt-wʉ hoksʉ wʉ m-shas á. Bɔ ʉn ká hɔ-de yatt-wʉ kume jaab remen wʉ cit wʉ ɔ ken cot-ɔ á.

Bɔr ʉr-kwɔɔz ʉs-tet

Yɛso pyaag wuke-de ʉn

yan-Yoos-de o-karamsa ʉn Parisa-ne

(Mark 12:38-40; Ruka 11:37-52; 20:45-47)

¹ Bɔ hun-nɛ mɔrgʉtɛ deen mɔsɛ ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ nɛ à, Yɛso zɛerʉ yɛ, ² “**Yan-Yoos-de o-karamsa ʉn Parisa**-nɛ, yɛ a ya’asɛ beɛb-de ʉn yoos-de ʉn **karamsa-o Mosa**. ³ Remen kaanɛ nɔm nɔ kap ɔ ʉn rii-yo yɛ rɔ m-yoos à, amba nɔ nɔm bɔ yɛ rɔ m-nɔm á. Remen yɛ rɔ m-nɔm ʉn rii-yo yɛ rɔ yoos á. ⁴ Yɛ rɔ m-zɛɛ ʉn hun-nɛ yɛ nɔm rem-se arge beɛb-de ʉn yɛ à, remen Shir wʉ hogʉtɛ rɛrɛm-mɔ yɛ. Amba yɛ nɛ, yɛ m-nɔm kɔ hiin rem-se rɔ ʉn hantɛ hun-nɛ yɛ waragte kashi be-de Shir á.

⁵ “Yɛ m-nɔm ʉn senge-mɔ ʉn yɛ remen hun-nɛ hyenet. Yɛ m-gaag caari caari-tɔ ʉn ci-se ʉn Ma-tɔ Shir sa o zee ʉt-dʉpo ʉn zwɔn-tɔ ʉn yɛ, riib-se ʉn matuku-tɔ ʉn yɛ rɔ ʉs-geeza nɛ har se rɔ ʉn huk o-dak. Yɛ rɔ m-kute ʉn hun-nɛ a zeet yɛ rɔ yow yow ʉn Shir nɛ.* ⁶ Yɛ jiiشته m-cɔn a ya’as yɛ be-de ʉr-she’et de ʉn gɔs-yɛ be-de o-biki, komo ʉn be-tɔ ʉr-she’et nɛ ʉt-sɔtɔ ʉn kuke-tɔ ʉn yoos ʉn Ma-tɔ Shir. ⁷ Komo yɛ cɔnog hun-nɛ sengu yɛ m-gas be-de ʉt-baab komo hun-nɛ sengu yɛ m-zɛɛ, ‘Ya-ʉs-Nap.’

⁸ “Amba nɔ, taase a zee nɔ ‘Wa-ʉs-Nap,’ remen wan-yoos-ʉr nɔ wangaan wʉ. Nɔ was ma-tɔ ʉt-comos á, remen myet nɔ hen-nɛ yɛ ʉn wʉ nɛ yɛ, campo-nɛ ʉn ne’a-nɛ nɛ. ⁹ Taase nɔ zee net ‘o-Tato’ ʉn hono o-dak remen Tato o-gaan ɔ rɔ be ʉn nɔ wʉ rɔ n-mɛ n-Tɔn shir. ¹⁰ Taase komo a eeg wɔ ‘Wa-ʉr-Yoos,’ remen wangaan wʉ rɔ Wa-ʉr-Yoos, wʉ rɔ, **Kiristi**. ¹¹ Wu rɔ caari be ʉn nɔ à, sɛ wʉ nomotʉ nɔ m-guw.† ¹² Kap wʉ hwo hi ʉn de ʉn wʉ be-ʉr kashi à, Shir a mus wʉ hwaa. Amba kap wʉ musɛ hi ʉn de ʉn wʉ hwaa à, Shir a ‘ye wʉ m-sɛk.”‡

† **Bɔr-ʉs kwɔɔz ʉs-yoor:39** 22:39 Hyen komo: Rewi 19:18. ‡ **Bɔr-ʉs kwɔɔz ʉs-yoor:40** 22:35-40 Hyen komo: Ruka 10:25-28. § **Bɔr-ʉs kwɔɔz ʉs-yoor:44** 22:44 Hyen komo: Bɔng 110:1. * **Bɔr ʉr-kwɔɔz ʉs-tet:5** 23:5 Hyen komo: Mati 6:1; Kara 6:8; Qɔg 15:38. † **Bɔr ʉr-kwɔɔz ʉs-tet:11** 23:11 Hyen komo: Mati 20:26-27; Mark 9:35; 10:43-44; Ruka 22:26. ‡ **Bɔr ʉr-kwɔɔz ʉs-tet:12** 23:12 Hyen komo: Ruka 14:11; 18:14.

*Yeso sabarsute ya-o-shepe**(Mark 12; Ruka 11:39-42,44,52; 20:47)*

¹³ “Amba no rii-yo ur-'won yo, no **yan-Yoos-de o-karamsa un Parisa-ne**. Ya-o-shepe! No sanag hun-ne ish-o m-cow un gwomo-to Shir. No un hi un no komo no cow a. §

¹⁵ “Rii-yo ur-'won yo no **yan-Yoos-de o-karamsa un Parisa-ne**. Ya-o-shepe! Remen no m-pas m-sa, no m-wo dak-to ur-hew remen hoob-o un net wan-gaan remen no muut wu dorute jor no **Yahuda-ne**. Urege no kumunte, no haaru no muutu wu har wu jiish no m-yo.

¹⁶ “Rii-yo ur-'won yo no, no ye ro un take un hun-ne co a, nokka ne po-ne! No m-zee, ‘Myet bo un wu tonde un **Pyo-o Shir** a, rem ro kon a, amba kap bo un wu tonde o-zinariya yo un **Pyo-o Shir** a, se wu nomog ka rii-yo wu tonte a.’ ¹⁷ Ya no ro untun po-ne un raag-ne ne un hyan-o Shir. ¿Yo ke yo jiishe ut-gos: zinariya yo, ko **Pyo-o Shir** o ro m-herekse o-zinariya a? ¹⁸ No komo m-zee, ‘Kap bo un wu tonde o-hana a, regen-o ro kon a, amba kap bo un wu tonde un yar-mo a sake n-te o-hana a, se wu nomog ka rii-yo wu tonte a.’ ¹⁹ No po-ne! ¿Yo ke yo jiishe ut-gos? ¿Sake-de, ko **hana-o ur-sake** o ro m-herekse ur-sake a? ²⁰ Remen kaane kap bo un wu tonde un **hana-o ur-seke** a, wu tonte un ka rii-yo ro un o a. ²¹ Kap komo bo un wu tonde un **Pyo-o Shir** a, wu tonte un o, komo un Shir ne wu ro tara n-me un o a. ²² Kap komo bo un wu tonde n-Ton shir a, wu tonte un kwuur-o Shir, komo un Shir ne wu ro tara un ka kwuur-o a.*

²³ “Rii-yo ur-'won yo no, **yan-Yoos-de o-karamsa un Parisa-ne**. Ya-o-shepe! No m-hus o-gaan be-de un op be-de un saw-to un ceta us-wa ne. Amba no yagute rem-se jiishe ur-bon n-me o-karamsa a, se ro: ur-'won, m-sher, un men-ut pus-to ne. Hus no kap, ka yo depe no nom a, ba no un yage o-ges.† ²⁴ No po-ne yan-taku un co! No m-hus un rii-yo un hoog-o rek-yo n-me m-ho, amba no core o-dorom!”

²⁵ “Rii-yo ur-'won yo no, **yan-Yoos-de o-karamsa un Parisa-ne**. Ya-o-shepe! No m-so'os jim-de ur-ibitte un de ur-kok ne, amba me-ur ro un hu ne, o-suub ne deen un koob-de un garamse un hi un no ne. ²⁶ No **Parisa-ne po-ne**! Takan no so'os n-me de ur-ibitte ur-kok ne, remen jim-de un to nomot m-cecas.

²⁷ “Rii-yo ur-'won yo no, **yan-Yoos-de o-karamsa un Parisa-ne**. Ya-o-shepe! Ya no ro untun saag-se hun-ne suke o-jojo a, se un bon-de m-hyan n-do, amba n-me se caar-to un margan-ne, m-kukop ne go-us-go.‡ ²⁸ No m-senge a zeet no ro kashi un hun-ne un hyan-o un yish, amba men-ut no, ya to ro shiishe o-shepe un senge-m yo-mo ne.”

*Yeso nomog boog-to un go un koob-de a he ye m-ya a**(Ruka 11:47-51)*

²⁹ “Rii-yo ur-'won yo no **yan-Yoos-de o-karamsa un Parisa-ne**. Ya-o-shepe! Men zee kaane remen no nak m-hin un saag-se ur-bon se un **yan-Rwor un Ma-to Shir**, komo no nome saag-se un kashi un hun-ne ut-duk ka ye ya-n-ga-ye no ho a. ³⁰ No m-zee, ‘Te ro konte un da-o mong-ne te, te

§ **Bqr ur-kwooz us-tet:13** 23:13 Mo ken gen-mo un do ci-o 14Yan-gon tuk-mo ut-men mo ro no ur-wase, no yan-Yoos-de o-karamsa un Parisa-ne. Ya-o-shepe! No ine kon-se Shir, no ma'asu kon m-seeb ne n-me un hun-ne sa o zee no inu un hun-ne ye no ro. No ka ne re un ra-o un ye taage ye mate ye a, n-me un koob-de un ye. Remen kaane, noa su koob-de un ba m-rerem. Hongse: Mark 12:40 un Ruka 20:47 ne. * **Bqr ur-kwooz us-tet:22** 23:22 Hyen komo: Isha 66:1; Mati 5:34. † **Bqr ur-kwooz us-tet:23** 23:23 Hyen komo: Rewi 27:30. ‡ **Bqr ur-kwooz us-tet:27** 23:27 Hyen komo: Seng 23:3.

roa gu ye hoom un **yan-Rwor un Ma-to Shir** á.' ³¹ Un rwor-mo un kaane, no zeeg o ka no ro yakar un ye hoom **yan-Rwor un Ma-to Shir** à. ³² To, ha no co no shoos men-ut jaas-to to tat no ne shi'ne à! ³³ No yege-hwo! No yakar-ye un herhyat! ¿Re no he m-nom no possute piish ut-ma to un den-o o-ra?§

³⁴ "Remen kaane, me no m-tomne un **yan-Rwor un Ma-to Shir**, un ya-us-weer ne, un yan-Yoos-de un Ma-to Shir ne. Noa ho ye ken ye, no kem ye ken ye, komo no nome ye ken ye us-sorog un kuke-ut no to un yoos un Ma-to Shir. No ye m-dore bo-ut-bo komo no ye un ya-ur-koob. ³⁵ Remen kaane, noa su ur-koob remen no hog kap kashi un hun-ne. Cin un hyo-m **Eber** net so-wu. Har ha-mo un mo ma Zakaraya wa Barakiya, wu no ho'e un tete-o un **Pyo-o Shir** un **hana-o ur-seke** à.* ³⁶ Nip-o me no m-rure, myet piish ut-ma to a morogse à, us-hak deen se arge à, a sek to un hi-de un yan ka da-o.

*Yeso ryegente deen moose
un ya-o-Urusharima ne*

(Ruka 13:34-35)

³⁷ "Ayya ya-o-Urusharima, ya-o-Urusharima! Bo-o hoom **yan-Rwor un Ma-to Shir**, no jir ye Shir tomnu no à ut-ta'ar! Um ro conog deen um kamas no bo kiit-o ro m-kamas un yakar-ye un yo n-me un kukun-to un yo à, amba no yagute. ³⁸ No ka m-moka a yaksutu no hur-o† no ba un net!‡ ³⁹ Remen me no m-rure, noa do me m-hyan komo á, se ho-de no he m-zee, 'Ko-ya-o-kwum-wu, wu roone un beeb-ur Yawe à!' "§

Bor ur-kwooz us-nass

*Yeso rworog bo Pyo-o Shir
he m-wurme à*

(Mark 13:1-2; Ruka 12:5-6)

¹ Bo Yeso ruute un **Pyo-o Shir** à, wu ro ur-hew. Yan-neke-mo un wu kuturu wu mumag-o us-pyo. ² Wu ruru ye, wu zee, "Gwot no ka mumag-to. Nip-o me no m-rure, ta'ar-ur ro kon ko ur-gaan de a he m-yage n-ton un or un de á. Myet a wurumsu to."

*Takan-de un swo ur-koob
(Mark 13:3-13; Ruka 21:7-19)*

³ Yeso ro tara n-te un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**, yan-neke-mo un wu haanuru be-de un wu, un hon-de un ye. Ye cituru, "¿Ruru te, ho-de ka rii-yo he m-kor à, Komo o ken napa-o ro kon o he te m-kute muun-m ru komo un ta-de un hono o-dak ne?"

⁴ Yeso shasuru ye, "War no ha, taase wu ken wu raks no. ⁵ Men zee kaane remen hun-ne deen yea haan un jin un de. Yea zee, 'Me wu ro **Kiristi**.' Har yea raks hun-ne ut-moor ne. ⁶ Noa hoge ma-to ur-gun, un hoge hoge to un to ne. No hoge o-gyer á, remen se kaane nomog, amba kom-ur ro woon to kon á. ⁷ Ut-dak ur-gun ut-dak ne, ut-gwomo ut-gwomo ne toa nom teper-se ur-gun un hi un de un to. A nom komo mer un nukte-mo o-dak ne ut-be n-hon n-hon. ⁸ Amba to ka kap takan-de un re ur-koob de temb de he m-kor à.

§ **Bor ur-kwooz us-tet:33** 23:33 Hyen komo: Mati 3:7; 12:34; Ruka 3:7. * **Bor ur-kwooz us-tet:35** 23:35 Hyen komo: Taka 4:8; 2Nom 24:20-21. † **Bor ur-kwooz us-tet:38** 23:38 Hur-o = Pyo-o Shir. ‡ **Bor ur-kwooz us-tet:38** 23:38 Hyen komo: Irm 22:5. § **Bor ur-kwooz us-tet:39** 23:39 Hyen komo: Bong 118:26.

9 “Ka da-de yea ship nɔ, a 'ye nɔ ɔr-koob, ye ho nɔ. Komo, hono o-dak kap a yagu nɔ remen nɔ me m-dore.* 10 Ka da-o hun-ne deen a tuku me jim, komo ye raks ɔr ɔn ye ne, ye yage ɔr ɔn ye ne. 11 Yan-rwor ɔn Ma-to Shir ye ɔt-bo komo yea indune deen, yea egusse hun-ne deen. 12 Remen moor-to ɔn men-ɔt jaas-to, was-mo ye ken ye ro m-was ɔn ɔr ɔn ye ne à moa heeb. 13 Amba bo ɔn wu joose har ha-mo ɔr-kom à, wua posse.† 14 Komo hun-ne ye Shir a ko'ot kà **Ma-to m-Rerem** to ɔn gwomo-to Shir to a rur to hono o-dak, remen a hogute to dak-ɔt-dak, ka da-o kom-de woonte.”

Swɔ ɔr-koob ɔr-yo-de

(Mark 13:14-23; Ruka 21:20-24)

15 “Da-o roon da-o nɔ he m-hyan ɔn rii-yo m-rwuk yo ko-yan-Rwor ɔn **Ma-to Shir** Daneya rwore à, yo ro eso ɔn be-de **Pyo-o Shir**‡§ (Yage ko-ya-m-karante nept.) 16 To, ye ro n-me o-Judiya à, yea som ha-mo ɔt-haag. 17 Net-wu ro n-do o-hur à taase wu warag o-hur wu dekente rii-yo ro wu n-me o-hur à. 18 Wu ro o-kat à taase wu jo'on dek ɔn cop-o ɔn wu.* 19 Ka da-o rii-yo ɔr-'won yo ne'a-ne ya-ɔt-uub, ɔn ye ro ɔn yakar rek-ye ne à! 20 Nom nɔ ɔs-kon taase rek-ɔs nɔ kor nɔ da-o o-gos ko ɔn **Ho-de ɔr-Wuwe** de ɔn **Yahuda**-ne [ho-de o-Sati]. 21 Kon nɔ remen ɔn ka da-o, a nom swɔ ɔr-koob de a wete m-nom á cin ɔn takan-de ɔn hono o-dak har haan-mo m-moka, a do ne m-nom gon-de á.† 22 O-nip, se de a hebe ká ho-to m-swɔ ɔr-koob to ɔn ba kaane à, yatt ko-yan-hoog wu he m-ru á, amba remen ka ye a daage à, a heeb ka ho-to.

23 “ɔn ka da-o, ko wu ken wu zee nɔ, ‘Gwot, **Kiristi** wu ka káne!’ Ko, ‘Wu ka reeno!’ Taase nɔ dek to. 24 Men zee kaane remen yan **Kiristi** ye ɔt-bo, ɔn **yan-Rwor ɔn Ma-to Shir** ne ye ɔt-bo yea rusune. Ye nom caari-o o-napa ɔn rem-se ɔn hyan ɔt-hyat ne, remen ye rukt hun-ne, har ɔn ye Shir daage ne à urege a nome. 25 Baks nɔ unze um nekste to-ɔt nɔ cin ɔn ga'ane.

26 “Remen kaane, wu ken wu zee nɔ, ‘Gwot **Kiristi** Wu ka reeno o-kot!’ Taase nɔ rwuun nɔ hyenet. Ko ne, ‘Gwot wu ro reeno n-me o-kuke wukusse,’ taase nɔ goks to! 27 Men zee kaane remen bo myakt-o ro m-myaktune zee-mo ɔr-horan ha-mo ɔr-horim à, káne muun-mo ɔn **Wà-wu ɔn net** he m-nom.‡ 28 Be-de u-ɔr ro à, ay, káne sakra ro m-morge.”§

Muun-mo ɔn Wà-wu ɔn net

(Mark 13:24-27; Ruka 21:25-28)

29 “Da-o ka ho-to ɔn re ɔr-koob to he m-ta à,
“ ‘Da-o gaan ho-ɔr a nom o-comb,
o-reng komo yoa nom o-mok á.
Yege-rege a hyemene zee-mo n-Ton shir,

komo Shir a nukt rem-ɔs beeb se ro ɔn n-Ton Shir à.’*

30 ɔr-kom ka da-o, napa-o m-muun mo ɔn **Wà-wu ɔn net** he m-rwuun cas ɔn kus-o n-Ton shir. Myet hun-ne ye ɔn hono o-dak à komo yea nom tuk-mo ɔt-men rem o-gyer. Yea hyen **Wà-wu ɔn net** roon n-ton ɔt-ke'ente

* **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-nass:9** 24:9 Hyen komo: Mati 10:22. † **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-nass:13** 24:13 Hyen komo: Mati 10:22. ‡ **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-nass:15** 24:15 ɔt-Girik: be-de ba m-kukop. § **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-nass:15** 24:15 Hyen komo: Dane 9:27; 11:31; 12:11. * **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-nass:18** 24:17-18 Hyen komo: Ruka 17:31. † **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-nass:21** 24:21 Hyen komo: Dane 12:1; Hyan 7:14. ‡ **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-nass:27** 24:26-27 Hyen komo: Ruka 17:23-24. § **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-nass:28** 24:28 Hyen komo: Ruka 17:37. * **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-nass:29** 24:29 Hyen komo: Isha 13:10; 34:4; Jowe 2:10,31; 3:15; Hyan 6:12-13; Izik 32:7; Isha 34:4.

ʊt-gwɔmɔ nɛ m-seps nɛ deen.† 31 Wɔa tɔm yan-tɔm-ye ʊn wɔ, ye hur o-kar ɔ o-zaaz deen, komo ye karagse ye a daage à zeen-mɔ ʊr-horan, ʊr-horim nɛ, o-baar nɛ, o-ye'er nɛ, zee-mɔ ʊn ɔ ka wur-ɔ ʊn hɔno o-dak ɔ ha-mɔ ʊn ɔ ka reeno.”

ʊr-yoos n-te ʊn 'yo-yo o-rum
(Mark 13:28-31; Ruka 21:29-33)

32 “Yoos nɔ yo ken rii-yo n-te ʊn 'yo-yo o-rum. ʊrege jet-se ʊn yo cirig m-zoose, se rɔ m-tupne ʊn wá-ʊt pu-tɔ, nɔ nak gos-o nomog yow yow ɔ ka. 33 Káane komo, ʊrege nɔ hyanag kap ká rem-se ʊm rurɔ nɔ à, rɔ m-kɔr, nɔa nep ʊnze da-o nomog yow yow, wɔ rɔ n-riib ʊn ish. 34 Nip-ɔ mɛ nɔ m-rure, hun-nɛ ye ʊn ka zaman-yo yea mer á, se kap ɔ ʊn ká rem-se nomog. 35 O-tɔn o-dak nɛ tɔa tees, amba ma-ʊt re tɔa te á kɔ hiin.

Yatt-wɔ nape hɔ-de Kiristi he m-haan á
(Mark 13:32-37; Ruka 17:26-30,34-35)

36 “Amba yatt-wɔ nape ʊr-hɔ, kɔ ʊn kwɔm-ʊs re ká rii-yo he m-kɔr á, kɔ **yan-tɔm-ye Shir** ye rɔ n-Tɔn à, kɔ Wà,‡ se de o-Tato cot.

37 “Bɔ a nome ʊn da-o **Nuhu** à, káane muun-m re, mɛ **Wà-wɔ ʊn net** he m-nɔm. 38 ʊntɔn ka da-ɔ rii-yo hɔ-mɔ reet hɔno o-dak, hun-nɛ ro ʊn hoge ʊn rerem-mɔ ʊt-biki ʊt-ge nɛ, m-re, m-swɔ nɛ, campo-nɛ rɔ ʊt-ge, a m-'ya ʊn yan-ne'a-nɛ ʊt-ge, har ha-mɔ ʊn hɔ-de **Nuhu** cɔwe o-hat à!* 39 Hun-nɛ nap rii-yo he m-kɔr á, har hɔ-m haante mɔ reet ye. Kaane ɔ muun-m re **Wà-wɔ ʊn net** he m-nɔm. 40 ʊn ka da-ɔ, hun-nɛ yoor yea ma'as o-kat, Shir a dek wan-gaan, wɔa yage wan-gaan. 41 Ne'a-nɛ yoor a ma'as ʊr-na be-ʊr gaan, Shir a dek wan-gaan, wɔa yage wan-gaan.

42 “Remen kaane she'et nɔ zongse, remen nɔ nap hɔ-de Gos-wɔ wɔ ma nɔ he m-muun á. 43 Amba nap nɔ yo ka, ʊrege ko-ya-o-hur-wɔ nepse da-ɔ ko-hyow he m-haan m-tet à, wɔa rewe á. Komo wɔ roa yage a cɔwɔt wɔ o-hur á. 44 Remen kaane nɔ ma se nɔ she'et zongse, kɔ ɔ ke da-ɔ. Remen da-ɔ nɔ esse o-saktɔ á, ka da-ɔ **Wà-wɔ ʊn net** he m-haan.”†

Ko-gɔw kashi kɔ wɔ o-hwaa
(Ruka 12:41-48)

45 “¿Wan wɔ nɛ rɔ ko-gɔw kashi, wa-ʊs-weer? Wɔ rɔ ká gɔw-wɔ wɔ ko-yan ʊn hur-ɔ ʊn wɔ rwɔ'e wɔ gɔtɔ wɔ hur-ɔ ʊn wɔ à, komo wɔ 'ye ɔr re ʊn wɔ gɔw-nɛ rii-yo m-re yo ʊn ye ʊn da-ɔ depe à. 46 Ko-ya-o-hur muune wɔ 'wɔs ká ko-gɔw-wɔ nomog rii-yo depe à, ko-ya-o-hur a hoge rerem-mɔ ʊn wɔ. 47 Nip-ɔ mɛ nɔ m-rure, ká ko-ya-o-hur-wɔ a rɔ ká ko-gɔw-wɔ, wɔ gɔtɔ wɔ saw-tɔ ʊn wɔ kap. 48 Amba ʊrege ká ko-gɔw-wɔ ko-yan-men-ʊt jaas-tɔ wɔ, komo wɔa zee hi ʊn de ʊn wɔ, 'Ko-yan-hur-o re a jo'on ʊn ga'ane á.' 49 Ka da-ɔ, wɔ cirɔ bu ʊn ye ká gɔw-nɛ ye. Komo wɔ rɔ ʊt-biki, wɔ rɔ m-re, wɔ rɔ m-swɔ, ʊn yan-susuur-nɛ. 50 Wɔ nome káane, ko-yan-hur-ɔ ʊn wɔ a jo'on ʊn hɔ-de wɔ huute o-saktɔ á, komo da-ɔ wɔ nape á. 51 Ko-ya-o-hur a bu wɔ dum-mɔ pase ʊr-be à, komo wɔ reesɔ wɔ ʊr-koob be-ʊr gaan ʊn ya-o-shepe nɛ. Káne ye he ʊs-kan ʊn haw-se ʊn yin-nɛ.

† **Bɔr ʊr-kwɔɔz ʊs-nass:30** 24:30 Hyen komo: Dane 7:13; Zeka 12:10-14; Hyan 1:7. ‡ **Bɔr ʊr-kwɔɔz ʊs-nass:36** 24:36 Mɔ ken gen-mɔ mɔ rɔtt kɔ Wà. § **Bɔr ʊr-kwɔɔz ʊs-nass:37** 24:37 Hyen komo: Taka 6:5-8. * **Bɔr ʊr-kwɔɔz ʊs-nass:38** 24:38 Hyen komo: Taka 7:6-24. † **Bɔr ʊr-kwɔɔz ʊs-nass:44** 24:43-44 Hyen komo: Ruka 12:39-40.

Bɔr ɔr-kwooz ɔs-taan

Sha-mo ɔt-ma mo yan-ne'a-ne op

¹ “A hongse **Gwomo-to Shir** ɔntun yan-ne'a-ne op, ye deke pitirra-to un ye. Ye nekuru, ye gontute ko-ya-ur-ge a.* ² Nen taan be-de un ye raag-ne ye, nen taan komo ya-ɔs-weer ye. ³ Ka raag-ne ye dekuru pitirra-to un ye a, amba ye dek m-now remen m-do a. ⁴ Ya-ɔs-weeru ne, ye dekste m-now remen m-do. ⁵ Bɔ ko-ya-ur-ge nome it-mo un woon a, myet-mo un ye hebu m-rew.

⁶ “Da-o tet-m purge m-sok ne a, ye hoguru eeg a m-zee, ‘Hogu no, ko-ya-ut-ge wu ka! Rwun no, no gontu wu!’

⁷ “Ka yan-ne'a-ne ye kap inuru, ye ja'asuru pitirra-to un ye. ⁸ Ka raag-ne ye konuru ya-ɔs-weer, ‘Hakur no ya te no now-m no hiin, remen pitirra-ut te ro m-mar.’

⁹ “Amba ka ya-ɔs-weer ye zeeru ye, ‘Ay, moa bo'os te un no ne a. Jiishte no he be-de un ya-m-baab, no oon mo ma no.’

¹⁰ “Amba bo ye neketu, ye oonte m-now a, rii-yo ye muunte ko-ya-ur-ge wosonte. Ye ro zongse a, ye cowuru be-de ur-ge un wu ne, komo a tigurush. ¹¹ Da-o hor-o, ye ka yan-ne'a-ne ye munuru, ye essuru n-do. Ye zeeru, ‘Gos-wu! Gos-wu! Tikshi te ish!’

¹² “Amba wu shasuru ye, ‘Nip-o me no m-rure, me nap no a!’†

¹³ “Remen kaane, se no she'et zongse, remen no nap ur-ho ko o-da a, o um he m-mun a.

Ma-to un guw-ne tet

(Ruka 19:11-27)

¹⁴ “Komo a hongse **Gwomo-to Shir** ɔntun net-wu he m-neke ur-hew a. Wu agnuru yan-guw-mo un wu. Wu wonguru ye hwor, ye sengete m-o m-baab ne, har wu muunte. ¹⁵ Wu ya'asuru wan-gaan ba-ut‡ taan-to un azurpa, wan-gaan komo ba-ut yoor, wu ken wu ba-o gaan, ko wu ke hon un 'wons-mo un wu. Ka da-o, wu nekuru hew-de un wu.

¹⁶ “Ka wu gokse ba-ut taan a, wu es m-se'er a. Wu haaru, wu senguru m-o m-baab ne un ka hwor-ye, har wu swooru ho-mo un ba-ut taan. ¹⁷ Kaane komo, wu gokse ba-ut yoor a, wu swooru ho-mo un ba-ut yoor. ¹⁸ Amba ka wu gokse ba-o gaan a, wu haaru, wu hinnuru ur-kuub n-dak. Wu wukuru hwor-ye un ko-yan-hur-o un wu, taase a ci.

¹⁹ “O-da deen, ko-yan-hur-o un ka guw-ne ye jo'onuru hew-de un wu. Wu agnuru ka guw-ne ye un wu ye, remen ye ogmute wu rii-yo ye nome un hwor-ye un wu a. ²⁰ Ka ko-guw-wu gokse ba-ut taan a, zeeru ko-yan-o-hur, ‘O ya'astu me ba-ut taan. Me ka komo um swoog ho-mo un ba-ut taan.’

²¹ “Ko-yan-o-hur hoguru o-zak, wu zeeru, ‘Nomog ur-bon, ko-yan-kashi m-guw o, net so-wu! O nomog o-shir un rii rek-yo. Man ya'as wo gwomo-to arge to ka a. Haan, o nom o-zak be-ur gaan un me ne.’

²² “Ka wu gokse ba-ut yoor a, wu haanuru komo wu taknuru co. Wu zeeru, ‘Ko-yan-o-hur, o ya'astu me ba-ut yoor. Me ka komo um swoog ho-mo un ba-ut yoor.’

²³ “Ko-yan-hur-o un wu zeeru wu, ‘Nomog ur-bon, inin ko-guw, kashi un net! O nomog o-shir un rii rek-yo, man ya'as wo gwomo-to arge to ka a. Haan, o nom o-zak be-ur gaan un me ne.’

* **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-taan:1** 25:1 Hyen komo: Ruka 12:35. † **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-taan:12** 25:11-12 Hyen komo: Ruka 13:25. ‡ **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-taan:15** 25:15 ɔt-Girik: *tarents*, o-tarent hond o o ro un pamb kwooz un tet un op un taan [75] ko kiroguram-ut kwooz o-gaan un op ɔt-nass [34].

24 “Ka da-de ká ko-guw-wu gokse ba-o gaan à wu ma wu wɔnuru. Wu zeeru, ‘Ko-ya-o-hur, um nepste wɔ ko-ya-ɔs-hwumug wu, wɔ m-ce un be-de wɔ go'e á. Wɔ komo ko-yan-con-mo un re-mo o-tara wu. 25 O rwo'e, um hogute o-gyer, taase um eggusse hwor ru. Um argu m-neke, um hin ur-kuub, um wukuru hwor ru. Goks rii-ye ru.

26 “Ko-ya-o-hur un wu shasuru, ‘Wɔ ko-yan-men-ut jaas-to komo ko-guw-wu m-zar! ¿Ashi, o nepste me ko-ya-ɔs-hwumug wu, me m-ce be-de me go'e á, komo ko-yan-con-mo un re-mo o-tara wu? 27 Ay, ro jiishte o essu me hwor re o-benki be-de um roa jo'on um goks rii-ye re har um su m-ho à!

28 “ ‘Rumus no ká hwor-ye be-de un wu, no ya'as wan-ba-ut op. 29 Ká ye nome senge-mo ur-bon un rii-yo a yase ye á, ye a he m-do'e, har ye kum deen. Amba ká ye ro m-nom o-shir á, ko ka ya-o-hiin-yo ye rotte à se a busute yo m-rumus. 30 Jorbu no ka ko-guw-wu o-hwaa wu un comb-o rim-o. Káne wu he ɔs-kan un haw-se un yin-ne.’*†

Piish-de ut-ma de ɔr-kom

31 “Da-o **Wà-wu un net** he m-haan n-me un seps-mo un wu à un **yan-tom-ye Shir** ne kap, ka da-o wu he m-she'et un kwuur-o un seps-mo ut-gwomo. 32 Shir a karakse kap hun-ne ye un hono o-dak un her-o un wu. Wu koos ye n-hon n-hon, bo yan-gwot ut-gut ro un koos un ca un gwoor ne à. 33 Wu ru yege-ca so un re-de un wu, yege-gwoor ne un kwanta-de un wu.

34 “Ka da-o ko-Gwomo he m-zee ye ro un re-de un wu à, ‘Haan no, no ye kume o-kwum be-ur Tato re à! Goks no cim-yo ut-gwomo yo Shir essu no cin un takan-de un hono o-dak à. 35 Men zee kaane remen bo um hoge mer à, no ya'ag me rii-yo m-re. Um hogute **swoot**-o m-ho, no ya'ag me m-ho um su. Me ko-hamat, no goks me un hur-ut no. 36 Mett ur-matuku á, no ya'ag me ur-matuku. Me un gom, no waste un me ne. Me ke'o, no habu me ur-gas.’

37 “Ka da-de ká ye nome rii-yo Shir cone à he wu m-shas, ye zee, ‘Gos-wu, ¿ho-de un ya te hyanu wɔ un hoge un mer te ye'et wɔ rii-yo m-re? ¿Ko da-o o hoge **swoot**-o m-ho, te ye'et wɔ m-ho o suute? 38 ¿Komo ho-de un yan o te hyanu wɔ ko-hamat, te goks wɔ? Ko ¿ho-de o ro ur-kor, te ye'et wɔ ur-matuku? 39 ¿Komo ho-de un yan o te hyanu wɔ un gom ko ke'o te waste un wɔ ne?’

40 “Ko-Gwomo a shes ye, wu zee, ‘Nip-o me no m-rure, bo no nome wan-gaan n-me un ye ká hen-ne re ne, ye jiishe ɔs-rek à, me no nome.’

41 “Ka da-o ko-Gwomo he m-zee un yan-kwanta-de un wu, ‘Wongu no un me ne, no ye Shir hu'e o-nu à. Cow no ra-o a m-ryomse á har ya nomot re ne, o Shir esse **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** un yan-tom-ye un wu ne à. 42 Remen bo um hoge mer à, no 'ya me rii-yo m-re á. Um hoge **swoot**-o m-ho, no 'ya me m-ho um su á. 43 Um haan ur-hamat, no goks me á. Me ur-kor, no 'ya me ur-matuku á. Um gomog gom, komo me ke'o no was un me ne á.’

44 “Ka da-o ye ma yea shes, ye zee, ‘Gos-wu, ¿ho-de un yan o te hyanu wɔ un hoge un mer, ko un **swoot**-o m-ho, ko wɔ ur-hamat, ko wɔ ur-kor, ko wɔ un gom, ko wɔ ke'o, te yage m-was un wɔ ne?’

§ **Bor ɔr-kwɔɔz ɔs-taan:29** 25:29 Hyen komo: Mati 13:12; Mark 4:25; Ruka 8:18. * **Bor ɔr-kwɔɔz ɔs-taan:30** 25:14-30 Hyen komo: Ruka 19:11-27. † **Bor ɔr-kwɔɔz ɔs-taan:30** 25:30 Hyen komo: Mati 8:12; 22:13; Ruka 13:28. ‡ **Bor ɔr-kwɔɔz ɔs-taan:31** 25:31 Hyen komo: Mati 16:27; 19:28.

⁴⁵ “Ka da-o wɔa shes ye, ‘Nip-o me nɔ m-rure, bɔ nɔ yage nome wan-gaan be-de un ye ká ye rɔ me rek-ye à, ay, me nɔ yage m-nome.’

⁴⁶ “Ye ká ye a cɔw re ɔr-koob de un ba m-ta. Amba kashi un hun-ne ne ye a cɔw hoog-o ba m-ta.”§

Bɔr ɔr-kwooz ɔs-cind

Gɔs-ye toog ɔt-hun ye hoot Yeso

(Mark 14:1-2; Ruka 22:1-2; Yoha 11:45-53)

¹ Da-o Yeso kome rwɔr un ká rem-se kap à, wɔ zeeru yan-neke-mo un wɔ, ² “Nɔ nepse **Biki-o m-Pas** kuks ho-ɔt yoor a cirit, komo me **Wà-wɔ un net** ye a ya'as me ye a kem me o-kan.”*

³ Un ká da-o, Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye ne rɔ ɔr-morog un hur-o un ko-Gwomo-wɔ un kon-se Shir, jin-de un wɔ Kepas. ⁴ Ye tooru ɔt-hun, ye shipt Yeso wukusse, ye hoot wɔ. ⁵ Amba ye zeeru, “Ba da-o un **Biki-o m-Pas** á, taase hun-ne ine yokoko.”

Wɔ ken ne'a wɔ hokmote Yeso

nɔw-mo m-shi'igin o-Betanya

(Mark 14:3-9; Ruka 7:37-38; Yoha 12:1-8)

⁶ Ka da-o Yeso ro un bo-o o-Betanya un hur-o Simɔn, wɔ ro ko-**cim** n-ga à. ⁷ Da-o un re un ga-to m-rim, wɔ ken ne'a-wɔ haanuru be-ur Yeso ɔr-batta ne de un nɔw-mo m-shi'igin mo un hwɔr deen. Da-o wɔ ro un re un rii-yo m-re à, wɔ duusuru Yeso ká nɔw-mo ɔr-hi.†

⁸ Amba bo yan-neke-mo un wɔ hyente káane à, ryaab-ɔs reeru ye. Ye zeeru ɔr un ye ne, “Ay, to ká naas-mo un hwɔr mo. ⁹ Wɔ ro bakke ká nɔw-mo a roa kumus hwɔr deen, a wongute koob-ne.”

¹⁰ Amba remen Yeso nepste yo ye rɔ m-rwɔr à, wɔ zeeru ye, “¿Remen yan o nɔ suute ká ne'a-wɔ, remen wɔ nomotu me rii-yo depe? ¹¹ Koob-ne rɔ be un nɔ ɔr-ho bi,‡ amba me, man do m-she'et be-ur nɔ deen á. ¹² Ká ne'a-wɔ duusutu me ká nɔw-mo wɔ jamaste wur-o re remen duk. ¹³ Nip-o me nɔ m-rure, myet be-de a he ka ko'ot-o un **Ma-to m-Rerem** à, hono o-dak kap, a bup m-rwɔr rii-yo ká ne'a-wɔ nome à remen a bakste un wɔ ne.”

Yahudas eks wɔa ya'as Yeso

(Mark 14:10-11; Ruka 22:3-6)

¹⁴ Wan-gaan be-de un op un yoor [12], jin-de un wɔ Yahudas Iskariyoti, wɔ haaru be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir. ¹⁵ Wɔ cituru ye, “¿Ya nɔ he me m-ya'as, me bɔbsu nɔ Yeso?” Ye ya'suru wɔ hwɔr-ye o-azorpa ɔr-kwooz un op [30].§ ¹⁶ Cin un ka da-o, wɔ cire hoob-o un cɔw-yo wɔ hette ya'as un Yeso à.

Yeso reeg rii-yo m-re yo

un Biki-o m-Pas be-ur gaan

un yan-neke-mo un wɔ ne

(Mark 14:12-21; Ruka 22:7-14,21-23; Yoha 13:21-30)

¹⁷ Un ho-de un shi-mo **Biki-o ɔt-Burodi to ba m-Yist**, yan-neke-mo un Yeso haanu be-de un wɔ. Ye cituru wɔ, “¿Kene o cone te ja'asu wo o reet **Biki-o m-Pas?**”

§ **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-taan:46** 25:46 Hyen komo: Dane 12:2. * **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-cind:2** 26:2 Hyen komo: Rwuu 12:1-27. † **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-cind:7** 26:7 Hyen komo: Ruka 7:37-38. ‡ **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-cind:11** 26:11 Hyen komo: Kara 15:11. § **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-cind:15** 26:15 Hyen komo: Zeka 11:12.

18 Wɔ zɛɛrɔ, “Neke nɔ n-mɛ o-bɔ nɔa hyen wɔ ken nɛt-wɔ. Nɔ rɔrɛ wɔ, ‘Wa-ɔr-Yoos zɛɛg, “Da-ɔ ɔn re nomostɛ yow yow, komo man re **Biki-ɔ m-Pas** ɔn hur-o ru ɔn yan-neke-m re nɛ.” ’ ” 19 Yan-neke-mɔ ɔn wɔ nomurɔ bɔ Yɛso zɛɛ yɛ à. Yɛ argɔ komo m-nɔm rii-yo m-rɛ yo ɔn **Biki-ɔ m-Pas** káɛ.

20 Bɔ rim-m nomtɛ à, Yɛso she'eturɔ remen wɔ reet rii-yo m-rɛ ɔn yan-neke-mɔ ɔn wɔ nɛ ɔp ɔn yoor [12]. 21 Yɛ rɔ be-de m-rɛ Yɛso zɛɛrɔ yɛ, “Nip-ɔ mɛ nɔ m-rɔrɛ, wan-gaan be ɔn nɔ wɔa ya'as mɛ ɔn kom-to ɔn yan-yagɛ-ɔt re.”

22 ɔn naasɔ-mɔ ɔr-hur deɛn, yɛ cirɔ cot-se ɔn wɔ n-gaan n-gaan. Yɛ ma'asurɔ m-zɛɛ, “Gos-wɔ, ¿Ba ɔn mɛ nɛ o rotte á, mɛ wɔ?”

23 Wɔ shasurɔ, “Wan-gaan be-ɔr nɔ, wɔ rɔ m-rɛ ɔn rii-yo m-rɛ kɔk-ɔr gaan ɔn mɛ nɛ à m-mɔka, wɔ he mɛ m-ya'as.* 24 Mɛ ɔn zɛɛ kaanɛ, remen mɛ **Wà-wɔ ɔn nɛt** sɛ ɔm marag bɔ Ma-to Shir zɛɛ cin n-ga à. Amba rii-yo ɔr-'won yo ká wɔ he ya'as ɔn ‘Wà-wɔ ɔn nɛt à’! Roa jiish ká nɛt-wɔ ma a ro yagɛtɔ wɔ m-mat.”

25 Yahudas ká wɔ he wɔ m-baab à, wɔ ma wɔ citurɔ, “¿Wa-ɔs-Nap, ba ɔn mɛ nɛ o rotte á, mɛ wɔ?”

Yɛso zɛɛrɔ wɔ, “Wɔ ma o rwɔrɔg ɔn nu-o ru.”

*Re ɔn rii-yo m-rɛ
remen baks ɔn Gos-wɔ*

(Mark 14:22-26; Ruka 22:15-20; 1Kor 11:23-25)

26 Yɛ ro ɔn rɛ ɔn rii-yo m-rɛ, Yɛso mossurɔ ɔr-burɔdi, wɔ nomurɔ ɔr-bɔngɔn be-de Shir. Wɔ yotrurɔ ká burɔdi-de, wɔ ya'surɔ yan-neke-mɔ ɔn wɔ. Wɔ ro m-zɛɛ, “Gɔks nɔ, nɔ re, ɔ ka wur-o re ɔ.”

27 Wɔ mossurɔ ibitte-de ɔn ho-mɔ ɔn mat-de ɔs-'yo. Wɔ nomurɔ Shir ɔr-bɔngɔn, wɔ argɔ yɛ m-ya'as. Wɔ ro m-zɛɛ, “Swɔ nɔ myet-m nɔ. 28 Mɔ ka hyó-m re mɔ,† mɔ he shoos ɔn swɔr o-nu ɔ Shir ɔn hun-nɛ yɛ ɔn wɔ nɛ à. A wɔus-mɔ remen ɔr-seke de ɔn soks ɔn **ba'as-to** ɔn hun-nɛ deɛn.‡ 29 Wɛr nɔ ma-ɔt re, man do swɔ ɔn ká ho-mɔ ɔn mat-de ɔs-'yo mɔ komo á, sɛ de ká ho-de ɔm he swɔ ɔn mɔ ken pu-mɔ mɔ be-ɔr gaan ɔn nɔ nɛ ɔn gwɔmo-ɔt Tato re à.”

30 Ka da-de yɛ hurɔ Sɛp-ɔ ɔr-Bɔngɔn de Shir, yɛ ruurɔ. Yɛ nekurɔ **Haag-ɔ ɔn 'yo-se o-Zɛtun**.

Bitrus a nom she-mɔ ɔn nap ɔn Yɛso

(Mark 14:27-31; Ruka 22:31-34; Yoha 13:36-38)

31 Yɛso zɛɛrɔ yɛ, “Myet nɔa somos nɔ yagɔ mɛ ɔn ká tɛt-mɔ, remen Ma-to Shir zɛɛg,

“ ‘Man wos Wa-ɔr-gɔt,

kur-de ɔn ca komo yɛa cakrɛ.’S

32 Amba nɛ mɛ inɛ ɔt-marimar, man be'es nɔ m-wɔ o-Gariri, man 'gone ɔn nɔ nɛ káɛ.”*

33 Bitrus zɛɛrɔ, “Kɔ yɛ som kap remen rii-yo he wɔ m-kɔr à, mɛ man som á kɔ hiin.”

34 Yɛso zɛɛrɔ wɔ, “Nip-ɔ mɛ wɔ m-rɔrɛ ɔn ká tɛt-mɔ, rii-yo keɛg-yo o-kiit kenet, wɔa nomos she-mɔ ɔn nap-ɔs re har o-tɛt.”

* **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:23** 26:23 Hyen komo: Bɔng 41:9. † **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:28** 26:28 Hyen komo: Rwɔɔ 24:8. ‡ **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:28** 26:28 Hyen komo: Irmɔ 31:31-34. § **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:31** 26:31 Hyen komo: Zɛka 13:7. * **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:32** 26:32 Hyen komo: Mati 28:16.

³⁵ Bitrus zeeru wu, "Ko a ho me, man nom she-mo un nap-us ru á." Káane ma kap o un yan-neke-mo un wu zee.

Yeso nomog us-kon o-Gesemani
(Mark 14:32-42; Ruka 22:39-46)

³⁶ Ka da-o Yeso un yan-neke-mo un wu ne haaru de ken be-de a m-zee o-Gesemani† à. Wu zeeru yan-neke-mo un wu, "She'et no kane, man neke reeno, um nomot us-kon." ³⁷ Wu dekuru Bitrus ne un yakar Zebedi ne yoor, ye ro **Yakubu un Yohana**. Wu ciruru tuk-mo ut-men o-regen ne deen. ³⁸ Wu ruru ye komo, "Tuk-mo ut-men mo ro un hur un de à, mo wooste mo ho me. She'et no kane, zongse be-ur gaan un me ne."

³⁹ Wu nekuru co hiin, wu argu m-kwumus un hi-de un wu n-dak. Wu nomuru us-kon, wu zee, "Tato re! Urege a nome, dossu me ka ibitte-de un swo ur-koob de. Myet un kaane ne, ba yo um cone un hur un de à, yo yo a he m-nom á, se de yo o cone à."

⁴⁰ Wu muunuru be-de un yan-neke-mo un wu, wu 'wos ye m-rew. Wu zeeru Bitrus, "Ashi! ¿Noa hoks ur-'er ko ya o-da hiin un me ne á? ⁴¹ She'et no zongse komo no nom us-kon un ba kane á noa he'ebe n-te ut-meger. Kukt-o dekste m-sok ne, amba wur-o rott m-'wons á."

⁴² Wu dooru m-warag o-ayoore-o. Wu konuru, "Tato re! Urege ka swo ur-koob de a dosse á se um swoog de, nom yo o cone à." ⁴³ Wu dooru m-muun be-de un ye. Wu 'wos ye m-rew, remen yish-ye un ye shiiste m-rew. ⁴⁴ Wu dooru ye m-yage, wu haaru. Wu nomuru us-kon o-atette-o. Wu ro m-rwor un ma-to wu rwore n-ga à.

⁴⁵ Ka da-de, wu muunuru be-de un yan-neke-mo un wu. Wu zeeru ye, "¿Har m-moka rew-mo notte no ur-wuwe? To, da-o nomog, o a hette ya'as un **Wà-wu un net** un kom-to un ya-ut-**ba'as** à. ⁴⁶ Ine no, a neke no. Wan-ya'as un me woosunte."

Ye shipk Yeso
(Mark 14:43-50; Ruka 22:47-53; Yoha 18:3-12)

⁴⁷ Rii-yo wu tigite o-nu, Yahudas, wan-gaan n-me un ka op un yoor-ye [12], woonuru mosse un morog-de un hun-ne ne deen. Ye ro ut-magay ne ut-kom, ut-ko ne. Gwomo-ne ye un kon-se Shir un ye ro sek-ye ne à, ye tomontu ye. ⁴⁸ Wan-baab-to un wu, Yahudas regussute wu kussute ye o-napa. Wu zee, "Wu um he m-hamat à, wu wu ship no wu." ⁴⁹ Yahudas haaru be-ur Yeso, wu zeeru wu, "Ur-gas, wa-us-Nap o!" Yahudas hamturu wu.

⁵⁰ Yeso zeeru wu, "Wan-yen de, nom rii-yo hantu wo à."

Ye ka hun-ne ye woonuru, ye shipuru Yeso, ye bopuru wu. ⁵¹ Un hyan-o un kane, wan-gaan be-de un ye ro be-ur gaan un Yeso ne à, wu mu'usuru magay-o un wu, wu kupsuru ko-guw-wu un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir o-to.

⁵² Yeso zeeru, "Muut magay-o ru, o nak kap wu deke o-magay à, magay-o he wu m-ho. ⁵³ ¿No m-hyan sa o zee mett ur-beeb um hopt gwu be-ur Tato re, komo da-o gaan wu tomnu me **yan-tom-ye Shir**, ye arge buug-de un karma-ne dugu-us op un dugu-us yoor [12,000] á? ⁵⁴ To, ¿re o ka a he a shoos rii-yo Gen-mo un Ma-to Shir rwore à, unze nip-o se ka rii-yo nomog?"

⁵⁵ Ka da-o Yeso zeeru ka hun-ne ye, "No un rwuun ut-magay ne, ut-ko ne no shipt me sa o zee me ko-ya-ur-kwup wu. Koyanda me ur-yoos un **Pyo-o Shir**, ¿ya hante ne no shipte me á?‡ ⁵⁶ Amba myet a un nom to ka

† **Bqr ur-kwooz us-cind:36** 26:36 De ro be-de a un pot un yakar-ye un 'yo-se o-zetun à. ‡ **Bqr ur-kwooz us-cind:55** 26:55 Hyen komo: Ruka 19:47; 21:37.

remen a shoosté rii-yo rɔ un n-me un takurda-o un **yan-Rwɔr un Ma-to Shir** n-ga à." Bɔ m-hogɛ káane kap o un yan-neke-mo un wu ye yagu wu, ye somuru.

Yeso be-de un yan-piish ut-ma

(Mark 14:53-65; Ruka 22:54-55,63-71; Yoha 18:13-14,19-24)

⁵⁷ Ye shipe Yeso à, ye heeturu wu be-ur Kepas, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, be-de **yan-Yoos-de o-karamsa** un sek-ye ne, ye rege ye morogsute à.

⁵⁸ Amba Bitrus doruru ye jim-m-jim ur-hew ne, har un 'woog-o un hur-o un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir. Wu cowuru, wu she'eturu un guw-ne ne, remen wu hyenet bɔ a he m-buse un Yeso ne à.

⁵⁹ To, n-me un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Morog-de un Sek-ye** de ne, kap ye hooburu taab-de ut-bo to ye he nome un Yeso remen ye kumut cow-yo un ho-de un wu à. ⁶⁰ Ko de nomte ye kum hun-ne deen ye esse yea ce ut-bo à, amba ye kum rii-yo m-rwɔr á. Ur-kom ye ken hun-ne yoor-ye rwuunuru. ⁶¹ Ye zeeru, "Wu ka net-wu zeeg unze wua hoks m-kaps un **Pyo-o Shir**, komo wu jaas-o m-ma n-me un ho-ut tet."§

⁶² Ka da-de, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir inuru, wu zeeru, "¿Wott o ken shas-o un rii-yo ye zee mosse un wo ne á? ¿Ya o he m-zee un hi un du?"

⁶³ Amba Yeso shas á. Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir zeeru wu, "Tond un jin-de Shir wan-hoog, urege wo rɔ **Kiristi, Wà-wu Shir**."

⁶⁴ Yeso zeeru wu, "Ee, káane o hond hond bɔ o rwore à. Komo kanɛ co noa hyen me **Wà-wu un net** rɔ ur-she'et tara un kom-o ur-re de un Shir be-de ut-gwomo,* wu roon komo n-me ut-ke'ente to un kus-o n-Ton shir.†"

⁶⁵ Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir yooguru matuku-to un wu remen tuk-mo ut-men. Wu zeeru, "¿De ke taab-de de un ya a o-hoob? No hogute wu nomote Shir o-yo'og. ⁶⁶ ¿Re no hyane?"

Ye shasuru, ye zee, "Wu wooste a ho wu!"‡

⁶⁷ Ye copsu wu m-ta o-co, ye wosuru wu. Ye ken ye komo ye hwoogu wu ut-raag.§ ⁶⁸ Ye rɔ m-zee, "Nomo te ut-hyat, urege wo **Kiristi** wu! Rwɔr wu huw wo o-raag à!"

Bitrus nomog she-mo un nap un Yeso

(Mark 14:66-72; Ruka 22:56-62; Yoha 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Ka da-o, Bitrus rɔ tara n-me un 'woog-o o-hur, wu ken wan-ne'a-wu wu rɔ m-senge un ká hur-o à, wu haaru be-de un wu, wu zeeru wu, "Wo ma, ay, wo m-dore un Yeso kà net-wu o-Gariri wu."

⁷⁰ Amba Bitrus nomuru m-she be-de un ye kap. Wu rɔ m-zee, "Me, me nap ma-to wotte á!"

⁷¹ Ujime bɔ wu rwuunte ish-o m-pyo à, wu ken wan-ne'a-wu ro m-senge un ká hur-o komo à hyanuru wu. Wu zeeru ka ye ro eso eso un ká be-de à, "Kà net-wu rɔ un dore un Yeso ko-ya-o-Nazaret!"

⁷² Komo Bitrus dooru nom m-she, har us-tond. Wu rɔ m-zee, "Me nap ma ká net-wu á."

⁷³ Jimuru hiin, ka ye ro eso eso un ká be-de à, ye haaru be-ur Bitrus. Ye zeeru, "Ma-to m-she rɔ kon á. Wo ma wan-gaan wu be-de un ye. Bɔ wo ut-ma à, ma-ut ru pyaag wo bɔ ya-o-Gariri rɔ m-cep à."

⁷⁴ Bitrus tonduru be-de un ye, "Me nap ká net-wu á!" Ba m-naas o-da, keeg-yo kiit-o kanuru.

§ **Bɔr ur-kwɔɔz us-cind:61** 26:61 Hyen komo: Yoha 2:19. * **Bɔr ur-kwɔɔz us-cind:64** 26:64 Hyen komo: Bɔng 110:1. † **Bɔr ur-kwɔɔz us-cind:64** 26:64 Hyen komo: Dane 7:13. ‡ **Bɔr ur-kwɔɔz us-cind:66** 26:65-66 Hyen komo: Rewi 24:16. § **Bɔr ur-kwɔɔz us-cind:67** 26:67 Hyen komo: Isha 50:6.

⁷⁵ Bitrus baksuru ma-to Yeso ruru wu à unze, “Rii-yo keeg-yo kiit-yo kyenet, wɔa nomos she-mo un nap-ɔs re o-tet.” Bitrus ruuru n-do wu 'wonuru ɔs-'won deen.

Bɔr ɔr-kwooz ɔs-ta'voor

A heete Yeso be-ɔr Biratus

(Mark 15:1; Ruka 23:1-2; Yoha 18:28-32)

¹ Cin n-sot n-sot, myet o un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye ne morguru komo ye tooru ut-hun ye hoot Yeso. ² Ye ka'uru wu, ye arguru un wu ne, ye heeturu wu be-ɔr **Biratus**, ko-Gwamna-wu un ka dak-o.

Mar-m Yahudas

(Seng 1:18-19)

³ Da-o Yahudas wu babe wu à hyente a jetute Yeso mar-m hwoog-mo à, men-to un wu naasuru. Wu munuru be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir, un sek-ye ne, wu muutu ye hwor-ye o-azorpa ɔr-kwooz un op [30]. ⁴ Wu zeeru, “Um nomog **ur-ba'as**, remen um ya'aste ko-yan-ba-**ur-ba'as** a ho.”

Amba ye zeeru, “¿Ya daa te? Ut-ma ru to ka.”

⁵ Wu jorburu ka hwor-ye o-azorpa ye n-me **Pyo-o Shir**. Wu ruuru, wu haaru wu soruru cor-o un wu o-hu n-ton o-ce.

⁶ Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye kuusu ka hwor-ye, ye zeeru, “Udepe a ru ka hwor-ye un be-de ɔr-ess de un **Pyo-o Shir** á, remen ka hwor-ye ye un ho-de un net ye.” ⁷ Ye tooru ut-hun ye oorɔ de ken be-de un ka hwor-ye. A de m-zee *Be-de un ko-yan-mà-to ut-tur*. Ye muutu ka be-de, be-de un jok un hamat-ne ye mere. ⁸ Har ca, o rwo'e atte m-aag un ka be-de, *Pup-o m-Hyó*.* ⁹ Un kaane a shooste rii-yo **wan-Rwor un Ma-to Shir** Irmia rwoɔe à unze,

“Ye dek ka hwor-ye o-azorpa ye ɔr-kwooz un op [30],

hwor-ye a oote wu un con-mo un hun-ne ye o-**Isra** à.

¹⁰ Ye oorɔ be-de un ko-yan-mà-to ut-tur un ka hwor-ye, bo Yawe zee à.”†

Biratus cikt Yeso ɔs-cot

(Mark 15:2-5; Ruka 23:3-5; Yoha 18:33-38)

¹¹ Ka da-de, Yeso ro eso un her-o **Biratus** ko-Gwamna-wu un **Roma**-ne. Ko-Gwamna cituru wu, wu zee, “¿Wo wu ro ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?”

Yeso zeeru wu, “O rwoɔog hond hond.”

¹² Amba bo Gwomo-ne ye un kon-se Shir un ye ro sek-ye ne pyapu wu à, wu zee ye rii á. ¹³ **Biratus** zeeru wu, “¿Wo hoge moor-to ut-ma to ye ro wo m-sakke á?” ¹⁴ Amba Yeso shas wu ko gom-ɔr gaan á, har ko-Gwamna bup o-nu.

Hun-ne zee a ho Yeso

(Mark 15:6-15; Ruka 23:13-25; Yoha 18:39—19:16)

¹⁵ To, un da-o un **Biki-o m-Pas**, ko-Gwamna weste un hosune un net **ko-ya-ur-ba'as**-wu a ka'e wan-gaan wu ye cone à. ¹⁶ Ka hak-o, wu ken net-wu ro kon wu ye nape ko-yan-koob-de un hoge ut-ma ke'o, jin-de un wu Barabas. ¹⁷ Da-o **Yahuda**-ne morge ka sot-de un co-o hur-o **Biratus** à, Biratus cituru ye, “¿Wan wu no cone um hosu no? ¿Barabas wu ko Yeso

* **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-ta'voor:8** 27:3-8 Hyen komo: Seng 1:18-19. † **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-ta'voor:10** 27:9-10 Hyen komo: Zeka 11:12-13; Irmia 19:1-13; Irmia 32:6-9.

wu a zee **Kiristi** à?" ¹⁸ (**Biratus** nepste remen ɔr-shoob ɔ sɛk-ye ye ɔn **Yahuda**-ne shipte Yeso.)

¹⁹ Ka da-de, **Biratus** ro tara be-de wu ro piish ɔt-ma à, ne'a ɔn wu tomnuru a zee wu, "Yage ma-to ɔn kà ko-yan-ba-**ur-ba'as**-wu temb, remen kà tet-mo ɔm swoog ɔr-koob deen, bo-o ɔn wu reeg me."

²⁰ Amba Gwomo-ne ye ɔn kon-se Shir ɔn sɛk-ye ne swowuru hun-ne ye zee a ho'os Barabas, a ho Yeso. ²¹ Ko-Gwamna dooru ye m-cit, "¿Wan wu ne be-de ɔn kà yoor-ye no cone ɔm hoosu no?"

Ye zeeru, "Barabas!"

²² **Biratus** cituru ye, "¿To, re ɔm he m-nom ɔn Yeso ne wu a zee **Kiristi** à?"

Kap ye zeeru, "A kem wu!"

²³ **Biratus** zeeru, "¿Remen yan? ¿Yan rii-yo wu nome?"

Amba hun-ne dooru 'yons ɔs-cɔr, ye m-zee, "A kem wu!"

²⁴ **Biratus** hyanuru yatt-yo wu he hoks m-nom á, komo hun-ne ro ɔn ma-to ye 'yonste hun-ne ɔr-hur. Wu tomuru a ibinu wu m-ho. Wu sapturu kom-to ɔn wu ɔn her-o ɔn hun-ne. Wu ro m-zee, "Me de, ho-m re ro n-me ɔn re ɔn ra-o ɔn hyo-mo ɔn kà ko-yan-ba-**ur-ba'as**-wu á. To kà ma-ɔt no to." ‡

²⁵ Hun-ne kap ye shasuru ye zee, "Ra-o ɔn hyo-mo ɔn wu o she'et ɔn geks-ɔt te, ɔn yakar te ne!"

²⁶ Ka da-o **Biratus** ho'osuru ye Barabas. Wu rwo'uru karma-ne ye nomse Yeso ɔs-sorog, wu ya'asu ye Yeso, ye kemet wu.

Karma-ne nomote Yeso ɔr-ar

(*Mark 15:16-20; Yoha 19:2-3*)

²⁷ Karma-ne ye ɔn ko-Gwamna heeturu Yeso n-me ɔn hur-o ɔn ko-Gwamna. Ye karaksuru karma-ne ye kusse à be-de ɔn wu, ²⁸ Ye pormuru wu saw-to ɔn wu. Ye cupuru wu o ken cɔp-o jaas-o o ɔn gond-to ɔn gwomo-ne. ²⁹ Ye nomuru gond-o ɔn yokor-ye m-seeb, ye sawsu wu ɔr-hi. Ye bɔbsuru wu o-ko ɔn kom-o ɔr-re. Ká da-de ye kwukturu ɔn her-o ɔn wu, ye ro wu ɔn nome ɔr-ar. Ye m-zee, "Caari caari-ne, ko-Gwomo-wu ɔn **Yahuda**-ne!" ³⁰ Ye copsuru wu m-ta. Ye goksuru ká ko-yo, ye wosuru wu ɔn yo ɔr-hi. ³¹ Bɔ ye komoste wu nome ɔr-ar à, ye possuru wu ka cɔp-o jaas-o o, ye cupuru wu matuku-to ɔn wu. Komo ka da-de ye ruuru ɔn wu ne remen ye kemet wu.

Karma-ne kamag Yeso n-te o-kan

(*Mark 15:21-32; Ruka 23:26-43; Yoha 19:17-27*)

³² Ye ro m-neke n-cow, karma-ne gonturu wu ken net-wu bo-o o-Kireni wu, jin-de ɔn wu Simon. Ye gaktu wu saw ɔn ká **kan**-o Yeso o. ³³ Ye ruuru de ken be-de a m-zee o-Gorogota à, (de ro, *Be-de ɔn caar-o ɔr-hi*). ³⁴ Ka da-de, karma-ne ya'asuru Yeso m-modi mosse ɔn yo ken rii-yo ɔr-gaag yo ne remen wu suut, amba bɔ wu rekte à wu yagu m-swo. §

³⁵ Bɔ ye kentu wu à, karma-ne nomuru o-gwambe remen gund-to ɔn wu. Ye wonguru matuku-to ɔn wu.* ³⁶ Ka da-de, ye she'eturu 'er-de ɔn wu. ³⁷ Hohond-mo ɔn hi-de ɔn wu, a kamuru ko'ot-o ɔn ma-to ɔn **ba'as-de** ɔn wu. ɔnze, "Wu kà wu ro Yeso ko-Gwomo-wu ɔn **Yahuda**-ne." ³⁸ Komo ye kamuru ye ken ya-ɔr-kwup ye nen yoor be-ɔr gaan ɔn wu ne. Wan-gaan ɔn re-de ɔn wu, wan-gaan ɔr-kwanta.

‡ **Bɔr ɔr-kwoqz ɔs-ta'yoor:24** 27:24 Hyen komo: Kara 21:6-9. § **Bɔr ɔr-kwoqz ɔs-ta'yoor:34** 27:34 Hyen komo: Bɔng 69:21. * **Bɔr ɔr-kwoqz ɔs-ta'yoor:35** 27:35 Hyen komo: Bɔng 22:18.

³⁹ Hun-ne ye rɔ m-arag à, ye bopu reeb-to un wu. Ye rɔ un rekt ɔt-hi ɔr-ar.† ⁴⁰ Ye rɔ m-zee, “Wɔ wu he m-wurum un **Pyo-o Shir**, komo o me o un hɔ-ɔt tet. ¿Wɔa hoks? Gu hi un du, o kergune a gut! Urege wɔ **Wà-wu Shir** wu, kergune un ká **kan-o** a gut!”‡

⁴¹ Káane komo Gwomo-ne ye un kon-se Shir, un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne un ye ken sek-ye ne ye sengu wu nome ɔr-ar. Ye m-zee, ⁴² “Wu guug ye ken ye, amba wu hoks hi un de un wu m-gu á! ¿Wu rɔ ko-Gwomo-wu un **Isra**-ne, wu wu? Yage wu kergunte n-ton un ká **kan-o**, ká da-o te he m-sher un ma-to un wu o-nip. ⁴³ Wu shereg be-de Shir, komo wu zee, ‘Me wà-wu Shir wu.’ ” Yage Shir wu guut wu m-moka! Urege Shir rɔ m-hoge rerem-mo un wu. § ⁴⁴ Káane ma ká ya-ur-kwup ye a kentu ye be-ur gaan à, ye nomuru wu hun-ɔt jaas-to.

Mar-m Yeso

(Mark 15:33-41; Ruka 23:44-49; Yoha 19:28-30)

⁴⁵ Cin hɔ-ur rɔ ɔr-hi, comb-o hokuru o-dak myet, har ha-mo un sɔ un kwom-ɔs tet-se m-rim. ⁴⁶ So un kwom-ɔs tet, Yeso dakuru cor deen. Wu zee, “Eroi, Eroi, ¿rama sabaktani?” Wata “Kwɔ Shir re, kwɔ Shir re, ¿remen yan o o jorutu me?”*

⁴⁷ Ye ken ye be-de un ye ro káne eso eso à, bo ye hogute káane à, ye zee, “Kà net-wu rɔ un eeg-ɔs **Erejawan-Rwor un Ma-to Shir**.” ⁴⁸ Ba m-rem wan-gaan wu un ye argu o-rek, wu haaru wu deknɔ ɔr-poo. Wu musuru de n-me un hɔ-mo o-zambo, wu tuuru o-ko. Wu tebburu Yeso wu suɔt.† ⁴⁹ Amba ye ken ye zee, “Yagu nɔ wu a gut, urege **Ereja** a haan wu guut wu à.”

⁵⁰ Yeso dooru dak ɔs-cor deen, ka da-o wu ho'osu hoog-o un wu. ⁵¹ Un ká da-o, ká gund-o ro n-me un **Pyo-o Shir** à yishuru be-ɔt yoor, cin n-ton haan-mo n-dak. Dak-o nukuru, ta'ar-ɔt bu'uguru.‡ ⁵² Saag-ɔs teksuru, hun-ne so-ye deen ye mare à ye inuru un hoog ne. Ye zurmunduru un saag-se un ye. ⁵³ Rii Yeso inete ɔt-marimar, ye yaguru ɔs-saag, ye cowuru o-Urusharima, § hun-ne deen hyanuru ye.

⁵⁴ Un ká da-o, caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne, wu un ye ken karma-ne ye ro un 'er-ur Yeso à. Bo ye hyente nukte-mo o-dak komo un rii-yo kore ne à, ye hoguru o-gyer deen. Ye zee, “O-nip, wu ka **Wà-wu Shir** wu!”

⁵⁵ Ye ken ne'a-ne ye ro kon komo deen ye donde Yeso cin o-Gariri, ye nomote wu m-senge. Ye esuru ɔr-hew ne un gwot-o un rii-yo rɔ m-kor à. ⁵⁶ N-me un ye, **Meri** ro kon wu a m-aag *Magudarin* à, un **Meri** ne (inu **Yakubu** ne un **Yusuhu**), komo un ne'a Zebedi (inu **Yakubu** un **Yohana**).*

Duk Yeso

(Mark 15:42-47; Ruka 23:50-56; Yoha 19:38-42)

⁵⁷ Da-o rim-m nome à, wu ken ko-ya-o-kwum-wu, net-wu bo-o o-Aramatiya, jin-de un wu **Yusuhu**, wu haanuru. Wu ma ko-**yan-dor Yeso** wu. ⁵⁸ Wu haaru be-ur **Biratus**. Wu konuru a ya'as wu u-ur Yeso. Biratus

† **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:39** 27:39 Hyen komo: Bɔng 22:7; 109:25. ‡ **Bɔr ɔr-kwɔɔz**

ɔs-ta'yoor:40 27:40 Hyen komo: Mati 26:61; Yoha 2:19. § **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:43** 27:43

Hyen komo: Bɔng 22:8. * **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:46** 27:46 Hyen komo: Bɔng 22:1. † **Bɔr**

ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:48 27:48 Hyen komo: Bɔng 69:21. ‡ **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:51** 27:51

Hyen komo: Rwu 26:31-33. § **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:53** 27:53 ɔt-Girik: Bo-o ba m-Kukop.

* **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:56** 27:55-56 Hyen komo: Ruka 8:2-3.

zeeru a ya'as wu. ⁵⁹ **Yusuhu** dekurɔ u-ur Yeso, wu yereru un gund-o ur-bon. ⁶⁰ Wu he'edburu de n-me un saag pu-o o ma un wu, o hun-ne ro hinge wu un wur-o ut-ta'ar a. Wu birikturu caari-o o-ta'ar. Wu hokuru ish-o un saag, wu arguru. ⁶¹ **Meri** Magudarin, un **Meri** wan-gaan ne ye ro kane tara un her-o un saag.

Yan-'er-de un saag

⁶² Gas-o un ish, ho-de un zonge-to un **Biki-o m-Pas**, Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne haaru, ye hyenet **Biratus**. ⁶³ Ye zeeru wu, "Hoog ru gos deen! Te bakste rii-yo ka wan-raks un hun-ne wu zee cin da-o wu ro un hoog ne a, unze so un ta-de un ho-ur atette-de, wua ine ut-marimar.† ⁶⁴ Remen kane, rwo a 'er ka saag-o m-sok ne. Nom no kane har ha-mo un ho-ut tet, taase yan-neke-mo un wu neke ye shes u-de un wu, ka da-de ye zeet hun-ne wu un ine ut-marimar. Kane kore rwuk-mo ur-kom mo jiish mo ur-takan m-yo."

⁶⁵ **Biratus** zeeru ye, "Daag no karma-ne, no neke no 'er wu bo no he m-hoks a." ⁶⁶ Ye haaru, ye dapuru gen-mo ut-gwomo un ta'ar-de un saag. Ye rwo'uru komo karma-ne ye 'er ka saag-o.

Bɔr ɔr-kwooz ɔs-eer

Ine-m Yeso ut-marimar

(Mark 16:1-8; Ruka 24:1-12; Yoha 20:1-10)

¹ **Ho-de ur-Wuwe** de un **Yahuda**-ne aragte o ka, un ho-de o-Rahadi n-sot n-sot, **Meri** wu o-Magudarin un **Meri** wan-gaan ne, ye haaru, ye gut o-saag.

² Ba un naas o-da, dak-o nukuru, remen wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu kergunte zeen-mo n-Ton shir. Wu birikturu ta'ar-o a tigute o-saag a, wu she'eturu un o. ³ Co-o un wu ro us-myakt, matuku-to un wu komo ut-pus to puu untun ut-gwere. ⁴ Ya-ur-'er de un saag hoguru o-gyer deen. Wur-to un ye ro us-zap. Bo ye hyane wu a, ye heeru n-dak untun margan-ne.

⁵ Ka da-o **wan-tom-wu Shir** zeeru ne'a-ne, "No hoge o-gyer a, um nepste Yeso no o-hoob wu a kame a. ⁶ Wu ro kon kane a! Wu inite be-de un margan-ne bo wu rwo a kor a. Haan no gut be-de wur-o un wu ro'e a. ⁷ M-moka neke no hor-m-hor, no rure yan-neke-mo un wu unze, wu inite ut-marimar. Wu ro co no ha-mo o-Gariri, reeno no he wu m-hyan. Rii-yo um haanu no m-rure a, yo ka."

⁸ Ka ne'a-ne ye yaguru ka saag-o hor-m-hor. Ye ro gyer-o o-gyer, mosse o-zak ne deen. Ye ro us-rek remen ye heet ye rurute **yan-neke-m Yeso** yo **wan-tom-wu Shir** zee a. ⁹ Komo bo ye ro m-neke a, Yeso un hi un de un wu go'onuru un ye ne. Wu zeeru ye, "Gwugwu-mo ur-hur be un no!" Ye hyokuru yow yow un wu ne. Ye hamuru na-se un wu. Ye kwukturu un co-o un wu, ye ya'aru wu m-sek. ¹⁰ Ka da-de, Yeso zeeru ye, "No hoge o-gyer a! Ha no rure or re ne. Ye neke dak-o o-Gariri, reeno ye he me m-hyan."

Ma-to un yan-'er-de un saag

¹¹ Bo ka ne'a-ne ye ro ur-hew cow-mo o-bo a, ye ken ye be-de un ka yan-'er-de un saag, ye cowuru o-bo be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir. Ye ruru ye kap o un rii-yo nome a. ¹² Da-o Gwomo-ne ye un kon-se Shir un

† **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-ta'yoor:63** 27:63 Hyen komo: Mati 16:21; 17:23; 20:19; Mark 8:31; 9:31; 10:33-34; Ruka 9:22; 18:31-33.

sɛk-yɛ mɔrɔɔ ̀à, yɛ tɔɔrɔ ɔt-hun. Yɛ ya'asurɔ karma-nɛ hwɔr dɛɛn. ¹³ Yɛ zɛerɔ karma-nɛ, “Zee nɔ, ‘Yan-nekɛ-m Yɛso, yɛ ha'e m-tɛt, yɛ hiwɛ wur-ɔ ɔn wɔ da-ɔ tɛ ro m-rew ̀à.’ ¹⁴ ɔrɛɔ kà ma-tɔ wɔɔɔ ɔn tɔ-tɔ ɔn ko-Gwamna, tɛa nomo wɔ ɔt-ma. Nɔa cɔw swɔ ɔr-kɔɔb á.” ¹⁵ Karma-nɛ argɔ gɔks ɔn hwɔr. Yɛ rwɔrurɔ bɔ a zee yɛ rɔr ̀à. Kà ma-tɔ ɔn karma-nɛ tɔ wɔɔrɔ bɔ-tɔ ɔn **Yahuda**-nɛ kap. Har caane, **Yahuda**-nɛ rɔ tɔ m-rwɔr.

*Senge-mɔ Yɛso yakɛ
yan-nekɛ-mɔ ɔn wɔ ̀à*

(Mark 16:14-18; Ruka 24:36-49; Yoha 20:19-23; Seng 1:6-8)

¹⁶ Kà **yan-nekɛ-m Yɛso** yɛ ɔp o-gaan yɛ argɔ ha-mɔ o-Gariri. Yɛ haarɔ ɔn haag-ɔ Yɛso zee yɛ he ̀à.* ¹⁷ Da-ɔ yɛ hyane Yɛso ̀à, yɛ kwɔkturɔ ɔn rwɔn-se ɔn yɛ, yɛ ya'arɔ wɔ m-sɛk, amba yɛ ken yɛ, yɛ dɛk ɔnze Yɛso wɔ á.

¹⁸ Yɛso haarɔ yow yow. Wɔ rɔrɔ yan-nekɛ-mɔ ɔn wɔ, “o-Tato ya'astɔ mɛ kap ɔ ɔn gwɔmo-tɔ o-Tɔn shir, o-dak nɛ. ¹⁹ Remen kaane, nekɛ nɔ, nɔ muut hun-nɛ yɛ ɔn hono o-dak kap yan-nekɛ-m re. Nɔ yo'os yɛ m-hɔ ɔn jin-de o-Tato, ɔn de ɔn Wà nɛ, ɔn de ɔn **Kɔkt-ɔ Shir** nɛ.† ²⁰ Nɔ yoosɛ yan-dor pu'e, yɛ nom o-dorɔttɛ ɔ ɔn ma-ɔt re ɔn kap ɔ ɔn rii-yo ɔm rwɔ'u nɔ ̀à. Nap nɔ yo ka. Mɛ be-ɔr gaan ɔn nɔ nɛ ɔr-hɔ bi har ɔn ta-de hono o-dak.”

* **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-eer:16** 28:16 Hyen komo: Mati 26:32; Mark 14:28. † **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-eer:19** 28:19 Hyen komo: Seng 1:8.

Takurda-o Markus

Rem-se ro n-me à:

Takan-de un Ma-to m-Rerem 1:1-13

Senge-m Yeso n-me un hun-ne ye o-Gariri 1:14—9:50

Cir-mo o-Gariri ha-mo o-Urusharima 10:1-52

Ho-ut ta'oor-to ur-kom yow yow o-Urusharima ne 11:1—15:47

Ine-m Yeso ut-marimar 16:1-8

Rwuun-mo un Wan-Koyan cas un da-mo un wu n-ton ne un ine-mo un ne ut-marimar 16:9-20

Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho

(Mati 3:1-12; Ruka 3:1-18; Yoha 1:19-28)

¹ **Ma-to m-Rerem** to ka, to ma Yeso **Kiristi**,* **Wà-wu Shir**. Hogu no bo ka **Ma-to m-Rerem** to Shir to takne à.

² Cin n-ga ne wu ken net-wu, **wan-Rwor un Ma-to Shir**, jin-de un wu **Ishaya**. Wu gene rii-yo Shir zee yo he m-kor un co à. Wu zee, “Gwot Shir a tomon wan-tom o un wu be-de un hun-ne.

Wua tomsune wan-tom, wu zongsute hun-ne remen haan-mo un **Wà-wu Shir**.”†

³ “Hun-ne a hoge cor-o un ka wan-tom-wu o-kot.

Wu ro ye m-zee, ‘Yawe no roon.

Ja'asu no wu hur-ur no.

No zonge remen haan-mo un wu.’ ‡

⁴ Ka bo-o takne hond hond bo **Ishaya** gene à. Ka net-wu a m-zee **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho**, hun-ne hoguru cor-o un wu o-kot. Wu ro ye m-zee, “Es no a yo'os no n-me m-ho. Ye esse a yo'oste ye n-me m-ho à, ye kutute ye ho'oste **ba'as-to** un ye o ka to ye nome Shir à. Ye muunte be-de un wu. Wua soks **ba'as-to** un ye.” ⁵ Yan-dak-o o-Judiya ye ma'asuru m-rwuun deen be-de un wu, kap un yan-dak-o o-Urusharima ne. Ye ro m-rwor un **ba'as-to** un ye. Wu ro ye m-yo'os n-me un Roog-o o-Joda. ⁶ **Yohana** ro un cop-o o-gund ne, o un can-se o-dorom. Wu ro un hap-yo o-ka ne un byon gego. Rii-yo m-re yo un wu, yege-'e ye un so ne ye o-kot. § ⁷ Wu ro ye m-rure un Ma-to Shir. Wu ro m-zee, “Wu ken wu roon un jim un de wu jiishe me à. Me bo'os us un ka'ante-to un wu á. ⁸ Me un hi un de, m-ho mo me no m-yo'os, amba wu ne, un **Kukt-o Shir** wu he no m-yo'os.”

A yo'oste Yeso n-te m-ho

(Mati 3:13—4:11; Ruka 3:21-22; 4:1-13)

⁹ **Yohana** ro un yo'os un hun-ne. Yeso rwuunuru bo-o o-Nazaret un dak-o o-Gariri. **Yohana** yo'osuru wu un Roog-o o-Joda. ¹⁰ Yeso ro m-rwuun n-me m-ho, ba un naas o-da, wu hyanuru a m-tiks ut-ke'ente n-Ton o shir. **Kukt-o Shir** ro m-kergene untun sha-mo o-gorop, o ciruru be-de un wu. ¹¹ A hoguru cor n-Ton o Shir. O ro m-zee, “Wo ro Wà re, wu me m-con à. Me o-zak un wo ne deen.”*

* **Bqr-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. † **Bqr-o gaan:2** 1:2 Hyen komo: Mara 3:1. ‡ **Bqr-o gaan:3** 1:3 Hyen komo: Isha 40:3 (ut-Girik). § **Bqr-o gaan:6** 1:6 Hyen komo: 2Gwm 1:8. * **Bqr-o gaan:11** 1:11 Hyen komo: Taka 22:2; Bqng 2:7; Isha 42:1; Mati 3:17; 12:18; Mark 9:7; Ruka 3:22.

*Wa-ut-raks megerte Yeso**(Mati 3:13—4:11; Ruka 3:21-22; 4:1-13)*

¹² Un ra-o **Kukt-o Shir** cirute be-ur Yeso à. **Kukt-o Shir** kuturu wu, wu ru o-kot. ¹³ Wu ma'asuru kané ut-ho kwooz-ut yoor [40]. **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ro wu ut-meger ko wua nom **ur-ba'as** be-de Shir à. Yeso ro be-de nem ro à, **yan-tom-ye Shir** ye ro wu m-gu.

*Yeso cirig daag**un yan-neke-mo un wu**(Mati 4:12-22; Ruka 4:14-15; 5:1-11)*

¹⁴ De ken ho-de, a tuwturu **Yohana** un kur-o m-ke'et. Bo a tuwte wu un kur-o m-ke'et à, a rewuru ut-ho hiin ka da-de, Yeso cowuru n-me un dak-o o-Gariri. Wu doruru ka dak-o, wu ro un rure un hun-ne **Ma-to m-Rerem** to Shir. ¹⁵ Wu ro m-zee, "Ho-de un ko-Gwomo Shir wosonte, de wu hette m-rwuun un gwomo-to un wu ne à. Ho'os no **ba'as-ut** no, no muun, no kon wu. No dek **Ma-to m-Rerem** to Shir to a no m-rure à."†

¹⁶ De ken ho-de, wu ro un dore un riib-o un Mar-o o-Gariri. Wu hyanuru ye ken yan-ship un jan-ye nen yoor. Jin-to un ye Simon un Andarawus heno un wu. Ye ro un neks ut-yo n-me o-mar. ¹⁷ Yeso zeeru ye, "Dond no me, man muut no yan-neke-m re remen no hantute hun-ne ye dorute cow-yo Shir." ¹⁸ Bo Simon ne hogute ma-to un wu à, ye ho'osuru yo-to un ye hor-m-hor. Ye arguru wu m-dore.

¹⁹ Bo ye dorute wu à, ye arguru un co hiin. Wu dooru m-hyan un ye ken yan-ship un jan-ye. Jin-to un ye **Yakubu** un **Yohana**, yakar Zebedi. Ye ro n-me o-hat. Ye ro un ja'as-de ut-yo. ²⁰ Bo Yeso hyente ye à, wu zeeru ye haan ye dore wu. Ba un naas o-da, ye yaguru tat un ye (Zebedi) n-me o-hat mosse un ya-ur-guwus ne. Ye arguru wu m-dore.

*Yeso ruutte ko-ya-ut-kot**(Ruka 4:31-37)*

²¹ Yeso un yan-neke-mo un wu ne cowuru bo-o o-Kapanahum. Bo **Ho-de ur-Wuwe** woonte à, Yeso cowuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Wu yoosuru ye kané. ²² Ye bopuru o-nu un yoos-de un wu, remen wu yoosute ye untun ko-gwomo. De nom untun de un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** á. De ma un ye, yoos-de rott m-'wons á.‡

²³ Ye kané un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, wu ken net-wu ro kon wu ko-**ya-ut-kot** da'e ur-hi à. Ba un naas o-da wu sherguru us-kan. ²⁴ Wu zeeru, "¿Ya mosse te un wo ne, wo Yeso ko-ya-o-Nazaret? ¿Wo un haan te o m-sabarse? Te nepste wo, **Wo ro ko-wan-ba-m-kukop wu Shir!**"

²⁵ Bo ka net-wu zette kaane à, Yeso hurguru ko-**ya-ut-kot** ut-gaag. Wu zeeru wu, "Res no, no ru un hi-de un wu!" ²⁶ Bo ka ko-**ya-ut-kot**-wu hogute ma-ut Yeso à, wu soru ka net-wu n-dak. Ka net-wu taknuru us-zap. Ka da-de ne, wu sherguru us-kan, ko-**ya-ut-kot** ruuru un hi-de un wu.

²⁷ Kap o un hun-ne ye ro kané à, ye hyanuru hyat-to takne à. Ye ma'asuru un cot-se un hi un de un ye. Ye zee, "¿A'a, yan yo ne kaane? Yoos-de un wu ro un hon. Ma-to un wu ro m-'wons ne, har **ya-ut-kot** ro un m-nom o-dorotte un ma-to un wu ne." ²⁸ Bo un kaane, Yeso ruuru ur-jin hor-m-hor un kap hon un dak-o o-Gariri.

*Yeso taasute ko-moon Simon gom**(Mati 8:14-17; Ruka 4:38-41)*

† **Bqr-o gaan:15** 1:15 Hyen komo: Mati 3:2. ‡ **Bqr-o gaan:22** 1:22 Hyen komo: Mati 7:28-29.

²⁹ Yeso ʉn yan-neke-mo ʉn wu ne, mosse ʉn **Yakubu** ʉn **Yohana** ne rwuunuru ʉn **kuke-o ʉn yoos ʉn Ma-to Shir**. Bo wu rwunte à, wu cowuru ʉn den-o Simon ne ʉn Andarawus. ³⁰ Ko-moon Simon ro domb. Wur-o dengute wu o-ra. Bo Yeso tuwte ka hur-o à, ba m-naas o-da, ye ruru wu ma-to ʉn wur-o ʉn wu. ³¹ Bo Yeso hogute à, Yeso hyogburu be-de ʉn wu. Yeso bopuru wu o-kom. Yeso 'yonsuru wu. Gom arguru m-ta, har wu regturu Yeso ne ʉn or ʉn wu ne ne.

Yeso taaste gom-se ʉn hun-ne deen

(Mati 8:14-17; Ruka 4:38-41)

³² Bo ho-ur hebute à, hun-ne ma'asuru Yeso ʉn deke ʉn ya-ʉs-gom, kap ʉn ye **ya-ut-kot** da'e ur-hi ne à. ³³ Ya-o-bo morguru ʉn ish ye hyenet. ³⁴ Wu taasuru ya-ʉs-gom deen ko wu ke ʉn gon gom-o ʉn wu ne. Wu ruuturu **ya-ut-kot** deen. Wu yage **ya-ut-kot** ye teperte á, remen ye nepste wu ro **Wà-wu Shir**.

Yeso rworog Ma-to Shir ʉn dak-o o-Gariri

(Ruka 4:42-44)

³⁵ ʉn **kan-o** o-kiit, cin ba ish-o ʉn gas. Yeso inuru. Wu cowuru o-kot be-de ba ʉn net. Kane Yeso kone Shir. ³⁶ Bo wu ruute kane à, Simon ne ʉn or ʉn wu ne ye rwuunuru Yeso o-hoob. ³⁷ Bo ye hyente wu à, ye zeeru wu, "Kowan wu ro wo o-hoob."

³⁸ Wu zeeru ye, "A cuw no ʉn bo-to ro o-co à, um rurut Ma-to Shir kane tomso. O rwo'e um haante." ³⁹ Yeso komuru dore ʉn hon ʉn dak-o o-Gariri kap, wu ro ʉn ko'ot ʉn Ma-to Shir ʉn kuke-to ʉn yoos ʉn Ma-to Shir. Wu ruuturu **ya-ut-kot** ʉn hi-to ʉn hun-ne. §

Yeso taasute ko-cim, cim-to ʉn wu

(Mati 8:1-4; Ruka 5:12-16)

⁴⁰ De ken ho-de, wu ken ko-**cim**-wu haanuru ʉs-kon be-ur Yeso. Wu kwukturu ʉn her-o Yeso. Wu zeeru Yeso, "Urege o conog, woà hoks me m-taase ʉn gom re."

⁴¹ Yeso hoguru 'won-de ʉn wu, Yeso tabburu o-kom, wu ci'uru ka ko-**cim**-wu, Yeso zeeru wu, "Um conog, ka **cim**-to te." ⁴² Yeso ro ut-ma, **cim-ut** taaru ka net-wu ba ʉn naas o-da. Wur-o ʉn wu warguru por por.

⁴³ Yeso nakuru wu ut-to, ka da-de Yeso yagu wu aragte. ⁴⁴ Yeso zeeru wu, "Wo jar o rur rii-yo kore á. Amba neke o kute wan-**Cow ʉn kon-se Shir** hi ʉn du bo a taasu wo ut-**cim** à. O **sekeseke**-to **Mosa** zee à. Ka bo-o hun-ne he m-nap unze a taasutu wo ut-**cim**."* ⁴⁵ Amba ka net-wu ruuru, wu taknu rwor ʉn ka ma-to ko kene. Wu ma'asuru m-rure ʉn hun-ne rii-yo nome à. Bo a taase wu **cim**-to ʉn wu à, har Yeso wu do hoks m-cow o-bo a hyenet wu á. Amba wu she'etunuru reeno o-kot. Hun-ne ye ʉn ko kene ye ma'asuru m-ha be-de ʉn wu.

Bor-ʉs yoor

Yeso 'yonste ko-ryam

(Mati 9:1-8; Ruka 5:17-26)

¹ Bo ho-ut doote à, Yeso muunuru komo bo-o o-Kapanahum. Hun-ne hoguru wu muunte o-hur. ² Bo ye hogute à, ye morguru deen be-de wu comse à. A ʉn kum be-de ʉn hwo o-na á, remen moor-to ʉn hun-ne. N-me n-do ne hun-ne shiiste. Wu ro ye m-rure ʉn Ma-to Shir. ³ Ye ken ye dooru

§ **Bor-o gaan:39** 1:39 Hyen komo: Mati 4:23; 9:35. * **Bor-o gaan:44** 1:44 Hyen komo: Rewi 14:1-32.

m-nekne un ko-ryam ne. Nen nass-ye dekne wu n-te o-kerem. ⁴ Amba remen moor-to un hun-ne, ye kum be-de m-cow ye woot be-ur Yeso á. Bø ye hyente kaane à, ye daaru n-ton ur-doob, ye pyaaru ur-hek n-ton be-de Yeso ro à. Bø ye pyeete ur-hek à, ye tuwturu ko-ryam n-me o-kerem ne o wu rotte domb à. ⁵ Bø Yeso hyente rii-yo ye nome à, wu napuru unze ye shereg un wu. Wu zeeru ko-ryam, "Nay re, um sokste **ba'as-ut** ru."

⁶ To, ye ken yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ye ro kane tara. Bø ye hogute ma-to Yeso zee ko-ryam à, ye zeeru un hur-de un ye, ⁷ "¿Ya hante ka net-wu zeet kaane? Wu yo'ogte Shir. Wan wu bo'ose sokse un hun-ne **ba'as-to** un ye se Shir un hon-de un wu."

⁸ Ba un naas o-da, Yeso napuru barag-se un ye kap un kut-o un wu. Wu zeeru ye, "¿Remen yan o rotte us-barag kaane un hur un no? ⁹ ¿Ya jiishe, a zee ko-ryam 'A sokstu wo **ba'as-ut** ru,' ko a zee wu, 'Ine ge, o mos kerem-o ru, o arag jo?'" ¹⁰ Yeso dooru ye m-zee, "To, yage um kutu no, no nept unze me **Wa-wu un net** ro m-'wons ne, me bo'ose sokse un hun-ne **ba'as-to** un ye." ¹¹ Bø wu zette kaane à, wu zeeru ko-ryam, "Ine ge, o mos kerem-o ru, o arag jo." ¹² Ka net-wu inuru ge, wu mossuru kerem-o un wu. Wu ruuru un yish-ye un hun-ne har ye bopuru nu. Ye sekemsuru Shir ur-bongon ur-bongon. Ye zeeru, "Wuuu, te wet m-hyan kaane á."

Yeso ak Rewi

(Mati 9:9-13; Ruka 5:27-32)

¹³ De ken ho-de, Yeso dooru m-ru n-riib o o-mar. Hun-ne ma'asuru m-morge be-de un wu. Wu zeeru ye m-yoose. ¹⁴ Bø wu komte ye m-yoose à, wu inuru wu arguru un co. Wu hyanuru wu ken net-wu jin-de un wu **Rewi** (wa Arupayes). Wu ro tara m-senge un kuke-o atte un goks un hwor-ye un tar à. Yeso zeeru wu, "Dond me." Wu inuru, wu doruru Yeso.

¹⁵ Ka da-de, komo Yeso haanuru un hur-o **Rewi** un yan-neke-mo un wu ne. Ye ro un re un rii-yo m-re un yan-goks un hwor-ye un tar ne un ya-ut-**ba'as** ne. Gon ka hun-ne ye, ye ro un dore un Yeso ut-moor ne. ¹⁶ Yan-Yoos-de un **karamsa-o MosaParisa**-ne, ye hyanuru wu ro m-re un rii-yo m-re be-ur gaan un ya-ut-**ba'as** ne un yan-goks un hwor-ye un tar ne. Ye cituru yan-neke-mo un wu. Ye zeeru, "¿Remen yan o ne wu rotte un re un rii-yo m-re mosse un yan-goks un hwor-ye un tar ne un ya-ut-**ba'as** ne?"

¹⁷ Bø Yeso hogute kaane à, wu zeeru ye, "Ye ro ba un gom à ye un hoob-o un ko-ya-us-baat á, amba ya-us-gom. Me un haan remen kashi un hun-ne á. Me un haan remen ya-ut-**ba'as**."

Ma-to o-swoot

(Mati 9:14-17; Ruka 5:33-39)

¹⁸ De ken ho-de, yan-neke-m **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho** ye ro o-swoot. **Parisa**-ne ye ro m-nom kaane tomso. Ye ken hun-ne ye haanuru be-ur Yeso, ye cituru wu, "¿Re nome yan-neke-m **Yohana** un yan-neke-mo un **Parisa**-ne rotte m-nom o-swoot remen Shir, amba ye ma ru ro m-nom á?"

¹⁹ Yeso shasuru ye un sha-mo ut-ma, wu zeeru, "To, ¿a nome kaane? ¿Wa-ur-ge un nay-ne ye un wu ne ye yage re un rii-yo m-re mosse un wu ne? Ay, a nome kaane á. ²⁰ Se de ho-de a he m-dek un ka wa-ur-ge-wu à, ka ho-de o ye he m-yage un re un rii-yo m-re."

²¹ Yeso zeeru, "Magund-ur ut a de m-dap be-de un gund-o pu-o á. ¿A mosse ur-ut ur-pu-de ne? Pu-de-ur a yiish ur-ut kyaar, har arag-mo n-ga.

²² Komo yatt-wu he wuus m-ke m-pu mo un tur-o o-ka o-ut á, remen mo

pu'e moa caat tur-o o-ka. Ka ke-mo ukse, komo ka tur-o o-ka o naase. Remen kaane, a duus ke-m pu-mo un tur-o o-ka o-pu o."

Ho-de ur-Wuwe
(Mati 12:1-8; Ruka 6:1-5)

²³ De ken ho-de ne, **Ho-de ur-Wuwe**, Yeso ro m-arag un cow n-tete o un kat-o un hyo. Ye ro ur-hew, yan-neke-mo un wu ye taknu m-jet un rop-to un hyo.* ²⁴ **Parisa**-ne hyanuru. Bo ye hyente a, ye zeeru Yeso, "A'a, ire nome notte m-jet un rop-to un hyo **Ho-de ur-Wuwe**? iHo-de **Mosa** zette a nom m-senge un de a?"

²⁵ Yeso zeeru ye, "iNo wet m-karante rii-yo **Dawuda** nome a? iDa-o wu hoge mer a, wu un or un wu ne a? Baks no. ²⁶ Da-o Abiyata ro'e ko-Gwomo-wu un kon-se Shir a, **Dawuda** ro m-neke un or un wu ne ne. Wu cowuru Depi-o Shir.† Wu 'wossuru ga-to a esse remen Shir a, to udepe net re a se yan-**Cow un kon-se Shir**, **Dawuda** reeru to har wu ya'uru or un wu ne."‡§

²⁷ Ka da-de, Yeso zeeru ye, "Shir nomog Ho-de ur-Wuwe, wu nom de remen a waragte guw-ne ye un de a. Wu nomog ka ho-de, remen wu guut na. ²⁸ Tomso ne, **Wa-wu un net**, wu ro ko-gwomo-wu bo'ose daag un rii-yo a he m-nom un ka **Ho-de ur-Wuwe** de a."

Bor-ʊs tet

Wan-kom-o margan
(Mati 12:9-14; Ruka 6:6-11)

¹ De ken ho-de, **Ho-de ur-Wuwe**, Yeso dooru m-cow un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Wu hyanuru wu ken net-wu kane wan-kom-o margan. ² To, ye ken hun-ne ye ro kane ye conog ye shipk Yeso **ur-ba'as**. Ye ma'asuru Yeso un tuwe un yish ko wua taas wu ka gom-o o-kom a. Ye dek unze Yeso dosse wu ka gom-o **Ho-de ur-Wuwe**, ye ship Yeso o ka be-de **ur-ba'as**. Ye kumug o ka cow-yo ye hette wu m-heet be-de un piish ut-ma a. ³ Yeso zeeru wan-kom-o margan, "Hyokne o ine ge un co-o un kowan."

⁴ Ka da-de ne, wu cituru hun-ne, "iYa **karamsa**-o **Mosa** zee a he m-nom **Ho-de ur-Wuwe**? iA nom rii yo-yo, ko o-so-yo? iA gu net a doote wu ut-ho, ko de a ho wu?" Ye resuru tek.

⁵ Wu gwoturu ye gwot-o us-ryaab. Men-ut naasute wu remen cikt-de un ye. Ka da-de, wu zeeru ka net-wu, "Neks kom-o ru." Wu neksuru kom-o un wu. Gom taaru. ⁶ Ba un naas o-da **Parisa**-ne ruuru, ye gamuru ut-hi un hun-ne ko-Gwomo **Here** ne ye wu rotte ut-tuw a. Ye hooburu o-cow ye hoot Yeso.

Hun-ne morgute n-riib o-mar

⁷⁻⁸ Yeso inuru mosse un yan-neke-mo un wu ne. Ye haaru n-riib o o-mar. Moor-to un hun-ne deen un dak-o o-Gariri ye doruru wu, har yan-dak-o o-Judiya, un yan-bo-o o-Urusharima ne, dak-o o-Idumiya, un hun-ne ne ye un jit-de un Roog-o o-Joda, raag-o o-Taya o-Sidon ne. Hono o-dak ye haanuru be-de un wu. Ye hogusute kap rem-se wu ro m-nom a. ⁹ Bo ye morgute a, Yeso zeeru yan-neke-mo un wu ye essu wu hat-o rek-o, taase moor-to un hun-ne megumse wu. ¹⁰ Wu be'esute wu taasute ya-us-gom deen gom-se un ye, har kap ya-us-gom ye ro m-mond be-de un wu ye ci'it wu.* ¹¹ Da-o ye

* **Bor-ʊs yoor:23** 2:23 Hyen komo: Kara 23:25. † **Bor-ʊs yoor:26** 2:26 ut-Girik: Hur-o Shir.

‡ **Bor-ʊs yoor:26** 2:26 Hyen komo: Rewi 24:9. § **Bor-ʊs yoor:26** 2:25-26 Hyen komo: 1Sam

21:1-6. * **Bor-ʊs tet:10** 3:9-10 Hyen komo: Mark 4:1; Ruka 5:1-3.

ya-ut-kot da'e ur-hi à, hyane Yeso à, ye kwukturu un co-o un wu. Ye zeeru us-kan, "Wò wu **Wà-wu Shir.**" ¹² Wu kangsuru ye, ye yage wu m-rwuunte kaane.

Yan-neke-m Yeso nen op un yoor

(Mati 10:1-4; Ruka 6:12-16)

¹³ Yeso daaguru ye ken yan-neke-mo un wu ye, ye neke, ye deet o-haag un wu ne, yan-neke-mo un wu argu m-ha. ¹⁴⁻¹⁵ Wu daaguru nen op un yoor, wu eguru ye ur-jin yan-Tom ye un wu. Ye ma'aste m-neke un wu ne, ye kotute hun-ne Ma-to Shir, ye kumut 'wons-mo un ruut un **ya-ut-kot** un hi-to un hun-ne. ¹⁶⁻¹⁹ Jin-to un ye to ka, nen op un yoor-ye wu daage à:

Simon (wu Yeso ru'e ur-jin Bitrus à),

Yakubu (wà Zebedi),

un heno un wu **Yohana** (ye wu ru'e ur-jin yakar Buwanajis à, yakar-ye ut-dakar), tomso

Andarawus, un

Pirip,

Bataromi, un

Matiyos,

Tomas,

Yakubu (wà Arupayes), un

Taddiyus, un

Simon (ya o-**Kan'ana**), tomso

Yahudas Iskariyoti wu (wu ya'ase Yeso un kom-to un ya-ut-yage à).

Yeso un Beruzabur

(ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot ne)

(Mati 12:22-32; Ruka 11:14-23; 12:10)

²⁰ Ka da-de, Yeso cowuru o ken hur-o, komo moor-to un hun-ne dooru m-go'one be-de un wu, har wu kum da-o un re un rii-yo m-re un yan-neke-mo un wu ne á. ²¹ Da-o or un wu ne hoge kaane à, ye ruuru ye burt wu. Ye un nom kaane remen ye ken hun-ne ye ro m-zee, "Wu ro kus kus."

²² Yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ye kergene bo-o o-Urusharima à, ye zeeru, "**Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** daag wu ur-hi. Un beeb-de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**† o wu rotte un ruut un ya-ut-kot."‡

²³ Bo Yeso hogute ma-to un ye à, wu aguru ye be-de un wu. Ka da-de ne, wu cituru ye. Wu zeeru, "¿Re o ne **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** he ruut un hi un de un wu?" Bo wu citte ye kaane à, wu taknu ye m-yoose un sha-mo ut-ma. ²⁴ Wu zeeru, "Urege hun-ne ye un o ken dak-o wongute ye ro ur-gun kur-ut ut-kur un hi un de un ye, cakru-mo ka dak-o hette.

²⁵ Kaane o, hun-ne ye un o ken hur-o, ye wonge kur-ut ut-kur. Ye ma'asuru m-dum un hi un de un ye, caage-mo ka, ka hur-o hette. ²⁶ Gwomo-to un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** komo, to wonge kur-ut ut-kur, to ro m-dum, jesse-mo, to he'e. ²⁷ Yatt-wu he m-cow un hur-o un ko-beeb-wu kuuste sawto un wu á, se wu shipste wu ur-takan. Wu geks ka da-de ne, wu cakarsute hur-o un wu. ²⁸ Nip-o me no m-rure, Shir a sokse hun-ne kap **ba'as-to** ye nome wu à, o-yo'og ne o ye nome wu à, ²⁹ amba wu yo'oge **Kukt-o Shir** à, a sokse ka net-wu **ba'as-de** un wu á. Ka **ba'as-de** dea she'et be-de un wu ko o ke da-o."§

³⁰ Yeso un rwor kaane, remen ye zeeg, "**Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** daag wu ur-hi."

† **Bor-us tet:22** 3:22 ut-Girik: Beruzabur. ‡ **Bor-us tet:22** 3:22 Hyen komo: Mati 9:34; 10:25.

§ **Bor-us tet:29** 3:29 Hyen komo: Ruka 12:10.

*Inu Yeso un hen-ne Yeso ne
(Mati 12:46-50; Ruka 8:19-21)*

31-32 Hun-ne út-moor ne ro tara tara. Yeso ro n-tete o un ye. Wu ro ye út-ma, inu un wu woonuru un hen-ne ye un wu ne. Ye esuru n-do. Ye tomuru wu rwuun wu nom út-ma un ye ne. Wu ken wu zeeru wu, "Inu ru wu ka un hen-ne ru ne n-do. Ye ro un hoob-o ru."

33 Wu shasuru ye, wu zeeru, "¿Wan wu ne ro inu re un hen-ne re ne?"

34 Wu gutruru hun-ne ye hwo wu n-tete o un ye à. Wu zeeru, "Inu re wu ka un hen-ne re ne. 35 Wu nome rii-yo Shir cone à, campo, ko ne'a, wu ro heno re, wu ro komo inu re."

Bqr-ús nass

*Wan-kap un go
(Mati 13:1-9; Ruka 8:4-8)*

1 Yeso inuru eso, wu ruuru n-riib o o-mar, komo wu taknu yoose un hun-ne. Ye morguru deen be-de un wu. Bo ye morgu deen à, wu cowuru o-hat wu she'eturu n-me un o n-te o-mar. Hun-ne ro o-zang n-riib o o-mar.*

2 Wu yoosuru ye us-rem út-moor ne un sha-mo út-ma. 3 Wu zeeru, "Raks no, no hogute ma-to um he no m-rure à. Wu ken net-wu ruug o-pup kap un go. 4 Wu ro un kap un go, ye ken go-ye he'enuru n-riib n-cow. Yege-no haanuru, ye corogsuru ye. 5 Ye ken go-ye he'enuru be-de út-ta'ar be-de un ba m-hu deen. Ba un naas o-da, ye poturu remen dak-o rott ur-duw kane á. 6 Da-o ho-ur dakne à, ye kakuru, remen geer-se un ye cow n-dak á. 7 Ye ken go-ye he'enuru be-de yokor-us ro à. Ye poturu, ye bo'osuru. Yokor-us tupnuru, se megumsuru ye, ye hoge m-sok har ye dukt ur-bon ne á. 8 Ye ken go-ye he'enuru be-de út-wuur. Ye poturu. Ye bo'osuru ur-bon ne. Ye dukuru. Ye nomuru ya'ane. Ye ken ye ur-kwooz un op [30]. Ye ken ye kwooz-ut tet [60] ko kwooz-ut taan [100]."

9 Ka da-de, Yeso zeeru ye, "Kap wu ro út-to ne to m-hoge à, wu hoge."

*Rii-yo hante riig-mo un
sha-mo út-ma à
(Mati 13:10-17; Ruka 8:9-10)*

10 Da-o hor-o, Yeso ro un hon-de un wu. Ka op un yoor-ye, yan-neke-mo un wu, un ye ken ye ne, ye haaru be-de un wu ye hwooru wu n-tete. Ye cituru wu yo ka sha-mo út-ma to ro à. 11 Wu zeeru ye, "No ye ya'ase Shir hur-ur no à, no ye Shir ya'e no nept ma-to un gwomo-to un wu. Ye ya'ase Shir hur-de un ye á, ye a m-yoose un sha-mo út-ma. 12 Remen a shooste Ma-to Shir:

" 'Yea hyen yo me m-nom à
 amba yea hoks m-nap un yo me m-nom á.
Yea hoge yo me m-zee à, amba yea nep á;
 taasu ye waktune be-de Shir a soksute ye út-ba'as.' "†

*Bq ma-to un ka wan-kap un go wu ro à
(Mati 13:18-23; Ruka 8:11-15)*

13 Ka da-de, Yeso zeeru ye, "Urege no nap ka sha-mo út-ma to á, noa nep o ka sha-mo út-ma to kusse á. 14 Ka wan-kap un go wu, Ma-to Shir to wu ro m-kap. 15 Ye ka go-ye ye he'ene n-riib un cow à, no corogsuru ye, sha-mo un ka hun-ne ye mo ka, ye a rure Ma-to Shir à. Ye hogusse, ba un naas o-da, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** woonuru, wu deksuru to. 16 Kaane o

* **Bqr-ús nass:1** 4:1 Hyen komo: Ruka 5:1-3. † **Bqr-ús nass:12** 4:12 Hyen komo: Isha 6:9-10 (út-Girik).

tomso, ka go-ye, ye a kape n-te ut-ta'ar à, sha-mo un ka hun-ne ye mo ka, ye hoge Ma-to Shir à. Ba un naas o-da, ye goksuru to o-zak o-zak. ¹⁷ Amba ye ess to ur-hur á. Bø ye she'ette hiin à, ye ho'osuru to. Yo ka un kor remen koob-ur bok ye, komo hun-ne suutu ye us-cenene unze ye gokste Ma-to Shir, ye hoks gaag ut-men á. ¹⁸ Ka go-ye, he'ene n-te un yokor à, ye ro ka ye hoge Ma-to Shir à. ¹⁹ Amba hoob-o un rii-yo un hono o-dak yo rwo'uru ye un co. A ro ye m-raks un gop-de un hoob-o o-kwum. Komo un gop-de un se ken rem-se, se naasuru Ma-to Shir un hur-de un ye. Remen kaane, se wenuru m-duk. ²⁰ Ka go-ye, ye a go'e be-de ut-wuur à, ye ro ka ye hoge Ma-to Shir à, har to she'eturu un hur-de un ye, to nomuru ur-bon be-de un ye. Un hur-de un wu ken wu, ya wu ro untun ka go-yo yo ro m-kum un ya'ane ur-kwooz un op [30] à. Un hur-de un wu ken wu komo yo ro m-kum kwooz-ut tet [60]. Un hur-de un wu ken wu, yo ro m-kum kwooz-ut taan [100]."

Sha-mo un ma-to ur-pitirra

(Ruka 8:16-18)

²¹ Ka da-de, Yeso cituru ye, "¿A un daps ur-pitirra remen a hokte de o-shaar? ¿Ko un kus-o o-kwuur? Ay, amba remen a sekt de n-ton be-de a he m-hyan à.‡ ²² Bø un rii-yo ro wukusse à, rwun-mo yo he'e cas cas.§ ²³ Kap wu ro ut-to ne to m-hoge à, wu hoge."

²⁴ Yeso dooru ye m-rure ut-ma. Wu zeeru, "Baks no yo no hoge à ur-bon ne. Kok-de o mesute wu ken wu à de a hette wo m-me'esse, har a doo wo.*

²⁵ Ko-wan-rii, wu a m-do'e. Wu rotte ne á, ko ya o-rii-yo yo wu rotte hiin à, a rumus yo, a yage wu ut-kom m-zar."†

Sha-mo un ma-to un go-ye potne à

²⁶ Yeso dooru ye un rure ut-ma. Wu zeeru, "**Gwomo-to Shir** ya to ro untun ko-ya-tom wu kape go un kat-o un wu à. ²⁷ A rewuru ut-ho, go poturu, ye bo'osuru, wu nap bo takne á. ²⁸ O-dak un hi un de un o, o ro m-ya rii-yo m-re. Poton-mo ro ur-takan. Ye pote, ye dukuru. Ujime ye nomuru ya'ane. ²⁹ Da-o kat-o nense, wu tomuru ya-m-ce un kunt-de m-ce ne remen kat-o wooste m-ce."‡

Sha-mo un ma-to un ya'ane-yo o-mosta

(Mati 13:31-32,34; Ruka 13:18-19)

³⁰ Yeso zeeru ye, "¿Un yaane um hette m-hongse **Gwomo-to Shir**? ¿Ya un ma-to ne um hette m-rwunte un sha-mo un to? ³¹ Gwomo-to un wu to ro untun ya'ane-yo o-mosta yo a go'e n-dak à. Ko de nomte yo jiishte ya'ane kap us-rek à. ³² Yo jiishuru kap o un gugooq-o, a go'e n-me o-wak à. Yo nomuru caari-se us-jet, har no ro m-cire un se ye ce ut-kur."

³³ Un sha-mo ut-ma deen gon to ka, Yeso rure ye Ma-to Shir hond hond bo ye he hoks m-nap à. ³⁴ Wu ruru ye rii á, se de un sha-mo ut-ma ne. Amba pakse o, wu ro un rwunte un yan-neke-mo un wu koyan.

Yeso reste m-yo m-ho ne

(Mati 8:23-27; Ruka 8:22-25)

³⁵ Ka da-de ne m-rim, Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, "Haan a pes no jit-de o-mar." ³⁶ Yan-neke-mo un wu ye yagnuru hun-ne, ut-moor ne ye

‡ **Bqr-qs nass:21** 4:21 Hyen komo: Mati 5:15; Ruka 11:33. § **Bqr-qs nass:22** 4:22 Hyen komo: Mati 10:26; Ruka 12:2. * **Bqr-qs nass:24** 4:24 Hyen komo: Mati 7:2; Ruka 6:38. † **Bqr-qs nass:25** 4:25 Hyen komo: Mati 13:12; 25:29; Ruka 19:26. ‡ **Bqr-qs nass:29** 4:29 Hyen komo: Jowe 3:13.

cowuru o-hat be-de Yeso ro à. Ye nekurū. To ken hat-to ro kon tomso ne ut-rek-to. ³⁷ Ye ro m-neke, caari-mo m-yo taknuru. Ho-m ro m-tam o-hat. Mo ro m-he'ebe n-me har mo un he de m-shoos o-hat. ³⁸ Yeso ro m-rew n-me o-hat so ur-tur un jim. Hi-de un wu ro russe un rii-o atte un rus ur-hi à. Ye 'yonsuru wu. Ye zeeru wu, "Wa-ur-Yoos, ashi! ¿Wo was á? Te ka he m-sabarse!"

³⁹ Ka da-de, wu inuru m-rew, wu hururu m-yo ut-gaag. Wu zeeru o-mar, "Res temb." Yo-m resuru tek. Mar-o resuru temb.

⁴⁰ Wu zeeru ye, "¿Yan yo hante notte un hoge o-gyer? ¿Har m-moka no sher be-de Shir á?"

⁴¹ Ye hoguru o-gyer deen. Ye zeeru hi un de un ye, "Wuuu, ¿Ya un gon net-wu kaane wu yo-m ro wu o-dorotte m-ho ne?"

Bqr-qs taan

*Taas un gom-o un
wu ya-ut-kot da'e ur-hi à
(Mati 8:28-34; Ruka 8:26-39)*

¹ Yeso un yan-neke-mo un wu ne pasuru de ka jit-de o-mar de, un dak-o o-Garasa. ² Da-o Yeso ru'e o-hat à, ba un naas o-da, wu ken net-wu ro kon wu ko-**ya-ut-kot** da'e ur-hi à. Wu rwuunuru be-de us-saag, wu go'onute un Yeso ne. ³ Wu ro m-ma'as m-she'et un pak-to ut-ta'ar be-de a m-jok ut-u à. Wu ro m-gege á ko ut-kwom. ⁴ Ko a gegurse na-se un wu ut-kom ne ut-kwom ut-kwom, wu jetemse to war war. Yatt-wu ro wu m-hoks m-gaag á. ⁵ Ko de ke da-de, m-tet m-how ne, wu ro n-te un saag-se un pak-to ut-ta'ar, n-ton ut-haag. Wu ma'asuru us-kan kane. Wu ro m-monomse un hi un de un wu ut-ta'ar ut-ta'ar.

⁶ Da-o wu hyambe Yeso à, wu kawuru Yeso o-rek. Wu woburu. Wu kwukturu un co Yeso. ⁷ Wu sherguru us-kan. Wu zeeru, "Yeso, **Wà-wu Shir**, n-ton, ¿ya da wo un me ne? Hakkure, um mossute wo un Shir ne, wo 'ya me ur-koob á!" ⁸ Wu un zee yo ka remen Yeso zeste ko-**ya-ut-kot**, "Ru no un hi-de un ka net-wu."

⁹ Bo ka net-wu konte Yeso à, Yeso cituru wu. Yeso zeeru wu, "¿Jin un du ro waane?"

Wu shasuru Yeso, " 'Timb,' me wu un hon-de á, te deen." ¹⁰ Wu konuru Yeso komo wu zeeru, "Yeso hakkure, taas o yen te un ka be-de."

¹¹ Un ka be-de ne, caari-o un kur-o un arede ro ut-re n-ton ur-haag. ¹² Ya-ut-kot konuru Yeso. Ye zeeru, "Yeso tuwut te be-de un arede yage te cuwut ye." ¹³ Yeso ya'uru ye o-cow. Ya-ut-kot ruuru be-de un ka net-wu, ye cowuru un hi-to un arede. Kur-o un arede dugu-us yoor [2,000]. Arede yirigburu o-mar. Bo ye yirigbute à, ye duuzburu n-me o-mar. Ho-m reeru ye kap.

¹⁴ Bo yan-gut-de un arede hyente rii-yo nome à, ye somuru us-rek, ha-mo un bo-o ro yow yow à. Ye runduru ya-o-bo un riib-se un o ne ka ma-to. Hun-ne rwuunuru, ye hyenet rii-yo kore à. ¹⁵ Ye haanuru be-ur Yeso, ye hyanuru wu **ya-ut-kot** ro daage ur-hi à. Wu ro tara un gund-o un wu ne hokke un weer-se un wu ne. Ye hoguru o-gyer. Ye hyanag ut-hyat. ¹⁶ Komo ye hyane rii-yo kore ka net-wu ya-ut-kot da'e ur-hi à, un ka arede-ye ne un yish-ye un ye à, ye ruru hun-ne ye rwuune so o-bo à rii-yo kore à. ¹⁷ Ye taknu kon-qs Yeso wu yaksu ye dak-o un ye.

¹⁸ Yeso ro m-cow o-hat wu yagute ka dak-o o ka. Ka net-wu ne wu **ya-ut-kot** ro daage ur-hi à konuru Yeso 'ye wu o-cow wu dorute wu. ¹⁹ Amba Yeso dek ma-to un wu á. Yeso zeeru, "Ji o-hur be-ur yan-yen-du du. O rure ye rem-se Wan-Koyan nomu wo à, un bo wu hyane 'won un du à." ²⁰ Ka

net-wu arguru m-neke. Wu taknu rwor un ka ma-to un ka dak-o o a m-zee Bo-ut Op á. Wu ro m-rwor un ka rem-se ut-moor ne se Yeso nomu wu à. Hun-ne kap ye bopuru us-nu remen ye hogute rii-yo ut-hyat.

Yeso taasute nen yoor gom-se un ye

(Mati 9:18-26; Ruka 8:40-56)

²¹ Komo Yeso cowuru o-hat wu dooru m-pas un jit-de o-mar. Bo wu woobute à, hun-ne deen morguru be-de un wu n-riib o-mar. ²² Wu ken net-wu haanuru, jin-de un wu Jaros. Wan-gaan be-de un yan-co ye un kuke-o atte un yoos un Ma-to Shir à. Bo wu hyente Yeso à, wu kwukturu un co-o un wu. ²³ Wu gapursuru Yeso, wu zeeru, "Yeso, me ka haane be un du. Wa re wan-ne'a-wu ro un kom-to Shir. Um conog o he, o ci wu un kom-ut ru ko ka gom-o ro m-ta à, wu nom hoog." ²⁴ Yeso arguru wu m-dore. Ye arguru m-neke. Hun-ne deen doruru Yeso. Ye ro wu m-megemse.

²⁵ Wu ken ne'a-wu ro kon wu gom bope à, hak-us op us-yoor [12] hyo-m ro m-du un wur-o un wu. ²⁶ Wu swoog ur-koob deen un kom-to un ya-us-ba'at ut-moor ne. Bo un rem-se wu rotte un kom-to un wu à, kap o un se se teeste un hoob-o us-baat remen gom-o un wu teet. Gom ro wu m-muun n-hwuk n-hwuk. ²⁷ Wu hogusute Yeso ro un taas us-gom. Wu pa'anuru so un jim-de un wu n-me un moor-to un hun-ne wu ci'it gund-o Yeso. ²⁸ Wu zeeru un hur-de un wu, "Ko bo un gund-o Yeso o de um ci'e, o bo'osute gom re teet." ²⁹ Bo wu ci'ite gund-o Yeso à, hyo-mo un wu arguru m-ka ba un rem. Wu hoguru un wur-o un wu gom taag.

³⁰ Ba un naas o-da, Yeso napuru Shir ruutte se ken myot-se un wur-o un wu, wu napuru unze wu ken ci'ig wu. Wu byanduru n-me un moor-to un hun-ne wu nept wu ci'e wu à. Wu zeeru, "¿Wan wu ne ci'e me o-gund?"

³¹ Yan-neke-mo un wu zeeru wu, "Gwot ka moor-to un hun-ne to. ¿Wa nep net-wu ci'e gund-o ru?"

³² Ka da-de, wu gutruru remen wu hyenet wu nome kaane à. ³³ Ne'a tomso, bo wu nepte rii-yo takne un wu ne à, wu haanuru gyer-o-gyer. Wu ro us-zap. Wu kwukturu un co Yeso, wu ruru wu bo un rii-yo takne à. ³⁴ Yeso zeeru wu, "Wa re, wan-ne'a bo o sherte un me ne à, gom ru taag. Ji o-hur, hur-ur gaan. Qa do m-muun á."

³⁵ Wu ro ut-ma, ye ken ye rwuunuru un hur-o un wan-co-wu un kuke-o atte un yoos un Ma-to Shir à. Ye zeeru ka wan-co-wu, "¿Yan yo wotte un rangse un Wa-ur-Yoos? Wa ru wan-ne'a mereste."

³⁶ Ko de ye zette kaane, unze wa wan-ne'a mereste à, Yeso was un to ne á. Wu zeeru wan-co, "Yage o-gyer. Sher hur-ur gaan cot."

³⁷ Bo Yeso rurutu wu kaane à, ye arguru m-neke un ka net-wu ne, amba Yeso dek hun-ne á, se Bitrus, un **Yakubu**, un **Yohana** (heno **Yakubu**) ne.

³⁸ Bo ye woote un hur-o Jaros à (wan-co un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** à), Yeso 'wossuru hun-ne kane deen. Ye ro us-'won. ³⁹ Bo wu tuwte à, wu zeeru ye, "¿Remen yan o notte us-'won? Ay, wan-ne'a-wu mar á. Rew-mo wu rotte." ⁴⁰ Ye nemsuru wu nemes-to o-yo'og. Wu ruuturu bo un ye ro kane kap à n-do. Wu dekuru bo un tato-o un wan-ne'a un inu un wan-ne'a ne un ye ka nen tet ye ne ye wu rotte m-neke un ye ne à. Ye cowuru be-de ur-u. ⁴¹ Yeso bopuru kom-o un ka wan-ne'a-wu. Wu zeeru wan-ne'a, "Tarita kumi!" (Wata, "Wan-ne'a, um zeeq, ine ge!") ⁴² Ba un naas o-da, wan-ne'a inuru ge. Wu yawguru un na-se un wu. Hak-se un ka wan-ne'a-wu op us-yoor [12]. Kowan bopu o-nu. Rem-se ut-hyat se ka ye hyane. ⁴³ Yeso kanguru ye. Wu zeeru, "No jar no rure net á, amba 'ya no wan-ne'a rii-yo m-re."

Bɔr-ɔs cind

A yagute Yeso ut-yage un bo-o un wu
(Mati 13:53-58; Ruka 4:16-30)

¹ Yeso inuru un ka bo-o, wu warguru un bo-o un wu o-Nazaret. Yan-neke-mo un wu nekuru un wu ne. ² Bo **Ho-de ur-Wuwe** woonte à, wu taknu yoose un hun-ne un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Hun-ne morguru deen. Bo ye hogute wu à, ye bopuru us-nu. Ye zeeru,

“Ka net-wu ne, ¿ke ne o wu kume ka nap-se kaane? Gwot gon caari-to ut-hyat to wu ro m-nom à! ³ Ashi, ¿wu wu ka wan-shaab? ¿Wà **Meri**, sek-wu **Yakubu** ne un Yosi ne, Yahudas ne, Simon ne? Hen-ne ye un wu ne, yan-ne'a-ne ye ro kon kané be un na.” Ka da-de ne, ye kuturu Yeso ut-yage.

⁴ Ka da-de, Yeso zeeru ye, “Ko kené a m-bom un wan-rwor un Ma-to Shir, amba yan-bo-o un wu, be-de a mate wu à, ko wu ro un rwor un Ma-to Shir, ye ro m-was un to ne har ye bupt to á.”* ⁵ Yeso wu hoks nom ut-hyat kané á, se de ya-us-gom hiin ye wu ci'e un kom-to un wu à, gom-us taaru ye. ⁶ Wu bopuru nu. Wu hyanag hyat-to un yan-bo-o un wu remen koob-de un m-sheer be-de un wu. Wu dorguru ut-bo to ro o-zang à. Wu masuru un yoose un hun-ne Ma-to Shir.

Yeso tomog nen op un yoor
(Mati 10:5-15; Ruka 9:1-6)

⁷ Wu agnuru yan-neke-mo un wu nen op un yoor [12] be-ur gaan. Wu taknu tom-se un ye yoor yoor, ye yoose hun-ne Ma-to Shir. Wu ya'uru ye 'wons-mo un ruut un **ya-ut-kot** ye da'e un hi-to un hun-ne à.

⁸ Wu nakuru ye ut-to, wu zeeru ye, “No ine m-neke, no jar no dek rii á, se ko-yo m-neke, no he m-dek. No dek rii-yo m-re á. No dek ba-o ur-ess á. No dek hwor á. ⁹ No ine m-neke, no tup ut-ka'ante. No dek cop-ut yoor á se to ro un wur-ut no à cot.” ¹⁰ Wu dooru ye m-rure ut-ma. Wu zeeru, “No kume hur-o no comute à, she'et no kané har no ruut un ka bo-o. ¹¹ No wo'e be-de a yage no m-goks à, ko m-raag un ma-ut no ne à. Da-o no ine m-arag un ka be-de, kukt no hu-mo un na-us no. No huste kom-ut no o ka ho-de Shir he ye piishe ut-ma à.”†‡

¹² Bo wu komte ye m-rure un ka ma-to à, ye ruuru, ye ruru hun-ne. Ye ro m-zee, “Ho'os no **ba'as-ut** no, no muun, no kon Shir. Wu soks **ba'as-ut** no.” ¹³ Ye ruuturu **ya-ut-kot** deen ye da'e hi-to un hun-ne à. Bo ye 'woste ya-us-gom deen à, ye duusuru ye m-now. Ye konuru Shir. Gom-us taaru ye.§

Mar-m Yohana Wa-m-Yo'os
un hun-ne m-ho
(Mati 14:1-12; Ruka 9:7-9)

¹⁴ Yeso ruug ur-jin ko kené har ko-Gwomo **Here** [Atipas] hoguru ma-to un wu. Hun-ne kap ye ma'asuru us-barag. Ye ro m-zee, “¿Wan wu ne ro un nom un ka hyat-to kaane?” Ye ken ye zeeru “**Yohana** wu. Wu ro'e un m-yo'os un hun-ne n-te m-ho à. Wu wu Shir 'yonse be-de m-margan ne. Wu wu a ya'ase ka beeb-de.”

¹⁵ Ye ken ye zeeru, “Ay, **Ereja** wu.”

Ye ken ye zeeru, “Ay, wan-rwor un Ma-to Shir wu untun ka ye haane n-ga à.”*

* **Bɔr-ɔs cind:4** 6:4 Hyen komo: Yoha 4:44. † **Bɔr-ɔs cind:11** 6:8-11 Hyen komo: Ruka 10:4-11.

‡ **Bɔr-ɔs cind:11** 6:11 Hyen komo: Seng 13:51. § **Bɔr-ɔs cind:13** 6:13 Hyen komo: Yaku 5:14.

* **Bɔr-ɔs cind:15** 6:14-15 Hyen komo: Mati 16:14; Mark 8:28; Ruka 9:19.

16 Bø **Here** hogute ma-ut Yeso à, wu zeeru, “**Yohana** wu um rwo'e a kups hi-de un wu à, wu ine un hoog ne!”

17 **Here** un zee kááne remen se ken hak-se n-ga ne, wu un hi un de un wu, wu rwo'og a ship **Yohana**. A rwo'uru wu un kuke-o m-ke'et. Wu un nom kaane remen wu gaag ne'a hen un wu, Herodiya cin ba campo un wu un mar. Jin-ur campo un wu ro Pirip. 18 **Here** un nom kaane remen **Yohana** ma'aste wu m-rure unze, udepe wu ge ne'a hen un wu á.† 19 Ne'a suuru **Yohana** us-ryaab har wu conog wu ho wu. Amba Herodiya kum ur-be á. 20 Ko-Gwomo **Here** ro un gyer-o **Yohana**. Wu nak wu kashi un net-wu, wan-ba-m-kukop. Remen kaane, wu essuru wu be-de rii a ci wu á. Wu ro m-zo'ore deen da-o **Yohana** ro ut-ma un wu ne. Amba kap un kaane ne, wu ro un hoge un rerem-mo un ma-to un wu.

21 Amba de ken ho-de, Herodiya kumuru caari-de ur-ho. Ka ho-de, ko-Gwomo **Here** ro un baks un ho-de a mate wu à. Wu nomuru o-biki. Wu banuru gwomo-ne ye un wu, un sek-ye ne ye un karma-ne un sek-ye ne ye un dak-o o-Gariri. 22 Bø ye morgute un biki-o un wu à, wà Herodiya wan-ne'a, wu cowuru be-de un ye. Wu hewuru us-hew. Zak-o reeru ka ya-o-biki ye deen, kap un ko-Gwomo **Here** ne. Ko-Gwomo hakuru o-nu, wu zeeru ká wan-ne'a-wu “Kay, kon me rii-yo o cone à, kap man ya'as wo yo.” 23 Wu tonduru ka wan-ne'a-wu. Wu zeeru, “Koyan yo o kone be un de, har purug-de un gwomo-ut re, man hoks wo m-ya'as.”

24 Bø wan-ne'a hogute kaane à, wu ruuru, wu haaru be-ur inu un wu. Wu zeeru wu, “Hoge ma-to ko-Gwomo zee à, wu zee koyan yo um kone wu, wua ya'as me. ¿Yan yo ne um he wu m-kon?”

Inu un wu zeeru wu, “Ha o kon wu hi-ur **Yohana** Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho.”

25 To, wu muunuru, hor-m-hor be-de un ko-Gwomo. Wu konuru wu, wu zeeru, “Hi-ur **Yohana** Wa-m-Yo'os de um cone o huu me m-moka n-me o-kok.”

26 Bø ko-Gwomo hogute kaane à, men-ut naasuru wu deen remen wu regusute wu tonsute be-de un ya-o-biki. Wu con wu yage shoos un ma-to un wu á. 27 Remen kaane, ba un naas o-da, wu tomuru ko-karma. Wu zeeru, “Ha o kupsunu me hi-ur **Yohana**.” Wu arguru m-neke be-de **Yohana** ro ke'o à, wu kupsuru hi-de un wu. 28 Wu neknuru un de ne n-me o-kok. Wu ya'asuru ka wan-ne'a-wu. Wan-ne'a ya'asuru inu un wu. 29 Da-o yan-neke-m **Yohana** hoge bø a nome à, ye haaru, ye dekuru u-de un wu, ye jokuru.

*Yeso reegtute hun-ne
dugu-us taan [5,000]*

(Mati 14:13-21; Ruka 9:10-17; Yoha 6:1-14)

30 Yan-Tom Yeso, ye wu tome ye rur Ma-to Shir à, ye muunuru, ye morguru be-ur Yeso. Ye ruru wu kap rii-yo ye nome à un rii-yo ye yoos ne à. 31 To, ye ro wu m-rure, hun-ne doru ye, ye ma'asuru m-haan be-de un wu ye hogute ma-ut Yeso. Ye ka ro m-neke, ye ka ro m-arag, har Yeso kum da-o un re un rii-yo m-re á. Wu zeeru yan-neke-mo un wu, “Haan no, a paks no, a wuwe no hiin.”

32 Ye cowuru o-hat, ye ro m-neke be-de un ba un net un hon-de un ye. 33 Ashi, hun-ne deen hyanag neke-mo un ye. Ye nepste un ye ne. Ye ruunuru un ko o ke bo-o. Ye arguru teeru us-rek. Ye ro un dore n-riib o o-mar. Ye ba'uru Yeso ne m-wo reeno be-de ye he'e à. 34 Yeso woburu. Bø

† **Bqr-qs cind:18** 6:17-18 Hyen komo: Ruka 3:19-20.

wu rwuunte o-hat à, wu 'wossuru hun-ne ut-moor ne deen ye be'este wu m-wo. To, wu hyanuru ye. Ye ka untun yege-ca. Ye rotte ko-ya-ur-gut á. Wu hoguru 'won-de un ye. Wu taknu yoose un ye se ken rem-se deen.‡

³⁵ To, da-o wu ro ye m-yoose à, yan-neke-mo un wu hyanuru ho-ur teeste. Ye haaru be-ur Yeso. Ye zeeru, "Ho-ur teeste. Hur-ut ro kon kané yow yow á. ³⁶ Se o 'yons ye kaane ye tuwut yan-bo-ut kat-ne to ro kané à, ye oonuté hi un de un ye rii-yo m-re."

³⁷ Amba Yeso hakuru o-nu, wu zeeru ye, "Ya no ye rii-yo m-re un hi un no."

Ye zeeru Yeso, "Hon un ka moor-to un hun-ne to, ¿ke ne o te he kum un hwor-ye te hette ye m-coks à? ¿Wa ya'e te ka rii-yo kaane? Se de te nome guwus-de ut-ho zungu-qs yoor te hokstu ye m-reegte."

³⁸ Yeso cituru ye, "¿Burodi-ut re to ro no? Ha no no gwoton."

Bo ye heete m-gwot à ye muunuru. Ye zeeru wu, "Burodi-ut taan un jan ne yoor te hyane."

³⁹ Bo wu hogute shas-o un ye à, wu zeeru hun-ne kap, "She'et no be-de un gwot-ut yar-to kur-ut ut-kur." ⁴⁰ Ye ne ye she'eturu kur-ut ut-kur. To ken kur-to ne zungu-o gaan [100], to ken kur-to kwooz-ut yoor un op [50]. ⁴¹ Bo ye she'ette à, Yeso jaksuru yish-ye un wu n-ton o shir, wu nomuru Shir ur-bongon. Bo wu komte Shir nome ur-bongon à, ka da-de ne, wu bosuru ka burodi-to bos-ut ut-bos. Ka bos-to wu bosre à, wu wonguru yan-neke-mo un wu un ka jan-ye ne yoor. Ye heeturu ka hun-ne ye kap. ⁴² Hon un moor-to un ye kap ye reeru to, ye ciig har to kus, ⁴³ har ye kamsuru to kusse à koor-ut op ut-yoor [12]. ⁴⁴ Be-de un ka ye re à campo-ne dugu-qs taan [5,000].

Yeso nomog ur-hew n-ton m-ho

(Mati 14:22-33; Yoha 6:15-21)

⁴⁵ Bo Yeso komte reegte un hun-ne à, ba un naas o-da, wu zeeru yan-neke-mo un wu ye tuw o-hat ye neke, ye pes o-mar, ye wo un o ken bo-o o a m-zee o-Besayada. Wu komo wu 'yonsute ka hun-ne ye. ⁴⁶ Bo wu 'yonste hun-ne à, wu daaru ur-haag remen wu konot Shir.

⁴⁷ Bo tet-m woonte à, yan-neke-mo un wu ro o-hat n-tete o o-mar. Yeso ne wu ro kané o-zang un hon-de un wu. ⁴⁸ Wu hyamburu yan-neke-mo un wu ro dum-o m-nak o-hat. Hat-o yagute m-neke remen yo-m ro o m-muunte us-ajima ne. Ka da-de ne, cin ba ho-ur ro un rwuun, wu kawuru ye. Wu ro m-yawag n-ton m-ho us-na us-na. Wu woot be-de un ye. ⁴⁹ Amba bo ye hyambute wu roon à, wu ro m-yawgune n-ton m-ho mo o-mar, ye nomuru us-barag. Ye zeeru, "¿Ko ko-marimar-wu?" Ye taknuru us-kan se o-gyer. ⁵⁰ Ko wu ke, bo wu hyambute Yeso à, wu zapuru us-zap. Yeso tepsuru ye hor-m-hor. Wu zeeru ye, "Ho'os no hur un no. Yage no o-gyer. Me wu."

⁵¹ Ka da-de, wu woburu be-de un ye. Wu cowuru o-hat. Yo-m resuru tomso ne. Ye ne ye bopuru us-nu deen. ⁵² Ko de wu reegtute hun-ne un yish-ye un ye à, ye ungo nap beeb-ur Yeso á. Hur-de un ye hoks m-nap á.

Yeso taasute ya-us-gom

gom-se un ye un dak-o o-Genesaret

(Mati 14:34-36)

⁵³ Ye pasuru ur-jit, ye wooru un dak-o o-Genesaret. Ye gaguru o-hat un riib-o o-mar. ⁵⁴ Bo ye rwuunte à, ba un naas o-da, hun-ne napuru unze Yeso wu. ⁵⁵ Ye doruru ut-bo, hun-ne masuru wu m-hante ya-us-gom us-rek

‡ **Bqr-qs cind:34** 6:34 Hyen komo: Qog 27:17; 1Gwm 22:17; 2Nom 18:16; Izik 34:5; Mati 9:36.

ús-rek n-te ùn kerem-to ùn ye. Kò o ke dak-o ye hoge Yeso ro, ye heeturu ye. ⁵⁶ Kap be-de wu cowe à, ùn bò-ut rek-to kò bò-ut caari, ùn riib ne, ye russuru ya-ús-gom be-de ut-baab. Ye konuru Yeso wu yage ye ci kò riib-o ùn cop-o ùn wu. Bò ùn ya-ús-gom ye ci'e o à, gom-ús taaru ye.

Bor-ús ta'yoor

*Dore ùn jor-se ùn ya-n-ga-ye
ùn rem-se ùn ye ne
(Mati 15:1-9)*

¹ De ken hò-de, **Parisa**-ne morguru be-ur Yeso mosse ùn ye ken ye ne yan-Yoos-de ùn **karamsa-o Mosa**. Ye woönuru rwuun-mò o-Urusharima remen ye hyenet Yeso. ² Ye hyanuru ye ken **yan-neke-m Yeso** ye. Ye ro ùn re ùn rii ut-ri'in ne ùn kom-to ùn ye, ba ye ùn sapt, bò **Parisa**-ne zee ye ye sapt à. ³ **Yahuda**-ne, yagunte de **Parisa**-ne, ye ro ùn dore ùn rem-se ya-n-ga-ye yoose ye à. Ye ro m-re ùn rii á, se ye saptussute ut-kom ur-bon ne bò ye 'wosse tat ùn ye ne ro m-nom n-ga à. ⁴ Tomso ne ye ro ùn re ùn rii-yo m-re be-de ut-baab á, se ye saptussute. Ka da-de ne yette ùn re ùn rii-yo m-re yo ùn be-de ut-baab. Se ken jor-se ro kon deen se tat ùn ye ne zee ye dore à. Se yette m-so'os ut-kok, ut-tur ne, rii-yo ye duuste rii ùn to.

⁵ Remen kaane, **Parisa**-ne ùn yan-Yoos-de ùn **karamsa-o Mosa** ne ye cituru Yeso. Ye zeeru, “¿Ya hante yan-neke-m ru ye rotte ùn dore ùn jor-se ya-n-ga-ye á? Ye rotte ùn re ùn rii ut-ri'in ne ùn kom-to ùn ye.”

⁶ Yeso shasuru ye, “Ee, **Ishayawan-Rwor ùn Ma-to Shir** wu rworog ma-ut nò hond hond, nò ya-o-shepe! Hoge nò rii-yo wu gene à. Wu geneg unze, Shir zee,

“ ‘Ka hun-ne ye rò me ur-bongon bò o-nu,
amba ye ya'as me hur-de ùn ye á.

⁷ Bongon-de ye rò me m-nome à, hwaa o.

Remen, ye rò ùn yoos ùn **karamsa-o** ùn hun-ne
sa o zee **karamsa-to Shir**.’* ”

⁸ Yeso dooru ye m-zee, “Kaane o nò m-nom. Nò m-yage ùn **karamsa-o Shir**, notte ùn dore ùn jor-ús tat nò ne.”

⁹ Yeso dooru m-do, wu zeeru ye, “¿Weer-ús nò se ka? Nò m-muut ùn **karamsa-o Shir** hwaa remen nò dorute jor-ús tat nò ne! ¹⁰ Bu-o gaan, **Mosa** zeste, ‘Ya tato ru ùn inu ru ne ut-gos. Wu pyape tat ùn wu à, kò inu ùn wu, a ho wu.’† ¹¹ Amba nò ur-yoos unze urege net rò ùn yo ken rii-yo ne yo wu heete m-gu ùn tato ùn wu kò inu ùn wu ùn yo à, amba wua zee, ‘Kap rii-yo nò roa kum be ùn de n-ga à, yar-mò mò ùm **seke Shir** à.’ ¹² Ùn yoos-de ùn kaane, notte ùn hante ùn cow-se ùn yage ùn gu ùn tat nò ne ye rò ur-koob à. ¹³ Ka bò nò m-muut ùn Ma-to Shir hwaa. Notte ùn dore ùn jor-se ùn ya-n-ga-ye. Notte ùn yoose ùn yakar nò. Sha-mò ùn ma-ut gaan-mò ka ùm nomu nò. Se ken rem-se rò kon ut-moor ne se nò m-nom à.”

*Rii-yo rò ùn naas ùn net à
(Mati 15:10-20)*

¹⁴ Bò Yeso komte rure ùn **Parisa**-ne kaane à, komo wu agnuru moor-to ùn hun-ne ye ro kane us-riib à. Wu zeeru ye, “Raks nò ut-to, kap-m nò, nò

* **Bor-ús ta'yoor:7** 7:7 Hyen komo: Isha 29:13 (ut-Girik). † **Bor-ús ta'yoor:10** 7:10 Hyen komo: Rwuu 20:12; Kara 5:16; Rwuu 21:17; Rewi 20:9.

nep ma-to um he no m-rure à. ¹⁵ Rii-yo net ro m-re un nu-o un wu à, yo ro wu m-naas á, se de yo ro m-rwuun un hur-de un net à, yo ro wu m-naas.” ‡

¹⁷ Bo Yeso nomte ut-ma kaane à, wu yaguru moor-to un hun-ne, wu cowuru o-hur. Ka da-de ne, yan-neke-mo un wu cituru wu, “¿Re o, ka shamo ut-ma to ro?” ¹⁸ Yeso zeeru ye, “¿Har un no ne, no nap á? Rii-yo net ro m-re à, yo ro wu m-naas á. ¹⁹ Me un zee kaane remen ur-hur o, yo cowe á, ut-men o, yo cowe. Rii-yo cowe ut-men à, a ruut yo o-kot.” (Yeso un ruru ye ka ma-to wu kututu ye unze ko yo ke rii-yo yo ro un bon-de m-re ne.)

²⁰ Wu dooru m-zee, “Rii-yo ro m-rwuun un hur-de un net à, yo ro wu m-naas. ²¹ Me un zee yo ka remen un hur-de un net o, barag-ús yo-se ro m-rwuun: rii-yo m'e, ur-hyow ne, un ho-de un net ne, ²² o-ás, ur-gop ne, un men-ut jaas-to ne, ut-raks ne, ur-she'et ne untun guub-o o-gwoor, ur-shoob ne, un reeb-to un hun-ne ne, un nu-mo ur-hi ne, un m-raag ne. ²³ Ka rem-ús yo-se se kap, un hur-de un net o, se ro m-rwuun. Se se ro net m-naas.”

*Ne'a-wu ro ko-Yahuda á shere be-ur Yeso
(Mati 15:21-28)*

²⁴ Yeso yaguru o-Gariri, wu cowuru un o ken dak-o ur-hew ne, dak-o un o ken bo-o o a m-zee o-Taya à. Wu comsuru un o ken hur-o. Wu conu ne hun-ne nep á. Amba hun-ne ro un 'er-de un wu ko yea hyen wu à. ²⁵ Wu ken ne'a-wu hoguru Yeso haante. Ka ne'a-wu wu ro un wan-ne'a ne rek-wu, **ya-ut-kot** daag wu ur-hi. Wu haanuru be-ur Yeso hor-m-hor. Wu kwukturu un co-o un wu. ²⁶ Ka ne'a-wu tomso, ko-ya-o-**Yahuda** wu á, ko-ya un dak-o o-Siriya§ wu. Wu konuru Yeso ruute wa un wu ko-**ya-ut-kot** ye da'e wu ur-hi à.

²⁷ Yeso zeeru ka ne'a-wu, “A yage yakar cikste tokon. Rii-yo m-re yo un yakar, yo depe a ya'as yege-wo á.”

²⁸ Ne'a shasuru Yeso, wu zeeru, “Gos-wu, ka bo o, amba ko yege-wo, ye ro un re un rii-yo m-re yo he'ene yakar à.”

²⁹ Bo ne'a zette Yeso kaane à, Yeso shasuru wu. Yeso zeeru, “Bo o shestu me kaane à, ji o-hur, ko-**ya-ut-kot** ruug un hi-ur wa ru wan-ne'a.”

³⁰ Ne'a arguru jo. Wu wobe, wu 'wos wa ro domb n-ton un rii-o ur-rut. Ko-**ya-ut-kot** ruuste un hi-de un wa.

Yeso rwo'og ko-ka'ato m-hoge

³¹ Yeso ro m-ru un dak-o un riib-o un bo-o o-Taya, wu doruru so o-Sidon wu heet Mar-o o-Gariri. Ka da-de ne, wu hessunuru un dak-o a m-zee dak-o un *Bo-ut Op*. ³² Bo wu woonte kané à, ye ken ye hanturu Yeso wu ken ko-ka'ato-wu. Wu ro tomso ut-re'em ne. Ye konuru Yeso **seke** wu o-kom, ko ka gom-o m-ta à.

³³ Yeso yagnuru morog-de un hun-ne. Wu paksuru un ka net-wu ne. Wu zupuru wu ut-to un jow-ye un wu. Wu copsuru o-jow m-ta. Wu ci'uru rem-de un wu un ka jow-yo. ³⁴ Wu dassuru ur-hi n-Ton o shir. Wu shikuru deen. Wu zeeru wu, “Ephaphatha” unze, “To-ut ru tikse.” ³⁵ Bo m-zee un kaane to-ut tiksuru. Rem-ur ho'osuru. Wu tepruru ur-bon ne.

³⁶ Ka da-de ne, Yeso ka'aguru ye unze ye jar ye rure net á. Amba bo Yeso ka'agte ye à, ye ne komo ye dooru m-rwor. ³⁷ Ye hoge ka ma-to un to-to un ye à, ye bopuru us-nu remen ye hyanag rii-yo ut-hyat. Ye zeeru, “Wu

‡ **Bor-ús ta'yoor:15** 7:15 Mo ken gen-mo un do ci-o 16Kap wu ro ut-to ne to m-hoge à, wu hoge.
§ **Bor-ús ta'yoor:26** 7:26 ut-Girik: Siriya-Pinikiya.

nak nom ʉn ko yo ke rii-yo ʉr-bon ne har wu rwo'og ka'ato-ne ʉn bebe-ne m-hoge, ye teper."

Bɔr-ʉs eer

Yeso reegtute hun-ne dugu-ʉs nass [4,000]

(Mati 15:32-39)

¹ ʉn ka ho-to ne, hun-ne dooru m-morge deen be-ʉr Yeso. Ye kus ʉn rii-yo m-re ne komo á. Yeso agnuru yan-neke-mo ʉn wu. Wu zeeru ye, ² "Kay, ʉm hogute 'won-de ʉn ka hun-ne ye, ye rewé be ʉn na ho-ut tet à, rii-yo m-re yo kus á. ³ Me 'yonse ye ne, ye ji m-moka m-mer m-mer, mer a bu ye ʉn cow. Yea wo o-hur á, remen ye ken ye rwuunte ʉr-hew ne."

⁴ Yan-neke-m Yeso shasuru wu, ye zeeru, "¿Ke ne o ne a he hoks m-kum ʉt-burodi kané o-kot to he coks ʉn ka hun-ne ye à?"

⁵ Yeso cituru ye, wu zeeru, "¿Burodi-ut re to no rotte?"

Ye zeeru wu, "Burodi-ut ta'voor-to te rotte."

⁶ Ka da-de ne, Yeso zeeru hun-ne, she'et n-dak. Bo ye she'ete à, wu dekeru ka burodi-ut ta'voor-to, wu nomuru Shir ʉr-bongon. Wu bosuru to, wu ya'asuru yan-neke-mo ʉn wu ye heete moor-to ʉn hun-ne. Ye heeturu ye.

⁷ Ye ro ʉn jan rek-ye ne hiin. Da-o wu nomse Shir ʉr-bongon remen ye à, wu zeeru yan-neke-mo ʉn wu ye wonge hun-ne ka jan-ye tomso. Ye heeturu ye. ⁸ Kowan wu reeru, wu ciig. Bo ye cikste à, yan-neke-mo ʉn wu kamsuru bos-to kuse à. To shoosuru koor-ut ta'voor. ⁹ Hun-ne ne ye wooste dugu-ʉs nass [4,000]. Bo ye komte m-re à, Yeso 'yonsuru ye. ¹⁰ Ba ʉn naas o-da, ka da-de ne, wu cowuru o-hat ʉn yan-neke-mo ʉn wu ne, ye haaru ʉn dak-o o-Darmanuta.

Hoob-o ʉn hyan ʉn hyat-ut Yeso

(Mati 12:38-42; 16:1-4)

¹¹ Bo **Parisa**-ne hogute Yeso woonte à, ye haaru be-de ʉn wu. Ye taknu wu ʉs-cot. Ye ro ʉn hoob-o wu nom to ken hyat-to, to ye hette m-zee wu rwuunte n-Ton shir à. Ye ro wu m-taks.* ¹² Bo wu hogute ma-to ʉn ye à, wu shikuru ʉn hur-de ʉn wu deen. Wu zeeru, "¿Ya-m-moka ye, ya ʉn yo notte o-hoob o ʉn hyan ʉn hyat-to Shir? Nip-o me no m-rure, mo ken senge-mo ʉt-hyat mo ro kon mo a he m-kute ya-m-moka ye á."† ¹³ Bo wu rurutu ye kaane à, wu inuru. Wu cowuru o-hat ʉn yan-neke-mo ʉn wu ne. Ye pasuru ʉn de ka jit-de.

Yist-mo ʉn Parisa-ne

(Mati 16:5-12)

¹⁴ To-ut ka'ag **yan-neke-m Yeso** m-neke ʉt-burodi ne. Se ʉr-gaan ʉn hon-de ʉn de de ye rotte n-me o-hat. ¹⁵ Ye ro ʉn pas o-mar, Yeso nakuru ye ʉt-to, wu zeeru, "Baks no, no nom cen ʉn **yist-mo ʉn Parisa-ne ʉn yist-m ko-Gwomo Here** ne."‡

¹⁶ Ye nomuru ʉt-ma ʉn hi ʉn de ʉn ye, ye zeeru, "Wu ʉn rwor kaane remen att ʉt-burodi á."

¹⁷ Yeso napuru bo ʉn rii-yo ye nome ʉt-ma à. Wu zeeru, "¿Remen ya notte ʉn ma-to ʉn koob-de ʉt-burodi? ¿No nap ma-to ʉm rottu no á? A'a, ¿har m-moka no ʉn koob-de m-nap ne? ¹⁸ 'No ʉn yish ne ye o-hyan, ¿Amba no m-hyan á? No ʉt-to ne to m-hoge, ¿Amba no m-hoge á?'§ ¹⁹ No baks

* **Bɔr-ʉs eer:11** 8:11 Hyen komo: Mati 12:38; Ruka 11:16. † **Bɔr-ʉs eer:12** 8:12 Hyen komo: Mati 12:39; Ruka 11:29. ‡ **Bɔr-ʉs eer:15** 8:15 Hyen komo: Ruka 12:1. § **Bɔr-ʉs eer:18** 8:18 Hyen komo: Irmí 5:21; Izik 12:2; Mark 4:12.

á! Da-ɔ ʉm bosre hun-ne dugu-ʉs taan [5,000] burɔdi-ʉt taan à, ka bos-to kuse nɔ à, ¿kɔor-ʉt re tɔ nɔ shoosɛ ʉn tɔ?”

Ye zeeru, “Kɔor-ʉt ɔp-ʉt yoor-to.”²⁰ Wu zeeru, “Burɔdi-ʉt ta'yoor ne tɔ ʉm bosre hun-ne dugu-ʉs nass [4,000], ka bos-to kuse nɔ à, ¿kɔor-ʉt re tɔ nɔ shoosɛ ʉn tɔ?”

Ye shasuru, ye zeeru, “Kɔor-ʉt ta'yoor-to.”

²¹ Wu zeeru ye, “¿Har m-moka, nɔ nap á?”

Yeso upsute ko-po yish

²² Yeso ʉn yan-neke-mɔ ʉn wu ne ye haaru ʉn de ken bo-de de a m-zee o-Besayada à. Bo ye wootɛ à, hun-ne hanturu Yeso, wu ken ko-po-wu. Ye konuru wu ʉnze wu ci yish-ye ʉn wu ko yea upse à. ²³ Wu bopuru wu o-kom, wu ruuturu wu n-riib o-bo. Bo wu ruute wu à, wu copsuru yish-ye ʉn wu m-ta. Wu ci'uru ye ʉn kom-to ʉn wu. Ka da-de ne, wu cituru ko-po. Wu zeeru wu, “¿O hokste hyan ʉn yo ken rii-yo?”

²⁴ Ko-po dassuru ʉr-hi remen wu hyenet. Wu zeeru, “Me de m-hyan ʉn hun-ne buu, ʉntun ʉs-'yo ɔ me ye m-hyan. Ye ro m-neke.”

²⁵ Komo Yeso dooru ci ʉn yish-ye ʉn wu. Ka da-de, yish-ye ʉn wu upsuru. Wu hyanuru koyan cas cas. ²⁶ Ka da-de ne, Yeso zeeru wu, “Neke jo ʉn hur-o ru. Wo warag o-Besayada á.”

Bitrus nak Yeso wu ro Wan-Gwu

(Mati 16:13-20; Ruka 9:18-21)

²⁷ Yeso inuru kanɛ ʉn yan-neke-mɔ ʉn wu ne. Wu cowuru ʉn bo-to ʉn dak-ɔ ʉn riib-ɔ ʉn bo-ɔ o-Kaseriya o-Pirip. Ye ro m-neke ʉn cow, Yeso cituru ye. Wu zeeru, “¿Wan wu ne hun-ne ro m-zee ʉm ro?”

²⁸ Ye shasuru wu, “Ye ken ye, ye ro m-zee **Yohana** wu **Wa-m-Yo'os ʉn hun-ne m-hɔ**. Wu a 'yonse be-de m-mar. Ye ken ye ne, ye zeeru **Ereja** wu. Ye ken ye zeeru wan-gaan be-de ʉn ya-n-ga-ye, **yan-Rwor ʉn Ma-to Shir**.”*

²⁹ Yeso cituru ye, “Nɔ ne, ¿Wan wu ne eb nɔ ro m-zee ʉm ro?”

Bitrus shasuru Yeso, wu zeeru, “Wo wu ro **Kiristi, Wan-Gwu** wu Shir tomne à.”†

³⁰ Ka da-de ne, Yeso ka'aguru ye, wu zeeru, “Nɔ jar nɔ rur á.”

Yeso rworog ʉnze mar-mɔ wu he'e

(Mati 16:21-28; Ruka 9:22-27)

³¹ Bo wu ka'agte ye ʉnze ye rwor ʉnze wu ro **Wà-wu ʉn net** á, ka da-de ne, wu taknu ye m-yoose de ken yoos-de. Wu zeeru, “Gakte-mɔ me **Wà-wu ʉn net** ʉm su ʉr-koob. Sek-ye ye ʉn **Yahuda**-ne ʉn Gwomo-ne ye ʉn kon-se Shir, ʉn yan-Yoos-de ʉn **karamsa**-o **Mosa** ne, yea 'yarag me har yea ho me. Ye ho me, ho-ʉt tet tɔ ʉm he m-nom ʉn saag ʉm inute ʉn hoog ne.”

³² Yeso rworuru ka ma-to cas cas. Wu wuke tɔ ken tɔ á. Se Bitrus nakuru wu pakse, wu taknu Yeso m-kangse.

³³ Bo Bitrus kangse wu à, Yeso byanduru ʉs-ajima ne. Wu gwoturu ye ka yan-neke-mɔ ʉn wu ye, ka da-de ne, wu kangsuru Bitrus. Wu zeeru, “Nom ja ʉn me ne, **ko-Gwomo-wu ʉn ya-ʉt-kot**. Barag-ʉs ru se Shir se á, se ma-hun se.”

³⁴ Ka da-de, Yeso agnuru buug-de ʉn hun-ne ye woon yow yow be-de ʉn yan-neke-mɔ ʉn wu. Komo wu zeeru ye, “Urege wu ken wu conog wu warag wan-neke-m re, se wu she'eg hi ʉn de ʉn wu komo se wu zongute

* **Bɔr-ʉs eer:28** 8:28 Hyen komo: Mark 6:14-15; Ruka 9:7-8. † **Bɔr-ʉs eer:29** 8:29 Hyen komo: Yoha 6:68-69.

wu sew **kan-o** un wu, wu doru me. † 35 Remen bo un wu cone gu un hoog-o un wu à wua taage un o, amba no ye ya'ase hoog no rem re à, komo remen **Ma-to m-Rerem** noa kum hoog-mo ba m-ta. § 36 ¿Ya net kume ne, wu kume hono o-dak amba wu taage un hoog-mo un wu? 37 ¿Ya net he ya'as un Shir remen wu oot hoog-o un wu? 38 Urege wu ken wu ro m-hoge un 'e-m re un yo me m-yoos ne à, un ka da-o, o hun-ne ro m-sher be-de Shir á, amba se men-ut jaas-to, ka da-de, me **Wà-wu un net** a hoge 'e-mo un wu, me muune un dak. Man mun un seps-mo o-Tato ne mosse un mo un **yan-tom-ye Shir** ne ye ba m-kukop.”

Bor-us jero

1 Yeso dooru ye ut-ma, wu zeeru, “Hoge no! Nip-o me no m-rure, ye ken ye be un no ye morge kanè à, rii-yo ye meret yea hyen gwomo-to Shir rwunte un beeb-de un to ne.”

*Yeso barmute
(Mati 17:1-13; Ruka 9:28-36)*

2 Bo rewute ho-ut cind à, Yeso dekeru Bitrus, **Yakubu**, un **Yohana** ne. Ye doruru wu har n-ton o-haag. Kanè un hon-de un ye. Kaane wu barme un yish-ye un ye. 3 Cop-to un wu warguru ut-pus to puu. To ma'asuru kyarkyar. Yatt wan hoks un so'os ut-gund to un wu kanè bo cop-to un wu nome o-mok á. 4 Ye hyanuru **Ereja** un **Mosa** ye merse à, ye rwunte be-ur Yeso. Ye ro un tep un Yeso ne.

5 Bitrus zeeru Yeso, “Wa-us-Nap, bo a kanè à, nong ur-bon te nomu no depi-ut tet: wo ur-gaan, **Mosa** ur-gaan, **Ereja** ur-gaan.” 6 Bitrus un zee kaane remen wu un ye ka yoor-ye ne **yan-neke-m Yeso**, gyer-o reeg ye deen har ye hoks m-nap un yo m-zee á.

7 Ye ro kanè, o ken ke'ente-o kawnuru, o hokkuru ur-ho. Ye hoguru cor n-Ton shir. O zee, “Wà re wu ka wu um cone à. Raks no ut-to, no hoge wu.”*†

8 Bo un gyep-o un yish, ye gwoturu, ye 'wos Yeso un hon-de un wu mosse un ye ne. Ye hyan ye ka á.

9 Ye ro m-kergene n-ton o-haag, wu ka'aguru ye. Wu zeeru ye, “No jar no rure net rii-yo no hyane á. Se me **Wà-wu un net**, da-o me ine be-de un margan-ne, ka da-de ne, no he rwor un rii-yo no hyane à.” 10 Ye doruru ma-to un wu, amba ye ma'asuru us-acitne un hi un de un ye, ye zeeru, “Se da-o wu ‘ine be-de un margan-ne’ ¿Re o no hyane ka ma-to?”

11 Ka da-de ne, ye cituru Yeso. Ye zeeru, “¿Remen yan o yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** zette se **Ereja** wu merse à, se wu musunte, ka da-de ne, Shir tomonte **KiristiWan-Gwu**?”‡

12-13 Yeso shasuru ye, wu zeeru, “Nip-o, a geneg be-de un Ma-to Shir unze se **Ereja** heesunte wu ja'asse koyan, ka da-de ne, **Kiristi** haanuru. Ro gense tomso unze hun-ne a nomu wu kap rii-yo ye cone à. Ka net-wu a tane un jin-ur **Ereja** à, wu be'este ne wu heesunte. Bo un rii-yo a gene unze a nomu wu yo à, to, bo un haan-mo un wu a nomuru wu yo. **Wà-wu un net**, wu Shir he m-tomon un jim-ur **Ereja** à, a geneste unze wua su ur-koob deen be-de un hun-ne, yea yo'og wu.”

‡ **Bor-us eer:34** 8:34 Hyen komo: Mati 10:38; Ruka 14:27. § **Bor-us eer:35** 8:35 Hyen komo: Mati 20:26-27; 23:11; Mark 10:43-44; Ruka 22:26. * **Bor-us jero:7** 9:2-7 Hyen komo: 2Bit 1:17-18.

† **Bor-us jero:7** 9:7 Hyen komo: Mati 3:17; Mark 1:11; Ruka 3:22. ‡ **Bor-us jero:11** 9:11 Hyen komo: Mara 4:5; Mati 11:14.

*Yeso ruute ko-ya-ut-kot
ùn hi-de ùn wà*

(Mati 17:14-20; Ruka 9:37-43a)

¹⁴ Yeso ùn yan-neke-mo ùn wu ne nen tet, bo ye kergente o-haag à, ye muunuru. Ye 'wossuru hun-ne deen hwoog ká ye ye yage à n-tete. Ma-ut sunuru yan-Yoos-de ùn **karamsa-o Mosa** ùn ye ne. ¹⁵ Bo moor-to ùn ka hun-ne ye hyambuete Yeso à, ye bopuru us-nu. Ye somnuru us-rek us-rek. Ye gassuru wu.

¹⁶ Wu cituru yan-neke-mo ùn wu, wu zeeru, “¿Yan gon ma-to sunu no ùn ka hun-ne ye ne?”

¹⁷⁻¹⁸ Se wu ken net-wu n-me ùn ka moor-to ùn hun-ne ye wu shasuru. Wu zeeru, “Wa-ur-Yoos, me ka hante wà re wan-campo wu **ko-ya-ut-kot** da'e ur-hi à. Ye wenege wu tep. Myet da-o ye daanu wu, wu ma'asuru m-hye n-dak, nu-o ùn wu ma'asuru ùn ru ut-kop. Wu ma'asuru ùn ti ùn yin, wu hu'usuru gaw. Um heette wu be-de ùn yan-neke-m ru ye ruut ka **ko-ya-ut-kot-wu**. Ye hoks á.”

¹⁹ Yeso zeeru ka hun-ne ye kap. “No ya-m-moka, yan-koob-de m-sheer be ùn de! ¿Se da ùn ke o um he m-ma'as ùn no ne? ¿Um dungunte ùn no ne, har no bupt ma-ut re? No de, hantu me no wà.”

²⁰ Ka da-de, ye hanturu wu wà, wan-campo. Bo **ko-ya-ut-kot** hyente Yeso à, wu 'yonsuru o-zungo ùn hi-de ùn wà. Wur-o ùn wà arguru us-zap. Wu hyeeru n-dak. Wu ma'asuru ut-byorke. Nu-o ùn wu ro ùn ru ut-kop.

²¹ Yeso cituru tato-o ùn wu, Yeso zeeru, “¿Da ùn ke o ne ka rem-se kumu wu?”

Tato-o shasuru, “Cin wu ro rek-wu. ²² Koyanda se wu ma'aste wu m-jorbe n-me o-ra, m-ho ne remen wu hoot wu. Urege woa hoks, o hoge 'won ùn te, o gu te.”

²³ Yeso zeeru, “¿Urege woa hoks'? Ko yo ke rii-yo yo m-nome yo be-de wu shere be ùn de à.”

²⁴ Un ra o, wu hogute kaane à, wu 'yonsuru cor-o ùn wu. Wu zeeru, “Um dek Ma-to Shir. Amba me bo'os á. Gu me bo hur-ur ùn de a wonge be-ut voor á.”

²⁵ Yeso hyanuru hun-ne deen ye ro m-mond be-de ùn wu. Wu hururu ka **ko-ya-ut-kot-wu** ut-gaag. Yeso zeeru, “Ka **ko-ya-ut-kot-wu**, wu wene wà wan-campo tep m-hoge ne à, ru be-de ùn kà wà-wu. Wo jar do wu m-da á.”

²⁶ Bo wu hogute kaane à, wu dooru wu m-da us-kan us-kan. Wur-o ùn wà arguru us-zap deen. Ka da-de, **ko-ya-ut-kot** ruuru. Wà warguru untun ko-margan. Ye ka ye ro kane à, ye zeeru, “Ay, wà mereste. Wu kus ùn hogge ne á.” ²⁷ Yeso tabburu o-kom. Wu bopuru wà. Yeso 'yonsuru wu. Wà esuru ge.

²⁸ Bo Yeso tuwte o-hur à, yan-neke-mo ùn wu cituru wu pakse. Ye zeeru, “To, ¿re o nome te hokste ruut ùn ka **ko-ya-ut-kot-wu** á, o ruutte wu?”

²⁹ Wu shasuru ye, “Gon ka rem-se se ro m-ru á, se mosse ùn kon-se ùn Shir ne.”

*Yeso doog m-rwor unze
mar-mo wu he'e*

(Mati 17:22-23; Ruka 9:43b-45)

³⁰ Yeso ùn yan-neke-mo ùn wu ne ye ruuru kane. Ye argundurú dak-o o-Gariri. Yeso ne wu con net nep á. ³¹ Wu ro ùn yoose ùn yan-neke-mo ùn wu. Wu zeeru ye, “**Wà-wu ùn net**, a ya'as wu ùn kom-to ùn yan-yage-to ùn wu. Yea ho wu. Ye ho wu, wu taase ho-ut tet, wu inuru ùn hogge ne.”

32 Yan-neke-m Yeso ye nap ka ma-to á. Ye cit wu ne á. Ye ro o-gyer ye cit wu.

Cow-yo un kum ut-gos
(Mati 18:1-5; Ruka 9:46-48)

33 Ye woonuru un bo-o o-Kapanahum. Ye cowuru o-hur. Bo ye tuwte o-hur à, Yeso cituru ye ka ye ro be-de un wu à. Wu zeeru, “¿Ya nome ma-ut sunutu no un cow?” 34 Ye resuru tek remen ka ma-to ye rotte un cow à, unze ko wan wu ro sek-wu be-de un ye. §

35 Wu she'eturu. Wu agnuru yan-neke-mo un wu nen op un yoor. Ye hyoknuru. Wu zeeru ye, “Kowan wu cone wu warag sek-wu, se wu muutte hi un de un wu untun rek-wu, wu nome ko wu ke net-wu m-guw.”*

36 Ka da-de ne, Yeso deknuru wa rek-wu, wu essuru wu n-tete o un ye. Wu gamturu wu. Yeso zeeru ye, 37 “Kap wu gokse wa rek-wu untun wu ka rem re à, me wu gokse. Wu gokse me à, me wu gokse un hon-de á. Wu tomne me à, wu wu gokse.”†

Net-wu yage na á wu ma na wu
(Ruka 9:49-50)

38 **Yohana** zeeru wu, “Wa-ur-Yoos, te hyanag wu ken wu ro un ruute un hun-ne ko-**ya-ut-kot**, wu ro un tan un jin un du. Te wenuru wu remen wu ro mosse un na ne á.”

39 Yeso zeeru, “No wen wu á. Yatt-wu he nom ut-hyat un beeb un de, ka da-de ne, wu tenet me komo un jin-ur yo-de á. 40 Ay, kap wu yage na á, wu ma na wu. ‡ 41 Nip-o me no m-rure, wu ya'e no ho-mo m-swo à, remen no ye ma **Kiristi** ye à, wu sabre be-de Shir á.” §

A yage ut-ba'as
(Mati 18:6-9; Ruka 17:1-2)

42 Yeso dooru ye ut-ma. Wu zeeru, “Ka yakar-ye, ya-m-sheer un me, wu rwo'e wan-gaan be-de un ye, m-ba'ase un cow-yo Shir à, jiište a gegu wu ta'ar-o ur-na un geks-de un wu, a jorbe wu n-me m-sa. 43-44 Urege komo ru ro wo m-hante **ur-ba'as**, kups o o jore. Jiište o kum hoog-o un ba m-ta kom-o gaan, otte a jorbe wo n-me den-o o-ra kom-ut yoor à, ra-o ba m-ryomse.* 45-46 Urege ne na-o ru ro wo m-hante **ur-ba'as**, kups o. O muun be-de un kum un hoog-o ba m-ta na-o gaan, otte a jorbe wo den-o o-ra na-us yoor à, be-de ra-o ba m-ryomse. 47 Tomso urege yish un du ro wo m-hante **ur-ba'as**, hus de. Jiište o tuw be-de un gwomo-to Shir yish-ur gaan, otte a jorbe wo den-o o-ra yish yoor à, ra-o ba m-ryomse. † 48 Be-de, ‘Zwo ro m-mar à, komo ra-o ro m-ryomse á.’ ‡ 49 O-ra o, a he so'os un hur-de un kowan bo a m-ja'as un rii n-te m-por à.

50 “Por-m ro ur-bon ne, amba mo taage m-rerem, ¿un yan a hette mo m-ja'as mo nomot m-rerem? Warag no untun m-por, no she'et ba ut-ween un or no ne.” §

§ **Bqr-ús jero:34** 9:34 Hyen komo: Ruka 22:24. * **Bqr-ús jero:35** 9:35 Hyen komo: Mati 20:26-27; 23:11; Mark 10:43-44; Ruka 22:26. † **Bqr-ús jero:37** 9:37 Hyen komo: Mati 10:40; Ruka 10:16; Yoha 13:20. ‡ **Bqr-ús jero:40** 9:40 Hyen komo: Mati 12:30; Ruka 11:23. § **Bqr-ús jero:41** 9:41 Hyen komo: Mati 10:42. * **Bqr-ús jero:43-44** 9:43-44 Hyen komo: Mati 5:30. † **Bqr-ús jero:47** 9:47 Hyen komo: Mati 5:29. ‡ **Bqr-ús jero:48** 9:48 Hyen komo: Isha 66:24. § **Bqr-ús jero:50** 9:50 Hyen komo: Mati 5:13; Ruka 14:34-35.

Bor-us op

Ne'a-wu un gormo, wu ro ne'a

(Mati 19:1-12; Ruka 16:18)

¹ Yeso inuru un ka dak-o, wu cowuru un dak-o o-Judiya, ka da-de wu passuru Roog-o o-Joda. Komo moor-to un hun-ne dooru m-go'one be-de un wu. Wu dooru ye m-yoose bo wu wete m-nom a.

² Ye ken **Parisa**-ne ye haanuru be-de un wu remen ye takste wu, ko wua ba'ase be-de Shir a. Ye cituru wu, "¿Depete campo wu ho'os ne'a un wu?"

³ Yeso shasuru ye, "¿Ya **Mosa** zee no?"

⁴ Ye zeeru, "**Mosa** ya'ag te o-cow a gen takurda-o un caas ut-ge, a ho'os ne'a."*

⁵ Yeso zeeru ye, "Cikt un no de rwo'e wu genetü no ka **karamsa**-o. ⁶ Cin da-o Shir nome koyan a, 'Wu nomog hun-ne campo un ne'a ne.'† ⁷ Cin da wu nomte na kaane a, 'Campo a yage tato un wu un inu un wu ne remen wu she'ette un ne'a un wu ne. ⁸ Ye, yoor-ye waragte untun wan-gaan‡ campo un ne'a un wu ne, yanze un hon un hon a. Ye ma'as hun-ne gaan. ⁹ Ge-to Shir gekse a, taasü net, wu caas to a."

¹⁰ Bo Yeso komte ut-ma un **Parisa**-ne ne a, wu ji'iru o-hur un yan-neke-mo un wu ne. Bo ye woote o-hur a, komo ye dooru wu m-cit un ka ma-to.

¹¹ Wu zeeru ye, "Kowan wu ho'ose ne'a un wu, wu gaaru ne'a hor-wu, as-o wu rotte un ka ne'a-wu ne, remen ne'a un wu wu a. ¹² Tomso ne ne'a-wu ho'ose campo un wu a, wu gaaru campo hor-wu, as-o wu rotte un ka campo-wu ne, remen campo un wu wu a."§

Yeso huute yakar nu-o ur-bon

(Mati 19:13-15; Ruka 18:15-17)

¹³ Ye ken ye hanturu Yeso yakar rek-ye remen wu ci'it ye. Yan-neke-mo un wu kangsuru ye. ¹⁴ Bo Yeso hyente a, ryaab-us reeru wu. Wu zeeru yan-neke-mo un wu, "Yage no yakar rek-ye ye haante be un de. No wen ye a. Me un zee kaane remen **Gwomo-to Shir** to ro be-de un ka ye ro untun yakar rek-ye a. ¹⁵ Nip-o me no m-rure, wu yage ya'as un gwomo-to Shir hur-de un wu bo wa rek-wu ro m-ya'as a, wu a tuw un to a."* ¹⁶ Bo Yeso komte ye m-rure kaane a, wu gamturu ka yakar-ye. Wu huuru ye nu-o ur-bon.

Ma-to un wa-o-kwum

(Mati 19:16-30; Ruka 18:18-30)

¹⁷ Bo Yeso huute yakar nu-o ur-bon a, wu inuru, wu rwuunuru un cow. Wu ken net-wu hyamburu wu. Wu teeruru o-rek. Wu kwukturu un co Yeso, wu cituru Yeso. Wu zeeru, "Wa-ur-Yoos, wan-men-ut pus-to, ¿re um he m-nom um kumut hoog-o ba m-ta?"

¹⁸ Yeso cituru wu eb un wu, wu zeeru, "¿Remen ya un o o zettu me wan-men-ut pus-to? Wan-men-ut pus-to ro kon a, se Shir un hon-de un wu. ¹⁹ O nepse rii-yo Shir zee a: 'Wo ho net a. Wo hoob ne'a-wu un net a, ne'a ne wu hoob campo wu un net a. Wo hiw ur-hyow a. Wo nom swo-se ut-bo a. Wo re ra-o or ru a, 'ya tato ru ut-gos un inu ru ne.'† "

²⁰ Ka net-wu zeeru, "Wa-ur-Yoos, um dorute to ka kap cin da-o um ro'e wa a."

* **Bor-us op:4** 10:4 Hyen komo: Kara 24:1-4; Mati 5:31. † **Bor-us op:6** 10:6 Hyen komo: Taka 1:27; 5:2. ‡ **Bor-us op:8** 10:7-8 Hyen komo: Taka 2:24. § **Bor-us op:12** 10:12 Hyen komo: Mati 5:32; 1Kor 7:10-11. * **Bor-us op:15** 10:15 Hyen komo: Mati 18:3. † **Bor-us op:19** 10:19 Hyen komo: Rwu 20:12-16; Kara 5:16-20.

21 Yeso gwoturu ka net-wu, ka net-wu napuru unze Yeso waste un wu ne. Yeso zeeru wu, "Amba rii gaan yo o taage. Neke o beeb rii-yo o rotte à, o ya'as koob-ne ye rotte rii á ka hwor-ye. Woa kum ur-'yons n-Ton shir. Ka da-de ne, o mun, o doru me."

22 Bo wu hogute kaane à, wu hoge m-rerem á ko hiin. Wu nekuru men-ut ro m-tuk remen wu wa-o-kwum-wu deen.

23 Yeso guturu yan-neke-mo un wu. Wu zeeru ye, "Rem ro kon ko-ya-o-kwum-wu tuwut be-de un gwomo-to Shir."

24 Yan-neke-mo un wu hyanuru hyat-to un ka ma-to. Komo Yeso dooru ye m-zee, "Um hyanag cow un gwomo-to Shir ro un rem ne. 25 Jiishte a zee dorom-yo cuw un ish-o o-ber, otte a zee wa-o-kwum-wu cuw be-de un gwomo-to Shir à."

26 Ye bopuru us-nu deen. Ye zeeru wu, "Urege ka o, ¿wa he kum un gwu?"

27 Yeso gwoturu ye. Wu zeeru, "Be-de un hun-ne a nome á. Amba be-de Shir, yatt-yo kwange Shir á."

28 Bitrus taknu wu m-zee, "Gwot, te ka jore ko yo ke rii-yo, te dorute wo."

29-30 Yeso zeeru, "Nip-o me no m-rure, net-wu yage hur-o un wu à, ko or un wu ne, ko inu un wu, ko tato un wu, ko yakar, ko ut-kat, rem re, tomso remen **Ma-to m-Rerem** to Shir, wua kum gon ka rem-se har o-zungu un ka da-o m-moka. Ka o ne tomso o-nip wua kum ut-hur un or un wu ne ne un inu un wu ne ne un yakar ne ut-kat ne. Amba wua kum se mosse o-range ne. Da-o roone ne à, wua kum hoog-o ba m-ta. 31 Hun-ne deen ye ro caari-ne à, yea waragse rek-ye. Rek-ye komo warag caari-ne."‡

*Yeso ja'aste m-rwor unze
mar-mo wu he'e*

(Mati 20:17-19; Ruka 18:31-34)

32 Yeso un yan-neke-mo un wu ne ye ro m-ha un bo-o o-Urusharima. Yeso ro o-co, un cow ye ro wu m-dore bi. Ye hyanag hyat-to un neke-mo un wu o-Urusharima. Ye ken ye ne ye roone un jim à, gyer-o reeru ye. Wu dooru koos un ka op un yoor-ye komo. Wu taknu ye m-rure un rii-yo he wu m-kum à. 33 Wu zeeru hogu no, "A ka m-ha o-Urusharima. Me **Wa-wu un net**, wu ken net-wu a ya'as me un kom-to un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ne. Ye ya'aste me un kom-to un hamat-ne ye rumse ut-gwomo à, yea piishe me ma-to woo m-mar à, ye ho me. 34 Yea nomo me ur-ar, ye copsu me m-ta, ye bu me us-sorog, ye ho me. A nome ho-ut tet, man ine un hoog ne."

Kon-us yakar Zebedi

(Mati 20:20-28)

35 Yakar Zebedi, **Yakubu** ne, un **Yohana**, ye hyoknuru be-ur Yeso. Ye zeeru wu, "Wa-ur-Yoos, te conog o nomu te ur-ho."

36 Wu zeeru ye, "¿Ya no cone um nomu no?"

37 Ye shasuru, "Te conog, a sagbe wo ut-gwomo, un ho-de un seps-m ru, o dek te, wan-gaan she'et un kom-o ru o ur-re, wan-gaan she'et un kom-o ur-kwanta."

38 Ka da-de ne, Yeso zeeru ye, "No nap rii-yo no kone á. ¿Noa hoks swo ur-koob bo um he de m-swo?"§

39 Ye zeeru yea hoks. Yeso zeeru, "Noa su ur-koob, bo me de m-swo à. A yo'os no bo a he me m-yo'os à. 40 Amba she'et-de un re un de ko kwanta

‡ **Bqr-ús op:31** 10:31 Hyen komo: Mati 20:16; Ruka 13:30. § **Bqr-ús op:38** 10:38 Hyen komo: Ruka 12:50.

ʊn de me wu ro wan-gwomo-to m-'ya á. Shir wu zonge ka be-to, remen ká ye wu daage à.”

⁴¹ Bò ye ka nen op-ye hogute yo **Yakubu** ne ʊn **Yohana** kone à, ryaab-ʊs reeru ye. ⁴² Yeso agnuru yan-neke-mo ʊn wu. Wu zeeru ye, “Nò nak ye a nepse ʊn gwomo-to ʊn to ken dak-to ne à, ye ro ʊn kute ʊn hun-ne ʊr-beeb. ⁴³ Amba nò, a nom kaane ʊn nò ne á. Kap wu cone wu nom ʊt-gos be ʊn nò à, se wu waragte ko-guw nò.* ⁴⁴ Net-wu cone tomso wu nom ko-Gwomo nò à, wua nome ko wu ke net-wu m-guw.† ⁴⁵ Me ʊn zee yo ka remen, me **Wà-wu ʊn net**, me ʊn haan remen a nomutu me m-guw á. Me ʊn haan ʊm nomute hun-ne m-guw, tomso ʊm ya'as hoog re remen ʊm rurut hun-ne deen.”

Bartimawus ko-po

(Mati 20:29-34; Ruka 18:35-43)

⁴⁶ Yeso ʊn yan-neke-mo ʊn wu ne ye cowuru ʊn bo-o o-Jeriko. Ye ro m-ru o-Jeriko ʊn yan-neke-mo ʊn wu ne mosse ʊn moor-to ʊn hun-ne ne. Wu ken ko-po-wu, wa ʊs-kon, a wu m-zee Bartimawus (wà Timawus) wu ro tara n-riib ʊn cow. ⁴⁷ Bò wu hogute Yeso ko-ya-o-Nazaret-wu à, wu taknu 'yons ʊs-cor. Wu zeeru, “Yeso, wà **Dawuda**, hyan 'won ʊn de, o gu me!”

⁴⁸ Ye ken ye deen ye kangsuru wu, ye zeeru wu, “Res temb!”

Amba wu dooru 'yons ʊs-cor deen. Wu zeeru, “Yeso, wà **Dawuda**, hyan 'won ʊn de, o gu me!”

⁴⁹ Bò Yeso hoge wu à, wu esuru. Wu zeeru hun-ne, “Agan nò wu.”

Ye agnuru ko-po. Ye zeeru wu, “Ho'os hur ʊn du sak. Wu ro wo ʊs-eeg.”

⁵⁰ Bò wu hogute Yeso agbute wu à, wu joruru gund-o ʊn wu, wu inuru kagat, wu nekuru be-ur Yeso.

⁵¹ Yeso zeeru wu, “¿Ya o cone ʊm nomu wo?”

Ka ko-po-wu zeeru, “Wan-yoos ʊn de, ʊm conog o-hyan.”

⁵² Yeso zeeru wu, “Ka o. Ine o neke neke-m ru. Sher-m ru upsutu wo yish ru.” Ba ʊn naas o-da, wu hyanuru cas cas. Wu doruru Yeso ʊn cow. Ye arguru m-neke.

Bor-ʊs op o-gaan

Yan-bo-o o-Urusharima barkute Yeso

(Mati 21:1-11; Ruka 19:28-40; Yoha 12:12-19)

¹ Yeso ʊn yan-neke-mo ʊn wu ne, ye hyoknuru yow yow o-Urusharima ne be-de ʊn **Haag-o ʊn 'yo-se o-Zetun**. ʊn co hiin to ken bo-to ʊt-rek-to ro kane: o-gaan o-Bapaji, o-gaan o-Betanya. Ka da-de ne, Yeso tomuru yan-neke-mo ʊn wu nen yoor. ² Wu zeeru ye, “Wobe nò ʊn ka bo-de ro o-co à, nò tuw be-de ʊn ye. Da-o nò tuwe, nò 'wos wà-yo o-janka yo a cete m-da á. Yo ro gego. Nò ussundu me yo, nò hantu me. ³ Kowa citu nò, ‘¿Ya notte m-us ʊn ka janka-yo?’ Nò zee, ‘Gos-wu te, wu zee wu conog yo. Wua muuntusse yo m-moka m-moka.’ ”

⁴ Ka da-de ne, ye arguru m-neke. Bò ye 'woste yo à, ye ussunuru yo.

⁵ Da-o ye ro yo m-us à, ka hun-ne ye ro kane ge à, ye cituru, “¿Remen ya nò usste ka wà-yo o-janka yo?” ⁶ Yan-neke-m Yeso ruru ye bo Yeso zee ye à. Hun-ne zeeru ye, “To, aragbu nò.” Ye arguru. ⁷ Ye hanturu Yeso ka janka-yo. Ye ussuru gund-to ʊn ye. Ye neksuru n-ton o-janka. Ka da-de ne, Yeso daaru. ⁸ Hun-ne deen ye neksuru gund-to ʊn ye ʊn cow. Ye ken ye

* **Bor-ʊs op:43** 10:42-43 Hyen komo: Ruka 22:25-26. † **Bor-ʊs op:44** 10:43-44 Hyen komo: Mati 23:11; Mark 9:35; Ruka 22:26.

ne ye kaaru út-wa n-riib o-cow. Ye zeeru m-neks un cow. ⁹ Un ye ro o-co à, un ye ro un jim ne à, kap ye ma'asuru us-guuda zak-o-zak. Ye m-zee, "A bomog Shir!"*

"A bum no ka wu haane un beeb-ur Yawe à.
A bum no wu!"†

¹⁰ "Shir 'ye o-kwum be-de un haan-mo un gwomo-ut **Dawuda** tat na."

"A bum no Shir n-Ton!"

¹¹ Yeso cowuru o-Urusharima. Bo wu woonte à, wu cowuru un **Pyo-o Shir** o ro un ka bo-o à. Ka da-de ne, wu guturu ko yo ke rii-yo. Wu hyanuru ho-ur teeste, wu ruuru o-Urusharima, wu nekuru o-Betanya mosse un yan-neke-mo un wu ne op un nen yoor.

Ma-to o-rum
(Mati 21:18-19)

¹² Ish gasuru, ye ruuru o-Betanya. Ye ro m-muun o-Urusharima, Yeso hoguru mer. ¹³ Wu gut, wu 'wos rum-yo ka ut-wa ne. Wu hessuru, wu haaru yo m-gwot ko yo makt à. Bo wu woobute be-de un yo à, wu 'wos rii á, se ut-wa remen da-o un mat-de ut-rum o un go nom á. ¹⁴ Yeso zeeru ka rum-yo, "Woa do m-mat ut-rum har hun-ne reet to á." Yan-neke-mo un wu ye hoguru bo wu zee yo à.

Yeso ruute yan-naas un Pyo-o Shir
(Mati 21:12-17; Ruka 19:45-48; Yoha 2:13-22)

¹⁵ Yeso woonuru o-Urusharima. Wu woon, wu dooru m-cow un **Pyo-o Shir**. Bo wu tuwte un **Pyo-o Shir** à, wu 'wossuru ya-ut-baab ye ka un ya-m-o ne. Wu taknu yanse un ye us-sorog us-sorog. Wu wagarsuru saw-to ut-sak un yan-shas-o un hwor ne un deeg-to un ya-ut-baab to un tantabara ne. ¹⁶ Hun-ne ye ro m-ma'as m-caatune un **Pyo-o Shir** us-saw ne à, wu zeeru ye, "No do m-caatune á." ¹⁷ Ka da-de ne, wu yoosuru hun-ne, wu zeeru ye, "A geneg to ka ma-to be-de un Ma-to Shir. Shir zeeq,
" 'Hur-o re o warag hur-o us-kon

be-de un baag-o un hun-ne kap ye he me us-kon à.'‡
No muutte o ne hur-o un hyow-ne."

¹⁸ Gwomo-ne ye un kon-se Shir un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ne, da-o ye hoge kaane à, ye hooburu o-cow yo ye hette ho un Yeso à. Ye ro hyan un gyer-o un wu, remen hun-ne hyanag ut-hyat un yoos-de un wu.

Yoos-de o-rum
(Mati 21:20-22)

¹⁹ Bo ho-ur hebute à, Yeso ruuru o-Urusharima mosse un yan-neke-mo un wu ne.

²⁰ Ish gasuru, ye ro m-argune. Ye hyamburu ka rum-yo. Yo hu'uste gaw un geer-se un yo ne. ²¹ Ka da-de ne, Bitrus baksuru bo Yeso zee ka rum-yo à. Wu zeeru Yeso, "Wa-us-Nap, gwot! Ka rum-yo o hu nu à, ai, yo hu'uste gaw, kap us-geer ne."

²² Yeso shasuru yan-neke-mo un wu, wu zeeru, "Sher no be-de Shir.
²³ Nip-o me no m-rure, net-wu deke Ma-to Shir hur-ur gaan à wua zee ka haag-o 'Wuksunde o he'ebe n-me m-sa.' Noa hyenes ma-to un wu toa

* **Bor-ús op o-gaan:9** 11:9 ut-Girik: Hosanna! = Gu na! † **Bor-ús op o-gaan:9** 11:9 Hyen komo: Bong 118:25-26. ‡ **Bor-ús op o-gaan:17** 11:17 Hyen komo: Isha 56:7; Irimi 7:11.

bup o-nip tō wu zee à. Amba wu shere ur-hur á, yatt-yo he m-nome á. §
²⁴ Remen kaane, me nō m-rure, koyan nō kone be-de Shir, dek nō unze nō
 regusute nō goksussute yo. Ka da-de ne, noa hyen a ya'aste nō ka rii-yo nō
 kone à. ²⁵ Da-o nō ro un kon-se Shir, urege wu ken rō kon wu nō m-hyan
 ryaab-se un wu à, nō soksu wu **ba'as-to** un wu, remen Tato nō wu rō n-Tōn
 shir à, wu soksutú nō ba'as-ut nō."*†

*Cow-yo Yeso rotte un nom
 un ka hyat-tō à*

(Mati 21:23-27; Ruka 20:1-8)

²⁷ Ye muunuru o-Urusharima komo, Yeso ma'asuru ut-tuw n-me un **Pyo-
 o Shir**. Ye ken ye haanuru be-de un wu. Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye
 rō kon be-de un ye un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ne un sek-ye ye
 un **Yahuda**-ne. ²⁸ Ye cituru wu, ye zeeru, "¿Wan wu ne ya'e wō 'wons-mo
 wotte un nom un gon ka rem-se?"

²⁹ Yeso waksuru ye, wu zeeru, "Me eb re, yage um m-cit nō o-cot. Shas
 nō me. Nō shesu me, man ruru nō wu ya'e me 'wons-mo un nom un ka
 rem-se à. ³⁰ ¿Wan wu ne ya'e **Yohana** ut-gwomo tō un yo'os un hun-ne
 m-ho: Shir kō hun-ne?"

³¹ Bō ye hogute cot-o un wu à, ma-ut sunuru ye un hi un de un ye. Ye
 zeeru, "A zee 'Shir, wu un n-Tōn shir tomne **Yohana**,' wua zee na, '¿Ya
 hante nō dekte ma-ut **Yohana** á?' ³² ¿Amba a hoks m-zee, 'Hun-ne ye
 tomne **Yohana**?' A hoks m-zee kaane á." Ye un hoge un gyer-o un hun-ne,
 remen ye nepste **Yohanawan-Rwor un Ma-to Shir** wu.

³³ Remen kaane, ye waksuru Yeso, ye zeeru, "Tē nap á."

Yeso ne wu zeeru ye, "Tō, cin da nō nepte wu tomne **Yohana** á, me eb
 re, man ruru nō wu ya'e me 'wons-mo um nomte ka rem-se á."

Bor-ús op us-yoor

*Sha-mo ut-ma tō un
 wa-o-kat un ya-tom-ne*

(Mati 21:33-46; Ruka 20:9-19)

¹ Ka da-de ne, Yeso taknu ye m-yoose un sha-mo ut-ma. Wu zeeru ye,
 "Wu ken net-wu go'e kat-o un anab. Wu rigimsuru o un gagan. Wu hinuru
 o-kuub remen wu pot ho-mo un anab. Wu nomuru sak-o m-pipir remen
 ur-'er. Bō wu komse à, wu ya'asuru ya-tom ka kat-o. Ka da-de ne, wu
 arguru m-neke o ken dak-o.* ² Da-o anab nense à, wa-o-kat tomuru ko-
 guw-wu un wu be-de un ka ya-tom-ye, wu deknū wu kwukwur-de un wu.
³ Bō ka ko-guw-wu woone be-de un ya-tom à, ye shipuru wu. Ye bu'uru
 wu, ye yanuru wu. Wu arguru m-ji ut-kom m-zar. ⁴ Ka da-de, wa-o-kat
 dooru m-tom un wu ken ko-guw-wu un hon. Ka ko-guw-wu a do m-tom à,
 ye ceruru wu ur-hi. Ye reesuru wu ur-koob. ⁵ Wa-o-kat dooru m-tom un
 wu ken wu. Amba ka wu a do m-tom à, ye hooru wu. Kaane o, ye nome
 ye ken ye deen. Ye bu'uru ye ken ye, ye homuru ye ken ye.

⁶ "M-moka ne wa-o-kat taagute wan-tom, se wà un wu un hon-de un wu,
 wu wu cone à. Wu zeeru un hur-de un wu, 'Kay, ka ya-tom-ye yea hyen
 'e-m wà re.' Ka da-de ne, wu tomuru wà un wu.

§ **Bor-ús op o-gaan:23** 11:23 Hyen komo: Mati 17:20; 1Kor 13:2. * **Bor-ús op o-gaan:25** 11:25
 Mō ken gen-mo un dō ci-o 26Amba, nō sokse wu ne ba'as-tō un wu á, Tato nō wu rō n-Tōn shir à
 wua soksu nō ba'as-ut nō á. Hyan: Mati 6:15. † **Bor-ús op o-gaan:25** 11:25 Hyen komo: Mati
 6:14-15. * **Bor-ús op us-yoor:1** 12:1 Hyen komo: Isha 5:1-2.

7 “Amba ka ya-tòm-ye zèerū ùn hi ùn de ùn ye, ‘Wà-wū ùn wa-o-kat-wū ka. Haan nò a ho nò wū remen cim-yo ùn wū waragté yo ma na.’ 8 Ye shipū wū. Ye hòorū wū. Ye jorbūru u-de ùn wū pesto-de o-gagan.”

9 Bò Yeso komtè ye m-rurè ùn ka ma-tò à, wū citūru ye. Wū zèerū, “Tò, ¿ya nè wa-o-kat he m-nòm? Sè wū haantè wū ho-m ka ya-tòm-ye, wū ya'as ye ken ye ka kat-o.” Yeso doorū ye m-rurè út-ma. Wū zèerū, 10 “Nò karantutè be-de ùn Ma-tò Shir ùnze,

“ ‘Ta'ar-de ya-út-ma jorè à,
a mustè de kashi ùr-ta'ar de út-ma.

11 Mò ka senge-mò ùn Yawe mò.

Be ùn na nè rii-yo út-hyat yo.’† ”

12 Bò Yeso rurutè ye kaanè à, sèk-ye be-de ùn **Yahuda**-nè ye napurū ùnze ye wū tanè be-de ùn ka sha-mò út-ma tò. Remen kaanè, ye hobortè o-cow ye shipt wū. Amba bò ye hyentè hun-nè út-moor nè à, gyer-o reerū ye. Ye es wū m-ship á. Ye yagurū wū. Ye argurū arag-mò ùn ye.

Cot-o ùn top ùn tar

(Mati 22:15-22; Ruka 20:20-26)

13 Ka da-de nè, ye tomurū wū ye ken hun-nè ye. Ye ro ùn hoob-o ùr-taab remen ye shipt wū, be-de ùn ma-tò ùn wū. **Parisa**-nè ro kon ùn hun-nè ko-Gwomo **Here** nè. 14 Bò ye woobutè à, ye zèerū wū, “Wa-ur-Yoos, tè nepstè wò wa-o-nip-wū o rò. Wò ùn koos ùn net á. Be ùn du nè yatt-wū jiishe wū ken á. Wò ùn yoose ùn hun-nè cow-yo Shir o-nip nè.” Bò ye nomtè út-ma kaanè à, ye citūru wū. Ye zèerū, “¿Hond hond o tè top ko-Gwomo **Sisar** hwor-ye ùn tar? ¿Tè top, kò tè top á?”

15 Yeso nè, bò wū neptè shepe-o ùn ye à, wū citūru ye. Wū zèerū, “¿Ya ùn yo nè nottè mè m-ceed? Hantū nò mè hwor‡ ùm gut.” 16 Ye hanturū wū hwor. Wū zèerū ye, “¿Hoto-o wan o nè ùn jin-ur wan nè nò hyanè kánè?”

Ye waksurū wū. Ye zèerū, “Ai, hoto-o ko-Gwomo **Sisar** o. Jin-de ùn wū de tè hyanè kánè.”

17 Bò ye waksutè wū kaanè à, Yeso zèerū ye, “Ya'as nò ko-Gwomo **Sisar** rii-yo rò yo ma Sisar à. Komo nò ya'as Shir rii-yo rò yo Shir à.” Bò ka hun-nè ye hogutè kánè à, ye hyanurū hyat-tò ùn wū deen.

Ma-tò ùn inè-mò ùn margan-nè

(Mati 22:23-33; Ruka 20:27-40)

18 Ye ken hun-nè ye ro kon tomso. A ye m-zee **Saduki**-nè. (Ye rò m-zee margan-nè yea inè be-de m-mar á.) Ye haanurū be-ur Yeso. Ye citūru wū. §

19 Ye zèerū wū, “Wa-ur-Yoos o, tè o-cot nè tè cit wò. **Mosa** genutū tè ka **karamsa**-o ùnze sèk-wū mere, ba ye ùn mat ùn ne'a ùn wū, depetè heno ùn wū ge ka ne'a-wū, wū metutè sèk-wū yakar.* 20 O ken den-o, a makt yan-campo-nè nen ta'oor. Mat-de co gaarū ne'a. Ye ro woog kum ùn yakar á, campo marurū. 21 Heno ùn wū sugurū ka ne'a-wū. Tomso nè, ye kum yakar á, ka heno-o doorū m-mar. Wū donde wū à, ká bō-se nè tomso nè, ka heno-o doorū m-mar ba ùn yakar. 22 Har ka nen ta'oor-ye, kap mò ùn ye, ye ga'e ka ne'a-wū à, ye merumsurū. Be-de ùn ye yatt-wū kumè yakar á. Komo ká ne'a-wū ye ga'e à, wū doorū m-mar. 23 Tò, hò-de m-inè mò ùn margan-nè, be-de ùn ka nen ta'oor-ye, ¿wan wū nè wan ka ne'a gaan wū remen kap mò ùn ye, ye geeste wū?”

† **Bqr-ús op ús-yoor:11** 12:10-11 Hyen komo: Bqng 118:22-23. ‡ **Bqr-ús op ús-yoor:15** 12:15 út-Girik: denari. § **Bqr-ús op ús-yoor:18** 12:18 Hyen komo: Seng 23:8. * **Bqr-ús op ús-yoor:19** 12:19 Hyen komo: Kara 25:5.

²⁴ Yeso waksuru ye, wu zeeru, “No nap Ma-to Shir á. No napu ne beeb-de Shir á. ²⁵ Ho-de m-ine mo un margan-ne a un ga ut-ge á. Hun-ne a warag untun **yan-tom-ye Shir** n-Ton shir. ²⁶ Urege ne noa cit me ma-to un ine-mo un margan-ne, ¿No wet m-karante takurda-o **Mosa** gene á? Wu ruru na unze wu hogute cor-o Shir n-te yokor-o yar-yo. Shir zeeg wu, ‘Me Shir **Ibrahi** wu um ro. Komo wu ma **Ishaku** wu um ro, kap un **Yakubu** ne.’† ²⁷ Wu ba Shir o un hun-ne margan-ne á, amba Shir o un yan-hoog. No ba'asute deen.”

Karamsa-to jiiše m-'wons à
(Mati 22:34-40; Ruka 10:25-28)

²⁸ Wu ken wan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** wu hyoknuru be-de un ye. Wu hoguru ma-ut sunute **Saduki**-ne. Bo wu hogute Yeso shaks ye ur-bon ne à, wu cituru Yeso. Wu zeeru, “¿O ke **karamsa-o** jiiše m-'wons?”

²⁹ Yeso zeeru wu, “**Karamsa-o** jiiše m-'wons à, o ka: ‘Hoge no hun-ne ye un dak-o o-**Isra!** Yawe Shir na. Gwomo-ut ro kon á, se Yawe un hon-de un Wu. ³⁰ Was Yawe Shir ru. Was un wu ne un hur-ur un du ne kap, un kap o un hoog ru ne, un kap nap-ús ru ne, komo un 'wons-m ru ne.’‡

³¹ Hoge no **karamsa-o** ayoore-o tomso ne, ‘Se no was or no ne m-sok ne bo no wasse hi un no à.’§ Yatt **karamsa-to** jiiše to ka yoor-to m-'wons á.”

³² Bo ka wan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** wu, hogute shas-o Yeso à, wu zeeru, “Ka o, Wa-ur-Yoos, o rworog o-nip. Shir o ro ko-Gwomo na. Gwomo-ut ro kon á, se Shir un hon-de un o.* ³³ Depete net was wu kap un hur-ur gaan, un nap-se un wu ne kap komo un 'wons-mo un wu ne kap, komo wu was un yan-bor-se un wu ne bo wu ro m-was un hi un de un wu à. O aragte kap yar-mo wu ya'ase Shir à un rem-se a tukse ne be-de ur-**seke** à.”†

³⁴ Yeso napuru ka net-wu shaks wu us-nap ne. Wu zeeru wu, “Kuks wo hiin o tuwut be-de un gwomo-to Shir.” Bo Yeso rurutu wu kaane à, yatt-wu kume jaab-o ut-men wu cit wu yo ken rii-yo á.‡

Wan-Gwu
(Mati 22:41-46; Ruka 20:41-44)

³⁵ Bo Yeso ro ur-yoos un **Pyo-o Shir** à, wu cituru o-cot, “¿Re o **yan-Yoos-de o-karamsa** zette unze **Kiristi**, wa **Dawuda** wu? ³⁶ **Kukt-o Shir** rwo'og **Dawuda** m-zee:

“Yawe zeeg Wan-Koyan re:
“She'et kane so un kom-o un re un de
se um rwo'og yan-yage-ut ru
un kus-o un na-o ru.” ’§

³⁷ **Dawuda** un hi un de un wu ak wu, ‘Wan-Koyan,’ urege ka o, ¿Re o **Wan-Gwu** he m-warag wa **Dawuda**?”

Hun-ne deen hogute wu zak-o-zak.

Ya-ur-yoos-de o-karamsa
(Mati 23:1-36; Ruka 20:45-47)

³⁸ Bo wu yoose ye à, wu zeeru, “Nom no ja un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ne, yan-con-to ut-tuw un carri-to ut-cop ne, un con-to un gas-de m-seeb ne be-de ut-baab. ³⁹ Ye he un kuke-to un yoos un Ma-to Shir, ko o-biki,

† **Bqr-ús op ús-yoor:26** 12:26 Hyen komo: Rwuu 3:6. ‡ **Bqr-ús op ús-yoor:30** 12:29-30 Hyen komo: Kara 6:4-5. § **Bqr-ús op ús-yoor:31** 12:31 Hyen komo: Rewi 19:18. * **Bqr-ús op ús-yoor:32** 12:32 Hyen komo: Kara 4:35. † **Bqr-ús op ús-yoor:33** 12:33 Hyen komo: Hose 6:6. ‡ **Bqr-ús op ús-yoor:34** 12:28-34 Hyen komo: Ruka 10:25-28. § **Bqr-ús op ús-yoor:36** 12:36 Hyen komo: Bong 110:1.

ye ro un ma'as un hoob-o un deeg-to ur-bon remen ye she'ette she'et-de m-nu. ⁴⁰ Myet un kaane ye ro un kuus un saw-to un gwor-ne. Ye ro m-she'et deen un kon-se Shir remen a zeet ye yan-dore un Shir ye hur-ur gaan. Ye, a he ya-ur-koob de jiishe a."

*Yar-mo un ko-gwor
(Ruka 21:1-4)*

⁴¹ Bo Yeso she'ete yow yow be-de a un he'edbe m-yar a, wu ma'asu m-gwot un hun-ne deen bo ye m-he'edbe un hwor a. Ya-o-kwum he'edburu hwor deen. ⁴² Ka da-de, wu ken ko-koob-wu ko-gwor haanuru wu he'edburu nera ut-voor.

⁴³ Yeso agnuru yan-neke-mo un wu be-ur gaan. Wu zeeru ye, "Me no m-rure o-nip, ka ko-gwor-wu ko-koob he'edbutu yo jiishe a n-me un be-de a he'edbe m-yar, arge kowan. ⁴⁴ Um zegg yo ka remen ye ken ye he'edbutu hiin be-de un yo ro ye deen a be-de un kwum-o un ye. Amba wu, myet un koob-de un wu ne wu he'edbutu myet yo ro wu a. Wu ya'aste kap yo wu rotte a."

Bor-us op us-tet

*A wuks Pyo-o Shir
(Mati 24:1-2; Ruka 21:5-6)*

¹ Yeso ro m-rwuun un **Pyo-o Shir**, be-de un yan-neke-mo un wu, wangaan cituru wu. Wu zeeru, "Wa-ur-Yoos, gwot gon ka ta'ar-to, un ka caari-to ut-ma to ne."

² Yeso zeeru, "¿No hyanag ka caari-to ut-ma to? Kap ka ta'ar-to ro kane a, a wugurse to. Yatt ta'ar-de a he m-yage n-ton un or un de a."

*Ur-koob us-cenene ne
(Mati 24:3-14; Ruka 21:7-19)*

³ Bo jimite a, Yeso ro tara un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**, ka haag-o ro un gwotbe un **Pyo-o Shir** a. Se ye ken ye be-de un yan-neke-mo un wu, (Bitrus wu, **Yakubu** wu, un **Yohana** ne, un **Andarawus** ne), ye cituru wu pakse. ⁴ Ye zeeru, "Te conog o ruru te go ke da-o ne a he m-nom un se ka rem-se? ¿Yo ke rii-yo ne he te m-kute da-o ka rem-se he m-kor a?"

⁵ Ka da-de ne, Yeso taknu ye m-yoose. Wu zeeru, "Muut no ut-hi, taasunet ees no a. ⁶ Hun-ne deen yea haan be un no, ye dek jin un de. Ko wu ke wu ro m-zee wu ro **Kiristi**. Yea ees hun-ne deen. ⁷ Tomso, no hoge a un ma-to ur-gun, to ken to yow yow, to ken to ur-hyew ne, no jar no hoge o-gyer a. Se ka rem-se takante, amba a un go hyan ta-de un hono o-dak a. ⁸ Ka da-de ne, hun-ne a heete hun-ne ur-gun. Gwomo-ut a heete ut-gwomo ur-gun. Dak-o a nukte to ken be-to un hon un hon. Mer a reese hun-ne ur-koob. Ka rem-se kap, takan-de un re ur-koob de ka, bo hoog-mo o-mat ro m-takan a har arguru kaane.

⁹ "Remen no yan-neke-m re ye, 'She'et no zongse!' Hun-ne a eeg no be-de un yan-piish ut-ma. Yea bu no m-dum n-me un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. Hun-ne a eeg no be-de un gwamna-ne un gwomo-ne ne. Yea nom yo ka remen no yan-neke-m re ye. Amba kap un kaane ne, noa kum o-cow remen no rurutu ye **Ma-to m-Rerem** to Shir. ¹⁰ Rii-yo ka rem-se takante, a rure baag-to un hun-ne kap **Ma-to m-Rerem** to Shir. ¹¹ Da-o a he no m-ship a, a heete no be-de un yan-piish ut-ma. Rii-yo no nekute no jar no ryegen un rii-yo no he m-rwor a. Un ka da-o, kap rii-yo Shir ya'e no a, yo

nø he m-rwø remen nø ye rø tep un hi un nø á. **Kukt-o Shir** o rø tep be un nø.*

¹² “Un ka da-o ne, sek-wu wua ya'as heno un wu a hoot wu. O-tato tomso ne oa ya'as wà un o. Yakar yea ine eso ye rur rii-yo tat-ne ye un ye un in-ne ye un ye ne nome à yo un ba ur-bon har yea ru a ho ye. ¹³ Ko wu ke net-wu wua yage nø remen nø yan-neke-m re ye. Amba kap wu hokse m-gaag un men-to un wu har ta-de un hoog-o un wu à, wua posse ra-o Shir.†

A su ur-koob deen

(Mati 24:15-28; Ruka 21:20-24)

¹⁴ “Wu karunte ka ma-to à, yage wu nep to. ‘Noa hyen a shereg yo ken rii-yo Shir yage à, be-de udepe a sher yo á.’ Yoa naas **Pyo-o Shir**. Nø hun-ne ye rø un dak-o o-Judiya à, nø hyene ka rii-yo, nø som be-de ut-haag.‡
¹⁵ Wu rø tara n-ton ur-doob de o-kuke o un wu à, wu kergene á taase wu cuw n-me o-kuke, remen wu dekenté to ken saw-to to rø n-me á. ¹⁶ Wu rø o-kat à, wu jar wu warag dek ur-matuku o-hur á. § ¹⁷ Un ká ho-to, ne'a-ne yan-yakar-ye rø un su ur-de à, un ya-ut-uub ne yea su ur-koob. ¹⁸ Nø kon Shir taase ka rem-se woön nø da-o o-gos. ¹⁹ Remen gon ka su ur-koob de, un ká ho-to a jiish cin da-o Shir nome hono o-dak à. Komo a do de m-nom n-co á har da-o ba m-ta. ²⁰ Amba Wan-Koyan hak ka ho-to un su ur-koob to. A ro zeege remen kaane á, yatt net-wu roa kus á. Remen con-to un ká ye Shir daage à, o rwo'e wu hept ka su ur-koob o. ²¹ Un ka da-o, net zee nø, **Kiristi**, wu ka kané, kò wu ken net-wu zee nø, ‘Wu ka reeno,’ nø jar nø dek ma-to un wu á. ²² Yan-rwø un ma-to Shir ye ut-bo yea ine, wu ken a zee, ‘Me rø **Kiristi**,’ har yea kute nø caari-to ut-hyat un se ken rem-se us-myot se ne se nø cete m-hyan á. Ye rø m-nom un ka rem-se remen ye eeste ye Shir daage à, o rwo'e ye hokste. ²³ Amba ma'as nø zongse. Un russute nø ma-to un ka rem-se ba se un takan.”

Muun-m Yeso Wan-Gwu

(Mati 24:29-31; Ruka 21:25-28)

²⁴ “Da-o a komse swø ur-koob, un ká ho-to, “ ‘ho-ur a nom o-comb.

O-reng komo yoa do nom o-mok á.*

²⁵ Regen a ma'as m-he'emende n-dak.

Bøn rem-se Shir hwoone n-kus o Shir à, se à nuktusse.†

²⁶ “Ka da-de ne, hun-ne deen yea hyen me **Wà-wu un net**, me m-neke ne n-me ut-ke'ente ut-gos ne un caari-mo m-cecas ne mo ur-bon.‡ ²⁷ Ka da-de ne, man tomon **yan-tom-ye Shir**, ye kargunse ka ye wu daage à, ya-ur-horim un ya-ur-horan ne un yan-so-o-baar ne o-ye'er ne, yan kò kene ye Shir daage à, **yan-tom-ye Shir** a kargunse ye.

Ma-to o-rum

(Mati 24:32-35; Ruka 21:29-33)

²⁸ “M-moka, yoos nø yo ken yo be-de o-rum. Da-o nø hyene jet-se un yo cirig m-tupne, nap nø unze gos-o nomoste yow yow. ²⁹ Remen kaane da-o nø hyene kà rem-se rø m-takan, nø nak o ka unze da-o woosunte yow yow.

* **Bør-us op us-tet:11** 13:9-11 Hyen komo: Mati 10:17-20; Ruka 12:11-12. † **Bør-us op us-tet:13** 13:13 Hyen komo: Mati 10:22. ‡ **Bør-us op us-tet:14** 13:14 Hyen komo: Dane 9:27; 11:31; 12:11. § **Bør-us op us-tet:16** 13:15-16 Hyen komo: Ruka 17:31. * **Bør-us op us-tet:24** 13:24 Hyen komo: Isha 13:10; Jowe 2:10,31; 3:15; Hyan 6:12; Izik 32:7. † **Bør-us op us-tet:25** 13:25 Hyen komo: Isha 34:4; Hyan 6:13; Jowe 2:10; Isha 13:10. ‡ **Bør-us op us-tet:26** 13:26 Hyen komo: Dane 7:13; Hyan 1:7.

³⁰ Nip-o mē nō m-rurē, kà zaman-yo yoa te á sē ka rem-se kap se nomoste.
³¹ Tōn-o shir, o-dak nē tōa tees, amba ma-ut re tōa te á.

She'et zongse
(Mati 24:36-44)

³² “Amba da-o ka rem-se he m-takan à, ká hō-de yatt-wū he m-nap á. Kō **yan-tōm-ye Shir** n-Tōn shir, yē nep da-o ka rem-se he m-takan á. Kō Wà un hi un de un wū, wū nap á. Sē o-Tato un wū un hōn-de un wū. Wū nape da-o se he m-takan à. § ³³ Cin da nō nepte da-o ka rem-se he m-takan á, ma'as nō zongse, yish hooge! ³⁴ Sha-mō ut-ma mō ka. Haan-mō un **Wà-wū un net**, a nom untun wa-o-hur wū inē rur ur-hyew à. Wū wongsuru ya-m-senge, ko wū ke un senge-mō un wū nē. Wū dekurū wū ken wan-gaan wū, wū zeerū wū erē wū o-hur, wū ma'as yish hooge.*

³⁵ “Ma'as nō yish hooge remen nō nap da-o wa-o-hur he m-jo'on á. ¿Kō m-rim mō wū he m-jo'on, kō da-o purge, kō kiit rō ús-kan, kō n-sot? ³⁶ Taase wū wōn nō ba o-sakto, nō m-rew. ³⁷ Ma-tò mē nō m-rurē à, mē un rurē kō wū ke, wū ma'as zongse.”

Bor-ús op ús-nass

Yan-co gamag ur-hi de un yage-ut Yeso
(Mati 26:1-5; Ruka 22:1-2; Yoha 11:45-53)

¹ Kuks hō-ut yoor **Yahuda**-nē nomot biki-tō yē rō m-nōm à **Biki-o m-Pas** un **Biki-o ut-Burodi tō ba m-Yist** nē. Gwomo-nē yē un kōn-se Shir un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** nē yē hooburu cōw-yo un ship un Yeso ur-hyow ba hun-nē yē un nap, yē hoot wū.* ² Amba yē zeerū, “A ship wū hō-de o-biki á, taase hun-nē 'yons o-zaaz.”

A duusute Yeso nōm-mō m-shi'igin
un bō-o o-Betanya
(Mati 26:6-13; Yoha 12:1-8)

³ Yeso ro bō-o o-Betanya un hur-o Simōn ko-**cim**. Wū ro un rē un rii-yo m-rē, wū ken ne'a-wū cōwnuru un ur-batta nē de un nōw-mō m-shi'igin† mō un hwor deen. Wū bu'uguru nu-de un ka tur-de. Wū duusuru Yeso mō ur-hi.‡

⁴ Bō wū duusute wū mō à, yē ken yē, yē ro kanē à, yē swooru ús-ryaab. Yē zeerū or un yē nē, “¿Ya hante atte m-naas m-nōw kaane? ⁵ Nōw-mō woosē net nom senge-mō ut-hō zungu-ús tet [300] wū kumut ka hwor-yē. Depete a beeb mō a yaas koob-nē ka hwor-yē.” Yē kangsurū wū.

⁶ Bō Yeso hogute ma-tō un yē à, wū zeerū yē, “Yage nō wū. ¿Remen yan o notte wū m-rangse? Wū nomutu mē rii-yo ur-bon. ⁷ Kō o ke da-o nō mōsse un koob-nē nē. Da-o nō cone à, ka da-o, nō he yē m-'ya m-yar. Amba mē, nō mōsse un mē nē hō-ur bi á. § ⁸ Wū nōmog rii-yo wū hokse m-nōm à. Wū duusute wur-o re nōw-mō m-shi'igin remen zonge-tō un duk re. ⁹ Nip-o mē nō m-rurē, kap be-de a he rwor un **Ma-tò m-Rerem** à, hōno o-dak kap rii-yo ka ne'a-wū nōmē à, a ma'as yo m-rwor remen a bakste un wū nē.”

§ **Bor-ús op ús-tet:32** 13:32 Hyen komo: Ruka 12:36-38. * **Bor-ús op ús-tet:34** 13:34 Hyen komo: Ruka 12:36-38. † **Bor-ús op ús-nass:1** 14:1 Hyen komo: Rwū 12:1-27. ‡ **Bor-ús op ús-nass:3** 14:3 nōw-mō m-shi'igin ut-Girik: nardi. § **Bor-ús op ús-nass:3** 14:3 Hyen komo: Ruka 7:37-38. § **Bor-ús op ús-nass:7** 14:7 Hyen komo: Kara 15:11.

*Yahudas ya'aste Yeso**(Mati 26:14-16; Ruka 22:3-6)*

¹⁰ Da-o Yeso un yan-neke-mo un wu ne ro m-nom **Biki-o m-Pas** à, Yahudas Iskariyoti, wan-gaan be-de un ka op un yoor-ye, haaru be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir remen ye hongsuté bo wu he ye bobse un Yeso à. ¹¹ Bo ye hogute kaane à, ye nomuru o-zak. Ye essuru ut-ma un wu ne ye ya'as wu hwor. Wu ne wu zeeru hoob-o o-cow wu ya'aste Yeso un kom-to un ye.

*Yeso reeg Biki-o m-Pas un yan-neke-mo un wu ne**(Mati 26:17-25; Ruka 22:7-14,21-23; Yoha 13:21-30)*

¹² A woon da-o un ho-de ur-takan de **Biki-o ut-Burodi to ba m-Yist**, ho-de un m-penem un ca remen baks un ho-de ye rwuunte o-Masar à. Yan-neke-mo un wu ye zeeru wu. “¿Ke ne o o cone te he te nomo wo rii-yo m-re yo **Biki-o m-Pas**?”

¹³ Wu tomuru nen yoor be-de un yan-neke-mo un wu. Wu zeeru ye, “Cow no o-bo. Da-o no cowe, no go'one un wu ken campo-wu ne. Wu ro un tur-de m-ho ne ur-hi. No dore wu. ¹⁴ Hur-o wu cuwe, no cuw no zee wa-o-hur, ‘Wa-ur-yoos-wu zee, “¿ke ne o wu he m-comse ne wu reet **Biki-o m-Pas** un yan-neke-mo un wu ne?” ’ ¹⁵ Wua kute no caari-o o-kuke o a ma'e n-ton un or un o o-kuke à. O ro zongse us-saw ne n-me. Kaane o, no he na m-nome rii-yo o-biki.”

¹⁶ Yan-neke-m Yeso ruuru. Ye cowuru o-bo. Ye 'wossuru bo Yeso ruru ye à. Ye nomuru wu rii-yo m-re yo **Biki-o m-Pas** kane.

¹⁷ Bo ho-ur hebute à, Yeso wooru mosse un ka op un nen yoor-ye ne. ¹⁸ Ye ro m-re un rii-yo m-re, Yeso zeeru ye, “Nip-o me no m-rure. Wu ken wan-gaan-wu be un no, wua ya'as me un kom-to un yan-yage-ut re, wu te m-re te un wu ne à.”*

¹⁹ Men-ut naasuru ye, ye taknuru us-cot un gaan un gaan. Ko wu ke wu zeeru, “¿Me wu o?”

²⁰ Wu zeeru ye, “Wan-gaan be un no, no nen op un yoor, wu tette m-re kok-ur gaan à. ²¹ Wu dooru ye m-zee, remen me **Wa-wu un net**, man meres bo a gene be-de un Ma-to Shir à. Amba ka net-wu he me m-ya'as à, wua su ur-koob, otte a ro makt wu un hono o-dak á, roa jiish wu.”

*Yeso kutute yan-neke-mo un wu cow-yo un baks un mar-mo un wu**(Mati 26:26-30; Ruka 22:15-20; 1Kor 11:23-25)*

²² Ye ro un re un rii-yo m-re, Yeso dekururu ur-burodi, wu bomuru Shir. Ka da-de ne, wu bosuru, wu wonguru ye. Wu zeeru ye, “Hombe no, wur-o re o.” ²³ Wu deknuru ya o-kok un ho-mo un yakar-ye un 'yo-yo o-anab ne. Bo wu nomte ur-bongon be-de Shir à, wu ya'asuru kap mo un ye. Ye swooru.

²⁴ Wu zeeru, “Hyo-m re mo mo un shoos un swor o-nu o Shir suru no à, mo a he m-dusune remen hun-ne deen à.† ²⁵ Nip-o me no m-rure man do swo un ho-mo o-anab á, se ka ho-de um he m-swo m-pu mo à, be-de un **Gwomo-to Shir** à.”

²⁶ Bo wu komte ye m-rure kaane à, ye huru Sep-o ur-Bongon de Shir. Ye ruuru, ye haaru un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**.

* **Bor-ús op ús-nass:18** 14:18 Hyen komo: Bong 41:9. † **Bor-ús op ús-nass:24** 14:24 Hyen komo: Rwu 24:8; Irimi 31:31-34.

Bitrus a nom she-mo un nap-m Yeso
(Mati 26:31-35; Ruka 22:31-34; Yoha 13:36-38)

²⁷ Yeso zeeru ye, “Kap-m no noa som me. Me un zee yo ka remen a geneste be-de un Ma-to Shir unze:

“ ‘A ho wa-ur-gut de un ca,
us-rek ca he m-caage.’[‡]

²⁸ Amba da-o a 'yonsu me un hoog ne, man be no m-wo un dak-o o-Gariri.” §

²⁹ Bitrus zeeru, “Ko ye som wo kap, me kam man som wo á.”

³⁰ Yeso zeeru wu, “Nip-o me wo m-rure, Bitrus, ko un ka tet-mo mo roone à, rii-o keeg-yo o-kiit kenet so-o yoor, woa nom she-mo un nap-us re so o-tet.”

³¹ Bitrus shasuru m-'wons ne. Wu zeeru, “Ko a roa ho me mosse un wo ne, man nom she-mo un nap-m ru á.” Kap mo un ye ka ye zee.

Yeso konog Shir
un Haag-o un 'yo-se o-Zetun
(Mati 26:36-46; Ruka 22:39-46)

³² Yeso ne un yan-neke-mo un wu ne, bo ye heete un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun** à, ye wooru de ken tuk-de de a m-zee o-Gesemani à. Yeso zeeru ye, “She'et no kane, um konoste Shir.” ³³ Wu dekuru Bitrus un **Yakubu** un **Yohana** ne, wu taknu swor ur-koob deen. Wu ro us-barag, men-ut naasute wu deen. ³⁴ Wu zeeru ye, “Men-ut naasute me deen. Wo hyene, o zee met hoog á. Wasu no me kane, no she'et zongse.”

³⁵ Wu arguru co hiin. Bo wu arge o-co à, wu kwukturu n-dak, wu konuru Shir. Wu zeeru, “¿Ko nomutu wo o dossu me ka swo ur-koob de?” ³⁶ Wu dooru m-zee, “Abba,* Tato re, ko yo ke rii-yo yo ro m-nome be un du. Um conog o dossu me ka swo ur-koob de. Amba yanze barag-us re se o he m-dore á, se barag-us ru.”

³⁷ Bo wu muunte be-de ye ro à, wu 'wossuru ye ro m-rew. Wu zeeru Bitrus, “¿Simon, rew-mo no rotte? Ashi, ¿noa hoks m-she'et zongse ko hiin á? ³⁸ She'et no zongse, yish hoog, no ma'as un kon-se Shir, taase no he'ebe **ur-ba'as** da-de a megre no. Me un zee yo ka remen kukt-o tunuste o nom rii-yo depe à, amba wur-o rott m-'wons á.”

³⁹ Ka da-de, Yeso dooru m-warag komo wu yage ye. Wu konuru Shir. Wu dooru m-rwor bo wu ro rworge à. ⁴⁰ Har m-moka komo, wu dooru m-muun. Wu 'wossuru ye ro m-rew. Rew-m bupste ye deen. Bo ye zutute à, ye taaguru ma-to ye he wu m-shas à.

⁴¹ Wu dooru m-warag remen wu konot Shir. Bo wu do m-muun, o atette-o à, wu zeeru, “¿Har m-moka wuwe-de no rotte m-rew ne? Bo'osute kaane, da-o wooste. Gwot me **Wà-wu un net**, a ya'astu me un kom-to un ya-ut-**ba'as**. ⁴² Ine no, a kew no wu! Gwot! Ká net-wu ya'asu me à, wu ka yow yow.”

Yahuda-ne shik Yeso
(Mati 26:47-56; Ruka 22:47-53; Yoha 18:3-12)

⁴³ A kane, rii-yo wu bitute nu, Yahudas, wan-gaan be-de un ka op un yoor-ye, wu woosunte un moor-to un hun-ne ne deen. Ye ro ut-magay ne ut-ko ne. Gwomo-ne ye un kon-se Shir, un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ne, un sek-ye ye un **Yahuda-ne**, ye tomnu ye.

‡ **Bor-ɔs op ɔs-nass:27** 14:27 Hyen komo: Zeka 13:7. § **Bor-ɔs op ɔs-nass:28** 14:28 Hyen komo: Mati 28:16. * **Bor-ɔs op ɔs-nass:36** 14:36 ut-Arameki: Abba.

⁴⁴ Wʉ he wʉ m-ya'as à, wʉ be'este wʉ gemeste ʉr-hi ʉn ye ne ʉnze, “Wʉ ʉm he m-hamat à wʉ wʉ ship nɔ wʉ, nɔ neke ʉn wʉ ne, nɔ 'er wʉ ʉr-bon ne.”

⁴⁵ Bɔ ʉn woɔn-m Yahudas wʉ haaru be-ʉr Yeso, wʉ zeeru, “Wa-ʉs-Nap.” Yahudas hamturu wʉ. ⁴⁶ Ye hwooru ʉt-kom, ye shipuru wʉ. ⁴⁷ Se wan-gaan be-de ʉn **yan-neke-m Yeso** ye wʉ ro eso kanɛ à, wʉ muusuru magay-o ʉn wʉ. Wʉ ceturu ko-guw-wʉ ʉn ko-Gwomo-wʉ ʉn kon-se Shir. Wʉ kupsuru wʉ o-to.

⁴⁸ Yeso zeeru ye, “¿Nɔ ʉn rwuun ʉt-magay ne ʉt-ko ne, nɔ shipt me ʉntun ko-hyow? ⁴⁹ Kɔ de ke ho-de me mosse ʉn nɔ ne ʉn **Pyo-o Shir**, me nɔ m-yoose. Nɔ ship me á. Amba se a nomutu me bɔ a gene be-de ʉn Ma-to Shir à.”† ⁵⁰ Ka da-de ne, yan-neke-mo ʉn wʉ kap ye yaguru wʉ. Ye arguru m-som.

⁵¹ Se wʉ ken wan-campo wʉ, wʉ cop rii á se o-gund ʉn hon-de ʉn o, wʉ doruru Yeso. Bɔ wʉ dorute Yeso à, ye shipuru wʉ. ⁵² Ye rumsuru gund-o ʉn wʉ. Wʉ somuru bɔ Shir mate wʉ à.

A heete Yeso be-de ʉn piish ʉt-ma

(Mati 26:57-68; Ruka 22:54-55,63-71; Yoha 18:13-14,19-24)

⁵³ Ye nekuru ʉn Yeso ne be-de ʉn ko-Gwomo-wʉ ʉn kon-se Shir. Kap Gwomo-ne ye ʉn kon-se Shir ʉn sek-ye ye ʉn **Yahuda**-ne, ʉn yan-Yoos-de ʉn **karamsa-o Mosa** ne ye morguru be-ʉr Yeso. ⁵⁴ Bitrus ne wʉ donduru wʉ m-pupa ne har ʉn 'woog-o ʉn hur-o ko-Gwomo-wʉ ʉn kon-se Shir. Wʉ she'eturu be-de ʉn guw-ne ye ʉn ko-Gwomo-wʉ ʉn kon-se Shir. Wʉ ro ʉn hwo'ot o-ra mosse ʉn ye ne.

⁵⁵ A kanɛ Gwomo-ne ye ʉn kon-se Shir ʉn **Morog-de ʉn Sek-ye** ne, yan-ya-ʉt-ma, kap ye hooburu rii-yo a hette m-zee Yeso nomog **ʉr-ba'as** à remen ye hoot wʉ, amba ye kum á. ⁵⁶ Ye ken ye deen ye sakkuru wʉ ʉt-ma ʉt-bɔ amba ma-to ʉn ye to haan ʉt-gaan á.

⁵⁷ A kanɛ komo ye ken campo-ne ye inuru eso, ye dooru wʉ ce'e ʉt-bɔ: ⁵⁸ Ye zeeru. “Te hogute wʉ zeeg wʉa hees **Pyo-o Shir** o hun-ne ma'e à, rii-yo ho-ʉt tet nomot wʉ me'es o hor-o, yanze ne ma-to ʉn ko-hun á.”‡

⁵⁹ Kap ʉn kaane ne, ma-to ʉn ye to haan ʉt-gaan á.

⁶⁰ Ko-Gwomo-wʉ ʉn kon-se Shir wʉ inuru n-tete o ʉn ye. Wʉ cituru Yeso. Wʉ zeeru, “¿Wɔ ʉn to ken ma-to ne to o he m-shas, be-de ʉn ma-to ka hun-ne ye ro m-rwor mosse ʉn wɔ ne?” ⁶¹ Amba Yeso ro temb o ʉn wʉ. Wʉ shas ʉt-ma á. Ko-Gwomo-wʉ ʉn kon-se Shir wʉ dooru wʉ m-cit komo. Wʉ zeeru, “Ashi, ¿wɔ wʉ, **Kiristi**, Wà-wʉ ʉn wa-o-kwum-wʉ Shir tomnu te?”

⁶² Yeso zeeru, “Me wʉ.§ Noa hyen me komo, me **Wà-wʉ ʉn net**, me tara ʉn kom-o ʉr-re o Shir Wa-ʉr-Beeb.* Noa hyen komo me m-rwuun n-me ʉt-ke'ente n-Ton shir.”†

⁶³ Ko-Gwomo-wʉ ʉn kon-se Shir swooru ʉs-ryaab deen. Wʉ yishuru gund-o ʉn wʉ. Wʉ zeeru, “¿To ke ma-to a cone m-hoge komo? ⁶⁴ Nɔ hogute de yo'og-o wʉ yo'oge Shir à! ¿Re nɔ hyan?”

Ye zeeru, “Wʉ wooste m-ho!”‡ ⁶⁵ Ye ken ye taknu wʉ m-copse m-ta. Ye hokkuru wʉ yish, ye wosuru wʉ ʉr-dembe. Ye zeeru, “Ruru te wʉ wosu wɔ m-moka à!” Guw-ne komo ye ma'asuru wʉ ʉn hwooge ʉt-raag.

† **Bɔr-ʉs op ʉs-nass:49** 14:49 Hyen komo: Ruka 19:47; 21:37. ‡ **Bɔr-ʉs op ʉs-nass:58** 14:58 Hyen komo: Yoha 2:19. § **Bɔr-ʉs op ʉs-nass:62** 14:62 Hyen komo: Rwuun 3:14. * **Bɔr-ʉs op ʉs-nass:62** 14:62 Hyen komo: Bɔng 110:1. † **Bɔr-ʉs op ʉs-nass:62** 14:62 Hyen komo: Dane 7:13. ‡ **Bɔr-ʉs op ʉs-nass:64** 14:64 Hyen komo: Rewi 24:16.

Bitrus nomog she-mo un nap un Yeso
(Mati 26:69-75; Ruka 22:56-62; Yoha 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Ye ka ro un kuke-o a ma'e n-ton un or un o o-kuke à. Ye ro un piishe un Yeso ut-ma. Bitrus ro o-'woog n-dak. Wu ken wan-ne'a-wu ne, ko-guw-wu un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, ⁶⁷ wu hyanuru Bitrus ro un hwo'ot o-ra. Wan-ne'a gwotururu Bitrus, wan-ne'a zeeru, "Wo mosse un Yeso ne ka wa-o-Nazaret-wu."

⁶⁸ Amba Bitrus nomuru m-she. Wu zeeru, "Me nap yo wo rwor á." Wu arguru m-rwuun un 'woog-o un pyo. Keeg-o o-kiit kanuru.

⁶⁹ Ka wan-ne'a-wu komo dooru gwot un Bitrus. Wu taknu rure un ye ro eso eso kané à, "Wu ka, **wan-neke-m Yeso** wu." ⁷⁰ Amba Bitrus dooru m-nom m-she komo.

Bu doote hiin à, ye ro kané eso eso à, ye zeeru Bitrus, "Nip-o, wo **wan-neke-m Yeso** wu remen wa-o-Gariri o ro."

⁷¹ Wu taknu us-tond. Wu zeeru, "Me nap ka net-wu wu notte un ma-to un wu á."

⁷² Un ra-o wu komte m-rwor à, un gyept-o un yish, keeg-o o-kiit kanuru ayoo-re-o. Bitrus baksuru ma-to Yeso ruru wu à. Unze "rii-o keeg-o o-kiit kenet so-o yoor, woa nom she-mo un nap-us re so o-tet." Bu wu bakste ka ma-to à, wu heburu us-'won.

Bor-ús op us-taan

A heette Yeso be-ur Biratus
(Mati 27:1-2,11-14; Ruka 23:1-5; Yoha 18:28-38)

¹ Bu ish gesté à, Gwomo-ne ye un kon-se Shir, un sek-ye ye un **Yahuda**-ne, un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ne, bu un yan-ya-ut-ma, ye gamuru ur-hi, ye nekuru un Yeso ne, ye ya'asuru **Biratus** wu. **Roma**-ne sagbute Biratus Ko-Gwamna-wu un ka dak-o.

² **Biratus** cituru Yeso, "¿Wo wu ro ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?" Yeso zeeru wu, "Ee, o rworog hond hond."

³ Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye ma'asuru wu un sakke ut-**ba'as** deen.

⁴ **Biratus** dooru wu m-cit komo. Wu zeeru, "¿Wott o ken shas-o o he m-shas á? ¿Hoge moor-to ut-**ba'as** to ye seku wo à?"

⁵ Yeso do m-shas á, har **Biratus** bopuru o-nu.

Hun-ne zee a kem Yeso n-te o-kan
(Mati 27:15-26; Ruka 23:13-25; Yoha 18:39—19:16)

⁶ To, da-de un ka biki-o, **Biratus** weste m-ho'sunde un wa-ur-**ba'as**-wu a ka'e à, wan-gaan wu hun-ne kone à. ⁷ Wu ken wu ro kon wu a m-zee Barabas à. Wu ro ke'o à, mosse un ye ken yan-koob-de o-dorotte ye ne à, ye h'e net be-de m-dum à. ⁸ Hun-ne ut-moor ne hyoknuru, ye taknuru us-kon be-ur **Biratus**, ye ro m-zee wu nomu ye rii-yo wu wete m-nom à.

⁹ **Biratus** cituru, "Wata, ¿no un con o um hosu no ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?" ¹⁰ Wu un cit ye kaane remen wu nepste unze shoob-de rwo'e Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye ya'aste wu. ¹¹ Amba Gwomo-ne ye un kon-se Shir sho'ogsuru hun-ne ut-moor ne remen **Biratus** ho'osuntu ye Barabas.

¹² **Biratus** dooru ye m-zee komo, "¿Ya um he m-nomu ne un ka wu no zee wu ro ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?"

¹³ Ye 'yonsuru us-cor komo, ye zeeru, "Kam wu n-te o-kan."

¹⁴ **Biratus** zeeru, "¿Remen yan o ne? ¿Yan rii-yo ne wu nome?" Ye dooru 'yonsu us-cor, ye zeeru, "Kam wu de n-te o-kan."

¹⁵ **Biratus** ne, bɔ wu cone nome un moor-to un hun-ne bɔ ye cone à, wu ho'osuru ye Barabas. Wu rwo'uru a bu Yeso us-bukku. Da-o a komse wu m-dum us-bukku à, wu ya'asuru karma-ne, ye kemet wu n-te o-kan.

*Karma-ne nomote Yeso ur-ar
(Mati 27:27-31; Yoha 19:2-3)*

¹⁶ Karma-ne heeturu Yeso un 'woog-o un pyo-o **Biratus**. Ye morogsuru kap ye kuse un kur-de un ye à. ¹⁷ Ye cupuru wu cop-o un ho-m jaas-mo o ut-gwomo. Ye ceeru o-gond o un yokor, ye cupuru Yeso ur-hi. ¹⁸ Ka da-de ne, ye taknu wu ur-gas de ur-ar. Ye zeeru, "Ko-Gwomo, hoog ru she'et, ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne." ¹⁹ Ye ko'oturu wu ur-hi o-ko o-ko, ye copsuru wu m-ta. Ka da-de, ye kwukturu n-co o un wu unze dorotte-o ka ye wu m-nome. ²⁰ Da-o ye komse wu m-nome ur-ar à, ye possuru wu ka cop-o un ho-m jaas-mo o, ye muuturu wu o ma un wu cop-o, ye ruuturu wu n-do remen ye kemet wu n-te o-kan.

*A kamag Yeso n-te o-kan
(Mati 27:32-44; Ruka 23:26-43; Yoha 19:17-27)*

²¹ Bɔ ye ro wu m-ruut à, ye go'onuru un wu ken wu ne. A ro wu m-zee Simon wa-o-Kireni, tato Arekanda ne un Rupus. Wu ro m-jo'on so o-kat. Ye gakturu wu, wu dek ka **kan**-o ye hette kam un Yeso à.* ²² Ye ruuturu Yeso de ken be-de, a de m-zee o-Gorogota, (wata, be-de un caar-o ur-hi). ²³ Bɔ ye woote wu kane à, ye tebburu wu m-modi mosse us-baat ne se a m-zee o-**mur** à. Ka baat-se ro m-haab m-hoog, amba wu swo á ²⁴ Ka da-de ne, ye kamuru wu o-**kan**. Bɔ ye keme wu à, ye wonguru hi un de un ye cop-to un wu. Ye ro un nom o-gwambe remen ye hyenet rii-yo kowan he m-kum à.†

²⁵ Kwom-us jero se n-sot, ye kame wu n-te o-**kan**. ²⁶ Wu a kame o-**kan** à, ye ro un gen un **ba'as-de** un wu a sakuru n-ton un hi-de un wu. Ba'as-ur Yeso de ka, "Ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne." ²⁷ Ye kamuru wu un yan-kwup-de un hun-ne ne nen yoor n-te ut-kan, wan-gaan un kom-o Yeso o ur-re, wan-gaan un kom-o ur-kwanta.‡§ ²⁹ Ya-m-arag un cow ye zeeru wu m-rure un ma-ut jaas-to. Ye ma'asuru wu m-pakte ur-hi, ye un zeebe, "Huun! Wo wu zee woa hees **Pyo-o Shir**, o warag o do m-ma ho-ut tet à,* ³⁰ kergene o-**kan**, o gu hi un du!"

³¹ Kaane tomso Gwomo-ne ye un kon-se Shir un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ne ye ma'asuru wu un nome ur-ar un hi un de un ye. Ye zeeru, "Wu guug ye ken ye, wu hoks gun hi un de un wu á. ³² Urege wu ro **Kiristi**, ko-Gwomo-wu un **Isra**-ne wu, kergene o-**kan** m-moka a hyenet a dekt!" Ka ye a kame ne mosse un wu ne à, ye ma'asuru wu ut-reeb.

*Mar-m Yeso
(Mati 27:45-56; Ruka 23:44-49; Yoha 19:28-30)*

³³ Ho-ur ro ur-hi hond hond, comb-o swoonuru hono o-dak kap har kwom-us tet-se m-rim. ³⁴ Kwom-us tettu ne Yeso 'yonsuru us-cor 'wons-m-'wons, wu zeeru un rem-de un wu, "Eroi, Eroi, ¿rama sabaktani?" Unze, "Shir re, Shir re, ¿remen yan o ne o jorutu me?"†

* **Bqr-qs op qs-taan:21** 15:21 Hyen komo: Roma 16:13. † **Bqr-qs op qs-taan:24** 15:24 Hyen komo: Bong 22:18. ‡ **Bqr-qs op qs-taan:27** 15:27 Mo ken gen-mo un do ci-o kwooz un eer 28Bo ye keme ye kaane à, ye shooste Ma-to Shir to wu rwo'e wu ken wu gen to à, "Ye mossute wu un ya-ut-ba'as ne." Remen ye muste wu unze wa-ut-ba'as-wu wu ro. Hyen: Ruka 22:37. § **Bqr-qs op qs-taan:27** 15:27 Hyen komo: Isha 53:12. * **Bqr-qs op qs-taan:29** 15:29 Hyen komo: Bong 22:7; 109:25; Mark 14:58; Yoha 2:19. † **Bqr-qs op qs-taan:34** 15:34 Hyen komo: Bong 22:1.

³⁵ Ye ken ye ro kanɛ eso eso. Bɔ ye hogutɛ kan-ɔs Yeso à, ye nap yo wu rɔ m-zee á, ye zeeru, “Hogu nɔ, wu rɔ un eeg-ɔs **Ereja**.”

³⁶ Wan-gaan be-de un ye wu somnuru o-rek, wu shoosuru o-poog un ho-mo o-anab-mo o-zambo. Wu sakuru n-te o-ko, wu tebburu Yeso wu su. Wu zeeru, “Yage a hyenet ko **Ereja** a haan wu kerguntute wu à.”‡

³⁷ Ka da-de ne, Yeso 'yonsuru ɔs-cor 'wɔns-m-'wɔns. Hoog-o un wu arguru m-neke.

³⁸ Bɔ Yeso merte à, gund-o a sentɛ ish-o un “Be-de un Shir de jiishe ba mukop à” un **Pyo-o Shir** un bɔ-o o-Urusharima, o yishuru zee-mo n-ton har n-dak. § ³⁹ Wan-co-wu un karma-ne o-zungu wu ro kanɛ eso, wu hyanuru mar-m Yeso. Wu zeeru, “Nip-o, ka net-wu **Wà-wu Shir** wu.”

⁴⁰ Ye ken ne'a-ne ye ro kon tomso, ye ro m-segbe rii-yo nome à. Be-de un ye **Meri** ro kon wa-o-Magudarin, Sarome wu, **Meri** inu **Yakubu** rek-wu un Yosi. ⁴¹ Da-o Yeso ro un dak-o o-Gariri à, Kà ne'a-ne ye, ye ro wu m-dore. Ye ro wu m-reegte. Ye ken ne'a-ne ye ro kon tomso ne deen ye shie wu o-Urusharima à.*

A jok u-ur Yeso

(Mati 27:57-61; Ruka 23:50-56; Yoha 19:38-42)

⁴² Kap yo ka yo un kor ho-de ur-Jaw. Ho-de un zonge-to un **Ho-de ur-Wuwe** de un **Yahuda**-ne. ⁴³ **Yusuhu** ko-ya-o-Aramatiya haante ho-de Yeso mare à m-rim. Kashi un net-wu be-de un sek-ye yan-ya-ut-ma. Wu rɔ ur-'er Shir rwunte un gwomo-to un wu ne. **Yusuhu** nomuru jaab-o ut-men, wu cowuru be-ur **Biratus**. Wu konuru Biratus ya'as wu u-ur Yeso. ⁴⁴ **Biratus** wu dek unze Yeso mereste á. Wu agnuru wan-co-wu un karma-ne o-zungu, wu cituru wu ko Yeso mereste à. ⁴⁵ Da-o wan-co-wu un karma-ne o-zungu rure **Biratus** unze Yeso she'esute m-mar ne à, wu ya'asuru **Yusuhu** ur-u. ⁴⁶ Ka da-de ne, **Yusuhu** haaru, wu oonuru gund-o pus-o o ur-bon. Wu kergunturu Yeso. Wu hokuru wu un o. Wu dekuru wu, wu russuru wu un o ken saag-o o a ro henge n-te o-ta'ar à. Wu yirigturu caari-o o-ta'ar, wu zwopuru ish-o un saag un o. ⁴⁷ **Meri** wa-o-Magudarin un **Meri** inu Yosi ye gwoturu be-de **Yusuhu** russu wu à.

Bɔr-ɔs op ɔs-cind

Ine-m Yeso be-de un margan-ne

(Mati 28:1-8; Ruka 24:1-12; Yoha 20:1-10)

¹ Bɔ ho-ur hebute à, **Ho-de ur-Wuwe**, **Meri** Magudarin, un Sarome ne, un **Meri** (inu **Yakubu**) ne, ye haaru, ye oonuru now-mo m-shi'igin ye duusute u-ur Yeso. ² Ish gasuru n-sot n-sot, ho-de o-Rahadi, ho-ur rɔ mdakan ye haanuru un saag. ³ Ye ro m-neke ut-om ut-om. Ye cituru hi un de un ye, “¿Wa he na m-yirikte un ka ta'ar-o un ish-o un saag?”

⁴ Bɔ ye woote à, ye gwodburu, ye 'wossuru a yirigsute o-ta'ar. ⁵ Ye cowuru un saag. Bɔ ye tuwte un saag à, ye 'wossuru ko-beeb tara so un kom-o a re un cop-o o-gund ne o pus-o, o m-seeb. Ye zapuru ɔs-zap.

⁶ Amba **wan-tom-wu Shir** zeeru ye, “Nɔ hoge o-gyer á. Nɔ un hoob-o Yeso wa-o-Nazaret-wu a kame o-kan à. Ai, wu rɔ kon á. Wu inute be-de m-margan ne un hoog ne. Gwot nɔ, be-de ka de a rustu wu à. ⁷ Neke nɔ,

‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:36** 15:36 Hyen komo: Bɔng 69:21. § **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:38** 15:38 Hyen komo: Rwu 26:31-33. * **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:41** 15:40-41 Hyen komo: Ruka 8:2-3.

nọ rure yan-neke-mọ ụn wụ kap ụn Bitrus ne. Nọ zee, 'Yeso a be nọ m-wọ ụn dak-o o-Gariri. Reenọ o nọ he wụ m-hyan bọ wụ rure nọ à.' ”*

⁸ Ka ne'a-ne ye ruuru us-rek us-rek be-de ụn saag gyer-o-gyer. Ye ma'asuru us-zap. Ye tepse net ụn cow á.

[To ken takurda-to ụn n-ga to rott Mark 16:9-20 á.]

Meri hyanag Yeso ụn hoog ne

(Mati 28:9-10; Yoha 20:11-18)

⁹ Da-o Yeso ine ụn hoog ne à, ho-de o-Rahadi, ụn co ụn co wụ rwunturu hi ụn de ụn wụ be-ur **Meri** wa-o-Magudarin. Wụ wụ Yeso ruute **ya-ut-kot** nen ta'oor ụn hi-de ụn wụ. ¹⁰ Ka ne'a-wụ haaru be-de ụn **yan-neke-m Yeso**. Wụ 'wossuru hur-de ụn ye naasute. Ye ro us-'won. Wụ ruru ye rii-yo takne à. ¹¹ Da-o ye hoge Yeso inute ụn hoog ne à, har **Meri** hyeneste wụ, ye dek ma-to ụn wụ unze wụ hyanag wụ á.

Yan-neke-m Yeso hyanag

Yeso ụn hoog ne

(Ruka 24:13-35)

¹² Bọ a jimite à, Yeso rwunturu hi ụn de ụn wụ be-de ụn yan-neke-mọ ụn wụ nen yoor da-o ye ro m-ha o-kot à. Amba wụ baramsute, sa o zee wụ ken net-wu. ¹³ Ye warguru, ye ruru ye kuse be-de ụn yan-neke-mọ ụn wụ à, amba ka ye kuse à ye dek ma-to ụn ye unze ye hyanag Yeso á.

¹⁴ Da-o hor-o, yan-neke-mọ ụn wụ ro ụn re ụn rii-yo m-re, nen op o-gaan. Yeso rwunturu hi ụn de ụn wụ be-de ụn ye. Wụ nakuru ye ut-to remen koob-de ụn sher-mọ ụn ye ụn cikt-de ụn ye ne. Ye bop ma-to ụn ye hyane wụ inute ụn hoog ne á.

Yeso ya'aste yan-neke-mo

ụn wụ m-senge

(Mati 28:16-20; Ruka 24:36-49; Yoha 20:19-23; Seng 1:6-8)

¹⁵ Yeso zeeru ye, “Neke nọ hono o-dak kap, nọ ko'ot **Ma-to m-Rerem** to Shir be-de ụn ko wụ ke net-wu.† ¹⁶ Bọ ụn wụ shere ụn ka **Ma-to m-Rerem** to à, komo a yo'os wụ m-ho, Shir a sokse wụ **ba'as-to** ụn wụ. Amba wụ shere ụn ka **Ma-to m-Rerem** to á a piishe wụ ut-ma untun wa-ur-ba'as a 'ye wụ ur-koob. ¹⁷ Ka ye shere ụn Ma-ut re to m-Rerem à, yea nom rem-se ut-hyat. Har ụn beeb ụn de, yea ruut **ya-ut-kot**. Yea teper ụn rem-to ye yoose á. ¹⁸ Ko ye ship hwo ụn kom-to ụn ye, ko ye su pere ba m-nap, yea mer á. Ye **seke** ya-us-gom kom-to ụn ye, ka gom-se a te.”

Shir dek Yeso n-Ton shir

(Ruka 24:50-53; Seng 1:9-11)

¹⁹ Da-o Yeso Wan-Koyan na komse rure ụn yan-neke-mọ ụn wụ ka ma-to à, Shir dekuru wụ n-Ton shir. Wụ she'eturu ụn kom-o a re-o Shir.‡ ²⁰ Ye ne yan-neke-mọ ụn wụ, ye ruuru ko kene ye ro m-ko'ot ụn **Ma-to m-Rerem** to Shir. Yeso Wan-Koyan na wụ ro ye m-gu. Wụ ro m-do'e ụn ma-to ụn ye m-'wons ut-hyat ne to ye ro m-nom à.

* **Bor-ús op ús-cind:7** 16:7 Hyen komo: Mati 26:32; Mark 14:28. † **Bor-ús op ús-cind:15** 16:15 Hyen komo: Seng 1:8. ‡ **Bor-ús op ús-cind:19** 16:19 Hyen komo: Seng 1:9-11.

Takurda-o Ruka

Rem-se rɔ n-mɛ à:

M-zante 1:1-4

O-mat ut-yakar ne to ma Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho un to ma Yeso ne 1:5—2:52

Senge-m Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho 3:1-20

Yo'os un Yeso m-ho ut-meger ne 3:21—4:13

Senge-m Yeso n-mɛ un hun-ne ye o-Gariri 4:14—9:50

Cir-mo Gariri ha-mo o-Urusharima 9:51—19:27

Ho-ut ta'voor-to ur-kom yow yow o-Urusharima ne 19:28—23:56

Rwuun-mo un Wan-Koyan cas, un da-mo un wu ne n-ton un ine-mo un wu ne ut-marimar 24:1-53

Ur-gas

¹⁻⁴ Wu ma re, ko-Gwomo Tiyyaporus, o nepste un zee reeno n-ga, Shir zeeɔ wua tomon Wa-m-Rur. Hun-ne deen nomog m-senge ye geneg rii-yo Shir zee à, yo shiig o-nip. Ye geneg yo a ruru na à un nu-o un ye hyane ka rii-yo à, ur-takan un komo ka ye rwore ka ma-to à. Remen kaane um byaragte ur-bon ne, ka ma-to ne ur-takan um cekerte a nom ur-bon a gen m-dond m-dond rem ru. Men nom kaane, remen o nept nip-o un ko yo ke rii-yo a yoosu wo à.

A rworog mat-o Yohana

(Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho)

⁵ Da-o **Here** ro ut-gwomo to un dak-o o-Judiya à, wan-**Cow un kon-se Shir** ro kon, jin-de un wu Zakaraya, wu baag-o un wu mosse un wan-**Cow un kon-se Shir** ne à wu a m-zee, Abija. Jin-ur ne'a un wu Erisabatu, wu ma baag-o un wu mossute un yan-**Cow un kon-se Shir** ne.* ⁶ Shir hyanag she'et-de un ye ro ur-bon ne, ye ro komo m-nom un rii-yo Wan-Koyan zee à, ba ut-reeb. ⁷ Ye kum yakar á, remen Erisabatu mat wà á, ko wan-gaan, wu komo un campo un wu ne Zakaraya ye mongsite.

⁸ De ken ho-de Zakaraya ro un senge-mo un wu mo un yan-**Cow un kon-se Shir** n-mɛ un **Pyo-o Shir**, wu ro m-dek un da-o un wu o un guw-mo Shir. ⁹ An dagan wu ur-barag bo yan-**Cow un kon-se Shir** wete m-nom à, remen wu su'ut rii-yo m-shi'igin be-de un Pyo-o un Wan-Koyan. Wu cowuru un **Pyo-o Shir**, ¹⁰ hun-ne ye morge n-do à, ye konuru Shir da-o rii-yo m-shi'igin ro m-tuk à.

¹¹ Wan-tom-wu Wan-Koyan rwuunuru be-de un wu, eso un **Pyo-o Shir**, so un kom-o ur-re be-de rii-yo m-shi'igin ro m-tuk à. ¹² Da-o Zakaraya hyane wu à, hur-ur do'uru wu, ¹³ amba **wan-tom-wu Shir** zeeru wu, “Zakaraya, wo hoge o-gyer á! Remen Shir hogute kon-us ru, komo ne'a ru Erisabatu wua metu wo wà. Woa ege wu ur-jin ‘**Yohana**.’ ¹⁴ Woa nom o-zak, o nemes, ye ken ye komo deen a nom o-zak, remen ka wà-wu! ¹⁵ Wua warag caari-wu un net be-de Wan-Koyan. Wu jar wu su m-ke á, ko yo ken yo untun mo á. **Kukt-o Shir** a garamse wu, cin ba inu un wu mat wu,† ¹⁶ komo wua munte hun-ne ye o-**Isra** deen be-de un ko-Gwomo Shir wu un ye. ¹⁷ Wua tek co-o un Wan-Koyan, o-kukt, m-'wons ne untun **wan-Rwor**

* **Bor-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: 1Nom 24:10. † **Bor-o gaan:15** 1:15 Hyen komo: Qog 6:3.

un Ma-to Shir Ereja. Tat-ne a hoge 'won-de un yakar, ye she'et be-ur gaan, komo wua munte yan-koob-de o-dorotte, un ye ege ne à o-cow, wua zongse hun-ne remen Gos-wu roon."‡

¹⁸ Zakaraya zeeru **wan-tom-wu Shir**, "¿Re ne um he m-nom um nept nip-o? Um mongsute, ne'a re komo ko-mong-wu."

¹⁹ Ko **wan-tom-wu Shir** shasuru, "Me Gebure wu, wu ro m-es un be-de Shir à. Shir tomne me, um ruru wo **Ma-to m-Rerem.** § ²⁰ Amba wo goks tom re o he m-warag o-nip á, un kashi o-da á. Remen wo goks á, wo hoks m-teper á, wo she'et ba m-teper har ho-de ma-ut re rwuunte o-nip à."

²¹ Ka da-o, hun-ne ro Zakaraya ur'er. Ye ro us-barag yo rwo'e wu she'etunte n-me un **Pyo-o Shir** à. ²² Da-o wu rwuune n-do à, wu hoks ye m-tepe á, ye napuru unze wu hyante ut-hyangan un **Pyo-o Shir**. Wu hoks m-teper á, amba wu kuturu ye ut-kom ut-kom.

²³ Bo da-o un wu o un guw-mo Shir un **Pyo-o Shir** teeste à, Zakaraya ji'uru o-hur. ²⁴ Bo a nomte ya o-da hiin à, ne'a un wu Erisabatu kumuru ur-uub wu wukuru o-hur, har reng-us taan. ²⁵ Wu zeeru, "M-moka de ka ur-ho, Wan-Koyan guug me. Wu dossute me m'e be-de un hun-ne!"

A rworog mat-o Yeso

²⁶ Da-o Erisabatu ro ur-uub ne reng-us cind à, Shir tomnuru wan-tom-wu un wu jin-de un wu Gebure un o ken bo-o n-me o-Gariri jin-de un o, o-Nazaret. ²⁷ A tomunte wu be-de un wu ken wan-ne'a-wu, wu nape campo á, wu **Yusuhu** ro ur-ryap à. **Yusuhu** co un jit-ur ko-Gwomo **Dawuda** wu rwuune. Jin-de un ka wan-ne'a-wu **Meri.** * ²⁸ Ko **wan-tom-wu Shir** haante be-de un wu. Wu gassuru **Meri**, "Wan-Koyan ro un wo ne, komo wu ya'ag wo ur-ho!"

²⁹ Hur-ur **Meri** do'uru wu bo wu hoge ma-to un ko-wan-tom-wu Shir à, wu zeeru, un hur-de un wu, "¿Ya un gon gas-de ne de ka?" ³⁰ Ko **wan-tom-wu Shir** zeeru wu, "**Meri**, wo hoge o-gyer á! Shir ya'ag wo ur-ho!"

³¹ Gwotbe wo nom ur-uub, o met wa, komo wo ege wu ur-jin *Yeso.* †

³² Wua nom ut-gos, a eeg wu, wa-wu un Shir n-Ton. Wan-Koyan Shir a sagbe wu ut-gwomo, bo **Dawuda** ro à, ³³ wua nom gwomo-to un jit-o **Yakubu** ba m-ta, gwomo-to un wu toa te á!"‡

³⁴ **Meri** zeeru ko-wan-tom-wu Shir, "Me wan-ne'a-wu, me nap campo á. ¿Re ne o ka rii-yo he m-nome?"

³⁵ **Wan-tom-wu Shir** shasuru wu, "**Kukt-o Shir** a haan be un du, un 'wons-mo Shir ne n-Ton, remen kaane wo nom ur-uub. Ka wa-wu, wu o he m-mat à, wut **ur-ba'as** á, remen kaane a eeg wu wa-wu un Shir. ³⁶ Baks ko-yan-baag-o ru Erisabatu. A ro zee wua met yakar á, amba wu ka m-moka ur-uub ne reng-us cind, ko-mong-wu komo. ³⁷ Yatt rii-yo Shir a hoks m-nom á." §

³⁸ **Meri** zeeru, "Me ko-guw-wu Wan-Koyan wu um ro, Shir zee kaane bo o zee à." Ka da-de **wan-tom-wu Shir** aguru.

Meri heete Erisabatu ut-tuw

³⁹ Bo rewete ut-ho hiin à, **Meri** zonguru hor-m-hor wu heet o ken bo-o un dor-to un dak-o o-Judiya. ⁴⁰ Wu cowuru hur-o Zakaraya, wu gassuru

‡ **Bor-o gaan:17** 1:17 Hyen komo: Mara 4:5-6. § **Bor-o gaan:19** 1:19 Hyen komo: Dane 8:16; 9:21. * **Bor-o gaan:27** 1:27 Hyen komo: Mati 1:18. † **Bor-o gaan:31** 1:31 Hyen komo: Mati 1:21. ‡ **Bor-o gaan:33** 1:32-33 Hyen komo: 2Sam 7:12-13,16; Isha 9:7. § **Bor-o gaan:37** 1:37 Hyen komo: Taka 18:14.

Erisabatu. ⁴¹ Bɔ Erisabatu hogute gas-ur **Meri** à, wan-yaar-wu rɔ un men-to un wu à nukuru. **Kukt-o Shir** gamsuru Erisabatu. ⁴² Wu 'yonsuru us-cɔr wu zeeru, "O jiishte ne'a-ne kap o-kwum, komo ko-ya-o-kwum-wu ka wà-wu o he m-mat à! ⁴³ ¿Remen yan o um hette kum un ka rii caari-yo, inu un Gos-wu heenute me ut-tuw? ⁴⁴ Da-o um hoge gas un du à, wan-yaar-wu rɔ n-me un men-ut re à nukuru o-zak. ⁴⁵ Ko-ya-o-kwum-wu, wu gokse rii-yo Wan-Koyan zee wua nom à!"

Sep-o Meri o ur-bongon

- ⁴⁶ **Meri** zeeru,
 "Hur un de rɔ m-bom un Wan-Koyan.
⁴⁷ Hoog-m re nomog o-zak remen Shir **Wan-Gwu** re,
⁴⁸ Remen wu bakste un me ne rek-wu,
 be-de un yan-guw-mo un wu!
 M-moka hun-ne kap yea eeg me ko-ya-o-kwum,*
⁴⁹ remen rii-yo ur-bon yo wu jiishe m-'wons nomo me à.
 Jin-de un wu rɔ ba m-kukop.
⁵⁰ O-caara ha-mo o-caara,
 Shir kutute ye ur-'won, un ye ya'e wu m-sek ne à.
⁵¹ Wu nekste kom-o un wu, o ur-beeb,
 wu cakar-se ya-ur-hwu myet un nap-se un ye ne.
⁵² Wu doste caari-ye un gwomo-ne
 un comos-to un ye,
 wu jaksuru ye rɔ rek-ye à.†
⁵³ Wu cokste yan-mer un rii-yo ur-bon,
 wu yanuru yan-rii kom-ut-kom.
⁵⁴ Wu este ma-to un wu to wu nome un ya-n-ga-ye ne à,
 wu haante wu guut hun-ne yan-guw-mo
 un wu ya-o-**Isra**.
⁵⁵ Wu kutute **Ibrahi** ur-'won
 un yan-jit-o un wu ne ba m-ta!"‡§
⁵⁶ **Meri** she'ete untun reng-us tet un Erisabatu ne, ka da-de wu ji'uru o-hur.

*Mat-o Yohana Wa-m-Yo'os
 un hun-ne m-ho*

- ⁵⁷ Bɔ da-o woone o Erisabatu hette mat un wà un wu à, wu maturu wan-campɔ. ⁵⁸ Yan-bɔr-se un wu, un or ru un wu ne hoguru rii-yo ur-bon, yo Wan-Koyan nome wu à, ye guuru wu o-zak.
⁵⁹ Bɔ ka wà-wu wooste ho-ut eer à, ye heeturu wu a koot wu, komo ye egetu wu ur-jin Zakaraya, de ma tato un wu.* ⁶⁰ Amba inu un wu zeeru, "Ay! Jin-de a he wu m-aag à **Yohana** wu."
⁶¹ Ye zeeru wu, "Nott ka jin-de un baag-o no á!" ⁶² Ka da-o ye tepsuru tato un wu ut-kom, ye cituru wu ko de ke jin-de wu cone a ege ka wà-wu.
⁶³ Zakaraya nomuru ut-ma un ye ne ut-kom ye hante wu rii-yo m-gen, wu genuru, "Jin-de un wu **Yohana**." Ye bopuru o-nu! ⁶⁴ Un ka da-o Zakaraya hoksuru m-teper, wu ciruru bongon-de Shir. ⁶⁵ Yan-bɔr-se un wu kap hoguru o-gyer, komo ka ma-to pa'uru kap dor-to un dak-o o-Judiya. ⁶⁶ Ko wu ke wu hoge to à, wu cekruru wu cituru, "¿Ya ne ka wà-wu he m-warag? Remen te hyanag cas beeb-de un Wan-Koyan rɔ un wu ne."

* **Bor-o gaan:48** 1:48 Hyen komo: 1Sam 1:11. † **Bor-o gaan:52** 1:52 Hyen komo: Ayub 5:11; 12:19. ‡ **Bor-o gaan:55** 1:46-55 Hyen komo: 1Sam 2:1-10. § **Bor-o gaan:55** 1:55 Hyen komo: Taka 17:7. * **Bor-o gaan:59** 1:59 Hyen komo: Rewi 12:3.

*Zakaraya rwɔrog
rii-yo he m-haan co à*

- ⁶⁷ **Kukt-o Shir** garamsute Zakaraya tato **Yohana** wu rwɔrog tom-o Shir.
⁶⁸ “A bɛm no Gos-wu, Shir wu un ya-o-**Isra!**
 Wu haante wu rurut hun-ne ye un wu,
⁶⁹ Wu kumutu na caari-wu un ko-yan-Gwu,
 ko-yan-jit-o un wan-guw-mo un wu **Dawuda.**
⁷⁰ Wu essutu na ut-ma be-de un yan-rwɔr un ma-to
 un wu yan-ba-m-kukop-mo ur-hur n-ga n-ga,
⁷¹ remen wu guut na un kom-to un yan-yage-ut na,
 be-de un 'wɔns-mo un kap ye conu na á.
⁷² Wu hogute 'won-de un ya-n-ga-ye na
 komo wu bakste swɔr o-nu o ba m-kukop o un wu.
⁷³⁻⁷⁴ Wu tonte wua gu tato na **Ibrahi.**
 Wua gu na un kom-to un yan-yage-ut na,
 remen a nomote wu m-guw ba o-gyer,
⁷⁵ remen kashi ur-she'et ba m-kukop,
 komo ba **ur-ba'as** be-de un wu,
 komo kashi ur-she'et un be-de Shir
 har ta-de un hog-m na.”

- ⁷⁶ “Wo, wa re a eeg wo wan-Rwɔr
 un Ma-to Shir n-Ton.
 Woa tek co, o ja'asute Gos-wu cow-yo un wu,[†]
⁷⁷ o rurute hun-ne ye un wu,
 wua gu ye be-de un soks un **ba'as-de** un ye.
⁷⁸ Shir na ro ur-'won ne.
 Wua ru ho-de rwuun na ur-bon ne
⁷⁹ dea rwuun karara n-ton un ye
 she'ete un comb-o m-mar à,
 wua 'er na-us na un bu-yo un gwugwu-mo ur-hur.”[‡]
⁸⁰ Ka wa-wu bo'osute, komo ur-beeb de un **Kukt-o Shir** ne. Wu she'ete
 un dak-o o-dakar, har se da-o wu rwuune cas be-de un hun-ne ye o-**Isra.**

Bɔr-ɛs yoor

*Mat-o Yeso
(Mati 1:18-25)*

- ¹ Da-o ko-Gwomo **Sisar** Agusutu ko-wan-gwomo-to o-dak kap zee, a oog hun-ne ye ro un dak-to **Roma** à. ² Da-o un ka oog-de ur-takan de, Kwirinu ro ko-Gwamna un dak-o o-Siriya. ³ Ko wu ke ka da-de haaru a oog wu un bo-o un wu.
⁴ **Yusuhu** ma wu ruuru un bo-o o-Nazaret n-me un dak-o o-Gariri, ha-mo o-Betarami n-me un dak-o o-Judiya, be-de a mate ko-Gwomo **Dawuda** à. **Yusuhu** haaru kane, remen so un baag-o **Dawuda** wu rwuune. ⁵ Wu haag a ogt wu un **Meri** ne, ryap-de un wu. **Meri** ro ur-uub ne. ⁶ Bo ye ro'e o-Betarami à, da-o o-mat woonuru wu. ⁷ Wu maturu wa-wu co-o un wu, wan-campo. Wu hokkuru wu ut-magund, wu russuru wu un rii-o atte un ya-ut-gut ut-zan à, remen ye kum kuke-o m-she'et á.

Ya-ut-gut un yan-tom-ye Shir ne

[†] **Bɔr-o gaan:76** 1:76 Hyen komo: Mara 3:1. [‡] **Bɔr-o gaan:79** 1:79 Hyen komo: Isha 9:2.

⁸ Ya-ut-gut ro kon sɔ ɔn ka dak-o, ye ro ɔn 'er-de ɔn kur-to ɔn ye m-tet. ⁹ Ko-wan-tɔm-wu Wan-Koyan rɔwunuru be-de ɔn ye, seps-mɔ Shir daknuru ɔn ye. Ye hoguru o-gyer deen. ¹⁰ Amba ko-wan-tɔm-wu **Shir** zeeru ye, "Nɔ hoge o-gyer á! Ʋm hantute nɔ **Ma-to m-Rerem**, to he hante caari-o o-zak o ɔr-hur be-de ɔn hun-ne kap à. ¹¹ De ka ho-de n-me ɔn bo-o **Dawuda**, a makt **Wan-Gwu** nɔ, **Kiristi**,* Gos-wu. ¹² Komo napa-o ka nɔ, nɔ hyen wan-yaar hokkuse ut-magund domb ɔn rii-o atte ɔn ya-ut-gut ut-zan à." ¹³ Ʋn gyept-o ɔn yish, buug-de ɔn yan-tɔm-ye ɔn Shir n-Tɔn rɔwunuru, ɔn ko-wan-tɔm-wu **Shir** ne, ye ro ɔn hu'e ɔn Shir septo ɔr-bongon:

¹⁴ "Sekemse-mɔ Shir n-Tɔn,
m-gwugwu mɔ ɔr-hur ɔn kɔ wu ke be-de
ɔn ka ye Shir ro o-zak ɔn ye ne à!"

¹⁵ Da-o **yan-tɔm-ye Shir** arge, ye ro m-warag n-tɔn be-de Shir à, ya-ut-gut zeeru hi ɔn de ɔn ye, "A neke nɔ o-Betarami a hyenet ka rii-yo nome à, yo Wan-Koyan ruru na à."

¹⁶ Ye ruuru hor-m-hor, ye 'wossuru **Meri** ɔn **Yusuhu**, ye hyanuru wan-yaar domb ɔn rii-o atte ɔn ya-ut-gut ut-zan à. ¹⁷ Bo ya-ut-gut hyente wu à, ka ya-ut-gut ye ruru **Meri** ne ɔn **Yusuhu**, yo ko-**yan-tɔm-ye Shir** ruru ye, mosse ɔn ka wà-wu ne à. ¹⁸ Kap ye hoge ka ma-to ya-ut-gut rwore à, ye bopuru o-nu. ¹⁹ **Meri** baksuru kap, wu senguru ɔs-barag remen to. ²⁰ Ya-ut-gut warguru be-de ɔn gut-to ɔn ye, ye ro Shir ɔr-bongon m-sek ne remen kap yo ye hoge, ye hyen komo à, yo nomog hond hond bo ko-wan-tɔm-wu **Shir** ruru ye à.

A egute Yeso ɔr-jin

²¹ Bo ho-ut eer arge à, da-o a he wu m-kɔ à, a eguru wu ɔr-jin Yeso ka jin-de ko-wan-tɔm-wu **Shir** ege wu ba a ɔn nom uub-de ɔn wu á.†

A heete Yeso ɔn Pyo-o Shir

²² Bo da-o woonte o **Yusuhu** ne ɔn **Meri** hette m-nom ɔn rii-yo Shir zee a nom da-o ɔn **karamsa-o Mosa** à. Remen kaane, ye haaru o-Urusharima ye tebbute wu be-de ɔn Wan-Koyan. ²³ Bo a gene ɔn **karamsa-o** ɔn Wan-Koyan à, "Kɔ wu ke wà-wu co wu, wan-campɔ wu Shir wu, a koos wu a heet wu be-ur Yawe."‡ ²⁴ Ye haag komo ye seketé Shir, gorop yoor, ko yan-tantabara yoor, bo **karamsa-o** ɔn Wan-Koyan zee a nom à.§

²⁵ Ʋn ka da-o wu ken net-wu ro kon jin-de ɔn wu Simɔn wu ro ɔr-she'et o-Urusharima. Ko-wan-gyer-o Shir wu kashi ɔn net komo, wu ro ɔn 'er-de ɔn wan-m-gwu'urse ɔr-hur de ya-o-**Isra**. Wu ro ɔn **Kukt-o Shir** ne. ²⁶ Komo **Kukt-o Shir** rurute wu, wu mer á, se wu hyanag Gos-wu ka **Kiristi**, wu Shir zee à. ²⁷ Bo **Kukt-o Shir** kute wu à, Simɔn cowuru ɔn **Pyo-o Shir**. Da-o ya-o-mat hante Yeso n-me ɔn **Pyo-o Shir** ye nomote wu bo **karamsa-o** Shir zee à. ²⁸ Simɔn dekuru ka wà-wu ɔn kom-to ɔn wu, wu bomuru Shir:

²⁹ "M-moka, ko-Gwomo Wan-Koyan,
o shooste ma-ut ru,
wɔa hoks m-yage ɔn ko-guw ru meret gwugwu.

³⁰ Remen yish re hyanag gwu ru.

³¹ Wu o tomne hun-ne kap ye gut à.

* **Bɔr-ɔs yoor:11** 2:11 Wu Shir daagne à. † **Bɔr-ɔs yoor:21** 2:21 Hyen komo: Rewi 12:3; Ruka 1:31. ‡ **Bɔr-ɔs yoor:23** 2:23 Hyen komo: Rwu 13:2-12. § **Bɔr-ɔs yoor:24** 2:22-24 Hyen komo: Rewi 12:6-8.

32 Ya wu rɔ ɔntun cecas-mɔ o-ra,
mɔ he rwɔ ɔn kɔ wu ke m-haan be-de Shir à,
komo wu hantute m-seps be-de ɔn hun-ne ru ya-o-**Isra**.”*

33 O-tato, o-inu ne, ye ɔn ka wà-wu bopuru o-nu ɔn rii-yo Simon zee remen ka wà-wu à. 34 Simon konuru ye o-kwum. Komo wu zee ru **Meri**, inu-o ɔn ka wà-wu, “Ka wà-wu Shir daagne wu remen wu ye ken yea hye, komo ye ken yea ine n-me o-**Isra**. Wu es o-napa be-de Shir, wu hun-ne deen he m-nom ma-to ɔt-yage à. 35 Remen kaane wu rwunte cas barag-se ye wuke à. Men-ut rim-to, ɔntun magay-o m-rye, toa caat hur ɔn du.”

36-37 Wu ken ko-mong-wu, **wan-Rwor ɔn Ma-to Shir**, ko-gwor-wu ɔn ne'a jin-de ɔn wu Ana, wà Panure ɔn so ɔn baag-o Asher. Hak-ɛs ta'yoor bo ɔn ge-to ɔn wu, campo ɔn wu maruru, m-moka wu rɔ ko-gwor ɛs-hak kwooz-ut nass ɛs-nass [84]. Wu ru wu yage **Pyo-o Shir** á, m-how m-tet ne wu rɔ ɔn guw-mɔ Shir, o-**swoot** ɔn kon-se Shir ne. 38 ɔn ka da-o, wu woonuru, wu nomuru Shir ur-bongon, wu nomuru ma-to ɔn ka wà-wu be-de ɔn kap ye ro ur'er de Shir rur o-Urusharima à.

M-muun o-Nazaret

39 Bo **Meri** ne ɔn **Yusuhu**, komoste m-nom kap bo ɔn rii-yo **karamsa**-o ɔn Wan-Koyan zee à, ye muunuru bo-o ɔn ye o-Nazaret n-me o-Gariri.†
40 Ka wà-wu bosuru wu nomuru m-'wons, wu dooru ɛs-nap, komo kwum-o Shir rɔ ɔn hi-de ɔn wu.

Ka wà-wu Yeso n-me ɔn Pyo-o Shir

41 Kɔ o ke hak-o, ye mate Yeso à rɔ m-ha o-Urusharima remen **Biki-o m-Pas**.‡ 42 Bo Yeso wooste hak-ɛs op ɔn hak-ɛs yoor à [12], ye dooru m-ha ɔn ka biki-o bo ye wete à. 43 Da-o a komse o-biki à, ye bopuru cow-yo m-jo'on o-hur, amba ka wà-wu Yeso esuru o-Urusharima. Ye mate wu à, ye nap á. 44 Ye rɔ m-zee kɔ wu rɔ n-me ɔn hun-ne, ye hewte taas ur-ho, ka da-de ye takuru hoob-o ɔn wu be-de ɔn yan-baag-o ɔn ye ɔn nay ɔn ye ne ne. 45 Ye hyan wu á, ka da-o ye muunuru o-Urusharima hoob-o ɔn wu. 46 Ho-ur atette-de ye 'wossu wu n-me ɔn **Pyo-o Shir**, wu rɔ tara be-de ɔn yan-yoose ɔn **Yahuda**-ne, wu rɔ m-hoge ɔn yo ye rɔ m-rwor à, wu rɔ ye m-cit komo. 47 Kap ye hoge wu à, ye bopuru o-nu, remen gon shas-o wu rɔ ye m-shas à, o ɛs-nap. 48 Ye mate wu à, ye hyanu to ɔt-hyangan da-o ye hyane wu à, inu ɔn wu zee ru wu, “Wà re, ¿remen yan o o nomtu te kaane? Men-ut nassute tato ru ɔn me ne, te pu'ug ɔn hoob-o ru.”

49 Wu shasuru ye, “¿Remen yan o no rotte me o-hoob? ¿No nap unze depete um ma'as n-me ɔn hur-o Tato re á?” 50 Amba ye nap gon ka shas-o á.

51 Wu nomuru ye o-dorotte, wu warguru ɔn ye ne o-Nazaret. Inu ɔn wu essuru kap ka rii-yo ɔn hur-de ɔn wu. 52 Yeso bo'ossuru o-wur ɛs-weer ne, wu reeg ur-ho be-de Shir ɔn hun-ne ne.§

Bɔr-ɛs tet

*Yohana Wa-m-Yo'os ɔn hun-ne m-ho
rworog Ma-to Shir*

(Mati 3:1-12; Mark 1:1-8; Yoha 1:19-28)

* **Bɔr-ɛs yoor:32** 2:32 Hyen komo: Isha 42:6; 49:6; 52:10. † **Bɔr-ɛs yoor:39** 2:39 Hyen komo: Mati 2:23. ‡ **Bɔr-ɛs yoor:41** 2:41 Hyen komo: Rwuu 12:1-27; Kara 16:1-8. § **Bɔr-ɛs yoor:52** 2:52 Hyen komo: 1Sam 2:26; Swoo 3:4.

1 Hak-ɔs ɔp ɔs-taan [15] ɔn gwɔmo-ɔt ko-Gwɔmo **Sisar** Tiberiyos, Panti **Biratus** ro ko-Gwamna to ɔn dak-ɔ o-Judiya, **Here** [Atipas] ro ko-Gwamna to o-Gariri, komo heno ɔn wu Pirip ro ko-Gwamna dak-to o-Ituriya ɔn o-Turakonitis ne, Bisaniyas ro ko-Gwamna to Abirene. 2 Komo Annas, ɔn Kepas ne, ye ro Gwɔmo-ne ye ɔn kon-se Shir. ɔn ka da-ɔ, **Yohana** wà Zakaraya hogute Ma-to Shir be-de wu ro'e o-dákár à. 3 Ka da-de **Yohana** pa'uru riib-ɔ o-roog o-Joda kap, wu ro m-rure ɔn hun-ne Ma-to Shir, "Yagu nɔ **ur-ba'as**, nɔ waktune be-de Shir, nɔ haan, a yo'os nɔ m-ho, Shir a soks **ba'as-ur** nɔ." 4 Gense to ro ɔn takurda-o **Ishayawan-Rwor ɔn Ma-to Shir**: "Wu ken wu ro ɔs-eeg o-dákár.

'Ja'ase Yawe o-cow,

ke'egse yo ur-bon ne hond hond bo wu he m-dore à!

5 Bish ko o ke bung-o,

o ke'egse ko de ke dor-de o-haag ne.

Cow-se nange à, o ke'egse se,

se ro hak hak à, o ja'as se por por.

6 Bo ɔn mat-ɔ ɔn hun-ne kap yea hyen gwu-o Shir!''* "

7 Buug-de ɔn hun-ne rwuunuru be-ur **Yohana** wu yo'os ye m-ho. Bo wu zee ye à, "Nɔ yege-herhyat! ¿Wa ruru nɔ, nɔ som swo ur-koob de Shir ro nɔ ɔn ma-to m-hante à?† 8 Nom nɔ rii-yo ur-bon, yo a hette m-hyan nɔ yagute ka **ba'as-de** nɔ ro m-nom à, nɔ waktune be-de ɔn Shir untun 'yo-yo mate yakar-ye ur-bon à. Nɔ zee hi ɔn nɔ **Ibrahi** wu ro ko-yan-ga-ye nɔ. Me nɔ m-rure, Shir a hoks ka ta-ar-to m-muut ɔn hun-ne ye rwuune so ɔn baag-ɔ **Ibrahi** à!‡ 9 Yar-ur ro ut-kom a kupste ka 'yo-se n-dak, kap 'yo-yo mate yakar-ye ur-bon á, a kups yo n-dak a jorbe yo o-ra."§

10 Ka hun-ne ye cituru wu, "¿Ya ne te he o ka m-nom?"

11 Wu shasuru ye, "Wu ro ut-matuku ne ut-voor à, wu 'ye wu rotte á ur-gaan, wu ro ɔn rii-yo m-re ne à, wu wong yo."

12 Yan-goks ɔn tar haanuru a yo'oste ye m-ho, ye cituru wu, "Wa-ur-Yoos, ¿ya ne te he m-nom?''*

13 Wu zeeru ye, "Bo a zee nɔ goks à, kaane nɔ he m-goks nɔ do rii á."

14 Karma-ne cituru wu, "Te ne komo, ¿ya ne te he m-nom?"

Wu zeeru ye, "Nɔ rumus hun-ne hwor m-'wons á, nɔ ce'e net ut-ma á. Es nɔ be-de ɔn hwor-ye o-reng ye a nɔ m-top à."

15 Hun-ne nomuru o-dish, ye takuru ɔs-barag ko **Yohana** wu ro **Kiristi**.

16 **Yohana** zeeru ye kap, "Um yo'ostu nɔ m-ho, amba wu ken wu roon wu jiishe me à. Me bo'os ma um usse wu ut-ka'ante á. Wu yo'os nɔ ɔn **Kukt-o Shir** o-ra ne. 17 Wu ro ɔn kok-de ɔn wu ne de m-je, wu bu'ut hyo-ye ɔn wu kap, wu ru'ut ye ɔn byo-de ɔn wu, amba wu tuks ka gwop-mo ut-nu ne o-ra, o ba m-ryomse."

18 Us-cow deen, se **Yohana** rurte ka **Ma-to m-Rerem** to be-de ɔn hun-ne à, wu ro ye m-zee ye yage cow-se ɔn ba ur-bon. 19 Amba **Yohana** rurte **Here** [Atipas] ko-Gwamna ut-ma m-'wons ne remen wu gaag Herodiya, ne'a heno ɔn wu, komo wu nomog rii-yo ba ur-bon deen. 20 Ka da-ɔ komo **Here** dooru m-nom ɔn rii-yo ba ur-bon yo jiishe à, remen wu ka'ag **Yohana**.†

* **Bor-ɔs tet:6** 3:6 Hyen komo: Isha 40:3-5 (ut-Girik). † **Bor-ɔs tet:7** 3:7 Hyen komo: Mati 12:34; 23:33. ‡ **Bor-ɔs tet:8** 3:8 Hyen komo: Yoha 8:33. § **Bor-ɔs tet:9** 3:9 Hyen komo: Mati 7:19.

* **Bor-ɔs tet:12** 3:12 Hyen komo: Ruka 7:29. † **Bor-ɔs tet:20** 3:19-20 Hyen komo: Mati 14:3-4; Mark 6:17-18.

A yo'oste Yeso m-ho
(Mati 3:13-17; Mark 1:9-11)

²¹ Bɔ a komte yo'os ɔn hun-ne m-ho à, wu ma Yeso a yo'osuru wu. Da-o wu ro ɔn kɔn-se Shir à, Ton-o shir upsuru. ²² **Kukt-o Shir** haanuru be-ur Yeso ɔntun o-tantabara. A hoguru o-cɔr n-Ton shir, "Wɔ ro wà re. Me gwugwu ɔn wɔ ne ɔm cɔnog wɔ."‡

Ya-n-ga-ye Yeso
(Mati 1:1-17)

²³ Da-o Yeso takne senge-mo ɔn wu à, wu ro ɔntun hak-ur kwooz ɔs-op [30]. Wu wà-wu, remen kaane hun-ne cekuru ye zeeru wà **Yusuhu**, wà Heri.

²⁴ Wà Matta wu ma **Rewi**,
wà Meruci,
wu ma Jannay,
wà **Yusuhu**.

²⁵ Wà Mattayas,
wu ma Emos,
wà Nahum,
wu ma Esuri,
wà Naggay.

²⁶ Wà Maat,
wu ma Mattayas,
wà Semen,
wu ma Joseci,
wà Joda.

²⁷ Wà Jo'anan,
wu ma Resa,
wà Zerubaber,
wu ma Shetiyer,
wà Neri.

²⁸ Wà Meruci,
wu ma Addi,
wà Kosam,
wu ma Ermadam,
wà Er.

²⁹ Wà Josuwa,
wu ma Eriyazer,
wà Jorim,
wu ma Matta,
wà **Rewi**.

³⁰ Wà Simon,
wu ma **Yahuda**,
wà **Yusuhu**,
wu ma Jonan,
wà Eriyakim.

³¹ Wà Mereya,
wu ma Menna,
wà Mattaha,
wu ma Natan,
wà **Dawuda**.

³² Wà **Jesse**,
wu ma Obed,
wà Bo'az,

‡ **Bɔr-ɔs tet:22** 3:22 Hyen komo: Taka 22:2; Bɔng 2:7; Isha 42:1; Mati 3:17; Mark 1:11; Ruka 9:35.

wu ma Sarumon,
 wà Nashon.
³³ Wà Aminadab,
 wu ma Adumin,
 wà Aruni,
 wu ma Hezuron,
 wà Perez,
 wu ma **Yahuda**.
³⁴ Wà **Yakubu**,
 wu ma **Ishaku**,
 wà **Ibrahi**,
 wu ma Tera,
 wà Nahor.
³⁵ Wà Serug,
 wu ma Riw,
 wà Püre,
 wu ma Eber,
 wà Shera.
³⁶ Wà Kayinan,
 wu ma Arupazad,
 wà Shem,
 wu ma **Nuhu**,
 wà Ramek.
³⁷ Wà Metusera,
 wu ma Enok,
 wà Jaret,
 wu ma Mahararer,
 wà Kenan.
³⁸ Wà Enosh,
 wu ma Shitu,
 wà **Adamu**,
 Adamu wà-wu Shir.

Bɔr-ʉs nass

A megerte Yeso

(Mati 4:1-11; Mark 1:12-13)

¹ Yeso waktunte so o-roog o-Joda shiishe cengceng un **Kukt-o Shir**, o tekeru wu co o heeturu wu o-dakar. ² Kane **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** megre Yeso ho-ut kwooz-ut yoor [40]. Kap ka ho-to Yeso wu re rii á, remen kaane wu ro un hoge un mer da-o wu taase o-**swoot** à.

³ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** zeeru Yeso, “Urege wo wà-wu Shir wu, rwo ka ta'ar-de barme rii-yo m-re.”

⁴ Amba Yeso shasuru, “Ma-to Shir zeeg, ‘Net a nom hoog remen ut-ga un hon-de un to á.’* ”

⁵ Ka da-de **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** deturu wu n-ton. Un gyept-o un yish, wu kuturu Yeso gwomo-to o-dak pitip. ⁶ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** zeeru Yeso, “Man ya'as wo ka gwomo-to kap un seps-mo un to ne, remen a ya'astu me to kap, komo man hoks m-ya'as un wu um cone m-ya'as à. ⁷ Kap toa warag-ut ma ru, urege woa kwuktu me, o 'ye me m-sek.”

⁸ Yeso shasuru, “Ma-to Shir zeeg, ‘Kwukte Yawe Shir ru, wu wu cot o he m-nome m-guw!’† ”

* **Bɔr-ʉs nass:4** 4:4 Hyen komo: Kara 8:3. † **Bɔr-ʉs nass:8** 4:8 Hyen komo: Kara 6:13.

⁹ Ka da-de, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** dekurɔ Yeso, wu heteru wu o-Urusharima. Wu deturu Yeso un be-de jiiŋe m-pipir à, n-ton un **Pyo-o Shir**, wu zeeru Yeso, “Urege wo wà-wu Shir wu hukse n-dak, ¹⁰ remen Ma-to Shir zeeg, ‘Shir a ru yan-tom-ye un wu ye ‘er wo.’ ¹¹ To zeeg komo, ‘Yea goks wo un kom-to un ye bo ko na-o ru o a hoge m-hoog be-de ut-ta’ar à.’ ‡

¹² Amba Yeso shaks, wu zee, “Ma-to Shir zeeg, ‘Wo meger Yawe Shir ru á.’ § ”

¹³ Bo **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** komte meger-ut Yeso un ko yo ke cow-yo à, wu yaguru wu se o ken da-o.

*Yeso takante
senge-mo un wu o-Gariri*

(Mati 4:12-17; Mark 1:14-15)

¹⁴ Ka da-de Yeso warguru o-Gariri, komo 'wons-mo un **Kukt-o Shir** ro be-de un wu. Ma-to un wu wooru ko kene so un ka dak-o. ¹⁵ Wu yooste n-me un kuke-to un yoos un Ma-to Shir, komo ko wu ke bomog wu.

*A yagute Yeso ut-yage o-Nazaret
(Mati 13:53-58; Mark 6:1-6)*

¹⁶ Ka da-de Yeso haaru o-Nazaret, be-de a 'yonse wu à, bo **Ho-de ur-Wuwe** woone à, wu haaru bo wu wete m-ha un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** à. Wu inuru eso wu karantute Ma-to Shir. ¹⁷ Komo a tebburu wu takurda-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir**. Wu upsuru, wu hyanuru be-de a gene:

¹⁸ “Kukt-o un Yawe ro un hi un de,
remen wu dagante me
um hantute koob-ne ka **Ma-to m-Rerem** to.

Wu tomunte me um ko'ot a us ka ye a gage à,
komo un ups un yish-ye un po-ne ne.

Um guut ye a mo'e à,

¹⁹ a ko'ot da-o woonte,

o Yawe hette m-gu un hun-ne ye un wu à.”*

²⁰ Yeso tigururu ka takurda-o, wu tebburu wu ro kane à, wu she'eturu tara. Kap ka hun-ne ye, ro n-me **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** à tuuru wu yish, ²¹ ka da-de wu zee ye, “Ka be-de un Ma-to Shir to shiig caane, bo no hoge a karantute à.”

²² Kap ye hogute rerem-mo un wu, ye bopuru o-nu un gon ka gom-to wu rwore à. Ye zeeru, “¿Wà **Yusuhu** wu kaa?”

²³ Wu zeeru ye, “Um nak noa ruru me ka swoog-o ut-ma o, ‘Wa-us-baat 'yons hi un du,’ komo no ruru me um nom kaane un bo-o re ka rii-to no hoge um nomog o-Kapanahum à.” ²⁴ Yeso dooru m-zee, “Me no m-rure o-nip, a cet m-goks un ko-yan-rwor un Ma-to Shir un bo-o un wu á. †

²⁵ “Nip-o gwor-ne nomog deen un dak-o o-Isra un da-o **Ereja**, da-o a nome hak-us tet ur-purug ba un kem à, komo a nomog mer un ka dak-o kap. ‡ ²⁶ Shir tom **Ereja** ko kene un dak-o o-Isra á, amba se be-de un wu ken ko-gwor-wu un ne'a wu, ba ko-Isra á, wu ro o-Zaraha un so un dak-o o-Sidon. § ²⁷ Hun-ne deen ro un swo ur-koob un gom-o ut-cim n-dak o-Isra

‡ **Bor-ɔs nass:11** 4:10-11 Hyen komo: Bɔng 91:11-12. § **Bor-ɔs nass:12** 4:12 Hyen komo: Kara 6:16. * **Bor-ɔs nass:19** 4:19 Hyen komo: Isha 61:1-2 (ut-Girik). † **Bor-ɔs nass:24** 4:24 Hyen komo: Yoha 4:44. ‡ **Bor-ɔs nass:25** 4:25 Hyen komo: 1Gwm 17:1. § **Bor-ɔs nass:26** 4:26 Hyen komo: 1Gwm 17:8-16.

da-o **Ereshawan-Rwor un Ma-to Shir**, Yatt-wu ka gom-o ta'e un wur-o un wu á, se **Na'aman** ko-ya-o-Siriya.”*

²⁸ Da-o hun-ne ye ro un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** hoge kaane à, ryaab-qs hooru ye. ²⁹ Ye inuru eso, ye nakuru Yeso ye ruuturu wu jim-de o-bo, ye deturu wu n-ton ur-dor de a meete bo-o un ye à. Ye ro un ma-to ye jorbute wu o-bung. ³⁰ Amba wu cowuru un tete-o un hun-ne wu arguru arag-mo un wu.

*Campo wu ro un wa-ut-kot ne à
(Mark 1:21-28)*

³¹ Ka da-de ne Yeso haaru o-Kapanahum, o ken bo-o un dak-o o-Gariri, kane wu ro m-yoose un hun-ne un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, ko de ke **Ho-de ur-Wuwe** de. ³² Ye bopuru nu-se un ye remen bo wu yoose ye à, wu rworog ut-ma gwomo-ut gwomo.† ³³ N-me un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, wu ken net-wu ro kane wu ro un wa-ut-kot ne un hi-de un wu à, wu 'yonsuru us-cor wu kanuru, ³⁴ “A'a! Yeso wu o-Nazaret, ¿ya ne o cone un te ne? ¿Wo un haan o saburse te? Um nepse wo, ko wan wu: Wo wu ba m-kukop, wu Shir tomne à!”

³⁵ Yeso hururu ka wa-ut-kot wu ut-gaag, “Res temb, komo ru be-de un ka net-wu!” Ka wa-ut-kot wu soru ka net-wu n-dak, hun-ne ro gut, wu ruuru be-de un wu, wu hogusse wu m-hoog á.

³⁶ Ka hun-ne ye bopuru o-nu, ye zeeru hi un de un ye, “¿Yan gon ma-to ne to ka? Ut-gwomo ur-beeb ne ka net-wu zee ka **ya-ut-kot** ye ru, komo ye ruuru!” ³⁷ Komo ma-ut Yeso wooru ko kene un ka raag-o.

*Yeso taaste gom-se un hun-ne deen
(Mati 8:14-17; Mark 1:29-34)*

³⁸ Yeso ruuru be-de un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, wu haaru hur-o Simon. Wur-o mo'on Simon ne ne'a dengute o-ra deen ye tepsuru Yeso ye konuru wu taas gom-o un wu. ³⁹ Yeso haaru wu esuru un riib-o kwuur-o un ka ne'a-wu, wu rwo'uru ka gom-o m-ru un wur-o un ka ne'a-wu. Ka gom-o ruuru, ka ne'a-wu inuru kagat. Wu jeguru ye rii-yo m-re.

⁴⁰ Da-o rim-m nome à, kap ye ro un hun-ne ne us-gom ne à, hanturu ye be-ur Yeso, wu sakuru kom-to un wu n-ton un ko wu ke, ka gom-se taaru. ⁴¹ Ya-ut-kot ruuru be-de un hun-ne deen ye ro un ye ne à, ye ro un 'yons us-cor, “Wo **Wà-wu Shir** wu!”

Yeso huru ye ut-gaag, ye teper á, remen ye nepse Shir daagne wu.

*Yeso rworog Ma-to Shir n-me
un kuke-to un yoos un Ma-to Shir
(Mark 1:35-39)*

⁴² Bo ish geste à, Yeso yaguru o-bo wu haaru de ken be-de ba un hun-ne de, un hon-de un wu. Hun-ne taknuru hoob-o un wu, bo ye hyente wu à, ye con wu arag, wu yage ye á. ⁴³ Amba wu zeeru ye, “Se um rworog **Ma-to m-Rerem** to un gwomo-to Shir un to ken bo-to komo, remen yo Shir tomnu me um nom yo ka.”

⁴⁴ Ka da-de wu rworuru Ma-to Shir n-me un kuke-to un yoos un Ma-to Shir hono dak-o o-Judiya.

* **Bqr-qs nass:27** 4:27 Hyen komo: 2Gwm 5:1-14. † **Bqr-qs nass:32** 4:32 Hyen komo: Mati 7:28-29.

Bɔr-ɔs taan

*Yeso ak yan-neke-mo
un wu ye ur-takan*

(Mati 4:18-22; Mark 1:16-20)

¹ De ken ho-de Yeso ro eso jit-de Mar-o o-Gariri* ka da-o hun-ne moruru wu, remen ye hogute Ma-to Shir. ² Wu hyanuru hat ut-yoor, to a ruute o-dor à, yan-ship un jan yagute to ye ro m-so'os ut-yo. ³ Yeso daaru hat-o gaan, o ma Simon wu zeeru wu tudbe o hiin n-me m-sa. Yeso she'eturu n-me o-hat wu yoosuru ka buug-de un hun-ne de.†

⁴ Bo wu komte ut-ma à, wu zeeru Simon, "Tudbe ka hat-o so ur-duw, wo un hun-ne ru ne, no he'edbe o-yo, no shipt jan."

⁵ Simon shasuru, "Gos-wu, te sengute m-tet kap, te ship rii á. Amba bo o zette kaane, man he'edbe o-yo."‡ ⁶ Ye he'edburu o-yo ye shipuru jan deen har yo-o ro ma-to m-yishe.§ ⁷ Ye agnuru or un ye ya-ut-yo, ye ro un o ken hat-o à, ye haan ye gu ye. Ye shoosuru ka hat-to ut-yoor un jan, har to ro ma-to m-yi. ⁸ Da-o Simon Bitrus hyane kaane à, wu kwukturu un rwun-se un wu be-ur Yeso, wu zeeru, "Gos-wu, arag be un de! Me **ko-ya-ur-ba'as-wu!**"

⁹ Wu un or un wu ne, ye bopuru o-nu remen ye shipk jan deen. ¹⁰ Kaane nome Bitrus un or un wu ne ye ya-ut-yo, **Yakubu** un **Yohana** (yakar Zebedi). Yeso zeeru Simon, "Wo hoge o-gyer á, m-moka woa warag wan-hante un hun-ne be-de Shir, bo wo un ship un jan à."

¹¹ Ye ruuturu ka hat-to ur-dor, ye yaguru ko yo ke rii-yo, ye doruru Yeso.

Yeso taaste gom-o un wu ken net-wu
(Mati 8:1-4; Mark 1:40-45)

¹² Bo Yeso ro un o ken bo-o à, wu ken net-wu ro un swo ur-koob un gom-o ut-cim. Bo wu hyente Yeso à, wu soru hi un de un wu n-dak wu konuru Yeso, wu zeeru, "Gos-wu, wo cune, woa taas gom re."

¹³ Yeso tapuru kom-o un wu, wu ci'uru wu. "Um conog. Warag por por!" Da-o gaan, ka gom-o ta wu. ¹⁴ Yeso nakuru wu ut-to, "Wo rure ko-wan-gaan á, amba neke be-de un wan-**Cow un kon-se Shir**, wu byarag wo, remen ko wu ke nept gom-o ru taag, o **seke** yar-mo **Mosa** zee a **seke** à."*

¹⁵ Amba myet un kaane, ma-ut Yeso wooru ko de ke ko'so-de, hun-ne haante deen ye hogute wu, komo wu taaste gom-se un ye. ¹⁶ Amba Yeso ro m-ha de ken be-de ba hun-ne de, un hon-de un wu, wu konot Shir kane.

Yeso yonste ko-ryam
(Mati 9:1-8; Mark 2:1-12)

¹⁷ De ken ho-de Yeso ro ur-yoos, **Parisa-ne un yan-Yoos-de o-karamsa** ne ro tara tara ye rwuune kap bo-to n-dak o-Gariri, n-dak o-Judiya ne, o-Urusharima ne à. 'Wons-mo Wan-Koyan ro mosse un wu ne remen Yeso taaste ya-us-gom, gom-se un ye. ¹⁸ Ye ken hun-ne ye sawnuru wu ken ko-ryam-wu, o-karanga, ye senguru ye tuwutte wu un hur-o Yeso ro à, ye este wu un co-o un wu. ¹⁹ Amba ye kum hek-de ye hette wu m-tuwut be-ur Yeso á, remen hun-ne nomog ut-moor deen. Remen kaane, ye deturu wu n-ton o-kuke, ye booru o-wu n-ton o-kuke. Ye rwonuru wu un karanga-o un wu har n-dak, un tete-o un hun-ne un co Yeso. ²⁰ Bo Yeso hyente ye bok ma-to

* **Bɔr-ɔs taan:1** 5:1 ut-Girik: Sa-mo o-Genesaret. † **Bɔr-ɔs taan:3** 5:1-3 Hyen komo: Mati 13:1-2; Mark 3:9-10; 4:1. ‡ **Bɔr-ɔs taan:5** 5:5 Hyen komo: Yoha 21:3. § **Bɔr-ɔs taan:6** 5:6 Hyen komo: Yoha 21:6. * **Bɔr-ɔs taan:14** 5:14 Hyen komo: Rewi 14:1-32.

un wu o-nip à, wu zeeru ka ko-ryam-wu, "Wan-yen de, a sokste **ba'as** un du."

²¹ Yan-Yoos-de o-**karamsa** un **Parisa**-ne, ye zeeru hi un de un ye, "Wan wu ne ka net-wu, wu yo'ogte Shir! Shir ye cot he soks **ba'as-to** un hun-ne!"

²² Yeso napuru men-to ye, wu zeeru ye, "¿Remen yan o no cekerte kaane?
²³ ¿Jiishte a zee ba ur-koob, 'Shir sokste **ba'as** un du,' ko um zee, 'Ine o neke ur-hew'?" ²⁴ Man kutu no unze, **Wa-wu un net** ro ut-gwomo ne ndak wu sokste **ur-ba'as**." Wu zeeru ko-ryam, "Me wo m-zee, ine eso, mos karanga-o ru, o neke jo!"

²⁵ Un gyept-o un yish, wu inuru un co-o un ye kap, wu moturu karanga-o un wu o wu rotte domb à, wu ji'uru o-hur wu ro un bongon-de Shir. ²⁶ Ye hyanuru ut-hyat! Gyer-o shiishe ye, ye bomuru Shir, ye ro m-zee, "Yan gon hyat-to a hyane caane!"

Yeso ak Rewi

(Mati 9:9-13; Mark 2:13-17)

²⁷ Bo un de ka, Yeso ruuru n-do, wu hyanuru ko-**yan-goks un tar** jin-de un wu **Rewi**, wu ro tara be-de un kuke-o un senge-mo un wu, Yeso zeeru wu, "Dond me." ²⁸ **Rewi** inuru eso, wu dek rii á, wu doruru Yeso.

²⁹ Ka da-de **Rewi** nomuru caari-o o-biki un hur-o un wu rem Yeso, **yan-goks un tar** ro deen ye haane à, un ye ken hun-ne ye ne komo. ³⁰ **Parisa**-ne un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne ye rwuune kang-o gaan à, ye nomuru **yan-neke-m Yeso** us-cenene. Ye cituru, "¿Remen yan o notte m-re m-swō ne mosse un **yan-goks un tar** ne, komo un **ya-ur-ba'as** ne?"†

³¹ Yeso shasuru ye, "Hun-ne ye ro ba us-gom á, ye ro un hoob-o un ko-ya-us-baat á, amba ya-us-gom. ³² Me haan remen kashi un hun-ne á, amba remen **ya-ur-ba'as**-ye waktunte be-de Shir."

Cot-o swoot

(Mati 9:14-17; Mark 2:18-22)

³³ Ye ken hun-ne ye zeeru Yeso, "Yan-neke-m **Yohana** ro m-nom o-**swoot** ko o ke da-o ye ro un kon-se Shir komo. Ya-m-neke un **Parisa**-ne ro m-nom kaane komo, amba yan-neke-m ru ye ro m-re m-swō ne."

³⁴ Yeso shasuru, "¿Noa hoksusse m-wen un ya-o-biki o ut-ge m-re m-swō ne, da-o wa-ut-ge ro un ye ne? Noa hoks á! ³⁵ Amba ho-ur roon de a hette m-dek un wa-ut-ge à be-de un ye, ka da-o ye he m-nom o-**swoot**."

³⁶ Yeso dooru ye m-rure ka ma-to us-weer to: "Yatt-wu he m-yiish matuku-ur pu-de remen wu dept matuku ur-ut á. Wu nome kaane wu yiishte o ka matuku-ur pu-de, komo ka dap-de a nom ur-bon be-de un matuku ur-ut á. ³⁷ Komo yatt-wu he wuus m-ke m-pu mo un tur-o o-ka o-ut á, remen mo pu'e mo caat tur o-ut o o-ka, ka ke-mo ukse, komo ka tur-o o-ka o naase. ³⁸ Remen kaane, a wuus ke-m pu-mo un tur-o o-ka o-pu o! ³⁹ Wu suuse ke-m ut à, wua cun wu su m-pu mo komo á, wua zee, 'Ka ut-mo jiishe.' "

Bor-us cind

Cot-o un Ho-de ur-Wuwe

(Mati 12:1-18; Mark 2:23-28)

¹ Yeso ro m-neke un n-me un kat-to un hyo **Ho-de ur-Wuwe** de un **Yahuda**-ne. Yan-neke-mo un wu taknuru m-horom un hyo, ye pirmuru ut-kom to un ye, ye ro m-ti.* ² Ye ken **Parisa**-ne cituru, "¿Remen yan no

† **Bor-us taan:30** 5:30 Hyen komo: Ruka 15:1-2. * **Bor-us cind:1** 6:1 Hyen komo: Kara 23:25.

rotte m-nom yo **karamsa**-o zee nò nom **Ho-de ur-Wuwe** á?”

³ Yeso shasuru ye, “Nò karante yo **Dawuda** nome da-o wu, un hun-ne ye un wu ne hoge mer à. ⁴ Wu cowog n-me un depi-o un kon-se Shir, wu dekurú ga-de wan-**Cow un kon-se Shirseke** Shir à, wu reeru de, komo wu ya'asuru hun-ne ye un wu. Komo pas-mo o-**karamsa** mo wu ken net-wu re ka ga-de, se de wan-**Cow un kon-se Shir** wu he m-re un ka ga-de.”†‡

⁵ Komo Yeso busuru m-zee, “Me **Wà-wu un net** ro Gos-wu wu un **Ho-de ur-Wuwe**.”

Ko-yan-kom-o margan

(Mati 12:9-14; Mark 3:1-6)

⁶ Un de ken **Ho-de ur-Wuwe** de komo, Yeso cowuru **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, wu yoosuru. Wu ken net-wu ro kané wu kom-o ur-re mare à. ⁷ Yan-Yoos-de o-**karamsa** un **Parisa**-ne ne conuru o-teber a zeet Yeso nomog **ur-ba'as**, ye tuuru yish, remen ye hyenet urege wua taas gom **Ho-de ur-Wuwe**. ⁸ Amba Yeso napuru barag-se un ye, wu zeeru ka net-wu, “Ine eso o haan kané co.” Ka net-wu indundurú kané. ⁹ Ka da-de Yeso zeeru ye, “Um cit nò: ¿Ya ne **karamsa**-o na zee, a hoks m-nom **Ho-de ur-Wuwe**? ¿A gu ko a naase? ¿A gu hoog-mo un net ko a ho?” ¹⁰ Wu gwoturu ye kap, ka da-de wu zeeru ka net-wu, “Neks kom-o ru.” Wu nomuru bo Yeso zee wu à, gom-o un kom-o un wu taaru.

¹¹ Ryaab-ús hooru ye, ye taknu barag-se un rii-yo ye he Yeso m-nom à.

Yeso dak yan-tom-ye un wu op un yoor

(Mati 10:1-4; Mark 3:13-19)

¹² Ka da-o Yeso daarú ur-dor wu konot, wu konuru Shir m-tet ur-bir. ¹³ Da-o ho-ur rwuune à, wu agnuru yan-neke-mo un wu be-de un wu, wu daaguru op un yoor [12] be-de un ye, wu eguru ye ur-jin, **Yan-tom**. ¹⁴ Simon (wu Yeso ege Bitrus à), un hen-ne un wu ne Andarawus, **Yakubu**, un **Yohana**, Pirip un Bataromi, ¹⁵ Matiyos, un Tomas, **Yakubu** (wà Arupayes), un Simon (wu a ro m-aag *Wan-ya'as ur-hi*), ¹⁶ Yahudas (wà **Yakubu**), un Yahudas Iskariyoti (wu babe Yeso un kom-to un yan-yage-to un wu à).

Yeso yooste, komo wu taas gom

(Mati 4:23-25)

¹⁷ Da-o Yeso kergene n-ton ur-dor un yan-tom-ye un wu ne à, wu esuru eso un be-de ro cangam à, un yan-neke-mo un wu ne deen. Hun-ne deen ye rwuune hono dak-o o-Judiya à, o-Urusharima ne, un hebe-mo o-Taya, o-Sidon ne bo-to un riib-o m-sa. ¹⁸ Ye haante ye hogute wu, komo remen wu taaste gom-se un ye komo, ka ye **ya-ut-kot** suwe à, ye ma ye haante Yeso taaste gom-se un ye. ¹⁹ Hun-ne kap senguru ye ci'it wu, remen 'wons-mo un taas un gom ro be-de un wu. Komo gom-se un ye taag kap.

O-zak un naasu-mo ut-men ne

(Mati 5:1-12)

²⁰ Yeso gwoturu yan-neke-mo un wu, wu zeeru,
“Shir ya'ag nò o-kwum nò ye ro koob-ne m-moka à,
remen gwomo-to Shir to ma nò to!

²¹ Shir ya'ag nò o-kwum nò
ye ro m-hoge m-mer m-moka à,
remen Shir a coks nò!

Shir ya'ag nò o-kwum, nò ro us-'won m-moka à,

† **Bqr-ús cind:4** 6:3-4 Hyen komo: 1Sam 21:1-6. ‡ **Bqr-ús cind:4** 6:4 Hyen komo: Rewi 24:9.

remen nqa nemes!

22 Shir ya'ag nq o-kwum da-o hun-ne yage nq à,
ye con nq á, yea pyapar nq,
ye zee nq un men-ut jaas-to ne,
kap rem re **Wà-wu un net!**§

23 “Nom nq men-ut pus-to da-o nq hyene kaane, nq hew hew-se o-zak, remen Shir essutu nq caari-de ur-'yons n-ton. Nom nq o-dish yea nomo nq kaane, remen kaane ya-n-ga-ye nome yan-rwor un Ma-to Shir.*

24 “No ya-o-kwum m-moka nqa warag rii-yo ur-'won,
remen nq kumuste m-moka, yo hog-m nq cone à!

25 Rii-yo ur-'won yo, nq ye cigse m-moka à,
remen nqa hoge mer!

Nqa warag rii-yo ur-'won, nq ya-ut-nemes m-moka,
nqa nom tuk-mo ut-men har nq 'un.

26 Nqa warag rii-yo ur-'won da-o hun-ne kap bom nq à,
ya-n-ga-ye, ye un ye bomog yan-rwor un Ma-to Shir
ka bongon-de cow ye ut-men á.

Con ya-ut-yage

(Mati 5:38-48; 7:12)

27 “Amba me nq m-rure, nq ye hoge me à, con nq yan-yage-ut nq, no nome ye rii-yo ur-bon. 28 Ye pyapu nq à, nq kone ye Shir 'ye ye o-kwum, komo nq kone ye nomo nq men-ut jaas-to à rii-yo ur-bon. 29 Wu ken wu kene wo o-raag, wakse wu o kuse à wu buse, urege wu ken wu dek wo ur-matuku, ya'as wu cop-o ru. 30 Wu konu wo rii à, 'ya wu, komo wu rumsu wo rii à, wo zee wu muuntu wo á. 31 Bo o cone hun-ne nomo wo à, nomo ye kaane.†

32 “Urege ye conu wo à, ye wo m-con, woa kum o ka ur-'yons be-de Shir á. Ko **ya-ur-ba'as**-ye ro m-con un ye conu ye à! 33 Urege ye nomo wo rii-yo ur-bon à, ye o he m-nome rii-yo ur-bon, woa kum o ka ur-'yons á be-de Shir, ¿remen yan o o hette m-goks ur-'yons? Ko **ya-ur-ba'as**-ye ro m-nom kaane! 34 Urege komo o muugute ye o hyane ye he wo m-hoks m-tope à, ¿woa kum ur-'yons be-de Shir? Ko **ya-ur-ba'as**-ye ro m-muge **ya-ur-ba'as**, remen a muuntute ye! 35 Amba con nq ye yagu nq à, nq nome ye rii-yo ur-bon, ya'as nq moog, nq dish a topo nq á. Urege nq nomog kaane nqa kum 'yons-ur caari, be-de Shir komo nqa warag yakar-ye un Shir wu jiishe à. Nom nq kaane remen Shir ro m-'ya un yan-nu-o o-kiit un yan-men-ut jaas-to ne. 36 Hogu nq ur-'won bo tato nq ro ur-'won ne à.

No piishe hun-ne ut-ma á

(Mati 7:1-5)

37 “No piishe hun-ne ut-ma á, komo Shir a piishu nq ut-ma á. Nq naas hun-ne á, komo Shir a naas nq á. Soks nq **ba'as-de** un hun-ne, komo Shir a soks **ba'as-ur** nq. 38 Ya nq hun-ne, komo Shir a 'ye nq. Remen kaane nqa goks, me'es ut-shishe, Shir a dusu nq gwu caari hyo'ogse un kom-ut nq bo nqa hoks m-goks á. Bo o me'esse hun-ne à, kaane Shir he wo m-me'esse.”

39 Yeso ruru ye ka ma-to us-weer to: “Ko-po ro m-neke un ko-po o-ko á, ye nome kaane yea hebe n-me o-kuub kap.‡ 40 Wu a m-yoose à, wu jiish

§ **Bqr-qs cind:22** 6:22 Hyen komo: 1Bit 4:14. * **Bqr-qs cind:23** 6:23 Hyen komo: 2Nom 36:16; Seng 7:52. † **Bqr-qs cind:31** 6:31 Hyen komo: Mati 7:12. ‡ **Bqr-qs cind:39** 6:39 Hyen komo: Mati 15:14.

wu rɔ wu m-yoose á, amba a komse wu m-yoose wua warag untun wu yoose wu à. §

⁴¹ “¿Remen yan o wotte m-gwot un ya o-gwo yo rɔ un yish-ur or ru à, amba wo gwot cik-o o-ce o rɔ n-me un yish un du á? ⁴² ¿Ya o hette m-zee un or ru, ‘Hakkure, heno re, yage um hussutu wo ya o-gwo yo rɔ wo ur-yish à,’ wo hoks m-hyan un cik-o rɔ un yish ru á? No ya-o-shepe! Takan no m-hus un cik-o rɔ un yish no à, ka da-de no he m-hyan ur-bon ne ya o-gwo yo rɔ un yish or ru à o hussuru wu.

O-yo un mat-de un yo ne
(Mati 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ “Yo, yo ur-bon rɔ m-mat un yakar-ye ur-bon, kaane komo 'yo-yo ba ur-bon yo a met yakar-ye ba ur-bon. ⁴⁴ Ko wu ke net-wu nak ko yo ke 'yo-yo remen gon yakar-ye un yo. Woa ke ut-rum be-de o-yokor á, komo woa ke m-bugur be-de o-tuntun á.* ⁴⁵ Kashi un net rɔ m-rwunte kashi un rii un hur-de un wu, net yo-wu, komo rɔ m-rwunte rii 'yo-yo un hur-de un wu, remen nu-o rɔ m-rwor un rii-yo rɔ ur-hur à. †

Ko-ya-ʊs-weer un ko-raag ne
(Mati 7:24-27)

⁴⁶ “¿Remen yan o no rotte me m-aag, ‘Gos-wu, Gos-wu,’ amba no m-nom yo um zee no á? ⁴⁷ Ko wu ke wu haane be un de à, komo wu hoge ma-ut re wu dore to, man kutu no bo wu rɔ à. ⁴⁸ Ya wu rɔ untun wu ken net-wu, wu ine ut-ma to o-hur à, wu kumu ur-dor, wu maaru ma-to un wu kané. Roog-o hanturu m-ho, mo tamuru ka hur-o amba o nukte á, remen wu maag o n-ton ur-dor. ⁴⁹ Amba wu hoge ma-ut re à, wu joruru to, ya wu rɔ untun net-wu ma'e hur-o un wu o-wak à, da-o ho-m taame ka hur-o à, o heeg un gyept-o un yish, komo o rugumsute kap.”

Bɔr-ʊs ta'yoor

Yeso ta'aste gom-o un ko-ya-m-guw
mo un caari-wu un net ko-Roma
(Mati 8:5-13)

¹ Bo Yeso komoste m-rure un ka hun-ne ye ka rii-yo à, wu haaru o-Kapanahum. ² Ko-caari-wu un net ko-Roma, rɔ un ko-guw ne kané, wu hur-de un wu rɔ be-de un wu à, ka ko-guw-wu, wu keese á, wu rɔ ma-to m-mar. ³ Bo ka caari-wu un net-wu hoge ma-ut Yeso à, wu tomuru ye ken sek-ye ye un **Yahuda**-ne, ye kon Yeso wu haan wu taas gom-o un ko-yanguw-mo un wu. ⁴ Ye haaru be-ur Yeso ye suru wu us-kon, “Ka net-wu woog, o gu wu, ⁵ remen wu conog hun-ne na komo wu un hi un de un wu, wu meete na **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**.”

⁶ Ka da-de Yeso haaru un ye ne. Hew-ur rɔ kus a woot un hur-o un ka caari-wu un net-wu á, wu tomuru a rure Yeso, “Gos-wu, wo rangse hi un du á, remen me bo'os o haan un hur-o re á. ⁷ Komo me dek um bo'oste um habe be un du un hi un de á. Wo de nom ut-ma temb, komo gom-o un ko-guw re o te. ⁸ Me ma, net-wu, wu a sagbe ut-gwomo n-ton un caari-ye un hun-ne à, untun wo, komo me un karma-ne be un de. Me m-zee wangaan, ‘Neke!’ Komo wu neke. Me zee wangaan ‘Haan!’ Wu haan komo, me m-zee un ko-guw re, ‘Nom yo ka!’ Komo wu nom yo.”

§ **Bɔr-ʊs cind:40** 6:40 Hyen komo: Mati 10:24-25; Yoha 13:16; 15:20. * **Bɔr-ʊs cind:44** 6:44 Hyen komo: Mati 12:33. † **Bɔr-ʊs cind:45** 6:45 Hyen komo: Mati 12:34.

⁹ Yeso bopuru o-nu bo wu hoge kaane à, wu wakturu us-ajima ne wu zeeru ka buug-de un hun-ne ye ro wu m-dore à. “Me no m-rure, me ro kumug wu deke ma-ut re kaane untun ka net-wu á, ko un dak-o o-Isra.”

¹⁰ Yan-tom warguru un hur-o un ka caari-wu un net-wu, ye 'wossuru ka ko-guw-wu ba un gom.

Yeso 'yonste wa-wu un ko-gwor

¹¹ Bo doote à, Yeso haaru o ken bo-o, a o m-zee o-Neen, yan-neke-mo un wu shite wu un hun-ne ne ut-moor ne. ¹² Bo un woorn-mo un wu un ish o-bo, yan-duk ro m-rwuun ur-u ne. Ka wu mare à, wa-wu un wu ken ko-gwor-wu ne'a, wu ro wu cot wan-gaan, komo hun-ne deen ro un wu ne. ¹³ Da-o Gos-wu hyane wu à, wu hoguru 'won-de un wu, Yeso zeeru wu, “Wo 'won á!” ¹⁴ Wu nekuru wu ci'uru ka rii-o ye sawante ur-u à, ye essuru. Yeso zeeru, “Wan-campo, um zeeg wo ine!” ¹⁵ Ka wu mare à, inuru tara, wu tepruru, Yeso muuturu wu be-ur inu un wu.

¹⁶ Kap mo un ye hoguru o-gyer, ye bomuru Shir. Ye zeeru, “Ko-caari-wu un **wan-Rwor un Ma-to Shir** haante be-ur na! Shir haante wu guut hun-ne ye un wu.”

¹⁷ Ma-ut Yeso ruuru hono dak-o o-Judiya us-riib ne.

*Yan-tom Yohana Wa-m-Yo'os
un hun-ne m-ho
(Mati 11:2-19)*

¹⁸ Da-o yan-neke-m **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho** rure wu kap rii-yo ye hyane à, wu aaguru nen yoor be-de un ye. ¹⁹ Wu tomuru ye be-ur Yeso remen ye cit wu: “¿Wo wu **Yohana** zee wu roone, ko te waase wu ken wu?”

²⁰ Bo ye woonte be-ur Yeso à, ye zeeru, “**Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho** tomontu te, te cit urege ¿wo wu, wu zee wu roon, ko ne te waase wu ken wu?”

²¹ Un ka da-o, Yeso taaste gom-se un hun-ne deen, un ye ro un gom-se un **ya-ut-kot** ne à, komo po-ne kumug o-hyan. ²² Wu shasuru yan-tom **Yohana**, “Warag no, no rure **Yohana** yo no hyane, un yo no hoge ne à: Po-ne hyanag, ryam-ne kumug us-na, **cim**-ne waragte por por, 'katu-ne ro m-hoge, margan-ne inute, komo koob-ne hogute ka **Ma-to m-Rerem** to.* ²³ Ya-o-kwum-ye, ye esse ur-hur be un de à.”

²⁴ Bo yan-tom **Yohana** aragsute à, Yeso taknuru ma-to un wu be-de un ka buug-de un hun-ne de. “Bo no ruwe be-ur **Yohana** be-de o-dakar à, ¿ya no ro zeege no hyen? ¿M-yó, m-nakt ut-po ye? ²⁵ ¿Ya no ruwe m-hyane? No un ru kan remen no hyenet net-wu cope saw-to ur-bon à. Ye cope saw-to ur-bon à ye ro un pyo-o ut-gwomo! ²⁶ No ruug remen no hyenet **wan-rwor un Ma-to Shir**. Ee, kaane o, **Yohanawan-Rwor un Ma-to Shir** wu amba no hyanag yo arge **wan-Rwor un Ma-to Shir** à. ²⁷ **Yohana** wu Ma-to Shir zee, ‘Shir zee, gwotbe man tom wan-tom re un co ru wu tikshi wo o-cow.’† ²⁸ Me no m-rure, **Yohana** jiište ko wu ke net-wu hono o-dak pitip. Amba wu ro rek-wu be-de un gwomo-to Shir à, wu aragte **Yohana**.”

²⁹ Hun-ne kap hogute wu, un **yan-goks un tar-ne**. Ye dorute yo Shir zee à, komo **Yohana** yo'oste ye m-ho. ³⁰ Amba **Parisa**-ne, un yan-Napse o-**karamsa** ne, ye yagute yo Shir hyenu ye à, remen ye con **Yohana** yo'os ye m-ho á.‡

* **Bor-ɔs ta'yoor:22** 7:22 Hyen komo: Isha 35:5-6; 61:1. † **Bor-ɔs ta'yoor:27** 7:27 Hyen komo: Mara 3:1. ‡ **Bor-ɔs ta'yoor:30** 7:29-30 Hyen komo: Mati 21:32; Ruka 3:12.

³¹ Yeso senguru m-zee, “M-moka un çyan o um he m-hongse un hun-ne ye un caane? ¿Untun yan ye ro? ³² Ya ye ro untun yakar-ye she'ete n-me un be-de ut-baab à. Buug-ur gaan kangsuru de ken.

“ Te bu'utu no dum-to ur-ge,

amba no hew á!

Te hutu no sep-to m-mar,

amba no 'won á!

³³ **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** haante, wu nomog o-**swoot**, komo wu swo m-ke á, remen kaane no zee, ‘Ya-ut-kot daag wu ur-hi.’ ³⁴ **Wà-wu un net** haante, wu reeg, wu su, no zee, ‘Gwot no ka net-wu! Ko wa-o-hambo wu m-re, m-swò ne, ko-nay-wu un **yan-goks un tar**, un **ya-ur-ba'as** ne.’ ³⁵ Da-o hun-ne gokse Shir à, a hyen weer-se un Shir, nip-o.”

Yeso un hur-o Simon ko-Parisa

³⁶ Ko-**Parisa** banag Yeso re un ga-to m-rim, Yeso haaru un hur-o un wu, wu she'eturu wu reet ut-ga. ³⁷ Kane un ka bo-o wu ken ne'a-wu ro kon wu ro un she'et-de **ur-ba'as** à. Wu hogute Yeso ro m-re un rii-yo m-re un hur-o un ko-**Parisa**, wu hanturu ur-batta de un now-mo m-shi'igin mo un hwor deen. ³⁸ Wu esuru un jim-ur Yeso, un na-se un wu, us-'won wu ro m-muse un na-us Yeso un yish-mo un wu. Ka da-de wu peguru na-us Yeso un hi-se un wu, wu hamturu na-us Yeso, wu hokmoru ka now-mo un na-us Yeso. § ³⁹ Bo ka ko-**Parisa**-wu hyente kaane à, wu zeeru hi un de un wu, “Urege de ka net-wu **wan-rwor un Ma-to Shir** wu, wua nep ko-yan-gon ne'a-wu ro wu m-ci, wua nep gon she'et-de un ka ne'a-wu de **ur-ba'as**!”

⁴⁰ Yeso rwunturu ut-ma wu zeeru wu, “Simon, me un rii ne um ruru wo.”

Wu zeeru, “Ee, Wa-ur-Yoos, ruru me.”

⁴¹ Yeso zeeru, “Nen yoor mok hwor be-de un wu ken wu. Wan-gaan mok zungu-us taan [500] se un hwor, wan-gaan kwooz-ut yoor un op [50]. ⁴² Kap mo un ye yatt-wu hokse m-top á, remen kaane wu yaksuru ye kap, nen yoor mo un ye, çwan wu ne he m-jiish m-con un ka wu muuge ye hwor?”

⁴³ Simon shasuru, “Man zee ka wu jiishe m-moog à.”

Yeso zeeru, “O shaks hond hond.” ⁴⁴ Wu wakturu be-de un ka ne'a-wu, wu zeeru Simon, “¿O hyanag ka ne'a-wu? Um haante n-me un hur-o ru, wo 'ya me m-ho remen um so'oste na-us re á, amba ka ne'a-wu so'oste na-us re un yish-mo un wu, wu peguru se un hi-se un wu. ⁴⁵ Wo hamat me da-o o barku me á, amba ka ne'a-wu, wu yage hamat un na-us re á, da-o um cowne har m-moka. ⁴⁶ Wo es m-now remen hi un de á, amba wu duusute na-us re m-now mo m-shi'igin. ⁴⁷ Me wo m-rure unze, ka con-mo, mo wu kutu me à, kutute unze Shir sokste **ba'as-de** un wu kap. Amba wu cone hiin à, Shir a soks **ba'as-de** un wu hiin.”

⁴⁸ Ka da-de Yeso zeeru ka ne'a-wu, “A sokste **ba'as-ut** ru.”

⁴⁹ Ka ye ro tara kane à, taknuru m-zee, “¿Wan wu ne wu ro, wu sokste **ur-ba'as**?”

⁵⁰ Amba Yeso zeeru ka ne'a-wu, “Shir guug wo remen o shereg be un de, arag un gwugwu-mo ur-hur.”

Bor-ús eer

Ne'a-ne ye shiye Yeso à

¹ Bo da-o doote à, Yeso doruru to ken bo-ut caari-to, ut-rek-to ne, wu ro m-rwor un **Ma-to m-Rerem** to un gwomo-to Shir. Yan-neke-mo un wu op

§ **Bor-ús ta'yoor:38** 7:37-38 Hyen komo: Mati 26:7; Mark 14:3; Yoha 12:3.

ʊn yoor [12] rɔ ʊn wʊ nɛ. ² Yɛ ken ne'a-nɛ yɛ, yɛ Yɛso ruute **ya-ʊt-kɔt** à, ʊn sɛ ken gɔm-se nɛ à, dɔrurʊ wʊ. **Meri** (wʊ a m-aag *Magudarin*), wʊ a ruute **ya-ʊt-kɔt** ta'yoor à. ³ Jonana wʊ campo ʊn wʊ Cuza caari-wʊ ʊn nɛt be-dɛ ʊn piish ʊt-ma be-ʊr **Here**, komo Susana, ʊn yɛ ken ne'a-nɛ yɛ nɛ dɛɛn. Yɛ yasurʊ rii-yo yɛ rotte à, remen a guut Yɛso ʊn yan-neke-mɔ ʊn wʊ nɛ.*

Sha-mɔ ʊt-ma tɔ ʊn wa-ʊr-go
(*Mati 13:1-9; Mark 4:1-9*)

⁴ Hun-nɛ masurʊ m-haan be-ʊr Yɛso bɔ-ʊt-bɔ, komo bɔ hun-nɛ mɔrge dɛɛn à, Yɛso rwɔrurʊ ka sha-mɔ ʊt-ma mɔ:

⁵ “O ken da-o wʊ ken nɛt-wʊ ruug kapu ʊn pot. Bɔ wʊ keptɛ gɔ ʊn pot o-kat à, yɛ ken yɛ hɛnʊrʊ ʊn cow, a yawgurʊ yɛ kanɛ, yɛgɛ-no rɛerʊ yɛ kap. ⁶ Yɛ ken yɛ hɛnʊrʊ ʊt-ta'ar, bɔ yɛ potɛ à, yɛ hwo'urʊ remen ka be-dɛ rott o-wʊs á. ⁷ Yɛ ken gɔ-yɛ hɛnʊrʊ be-dɛ ʊn yokor, yɛ bɔsurʊ amba ʊt-pɔ ʊn ka yokor-yɛ nɛ hoɔrʊ yɛ. ⁸ Yɛ ken gɔ-yɛ hɛnʊrʊ ʊn dak-o ʊr-bon. Yɛ bɔsurʊ yɛ rwunturʊ pot, kɔ yo ke yish o-zungu [100].”

Yɛso komurʊ m-zɛɛ, “Hogʊ nɔ, ʊrɛgɛ nɔ rɔ ʊt-tɔ nɛ!”

Yo hantɛ ka sha-mɔ ʊt-ma mɔ à
(*Mati 13:10-17; Mark 4:10-12*)

⁹ Yan-neke-mɔ ʊn wʊ citurʊ wʊ, “¿Ya o conʊ tɛ m-rurɛ nɛ ʊn ka sha-mɔ ʊt-ma mɔ?” ¹⁰ Wʊ shasurʊ, “Rii-yo a wukɛ be-dɛ ʊn gwɔmo-tɔ Shir à, yo rɔ ʊn kom-ʊt nɔ, amba be-dɛ ʊn yɛ ken yɛ sɛ a mɔssutɛ ʊn sha-mɔ ʊt-ma nɛ remen yɛa gʊt, amba yɛa hyen á, komo yɛa hogɛ amba yɛa nep á.†

Yɛso rurʊtɛ yɛ rii-yo ka sha-mɔ ʊt-ma
tɔ ʊn wa-ʊr-go tɔ zɛɛ à
(*Mati 13:18-23; Mark 4:13-20*)

¹¹ “Ka sha-mɔ ʊt-ma tɔ mɔ ka: Ka gɔ-yɛ Ma-tɔ Shir tɔ. ¹² Ka gɔ-yɛ hɛnɛ ʊn cow à, yɛ rɔ yɛ hogɛ à, amba **ko-Gwɔmo-wʊ ʊn ya-ʊt-kɔt** haag wʊ deks yo yɛ hogɛ à ʊn hur-dɛ ʊn yɛ, remen wʊ wenet yɛ be-dɛ m-gɔks ʊn ma-tɔ ʊn gwʊ. ¹³ Ka gɔ-yɛ hɛnɛ ʊt-ta'ar à, yɛ rɔ yɛ hogɛ ʊt-ma à, yɛ gɔksurʊ gwɛrgwɛr. Amba tɔ cow yɛ ʊt-mɛn á, ya o-da hiin yɛ gɔkse, amba da-o meger-ʊt woɔnɛ à, yɛ hosurʊ. ¹⁴ Ka yɛ hɛnɛ be-dɛ ʊn yokor à, yɛ rɔ yɛ hogɛ à, komo yɛ gɔks, amba yaanɛ yɛ ʊn yɛ nɛn á, remen con-tɔ ʊn rii ʊn tuk-mɔ ʊt-mɛn nɛ, con-tɔ ʊn hwɔr, ʊn con-tɔ ʊn hogɛ m-rɛrɛm nɛ. ¹⁵ Ka yɛ hɛnɛ ʊn dak-o ʊr-bon à, yɛ rɔ yɛ hogɛ ʊt-ma à, komo yɛ essurʊ tɔ ʊn hur-dɛ o-dɔrotte komo yɛ sengurʊ m-nɔm ʊn rii-yo Shir con nɛ à.

ʊr-pitirra hɔkkɛ o-kɔk
(*Mark 4:21-25*)

¹⁶ “Hun-nɛ rɔ m-dɔ ʊr-pitirra yɛ hɔkkurʊ de o-kɔk á. Kɔ ʊn kus-o o-kwʊur á. Yɛ de m-dɔr n-ton remen ya-m-cɔwɔn yɛ hyenet.‡

¹⁷ “Bɔ ʊn yo nɔ wukɛ à, Shir a rwuntɛ yo cas, komo bɔ ʊn yo nɔ hɔkkɛ à, Shir a hyen yo wʊ rwuntɛ yo cas.§

¹⁸ “Nɔm nɔ cɛɛn, bɔ nɔ rɔ m-hogɛ à, remen yɛ rɔ ʊn rii nɛ à, yɛ a he m-do'e, amba yɛ rotte rii á, Shir a rumus ka yo yɛ hyanɛ yɛ rɔ ʊn yo nɛ à.”*

* **Bɔr-ʊs eer:3** 8:3 Hyen komo: Mati 27:55-56; Mark 15:40-41; Ruka 23:49. † **Bɔr-ʊs eer:10** 8:10 Hyen komo: Isha 6:9 (ʊt-Girik). ‡ **Bɔr-ʊs eer:16** 8:16 Hyen komo: Mati 5:15; Ruka 11:33. § **Bɔr-ʊs eer:17** 8:17 Hyen komo: Mati 10:26; Ruka 12:2. * **Bɔr-ʊs eer:18** 8:18 Hyen komo: Mati 25:29; Ruka 19:26.

Inu Yeso un hen-ne ye un wu ne
(Mati 12:46-50; Mark 3:31-35)

¹⁹ Inu Yeso un hen-ne ye un wu ne haante be-de un wu, amba ye hoks wu m-dore á remen hun-ne nomog deen. ²⁰ Wu ken wu zeeru Yeso, "Inu ru un hen-ne ru ne ro eso n-do komo ye conog wo m-hyan."

²¹ Yeso zeeru ye kap, "Inu re un hen-ne re ne ye ro, ka ye hoge Ma-to Shir à, ye nom bo ka ma-to zee à."

Yeso reŕte m-ho
(Mati 8:23-27; Mark 4:35-41)

²² De ken ho-de Yeso daaru o-hat, un yan-neke-mo un wu ne. Komo wu zeeru ye, "A pes no de ka jit-de un caari-o o-mar de." Ye taknuru m-ru. ²³ Bo ye ro m-neke à, Yeso 'hebu m-rew. Ye ro kane caari-mo m-yo hunduru n-ton o-mar, komo ho-m taknuru m-shi o-hat, ye hyanuru m-mar un yish. ²⁴ Yan-neke-m Yeso haaru be-de un wu, ye 'yonsuru wu, ye ro m-zee, "Gos-wu, Gos-wu! A ma-to m-mar!"

Yeso inuru, wu huru m-yo ut-gaag, m-ho ne mo resuru temb. ²⁵ Ka da-de wu zeeru yan-neke-mo un wu, "¿Remen yan o no sherte un me á?"

Amba ye hogute o-gyer komo ye zeeru hi un de un ye, "¿Yan gon net-wu ne wu ka? M-yo, m-ho ne mo ro wu o-dorotte."

Yeso ruutute
wu ken net-wu ya-ut-kɔt

(Mati 8:28-34; Mark 5:1-20)

²⁶ Yeso un yan-neke-mo un wu ne pasuru riib-o dak-o o-Garasa, o ro pesto-de Mar-o o-Gariri à. ²⁷ Bo Yeso yawagte o-riib à, wu gonturu wu ken net-wu, ko-ya-o-Gedara, wu ro un **ya-ut-kɔt** ne à. Ka net-wu nomog ushak deen wu ro m-neke ur-kor komo wu ro m-she'et o-hur á, se be-de un saag-se un margan-ne wu ro m-she'et. ²⁸ Bo wu hyente Yeso à, wu 'yonsuru us-cor wu kanuru, wu soru hi un de un wu n-dak un na-us Yeso komo wu nomuru o-zaaz, "Yeso, Wà-wu un Shir n-Ton! ¿Ya o cone un me ne? Um konog wo, wo 'ya me ur-koob á!" ²⁹ Wu zeeg kaane remen Yeso zeeg **ya-ut-kɔt** ye ru un hi-de un wu. Ye swoog wu m-so n-dak, komo hun-ne un wu ka'ag wu ba m-ru, ye ka'ag wu ut-kom us-na ne, wu kesemse. Ka **ya-ut-kɔt** ye ro wu m-ruut o-kɔt remen ye zungute wu.

³⁰ Yeso cituru wu, "¿Waane jin un du?"

"Jin un de 'Timb.' " Wu un shas kaane remen **ya-ut-kɔt** ro deen un hi-de un wu. ³¹ Ka **ya-ut-kɔt** ye konuru Yeso, "Wo 'ya te ur-koob un kuub-o ur-duw á."

³² Caari-o un kur-o un arede ro kane yow yow, ye ro ut-re n-riib ur-dor. Ka **ya-ut-kɔt** ye konuru Yeso yage ye tuwut be-de un arede, komo wu yaguru ye. ³³ Ye ruuru be-de un ka net-wu, ye warguru be-de un arede. Ka kur-o un arede o yirugburu o-bung se n-me un caari-o o-mar ho-m reeru ye kap.

³⁴ Bo yan arede hyane yo nome à, ye somuru o-rek. Ye ko'oturu hono o-bo ut-kat ne. ³⁵ Hun-ne ruuru ye hyenet yo nome à, komo bo ye wo'onte be-ur Yeso à, ye hyanu ka net-wu, wu **ya-ut-kɔt** ru'e be-de un wu à, wu ro tara un na-us Yeso, ut-gund ne to ur-bon tupsé komo wu ro ba un gom, ye hoguru o-gyer kap mo un ye. ³⁶ Ye hyane yo nome à, ye ruru hun-ne bo Yeso taase gom un wu à. ³⁷ Ka da-de hun-ne kap un ka raag-o konuru Yeso wu arag so wu he'e à, remen ye hogute o-gyer. Yeso daaru o-hat wu ro ma-to m-arag. ³⁸ Ka net-wu a ruute **ya-ut-kɔt** be-de un wu à, konuru Yeso, "Yage um dorute wo."

Amba Yeso zeeru, ³⁹ “Ay, warag o-hur, o rure ye yo Shir nomo wo à.”
Ka net-wu doruru hono o-bo, wu ro ye m-rure yo Yeso nome wu à.

*Wà Jaros wan-ne'a,
un wu ken ne'a-wu ne
wu ci'e gund-o Yeso à
(Mati 9:18-26; Mark 5:21-43)*

⁴⁰ Da-o Yeso muune de ka jit-de o-mar de à, hun-ne barkute wu, remen ye ro wu ur-'er. ⁴¹ Wu ken net-wu woonuru, jin-de un wu Jaros, net wan-co un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, o ro kane à. Wu soru hi un de un wu n-dak un na-us Yeso wu konuru Yeso remen wu heet un hur-o un wu. ⁴² Remen wà un wu wan-ne'a, wu ro wu wan-gaan à, hak-se un wu untun op us-voor [12] wu ro ma-to m-mar.

Yeso ro m-neke, hun-ne ro wu m-moor deen ko o ke raag-o. ⁴³ N-me un ye wu ken ne'a-wu ro kon wu swo ur-koob hyo-mo wu m-ru à har hak-us op us-voor [12], wu hoog kap yo wu rotte à un hoob-o ko-ya-us-baat, amba yatt-wu hokse taas un gom-o un wu á. ⁴⁴ Wu cowuru un buug-de un hun-ne n-jim Yeso, komo wu ci'uru riib-o un gund-o Yeso, ka hyo-mo ro wu m-ru à mo ka'uru. ⁴⁵ Yeso cituru, “¿Wan wu ne ci me?”

Ko wu ke she'uru, Bitrus zeeru, “Gos-wu, hun-ne ro un riib-us ru kap ye ro wo m-megemse.”

⁴⁶ Amba Yeso zeeru, “Wu ken wu ci'ig me, um nak remen 'wons-m ruug be un de.” ⁴⁷ Ka ne'a-wu napuru Yeso nepste, wu rwuunuru us-zap, wu heeru un na-us Yeso. Un hyan-o un ko wu ke, wu ruru Yeso yo rwo'e wu ci'it Yeso à, komo wu ruru Yeso bo gom-o un wu ta hwew à. ⁴⁸ Yeso zeeru wu, “Wà re, Shir taaste gom ru, remen o shereg be un de. Arag gwugwu.”

⁴⁹ Yeso ro m-zee un kaane, ko-yan-tom ro m-woon so un hur-o un wan-co un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Wu ruru Jaros, “Wà ru wan-ne'a mereste, wo su'e Wa-ur-Yoos á.”

⁵⁰ Amba Yeso hoguru wu zeeru Jaros, “Wo hoge o-gyer á, wo de sher be un de, komo wà ru wua warag ba un gom.”

⁵¹ Bo Yeso woone un ka hur-o à, wu zeeru ko wu ke wu es n-do, se Bitrus, **Yohana un Yakubu**, se komo tato un wà, o-inu ne. ⁵² Ko wu ke ro us-'won remen ka wà-wu. Yeso zeeru, “No 'won á, ka wà-wu, wu mar á, rew-mo wu rotte!”

⁵³ Ye nemsuru wu kap, remen ye nipse wu mereste. ⁵⁴ Amba Yeso bopuru kom-o un ka wà-wu, wu zeeru, “Ine, wà re!” ⁵⁵ Hoog-mo un ka wà-wu muunuru, wu inuru kagat. Yeso zeeru ye, “Ya no wu rii-yo m-re.” ⁵⁶ In-ne ye un wu bopuru o-nu, amba Yeso zeeru ye, “No rure net yo nome á.”

Bor-ɔs jero

*Yeso tomog yan-neke-mo un wu
op un voor [12]
(Mati 10:5-15; Mark 6:7-13)*

¹ Yeso agnuru yan-neke-mo un wu op un voor [12] be-ur gaan, wu ya'uru ye ur-beeb, ut-gwomo ne, to un ruut un **ya-ut-kot**, komo un taas us-gom ne. ² Ka da-de wu tomuru ye, ye rur ma-to un gwomo-to Shir komo ye taas us-gom. ³ Wu zeeru ye, “No dek rii remen ka hew-de á, o-ko, ko o-ba, rii-yo m-re, ko hwor, ko matuku-de arge ur-gaan á. ⁴ She'et no be-de a barku no

à, har nɔ ruut ʉn ka bɔ-ɔ. ⁵ Be-de hun-nɛ barku nɔ á, ru nɔ ʉn ka bɔ-ɔ, komo nɔ soks hu-mɔ ʉn na-ʉs nɔ, yɛ nept nɔ hustɛ hi ʉn nɔ.”*†

⁶ Yan-neke-mɔ ʉn wu ruuru yɛ doruru ʉt-bo, yɛ rɔ m-rwor ʉn ka **Ma-to m-Rerem** tɔ komo ʉn taas ʉn gɔm-se ʉn hun-nɛ kɔ kenɛ.

Here zo'orsute

(Mati 14:1-12; Mark 6:14-29)

⁷ Da-ɔ **Here** [Atipas], ko-gwamna-wu o-Gariri, hoge kap rii-yo takan à, wu zo'oruru, remen yɛ ken hun-nɛ yɛ rɔ m-zee **Yohana** [Wa-m-Yo'os ʉn hun-nɛ n-mɛ m-hɔ] inute ʉt-marimar. ⁸ Ye ken yɛ rɔ m-zee, **Ereja** muune, komo yɛ ken yɛ zee **wan-Rwor ʉn Ma-to Shir** n-ga muute ʉn hoog nɛ.‡

⁹ **Here** zeeru, “Um kupste hi-ur **Yohana**, amba ¿wan wu nɛ wu ka net-wu, wu rɔ m-nɔm ʉn gɔn se ka rem-se?” Komo wu rɔ m-senge wu hyenet Yeso.

Yeso cokste hun-nɛ

dugu-ʉs taan [5,000]

(Mati 14:13-21; Mark 6:30-44; Yoha 6:1-14)

¹⁰ Yan-Tɔm Yeso muunuru komo yɛ ruru Yeso kap rii-yo yɛ nɔmɛ à. Wu dekuru yɛ, komo yɛ ruuru ʉn hi ʉn de ʉn yɛ, yɛ cowuru ɔ ken bɔ-ɔ jin-de ʉn ɔ o-Besayada. ¹¹ Da-ɔ buug-de ʉn hun-nɛ hoge kaane à, yɛ doruru wu. Wu barkuru yɛ, wu ruru yɛ ma-to ʉn gwomo-to Shir, wu taasuru gɔm-se ʉn yɛ cone gɔm-se ʉn yɛ te à.

¹² Da-de hɔ-ur rɔ ma-to m'hebe à, yan-neke-mɔ ʉn wu nen op ʉn yoor [12] haaru be-de ʉn wu yɛ zeeru, “Zee ka hun-nɛ yɛ warag remen yɛ tuwut ʉt-hur, ʉt-kat nɛ ʉn riib kanɛ remen yɛ kumut rii-yo m-re ʉn be-de m-rew nɛ, remen kanɛ rii-yo m-re ʉn be-de m-rew nɛ rɔ kon á.”

¹³ Amba Yeso zeeru yɛ, “Ya nɔ yɛ rii-yo yɛ he m-re à.”

Ye shasuru, “Kap yo te rotte à shon-to ʉt-ga ʉt-taan tɔ ʉn jan nɛ yoor, ¿wo ʉn con ɔ te he te one hon ʉn ka buug-de ʉn hun-nɛ de rii-yo m-re?”

¹⁴ (Campo-nɛ wooste dugu-ʉs taan [5,000] kanɛ.)

Yeso zeeru yan-neke-mɔ ʉn wu, “Zee nɔ yɛ she'et buug-ʉt-buug, hun-nɛ kwooz-ʉt yoor ʉn op [50] kɔ de ke buug-de.”

¹⁵ Bɔ yan-neke-mɔ ʉn wu komte m-nɔm kaane à, ¹⁶ Yeso dekuru ka burɔdi-ʉt taan-to ʉn ka jan-yɛ nɛ yoor, wu gwotururu n-Tɔn ʉn shir, wu bomuru Shir, wu yeksuru ka ga-to bos-ʉt-bos ʉn jan nɛ. Wu yasuru yan-neke-mɔ ʉn wu, yɛ wonge hun-nɛ. ¹⁷ Kap mɔ ʉn yɛ, yɛ reeru, yɛ ciig, komo yan-neke-mɔ ʉn wu morogsuru tɔ kwange à koor-ʉt op ʉt-yoor [12].

Bitrus rworog

ko-wa ʉn wu Yeso rɔ à

(Mati 16:13-19; Mark 8:27-29)

¹⁸ De ken hɔ-de Yeso rɔ ʉn kon-se Shir ʉn hon-de ʉn wu, yan-neke-mɔ ʉn wu haaru be-de ʉn wu. Yeso cituru yɛ. “¿Wan wu nɛ ka buug-de ʉn hun-nɛ de zee um rɔ?”

¹⁹ Ye shasuru, “Ye ken nɛ zee **Yohana** Wa-m-Yo'os ʉn **hun-nɛ m-hɔ**. Amba yɛ ken yɛ zee **Ereja** wu, komo yɛ ken yɛ zee wan-gaan be-de ʉn yan-rwor ʉn Ma-to Shir n-ga wu muune ʉn hoog.”§

²⁰ Wu cituru yɛ, “Nɔ nɛ ¿wa ʉn wu nɔ zee um rɔ?”*

Bitrus shasuru, “Wɔ wu, **Kiristi**.”

²¹ Ka da-de Yeso nakuru yɛ ʉt-to, “Nɔ rure ko-wan-gaan ka rii-yo á.”

* **Bɔr-ʉs jero:5** 9:3-5 Hyen komo: Ruka 10:4-11. † **Bɔr-ʉs jero:5** 9:5 Hyen komo: Seng 13:51.

‡ **Bɔr-ʉs jero:8** 9:7-8 Hyen komo: Mati 16:14; Mark 8:28; Ruka 9:19. § **Bɔr-ʉs jero:19** 9:19 Hyen komo: Mati 14:1-2; Mark 6:14-15; Ruka 9:7-8. * **Bɔr-ʉs jero:20** 9:20 Hyen komo: Yoha 6:68-69.

*Yeso rworog swo ɔr-koob
un mar-mo un wu ne
(Mati 16:20-28; Mark 8:30—9:1)*

²² Wu zeeru ye komo, “Me **Wà-wu un net** a su ɔr-koob deen, komo sek-ye, un Gwomo-ne ye un kon-se Shir, komo un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne, ye kutu me ɔt-yage. Ye ho me, amba me nome ho-ɔt tet, man ine un hog me komo.”

²³ Wu zeeru ye kap, “Bo un wu cone m-neke un me ne à, se wu, she'eg hi un de un wu, wu dek **kan-o** un wu ko de ke ho-de, wu doru me.† ²⁴ Bo un wu cone wuke un hog-mo un wu à, moa ege wu, amba bo un wu hog-mo un wu ege rem re à, wua kum mo.‡ ²⁵ ¿Yaane net kume, urege wu kumug saw-to un hono o-dak kap, amba wu kum hog-mo un wu á? Wu kum ri á. ²⁶ Urege hun-ne ro m-hoge 'e-m re un yoos un de ne, kaane **Wà-wu un net** he m-hoge 'e-mo un ye da-o wu he m-muun un sekemse-mo un wu ne, un mo un tato un wu ne, un mo un yan-tom-se Shir ne à. ²⁷ Nip-o, ye ken ye be-ur no kane, ye mer á, se ye hyanag gwomo-to Shir.”

*Yeso barmute
(Mati 17:1-8; Mark 9:2-8)*

²⁸ Untun ho-ɔt ta'voor bo m-zee kaane, Yeso dekeru Bitrus, **Yohana un Yakubu** ne ye nekeru un wu ne n-ton ɔr-dor ye konot Shir. ²⁹ Bo wu ro ɔs-kon à, co-o un wu barmuru un hon, komo saw-to un wu warguru ɔt-pus to pyar. ³⁰ Un gyept-o un yish, hun-ne yoor rwuunuru, ye ro ɔt-ma un wu ne. Ka hun-ne ye **Mosa** wu un **Ereja**. ³¹ Ye rwuune un sekemse-mo n-ton ne, komo ye nomuru ɔt-ma un Yeso ne. Hi-de un ma-to un ye de ka, bo Yeso he m-shoos un Ma-to Shir wu meret o-Urusharima à. ³² Bitrus un or un wu ne, ye ro un mar-mo m-rew, amba bo ye zute à, ye hyanuru mok-o Yeso un ka hun-ne ye ne nen yoor. Ye ro eso un Yeso ne. ³³ Bo ka hun-ne ye aragte ye yage Yeso à, Bitrus zeeru wu, “Gos-wu, nomog ɔr-bon bo te ro kane à! Tea nom depi-ɔt tet, ɔr-gaan rem ru, ɔr-gaan de ma **Mosa**, ɔr-gaan komo, de ma **Ereja**.” (Wu nap yo wu ro m-zee á.)

³⁴ Bo wu ro m-senge mo tep à, ke'ente-ur rwuunuru de hokuru ye de nomuru ye m-wuwur, **yan-neke-m Yeso** hoguru o-gyer bo ka ke'ente-de hokke ye à. ³⁵ Cor-o rwuunuru un ka ke'ente-de o ro m-zee, “Wu ka, wu ro wa re, wu um daage à, hogu no ma-to un wu!”§*

³⁶ Bo ka cor-o reste à, ye hyanuru Yeso un hon-de un wu. Yan-neke-mo un wu kamuru o-nu, ye rure ko-wan-gaan yo ye hyane ka da-o á.

*Yeso taaste gom-mo un wa-ɔt-kot
(Mati 17:14-18; Mark 9:14-27)*

³⁷ Bo ish geste à, Yeso un yan-neke-mo un wu ne nen tet kergunuru n-ton un ka dor-de, caari-de un buug-de un hun-ne wooru be-ur Yeso. ³⁸ Un ka buug-de, wu ken net-wu 'yonsuru ɔs-cor, “Wa-ur-Yoos! Um konog wo, gu wa re, wu ro me wan-campo un hon-de un wu! ³⁹ Ko-**ya-ɔt-kot** bok wu, wu 'yonste ɔs-cor wu soru wu pak, kop-ɔt ro m-rwuun o-nu, ye ro wu m-rangse kaane, ye wu m-yage wu aragte á! ⁴⁰ Um konog yan-neke-m ru remen ye ruute ka wa-ɔt-kot wu, amba ye hoks á.”

† **Bor-ɔs jero:23** 9:23 Hyen komo: Mati 10:38; Ruka 14:27. ‡ **Bor-ɔs jero:24** 9:24 Hyen komo: Mati 10:39; Ruka 17:33; Yoha 12:25. § **Bor-ɔs jero:35** 9:28-35 Hyen komo: 2Bit 1:17-18. * **Bor-ɔs jero:35** 9:35 Hyen komo: Isha 42:1; Mati 3:17; 12:18; Mark 1:11; Ruka 3:22.

⁴¹ Yeso shasuru, “Re nome ne no gokste o-nip á, no **ya-ur-ba'as!** ¿Har yan da-o um he m-hakkure un no ne?” Ka da-de wu zeeru ka net-wu, “Hante wa ru kane.”

⁴² Bɔ ka wa-wu ro m-nekne à, ka wa-ut-kot wu kapsuru wu n-dak kak. Yeso huru wa-ut-kot ut-gaag. Wu taasuru gom-o un ka wa-wu, wu tebburu ka tato-o. ⁴³ Ka hun-ne ye kap hyanuru o-made, ut-gos, un 'wons-mo Shir ne.

*Yeso doog rwor-m ma-to
un mar-mo un wu
(Mati 17:22-23; Mark 9:30-32)*

Da-o hun-ne ro un barag-se un kap rii-yo Yeso ro m-nom à, wu zee yan-neke-mo un wu, ⁴⁴ “To-ut to ka no rii-yo um he no m-rure á! A ya'as **Wà-wu un net** be-de un gwomo-to un hun-ne.” ⁴⁵ Amba yan-neke-mo un wu ye nap yo wu ro ye m-rure á. A rwunte to cas bo ye he m-nap á, komo ye cit wu ko yan yo á, remen ye ro m-hoge o-gyer.

*¿Wa jiishe ut-gossu ne?
(Mati 18:1-5; Mark 9:33-37)*

⁴⁶ Ma-ut sunute **yan-neke-m Yeso** ye conog ye nep wu jiishe ut-gos à, be-de un ye.† ⁴⁷ Yeso napuru yo ye ro m-ceker à, wu deknuru wa rek-wu, wu essuru wu n-riib o un wu. ⁴⁸ Wu zeeru ye, “Ko wu ke barke ka wa-wu un jin un de, wu barkutu me, komo wu barku me à, wu barkute wu tomne me à. Remen kaane wu ro rek-wu be-ur no à, wu ro gos-wu kap.”‡

*Bɔ un wu barku no à, wu ma no wu
(Mark 9:38-40)*

⁴⁹ **Yohana** cepuru ut-ma, “Gos-wu, te hyanag wu ken net-wu, wu ro m-ruut un **ya-ut-kot** un jin un du, te zeeru wu yage, remen be-ur na wu ro á.”

⁵⁰ Yeso zeeru wu un or un wu ne, “No do wu m-wen á, remen ko wu ke wu yagu no á wu ma no wu.”

Ya-o-Samariya yagute goks un Yeso

⁵¹ Bɔ da-o woote yow yow o Shir hette Yeso m-dek n-ton à, wu zongsuru hur-de un wu, wu bopuru cow-yo o-Urusharima. ⁵² Wu tomuru yan-tom-ye un wu un co, n-me bo-o o-**Samariya** remen ye este ko yo ke rii-yo hond hond rem Yeso. ⁵³ Amba ka hun-ne ye reeno ye goks wu á, remen ye nepse wu bupse cow-yo o-Urusharima. ⁵⁴ Da-o yan-neke-mo un wu **Yakubu** un **Yohana** hyane kaane à, ye zeeru, “Gos-wu, ¿o conog te agan o-ra n-ton o saburse ye?”§

⁵⁵ Yeso wakturu wu kangsuru ye. ⁵⁶ Yeso un yan-neke-mo un wu ne haaru de ken bo-de.

*Wan-dore-m Yeso
(Mati 8:19-22)*

⁵⁷ Bɔ ye aragte arag-mo un ye à, wu ken net-wu zeeru Yeso, “Man dore wo ko ke so o ha'e.”

⁵⁸ Yeso zeeru wu, “Kondo ro ut-wu ne, yege-no ro ut-kur ne, amba **Wà-wu un net** rott be-de wu he m-rus un hi-de un wu á.”

⁵⁹ Wu zeeru wu ken net-wu, “Dond me.”

Amba ka net-wu zeeru, “Gos-wu, yage um ji'iste ur-takan remen um jukt tato re, da-o wu mere.”

† **Bɔr-ʉs jero:46** 9:46 Hyen komo: Ruka 22:24. ‡ **Bɔr-ʉs jero:48** 9:48 Hyen komo: Mati 10:40; Ruka 10:16; Yoha 13:20. § **Bɔr-ʉs jero:54** 9:54 Hyen komo: 2Gwm 1:9-16.

⁶⁰ Yeso shasuru wu, “Yage margan-ne jukt u-de un ye. Wɔ ha, o ko'ot gwomo-to Shir.”

⁶¹ Wu ken wu zeeru, “Gos-wu, man dore wɔ, amba se um kamasute hur-ore.”*

⁶² Yeso zeeru wu, “Ko wu ke wu bope kerem-de un na à, ka da-de wu masuru m-wakte us-ajima ne, hwaa-o wu ro be-de un gwomo-to Shir.”

Bɔr-ɔs op

Yeso tomog hun-ne

kwooz-ut tet un op un yoor [72]

¹ Bɔ un kaane, Yeso daaguru komo ye ken hun-ne ye kwooz-ut tet un op un yoor [72]. Wu tomuru ye yoor yoor, ye tek co-o un wu ye tuw ko o ke bo-o, un kap be-de wu ro ma-to m-ha ne un hi un de un wu à. ² Wu zeeru ye, “Ce-m ro deen, amba ya-m-ce hiin. Kon no wa-o-kat-wu doon ya-m-ce, remen ye komot ka ce-mo un wu mo.* ³ Neke no! Me no m-tom untun ca be-de un yege-dur.† ⁴ No dek hwor á, ko o-ba, ko no dek ka'ante-to arge na-o o-gaan á. No es no gaste net un cow á.

⁵ “Da-o no ine m-cow un o ken hur-o, takan no m-zee, ‘Shir 'ye ka hur-o m-gwugwu.’ ⁶ Urege ye barkutu no, Shir a 'ye ye gwugwu-mo ur-hur deen. Amba urege ye barku no á, Shir a 'ye ye gwugwu-mo ur-hur á. ⁷ She'et no un hur-o un ye barku no à, no re no su yo ye ya'u no à, remen ya-m-senge a topo ye senge-mo un ye. No pa ut-hur á.‡

⁸ “Da-o no tuwe n-me o-bo, komo a barku no, re no yo a hantu no à. ⁹ Taas no ye, gom-se un ye se ye rotte à un ka bo-o. No zee ka hun-ne ye, ‘Gwomo-to Shir haante yow yow be-ur no.’ ¹⁰ Amba da-o no tuwe n-me o-bo komo a barku no á, ru no un riib us-cow no zee, ¹¹ ‘Ko hu-mo un bo-o no mo dapute us-na à, te sokste mo un hi un no. Amba noa baks gwomo-to Shir haante yow yow un no ne!’§* ¹² Me no m-rure, ho-de un piish ut-ma, Shir a hoge 'won-de bo-o o-Sodom wu yage ka bo-o 'yaru no à!†

Bɔ-to 'yare o-nip à *(Mati 11:20-24)*

¹³ “Rii-yo ur-'won yo no ya-o-Korazin! Rii-yo ur-'won yo no komo ya-o-Besayada! Urege hyat-to a nome be-ur no à, a nomog to o-Taya o-Sidon ne, hun-ne ye un kané otte she'ete, n-dak ye tup gund-to un naasu-mo ut-men, ye aase hi un de un ye m-cow, a nept ye yagute **ba'as-de** un ye.‡ ¹⁴ Noa su ur-koob arge o-Taya o-Sidon ne, ho-de un piish ut-ma. ¹⁵ Komo rem ru, o-Kapanahum! ¿Wɔ un con jaks un hi un du n-Ton un shir? Shir a jorbu wɔ un kuub-o o-ra!”§

¹⁶ Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, “Kap wu hogu no à, wu hogute me, komo wu 'yare no à, wu 'yarag me, kaane komo wu 'yare me à, wu 'yarag wu tomne me à.”*

Ka hun-ne ye kwooz-ut tet un op un yoor [72] muunte

* **Bɔr-ɔs jero:61** 9:61 Hyen komo: 1Gwm 19:20. * **Bɔr-ɔs op:2** 10:2 Hyen komo: Mati 9:37-38.
† **Bɔr-ɔs op:3** 10:3 Hyen komo: Mati 10:16. ‡ **Bɔr-ɔs op:7** 10:7 Hyen komo: 1Kor 9:14; 1Tim 5:18. § **Bɔr-ɔs op:11** 10:4-11 Hyen komo: Mati 10:7-14; Mark 6:8-11; Ruka 9:3-5. * **Bɔr-ɔs op:11** 10:10-11 Hyen komo: Seng 13:51. † **Bɔr-ɔs op:12** 10:12 Hyen komo: Taka 19:24-28; Mati 11:24; 10:15. ‡ **Bɔr-ɔs op:13** 10:13 Hyen komo: Isha 23:1-18; Izik 26:1—28:26; Jowe 3:4-8; Emos 1:9-10; Zeka 9:2-4. § **Bɔr-ɔs op:15** 10:15 Hyen komo: Isha 14:13-15. * **Bɔr-ɔs op:16** 10:16 Hyen komo: Mati 10:40; Mark 9:37; Ruka 9:48; Yoha 13:20.

17 Ka hun-ne ye kwooz-ut tet un op un yoor [72] campo-ne muunte o-zak ne deen. Ye zeeru, "Gos-wu, ko **ya-ut-kot** ye nomutute o-dorotte un jin un du!"

18 Yeso shasuru ye, "Um hyanag **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** he'ente n-dak untun us-myakt. 19 Hogu no! Um ya'ag no ut-gwomo, no yawag hwo, un tot-ne, no saburse 'wons-mo un wa-ut-yage, komo yea ci no á.† 20 Amba no nom o-zak remen **ya-ut-kot** nomotu no o-dorotte á, nom no o-zak remen Shir geneg jin-ut no be-de wu n-ton."

Yeso nomog o-zak

(Mati 11:25-27; 13:16-17)

21 Un ka da-o **Kukt-o Shir** sho'oste Yeso o-zak, wu zeeru, "Tato re, Wan-Koyan n-Ton un dak ne, um bomog wo remen o kutute ye rotte us-nap á, rii-yo o wuke ya-us-weer un ya-us-nap ne à. Ee, tato re, kaane o cone o nom.

22 "Tato re, ya'ag me rii kap. Yatt-wu nape yo ka wa-wu ro á, se tato un wu, komo yatt-wu nape yo ka tato-o ro á, se ka wa-wu, se komo ye ka wa-wu daage wu rurute ye à."‡

23 Ka da-de Yeso wakturu be-de un yan-neke-mo un wu un riib un hon-de un ye wu zeeru ye, "No reeg ur-ho no hyenet rii-yo no hyane à! 24 Me no m-rure, yan-rwor un Ma-to Shir deen un gwomo-ne ro conog ye hyen yo no hyane à, amba ye hoks á, komo ye ro conog ye hoge yo no hoge à, amba ye hoge á."

Sha-mo ut-ma to un ko-Samariya wan-hur-de ur-bon

25 Wan-napse o-**karamsa** haante remen wu ce'ept Yeso. Wu zee, "Wa-ur-Yoos, ¿re ne um he m-nom um kumut hoog-o ba m-ta?"

26 Yeso shasuru wu, "¿Ya ne **karamsa**-o Shir zee? ¿Re ne o wakse o?"

27 Ka net-wu shasuru, "Con Yawe Shir ru un hur un du myet, un hoog-m ru ne kap, un 'wons-m ru ne kap, un weer-us ru ne kap, o cun wan-bor-o ru bo o cone hi un du à."§

28 Yeso shasu wu, "O shaks hond hond, nom kaane, woa kum hoog-o ba m-ta."*

29 Amba ka **wan-Yoos-de o-karamsa** wu conog wu muut hi un de un wu ba **ur-ba'as**, remen kaane wu cituru Yeso, "¿Wa ne ro ko-wan-bor-o re?"

30 Yeso shasuru wu, "Wu ken net-wu ro m-neke rwuun-mo o-Urusharima wu ro m-ha o-Jeriko, ya-ur-kwup kupuru wu, ye dekururu kap yo wu rotte à, ye buuguru wu, ye yagu wu ma-to m-mar. 31 Haanuru wu ken wan-**Cow un kon-se Shir**, wu ro m-dore un ka cow-yo, amba bo wu hyente ka net-wu à, wu pa'uru un riib. 32 Un ka cow-yo komo wu ken wu ko-**Rewi** donte yo wu arguru, wu gwoturu ka net-wu, ka da-de wu arguru arag-mo un wu o ka riib-o. 33 Amba ko-**Samariya**-wu ro ur-hew un ka cow-yo à, woonuru be-de un ka net-wu, bo wu hyente wu à, hur-de un wu hoguru 'won-de un ka net-wu. 34 Wu haaru be-de un wu, wu sosuru wu ka nat-to, wu rwo'uru now-mo us-baat, wu yereru ut-magund, ka da-de wu deturu ka net-wu n-ton o-janka yo un wu, komo wu heeturu wu be-de un o ken hur-o, kane a gwote wu.† 35 Bo ish geste à, wu rwunturu hwor-ye jir-ut yoor-to ur-guwus, wu yasuru wa-ur-gut. Wu ruru wa-ur-gut, 'Gwot wu ur-bon ne, da-o me muune un ka cow-yo, man top wo yo o ho'e be-de un wu à.' "

† **Bor-ʉs op:19** 10:19 Hyen komo: Bong 91:13. ‡ **Bor-ʉs op:22** 10:22 Hyen komo: Yoha 3:35; 10:15. § **Bor-ʉs op:27** 10:27 Hyen komo: Kara 6:5; Rewi 19:18. * **Bor-ʉs op:28** 10:28 Hyen komo: Rewi 18:5. † **Bor-ʉs op:34** 10:33-34 Hyen komo: 2Nom 28:15.

³⁶ Yɛso citurɔ, “Ʋn hyan-o ru, be-de ɔn ka hun-ne tet ye, ɔwa nɔmɛ ɔntɔn ko-yan-bɔr o-hur be-de ɔn ka net-wɔ ya-ur-kwɔp buuge à?”

³⁷ Ko **yan-Yoos-de o-karamsa** shasurɔ, “Ka wɔ nɔmɛ yo kute hun-ne wɔ hogute 'won-de ɔn wɔ à.”

Yɛso zɛerɔ, “Wɔ neke, o nɔm kaane.”

Yɛso heete Marta ne ɔn Meri ɔt-tɔw

³⁸ Bɔ Yɛso ɔn yan-neke-mɔ ɔn wɔ ne aragte arag-mɔ ɔn ye à, wɔ haaru de ken bɔ-de wɔ ken ne'a-wɔ jin-de ɔn wɔ Marta, barkurɔ Yɛso ɔn hur-o ɔn wɔ. ³⁹ Wɔ rɔ o-heno ne, jin-de ɔn wɔ **Meri**, wɔ she'ete ɔn na-ɔs Yɛso wɔ rɔ m-hoge yo Yɛso rɔ ur-yoos à. † ⁴⁰ Marta hoge rerem-mɔ ɔn kaane á, remen senge-mɔ rɔ ɔn co-o ɔn wɔ à, wɔ haanurɔ wɔ zɛerɔ, “Gos-wɔ, ɔwɔ hyan heno re yaksutu me m-senge ɔn hon-de à? Zee wɔ haan wɔ gu me!”

⁴¹ Gos-wɔ shasurɔ wɔ, “Marta, Marta! Hur ɔn du rut á, o zorute remen rii deen, ⁴² amba gaan-yo cot, jiiſhe ɔr-bon. **Meri** dak kashi ɔn rii. Komo a rumus wɔ yo á.”

Bɔr-ɔs ɔp o-gaan

Yɛso yooste bɔ a he kɔn-se ɔn Shir à

(Mati 6:9-13; 7:7-11)

¹ De ken hɔ-de Yɛso rɔ ɔn kɔn-se ɔn Shir ɔn de ken be-de. Bɔ wɔ komte à, wan-gaan be-de ɔn yan-neke-mɔ ɔn wɔ zɛerɔ wɔ, “Gos-wɔ, yoosu te bɔ te he kɔn ɔn Shir à, bɔ **Yohana** yooste yan-neke-mɔ ɔn wɔ à.”

² Yɛso zɛerɔ ye, “Da-o nɔ rɔ ɔn kɔn-se ɔn Shir à, zee nɔ kaane:

“Tato te, te kɔnog hun-ne sekemse jin ɔn du.

O yage gwomo-ɔt ru haante be ɔn te.

³ Ya te rii-yo m-re yo ɔn kɔ de ke hɔ-de, yo te o-hoob à.

⁴ Soksu te **ba'as** ɔn te,
remen te sokstɛ **ba'as-de** ɔn kɔ wɔ ke wɔ
nomu te **ur-ba'as** à.

Komo wɔ yage te te heet be-de ɔt-meger á.' ”

⁵ Komo Yɛso zɛerɔ yan-neke-mɔ ɔn wɔ, “A zee wan-gaan be-ur nɔ haag hur-o nay ɔn wɔ m-tet da-o purge, wɔ zee, ‘Nay, muugu me shon-ɔt tet-ɔt-ɔt-ga. ⁶ Wɔ ken nay re wɔ, wɔ rwuune ɔr-hew à, wɔ woonte ɔn hur-o re, amba mett rii-yo m-re yo ɔn he wɔ m-'ya á!’ ⁷ A zee komo nay ru shasunte n-me o-hur, ‘Wɔ su me á! Ʋm tegusute ish, komo me domb ɔn yakar re ne. Man hoks m-ine ɔn ye'et wɔ rii á.’ ⁸ Me nɔ m-rure, urege ma wɔ ine remen wɔ ya'aste wɔ ka shon-tɔ ɔt-ga tɔ remen wɔ nay ɔn wɔ á, wɔa ine wɔ ya'aste wɔ kap rii-yo o cone à, remen wɔ hoge 'e-mɔ ɔn 'yons ɔn wɔ o sengute wɔ m-cit á.

⁹ “Remen kaane ɔn zee nɔ: Kɔn nɔ, Shir a 'ye nɔ, hoob nɔ, nɔa kum, kɔ'ot nɔ ish, Shir a tikshe nɔ. ¹⁰ Remen kap ye kone à, Shir a 'ye ye, komo ye hoobe à, yea kum, komo wɔ kɔ'ote ish à, Shir a tikshe wɔ. ¹¹ Hogu nɔ, nɔ tat-ne, da-o wà ru kone o-jan, ɔwoa 'ye wɔ o-hwo? ¹² Komo da-o wà ru kone ɔr-ge, ɔwoa 'ye wɔ o-tot? Ay! ¹³ Nɔ yan-men-ɔt jaas-to, nɔ nak 'ya ɔn yakar nɔ rii-yo ɔr-bon. ɔRe he m-nom ɔn ne, tato nɔ n-ton rotte a 'ye ye kone wɔ Kukt-o ɔn wɔ á? Eba, wɔa 'ye ye!”

*Yɛso ɔn ko-Gwomo-wɔ
ɔn ya-ɔt-kot ne “Beruzabur”*

(Mati 12:22-30; Mark 3:20-27)

† **Bɔr-ɔs ɔp:39** 10:38-39 Hyen komo: Yoha 11:1.

14 Wʉ ken nɛt-wʉ ro m-hoks m-teper á, remen **ya-ut-kot** daag wʉ ʉr-hi. Yeso ruuturu ka **ya-ut-kot** ye, ka da-o ka nɛt-wʉ hoksuru m-teper. 15 Amba ye ken hun-ne ye zeeru, “**Beruzabur** wʉ, **ko-Gwomo-wʉ ʉn ya-ut-kot**, wʉ ya'e wʉ ʉr-beeb de ʉn ruut ʉn ye.”*

16 Komo ye ken ye conog ye ceeb Yeso. Remen kaane ye cituru, wʉ kute ye ʉt-hyat ye nept Shir ya'e wʉ.† 17 Amba Yeso napuru yo ye ro ʉs-barag à, wʉ zeeru ye, “Ko o ke dak-o wonge hi ʉn de ʉn o kwukur ʉr-kwukur ye ma'aste m-dum ʉn hi ʉn de ʉn ye ka dak-o a she'et deen á. Hur-o wonge hi ʉn de ʉn o à, o he de m-es á. 18 Urege gwomo-to ʉn **ko-Gwomo-wʉ ʉn ya-ut-kot** wongute, to ro m-dum ʉn hi ʉn de ʉn to, ¿re he m-nom to she'ette? No zeeg ʉm ruute **ya-ut-kot** remen **Beruzabur** ya'ag me ʉr-beeb de m-nom kaane. 19 Urege kaane o me ye m-ruut, re ne ¿yan-dore-m no ro ye m-ruute ne? Yan-dore-m no yea hyen no ba'asute no hond hond á! 20 Ai ka rii-yo ʉm nome ʉn beeb-de Shir o rwo'e ʉm ruute **ya-ut-kot**, kaane, komo a kutute no o ka gwomo-to Shir ro be-ʉr no.

21 “Da-o ko-beeb ro ʉn 'er-de ʉn hur-o ʉn wʉ ʉn por-to ʉn wʉ ne, wʉ gu hur-o ʉn wʉ ʉn saw-to ʉn wʉ ne. 22 Amba da-o wʉ jiishe wʉ m-'wons hebe wʉ à, wʉ hoks wʉ, wʉ rumus wʉ saw-to ʉn wʉ to ʉr-gun kap to wʉ sekte hur-de ʉn wʉ à. Wʉ wonge ye ken ye saw-to ʉn wʉ.

23 “Ko wʉ ke wʉ ro ʉn hon ʉn me ne à, ko-yan-yage-ʉt re wʉ, ko wʉ ke wʉ yage me m-gu m-morogse à, cakarse-mo wʉ rotte.‡

Muun-mo ʉn ya-ut-kot

(Mati 12:43-45)

24 “Da-o wa-ut-kot ru be-de ʉn nɛt, wʉ ro m-dore ʉn dak-ʉt 'hwo'og-to ʉn hoob-o ʉn be-de m-cow wʉ wʉwute. Urege wʉ kum á, wʉ ro m-zee ʉn hi ʉn de ʉn wʉ, ‘Man warag ʉn hur-o re.’ 25 Wʉ warge wʉ 'wosse ka hur-o cas cas ʉr-bon ne. 26 Ka da-de wʉ haaru wʉ banduru ye ken ye nen ta'oor-ye jiishe wʉ m-zom à, ye haaru ye she'eturu kane. Da-o ye komse kap à, gom-o ʉn ka nɛt-wʉ m-moka oa jiish o n-ga.”

Zak-o nip

27 Bɔ Yeso komte m-zee kaane à, wʉ ken ne'a-wʉ teprunuru n-me ʉn buug-de ʉn hun-ne, wʉ zeeru Yeso, “Ko-wa-o-kwum-wʉ, ka ne'a-wʉ mate wʉ gut wo à.”

28 Amba Yeso shasuru, “Ye ma ya-o-zak-ye, ye hoge Ma-to Shir ye dore to à!”

Cot-o ʉt-hyat

(Mati 12:38-42)

29 Bɔ hun-ne morge be-ʉr Yeso à, wʉ senguru m-zee, “Hun-ne ye m-moka ro ʉn men-ʉt jaas-to ne! Ye ro m-cit a kute ye ʉt-hyat, amba ko o-gaan man kute ye á se hyat-ʉt **Yunana**.§ 30 **Yunana** napa-o be-de ʉn hun-ne ye o-Neneba, kaane komo **Wà-wʉ ʉn nɛt** napa-o be-de ʉn hun-ne ye m-moka.* 31 Ho-de m-piish ʉt-ma, gwomo-de o-Sheba [ne'a] wʉ inɛ eso wʉ kute ye **ba'as-de** ʉn ye, remen wʉ neknute rwuun-mo ʉn dak-o ʉn wʉ, wʉ hogute yoos-de ʉs-weer de ma ko-Gwomo **Suremanu**. Me no m-rure, wʉ ken wʉ ro kon wʉ jiishe **Suremanu** à.† 32 Ho-de ʉn piish ʉt-ma hun-ne ye

* **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:15** 11:15 Hyen komo: Mati 9:34; 10:25. † **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:16** 11:16 Hyen komo: Mati 12:38; 16:1; Mark 8:11. ‡ **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:23** 11:23 Hyen komo: Mark 9:40. § **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:29** 11:29 Hyen komo: Mati 16:4; Mark 8:12. * **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:30** 11:30 Hyen komo: Yuna 3:4. † **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:31** 11:31 Hyen komo: 1Gwm 10:1-10; 2Nom 9:1-12.

o-**Neneba** yea ine ye cit nò, remen ye yagute nòm **ur-ba'as** da-o ye hoge **Yunana** rò m-rwor ùn Ma-to Shir à, me nò m-rure komo, wu ken wu rò kon kanè wu jiishe **Yunana** à!‡

Cecas-mò o-wur
(Mati 5:15; 6:22-23)

³³ “Yatt-wu he do ur-pitirra wu wukuru de á, ko wu hokkuru de o-shaar á, amba wua sek de n-ton remen hun-ne hyenet m-cecas bo ye rò m-cowon n-me à. § ³⁴ Ya yish nò rò untun ur-pitirra, un wur-o nò. Urege yish nò rò kerker, wur-o nò kap oà nòm kyarkyar, amba yish nò ro ur-bon ne á, wur-o nò kap oà ma'as n-me o-comb. ³⁵ Ceker nò ur-bon ne, yo nò deke nip-o à, nip-o jip bo-to á. ³⁶ Kang-o o-gaan, urege nò conog nò nep Shir, wua ruru nò kap yo rò o-nip à. Urege ko raag-o gaan nò 'yar yo rò o-nip á, oà nòm sa o zee nò rò ur-she'et be-de ur-pitirra.”

Yeso cikt Parisa-ne
ùn yan-m-yoos o-karamsa ne
(Mati 23:1-36; Mark 12:38-40)

³⁷ Bo Yeso komte ut-ma à, ko-**Parisa** banuru wu re ùn rii-yo m-re. Wu cowuru n-me wu she'eturu tara wu reet. ³⁸ Ka ko-**Parisa**-wu bopuru o-nu da-o wu hyane Yeso wu sapt ut-kom á. ³⁹ Kaane Gos-wu zee wu, “M-moka nò **Parisa**-ne nò rò m-so'os jim-de ur-ibitte ut-kok ne, amba me-ur nò rò cip un hu ne. ⁴⁰ Raag-ne! Shir, wu nome ur-do à, wu nome ur-me! ⁴¹ Amba ya'as nò koob-ne yo rò n-me ur-ibitte ut-kok ne à, Shir a so'osu nò ko yo ke rii-yo.

⁴² “Tu nò yish **Parisa**-ne, remen rii-yo o-gyer yo be-ur nò, nò m-ya'as un Shir o-gaan be-de un op un ko yo ke rii-yo nò m-kum da-o m-ce ko yo rò deen á. Un hwor ne, un to ken saw-to ne, amba nò m-nòm o-nip á, komo nò con Shir á. Yoos nò kap, nò jore ko o-gaan á.*

⁴³ “Tu nò yish **Parisa**-ne, remen rii-yo gyer-yo nò, nò conog be-to ur-she'et to a esse un hon à, n-me un kuke-to un yoos un Ma-to Shir, nò cun hun-ne ye kwukt n-dak ye gas nò be-de ut-baab m-o ne. ⁴⁴ Tu nò yish remen rii-yo gyer-yo be-ur nò! Ya nò rò untun saag-se ba o-napa, se hun-ne rò m-yawag ba ye un nap á.”

⁴⁵ Wan-gaan be-de un yan-Napse o-**karamsa** zeeru wu, “Wa-ur-Yoos, da-o o zee kaane à, o ci'ig te ur-hur!”

⁴⁶ Yeso shasuru, “Nò ma tu nò yish remen rii-yo gyer-yo yan-Napse o-**karamsa**! Nò sawsute hun-ne ut-saw un hi-to un ye, to rò ba m-rerem mò m-saw á, amba nò un hi un nò, nò hoks m-neks o-jow nò guut ye m-saw un ka saw-to á. ⁴⁷ Tu nò yish remen rii-yo gyer-yo be-ur nò, nò ja'aste saag-se un yan-rwor un Ma-to Shir, ka yan-rwor un Ma-to Shir ye ya-n-ga-ye nò ho à. ⁴⁸ Nò ma un hi un nò, nò gokste yo ya-n-ga-ye nò ne nome à, ye hoog yan-rwor un Ma-to Shir, nò komo nò maag saag-se un ye ut-raks. ⁴⁹ Remen kaane, weer-se Shir zeeg, ‘Man tomò ye yan-rwor un Ma-to Shir un yan-tom ne, yea ho ye ken ye, komo ye ke ye ken ye.’ ⁵⁰ Shir a 'ye hun-ne ye un ka da-o ur-koob remen ye hoog yan-rwor un Ma-to Shir kap, cin da-o a nome hono o-dak à. ⁵¹ Da-o **Keen** ho'e **Eber** à ha-mò un, da-o hun-ne ho'e Zakaraya, (wu a ho'e un tete-o o-**hana** un be-de ba m-kukop ne n-me un

‡ **Bor-us op o-gaan:32** 11:32 Hyen komo: Yuna 3:5. § **Bor-us op o-gaan:33** 11:33 Hyen komo: Mati 5:15; Mark 4:21; Ruka 8:16. * **Bor-us op o-gaan:42** 11:42 Hyen komo: Rewi 27:30.

Pyo-o Shir). Ee, me no m-rure, hun-ne ye m-moka a su ur-koob remen ye kap!†

⁵² “Tu no yish remen rii-yo gyer-yo be-ur no yan-Napse o-karamsa! No wukute rii-yo m-tiksh un ish-o un hur-o us-nap. No cow á, no weneq komo ye cone m-cow à.”

⁵³ Da-o Yeso yage ka be-de à, **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne taknuru ya'as un Yeso **ur-ba'as** ba m-rerem. Ye cituru wu us-cot deen remen ⁵⁴ ye cept wu, ye bupt wu m-zee un rii-yo **ur-ba'as**.

Bor-us op us-voor

Kangse-de o-shepe
(Mati 10:26-27)

¹ Bo hun-ne deen morgute à, har ye ken ye ro m-yawag un ye ken, ur-takan Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, “Tu no **Parisa**-ne yish remen no hyenet shepe-o un ye. Ye wekt m-zee un rii komo ye nomuru yo ken yo un hon.* ² Bo un yo a hokke à, Shir a upsusse yo, komo kap yo a wuke à, Shir a rwuunte yo.† ³ Remen kaane, bo un yo no rwore o-comb à, a hoge yo un non-ho cangam, komo bo un yo no nome pegesse us-har n-me o-kuke tigushe, a ko'ot yo n-ton ur-doob de o-kuke.

Wu no he m-gyer à
(Mati 10:28-31)

⁴ “Me no m-rure, nay re ne, no hoge gyer-o un ye he m-ho o-wur á, amba yea hoks m-nom yo arge kaane á. ⁵ Man kutu no wu no he m-gyer à: Gyer no Shir, wu he m-ho à, wu ho'e komo wu ro ut-gwomo ne wu jorbute un den-o o-ra. Dek no ma-ut re, wu wu no he m-gyer!

⁶ “Gorop taan yea rwuunte hwor deen á. Kap un kaane ne, ko o-gaan yo ka Shir ut-to á. ⁷ Ko hi-se un hi-ut no ogse se ro kap. Remen kaane no hoge o-gyer á, no jiishte gorop deen un hyan-o Shir.

Ye ken ye gokste Yeso
ye ken ye 'yarag wu
(Mati 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ “Me no m-rure, bo un ye rwuune cas ye zee ye ma re ye ro à, **Wà-wu un net** wua nome ye kaane un co-o un Shir un yan-tom-ye un wu ne. ⁹ Amba ka ye rwuune cas ye zee ye 'yarag me à, **Wà-wu un net** wua 'yer ye un co-o un Shir un yan-tom-ye un wu ne.

¹⁰ “Bo un wu zee gom-de ut-yage to un **Wà-wu un net**, Shir a hoks m-soks **ba'as-de** un wu. Amba ka ye zee ma-to o-yo'og un **Kukt-o Shir** à, Shir a soks **ba'as-de** un ye á.‡

¹¹ “Da-o ye heetu no un kuke-to un yoos un Ma-to Shir remen ye megerty no ko be-de un ya-o-dak un gwomo-ne, hur-ur no wurge á, un yo no he m-shas á, ko m-zee á. ¹² Hur un no wurge á, remen **Kukt-o Shir** un ka da-o oa yoosu no go un yo no he m-zee à.”§

Sha-mo ut-ma to un
ko-ya-o-kwum ko-raag

† **Bor-us op o-gaan:51** 11:51 Hyen komo: Taka 4:8; 2Nom 24:20-21. * **Bor-us op us-voor:1** 12:1 Hyen komo: Mati 16:6; Mark 8:15. † **Bor-us op us-voor:2** 12:2 Hyen komo: Mark 4:22; Ruka 8:17. ‡ **Bor-us op us-voor:10** 12:10 Hyen komo: Mati 12:32; Mark 3:29. § **Bor-us op us-voor:12** 12:11-12 Hyen komo: Mati 10:19-20; Mark 13:11; Ruka 21:14-15.

13 Wu ken net-wu un buug-de un hun-ne zeeru Yeso, “Wa-ur-Yoos, rure sek-wu re te wong saw-to tato te yaksu te à.”

14 Yeso shasuru wu, “Wan-yen de, ¿woa ya'u me m-piish ut-ma ko um wong no ut-saw nen yoor?” 15 Wu dooru ye m-zee kap mo un ye, “Gwot no, no 'er hi un no, un ko yo ke cow-yo o-suub yo. Shir nom hoog-mo un net, remen wu morogsute ut-saw á, ko-yan-kwum-o un wu.”

16 Ka da-de Yeso ruru ye ka sha-mo ut-ma mo: “A nomog wu ken net-wu ko-ya-o-kwum-wu ro o-kat ne à, o nomog ur-bon. 17 Wu taknuru us-ceker un hi un de un wu, ‘Mett be-de un es un hyo re á. ¿Re ne o ka um he m-nom? 18 Yo um he m-nom à yo ka: Man bu'ug byo-ut re um meet ut-caari, be-de um he rwò un hyo re un to ken saw-to o-kat to ne à. 19 Ka da-de man zee hi un de, o reeg ur-hò! O kumug kap rii-yo ur-bon yo o cone à, har hak-se nomot deen. Dek m-hoog ceen, re o su, o hoge reren-m ru.’

20 “Amba Shir zeeru wu, ‘Wò ko-raag! Un ka tet-mo um conog hoog-m ru, ¿wa un wu ne he m-dek kap ka saw-to o morogse hi un du à?’ ”

21 Yeso busuru m-zee, “Kaane to ro un ye morogse ut-saw remen hi un de un ye à, amba yan-rii ye á be-de Shir remen ye nom rii-yo Shir cone á.”

Bop Shir

(Mati 6:25-34)

22 Ka da-de Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, “Un kaane, me no m-rure, no naas ut-men remen rii-yo m-re yo no cone no kumut hoog, ko gund-to m-cop o-wur á. 23 Hoog-m jiishte rii-yo m-re, komo wur-o aragte ur-matuku. 24 Gwot no yege-kanwo, ye m-go á, ye ne m-ce á, ye rott ut-byo á. Shir ro ye m-reegte! No aragte kawon deen! 25 Yatt-wu he hoks un dowe hi un de un wu o-da hiin remen rii-yo suwe wu à. 26 Ko no suwe hi un no moa gu no rii ko hiin be-de un rii-yo jiishe yo no cone á untun ut-ga un saw-to m-cop ne. 27 Gwot no bo ut-darag ut-mok ne ro un m-bo'ose o-kot à. To ro m-gwow á, ko to ce'e hi un de un to ut-matuku. Amba me no m-rure, ko ko-Gwomo **Suremanu** kap un kwum-o un wu ne, wu cop saw-to ur-bon untun o-gaan yo un ka mok-to ut-darag to á.* 28 Urege Shir ro m-tupe un gwò-se o-kot ut-matuku gwò-se ro caane à, m-buk se ro kon á, se tukse. No aragte se, ¿remen yan o wu hette no m-wen un rii-yo m-cope? No sher be-de Shir deen á!

29 “No zo'ore un rii-yo no he m-re m-swò ne á. 30 (Ye ye nape Shir á, hono o-dak ro m-rangse un hi un de un ye remen ka saw-to.) Tato no nepse no conog ka saw-to remen no kumut hoog. 31 Hoob no gwomo-to un Shir, komo wua kumu no ka saw-to.

O-kwum n-Ton

(Mati 6:19-21)

32 “No hoge o-gyer á, no kur-de un ca re, amba myet un kaane ne no hoge o-gyer á. Tato no ro o-zak, wu ye'et no gwomo-to un wu. 33 Baab no kap yo no rotte à, no ya'as koob-ne hwor un ka cow-yo nqa kum o-kwum n-Ton be-de Shir. Nomo no hi un no be-de ur-ess de ba m-ta, komo no es kwum-o no n-ton, be-de qa heeb á, remen yatt ko-hyow-wu he m-ci á, komo ren a hoks o m-naas á. 34 Remen be-de kwum-o ru ro à, kane hur un du ro.

She'et no zongse

35 “She'et no zongse remen rii-yo he m-haan à zongse remen no nomot,† 36 untun guw-ne ye ro 'er-de un wan-hur-o un ye wu muunte be-de un

* **Bqr-us op us-voor:27** 12:27 Hyen komo: 1Gwm 10:4-7; 2Nom 9:3-6. † **Bqr-us op us-voor:35** 12:35 Hyen komo: Mati 25:1-13.

biki-o ut-ge à. Da-o wu muune wu ko'ote ish, yea tikshe wu ish hor-m-hor.†
³⁷ Ya-o-zak-ye ka guw-ne ye wan-hur-o un ye 'wosse ye ro ur-'er ba m-rew, ye ro zongse da-o wu muune à! Nip-o me no m-rure, wua pos matuku-de ut-ge, wua zee ye she'et tara, wu hantu ye ut-ga. ³⁸ Ya-o-zak-ye urege wu 'woste ye zongse, komo da-o purge wu he m-muun ko arge kane! ³⁹ Komo no nep urege wa-o-hur nepse da-o ko-hyow he m-haan à wua yage ko-hyow-wu cowonte n-me o-hur á. ⁴⁰ Komo no ma'as zongse, remen **Wà-wu un net** a haan da-o no hwo wua haan á."§

*Ko-guw wa-m-goks kom-ut yoor
 un wa-m-jore ne
 (Mati 24:45-51)*

⁴¹ Bitrus zeeru, "Gos-wu, ¿ka sha-mo ut-ma mo rem te o, ko de remen ko wu ke?"

⁴² Gos-wu shasuru, "¿Wa ne ro, ko-guw wa-m-goks kom-ut yoor us-weer ne? Wu ro wu wan-hur-o un wu rwo'e gut-de o-hur à, komo wu ya'ag ye ka guw-ne ye rii-yo m-re ye un ye da-o depe à. ⁴³ Da-o wa-o-hur muune, wu 'osse ka ko-guw-wu ro m-nom kaane, zak-o a ho ka ko-guw-wu! ⁴⁴ Kaane me no m-rure, wan-hur-o un wu a ru wu gwot un saw-to un wu kap. ⁴⁵ Amba urege ka ko-guw-wu zeeg hi un de un wu, wan-hur-o un wua she'et un de deen. Komo urege wu takante bu un or un wu guw-ne, kap campo-ne un ne'a-ne ne, komo wu rees, wu suus har mo ho wu, ⁴⁶ da-o wan-hur-o un wu muune de ken ho-de da-o ka ko-guw-wu rwo ye o-da á, komo ba wu un nap. Wan-hur-o un wu a reese wu ur-koob deen, mosse un ka ye yage dor Yeso à.

⁴⁷ "Ko-guw-wu nepse rii-yo wan-hur-o un wu cone wu nom à, amba wu zonge wu nomot yo á, wua su ur-koob un caari-se us-sorog ne. ⁴⁸ Amba ko-guw-wu nape rii-yo wan-hur-o un wu cone á, kap un kaane ne wu nomog rii-yo wo, a bu'ut wu à, a bu wu amba deen á. Shir conog deen be-de un wu Shir ya'ase deen à. Shir conog timb komo be-de un wu Shir ya'ase timb à.

*Yeso rwo'og m-wonge
 (Mati 10:34-36)*

⁴⁹ "Me un haan remen um ja'asute Shir o-cow, yo wu hette m-reese un **ya-ur-ba'as** ur-koob à. Komo um conog ma a zee, wu ciriste piish un ma-to un ye un reese un ye ur-koob ne. ⁵⁰ Amba ur-takan, se um swoog ur-koob har m-mar. Um ru'usse ur-hi se um komog.* ⁵¹ ¿Zee-m no me un haan o remen dak-o nomot gwugwu? Ay, ba gwugwu á, amba m-wonge. ⁵² Takan-mo m-moka hur-o un hun-ne nen taan oa wonge, tet us-ryaab, un yoor ne komo yoor us-ryaab, un tet ne. ⁵³ Tat-ne us-ryaab un yakar-ne, komo yakar us-ryaab un tato un ye ne. In-ne us-ryaab un yakar-ye un ye ne yan-ne'a-ne, komo yakar yan-ne'a-ne us-ryaab un in-ne un ye ne. Inu un wa us-ryaab un ne'a-wu un wa ne, ne'a-wu un wa us-ryaab un inu un campo un wu ne."†

*Nap o-da
 (Mati 16:2-3)*

† **Bqr-us op us-voor:36** 12:36 Hyen komo: Mark 13:34-36. § **Bqr-us op us-voor:40** 12:39-40 Hyen komo: Mati 24:43-44. * **Bqr-us op us-voor:50** 12:50 Hyen komo: Mark 10:38. † **Bqr-us op us-voor:53** 12:53 Hyen komo: Mika 7:6.

⁵⁴ Yeso zeeru hun-ne, “Da-o no hyene ke'ente-o ro m-rwuun so ur-horan, no m-zee kem a he, komo o ro m-he. ⁵⁵ Komo da-o no hyene yo-mo m-rwuun so ur-horim, no m-zee hund a nom, komo o ro m-nom. ⁵⁶ Ya-oshepe! No m-hoks un gwot o-dak un ton-o shir ne, komo no rur rii-yo he m-nom a. Amba no hoks m-nap un rii-yo me m-nom a, remen no zeeq no nak Shir amba o-nip no nap wu a.

*Hongse no un wan-shoos un du ne
(Mati 5:25-26)*

⁵⁷ “Remen yan o no rotte a piishe hi un no rii-yo ur-bon yo no he m-nom a? ⁵⁸ Urege ye ken ye he'ette wo be-de un ko-Gwomo, senge no hongse ka ma-to un ye ne ba no un wo be-de un ko-Gwomo. Urege no nom kaane a, yea nek wo har be-de un ko-Gwomo, wua bopse yan-saw-to ut-gwomo wo, komo yea ke wo. ⁵⁹ Woa she'et kane, me no m-rure se o komog m-top un rii-yo ye re wo a.”

Bor-us op us-tet

Noa mer no yage nom ur-ba'as a

¹ Un ka da-o ye ken hun-ne ye ro kane, ye ruru Yeso ma-to ya-o-Gariri-ye Panti **Biratus** ho'e da-o ye haante Shir ut-seke a. ² Yeso shasuru ye, “Remen Panti **Biratus** hoog ka ya-o-Gariri-ye kaane, no un zee o ye jiiishte ye ken ya-o-Gariri-ye nom **ur-ba'as** se? ³ Ayyo, ko hiin! Komo me no m-rure, 'yar no **ur-ba'as**, no muun be-de Shir m-ba kaane a noa mer bo ye mare a. ⁴ Baks no ya-o-Sirom op un eer [18] ye kuke-o m-pipir home a. Un no un zee **ba'as-de** un ye jiiishte de un ye ken un hun-ne ye o-Urusharima a? ⁵ Ayyo, ko hiin! Komo me no m-rure, 'yar no **ur-ba'as**, no muun be-de Shir un ba kaane a noa mer bo ye mare a.”

Sha-mo un ma-to o-rum yo mate a

⁶ Yeso ruru ye ka sha-mo ut-ma mo: “Wu ken net-wu ro o-rum ne un kat-o un wu. Wu haaru hoob-o ut-rum be-de un yo, amba wu kum ko ur-gaan a. ⁷ Wu zeeru wan-gut-de o-kat, 'Gwot, hak-us tet me m-haan kane hoob-o ut-rum be-de un ka rum-yo, komo me kum ko ur-gaan a. Kups yo ur-wun! Remen yan o yo hette m-hoge rere-mo o-dak?’ ⁸ Amba wan-gut-de o-kat shasuru, 'Gos-wu, yage yo temb, hak-o gaan a gut, man hiin riib-se un yo, um ru'e yo ut-wuur. ⁹ Urege yo makt hak-ye roone a, nomog ur-bon deen, urege ne yo mat a, ka da-o woa hoks yo m-kups.’ ”

*Yeso 'yonste ne'a-wu
gom haw-se a Ho-de ur-Wuwe*

¹⁰ **Ho-de ur-Wuwe**, Yeso ro ur-yoos un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. ¹¹ Wu ken ne'a-wu ro kane un wa-ut-kot ne, wu reese wu ur-koob a. Har hak-us op us-eer [18] wu ro haw-se, wu m-hoks m-ine tete a. ¹² Bo Yeso hyente wu a, wu agnuru wu, “Ne'a, gom ru ho'oste wo!” ¹³ Yeso sakuru kom-to un wu n-ton un ka ne'a-wu, wu inuru tete, wu bomuru Shir.

¹⁴ Wu ken wan-co-wu un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, nomuru us-ryaab unze Yeso taaste gom **Ho-de ur-Wuwe**. Wu nomuru ut-ma wu zeeru hun-ne, “Ho-ut cind-to ro to m-senge, haan no un ka ho-ut cind-to a taaste gom-us no, ba **Ho-de ur-Wuwe** a!”*

* **Bor-us op us-tet:14** 13:14 Hyen komo: Ruru 20:9-10; Kara 5:13-14.

¹⁵ Gɔs-wʉ shasurʉ wʉ, “Nɔ ya-o-shepe! Kɔ wʉ ke a morogse na-ye ʉn wʉ, kɔ janka-ye ʉn wʉ, komo wʉ ruut ye n-dɔ wʉ ye'et ye m-hɔ **Ho-de ʉr-Wʉwe**. ¹⁶ M-mɔka kanɛ **ba'as-de** á, a taase gom-o ʉn ka ne'a-wʉ **Ho-de ʉr-Wʉwe**. Ko-yan-baag-o **Ibrahi** wʉ, komo **ko-Gwomo-wʉ ʉn ya-ʉt-kɔt** ru'ute wʉ gom har hak-ʉs op ʉs-eer [18]. Komo wʉ jiište ʉt-gʉt be-de Shir.” ¹⁷ Shas-o ʉn wʉ ya'ag yan-yage-to ʉn wʉ m'e, amba hun-ne ye ro káne à nomurʉ o-zak remen ka hyat-to wʉ nome à.

Sha-mɔ ʉt-ma to ʉn ya'ane yo mosta
(Mati 13:31-32; Mark 4:30-32)

¹⁸ Yeso citurʉ, “¿Re ne gwomo-to Shir ro? ¿ʉn ya ne ʉm he to m-hongse?
¹⁹ Kaane to ro. Wʉ ken net-wʉ dek go-yo **mosta** wʉ gooru ʉn kat-o ʉn wʉ. Yo poturʉ yo wargurʉ o'yo, komo yege-no ceeru ʉt-kur ʉn jet-se ʉn yo.”

Sha-mɔ ʉt-ma to m-yist
(Mati 13:33)

²⁰ Yeso citurʉ komo, “¿ʉn ya ne ʉm he m-hongse ʉn gwomo-to Shir?
²¹ Kaane to ro. Ne'a dek m-yist wʉ wʉgsurʉ mɔ be-de ʉn me'es kwooz-ʉt yoor [40] to m-hyò se da-o mɔ kutukse kap à.”

Ya o-ish o-rek yo
(Mati 7:13-14,21-23)

²² Yeso dorurʉ ʉt-bo ʉn riib-o ʉt-bo ne, wʉ ro m-yoose ʉn hun-ne, wʉ ro m-shogbe de o-Urusharima. ²³ Wʉ ken wʉ citurʉ wʉ, “Gɔs-wʉ, ¿hun-ne hiin o Shir he m-gu?”

Yeso shasurʉ ye, ²⁴ “Nom nɔ m-senge nɔ cʉw ya o-ish o-rek yo, remen hun-ne deen a senge ye cʉwʉt amba yea hoks á. ²⁵ Wa-o-hur a ine wʉ tigute ish, ka da-de nɔ es n-dɔ ʉn ko'ot ʉn ish nɔ m-zee, ‘teksʉ te ish.’ Wʉa shes nɔ, ‘Me nap nɔ á!’ ²⁶ Ka da-de nɔ shes, ‘Te reeg, te sʉ ʉn wɔ ne, o yooste ʉn bo-o te!’ ²⁷ Amba wʉa zee komo, ‘Me nap nɔ á. Ine nɔ be ʉn de. Kap nɔ yan-men-ʉt jaas-to!’† ²⁸ Kanɛ nɔ he ʉs-kan nɔ ti-m yin da-o nɔ he **Ibrahi** m-hyan à ʉn **Ishaku, Yakubu** ʉn kap **yan-Rwor ʉn Ma-to Shir** ne n-me ʉn gwomo-to Shir, amba Shir a 'ye nɔ ish-o m-cow á!‡ ²⁹ Hun-ne a haan rwʉun-mɔ ʉr-horan ʉr-horim ne, sɔ o-ye'er ʉn sɔ o-baar ne, yea she'et be-de ʉn biki-o ʉn gwomo-to Shir.§ ³⁰ Nɔa hyen, ka ye hun-ne 'yare à, Shir a gɔks ye, komo ka ye hun-ne gɔkse à, Shir a 'yarag ye.”*

Yeso conog o-Urusharima
(Mati 23:37-39)

³¹ ʉn ka da-o hond hond ye ken **Parisa**-ne ye haanurʉ be-ʉr Yeso, ye zeerʉ wʉ, “O cʉne, o yage, wɔa ru m-mɔka kanɛ o warag de ken be-de, remen **Here** [Atipas] conog wɔ m-hɔ.”

³² Yeso shasurʉ ye, “Ha nɔ rure **Here** ká wɔ-yo o-tuk-yo, ‘Me ʉn yan-se ʉn **ya-ʉt-kɔt** komo me ʉn ta'as ʉs-gom caane ʉn buk ne, ho-ʉr atette-de man kom senge-m re.’ ³³ Kap ʉn kaane ne, man bʉp o-cow caane, m-buk, n-yishɔ ne, ʉn nom ʉr-bon hun-ne ho **wan-rwor ʉn Ma-to Shir** de ken be-de á se o-Urusharima.

³⁴ “Ya-o-Urusharima,
ya-o-Urusharima!

† **Bɔr-ʉs op ʉs-tet:27** 13:27 Hyen komo: Bɔng 6:8. ‡ **Bɔr-ʉs op ʉs-tet:28** 13:28 Hyen komo: Mati 22:13; 25:30. § **Bɔr-ʉs op ʉs-tet:29** 13:28-29 Hyen komo: Mati 8:11-12. * **Bɔr-ʉs op ʉs-tet:30** 13:30 Hyen komo: Mati 19:30; 20:16; Mark 10:31.

O hoog **yan-Rwor un Ma-to Shir**, o hoog ye Shir tomnu wo à! Soq re o um ro conge sak un kom-ut re n-ton un hun-ne ru, bo kiit-o ro m-hok un yakar-ye un yo un kukun-to un yo à, amba no yagu me m-nomot á. ³⁵ Remen kaane Shir a 'yer pyo-o un kon-se un Shir ru. Me no m-rure, noa hyen me á, se da-o woonte o no hette m-zee, 'Shir huu wu ut-kom, wu haane un beeb-ur Yawe à.'† "

Bor-us op us-nass

Yeso yonste wan-gom

¹ De ken **Ho-de ur-Wuwe** de, Yeso haag wu reet rii-yo m-re un hur-o un wu ken caari-wu wu un **Parisa**-ne, hun-ne ro Yeso m-gwot mekse. ² Wu ken net-wu, wu na-se un wu, ut-kom ne ro huse à, haanuru be-ur Yeso. ³ Yeso cituru yan-Napse o-**karamsa** un **Parisa**-ne ne, "¿**Karamsa**-o na zeeq a taas gom **Ho-de ur-Wuwe** ko o zee á?"

⁴ Amba ye zee rii á. Yeso dekuru ka net-wu, wu taasuru gom-o un wu, komo Yeso zeeru wu arag. ⁵ Ka da-de wu zeeru ye, "Urege un be-ur no, wa, ko o-na yo un wan-gaan hebutu ur-du **Ho-de ur-Wuwe**, ¿noa hussune yo un **Ho-de ur-Wuwe** ba un naas o-da á?"*

⁶ Amba ye hoks wu m-shas un ka cot-o á.

M-yar un gwugwer-mo ur-hi ne

⁷ Yeso wereg bo ye ken hamat-ne ye ro m-daag un be-to jiiše ur-bon à, wu ruru ye ka sha-mo ut-ma mo: ⁸ "Wu ken wu bene no gwonge-o ut-ge, no she'et un be-to jiiše ur-bon á. A nom a banag wu jiiše no ut-gos à. ⁹ Komo wa-ur-ben, wu banu no à, wua haan wu zee wo, 'Ine, o 'ye wu ka ka be-de.' Ka da-de woa hoge m-'e komo o warag m-she'et un de ken be-de n-dak. ¹⁰ Amba a bene no, ha no, no she'et pakse, remen wu banu no à wua haan be un du wu zee, 'Daan n-ton nay yo, un be-de jiiše à.' Woa re ur-ho un hyan-o ye a bane à.† ¹¹ Remen kaane, cow-o o-gaan yo un wu deete hi un de un wu n-ton ne à, Shir a kergunte wu n-dak. Komo wu esse hi un de un wu n-dak à, Shir a deet wu n-ton."‡

¹² Ka da-de, Yeso zeeru wa-o-biki, "Wo band nay ru á, komo wo band hen-ne ru á ko baag-o ru á, komo wo band ya-o-kwum ko yan-bor-se un hur-o ru á, remen yea topo wo yo o nome ye à. ¹³ Amba da-o wo ine o-biki, ban koob-ne, un ryam-ne ne un po-ne ne. ¹⁴ Komo Shir a huu wo ut-kom, remen yea hoks wo m-tope á. Shir a huu wo be-de un hun-ne kashi-ye mare à, ho-de ye he m-ine à."

Sha-mo ut-ma to un caari-o o-biki (Mati 22:1-10)

¹⁵ Bo wan-gaan be-de un ka hun-ne ye ro tara, remen ye reet rii-yo m-re hogute kaane à, wu zeeru Yeso, "Ya-o-zak-ye ka ye he m-she'et tara be-de un biki-o un gwomo-to Shir à!"

¹⁶ Yeso zeeru wu, "A nomog wu ken net-wu, wu nome caari-o o-biki à, o wu bente hun-ne deen à. ¹⁷ Bo da-o o-biki woonte à, wu tomuru guw-ne ye un wu, ye rure hamat-ne ye un wu, 'Rwuun no, ko wu ke zongsute!' ¹⁸ Amba ye taknuru hoob-o us-cow kap, gaan un gaan. Wu takne à zeeru ko-guw, 'Um oog o-kat, komo um conog m-ha um gwoton o, hakkure zee wu hoge kon-us re!' ¹⁹ Wu ken wu zeeru, 'Um oog na op ye ut-kerem, um

† **Bor-us op us-tet:35** 13:35 Hyen komo: Bong 118:26. * **Bor-us op us-nass:5** 14:5 Hyen komo: Mati 12:11. † **Bor-us op us-nass:10** 14:8-10 Hyen komo: Swoo 25:6-7. ‡ **Bor-us op us-nass:11** 14:11 Hyen komo: Mati 23:12; Ruka 18:14.

ɔnɔg m-ha ʉm megerte ye, hakkure zee wu hoge kɔn-ʉs re.’ ²⁰ Wu ken wu zeeru, ‘ʉm kɔnɔg o ka biki-o ʉt-ge, remen kaane man hoks m-habe á.’

²¹ “Ka ko-guw-wu warguru wu ruru wan-hur-o ʉn wu. Wan-hur-o ʉn wu swooru ʉs-ryaab. Wu zeeru ko-guw, ‘M-moka ru, o dore ʉs-cow ʉs-bu ne se o-bo, o band koob-ne, ryam-ne, ʉn po-ne ne.’ ²² Bo jimute à, ko-guw zeeru, ‘Gos-wu, ʉm hogute ma-ʉt ru, ʉm nɔmɔg komo bo o zee à, amba be-ʉr kusse remen ye ken ye.’ ²³ Wa-o-hur zeeru ko-guw, ‘Ru ʉn cow-se o-bo, ʉs-bu ne, o zee hun-ne cowon n-me remen hur-o re shiit.’ ²⁴ Me nɔ m-rure ko-wan-gaan be-de ʉn ye ʉm ro bange à, wua rek rii-yo m-re yo m-nome á.”

Dor Yeso ro ʉs-nu ne
(Mati 10:37-38)

²⁵ De ken ho-de bo buug-de ʉn hun-ne deen ro ʉn dore ʉn Yeso à, wu wakturu wu zeeru ye, ²⁶ “Yatt-wu he warag wan-neke-m re ye á, se wu ɔnɔg me arge tato ʉn wu, ʉn inu ʉn wu ne, ne'a ʉn wu, ʉn yakar ne, hen-ne ʉn sek-ye ne, ʉn hoog-mo ʉn wu ne komo. § ²⁷ Ka ye 'yare dek ʉn kan-o ʉn ye, ye dond me á, yan-neke-m re ye á.*

²⁸ “Urege wu ken wu be-ʉr nɔ ɔnɔg ʉt-mà, wu she'et tara wu neps yo wu he m-ho be-de ʉn ka mà-to à, wu gut urege wu ro ʉn hwor ne ye wu hette kom ʉn ka mà-to à. ²⁹ Urege wu rott á, wua hoks kom ʉn ka mà-to, to wu takne á, komo kap bon ye hyane bo wu takne à yea nemes wu. ³⁰ Yea zee, ‘Wu ka net-wu takante ʉt-mà amba wu hoks m-kom á!’

³¹ “Urege ko-gwomo ruug ʉn hun-ne ne dugu-ʉs op [10,000], ye dumut ʉn wu ken ko-gwomo-wu ne, wu heene wu m-dum à ʉn hun-ne ne dugu ʉr-kwooz, [20,000] wua she'et ʉr-takan wu ceker, urege wu ro m'-wons ne wu dumut ʉn wu ka ko-gwomo-wu ne. ³² Urege wu rott á, wua tom yan-tom-ye ʉn wu be-de ʉn wu ka ko-gwomo-wu, wu kɔn wu ye she'et ba ʉt-ween cin ba ye ʉn 'gone. ³³ ʉn ka bu-yo o-gaan, ko wan-gaan be-ʉr nɔ wua hoks me m-dore á, se wu ya'aste kap bo ʉn rii-yo wu rotte à.”

Por-mo o-hwaa
(Mati 5:13; Mark 9:50)

³⁴ “Por-mo ʉr-bon ne, amba urege rerem-mo ʉn mo teeste, cow ro kɔn, yo a hette mo m-muut m-por komo á. ³⁵ Mo kus ʉr-bon ne o-dak á, ko be-de ʉt-wuur, a mo m-uks. Hogu nɔ, urege nɔ ro ʉt-to ne.”

Bɔr-ʉs op ʉs-taan

Ca-yo ege à
(Mati 18:12-14)

¹ De ken ho-de **yan-goks ʉn tar**, ʉn ye ken **ya-ʉr-ba'as** ne, ye haante, ye hogute ma-ʉt Yeso. ² **Parisa**-ne ʉn **yan-Yoos-de o-karamsa** ne taknuru ʉs-cenene, “Ka net-wu gokste **ya-ʉr-ba'as**, komo wu re ʉn ye ne!”* ³ Kane Yeso ruru ye ka sha-mo ʉt-ma mo:

⁴ “Wu ken wu ro ʉn ca-ne zungu-o gaan, [100] komo gaan-o eguru wu. ¿Ya ne wu he m-nom? Wua yage ye ka o-zungu ba o-gaan [99] ʉt-re, wu heet hoob-o ʉn ka gaan-yo se wu hyante yo. ⁵ Da-o wu hyande yo, wua nom o-zak har wu sagbune yo ʉt-gar, wu jonte yo o-hur. ⁶ Wua deken yo o-hur. Ka da-de wu agan nay-ne ʉn yan-bor-se ʉn hur-o ʉn wu ne, wu

§ **Bɔr-ʉs op ʉs-nass:26** 14:26 Hyen komo: Mati 10:37. * **Bɔr-ʉs op ʉs-nass:27** 14:27 Hyen komo: Mati 10:38; 16:24; Mark 8:34; Ruka 9:23. * **Bɔr-ʉs op ʉs-taan:2** 15:1-2 Hyen komo: Ruka 5:29-30.

zee ye, 'Me o-zak ne, um hyante ca-yo ege me à. Gu no me o-zak!' ⁷ Me no m-rure, gon kaane, Shir a nom o-zak o jiishe o kaa n-ton, remen wangaan wa-**ur-ba'as**-wu waktune be-de Shir à, har zak-o jiishe o un hun-ne o-zungu ba o-gaan à [99], ye ro be-de Shir à.

Hwor-yo ege à

⁸ "Ko komo, ne'a-wu ro un hwor ne, ye a nome o-kwom à op, gaan-o eguru wu. ¿Ya ne wu he m-nom? Wu su ur-pitirra, wu wishe hur-o un wu kap, wu gut ko de ke ko'so-de se wu hyanag yo. ⁹ Da-o wu hyene yo, wu agan nay un wu ne, un yan-bor-se un hur-o un wu ne be-ur gaan, wu zee ye, 'Me o-zak ne deen, um hyanag ka hwor-yo, ye ege me à. Gu no me o-zak!' ¹⁰ Kang-o gaan kane, me no m-rure, **yan-tom-ye Shir** ro m-nom o-zak remen wangaan-wu waktune wu dore Shir à."

Wà-wu ege à

¹¹ Yeso dooru m-zee, "Wu ken net-wu ro un yakar ne yoor, yan-campo-ne. ¹² Ka wu ro rek-wu à zeeru tato un wu, 'Ya'as me yo ro yo ma re à, be-de un saw-ut ru m-moka.' Ka tato-o wonguru ye saw-to un wu be-ut yoor. ¹³ Ut-ho hiin, ka wu ro rek-wu à baburu saw-to un wu to a wonge ye à. Wu ruuru un hwor ne wu yage o-hur. Wu haaru o ken dak-o ur-hew ne, kane wu saburse hwor-ye un wu, un she'et-de ba ur-bon. ¹⁴ Wu hoguru kap yo wu rotte à. Ka da-o mer 'henuru un ka dak-o, komo wu rott rii á. ¹⁵ Wu haaru ur-guwus be-de un wu ken net-wu un ka dak-o. Ka net-wu heeturu ka wà-wu be-de un yege-arede wu ye'et ye rii-yo m-re. ¹⁶ Ka wà-wu conuru wu re wu ciig un kuk-to un yoor-to un arede, amba yatt-wu ya'e wu rii-yo m-re á. ¹⁷ Ur-kom, wu muunuru un weer-se un wu cas cas. Wu zeeru, 'Yan-nome un tato re m-senge, ye ro un rii-yo m-re ne kap, yo yea hoks m-kom á, amba me ka kane un mar-mo un mer! ¹⁸ Man ine m-warag be-ur tato re, um zee, "Tato re, um nomote Shir **ur-ba'as**, um nomo wo **ur-ba'as**. ¹⁹ Me bo'os o do me m-aag wà ru á, dek me untun wangaan be-de un guw-ne ru." ' ²⁰ Wu inuru kane wu bopuru o-cow wu ro m-warag be-ur tato un wu.

"Cin wu ro ur-hew ne o-hur ne, da-o tato un wu hyambe wu à, wu hoguru ur-won un hur-de un wu, komo wu ruuru o-rek, wu hamturu wà un wu, wu paturu wu. ²¹ Ka wà-wu zeeru, 'Tato re, um nomote Shir **ur-ba'as**, un wo ne. Me bo'os o do me m-aag wà ru á!' ²² Amba ka tato-o agnuru guw-ne ye un wu. Wu zeeru, 'Hor-m-hor! Hantu no gund-to jiishe ur-bon à no tuye wu. Tupu no wu o-kwot un jow-yo un wu, komo no tuye wu ut-ka'ante un na-se un wu. ²³ Ka da-de no gut marikki-yo m-sem, no pen yo, a nom no biki-o o-zak! ²⁴ Remen ka wà re wu ro marag, amba m-moka wu ro un hog ne. Wu ro egute, amba m-moka wu muunte.' Remen kaane komo ye taknuru o-biki.

²⁵ "Un ka da-o Wà-wu ro sek-wu à ro o-kat. Wu ro m-jo'on o-hur, bo wu woonte yow yow o-hur ne à, wu hoguru ut-dum us-sep ne. ²⁶ Wu agnuru ko-guw wangaan wu cituru wu, '¿Ya a m-nom?' ²⁷ Ka ko-guw-wu shasuru wu, 'Heno ru wu jo'one, komo tato ru panag marikki-yo m-sem, remen wu muunte o-hur kerker.'

²⁸ "Ka sek-wu wu swooru us-ryaab, wu tuw ka hur-o á. Tato un wu rwuunuru wu konuru wu, wu cowon n-me o-hur. ²⁹ Amba wu shasuru tato un wu, 'Gwot, ka hak-se kap, me m-senge untun ko-guw, komo me nomo wo koob-de o-dorotte á. Wo 'ya me ko ya o-gwoor um nomot o-biki un nay re ne á. ³⁰ Amba ka wà ru wu sabursute saw-ut ru kap be-de un

ne'a-ne ye hwaa, komo da-o wu jo'one o-hur à, o panag marikki-yo m-sem remen wu!' ³¹ Ka tato-o shasuru wu, 'Wà re, wò kanè kò o ke da-o un me ne, komo kap yo ma re yo ma ru yo. ³² Amba depete a nom o-zak o-biki ne, remen heno ru ro marag, amba m-moka wu ro un hoog ne, wu ro egute, amba m-moka wu muunte.' "

Bor-ús op us-cind

Weer-se un wan-baab-to ut-saw

¹ Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, "A nomog wu ken net-wu ko-ya-okwum, wu ro un ko-guw ne wan-bebe un wu ut-saw. Wu ken wu ruru ka ko-ya-okwum-wu unze wan-bebe un wu ut-saw ro wu un saburse un hwor. ² Remen kaane wu agnuru wan-bebe un wu ut-saw. Wu zeeru wu, 'Um hogute wo me m-saburse un hwor. Remen kaane kamsundu me sawut re, um wongsute wo un baab-to un saw-ut re ne.' ³ Ka ko-guw-wu zeeru hi un de un wu, 'A wongse me un senge-m re ne. ¿Ya ne um he nom? Mett m-wons mo tom á, komo me m-hoge m-e mo us-kon. ⁴ M-moka um nak yo um he nom à! Remen da-o senge-m re te'e, man kum nay-ne, ye he me m-barke ye gu me un hur-to un ye à.'

⁵ "Wu agnuru hun-ne kap ye ka wan-hur-o un wu ro m-dore ut-moog à. Wu cituru wu ur-takan. '¿Re ho o a wo m-dore ur-moog?' ⁶ Wu shasuru, 'Tur-to m-now o-zungu [100].' Wan-baab-to ut-saw zeeru wu, 'Takurda-o ut-moog o ka, she'et, o gen kwooz-ut yoor un op [50] hor-m-hor.' ⁷ Wu dooru m-cit un wu ken wu, 'Wo komo ¿re ho o a wo m-dore?' Wu shasuru, 'Ut-buhu to un hyo dugu-o gaan [1,000].' Wan-baab-to ut-saw zeeru wu, 'Takurda-o ut-moog o ka, gen zungu-us eer [800].'

⁸ "Remen kaane bo ka ma-to rwuune à, ka wa-okwum, wu bomog wan-bebe un wu ut-saw us-weer bo wu nome ka weer-se ba ur-bon se à. Kang-o gaan, hun-ne ye dore Shir á, ye ro us-weer ne be-de un morogse ut-saw to ye hette hoge m-rerem à, ka hun-ne ye jiihte ka ye dore Shir à, gun hi un de un ye, un nom un rii-yo Shir hette m-nom o-zak un ye ne à."

⁹ Yeso dooru m-zee komo, "Remen kaane me no m-rure, gu no or un no un rii-yo no rotte un ka dak-o à, remen Shir barkutu no n-me un hur-o un wu, da-o yo teese à. ¹⁰ Bo un wu nome o-nip un rii hiin à, wua nom o-nip un rii caari, komo bo un wu wuke o-nip un rii rek-yo à, wua wuke o-nip un rii caari. ¹¹ Urege, no hoks m-nom o-nip un rii-yo no kume un ka dak-o á, Shir a bopsu no kashi un rii n-Ton á. ¹² Komo urege no hoks m-nom o-nip un rii-yo Shir bopsu no un ka dak-o á, wua bopsu no rii n-Ton á.

¹³ "Ko-guw wan-gaan wua hoks nome un nen yoor m-guw á. Go un ka ko-guw wua yage wan-gaan, wu cun wan-gaan, ko wu nome wan-gaan o-dorotte wu yage wan-gaan. Remen kaane no hoks m-nome un Shir m-guw no nome hwor komo á."*

Yeso rworog to ken ma-to

(Mati 11:12-13; 5:31-32; Mark 10:11-12)

¹⁴ Bo **Parisa**-ne hogute kaane à, ye haguuru Yeso remen ye ro un con-to un hwor ne. ¹⁵ Yeso zeeru ye, "No conog hun-ne zee no un men-ut pus-to ne, amba Shir nepse no yan-men-ut jaas-to ye. Remen rii-yo hun-ne bope kom-ut yoor à, be-de un Shir rii-yo á.

¹⁶ "**Karamsa-o Mosa un yan-Rwor un Ma-to Shir** ne ro gwomo-to un kumu un hoog rem na un **Yahuda**-ne har da-o **Yohana Wa-m-Yo'os un**

* **Bor-ús op us-cind:13** 16:13 Hyen komo: Mati 6:24.

hun-ne m-ho. Bò ùn da-o **Yohana**, mè ùn yan-neke-m re nè rworog, **Ma-to m-Rerem** tò ùn gwomo-to Shir. Komo hun-ne deen sengute ye gokste to.† 17 Amba jiishte busbus a porogse o-dak o-Ton nè, da a zee a jorote gom-de jiishe us-rek à, de ùn **karamsa-o** Shir.‡

18 “Kò wu ke campo wu, ho'ose ne'a ùn wu, wu gaaru wu ken ne'a-wu, wu nomog **ba'as-de** ùn m-bukkun, komo kò wu ke campo-wu ga'e ka ne'a-wu a ho'ose à, wu ma wu nomog **ba'as-de** ùn m-bukkun.§

Ko-ya-o-kwum ùn Razarus ne

19 “A nomog wu ken net-wu ko-ya-o-kwum, wu cope ut-gund to ro pukpuk à to ùn hwor deen, wu ro m-hoge rerem-mo hoog-mo ùn wu kò de ke ho-de. 20 Wu ken ko-koob-wu ro komo kane, a wu m-zee **Razarus**. Wur-o ùn wu kap nat-to, a wu m-hante ùn ish-o hur-o ùn ka wa-o-kwum-wu, 21 remen wu reet ga-to ro m-he'en ùn ka ko-ya-o-kwum-wu n-dak à, da-o wu ro m-re à. Yege-wo masuru m-haan ye ro m-rekem ùn nat-to ùn wu.

22 “Ka ko-koob-wu maruru, **yan-tom-ye Shir** dekururu wu ye heeturu wu n-riib **Ibrahi**, be-de o-biki n-Ton ùn Shir. Komo ka ko-ya-o-kwum-wu maruru, hun-ne jokuru wu. 23 Komo n-me o-kuub o-ra, wu ro ùn swo ur-koob, wu dassuru ur-hi wu hyamburu **Ibrahi** ur-hew nè, ùn Razarus ne ùn riib-o ùn wu. 24 Wu aaguru, ‘Tato re **Ibrahi**, hoge 'won ùn de, o tomon Razarus wu ru jow-yo ùn wu m-ho, wu haan, wu gwu'urse rem ùn de, remen me m-swo ur-koob n-me o-ra!’

25 “Amba **Ibrahi** zeeru, ‘Baks, wa re o, da-o ùn hoog-m ru o hogute m-rerem, Razarus komo swoog ur-koob. Amba m-moka wu ro m-hoge rerem-mo ùn wu kane, wo nè, wo ùn swo ur-koob. 26 Kane komo, caari-o o-kuub ro kon ùn tete na, remen ye cone m-pas be be-ur no yea hoks á, kane komo, yatt-wu he hoks m-passan be-de no ro wu haante be-de te ro á.’ 27 Ka ko-ya-o-kwum-wu zeeru, ‘Um konog wo, tato re **Ibrahi**, tom Razarus ùn hur-o tato re. 28 Me ùn hen-ne nè taan campo-ne. Wu he wu nek ye ut-to remen me con ye ma ye haan ùn ka be-de ùn swo ur-koob de á.’

29 “Amba **Ibrahi** shasuru, ‘**Mosa ùn yan-Rwor ùn Ma-to Shir** nè ro kon ye he nak ùn hen-ne ru ut-to à. Depete hen-ne ru hoge ma-to ùn ye.’ 30 Ka ko-ya-o-kwum-wu shasuru, ‘To ka bo'os á, tato re **Ibrahi**! Amba urege wu ken wu inite be-de ùn margan-ne wu he be-de ùn ye, ka da-de yea yage nom **ur-ba'as**.’ 31 Amba **Ibrahi** zeeru wu, ‘Urege ye hoge **Mosa ùn yan-Rwor ùn Ma-to Shir** nè á, yea hoge á kò wu ken wu ine be-de ùn margan-ne.’ ”

Bor-us op us-ta'voor

Ur-ba'as

(*Mati 18:6-7,21-22; Mark 9:42*)

1 Yeso zeeru yan-neke-mo ùn wu, “Meger-ut ro kon to he hante **ur-ba'as** à, amba Shir a tuks ka wu hante ka meger-to à! 2 A jiish wu ur-bon a gege wu ta'ar-de ur-na ùn geks-de ùn wu a jorbe wu n-me m-sa, da a zee wu rwo'e wan-gaan be-de ùn ka yakar-ye nom **ur-ba'as**. 3 Remen kaane gwot no yo no m-nom à!

“Urege or ru wan-dor nomote wo **ur-ba'as**, ruru wu, urege wu yagute do ùn nom **ur-ba'as** o nome wu ur-ho.* 4 Urege wu nomote wo **ur-ba'as**

† **Bor-us op us-cind:16** 16:16 Hyen komo: Mati 11:12-13. ‡ **Bor-us op us-cind:17** 16:17 Hyen komo: Mati 5:18. § **Bor-us op us-cind:18** 16:18 Hyen komo: Mati 5:32; 1Kor 7:10-11. * **Bor-us op us-ta'voor:3** 17:3 Hyen komo: Mati 18:15.

hɔ-ɔr gaan o-ta'yoor, komo kɔ ɔ ke da-ɔ wɔ haan wɔ zee wɔ, 'Man dɔ á,' nɔmɛ wɔ ɔr-hɔ."

Ess ɔt-ma

⁵ Yan-Tom Yeso zeeru Gos-wɔ, "Do tɛ m-'wɔns remen tɛ estɛ ma-ɔt ru."

⁶ Yeso shasuru, "Urege nɔ rɔ ɔn ess ɔt-ma nɛ ɔntɔn go-yo jiishe ɔs-rɛk à ɔntɔn go-yo **mosta**, nɔa hoks m-zee ɔn ka 'yo-yo, 'Muuse ɔs-geer nɛ o sher hi ɔn du n-mɛ m-sa!' Komo yo a nɔmɔ nɔ o-dɔrotte.

Senge-mɔ ɔn ko-guw

⁷ "A zee wɔ ken wɔ be-ɔr nɔ rɔ ɔn ko-guw nɛ, wɔ rɔ wɔ ɔt-kerem à, ko gwɔt ɔn ca. Da-ɔ wɔ muune sɔ o-kat, wɔa zee wɔ rɛ ga-tɔ ɔn wɔ hɔr-m-hɔr á. ⁸ Kɔ hiin! Wɔa zee wɔ ma, 'Rishnu mɛ ga ɔn de, o wasu mɛ, ɔm reet, ɔm suus, mɛ komse wɔa hoks m-rɛ ɔn yo ma ru rii-yo m-rɛ yo!' ⁹ ¿Udepe a bɔm ko-guw remen wɔ nɔmog o-dɔrotte á, depete a bɔm wɔ? ¹⁰ Kang-o gaan ɔn nɔ ne, da-ɔ nɔ nɔmɛ yo Shir zee nɔ, nɔ nɔm à, zee nɔ, 'Te guw-ne ye temb, tɛ ɔn nɔm senge-m tɛ.' "

Yeso taaste gom-se ɔn nen op ya-ɔt-cim

¹¹ Bɔ Yeso bɔpte cow-yo o-Urusharima à, wɔ dɔruru ɔn tɛ riib-se ɔn dak-ɔ o-**Samariya** ɔn dak-ɔ o-Gariri nɛ. ¹² Wɔ rɔ m-cow ɔn yo ken ya-o-bɔ yo, wɔ gonturu hun-nɛ op ye rɔ ɔn swɔ ɔr-koob ɔn gom-ɔ ɔt-cim. Ye esuru ɔr-hew nɛ. ¹³ Ye 'yonsuru ɔs-cɔr, "Yeso! Gos-wɔ! Hoge 'wɔn ɔn te!"

¹⁴ Yeso hyanuru ye, wɔ zeeru ye, "Ha nɔ be-ɔr ko-wan-**Cow ɔn kon-se Shir** wɔ byarag nɔ."†

Ye rɔ m-neke ɔn cow gom-se ɔn ye taaru. ¹⁵ Bɔ wan-gaan hyente gom-ɔ ɔn wɔ taag à, wɔ muunuru ɔn bongon-de Shir ɔn cɔr caari. ¹⁶ Wɔ soru hi ɔn de ɔn wɔ n-dak be-de ɔn na-ɔs Yeso, wɔ bomuru wɔ. Ka net-wɔ ko-**Samariya**-wɔ. ¹⁷ Yeso zeeru, "Nen op ye ka ɔm taase gom-se ɔn ye à, ¿kene ka jero-ye rɔ? ¹⁸ ¿Remen yan ɔ bɔ ɔn ka ko-hamat-wɔ ɔn hon-de ɔn wɔ muune wɔ bɔmut Shir?" ¹⁹ Yeso zeeru wɔ, "Inɛ eso, o arag remen o shereg hur ɔn du be-de Shir, Shir taaste gom-ɔ ru."

Haan-mɔ ɔt-gwomo

(Mati 24:23-28,37-41)

²⁰ Ye ken **Parisa**-nɛ ye cituru Yeso da-ɔ gwomo-tɔ Shir he m-haan à. Yeso shasuru: "**Gwomo-tɔ Shir** a haan bɔ a he tɔ m-hyan á. ²¹ Yatt-wɔ he m-zee, 'Gwɔt, tɔ ka kane!' Kɔ, 'Tɔ ka reno!' Remen gwomo-tɔ Shir rɔ be-de nɔ rɔ à."

²² Ka da-de wɔ zeeru yan-neke-mɔ ɔn wɔ, "Da-o roon da-ɔ nɔ he m-con nɔ hyen hɔ-ɔr gaan be-de ɔn hɔ-tɔ ɔn Wà-wɔ ɔn net à, amba nɔa hyen de á. ²³ Ye ken hun-nɛ ye he nɔ m-zee, '**Wà-wɔ ɔn net**, Wɔ ká reno!' Kɔ, 'Wɔ ká kane!' Amba nɔ ru m-gwɔt á. ²⁴ Mɛ nɔ m-rure ɔntɔn ɔs-myakt n-ton komo m-cecar nɛ, kaane muun-mɔ ɔn **Wà-wɔ ɔn net**, he m-nɔm ɔn hɔ-de ɔn wɔ. ²⁵ Amba ɔr-takan **Wà-wɔ ɔn net** wɔa su ɔr-koob deen hun-nɛ ye ɔn ka da-ɔ, yɛa 'yarag wɔ. ²⁶ Bɔ hun-nɛ nɔmɛ da-o **Nuhu** à kaane ye he m-nɔm da-ɔ re **Wà-wɔ ɔn net** he m-muun à.‡ ²⁷ Kɔ wɔ ke m-rɛ m-swɔ nɛ, campo-nɛ ɔn ne'a-nɛ nɛ ɔn senge-mɔ ɔt-ge, har ɔn ka hɔ-de **Nuhu** tuwte o-hat à, komo hɔ-m haanuru mɔ reeru ye kap.§ ²⁸ Qa nɔm ɔntɔn da-ɔ wɔ ken net-wɔ jin-de ɔn wɔ Rot. Kɔ wɔ ke ɔn senge-mɔ m-rɛ m-swɔ nɛ, ɔt-baab, m-ɔ nɛ, ɔr-go, ɔt-ma nɛ. ²⁹ Hɔ-de **Rot** rwuune bɔ-ɔ o-**Sodom**

† **Bor-ɔs op ɔs-ta'yoor:14** 17:14 Hyen komo: Rewi 14:1-32. ‡ **Bor-ɔs op ɔs-ta'yoor:26** 17:26 Hyen komo: Taka 6:5-8. § **Bor-ɔs op ɔs-ta'yoor:27** 17:27 Hyen komo: Taka 7:6-24.

à, Shir hentute o-ra un kak-to o-ra ne untun kem n-Ton un shir o hooru ye kap.* ³⁰ Kaane he m-nom ho-de un muun-mo un **Wà-wu un net** wua 'wos hun-ne ba m-zonge.

³¹ “Un ka ho-de wu ro n-ton ur-dooob de un kuke-o un wu à, wu kergune á, wu cuw hur-o un wu á, wu dekente yo ken rii-yo á, remen Shir a saburse ka ye cone ruut un saw-to un ye à, kaane komo bo un wu ro o-kat à, wua warag o-hur á.† ³² Baks no ne'a **Rot** wu naaste o-da komo wu wakte us-ajima ne remen saw-to un wu, Shir sabursute wu.‡ ³³ Bo un wu cone wuke un hoog-mo un wu à, wu yage me m-dore moa ege wu, komo bo un wu hoog-mo un wu ege rem re à, wua kum mo.§ ³⁴ Un ka tet-mo, me no m-rure, hun-ne yoor m-rew be-ur gaan: Shir a dek wan-gaan, wu yage wan-gaan n-jim. ³⁵ Ne'a-ne yoor ur-na be-ur gaan, Shir a dek wan-gaan, wu yage wan-gaan n-jim.”*

³⁷ Yan-neke-mo un wu cituru wu, “Gos-wu, ¿kene ka rii-yo he m-kor?”
Yeso shasuru, “Be-de u-ur ro à, kané sakra he m-morge.”

Bor-us op us-eer

Sha-mo ut-ma to un ko-gwor un wan-piish ut-ma ne

¹ Yeso ruru yan-neke-mo un wu sha-mo ut-ma wu yoosutu ye bo ye he m-senge un kon-se Shir ba m-kar á. ² “Un o ken bo-o a nomog wu ken wan-piish ut-ma wu, wu ro un hoge gyer-o Shir á, wu komo m-hyan hi-de un net us-shi ne á. ³ Wu ken ko-gwor-wu ne'a, ro kané un ka bo-o wu ma'ase m-ha be-de un wu à un hoob-o un a ya'as wu yo ro yo ma un wu à, wu ro m-zee, ‘Gu me be-de un wan-ryaab-us re.’ ⁴ O-da deen, wan-piish ut-ma yage un was, amba ur-kom wu zeeru hi un de un wu, ‘Mett gyer-o Shir á, me komo m-hyan hi-de un net us-shi ne á, ⁵ amba remen ka ko-gwor-wu sutu me, man gut remen wu kumut yo ro yo ma un wu à. Urege me nom kaane á, wua ma'as m-haan har wu bo me.’ ”

⁶ Yeso zeeru, “Hogu no yo ka wan-piish ut-ma wu zee à, wu rotte gyer-o Shir á. ⁷ Wu hokste nome un ka ko-gwor-wu kaane, remen wu suute wu, kaane Shir a hoks nome un hun-ne ye wu daage à rii-yo ur-bon, urege ye konog wu, wua gu ye hor-m-hor. ⁸ Me no m-rure, Shir a piish ma-to un ye hor-m-hor bo ye he hoge m-rerem à. Amba **Wà-wu un net** ¿wua 'wos hun-ne gokste Ma-to Shir da-o wu he m-muun ne?”

Sha-mo ut-ma to un ko-Parisa un wan-goks un tar ne

⁹ Yeso doog hun-ne m-rure ka sha-mo ut-ma mo, ye nepse she'et-de un ye, kashi de á, komo ye ro un muut un ye ken ye n-dak. ¹⁰ “Da-o gaan hun-ne yoor Haag un **Pyo-o Shir** ye konot Shir: Wan-gaan ko-**Parisa**-wu, wu ka komo **wan-goks un tar**. ¹¹ Ko-**Parisa** esuru un hon wu konuru, ‘Shir, un bomog wo remen me ko-hyow á, me ko-wan-men-ut jaas-to wu á, me un rwor ut-bo á, me un hoob-o un ne'a-ne untun ye ken ye á. Um bomog wo remen me untun ka ko-**wan-goks un tar** wu reeno á. ¹² Un ho-ut ta'voor

* **Bor-us op us-ta'voor:29** 17:28-29 Hyen komo: Taka 18:20—19:25. † **Bor-us op us-ta'voor:31** 17:31 Hyen komo: Mati 24:17-18; Mark 13:15-16. ‡ **Bor-us op us-ta'voor:32** 17:32 Hyen komo: Taka 19:26. § **Bor-us op us-ta'voor:33** 17:33 Hyen komo: Mati 10:39; 16:25; Mark 8:35; Ruka 9:24; Yoha 12:25. * **Bor-us op us-ta'voor:35** 17:35 Mo ken gen-mo un do ci-o 36Hun-ne yoor a ma'as m-senge o-kat: a dek wan-gaan, a yage wan-gaan. Hyen: Mati 24:40.

mē un nōm o-**swóot** hō-ut yoor, mē kumē rii-yo wōō op à, mē wō m-ya'as o-gaan.'

¹³ “Amba ko-**yan-gōks un tar** esurū ur-hew nē komo wū jaks co-o un wū n-Tōn á, amba wū wosurū be-de un wū. Wū zēerū, ‘Shir, hōgē 'wōn un de, mē ko-wa-**ur-ba'as!**’ ” ¹⁴ Yēso zēerū yē, “Mē nō m-rurē, ko-**yan-gōks un tar**, waragte o-hur hond hond be-de Shir, amba ko-**Parisa**-wū warag o-hur hond hond á. Remen kap yē jakse hi un de un yē n-tōn à, Shir à hēntē yē n-dak, komo kap bō un yē hēntē hi un de un yē dak dak à, Shir a jaks yē n-tōn.”*

Yēso huūtē yakar nu-o ur-bon
(Mati 19:13-15; Mark 10:13-16)

¹⁵ Yē ken hun-nē yē hanturū yakar-yē un yē be-ur Yēso remen wū huūtē yē nu-o ur-bon. Yan-neke-m Yēso teprurū yē bō yē nōmē kaanē à, ¹⁶ Amba Yēso agnurū ka yakar-yē be-de un wū komo wū zēerū, “Yagu nō yakar rēk-yē haantē be un de, nō wēn yē á, remen gwōmo-to Shir rō be-de gōn yē. ¹⁷ Baks nō de ka! Kap bō un wū gōksé gwōmo-to Shir untun wà á, wūa tūw un den-o Shir á.”

Ko-ya-o-kwum
(Mati 19:16-30; Mark 10:17-31)

¹⁸ Nēt caari-wū un **Yahuda**-nē citurū Yēso, “Wa-ur-Yoos, wō kashi-wū, ¿ya nē um he m-nōm um kumut hōog-o ba m-ta?”

¹⁹ Yēso citurū wū, “¿Remen yan o o zeete mē ‘kashi’? Yatt-wū rō kashi á se Shir cot. ²⁰ O nepse ka **karamsa**-o: ‘Wō cōn ne'a-wū un nēt á, wō hō nēt á, wō hiw rii á, wō ce'e nēt ut-ma á, hyan tato ru un inu ru nē ut-gos nē.’† ”

²¹ Ka nēt-wū shasurū, “Cin mē rēk-wū um nōmōsse dorotte-o un o kap.”

²² Bō Yēso hōgē kaanē à, wū zēerū wū, “Yo ken yo rō kōn yo kuse o nōm à: Baab rii-yo o rotte à kap, o ya'as kōob-nē ka hwōr-yē, komo wōa kum rii-yo ur-bon n-Tōn, ka da-o, o haan, o dōrē mē.” ²³ Amba da-o ka nēt-wū hōgē kaanē à, wū hōgē m-rerem kō hiin á, remen ko-ya-o-kwum-wū deen.

²⁴ Yēso hyanurū wū hōgē m-rerem á, wū zēerū, “Ko-ya-o-kwum a tūw den-o un gwōmo-to Shir un yish pus-yē á! ²⁵ Otte ko-ya-o-kwum-wū tūw den-o un gwōmo-to Shir à, jiishte ba un rem dorom-yo tūw un ish-o o-ber.”

²⁶ Hun-nē yē hōgē wū à citurū, “¿Wan wū un ya Shir he m-gu?”

²⁷ Yēso shasurū, “Rii-yo hun-nē a hōks m-nōm á, Shir a hōks yo m-nōm.”

²⁸ Ka da-de Bitrus zēerū, “Gwot! Tē yagnūte den-ut tē, tē dorūtū wō.”

²⁹ Yēso zēerū yē, “Eē, komo um esūtū nō, kō wū ke wū yagē hur-o un wū, ko ne'a, ko hen-nē, ko yē mate wū à, ko yakar remen cōn-to un den-o ut-gwōmo to Shir, ³⁰ wūa kum deen un ka hak-se, komo wūa kum hōog-o ba m-ta un hak-se roōnē à.”

Yēso rwōrog ma-to un mar-mō
un wū sō o-tet komo
(Mati 20:17-19; Mark 10:32-34)

³¹ Yēso dekurū yan-neke-mō un wū op un yoor n-riib, wū zēerū yē, “Hogu nō! A he nō o-Urusharima, be-de kap rii-yo yan-Rwōrū un Ma-to Shir genē un **Wà-wū un nēt** he m-shi à. ³² Wū a he'ēbē un kom-to un yē rō **Isra**-nē á, yēa pyapar wū, yē cōpse wū m-ta komo. ³³ Yēa nōmē wū ús-sōrog, yē hō wū amba hō-ur atette-de, wūa inē un hōog nē.”

* **Bór-ús op ús-eer:14** 18:14 Hyen komo: Mati 23:12; Ruka 14:11. † **Bór-ús op ús-eer:20** 18:20 Hyen komo: Rwūū 20:12-16; Kara 5:16-20.

³⁴ Amba yan-neke-mo un wu ye nap ko o-gaan yo wu ro m-zee á, remen a wukute ye ma-to wu ro m-rwor à, komo ye nap rii-yo Yeso ro m-rwor á.

*Yeso upste yish-ye un ko-po
(Mati 20:29-34; Mark 10:46-52)*

³⁵ Yeso ro yow yow o-Jeriko ne, wu ken ko-po-wu ro tara n-riib un cow, wu ro us-kon. ³⁶ Da-o wu hoge hun-ne ro m-arag à, wu cituru, “¿Yan yo ne?”

³⁷ Ye ruru wu, “Yeso ko-ya-o-Nazaret ro m-arag.”

³⁸ Wu 'yonsuru us-cor, “Yeso! Baag-o **Dawuda!** Hoge 'won un de!”

³⁹ Hun-ne ye ro co à, kangsuru wu ye zeeru wu res temb. Amba wu 'yonsuru us-cor deen, “Baag-o **Dawuda** hoge 'won un de.”

⁴⁰ Ka da-o Yeso esuru wu zeeru, “Hantu no ka ko-po-wu be un de.” Bo wu wo'onte yow yow à, Yeso cituru wu, ⁴¹ “¿Ya ne o cone um nomo wo?”

Wu shasuru, “Gos-wu, um conog m-hyen.”

⁴² Yeso zeeru wu, “Hyan! Remen sher-m ru be-de Shir rwo'og wo m-hyan.”

⁴³ Un gyept-o un yish, wu hyanuru cas kane, wu doruru Yeso, wu ro un nome un Shir ur-bongon. Da-o buug-de un hun-ne hyane kaane à, ye bomuru Shir kap mo un ye.

Bor-us op us-jero

Yeso un Zakka

¹ Yeso cowuru o-Jeriko wu ro m-arag. ² Ko-Gwomo-wu un **yan-goks un tar** jin-de un wu Zakka, ko-ya-o-kwum-wu. ³ Wu conog wu hyen ko wan wu ne Yeso. Amba wu hoks hyan un Yeso á, remen hun-ne nomog deen, komo wutt m-seeb á ko hiin. ⁴ Wu arguru o-rek un co-o un hun-ne wu daaru o-dirimi wu hyenet Yeso, wu ro m-arag ka so à. ⁵ Bo Yeso wote un ka be-de à, wu dassuru ur-hi n-ton wu zeeru Zakka, “Kergune hor-m-hor, remen un hur-o ru um he m-she'et caane.”

⁶ Zakka kergunuru hor-m-hor wu barkuru Yeso zak-o-zak. ⁷ Kap hun-ne ye hyane kaane à, taknuru us-cenene, “Ka net-wu haag ur-hamat un hur-o un **ko-ya-ur-ba'as!**”

⁸ Zakka inuru eso wu zeeru Yeso, “Hoge, man ya'as koob-ne ur-purug de un rii re, urege komo um rumuste rii-yo un wu ken wu, man tope wu ka rii-yo so o-nass.”

⁹ Yeso zeeru wu, “Ka hur-o kumug gwu caane, remen ka net-wu gokste Ma-to Shir untun **Ibrahi**. ¹⁰ **Wa-wu un net** haante wu hobt, komo wu guut ye ege à.”*

*Sha-mo ut-ma to un hwor un guw-ne op ne
(Mati 25:14-30)*

¹¹ Bo hun-ne ro m-hoge un to ka à, Yeso dooru ye m-rure sha-mo ut-ma. Un ka da-de, wu ro yow yow o-Urusharima ne, komo ye ro m-zee unze gwomo-to Shir ro ma-to m-rwuun. ¹² Wu zeeru, “Wu ken net caari-wu, ro m-ha un o ken bo-o ur-hew ne, a sagbute wu ut-gwomo, a komse wu muunuru o-hur. ¹³ Bo wu ine m-neke à, wu agnuru guw-ne ye un wu nen op komo wu yasuru ko wu ke hwor. Wu ruru ye, ‘Sengu no, no gut yo no he m-hoks m-kum da-o me neke.’ ¹⁴ Amba hun-ne ye un wu yagute wu, ye tomuru n-jim de un wu unze, ‘Te con ka net-wu reete ut-gwomo á.’

* **Bor-us op us-jero:10** 19:10 Hyen komo: Mati 18:10.

15 “Komo haanuru a sagburu ka net-wu ut-gwomo wu muunuru. Bo jo'on, wu zeeru guw-ne ye un wu ye rwuun, remen wu nept yo ye kume à. 16 Wu ur-takan haanuru wu zeeru, ‘Gos-wu, um kumug so o-op n-ton un ka ye o yasu me à.’ 17 Wu zeeru, ‘Keregen, wo ko-guw kashi-wu! O nomog m-senge un rii hiin, man sagbe wo ut-gwomo to un bo-ut op.’ 18 Ko-guw ayoore-wu, haanuru wu zeeru, ‘Gos-wu, um kumug so o-taan n-ton un ka ye o yasu me à.’ 19 Wu zeeru wu, ‘Komo woa nom gwomo-to un bo-ut taan.’

20 “Komo wu ken ko-guw-wu haanuru wu zeeru, ‘Gos-wu, hwor ru ye ka, me un wuke ye ur-magund. 21 Me wo o-gyer, remen wo rii-yo o-gyer yo. Wo m-dek be-de wo esse á, komo wo m-ce be-de wo go ye á.’ 22 Wu zeeru wu, ‘Wo ko-guw-wu o-hwaa! Man dek gom-ut ru, m-sabursute wo! O nepste me rii-yo o-gyer yo, me m-dek be-de me esse á, komo me m-ce be-de me go á. 23 ¿Remen yan o wo heete hwor re o-benki á, be-de um roa goksune m-sakne da-o um muune á?’

24 “Ka da-de wu zeeru ka ye ro eso kane à, ‘Rumus no ka hwor-ye be-de un wu, no ya'as ka ko-guw-wu ro un op ne à.’ 25 Amba ye zeeru wu, ‘Gos-wu, ay, wu ro un op ne!’ 26 Wu shasuru, ‘Me no m-rure, kap ka ye ro un rii ne à, Shir a do ye, amba ka ye rotte rii á, ka yo ye rotte hiin à, Shir a rumus ye yo.† 27 M-moka, ka yan-yage-ut re ye, ka ye cone a sagbe me ut-gwomo á, hantu no ye kane, ho no ye un hyan-o re!‡ ”

*Yan-bo-o o-Urusharima barkute Yeso
(Mati 21:1-11; Mark 11:1-11; Yoha 12:12-19)*

28 Bo Yeso komte ka ma-to à, wu takuru co wu ro m-ha o-Urusharima yan-neke-mo un wu ro wu m-dorbe n-jim. 29 Bo wu woonte yow yow o-Bapaji ne o-Betanya ne à, un 'wun-de o-haag o hun-ne m-zee, **Haag-o un 'yo-se o-Zetun** à, wu tomuru yan-neke-mo un wu nen yoor 30 un ka ma-to ne: “Ha no un ka bo-de ro un co no à. Da-o no m-cow à, noa hyen wa-yo o-janka yo a cete m-da á gego. Ussundu no yo, no hante kane. 31 Urege wu ken wu cikt no, ‘¿Remen yan o no rotte yo m-us?’ Zee no wu, ‘Gos-wu conog yo.’ ”

32 Ye doruru o-cow, ye 'wossuru hond hond, bo Yeso ruru ye à. 33 Bo ye ro m-us un ka wa-yo o-janka yo à, wan-yo zeeru ye, “¿Remen yan o no rotte yo m-us?”

34 Ye shasuru, “Gos-wu conog yo.” 35 Ye dekuru ka wa-yo o-janka yo ye heeturu Yeso. Ka da-de, ye sakuru gund-to un ye un cin-o un ka janka-yo, ye deturu Yeso n-ton. 36 Bo wu da n-ton à, hun-ne neksuru gund-to un ye un cow.

37 Bo wu woonte yow yow o-Urusharima ne à, be-de ka cow-yo dore un 'wun-de un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun** à, buug-de un hun-ne yan-neke-mo un wu takuru bongon-de Shir un 'yons us-cor remen rii-yo o-made yo ye hyane kap à. 38 Ye 'yonsuru us-cor, ye zeeru,
“Shir ru'e ko-Gwomo o-kom wu haane

un beeb-de un Yawe à,
m-gwugwu n-ton kane

m-sekemse be-de Shir!”§

39 Ka da-de ye ken **Parisa**-ne ye kane tepsuru Yeso. “Wa-ur-Yoos, zee yan-neke-m ru ye res temb!”

† **Bor-us op us-jero:26** 19:26 Hyen komo: Mati 13:12; Mark 4:25; Ruka 8:18. ‡ **Bor-us op us-jero:27** 19:11-27 Hyen komo: Mati 25:14-30. § **Bor-us op us-jero:38** 19:38 Hyen komo: Bong 118:26.

⁴⁰ Yeso shasuru, “Me no m-rure, urege ye reks temb, ta'ar-ut toa takan tep.”

Yeso 'wonog remen o-Urusharima

⁴¹ Bo Yeso woonte yow yow o-Urusharima ne à, komo bo wu hyente o à, wu 'wonuru un tuk-mo ut-men remen o, un hun-ne ne ye ro n-me à. ⁴² Wu ro m-zee, “Urege no nak caane rii-yo he no m-hante she'et-de un gwugwu-mo ur-hur à! Amba m-moka Shir wukute no yo, remen no goks me á! ⁴³ Da-o roon da-o yan-yage-ut no he no m-rigumse à, ye woongsu no komo ye hebutu no ko o ke raag-o komo noa ru á. ⁴⁴ Yea ho no un yakar no ne, komo ye saburse bo-o no, ko o-pam a yage yo n-ton un yo ken yo á, remen no baks da-o Shir haane wu guut no á!”

Yeso yanag ya-ut-baab

(Mati 21:12-17; Mark 11:15-19; Yoha 2:13-22)

⁴⁵ Ka da-de Yeso haaru n-me un **Pyo-o Shir**. Wu taknuru yan-se un ya-mo un ya-ut-baab ne. ⁴⁶ Wu ro ye m-zee, “A geneg un Ma-to Shir, ‘Hur-o re be-de us-kon de’* amba no muute o be-de un hyow-ne!”†

⁴⁷ Ko de ke ho-de Yeso yooste un **Pyo-o Shir**. Gwomo-ne ye un kon-se Shir, **yan-Yoos-de o-karamsa**, un sek-ye ne conuru ye ho wu.‡ ⁴⁸ Amba ye hoks m-kum o-cow á, remen hun-ne kap ro wu m-hoge, ye con ye **ba'as** ur-gom á.

Bor ur-kwooz

Wa ya'e Yeso gwomo-to wu rotte un nom un ka hyat-to à

(Mati 21:23-27; Mark 11:27-33)

¹ De ken ho-de, Yeso ro un **Pyo-o Shir**, wu ro m-yoose un hun-ne, komo wu ro un rwor un ka Ma-to Shir to, **Ma-to m-Rerem**, Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne, mosse un sek-ye ne, haanuru. Ye zeeru wu, ² “Ruru te, ¿kene o o kume gwomo-to un nom un ka rii-yo wo m-nom à? ¿Wa ya'e wo ka 'wons-mo?”

³ Yeso shasuru ye, “M-moka yage um cit no o ken cot-o: ⁴ Ruru no me, ¿wa un wu ne tomne **Yohana** Wan-Yo'os un hun-ne n-me m-ho, ‘hun-ne’ ye, ko, ‘Shir’?”

⁵ Ma-ut sunuru ye, “¿Ya ne a he m-zee? A ze'e, ‘Shir,’ wua zee, ‘¿Remen yan o un ya no gokste **Yohana**?’ ⁶ Komo a ze'e, ‘Hun-ne’ ye, kap ka buug-de un hun-ne dea ho na, remen ye dekse **Yohanawan-Rwor un Ma-to Shir** wu.” ⁷ Ka da-de ye shasuru, “Te nap be-de o rwuune á.”

⁸ Komo Yeso zeeru ye, “Me ma man ruru no ko kene um kume 'wons-mo um rotte un nom kaane á.”

Sha-mo ut-ma to un ko-ya-o-kat un ya-tom-ne

(Mati 21:33-46; Mark 12:1-12)

⁹ Yeso ruru ka hun-ne ye ka sha-mo ut-ma mo: “Wu ken net-wu goog o-kat, wu dekuru ya-tom, wu warguru o-hur wu she'etunduru deen.* ¹⁰ Bo da-o m-ce woonte à, wu tomuru ko-guw-wu un wu be-de un ka ya-tom-ye, a ya'sunde wu yo ro yo ma un wu à. Amba ka ya-tom-ye bunuru ka ko-guw-wu, komo wu muunuru ba un rii. ¹¹ Ka wa-o-kat-wu dooru m-tom un

* **Bor-us op us-jero:46** 19:46 Hyen komo: Isha 56:7. † **Bor-us op us-jero:46** 19:46 Hyen komo: Irimi 7:11. ‡ **Bor-us op us-jero:47** 19:47 Hyen komo: Ruka 21:37. * **Bor ur-kwooz:9** 20:9 Hyen komo: Isha 5:1.

wu ken ko-guw-wu, amba ka ya-tom-ye bunuru wu komo, ye ya'u wu m'e, wu muunuru ba un rii. ¹² Ka da-de, wu tomuru atette-wu, ka ya-tom-ye hogussuru wu m-hoog, ye yanduru wu. ¹³ Ka da-de, ko-ya-o-kat zeeru, '¿Ya ne um he m-nom? Yage um tomot wa re wu me m-con à un hi un de un wu, um nak yea nomo wu o-dorotte!' ¹⁴ Amba bo ka ya-tom-ye hyambuete wu à, ye zeeru hi un de un ye, 'Wa-wu un ko-ya-o-kat-wu ka. A ho no wu, komo saw-to un ko-ya-o-kat myet a warag-ut ma na!' ¹⁵ Ye ruuturu wu n-riib o-kat, ye hooru wu."

Yeso cituru ye, "¿Ya ne ka ko-ya-o-kat-wu he ka yan-tom-ye m-nom? ¹⁶ Wu haan wu ho ka yan-tom-ye, wu ya'as ye ken ya-tom-ye ka kat-o."

Bo hun-ne hoge kaane à, ye zeeru, "Shir wen gon ka rii-yo!"

¹⁷ Yeso gwoturu ye, wu cituru, "¿Ya ne ka Ma-to Shir to ro m-zee? 'Ka pam-yo ya-ut-ma yage à, yo jiishte ye ka m-wons kap.'† ¹⁸ Kap bon wu hebe un ka pam-yo à wu cagme, urege komo ka pam-yo he'ente n-ton un net, yo à rugumse wu."

Cot-o un top un tar

(Mati 22:15-22; Mark 12:13-17)

¹⁹ Yan-Yoos-de o-**karamsa** un Gwomo-ne ye un kon-se Shir ne conuru ye ship Yeso kane remen ye nepse wu rworog ka sha-mo ut-ma mo remen ye, amba ye ro o-gyer o un hun-ne. ²⁰ Ye ro un hoob-o o-cow remen ye zee Yeso rworog gom-de **ur-ba'as**. Ye zwopuru ye ken ye o-nu, ye barag m-zee kashi un hun-ne ye ro. Komo ye tomuru ka hun-ne-ye ceeb Yeso us-cot, remen ye bobsute wu, be-ur **Biratus**, ko-Gwamna-wu o-dak. ²¹ Ya-m-seger un Yeso zeeru wu, "Wa-ur-Yoos, te nepse kap yo o zee, un yo o yoose ne à, hond hond o. Te nepse wo un gwot un co á, amba rwor o-nip o un yo Shir cone un hun-ne ne à. ²² Ruru te, ¿depete te top tar-o un ko-Gwomo **Sisar**, gwomo-to o-dak o-**Roma**, ko te top á?"

²³ Amba Yeso hyanuru weer-se un ye, wu zeeru ye, ²⁴ "Kutu no me ka hwor-yo a nome o-kwom à. ¿Co-o wan o, un jin-ur wan ne ro kane?"

Ye shasuru, "O ma **Sisar**, ko-Gwomo-wu o-**Roma**."

²⁵ Yeso zeeru, "Remen kaane, ya'as no ko-Gwomo **Sisar** yo ro yo ma un wu à, no ya'as Shir yo ro yo un Shir à."

²⁶ Ka hun-ne ye hoks Yeso m-ship un ka ceeb-o á, ye resuru temb, ye ro un barag-se un shas-o un wu.

Cot-o un ine-mo un margan-ne

(Mati 22:23-33; Mark 12:18-27)

²⁷ Ye ken **Saduki**-ne ye, (ye zee a ine ut-marimar á), ye haanuru be-ur Yeso. Ye cit wu,‡ ²⁸ "Wa-ur-Yoos, **Mosa** geneg ka **karamsa**-o rem te. 'Urege net marag wu yage ne'a ba un yakar, hen-ne un ka net-wu a ge ka ne'a-wu, remen ye kumut yakar-ye a he m-zee yakar-ye un ka wu mare à.'§ ²⁹ A zee ye ken campo-ne ye ta'oor, tato un ye gaan, wu ro sek-wu à gaag ut-ge wu maruru ba wu un mat yakar. ³⁰ Wu donde wu à gaaru ka ne'a-wu, ³¹ Atette-wu kaane, ka rii gaan-yo kumuru ye kap ta'oor, ye marag ba un wu kume wa á. ³² Ur-kom kap, ka ne'a-wu maruru. ³³ M-moka, ¿ho-de margan-ne he m-ine à, ne'a-wu waane ka ne'a-wu ro? Kap ta'oor mo un ye, ye gaag wu."

³⁴ Yeso shasuru ye, "Hond hond o hun-ne ye m-moka ge ut-ge. ³⁵ Amba campo-ne un ne'a-ne ne ye Shir he m-yons ut-marimar à, remen ye shereg

† **Bor ʉr-kwɔɔz:17** 20:17 Hyen komo: Bɔng 118:22. ‡ **Bor ʉr-kwɔɔz:27** 20:27 Hyen komo: Seng 23:8. § **Bor ʉr-kwɔɔz:28** 20:28 Hyen komo: Kara 25:5.

ʊn wʊ, yɛ he de m-ga ʊt-ge, ʊn ká da-o á. ³⁶ Yɛa warag ʊntʊn **yan-tom-ye Shir**, yɛa mer á. Yɛ rɔ yakar-yɛ Shir, remen yɛ inʊtɛ ʊt-marimar. ³⁷ Komo **Mosa** rwɔrɔg cas cas, margan-nɛ a inɛ ʊn hoog nɛ. ʊn ka ma-to wʊ genɛ bɔ Shir nɔmɛ ʊt-ma ʊn wʊ nɛ à, ʊn ka be-de ʊn tuk-mɔ ʊr-ran-de. Wʊ genɛg ʊnze Wan-Koyan, ak hi ʊn de ʊn wʊ, wʊ rɔ 'Shir **Ibrahi**, Shir **Ishaku**, komo Shir **Yakubu**.* ³⁸ Wʊ rɔ Shir o ʊn margan-nɛ á, amba Shir o ʊn yan-hoog, remen be-de ʊn wʊ kap yan-hoog yɛ."

³⁹ Yɛ ken **yan-Yoos-de o-karamsa** yɛ zɛerʊ, "Wa-ʊr-Yoos o, ka shas-o rɔ ʊr-bon nɛ!" ⁴⁰ Bɔ ʊn kaanɛ, yatt-wʊ hokɛ Yɛso m-cit komo á.

Kiristi wà Dawuda wʊ

(Mati 22:41-46; Mark 12:35-37)

⁴¹ Yɛso zɛerʊ yɛ, "¿Re nɛ nɛ yɛ zette **Kiristi** raag-o **Dawuda** o? ⁴² **Dawuda** ʊn hi ʊn de ʊn wʊ zɛeg ʊn takurda-o ʊn Sep-to ʊr-Bongon, " 'Yawe zɛeg Gos-wʊ re:

"She'et ʊn ka be-de ʊt-gwɔmo de,

⁴³ Har ʊm ru'ʊt yan-yage-ʊt ru waragte rii-yo
o he m-yawag ʊn na-ʊs ru à!" †

⁴⁴ **Dawuda** ak wʊ 'Gos-wʊ,' komo ¿re o, wʊ hette m-warag 'wà ʊn wʊ'?"

Yɛso zɛeg nɔm nɔ ja

ʊn yan-Yoos-de o-karamsa nɛ

(Mati 23:1-36; Mark 12:38-40)

⁴⁵ Bɔ hun-nɛ kap hogʊtɛ wʊ à, Yɛso zɛerʊ yan-neke-mɔ ʊn wʊ, ⁴⁶ "Nɔm nɔ ja ʊn **yan-Yoos-de o-karamsa** nɛ, yɛ rɔ m-cɔn yɛ ma'as m-neke ʊn cɔp-to ʊr-bon nɛ, komo yɛ cɔnɔg a gas yɛ, a hyen yɛ ʊt-gos nɛ be-de m-o m-baab nɛ. Yɛ rɔ m-daag be-de ʊr-she'et de ʊr-bon ʊn kuke-to ʊn yoos ʊn Ma-to Shir, ʊn be-de jiishe ʊr-bon nɛ à da-o ʊt-biki. ⁴⁷ Yɛ rɔ m-cow ʊn hur-to ʊn gwɔr-nɛ yɛ rumus yɛ saw-to ʊn yɛ, ka da-de komo yɛ bargurʊ naas o-da deen ʊn kɔn-se Shir! Koob-de Shir he yɛ m-'ya à dea jiish de ʊn kɔ wʊ ke!"

Bɔr ʊr-kwooz o-gaan

Yar-mɔ ʊn ko-gwɔr

(Mark 12:41-44)

¹ Yɛso rigurʊ wʊ hyanurʊ hun-nɛ yan-rii rɔ ʊn hwɔbɛ ʊn yar-mɔ ʊn yɛ ʊn be-de ʊr-ess n-mɛ ʊn **Pyo-o Shir**. ² Komo wʊ hyanurʊ wʊ ken ko-koob-wʊ ʊn ko-gwɔr-wʊ ne'a jorbʊtɛ nera yoor. ³ Wʊ zɛerʊ, "Mɛ nɔ m-rurɛ, kà ko-gwɔr-wʊ jiishte kɔ wʊ ke m-yar, ⁴ remen yɛ ka gasunte yɛ yagne yo kuse à, amba wʊ, ko-koob ʊntʊn wʊ, ya'aste kap yo rɔ wʊ à."

Yɛso rwɔrɔg a wuks den-o Shir

(Mati 24:1-2; Mark 13:1-2)

⁵ Yɛ ken yɛ **yan-neke-m Yɛso** rɔ ʊn ma-to ʊn **Pyo-o Shir**, o rɔ ʊr-bon de o-gwɔt nɛ ʊn ka ta'ar-to a meetɛ o à ʊn yar-mɔ a ya'e Shir nɛ à. Yɛso zɛerʊ, ⁶ "Kap ka yo nɔ hyane à, da-o roon a yage ʊr-ta'ar n-ton ʊn de ken de á, a wuksusse ko de ke."

Swo ʊr-koob

(Mati 24:3-14; Mark 13:3-13)

⁷ Yɛ citurʊ wʊ, "Wa-ʊr-Yoos, ¿ya ʊn da-o a he m-nɔm kaanɛ? Komo ¿ya ʊn gon napa-o tɛ he m-hyan, tɛ nept ka da-o wɔonte?"

* **Bɔr ʊr-kwooz:37** 20:37 Hyen komo: Rwʊʊ 3:6. † **Bɔr ʊr-kwooz:43** 20:42-43 Hyen komo: Bong 110:1.

⁸ Yeso zeeɾu, “She'et nɔ zongse, nɔ yage kɔ wu ke raks nɔ á. Hun-ne deen a haan un jin un de. Yea haan, ye zee, ‘Me rɔ wu, wu Shir daagne à!’ Komo, ‘Ka da-o rɔ yow yow!’ Amba nɔ dore ye á. ⁹ Nɔ hoge o-gyer á, da-o nɔ hoge ma-to ʉr-gun, m-barme ne, se a nomog gon to ʉr-takan, amba yan zee kom-ur rɔ yow yow á.”

¹⁰ Wu dooru ye m-zee, “O-dak, o-dak ne a dum, ʉt-gwomo ʉt-gwomo ne komo kaane. ¹¹ Dak-o a nukte o ho hun-ne, mer, ʉs-gom ne kɔ kene, rii-yo o-gyer yo a take m-hyan á, a hyen yo rwunte n-Ton un shir. ¹² Rii-yo ka rem-se nomot kaane, a ship nɔ a reesu nɔ ʉr-koob, a heet nɔ un kuke-to un yoos un Ma-to Shir be-de un piish ʉt-ma, a ke nɔ. A heet nɔ be-de un gwomo-ne un ya-o-dak-ne remen nɔ me m-dore. ¹³ Kane nɔ he m-kum o-da nɔ rurutu ye ma-ut re to ʉr-bon. ¹⁴ Zongu nɔ ba da-o un woon, nɔ was bo nɔ he hi un nɔ m-ruut á, urege ye ce'utu nɔ ʉt-ma. ¹⁵ Remen man 'ye nɔ ʉt-gom, ʉs-weer ne, bo yan-yage-ut nɔ a hoks nɔ un wakse un yo nɔ zee á.* ¹⁶ A heet cetente-ʉs nɔ be-de un ye mate nɔ à, hen-ne nɔ un baag-o nɔ ne, un nay nɔ ne ne, komo yea ho ye ken ye be-ur nɔ. ¹⁷ Kɔ wu ke wua yagu nɔ rem re. ¹⁸ Amba kɔ o-hi o-gaan un hi un nɔ yoa he'en á. ¹⁹ Nɔ shere be-de Shir noa kum hoog-o ba m-ta.

Yeso zeeɾ a saburse o-Urusharima
(Mati 24:15-21; Mark 13:14-19)

²⁰ “Da-o nɔ hyene ya-ʉr-gun rigimsute o-Urusharima, ka da-de noa nep da-o rɔ yow yow a sabursute o. ²¹ Ka da-de ka ye rɔ un dak-o o-Judiya ye som ʉt-haag, ka ye rɔ n-me o-bo à, ye som, komo ye rege ye ruuste n-do à, ye warag n-me o-bo á. ²² Remen ka ho-to, ‘Ho-to un swo ʉr-koob to,’ remen a sho'oste o-nip yo Ma-to Shir zee à.† ²³ Rii-yo ʉr-'won yo ne'a-ne ya-ʉt-uub un ka da-o, un ye rɔ un yakar rek-ye ne à! Rii-yo o-gyer a haan un ka dak-o, komo Shir a hante ryaab-se un wu un ka hun-ne ye remen **ba'as-de** un ye. ²⁴ A ho ye ken ye be-de ʉr-gun, komo a dek ye ken ye m-guw hono o-dak kap, komo ka ye nape Shir á yea yawag o-Urusharima har da-o Shir he m-zee ye yage kaane à.”

Muun-m Yeso
(Mati 24:29-31; Mark 13:24-27)

²⁵ Yeso aragturu m-zee, “A hyen saw-to ʉt-hyat n-ton ʉr-ho, o-reng un regen-ne. ʉt-bo hono o-dak a nom o-zak á, hun-ne a hoge gyer-o un nukte-mo m-sa un ryaab-se un a hu-se m-ho ne.‡ ²⁶ Hun-ne a bonse remen gyer-o un yo he m-haan hono o-dak à, Shir a nukt myet bo un rii-yo rɔ ʉt-gwomo ne n-Ton un shir à. ²⁷ Ka da-de **Wà-wu un net** a muun, untun o-ke'ente m-'wons ne deen, komo o-mok ne.§ ²⁸ Da-o nɔ hyene ka rii-yo cirig m-nom, ine nɔ eso nɔ sher ʉr-beeb ne nɔ jaks hi-ut nɔ n-Ton, nɔ gut Shir remen wu rɔ ma-to un gu un nɔ.”

Yoos nɔ be-de 'yo-yo o-rum
(Mati 24:32-35; Mark 13:28-31)

²⁹ Ka da-de Yeso ruru ye sha-mo ʉt-ma: “Ceker nɔ 'yo-yo o-rum un se ken 'yo-se ne. ³⁰ Da-o nɔ hyene se cirig m-tupe, nɔ nak sho-o nomog yow yow. ³¹ Kang-o gaan, da-o nɔ hyene ka rii-yo rɔ m-nom, nɔ nep unze gwomo-to Shir rɔ ma-to m-woon.

* **Bɔr ʉr-kwɔɔz o-gaan:15** 21:14-15 Hyen komo: Ruka 12:11-12. † **Bɔr ʉr-kwɔɔz o-gaan:22** 21:22 Hyen komo: Hose 9:7. ‡ **Bɔr ʉr-kwɔɔz o-gaan:25** 21:25 Hyen komo: Isha 13:10; Izik 32:7; Jowe 2:31; Hyan 6:12-13. § **Bɔr ʉr-kwɔɔz o-gaan:27** 21:27 Hyen komo: Dane 7:13; Hyan 1:7.

³² “Mē nɔ m-rurē o-nip, hun-nē yē rɔ ʊn hoog nē m-mɔka à yea wo m-mar kap á, sē ka yo ʊm zee mɔsē o-bɔ ɔ o-Urusharima nē à shiig. ³³ O-Tɔn o-dak nē a tees, amba ma-ʊt re a te á.

Depete a wer

³⁴ “Wer nɔ! Nɔ shoos hi ʊn nɔ ʊt-biki á, m-swɔ nē komo ʊn ceker-se ʊn hoog nē á. Mē ʊn zee kaanē remen ka hɔ-de a 'wɔs nɔ ba nɔ ʊn nap ³⁵ ʊntʊn cēb. Remen de a haan hono o-dak kap de 'wɔs kɔ wʊ ke wʊ rɔ ʊn hoog nē n-dak à. ³⁶ Zongʊ nɔ, komo nɔ kɔn kɔ de ke hɔ-de, remen nɔ kumut beeb-de m-ru ʊn kap yo he m-haan à, komo nɔ est ʊn co-o ʊn **Wà-wʊ ʊn net.**”

³⁷ Kɔ de ke hɔ-de Yeso rɔ m-yoos ʊn **Pyo-o Shir**, kɔ mɔ ke rim-mɔ wʊ ro m-ha **Haag-o ʊn 'yo-se o-Zetun** taasʊ m-tet wʊ ro ʊn kɔn-se Shir.* ³⁸ Kɔ de ke hɔ-de n-sot hun-nē kap rɔ m-ha ʊn **Pyo-o Shir**, remen yē hogutē wʊ.

Bɔr ʊr-kwooz ʊs-yoor

A gamag ʊr-hi a yagute Yeso

(Mati 26:1-5; Mark 14:1-2; Yoha 11:45-53)

¹ Da-o rɔ yow yow ɔ ʊn **Biki-o ʊt-Burodi to ba m-Yist** ɔ hun-nē m-aag **Biki-o m-Pas** à.* ² Gwomo-nē yē ʊn kɔn-se Shir ʊn **yan-Yoos-de o-karamsa** nē rɔ ʊn gyer-o ʊn hun-nē, remen kaanē yē cowurʊ hoob-o ʊn bu-se yē hette hɔ ʊn Yeso ba hun-nē ʊn nap à.

Yahudas eks wʊa beeb Yeso

(Mati 26:14-16; Mark 14:10-11)

³ **Ko-Gwomo-wʊ ʊn ya-ʊt-kot** cowurʊ ʊn hur-ʊr Yahudas, wʊ a m-zee Iskariyoti à, wan-gaan be-de **yan-neke-m Yeso** ɔp ʊn yoor [12]. ⁴ Yahudas haarʊ, wʊ nomurʊ ʊt-ma ʊn Gwomo-nē yē ʊn kɔn-se Shir ʊn caari-nē nē yan-'er-de ʊn **Pyo-o Shir** bɔ wʊ he yē m-bopse ʊn Yeso à. ⁵ Zak-o hoogʊ yē, yē zeerʊ yea top wʊ hwɔr. ⁶ Yahudas esurʊ kaanē, komo wʊ taknurʊ hoob-o ʊn da-o jiišhe ʊr-bon à, ɔ wʊ hette yē m-bopse ʊn Yeso à, ba hun-nē ʊn nap.

Yeso zongute wʊ reet Biki-o m-Pas

(Mati 26:17-25; Mark 14:12-21; Yoha 13:21-30)

⁷ Da-o ʊn **Biki-o ʊt-Burodi to ba m-Yist** woɔnurʊ da-o a he pan ʊn ca-yo ʊr-seke yo ʊn rii-yo m-re yo **Biki-o m-Pas** à. ⁸ Yeso tomurʊ Bitrus ʊn **Yohana**, wʊ zeerʊ, “Ha nɔ zongē nɔ nom rii-yo m-re yo ʊn **Biki-o m-Pas** a reet nɔ!”

⁹ Yē citurʊ wʊ, “¿Ke nē ɔ, o cone te nom ka rii-yo m-re yo?”

¹⁰ Wʊ shasurʊ, “Bɔ nɔ m-cow o-bɔ à, nɔa gontē wʊ ken net-wʊ dekne dede-o m-hɔ à. Dorʊ nɔ wʊ ʊn hur-o wʊ cʊwte à. ¹¹ Nɔ zee ka wa-o-hur wʊ: ‘Wa-ʊr-Yoos zeeg te cit wɔ, ¿ɔ ke kuke-o yan-neke-m re ʊn mē nē hette m-re rii-yo m-re yo ʊn **Biki-o m-Pas?**’ ¹² Wʊa kutu nɔ caari-o o-kuke ɔ a ma'e n-ton ʊn ɔr ʊn ɔ à, kanē nɔ he na nome ʊn rii-yo m-re.”

¹³ Yē ruurʊ komo yē 'wɔssurʊ rii hond hond bɔ Yeso rurʊ yē à. Komo yē nomurʊ rii-yo m-re yo **Biki-o m-Pas**.

*Rii-yo m-re yo ʊn Biki-o m-Pas
yo ʊn Wan-Koyan*

(Mati 26:26-30; Mark 14:22-26; 1Kor 11:23-25)

* **Bɔr ʊr-kwooz o-gaan:37** 21:37 Hyen komo: Ruka 19:47. * **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-yoor:1** 22:1 Hyen komo: Rwʊ 12:1-27.

14 Bɔ da-o woontɛ à, Yeso she'eturu be-de un re rii-yo m-re un yan-tom-ye un wu ne. 15 Wu zeeru ye, “Um conog deen, um re ka rii-yo m-re yo un **Biki-o m-Pas** o un no ne, ka da-de um swooru ʉr-koob! 16 Me no m-rure, man re yo komo á, se da-o Shir kome gwu-o un hun-ne ye un wu à.”

17 Ka da-de Yeso dekuru ʉr-ibitte de m-modi, wu bomuru Shir. Wu zeeru, “Dek no, no wong. 18 Me no m-rure m-moka har ma co, man su ka 'wuur-o á, se gwomo-to Shir woontɛ.”

19 Ka da-de wu dekuru ʉr-burodi wu bomuru Shir, wu caturu de. Wu ya'suru ye, wu ro m-zee, “Wur-o re o ka o um **seke**, rem no à. Sengu no m-nom kaane no ma'aste me m-baks.” 20 Kang-o gaan, wu yasu ye ka ibitte-de da-o ye reese rii-yo m-re à. Wu ro m-zee, “Ka ibitte-de swor o-nu o o-pu o dea es un hyo-m re, mo a wuuse rem no à.†

21 “Gwot no! Ka wu he me m-bopse be-de ya-ut-yage à, wu ro kane un me ne be-de un rii-yo m-re!‡ 22 **Wà-wu un net** wua mer bo Shir esse à. Amba ka wu yase **Wà-wu un net**, wua warag rii-yo ʉr-'won!” 23 Ye taknuru citun hi un de un ye, “¿Wan wu ne be-ur na, wu he nom un ka rii-yo à?”

Ma-ut sunute un wu he gos-wu à

24 Ma-ut sunute be-de un **yan-neke-m Yeso**, to un wu he gos-wu à, be-de un ye.§ 25 Yeso zeeru ye, “Gwomo-ne ye un ya-o-dak, ye ro ye m-kute m-'wons. Komo ka gwomo-ne ye ro m-zee un hi un de un ye, ‘Nay-ne ye un ka hun-ne ye.’ 26 Kaane no he m-nom, gos-wu be-ur no, se wu waragte rek-wu, komo wa un co, se wu muute hi un de un wu untun ko-guw.*† 27 ¿Wa ro gos-wu ne, ka wu she'ete wu reete, ko wu nome wu hante à? Wu she'ette wu reet à. Amba um ro be-ur no untun wu nome wu hante à.‡

28 “No ro un me ne kap bo un meger-ut re. 29 Komo bo Tato re sagbu me ut-gwomo à, kaane um sagbu no. 30 Noa re noa su da-o un gwomo-ut re, komo noa she'et ut-comos remen noa piish ma-to un ka baag-ut op ut-yoor [12] to, to o-Isra.§

Yeso zee Bitrus a she wu

(Mati 26:31-35; Mark 14:27-31; Yoha 13:36-38)

31 “Bitrus, Bitrus! Hoge! **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** konog a 'ye wu o-da wu megertu no kap, a wongte yo ʉr-bon, un yo ba ʉr-bon ne, bo ya-tom ro un wong un hyo un kwa ne à. 32 Amba um konog rem ru, bo wo tuku me o-cin á. Komo o sher be un de, o ru or ru ne jaab-o ut-men.”

33 Bitrus shasuru, “Gos-wu, um ro zongse a ke'et me un wo ne, um meret komo un wo ne!”

34 Yeso zeeru, “Bitrus, me wo m-rure, wo nom she'-m re o-tet rii-o keeg-yo o-kiit kenet.”

Ba-de un hwor, o-ba, o-magay ne

35 Ka da-de Yeso cituru yan-neke-mo un wu. “Bo um tomu no ka da-de ba un ba-de un hwor, ba o-ba, ba ut-ka'ante, ¿ya un yo no taage?”

Ye shasuru, “Ko rii.”*

† **Bɔr ʉr-kwɔɔz ʉs-yoor:20** 22:20 Hyen komo: Irmí 31:31-34. ‡ **Bɔr ʉr-kwɔɔz ʉs-yoor:21** 22:21

Hyen komo: Bɔng 41:9. § **Bɔr ʉr-kwɔɔz ʉs-yoor:24** 22:24 Hyen komo: Mati 18:1; Mark 9:34; Ruka

9:46. * **Bɔr ʉr-kwɔɔz ʉs-yoor:26** 22:25-26 Hyen komo: Mati 20:25-27; Mark 10:42-44. † **Bɔr**

ʉr-kwɔɔz ʉs-yoor:26 22:26 Hyen komo: Mati 23:11; Mark 9:35. ‡ **Bɔr ʉr-kwɔɔz ʉs-yoor:27**

22:27 Hyen komo: Yoha 13:12-15. § **Bɔr ʉr-kwɔɔz ʉs-yoor:30** 22:30 Hyen komo: Mati 19:28.

* **Bɔr ʉr-kwɔɔz ʉs-yoor:35** 22:35 Hyen komo: Mati 10:9-10; Mark 6:8-9; Ruka 9:3; 10:4.

³⁶ Yɛso zɛɛrʊ, “Amba m-mɔka, bɔ ʊn wʊ rɔ ʊn ba-de ʊn hwɔr nɛ à, ko o-ba, wʊ dek, komo bɔ ʊn wʊ rɔ ba o-magay à wʊ beeb matuku-de ʊn wʊ, wʊ o o-gaan. ³⁷ Nɔm nɔ yo, remen Ma-tɔ Shir tɔ zɛɛg, ‘A muut wʊ **ko-ya-ʊr-ba'as**,† sɛ tɔ waragte o-nip, remen tɔ a genɛ ʊt-ma re à tɔa mit o-nip.”

³⁸ Yan-neke-mɔ ʊn wʊ zɛɛrʊ, “Gwɔt! Gos-wʊ, magay-ʊt yoor-tɔ ka!”
Wʊ shasʊrʊ, “Tɔ bɔ'osute!”

Yɛso kɔnɔg Shir

(*Mati 26:36-46; Mark 14:32-42*)

³⁹ Yɛso yagʊrʊ o-bɔ wʊ ruurʊ, bɔ wʊ wɛtɛ m-nom à, n-ton **Haag-o ʊn 'yo-se o-Zetun**, yan-neke-mɔ ʊn wʊ nekʊrʊ ʊn wʊ nɛ. ⁴⁰ Bɔ wʊ wɔ ka be-de à, wʊ zɛɛrʊ yɛ, “Kɔn nɔ bɔ a meger nɔ á.”

⁴¹ Ka da-de wʊ argʊrʊ wʊ yagɛ yɛ ʊntʊn hew-de ʊn jor-o ʊr-ta'ar, komo wʊ kwʊkturʊ n-dak, wʊ kɔnʊrʊ Shir. ⁴² Wʊ zɛɛrʊ, “Tato re, ʊrege o cɔnɔg, wɔ yagɛ mɛ m-sʊʊt ka kɔɔb-de á. Anze ʊn cɔn-m re á, amba nɔm bɔ o cɔnɛ à.” ⁴³ Ko **wan-tom-wʊ Shir** haanurʊ be-de ʊn wʊ, wʊ doorʊ wʊ m-'wɔns. ⁴⁴ ʊn tuk-mɔ ʊt-mɛn, wʊ kɔnɛ Shir arge n-ga, sʊsamb-mɔ ʊn wʊ rɔ m-he'en n-dak ʊntʊn m-hyó.

⁴⁵ Bɔ wʊ inɛ be-de ʊs-kɔn à, wʊ wargʊrʊ be-de ʊn yan-neke-mɔ ʊn wʊ. Wʊ 'wɔs yɛ rɔ m-rew, yɛ karag remen hur-de ʊn yɛ naasute. ⁴⁶ Wʊ zɛɛrʊ yɛ, “¿Remen yan o nɔ rotte m-rew? Inɛ nɔ, nɔ kɔn Shir bɔ a meger nɔ á.”

A shik Yɛso

(*Mati 26:47-56; Mark 14:43-50; Yoha 18:3-11*)

⁴⁷ Yɛso rɔ ʊt-ma, buug-de ʊn hun-nɛ woɔnʊrʊ. Wan-gaan be-de ʊn ka oɔ ʊn yoor [12] yɛ, jin-de ʊn wʊ Yahudas teknetɛ yɛ co. Wʊ haanurʊ be-ʊr Yɛso wʊ hamturʊ wʊ. ⁴⁸ Amba Yɛso zɛɛrʊ, “Yahudas, ¿ʊr-hamat o, o he bɔpsɛ ʊn ya-ʊt-yagɛ **Wà-wʊ ʊn nɛt**?”

⁴⁹ Bɔ **yan-neke-m Yɛso** yɛ ro kanɛ à, hyanɛ yo he m-nɔm à, yɛ citʊrʊ Yɛso, “Gos-wʊ, ¿tɛ dum ʊn yɛ nɛ ʊn magay-ʊt tɛ?” ⁵⁰ Wan-gaan be-de ʊn yɛ, kupsʊrʊ tɔ-o ʊn sɔ ʊn kom-o ʊr-rɛ o ʊn ko-gʊw-wʊ ʊn ko-Gwɔmɔ-wʊ ʊn kɔn-se Shir.

⁵¹ Amba Yɛso zɛɛrʊ, “Yagʊ nɔ kaanɛ!” Wʊ ci'ʊrʊ tɔ-o ʊn ka nɛt-wʊ, wʊ dapʊrʊ o.

⁵² Ka da-de Yɛso zɛɛrʊ ko-Gwɔmɔ-wʊ ʊn kɔn-se Shir, ʊn caari-wʊ ʊn yan-'er-de ʊn **Pyo-o Shir** nɛ ʊn sɛk-yɛ nɛ, yɛ haanɛ kanɛ yɛ shipt wʊ à. “¿Remen yan o nɔ haante ʊt-magay nɛ, ʊt-kɔ nɛ, sa o zee mɛ ko-hyow-wʊ?”

⁵³ ʊm ro ʊn nɔ nɛ, kɔ o ke da-o ʊn **Pyo-o Shir**, komo nɔ meger nɔ shipt mɛ á. Amba da-o nɔ o ka da-o yan-mɛn-ʊt jaas-tɔ rɔ ʊt-gwɔmɔ à.”‡

Bitrus she'eg Yɛso

(*Mati 26:57-58,69-75; Mark 14:53-54,66-72; Yoha 18:12-18,25-27*)

⁵⁴ Yɛ shipʊrʊ Yɛso, yɛ nekʊrʊ ʊn wʊ nɛ, ʊn hur-o ʊn ko-Gwɔmɔ-wʊ ʊn kɔn-se Shir, Bitrus rɔ yɛ m-dɔrɛ n-jim ʊr-hew nɛ. ⁵⁵ Yan-hwɔ'ot o-ra dɔ'og o-ra ʊn tete-o ʊn hur-o ʊn ko-Gwɔmɔ-wʊ ʊn kɔn-se Shir, komo Bitrus rɔ kanɛ. ⁵⁶ Da-o wan-gaan ne'a be-de ʊn gʊw-nɛ, hyanɛ wʊ tara kanɛ be-de o-ra à. Ka ne'a-wʊ tuurʊ wʊ yish. Wʊ zɛɛrʊ, “Ka nɛt-wʊ ma **wan-neke-m Yɛso** wʊ!”

⁵⁷ Amba Bitrus she'ʊrʊ, “Ne'a, mɛ nap ka nɛt-wʊ á!”

⁵⁸ O-da hiin, wʊ ken nɛt-wʊ zɛɛrʊ Bitrus, “Wɔ ma wan-gaan-wʊ be-de ʊn yɛ!”

† **Bɔr ʊr-kwɔɔz ʊs-ʊoor:37** 22:37 Hyen komo: Isha 53:12. ‡ **Bɔr ʊr-kwɔɔz ʊs-ʊoor:53** 22:53 Hyen komo: Ruka 19:47; 21:37.

Amba Bitrus shasuru, "Ka net-wu, me wu á!"

⁵⁹ Bọ da-o jimite komo à. Wu ken net-wu sheruru gung, wu zeeru. "She-m mọ kọn á, ka net-wu rọ un dore un Yeso, remen wu ma ko-ya-o-Gariri-wu!"

⁶⁰ Amba Bitrus shasuru, "Ka net-wu, me nap yo wọ m-rwor á!"

Da-o gaan, wu rọ ut-ma, kiit-o kanuru. ⁶¹ Yeso wakturu us-ajima ne wu gwoturu Bitrus, komo Bitrus baksuru Yeso zee wu, "Wọa nom she'e-m re o-tet rii-yo o-kiit yo kenet." ⁶² Bitrus joguru us-kan.

*Ye nomute Yeso us-sorog,
ye yo'og wu*

(Mati 26:67-68; Mark 14:65)

⁶³ Ka hun-ne ye, ye rọ un er-ur Yeso à, ye nomuru wu ur-ar, us-sorog ne, ye copsuru wu m-ta. ⁶⁴ Ye hokkuru wu ur-magund un yish. Ye cituru wu, "¿Wa wosu wọ? Rwor!" ⁶⁵ Komo ye nomuru wu ma-to un naas ut-men.

A heete Yeso be-de un piish ut-ma

(Mati 26:59-66; Mark 14:55-64; Yoha 18:19-24)

⁶⁶ Bọ ish geste à, sek-ye, un Gwomo-ne ye un kon-se Shir ne, un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne morguru be-ur gaan, komo a hanturu Yeso be-de un ka **Morog-de un Sek-ye** de. ⁶⁷ Ye zee, "Rurute, ¿wọ 'Kiristi'?"

Wu shasuru, "Me ruru nọ, nọa dek á. ⁶⁸ Urege komo um cikt nọ, nọ hede me m-shas á. ⁶⁹ Amba m-mọka, har un co, **Wà-wu un net** a she'et ur-re de un Shir be-de ut-gwomo."

⁷⁰ Ye zeeru kap, "¿Wọ wu rọ, **Wà-wu Shir?**"

Wu shasuru ye, "Nọ zee hond hond."

⁷¹ Ye zeeru komo, "Te con ye he te m-su'e á! Te un hi un te, te hogute yo wu zee à!"

Bor ur-kwooz us-tet

A hette Yeso be-ur ko-Gwamna Biratus

(Mati 27:1-2,11-14; Mark 15:1-5; Yoha 18:28-38)

¹ Ka buug-de un hun-ne de inuru kap ye heeturu Yeso be-ur **Biratus** ko-Gwamna. ² Kanę ye taknę wu sakke ut-**ba'as**. "Te shipk ka net-wu, wu rọ un egusse un hun-ne na, wu rọ ye m-zee, ye top ko-Gwomo **Sisar** tar-o un hono o-dak á, komo wu rọ m-zee, wu rọ ko-Gwomo te, **Kiristi**."

³ **Biratus** cituru wu, "¿Wọ rọ ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?"

Yeso shasuru, "O zee kaane."

⁴ Ka da-de **Biratus** zeeru Gwomo-ne ye un kon-se Shir un buug-de un hun-ne, "Me hyan **ba'as-de** un ka net-wu á."

⁵ Amba ye eks m-'wons ne, "Yoos-de un wu rọ m-hante 'yons ur-hi be-de un hun-ne ye o-Judiya. Wu takante o-Gariri wu ka wone komo kanę."

A hette Yeso be-ur ko-Gwomo Here

⁶ Da-o ko-Gwamna **Biratus** hoge de ka à, wu cituru, "¿Ko-ya-o-Gariri-wu, ka net-wu?"

Ye shasuru, "Ee."

⁷ Bọ wu nepte Yeso rwuunte so un dak-o un gwomo-ut **Here** [Atipas] à, wu zeeru ye heet Yeso be-ur **Here**, wu ro o-Urusharima ka da-de à. ⁸ Bọ **Here** hyente Yeso à, wu nomuru o-zak remen wu hogute ma-to un wu, komo wu ro ur-'er deen wu hyenet wu. Wu hok wu hyenet Yeso rọ un nom ut-hyat. ⁹ **Here** cituru Yeso us-cot deen, amba wu shas á. ¹⁰ Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne rọ co, ye hururu ut-gaag, ye

zeerʉ Yeso nomog rii-yo depe á. ¹¹ **Here** ʉn karma-ne ʉn wʉ ne nomʉrʉ Yeso ʉr-ar. Ka da-de ye tupurʉ Yeso cop-o ʉt-gwomo ye muuturʉ wʉ be-ʉr **Biratus**. ¹² Ka hɔ-de **Here** ne ʉn **Biratus** nomʉrʉ ʉr-nay, n-ga ye ro m-she'et be-ʉr gaan á.

Hun-ne zeeg a ho Yeso

(Mati 27:15-26; Mark 15:6-15; Yoha 18:39—19:16)

¹³ **Biratus** morogsurʉ Gwomo-ne ye ʉn kon-se Shir ʉn caari-ye ne ʉn hun-ne ne. ¹⁴ Wʉ zeerʉ ye, “Nɔ hantʉte ka net-wʉ be ʉn de. Nɔ zee wʉ ro ʉn egusse ʉn hun-ne. M-moka ʉm me'este wʉ ʉn co nɔ. Komo me hyan wʉ **ʉr-ba'as** ne de nɔ zee á. ¹⁵ Komo **Here** wʉ hyan **ba'as-de** ʉn wʉ á, wʉ hantʉte wʉ be ʉn na. Ka net-wʉ nom rii-yo wɔɔ m-mar á. ¹⁶⁻¹⁷ Remen kaane man rʉ a nomʉ wʉ ʉs-sorog, ʉm ho'os wʉ.”

¹⁸ Buug-de ʉn hun-ne 'yonsurʉ ʉs-cɔr kang-o gaan, “Hɔ wʉ! Hosundʉ te Barabas!” ¹⁹ (A ʉn ka Barabas remen wʉ hantʉte ʉr-gun n-me o-bɔ, wʉ hoom komo hun-ne.)

²⁰ **Biratus** ro conog wʉ ho'os Yeso, wʉ rurʉ hun-ne komo. ²¹ Amba ye 'yonsurʉ ʉs-cɔr, “A kem wʉ! A kem wʉ!”

²² **Biratus** zeerʉ ye atette-o, “Amba, ʉya ʉn **ba'as-de** wʉ nom? Me hyan rii-yo wʉ nome yo wɔɔ m-mar á! Man rʉ a nomʉ wʉ ʉs-sorog a ho'os wʉ.”

²³ Amba ye doorʉ 'yons ʉs-cɔr n-ton a kem Yeso, komo ka yan-'yons ʉs-cɔr ye reerʉ ʉr-hɔ. ²⁴ Remen kaane **Biratus** zeerʉ, a nome Yeso, yo ye cone á. ²⁵ Wʉ hosundurʉ ye wʉ ye cone á, wʉ a ka'e remen gun-de wʉ hante o-bɔ á ʉn hoom ʉn hun-ne ne, komo wʉ yasurʉ ye Yeso, ye nom yo ye cone á ʉn wʉ ne.

A kamag Yeso o-kan

(Mati 27:32-44; Mark 15:21-32; Yoha 19:17-27)

²⁶ Karma-ne dekurʉ Yeso ye ruurʉ ʉn wʉ ne. Bɔ ye ro m-neke á, ye gonturʉ wʉ ken net-wʉ rwunte o-Kireni jin-de ʉn wʉ Simɔn, wʉ ro m-cowon o-bɔ ʉn ka dak-o. Ye bopurʉ wʉ, ye rwo'urʉ wʉ dek ʉn ka **kan-o**, ʉn jim-ʉr Yeso.

²⁷ Buug-de ʉn hun-ne deen dorurʉ wʉ, ye ken ne'a-ne ye ro n-me ye ro ʉs-kan. Ye ro m-hoge 'won-ʉr Yeso. ²⁸ Yeso wakturʉ, wʉ gwoturʉ ye. Wʉ zeerʉ ye, “Ne'a-ne ye o-Urusharima! Nɔ 'won rem re á, amba 'won nɔ rem nɔ, ʉn yakar nɔ ne. ²⁹ Me nɔ m-rure hɔ-ʉr roon, da-o hun-ne he m-zee, ‘Ne'a-ne ye kume yakar á, ye bum Shir remen ye mat wan-yaar á.’ ³⁰ Qa nom da-o hun-ne he m-zee ʉt-haag á ‘He'en nɔ te n-ton!’ Yea zee ʉt-dor, ‘Wuke te nɔ!’* ³¹ Gon ka rii-yo a nom, urege hun-ne nomote me kaane, me wʉ ro ba **ʉr-ba'as** á, ʉya ne Shir he nome ʉn **ya-ʉr-ba'as**?”

³² Ye ken hun-ne ye yoor, kap mɔ ʉn ye hyow-ne, a ruute ye remen karma-ne hoot ye ʉn Yeso ne. ³³ Bɔ ye woone de ken be-de a m-zee, *Caar-o ʉr-hi*, ye kamurʉ Yeso kané o-**kan** ʉn ka hyow-ne ye ne yoor, wan-gaan sɔ ʉr-re, wan-gaan sɔ ʉr-kwanta. ³⁴ Yeso zeerʉ, “Tato re, soks **ba'as-de** ʉn ye! Ye nap yo ye ro m-nom á.”

Ka da-de karma-ne wongurʉ gund-to ʉn wʉ o-gwambe.† ³⁵ Hun-ne ro eso ye gut, da-o caari-ye ye ʉn **Yahuda**-ne nome wʉ ʉr-ar á. Ye zeerʉ, “Wʉ guug ye ken ye, urege wʉ ro **Kiristi** wʉ Shir tomne á, wʉ gu hi ʉn de ʉn wʉ.”‡

* **Bɔr ʉr-kwɔɔz ʉs-tet:30** 23:30 Hyen komo: Hose 10:8; Hyan 6:16. † **Bɔr ʉr-kwɔɔz ʉs-tet:34** 23:34 Hyen komo: Bɔng 22:18. ‡ **Bɔr ʉr-kwɔɔz ʉs-tet:35** 23:35 Hyen komo: Bɔng 22:7.

³⁶ Karma-ne abun ye, nomuru wu ur-ar, ye haaru be-de un wu. Ye tepburu wu ke-mo o-zambo. Ye zeeru, § ³⁷ “Gu hi un du urege wo ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne wu!”

³⁸ Ye genuru ka gom-to ye kemuru wu to yow yow ur-hi ne: “Ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne wu ka.”

³⁹ Wan-gaan be-de un ka hyow-ne ye, ye a kame kane à, ruru Yeso ma-to ba ur-bon: “¿Wo wu ka ro **Kiristi** á? Gu hi un du un te ne!”

⁴⁰ Ka wan-gaan-wu, hururu wu ut-gaag, wu ro m-zee, “¿Wo un gyer un Shir á? A m-swo ur-koob hond hond un wu ne. ⁴¹ De ma na koob-de hond hond o be-ur na, remen a gokste yo depe na à, amba wu, wu nom **ur-ba'as** á.” ⁴² Komo wu zeeru Yeso, “Yeso, baks un me ne, da-o o he m-muun ut-gwomo ne à!”

⁴³ Yeso shasuru wu, “Um esute wo caane, woa tuw **be-de o-zak** un me ne.”

Mar-m Yeso

(Mati 27:45-56; Mark 15:33-41; Yoha 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Ho-ur ro ur-hi, comb-o swoonuru hono o-dak har da-o de shate à. Komo gund-o m-nu o wongse **Pyo-o Shir** à caturu be-ut yoor un hi un de un o.* ⁴⁶ Yeso 'yonsuru us-cor, “Tato re! Um ruste kukt-to re un kom-ut ru!” Bɔ wu zette kaane à, wu maruru.†

⁴⁷ Sek-wu wu un karma-ne hyanuru yo nome à, wu bomuru Shir, wu ro m-zee, “Nip-o ka net-wu net kashi-wu!”

⁴⁸ Da-o hun-ne ye morge kane à, hyane yo nome à, ye ji'uru o-hur kap. Ye ro un wos un be-de un ye un tuk-mo ut-men. ⁴⁹ Amba kap ye nape Yeso un hi un de un ye à, ye essuru ur-hew ne ye gut, mosse un ne'a-ne ne ye donde wu so o-Gariri à.‡

A jok Yeso

(Mati 27:57-61; Mark 15:42-47; Yoha 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Wu ken net-wu, wu a m-zee **Yusuhu** ko-ya-o-Aramatiya, un dak-o o-Judiya. Kashi un net-wu a m-hoge à, wu ro un 'er-de un haan-mo un gwomo-to Shir. Wu ma ko-caari-wu be-de un sek-ye un den-o Shir, myet un kaane wu dek ma-to un ye, un yo ye nome ne á. ⁵² Wu haaru be-ur **Biratus** wu konuru a ya'as wu u-ur Yeso. ⁵³ Wu dekururu ka u-de, wu yereru un o ken gund-o, wu russuru un saag-o a bo'e be-de o-ta'ar à, o a ro jokke net á. ⁵⁴ Ho-de ur-Jaw de, **Ho-de ur-Wuwe** ro ma-to un woon.

⁵⁵ Ka ne'a-ne ye, ye donde Yeso so o-Gariri à, nekururu un **Yusuhu** ne. Komo ye hyanuru ka saag-o, be-de a russe u-ur Yeso n-me à. ⁵⁶ Ka da-de ye warguru o-hur, ye zonguru un saw-to m-now mo m-shi'igin ne, remen wur-o Yeso. Ye wuwuru **Ho-de ur-Wuwe**, bo **karamsa**-o zee à.§

Bɔr ʊr-kwooz ʊs-nass

Ine-m Yeso

(Mati 28:1-10; Mark 16:1-8; Yoha 20:1-10)

¹ N-sot, n-sot, ho-de o-Rahadi, ka ne'a-ne ye haaru be-de o-saag, ye ro un ka saw-to m-now to ne. ² Ye 'wos a doste ka ta'ar-o, o a hokte ish-o un saag à, ³ Ye cowuru n-me, amba ye hyan u-ur Yeso Gos-wu á. ⁴ Ye esuru kane ba un nap un yo ye he m-nom á, un gyept-o un yish campo-ne nen yoor

§ **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-tet:36** 23:36 Hyen komo: Bɔng 69:21. * **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-tet:44-45** 23:44-45 Hyen komo: Rwuu 26:31-33. † **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-tet:46** 23:46 Hyen komo: Bɔng 31:5. ‡ **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-tet:49** 23:49 Hyen komo: Ruka 8:2-3. § **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-tet:56** 23:56 Hyen komo: Rwuu 20:10; Kara 5:14.

ʉn gund-to m-kʉkar ne wɔnʉrʉ yow yow ʉn ye ne. ⁵ Gyer-o hoorʉ ye, ka ne'a-ne ye kwʉkturʉ n-dak. Ka campo-ne ye zeeru, “¿Yan yo nɔ rotte ʉn hoob-o ʉn wan-hoog be-de ʉn margan-ne? ⁶ Wʉ rɔ kɔn kanɛ á, Shir 'yonsʉte wʉ. Baks nɔ yo wʉ zee nɔ da-o wʉ ro'e o-Gariri à. ⁷ A bɔpsɛ ya-ʉr-ba'as '**Wà-wʉ ʉn net** a kem wʉ o-kan komo ho-ʉt tet wʉa ine ʉn hoog ne.’* ”

⁸ Ka da-de ka ne'a-ne ye baksurʉ ma-to ʉn wʉ. ⁹ Ye yagurʉ be-de o-saag, ye haarʉ, ye rurʉ **yan-neke-m Yeso** op o-gaan, ʉn ye ken ye ne kap ka rii-yo. ¹⁰ Ka ne'a-ne ye ka, **Meri** Magudarin, Jonana, ʉn komo **Meri** ne (inu **Yakubu**), ʉn ye ken ne'a-ne ye ne, rurʉ **yan-Tom Yeso**. ¹¹ Amba **yan-Tom Yeso** rɔ m-zee ka yo ka ne'a-ne ye rwoɛ à ye nap rii-yo ye rɔ m-nɔm á, komo ye gɔks ma-to ʉn ye á. ¹² Amba Bitrus inurʉ wʉ ruurʉ o-rek wʉ haarʉ be-de o-saag. Wʉ kakturʉ, wʉ hyanurʉ ka gund-o a yere Yeso à, amba u-ʉr Yeso rɔ kɔn komo á. Ka da-de wʉ wargurʉ o-hur, wʉ rɔ ʉs-barag-se ʉn yo nɔmɛ à.

M-ha o-Emmas
(Mark 16:12-13)

¹³ Ka ho-ʉr gaan-de **yan-neke-m Yeso** nen yoor ro m-ha de ken bɔ-de a m-zee o-Emmas à, ʉntʉn mer-ʉt ta'yoor [kiromita 11] rwʉʉn-mɔ o-Urusharima. ¹⁴ Ye rɔ ʉt-orum to ʉn rii-yo nɔmɛ à. ¹⁵ Bɔ ye rɔ tep ʉt-orum à, Yeso wɔnʉrʉ yow yow wʉ rɔ m-neke ʉn ye ne. ¹⁶ Ye hyanurʉ wʉ, amba ye hoks wʉ m-nap á. ¹⁷ Yeso zeeru ye, “¿Yan yo nɔ m-orome, bɔ nɔ m-neke à?”

Ye esurʉ, co-ʉs rɔ naase. ¹⁸ Wan-gaan-wʉ a m-zee Kurepas, citurʉ wʉ, “Wɔ wʉ cot ko-hamat kanɛ o-Urusharima, wʉ nape rii-yo nɔmɛ kanɛ ʉn ka ho-to á.”

¹⁹ Yeso citurʉ, “¿Yo ke rii-yo?”

Ye shasurʉ, “Rii-yo nɔmɛ Yeso ko-ya-o-Nazaret à. Ko-yan-Rworʉ ʉn Ma-to Shir wʉ ka net-wʉ, komo Shir ya'ag wʉ ʉr-beeb be-de ʉn hun-ne, kap yo wʉ zee, ʉn yo wʉ nɔmɛ ne à. ²⁰ Gwɔmo-ne ye ʉn kɔn-se Shir be ʉn te, ʉn ya-o-dak-ne heete wʉ be-ʉr **Biratus** a ho, a kamag wʉ o-kan. ²¹ Komo kanɛ te hwɔ ʉr-hur, wʉ he rwɔ ʉn ya-o-**Isra** m-posse. A hʉsse to ka ma, caane rɔ ho-ʉr atette-de bɔ ʉn nɔm ʉn kaane. ²² Ye ken ne'a-ne ye, ʉn buug ʉn te rwo'og te ʉs-barag, ye haag ʉn gas-o ish be-de ʉn saag. ²³ Amba ye hyan u-de ʉn wʉ á. Ye mʉunte, ye rɔ m-zee ye hyanag ʉt-hyangan **yan-tom-ye Shir** rurʉte ka ne'a-ne ye ʉnze wʉ rɔ ʉn hoog ne. ²⁴ Ye ken ye ʉn buug ʉn te haag ʉn ka saag-o komo ye 'wɔste bɔ ka ne'a-ne ye zee à, amba ye hyan wʉ á.”

²⁵ Ka da-de Yeso zeeru ye, “Nɔ m-raag ne, komo ʉn ho'os o-wʉr ne be-de ʉn gɔks ʉn kɔ yo ke yo yan-Rworʉ ʉn Ma-to Shir zee à! ²⁶ Amba Shir zee **Kiristi** wʉ sʉ ʉr-kɔɔb de ʉn ka rii-yo, ka da-de wʉ cowurʉ ʉn sekemse-mɔ ʉn wʉ.” ²⁷ Yeso rurʉ ye yo Ma-to Shir zee mosse ʉn wʉ ne à, wʉ taknurʉ ʉn yo takurda-o **Mosa** ʉn kap yo yan-Rworʉ ʉn Ma-to Shir ne gene à.

²⁸ Bɔ ye wɔonte yow yow ʉn ka bɔ-de ye rɔ m-ha ne à, Yeso nɔmurʉ sa o zee o-co wʉ arge. ²⁹ Amba ye mʉuntu wʉ jim ye rɔ m-zee, “She'et be ʉn te, ho-ʉr teeste tet-m mɔ m-nɔm.” Wʉ haarʉ wʉ she'ete ʉn ye ne. ³⁰ Wʉ she'eturʉ wʉ reet rii-yo m-re ʉn ye ne, wʉ dekuru ʉr-burodi, wʉ huuru de nu-o ʉr-bon, ka da-de wʉ caturʉ de wʉ yasurʉ ye. ³¹ Ka da-de yish-ye ʉn ye upsurʉ, ye napurʉ, ʉnze Yeso wʉ, amba ye do wʉ m-hyan á. ³² Ye

* **Bɔr ʉr-kwɔɔz ʉs-nass:7** 24:6-7 Hyen komo: Mati 16:21; 17:22-23; 20:18-19; Mark 8:31; 9:31; 10:33-34; Ruka 9:22; 18:31-33.

zeeru hi un de un ye, "A nomog o-zak deen da-o wu tepsu na un cow à, komo wu ruru na yo Ma-to Shir zee à."

³³ Ye inuru da-o gaan, ye warguru o-Urusharima. Kane ye 'wosse **yan-neke-m Yeso** nen op o-gaan kargute be-ur gaan un ye ken ye ne ³⁴ ye ro m-zee, "Nip-o Gos-wu inute! Simon hyanag wu!"

³⁵ Ka nen yoor-ye, dooru ye m-rure un yo nome un cow à, komo bo ye nape wu da-o wu caate ur-burodi à.

*Yeso rwunte cas be-de un
yan-neke-mo un wu*

(Mati 28:16-20; Mark 16:14-18; Yoha 20:19-23; Seng 1:6-8)

³⁶ Bo ka nen yoor-ye ro ye m-rure kaane à, kane Gos-wu un hi un de un wu esuru eso be-de un ye. Wu gassuru ye.

³⁷ Ye hoguru o-gyer, ye zee ko kukt-o un ko-marimar o. ³⁸ Amba wu zeeru ye, "¿Remen yan o no rotte o-gyer? ¿Remen yan o no rotte das das?" ³⁹ Gwot no kom-ut re un na-us re ne, noa hyen me wu un hi un de. Ci no me, no nept, remen kukt-o un ko-marimar rott to wur-o m-ap ut-caar ne á, bo no hyanag um ro à."

⁴⁰ Bo wu zette kaane, komo wu kuturu ye kom-to un wu us-na ne. ⁴¹ Kap un kaane ne ye goks á, zak-o hoog ye, ut-hyat ne. Wu cituru ye, "¿No un rii-yo m-re ne kane?" ⁴² Ye yasuru wu bek-o o-jan hense. ⁴³ Wu dekururu ye wu ti'uru un hyan-o un ye.

⁴⁴ Ka da-de wu zeeru ye, "Ka rii-yo um ruru no à, yo ro kon da-o um ro'e un no ne à: Kap yo a gene mosse un me ne à, be-de un **karamsa-o Mosa**, gen-mo un yan-Rworu un Ma-to Shir, un takurda-o un Sep-to ur-Bongon ne komo, a shi o-nip."

⁴⁵ Ka da-de wu upsuru ye ur-hur, ye nept ka gen-mo Shir mo. Komo wu zeeru ye, ⁴⁶ "Yo a gene à yo ka: **Kiristi** a su ur-koob, komo wua ine be-de un margan-ne un ho-ur atette-de. ⁴⁷ Komo un jin-de un wu, ka tom-mo un yage un nom **ur-ba'as** o m-waktune be-de Shir ne, un soks **ur-ba'as** ne, a rur o hono o-dak kap, ur-takan o-Urusharima. ⁴⁸ No ro ya-m-su'e un ka rii-yo un hi un no. ⁴⁹ Me komo un hi un de man tomtundu no kukt-o Shir, o Tato re esse ut-ma à. Amba wasu no n-me o-bo har da-o ka kukt-o Shir o shoosu no un beeb-de rwuune n-Ton un shir à."†

*A dek Yeso n-Ton un Shir
(Mark 16:19-20; Seng 1:9-11)*

⁵⁰ Ka da-de wu dekururu ye, ye ruuru o-bo ur-hew ne ha-mo o-Betanya. Kane wu jakse kom-to un wu, wu huuru ye nu-o ur-bon. ⁵¹ Da-o wu ro ye un ru'e un nu-o ur-bon à, wu yaguru ye. Shir dekururu wu n-Ton un shir.‡ ⁵² Ye kwukturu, ye ya'uru wu m-sek, ye warguru o-Urusharima. Zak-o hooru ye deen. ⁵³ Komo ye hooru da-o un ye, n-me un **Pyo-o Shir**, ye ro un bongon-de Shir.

† **Bqr ur-kwooz us-nass:49** 24:49 Hyen komo: Seng 1:4. ‡ **Bqr ur-kwooz us-nass:51** 24:50-51 Hyen komo: Seng 1:9-11.

Takurda-o Yohana

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-18

Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho un yan-dor Yeso ne wu ur-takan
1:19-51

Senge-m Yeso n-me un hun-ne ye o-Gariri 2:1—12:50

Ho-to ur-kom yow yow o-Urusharima ne 13:1—19:42

M-ine ut-marimar un rwuun-mo un Wan-Koyan ne cas 20:1-31

Ma-to ur-kom: Mo ken rwuun-mo cas mo un Wan-Koyan n-me o-Gariri
21:1-25

Gom-ur waragte net

¹ Cin da-de ur-takan Gom-ur ro kon. Ka Gom-de ne de ro mosse un Shir ne. Ka Gom-de komo de ro Shir. ² Wu ro mosse un Shir ne cin ur-takan.

³ Un ka Gom-de, Shir nomte koyan. Shir ro un nom yo ken rii-yo ba un wu á. ⁴ Wu wu ro wan-hoog, wu ya'e ko yo ke rii-yo hoog à. Ka hoog-o ne, cecas-mo un hun-ne mo. ⁵ Mo ro ye m-dosse o-comb. Mo ro cecas-mo un hun-ne. Ka comb-o hoks mo un ka cecas-mo á.*

⁶ Wu ken net-wu ro kon wu Shir tomne à, wu a m-aag **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** à.† ⁷ Wu un haan wu rurute hun-ne un su'e un ka wa-m-cecas-wu, remen ko wu ke net-wu, wu sheret be-de un ka wa-m-cecas-wu. ⁸ Yanze **Yohana** wu ro ka wa-m-cecas-wu á. Wu un haan remen wu suute ma-to un ka wa-m-cecas-wu. ⁹ Ka cecas-mo mo o-nip, mo carakse ko wu ke net-wu à, mo mo ro m-nekne n-me un hono o-dak.

¹⁰ Wu cowonte n-me un hono o-dak o wu nome à, amba hon dak un nap un wu ne á. ¹¹ Wu un haan be-de un hun-ne ye un wu, amba ka hun-ne ye 'yarw wu. ¹² Amba ye ken ye gokste wu. Ye shereg hi un de un ye be-de un wu. Bon ye gokse wu à, wu ya'ag ye o-cow, ye waragte yakar-ye Shir. ¹³ A ja'aste ye m-mat. Yanze mat-o un campo un ne'a-ne, ko mat-o un con-mo un campo á. Ay, mat-o un Shir o, wu muute ye yakar-ye un wu à.

¹⁴ Ka Gom-de waragte net har wu she'eturu be un na. A hyanag seps-mo un wu, seps-mo un wu komo un hon mo wan-gaan mo cot, wu rwuune be-de o-Tato shiishe m-yar o-nip ne à.

¹⁵ Wu wu **Yohana** rwore ma-to un wu. Wu 'yonsuru us-cor. Wu zee, "Wu wu um ruru no ma-to un wu, wu um zee, 'Wu roon n-jim un de à, amba wu aragte me. Cin n-ga ne ma wu ro kon, cin ba a un makt me.' "

¹⁶ Be-de un moor-to un yar-mo un wu o wu huu na nu-o so-o bim-o-bim.

¹⁷ Un kom-ut **Mosa** a ya'asunde o-**karamsa**, amba m-yar o-nip ne, be-ur Yeso **Kiristi** a ya'asunde na mo. ¹⁸ Yatt net-wu take hyan un Shir cas á, se Wa un wu ur-mat un hon-de un wu. Wu ro ragaan un Shir ne. Wu ro tara un kom-o ur-re de Shir à, wu ruru na bo Shir ro à.

Yohana Wa-m-Yo'os un

hun-ne m-ho suute Yeso

(Mati 3:1-12; Mark 1:1-8; Ruka 3:1-18)

¹⁹ Swo-us **Yohana** se ka, da-o sek-ye be-de un **Yahuda**-ne, ye o-Urusharima tome yan-**Cow un kon-se Shir** un **Rewi**-ne ne à. Ye he ye

* **Bqr-o gaan:5** 1:5 Ko: Comb-o hoks m-ryomos ka cecas-mo á. † **Bqr-o gaan:6** 1:6 Hyen komo: Mati 3:1; Mark 1:4; Ruka 3:1-2.

cit un **Yohana**, “¿Wɔ rɔ wan?” ²⁰ **Yohana** yage ye m-rurɔ á. Wɔ ruwɔne ye cas, wɔ zee, “Mɛ wɔ rɔ **Kiristi** † á.” §

²¹ Tɔ, ye citurɔ wɔ, “¿Wɔ rɔ wa? ¿Wɔ **Ereja** wɔ?”

Wɔ zɛerɔ, “Ay.”

Ye zɛerɔ wɔ, “¿Wɔ wɔ rɔ ka **wan-rwɔr un Ma-to Shir** wɔ, wɔ Shir zee wɔa 'yonsundu te untun **Mosa**?”

Wɔ doorɔ m-zee, “Ay.”

²² Ye zɛerɔ wɔ, “Tɔ, ¿rurɔ te wɔ rɔ wa ne? Rurɔ te remen te rurutɛ hun-ne ye tomne te à, ¿ya wɔ m-zee un hi un du?”

²³ **Yohana** zɛerɔ ye, “Mɛ wɔ rɔ ko-wan-eeg o un hun-ne o-dákár, wɔ **Ishayawan-Rwɔr un Ma-to Shir** rwore ma-to un wɔ à. **Ishaya** rɔ m-zee, ‘Zongɔ nɔ remen haan-m Yawe.’* ”

²⁴ Ka ye a tomɛ ye he, ye cit un **Yohana** à, ye rɔ mosse un **Parisa**-ne ne.

²⁵ Ye zɛerɔ wɔ, “¿Yan yo wotte un yo'os un hun-ne n-te m-hɔ, wɔ **Ereja** á, wɔ rɔ ne **Kiristi** á, ¿wɔ ne ko-wan-rwɔr un **Ma-to Shir** á?”

²⁶ **Yohana** zɛerɔ ye, “Mɛ nɔ de m-yo'os m-hɔ m-hɔ. Wɔ ken rɔ ge be un nɔ, wɔ nɔ nape un wɔ ne á. ²⁷ Mɛ un ba wɔ m-wɔon be un nɔ. Mɛ bo'os um us ka'ante-to un wɔ á.”

²⁸ Tɔ ka to un kor un be-de hun-ne rɔ m-aag o-Betanya, o rɔ pesto-de so un horan-de un Roog-o o-Joda à, be-de **Yohana** ro un yo'os un hun-ne n-te m-hɔ à.

Yeso Ca-yo Shir yo

²⁹ Bɔ ish geste à, **Yohana** hyanburɔ Yeso rɔ m-nekne be-de un wɔ. Wɔ zɛerɔ, “Gwot nɔ **Ca-yo Shir** yo deke **ba'as-to** un hono o-dak à! ³⁰ Wɔ wɔ um zee nɔ wɔ ken wɔ roon n-jim un de. Wɔ um zee nɔ wɔ rɔ Wan-co re à, remen wɔ ro kon hono o-dak cin ba a ro makt mɛ. ³¹ Mɛ un hi un de, m-beerte wɔ, amba rii-yo rwɔ'e um haante yo'os un hun-ne m-hɔ à yo ro remen a rwuntutɛ wɔ cas be-de un **Isra**-ne.”

³² Ka da-o **Yohana** nomɔ se ka swɔ-se, wɔ zee: “Um hyanag o-Kukt m-kerkunde ruwun-mɔ n-ton untun o-gorop o cirurɔ un wɔ. ³³ Mɛ roa nep wɔ á, se de untu ka wɔ tomnu mɛ um yo'os hun-ne m-hɔ rurɔ mɛ à, ‘Ka wɔ o hyane Kukt-o kergunte o cirurɔ un wɔ à, wɔ he yo'os un hun-ne un **Kukt-o Shir**.’ ³⁴ Um hyanag komo um nomoste suute, wɔ ka wɔ rɔ **Wà-wu Shir**.”

Yan-neke-m Yeso

ye wɔ ba'e m-daag cas cas à

³⁵ Bɔ ish geste à, **Yohana** rɔ ge un yan-neke-mɔ un wɔ ne nen yoor. ³⁶ Bɔ Yeso ro m-arag à, **Yohana** ma'asurɔ wɔ m-gwotbe. Wɔ zɛerɔ ye, “Gwotbe nɔ **Ca-yo Shir**!”

³⁷ Bɔ ka yan-neke-mɔ un wɔ ne nen yoor, hogute ma-to un wɔ à, ye dorurɔ Yeso n-jim n-jim. ³⁸ Yeso byandurɔ us-ajima ne, wɔ hyanurɔ ka yan-neke-m **Yohana** ye nen yoor-ye rɔ wɔ m-dond. Wɔ citurɔ ye, wɔ zee, “¿Ya nɔ cone o?”

Ye zɛerɔ wɔ, “Wa-us-Nap, ¿kene o o rɔ ur-she'et?”

³⁹ Wɔ zɛerɔ ye, “Dond nɔ mɛ. Man kute nɔ be-de um rɔ à.” Un ká da-o ne kwom-us nass-se se m-rim, ye argu wɔ m-dore, ye wooru be-de wɔ ro ur-she'et à. Ye busurɔ taas ur-hɔ un wɔ ne.

† **Bɔr-o gaan:20** 1:20 Wɔ Shir daagne à. § **Bɔr-o gaan:20** 1:20 Hyen komo: Mara 4:5; Kara 18:15-18. * **Bɔr-o gaan:23** 1:23 Hyen komo: Isha 40:3 (ut-Girik).

⁴⁰ Andarawus, heno Simõn Bitrus ne, wan-gaan-wu be-de un ká campo- ne ye hoge rii-yo **Yohana** ro m-rwor ye, dorute Yeso à. ⁴¹ Andarawus nekuru, wu ruru sek-wu un wu Simõn Bitrus. Wu zee, "Caane, te hyanag **Mesaya,**" (Ka gom-de, de a m-zee **Kiristi**). ⁴² Andarawus wooturu Bitrus be-ur Yeso. Yeso gwoturu Bitrus, wu zeeru wu, "Wo wu ro Simõn wà **Yohana**, amba a eeg wo Kepas." (Gaan-to un jin-ur Bitrus ne *ur-Ta'ar*.)

Pirip ne un Nataniyar

⁴³ Bõ ish geste à, Yeso ro un ma-to m-ha raag-o o-Gariri. Wu hyanuru Pirip, wu zeeru Pirip, "Haan, o doru me."

⁴⁴ Pirip ko-wan-bo-o o-Besayada wu. Ye ro bo-o gaan Andarawus ne, Bitrus ne. ⁴⁵ Pirip haaru rure un Nataniyar. Wu zeeru, "Te hyanag wu, wu **Mosa un yan-Rwor un Ma-to Shir** ne gene ma-to un wu à. Wu ro Yeso wà **Yusuhu**, ko-ya-o-Nazaret."

⁴⁶ Nataniyar zeeru Pirip, "¿Kashi un rii a rwuun un bo-o o-Nazaret?"

Pirip zeeru "Haan, o gut un hi un du."

⁴⁷ Ye neknuru. Ye woõnuru be-ur Yeso. Da-o Yeso hyane Nataniyar ro m-woon be-de un wu à, wu zeeru, "Nataniyar, ko-**Isra**-wu o-nip wu ka, wu take raks un net á."

⁴⁸ Nataniyar zeeru wu, "Wuuu, ¿kene o nape me?"

Yeso zeeru wu, "Rii-yo Pirip agante wo, um hyeneste wo, da-o o ro un 'wun-de o-rum à."

⁴⁹ Nataniyar zeeru wu, "Wa-ús-Nap, wo wu ro **Wà-wu Shir**, ko-Gwomo-wu un dak-o o-**Isra**."

⁵⁰ Yeso zeeru wu, "¿Remen um zee um hyanag wo un 'wun-de o-rum, o o sherte ka bo-se ne? Um ruru te wo woa hyen hyat-to jiište to ka ut-moor à." ⁵¹ Komo wu zeeru ye, "Me nõ m-rure o-nip, nõa hyen a tikste Ton-o Shir, **yan-tom-ye Shir** ye ro m-kergende, ye ro m-da n-ton un **Wà-wu un net**." §

Bqr-ús yoor

Ma-to ur-ge un bo-o o-Kana

¹ Bõ a rewute ho-ut yoor à, ho-ur atette-de, a gak ur-ge o-Kana un dak-o o-Gariri. Reksute inu-o Yeso ro kane. ² A bandte Yeso un yan-neke-mo un wu ne un ká ge-de. ³ Bõ ye woõbute à, modi-mo, ye ro m-swõ à, ye swooru mo, mo kenduru. Bõ mo kendute à, inu-o Yeso haaru be-de un wu, wu zeeru, "Ka modi-mo o-biki mo teeste. Yett m-modi komo ne á."

⁴ Yeso zeeru wu, "Inu, ¿ya nu'usu wo un me ne? Da-o re, o ungo wo á."

⁵ Inu Yeso haaru be-de un ya-m-senge-mo ur-ge, wu ruru ye, "Kõ yo ke rii-yo Yeso zee nõ, nõ nom, nõm nõ yo."

⁶ Káne ne, **Yahuda**-ne esste tur-ut cind-to a shabe ut-ta'ar à. To ye rotte ut-sapt bo **karamsa**-o zee à. Ka tur-to kõ o ke ro m-re ut-dede ur-kwooz [20] ha-mõ ur-kwooz ut-op [30].

⁷ Yeso zeeru ya-m-senge, "Doorunde nõ m-hõ, nõ shoos ka tur-to." Ye doorundururu m-hõ. Ye shoosuru to un ish un ish.

⁸ Ká da-de ne Yeso zeeru ye, "Iib nõ ka ho-mõ, nõ heete gos-wu, wu ur-ge." Ye iburu m-hõ, ye heeturu gos-wu wu ur-ge. ⁹ Ká gos-wu, wu ur-ge wu swooru ka ho-mõ, mo warge m-modi à. Wu hyanuru ka modi-mo jiište mo ur-takan m-rwuun. Wu napu ne be-de ka ho-mõ rwuune á. Amba ka

† **Bqr-o gaan:41** 1:41 Wu Shir daagne à un rem-de ut-Ibra. ‡ **Bqr-o gaan:41** 1:41 Wu Shir daagne à, wu waragte wan-bees un hun-ne. § **Bqr-o gaan:51** 1:51 Hyen komo: Taka 28:12.

ya-m-guw-ye, ye ibne ka ho-mo à ye nepse. Wu agnuru wu a gege ur-ge à. ¹⁰ Wu zeeru wu, “Ko wu ke net-wu de wu ro un rwunte un modi-mo m-rerem ur-takan. Da-o hamat-ne suuse ye ciks, wu busturu un mo ba m-rwuun kyak, amba wo ne, o essunduru ka mo jiishe à se m-moka o hante mo.”

¹¹ To ka to ro hyat-to ur-takan, to Yeso nome o-Kana o un dak-o o-Gariri à. O wu rwuntute seps-mo un wu, yan-neke-mo un wu sheret un wu. ¹² Bo ye caagute be-de ur-ge à, wu arguru m-neke bo-o o-Kapanahum un inu un wu ne, un hen-ne ye un wu ne, un yan-neke-mo un wu ne. Ye rewuru ut-ho ka co-se ne hiin.*

Yeso yanag ya-ut-baab un Pyo-o Shir

(Mati 21:12-13; Mark 11:15-17; Ruka 19:45-46)

¹³ **Biki-o m-Pas**† o un **Yahuda**-ne o ro yow yow, Yeso nekuru o-Urusharima.‡ ¹⁴ Bo wu woobute o-Urusharima à, wu cowuru un **Pyo-o Shir**. Wu oss yan-baab-to un na, un ca-ne, un tantabara-ne. Komo wu hyanuru yan-shas-o un hwor ur-she'et tara tara. ¹⁵ Yeso gaaru rak-yo o-hu, wu yanuru kap mo un ye un **Pyo-o Shir** un ca-ye un ye ne, un na-ye un ye ne. Wu cakarsuru hwor-ye un ya-o-shas. Wu tuturu tebur-to un ye. ¹⁶ Wu zeeru yan-baab-to un tantabara, “Dos no saw-ut no, no ruut to m-moka m-moka. No muut hur-o Tato re be-de ut-baab á!”

¹⁷ Yan-neke-m Yeso baksuru unze gense to ro rem **Kiristi** be-de un Ma-to Shir unze, “Shir, me m-hoge un reeb-o un hur-o ru deen.”§

¹⁸ Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne shasuru wu, ye zee, “To, ito ke hyat-to to o he te m-kute, te nept unze Shir-ye zee wo o nom ka rem-se?”

¹⁹ Yeso shasuru, wu zeeru ye, “Hees no ka **Pyo-o Shir** o, ho-ut tet man 'yons o.”*

²⁰ Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne zeeru, “Se da-o a nome us-hak kwooz-ut yoor us-cind [46] à, a un ma-to un o, zo o he m-zee un ya ne woa 'yons o un ho-ut tet?”

²¹ Ye napu ne ma-to Yeso rotte á. Amba da-o Yeso tane **Pyo-o Shir** à, wur-o un wu wu rotte ut-ma. ²² Remen kaane da-de a 'yonse wu ut-marimar à, yan-neke-mo un wu baksuru unze wu zeeg kaane. Ye sheruru un Ma-to Shir ne to a gene à un ma-ut Yeso ne to wu rure ye à.

²³ To, da-o wu ro'e o-Urusharima à, da-o un **Biki-o m-Pas**, hun-ne deen sheruru un jin-de un wu remen ye hyanag rem-se ut-hyat se wu ro m-nom à. ²⁴ Wu ne un hi un de un wu, Yeso, wu ho'os o-wur un ye ne á, remen wu nepste hur-de un ko wu ke net-wu. ²⁵ Yanze se a rurute wu bo hur-de un net ro á. Wu nepste bo hur-de un hun-ne ro à.

Bqr-ús tet

Yeso un Nekodimu ne

¹ Wu ken ko-caari-wu ro kon be-de un **Yahuda**-ne, wu ro un kur-de un **Parisa**-ne à, a wu m-zee Nekodimu. ² Wu wu ha'e be-ur Yeso m-tet. Wu zeeru Yeso, “Wa-us-Nap, te nepste, wo un rwuun be-de Shir, o yoosute hun-ne Ma-to Shir, remen yatt-wu he hoks-m nom un rem-se ut-hyat bo o ro se m-nom á, se de wu ro mosse un Shir ne à.”

* **Bqr-ús yoor:12** 2:12 Hyen komo: Mati 4:13. † **Bqr-ús yoor:13** 2:13 Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à. ‡ **Bqr-ús yoor:13** 2:13 Hyen komo: Rwu 12:1-27. § **Bqr-ús yoor:17** 2:17 Hyen komo: Bong 69:9. * **Bqr-ús yoor:19** 2:19 Hyen komo: Mati 26:61; 27:40; Mark 14:58; 15:29.

³ Yeso shasuru wu, “Me wo m-rure o-nip, o hogute. Un ya a ja'aste mat un net á, wua hyen gwomo-to Shir á.”

⁴ Nekodimu zeeru, “¿Re ka ma-to he m-nome, a ja'aste net m-mat wu mongse à? ¿Wua hoks m-warag un men-ut inu un wu, wu ja'aste wu m-mat?”

⁵ Yeso zeeru wu, “Me wo m-rure o-nip. Un ba a makt net mat-o m-ho o-Kukt ne á, wu rott cow-yo wu hette m-cow un gwomo-to Shir á. ⁶ Net-wu a mate un wur-o un ne'a un campo ne à, net-wu temb. Amba Kukt-o ro m-mat o-kukt. ⁷ Remen kaane taase o hyen hyat-to um zette wo kaane á, ‘Se a ja'aste mat-o ru.’ ⁸ Yo-m ro m-hur be-de mo cone à. Wo m-hoge ras-o un mo temb, amba wo nap be-de mo rwuune á, yagunte o nept be-de mo ro m-ha à. Kaane o komo be-de un kap net-wu **Kukt-o Shir** ja'ase mat-o un wu à.”

⁹ Nekodimu shasuru, wu zeeru, “To ka ma-to, ¿re o to he m-nome?”

¹⁰ Yeso shasuru wu, “Wo wu ro m-yoose un **Isra-ne** à, to ka ma-to komo, ¿wo nap un to ne á? ¹¹ Me wo m-rure o-nip. Se rii-yo te nape à, un yo te hyane ne à, yo yo te no m-rure un ma-to un yo. No ne, no m-goks un rii-yo te no m-rure á. ¹² ¿Re o un ya? Me no m-rure rem-se ro n-dak à, no goks ma-to un se á. Yagunte rem-se ro un Ton-o shir à, se se um he no m-rure ma-to un se, no gokste? ¹³ Yatt-wu take m-da n-Ton un shir á, wu hyenet bo ka rem-se n-Ton se ro á, se me **Wà-wu un net**, wu Shir tomne à. ¹⁴ Bo **Mosa** jakse hwo-yo o-kwom n-ton o-ce n-te o-dákár à,* se a jakste me **Wà-wu un net** kaane n-ton. ¹⁵ Yea jaks me n-ton o-kan, remen kap wu shere hur-de un wu be un de à, wu kumut hog-mo ba m-ta.

¹⁶ “Remen was-mo Shir wasse un hono o-dak ne à, o hante wu tomonte mat-de un Wà un wu wan-gaan cot. Wu un nom kaane, remen bo un net-wu shere hur-de un wu be-de un wu à, taase wu sabre, amba wu kumut hog-mo ba m-ta. ¹⁷ Shir un tomon Wà un wu hono o-dak, remen wu piishite hun-ne ut-ma á, amba remen hun-ne possute ho-de un piish ut-ma un bu-yo un wu. ¹⁸ Kap bo un net-wu shere hur-de un wu un **Wà-wu Shir** à, a piishi wu ut-ma á. Amba wu shere hur-de un wu un **Wà-wu Shir** á, a regusute a komsute wu piishe ut-ma o ka, remen wu sher hur-de un wu un **Wà-wu Shir** wan-gaan cot á. ¹⁹ Ka piish-de ut-ma de de ka: Cecas-mo Shir cowonte un hono o-dak, amba hun-ne yaguru m-was un ka cecas-mo ne. Ye jishite m-con o-comb, remen rem-se ye ro m-nom à, rem-us yo-se se. ²⁰ Kap wu ro m-nom un rem-us yo-se à, wan-yage to m-cecas wu. Wan-yage to m-cecas ne, wu ro m-es m-ha be-de m-cecas á, un taase **ba'as-to** un wu rwuun cas, hun-ne hyen to. ²¹ Wu ro m-nom un rii-yo Shir cone à, wu ro m-ma'as m-ha be-de m-cecas, remen a rwuntute rem-se un wu us-so-se cas. Da-o wu ro be-de m-cecas, hun-ne a nep unze un gwu-o Shir o wu nomte se.”

Yeso un Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho

²² Bo Yeso komte ut-ma un Nekodimu ne à, wu arguru m-ha un dak-o o-Judiya un yan-neke-mo un wu ne. Wu she'etundurú ka co se ne yan-ho hiin, wu ro m-yo'os un hun-ne n-me m-ho. ²³ Un ka da-o **Yohana** ro m-yo'os un hun-ne m-ho un de ken be-de de hun-ne ro m-aag o-Enon à yow yow un bo-o o-Sarim ne. Wu ro un yo'os un hun-ne un Roog-o o-Joda remen ho-m ro kon ka co-se ne deen mo bo'ose yo'os un hun-ne à. Hun-ne ma'asuru m-ha kane, a ro ye m-yo'os. ²⁴ (Yo ka un kor rii-yo a ke'et **Yohana** o-kur o

* **Bqr-ús tet:14** 3:14 Hyen komo: Qog 21:9.

m-ke'et.)† ²⁵ To, ma-ut sunuru yan-neke-m **Yohana** un wu ken ko-**Yahuda**-wu ne, ma-to un so'os us-rem bo **karamsa**-o zee à. ²⁶ Yan-neke-m **Yohana** haaru be-ur **Yohana**. Ye zeeru wu, “Wa-us-Nap, te un haan, te rurutu wo ka net-wu, wu no rotte pesto-de o-Joda à, wu o ruru te ma-to un wu à, wu ka un yo'os un hun-ne n-te m-ho. Hun-ne deen ye ro m-ha be-de un wu.”

²⁷ **Yohana** shasuru, “Yatt net-wu he kum un rii á, se yo Shir ya'anu wu rwuun-mo n-Ton à. ²⁸ No un hi un no yan-swq-us re ye, remen um zeeg, ‘Me wu ro **Kiristi** á, amba a un tomon me um ja'asute wu o-cow.’‡ ²⁹ Be-de un biki-o ur-ge, wa-ur-ge-wu ro wan-ne'a un wu. Ko-nay-wu un wa-ur-ge-wu haane biki-o ur-ge à wu ro m-wase temb wu hogute cor-o un wa-ur-ge. Komo men-to un wu ro yaw yaw wu hoge wa-ur-ge teperte. Kaane o ka men-ut re shie m-yeyaw. ³⁰ Wu ne, gakte-mo wu waragte gos-wu, me ne gakte-mo um waragte rek-wu.”

³¹ “Wu rwuune n-Ton à, wu jiishe ut-gos kap. Bo un wu rwuune n-dak à ko-ya-n-dak-wu, rem-se ro n-dak à, se se wu ro m-rwor. Amba wu rwuune n-Ton à, ³² wu ro m-rwor un ma-to un ka rem-se wu hyande n-Ton à, un yo wu hogne ne à. Yatt-wu gokse ne ka ma-to á. ³³ Wu gokse ne ma-to un wu à, wu ka este Shir nip-o. ³⁴ Wu Shir tomne à, Ma-to Shir to wu ro m-rwor, remen Shir ro wu m-'ya un Kukt-o un wu ba ur-me'et. ³⁵ Tato-o waste un Wa un wu ne. Wu bopsute wu ko yo ke rii-yo un kom-to un wu. § ³⁶ Wu shere hur-de un wu un **Wà-wu Shir** à, wua kum hoog-o Shir o ba m-ta. Ye nome ne o-dorotte un ka Wà-wu ne á, yea hyen hoog á, ryaab-se Shir ro be-de un ye.”

Bqr-ús nass

Yeso un ne'a-wu un ko-Samariya-ne

¹⁻³ **Parisa**-ne hogute wu ro m-kum un hun-ne yan-dor komo wu ro m-yo'os un hun-ne n-te m-ho, arge **Yohana**. (Myet un kaane ne, Yeso wu yo'os ye m-ho un hi un de un wu á, yan-neke-mo un wu ne ye). Bo Yeso hogute yo hun-ne ro m-rwor à, wu yaguru dak-o o-Judiya, wu warguru dak-o o-Gariri un yan-neke-mo un wu ne.

⁴ Se wu dorute cow-yo caate dak-o o-**Samariya** à. ⁵ Bo wu woote un o ken bo-o o a m-zee o-Sekar un dak-o o-**Samariya** à, yow yow un ma-de un dak-o **Yakubu** ne, o wu ya'ase wa un wu **Yusuhu** à,* ⁶⁻⁸ kane du-ur rowe de ma **Yakubu**. Yan-neke-mo un wu ne haaru o un rii-yo m-re o-bo. Bo hew-ur bo'oste Yeso à, wu she'eturu n-riib ur-du, n-noonho, ho-ur ro ur-hi ge. Da-de wu ro kane tara à, se wu ken ne'a-wu ko-**Samariya**, wu woounuru o-tur ne. Wu haante iib m-ho. Yeso zeeru ka ne'a-wu, “Ya me m-ho um su.”

⁹ Ka ne'a-wu zeeru, “¿Ya mossu na cen na, wotte me un kon-se un ho-mo m-swq? Wo ko-**Yahuda**-wu, me ne ko-**Samariya**-wu.” (Ka ne'a-wu zeeg Yeso kaane remen **Samariya**-ne ye ro m-mosse ut-kom un **Yahuda**-ne á.)†

¹⁰ Yeso zeeru ka ne'a-wu, “Wo ro nakke yar-mo Shir, un wu wu tomne ne à, o roa cit ka wu ro wo us-kon o 'ye wu m-ho wu su à, wu roa 'ye wo ne ho-mo un hoog o su.”

¹¹ Ka ne'a-wu zeeru wu, “Gos-wu, wott rii-o m-iib m-ho á, du-de ka ne ur-duw ne. ¿Ke ne o o he kum un ka ho-mo mo ro un ya'u un hoog à, mo

† **Bqr-ús tet:24** 3:24 Hyen komo: Mati 14:3; Mark 6:17; Ruka 3:19-20. ‡ **Bqr-ús tet:28** 3:28 Hyen komo: Yoha 1:20. § **Bqr-ús tet:35** 3:35 Hyen komo: Mati 11:27; Ruka 10:22. * **Bqr-ús nass:5** 4:5 Hyen komo: Taka 33:19; Josu 24:32. † **Bqr-ús nass:9** 4:9 Hyen komo: Ezra 4:1-5; Nehe 4:1-2.

o he mē m-'ya um suut? ¹² ¿Wō un jiish o tato na **Yakubu**, wu ubu na ka du-de, yakar-ye un wu su, komo un gut-to un wu ne kap to su?"

¹³ Yeso zeeru ka ne'a-wu, "Bon net-wu ro m-swō un ka du-de à, wua do m-hogē o-**swōot** komo. ¹⁴ Amba net-wu he m-swō ho-mō um he wu m-'ya à, wua do m-hogē o-**swōot** á, har da-o ba m-ta. Remen ho-mō um he wu m-'ya à, moa warag untun yish-to m-hō un men-to un wu. Moa 'ye wu hoog-mō ba m-ta."

¹⁵ Ka ne'a-wu zeeru, "Gos-wu, 'ya mē ka ho-mō um su un taase um ma'as m-hogē o-**swōot**, um ma'as m-haan iib m-hō."

¹⁶ Yeso zeeru wu, "Ha o agan campo ru, nō haan."

¹⁷ Ká ne'a-wu zeeru Yeso, "Mett campo á."

Yeso zeeru wu, "O rworog o Shir, ¹⁸ remen campo-ne taan gaag wō, ka wu o rotte ne m-mōka o-hur à campo ru wu o-jip wu á."

¹⁹ Ka ne'a-wu zeeru Yeso, "Gos-wu, um nak m-mōka wō ko-**wan-rwor un Ma-to Shir** o rō. ²⁰ Un ka haag-o, tat-ne te ne ro m-nomē Shir m-guw. Amba nō ne, **Yahuda**-ne nō zee, udepe a nomē Shir m-guw kane á, se o-Urusharima."

²¹ Yeso zeeru wu, "Ne'a, goks ma-ut re, da-o roon, o atte a do nomē un Shir m-guw un ka haag-o á, kō ne o-Urusharima á. ²² Nō **Samariya**-ne, nō nap Shir ye nō m-nomē m-guw á. Te ne, **Yahuda**-ne te nepste Shir ye te m-nomē m-guw à, remen cow-yo un gwu be-de un **Yahuda**-ne o yo rwuune. ²³ Amba da-o roon, kō m-mōka ma o nomoste, da-o a hette nomē un Shir m-guw bō **Kukt-o Shir** dorutte à, komo un bu-yo un nip-o Shir. Remen gon ka hun-ne ye, ye he nomē un Shir m-guw o-nip ne n-me o-Kukt à, gon un ye Shir o-Tato cone ye nomē wu m-guw. ²⁴ Shir Kukt-o. Kap bō un wu rō wu m-nomē m-guw à, se wu nomo wu m-guw un kukt-o o-nip ne."

²⁵ Ka ne'a-wu zeeru Yeso, "Um nepste **Mesaya**‡ roon, da-o wu woone, wua ruru na kō yo ke rii-yo kap."

²⁶ Yeso zeeru wu, "Mē rō wu, mē wu rō ut-ma un wō ne à."

²⁷ A kane, ka **yan-neke-m Yeso** ye muunuru. Ye woone, ye 'wos ka ne'a-wu rō ut-rom un Yeso ne. Ye hyanuru hyat-to un kane. Amba, yatt-wu hokse hak o-nu, wu cit wu, wu zet wu, "¿Ya wō o-hoob?" Kō, "¿Ya o cone be-de un wu?"

²⁸ Ka ne'a-wu ho'osuru o-tur n-riib ur-du. Wu arguru m-warag o-hur un ka bō-o o-rek o-rek. Wu wōbe, wu zeeru hun-ne, ²⁹ "Rwuun nō, haan nō gut net-wu ruru mē kap bō un rem-se um wete m-nom à! ¿Kō wu rō **Kiristi**?" ³⁰ Hun-ne rwuunuru, ye rō wu un ha m-gwot.

³¹ Bō ka ne'a-wu heeste aag un hun-ne o-bō à, ka da-o **yan-neke-m Yeso** ye zeeru wu, "Wa-ús-Nap, re rii-yo m-re."

³² Amba Yeso zeeru ye, "Um rō un rii-yo m-re ne, gō un yo nō nape á."

³³ Amba **yan-neke-m Yeso** ye ma'asuru ut-ma un hi un de un ye. Ye rō m-zee, "¿Kō wu ken net-wu un hante wu rii-yo m-re o?"

³⁴ Yeso zeeru ye, "Rii-yo m-re re yo ka, um nom o-dorotte un ma-to un wu tomnu mē à, um komot senge-mō wu yasū mē à. ³⁵ ¿Nō ka m-ma'as m-zee 'Kuks reng-ús nass a ceet m-ce'? Um zee nō, das nō ut-hi, nō gut ut-kat, noa hyen to neneste. To conog m-ce. ³⁶ Bō ko-wa-m-ce rō m-karagse un hyo à, kane o komo wu he woot un hun-ne be-de Shir ye kumut hoog-o ba m-ta. Wa-ur-go un wa-m-ce ne yea nom o-zak be-ur gaan. ³⁷ Ka ma-to rō o-nip ne, wu ken rō ur-go, wu ken rō m-ce. ³⁸ Um tomog nō be-de un

‡ **Bqr-ús nass:25** 4:25 Wu Shir daagne à un rem-de ut-Ibra.

kat-o nɔ ɡo ʊr-go ʊn o á, nɔ ce. Ye ken ye gwowog, nɔ ceeru ka go-de ʊn ye de.”

Samariya-ne deen shereg

³⁹ To, **Samariya**-ne deen ʊn ka bɔ-o ye sheruru hur-de ʊn ye be-de ʊn wu remen ma-to ka ne'a-wu rwoɔre à. Wu zee, “Ka net-wu rurutu me kap rii-yo ʊm nome à.” ⁴⁰ Remen kááne bɔ **Samariya**-ne woonte be-ur Yeso à, ye konuru wu, wu he wu rewe be-de ʊn ye. Yeso rewuru káne ho-ut yoor. ⁴¹ Ye ken ye dooru sher ʊn hur-de ʊn ye be-de ʊn wu deen remen ma-to wu rwoɔre à.

⁴² Ka da-de ye zeeru ka ne'a-wu, “M-moka te hyanag wu ʊn hi ʊn te, te hogute ma-to ʊn wu. Te ro m-sher hur ʊn te be-de ʊn wu, yanze remen rwor-m ru á. Nip-o, wu ka **Wan-Gwu**-o ʊn hono o-dak wu!”

Yeso dossute wa Gajem gom

⁴³ To, ka rew-mo ʊn ho-ut yoor mo, mo wu rewe káne à, wu inuru. Wu ro m-ha dak-o o-Gariri. ⁴⁴ (Remen Yeso rworog ʊn hi ʊn de ʊn wu, wu zee, “Wan-rwor ʊn Ma-to Shir, rott m-sek ʊn bɔ-o ʊn wu á.”)§ ⁴⁵ Bɔ wu woote o-Gariri à, hun-ne goksuru wu ʊr-bon ne. Ye nomog kaane remen ye heeste ka **Biki-o m-Pas** o o-Urusharima, komo ye hyanag kap rem-se ut-hyat se Yeso nome à.*

⁴⁶ Wu dooru m-ha o-Kana ʊn dak-o o-Gariri be-de wu muute m-ho, m-modi à. Wu ken ko-Gajem wu ro kon káne wu wa ʊn wu ro ʊn gom à ʊn bɔ-o o-Kapanahum.† ⁴⁷ Bɔ wu hogute Yeso rwuunte dak-o o-Judiya à, Yeso muunte dak-o o-Gariri, wu haaru be-ur Yeso. Wu ro wu us-kon unze wu haan wu dosse wa ʊn wu gom, wu ro ʊn ma-to m-mar à.

⁴⁸ Yeso zeeru wu, “Nott m-sher ʊn hur-ur nɔ á ko wan-gaan, se nɔ hyanag rem-se ut-hyat.”

⁴⁹ Ka Gajem-wu zeeru, “Gos-wu, hakkure haan rii-yo wa re meret.”

⁵⁰ Yeso zeeru wu, “Jo'obe, gom wa ru teeste.”

Ka net-wu sheruru ʊn ma-ut Yeso ne to wu rwoɔre à, wu arguru jo. ⁵¹ Bɔ wu rotte ʊn jo à, ba wu ʊn goshi wo o-hur, guw-ne ye ʊn wu gonturu wu. Ye rururu wu, ye zee, “Wa ro ʊn hoog ne. Gom teeste.”

⁵² Wu cituru ye da-o ka gom-o ho'ose wa hond hond à. Ye zeeru wu, “M-ryo hond hond kwom-o gaan yo n-noonho gom ho'ose wu.”

⁵³ Ka tato-o napuru unze ʊn ka da-o Yeso zee wu, “Wa ru ro ʊn hoog ne. Gom teeste wu.” Remen kááne, wu ʊn yan-hur-o ʊn wu ne ke'ke sheruru unze Yeso wu ro **Kiristi**.

⁵⁴ Hyat-ut ayoore-to ka to Yeso nome ʊn dak-o o-Gariri, da-de wu rwuune dak-o o-Judiya.

Bɔr-ʊs taan

Yeso taasute wu ken net-wu gom ʊn kaw-o o-Basayada

¹ Bɔ ʊn káne, Yeso haaru o ken biki-o ʊn **Yahuda**-ne o o-Urusharima. Yeso haaru o.

² O ken ish-o ro kon o a m-zee *Ish-o ʊn Ca* à. O ken kaw-o ro kon káne yow ʊn o ne a o m-zee o-Basayada à, ʊn rem-de ʊn **ut-Ibra**.* A rigimshite o ʊn sak-ut taan. ³ Ya-ʊs-gom ro kon káne po-ne, ʊn ryam-ne ne, ʊn yan

§ **Bɔr-ʊs nass:44** 4:44 Hyen komo: Mati 13:57; Mark 6:4; Ruka 4:24.

* **Bɔr-ʊs nass:45** 4:45

Hyen komo: Yoha 2:23. † **Bɔr-ʊs nass:46** 4:46 Hyen komo: Yoha 2:1-11.

* **Bɔr-ʊs taan:2** 5:2

Ko: rem-de ut-Arameki.

gom-o us-hwo ne. Ye ro domb domb.† 5 Wu ken net-wu be-de un ye wu nomog hak-ur kwooz un op us-eer [38] wu ro un ka gom-o. 6 Bo Yeso hyente wu à, wu nepste wu she'ete un ka gom-o ne. Yeso cituru wu, “¿Kò o conog a dossu wò ka gom-o?”

7 Ka wan-gom wu shasuru, “Gos-wu, ai, mett net-wu he me m-he'edbe m-ho, da-o **wan-tom-wu Shir** bure mo á. Da-o kap **wan-tom-wu Shir** he'ebe, wu bure m-ho, da-o me ine m-he'ebe, wu ken ba'uru me m-he'ebe.”

8 Yeso zeeru wu, “Ine ge! Mos rii-o ur-rut o ru, o neke.” 9 Un gyept-o un yish, ka gom-o arguru wu m-ho'os. Wu mossuru rii-o rut-o un wu. Wu arguru jo.

To, un ka Ho-de ne **Ho-de ur-Wuwe** de. 10 Remen kaáne, sek-ye ye un **Yahuda**-ne zeeru wu a taase gom à, “**Ho-de ur-Wuwe** de. Udepe o mos rii-o ur-rut o ru á.”‡

11 Wu shasuru ye, “Wu taasú me gom à, wu wu zee um mos rii-o ur-rut o re, um arag jo.”

12 Ye cituru wu, “¿Wan wu ne zee wò o mos rii-o ur-rut o ru, o neke?”

13 Amba wu a taase ka gom-o à, wu nap wu á, remen Yeso be'essute wu yagusute ka be-de remen moor-to un hun-ne.

14 Bo jimite à, Yeso hyanuru wu un **Pyo-o Shir**. Yeso zeeru, “A taasutu wò ka gom-o, o kumuste m-keker. Taase o do nom **ur-ba'as** á, untaase yo ken rii-yo yo jiishe yo ka à yo do wò m-kor.”

15 Ka wu a taase gom à, wu haaru, wu ruru **Yahuda**-ne. Wu zee Yeso wu taasú wu ka gom-o.

Beeb-de un Wà-wu Shir

16 Bo wu rurute ye kaáne à, **Yahuda**-ne inuru Yeso tep, ye zee, “¿Ya hante o taasute wu ka gom-o un **Ho-de ur-Wuwe**?”

17 Yeso shasuru ye, “Tato re ro m-senge ko da un ke. Me un ce re me m-senge ko da un ke.” 18 Ka da-de ne, **Yahuda**-ne inuru hoob-o un cow-yo ye bupt Yeso, ye hoot wu, remen ye hogute wu rworog kaáne, ye hyanag wu yo'ogte **Ho-de ur-Wuwe**. Komo wu zee Shir Tato un wu. Wu muutte hi un de un wu hond hond un Shir ne.

19 Yeso zeeru ye, “Me no m-rure o-nip, me wu ro Wà be-de Shir o-Tato à, man hoks nom un rii á, se rii-yo um hyané Tato-o ro m-nom à. Remen kap mo un rii-yo Shir o-Tato ro m-nom à, ka bo-se ne Wà ro m-nom un ce un wu. 20 Tato-o ro m-was un Wà ne. Kap mo un rii-yo Tato-o ro m-nom à, wua kute yo Wà har rem-se jiishe se ka rem-se ut-hyat à se no hyan à, remen no hun-ne no hyenet ut-hyat. 21 Remen bo Tato-o ro m'yons un margan-ne un hoog ne à, ka bo-se ne o komo Wà ro m'yons be-de un ye wu daage à. 22 Tato-o ro un piishe un net ut-ma un hi un de un wu á. Amba wu bobsute Wà un wu beeb-de un piish ut-ma, 23 remen kap o un hun-ne ye'et Wà m-sek bo a un 'ya o-Tato à. Amba bo un wu yage 'ya un Wà m-sek à wu 'ya o ka o-Tato m-sek wu tomne Wà á. 24 Me no m-rure o-nip, kap net-wu ro m-hoge ma-ut re à, wu ro m-sheer un hur-de un wu, un wu tomne me komo ne à, wu ro un hoog-o un ba m-ta ne. A piishe wu ut-ma á, remen wu be'essute, wu possussute m-mar, wu woog be-de un kum un hoog.

† **Bqr-qs taan:3** 5:3 Mo ken gen-mo un do: Ye ro un 'er-de 4un wan-tom-wu Wan-Koyan wu he'ente. Wu burut m-ho, remen wan-tom-wu Wan-Koyan ro m-ma'as m-he'en o-da o-da. Da-o wu he'ene, wu bure m-ho, net-wu ba'e m-he'ebe n-me m-ho à, gom taaru wu. Koyan gon gom-o rotte wu o ho'osuru wu. ‡ **Bqr-qs taan:10** 5:10 Hyen komo: Nehe 13:19; Irmí 17:21.

25 “Me nọ m-rure o-nip, da-o roon, m-moka ne ma o nomoste, o margan-
ne hette hoge un cor-o un **Wà-wu Shir** à. Ya-m-hoge ne yea nom hoog.
26 Remen bọ Tato-o rọ wan-hoog à, wan-'ya un hun-ne hoog, ka bọ-se ne
o ne Tato-o zee Wà un wu he m-warag wan-hoog wu rọ un 'ya un hun-ne
hoog komo à. 27 Wu ya'ag wu komo ne ur-beeb de un piish ut-ma, remen
wu rọ **Wà-wu un net**.

28 “Taase nọ hyen hyat-to un ka ma-to á, remen da-o roon da-o margan-
ne ye rọ n-me us-saag he hoge un cor-o un **Wà-wu Shir** à. 29 Ye hoge komo,
yea rwuun. Ye nome yo ur-bon à, yea ine ha-mo un hoog. Ye nome ne yo-o
à, yea ine ha-mo un piish ut-ma. § 30 Yatt-yo um he hoks m-nom un beeb un
de á. Me de m-piish ut-ma temb bọ Shir zee me à. Nọ nak piish un ma-ut
re hond hond o, yanze senge-m re mo um nomot yo um cone á, amba um
nomot o rii-yo wu tomne cone à.

Ye su'e Yeso à

31 “Urege me su'e hi un de, to swo-us se se o-nip se á. 32 Amba wu ken
wu rọ me m-su'e. Bọ wu rọ me m-su'e à, um nepste un ka tor-se ne, se
o-nip se. 33 Nọ tomog hun-ne be-ur **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho**,
Yohana ne, wu wukunte nọ á. Wu runduru nọ o-nip mosse un ma-ut re
ne.* 34 Amba kap un kááne ne, swo-se um rotte m-ya'as m-'wons un se ne
à, swo-se un net se á. Men rwor kááne remen nọ bakste un ma-ut **Yohana**
ne to wu rwore à, nọ kumut gwu be un de. 35 **Yohana** ne sha-mo ur-pitirra
mo, de un 'ya un nọ m-cecas ur-bon ne à. Nọ un reeb-o un ma-to un wu
un ya o-da hiin.

36 “Amba swo-se um rotte à, se aragte se ma **Yohana** m-'wons remen
senge-mo Tato-o ya'sunde me um nom à, mo mo me m-nom. Ká senge-mo
ne mo me m-nom à, mo mo suu me a hette m- nap unze Shir o-Tato wu
tomne me. 37 O-Tato komo o tomne me à, wu su'e me un hi un de un wu.
Nọ ne, nọ tak m-hoge un cor-o un wu á har nọ hyenet sha-mo un wu á. †
38 Ma-to un wu komo, to rọ kon un hur-ur nọ á, remen nọ sher hur-ur nọ
un me wu Shir tomne be un nọ á. 39 Nọ ne komo un m-byarag un Ma-to
Shir to a gene à. Nọ m-hyan sa o zee nọa kum hoog-o ba m-ta kané n-me.
Ka takurda-to ne to rọ me m-su'e. 40 Amba kap un kaane ne, nọ haan be
un de, nọ kumut hoog á.

41 “Me was un bongon-de un ko-hun-ne á. 42 Nọ ne, um nepste nọ was
un Shir ne un hur-ur nọ á. 43 Rii-yo hante um zet kááne à, un beeb-de un
wu de um haante, nọ goks me á. Wu ken wu haane un beeb-de un hi un
de un wu, nọa goks wu o-zak o-zak. 44 ¿Nọa sher hur-ut nọ un me ne? Nọ
m-hoge zak-o un bongon-de or nọ ne rọ nọ m-nome à. Amba nọ was un
bongon-de rwuune be-de Shir ne un hon-de un wu á.

45 “Nọ hyan nọ zee me wu he m-heet un gyekt-us nọ be-de Shir á. Wu
he gyekt-us nọ à wu rọ kon, wu rọ **Mosa**, wu nọ ro o-saktọ nọ zee wu he
nọ m-bees à. 46 Nọ ro bokke ma-ut **Mosa**, nọ roa sher hur-ur nọ be un de,
remen ma-ut re to **Mosa** gene. 47 Nọ sher hur-ur nọ un ma-ut **Mosa** ne á,
¿ke o nọ he hoks m-sher un hur-ur nọ un ma-ut re ne?”

§ **Bqr-ús taan:29** 5:29 Hyen komo: Dane 12:2. * **Bqr-ús taan:33** 5:33 Hyen komo: Yoha 1:19-27;
3:27-30. † **Bqr-ús taan:37** 5:37 Hyen komo: Mati 3:17; Mark 1:11; Ruka 3:22.

Bor-ús cind

*Yeso reegtute campo-ne
dugu-ús taan [5,000]*

(Mati 14:13-21; Mark 6:30-44; Ruka 9:10-17)

¹ Bò Yeso komte üt-ma un **Yahuda**-ne ne à, wu inuru, wu haaru pesto-de un Mar-o o-Gariri, (mò a m-aag *Mar-o o-Tiberiyos* à). ² Hun-ne üt-moor ne arguru wu m-dore remen ye hyanag rem-se üt-hyat se wu nome be-de un ya-ús-gom à. ³ Yeso ne, wu daaru n-ton o-haag un yan-neke-mò un wu ne. Wu she'eturu n-ton un ye ne. ⁴ Ye rò káne, da-o un **Biki-o m-Pas** o un **Yahuda**-ne wosonte yow yow.

⁵ Yeso dassuru ur-hi, wu hyanburu hun-ne üt-moor ne ye rò wu m-kawan. Wu zeeru Pirip, "¿Ke ne o a he oon un rii-yo m-re yo a he m-ya'as un ka hun-ne ye, ye reet?" ⁶ Wu un zee káne remen wu megerte Pirip. Wu un hi un de un wu, wu nepste rii-yo wu he m-nom à.

⁷ Pirip shasuru wu, "Kò a oon rii-yo m-re yo un guwus-de un reng-ús eer, yoa bo'os kò wu ke net-wu kumut, wu re á."

⁸ Wu ken wu ro kon be-de un **yan-neke-m Yeso**, jin-de un wu Andarawus (heno Simon Bitrus ne). Wu ruru ye, ⁹ "Wu ken wan-campo wu ro kon káne un bos-to üt-burodi ne üt-taan un jan ne yoor. ¿Amba yan ye a bo'os hun-ne o-hakt bò ye rò üt-moor ne?"

¹⁰ Yeso zeeru yan-neke-mò un wu, ye rure hun-ne kò wu ke net-wu, wu she'et. Ká be-de ne de rò un gwo-ut yar-to ne deen. Hun-ne she'eturu. Campo-ne wooste be-de un dugu-ús taan [5,000]. ¹¹ Bò ye she'ette à, Yeso dekurú ka bos-to üt-burodi to. Wu nomuru ur-bongon be-de Shir. Bò wu nomte ur-bongon à, wu wonguru ka hun-ne ye kap. Wu wonguru ye ka jan-ye komo. Ye reeru, kowan wu ciig.

¹² Bò ye cikste à, Yeso zeeru yan-neke-mò un wu, ye karage ka to kwange ye à, taase to naase. ¹³ Ye karagsuru to koor-ut op üt-yoor [12] be-de un ka bos-to üt-burodi üt-taan to ye re, to kwange à.

¹⁴ Bò hun-ne hyente ka rem-se üt-hyat se se Yeso nome à, ye zeeru, "Nip-o, wu ka wu rò ka **wan-rwor un Ma-to Shir** wu, wu he m-haan hono o-dak à!" ¹⁵ Yeso ne, bò wu nepste ye rò üt-zonge ye dekontu wu ur-beeb, ye sagbuté wu üt-gwomo à, wu inuru káne. Wu arguru ja'as m-da o-haag un hi un de un wu.

*Yeso hewete n-ton m-ho
(Mati 14:22-33; Mark 6:45-52)*

¹⁶ Bò rim-m woonte à, **yan-neke-m Yeso** arguru m-neke, ye rò m-he'ebe o-mar. ¹⁷ Bò comb-o nomoste à, Yeso muun á. Ye cowuru o-hat. Ye conog m-pas de o-Kapanahum. Yeso ne wu cow o-hat un ye ne á. ¹⁸ Mar-o taknuru o-zungo remen mò ken caari-mò m-yo mò ro m-dussunde à. ¹⁹ Ye nak hat-o m-ho be-de un hew-de un mer-ut tet kò üt-nass [kiromita 5 kò 6]. Ye hyanuru Yeso wu rò ur-hew n-te m-ho. Wu rò m-nekne yow yow o-hat ne. Hur-ur huksuru yan-neke-mò un wu. ²⁰ Ka da-de ne, Yeso zeeru ye, "Nò hoge o-gyer á, me wu." ²¹ Bò Yeso zette ye yage o-gyer, wu wu à, ka da-de ne ye esuru, ye dekurú wu o-hat. Bò wu cuwte o-hat à, ye gut, ye 'wos ye wooste n-riib n-dak o ye rò m-ha à.

Hun-ne deen hok Yeso

²² Bò ish geste à, ka moor-to un hun-ne ye ye Yeso reegte à, ye rewe káne à, ye ma'assuru un hoob-o Yeso. Ye hyan wu ne á. Ye nepste hat-o gaan-o ro'e káne. Yan-neke-m Yeso ne, ye cowe un ka hat-o un hon-de un

ye. Yeso cow be-de un ka hat-o á. ²³ Bq ye rotte un hoob-o Yeso à, tq ken hat-to woönuru tq rwuune o-Tiberiyos à. Tq woönuru yow yow un be-de Yeso nome Wan-Koyan ur-bongon un reegte hun-ne dugu-ús taan [5,000] à. ²⁴ Bq ka moor-to un hun-ne tq hyente Yeso á, ye hyanu ne **yan-neke-m Yeso** á, ye cowuru ka hat-to ye argu m-neke o-Kapanahum. Ye ro un hoob-o Yeso.

Yeso burodi-to un hoog

²⁵ Da-o ye pasne pesto-de o-mar à, ye woönuru, ye 'wossuru Yeso reeno. Ye zeeru wu, "Wa-ús-Nap, ¿da un ke o o woone kane?"

²⁶ Yeso shasuru ye, "Me no m-rure o-nip, um nak rii-yo hante no rotte me m-hoob à, remen no reeg ut-burodi, no ciig. Yanze remen no nak yo rem-se ut-hyat se m-nome à ro no m-kute wu um ro á. ²⁷ Yagu no hoob-o un rii-yo m-re yo o-wur un hon-de un yo. Yo ro m-tees à. Se de no hoob rii-yo m-re yo ba m-ta, yo he 'ya un hun-ne hoog à, yo **Wà-wu un net** he no m-'ya à. Remen kááne o Shir o-Tato tomonte me."

²⁸ Ka da-o ye cituru Yeso, "¿Re o un ya te he m-nom, te nomot senge-mo Shir cone à?"

²⁹ Yeso shasuru ye, "Senge-mo Shir mo ka: no sher be-de un wu Shir tomne à."

³⁰ Ka da-de ye cituru wu, "¿Yan gon rem-se ut-hyat se o he te m-nome, te hyenet se, te sheret be un du? ¿Ya o he m-nom? ³¹ N-ga n-ga, da-o tat te ne ro ur-hew o-kot à, ye reeru burodi-to rwuune n-Ton un shir à, tq ye aage o-Mana à. A geneg ka ma-to be-de un Ma-to Shir, a zee, 'Wu ya'aste ut-burodi to rwuune n-Ton un shir à, ye re.'* "

³² Yeso zeeru ye, "Me no m-rure o-nip, burodi-to **Mosa** ya'e tat no ne à, ba **Mosa** wu ya'e tat-ne no ne ka burodi-to á. Tq un rwuun n-Ton be-ur Tato re, wu ro un 'ya un hun-ne burodi-to o-nip to rwuune n-Ton o-shir à. ³³ Remen burodi-de Shir, de ro wu rwuune n-Ton shir wu ye'et hono o-dak hoog à."

³⁴ Ye zeeru wu, "Gos-wu, senge te m-'ya un ka burodi-to ko da un ke, te re."

³⁵ Yeso zeeru ye, "Me ro burodi-to un hoog. Kowan wu haane be un de, wua arag un mer á. Wu shere un me à, wua do hoge o-**swoot** á. ³⁶ No hyeneste me de, um rurute no ne, amba kap un kááne ne, no sher un me á. ³⁷ Kap ye Tato-o ya'e me à yea haan be un de. Komo bq un wu haane be un de à, man yen wu á. ³⁸ Me un kergene n-Ton un shir, ba remen um dorute barag-se un hi un de á, se de barag-se un wu tomne me à. ³⁹ Barag-se un wu tomne me ne à, se ka, taase ko wan-gaan be-de un ka hun-ne ye wu ya'asu me à ege á. Se de um 'yons ye ho-de ur-kom un hoog ne. ⁴⁰ Remen barag-ús Tato re se ro, kap bq un net-wu gwote Wà komo wu sher un wu à, wua kum hoog-o ba m-ta. Komo man 'yons wu ho-de ur-kom un hoog ne."

⁴¹ Sek-ye ye un **Yahuda**-ne nomuru wu us-hwumug remen wu zee, "Me ro burodi-to un hoog to kergene n-Ton shir à." ⁴² Ye zeeru, "Yeso wu ka, ¿wà **Yusuhu** á? ¿Ko wu wu á? ¿A nepse ne tato un wu un inu un wu ne á? ¿Re o hante wu rotte m-zee m-moka, 'Me un kergene n-Ton un shir'?"

⁴³ Yeso zeeru ye, "Yagu no us-hwumug un hi un no un rii-yo um zee á. ⁴⁴ Remen yatt-wu he hoks m-haan be un de á, se de Tato-o tomne me à wu nakne wu be un de. Me ne komo, man 'yons wu ho-de ur-kom. ⁴⁵ N-me

* **Bqr-ús cind:31** 6:31 Hyen komo: Rwu 16:4,15; Nehe 9:15; Bong 78:24-25.

Ma-to Shir, **wan-Rwor un Ma-to Shir** zeeḡ, ‘Kap mo un ye Shir he ye m-yoose.’† Bon net-wu hoḡe Shir o-Tato un yoos-de un wu ne à, wua haan be un de. ⁴⁶ Yanze net ro kon wu hyane Shir o-Tato á, se wu wu rwuune be-de Shir o-Tato à. Wu wu cot, hyane o-Tato. ⁴⁷ Me no m-rure o-nip, ko wu ke net-wu, wu shere hur-de un wu be un de à, wu ro un hoḡe ne o un ba m-ta. ⁴⁸ Me wu ro burodi-to un hoḡe. ⁴⁹ Tato no ne reeg burodi-to **o-Mana** o-kot, amba ye marag. ⁵⁰ Burodi-to ka to rwuune n-Ton un shir à, remen kap mo un hun-ne ye reet to un taase ye mer. ⁵¹ Me wu ro ka burodi-to un hoḡe-to to rwuune n-Ton un shir à. Bon net-wu re ka burodi-to à, wua nom hoḡe-mo ba m-ta. Ka burodi-to komo wur-o re o, o um he m-ya'as à, remen hono o-dak o nomot hoḡe.”

⁵² Ma-ut sunuru n-hon n-hon be-de un **Yahuda**-ne un hi un de un ye. Ye zee, “¿Re o ka net-wu hette na hoks m-ya'as un ap-mo un wur-o un wu a ti?”

⁵³ Yeso zee ru, “Me no m-rure o-nip, un ba no ti'ig ap-m re, no su hyo-mo un wur-o re á, me **Wà-wu un net**, noa kum hoḡe á. ⁵⁴ Kap bo un wu ti'e ap-mo un wur-o re à, wu su hyo-mo un wur-o re, wu ro un hoḡe ne o un ba m-ta. Me komo, man 'yons wu un ho-de ur-kom un hoḡe ne. ⁵⁵ Me un zee kaane, remen ap-m re un hyo-m re ne, mo ro m-ya un kukt-o no rii-yo m-re un hoḡe-o ba m-ta ne. Nip-o o ka. ⁵⁶ Kap bo un net-wu ti'e ap-mo un wur-o re wu su hyo-m re komo ne à, man nom mosse un wu ne, wu komo mosse un me ne. ⁵⁷ Wo hyange bo Shir o-Tato wan-hoḡe tomne me à, um rotte un hoḡe ne remen wu à. Ka bo-o komo, wu ti'e ap-mo un wur-o re à, wua kum hoḡe rem re. ⁵⁸ Burodi-to rwuune n-Ton à to ka. Yanze gon burodi-to tat no ne re á. Remen bo ye reete to à, ye maruru. Amba wu re ga-ut re à, wua nom hoḡe-o un ba m-ta.” ⁵⁹ To ka ma-to ne kap, wu un rwor to n-me un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, n-me un bo-o o-Kapanahum.

Ye ken yan-neke-m Yeso ye somog wu

⁶⁰ Bo m-hoḡe kaáne, deen be-de un yan-neke-mo un wu zee ru, “Ka yoos-de ro un rem ne. ¿Wa he de hoks m-goks?”

⁶¹ Yeso nepste yan-neke-mo un wu ro us-hwumug remen yoos-de un wu. Wu zee ru ye, “Ka ma-to, ¿to un naas no o ut-men? ⁶² ¿Ka da-de ne, ya no he us-barag urege no hyanag me **Wà-wu un net**, m-warag n-Ton un shir komo? ⁶³ Ai, **Kukt-o Shir** o ro un 'ya un hoḡe. Beeb-de ma-hun yo ken rii-yo yo á. Ma-to um ruru no à toa hoks m-ya un kukt-o no hoḡe-o ba m-ta. ⁶⁴ Amba ye ken ye ro kon be un no, ye shere hur-de un ye un ma-ut re á.” (Amba cin n-ga ne, Yeso nepste ka ye shere un Ma-to un wu á. Komo wu neps ka wu he wu m-ya'as un kom-to un ya-ut-yage à.) ⁶⁵ Wu dooru m-zee, “O um zette no, yatt-wu he hoks m-haan be un de à, se de wu Shir o-Tato ya'e cow-yo wu haante be un de à.”

⁶⁶ Remen kaáne, **yan-neke-m Yeso** ut-moor ne, ye yaguru wu. Ye do m-neke un Yeso ne komo á.

⁶⁷ Yeso zee ru ka nen op yoor-ye [12], “¿No ma no un con no yagu me m-dore?”

⁶⁸ Simon Bitrus shasuru wu, “Gos-wu, ¿be-ur wan o te he m-warag? Ma-ut ru to ro un 'ya un hoḡe-o ba m-ta! ⁶⁹ Te shere hur un te be un du. Wo wu cot wu Shir, wu ba m-kukop.”‡

⁷⁰ Yeso zee ru ye, “¿Me daage no ka nen op un yoor [12] á? To, wan-gaan be un no **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu!” ⁷¹ Un Yahudas (wà Simon

† **Bqr-qs cind:45** 6:45 Hyen komo: Isha 54:13. ‡ **Bqr-qs cind:69** 6:68-69 Hyen komo: Mati 16:16; Mark 8:29; Ruka 9:20.

Iskariyoti), Yeso ro út-ma remen wu nepste wu wu he wu m-ya'as ko de wu rotte be-de un ka nen op un yoor-ye à [12].

Bqr-ús ta'yoor

Yeso un hen-ne un wu ne

¹ Bq Yeso komte út-ma o-Kapanahum à, wu ma'asuru ur-hew un dak-o o-Gariri. Wu do m-pa so un dak-o o-Judiya á remen **Yahuda**-ne ye ro un hoob-o ye hoot wu. ² Biki-o un **Yahuda**-ne **Biki-o út-Depi** o ye ro m-nom à, o wosonte yow yow.* ³ Hen-ne ye un wu ne zeeru wu, "Ine me, o neke dak-o o-Judiya be-de un **Biki-o út-Depi** remen ka rem-se út-hyat se se wo m-nom à, ka ye ro wo m-dore ka co-se à, ye hyenet se! ⁴ Ai, yatt-wu ro un nom un rem-se ur-bon wukusse á, urege unze o conog jin un du ru be-de un hun-ne kap. To, depete, bo wo m-nom un ka rem-se út-hyat se à, o rwunte hi un du be-de un hun-ne." ⁵ Hen-ne ye un wu, ye un zee kaane remen un ka da-o, ye ro shereg hur-de un ye be-de wu á.

⁶ Yeso shasuru ye, "Da-o re, o un goshi nom to kon á. No ne, ko o ke da-o hond hond o be-ur no. ⁷ Cow-o ro kon hono o-dak u yagute no á. Me wu de hono o-dak ro út-yage remen me m-rwor un rem-se o ro m-nom à, se un ba ur-bon. ⁸ No de, neke no be-de un biki-o no. Me ne, man he m-moka á, remen da-o re, o un goshi nom á tokon." ⁹ Bq wu rurute ye kaane à, ka da-de wu she'essuru un dak-o o-Gariri tokon.

Yeso Haag Biki-o út-Depi o-Urusharima

¹⁰ Bq hen un wu ne nekesse be-de un ka **Biki-o út-Depi** o à, ka da-o wu arguru ye m-dore us-ajima ne. Amba, wukusse. ¹¹ Ye ken sek-ye un **Yahuda**-ne ye ma'asuru un senge-mo un hoob-o un wu. Ye ro m-zee, "¿Ke ne o wu ro?"

¹² Ka da-o moor-to un hun-ne ma'asuru us-har un ma-to un wu. Ye ken ye ro m-zee, "Ka net-wu kashi un net-wu."

Ye ken ye zee, "Ai, ka net-wu, wu ro m-egusse un hun-ne." ¹³ Amba yatt net-wu hokse rwunte un ma-to un wu to ur-bon cas á, remen gyer-o un sek-ye ye un **Yahuda**-ne.

¹⁴ To, se da-de a rewusse út-ho à, n-tete o o-biki, ka da-de Yeso cowuru un **Pyo-o Shir**. Wu yoosuru hun-ne Ma-to Shir. ¹⁵ **Yahuda**-ne hyanuru hyat-to un ka yoos-de. Ye zeeru, "¿Ya hante ka net-wu nept us-nap ka bo-se ne, ba a un wet wu m-yoose ne?"

¹⁶ Ka da-de Yeso zeeru ye, "Ka yoos-de de no hoge me m-yoose un hun-ne à, de ma re de á. Amba de un wu tomne me à de de. ¹⁷ Kap wu daage wu nomot rii-yo Shir cone à, wua nep urege be-de Shir yoos un de rwuune. Urege ne de un hi un de de, komo wua nep. ¹⁸ Ai, net-wu ro un nom út-ma remen hi un de un wu à, ai, gos-to un hi un de un wu to wu ro o-hoob. Amba kap net-wu ro un rwunte un jin-de un wu tomne wu à, gos-to un wu tomne wu à, to wu ro o-hoob komo. Ko-wan-tom-wu o-nip wu ka, komo kashi un net-wu. ¹⁹ ¿**Mosa** wu ka ya'asu no o-**karamsa** á? Amba myet un kaane ne yatt-wu ro un nom un dorotte-o un ka **karamsa**-o be-ur no á. ¿Ya hante notte me o-hoob no hoot?"

²⁰ Ka da-o ka moor-to un hun-ne to shasuru wu. Ye zeeru, "Zungo-o bok wo!† ¿Wan wu o hoge wu ro wo un hoob-o m-ho ne?"

²¹ Yeso zeeru ye, "Um nomog saw-to út-hyat o-gaan, no kap, no hyanag út-hyat. ²² To, **Mosa** rwo'og no de no **koot** yan-campo no ne. Wu zee, 'A

* **Bqr-ús ta'yoor:2** 7:2 Hyen komo: Rewi 23:34; Kara 16:13. † **Bqr-ús ta'yoor:20** 7:20 út-Girik: Ko-ya-o-kot daag hi un du!

meete wan-campo, ho-ur aeere-de a ko wu.' (**Mosa wu ne**, takne no kute un ka cow-yo á, amba **Ibrahi, Ishaku, un Yakubu ne**.)[‡] ²³ To, urege ho-de m-ko un yakar no regete un **Ho-de ur-Wuwe** de, no m-ko un yakar no remen untaase no jet **karamsa-o Mosa** o ur-ko de un yan-campo-ne ho-ur aeere-de. ¿Remen yan notte us-ryaab un me ne remen um dossute net gom **Ho-de ur-Wuwe**?* ²⁴ No piish ut-ma bo un hyan-o un yish á, amba piish no ut-ma un rii-yo ro hond hond à."

¿Wu ro ka Kiristi o?

²⁵ Ye ken hun-ne ye ya-o-Urusharima, ye zeeru, "¿Ka net-wu wu ka, gwomo-ne ro o-hoob ye hoot á? ²⁶ Wu ka ne kane cas be-de un hun-ne, wu ro un tep ba ye un zee wu rii! ¿Ko sek-ye be-de un **Yahuda**-ne un dek wu ro **Kiristi**? ²⁷ Wu ka de jip te nepste be-de wu rwuune à, amba da-o **Kiristi** he m-haan à, yatt-wu he m-nap be-de wu he m-rwuun á."

²⁸ To, Yeso 'yonsuru us-cor deen be-de wu ro un yoose un hun-ne un **Pyo-o Shir** à, wu zeeru, "No m-hyan sa o zee no nepste me, no neps komo be-de um rwuune à. Amba, me haanu ne remen hi un de á. Se de um haante rem wu tomne me à, wu ne ko-ya-o-nip-wu. Amba, no nap wu á. ²⁹ Me ne, um nepste wu remen be-de un wu o um rwuune. Wu wu tomne me."

³⁰ Bo Yeso rurte ka ma-to à, ye hooburu, ye bupt wu. Amba, yatt-wu hokse wu m-ci á, remen da-o un wu o un go shi á. ³¹ Ye ken ye ne deen be-de un moor-to un hun-ne ye shereste un wu. Ye zeeru, "Da-de **Kiristi** haane, wua nom rem-se ut-hyat se arge se ka net-wu nom á!"

A tomog ya-ur-'er ye shipt Yeso

³² Bo **Parisa**-ne hogute moor-to un hun-ne ro us-har remen ka hyat-to to Yeso nome à. Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne ye tomuru yan-'er-de un **Pyo-o Shir** ye ship un wu.

³³ Yeso zeeru ye, "Ya o-da yo kusu me hiin un no ne, rii-yo um waragte be-de un wu tomne me à. ³⁴ Noa hoob me, no taage un hyan-o re. Remen be-de um he m-ha à, noa hoks m-ha kane á."

³⁵ **Yahuda**-ne zeeru hi un de un ye, "¿Ke co-o ne wu he'e, har atte à hoks wu m-hyan á? ¿Wu ro m-ha be-de un **Yahuda**-ne ye ro cakarse un bo-ut hor-to, wu yoosute ya-o-**Girik**† ká co-se?" ³⁶ Ye zeeru, "¿Sa-de un wu ya ne da-o wu zee, a hoob wu a taage un hyan-o un wu, komo a hoks m-ha be-de wu he'e á?"

Yeso ho-mo un hoog

³⁷ Ho-de ur-kom de o-biki, ho-ur gos-de, Yeso rwuunuru, wu esuru, wu 'yonsuru us-cor. Wu zeeru, "Kap bo un wu ro un hoge un **swoot**-o m-ho à, wu haan be un de wu su.‡ ³⁸ Kap wu shere un me à, bo Ma-to Shir rwore à, 'Be-de un wu o ho-mo un hoog he m-rwuun bo roog-o ro m-ja à.'[§] " ³⁹ **Kukt-o Shir** o, wu ro un ma-to un o, o yan-sher un hur-de un ye be-de un wu he m-goks be-de un wu à. Amba un ka da-o, a ro ya'aste o á, remen Shir o un goshi seps Yeso á.

Hun-ne wongute be-ut yoor rem Yeso

‡ **Bor-us ta'yoor:22** 7:22 ut-Girik: tat no ne ye n-ga n-ga. § **Bor-us ta'yoor:22** 7:22 Hyen komo: Rewi 12:3; Taka 17:10. * **Bor-us ta'yoor:23** 7:23 Hyen komo: Yoha 5:9. † **Bor-us ta'yoor:35** 7:35 ya-o-Girik = ya-o-Yahuda-ne á. ‡ **Bor-us ta'yoor:37** 7:37 Hyen komo: Rewi 23:36. § **Bor-us ta'yoor:38** 7:38 Hyen komo: Izik 47:1; Zeka 14:8.

⁴⁰ Bò ùn hoge ùn ka ma-tò ye ken ye be-de ùn moor-tò ùn ye zeeru, “Nip-o, wu ka **wan-rwor ùn Ma-tò Shir** wu!”

⁴¹ Ye ken ye zeeru, “**Kiristi** wu.”

Ye ken ye zeeru, “¿Re ne **Kiristi** he m-nom wu rwuunte dak-o o-Gariri?
⁴² ¿Ma-tò Shir ùn zee ka ùnze **Kiristi**, ùn baag-o **Dawuda** wu he m-rwuun à? ¿Cir-mò ùn bò-o o-Betarami a he wu m-mat ùn bò-o ko-Gwomo **Dawuda** rotte ur-she'et à?”* ⁴³ Hun-ne wonguru be-ut yoor rem Yeso. ⁴⁴ Ye ken ye conuru wu m-ship amba, yatt net-wu ci'e wu á.

*Yan-co be-de ùn Yahuda-ne
ye sher be-ur Yeso á*

⁴⁵ A káne yan-'er-de ùn **Pyo-o Shir** muunuru be-de ùn Gwomo-ne ye ùn kon-se Shir ùn **Parisa**-ne ne. Gwomo-ne ye ùn kon-se Shir ùn **Parisa**-ne zeeru ka yan-'er ye, “¿Remen yan o, nò boponte wu á?”

⁴⁶ Yan-'er-de ùn **Pyo-o Shir** shasuru. Ye zee, “Ai, yatt-wu take ùn rwor ut-ma untun ka net-wu á.”

⁴⁷ **Parisa**-ne shasuru, “Ap, ¿har ùn nò ne, wu egusse? ⁴⁸ ¿Nò tak ùn nap ùn wan-gaan be-de ùn Mòrog-de Sek-ye ko **Parisa**-wu shere ùn wu?
⁴⁹ Amba tò ka moor-tò ùn hun-ne tò, ye nap **karamsa**-o ùn ma-ut **Mosa** á. Remen kááne ai ryaab-se Shir rò ye ùn dor!”

⁵⁰ Nekodimu, wu ha'e be-ur Yeso n-ga à, wu rò wan-gaan be-de ùn Mòrog-de Sek-ye, wu zeeru ye,† ⁵¹ “Ai, **karamsa**-o na o rò m-bop ùn net cin ba a ùn hoge nu-o ùn wu, a nep yo wu rò m-nom á.”

⁵² Ye shasuru Nekodimu, “¿Wò ma, ko-ya-o-Gariri-wu? Ceker Ma-tò Shir ur-bon ne. Ay, **wan-rwor ùn Ma-tò Shir** rò kon wu he m-rwuun ùn dak-o o-Gariri á.”

[Tò ken takurda-tò m-gen mò mò Ma-tò Shir tò tò a gene ut-Girik à tò ùn n-ga tò rott Yoha 7:53—8:11]

⁵³ Kò wu ke ji'uru ùn hur-o ùn wu.

Bqr-ús eer

Ne'a wu a bope m-bukkun à

¹ Yeso daarù ùn **Haag-o ùn 'yo-se o-Zetun**. ² N-sot n-sot wu dooru m-cow ùn **Pyo-o Shir**. Kap moor-tò ùn hun-ne haanuru be-de ùn wu. Wu she'eturu, wu ciru ye m-yoose. ³ Ye ken yan-Yoos-de ùn **karamsa**-o **Mosa** ùn **Parisa**-ne ne ye hanturu wu, wu ken ne'a-wu, wu a bope m-bukkun ùn wu ken campo-wu ne à. Ye essuru ka ne'a-wu n-tete. ⁴ Ye zeeru Yeso, “Wa-ur-Yoos, ka ne'a-wu, te ùn bopon wu m-bukkun ùn wu ken campo-wu ne. ⁵ Tò, be-de ùn **karamsa**-o **Mosa** a zeeg te, te ho gon ka net-wu us-jor us-jor. Wò ne ùn ce ru, ¿ya o zee?”* ⁶ Ye ùn rwor kaane, remen ye cept wu remen ye kumut o-cow yo ye hette wu m-bop à.

Amba Yeso kakturu, wu genuru m-gen ùn jow-yo ùn wu n-dak. ⁷ Bò ye sengute cot-se ùn wu à, wu indunuru eso. Wu zeeru ye, “Bon net-wu rotte **ur-ba'as** be ùn nò á, wu takan ka ne'a-wu m-jir ur-ta'ar.” ⁸ Yeso dooru m-kakt n-dak. Wu genuru m-gen n-dak.

⁹ Ye ne, bò ye hogute ma-ut Yeso à, ye arguru m-arag n-gaan n-gaan. Shi'in-mò ùn sek-ye ha-mò ùn yakar, har ye yaguru Yeso ùn ka ne'a-wu

* **Bqr-ús ta'yoor:42** 7:42 Hyen komo: 2Sam 7:12; Mika 5:2. † **Bqr-ús ta'yoor:50** 7:50 Hyen komo: Yoha 3:1-2. * **Bqr-ús eer:5** 8:5 Hyen komo: Rewi 20:10; Kara 22:22-24.

ne eso. ¹⁰ Yeso indunuru eso. Wu cituru ka ne'a-wu, "Ne'a, ¿ke co ye ro? ¿Yatt-wu piishe wo ma-to m-mar á?"

¹¹ Wu shasuru, "Gos-wu, ko wan-gaan."

Yeso zeeru wu, "Me un ce re, man piishe wo ma-to m-mar á. Neke neke-m ru. Amba taase o do nom **ur-ba'as** á."

Yeso cecas-mo un hono o-dak

¹² Yeso dooru ye m-zee, "Me wu ro cecas-mo un hono o-dak. Bon net-wu ro me m-dore à, wua do m-hewe ur-hew n-me o-comb á, amba wua kum cecas-mo un hoog."†

¹³ Bo Yeso ruru ye kaáne à, **Parisa**-ne zeeru wu, "Hi un du de wo m-su'e. Swo-qs ru ne se o-nip se á."‡

¹⁴ Yeso shasuru ye, "Ai, ko um su'e hi un de, swo-qs re se o-nip se um nepste be-de um rwuune à un be-de um he'e ne à. Amba no, no nap be-de um rwuune á, ko be-de um he'e á. ¹⁵ Piish un ma-ut no, to ma-hun to. Me ne, me un piishe ko wan-gaan ut-ma á. ¹⁶ Amba ko man piishe net ut-ma, piish un ma-ut re to ur-bon to. Yanze me wu ro m-nom un hon-de á. Te ye, te Tato re wu tomne me à. ¹⁷ Be-de un **karamsa**-o no gense to ro unze swo-se un nen yoor nip-o.§ ¹⁸ Me wu ro un su'e un hi un de. Tato re komo ne wu tomne me à, wu ro me m-su'e."

¹⁹ Ye zeeru, "¿Ke ne o tato ru ro?"

Yeso shasuru, "Ko me ko Tato re, yatt-wu no nape á. No ro nepse me, no roa nep Tato re komo." ²⁰ Yeso un rwor ka ma-to da-o wu ro ur-yoos un **Pyo-o Shir** yow yow un be-de hun-ne rotte m-'ya m-yar remen **Pyo-o Shir** à. Kap un kaáne ne, yatt-wu hokse wu m-bop á, remen da-o un wu o un goshi wo á.

Yeso zee, "Be-de um he'e à, noa hoks m-ha kane á"

²¹ Yeso dooru ye m-zee, "Men neke ur-hew, amba noa hoob me no taage un hyan-o re. Amba noa mer un **ba'as**-ut no ne. Be-de um he'e ne à, noa hoks m-ha á."

²² Remen ka ma-to wu rwore kaáne à, sek-ye be-de un **Yahuda**-ne zeeru, "¿Wua ho o hi un de un wu? ¿O wu zette 'Be-de um he'e à, yatt-wu de hoks m-ha á?'"

²³ Wu zeeru ye, "No, un dak-o no ro'e. Me ne, n-Ton o um rwuune. No yan-hono-o-dak ye, me ne wan-hono-o-dak wu á. ²⁴ O hante um zet noa merme un **ba'as**-ut no ne. Un ba de no shereg hur-ur no unze me wu ro, wu um ro à, noa merme un **ba'as**-ut no ne."

²⁵ Ye zeeru wu, "¿Wo ro wan?"

Yeso zeeru ye, "Bo um ruru no à, hond hond o bo um ruru no à. ²⁶ Rem-qs ro kon ut-moor ne, se um he m-rwor rem no komo se depe um piishi no ut-ma à. Amba man nom á. Remen wu tomne me à, wa-o-nip-wu. Rii-yo um hogne be-de un wu à, yo me un rure un hono o-dak."

²⁷ Ye nap unze ma-ut Tato un wu, to wu ro ye m-rure á.

²⁸ Yeso zeeru ye, "Da-de no jakse **Wa-wu un net**, ka da-de ne, noa nep me ro wu um zee um ro à. Komo noa nep men nom un rii un hon-de à, amba me m-rwor un yo Tato re yoosu me à. ²⁹ Tato re wu tomne me ne à, wu ro mosse un me ne. Wu yage me un hon-de á, remen ko de ke da-de me un nom un rii-yo wu cone à."

† **Bqr-qs eer:12** 8:12 Hyen komo: Mati 5:14; Yoha 9:5. ‡ **Bqr-qs eer:13** 8:13 Hyen komo: Yoha 5:31. § **Bqr-qs eer:17** 8:17 Hyen komo: Kara 19:15.

³⁰ Da-de Yeso rwore ka ma-to à, hun-ne ut-moor ne ye sheruru hur-de un ye be-de un wu.

Bò a he posse m-guw à

³¹ Yeso zeeru **Yahuda**-ne ye shere be-de un wu à, “Urege no sengute bop un ma-ut re, o-nip, noa she'et yan-neke-m re. ³² Noa nep o-nip, komo un ka nip-o no he m-posse.”

³³ Ye shasuru wu, “Ai, baag-o **Ibrahi** o te ro. Te tak nome un net m-guw á. ¿Re o un ya o zette te, ‘Noa posse m-guw?’”*

³⁴ Yeso shasuru ye, “Me no m-rure o-nip, bo un net-wu ro un nom **ur-ba'as** à, ko-guw-wu **ur-ba'as** wu. ³⁵ Ko-guw ba wan-gaan wu ro be-de un ya-o-hur á, amba wà-wu hur, ko-ya-o-hur-wu koyanda. ³⁶ **Wà-wu Shir**, u ruutu no, no possute o ka. ³⁷ Um nepste no de baag-o **Ibrahi** o, amba no un hoob-o no hoot me remen ma-ut re, to cow no á. ³⁸ Me ne m-rwor un rii-yo um hyande be-ur Tato re à. No ne un cin no, no un nom un rii-yo no hoge be-ur tato no à.”

³⁹ Ye shasuru wu, “Ai, **Ibrahi** wu ro tato te.”

Yeso shasuru ye, “No rotte yakar **Ibrahi**, no roa nom rem-se **Ibrahi** nome à. ⁴⁰ Un hek-o un kááne, no warguru hoob-o no hoot me remen um ruruu no o-nip, o um hogne be-de Shir à. Ba kaane **Ibrahi** nome rem-se un wu á. ⁴¹ No, no un nom un senge-mo tato no ro m-nom à.”

Ye shasuru wu, “Te mat-ye ut-ran ye á. Tato-o te gaan-o, Shir.”

Yakar-ye un ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot

⁴² Yeso zeeru ye, “U rotte Shir tato no wu, no roa was un me ne remen be-de o-Tato o um rwuune. Me ka ne, men haan remen hi un de á. Wu wu tomne me. ⁴³ ¿Remen yan o no nepte yo me m-rwor á? No nap á, remen no con no dek ma-ut re á. ⁴⁴ No, tato no **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu. Con-m no ne komo no nom rii-yo tato no cone à. Wu, cin ur-takan wan-ho de un net-wu. Wu ro m-es un o-nip á, remen ho-mo un wu ro kon be-de un o shir á. Bo-to wu rotte m-'wons, remen wu wa-ut-bo-wu, tato-o un ya-ut-bo. ⁴⁵ Remen me no m-rure o-nip, o hante, no gokste á. ⁴⁶ Un be un no ¿wan wu ne he me m-rure **ba'as** un de? Bo no nipse nip-o me no m-rure à, ¿remen yan o ne, no sherte un me á? ⁴⁷ Wu rwuune be-de Shir à wu ro m-raks un Ma-to Shir. Rii-yo hante notte un raks ut-to un Ma-to Shir ne á, remen no ye Shir ye á.”

Rii-yo a met Ibrahi Yeso ro kon

⁴⁸ Ye ken sek-ye ye be-de un **Yahuda**-ne ye shasuru wu, “Ashi, nip-o ka te zee wo ko-**Samariya**,† komo ne **ya-ut-kot** daag wo ur-hi.”

⁴⁹ Yeso shasuru ye, “Ya-ut-kot ye da me ur-hi á. Tato re wu me m-seps. No ne, no yagu me m-seps. ⁵⁰ Me wu ro un sepse un hi un de á. Wu he me m-seps à wu ro kon. Wu ro tomso ne wan-piish ut-ma. ⁵¹ Me no m-rure o-nip, kowan wu ro m-nom o-dorotte un ma-ut re ne, wua mer á har da-o ba m-ta.”

⁵² Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne zeeru, “O'o, te nak m-moka unze **ya-ut-kot** daag wo ur-hi. Ai, **Ibrahi** un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne mereste. Wo ne komo, o zee bo un wu nome o-dorotte un ma-ut ru ne à, wua mer á har da-o ba m-ta. ⁵³ ¿Wo un jiish tato na **Ibrahi** o? Wu un **yan-Rwor un ma-to Shir** ne, ye marag, yagunte wo. ¿Wan wu ne o musse hi un du?”

* **Bqr-ús eer:33** 8:33 Hyen komo: Mati 3:9; Ruka 3:8. † **Bqr-ús eer:48** 8:48 Yahuda-ne ye ro n-me un Judiya à, ye con ya-o-Samariya á. Ye m-hyan unze ya-o-Samariya peneg men-ut jaas-to, ye hun-ne 'yare à, ye nap bo a m-guw mo Shir á. Kap to ka reeb-to.

⁵⁴ Yeso shasuru ye, “Me con seps un hi un de á. Seps-mo un hi un de, a gu koyan á. Tato re, wu ro wan-seps-m re, wu no m-zee unze Shir no à. ⁵⁵ No nap wu á. Me ne, um nepse wu. Me ro zeege unze me nap wu á, um roa warag wa-ut-bo untun no. Amba um nepste wu. Me ne tomso un nom o-dorotte un ma-to un wu ne. ⁵⁶ Ko-ya-n-ga no **Ibrahi** wu nomog o-zak deen da-o Shir rure wu rii-yo um he m-nom à da-o me haane. Nomog sa o zee wu hyanag yo ne komo, wu nomuru o-zak.”

⁵⁷ Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne shasuru wu, “Har m-moka, wo un goshi woq us-hak kwooz-ut yoor us-op [50] á, ¿woa zee o hyanag **Ibrahi**?”

⁵⁸ Yeso zeeru ye, “Me no m-rure o-nip, cin ba a un makt **Ibrahi**, ‘Um ro kon.’‡ ” ⁵⁹ Bo Yeso zette kaáne à, ye ruuru, ye motrunté ut-ta'ar, ye jirit wu. Yeso wukuru, wu arguru m-ru un **Pyo-o Shir**.

Bor-ús jero

Yeso upste yish-ye un net wu a mate ko-po à

¹ Yeso ro m-arag, wu hyanuru net-wu a mate ko-po à. ² Yan-neke-mo un wu cituru wu, “Wa-us-Nap, ¿wan wu ne nome **ur-ba'as** a met ka net-wu ko-po? ¿Wu wu o? ¿Ko yan-mat-o un wu?”

³ Yeso shasuru, “Remen ka net-wu, ko tato un wu ye nom **ur-ba'as** á, se de remen a kututé hun-ne nom-mo Shir be-de un wu. ⁴ Se um nomog yo Tato re tomne me m-nom à, cin ur-ho ne. Tet-m roon, da-o net a hoks nom un rii á. ⁵ Bo um ro un hono o-dak à, me wu ro cecas-mo un hono o-dak.”*

⁶ Bo wu rurete kaáne à, wu copsuru m-ta n-dak. Wu wurguru m-hu, wu sukuru mo ko-po un yish. ⁷ Wu zeeru wu, “Neke, o sapt un kaw-o o-Sirom.” (Ka jin-de, de ro a un “tomonte.”) Kom-de ka, wu nekuru, wu sapturu, wu muunuru, wu ro un hyan-o un wu cas cas.

⁸ Yan-bor-se un wu, un ye nape wu ne n-ga, wu zee us-kon à, ye zeeru, “¿Ka net-wu wu ka ro'e m-she'et un cow, wu ro us-kon á?”

⁹ Ye ken ye zeeru, “Wu wu.”

Ye ken ye zee, “Ay, se de wu sha'ag wu.”

Wu ne, wu senguru m-zee, “Me wu.”

¹⁰ Ye zeeru, “¿Re o nome yish ru upsute?”

¹¹ Wu shasuru, “Ka net-wu, wu a m-zee Yeso à, wu wu wurge hu-mo n-dak, wu sukuru me un yish. Wu zee um neke reeno kaw-o o-Sirom um sapt. Um nekuru, um sapturu, um kumuru o-hyan.”

¹² Ye zeeru wu, “¿Ke ne o wu ro?”

Wu zeeru ye, “Me nap á.”

Parisa-ne cekerte ma-to un net-wu a upse yish á

¹³ Ye heeturu **Parisa**-ne net-wu a upse yish à. ¹⁴ Un **Ho-de ur-Wuwe** de komo Yeso wurge m-hu, wu upsute wu yish. ¹⁵ **Parisa**-ne cituru wu bo a nome wu kumut o-hyan à. Wu zeeru ye, “Hu-mo n-dak mo wu wurge à, mo mo wu suke me un yish. Um sapturu, um hyanuru cas.”

¹⁶ Remen kaáne, ye ken **Parisa**-ne ye zeeru, “Ka net-wu, be-de Shir o wu ro á, remen wu ku ho-de Shir zette a wuwe un de á.”

Ye ken ye zeeru, “¿Re ne o ko-wa-**ur-ba'as** he nap un nom un rem-se ut-hyat kaáne?”

Ma-ut sunutu ye o ka.

‡ **Bor-ús eer:58** 8:58 Hyen komo: Rwuu 3:14. * **Bor-ús jero:5** 9:5 Hyen komo: Mati 5:14; Yoha 8:12.

17 Ye ja'asuru m-cit un ko-po, "Wo ne, zya o hyane mosse un wu ne wo wu a upse yish à?"

Wu zeeru, "Wan-rwor un Ma-to Shir wu."

18 Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne, ye sher hur-de un ye unze ko-po-wu ro'e n-ga á, komo ne wu kumuru o-hyan m-moka á, har ye agburu tat-ne ye un wu. 19 Ye cituru ye mate wu à, "¿Wu ka wa no wu, wu a zee unze a un mat wu ko-po? ¿To, re o ka un ya wu hyente m-moka?"

20 Tat-ne ye un wu shasuru, "Te nak wu ka wa te wu komo ko-po-wu a mate wu. 21 Amba bo a nome wu kumut o-hyan à, te nap á. Te nap ma wu upse yish-ye un wu á. Cit no wu. Ai, wu bo'ossute m-rwor un hi un de un wu." 22 Tat-ne un wu un rwor kaane remen gyer-o un Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne. Remen n-ga ne, Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne ye gekse unze kap bon net-wu zee, "Yeso ro **Kiristi** wu Shir tomne à," a ruut wu un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, wua do m-muun á. 23 O hante tato un wu ne zet, "Wu bo'ossute. Cit no wu."

24 Sek-ye un **Parisa**-ne ja'asuru agbe un ka net-wu wu ro ut-po n-ga à. Ye zeeru wu, "Ya Shir m-seps, o rur o-nip.† Te de te nepste ka net-wu **ko-ya-ur-ba'as**-wu."

25 Wu zeeru ye, "Ko **ko-ya-ur-ba'as**-wu, me de me nap á. Rii gaan-yo um nape à, n-ga me ko-po-wu, m-moka komo me m-hyan."

26 Ye zeeru wu, "¿Ya wu nomu wo ne? ¿Re o wu nome wu upsutu wo yish?"

27 Ko-po shasuru ye, "Um russute no. No hoge á. ¿Remen yan o no cunte m-hoge tomso? ¿Ko no un cen no, no un con o no warag yan-neke-mo un wu?"

28 Ye he'enuru wu ut-reeb. Ye ro wu m-zee, "Wo wu de ro wan-dor-o un ka net-wu, te yan-dor **Mosa** ye. 29 Te nepse Shir nomog ut-ma un **Mosa** ne, amba wu ka, te nap be-de wu rwuune á."

30 Ka net-wu shasuru ye, "Caane hyat-to ka! No nap be-de wu rwuune á, amba ne wu upsussute me yish! 31 A nepste, Shir ro un rege un ya-ut-**ba'as** ut-to á. Amba kap wu hoge gyer-o Shir à, wu ro un nom un rii-yo Shir zee à, Shir ro wu m-hoge. 32 Cin da-o Shir takne nom un hono o-dak à, a tak m-hoge net-wu upse yish-ye un net-wu a mate ko-po á. 33 A rotte unze ka net-wu, be-de Shir o wu rwuune á, yatt-yo wu roa hoks m-nom á."

34 Ye shasuru wu, "Wo wu a mate n-me un comb-o ut-**ba'as** à, zyan yo ne o he na m-rure?" Ye yanuru wu be-de un ye.

Po-to un yish-ye o-kukt

35 Bo Yeso hogute unze ye yanag ka wu a upse yish à, wu hyanuru wu. Wu zeeru, "¿O shereg hur un du un **Wa-wu un net** ko?"

36 Wu shasuru wu, "Gos-wu, ruru me wu, wu ro à, um sheret hur un de be-de un wu."

37 Yeso zeeru wu, "Ai, o hyanag wu. Wu wu ro ut-ma un wo ne."

38 Wu zeeru, "Wan-Koyan, um shereg hur un de be-de un du." Wu kwukturu un co-o un wu.

39 Yeso zeeru, "Me un cowon un hono o-dak, remen um piishté hun-ne ye un hono o-dak ut-ma. Um haante remen ye ro m-hyan á, ye hyenet, komo ye ro m-hyanu ne à, ye waragte po-ne."

40 Ye ken **Parisa**-ne ye ro mosse un wu ne. Bo ye hogute kaane à, ye zeeru, "¿Wata po-ne ye te ro'e?"

† **Bqr-us jero:24** 9:24 'Ya Shir m-seps = Ruru o-nip! Hyen: Josu 7:19.

41 Yeso zeeru ye, “Ai, u rotte unze po-ne ye no ro, **ba'as-ut** no roa ma'as be-ur no á. Amba bo no zee no m-hyan à to, **ba'as-ut** no ro kane timb.”

Bor-ús op

*Sha-mo ut-ma mo un
wa-ur-gut un kur-o un ca-ne*

1 “Me no m-rure o-nip, net-wu cuwe so un ish-o un kuke-o un ca á, wu daanuru raag-o ur-hek, ka net-wu ko-hyow-wu, ko-wa-ur-kwup. 2 Net-wu cowne ne so un ish à, wan-gut-de un ca wu. 3 Wan'er-de un ish wu ro wu m-tikse. Yege-ca komo ne ye ro un raag ut-to un cor-o un wu. Wu ro un aag un jin-to un ca-ye un wu, wu ruut ye n-do. 4 Wu ruuse kap ye ma un wu n-do, wu gaaru co-o un ye. Komo ca ro un dond un jim-de un wu remen ye nepste cor-o un wu. 5 Yea dore wu ro ko-hamat á. Se songon-mo un wu ye hette, remen, ye nap cor-o un wu á.”

6 Yeso nomute ye sha-mo ut-ma, amba ye nap ka ma-to á.

Yeso wu ro wa-ur-gut-wu o-nip

7 Remen kááne Yeso zeeru ye, “Me no m-rure o-nip me wu ro ish-o un kur-o un ca. 8 Kap wu ba'e me m-woon be-de un ca à, ko-hyow-wu, wan-kwup-de un hun-ne. Amba, ca ro m-was un wu ne á. 9 Me wu ro ish. Kowan net-wu cowne be un de, man gu wu. Wua she'et sasa, wu kum ut-re. 10 Ko-hyow ro m-haan temb rem ur-hyow, ur-ho ne m-naas ne. Me un haan, remen hun-ne kumut hoog-m shiishe.

11 “Me wu ro wa-ur-gut-wu o-nip. Wa-ur-gut-wu o-nip komo wu ro un ya'as un hoog-o un wu remen ca-ye un wu. 12 Wa-ur-guwus wan-gut-de ur-bon wu á. Ca tomso, ye ma un wu ye á. Da-o wu hyene o-dur, wu ho'osuru ca. Wu arguru m-som, wu guut hoog-o un wu. Dur-o shipuru ye ken be-de un ye. Ye kuse à, ye cakkuru un hon un hon. 13 Wu wa-ur-guwus, wu ro m-was un ca ne á.

14 “Me wu ro wa-ur-gut-wu ur-bon. Um nak ye ma re. Ye ma re komo ne, ye nepse me. 15 Bo Tato-o nape me à, ka bo-se ne o um nape wu. Men ya'as un hoog re remen ca re.* 16 Me un ye ken ca-ye ne ye ro un o ka kur-o á. Se um hantute ye. Yea hoge cor re. Ka da-de, yea she'et kur-o gaan, wa-ur-gut wan-gaan. 17 Remen kááne o, Tato re waste un me ne remen mar-mo um he'e, remen um ineté komo à. 18 Yatt-wu he rumus un hoog re á, amba un con-m re o um hette mo m-ya'as. Me o-cow ne, um ya'aste mo. Me o-cow ne komo yo um hette mo m-deken à. Tato re zee um nom kááne.”

19 Komo ma-ut sunuru be-de un sek-ye un **Yahuda**-ne remen ma-ut Yeso. 20 Hun-ne ut-moor ne be-de un ye zeeru, “Ai, wu ro un **ya-ut-kot** ne. Ko-wa-o-zungo wu. ¿Remen yan o notte wu m-ke'e ut-to?”

21 Ye ken ye zeeru, “Ka ma-to hwaa, ma-to un **ya-ut-kot** to á. ¿Ya-ut-kot ro ur-beeb ne, ye upste yish-ye un ko-po?”

Sek-ye be-de Yahuda-ne yagute Yeso

22 Da-o o-huw o, **Yahuda**-ne ro un **Biki-o m-Baks un da-o a dotte tiks un Pyo-o Shir** o-Urusharima à. 23 Yeso ro m-arag un sak-o **Suremanu un Pyo-o Shir**. 24 Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne rigumsuru wu. Ye zeeru wu, “¿Har de ke ho-de o te he yage o ryegen? Urege wo wu **Kiristi**, o ruru te o-nip cas.”

* **Bor-ús op:15** 10:15 Hyen komo: Mati 11:27; Ruka 10:22.

²⁵ Yeso shasuru ye, “Um rússutu nò, amba nò sher á. Rem-se út-hyat se me m-nòm à, me m-nòm un beeb-ur Tato re. Se rò me m-su'e. ²⁶ Amba nò, nò dek ma-ut re á, remen nò n-me un ca re á. ²⁷ Ca re ye rò un raks un cor re. Um nepste ye. Ye rò me tomso ne m-dore. ²⁸ Me ye m-ya un hoog-o ba m-ta. Yea sabre á, har da-o ba m-ta. Wan-rumus-mò un ye rò kon un kom-ut re á. ²⁹ Tato re wu ya'ase me ka ca-ye à, wu jiište kowan kap út-gos. Yatt-wu he hoks m-rumus un ye un kom-ut Tato re á. ³⁰ Un me un Tato re, gaan te rò.”

³¹ Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne dooru mot út-ta'ar, ye jirit wu. ³² Yeso zeeru, “Um kutute nò rem-se ur-bon deen se un Tato re. ¿Be-de un se ke rem-se, se ne nò hette me m-jir?”

³³ Ye zeeru, “Yanze remen rem-ús ru se ur-bon se te hette wò m-jir á, se de remen o yo'ogte Shir. Wò ka ne net-wu, amba wò m-mus un hi un du Shir.”†

³⁴ Yeso zeeru ye, “Gense to rò n-me un **karamsa**-o nò. A zee Shir nomog út-ma un ye ken sek-ye ye un hun-ne ye ne, wu aaguru ye 'yege-shir.'‡

³⁵ To, a nepste Ma-to Shir to rò o-nip ba m-ta. Komo Shir ak ka hun-ne ye 'yege-shir,' ka hun-ne ye wu ya'ase Ma-to un wu à. ³⁶ Me wu Shir daage à, wu tomòn un hono o-dak à, ¿Ya nò hette m-zee um yo'ogte Shir remen um ak hi un de '**Wà-wu Shir**'? ³⁷ Urege me m-nòm bò Tato re rò m-nòm á, to, nò jar nò sher hur-ut nò un me á. ³⁸ Amba urege ne nò hyanag me m-nòm bò Tato re rò m-nòm à, ¿remen yan o nò sherte hur-ut nò un me ne á? Kò gon senge-mò me m-nòm à, mò bò'ossute nò nept m-sok ne, unze Tato re rò be un de, me komo ne be-de o-Tato.” ³⁹ Ye ja'asuru m-senge, ye shipt wu. Wu possuru un kom-to un ye. Ye hoks wu m-bop á.

⁴⁰ Ka da-de ne, wu dooru m-warag un pesto-de un Roog-o o-Joda be-de **Yohana** takne yo'os un hun-ne n-me m-hò à. Wu she'eturu kane.§ ⁴¹ Hun-ne haanuru be-de un wu út-moor ne. Ye dekururu m-zee, “Nip-o, **Yohana**, wu nom se ken rem-se út-hyat se har wu kututu na Shir ye tomne wu á, amba ma-to wu ro m-rwor mosse un ka net-wu ne à, nip-o.” ⁴² Káne o hun-ne út-moor ne shere hur-de un ye be-de un wu.

Bqr-ús op o-gaan

Yeso 'yonste Razarus

¹ Wu ken net-wu jin-de un wu Razarus rukt gom. Wu she'ette un bò-o o-Betanya, mosse un **Meri** ne un hen un wu Marta.* ² Ka **Meri**-wu, wu wu hokme Gos-wu m-now mò m-shi'igin us-na. Wu sokmuru mò un hi-se un hi-de un wu. To, de ken hò-de Razarus ruturu gom.† ³ Ka ne'a-ne ye, sek-ye ne un wu ne tomuru be-ur Yeso, ye zeeru, “Gos-wu, ka net-wu, wu o rò m-was un wu ne à, wu hoge m-rerem á.”

⁴ Bò Yeso hogute káne à, wu zeeru, “Ka gom-o, gom-o m-mar o á, remen a sekemsute Shir o, a sekemse tomso ne **Wà-wu Shir**.” ⁵ Yeso ro un was un Marta ne un **Meri** ne, Razarus wu. ⁶ To, bò wu hogute Razarus u hoge m-rerem á, wu rewuru hò-ut yoor.

⁷ Ka da-de, wu zeeru yan-neke-mò un wu, “A warag nò dak-o o-Judiya.”

⁸ Yan-neke-mò un wu ye zeeru, “Wa-us-Nap, un ka hò-to sek-ye‡ rò un hoob-o ye jirit wò, ¿o dooru m-warag reeno komo?”

† **Bqr-ús op:33** 10:33 Hyen komo: Rewi 24:16. ‡ **Bqr-ús op:34** 10:34 Hyen komo: Bong 82:6.

§ **Bqr-ús op:40** 10:40 Hyen komo: Yoha 1:28. * **Bqr-ús op o-gaan:1** 11:1 Hyen komo: Ruka 10:38-39. † **Bqr-ús op o-gaan:2** 11:2 Hyen komo: Yoha 12:3. ‡ **Bqr-ús op o-gaan:8** 11:8 Yahuda-ne.

⁹ Yeso shasuru, “¿Rwuun-mo ur-ho un 'hebe-mo un de ne taase ur-ho o ka ka? Bon wu ro ur-hew m-how à wu ro m-ma'as ut-pukse á, remen wu ro m-hyan cas. ¹⁰ Amba bon wu ro ur-hew m-tet à wua ma'as ut-pukse remen cecas-m ro kon á.”

¹¹ Bò wu rurte kááne à, wu dooru m-zee, “Wan-yen na Razarus ro m-rew, amba me m-ha m-'yons wu.”

¹² Yan-neke-mo un wu zeeru wu, “Gos-wu te, urege de unze rew-mo kwosu wu, ai, moa pyesse.” ¹³ Ye napu ne unze, ma-to un mar-m Razarus Yeso rotte á. Ye dekuru unze rew-mo wu rotte.

¹⁴ Remen kaane Yeso ruru ye cas, “Razarus mereste. ¹⁵ Me o-zak bo me rokne káne be-de un wu á, remen no sheret. Amba a neke no be-de un wu.”

¹⁶ Se Toma, wu a m-zee ko-Pese à, wu zeeru or un wu ne, “A neke no un cen na no a meret no mosse un wu ne.”

Yeso ya'ag ka ne'a-ne ye jaab-o ut-men

¹⁷ Bò Yeso woote à, wu 'woss Razarus nomoste ho-ut nass un saag. ¹⁸ O-Betanya yow yow o-Urusharima ne o, o ro untun mer-ut yoor [kiromita 3]. ¹⁹ **Yahuda**-ne haanuru ut-moor ne. Ye haante remen ye gasté Marta ne un **Meri** gas-de un mar-m hen un ye. ²⁰ Bò Marta hogute unze Yeso roon à, wu haaru wu m-gonte. **Meri** daaguru wu she'et o-hur.

²¹ Bò wu go'one un Yeso ne à, Marta zeeru Yeso, “Gos-wu, wo rokote, heno te Razarus wu roa mer á. ²² Amba ko m-moka um nepste koyan o kone be-de Shir, wua nomo wo.”

²³ Yeso zeeru wu, “Heno ru a inusse komo.”

²⁴ Marta zeeru wu, “Um nepste wua inusse ine-mo m-margan ne ho-de ur-kom.”

²⁵ Yeso zeeru wu, “Ai, me wu ro ine-mo un margan-ne. Me wu ro hoog. Net-wu shere hur-de un wu un me à, ko wu mer, wua inusse. ²⁶ Net-wu ro ne un hoog ne à, wu shere hur-de un wu be un de à, wu he de m-mar á har da-o ba m-ta. ¿Wo Marta wo m-sheer un ma-ut re?”

Yeso 'wonog

²⁷ Marta zeeru wu, “Oho, Gos-wu, um sheruste hur un de, wo ro **Kiristi, Wà-wu Shir** wu a tomne un hono o-dak à.”

²⁸ Bò Marta rurte kaane à, wu haaru, wu agnuru sek-wu un wu **Meri**. Wu ruru wu us-har, wu zeeru, “Wa-ur-Yoos na haante. Wu ro un eeg-us ru.” ²⁹ **Meri** ne komo, bo wu hogute kááne à, wu inuru hor-m-hor, wu kawuru be-de Yeso ro à. ³⁰ Yeso un go woon o-bo tokon á. Har m-moka wu ro be-de Marta gonte wu à. ³¹ Hun-ne ro be-ur **Meri**, o-hur ye ro wu ur-gas à, ye hyanuru wu inute hor-m-hor, wu ruuru. Ye doruru wu, ye ro o-gwot ye zee un saag o wu heye wu unut.

³² **Meri** wooru be-de Yeso ro à. Bò wu hyente Yeso à, wu heeru un na-se un wu. Wu zeeru Yeso, “Gos-wu, u rotte unze o rokon káne hen te roa mer á.”

³³ Bò Yeso hyente wu ro us-'won à, **Yahuda**-ne tomso ne ye haane mosse un wu ne à, ye ro us-'won. Men-ut naasuru wu. ³⁴ Yeso zeeru ye, “¿Ke ne o no jokú wu?”

Ye zeeru Yeso, “Gos-wu, haan o gut.”

³⁵ Yeso 'wonuru.

³⁶ Remen kááne hun-ne zeeru, “Gwot bo wu wasse un wu ne à!”

³⁷ Ye ken ye be-de un ka hun-ne ye zeeru, “¿U nom te ka, ka net-wu, wu ka upse yish-ye un ko-po á? ¿Wu roa hoks wen un Razarus m-mar á?”

Yeso 'yonstę Razarus út-marimar

³⁸ Yeso dooru hyan ur-'won un men-to un wu. Wu woönuru un saag. Ka saag-o ne pak-o út-ta'ar o un o ken ta'ar-o a tige un ish-o un o. ³⁹ Yeso zeeru, "Dos no ka ta'ar-o."

Marta, wu sek-wu un wu mare à, wu zeeru, "Gos-wu re, wua nomos wus m-moka, remen ho-ut nass to ka wu caane bo m-mar."

⁴⁰ Yeso zeeru, "¿Me ruru wo o á, um zee wo sher hur un du un me ne, woa hyen seps-mo Shir à?"

⁴¹ Ye dossuru o-ta'ar. Yeso dassuru ur-hi n-ton. Wu zeeru, "Tato re, um bomog wo remen o regute me ut-to. ⁴² Um nepste ko da un ke o ro me un ke'e ut-to. Amba me un rwor remen hun-ne ye ro kane eso eso à, remen ye sheret hur-de un ye unze wo wu tomnu me."

⁴³ Bo wu rurte kane à, wu 'yonsuru us-cor deen, wu zeeru, "Razarus, rwuun!" ⁴⁴ Wu mare à wu argu m-rwuun, na-se un wu ut-kom ne gegurse un wa-de o-gund, co-o un wu yeresse un gund-de un duk.

Yeso zeeru, "Us no wu, wu arag!"

A nomute Yeso geeg-de ut-yage (Mati 26:1-5; Mark 14:1-2; Ruka 22:1-2)

⁴⁵ Ka **Yahuda**-ne ye dore **Meri** be-de un saag à, ye hyang rii-yo Yeso nome à, moor-to un ye sheru hur-de un ye un wu. ⁴⁶ Amba ye ken ye be-de un ye arguru m-ha be-de un **Parisa**-ne, ye ruru ye rii-yo Yeso nome à. ⁴⁷ Remen kane Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne ne ye aaguru **Morog-de un Sek-ye** remen ye piishte ut-ma.

Ye zeeru, "¿Ya un yo ne a no m-nom? Gwot no saw-to ut-hyat to wu ro m-nom à! ⁴⁸ A yage wu kane, kowan wua sher ur-hur un wu. **Roma**-ne a haan, ye sabarse hun-ne na un **Pyo-o Shir** ne un dak-o na ne."

⁴⁹ Amba wan-gaan be-de un ye, wu a m-zee Kepas à, wu wu ro ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un ka hak-o, wu zeeru, "No de no nap to no m-rwor á ⁵⁰ ¿No m-gwot á? Ai, jiishtu no wan-gaan mer otte kap mo un hun-ne merme à."

⁵¹ Yanze remen con-mo un wu o wu rurte kane á, se de untun wu ro ko-Gwomo-wu un kon-se Shir à, Shir un kute wu, wu rur ka ma-to wu zee Yeso a mer remen **Yahuda**-ne. ⁵² Yanze ne remen **Yahuda**-ne un hon-de un ye á, amba remen wu morgunsute yakar-ye Shir ye ro cakarse ko kene à, ye she'ete kang-o gaan.

⁵³ Bo un ka ma-to un ka ho-de, ye tooru ut-hun remen ye hoot Yeso. ⁵⁴ Remen kane, Yeso do m-rwuun ur-buk cas be-de un **Yahuda**-ne á. Amba wu inuru kane, wu nekuru un dak-o ro o-zang à. Wu cowuru un o ken bo-o o a m-zee o-Eparam à. Wu she'eturu kane un yan-neke-mo un wu ne.

⁵⁵ A kane, **Biki-o m-Pas** o un he de m-woon. Hun-ne ut-moor ne ye haaru o-Urusharima remen ye kooste hi un de un ye ye she'ete ba m-kukop rii-yo **Biki-o m-Pas** woonte. ⁵⁶ Ye zeeru hoob-o Yeso, ye ro eso eso un **Pyo-o Shir**. Ye m-zee, "¿Ya un yo ne no hyane? ¿Wu roon o-biki?" ⁵⁷ Hun-ne ma'asu hoob-o Yeso, remen Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne ne ye rwo'og unze bo un wu hyane be-de Yeso ro à, wu haan, wu rur, ye shipt wu.

§ **Bor-ús op o-gaan:55** 11:55 Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à.

Bor-us op us-yoor

*Meri hokmote Yeso now-mo
m-shi'igin un bo-o o-Betanya
(Mati 26:6-13; Mark 14:3-9)*

¹ **Biki-o m-Pas*** kuks ho-ut cind, Yeso haanuru bo-o o-Betanya be-de Razarus ro'e à, wu Yeso 'yonse ut-marimar à. ² Ye nomuru rii-yo m-re yo m-tet remen ye hwoog Yeso ur-keer. Marta wu nome rii-yo m-re. Razarus ne ye ro m-re be-ur gaan un Yeso ne. ³ Ka da-de ne, **Meri** dekuru batta-de un now-mo m-shi'igin. Ka now-mo woog purug-de o-rita, mo **o-nardi**, komo a mosse mo un rii ne á, mo un hwor mo deen. Wu hokmuru mo Yeso us-na, wu pe'eguru ka now-mo un hi-se un hi-de un wu. Kur-o kutuksuru un m-shi'igin.†

⁴ Amba Yahudas Iskariyoti, wu ro wan-gaan be-de un **yan-neke-m Yeso** wu he m-ya'as un Yeso a ho à. Wu zeeru, ⁵ “¿Ya un yo ne wene **Meri** beeb ka now-mo, a wonge koob-ne ka hwor-ye? Ai, ka hwor-ye ro wooste guwus-de un hak.”‡ ⁶ Yahudas Iskariyoti un rwor kaane yanze remen wu ro m-was un koob-ne ne o á, se de wu ko-hyow-wu. Komo ne wu ro wan-bop-to un ba-de un hwor, wu ro ye m-ma'as m-hiw.

⁷ Yeso zeeru, “A yage **Meri**, wu un hokmo me m-now remen ho-de a he me jok à. ⁸ Ai, ko de ke da-de no mosse un koob-ne ne, amba ba ko da un ke o no he m-ma'as un me ne á.”§

A nomute Razarus geeg-de ut-yage

⁹ Da-o hun-ne hogute unze Yeso ro un bo-o o-Betanya, **Yahuda**-ne ut-moor ne ye haanuru be-de un wu. Yanze rem Yeso un hon-de un wu á, har remen ye hyenet un Razarus ne wu Yeso 'yonse be-de m-mar à. ¹⁰ Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye gamuru ut-hi ye hoot Razarus un ce un wu, ¹¹ remen un wu o **Yahuda**-ne ut-moor ne yagute dore un gwomo-ne ye un kon-se Shir. Ye shere hur-de un ye be-ur Yeso.

*Hun-ne ye o-Urusharima barkute Yeso
(Mati 21:1-11; Mark 11:1-11; Ruka 19:28-40)*

¹² Bo ish geste à, caari-de ur-morog de un ye ha ka **Biki-o m-Pas** à, hoguru unze Yeso roon o-Urusharima. ¹³ Ye deknuru jet-se o-kerem. Ye zeeru m-ru ye gontute wu, ye ro un 'yons us-cor, ye ro m-zee, “Ur-bongon be-de Shir!”* Shir huute wu nu-o so-o wu, wu haane un beeb-ur Yawe à.†

Shir huute wu nu-o so-o
wu ro ko-Gwomo-wu un **Isra**-ne à!”

¹⁴ Yeso ro m-nekne n-ton un ya o-janka bo ro gense be-de un Ma-to Shir à unze,

¹⁵ “No ya-o-Urusharima‡ taase no hoge o-gyer á,
Ko-Gwomo no wu ka roone n-ton un ya o-janka.”§

* **Bor-us op us-yoor:1** 12:1 Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à.

† **Bor-us op us-yoor:3** 12:3 Hyen komo: Ruka 7:37-38. ‡ **Bor-us op us-yoor:5** 12:5 ut-Girik: denari 300. § **Bor-us op us-yoor:8** 12:8 Hyen komo: Kara 15:11. * **Bor-us op us-yoor:13**

12:13 ut-Girik: “Hosanna!” Gom-o ut-Ibra gaan-to ut-Hun “Gu te!” Hun-ne zeeru kaane da-o ye cone m-ya'as Shir ur-bongon. † **Bor-us op us-yoor:13** 12:13 Hyen komo: Bong 118:25-26. ‡ **Bor-us**

op us-yoor:15 12:15 ut-Girik: Sihiyona. § **Bor-us op us-yoor:15** 12:15 Hyen komo: Zeka 9:9.

16 Úr-takan, yan-neke-mo un wu ro nak un kà rem-se ne á, se da-o a sepse Yeso à. Ká da-o, ye bakse unze gense ma-to un wu ro, komo to koruru kááne hond hond bo a gene to à.

17 Da-de wu aage Razarus wu rwuun un saag à, komo wu 'yonstu wu un hoog ne à, buug-de un hun-ne de ro mosse un wu ne à, ye ye rure hun-ne ka ma-to. 18 Rii-yo hante morog-ur heet gonte de un wu à yo ro, remen ye hogute wu nomog ká rii-yo ut-hyat yo. 19 Bo **Parisa**-ne hogute ya-o-Urusharima Haag ye gontute Yeso à, ye zeeru hi un de un ye, "Yatt-yo a hokse m-nom á! Ai, hono o-dak dorussute wu!"

Ye ken Girik-ne ye hok Yeso

20 Káne, be-de un ye haane ká biki-o à **Girik**-ne ro kon. Ye un haan remen ye nomoté Shir ur-bongon. 21 Ye haanuru be-ur Pirip (wu ko-wa-o-Besayada un dak-o o-Gariri). Ye konuru wu, ye zeeru, "Gos-wu, te conog hyan-o Yeso." 22 Pirip haaru, wu ruru Andarawus. Andarawus un Pirip ne haanuru, ye ruru Yeso.

23 Yeso zeeru ye, "Da-o nomoste o a hette me m-seps à, me **Wà-wu un net**. 24 Me no m-rure o-nip, go-yo o-hyo hene n-dak se yo mereste, go-o gaan-yo ro m-ma'as. Amba da-o yo potne, yo maturu deen. 25 Wan-con-to un hoog-o un káne un hono o-dak, wua taage un hoog-o ro be-de Shir à. Net-wu yage ne hoog-o un káne un hono o-dak à, wua kum hoog-o Shir o ba m-ta.* 26 Kap wu he me nome m-guw à, wu doru me be-de um ro à, káne o wu he m-she'et un cen wu. Kowan wu nomo me m-guw, Tato re a seps wu."

Yeso rworog ma-to un mar-mo un wu

27 "M-moka me un hoge un nu-se un hoog re. ¿Ya um he m-zee? ¿Um zee 'Tato re dossu me ka swo ur-koob de'? Ay, ko n-ga, me un haan remen ka da-o. 28 O-Tato, yage a hyenet sekemse-m ru." Bo Yeso rurte kaane à, a hoguru o ken cor-o n-Ton shir, o ro m-zee, "Um be'essute, um sekemsussute hi un de. Man do hi un de m-sekemse komo ne."

29 Moor-to un hun-ne ye ro kane eso eso à, ye hoguru ka cor-o. Ye zeeru, "Ai, dakar-o."

Ye ken ye zeeru, "Wu ken ko-wan-tom-wu **Shir** wu wu tepsu wu."

30 Yeso zeeru, "Rem re o no hogute ka cor-o á, se de rem no. 31 M-moka o Shir he piishe un hono o-dak ut-ma. M-moka o Shir he m-ruut un beeb-de un gwomo-to **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu ro gwomo-to un ka hono o-dak à. 32 Amba me, da-o a kame me n-ton o-kan à, remen kááne man ru hun-ne m-haan be un de." 33 Rwor-mo un wu kááne mo mo kute gon mar-mo wu hette à.

34 Moor-to un hun-ne shasuru wu, "Ro gense be-de un Takurda-o un Ma-to Shir, a zee **Kiristi** a she'et ko da un ke. To, ¿re o un ya o zet 'A kem **Wà-wu un net o-kan?**' ¿Wan wu ne ka **Wà-wu un net** wu?"†

35 Yeso zeeru ye, "M-moka ya o-da hiin kane un co, cecas-m ro mosse un no ne. Nom no ur-hew cin cecas-m ro mosse un no ne, taasu tet-mo rew no n-cow. Wu tet-m rewé à, wua hyen cow-yo m-dore á. 36 Sher no m-cecas ne da-de no ro un mo ne à, remen no waragte hun-ne ye m-cecas." Bo Yeso rurte kááne à, wu arguru m-neke, wu wukuru ye.

Koob-de m-sheer

* **Bqr-ús op ús-voor:25** 12:25 Hyen komo: Mati 10:39; 16:25; Mark 8:35; Ruka 9:24; 17:33.

† **Bqr-ús op ús-voor:34** 12:34 Hyen komo: Bong 110:4; Isha 9:7; Izik 37:25; Dane 7:14.

³⁷ Kò de rotte wu swoog ye kute un rem-se ut-hyat ut-moor ne un yish-ye un ye à, kap un kaane ne, ye sher unze wu wu ro **Kiristi** á. ³⁸ Káne o, a shoose rwor-m **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir**. Wu zee,

“Yawe, ¿wan wu ne shere un ma-ut te ne?

¿Be-ur wan o ne Yawe rwunte beeb-de un wu?”‡

³⁹ O hante, ye hokste m-sher á remen **Ishaya** doog m-zee, un de ken be-de.

⁴⁰ “Shir pooste yish-ye un ye,

komo wu hoog hur-de un ye,

taasu ye hyen un yish-de un ye,

ye nept komo un hur-de un ye,

har ye muunte be un de,

um dossutu ye po-to ur-hur.”§

⁴¹ **Ishaya** un rwor káne remen wu hyanag sekemse-m Yeso, wu rorog ma-to un wu.

⁴² Kap un koob-de un sher un hur-de un ye un wu ne, ut-moor ne be-de gos-ye ye un **Yahuda**-ne, ye shereg un wu. Amba ye es m-rwunte á, un gyer-o un taase **Parisa**-ne ruut ye un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. ⁴³ Ye juishte m-con hun-ne bum ye otte Shir bum ye à.

Gom-ur Yeso de a hette piishe un hun-ne ut-ma

⁴⁴ Yeso 'yonsuru us-cor deen, wu zeeru, “Wu shere be un de à, me wu un hon-de wu sherte á. Amba wu ro m-sher un wu tomnu me ne à. ⁴⁵ Net-wu ro me m-hyan à, wu ro m-hyan un Tato re wu tomne me un hono o-dak à.

⁴⁶ Me un haan hono o-dak remen um ye'et hun-ne m-cecas. Wu shere un me ne à, taase wu she'et o-comb á.

⁴⁷ “Bon wu hoge ma-ut re, wu dore to á, man piishe wu ut-ma á. Yanze remen um piishite hono o-dak ut-ma o um haante á, se de remen um guut hono o-dak. ⁴⁸ Net-wu yage me à, wu goks komo ne ma-ut re á, wan-piish un wu ut-ma ro kon. Ma-ut re to um rwore à, to a hette net piishe ut-ma un ho-de ur-kom. ⁴⁹ Yanze ka ma-to, ma-to un hi un de to á. Tato re wu tomne me à, un hi un de un wu, wu ya'e me cow-yo un to, un bo um he to m-rwor ne à. ⁵⁰ Um nepste ka **karamsa-o** ro na m-woot un hoog-o ba m-ta. Remen káne, kap bo un rii-yo um rwore à, Tato re zee me um rur yo.”

Bor-us op us-tet

Yeso sapte na-se un yan-neke-mo un wu

¹ A káne, da-o **Biki-o m-Pas*** ro un he de m-woon à, Yeso nepste ne da-o wooste o wu hette m-ine un ka hono o-dak o wu waragte be-ur Tato un wu, wu n-Ton à. Wu waste ye, ye ro ye ma un wu n-me un hono o-dak à, m-moka wu kutute ye bo wu wasse un ye ne à har da-o ur-kom.

² Bo ho-ur he'ebute à, Yeso ne un yan-neke-mo un wu ne ye morguru remen ye reet rii-yo m-re. **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** be'essute wu cuwuste un hur-ur Yahudas Iskariyoti wa Simon, wu ya'aste Yeso un komto un yan-yage-to un wu. ³ Yeso nepste Tato un wu be'essute wu ya'assute wu gwomo-to un ko yo ke rii-yo. Wu nepste ne be-de Shir o wu rwuune, be-de Shir o tomso ne wu he m-warag. ⁴ Wu inuru be-de wu ro tara à, wu

‡ **Bor-us op us-yoor:38** 12:38 Hyen komo: Isha 53:1 (ut-Girik). § **Bor-us op us-yoor:40** 12:40 Hyen komo: Isha 6:10 (ut-Girik). * **Bor-us op us-tet:1** 13:1 Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à.

possuru cop-o ʊn wu. Wu deknuru ʊr-bojo, wu yapuru de ʊn byon. ⁵ Ka da-de ne, wu duusuru m-ho o-jaw. Wu ma'asuru ʊn saptu ʊn yan-neke-mo ʊn wu ʊs-na. Bo wu saptute ye ʊs-na à, wu usuru bojo-de ro yepo ʊn byon-o ʊn wu à, wu sokmuru ye ʊs-na ʊn de.

⁶ Bo wu wote be-ʊr Simon Bitrus à, Simon Bitrus zeeru wu, “Wo, Gos-wu, ashi, ¿wo wu he me saptu ʊs-na?”

⁷ Yeso zeeru wu, “M-moka wo nap rii-yo me m-nom á, amba ʊjime wo neps.”

⁸ Simon Bitrus zeeru, “Ay, wo cet me ʊn saptu ʊs-na á.”

Yeso zeeru wu, “Me saptu wo ne ʊs-na á, yatt-yo nu'use me ʊn wo ne á.”

⁹ Ka da-de ne, Simon Bitrus zeeru wu, “Gos-wu, urege kaane o, na-se ʊn hon-de ʊn se o he me m-saptu á, saptu me ʊt-kom ʊr-hi ne.”

¹⁰ Yeso zeeru wu, “Zorse-o ro ʊn hoob-o m-zor komo ne á, se de sapt ʊs-na temb, remen wu be'essute wu ja'assute cas cas. No ne ja'asse ne ye, amba kap-m no o á.” ¹¹ Yeso nepste wu he wu m-ya'as à, de de wu zette kap-m no o no ro ja'asse á.

¹² Bo wu komte sapt ʊn na-se ʊn ye à, wu copuru cop-o ʊn wu. Wu warguru be-de wu ro'e tara à, wu zeeru, “¿No nepste rii-yo ʊm nomu no?”

¹³ No me m-aag ‘Wa-ʊr-Yoos,’ komo ‘Gos-wu’ no. Hond hond o ne komo. Ka bo-se o ʊm ro. ¹⁴ Bo me Gos-wu, ʊn Wa-ʊr-Yoos ne à, har ʊm saptute no ʊs-na à, depete ʊn cen no ne no sapt na-ʊs or no ne. ¹⁵ Nom no kaane remen ʊm nomutu no o-bu remen no nomot bo ʊm nomu no à.† ¹⁶ Me no m-rure o-nip, guw-ne ro m-jiish ʊn gos-ye ye ʊn ye ne á. Wan-tom komo wu ro m-jiish ʊn net-wu tomnu wu á.‡ ¹⁷ Urege no nepste ʊn kaane ne, no tomso ne m-nom o-dorotte, Shir a huu no nu so-o. ¹⁸ Kap-m no o mette á. ʊm nepste ye ʊm degre à. Kap remen a shooste ma-to ro gense n-me ʊn Ma-to Shir à, ‘Net-wu ro m-re mosse ʊn me ne à, wu ro me ʊt-yage.’§

¹⁹ “Me no m-rure m-moka cin ba ka rii-yo ʊn nom, remen da-o yo nome, no sheret me wu ro **Kiristi, Wan-Gwu** wu Shir tomne hono o-dak à. ²⁰ Me no m-rure o-nip, bo ʊn net-wu gokse wu ʊm tombe à, wu gokste me o ka. Wu gokse me ne à, wu gokste Shir o ka wu tomne me à.”*

*Yeso rworog ʊnze a ya'as wu
ʊn kom-to ʊn yan-yage-to ʊn wu*

(Mati 26:20-25; Mark 14:17-21; Ruka 22:21-23)

²¹ Bo Yeso rurte kaane à, wu hoguru ʊs-nu ʊn hur-de ʊn wu. Wu ruru yan-neke-mo ʊn wu cas, wu zeeru, “Me no m-rure o-nip, wan-gaan be ʊn no, wu ya'as me ʊn kom-to ʊn yan-yage-ʊt re.”

²² Yan-neke-mo ʊn wu gutruru hi ʊn de ʊn ye, ye nap wu Yeso rotte á. ²³ Wu ken be-de ʊn yan-neke-mo ʊn wu, wu Yeso wasse ʊn wu ne deen à, wu ro ʊn her-o Yeso. ²⁴ Simon Bitrus zeeru wu ʊs-har, “Citɔ na Yeso ʊnze, ¿Wan wu ne wu rotte?”

²⁵ Ka wu ro ʊn her-o Yeso à, wu kaksunuru, wu zeeru, “Gos-wu, ¿wan wu ne?”

²⁶ Yeso shasuru, “Wu ka, wu ʊm he m-huwe ʊr-burodi ʊm ya'as wu à.” Bo wu huute ne hwu-de ʊr-burodi à, wu ya'asuru Yahudas Iskariyoti wà Simon. ²⁷ Bo wu gokste ka hwu-de à, **ko-Gwomo-wu ʊn ya-ʊt-kot** cowuru ʊn hur-de ʊn wu.

† **Bqr-ʊs op ʊs-tet:15** 13:12-15 Hyen komo: Ruka 22:27. ‡ **Bqr-ʊs op ʊs-tet:16** 13:16 Hyen komo: Mati 10:24; Ruka 6:40; Yoha 15:20. § **Bqr-ʊs op ʊs-tet:18** 13:18 Hyen komo: Bong 41:9.

* **Bqr-ʊs op ʊs-tet:20** 13:20 Hyen komo: Mati 10:40; Mark 9:37; Ruka 9:48; 10:16.

Yeso zeeru wu, “Nom yo o cone à kyak.”²⁸ Amba ye ka ye ro un re un rii-yo m-re à yatt-wu nape rii-yo hante Yeso zeet wu kááne á.²⁹ Ye essuru unze Yeso un tom Yahudas on rem-se o-biki, ko ne wu ya'as koob-ne yo ken rii-yo, remen Yahudas wu ro un ba-de un hwor-ye un ye ne.³⁰ Tet-mo ne komo, bo wu gokste hwu-de ur-burodi à, wu arguru m-ru but.

Karamsa-o pu-o

³¹ Bo Yahudas ruute à, Yeso zeeru, “Da-o wooste o **Wà-wu un net** hette cow un seps-mo un wu à. Komo a seps Shir remen wu.³² Urege a sekemsete Shir un me, Shir a sekemse me tomso ne ha-mo un be-de un wu. Hor-m-hor o ne wu he me m-sekemse.

³³ “No yakar re rek-ye rek-ye, o-da hiin o um ro mosse un no ne. Noa hoob me, amba bo um rure Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne unze be-de um he'e à noa hoks m-ha káne á, ka o me no m-rure m-moka.†

³⁴ “**Karamsa**-o pu-o o me no m-rure. Was no un or no ne. Bo um wasse un no ne à, ka bo-se ne o un cen no ne no was un or no ne.‡³⁵ Káne o kowan he m-nap unze yan-neke-m re ye no ro, urege de unze no m-was un or no ne ne.”

Yeso ruru Bitrus wu nom she-mo un nap-o un wu

(Mati 26:31-35; Mark 14:27-31; Ruka 22:31-34)

³⁶ Simon Bitrus zeeru wu, “Gos-wu te, ¿ke co-o o he?”

Yeso shasuru wu, “Be-de um he'e à, woa hoks me m-dore m-moka á. Amba ujime kane un co hiin, woa doru me.”

³⁷ Bitrus zeeru wu, “Gos-wu, ¿remen yan o mette à hoks wo m-dore m-moka á? Ai, man ya'as hoog re rem ru.”

³⁸ Yeso zeeru, “¿Har woa ya'as hoog ru rem re? Me no m-rure o-nip, rii-yo keeg-o kiit-yo kenet, woa nom she-mo un nap-o re har so o-tet.”

Bor-ús op ús-nass

Yeso wu ro cow-yo m-ha be-de Shir

¹ Yeso zeeru ye. “Taase hur-ur no naase á. Sher no be-de Shir. No sher be un de tomso ne.² Un hur-o Tato re kuke-ut ro kon deen. U rotte káne o á, um roa ruru no á. Komo neke-mo um he'e reno um ja'asute no ur-be.³ Men neke, me ja'asunse no ur-be tomso ne, um dooru m-muun um degbuté no un be-de un hi un de remen no she'ette be-de um ro à.⁴ Be-de um he'e à, tomso ne no nepste o-cow.”

⁵ Tomas zeeru wu, “Gos-wu, te nap be-de o he'e á. ¿Re o te he m-nom te nept o-cow?”

⁶ Yeso zeeru wu, “Me wu ro o-cow, me wu ro o-nip, me wu ro hoog. Wa m-ha be-ur Tato re ro kon á, se wu donte be un de remen me wu ro o-cow yo m-ha be-ur Tato re.⁷ No ro nepstu me, no roa nep Tato re tomso ne. Amba kane un co, noa neps wu har no hyen wu tomso.”

⁸ Pirip zeeru wu, “Gos-wu, kutu te o-Tato. Bo'ossutu te.”

⁹ Yeso zeeru wu, “Pirip, honu a she'ete no cen no ne à, ¿o zeeru har m-moka wo nap me á? Ai, kap net-wu hyane me à, ai wu hyanag o-Tato. ¿Re o un ya o zette, ‘Kute te o-Tato’?¹⁰ ¿Wo sher unze me n-me o-Tato, o-Tato tomso ne n-me un me á? Ma-to um ruru no à, be un de o to rwuune á, se de be-de o-Tato o to rwuune, o ro mosse n-me ne à, o ro m-nom m-senge be un de à.¹¹ Sher unze un me un Tato re, gaan-to te ro. Urege ne no hoks

† **Bor-ús op ús-tet:33** 13:33 Hyen komo: Yoha 7:34. ‡ **Bor-ús op ús-tet:34** 13:34 Hyen komo: Yoha 15:12,17; 1Yoh 3:23; 2Yoh 5.

m-sher, remen ma-ut re á, sher nõ remen senge-mo ut-hyat mo um nome à. ¹² Me nõ m-rure o-nip, kap wu shere un me à, senge-mo me m-nom à, mo mo wu he m-nom. Har ma wu arag me, remen ha-mo um hette be-ur Tato re. ¹³ Tomso ne kap bon yo nõ kone un jin un de à, man nomo nõ yo remen a sekemsute Tato re be un de. ¹⁴ Koyan yo nõ kone un jin un de, man nomo nõ yo.”

Ess ut-ma to un haan-mo un Kukt-o Shir

¹⁵ “Urege de nõ waste un me ne, noa dore **karamsa**-ut re. ¹⁶ Me ne, man kon o-Tato, wu 'ye nõ wu ken Wa-ut-Orom wu wu he m-she'et be un nõ har da-o ba m-ta à. ¹⁷ Wu wu ro **Kukt-o Shir** wu he nõ m-kute nip-o Shir. Hun-ne ye un hono o-dak, ye hoks wu m-goks á, remen ye hoks wu m-hyan, har ye nept wu á. Nõ ne, nõ nepste wu remen nõ be-ur gaan un wu ne. Wua she'et tomso ne n-me un nõ. ¹⁸ Remen kaáne, nõ nep unze me hede nõ m-yage untun koobi-ne á. Man heesune be un nõ. ¹⁹ Ya o-da yo kuse hiin, hono o-dak o wongute un hyan-o re ne. Amba nõ ne, noa hyen me, remen me un hogg ne, nõ komo, noa nom hogg. ²⁰ Ho-de, nõ he kum un **Kukt-o Shir** à, ka ho-de o nõ he m-nap unze me un Tato re ne gaan-to te ro. Ka ho-de a warag nõ gaan. ²¹ Kap bon net-wu hoge **karamsa**-ut re, wu doru to à, wu ro wan-m-was un me ne. Wan-m-was un me ne ne, Shir a was un wu ne. Me tomso ne, man was un wu ne. Wua hyen me cas, te she'ette un wu ne.”

²² Ka da-de Yahudas (amba yanze Yahudas Iskariyoti á) wu shasuru wu. Wu zeeru, “Gos-wu, ¿ya hante ne o hette rwunte un hi un du cas be un te cot, amba wo kute hono o-dak á?”

²³ Yeso zeeru wu, “Bon wu wasse un me ne à, wua dore ma-ut re. Tato re a was un wu ne. Tea haan, te Tato re be-de un wu te she'et mosse un wu ne. ²⁴ Net-wu ro un bop un ma-ut re á, wu ro m-was un me ne o ka á. Ma-to nõ hoge un nu-o re à, ma-ut re to á. Ma-ut Tato re to, wu tomnu me à.

²⁵ “Me nõ m-rure un to ka myet, un ka da-o me be-ur gaan un nõ ne. ²⁶ Amba Wa-ut-Orom, **Kukt-o Shir** wu Tato re he m-tomon un jin un de à, wu he nõ yoose un koyan, wu baksu nõ rii-yo um ruru nõ à. ²⁷ Um yaksutu nõ gwugwu-mo ur-hur. Gwugwu-mo ur-hur mo um yaksu nõ à, yar-m re mo untun yar-mo un hono o-dak á. Taasu men-ut nõ naase á, taasu tomso ne nõ hoge o-gyer á.

²⁸ “Nõ hogussute de um zeeg men neke um dott m-muun be un nõ. Nõ wasse un me ne, noa nom o-zak remen me m-ha be-ur Tato re wu jiishe me à. ²⁹ To, m-moka um rurutu nõ cin ba da-o un woon remen da-o wone nõ sheret. ³⁰ Me hede nõ m-rure ut-ma deen á, remen wan-gwomo-to un hono o-dak roon, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**. Yatt-yo wu he ne hoks m-dos be un de á. ³¹ Amba remen hono o-dak nept unze um waste o-Tato ne, me un nom un kap rii-yo Tato re zee à.

“A ine nõ kané, da-o wooste o a hette nõ m-neke à.”

Bor-ús op ús-taan

Yeso wu ro 'wun-o o-yo

¹ Yeso dooru m-zee yan-neke-mo un wu, “Me ro 'wun-de o-yo yo o-nip. Tato re wu ro yo m-ma'as m-ja'as. ² Ko yo ke jet-yo be-de un yo, yo mate á, Tato re a kups yo. Ko yo ke yo ro ur-mat à, a ro yo m-ja'as remen yo ja'aste ur-mat deen. ³ Nõ ne, bo an ja'as un ka 'yo-yo à, ka bo-se ne o ma-ut re ja'ase hur-ut nõ. ⁴ She'et nõ kang-o gaan un me ne, me ne man she'et be

ún nọ. Bọ o-jet rọ m-mat ún yakar ún họn-de ún yo á, se de yo ro mosse o-'yo ne. Kááne ọ ún cen nọ, nọa hoks nọm ún rii á, se nọ she'ette mosse ún me ne.

⁵ “Me rọ 'wun-de o-'yo. Nọ rọ ús-jet. Bọ ún net-wu she'ete be ún de à, man she'et be-de ún wu, wua met yakar deen. Ün ya mosse ún me ne á, nọa hoks nọm ún koyan á. ⁶ Kap net-wu she'ete be ún de á, a ruut wu untun bọ a m-kups ún jet-yo ba ur-mat á. A jore, a kamas gon ka jet-se be-ur gaan. Se hu'use, a su se o-ra. ⁷ Amba urege unze nọ she'ete be ún de, ma-ut re komo, nọ gokste to, to, kon nọ koyan, a nomu nọ yo. ⁸ Ka bọ-se ne ọ ka an sekemse ún Tato re urege nọ ur-mat deen. Ka bọ-ọ tomso nọ he m-kute unze yan-neke-m re nọ rọ.

⁹ “Bọ Tato re wasse ún me ne à, ka bọ-se ne ọ um wasse ún nọ ne. To, she'et nọ be-de ún was-m re. ¹⁰ Urege de unze nọ o-dorotte ún **karamsa**-ús re ne, man kutu nọ was-m re, bọ um dore ma-ut Tato re à, komo um she'ete n-me ún was-mo ún wu. ¹¹ Me ún rure nọ ká rem-se remen zak-o re she'ete ún nọ ne, komo zak-o nọ waragte shiishe. ¹² **Karamsa**-o re ọ unze nọ was ún or nọ ne, bọ um wasse ún nọ ne à.* ¹³ Was-mo jiishe be-de ún hun-ne à, mọ rọ: net ya'as hoog-ọ ún wu remen nay-ne ye ún wu. ¹⁴ Nọ nay re ne ye nọ rọ urege nọ nomog o-dorotte ún ma-ut re ne to um ruru nọ à. ¹⁵ Man do nọ m-aag guw-ne á, remen ko-guw-wu nap men-to ún wan-hur-ọ wu á. Amba me nọ m-aag nay-ne re, remen um rurutu nọ kap rii-yo um hogne be-ur Tato re à. ¹⁶ Nọ ye daage me á, me daage nọ. Um rwo'og nọ he nọ met yakar rem re, yakar-ye he komo m-she'et har da-ọ ba m-ta à. Ka da-ọ a 'ye nọ kap ọ ún rii-yo nọ kone n-me ún jin ún de à. ¹⁷ Remen kááne, um zeege: Was nọ ún or nọ ne!”

Yage-to ún hono o-dak he yan-dor à

¹⁸ “Urege hono o-dak yagutu nọ, nọ baks unze me wu ọ ba'e m-yage rii-yo ọ yagutu nọ. ¹⁹ Nọ rotte yan-hono-o-dak, ye roa cun nọ. Amba remen nọ yan-hono-o-dak ye á, tomso ne me daage nọ ún hono o-dak, ọ hante yan-hono-o-dak yagutu nọ. ²⁰ Baks nọ ma-to um rure nọ à, unze ko-guw rọ m-jiishe ún wan-hur-ọ ún wu á.† Ye rangsute me, ka bọ-se ne ọ ye he nọ m-rangse ún cen nọ ne. Ye ro dorute ma-ut re, ye roa dore ut-ma nọ.‡ ²¹ Yea rangsu nọ kááne remen jin ún de, remen ye nap net-wu tomne me á. ²² Me ro haante, um nome ye ut-ma á, ye roa nep **ba'as-to** ún ye á. Amba ún haan-m re yett be-de m-posse be-de ún **ba'as-to** ún ye á. ²³ Wu yage me à, wu yagute Tato re ma. ²⁴ A ro zeege me nom ka rem-se ut-hyat se, se net take m-hyan á, **ba'as-ur** rọ roa bup ye á. Amba m-moka ye hyeneste rem-se um nome à, amba myet ún kááne ne, ye yagutu me ye yage komo Tato re. ²⁵ To, to ún nọm kááne remen a shooste ma-to rọ gense n-me ún Ma-to Shir à unze, 'Ye ún yage me ba ut-ma.'§

²⁶ “Baks nọ unze Wa-ut-Orom a haan, wu um he nọ m-tomne, rwuun-mo ún be-de o-Tato à. **Kukt-o Shir** wu he m-rwuun be-de o-Tato à, wu he nọ m-kute o-nip à, wu he nọ wan-swọ-ús. ²⁷ Nọ ún cen nọ ne, ya yan-swọ-ús re ye, remen cin ur-takan ún senge-m re káne, nọ mosse ún me ne.

* **Bqr-ús op ús-taan:12** 15:12 Hyen komo: Yoha 13:34; 15:17; 1Yoh 3:23; 2Yoh 5. † **Bqr-ús op ús-taan:20** 15:20 Hyen komo: Yoha 13:16. ‡ **Bqr-ús op ús-taan:20** 15:20 Hyen komo: Mati 10:24; Ruka 6:40; Yoha 13:16. § **Bqr-ús op ús-taan:25** 15:25 Hyen komo: Bong 35:19; 69:4.

Bor-ʊs op ʊs-cind

¹ “Men ruru nɔ ka ma-to remen taase nɔ nɔ egé á. ² Yea ruut nɔ un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. Nip-o da-o roon o ye hette nɔ m-ho à, ye hyene ye zee Shir-o ye ro m-nome ur-seke. ³ Yea nom kááne komo remen ye nap o-Tato ko me á. ⁴ Men ruru nɔ kááne remen da-o ka rem-se kore, nɔ baksté unze um be'este um nekste nɔ ut-to.

Senge-mo un Kukt-o Shir

“Me ruru nɔ ka rem-se cin n-ga ne á, remen me mosse un nɔ ne. ⁵ M-moka ne, men warag be-de un wu tomne me à. Kap un kááne ne, n-me un nɔ yatt net-wu citu me be-de um he'e á. ⁶ Amba men-ut naasutu nɔ deen remen um rurutu nɔ ka rem-se. ⁷ Kap un kááne ne, me nɔ m-rure, nip-o: jiishte nɔ ne komo um neke. Me neke á, ka Wa-ut-Orom wu a haan be-ur nɔ á. Me neke ne, man tomon wu be un nɔ. ⁸ Da-o ka Wa-ut-Orom wu haane, wua kute hun-ne ye hono o-dak unze barag-se un ye mosse **ur-ba'as** ne hond hond se ro á. Komo Shir wu ro kashi. Wua baksu ye ma-to un piish ut-ma to Shir tomso ne. ⁹ Wua kutu ye unze ye nomog **ur-ba'as** remen ye yagute m-sheer be un de. ¹⁰ Barag-se un ye hond hond o se ro mosse un kashi ur-she'et ne á, remen me m-warag be-ur Tato re. Noa hyen me komo á. ¹¹ Wua kute ye unze barag-se un ye hond hond o be-de un ma-to un piish ut-ma á, remen a komoste piishe un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-ko** ut-ma. Ka ko-Gwomo-wu wu ro wan-gwomo to un ka hono o-dak o.

¹² “Um ro'suru ut-ma ne deen to um he nɔ m-rure à tokon, amba noa hoks to m-dek m-moka á. ¹³ Da-de **Kukt-o Shir** haane, Wa-ur-Yoos de o-nip, wua doruttu nɔ be-de o-nip. Wu ro un he de nɔ rure ut-ma be-de ut-gwomo á. Wu ro un he-de m-zee ko rii, se de kap to wu hoge be-de Shir à, to to wu he m-rwor. Wua ruru nɔ rem-se he m-takan à. ¹⁴ Wua sekemse me, remen ma-ut re to wu he nɔ m-hi'e à. ¹⁵ Kap yo ro be-de o-Tato à, yo ma re yo. O hante um zeet **Kukt-o Shir** wua goksunu ye um ruru wu à, wu ruru nɔ un ce nɔ.”

Naase-mo ut-men a warag o-zak

¹⁶ “Man nekusse tokon, amba ujime kanu un co hiin noa hyenes me.”

¹⁷ Ye ken yan-neke-mo un wu ne ye cituru hi un de un ye, ye zee, “¿Yan yo ne ro barag-se un wu, wu zeet, ‘Man nekusse tokon, amba ujime noa hyenes me’? ¿Ya hante komo wu zeet um ro m-ha be-de o-Tato?”

¹⁸ Ye ma'asuru m-zee, “¿Yan yo ne wu barage wu zeet kanu un co hiin? Ay, a nap ma-to wu ro m-rwor á.”

¹⁹ Yeso nepste ye conog wu m-cit, wu zeeru ye, “¿No o hoob-o m-nap un ma-ut re be-ur or nɔ ne remen um zee unze, ‘Man nekusse tokon amba ujime kanu un co hiin noa hyenes me’? ²⁰ Me nɔ m-rure o-nip, noa unus, amba hono o-dak a nom o-zak. Nɔ ne, noa nom naase-mo ut-men, se de naase-mo un men-ut nɔ moa warag o-zak. ²¹ Da-de ne'a ro un 'yong-se o-mat, wu ro un hyan ur-koob deen remen da-o o-mat woosunte wu. Amba da-de wu messe wan-yaar-wu un wu à, wua do m-baks unze wu swoog ur-koob á, remen o-zak o wu mette wan-yaar un hono o-dak à. ²² Ka bo-se o, nɔ un cen nɔ ne, m-moka nɔ un naase-mo ut-men ne. Amba a dos nɔ m-hyende. Ka da-de ne o men-ut nɔ he nom o-mok puu untun ut-gwere o-zak. Yattu ne wu he rumus un zak-o nɔ á. ²³ Ho-de nɔ he kum un **Kukt-o Shir** à, ka ho-de ne nɔ he m-wuwe un cot-ʊs re ne remen koyan a kutu nɔ yo cas un co-o nɔ. Me nɔ m-rure o-nip, koyan yo nɔ kone o-Tato un beeb-de un jin un de, wua 'ye nɔ yo. ²⁴ Har m-moka nɔ un goshi kon rii un beeb un de á. Kon nɔ, noa kum remen zak-o nɔ shiit cengceng.”

Yeso reeg ur-ho hono o-dak

²⁵ Yeso dooru út-ma un yan-neke-mo un wu ne ne. Wu zeeru ye, “Kap ka ma-to men ruru no to riig-m-riig un sha-mo út-ma ne. Da-o roon o metté a ruru no út-ma riig-m-riig á, se de um ruru no ma-to o-Tato cas cas. ²⁶ Ho-de me neke, ka ho-de ne o no he m-kon o-Tato un jin un de. Se um konutu no un nu-o re tomso ne á, ²⁷ remen Tato-o ro un was un no ne remen no waste un me ne, no shereg unze be-de o-Tato o um rwuune. ²⁸ Ka o ne komo, be-de o-Tato um rwuune, um cowonte hono o-dak. M-moka ne komo me un hede o m-yage um waragte reen be-de o-Tato.”

²⁹ Yan-neke-mo un wu zeeru, “M-moka wo un rwor út-ma cas cas, yanze m-riig ne á. ³⁰ M-moka o te nape unze o nak koyan, ko te citu wo á, o ruru te cas cas. De de te sherte unze be-de Shir-o o rwuune.”

³¹ Yeso zeeru ye, “Ashi, no ro shereg á, se m-moka! ³² To, ai, da-o roon, ko m-moka ma o nomoste, o a hette no m-cakarse à. Ko wu ke wua warag un hur-o un wu, no yage me un hon-de. Me hede m-she'etu ne un hon-de á, remen Tato re ro mosse un me ne. ³³ Me un ruru no ka ma-to remen hur un no gwu'uruté bo no dape me à. Noa su ur-koob be-de un hun-ne ye un hono o-dak amba 'mo no ur-hur! Um reeg ur-ho un hono o-dak ne!”

Bor-ús op us-ta'yoor*Kon-us Yeso remen hi un de un wu*

¹ Bo Yeso rurte kaáne à, wu dassuru ur-hi n-Ton shir. Wu zeeru, “Tato re, da-o wooste o o hette me m-sekemse à, remen me un cere um sekemsté wo. ² O ya'ag me ut-gwomo un hi-de un kowan, remen um ye'et hoog-o ba m-ta be-de un yan-dor-ye o ya'asu me à. ³ Cow-yo hun-ne hette m-kum hoog-o ba m-ta à, yo ro, ye nep unze wo wu ro Shir gaan, o-nip, komo ye nep unze me, Yeso, me ro **Kiristi**, wu o tomne à. ⁴ Um kussute hun-ne gos-ut ru kane un hono o-dak remen um shooste senge-mo o zee me un nom à. ⁵ M-moka komo ne, Tato re, do me m-sekemse, un ka sekemse-mo ne mo um rotte mosse un wo ne à, rii-yo a nomot hono o-dak.

Kon-us Yeso remen yan-neke-mo un wu

⁶ “Um rwuntute jin un du be-de un hun-ne ye o ya'asu me un ka hono o-dak o à. Ye ma ru ye. O ya'ag me ye ne, ye dorute ne ma-ut ru. ⁷ M-moka ye nepste kap bo un yo o ya'asu me à, be un du o yo ro. ⁸ Ma-to o ruru me ne à, um ruru ye to. Ye goksusse, ye napse ne unze be un du o um rwuune, ye shereg unze wo tomnu me.”

⁹ “Me ne kon-se mette remen ye, yanze hun-ne ye un hono o-dak o me m-kone á, se de remen ye o ya'asu me à, remen ye ma ru ye. ¹⁰ Kap ye ma re, ye ma ru ye. Ye ma ru komo ne ye ma re ye. A me m-sekemse komo ne remen ye. ¹¹ M-moka tomso ne um robe be un du, me kus ur-she'et ne kane hono o-dak á. Amba ye ka, hono o-dak o ye ro. Tato-o ba m-Kukop, o 'er ye un beeb-de un jin un du, beeb-de un jin-de o ya'asu me à, remen ye she'ette kang-o gaan bo a gaan à. ¹² Kap da-de te ro mosse be-ur gaan à, um erag ye un bu-yo un beeb-de un jin un du de o ya'as me à. Um erag ye. Yatt net-wu nebe be-de un ye á, se de ka ko-nebese wu, remen a shooste Ma-to Shir to ro gense à.*

¹³ “M-moka, um robe be un du. Men rwor un ka ma-to cin um ro un hono o-dak remen zak-o re nomot deen bo o he shoos un hur-de un ye à. ¹⁴ Um ruru ye ma-ut ru. Hun-ne ye un hono o-dak yaguru ye, remen ye

* **Bor-ús op us-ta'yoor:12** 17:12 Hyen komo: Bong 41:9; Yoha 13:18.

ba ye ma hono o-dak ye á, untun bo um ro wu ma hono o-dak á. ¹⁵ Me un kon-us ru, o dos ye n-me un hono o-dak á, se de o 'er ye be-de un ka wan-men-ut jaas-to wu. ¹⁶ Ye, yan un hono o-dak ye á, bo um ro wu un hono o-dak wu á. ¹⁷ Yoos ye ma-ut ru, ro to nip-o. Muut ye hun-ne ye ba m-kukop un bu-yo un nip-o ru. ¹⁸ Bo o tomnu me hono o-dak à, ka bo-se ne o, un ce re, um tome ye be-de un hun-ne ye rurute ye ma-ut ru. ¹⁹ Um ya'aste hi un de untun kashi ur-**seke** de ba m-kukop remen ye. Um nomog kaane remen ye waragte ba m-kukop remen nip-o ru.

*Kon-us Yeso
remen yan-dor o un wu kap*

²⁰ “Yanze remen ye ka un hon-de un ye mette un kon-us ru á. Me wo us-kon remen myet un ye ka ne, ye shere me ne à. Ka ye, shere remen ye hogute ma-ut re be-de un yan-neke-m re à. ²¹ Tato re, um conog kap mo un ye, ye warag gaan, bo a gaan à. Um conog ye warag gaan un na ne, bo wo n-me re, komo me n-me ru à. Ka da-de o hono o-dak he m-goks ma-ut re unze wo tomnu me. ²² Bo o sekemse me à, ka bo-se ne o, um sekemse yan-dor re, remen ye she'ette gaan bo a gaan à. ²³ Me be-de un ye, wo tomso ne be un de, remen a she'ette kang-o gaan. Nom kaane remen hun-ne ye un hono o-dak nepste unze wo tomnu me un hono o-dak, komo unze o wastu ye bo o wasse un me ne à.

²⁴ “Tato re, um conog ka hun-ne ye o ya'asu me à, ye un cen ye, ye she'et mosse un me ne ko de ke be-de um ro. Ka da-de ye hyenet sekemse-m re mo o sekemse me à, remen o conog me cin ba a un nom hono o-dak.

²⁵ “Kashi o-Tato, hun-ne ye un hono o-dak, ye nap wo á, amba um nepste wo. Yan-dor re komo, ye nepste unze wo tomnu me. ²⁶ Um rwuntute jin un du be-de un ye, komo man re co m-nom kaane. Men nom kaane remen bo o wasse un me ne à, ye ma'aste, un cen ye ne, m-was ne, komo remen um she'ette be-de un ye.”

Bor-us op us-eer

*A ya'aste Yeso, a ship wu
(Mati 26:47-56; Mark 14:43-50; Ruka 22:47-53)*

¹ Bo Yeso komte kon-se Shir à, wu arguru m-neke un yan-neke-mo un wu ne ha-mo un pesto-de un bur-yo o-Kidurun be-de ye ro m-rwuun yette m-hur m-yo à. Un o ka riib-o tuk-o un 'yo-se o-**zetun** ro kon. Wu cowuru kane un yan-neke-mo un wu ne.

² Yahudas ne, wu he wu m-ya'as à, wu nepste ka be-de, remen Yeso weste m-go'one un yan-neke-mo un wu ne kane. ³ Yahudas haaru be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne ne. Wu deknuru kur-de un karma-ne un ye ken yan-'er-de un **Pyo-o Shir** ye ne. Wu haanuru un ye ne, be-de Yeso ro un yan-neke-mo un wu ne à. Ye woonuru un ka be-de ut-pitirra ne, un gwo-to o-ra ne, ut-magay ne ut-kom.

⁴ Yeso ne, wu nepste kap bo un rii-yo he wu m-kum à. Wu gaanuru co, wu zeeru ye, “¿Wan wu ne no o-hoob?”

⁵ Ye zeeru, “Yeso ko-ya-o-Nazaret-wu.”
Yeso zeeru ye, “Me ka.”

Yahudas ne, wu ya'asu wu à, wu ro eso mosse un ye ne. ⁶ Bo Yeso zette ye, “Me ka” à, ye warguru jim jim, ye heeru n-dak.

⁷ Yeso ja'asuru ye m-cit, “¿Wan wu ne no o-hoob?”
Ye zeeru, “Yeso ko-ya-o-Nazaret-wu.”

⁸ Yeso zeerū, “Um russutu nō, um zee, ‘Mē ka.’ Urege mē wū nō o-hoob, nō yage ye ka aragte.” ⁹ Yeso un rwor kááne remen ma-to wū rwor à to shiit unze, “Shir be-de un ye o ya'asu mē à, mē ho'os kō wan-gaan á.”*

¹⁰ Simōn Bitrus ro o-magay nē. Wū mu'usurū o, wū ceturū ko-guw-wū un ko-Gwōmo-wū un kōn-se Shir. Wū kupsurū wū to-o un sō ur-re. Jin-de un ka ko-guw-wū Marukus.

¹¹ Bō Bitrus cete to-o Marukus à, Yeso zeerū Bitrus, “Muut ka magay-o o-rwoponte. ¿Wō m-hyan man sū ur-koob de Tato re zee mē um sū á?”†

Yeso un her-o Annas

¹² Tō, ka buug-de un karma-nē de un wan-co o un ye nē un yan-'er-de un **Yahuda**-nē, ye shipirū Yeso. Ye gagurū wū. ¹³ Ye nekurū un wū nē be-ur Annas ur-takan. Wū nē ko-moon Kepas wū. Kepas nē wū ro ko-Gwōmo-wū un kōn-se Shir be-de un kōn-se Shir un ka hak-o. ¹⁴ Wū Kepas komo nē, wū wū nome **Yahuda**-nē ut-ma unze, “Jiishtū nō wan-gaan mer remen hun-nē kap.”‡

Bitrus nomog she-mō m-nap un Yeso

(Mati 26:69-70; Mark 14:66-68; Ruka 22:55-57)

¹⁵ Bō ye nekete un Yeso nē be-ur Annas à, Simōn Bitrus un wū ken nē **wan-neke-m Yeso** dōrurū jim-ur Yeso. Bō ye woote un hur-o un ko-Gwōmo-wū un kōn-se Shir à, wū Bitrus ro mosse un wū nē à, wū cowurū har o-'woog mosse un Yeso nē remen ko-Gwōmo-wū un kōn-se Shir nepste un wū nē. ¹⁶ Bitrus esurū un ish o-hur n-dō. Sē wū ka **wan-neke-m Yeso** wū, untun nepse yo wū ro'e be-de un ko-Gwōmo-wū un kōn-se Shir à, wū ruurū n-dō, wū nomurū ut-ma un wan-ne'a nē wū ro un 'er-de un ish à. Ka da-de nē, wū cowonurū un Bitrus nē.

¹⁷ Ká wan-ne'a-wū ro un 'er-de un ish à, wū zeerū Bitrus, “Ashi, ¿un ce ru, be-de un yan-neke-mō un ka net-wū o rō á?”

Bitrus zeerū wū, “Ay, mē be-de un ye á.”

¹⁸ Guw-nē ye un ko-Gwōmo-wū un kōn-se Shir un yan-'er-de un **Pyo-o Shir** nē, ye dapsurū o-ra remen da-de o-huw o. Ye ro eso eso, ye ro m-hwō'ot o-ra mosse un Bitrus nē.

Annas cikt Yeso us-cot

(Mati 26:59-66; Mark 14:55-64; Ruka 22:66-71)

¹⁹ Ko-Gwōmo-wū un kōn-se Shir citurū Yeso ma-to un yan-neke-mō un wū un yo yoos-de un wū ro ye nē m-nome à.

²⁰ Yeso shasurū Annas, “Ai, um rurute hun-nē ye un hono o-dak ut-ma cas. Um yooste komo nē un kuke-to atte m-yoos un Ma-to Shir à un **Pyo-o Shir** nē, be-de **Yahuda**-nē rō m-morge kap à. Yatt-yo um rwore wukusse á. ²¹ ¿Remen yan o wotte mē us-cot? Cit ye hoge ma-to um rurū ye à cit yo um rurū ye à. Ye nape ma-to um rure ye à.”

²² Bō Yeso rurte kááne à, sē wū ken ko-wa-'er-de un **Pyo-o Shir** wū, wū ro káne eso un Yeso nē à, wū kanurū Yeso o-raag. Wū zeerū, “¿Ka bō-se nē o ka o he m-shasū un ko-Gwōmo-wū un kōn-se Shir?”

²³ Yeso zeerū wū, “Urege um rurutu nō ma-ut yo-to, o cit ye be-de m-ba'ase à. Urege nē unze hond hond o, mē **ba'as** á. ¿Ya hante un ya o kenet mē o-raag?”

²⁴ Annas zeerū, “A neke un wū nē ka bō-se nē gekse be-ur Kepas ko-Gwōmo-wū un kōn-se Shir.”

* **Bqr-ús op ús-eer:9** 18:9 Hyen komo: Yoha 6:39. † **Bqr-ús op ús-eer:11** 18:11 Hyen komo: Mati 26:39; Mark 14:36; Ruka 22:42. ‡ **Bqr-ús op ús-eer:14** 18:14 Hyen komo: Yoha 11:49-50.

*Bitrus doog nɔm-m she-mo
un nap-m Yeso*

(Mati 26:71-75; Mark 14:69-72; Ruka 22:58-62)

²⁵ Simɔn Bitrus ro eso, un hwo'ot o-ra. Ye zeeru wu, "¿Wo un ce ru, ba be-de un yan-dor ye un wu o ka o ro á?"

Wu zeeru, "Ay, me be-de un ye á."

²⁶ Se wu ken be-de un guw-ne ye un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, baag-o un wu Bitrus kupse o-to à. Wu zeeru, "Ashi ka, ¿me hyan wo mosse un wu ne reeno be-de un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun** á?"

²⁷ Bitrus dooru nom m-she, wu zeeru, "Me wu á." Bo wu zette kaáne à, keeg-o o-kiit kanuru.

Yeso un her-o Biratus

(Mati 27:1-2,11-14; Mark 15:1-5; Ruka 23:1-5)

²⁸ Ye inuru n-sot n-sot, ye ruuturu Yeso un hur-o Kepas komo ye heeturu Yeso un ish un hur-o **Biratus** ko-Gwamna-wu o-**Roma** wu a ya'ase gwomoto un **Yahuda**-ne à. Ye **Yahuda**-ne un hi un de un ye, ye cow á, remen ye o-gyer taase ye kokkusse hi un de un ye, taase rii-yo m-re yo un **Biki-o m-Pas**,§ yo kwangu ye m-re. ²⁹ Remen kaáne, **Biratus** un rwuun un co-o un ye, wu zeeru, "¿Ya un **ba'as-de** no bupte ka net-wu?"

³⁰ Ye zeeru, "U rotte unze ma-to **ur-ba'as** to á, te roa hante wu be un du á."

³¹ **Biratus** zeeru ye, "Neke no un wu ne un hi un no, no he no piishe wu ut-ma un hi un no bo **karamsa**-o zee à."

Yahuda-ne zeeru wu, "Ay, tett gwomoto un piishe un net ut-ma a hoot wu á." ³² Ka ma-to ne remen a shoosté o Ma-to Yeso rwore à, to kute gon mar-mo wu he m-mar à.*

³³ **Biratus** warguru n-me o-hur. Wu agburu Yeso, wu zeeru, "¿Wo ro ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?"

³⁴ Yeso shasuru wu, "¿Ka cot-o o un hi un du o? ¿Ko ye ken ye ruru wo ma-ut re?"

³⁵ **Biratus** shasuru wu, "¿Ap, me ko-**Yahuda**-wu o? Ai, hun-ne ru un Gwomo-ne ye un kon-se Shir ne ye hante wo be un de. ¿Ya o nom?"

³⁶ Yeso zeeru, "Gwomo-ut re to un hon dak-o to á. U rotte unze to un hono o-dak to, yan-neke-m re roa nom ur-gun taase a ya'as me be-de un **Yahuda**-ne, yan-yage-ut re. Amba gwomo-ut re káne o to ro á."

³⁷ **Biratus** zeeru wu, "¿Ko-Gwomo-wu o ro?"

Yeso zeeru wu, "Bo o zee à, me ko-Gwomo-wu. Remen kaáne o a mette me. Remen kaáne o komo ne, um cowonte hono o-dak remen um rurut o-nip. Koyan con-to o-nip ne, wu ro un raag un cor re."

³⁸ **Biratus** zeeru wu, "¿Ya un yo ne a m-zee o-nip?"

A kupsute Yeso ut-ma a kemet wu

(Mati 27:15-31; Mark 15:6-20; Ruka 23:13-25)

Bo wu zette kaáne à, wu ja'asuru m-rwuun be-de un **Yahuda**-ne, wu zeeru ye, "Me de, me hyan **ba'as-de** wu nome á. ³⁹ Amba no un o ken jor-o ne, a nome **Biki-o m-Pas**, me no m-ho'osbe un net wan-gaan wu ro gego à. ¿Ko no conog um ho'osbu no ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?"

⁴⁰ Ye 'yonsuru us-cor yokoko, ye zee, "Ay, wu ka wu á! Se de Barabas!" (Barabas ne wan-kwup-de un hun-ne wu rowe.)

§ **Bor-ʊs op ʊs-eer:28** 18:28 Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à.

* **Bor-ʊs op ʊs-eer:32** 18:32 Hyen komo: Yoha 3:14; 12:32.

Bor-us op us-jero

¹ Ka da-de ne, **Biratus** zeeru, “A neke un Yeso ne. A bu'uru wu us-sorog deen.” ² Karma-ne yeruru wu gond-o un yokor ur-hi. Ye cupuru wu cop-o jaas-o o ut-gwomo. ³ Ye zeeru m-ha be-de un wu, ye ro m-zee, “Hoog ru she'et, ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne!” Ye ro wu un hwooge ut-raag.

⁴ **Biratus** dooru m-rwuun, wu zeeru ye, “Gwot no, wu ka um he no m-rwunte remen no nept unze me kum wu un de ken **ba'as-de** ne á.” ⁵ Ka da-de ne Yeso rwuunuru eso un gond-o un yokor ne un cop-o jaas-o ne. **Biratus** zeeru ye, “To, wu ka.”

⁶ Bo Gwomo-ne ye un kon-se Shir un dorog-ne ne yan-'er-de un **Pyo-o Shir** hyente wu à, ye 'yonsuru us-cor yokoko. Ye ro m-zee, “A kem wu o-kan! A kem wu o-kan!”

Biratus zeeru ye, “Neke no un hi un no, no he no kem wu. Amba me hyan wu un de ken **ba'as-de** ne á!”

⁷ **Yahuda**-ne shasuru, “Ai, te ro o-karamsa ne. Ka karamsa-o ne depete a ho wu remen wu muute hi un de un wu **Wà-wu Shir**.”

⁸ Bo **Biratus** hogute ka ma-to à, wu ja'asuru hoge o-gyer. ⁹ Wu warguru m-cow un pyo un Yeso ne. Wu zeeru Yeso, “¿Ke ne o ne o rwuun?” Amba Yeso shas wu á. ¹⁰ Remen Yeso yagute wu m-shas, **Biratus** zeeru Yeso, “¿Woa shes me ut-ma á? ¿Wo nap unze me ur-beeb ne de un ho'os-m ru á, me tomso ne ur-beeb ne de un kam-m ru o-kan á?”

¹¹ Yeso zeeru wu, “Wott de ken beeb-de be un de á, yade urege unze Shir-ye ya'anu wo de rwuun-mo n-ton á. Remen kaáne net-wu hante me be un du à, **ba'as-de** un wu jiiشته **ba'as** un du.”

¹² Bo **Biratus**, hoge kaáne à, wu hooburu cow-yo wu ho'oste wu. **Yahuda**-ne ja'asuru 'yons us-cor yokoko. Ye ro m-zee, “Urege de o ho'oste wu ka, wo con ko-Gwomo **Sisar** o ka á. Ai, bo un wu mussé hi un de un wu ko-Gwomo à, wu yagute **Sisar** ut-yage o ka.”

¹³ Bo **Biratus** hogute ka ma-to à, wu rwuunuru un Yeso ne. Wu she'eturu un kwuur-o un piish ut-ma. Ka kwuur-o ro n-ton un “Gon o a gone ut-ta'ar à,” o ye ro m-zee o-Gabbata à, un rem-de **ut-Ibra** à.* ¹⁴ Ka ho-de ne, ho-de m-zonge de remen **Biki-o m-Pas**.†

Ho-ur ro ur-hi, wu zeeru **Yahuda**-ne, “Ko-Gwomo no wu ka!”

¹⁵ Ye ja'asuru 'yons us-kan yokoko. Ye ro m-zee, “A nom un wu ne! A nom un wu ne! A kem wu o-kan!”

Biratus zeeru, “¿A kem ko-Gwomo no o-kan?”

Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye zeeru wu, “Ai, tett ko-Gwomo á, se **Sisar**.”

¹⁶ Ka da-de ne, wu ja'asuru Yeso be-de un ye, ye kemet wu o-kan.

A kamag Yeso o-kan

(Mati 27:32-44; Mark 15:21-32; Ruka 23:26-43)

¹⁷ Ye nekuru un Yeso ne. Yeso dekuru **kan**-o a hette wu m-kam à, ha-mo un be-de a m-zee *Caar-o ut-hi* à (**ut-Ibra**‡ ne ye ro o m-zee, *o-Gorogota*).

¹⁸ Kane o, ye kame wu o-kan. A kamag nen yoor tomso ne, Yeso dooru ye tet, wan-gaan un kom-o ur-kwanta, wan-gaan un kom-o ur-re. Yeso ro un tete-o un ye.

¹⁹ **Biratus** genuru m-gen, wu kamuru n-te o-kan o a kemte Yeso à. Rii-yo wu gene à, yo ka unze, “Yeso wu o-Nazaret, ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne.”

²⁰ Ka gen-mo a kemte Yeso à, **Yahuda**-ne karantute mo deen remen be-de

* **Bor-us op us-jero:13** 19:13 Kq: ut-Arameki. † **Bor-us op us-jero:14** 19:14 Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à. ‡ **Bor-us op us-jero:17** 19:17 Kq: ut-Arameki.

a kame Yeso à, yow yow o-bò nẹ ọ. A geneg to **ut-Ibra**§, ut-Roma nẹ, **ut-Girik** nẹ. ²¹ Gwomo-nẹ ye un kon-se Shir haaru be-ur **Biratus**. Ye zeeru Biratus, “Tasse o gen ‘Ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-nẹ’ á, se de o gen ‘Ka net-wu zeeg hi un de un wu ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-nẹ.’ ”

²² **Biratus** shasuru, “Ai, rii-yo um gene à, um geneg o ká.”

²³ Bò karma-nẹ komte kam un Yeso o-**kan** à, ye wonguru cop-to un wur-o un wu. Ye cooguru to kwukur-ut nass. Kò wu ke ko-karma-wu, wu dekurú kwukur-ur gaan. Ye dekurú matuku-de un wu. Ka matuku-de nẹ komo, de un wa-ur-gaan de un hon-de un de.

²⁴ Ye zeeru hi un de un ye, “Taase a yoog-de, se de a nom nọ o-gwambe, a gut net-wu he de m-re à. Wu re nẹ à, wu wu rọ wa-ur-matuku.” An nom kááne remen a shoosté rii-yo a gene n-mẹ Ma-to Shir à, unze, “Ye wongute hi un de un ye cop-ut re.

Matuku un de nẹ, ye nomuru o-gwambe un de.”*

Ka bọ-se nẹ ka karma-nẹ ye nome.

²⁵ To, yow yow un be-de a kame Yeso o-**kan** à, inu Yeso un hen-nẹ inu un wu nẹ, **Meri** nẹ ne'a Kirogos, **Meri** Magudarin wu, ye ro eso eso. ²⁶ Bò Yeso hyente inu un wu káne à, un wan-gaan nẹ be-de yan-neke-mọ un wu, un wu wu ro m-con nẹ à, yow yow un wu nẹ. Wu zeeru inu-o un wu, “Inu, wu ka waragte caane wà ru.” ²⁷ Ka da-de nẹ, wu zeeru wan-neke-mọ un wu, “Wu rọ inu ru.” Cin bọ un ka da-de nẹ, ka wan-neke-mọ un wu wu dekurú wu, wu jiturú wu un hur-o un wu.

Mar-m Yeso

(Mati 27:45-56; Mark 15:33-41; Ruka 23:44-49)

²⁸ Bò un rwor un ka ma-to Yeso nepse a komoste koyan, se de remen a shoosté ma-to a gene be-de un Ma-to Shir à, ka da-de nẹ, wu zeeru, “Me un hoge o-**swoot** o m-ho.”† ²⁹ De ken gora-de ro kon shoosse un ho-mọ o-zambo nẹ káne. Ye musuru o-poog un ho-mọ o-zambo, ye copuru ka poog-o n-te o-kang, ye tabburu un nu-o un wu. ³⁰ Bò Yeso suute ka ho-mọ o-zambo mọ à, wu zeeru, “A komoste koyan.” Ka da-de nẹ, wu kwumsuru ur-hi n-dak, wu argu m-mar.

A duug Yeso n-te o-tak

³¹ Untu ro ka ho-de, ho-de m-zonge remen **Biki-o m-Pas** de komo ne taase a yage u-to un ye n-te o-**kan** kemo **Ho-de ur-Wuwe** à, remen ka **Ho-de ur-Wuwe** de ho-ur gos-de de. **Yahuda**-nẹ konuru **Biratus** a jetem na-se un ye, ye meret hor-m-hor a jukt ye. ³² Karma-nẹ haanuru, ye jetemsuru na-se un ka nen yoor-ye ye a kame un Yeso nẹ à. ³³ Bò ye woonte be-ur Yeso à, ye 'woss wu be'essute wu mereste. Ye jet na-se un wu á. ³⁴ Se de wan-gaan be-de un ka karma-nẹ ye, wu duuru wu o-tak n-te n-gen. Hyó-m rwuunuru m-ho nẹ. ³⁵ (Net-wu hyane à, wu nomuru swo-se un ka ma-to remen nọ sheret un ce un nọ nẹ. Ka swo-se nẹ nip-o. Wu nepste komo nẹ nip-o wu rọ m-rwor.) ³⁶ An nom kááne, remen a shoosté Ma-to Shir unze, “Kò caar-yo un wu o-gaan a he de yo m-jet á.”‡ ³⁷ N-mẹ un de ken be-de un Ma-to Shir to zeeg, “Ka net-wu wu ye duu à, yea gwot wu.”§

Juk Yeso

(Mati 27:57-61; Mark 15:42-47; Ruka 23:50-56)

§ **Bor-ús op ús-jero:20** 19:20 Kọ: ut-Arameki. * **Bor-ús op ús-jero:24** 19:24 Hyen komo: Bong 22:18. † **Bor-ús op ús-jero:28** 19:28 Hyen komo: Bong 69:21; 22:15. ‡ **Bor-ús op ús-jero:36** 19:36 Hyen komo: Rwu 12:46; Qog 9:12; Bong 34:20. § **Bor-ús op ús-jero:37** 19:37 Hyen komo: Zeka 12:10; Hyan 1:7.

³⁸ Ka da-de ne, **Yusuhu** wu o-Aramatiya wu ro **wan-neke-m Yeso** wukusse remen gyer-o un **Yahuda**-ne à, wu konuru **Biratus** cow-yo wu dekt u-ur Yeso. Biratus ya'uru wu o-cow. Wu dekurū u-ur Yeso. ³⁹ Nekodimu komo ne, net-wu haane haan-mo ur-takan m-tet be-ur Yeso à. Wu haanuru ut-po'og ne to un 'yo-se m-shi'igin se a m-aag **us-mur** à, un to ken to ne to a m-aag **arro** à, kutukse un rigiza-o gaan.*† ⁴⁰ Ye dekurū u-ur Yeso, ye yeruru de un gund-ur pus-de mosse un ka rii-yo m-shi'igin to ne bo **Yahuda**-ne ro m-nom da-o un duk à. ⁴¹ Be-de a kame Yeso o-**kan** à, de ken wak-de us-'yo de ro kon, yo hun-ne rotte m-hur m-yo à. Ka wak-de ne saag ro kon kane o-pu o, o a take he'edbe un net un o á. Pak-o o-ta'ar o. O wooste kuke-ur rek-de de o-kur. ⁴² Untu ro ho-de ut-zonge de remen **Biki-o m-Pas** o un **Yahuda**-ne de à, komo ne saag ro yow yow un kane ne un ka be-de a kemte Yeso ne o-**kan** à, ye neksuru Yeso kane.

Bor ur-kwooz

Ine-m Yeso ut-marimar

(Mati 28:1-8; Mark 16:1-8; Ruka 24:1-12)

¹ Ho-de o-Rahadi, **Meri** Magudarin haaru un saag tet-m-tet. Wu hyanuru a dosste o-ta'ar un ish un saag. ² Wu somnuru o-rek be-ur Simon Bitrus un ka **wan-neke-m Yeso** wu ne, wu Yeso ro m-was un wu ne à. Wu zeeru, "A dekste u-ur Gos-wu un saag. Te napu ne be-de a heete de á."

³ Se Bitrus un ka **wan-neke-m Yeso** wu ne, wu Yeso ro m-was un wu ne à, ye ruuru, ye ro un kaw un saag. ⁴ Kap mo un ye yoor-ye ruuru us-rek. Ka wan-gaan-wu, wu Yeso ro m-was un wu ne à, wu takuru Bitrus co. Wu ba'uru wu m-wo be-de un saag. ⁵ Wu kakturu, wu ro m-segbe n-me. Wu hyanuru ka gund-o pus-o o, o a hokke u-ur Yeso à, o ro esse. Wu ne wu cow á. ⁶ Ka da-de ne, Simon Bitrus woonuru un n-jim de un wu, wu cowuru un saag. Wu hyanuru ka gund-o pus-o o esse. ⁷ O ro mosse un ka gund-ur pus-de de ne de a ro yerute Yeso ur-hi à. Ka gund-de pussuru un hi un de un de, de yage ka gund-o un juk-o un hon. ⁸ Se ka wu Yeso ro un was à, wu ba'e m-wo un saag à, wu cowuru un ce un wu ne. Wu hyanuru, wu sheruru unze Yeso inute un hoog ne. ⁹ Ye ro nak unze Ma-to Shir ro gense unze wua ine un hoog ne á.

Yeso rwuntute hi un de un wu be-ur Meri Magudarin

(Mati 28:9-10; Mark 16:9-11)

¹⁰ Ka **yan-neke-m Yeso** ye nen yoor-ye argu jo o-hur. ¹¹ **Meri** ro eso un ish un saag us-'won. Wu ro un ka 'won-se, wu kakturu, wu segburu ish un saag. ¹² Wu 'wossuru **yan-tom-ye Shir** nen yoor un cup-to un gund-ut pus-to ne tara be-de u-ur Yeso ro'e russe à, wan-gaan so ur-hi, wan-gaanu ne so us-na.

¹³ Ka **yan-tom-ye Shir** ye, ye cituru **Meri**, "¿Remen yan o wotte us-'won?"

Wu zeeru ye, "Ai, a dekste Gos-wu re, me napu ne be-de a heete wu á." ¹⁴ Bo wu rurte kane à, wu byanduru, wu 'wos Yeso wu ka eso. Amba wu nap unze Yeso wu á.

¹⁵ Yeso cituru wu, "¿Ne'a, remen yan o wotte us-'won? ¿Wan wu ne wo o-hoob?"

* **Bor-us op us-jero:39** 19:39 ut-Girik: Nu-se un ka rigiza-o woose kiroguram-ut ur-kwooz un op-ut taan [35]. † **Bor-us op us-jero:39** 19:39 Hyen komo: Yoha 3:1-2.

Meri rō o-gwōt wū hyene wū zee wa-o-kat-wū cite wū, wū zeerū wū. “Gyer Shir, urege wō deke wū, o rurū mē be-de o esse wū à, um dekt wū.”

¹⁶ Yeso zeerū wū, “**Meri**.”

Wū zeerū **ut-Ibra**,* “Rabboni!” (Unze Wa-ur-Yoos).

¹⁷ Yeso zeerū wū, “Wō bop mē á, har m-mōka mē un gō da be-ur Tato re á tokon. Se de o neke be-ur or re ne, o rurū ye unze man de be-ur Tato re, komo ne Tat nō, Shir re wū rō, komo ne Shir nō.”

¹⁸ Se **Meri** Magudarín wū haarū, wū zeerū **yan-neke-m Yeso**, “Um hyanag Gos-wū!” Komo wū rurū ye ma-to Yeso rurū wū à.

*Yeso rwuntute hi un de un wū
be-de yan-neke-mō un wū*

(Mati 28:16-20; Mark 16:14-18; Ruka 24:36-49)

¹⁹ Ka de ur-ryot, ká hō-de o-Rahadi de, ish-se ut-kuke se un **yan-neke-m Yeso**, ro tigusse, remen un gyer-o un yan-co o un **Yahuda**-ne. Se Yeso wū woonuru, wū esuru n-tete o un ye, wū zeerū, “M-gwugwū be un nō!” ²⁰ Bō wū zette kááne à, wū kuturu ye ut-kom un gen-yo un wū ne. Yan-neke-mō un wū nomuru zak-o un hyan-mō un wū.

²¹ Yeso dooru m-zee, “M-gwugwū be un nō! Bō Tato re tomne mē à, ka bō-se ne, o um tome nō.” ²² Bō wū rurte kááne à, wū hururu ye **Kukt-o Shir**. Wū zeerū ye, “Gōks nō Yo-mō un **Kukt-o Shir**. ²³ Kap bō un ye nō sokse **ba'as-to** un ye à, Shir soksite ye to. Ye nō sokse ne **ba'as-to** un ye á, Shir sokse ye to á.”†

Yeso un Tomas ne

²⁴ Da-de Yeso haane be-de yan-neke-mō un wū à, Tomas ro mosse un ye ne á. Tomas rō wan-gaan be-de un ka nen op un yoor-ye, (wū a m-aag *ko-Pese* à). ²⁵ Ye ken **yan-neke-m Yeso** ye, ye zeerū wū. “Te hyanag Gos-wū na!”

Amba wū zeerū, “Un ya um hyanag wu-yo o-kusa un kom-to un wū, um rū o-jow un yo á, um rū tomso ne kom-o re un riib-o un gen-ye un wū á, man sher á.”

²⁶ Bō a rewute hō-ut eer à, yan-neke-mō un wū ro o-hur mosse un Tomas ne. Ye tigusse us-ish. Yeso haanuru, wū esuru n-tete o un ye. Wū zeerū, “Sarruma-o nō!” ²⁷ Wū zeerū Tomas, “Rwō jow-o ru kàne, o gut kom-o re. Tapan kom-o ru kàne komo ne o ci gen-o re. Taase o she'et wan-koob-de m-sher á, amba sher unze mē m-hoog ne komo.”

²⁸ Tomas shasuru, wū zeerū, “Gos-wū re! Shir re!”

²⁹ Ka da-de ne, Yeso zeerū wū, “¿Remen o hyanag mē o hante o sherte? Ya-o-kwum-ye, ye hyanē mē á, amba ye shereg.”

Yo hante a genet ka takurda-o à

³⁰ Yeso nomog rem-se ut-hyat deen un hon-n-hon un yish-ye un yan-neke-mō un wū se a gene un ka takurda-o á. ³¹ Amba men gen to ka remen nō sheret Yeso wū rō **Kiristi, Wà-wū Shir**, nō kumut hoog nō shere un jin-de un wū.

Bor ur-kwooz o-gaan

Yeso un ship un jan-ye ut-hyat ne

¹ Ka da-de ne, Yeso rwunuru be-de yan-neke-mō un wū komo, n-riib un Mar-o o-Gariri.* Ka bō-se ne, o wū rwunte hi un de un wū. ² Simon Bitrus

* **Bor ur-kwooz:16** 20:16 Kō: ut-Arameki. † **Bor ur-kwooz:23** 20:23 Hyen komo: Mati 16:19; 18:18. * **Bor ur-kwooz o-gaan:1** 21:1 ut-Girik: Mar-o o-Tiberiyos.

ne un Tomas (wu a m-zee ko-Pese à), un Nataniyar ne (ko-wa-o-Kana dak-o o-Gariri), un yakar ne ye ma Zebedi, un ye ken yan-neke-mo un wu ye ne nen yoor, kap mo un ye ye ro mosse. ³ Simon Bitrus zeeru ye, "Men ha ship un jan."

Ye zeeru wu, "Ko te tea doru wo." Ye ruuru. Ye heburu m-ho o-hat ne. Amba ye hoks ship un rii un ka tet-mo á.†

⁴ So un gas-o un ish, ye ro n-me o-mar, ye hyanburu net-wu ka eso n-riib, amba ye nap unze Yeso wu á. ⁵ Yeso zeeru ye, "Yan-yen-de ne, ¿ko no hoog jan?"

Ye shasuru wu, "Ay."

⁶ Wu zeeru ye, "Jorbu no o-yo un kom-o ur-re de o-hat. Noa kum jan." Ye jorburu o-yo n-te m-ho har ye hoks m-nakan á, remen moor-to un jan.‡

⁷ Se ka wan-neke-mo un wu mo wu, wu Yeso ro m-was un wu ne à, wu zeeru Bitrus, "Gos-wu na wu hwaal!" Bo Simon Bitrus hogute unze Gos-wu wu un ye wu à, wu copuru cop-o un wu remen wu ro possussute cop-o un wu da-de wu ro'e m-senge, wu hebutu o-mar à. ⁸ Ye ka yan-neke-mo un wu ye, ye kuse n-me o-hat à, ye ro n-me un jan ne doru doru remen yett ur-hew o-riib ne á. Hew-de un ye n-riib m-ho ne us-na zungu-us tet-se. ⁹ Bo un rwun-mo un ye o-zang, ye wossuru eng-to o-ra o-jan ne n-ton kane, komo burodi-ur ro kon kane.

¹⁰ Yeso zeeru ye, "Hante no ye ken jan-ye be-de un ye no bopne m-moka à."

¹¹ Simon Bitrus cowuru o-hat, wu nakuru o-yo shoosse un jan-ne nu-ye nu-ye zungu-o gaan un kwooz-ut yoor un op un tet [153]. Amba kap un nu-se un ka jan-ye ne ka yo-o o yooge á. ¹² Yeso zeeru ye, "Haan no, no beks." Be-de yan-neke-mo un wu ne komo ba un wu nome jaab-o ut-men, wu cit wu kowan wu wu ro à remen ye nepste Gos-wu un ye wu. ¹³ Yeso haaru, wu deknuru ka burodi-o, wu ya'asuru ye o o-jan ne. ¹⁴ Haan-m atette-mo ka Yeso rwuntute hi un de un wu be-de un yan-neke-mo un wu cin da-de a yonse wu ut-marimar à.

Yeso ne un Bitrus

¹⁵ Bo ye komte ur-beks à, Yeso zeeru Simon Bitrus, "Simon, wa Yohana, ¿wo jiishe or ru ne un con-ut re?"

Simon Bitrus zeeru wu, "Oho, Gos-wu re oho, ko wo de, o nepste um conog wo."

Yeso zeeru wu, "Nom gut-de un yan-dor re bo a un gut-de un ca à."

¹⁶ Wu dooru wu m-zee ayoore-o, "Simon, wa Yohana, ¿o conog me, ko?"

Wu zee, "Oho, Gos-wu re oho, ko wo, o nepste um conog wo."

Yeso zeeru wu, "To, nom gut-de un yan-dor re."

¹⁷ Yeso dooru wu m-cit kaane har atette-o, "Simon, wa Yohana, ¿wo me m-con?"

Bitrus naasuru ut-men remen ka rwor-m atette-mo mo Yeso zee, "¿Wo me con?"

Wu ne, wu zeeru, "Gos-wu re, ai, o nepste koyan kap. O nepste ne unze me wo m-con."

Yeso zeeru wu, "To, nom gut-de un yan-dor re. ¹⁸ Me no m-rure o-nip, da-de un yakar-ut ru o ro un cupe un hi un du ut-matuku, o arguru co-o o cone à. Amba wo mongse, se wo tabbe ut-kom wu ken wu cupu wo, wu nek wo be-de wo cone á." ¹⁹ (Wu un rwor kaane remen wu ro m-me'es

† **Bqr ur-kwooz o-gaan:3** 21:3 Hyen komo: Ruka 5:5. ‡ **Bqr ur-kwooz o-gaan:6** 21:6 Hyen komo: Ruka 5:6.

un gon mar-mo Bitrus hette wu sekemste Shir à). Bq Yeso komte m-rwor káane à, wu zeeru Bitrus, “Dond me.”

*Yeso un ye ken yan-neke-mo
un wu ye ne*

²⁰ Bitrus byanduru, wu 'woss ka **wan-neke-m Yeso** wu, wu Yeso ro m-was à. (Ka net-wu ro tosse un her-o Yeso un ka biki-o à. Komo ka net-wu cituru Yeso, “Gos-wu, ¿wan-wu ne he wu m-ya'as?”)§ ²¹ Bq Bitrus hyente wu à, wu zeeru Yeso, “Gos-wu re, ¿wu ka net-wu ne? ¿Ya he wu m-kor?”

²² Yeso zeeru wu, “Kò me zee wua nom hoog har um muunté, ¿ya daaru wo? Wò de, dond me.” ²³ Remen káane ka ma-to yasuru be-de un or un ye ne unze ka **wan-neke-m Yeso** wu, wu he de m-mar á. Amba Yeso zee káane wu he de m-mar á. Wu un zee, “Kò men zee wua nom hoog har um muunté, ¿ya daaru wo?”

²⁴ Wu, ka **wan-neke-m Yeso** wu, wu ro Yeso m-su ye un ka ma-to. Wu gene to tomso ne. Te nepste ne unze su'e-mo un wu hond hond o.

Se ken rem-se ut-moor ne

²⁵ Se ken rem-se ro kon ut-moor ne se Yeso nome à. U rotte unze a geneg ma-to un se un gaan un gaan, me um hyan kò hono o-dak un hi un de un o, o roa hoks dek un ka takurda-to a he m-gen á.

§ **Bqr ur-kwooz o-gaan:20** 21:20 Hyen komo: Yoha 13:25.

Senge-mo un yan-Tom Yeso

Rem-se ro n-me à:

Ut-zongē remen ko'ot-m Ma-to Shir 1:1-26

- a. Karamsa-o Yeso o ur-kom un swor o-nu ne 1:1-14
- b. Wu sūge Yahudas à 1:15-26

Ko'ot-m Ma-to Shir o-Urusharima 2:1—8:3

Ko'ot un Ma-to Shir n-me o-Judiya, o-Samariya ne 8:4—12:25

Senge-m Burus 13:1—28:31

- a. Hew-ur Burus de un remen takan ko'ot un Ma-to m-Rerem 13:1—14:28
- b. Morog-de un sek-ye yan-dor n-me o-Urusharima 15:1-35
- c. Hew-ur Burus o-ayoore-o remen ko'ot un Ma-to m-Rerem 15:36—18:22
- d. Hew-ur Burus o-atette-o remen ko'ot un Ma-to m-Rerem 18:23—21:16
- e. Burus wu a ka'e à n-me o-Urusharima, o-Kaseriya, o-Roma ne 21:17—28:31

Yeso daag n-Ton o-shir

(Mark 16:19; Ruka 24:49-51)

¹ Tiyaporus, un takurda-o re o ur-takan, un genutu wo ma-to un kap o un bo un rem-se Yeso ba'e m-nom à, komo un se wu ba'e m-yoos ne à,*
² har ha-mo un ho-de a deke wu ha-mo n-Ton shir à. Rii-yo a dekt wu n-Ton, wu nomsute yan-Tom-ye un wu ut-ma, ye wu daage à. Beeb-de un **Kukt-o Shir** guuru ye m-sher un nap un ka rem-se Yeso ruru ye à. ³ Bo wu suute ur-koob, wu meret n-ton o-kan à, wu rwuunuru un hoog ne be-de un ye. Wu nomog ut-ho kwooz-ut yoor [40], wu kutu ye us-rem go-us-go unze ma-to un ine-mo un wu nip-o. Wu ro m-rwor un ma-to un **Gwomo-to Shir**. ⁴ Da-o wu ro be-ur gaan un ye ne à, wu nomo ye ut-ma. Wu zee, “No jar no yage o-Urusharima á. Wasu no se nu-o Tato re swore à shiig o-nip, ka o um ruru no un nu-o re à, unze,† ⁵ **Yohana** yo'oste hun-ne m-ho, amba kane ut-ho ha-mo co, a yo'os no un **Kukt-o Shir**.”‡

A dek Yeso n-Ton shir

⁶ Bo **yan-Tom Yeso** morgute à, ye citu Yeso. Ye zee, “Wan-Koyan, imoka o o he muute un **Isra**-ne ut-gwomo?”

⁷ Yeso zeeru ye, “Tato-o cot wu ro wan-gwomo to un hongse o-da, amba no a 'ya no beeb-de un nap un to ka á. ⁸ Amba noa kumus ur-beeb da o **Kukt-o Shir** o kyergundu no. Noa warag yan-swo-se un ma-ut re o-Urusharima, un kap o n-me un dak-o o-Judiya ne, o-**Samariya** ne, har ha-mo un ma-de un hono o-dak.”§

⁹ Bo wu rurte kaane à, ye o-gwot, a argu wu m-dek n-Ton shir. O ken ke'ente-o hokkuru wu. Ye do wu m-hyan á.*

¹⁰ Bo ye rotte un hor un yish n-ton à, wu komo wu ro m-arag, un gyept-o yish. Ye gwoturū ye 'wos **yan-tom-ye Shir** yoor eso un her-o un ye, ye cupste matuku-ut pus-to. ¹¹ Ye zeeru, “No hun-ne ye o-Gariri, imremen yan

* **Bor-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Ruka 1:1-4. † **Bor-o gaan:4** 1:4 Hyen komo: Ruka 24:49.

‡ **Bor-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: Mati 3:11; Mark 1:8; Ruka 3:16; Yoha 1:33. § **Bor-o gaan:8** 1:8 Hyen komo: Mati 28:19; Mark 16:15; Ruka 24:47-48. * **Bor-o gaan:9** 1:9 Hyen komo: Mark 16:19; Ruka 24:50-51.

o notte eso eso un gwot-o n-Ton shir? Ká Yeso wu a deke be un no ha-mo n-Ton à, wua do m-muun bo no hyane arag-mo un wu à.”

A dak Matiyas wu dek con-ur Yahudas

¹² Yan-Tom Yeso yagute **“Haag-o un 'yo-se o-Zetun,”** ye argu m-warag o-Urusharima, un hew-de un hohond-mo un purug-de ur-mer [kiromita 1]. ¹³ Bo ye cuwte o-bo à, ye daaru kuke-o a ma'e n-ton un or un o be-de ye ur-she'et à. Ye ro'e kane à, ye ro, Bitrus ne, **Yohana** ne, **Yakubu** ne, Andarawus ne, Pirip ne, Tomas ne, Bataromi ne, Matiyos ne, **Yakubu** ne (wà Arupayes), Simon ne (wu a m-aag ya'as ur-hi à), komo un Yahudas ne (wà **Yakubu**).[†] ¹⁴ Kap ye ka ye hwoog ur-hi un nom us-kon, barag-se un ye us-gaan mosse un ye ken ne'a-ne ye ne, un **Meri** ne inu Yeso, komo un hen-ne Yeso ne.

¹⁵ Un ka da-o, **yan-dor Yeso** morgute (be-de un hun-ne zungu-o gaan ur-kwooz ne [120]). Bitrus inuru eso, wu zee, ¹⁶ “Or re ne, se Ma-to Shir shiig o-nip to **Kukt-o Shir** rwore n-ga un nu-o ko-Gwomo **Dawuda** mosse un Yahudas ne à, wu hante bu-se a shipte Yeso à. ¹⁷ Remen Yahudas n-ga wan-gaan wu be-ur na yan-ko'ot un Ma-to Shir, a ya'assutu wu komo gwuug-de un wu n-me un ka senge-mo.”

¹⁸ (Un 'yons-de un senge-mo un wu ne m-yo mo, Yahudas oorū o ken pup-o. Wu heeru ur-boog, men-o un wu nupsuru, saw-to ut-men to un wu kap to rwuunu n-do. ¹⁹ Kap ya-ur-she'et o-Urusharima ko wu ke nepste rii-yo kore à, har atte m-aag un ka pup-o “Akardama” un rem-de un ye, o ro *Pup-o m-Hyó*.)[‡]

²⁰ Bitrus zeeru, “Remen gense to ro n-me un takurda-o un Sep-to ur-Bongon unze,

“ ‘A ginim hur-o un wu,

taase netu she'et n-me á.’[§]

A zeste komo,

‘Con-de un wu, wu ken net-wu dek.’^{*}

²¹ Remen kaane, se a deeg wu ken wu be-de un ka hun-ne ye, wu ro be-ur gaan un na ne à, kap un ho-to Wan-Koyan Yeso ro m-ma'as ur-hew un na ne à. ²² Depete wu ka net-wu warag wa-us-swō be-ur gaan un na ne cin da-o **Yohana** ro m-yo'os un Yeso m-ho à har ha-mo un ho-de a deke Yeso be-ur na ha-mo n-Ton shir à. Dore-o wan-gaan n-me un ka hun-ne ye est be-de un rwor un ma-to un ine-mo un wu ut-marimar be-ur gaan un na ne.”[†]

²³ Ye hanturu hun-ne yoor:

Yusuhu wu a m-aag Barusabas à

(wu a komo m-aag Justus à),

komo un Matiyas ne.

²⁴ Ye nomu us-kon: Ye zee, “Wan-Koyan, o nepste hur-de un ko wu ke. Kutu te wu o daage be-de un ka hun-ne yoor-ye à, ²⁵ remen wu waragte ko-**yan-Tom Yeso**, un ka senge-mo Yahudas yage wu nekute ká be-de Shir daage remen wu à.” ²⁶ Ye nom ur-barag. Barag-ur he'enuru Matiyas. A rwo'u wu komo wu wargu ko-**yan-Tom Yeso** mosse un ka nen op o-gaan ye ne.

[†] **Bor-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Mati 10:2-4; Mark 3:16-19; Ruka 6:14-16. [‡] **Bor-o gaan:19** 1:18-19 Hyen komo: Mati 27:3-8. [§] **Bor-o gaan:20** 1:20 Hyen komo: Bong 69:25. ^{*} **Bor-o gaan:20** 1:20 Hyen komo: Bong 109:8. [†] **Bor-o gaan:22** 1:22 Hyen komo: Mati 3:16; Mark 1:9; Ruka 3:21; Mark 16:19; Ruka 24:51.

Bor-us yoor

Haan-mo un Kukt-o Shir

¹ Bø hø-de un **Biki-o o-Pentekos** woonte à, myet **yan-dor Yeso** ro be-ur gaan.* ² Da-o gaan, a hoguru o ken zaaz-o n-ton untun o un caari-mo m-yo, o shoosuru kap o un ka hur-o ye rotte ur-morog n-me à. ³ Ye hyanuru to ken rii-to sa o zee rem-to o-ra. To comsuru be-de un ye, to ro m-cire un hi-de un ko wu ke.

Hø-to un haan-mo un Kukt-o Shir

⁴ A shoosu ye kap un **Kukt-o Shir**. Ye ciru m-teper un rem-ut hø-to bo Kukt-o ya'u ye cow-yo m-teper à. ⁵ To, un ka hø-to, **Yahuda**-ne deen ro ur-she'et o-Urusharima. Ye ro un dor-o o-**karamsa** m-sok ne ne. Ye un haan rwuun-mo un ko kene un hono o-dak remen ye nomot **Biki-o o-Pentekos**. ⁶ Bø ye hogute zaaz-o un ka yo-mo à, hun-ne morguru deen. Kap mo un ye ye bopuru o-nu, remen kap mo un ye hogute morog-de **yan-dor Yeso** ro m-teper un rem-de un dak-o un ye. ⁷ Ye bopu o-nu m-sok ne, ye zeeru, "Ashi, ¿myet-o un ka ye ro tep à, ya-o-Gariri-ye ka á? ⁸ ¿Nomu un ya re ne ko wu ke be-ur na rotte m-hoge ye ro m-teper un rem-ut na? ⁹ Myet-m na ro m-hoge. Ye ken ye be-ur na:

Ya-o-Patiya-ye, un

Ya-o-Madi-ne, un

Ya-o-Eram-ne, un

Ya-o-Mesopotami-ne, un

Ya-o-Judiya-ne, un

Ya-o-Kapadoki-ne, un

Ya-o-Pantus-ne, un

Ya-o-Asiya-ne, un

¹⁰ Ya-o-Pirijiya-ne, un

Ya-o-Bampiriya-ne, un

Ya-o-**Masar**-ne, un

Ya-o-Kireni-ne so un dak-o o-Ribiya, un

Ya-o-**Roma**-ne, ye ro haante ur-hamat o-Urusharima ¹¹ (Ka ye ro m-hoge un rem-de **ut-Ibra** un ut-Girik ne à, ye a mate n-me un jor-se **Yahuda**-ne un ye waktune ye cuw gon jor-us na ne à).

Un ya-o-Kirit-ne, un

Ya-o-Raraba-ne.

Kap a m-hoge ye ro m-teper un rem-ut na caari-se us-rem se Shir nome à!" ¹² Myet ye bopu nu-se un ye, ye nap yo m-nom á, ye zeeru hi-de un ye, "¿Ya un yo ne yo ka?"

¹³ Amba ye ken ye nomo ye ur-ar ye zee, "Ke-mo ye swo'e mo bopu ye."

Rwor un ma-ut Bitrus

to wu rwore Biki-o o-Pentekos à

¹⁴ Bitrus inu eso un ka op un wan-gaan ye ne, wu 'yonsu us-cor. Wu zeeru ka buug-de un hun-ne de, "No or re ne, **Yahuda**-ne un kap o un ya-ur-she'et o-Urusharima ne, hogu no m-sok ne. Komo no was un rii-yo un he no m-rure ne à. ¹⁵ Ka hun-ne ye ye swo m-ke bo no us-barag á. No nak m-moka kwom-us jero se cot se n-sot. Komo kane a m-swo n-sot á. ¹⁶ To ka, ai, to to Jower **wan-Rwor un Ma-to Shir** rwore unze,

¹⁷ " 'Shir zee: Un hø-to ur-kom,

man duusunē myet o un hun-ne Kukt-o re.

* **Bor-us yoor:1** 2:1 Hyen komo: Rewi 23:15-21; Kara 16:9-11.

Yakar nō yan-campo-ne ʊn yan-ne'a-ne ne
yea ko'ot ma-ut re,

hyangan-ut a haan yan-campo nō ne,
mong-ne ye ʊn campo-ne nō bo-ʊs a re ye.

18 O-nip, har ma ʊn ka ho-to man duusune Kukt-o re
be-de ʊn guw-ne re campo-ne ʊn ne'a-ne ne,
yea ko'ot ma-ut re.

19 Man rwunte saw-to ut-hyat ʊn kus-o n-ton,
ʊn saw-to o-made ne kane n-dak,
to ro m-hyó, o-ra ne, ʊn hye-ur rim-de ne.

20 A mus ur-ho o-comb,
o-reng komo yoa wakte o-jaas yo untun m-hyó,
rii-yo ho-de ʊn muun-m Yawe de woonte,
ka caari-de ur-ho de, de m-sekemse.

21 Komo kowan wu aage ʊn jin-ur Yawe, wua kum gwu.'†

22 "Nō or re ne **Isra**-ne, hogu nō to ka ma-to. Yeso ko-ya-o-Nazaret net-wu, wu Shir rurū nō o-nip unze wu gokste wu à. Shir rwuntute to ka be-de ʊn rem-se o-made, ʊn rem-se ut-hyat ne, ʊs-napa ne se wu kutu na be-ur Yeso à, untun bō, kap nō nepste ʊn to ka ne. 23 Ka net-wu, a ʊn ya'as nō wu ʊn bō Shir ro este à. Komo ʊn nap-o ʊn wu ne, nō kamu wu, nō hoot wu ʊn kom-to **ya-ur-ba'as** n-ton o-kan.‡ 24 Amba Shir rurug wu be-de ʊn gwomo-to m-mar. Wu 'yonstu wu ut-marimar remen yatt-yo he m-nome komo mar-mō bupt wu á. § 25 Remen ko-Gwomo **Dawuda** nomog ma-to ʊn wu, wu zee,

" 'Ur-ho bi me m-hyan ʊn Yawe
wu ro be-ur gaan ʊn me ne.

Remen wu ro ʊn kom-o ʊn re ʊn de,
yatt rii-yo he me 'ya o-gyer á.

26 Remen kaane hur ʊn de ro o-zak,
me ʊn men-ut pus-to puu,
myet ʊn kaane ne me net-wu ko-ya-m-mar,
man she'et o-saktō ne.

27 Remen woa yage hoog-m re ʊn saag á,
woa yage ne wu ro Wu ba m-Kukop à,
wu meret wu wumut á.

28 O yoosutu me cow-yo ʊn hoog.
Woa shoos me o-zak be-de m-she'et
be-ur gaan ʊn me ne.'*

29 "Or re ne **Isra**-ne, man hoks nō nome ʊn ma-ut tato na ko-yan-ga'e **Dawuda**. **Dawuda** mereste, a juks wu, saag-o ʊn wu komo o ro kon be-ur na har caane. 30 **Dawudawan-Rwor ʊn Ma-to Shir** wu, komo wu nepste Shir essussute ut-ma ʊn wu ne mosse ʊs-tond ne, unze wua sagbe wu ken wu ut-gwomo n-te baag-o ʊn wu, bō wu sagbu to **Dawuda** à.†

31 Bō **Dawuda** hyente yo ro co à, wu nomu ut-ma to ʊn ine-m **Kiristi**‡ ut-marimar, unze a yagu wu ʊn saag á, wur-o ʊn wu komo o a wum á. 32 Shir 'yonste ka Yeso wu ut-marimar, na komo ya-ʊs-tor-ye kap ʊn to ka. 33 A ya'ag Yeso m-sek wu she'et ʊn kom-o ur-re o Shir. Komo wu gokste **Kukt-o**

† **Bor-ʊs yoor:21** 2:17-21 Hyen komo: Jowe 2:28-32 (ut-Girik). ‡ **Bor-ʊs yoor:23** 2:23 Hyen komo: Mati 27:35; Mark 15:24; Ruka 23:33; Yoha 19:18. § **Bor-ʊs yoor:24** 2:24 Hyen komo: Mati 28:5-6; Mark 16:6; Ruka 24:5. * **Bor-ʊs yoor:28** 2:25-28 Hyen komo: Bōng 16:8-11 (ut-Girik). † **Bor-ʊs yoor:30** 2:30 Hyen komo: Bōng 132:11; 2Sam 7:12-13. ‡ **Bor-ʊs yoor:31** 2:31 Wu Shir daagne á.

Shir be-de o-Tato, bə a sworə o-nu à. Wū duusu na Kukt-o ʊn wū, o hante rii-yo nə m-hyan à, ʊn yo nə m-hogə nə à. ³⁴ Ba **Dawuda** wū da'e n-Ton á, amba wū ʊn hi ʊn de ʊn wū, wū zeeg,

“ ‘Yawe zeeg Wan-Koyan re,

“She'et so ʊn kom-o re o ʊr-re,

³⁵ har ʊm ru'ut yan-yage-ut ru waragte rii-yo

o he m-yawag ʊn na-ʊs ru à.” § '

³⁶ “Remen kaane, kap o ʊn hun-ne ye o-**Isra** ye nep ʊnze ka Yeso-wū a kame o-**kan** à, Shir muutu wū Wan-Koyan, komo ʊn **Kiristi**.”

³⁷ Bə hun-ne hogute kaane à, ka ma-to do'uru ye ʊt-men, ye zeeru Bitrus ʊn ye ka yan-Tom-ye Yeso ye ne, “Or re ne **Isra**-ne, ʊya a he nə m-nom?”

³⁸ Bitrus zeeru ye, “Waktun nə be-de Shir, a yo'os nə m-ho n-me ʊn jin-ur Yeso **Kiristi** remen a soksutú nə **ba'as**-ut nə. Noa kum yar-mo ʊn **Kukt-o Shir**. ³⁹ Remen Shir ʊn ɛss ka swor o-nu o rem nə ʊn yakar nə ne, komo ʊn ye ro **Yahuda**-ne á, kap o ʊn ye Wan-Koyan Shir na he m-aag be-de ʊn wū à.”

⁴⁰ Wū ma'asuru ye ʊn rure ʊt-ma deen to ye hette bop o-nip à, wū nakuru ye ʊt-to wū ro m-zee, “Ruut nə hi ʊn nə be-de ʊn swo ʊr-koob o ro ʊn hi-de ʊn kà yan-men-ut jaas-to ye, kà ye 'yare Yeso à.” ⁴¹ Ye deke ma-ut Bitrus à, a yo'osuru ye m-ho. ʊn ka ho-de komo ye dooru ʊt-moor be-de ʊn hun-ne dugu-ʊs tet [3,000].

Bə she'et-de yan-dor Yeso ro à

⁴² Ye ɛssu ʊr-hi kap o ʊn ye be-de ʊn yoos-de yan-Tom-ye Yeso ro m-yoos à. Ye ro m-re Rii-yo m-Re yo m-Pas yo ʊn Wan-Koyan, ʊn kon-se Shir ne.

⁴³ Kə wū ke bopuru o-nu, remen Shir ro ʊn nom ʊn rem-se o-made ʊs-napa ne deen be-de ʊn **yan-Tom Yeso**. ⁴⁴ Myet o **yan-dor Yeso** she'eturu be-ur gaan ba m-koos, koyan yo ye rotte à ye wonguru.* ⁴⁵ Ye baburu rii-yo ye rotte à, ye wongu ka ye rotte á. ⁴⁶ Kə de ke ho-de komo ye ro morge ʊn **Pyo-o Shir**. Ye ro m-re Rii-yo m-Re yo m-Pas yo ʊn Wan-Koyan ʊn hur-to ʊn ye, ye ro m-re m-swo ne ʊn men-ut pus-to, ʊn hur-ur gaan ne. ⁴⁷ Ye ro ʊn bongon-de Shir. Ye ro komo ʊn jin-ur so-de ne be-de ʊn hun-ne kap. Kə de ke ho-de komo Wan-Koyan ro ye m-do'e ʊn ye ro ʊn kum ʊn gwu à.

Bor-ʊs tet

A taasute ko-ryam gom-o ʊn ryam-to ʊn wū ʊn ish-o ʊn Pyo-o Shir

¹ De ken ho-de Bitrus ne ʊn **Yohana** ye ro m-neke ʊn **Pyo-o Shir** ʊn da-o ʊn kon-se Shir, so ʊn kwom-ʊs tet-se m-rim. ² ʊn ish-o a m-zee *Ish-o ʊt-Ayowe* à, wū ken net-wū ro kon wū cin bə ʊn mat-o ʊn wū ryam-to wū rotte. Kə de ke ho-de a wū m-hante ʊn ish-o ʊn **Pyo-o Shir**, remen wū konot hwor be-de ʊn ya-m-cow.

³ Bə wū hyente Bitrus ne ʊn **Yohana** ro m-cow ʊn **Pyo-o Shir** à, wū argu ye m-kon ʊn hwor. ⁴ Bitrus ne ʊn **Yohana** tuuru wū yish, Bitrus zeeru wū, “Gwot te.” ⁵ Hur-de ʊn ko-ryam argu m-warag be-de ʊn ye, wū ro o-dish yea ya'as wū hwor.

⁶ Amba Bitrus zeeru, “Me rott hwor á. Amba rii-yo ʊm rotte à, yo ʊm he wo m-ya. N-me jin-ur Yeso **Kiristi** wū o-Nazaret, ine eso, o hewe ʊr-hew!”

⁷ Bitrus shipuru kom-o ʊn wū o ʊr-re, wū jaksu wū. Ba ʊn rem, da-to ʊs-na

§ **Bor-ʊs yoor:35** 2:34-35 Hyen komo: Bong 110:1. * **Bor-ʊs yoor:44** 2:44 Hyen komo: Seng 4:32-35.

se un wu un yish-to un na-se un wu ne nomu m-'wons. ⁸ Wu gurgu kagat! Wu inuru eso, wu ciru ur-hew, un cowu un **Pyo-o Shir** da-o gaan un ye ne. Wu ro ur-hew, wu ro ut-nosse, wu ro komo un bongon-de Shir. ⁹ Bo hun-ne myet hyane wu ro ur-hew un bongon-de Shir ne à, ¹⁰ ye nape komo unze wu wu ro ur-she'et n-riib un *Ish-o ut-Ayowe* un **Pyo-o Shir** us-kon à. Ye bopu o-nu m-sok ne remen rii-yo ut-hyat yo ye hyane yo nomog mosse un wu ne à.

Rwor un Ma-to Shir to ma Bitrus ayoore-o

¹¹ Bo ka wa-ut-ryam-wu gamte Bitrus ne un **Yohana** à, kap o un hun-ne haanuru be-de un ye us-rek n-me un sak-o **Suremanu** à, ye ro un bopu un nu-se un ye. ¹² Bo Bitrus hyente kaane à, wu nomu hun-ne o-ko'ot. Wu zeeru, "No hun-ne ye o-**Isra**, zremen ya un o no bupte us-nu un to ka? Komo zremen ya un notte te o-gwot, sa o zee un beeb-de un hi un te o, ko remen senge-m te be-de un dor-o Shir o te ru'ute ka net-wu hewute ur-hew? ¹³ Shir **Ibrahi**, un **Ishaku**, un **Yakubu** ne, Shir tat-ne te, wu sepse ko-guw-wu un wu Yeso. **Biratus** ko-Gwamna nomu sakt-o wu ho'ostu wu. Amba un hek-o un kaane, no yo'ogte Yeso, no yagu wu komo ut-yage un co Biratus.* ¹⁴ Amba no yagu ka wan-ba-m-kukop wu ut-yage, Kashi un Net, no kon a ho'osundu no ka wan-ho un hun-ne wu.† ¹⁵ No hooru wu ro shi'it-de un hoog-o un ba m-ta à. Amba Shir 'yonstu wu ut-marimar, te komo te un swo-se un wu un to ka. ¹⁶ To, un beeb-de un jin-ur Yeso o, be-de m-sheer un wu, o ya'e ka net-wu m-'wons. Net-wu ka, no nepstu wu. Be-de un m-sheer be-ur Yeso, ka net-wu waragte kerker. Myet-m no, no hyeneste.

¹⁷ "Or re ne, um nepste un koob-de us-nap no nome to ka, kaane sek-ye no nome. ¹⁸ Amba un kaane Shir shooste rii-yo wu rwore un nu-o un yan-rwor un ma-to un wu à kap unze, **Kiristi**, wua su ur-koob. ¹⁹ Un remen kaane se, no yage **ur-ba'as**, no waktune be-de Shir remen a so'oste **ba'as**-ut no, ²⁰ komo remen Wan-Koyan wu he no do ye un jaab-o ut-men. Wua tomon no **Kiristi** dagan-mo un cin n-ga, wu ro Yeso. ²¹ Depete se Yeso she'essute n-Ton shir, har da-o a he muut us-rem us-pu se kap à, bo Shir rwore cin un n-ga à, un nu-o un yan-rwor un Ma-to Shir ye un ba m-kukop. ²² Remen **Mosa** zegg, 'Yawe Shir no wua tomon no wu ken wan-rwor un Ma-to Shir wu kan be-ur or no, untun me. Raks no kap o un rii-yo wu he no m-rure à.‡ ²³ Komo bon wu yage raks un ka wan-rwor un Ma-to Shir wu à, a ruut wu n-me un buug-de un hun-ne ye Shir.'§

²⁴ "O-nip, bo un yan-rwor un Ma-to Shir ye nome ut-hyangan à, cin un Sama'era, un ye donde ne n-jim à, myet ye nomoste ma-to un ka ho-to. ²⁵ Hyangan-to a nome be-de un yan-rwor un Ma-to Shir à, rem no o, no ye komo he re un cim-yo tat-ne no, yo Shir swore o-nu un ye ne à. Ka to wu zette **Ibrahi**, 'Un baag-o ru a hette 'ya un baag-to un hun-ne ye un hono o-dak o-kwum.* ²⁶ Bo Shir daage ko-guw-wu un wu à, wu ciru wu m-tomon be-ur no remen wu ye'et no o-kwum, wu rwuntute ko wu ke be-de un cow-se un men-ut jaas-to."

* **Bor-us tet:13** 3:13 Hyen komo: Rwu 3:15. † **Bor-us tet:14** 3:14 Hyen komo: Mati 27:15-23; Mark 15:6-14; Ruka 23:13-23; Yoha 19:12-15. ‡ **Bor-us tet:22** 3:22 Hyen komo: Kara 18:15,18 (ut-Girik). § **Bor-us tet:23** 3:23 Hyen komo: Kara 18:19. * **Bor-us tet:25** 3:25 Hyen komo: Taka 22:18; 26:4.

Bor-us nass

Bitrus ne un Yohana un co-o un Morog-de un Sek-ye

¹ Da-o Bitrus ne un **Yohana** ro ut-ma un hun-ne ne à, yan-**Cow un kon-se Shir** un ko-caari-wu un yan-'er-de un **Pyo-o Shir** ne, un **Saduki**-ne ne haanuru be-de un ye. ² Ye hogute us-ryaab remen **yan-neke-m Yeso** ro un yoose un buug-de un hun-ne unze marimar-ne a ine un hoog ne bo Yeso ine à. ³ Ye argu m-ship un Bitrus un **Yohana**. Ye tigi ye se gas-o ish, bo rim-m ro nomoste à. ⁴ Amba hun-ne deen be-de un ye hoge ma-ut Yeso à ye sheru o-nip. Kap moor-to **yan-dor Yeso** wooru untun campo-ne dugu-us taan [5,000].

⁵ Gas-o ish, gwomo-ne un sek-ye ne un ye ne, un yan-yoos-de un **karamsa-to** un ye ne, ye morguru o-Urusharima. ⁶ Annas, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, wu ro kane be-ur gaan un Kepas, **Yohana** ne, un Arekanda, komo un ye ro ne baag-o un Gwomo-ne ye un kon-se Shir à. ⁷ Ye rwo'u Bitrus ne un **Yohana** m-es un tete-de un ye. Ye cituru ye, ye zee, "¿Un to ke gwomo-to o, ko ne un de ke jin-de no nomte ka senge-mo?"

⁸ Bitrus shiishe un **Kukt-o Shir** ne, wu citu ye. Wu zee, "No gwomo-ne un sek-ye ne ye un hun-ne! ⁹ Caane sok-mo a nome ka ko-ryam-wu à, ¿mo mo no te us-cot o? ¿Komo no un con no nep wu dosse wu ka gom-o? ¹⁰ Te conog no nep un kap o un hun-ne ye o-**Isra**-ne o-nip. Yo hante ka net-wu rotte eso kerker un co-o no à, n-me un jin-ur Yeso **Kiristi** ko-Nazaret o, wu no kame à, wu Shir 'yonse ut-marimar à. ¹¹ Ka Yeso-wu, wu ro:

" 'Ka pam-yo, yo ya-ut-ma yage à,
 amba m-moka yo yo komo arge ur-bon
 be-de un pam-ye ut-ma.'*

¹² Yatt komo be-de a he kum un gwu á, be-de un jin-to a ya'e hun-ne ye un hono o-dak kap à. Yatt jin-de a ya'ase de a zee se be-de un de a he kum un gwu á, se be-ur Yeso."

¹³ To, bo sek-ye hyente jaab-o un men-ut Bitrus un **Yohana** ne à, komo ye napuru unze ye ya-us-nap-ye deen á, koob-ne ye komo, ye bopu o-nu, ye napuru ye she'ete un Yeso ne. ¹⁴ Amba bo sek-ye hyente ka net-wu a taase ut-ryam à, wu ro eso be-ur gaan un **yan-Tom Yeso** ne, ye taagu gom-de m-cep. ¹⁵ Ye zeeru **yan-Tom Yeso** ye ru un ka be-de un **Morog-de un Sek-ye** de, ye nomuru ut-orom un or un ye ne ne. ¹⁶ Ye zeeru, "¿Re o a he no m-nom un ka hun-ne ye ne? Remen un cen o bo un kap o un ya-ur-she'et o-Urusharima nepste unze a nomog yo ken rii-yo o-made yo be-de un ka hun-ne ye. Yatt komo bo a he m-zee 'Ba kaane o á.' ¹⁷ Amba un cen o taase ka rii-yo senge-m wo n-me un hun-ne, se a nek ye ut-to, taase ba'asu ye, ye do nome un net ut-ma n-me un ka jin-de."

¹⁸ Ye dooru agbe un **yan-Tom Yeso**, ye naku ye ut-to, taase ba'asu ye, ye nome net ut-ma, ko ye do ur-yoos n-me un jin-ur Yeso. ¹⁹ Amba Bitrus ne un **Yohana** shasuru, ye zee, "To, ¿ko hond hond o be-de Shir te jiish m-hoge un ma-ut no arge Ma-to Shir? Ceker no ur-bon ne. ²⁰ Tea hoks m-she'et temb un rii-yo te hogusse, komo te hyenes á."

²¹ Bo ye dotte ye nak ut-to à, ye argu ye m-ho'os. Ye taaguru bo ye he m-nom ye ye'et ye ur-koob à, remen kap o un hun-ne ro un sekemse un jin-de Shir remen rii-yo kore à. ²² Ye bomog Shir remen ka net-wu a taase gom, o-made à, wu aragte us-hak kwooz-ut yoor [40] bo o-mat.

* **Bor-us nass:11** 4:11 Hyen komo: Bong 118:22.

*Yan-dor Yeso konog ye kumut
jaab-o ut-men o un
ko'ot ut-ma ba o-gyer*

²³ Bọ a ho'oste Bitrus ne un **Yohana** à, ye argu m-neke be-de un hun-ne ye un ye. Ye argu ye m-rure kap o un bọ un rii-yo Gwomo-ne ye un kon-se Shir, un ye ro sek-ye ne ruru ye à. ²⁴ Bọ ye hoge kaane à, ye daku cor-se un ye n-ton Shir. Ye zeeru, "Wan-Koyan, Wa-ut-Gwomo kap, wọ wu nome o-Ton o-dak ne, m-sa ne, komo un kap o un rem-se ro n-me un to à.† ²⁵ Un **Kukt-o Shir** o nome ut-ma un ko-guw ru ne wu ro, tato te **Dawuda** à, o zee,

" '¿Remen ya un o ye ro **Yahuda**-ne á ye nomte us-ryaab?

¿Hun-ne komo ye nom barag-se un cow-se o-hwaa?

²⁶ Gwomo-ne ye un hono o-dak dek zonge-to m-dum,

sek-ye ye un ye komo ye mossu ut-hi,

us-ryaab un Yawe ne, komo un **Kiristi**.‡

²⁷ Nip-o, un bọ-o Urusharima ko-Gwomo **Here** [Atipas] un Panti **Biratus** ne ye mossute ut-hi un ye ro **Yahuda**-ne á, un hun-ne ye o-Isra-ne, ye ro us-ryaab un ko-guw ru ne Yeso, wu ba m-kukop, wu o daagne à.§ ²⁸ Ye un nom un yo beeb un du un hur un du ne esse m-nom à cin n-ga ne ne. ²⁹ M-moka komo, Wan-Koyan, gwot bọ ye ro un senge-mo ye ye'et te ur-koob à, 'ya guw-ne ru beeb-de us-rwun de un rwor un ma-ut ru ba o-gyer. ³⁰ Senge tapan un kom-o ru o un taas us-gom, nom komo rem-se o-made, un rem-se ut-hyat ne un jin-ur ko-guw ru Yeso wu ro ba m-kukop à."

³¹ Bọ ye nomte kon-se Shir à, ka be-de ye rotte ur-morog à, de nukturu. Kap mo un ye argu m-shi un **Kukt-o Shir**, ye sengu rwor un ma-to Shir ba o-gyer.

Koyan yo un yan-dor Yeso ye ro m-wong

³² Myet **yan-dor Yeso** hur-to un ye ro kang-o gaan un barag-se un ye ne. Yatt-wu zee rii-yo wu rotte à, yo ma un wu yo un hon du un wu á, amba ye ro m-wong un or un ye ne myet yo ye rotte à.* ³³ Un beeb-de un **Kukt-o Shiryan-Tom Yeso** senguru rwor un ma-to un ine-m Wan-Koyan Yeso ut-marimar. Yar-mo Shir hokuru **yan-dor Yeso** myet-mo un ye. ³⁴ Har yatt-wu taage un yo ken rii-yo be-de un ye á. Remen kap ya-ut-kat ko ya-ut-hur ye sengu tu to m-baab, ye un hante hwor. ³⁵ Ye ro m-ess be-de un **yan-Tom Yeso**, komo a ma'asu m-wong a ya'as kowan wu taage un yo ken rii-yo ur-she'et yo à.

³⁶ Kaane wu ken wu nome jin-de un wu **Yusuhu**. Wu ko-**Rewi**-wu, takande un wu ko-ya-o-Sayipurus-wu, wu **yan-Tom Yeso** ro m-aag Barnabas à, (Unze, *Wan-do'e ur-hur jaab-o ut-men*.) ³⁷ Wu komo wu bak o ken kat-o un wu o, wu hanturu hwor, wu essuru be-de **yan-Tom Yeso**.

Bor-us taan

Hananiya ne un Sapiratu

¹ Amba wu ken net-wu jin-de un wu Hananiya un ne'a un wu ne Sapiratu, bak rii-yo ye rotte à. ² Wu wukuru ye ken hwor-ye be-de un ka hwor-ye un nap-o ne'a un wu ne. Wu hanturu o-gyes cot, wu ya'asuru **yan-Tom Yeso**.

† **Bor-us nass:24** 4:24 Hyen komo: Rwuu 20:11; Nehe 9:6; Bong 146:6. ‡ **Bor-us nass:26** 4:25-26 Hyen komo: Bng 2:1-2 (ut-Girik). § **Bor-us nass:27** 4:27 Hyen komo: Ruka 23:7-11; Mati 27:1-2; Mark 15:1; Ruka 23:1; Yoha 18:28-29. * **Bor-us nass:32** 4:32 Hyen komo: Seng 2:44-45.

³ Bitrus zeeru, “Wo Hananiya, ¿re nome o yagute **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** cūwut un hur un du, har o nomote **Kukt-o Shir** ut-bo, komo o wukute ye ken ye be-de un ka hwor-ye o-kat ye? ⁴ Rii-yo o bept o, ¿o ma ru o ka? Bo o beptse à, ¿a un mo wo us-cor o hante hwor? ¿Re o nome o nomot se ka barag-se un hur un du ne? Ay, net-wu o nome ut-bo á, Shir-o o nome.”

⁵ Bo un hoge un ka ma-to, Hananiya heeru n-dak, wu maruru. Hun-ne ye hoge ka ma-to à, gyer-o hooru ye deen. ⁶ Beeb-ye inuru ye yeru u-de un wu o-gund. Ye ruutu wu n-do, ye jokuru.

⁷ Hohond-mo un awa-us tet se arge à, ne'a Hananiya cownuru. Wu nap yo kore á. ⁸ Bitrus zeeru wu, “¿Ruru me kom-de ka rii-yo a topu no un ka kat-o?”

Wu zeeru, “Ee, ta-de un ye de ka.”

⁹ Amba Bitrus zeeru wu, “¿Re nome no mossute o-nu no megerte **Kukt-o Wan-Koyan**? Ka hun-ne ye joke campo ru à, ye un her-o un ish, dek-mo ye he wo komo ye ruut wo.”

¹⁰ Ba un naas o-da, wu heeru un na-se un wu, wu maruru. Bo beeb-ye cowonte à, ye 'wos wu mereste. Ye argu wu m-keps, ye ruuturu wu, ye joku wu n-riib campo un wu. ¹¹ Gyer-o hooru kap o un hun-ne **yan-dor Yeso** un bo un ye hoge ka ma-to un ka rem-se ne à.

Yan-Tom Yeso nomog rem-se o-made ut-moor ne

¹² Yan-Tom Yeso nomog us-napa un rem-se o-made ne ut-moor ne be-de un hun-ne. Myet-mo **yan-dor Yeso** ro wetse m-morge un sak-o **Suremanu** un be-de un **Pyo-o Shir**. ¹³ Amba n-me gyes-o un hun-ne, yatt-wu nome jaab-o ut-men o wu mossute ur-hi un **yan-dor Yeso** ne á. Myet un kaane ne, komo hun-ne ro ye un 'ya m-sek.

¹⁴ Myet un kaane ne, ya-m-sher o-nip be-de un Wan-Koyan ye sengu m-do ut-moor, campo-ne un ne'a-ne ne. ¹⁵ Har wooru hun-ne ro m-rwuun un ya-us-gom ne us-cow, ye ro ye m-neks n-te ut-put, ut-karanga ne. Ye o-sakto ye zee Bitrus wu arge, horomte-o un wu a ci ye ken ye. ¹⁶ Hun-ne ut-moor ne ma'asuru m-morge un ka bo-to ro un her-o o-Urusharima à. Ye ro un hante un ya-us-gom un ye **ya-ut-kot** ro ne un ya-ur-koob à, myet-mo un ye, a taasū ye gom-se un ye.

Yan-Tom Yeso swoog ur-koob remen sher-mo un ye be-ur Yeso

¹⁷ Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un ka ye wu rotte ne be-ur gaan à, (a ye m-zee, buug-de un **Saduki-ne**), ye shiiru un shoob-de un **yan-Tom Yeso** deen. ¹⁸ Remen kaane, ye shipuru **yan-Tom Yeso**, ye rwo'uru ye n-me un kur-o m-ke'et. ¹⁹ Amba bo tet-m woonte à, wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu tikshiru ish-o un kur-o a ke'ete ye à. Wu rwuntu ye, wu zeeru, ²⁰ “Neke no, no es n-me un **Pyo-o Shir** no rure hun-ne ma-to un ka hoog-m pu-mo mo.”

²¹ Bo ye hogute kaane à, ye cowuru **Pyo-o Shir** n-sot, ye ro m-yoose un hun-ne.

Bo ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un ye ro be-ur gaan un wu ne morgute à, ye agnuru **Morog-de un Sek-ye**, un kap o un sek-ye ye o-Isra-ne, ye tomuru un kur-o m-ke'et a haante **yan-Tom Yeso**. ²² Amba bo yan-'er-de un **Pyo-o Shir** heete à, ye 'wos ye un kur-o m-ke'et á. Ye muunuru. Ye rworuru, ye zeeru, ²³ “Te un 'wos a tigusute ish deen deen, yan-'er-de o-kur komo ye ro un 'er-de us-ish. Amba bo te tikshe à, te 'wos ko net n-me

á." ²⁴ Bø caari-wu un yan-'er-de un **Pyo-o Shir** un Gwomo-ne ye un kon-se Shir ne hogute kaane à, hur-ur do'uru ye deen. Ye ro un barag-se un rii-yo to ka he m-hante à.

²⁵ Wu ken wu haanuru, wu zeeru ye, "Ai, ka hun-ne ye ka reeno ka ye no tige un kur-o m-ke'et à, ye eso eso n-me un **Pyo-o Shir**, ye ro m-yoose un hun-ne." ²⁶ Caari-wu un yan-'er-de un **Pyo-o Shir** un ya-ur-'er ne, ye haaru ye deknu **yan-Tom Yeso**, amba yanze ur-beeb á, un remen ye ro o-gyer taase hun-ne jir ye ut-ta'ar.

²⁷ Bø ye dekenete **yan-Tom Yeso** à, ye rwo'u ye m-es un co-o un **Morog-de un Sek-ye**. Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir cituru ye. ²⁸ Wu zeeru, "Te nak no ut-to deen deen taase no do ur-yoos un ka jin-ur Yeso de. Amba kowan o-Urusharima nepste rii-yo no ur-yoos à, har ma hoob-o notte no duusutu te ra-o un hyo-mo un ka net-wu."*

²⁹ Amba Bitrus un **yan-Tom Yeso** ne shasuru, ye zee, "Jip o te nomote Shir o-dorotte arge bø te he nome un net à! ³⁰ Shir tat-ne na 'yonste Yeso ut-marimar, ka wu no ho'e kunkam un ogo-kan o-ce à. ³¹ Shir deete wu un re-de un wu, Yeso waragte Sek-wu komo ko-**Wan-Gwu**, remen wu tiksute **Isra-ne** cow-yo m-waktune be-de Shir, komo ye kumut a soksu ye **ba'as-to** un ye. ³² Te komo te ro yan-swo-se un to ka, **Kukt-o Shir** komo kaane, o Shir ya'ase yan-dorotte-o un wu à."

³³ Bø sek-ye hogute kaane à, ye hogu us-ryaab deen, har ye cun ye ho **yan-Tom Yeso**. ³⁴ Amba wu ken ko-**Parisa**-wu ro kon. Jin-de un wu Gamariyer. Wan-Yoos-de o-**karamsa**, hon un hun-ne ye ro wu un ya'as m-sek. Wu inu eso n-me un ka **Morog-de un Sek-ye** de, wu zeeru a ruut ka hun-ne ye n-do un ya o-da hiin. ³⁵ Ka da-o wu zeeru ka **Morog-de un Sek-ye** de, "No or re **Isra-ne**, nom no ja un rii-yo no cone nome un ka hun-ne ye à. ³⁶ Hak-se n-jim se arge à, wu ken net-wu ru ur-jin à, jin-de un wu Tudas. Wu hwoog hi un de un wu ur-keer. Be-de un hun-ne zungu-us nass [400] ye doruru wu, amba a hooru wu. Komo a caas yan-dor-o un wu, to ka komo to nome kom-de un ye. ³⁷ Bø un nom un to ka komo, wu ken wu ru ur-jin, jin-de un wu Yahudas, ko-ya-o-Gariri. Da-o a ro un oog-de un hun-ne à, wu rwo'uru hun-ne ye doru wu. Wu ma a hooru wu, yan-dor-o un wu komo a caastu ye kap. ³⁸ To, ko m-moka me no m-rure, yagu no ma-to un ka hun-ne ye, yagu no ye. Urege de sakto-o un ye, ko senge-mo un ye mo un net o, ai, moa saburse. ³⁹ Amba urege ka senge-mo mo Shir mo, noa hoks mo, ka hun-ne ye m-wen á. A 'wos na hi un na ut-ween un Shir ne á!" Ye argu dek un ma-to un wu.

⁴⁰ Ye agbu **yan-Tom Yeso** ye nomu ye us-sorog. Ye nakuru ye ut-to taase ye do nom ut-ma n-me un jin-ur Yeso á. Ka da-o ye argu ye m-ho'os.

⁴¹ Yan-Tom Yeso inuru un ka **Morog-de un Sek-ye** de, ye ro o-zak remen a hyanag ye, ye bo'ose ye dek o-yo'og un remen un jin-ur Yeso. ⁴² Ko de ke ho-de, ko un **Pyo-o Shir**, ko o-hur, ye yage ur-yoos un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** ne á. Ye senge m-zee Yeso wu ro **Kiristi**.

Bor-us cind

A dak yan-m-Senge nen ta'oor

¹ To, un ka ho-to, hun-ne ut-moor ne warguru **yan-dor Yeso**. **Yahuda**-ne yan-hoge ut-Girik nomuru **Yahuda**-ne us-hwumug ye ro un hoge un remde **ut-Ibra** à.* Ye un nom kaane remen a m-was un ye man ye gwor-ne

* **Bor-us taan:28** 5:28 Hyen komo: Mati 27:25. * **Bor-us cind:1** 6:1 Kq: ut-Arameki.

ye un ne'a-ne da-o un wong un rii-yo m-re yo un ko de ke ho-de á. ² Ka op un nen yoor-ye agburu hun-ne kap **yan-neke-m Yeso**. Ye zeeru, "Ai, u nom ur-bon a yage ko'ot-m un Ma-to Shir a ma'aste ma-to un rii-yo m-re á. ³ Remen kaane, or re ne daag no hun-ne nen ta'voor be un no, ye ro un kashi ur-hur ne de ur-bon à, ye shiishe un **Kukt-o Shir** komo us-weer ne à, ye a he m-ya'as un ka senge-mo à. ⁴ Te komo tea muut ur-hi un nom un kon-se Shir un yoos un Ma-to Shir ne."

⁵ Hun-ne kap hoguru rerem-mo un ma-to ye rwore à. Ye daagu Istipanus (wu ken net-wu wu shereg un Yeso ur-beeb ne, komo **Kukt-o Shir** garamsute wu), un Pirip ne, un Burokoras ne, Nikano ne, un Timon ne, Barminas ne, Nikoras (ko-ya-o-Antakiya, n-ga wu ba ko-**Yahuda**-wu á amba wu waragte ko-**Yahuda**). ⁶ Ye ka ye a daage un co-o **yan-Tom Yeso**. Bo ye nomoste kon-se Shir à, ye sekuru ye ut-kom.

⁷ Ma-to Shir komo to senguru m-bo'ose. Moor-to **yan-dor Yeso** komo n-me o-Urusharima sengu m-do hor-m-hor, yan-**Cow un kon-se Shir** ut-moor ne komo ye goksuru ka sher-mo un ma-to o-nip mo.

A shik Istipanus

⁸ To, Istipanus, wu net-wu shiishe un yar-mo Shir ne ur-beeb ne. Wu ro m-nom un rem-se o-made ut-hyat ne n-me un hun-ne. ⁹ Ye ken ye be-de un kuke-o ur-morog o a m-zee *Kuke-o un ye Possusse* à, ye he'eburu Istipanus ut-ween. Ye ka komo **Yahuda**-ne ye ye o-Kireni un ye o-Arezandiriya ne, komo un ye un dak-o o-Kirikiya ne, un ye o-Asiya ne. ¹⁰ Amba, ye bo'os ut-ween un wu ne á, remen ma-to un wu to us-nap to, **Kukt-o Shir** ciriru un hi-de un wu.

¹¹ Ye swowuru ye ken hun-ne ye wukusse un remen ye zeet, "Te hogute wu un reeb-ut **Mosa**, komo wu ro Shir un nome un ma-to o-yo'og."

¹² Un kaane, ye 'yonsu hur-de un hun-ne, un sek-ye ne, un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne. Ye komo ye daaru wu, ye shipu wu. Ye heeturu wu be-de un **Morog-de un Sek-ye**. ¹³ Ye ken sek-ye be-de un hun-ne haaru ye deknuru yan-swq-se ut-bo, ye ken ye zeeru, "Ka net-wu ko de ke ho-de wu ro un hun-to o-saa n-te un ka be-de ba m-kukop de komo un **karamsa-o Mosa** ne. ¹⁴ Te hogute wu m-zee unze ka Yeso-wu o-Nazaret-wu wu wurumse ka be-de, komo wu wakse kap o un jor-se **Mosa, wan-Rwor un Ma-to Shir**, yaksu na à."

¹⁵ Myet bo un ye ro tara tara be-de un **Morog-de un Sek-ye** à, ye ro wu un tu un yish-ye hyanu co-o un wu waksute untun **wan-tom-wu Shir**.

Bor-us ta'voor

Ma-ut Istipanus

¹ Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir cituru Istipanus wu zee, "¿Ka rem-se, nip-o?"

² Istipanus zeeru, "No or re ne un tat-ne ne, raks me no. Shir wan-seps-mo ut-gwomo wu rwunte be-ur tato na **Ibrahi** da-o wu ro'e un dak-o o-Mesopotami à, cin ba wu ro she'ette bo-o o-Haran. ³ Shir zeeru wu, 'Ine un dak-o ru, o yage hen-ne ru ne, o neke dak-o um he wo m-ya'as à.'*

⁴ "Tato na **Ibrahi** argu m-ine un dak-o o-Kardiya, wu argu m-she'et un bo-o o-Haran. Bon kané komo, bo tato un wu mereste à, Shir hanturu wu un ka dak-o notte ur-she'et m-moka à.† ⁵ Amba ne Shir 'ya **Ibrahi** ko rii

* **Bor-us ta'voor:3** 7:2-3 Hyen komo: Taka 12:1. † **Bor-us ta'voor:4** 7:4 Hyen komo: Taka 11:31; 12:4.

gaan-yo un ka dak-o á, kò o-gaan. Amba wu sworog o-nu un **Ibrahi** wu 'ye wu ka dak-o wu un baag-o he m-dond un jim-de un wu ne à. Shir sworog o-nu kò de nomte à **Ibrahi** rott wà un ka da-o á.‡ 6 Shir komo wu rwoŕe unze baag-o **Ibrahi** a nom ur-hamat un o ken dak-o, hun-ne ye un ka dak-o komo ye mus ye guw-ne, ye 'ye ye ur-koob har us-hak zungu-us nass [400]. 7 Shir zeeru wu 'ye ka dak-o ye hette m-guw à ur-koob, kaane nomse komo baag-o **Ibrahi** a rwuun ye nome Shir m-guw un kà be-de.‡* 8 Shir komo wu esse ut-ma un **Ibrahi** ne, ma-to ur-ko. O rwo'e bò **Ibrahi** mate **Ishaku** à, wu koot wu ur-ko un ho-ur aeere-de. **Ishaku** matu **Yakubu**, komo wu matu tat-ne na ka op un nen yoor-ye.†

9 "Remen ka ya-n-ga-ye ro un shoob-ur heno un ye **Yusuhu**, ye babu wu. A heetu wu dak-o o-**Masar**. Amba Shir ro mosse un wu ne.‡ 10 Komo wu ruutu wu be-de un kap o un swò ur-koob o un wu. Shir rwo'uru komo wu wakturu ko-ya-us-nap. Wu reeg ur-ho be-ur ko-Gwomo-wu o-**Masar**. Ko-Gwomo-wu o-**Masar** ya'asu wu gwomo-to o-**Masar**. Komo wu rwo'uru kap o un hun-ne ye un hur-o un wu un kom-ut **Yusuhu**.§

11 "A kane mer he'enuru un myet o un dak-o o-**Masar** un o-**Kan'ana**-ne, mosse un swò ur-koob ne de m-yo, har tat-ne na taage un rii-yo m-re.*

12 Amba bò **Yakubu** hogute yege-hyo ro kon o-**Masar** à, wu tomuru yakar-ye un wu, tat-ne na ha-mo o-**Masar**. De ka de ro hew-de un ye de ur-takan.

13 Un hew-de un ye de o ayoore-de, **Yusuhu** rwuntu hi un de un wu cas be-ur sek-ye ne ye un wu ne, ka da-o ko-Gwomo-wu o-**Masar** napuru baag-o **Yusuhu**.† 14 **Yusuhu** tomuru tato un wu **Yakubu** wu haan, komo un kap o un sekke-ne ye un wu ne. War war-mo un ye komo hun-ne kwooz-ut tet un op un taan ye [75].‡ 15 **Yakubu** argu m-neke o-**Masar**, reeno wu mare un tat na ne.§ 16 A kamsunu ye a muutu ye o-Shekem, a rwo'uru ye un saag-o **Ibrahi** o'e un hwor-ye o-azorpa à, be-ur yakar Hamor kane o-Shekem.*

17 "Amba bò da-o nomte yow yow o Shir hette shoos un ka ma-to wu esse un **Ibrahi** ne à, hun-ne na dooru. Ye nomu ut-moor deen un dak-o o-**Masar**. 18 Ka da-de a nomu wu ken ko-Gwomo-wu o-**Masar**, wu nape net-wu a m-zee **Yusuhu** á.† 19 Ka ko-Gwomo-wu reeg ra-o un hun-ne na. Wu rangsute tat-ne na. Wu ro m-rwo a jorog yan-yakar-ye un ye un remen ye meret.‡

20 "Un ka da-o o ka, a mate **Mosa**, wà-wu ut-campo. A nomu gut-de un wu reng-us tet un hur-o tato un wu.§ 21 Bò a ruutu wu n-do à, wà wan-ne'a ko-Gwomo-wu o-**Masar** deku wu, wu gwotu wu untun wà un wu.* 22 A yoosuru **Mosa** kap o un nap-se un ya-o-**Masar**. Wu komo net-wu ur-beeb ne be-de rwoŕ ut-ma, un rii-yo wu ro m-nom ne à.

23 "Bò wu woose hak-us kwooz-ut yoor [40] à, wu nomu us-barag wu he wu gas or un wu un **Isra**-ne. 24 Bò wu hyente wu ken ko-ya-o-**Masar**-wu, wu ro un dum-mo un ko-**Isra** à, wu haaru, wu guut ko-**Isra**, wu topotu wu,

‡ **Bor-us ta'yoor:5** 7:5 Hyen komo: Taka 12:7; 13:15; 15:18; 17:8. § **Bor-us ta'yoor:7** 7:6-7 Hyen komo: Taka 15:13-14. * **Bor-us ta'yoor:7** 7:7 Hyen komo: Rwuu 3:12. † **Bor-us ta'yoor:8** 7:8 Hyen komo: Taka 17:10-14; 21:2-4; 25:26; 29:31—35:18. ‡ **Bor-us ta'yoor:9** 7:9 Hyen komo: Taka 37:11; 37:28; 39:2,21. § **Bor-us ta'yoor:10** 7:10 Hyen komo: Taka 41:39-41. * **Bor-us ta'yoor:11** 7:11 Hyen komo: Taka 42:1-2. † **Bor-us ta'yoor:13** 7:13 Hyen komo: Taka 45:1,16. ‡ **Bor-us ta'yoor:14** 7:14 Hyen komo: Taka 45:9,10,17,18; Taka 46:27 (ut-Girik). § **Bor-us ta'yoor:15** 7:15 Hyen komo: Taka 46:1-7; 49:33. * **Bor-us ta'yoor:16** 7:16 Hyen komo: Taka 23:3-16; 33:19; 50:7-13; Josu 24:32. † **Bor-us ta'yoor:18** 7:17-18 Hyen komo: Rwuu 1:7-8. ‡ **Bor-us ta'yoor:19** 7:19 Hyen komo: Rwuu 1:10,11,22. § **Bor-us ta'yoor:20** 7:20 Hyen komo: Rwuu 2:2. * **Bor-us ta'yoor:21** 7:21 Hyen komo: Rwuu 2:3-10.

wu wosu ko-ya-o-**Masar**. Wu hooru wu. ²⁵ Wu hwooru o-sakto wu zee or un wu ne a neps unze Shir daage wu remen wu guut ye. Amba hun-ne ye nap á. ²⁶ Bo ish geste komo à, wu hyanuru ye ken **Isra**-ne ye m-dum, wu conu ye m-hongse. Wu zeeru, 'Campo-ne, no hun-ne gaan-ye no ro, zyan yo notte hi un no m-dum?'

²⁷ "Amba ka wu ro or un wu m-dum à, wu tudbu **Mosa** n-riib, wu zeeru, '¿Wa sagbu wo ut-gwomo be un te o piishitu te ut-ma? ²⁸ Ashi, zwo un con o hoot me bo o ho'e ka net-wu wu m-ryo?'† ²⁹ Bo **Mosa** hogute kaane à, wu somuru wu she'eturu she'et-de ur-hamat un dak-o o-Midiyan. Reeno wu mate yakar yoor yan-campo-ne.‡§

³⁰ "To, bo a nomte us-hak kwooz-ut yoor [40] à, wu ken **wan-tom-wu Shir** wu haanuru be-ur **Mosa** un rem-de o-ra, un ya-o yo ken 'yo-yo un o ken kot-o yow yow un Haag-o o-Sinay ne. ³¹ Bo **Mosa** hyente kaane à, wu bopu o-nu un rii-yo wu hyane à. Bo wu hyoknute yow yow wu gut à, wu hoguru cor. Yawe zee, ³² 'Me wu ro Shir tat-ne ru ne, Shir **Ibrahi** un **Ishaku**, un **Yakubu** ne.' Wur-o **Mosa** ciru us-zap, ko m-gwot ken wu hoks á.

³³ "Yawe zeeru wu, 'Pos ka'ante-ut ru, un remen ka be-de wotte eso à, be-de ba m-kukop de. ³⁴ O-nip, um hyanag koob-de a un 'ya un hun-ne re ye ro o-**Masar** à. Um hogute 'won-se un ye, komo me un kergune um guut ye. To, m-moka se o zonge um tomot wo ha-mo o-**Masar**.'*

³⁵ "To, ka Mosa-wu, wu ye yage, ye zee, '¿Wa sagbu wo ut-gwomo be-ur na o piishitu na ut-ma?' Wu Shir tomne wu re co, wan-ruut-wu, un bu-yo un **wan-tom-wu Shir** wu rwuune be-de un wu un ka ya o-'yo yo à.† ³⁶ Da-o wu komse nom un rem-se o-made un dak-o o-**Masar** à, wu rwuntu ye. Komo un saw-to ut-hyat ne un dak-o o-**Masar**, un Roog-o Jaas-o ne komo n-me o-kot ne har us-hak kwooz-ut yoor [40].‡

³⁷ "Ka Mosa-wu, wu zee **Isra**-ne, 'Shir a deeg wu ken **wan-rwor un Ma-to Shir** wu be-de un hun-ne no, untun me.'§ ³⁸ **Mosa** wu, wu karakse hun-ne ye o-**Isra** o-kot. Wu ro kane un tat-ne na ne komo un ka **wan-tom-wu Shir** wu ne wu nome ut-ma un wu ne un Haag-o o-Sinay à. Wu wu komo goksune ma-to yan-hoog be-de Shir wu hantu na.*

³⁹ "Amba tat-ne na yagu wu nome o-dorotte, ye 'yarag wu. Ye hogu gop-de m-warag un dak-o o-**Masar**. ⁴⁰ Ye zeeru **Haruna**, 'Nomo na shir-ye he na teke co à. O nak ka Mosa-wu, wu rwuntu na es-mo un dak-o o-**Masar** à, a nap rii-yo koru wu á.† ⁴¹ Un ka da-o, ye zworu ye ken shir-ye untun wur-o o-na. Ye seku ka gir-mo ur-**seke**, ye bopu o-zak un senge-mo ye nome un kom-to un ye à.‡ ⁴² Remen kaane Shir tuku ye ur-jim, wu mussu ye yan-guw-mo un yege-regen. To ka nomog hond hond un rii-yo ro gense ne un takurda-o un **yan-Rwor un Ma-to Shir** à unze,

" 'No hun-ne ye o-**Isra**,

¿me wu no pené ut-gut no **seke** ur-sake,

har us-hak kwooz-ut yoor [40] n-me o-kot?

⁴³ Ay, ko kene no ha no ut-tuw un depi-o un toog-o Morek,
un regen-yo toog-o Ripan,

† **Bor-us ta'yoor:28** 7:28 Hyen komo: Rwuu 2:14. ‡ **Bor-us ta'yoor:29** 7:23-29 Hyen komo: Rwuu 2:11-15. § **Bor-us ta'yoor:29** 7:29 Hyen komo: Rwuu 18:3-4. * **Bor-us ta'yoor:34** 7:30-34 Hyen komo: Rwuu 3:1-10. † **Bor-us ta'yoor:35** 7:35 Hyen komo: Rwuu 2:14. ‡ **Bor-us ta'yoor:36** 7:36 Hyen komo: Rwuu 7:3; 14:21; Qog 14:33. § **Bor-us ta'yoor:37** 7:37 Hyen komo: Kara 18:15,18.

* **Bor-us ta'yoor:38** 7:38 Hyen komo: Rwuu 19:1—20:17; Kara 5:1-33. † **Bor-us ta'yoor:40** 7:40 Hyen komo: Rwuu 32:1. ‡ **Bor-us ta'yoor:41** 7:41 Hyen komo: Rwuu 32:2-6.

ka toog-se nō nōmē à remen nō kwuktuté se.
Remen kaanē, man rū a dēk nō m-guw ūr-hew nē
co-o o-Babira. §

⁴⁴ “N-ga, tat-nē na ro ūr-depi de ro ūn kute ūn hun-nē ūnze Shir rō mosse ūn yē nē o-dákár à. A ūn nōm de bō Shir rūrē **Mosa** wū nōm de à, hond hond bō Shir kute **Mosa** à.* ⁴⁵ Da-o Josuwa rumse o-dak ūn kom-to ka hun-nē ro ūr-she'et ūn ka dak-o à, Shir yanē yē ūn yish-yē ūn **Yahuda**-nē. Ka depi-de tat-nē na 'woosē be-de ūn ya-n-ga-yē na à, yē hanturū de ūn ka dak-o. Ka depi-de komo de ro kōn har haan-mō ūn da-o ko-Gwōmo **Dawuda**.† ⁴⁶ **Dawuda** komo wū kumug ūr-hō be-de Shir, har wū nōmog ūs-kōn be-de Shir remen wū meet **Pyo-o Shir** rem Shir **Yakubu**.‡ ⁴⁷ Amba **Suremanu** wū me'e Shir ūt-ma. §

⁴⁸ “Myet ūn kaanē nē, Wa-ūt-Gwōmo kap wū rō m-she'et ūn hur-to hun-nē ma'e á. Bō **wan-Rwor ūn Ma-to Shir** zee à,

⁴⁹ “ ‘Yawe zeeq, “O-Tōn o rō deeg-o ūn gwōmo-ūt re, o-dak nē o rō rii-o ūn es ūn na-ūs re.

¿Yan gōn hur-o nō he mē m-me'e?

Kō komo ¿yan gōn be-de nē rō be-de ūn wūwē ūn de?

⁵⁰ ¿Mē wū ka nōmē kap se ká rem-se á?” ,*

⁵¹ “Nō ya-o-cimi, yan-hur-ūr hwo'og-de, yan-to-to ūn caar. Ūr-hō bi, nō ūn yagē o-dōrotte ūn **Kukt-o Shir**, bō tato nō nē nōmē à, ka nō m-nōm ūn ce nō. ⁵² ¿N-mē ūn **yan-rwor ūn Ma-to Shir**, wū tato nō nē yagē m-rangse à, wū rō kōn? Yē hōog ka yē nōmē ūt-ma ūn haan-mō ūn ka wan-Kashi ūr-she'et wū nē à. Nō komo, nō ya'aste wū ūn kom-to ūn ya-o-Roma, bō nō hō wū à. ⁵³ Nō yē nē gōkse o-karamsa be-de ūn **yan-tōm-yē Shir**, amba nō dōrū o á.”

A jirig Istipanus ūs-jor har wū mer

⁵⁴ Bō yē hogutē kaanē à, yē nōmū ūs-ryaab deen har yē hew ūs-jow remen ūs-ryaab. ⁵⁵ Amba Istipanus ro shiishe ceng ūn **Kukt-o Shir**. Wū tuurū yish, wū ro ūn gwōt o-Tōn shir, wū hyanurū seps-mō Shir, komo ūn Yēso nē eso ūn kom-o ūr-rē o Shir. ⁵⁶ Istipanus zeeerū, “Gwōt nō, mē ūn hyan o-Tōn tikshishe, komo ūn **Wà-wū ūn net** nē eso ūn kom-o ūr-rē o Shir.”

⁵⁷ Amba yē cirū kan-se o-zaaz deen deen, yē zwōpū to-to ūn yē, yē morū wū da-o gaan. ⁵⁸ Yē ruutū wū sō n-jim de o-bō. Yē sengū wū ūs-jor ūt-ta'ar. Ya-ūs-tōr komo yē essū matuku-to ūn yē be-de ūn wū ken ko-beeb-wū, jin-de ūn wū Shawuru.

⁵⁹ Yē ro ūn jor-ūs Istipanus, wū nē, wū nōmū ūs-kōn wū zee, “Yēso Wan-Koyan, dēk kukt-o re.” ⁶⁰ Wū kwukturū, wū damū cōr m-'wōns nē wū zee, “Wan-Koyan, taase o piishe yē ūt-ma ūn de ka **ba'as-de** á.” Bō wū rurte kaanē à, wū argū m-mar.

Bor-us eer

1 Shawuru komo wū shesū ka yē hō'e Istipanus à.

Shawuru rangsutē yan-dor Yēso

§ **Bor-us ta'yoor:43** 7:42-43 Hyen komo: Emos 5:25-27 (ūt-Girik). * **Bor-us ta'yoor:44** 7:44 Hyen komo: Rwuū 25:9,40. † **Bor-us ta'yoor:45** 7:45 Hyen komo: Josu 3:14-17. ‡ **Bor-us ta'yoor:46** 7:46 Hyen komo: 2Sam 7:1-16; 1Nom 17:1-14. § **Bor-us ta'yoor:47** 7:47 Hyen komo: 1Gwm 6:1-38; 2Nom 3:1-17. * **Bor-us ta'yoor:50** 7:49-50 Hyen komo: Isha 66:1-2.

Un ka ho-to, a ro un rangse un **yan-dor Yeso** ye ro o-Urusharima à ur-koob. Ye argu m-caage so un dak-to o-Judiya un o **o-Samariya ne, yan-Tom Yeso** kuse cot. ² Ye ken yan-guw-mo Shir ye, ye joke Istipanus. Ye 'won us-'won deen remen mar-mo un wu.

³ Amba Shawuru sengu rangse un hun-ne **yan-dor Yeso** ba m-sok. Wu ro m-cow ut-hur, wu ro un ship un campo-ne un ne'a-ne ne, wu ro ye m-ka un kur-to m-ke'et.*

*Pirip ko'otte Ma-to m-Rerem
un bo-o o-Samariya*

⁴ Ka **yan-dor Yeso** ye a cakarse à, senguru m-pa, ye ro un senge-mo un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** ko kene ye ha'e. ⁵ Pirip nekuru bo-o **o-Samariya**, wu ro ye un ko'ote ma-ut **Kiristi**. ⁶ Bo hun-ne deen hogute ma-ut Pirip à, ye hyanuru komo rem-se o-made se wu ro m-nom à, un gop-de ye muute ur-hi n-te un rii-yo wu ruru ye à. ⁷ Ya-ut-kot komo ut-moor ne ye sengu m-rwuun un wur-to un hun-ne un joog us-kan. Ye ro un hoks ur-hew un na-se ye á un ryam-ne ne, a taasü ye gom-se un ye myet. ⁸ Remen kaane, hun-ne ye un ka bo-o nomu o-zak deen.

Sima ko-wa-o-gwot

⁹ Wu ken net-wu ro kon jin-de un wu Sima. N-ga wu ro ye un nome un rem-se ut-hyat un ka bo-o, har wu ru **Samariya-ne** bop us-nu. Wu ma'asuru m-zee wu caari-wu un net-wu. ¹⁰ Hun-ne kap komo ye muuturu ur-hi be-de un wu, yakar ha-mo un mong-ne, ye ro m-zee, "Ka net-wu, ai, beeb-de Shir de, wu a m-zee 'Wa-ut-gos' à." ¹¹ Ye muutu ur-hi be-de un wu m-sok ne, un remen wu rewesute wu ro ye un nome o-made o ro m-rwo ye bop o-nu à. ¹² Amba bo ye dekte ka **Ma-to m-Rerem** to Pirip nome to un gwomo-to Shir à, komo un jin-ur Yeso **Kiristi** ne, kap mo un ye a yo'osuru ye m-ho, ne'a-ne un campo-ne ne. ¹³ Har Sima un hi un de un wu, wu shereg be-de Shir. Bo a yo'osu wu m-ho à komo wu momsü Pirip o-wur. Bo wu hyente Pirip ro un nom ut-hyat un caari-to us-saw to o-made ne à, wu bopu o-nu.

¹⁴ Bo **yan-Tom Yeso** ye ro o-Urusharima hogute **Samariya-ne** gokste Ma-to Shir à, ye tomuru Bitrus ne un **Yohana** be-de un ye. ¹⁵ Bo Bitrus ne woote **o-Samariya** à, ye nomuru hun-ne us-kon ye gokste **Kukt-o Shir**. ¹⁶ Remen **Kukt-o Shir** un ro cirite be-de un ye ko wan-gaan á, a yo'oste ye m-ho cot un jin-ur Yeso Wan-Koyan. ¹⁷ Bitrus ne un **Yohana, seke** ye kom-to o-kwum, ye gokste **Kukt-o Shir**.

¹⁸ Bo Sima hyente, ashi un rwo un kom-to un **yan-Tom Yeso** atte un kum o-Kukt à, wu zonguru wu ya'astu ye hwor. ¹⁹ Wu zee ru, "Me un cere, 'ya me no ka beeb-de, remen bo un net-wu me **seke** kom-ut re, wu kumut **Kukt-o Shir**."

²⁰ Amba Bitrus zee ru wu, "Wo un hwor ru ne noa sabre! ¿Wo m-hyan o o zee un hwor-o o he kum un yar-mo Shir? ²¹ Ho-m ru ro kon un to ka ma-to á ko hiin, un remen hur un du ro hond hond be-de Shir á. ²² Se o wonge un ka sakt-o yo-o o ne o wotte à, kon Wan-Koyan ko wua soksu wo **ba'as-de** un ka rii-yo o nome barag-se m-nom un hur un du à. ²³ Remen un hyanag wo un shoob-ur yo-de ne, wo gekse n-me **ur-ba'as**."

²⁴ Sima shasuru wu zee, "Kono no me no Wan-Koyan taase ko o-gaan be-de un ka saw-to no ogme à yo kum me."

* **Bor-us eer:3** 8:3 Hyen komo: Seng 22:4-5; 26:9-11.

²⁵ Bò Bitrus ne un **Yohana** nome us-swo rem Yeso un ko'ot un ma-ut Wan-Koyan à, ye argu m-warag o-Urusharima. Bò ye waragte o-Urusharima à, ye sengu m-ko'ot **Ma-to m-Rerem** un kot-to o-**Samariya** ut-moor ne.

Pirip un ko-ya-o-Itiyopiya ne

²⁶ A kané, wu ken wan-tom Wan-Koyan, wu zeeru Pirip, "Ine, o dore so o-baar, ka cow-yo rwuune o-Urusharima à, ha-mo o-Gaza, cow-yo o-dakar." ²⁷ Wu argu m-ine wu nekuru. Wu hyanuru wu ken net-wu o-Itiyopiya wu. Wu ro un caari-de ur-con ne† un gwomo-to o-Kandis,‡ wu un dak-o o-Itiyopiya. Wu ro komo wa-ur-es un ka Gwomo-to. Wu un haan o-Urusharima remen wu sekemsute Shir. ²⁸ Bò wu rotte un jo o-hur à, tara n-te un keke-de un jok-yo un wu, wu upsuru takurda-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** wu ma'asuru m-karante. ²⁹ Kukt-o zeeru Pirip, "Hyogbe o wo yow yow un ka keke-de o-jok de ne."

³⁰ Pirip bu'ugu o-rek, wu wooru un her-o un wu, wu hoguru wu m-karante un takurda-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir**. Pirip cituru wu, "¿O nepste rii-yo wo m-karante?"

³¹ Wu shasuru, "Ay, me hoks m-nap á, se me kume wu ruru me à." Wu zeeru Pirip wu de keke-de un jok wu she'et un her-o un wu.

³² Ka Ma-to Shir to komo to wu ro m-karante à to ro: "A naku wu untun o-ca a neketé be-de m-pan.

Bò ya o-rwuug o-ca ro m-ma'as temb un kom-to un wan-or-o un can-se un wur-o un yo à, kaane ko nu-o un wu, wu hak á.

³³ A nomotu wu rem-se ba ur-bon har a wen wu yo ro yo ma un wu à.

¿Wan wu ne he hoks un cep un ma-to un baag-o un wu?

Remen a dossussute hoog-mo un wu un ka dak-o."§

³⁴ Ka ko-ya-o-Itiyopiya-wu zeeru Pirip, "¿Wan wu ne ka **wan-Rwor un Ma-to Shir** wu rotte ut-ma? ¿Wu un hi-de un wu, ko net hor-wu?" ³⁵ Pirip haku nu-o un wu, wu shi'nuru raag-o un ka gen-mo un Ma-to Shir, wu ro wu un rure **Ma-to m-Rerem** to ma Yeso.

³⁶ Bò ye rotte ur-hew à, ye wooru be-de m-ho, ka ko-ya-o-Itiyopiya-wu zeeru, "Gwot, m-ho! ¿Yan yo ne he m-wen a yo'os me n-me m-ho?"*

³⁸ Wu zeeru a ess ka keke-de un jok de. Kap mo un ye yoor-ye kergunduru ye he'ebu m-ho, Pirip yo'osuru ka net-wu m-ho. ³⁹ Bò ye rwuunte m-ho à, Kukt-o Wan-Koyan deku Pirip. Ka ko-ya-o-Itiyopiya-wu do Pirip m-hyan á. Wu argu arag-mo un wu o-zak. ⁴⁰ Amba Pirip hyanu hi un de un wu un bo-o o-Azotus. Wu rigu kap o ut-bo, wu ro m-rwor un **Ma-to m-Rerem**, har wu wooru o-Kaseriya.

Bor-us jero

Waktune-m Shawuru be-de Shir
(Seng 22:6-16; 26:12-18)

¹ Shawuru sengute re co un rangse un yan-neke-m Wan-Koyan deen, har m-zee wua ho ye. Wu argu m-ha be-de un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir.

† **Bor-us eer:27** 8:27 ut-Girik: Wu a mate ba m-campo à ko ne wu a pesme à. ‡ **Bor-us eer:27** 8:27 Kandis ne'a-wu komo ko-gwomo-wu. § **Bor-us eer:33** 8:32-33 Hyen komo: Isha 53:7-8 (ut-Girik).

* **Bor-us eer:36** 8:36 Mo ken gen-mo un do ci-o 37Pirip zeeru, "Urege o shereg hur-ur gaan, ay, a argu wo m-nome." Wan-ba-m-campo zeeru, "Um shereg Yeso Kiristi Wa-wu Shir wu."

2 Wu konu wu genu wu ut-takurda wu heet un kuke-to un yoos un Ma-to Shir to ya-o-Damaskus, remen urege wu kumug **yan-dor Yeso** un Ka Cow-yo, campo-ne ko ne'a-ne, wu hantu ye un bo-o o-Urusharima a ke'et ye. 3 Wu ro ur-hew, wu wooru yow yow o-Damaskus ne. Da-o gaan, wu hyanuru m-cecar n-ton mo caragsuru un wu. 4 Wu argu m-he n-dak, komo wu hoguru o ken cor-o ro wu m-zee, "Shawuru, Shawuru zya wotte me m-rangse?"

5 Shawuru zeeru, "¿Wan wu ne o ro Wa-ut-Gos?"

Cor-o shasuru o zee, "Me ro Yeso ka wu wo m-rangse a. 6 Ine m-moka, o cuw n-me o-bo, reeno a he wo m-rure rii-yo o he m-nom a."

7 Yan-ur-hew de un wu komo ye hoks tep a, cor-o ka ye hogusse amba ye hyan net a. 8 Shawuru argu m-ine n-dak, amba bo wu upste yish a, wu do m-hyan a. Ye shipu wu o-kom, ye hantu wu o-Damaskus. 9 Wu nomu ho-ut tet, ba m-hyan, ba m-re, ba m-swø, komo.

10 Wu ken **wan-neke-m Yeso** wu ro kon o-Damaskus, jin-de un wu Hananiya. Wan-Koyan nomo wu ut-ma n-te ut-hyangan, wu zee, "Hananiya!"

Wu komo wu shasuru, "Me ka, Wan-Koyan o."

11 Wan-Koyan zeeru wu, "Ine, o dore ka cow-yo a m-zee Cow-o Te'te a. O neke un hur-o Yahudas, o cit wu ken net-wu un bo-o o-Tarsus wu, wu ro kane a, jin-de un wu Shawuru. Wu ro kane us-kon un ka be-de. 12 Har n-me ut-hyangan wu hyanu wu ken net-wu jin-de un wu Hananiya cowonte, wu sekuru wu kom-to o-kwum remen wu doot kumun hyan-o o-bo."

13 Amba Hananiya shasuru, "Wan-Koyan, um suuste hoge un ma-to un ka net-wu be-de un hun-ne deen, n-te un moor-to un men-ut jaas-to to wu nome yan-dor ru o-Urusharima a. 14 Wu ka komo Gwomo-ne ye un kon-se Shir ya'ag wu ur-beeb wu ship un bo un wu ro un nom us-kon un jin un du a."

15 Amba Wan-Koyan zeeru Hananiya, "Neke remen wu net-wu, wu um daagne wu nomot senge-m re remen wu ko'otte jin un de be-de un ye ro **Yahuda**-ne a, un gwomo-ne un ye ne, komo un **Isra**-ne ne. 16 Me un hi un de, man kussu wu koob-de wu he m-swø ba wu un con un remen jin un de a."

17 Hananiya haaru, wu cowu o-hur. Wu tabbu o-kom wu ci'uru Shawuru. Wu zeeru, "Wan-yen de Shawuru, Wan-Koyan wu tomnu me. Yeso ka wu rwuune be un du un ka cow-yo o donde a. Wu conog o do m-hyan, remen komo **Kukt-o Shir** garamsuté wo." 18 Ba un naas o-da, yo ken rii-yo untun kuk-o o-jan he'enuru Shawuru un yish, wu jamsu m-hyan. Ka da-o wu inuru a yo'osuru wu m-ho. 19 Wu reeru rii-yo m-re wu jamsu kum m-wons.

Shawuru ko'ote Ma-to Shir un bo-o o-Damaskus

Shawuru nomuru ut-ho hiin un **yan-neke-m Yeso** ne o-Damaskus. 20 Ba m-jime, Shawuru ciru ko'ot un ma-ut Yeso un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. Wu ro m-zee Yeso wu ro **Wà-wu Shir**. 21 Myet bon ye hogu wu a, ye bopu nu-se un ye. Ye zeeru, "Ashi, zwu wu ka hoomu hun-ne komo wu caas yan-nom us-kon un ka jin-de o-Urusharima a? ¿Wu un neke kane ka un sakt-o un heet-mo un ye be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir a ke'et ye a?"

22 Amba Shawuru dooru ko'ot un Ma-to Shir ur-beeb ne. Wu senguru 'yons un hur-de un **Yahuda**-ne ye ro ur-she'et o-Damaskus a, wu ro ye m-rure o-nip unze Yeso wu ro **Kiristi**.

Shawuru possote Yahuda-ne

²³ Bò a nomte üt-hò hiin à, **Yahuda-ne** zonguru ye hoot Shawuru.
²⁴ Amba wu hoguru ma-to un yo ye cone m-nom à. M-tet, m-how ne ye ro un tu un yish un ish-se o-bò remen ye hoot wu. ²⁵ Amba m-tet yan-neke-mo un wu deku wu, ye kerguntu wu un o ken ish-o un wur-o un o-bò n-me un caari-o o-koor.*

Shawuru waragte o-Urusharima

²⁶ Bò Shawuru woonte o-Urusharima à, wu ma'asuru m-senge wu cuwut n-me un morge-de un **yan-dor Yeso**, amba kap mo un ye hogu o-gyer un remen ye dek wu untun ko-**yan-neke-m Yeso** á. ²⁷ Amba Barnabas deku Shawuru wu heet be-de un **yan-Tom Yeso**. Wu ruru ye bò Shawuru hyane Wan-Koyan un cow à, un bò Wan-Koyan nomo wu ut-ma ne à, komo un bò Shawuru ko'ote jin-ur Yeso o-Damaskus à, ba o-gyer. ²⁸ Bò un kane, Shawuru sengu neke-mo un wu sak un **yan-dor Yeso** ne o-Urusharima. Wu ro m-ko'ot un jin-ur Wan-Koyan ba o-gyer. ²⁹ Komo ma-ut sengu wu m-suune un **Yahuda-ne** yan-hoge ut-Girik, wu ma'asuru ut-ma un ye ne, amba ye sengu hoob-o ur-taab ye hoot wu. ³⁰ Bò or un wu ne nepte kaane à, ye argu wu m-heet o-Kaseriya. Ka da-de, ye tomu wu ha-mo un b-o o-Tarsus.

³¹ Bò un ka da-o hun-ne kap **yan-dor Yeso** ye ro un dak-to o-Judiya à, o-Gariri ne, o-**Samariya** ne, ye kumu she'et-de un gwugwu-mo ur-hur. Hun-ne **yan-dor Yeso** kumu ur-beeb, un jaab-o ut-men ne, ye dooru ut-moor un bu-yo un **Kukt-o Shir**, da-o ye senge ur-she'et n-me un gyer-o Wan-Koyan à.

Bitrus taasute Iniyas gom

³² Bò Bitrus dorokte ut-dak kap à, komo wu haaru be-de un ka **yan-dor Yeso** ye, ye ro ur-she'et un b-o o-Ridda à. ³³ Un ka be-de, wu go'onuru un wu ken net-wu ne jin-de un wu Iniyas, wu ro domb hak-us eer un gom-o us-ryam. ³⁴ Bitrus zeeru wu, "Iniyas, Yeso **Kiristi** taaste gom ru. Ine, o pus rii-o ur-rut o ru." Ba un rem, Iniyas argu m-ine. ³⁵ Kap hun-ne ye ro ur-she'et n-me un b-to o-Ridda un Sharon ne hyanu ka wu a taase gom à. Ka da-o ye waktunu be-ur Wan-Koyan.

Bitrus yonste Tabita ut-marimar

³⁶ Un b-o o-Jopa, wu ken ne'a-wu ro kon **wan-neke-m Yeso** jin-de un wu Tabita, wu a m-zee Dorkas à. Ka Dorkas wu ya'aste hi un de un wu sak n-me un nom un rii-yo ur-bon, komo wu ro un gu un koob-ne. ³⁷ Un ka da-o, wu rukt o-wur, wu maruru. Bò ye zorte wu à, ye neksu u-de un wu un kuke-o n-ton. ³⁸ Komo b-o o-Ridda ro yow yow un b-o o-Jopa ne. Bò **yan-dor Yeso** hogute Bitrus ro kon o-Ridda à, ye tomuru hun-ne yoor be-de un wu, ye kon wu wu haan be-de un ye hor-m-hor.

³⁹ Bitrus argu m-ine wu nekuru un ye ne. Bò wu woonte à, ye heetu wu un kuke-o n-ton. Myet-mo un ne'a-ne ye campo un ye ne merme à, ye esuru yow yow un wu ne, ye ro us-'won, ye ro Bitrus m-kute ut-matuku, ut-gund ne to Dorkas cee ye cin da-o wu rokne un hoog à.

⁴⁰ Bitrus ruutu ye n-do kap un ka kuke-o, wu kwukturu wu kon us-kon. Wu byanduru be-de ur-u, wu zeeru, "Tabita, ine." Wu argu ups un yish. Bò wu hyente Bitrus à, wu argu m-ine wu she'eturu. ⁴¹ Bitrus tebbu wu o-kom wu guuru wu, wu inute. Wu agbu **yan-dor Yeso**, un ne'a-ne ye campo un ye ne merme ne à, wu tebbu ye Tabita un hoog ne. ⁴² Ka ma-to

* **Bor-us jero:25** 9:25 Hyen komo: 2Kor 11:32-33.

semuru kap o o-Jopa, hun-ne komo deen ye argu m-sher be-ur Wan-Koyan.
⁴³ Bitrus rewu ut-ho deen o-Jopa, un hur-o un wu ken ko-yan-swom-to ut-ka to ut-gut wu, wu a m-zee Simon a.

Bor-us op

Bitrus ne un Koneriyus

¹ Wu ken net-wu ro kon un bo-o o-Kaseriya jin-de un wu Koneriyus. Wu ro ko-caari-wu un karma-ne wu un **Roma**-ne wu un buug-de un karma-ne de a m-aag *Buug-de o-Itariya* a. ² Wu conog Shir un hur-ur gaan, komo wu ro “Wan-seps un Shir,”* kap un yakar-ye un wu ne. Wu ro m-senge deen be-de un gwu-o un **Yahuda**-ne ye ro koob-ne a, komo ko de ke ho-de wu ro us-kon be-de Shir. ³ De ken ho-de, hohond-mo un kwom-us tet-se m-rim, wu hyanuru **wan-tom-wu Shir** cas n-te ut-hyangan. **Wan-tom-wu Shir** haante be-de un wu, wu zeeru, “Koneriyus!”

⁴ Koneriyus tuuru wu yish gyer-o-gyer, wu zeeru, “Wa-ut-Gos, zyan yo ne?”

Wan-tom-wu Shir zeeru wu, “Kon-us ru se un gwu-o un koob-ne ne se wo m-nom a, se woog be-de Shir, rem-se m-baks se komo be-de un Shir. ⁵ Tom hun-ne m-moka ha-mo o-Jopa ye agante Simon, wu a m-aag Bitrus a. ⁶ Bitrus she'ete un hur-o un wu ken net-wu jin-de un wu komo Simon, wan-swom-to ut-ka. Hur-o un wu ro n-riib m-sa a.”

⁷ Bo **wan-tom-wu Shir** ka wu nomo wu ut-ma aragte a, Koneriyus agnu guw-ne ye un wu nen yoor, un wu ken ko-karma-wu ne wu shere un Shir n-me un ka ye ro wu un nome m-senge ur-ho bi a. ⁸ Bo wu komoste ye m-rure un koyan kap a, wu tomuru ye ha-mo o-Jopa.

⁹ Bo ish geste a, ho-ur ro yow yow ur-hi ne, guw-ne Koneriyus ro ur-hew. Da-o ye woone yow yow un bo-o o-Jopa ne a, Bitrus daaru n-ton o-kuke, wu nomot us-kon. ¹⁰ Mer shipi wu, har wu cun wu re yo ken rii-yo. Amba bo a ro un ma-to un nom un rii-yo m-re a, wu hyanu ut-hyangan. ¹¹ Wu hyanu Ton-o shir tiksute, o ken rii-o o ro m-kergune untun un caari-o o-gwodo. A o m-kyergunte n-dak un pa'aso-to un o ne ut-nass. ¹² N-me un o, koyan gon gut-de, de ro kon. Ye un na-us nass ro kon, un ye ro m-nak o-uub ne a, un yege-no ye ut-kot ne. ¹³ Wu hoguru o ken cor-o zeeg wu, “Bitrus, ine, o pen, o ti.”

¹⁴ Amba Bitrus zeeru, “Ay! Wan-Koyan o, me wet m-ti m-ap mo **karamsa** o **Mosa** zee a ti a.”

¹⁵ Wu dooru hoge un cor-o ayoore-o, o zeeg, “Rii-yo Shir nome ba mukop a, taase o eeg yo rii-yo m-kukop.”

¹⁶ Bo korte kaane so-o o-tet a, da-o gaan ka saw-to argu m-da n-Ton shir ba m-rem.

¹⁷ Bitrus ro o-ryegen deen, wu ro m-zee koyan yo ka hyangan-to kute wu. Ka hun-ne ye Koneriyus tomne a woonuru. Ye cituru hun-ne be-de hur-o Simon ro a. Ye hyanuru o-hur, ye ro eso eso un ish. ¹⁸ Ye ro m-ko'ot o-ish, ye ro o-cot, “¿Ko Simon wu a m-aag Bitrus a comsute kane?”

¹⁹ Cin Bitrus ro un barag-se un ka hyangan-to, **Kukt-o Shir** zeeru wu, “Hun-ne nen tet ye ka kane un hoob-o ru. ²⁰ Ine, o kerge hor-m-hor, o doru ye. Taase o hoge o-gyer a, remen me tombu ye.”

* **Bor-us op:2** 10:2 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de “Wan-seps un Shir” be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne a, amba ba ur-ko. Remen a ko wu a, Yahuda-ne us-barag wu ba ko-Yahuda-wu a.

²¹ Bitrus kyerguru, wu nekurū be-de un ka hun-ne ye. Wu zeeru ye, “Me wu no o-hoob. ¿Yan yo hantu no?”

²² Ye zeeru, “Wu ken ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne wu, jin-de un wu Koneriyus, wu tomnu te. Wu kashi un net-wu, ‘Wan-seps un Shir.’† Ka wu kap o un hun-ne ye o-**Yahuda** ro m-rwor un ma-to un wu ut-kashi à. Wu wu, wu ken **wan-tom-wu Shir** wu ba m-kukop wu rwo'e wu tomonte o habe un hur-o un wu, wu hogute to o he m-cep à.” ²³ Bitrus agnuru ye, wu ya'aru ye be-de m-rew.

Bitrus un hur-o Koneriyus

Bò ish geste à, Bitrus inuru, wu nekurū un ye ne. Ye ken **yan-dor Yeso** ye komo yan-bo-o o-Jopa ye shiiru wu. ²⁴ Gas-o ish komo ye cowuru o-Kaseriya. Kò n-ga ma Koneriyus hwoog yea heesune, har wu agburu or un wu ne kap un nay-ne ye un wu ne. ²⁵ Bitrus ro m-cow o-hur, Koneriyus 'wossuru wu. Wu heeru un na-se un Bitrus, wu kwuktū wu. ²⁶ Amba Bitrus zeeru wu ine, wu zeeru, “Ine! Ai, me ma net-wu.”

²⁷ Bitrus ro ut-ma un wu ne, wu cowuru wu 'wossuru hun-ne deen morgute. ²⁸ Wu zeeru ye, “No un hi un no, no nepste unze udepe ko-**Yahuda** mosse ur-hi kò ne wu gas, kò ha ur-hamat be-de un net-wu ro ko-**Yahuda** á. Amba Shir zee taase um zee net, ‘Shir a goks wo á.’ ²⁹ Remen kaane, bò a tombe um haan à, me zee ay á. To, m-moka um conog um nep rii-yo rwo'e no agantu me à.”

³⁰ Koneriyus zeeru, “Ho-ut nass-to arge à, gon ka da-o, kwom-us tet-se m-rim me un kon-se Shir un hur-o re. Wu ken net-wu woonuru wu esu un co re. Saw-to wu cope à, to m-cucas to m-sok ne. ³¹ Ka net-wu zeeru, ‘Koneriyus, a gokste kon-us ru, ka koob-ne ye wo m-gu komo à, ka ma-to a wakte rii-yo m-baks be-de Shir. ³² Remen kaane, tom ha-mo o-Jopa a agan Simon, wu a m-aag Bitrus à, wu comse un hur-o Simon wan-swom-to ut-ka, wu hur-o un wu ro n-riib m-sa à.’ ³³ O rwo'e, um tombute a agan wo, komo nomog ur-bon bò o haane à. To, te myet te morgute un co-o Shir, remen te rakste kap o un yo Shir Wan-Koyan zee wo à.”

Bitrus ko'otte ut-ma un hur-o Koneriyus

³⁴ Bitrus ciru ye nome ut-ma, wu zee, “O-nip, m-moka um cire m-nap Shir ro un kute un hun-ne m-koos á.‡ ³⁵ Amba wu ro m-goks un hun-ne ye un kò o ke dak-o bò un wu ro un hoge un gyer-o un wu à, komo un kowan wu nome kashi rii ne à. ³⁶ No nepste tom-o wu tomnunte hun-ne ye o-**Isra** à. Shir ya'ag te **Ma-to m-Rerem** to rwo'e na she-et-de ba ut-ween un Shir ne à. Wu un nom kaane un bu-o Yeso **Kiristi**, komo wu ro Wan-Koyan be-de un kò wu ke net-wu. ³⁷ No nepste bò ka ma-to seme kap o n-me de un dak-o o-Judiya à, cir-mo n-me o-Gariri wu shi'ine, da-o **Yohana** ko'ote ma-to un yo'os-de hun-ne m-ho à. ³⁸ No nepste Shir daage Yeso wu o-Nazaret, bò Shir ya'ase wu **Kukt-o Shir** à, komo ur-beeb ne. Remen Shir ro mosse un wu ne, wu sengu m-pa wu ro un nom un senge-mo m-sok, wu ro un taase un kap ye **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** shipe à, gom-se un ye.

³⁹ “Te ro yan-swò-se un wu komo te hyanag un yish te kap o un rii-yo Yeso nome n-dak o o-Judiya à, komo o-Urusharima ne. O ye hootu wu n-te un ton-o cik-o o-**kan**. ⁴⁰ Amba Shir 'yonsu wu un ho-ur atette-de, komo wu rwo'uru ye ken hun-ne ye hyenet wu. ⁴¹ Wu rwuun be-de un myet o un

† **Bor-us op:22** 10:22 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de “Wan-seps un Shir” be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a kò wu á, Yahuda-ne us-barag wu ba ko-Yahuda-wu á. ‡ **Bor-us op:34** 10:34 Hyen komo: Kara 10:17.

hun-ne á, se be un te ye Shir daage cin n-ga remen te waktuté ya-o-sorog à. Te reeg, te su be-ur gaan un wu ne, da-o wu ine ut-marimar à. ⁴² Shir rwo'og te komo te ko'oté hun-ne **Ma-to m-Rerem**, komo te rur unze Yeso wu Shir rwo'e wu wakte wan-piishe un yan-hoog un margan-ne ne ut-ma. ⁴³ Kap o un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye nomoste ut-ma un wu unze un jin-de un wu o kap o un wu shere be-de un wu à, he kum un soks ut-ba'as."

*Ye ro ya-Yahuda-ne á,
a ya'ag ye Kukt-o Shir*

⁴⁴ Bitrus ro un rwor ut-ma, **Kukt-o Shir** argu m-cire un hi-de un kap o un bo un ye ro m-hoge un ma-to un wu à. ⁴⁵ **Yahuda**-ne ye a koe à, **yan-dor Yeso**, ye nekne un Bitrus ne à, ye bopu nu-se un ye un hyan-o un ye ro **Yahuda**-ne á, ye ma ye kumug yar-mo un **Kukt-o Shir**. ⁴⁶ Remen ye hogute ye m-teper un rem-ut hor-to, komo ye ro un sekemse un Shir.

Ka da-de Bitrus zeeru, ⁴⁷ "¿Wu ken wu ro kon wu he m-wen a yo'os ka hun-ne ye m-ho? Ai, ye ma ye kumuste **Kukt-o Shir** bo te kume à."

⁴⁸ Bitrus rwo'uru a yo'os ye m-ho n-me un jin-ur Yeso **Kiristi**. Ka da-de ne, ye konu wu wu doobe ya un ho hiin be-de un ye.

Bor-us op o-gaan

Bitrus nomote yan-dor Yeso ut-ma

¹ O-da hiin ka ma-to wooru **yan-Tom Yeso** un ye ken **yan-dor Yeso** ye ne un dak-o o-Judiya unze ye ro **Yahuda**-ne á gokste Ma-to Shir. ² Bo Bitrus heete o-Urusharima à, ye ken sek-ye ye un **Yahuda**-ne ye **yan-dor Yeso**, ye ese be-de un jor-se ur-ko à, ye tepruru wu. ³ Ye zeeru, "¿Remen yan o o wotte be-de yan-ba-ut-ko, har o reet rii-yo m-re be-ur gaan un ye ne?"

⁴ Bitrus ciru ye nome ut-ma cas cas, wu zee: ⁵ "Me un bo-o o-Jopa me us-kon, um hyanu ut-hyangan. Um hyanu o ken rii-o m-kyergune untun caari-o o-gwodo. A kyerguntute o n-Ton shir, pa'aso-to un o ut-nass, o woonu yow yow un me ne. ⁶ Bo um guttu o m-sok ne à, um hyanu gut-to un na-us nass, un rii-ye ut-kot ne, un ye ro m-ja ne à, komo un yege-no ye ut-kot ne n-me. ⁷ Um hoguru o ken cor-o zeeg me, 'Bitrus, ine, o pen, o ti.'

⁸ "Amba um zeeru, 'Ay! Wan-Koyan o, yo **karamsa-o Mosa** zee a ti á, me wet yo m-he'edbe un nu re á!'

⁹ "Ka cor-o shasuru n-Ton shir o nomu ut-ma ayoore-o, o zee, 'Rii-yo Shir nome a reet à, taase o zee yo rii-yo m-kukop.' ¹⁰ Bo korte kaane so-o tet à, ka da-de, a deku ka rii-o n-Ton shir.

¹¹ "Un hohond-mo un ka da-o, hun-ne tet esuru un ish-o un hur-o um rotte à, a un tomon ye be un de rwuun-mo o-Kaseriya. ¹² **Kukt-o Shir** zeeru me um dooru ye, taase um kutu ye m-koos á. Ka or re ne ye nen cind ye, komo ye shinu me, har te cowu un hur-o un ka net-wu. ¹³ Wu argu te m-rure bo wu hyane **wan-tom-wu Shir** eks un hur-o un wu à. Wu zeeru, 'Tom ha-mo o-Jopa a agan Simon, wu a m-aag Bitrus à. ¹⁴ Wu he wo hante un tom-o o hette kum un gwu à, wo un hun-ne ye un hur-o ru ne kap.'

¹⁵ "Cir-mo ka um cire ye nome ut-ma. **Kukt-o Shir** argu ye m-he'en, hond hond bo o he'enu na ur-takan à. ¹⁶ Um baksu ma-ut Wan-Koyan, bo wu zee, 'Yohana yo'oste hun-ne m-ho, amba no un **Kukt-o Shir** a he no m-yo'os.*' ¹⁷ To, urege Shir ya'ag ye m-yar hond hond un mo ma na ne, da-de a shere un Wan-Koyan Yeso **Kiristi**, me bo'os um wen Shir á!"

* **Bor-us op o-gaan:16** 11:16 Hyen komo: Seng 1:5.

¹⁸ Bò **Yahuda**-ne **yan-dor Yeso** hogute kaane à, ye taagu bò ye he m-zee à, ye bomu Shir. Ye ma'asuru m-zee, "Ashi, har un ye ro **Yahuda**-ne á, Shir nomsute ye cow-yo m-waktune be-de un wu un yo un kum m-hoog ne."

Hun-ne yan-dor Yeso

un bo-o o-Antakiya

¹⁹ Da-o mar-m Istipanus kore à, ye ken **yan-dor Yeso** ye deen ye arguru m-caage remen ka range-o ine à. Ye ken ye nekuru har ha-mo un dak-to o-Pinikiya o-Sayipurus† ne, un bo-o o-Antakiya ne. Ye ro un yoos-de un **Ma-to m-Rerem**, amba be-de un **Yahuda**-ne cot.‡ ²⁰ Amba ye ken **yan-dor Yeso** ye ro kon so o-Sayipurus, o-Kireni ne, ye neke bo-o o-Antakiya ye nomote ye ro **Yahuda**-ne á ut-ma, ye ro ye un nome un **Ma-to m-Rerem** to ma Yeso Wan-Koyan. ²¹ Beeb-de Shir ro mosse un ye ne, har hun-ne deen shereg be-de Shir. Ye argu m-warag ye ma Wan-Koyan.

²² Ma-to un rii-yo kore o-Antakiya à, to wooru un to-to un hun-ne **yan-dor Yeso** ye ro o-Urusharima à. Hun-ne **yan-dor Yeso** komo ye tomuru Barnabas ha-mo un reeno o-Antakiya.

²³ Bò wu woonte à, wu hyanuru komo sok-mo Shir nomo ye à. Wu nomuru o-zak. Wu doo ye kap jaab-o ut-men unze ye ma'as m-sher ne n-me un Wan-Koyan un hur-ur gaan. ²⁴ Barnabas komo kashi un net-wu, shiishe un **Kukt-o Shir** m-sher ne. Hun-ne ut-moor ne argu m-waktune be-ur Wan-Koyan.

²⁵ Bò un kané Barnabas argu m-neke o-Tarsus remen wu hobonté Shawuru. ²⁶ Bò wu hyantu wu à, wu hanturu wu o-Antakiya. Hak ur-bir, ye m-morge un hun-ne ne **yan-dor Yeso**, ye ro un yoose un hun-ne ut-moor ne. Kaane un bo-o o-Antakiya o a cete m-aag un **yan-neke-m Yeso** un ka jin-de "Kiristi-ne."

²⁷ To, un ka da-o ye ken **yan-rwor un Ma-to Shir** ye haante o-Antakiya rwuun-mo o-Urusharima. ²⁸ Wan-gaan be-de un ye, jin-de un wu Agabus, wu inuru eso. Wu nomuru ut-ma un beeb-de o-Kukt unze a nom o ken caari-o un mer-o un hono o-dak kap (To ka komo to nomog un da-o ko-Gwomo **Sisar** Karadiyos nome gwomo-to un dak-to o-Roma kap à).§ ²⁹ Yan-neke-m Yeso kupsu ut-ma unze ye tomte or re un ye ne gwu ye ro n-me dak-o o-Judiya à, ko wu ke hon un 'wons-mo un wu. ³⁰ Ye nomu kaane, ye tomuru yar-mo m-gu un hun-ne **yan-dor Yeso** o-Judiya un bu-yo un kom-ut sek-ye Barnabas ne un Shawuru.

Bor-us op us-voor

A doog rangse un hun-ne yan-dor Yeso

¹ Un ka da-o ko-Gwomo **Here** [Agirippa] wu ciru rangse un ye ken ye be-de un hun-ne **yan-dor Yeso**. ² **Here** rwo'og a ho **Yakubu**, (heno **Yohana**), o-magay. ³ Bò wu hyente **Yahuda**-ne hogute rerem-mo un rii-yo wu nome à, wu shipi Bitrus un cen wu. A un nom to ka un da-o un **Biki-o ut-Burodi to ba m-Yist**. ⁴ Bò **Here** shipte Bitrus à, wu cuwtu wu un kur-o m-ke'et un kom-to un karma-ne op un cind [16] ye eret wu. Wu ro o-saktu wu hantutu wu n-me un hun-ne wu piishitu Bitrus ut-ma a komse **Biki-o m-Pas**.*†

† **Bor-us op o-gaan:19** 11:19 o-Sayipurus dak-o o ro n-tete o m-sa à. ‡ **Bor-us op o-gaan:19** 11:19 Hyen komo: Seng 8:1-4. § **Bor-us op o-gaan:28** 11:28 Hyen komo: Seng 21:10. * **Bor-us op us-voor:4** 12:4 Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à. † **Bor-us op us-voor:4** 12:4 Hyen komo: Rwu 12:1-27.

⁵ Bø Bitrus rotte n-me un kur-o m-ke'et à, **yan-dor Yeso** sengu us-kon be-de Shir remen wu.

Bitrus possute be-de un kur-o m-ke'et

⁶ Un ka tet-mo rii-yo **Here** piishite Bitrus ut-ma, Bitrus komo wu ro gego n-te kwom-ut yoor. Wu ro m-rew n-tete o un karma-ne nen yoor. Yan-'er-de un kur-o m-ke'et komo ye zupste ish ye ro ur-'er. ⁷ Da-o gaan, wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu rwuunuru, mo ken cecar-mo caraksu ka kuke-o. Ka da-de ka **wan-tom-wu Shir** wu ci'uru Bitrus n-riib wu 'yonsuru wu. Wu zeeru, "Ine kusse." Komo ka kwom-to argu m-porme un kom-ut Bitrus.

⁸ **Wan-tom-wu Shir** zeeru Bitrus, "Cop matuku un du, komo o cup ka'ante-ut ru." Wu nomuru kaane. **Wan-tom-wu Shir** zeeru wu, "Yap gwodo-o ru, o dond me." ⁹ Bitrus argu m-rwuun wu doru wu. Wu nap unze ka rii-yo **wan-tom-wu Shir** ro m-nom à, nip-o á, wu hyene wu zee bo-o re wu. ¹⁰ Bø ye arge yan-'er-de ye ur-takan un ye ur-buste ne à, ye wooru ish-o o-kwom o un cow-mo o-bo. Ka ish-o komo o tikshiru un hi un de un o. Ye argu m-ru. Woon-mo ka ye woone un yo ken cow-yo bo ye ro m-neke à, da-o gaan **wan-tom-wu Shir** argu m-ege.

¹¹ Ka da-de Bitrus muunuru un weer-se un wu. Wu zeeru, "O-nip, m-moka um nak unze Wan-Koyan-wu tomne wan-tom-wu gu me un kom-ut **Here**, komo un kap o un men-ut jaas-to ne, to **Yahuda**-ne ro o-saktø ye nomotu me à."

¹² Bø Bitrus nepte un kaane ne à, wu haaru un hur-o **Meri**, inu **Yohana** Markus,‡ be-de hun-ne morgede deen ye ro us-kon à. ¹³ Bø Bitrus raste ish-o un pyo à, wu ken wan-ne'a-wu, wu ro m-senge un ka hur-o à, jin-de un wu Roda wu haanuru wu hyenet ko wan wu à. ¹⁴ Bø wu hogute cor Bitrus à, wu warguru n-me o-rek remen wu rurute ye. Amba wu baks m-tiks un ish á remen o-zak. Wu ruru ye unze Bitrus wu ka un ish-o un pyo eso. ¹⁵ Ye zeeru wu, "Zungo-o wotte!"

Wu ne wu sengu m-zee, "Bitrus wu ge."

Ye ne ye zeeru, "**Wan-tom-wu Shir**-wu un wu wu o!"

¹⁶ Bitrus sengu m-ko'ot un ish. Bø ye tikshte à, ye hyanuru wu, ye bopu nu-se un ye. ¹⁷ Wu nomu ye o-napa o-kom ye rest temb. Ka da-de wu ruru ye bo Wan-Koyan rwuntu wu n-me un kur-o m-ke'et à. Komo wu zeeru, "Ruru no **Yakubu** un hen-ne ne ye kuse à ka ma-to." Ka da-de wu inuru wu nekuru de ken be-de.

¹⁸ Bø ish geste à, rwuk-mo ur-hur mo ine be-de un karma-ne à, ba hiin o á, un remen rii-yo kume Bitrus à. ¹⁹ Bø **Here** hobtu wu à, wu kum wu á. Wu senguru ye m-cit us-cot remen wu hyenet o-nip, wu zeeru a hoom ye.

Mar-m Here

Bø un to **Here** inuru dak-o o-Judiya, wu nekuru o-Kaseriya, wu nomuru yan-ho reeno. ²⁰ Un ka da-o, **Here** ro un ryaab-se un hun-ne ye o-Taya un ye o-Sidon ne deen. Ye haanuru be-ur **Here** un hur-de un ye ur-gaan, komo ye hooburu o-sorog be-ur Birastus wan-co-o pyo-o ko-Gwomo, wu ne wu deku ma-to un ye wua gu ye. Ka da-de ye haaru be-ur **Here**, ye hoobu wu she'et-de ba ut-ween, remen dak-o un ka ko-Gwomo-wu ye rotte ur-beeb, remen o yette un kum un rii-yo m-re.

²¹ Ho-de a hongse à, **Here** copu saw-to un wu to ut-gwomo, wu she'eturu un deeg-o ut-gwomo, wu nomu ye ut-ma. ²² Bø buug-de hun-ne hogute wu

‡ **Bor-us op us-voor:12** 12:12 ut-Girik: Yohana wu a m-zee Markus à.

à, ye 'yonsu us-cor. Ye ma'asuru m-zee, "Hogu no wu ka ha! Cor-o un o ken shir-o o, o un net o á!" ²³ Da-o gaan, wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu wosu **Here**, remen wu yagute sekemse un Shir. Yege-zwo sengu wu m-re har wu maruru.

²⁴ Ma-to Shir sengu re co komo, to sengu m-nom deen.

²⁵ Da-o Barnabas ne un Shawuru komse senge-mo a rwo'u ye m-nom à, ye jo'onuru so o-Urusharima. Bo ye jo'onte à, ye neknuru un **Yohana** Markus.

Bor-us op us-tet

*A dak komo a tom
Barnabas ne, un Shawuru*

¹ To, be-de un hun-ne **yan-dor Yeso** ye ro o-Antakiya à, ye ken **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye ro kon un yan-Yoos-de un Ma-to Shir ne. Ye ro:

Barnabas, un

Simon ne (wu a m-aag *Rim-wu* à), un

Rushiyos ne (ko-ya-o-Kireni), un

Manayen ne (wu bo'ose be-ur gaan un **Here** [Atipas] ne à), komo un Shawuru ne.

² Da-de ye ro Wan-Koyan un nome ur-bongon à, komo ye ro un nom **swoot. Kukt-o Shir** zeeru, "Hussu me no Barnabas ne, un Shawuru remen senge-mo um agu ye ye nom à." ³ Bo ye nomoste o-**swoot** us-kon ne à, ye ru'uru Barnabas ne, un Shawuru kom-to o-kwum, ye sarrumsu ye.

Barnabas ne, un Shawuru o-Sayipurus

⁴ Barnabas ne, un Shawuru komo, **Kukt-o Shir** tomuru ye. Ye nekururu o-Sarukiya, komo reeno ye cowe hat-o m-ho ha-mo o-Sayipurus.* ⁵ Bo ye woote o-Saramis à, ye ko'ote Ma-to Shir un kuke-to **Yahuda**-ne to un yoos un Ma-to Shir. **Yohana** komo wu ro mosse un ye ne, wu ro ye m-gu.

⁶ Bo ye tuwusute ut-bo un ka dak-o ho-m rigimse kap à, ye wooru bo-o o-Bapos. Ye go'onuru un wu ken ko-**Yahuda**-wu ne ko-ya-o-gwot, wan-rwor un ma-to shir ye ut-bo, jin-de un wu Bar-Yeso. ⁷ Wu ro ko-nay ko-Gwamna Sarjiyus Burus. Gwamna Sarjiyus Burus komo net-wu ko-ya-us-weer. Ko-Gwamna agburu Barnabas ne, un Shawuru remen wu conog wu hoge Ma-to Shir. ⁸ Amba ka ko-ya-o-gwot-wu Arimos (jin-de un wu de ka un rem-de ut-Girik), wu shesu ye á, wu ro un o-hoob wu miktute hi-de un ka ko-Gwamna-wu taase wu dek ka ma-to o-nip. ⁹ Amba Shawuru, ka wu a m-zee Burus à, wu shiiste un **Kukt-o Shir**, wu tuuru Arimos yish. ¹⁰ Wu zeeru, "Wo wa-wu un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot!** Ko de ke ho-de wo hun-ne un nome ut-bo, un rem-us yo-se ne. Yage m-muut nip-o Wan-Koyan ut-bo. ¹¹ M-moka ha, ryaab-se un Wan-Koyan ro un hi un du, woa warag ko-po. A dek ya o-da, ba wo un hyan cucas-mo ur-ho."

Da-o gaan, o ken rar-o o-comb ne biti yish-ye un wu. Wu sengu ut-tagab wu un hoob-o un wu he wu m-nak à. ¹² Bo ko-Gwamna hyente rii-yo nome à, wu argu m-sheer o-nip. Wu hyanag made-o un yoos-ur Wan-Koyan.

*Burus ne un Barnabas
n-me o-Antakiya (o-Bisidiya)*

¹³ Burus un ya-ur-hew de un wu ne ye inuru o-Bapos n-me un hat-o m-ho. Ye nekururu o-Perga so un dak-o o-Bampiriya. **Yohana**[†] yaguru ye, wu

* **Bor-us op us-tet:4** 13:4 o-Sayipurus dak-o o ro n-tete o m-sa à. † **Bor-us op us-tet:13** 13:13 ut-Girik: Yohana Markus.

warguru o-Urusharima. ¹⁴ Ye ne ye inuru cir-mo o-Perga o-Antakiya ne so un dak-o o-Bisidiya. **Ho-de ur-Wuwe** de, ye cowuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, ye she'eturu. ¹⁵ Bo a karante takurda-to un Ma-to Shir † à, sek-ye ye un ka **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** o wooturu ye tom unze, “No or te ne, urege no ut-ma ne to no hette te do ye un jaab-o ut-men à, no nom.”

¹⁶ Burus inu eso, wu jaksu o-kom a resuru ceen. Wu zeeru, “No or re un **Isra**-ne, komo no ye ro un ‘Wan-seps un Shir,’ § raks no! ¹⁷ Shir ye un hun-ne o-**Isra** dagante tat-ne te, wu muute ka hun-ne ye caari-o o-dak un da-o ye ro'e un dak-o o-**Masar** à. Komo wu rwuntu ye un ka dak-o ur-beeb ut-gwomo ne.* ¹⁸ Wu mo'og ur-hur un ye ne be-de us-hak kwooz-ut yoor [40] n-me o-kot.† ¹⁹ Da-o wu sabarse dak-ut ta'oor un dak-o o-**Kan'ana** à, wu ya'asuru hun-ne ye o-**Isra** saw-to o-dak.‡ ²⁰ To ka dek be-de us-hak zungu-us nass un kwooz-ut yoor us-op [450].

“Bo un kaane komo Shir sagbu ye con-ne yan-piish ut-ma har ha-mo un da-o Sama'era **wan-Rwor un Ma-to Shir**. § ²¹ Ka da-de, ye konuru a sagbu ye ko-Gwomo, Shir argu ye m-ya'as un Shawuru wa Kish, net-wu un baag-o **Banyamin**, wu nome ye ut-gwomo har us-hak kwooz-ut yoor [40].* ²² Bo Shir ruute Shawuru à, wu rwo'u **Dawuda** wu warag ko-Gwomo-wu un ye. Un tor-se Shir nome **Dawuda** ne à, wu zeeru, ‘Um kumug **Dawuda** wa **Jesse**, net-wu, wu um cone m-sok ne à. Wu he m-nom kap o un bo un yo um cone à.’†

²³ “Raag-o un baag-o un ka net-wu Shir hantute **Isra**-ne **Wan-Gwu**, Yeso, bo wu esse ut-ma à. ²⁴ Rii-yo Yeso haante, **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** ko'otute hun-ne ye o-**Isra** Ma-to Shir, kap ye waktune be-de Shir komo a yo'os ye m-ho.‡ ²⁵ Bo **Yohana** nomte ma-to m-kom un senge-mo un wu à, wu zeeru, ‘¿Wu ha ne no esse um ro? Me wu ha ro ka wu ka wu á. Amba wu ken wu ro kon wu he m-haan un jim un de à, wu ro ko rii-se m-gaag un ka'ante-to un wu me bo'os m-us á.’ §

²⁶ “No or re ne, baag-o **Ibrahi**, komo un ye ro **Yahuda**-ne á ‘Wan-seps un Shir’* be un no, na ye ha a tomne ma-to un ka gwu-o. ²⁷ Remen ya-ur-she'et o-Urusharima un sek-ye ye un ye ne, ye nap unze wu ro **Wan-Gwu** á. Komo ye nap ma-to un **yan-Rwor un Ma-to Shir** to a m-karante un ko de ke **Ho-de ur-Wuwe** de á. Amba ye shooste ka ma-to **yan-Rwor un Ma-to Shir** to be-de un 'ya un Yeso ur-koob. ²⁸ Ko de nomte ye ship wu un **ba'as-de** woo'e a hoot wu á, myet un kaane ne ye konu **Biratus** a ho wu.† ²⁹ Bo ye shoosute kap o un bo un rii-yo a gene mosse un wu ne à, ye

‡ **Bor-us op us-tet:15** 13:15 ut-Girik: “o-karamsa un yan-Rwor un Ma-to Shir ne” = kap takurda-to Mosa un yan-Rwor un Ma-to Shir ne gene à. § **Bor-us op us-tet:16** 13:16 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de “Wan-seps un Shir” be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne us-barag wu ba ko-Yahuda-wu á. * **Bor-us op us-tet:17** 13:17 Hyen komo: Rwuu 1:7; 12:51. † **Bor-us op us-tet:18** 13:18 Hyen komo: Oog 14:34; Kara 1:31. ‡ **Bor-us op us-tet:19** 13:19 Hyen komo: Kara 7:1; Josu 14:1. § **Bor-us op us-tet:20** 13:20 Hyen komo: Piis 2:16; 1Sam 3:20. * **Bor-us op us-tet:21** 13:21 Hyen komo: 1Sam 8:5; 10:21. † **Bor-us op us-tet:22** 13:22 Hyen komo: 1Sam 13:14; 16:12; Bong 89:20. ‡ **Bor-us op us-tet:24** 13:24 Hyen komo: Mark 1:4; Ruka 3:3. § **Bor-us op us-tet:25** 13:25 Hyen komo: Yoha 1:20; Mati 3:11; Mark 1:7; Ruka 3:16; Yoha 1:27. * **Bor-us op us-tet:26** 13:26 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de “Wan-seps un Shir” be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne us-barag wu ba ko-Yahuda-wu á. † **Bor-us op us-tet:28** 13:28 Hyen komo: Mati 27:22-23; Mark 15:13-14; Ruka 23:21-23; Yoha 19:15.

kerɡunturu wu n-dak un cik-o o-ce, ye rwo'u wu n-me un saag.‡ 30 Amba Shir 'yonstu wu ut-marimar. 31 Ut-ho komo deen wu ro m-rwuun cas be-de un ka ye doru wu ha-mo o-Urusharima à, so o-Gariri. Ye ro m-moka yan-swo-se un ma-to un wu be-de un hun-ne na. §

32 “Te ma te hantutu no **Ma-to m-Rerem**, unze ka Ma-to Shir swore o-nu un tat-ne na ne à. 33 Da-de wu 'yonse Yeso ut-marimar à, wu shoosutu na ka swor o-nu o, na ye ro yakar-ye un ye à. Untun bo to ro gense be-de un sep-o ayoore-o n-me Sep-to ur-Bongon à unze,
“ ‘Wo Wa re wu,

Caane um waragte Tato ru.’*

34 Shir 'yonste Yeso ut-marimar, Shir essussute Yeso a mer har wu wumut á. O-nip ge, Shir shooste to ka ma-to mosse un ine-mo un wu ne unze, ‘Man ya'as wo ka kwum-o, o ba m-kukop o um nome **Dawuda** ma-to un o à.’†

35 Remen n-me un o ken Sep-to ur-Bongon to wu zeeg, ‘Wo yage Wan-ba-m-kukop ru wumut á.’‡

36 “Bo un da-o **Dawuda** komse m-shoos un senge-mo Shir ya'asu wu un da-o un wu à, wu argu m-mar. A joku wu un tat-ne ye un wu ne, wur-o un wu wumuru komo. 37 Amba Yeso wu Shir 'yonse ut-marimar à wu wum un saag á.

38 “Remen kaane, or re ne, um conog no nep unze n-me Yeso o a m-soks **ur-ba'as** bo me no m-rure à. 39 Komo be-de un wu o kap bo un wu shere o-nip à, wu waragte kashi un net un hyan-mo Shir, rii-yo **karamsa-o Mosa** kuse ba o un pya keer-de un to à. 40 Remen kaane muut no ur-hi, taase ka rii-yo Shir rwore nu à, n-me un takurda-to un **yan-Rwor un Ma-to Shir** à, yo nom un no ne:

41 “ ‘Raks no, no yan-nom ur-ar, made-o a ruk no, no mer!

Remen man nom mo ken senge-mo,

un ho-ut no, senge-m no a sher un mo ne á,

ko wu ken wu ruru no!’ § ”

42 Bo Burus ne, un Barnabas ro m-rwuun un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** à, hun-ne konuru, ye do ye nome ut-ma n-te un ka rem-se komo un **Ho-de ur-Wuwe** de roone à. 43 Bo hun-ne caagute à, **Yahuda-ne** ut-moor ne, komo un **Girik-ne** ye muute hi un de un ye **Yahuda-ne** à, un ye doru Burus ne, un Barnabas. Ye komo ye nome ye ut-ma ye dooru m'wons remen ye reet co ur-she'et n-me un yar-mo Shir.

44 Bo **Ho-de ur-Wuwe** riginte à, sa o zee hono o-bo karguru be-ur gaan remen ye hogute Ma-ut Wan-Koyan. 45 Amba bo **Yahuda-ne** hyente morog-de un hun-ne deen à, shoob-ur hooru ye. Ye dek ma-to Burus rwore á, ye ro un reeb-to un wu.

46 Amba Burus ne, un Barnabas ye nomu ut-ma ba o-gyer. Ye zeeru. “No **Yahuda-ne** no depe a cire nome un Ma-to Shir. Amba bo no yagu to à, no rwuntute o ka no depe no kum hoog-mo ba m-ta á. To, te un neke be-de un ye ro **Yahuda-ne** á. 47 Remen Wan-Koyan be'esute wu ru'uste te bo wu zee à,

“ ‘Um rwo'og wo o wakte m-ccas

‡ **Bor-us op us-tet:29** 13:29 Hyen komo: Mati 27:57-61; Mark 15:42-47; Ruka 23:50-56; Yoha 19:38-42. § **Bor-us op us-tet:31** 13:31 Hyen komo: Seng 1:3. * **Bor-us op us-tet:33** 13:33 Hyen komo: Bong 2:7. † **Bor-us op us-tet:34** 13:34 Hyen komo: Isha 55:3 (ut-Girik). ‡ **Bor-us op us-tet:35** 13:35 Hyen komo: Bong 16:10. § **Bor-us op us-tet:41** 13:41 Hyen komo: Haba 1:5 (ut-Girik).

be-de un ye ro **Yahuda**-ne á.

Remen o hantute gwu o un hono o-dak.* "

⁴⁸ Bo ye ro **Yahuda**-ne á hogute kaane à, ye hogu m-rerem deen. Ye bomu ma-ut Wan-Koyan. Kap ye Shir daage remen ye kumut hoog-mo ba m-ta komo ye sheru o-nip.

⁴⁹ Ma-ut Wan-Koyan komo to semuru un ka dak-o kap. ⁵⁰ Amba **Yahuda**-ne swowuru ye ken ne'a-ne ye "Yan-seps un Shir,"† ye a m-'ya ut-gos à, komo un ye ken campo-ne ye ne un caari-ye un hun-ne ne ye un bo-o un ye ne. Ye 'yonsu ut-ween un Burus ne, un Barnabas, ye yanu ye un bo-o un ye. ⁵¹ Ye kukturu hu-mo un na-se un ye un rem o-napa be-de un hun-ne ye o-bo, ye nekuru bo-o o-Ikoniya.‡ ⁵² Yan-neke-m Yeso ye o-zak deen, komo ye ro shiishe ceng un **Kukt-o Shir**.

Bor-us op us-nass

*Burus ne, un Barnabas
haag bo-o o-Ikoniya*

¹ Komo, un bo-o o-Ikoniya, Burus ne, un Barnabas ye cowuru kuke-o **Yahuda**-ne o un yoos un Ma-to Shir bo ye wete à. Ye ko'oturu Ma-to Shir un beeb-de **Kukt-o Shir**, har hun-ne deen **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á, ye shereg be-de Shir. ² Amba **Yahuda**-ne ye yage m-sher be-de Shir à, ye argu m-swowog un ye ro **Yahuda**-ne á, ye naasu she'et-de un ye un **yan-dor Yeso** ne.

³ Myet un kaane ne, Burus un Barnabas ye she'etu kane deen, ye ro un ko'ot un Ma-to Shir ba o-gyer bo Wan-Koyan zee ye à. Wan-Koyan komo wu suute ma-to un wu m-yar, a nomot us-napa un saw-to o-made ne un kom-to un ye. ⁴ Amba hun-ne ye un bo-o o-Ikoniya wongu be-ut yoor, ye ken ye ro un shas-o **Yahuda**-ne, ye ken ye komo un shas-o un **yan-Tom Yeso**.

⁵ Ye ro **Yahuda**-ne á un **Yahuda**-ne ne mosse un sek-ye ye un ye ne, ye argu m-zonge ye yo'ogte **yan-Tom Yeso**, ye jirit ye ut-ta'ar. ⁶ Bo **yan-Tom Yeso** hogute kaane à, ye somuru ha-mo un bo-to o-Risiya o-Darbe ne, un bo-to ro o-her à. Ka to ro un dak-o o-Rikoniya. ⁷ Un ka be-to ye ro ko'otte **Ma-to m-Rerem**.

*Burus ko'otte Ma-to Shir
un bo-o o-Risiya*

⁸ Un bo-o o-Risiya, komo wu ken net-wu ro kon ko-ryam, wu wet ur-hew á cin bo a matu wu à. Wu ro tara, ⁹ wu ro un raks un ko'ot-o Burus. Burus tuuru wu yish. Bo Burus hyente wu ro m-sher ne mo wo'e a taaste gom-o un wu à, ¹⁰ wu 'yonsu cor m-'wons ne. Wu zee, "Ine, o es un na-us ru!" Ka net-wu argu m-ine ut-nosse komo wu taknu ur-hew.

¹¹ Bo buug-de un hun-ne hyente rii-yo Burus nome à, ye 'yonsu us-cor. Da-o gaan ye ma'asu m-zee un rem-de ut-Rikoniya, "O-nip, yege-shir haantu na un sha-mo un hun-ne!" ¹² Ye egu Barnabas ur-jin **Zeyus**, Burus ne, ye egu wu **Hermes**, remen wu ro co-o ut-ma. ¹³ Wan-cow un kon-se shir **Zeyus**, wu pyo-o un wu ro un jim-de o-bo à. Wan-cow-wu un kon-se shir **Zeyus**,

* **Bor-us op us-tet:47** 13:47 Hyen komo: Isha 42:6; 49:6. † **Bor-us op us-tet:50** 13:50 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á. ‡ **Bor-us op us-tet:51** 13:51 Hyen komo: Mati 10:14; Mark 6:11; Ruka 9:5; 10:11.

wu hanturu yege-na, ut-mok ne un ish-o o-bo. Ka wan-cow-wu un kon-se shir Zeyus wu mosse un hun-ne ne, ye conog ye nome **yan-Tom Yeso ut-seke**.

¹⁴ Amba bo ka **yan-Tom Yeso** ye, Barnabas ne un Burus, hogute kaane a, ye yoogu matuku-to un ye. Ye haaru un buug-de un hun-ne us-rek, ye un 'yons us-cor m-'wons ne ye ro m-zee, ¹⁵ "¿Remen ya notte m-nom kaane? Ai, te ma hun-ne ye untun no, **Ma-to m-Rerem** te hantu no, remen no tukute ka rem-se o-hwaa se o-cin, komo no waktunte be-de Shir wan-hoog, wu nome o-Ton, o-dak ne a, m-sa ne, komo un kap o un rii-yo ro ne n-me un to a.* ¹⁶ Un da-o n-ga, wu yagute kap o un hun-ne ye nom bo ye hyane m-sok a. ¹⁷ Kap un kaane ne komo, wu wet un yage un hi un de un wu ba o-napa a. Wu wu ro no un 'ya un kem, o-gos un rem-se o-kat ne. Wu ro no m-coks un rii-yo m-re, wu ro no komo un rwo un zak-o ut-men." ¹⁸ Myet un to ka ma-to ne, ba un yish pus-se ye hokse ka hun-ne ye m-wen un nom ut-seke remen ye a.

¹⁹ Amba ye ken **Yahuda**-ne ye haanuru rwuun-mo o-Antakiya o-Ikoniya ne, ye hoksuru hun-ne ye jiruru Burus ut-ta'ar ye naku wu ha-mo un jim-de o-bo, ye hyene ye zee wu mereste. ²⁰ Amba bo **yan-neke-m Yeso** morge ye raktu wu a, wu inuru wu warguru n-me o-bo. Gas-o ish komo wu neku bo-o o-Darbe un Barnabas ne.

M-warag o-Antakiya n-me dak-o o-Siriya

²¹ Bo Burus ne un Barnabas ko'otte **Ma-to m-Rerem** o-Darbe a, komo ye kumuru **yan-neke-m Yeso** ut-moor ne, ye warguru o-Risiya, o-Ikoniya ne, komo o-Antakiya ne,† ²² ye ro m-do'e un **yan-neke-m Yeso** ur-beeb, ye ro ye m-'ya m-'wons be-de m-sheer be-de Shir. Ye ro m-zee, "Se mosse un swo ur-koob ne deen a hette cow un gwomo-to Shir." ²³ Komo bo ye degursute ye sek-ye un ko de ke buug-de un **yan-dor Yeso** de a, mosse us-kon ne o-swoot ne a, ye tabbu ye be-ur Wan-Koyan, wu ye shere be-de un wu a. ²⁴ Ye doruru so un dak-o o-Bisidiya ha-mo o-Bampiriya. ²⁵ Komo bo ye rurte Ma-to Shir un bo-o o-Perga a, ye argu m-neke bo-o o-Attariya.

²⁶ Bo un kan ne komo ye daaru hat-o m-ho ye wargu o-Antakiya. Yan-dor Yeso sekuru ye ut-kom remen ka senge-mo Shir ya'u ye a. Un bu-yo un yar-mo Shir, ye komoste ka senge-mo. ²⁷ Bo ye woonte a, ye morogsu hun-ne **yan-dor Yeso** ye rworu kap rii-yo Shir nome be-de un ye a, komo un bo wu tikshe ye ro **Yahuda**-ne a ish-o m-sheer o-nip a. ²⁸ Ye she'etunduru reeno o-da ne deen mosse un **yan-neke-m Yeso** ne.

Bor-us op us-taan

Morog-de un Sek-ye yan-dor n-me o-Urusharima

¹ Ye ken hun-ne ye haanuru komo o-Antakiya rwuun-mo dak-o o-Judiya. Ye ro m-yoose un **yan-dor Yeso**, ye m-zee, "Urege a ko no ur-ko bo jind-o **Mosa** zee a, noa hoks kum un gwu a."* ² Ma-ut sunuru Burus un Barnabas ne un ka hun-ne ye ne remen un ka ma-to. Amba a rwo'u Burus ne un Barnabas komo un ye ken ye ne, ye neke o-Urusharima be-de un **yan-Tom Yeso** un sek-ye ye un hun-ne ne **yan-dor Yeso** remen ye oromte un ka ma-to.

* **Bor-us op us-nass:15** 14:15 Hyen komo: Rwu 20:11; Bong 146:6. † **Bor-us op us-nass:21** 14:21 o-Antakiya n-me dak-o o-Bisidiya. * **Bor-us op us-taan:1** 15:1 Hyen komo: Rewi 12:3.

³ Hun-ne **yan-dor Yeso** o-Antakiya shiiru ye, ye nekuru ye doruru so un dak-o o-Pinikiya o-**Samariya** ne, ye ro m-rwor bo ye ro **Yahuda**-ne á shere o-nip à. To ka rwo'u kap **yan-dor Yeso** nom un zak-o ut-men deen.

⁴ Bo ye wote o-Urusharima à, kap o un hun-ne **yan-dor Yeso**, un **yan-Tom Yeso** ne, un sek-ye ye un hun-ne **yan-dor Yeso** ne, ye barku ye. Burus ne un Barnabas ruru ye kap rii-yo Shir nome be-de un ye à.

⁵ Amba ye ken **Parisa**-ne ye waragte **yan-dor Yeso**, ye inu eso, ye zeeru, “Depete ye ro yan-**Yahuda**-ne á m-dore **karamsa**-o **Mosa** komo se a koog ye.”

⁶ Yan-Tom Yeso un sek-ye ne be-de un hun-ne **yan-dor Yeso** ye morguru remen ye pu'usté ut-orom n-te un ka ma-to. ⁷ Bo ma-ut sunute ye m-sok ne o-da ne deen à, Bitrus inu eso. Wu zeeru ye, “Or re ne, no nepste cin o-da ne Shir daagu me be un no, unze ye ro **Yahuda**-ne á he hoge un **Ma-to m-Rerem**, komo ye sher o-nip.† ⁸ Shir komo wu nape hur-de un kowan à, wu rwuntute unze wu gokstu ye bo wu ya'u ye **Kukt-o Shir** à, bo wu ya'u na à.‡ ⁹ Komo wu kutu na m-koos un ye ne á, un remen wu muute hur-to un ye cas cas be-de m-sher o un ye. ¹⁰ ¿Yan yo ne notte un meger-to Shir? A m-meger un Shir urege a gaktute ye ken ye dorotte-o o-**karamsa**. Ko na un tat na ne, a jesuute ka **karamsa**-o koyanda! ¹¹ Amba a shereg unze be-de un yar-m Wan-Koyan Yeso a kum gwu, untun ye ma bo ye kume à.”

¹² Myet o un morog-de un hun-ne reesu ceen, ye raksuru Barnabas ne un Burus. Ka da-de, Barnabas ne un Burus rwore ma-to us-napa, un rem-se o-made ne se Shir nome be-de un ye à, n-me un ye ro **Yahuda**-ne á.

¹³ Bo ye komoste ut-ma à, **Yakubu** shasuru. Wu zee, “Or re ne, raag no me. ¹⁴ Simon rworog bo Shir cire con-to un ye ro **Yahuda**-ne á, be-de un dek un ye ken hun-ne ye be-de un ye, ye waragte ye ma un wu. ¹⁵ To ka komo to nomog ur-hond un ma-to **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne. Bo to ro gense à unze,

¹⁶ “ ‘A nomse kaane man muun um ja'as ma un hur-o **Dawuda** o bu'uge à, Ko de nomte o bu'ugsute à, man ja'assu o m-ma, komo um 'yons o.

¹⁷ Kaane ges-o un hun-ne hette me m-hoob me Yawe, ye ro **Yahuda**-ne á ye um daage ye waragte ye ma re à.

Kaane Yawe rwore, wu rwore bo un se,

¹⁸ um rwo'og hun-ne re ye nep ka rem-se cin n-ga.'S

¹⁹ “Remen kaane um hyanag udepe a su'e ye ro **Yahuda**-ne á ye ro un waktune be-de Shir à. ²⁰ Un suge-de un kaane ma a genu ye o-takurda a ruru ye taase ye re rii-yo m-re yo a tebbe pyo-o m-gir á, taase ye nom o-ás, ko ye ti ap-mo un gut-de a pane á, komo m-hyo ne.* ²¹ Remen hun-ne ko'ote **karamsa**-o **Mosa** un ko o ke bo-o. Cin un zaman-yo n-ga, ye nomoste kaane un kuke-to un yoos un Ma-to Shir un ko de ke **Ho-de ur-Wuwe** de.”

Shas-o un sek-ye yan-dor

²² Yan-Tom Yeso un sek-ye ne, mosse un kap o un hun-ne ne yan-dor, ye hyanuru depete ye deeg ye ken ye be-de un ye, ye tomot ye ha-mo o-Antakiya mosse un Burus ne un Barnabas. Ye dagnu Yahudas (wu a m-zee

† **Bor-us op us-taan:7** 15:7 Hyen komo: Seng 10:1-43. ‡ **Bor-us op us-taan:8** 15:8 Hyen komo: Seng 10:44; Seng 2:4. § **Bor-us op us-taan:18** 15:16-18 Hyen komo: Emos 9:11-12 (ut-Girik); Isha 45:21. * **Bor-us op us-taan:20** 15:20 Hyen komo: Rwu 34:15-17; Rewi 18:6-23; 17:10-16.

Barusabas à), komo un Siras ne, ye ro gos-ye be-de yan-dor à. ²³ Ye ya'asuru takurda-o ro m-zee à:

“Be-de un or no ne, **yan-Tom Yeso** un sek-ye ne ye un hun-ne yan-dor, ha-mo un yan-dor ye ro baag-o un ye, **Yahuda**-ne ye á, un bo-o o-Antakiya, komo un dak-to o-Siriya ne un o o-Kirikiya ne, te ur-gas.

²⁴ A kumug m-hoge unze ye ken be un na ye ya'ag no ur-koob un ma-to un ye. Ye zo'ogsutu no, ko de nomte à a rwo ye m-nom kaane á. ²⁵ Remen kaane, bo te pu'uste ut-orum à, te hyanuru nomog ur-bon te deger ye ken ye te tombu no ye, un or na ne, ye ro, Barnabas ne un Burus. ²⁶ Ye ya'ase hog-mo un ye remen jin-ur Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. ²⁷ Remen kaane, te tombute Yahudas un Siras. Ye un hi un de un ye ya rwuntu no nip-o un ka rem-se un nu-o un ye. ²⁸ **Kukt-o Shir** hyanag nomog ur-bon, kaane komo te hyane nomog ur-bon, taase a ru'u no se ken nu-se arge se ka rem-se se a ya'asu no à. ²⁹ Taase no re rii-yo a tebbe pyo-o m-gir á, m-ap mo a **seke** à, mosse m-hyo ne, un ti-m ap-mo ur-gut ne de a miggre ur-geks à, komo o-ás ne. Urege no ereg hi un no be-de un se ka rem-se, no nomog o ka rii-yo ur-bon. She'et no gwugwu.”

³⁰ A tomuru ye, ye nekuru o-Antakiya. Bo ye karaksute hun-ne **yan-dor Yeso** à, ye ya'asuru o-takurda. ³¹ Bo hun-ne karantute o-takurda komo à, ye nomuru zak-o ut-men un remen sorog-yo ye kume à.

³² Yahudas un Siras komo, remen ye hi un de un ye **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye, ye nakuru or un ye ne ut-to ut-ma ne deen, ye dooru ye m-'wons.

³³ Bo ye nomoste ut-ho hiin un ka be-de à, a argu ye m-'yons gwugwu, ye warguru be-de un ye tomnu ye à.† ³⁵ Burus ne un Barnabas rewuru ut-ho hiin o-Antakiya. Ye ro un ye ken hun-ne ye ne deen, ye ro ur-yoos, ye ro komo un rwor un **Ma-to m-Rerem** to ma Wan-Koyan.

Burus wongute un Barnabas ne

³⁶ Bo a nomte ut-ho hiin à, Burus zeeru Barnabas, “Haan a dore kap bo-to a rurte **Ma-to m-Rerem** to ma Wan-Koyan n-ga à, a gasté or na ne, a hyenet bo ye ro à.” ³⁷ Barnabas conuru ye dek **Yohana** Markus ye nekite un wu ne. ³⁸ Amba Burus hyanuru u nom ur-bon ye neke un Markus ne á remen n-ga wu ro yagusutu ye un dak-o o-Bampiriya, komo wu yagute re co m-senge be-ur gaan un ye ne.‡ ³⁹ Koob-de o-acunde nomog ye deen har wooru ye m-wonge. Barnabas dekeru Markus, ye cowuru hat-o m-ho ha-mo o-Sayipurus.§ ⁴⁰ Amba Burus daagu Siras. Da-o yan-dor ru'usu ye n-me un yar-m Wan-Koyan mo eret ye à, ye inuru. ⁴¹ Ye doruru so un dak-to o-Siriya o-Kirikiya ne, ye ro hun-ne **yan-dor Yeso** un do ye ur-beeb.

Bor-us op us-cind

Timoti dorute Burus ne un Siras

¹ Burus haaru o-Darbe, o-Ristira ne. Wu ken ko-ya-neke-m Yeso wu ro n-me o-Risiya à, jin-de un wu **Timoti**, wa-wu un wu ken ne'a-wu ko-**Yahuda** ko-yan-dor. Tato un wu komo ko-**Girik**-wu. ² Yan-dor ye ro un bo-to o-Risiya o-Ikoniya ne à, komo ye un bongon-ur **Timoti**. ³ Burus conuru **Timoti** shii wu. Remen kaane, wu deku wu, wu koru wu ur-ko. Wu un nom kaane remen ka **Yahuda**-ne ye ro un to ka be-to à, kap ye nepste tato un wu ko-**Girik**-wu.

† **Bor-us op us-taan:33** 15:33 To ken takurda-to: Ci-o 34Amba Siras daaguru m-she'et kane.

‡ **Bor-us op us-taan:38** 15:38 Hyen komo: Seng 13:13. § **Bor-us op us-taan:39** 15:39 o-Sayipurus dak-o o ro n-tete o m-sa à.

⁴ Da-o Burus ne un Siras ro ur-hew à, ye ro m-dorog bo-ut-bo, ye sengu m-rure un hun-ne ko'ot-o **yan-Tom Yeso** un sek-ye ne be-de un hun-ne yan-dor cone o-Urusharima à, ye ruru yan-dor-ye dore ka ko'ot-o. ⁵ Un kaane hun-ne yan-dor doote m-'wons be-de m-sheer o-nip, ye ro m-do ut-moor ko de ke ho-de.

N-me ut-hyangan, net konog Burus wu haan un dak-o o-Makidoniya

⁶ Ye pa'uru dak-to o-Pirijiya o-Garatiya ne, remen **Kukt-o Shir** wenege ye nom un ma-ut Wan-Koyan dak-o o-Asiya. ⁷ Bo ye wote dak-o o-Misiya à, ye nomu m-senge ye heet dak-o o-Bitaniya, amba Kukt-o Yeso o 'ya ye á. ⁸ Ye doruru riib-se un dak-o o-Misiya ye yirguru ha-mo o-Toruwás. ⁹ M-Tet, Burus hyanu ut-hyangan. Be-de un ka hyangan-to komo wu hyanuru wu ken net-wu un dak-o o-Makidoniya wu ro eso, wu ro wu us-kon wu ro m-zee, "Haan o-Makidoniya, o gu te." ¹⁰ Bo Burus hyente ka hyangan-to à, da-o gaan, te nomu m-senge te pest ha-mo o-Makidoniya. Te un nom kaane, remen te nepste unze Shir agu te, remen te ko'otte **Ma-to m-Rerem**.

Ridiya shereg be-ur Wan-Koyan

¹¹ Te argu m-ine n-me un hat-o m-ho o-Toruwás te inuru se o-Samutarkiya.* Gas o-ish, komo se o-Niyaporis. ¹² Bo un kane komo te argu m-arag ha-mo o-Piripi o ro un kus-o un gwomo-to o-Roma à, komo o ro caari-o o-bo un raag-o o-Makidoniya. Te nomu kane ut-ho.

¹³ **Ho-de ur-Wuwe**, te ruuru un ish-o o-bo, te nekuru n-riib o-roog be-de te ro hwooge te zee be-de un nom us-kon ro kon remen **Yahuda**-ne à. Te she'eturu te nomuru ne'a-ne ut-ma ye morgu un ka be-de à. ¹⁴ Wu ken ne'a-wu ro kon jin-de un wu Ridiya, "Wan-seps un Shir,"† wu ro te m-hoge. Wu ko-yan-bo-o o-Tiyatira wu, wu ro m-baab un gund-ut jaas-to to un hwor. Wan-Koyan tikshte hur-de un wu, har wu este ur-hi wu raks rii-yo Burus rwore à. ¹⁵ Bo a yo'ostu wu m-ho un hun-ne ye un hur-o un wu ne à, wu konuru te. Wu zeeru, "Urege no dek me wan-sheer o-nip be-ur Wan-Koyan to, haan no un hur-o re, no she'et." Wu kokorsuru te, te argu m-dek un ma-to un wu.

A ka'ag Burus ne un Siras

¹⁶ De ken ho-de, te m-neke be-de un nom us-kon, te go'onuru un wu ken wan-ne'a-wu ne ko-guw, ko-ya-o-gwot-wu ro un wa-ut-kot ne. Yan ka ko-guw-wu komo ye ro un kum un hwor deen be-de un ka gwot-o wu rotte à. ¹⁷ Wu sengu te m-dore, te Burus ne, wu ro o-zaaz. Wu ma'asuru m-zee, "Ka hun-ne ye guw-ne Shir ye wu ro Wa-ur-Beeb Kap à, ye ro no un kute un cow-yo un gwu!"

¹⁸ Wu senguru m-nom kaane ut-ho deen. Men-ut naasuru Burus deen, wu wakturu. Wu zeeru wa-ut-kot, "Um zeege wo n-me un jin-ur Yeso **Kiristi**, wonge un wu ne." Un gyept-o un yish, wa-ut-kot wonge un wu ne.

¹⁹ Bo yan-wan-ne'a hyente cow-yo ye rotte un kum un hwor kessute ye à, ye shipuru Burus ne un Siras. Ye naku ye har n-me un be-de ut-baab un co-o un yan-piish ut-ma. ²⁰ Bo ye wote ye un co-o un yan-piish ut-ma à, ye zeeru, "Ka **Yahuda**-ne ye suute bo-o na. ²¹ Ye m-yoos un jind-se depe a goks ko a dore á, remen te **Roma**-ne ye."

* **Bor-us op us-cind:11** 16:11 o-Samutarkiya dak-o o ro n-tete o m-sa à. † **Bor-us op us-cind:14** 16:14 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á.

²² Hun-ne karguru be-de un ye da-o gaan. Yan-piish ut-ma yooguru matuku-ut Burus ne komo ye rwo'uru a bu ye us-rak. ²³ Bø a bu'ute ye deen à, a ka'uru ye be-de un kur-o m-ke'et. A zeeru wa-ur-'er de un ka kur-o wu 'er ye m-sok ne. ²⁴ Wu komo bø wu gokste to ka ma-to à, wu rwo'u ye reeno n-me n-me de o-kur, wu kamturu na-se un ye un caari-to ut-ce.

²⁵ Da-o purge, Burus ne un Siras ro us-kon ye ro us-sep to un bongon-de Shir. Ye ken yan-m-ke'et ye komo ye ro ye m-hoge. ²⁶ Da-o gaan, dak-o nukuru deen, har hwuk-o un ka kuke-o nukte. Da-o gaan ish-se un o kap argu m-tikshe, bø un ye a ka'e à, ka rii-se a ke'etu ye à ussuru. ²⁷ Bø wan-'er-de un ka kur-o zutute be-de m-rew à, wu hyanuru ish-se o-kuke tikshishe, wu mu'usunu magay-o un wu, wu ro un zonge-to wu hoot hi un de un wu, un remen wu hyanag sa o zee ye a ka'e à ye un som. ²⁸ Amba Burus 'yonsu cor m-wons ne. Wu zeeru, "Taase o hogusse hi un du m-hoog á. Ai, myet-m te te ro kon!"

²⁹ Wan-'er-de un ye a ka'e à zeeru unze a hante ut-pitirra. Wu cowuru n-me, wu heeru un co Burus ne un Siras. Wur-o un wu ro us-zap se o-gyer. ³⁰ Ka da-o, wu rwunturu ye n-do. Wu zeeru, "Sek-ye, ¿re um he m-nom um kumut gwu ne?"

³¹ Ye komo ye zeeru, "Sher un Wan-Koyan Yeso, wo un yakar ru ne, noa kum gwu." ³² Ka da-de, ye ruru wu ma-ut Wan-Koyan, wu, un hun-ne ye ro un hur-o un wu ne kap à. ³³ N-me un ka tet-mo, wu deku ye, wu sosuru ye nat-to un ye. Ba m-jime, a yo'osuru wu m-ho un yan-hur-o un wu ne kap. ³⁴ Ka da-de, wu tuwturu ye un hur-o un wu, wu hantu ye rii-yo m-re. Wu un yan-hur-o un wu ne kap zak-o hooru ye remen kap mo un ye ye shereg be-de Shir.

³⁵ Bø ish geste à, yan-piish ut-ma tomnuru yan-tom-ye un ye. Ye ruru ko-wan-ur-'er, "A ho'os ka hun-ne ye." ³⁶ Wan-'er-de un ye a ka'e à wontu Burus ka tom-o, wu zee, "Yan-piish ut-ma tomonte a ho'os no. Remen kaane m-moka, rwuun no, no arag keez keez."

³⁷ Amba Burus zeeru ye, "Ai, be-de un hun-ne ye nomo te us-sorog, ba a m-piishi te ut-ma, ko de nomte te **Roma**-ne ye à. Ye jorbu te komo n-me un kur-o m-ke'et, m-moka komo ¿yea ruut te wukusse? Ay! Se de ye haan un hi un de un ye, ye ruut te."

³⁸ Yan-toob-ut rim-to nekuru. Ye ruru yan-piish ut-ma to ka ma-to. Yan-piish ut-ma komo hoguru o-gyer bø ye hoge unze Burus ne un Siras **Roma**-ne ye à. ³⁹ Ka da-de, ye haanuru ye konuru Burus ne un Siras ye soks **ba'as-de** un ye. Bø un kaane, ye ruutu ye ye konuru ye yage ka bø-o. ⁴⁰ Bø Burus ne un Siras ruusunte un kur-o m-ke'et à, ye argu m-neke hur-o Ridiya. Bø ye hyenuste yan-dor à, komo ye dooru hur-de un ye jaab-o ut-men, ye arguru.

Bor-us op us-ta'voor

A yonste hun-ne ur-hur o-Tasaronika

¹ Burus ne un Siras ye doruru so un bø-to o-Ampiboris o-Aporoniya ne. Ye wooru bø-o o-Tasaronika, be-de ro un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** ne à o un **Yahuda**-ne. ² Bø wu wete à, Burus cowu **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Ho-to ur-Wuwe ut-tet, wu ro ut-ma n-me un gen-mo un Ma-to Shir. ³ Wu ro ye m-kute cas, wu ro ye komo un rure o-nip be-de Ma-to Shir zee **Kiristi** a su ur-koob, komo wua ine ut-marimar. Komo Burus zeeru, "Ka Yeso-wu um ruru no à, wu ro ka **Kiristi**-wu." ⁴ Ye ken hun-ne ye un

Yahuda-ne komo un **Girik**-ne ne “Yan-seps un Shir”^{*} mosse un caari-ye un ne'a-ne ne ut-moor ne deen, kap ye deku ma-ut Burus ne un Siras, komo ye mossuru ut-hi un ye ne.

⁵ Amba **Yahuda**-ne nomu ur-shoob, ye karagsuru ye ken hun-ne ye o-saa ye be-de a ut-baab a m-o ne. Bo ye kargute kap o un ye a, ye 'yonsuru hur-de un hun-ne ye o-bo. Ye ruuru us-rek n-me un hur-o Jason. Ye ro un hoob-o Burus ne un Siras remen ye hantutu ye be-de un hun-ne. ⁶ Bo ye hyente ye 'wos ye a, ye naknuru Jason un ye ken yan-dor-ye ne, ye wooturu ye har un her-o un yan-piish ut-ma. Ye o-zaaz, ye m-zee, “Ka hun-ne ye, ye ro m-'yons un hur-de un hun-ne ko kene hono o-dak a, ye ka haane har kane. ⁷ Har ma Jason 'ye ye be-de ur-she'et. Myet-mo un ye ne komo ye ro m-jetem un **karamsa**-o ko-Gwomo **Sisar**. Ye ro m-zee wu ken ko-Gwomowu ro kon, unze jin-de un wu Yeso.” ⁸ Bo hun-ne ya-o-bo un yan-piish ut-ma ne hogute to ka a, hur-de un ye inuru. ⁹ Ye ho'os Jason un ye ka ne a, se da-o ye gokse hwor-ye o-beri un kom-to un ye a.

Burus ne un Siras o-Biriya

¹⁰ Bo tet-m rewte a, yan-dor shiiru Burus ne un Siras ye neke bo-o o-Biriya. Bo ye woote reen a, ye cowuru kuke-o un **Yahuda**-ne o un yoos un Ma-to Shir. ¹¹ To ye ka **Yahuda**-ne ye, ye aragte ye o-Tasaronika us-weer, un remen ye gokste ut-ma kom-ut yoor-ut-yoor. Ye ro un ceker-se un gen-mo un Ma-to Shir ko de ke ho-de, ye hyenet ko rii-yo Burus rwore, ko nip-o a. ¹² Remen kaane hun-ne deen be-de un **Yahuda**-ne bopuru o-nip, har un ye ken ne'a-ne ye ne ye un **Girik**-ne gos-ye, gos-ye komo un campo-ne ne ye un **Girik**-ne deen.

¹³ Amba bo **Yahuda**-ne ye ro o-Tasaronika hogute unze Burus ro un rwor un Ma-to o-Shir o-Biriya a, ye haaru ma ye swowu hun-ne un ye reen a, ye ro un 'yons un hur-de un ye. ¹⁴ Da-o gaan, komo yan-dor rwo'uru Burus wu neke n-riib m-sa. Amba Siras ne un **Timoti** ye esuru kane to kon. ¹⁵ Ka yan-dor-ye shie Burus a, ye wootu wu har o-Atina. Bo ye inite m-muun a, Burus tomnu ye be-ur Siras ne un **Timoti** unze ye haan ye hyen wu hor-m-hor, ye argu m-neke.

Burus un bo-o o-Atina

¹⁶ Bo Burus rotte un 'er-ur Siras ne un **Timoti** un bo-o o-Atina a, men-to un wu tukuru deen bo wu hyane bo-o shiig un pyo-se m-gir a. ¹⁷ Remen kaane wu ro ut-ma n-me un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir un Yahuda**-ne, un ye ken ye ne “Yan-seps un Shir.” Ko de ke ho-de wu ro ut-ma un ye wu ro m-kum ne be-de ut-baab a. ¹⁸ Kaane komo ye ken Abikuri-ne ye un Sitokiya-ne ya-us-nap nomog ut-ma un wu ne. Ye ken ye zeeru, “¿Yan yo ne ka wa-o-zaaz-wu cone m-zee?” Ye ken ye zeeru, “Yo ro sa o zee unze ka net-wu ro un ko'ot shir-ye un un be-ut hor-to.” Ye un rwor kaane remen Burus ro un rwor un Ma-ut Yeso to m-Rerem, komo m-ine ne be-de ut-marimar. ¹⁹ Remen kaane, ye heeturu wu un dor-de o-Arepagus. Buug-de yan-co un ka bo-o zeeru wu, “¿Ko woa ruru te ka yoos-ur pu-de de o wotte?” ²⁰ Remen te wet m-hoge un gon to ka ma-to a. Te conog te nep bo to ro a.” ²¹ (Myet Atina-ne un hamat-ne ne ye ro ur-she'et o-Atina a, ye jiište m-con ye hoge rii pu-yo komo ye cep ma-to un yo, arge koyan.)

* **Bor-us op us-ta'voor:4** 17:4 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de “Wan-seps un Shir” be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne a, amba ba ur-ko. Remen a ko wu a, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda a. † **Bor-us op us-ta'voor:17** 17:17 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de “Wan-seps un Shir” be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne a, amba ba ur-ko. Remen a ko wu a, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda a.

²² Burus inu eso un her-o un morog-de un ya-us-nap,[‡] wu zeeru, “No hun-ne ye o-Atina, um nak unze no yan-con-to un dor-o shir-ye m-sok ne un ko yo ke riib-yo. ²³ Remen da-o um m-pa'e n-me o-bo à, um gwot remse no un nome m-guw à, har ma um hyanag un o ken **hana-o** o ur-**seke** m-gen ne n-ton un o a geneg unze, ‘Remen Shir ye a nape á.’ To, ka wu no m-kwukte ba no un nap wu à, ma-to un wu me no m-rwuunte cas.

²⁴ “Shir ye nome hono o-dak un kap o un rii-yo ro ne n-me un o à, wu wu ro Wan-Koyan wu o-Ton o-dak ne. Wu ro m-she'et un pyo-o net ma'e á. ²⁵ Kaane komo wu ro un hoob-o un gwu be-de un net á. Wu ro un hoob-o un yo ken rii-yo á, remen wu ro un 'ya un kap o un hun-ne hoog, m-shik ne un kap o un rii-yo ye ro ne o-hoob à. ²⁶ Wu wu komo nome kap o ut-dak be-de un net wan-gaan, remen ye she'ette un kap o un hek-o un hono o-dak. Cin un n-ga ne wu essusute o-da, un da-o ye he m-nom m-hoog m-mar ne à, un bo un be-to hun-ne ye un ko o ke dak-o hette m-she'et ne à. ²⁷ Shir un nom kaane remen ye hobt wu, ko a nap á. O-da ye kum wu, ko de nomte wu nom ur-hew un ko wu ke ne be un na á. ²⁸ Ai, ‘Be-de un wu a ro no un nom m-hoog, atte m-nukte, atte komo un m-neke un nom un rii-yo a m-nom ne,’ bo ye ken yan-sep-ut no ye rwore à unze, ‘O-nip, na ma yakar-ye un wu ye.’

²⁹ “To, bo a ro no baag-o Shir o à, ai, udepe a nom us-barag a zee Shir ro m-sha ne untun mo o-zinariya, ko mo o-azorpa, ko mo ur-ta'ar á, de net zwo'e un weer-se un hi un de un wu á. ³⁰ N-ga Shir ro m-was un **ba'as-to** un hun-ne ne á, remen koob-de un nap-o un ye. Amba m-moka, wu zee kap o un hun-ne ye un ko kene ye yage **ba'as-to** un ye, ye waktune be-de Shir. ³¹ Remen wu essusute ur-ho de wu he m-haan wu piishite hun-ne hono o-dak ut-ma to o-nip be-de un wu ken wu, wu wu daage à. Shir rwuntute nip-o un nom-mo un to ka cas be-de un 'yons un ka net-wu ut-marimar.”

³² Bo ye hogute ma-to m-ine ut-marimar à, ye ken ye argu wu nome ur-ar. Amba ye ken ye zeeru, “Te conog te do m-hoge rii-yo o he m-rwor mosse un ka ma-to ne à.” ³³ Kane o ka Burus wonge un ye ne. ³⁴ Amba ye ken ye warguru be-ur Burus ye sheru un ma-to un wu, n-me un ye har un Diyonisiyus ne, wan-gaan be-de un ka morog-de un ya-us-nap de, un wu ken ne'a-wu ne jin-de un wu Damaris, un ye ken ye ne komo.

Bor-us op us-eer

Burus un bo-o o-Korinti

¹ Bo un to ka, Burus yagu bo-o o-Atina wu neku bo-o o-Korinti. ² Reeno wu 'wosse wu ken ko-**Yahuda**-wu jin-de un wu Akira, ko-yan-bo-o o-Pantus. Akira un ne'a un wu ne Biskira, ye she'et m-haan ne un bo-o o-Korinti á, ye un rwuun dak-o o-Itariya. Ye un yage o-Itariya remen ko-Gwomo **Sisar** Karadiyos nong o-**karamsa**, wu zee kap o un **Yahuda**-ne ye ru n-me bo-o o-**Roma**. Burus argu m-ha be-de un ye o-Korinti. ³ Hongsuru senge-mo un ye ragaan mo un ma Burus ne, ye ro un jor-o ut-depi, wu she'etu be-ur gaan un ye ne. Ye senguru senge-mo un ye be-ur gaan. ⁴ Ko de ke **Ho-de ur-Wuwe** de komo, Burus ma'asuru ut-ma un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** wu ro m-senge wu nakante **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á.

⁵ Da-o Siras ne un **Timoti** woone rwuun-mo o-Makidoniya à, Burus ya'u kap o un da-o un wu un ko'ot un Ma-to Shir. Wu ro **Yahuda**-ne m-rure

[‡] **Bor-us op us-ta'yoor:22** 17:22 ut-Girik: o-Arepagus. **§** **Bor-us op us-ta'yoor:25** 17:24-25 Hyen komo: 1Gwm 8:27; Isha 42:5; Seng 7:48.

o-nip unze, Yeso wu ro **Kiristi**.⁶ Amba ye esuru wu un suno-mo ut-ma ye ma'asu wu ut-reeb. Remen kaane, wu kukuru matuku-to un wu, wu zeeru ye, "Ra-o no ro un hi-ut no! Me mett **ur-ba'as** á. Shi-mo un caane be-de un ye ro **Yahuda**-ne á um he'e."

⁷ Wu argu m-ine un ka be-de, wu nekuru un hur-o un wu ken net-wu jin-de un wu Titus Justus, wu ro "Wan-seps un Shir."* Hur-o un wu komo o ro m-yow yow ne deen un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** ne. ⁸ Kiribus, wu ro wan-co-o un ka morog-de à, sheruru be-ur Wan-Koyan, wu un hun-ne ye un hur-o un wu ne kap. Ye ken Korinti-ne ye komo deen ye hoge ma-ut Burus à, ye sheruru un to, a yo'osu ye m-ho.

⁹ De ken ho-de m-tet, Wan-Koyan kutu Burus ut-hyangan. Wu zeeru wu, "Wo hoge o-gyer á, senge m-rure un hun-ne ma-ut re. Wo she'et temb á, ¹⁰ remen me be-ur gaan un wo ne. Yatt-wu he wo m-ru'e ut-kom wu nomotu wo yo ken rii-yo á, remen me un hun-ne ne deen un ka bo-o."

¹¹ Burus she'eturu un ka be-de har hak-o gaan un reng-us cind. Wu ro ye m-yoose un Ma-to Shir.

¹² Amba da-o Gariyo ro ko-Gwamna un dak-o o-Akaya à, **Yahuda**-ne gamu ut-hi ye katu Burus, ye heetu wu be-de yan-piish ut-ma. ¹³ Ye zeeru, "Wu ka net-wu wu ro m-senge wu ru'ut hun-ne guw-mo Shir unte un cow-yo **karamsa**-o te wene à."

¹⁴ Bo Burus rotte un ma-to un cept ut-ma à, Gariyo zeeru **Yahuda**-ne, "A ro zeege ma de ken **ba'as-de** wu nome, ko caari-de **ur-ba'as**, um roa hoge ma-ut no. ¹⁵ Amba nomog un ya unze ma-to sunu no un hon-de un to be-de ut-gom, ut-jin ne, komo un **karamsa**-o no ne, ai se no hongse hi un no. Me kam, me nom sakto-o um piishite wu ut-ma un gon se ka rem-se á."

¹⁶ Wu yanu ye n-me un kuke-o m-piish ut-ma. ¹⁷ Kap o un ye, ye shipuru Sostanus wu ro co be-de un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** à. Ye nomu wu us-sorog un her-o un kuke-o m-piish ut-ma. Amba Gariyo ko m-was wu was á.

Burus waragte o-Antakiya (o o-Siriya)

¹⁸ Burus dooburu ut-ho hiin un bo-o o-Korinti. Ka da-o, wu zeeru yan-dor se de ken ho-de. Biskira ne, un Akira shiiru Burus. Ye conog m-dek hat-o m-ho ha-mo un dak-o o-Siriya. Remen kaane, ye nekuru bo-o o-Kakiriya remen ye cowut o-hat. Amba rii-yo ye inute o-Kakiriya, Burus oroste hi-de un wu remen wu sworog o-nu. Ye daaru hat-o m-ho.† ¹⁹ Bo ye woote o-Apisu à, reeno Burus ho'ose Biskira ne un Akira. Wu ne, wu cowuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, wu nomot ut-ma un **Yahuda**-ne. ²⁰ Ye konuru wu, wu do m-doobe ut-ho be-de un ye, amba wu dek ma-to un ye á. ²¹ Amba bo wu inu ye m-yage à, wu zeeru, "Man muusune be un no urege Shir zeege." Ka da-de, wu inuru o-Apisu un hat-o m-ho.

²² Bo wu kergunte bo-o o-Kaseriya à, wu nekuru wu gassuru hun-ne yandor. Ka da-o wu arguru so o-Antakiya.

²³ Bo wu she'ete hiin o-Antakiya à, wu inuru wu pa'uru dak-o o-Garatiya un dak-o o-Pirijiya ne. Wu ro m-dore bo-ut ut-bo, wu ro m-do'e un kap o un **yan-neke-m Yeso** m-wons.

Aporos ko'ote Ma-to Shir o-Apisu

* **Bor-us op us-eer:7** 18:7 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á. † **Bor-us op us-eer:18** 18:18 Hyen komo: Qog 6:18.

²⁴ A kaane wu ken ko-**Yahuda**-wu haanuru o-Apisu, jin-de un wu Aporos. Wu ko-yan-bo-o o-Arekszandiriya. Wu wan-nap ut-ma, wu nepste gen-mo un Ma-to Shir m-sok ne. ²⁵ A yoosute wu n-me un cow-yo un Wan-Koyan. Wu reeg ur-ho be-de un nome un ye ken ye ut-ma, komo wu ro m-yoos o-nip be-de un ma-ut Yeso. Amba myet un kaane ne, wu nap war war ma-ut Yeso á, remen myet wu nepste ma-to yo'os un hun-ne m-ho, wu nape be-de un nu-o **Yohana** Wa-m-Yo'os cot. ²⁶ Wu taknu m-ko'ot ba o-gyer, un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Bo Biskira ne un Akira hogute wu à, ye naku wu n-riib. Ye jamsu wu m-rure Cow-yo Shir m-sok ne, m-sok ne.

²⁷ Bo Aporos cunte wu pes ha-mo un dak-o o-Akaya à, **yan-dor Yeso** dooru wu jaab-o ut-men. Ye genuru **yan-neke-m Yeso** o-Akaya o-takurda remen ye gokstu wu kom-ut yoor-ut-yoor. Bo wu woote reeno à, wu ro un do ye un yan-m-sheer jaab-o ut-men. Ye ma'asuru m-nap yar-mo Shir remen wu ro kon kane. ²⁸ Aporos ro ye m-rure o-nip n-me un Ma-to Shir unze Yeso ro **Kiristi**. Wu rurute ye ut-ma m-wons ne komo wu kapste **Yahuda**-ne deen un yish-de un hun-ne.

Bor-us op us-jero

Ha-m Burus un bo-o o-Apisu atette-o

¹ Da-o Aporos ro'e o-Korinti à, Burus pa'uru n-me un ka dak-o. Ur-kom wu wooru bo-o o-Apisu, be-de wu 'wosse **yan-neke-m Yeso** deen à. ² Wu zeeru ye, "¿No goksusute **Kukt-o Shir** da-o no shere un ma-to o-nip?"

Ye zeeru wu, "Ay, yatt-wu rurute ma-to un **Kukt-o Shir** á."

³ Wu zeeru, "¿Yan gon yo'os-de m-ho de ne a yo'osu no?"

Ye shasuru "Gon de ma **Yohana**."

⁴ Burus zeeru, "**Yohana** un yo'os hun-ne m-ho remen ye yagute nom **ur-ba'as** ye waktune be-de Shir. **Yohana** un hi un de un wu rurute hun-ne ye sher un Yeso, wu **Yohana** zee 'Wu roon' à."* ⁵ Bo m-hoge kaane, a argu ye m-yo'os m-ho n-me un jin-ur Wan-Koyan Yeso. ⁶ Ka da-de, Burus sake kom-to un wu un ye, **Kukt-o Shir** ciriru un ye. Ye tepruru un rem-ut hort-to, ye ro m-rwor komo ma-to **Kukt-o Shir** kutu ye, ye rur à. ⁷ Kap mo un ye untun nen op un yoor-ye [12].

Burus ko'otte un bo-o o-Apisu

⁸ Burus cowuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Wu ro m-ko'ote un Ma-to Shir un beeb-de ur-hur har reng-us tet. Komo wu ro ye m-nakan us-weer be-de un ma-to un **Gwomo-to Shir**. ⁹ Amba ye ken ye essu cikt-de ur-hur, ye yage m-sheer o-nip. Har ye nomuru yan-dore un ka Cow-yo Shir yo hun-to o-saa n-me un hun-ne. Remen kaane Burus wongu un ye ne. Wu arguru un **yan-neke-m Yeso** ne, wu ro ur-yoos ko de ke ho-de un be-de ur-yoos de o-Tiranus. ¹⁰ Kaane wu senge m-nom har hak-us yoor, har kap o un ya-ur-she'et un dak-o o-Asiya hoguru ma-ut Wan-Koyan, **Yahuda**-ne un kap ye ro **Yahuda**-ne ne á.

Yakar Siba

¹¹ Un kom-ut Burus komo Shir nomuru se ken rem-se ut-hyat se, us-caari se a wete m-hyan á. ¹² Har ma ko magund-de un soks un susamb-mo un wu, ko matuku-de un wur-o un wu ci'e wur-o un ya-us-gom ka gom-o taaru, komo a wongsu ye un **ya-ut-kot** ne.

* **Bor-us op us-jero:4** 19:4 Hyen komo: Mati 3:11; Mark 1:4,7,8; Ruka 3:4,16; Yoha 1:26-27.

¹³ Ye ken **Yahuda**-ne ye ya-m-pa'ag ut-tuw bo-ut-bo m-ruut un **ya-ut-kot** ye nomu m-senge un jin-ur Wan-Koyan Yeso be-de un ye ro un **ya-ut-kot** ne à. Ye ro m-zee, "Um ruutu no un jin-ur Yeso wu Burus ro m-ko'ot un wu à." ¹⁴ Yakar Siba ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu un **Yahuda**-ne nen ta'voor, kap mo un ye, ye ro m-nom kaane.

¹⁵ De ken ho-de, wa-ut-kot shasu ye, wu zee, "Yeso de um nepstu wu, komo um neps Burus, to, no komo ¿wan ne ye ne?"

¹⁶ Ka wan-**ya-ut-kot**-wu nossuru, wu mo'uru ye. Wu reeru 'wons-mo un ye kap, har ye ruuru ka hur-o us-rek ut-kor, kap o un wur-to un ye hoog-mo.

¹⁷ Bo kap o un ye ro ur-she'et o-Apisi à, **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á, hogute ma-to un ka rii-yo kore à. Gyer-o hooru ye, ye sekemsuru jin-ur Wan-Koyan Yeso. ¹⁸ Ut-moor ne be-de un ka ye shere o-nip à, ye haanuru ye ro m-rwor un senge-mo un ye mo un men-ut jaas-to cas. ¹⁹ Hun-ne deen komo, yan-gute un hun-ne o-gwot, ye morogsuru takurda-to un ye to mor, ye tuksuru to hun-ne gut ye kap. Bo ye nomte ceker-se un ka hwor-ye un ka takurda-to à, ye wooste hwor-ye ko-ya-ur-guwus he m-kum un senge-mo ut-ho dugu-us kwooz-ut yoor un op à [50,000]. ²⁰ Un kaane ma-ut Wan-Koyan rige hono o-dak kap komo to ci'uru hun-ne m-sok ne.

²¹ Bo un nom-mo un se ka rem-se, Burus zongsuru hur-de un wu unze wua he o-Urusharima, amba se wu dorute so un dak-to o-Makidoniya o-Akaya ne. Wu zeeru, "Komo me heese reeno, man gage hi un de m-ha um hyante bo-o o-**Roma**." ²² Wu tomuru yan-gwu-o un wu nen yoor, ye ro, **Timoti** ne un Erastus, ha-mo o-Makidoniya, wu ne wu dooburu ya o-da un dak-o o-Asiya.

Yons un hur-de un hun-ne o-Apisi

²³ Un ka da-o, a nomog rii-yo 'yonse hun-ne ur-hur deen à, remen un Cow-o un Wan-Koyan. ²⁴ Ka ma-to un cir be-de un wu ken ko-ya-o-pyap-wu jin-de un wu Dumituriyas. Wu ro un zwo un azorpa à, wu ro m-zwo un sha-mo un pyo-o un toog-o Artemis. Wu un yan-senge-mo o-pyap ne ro un kum un hwor deen.

²⁵ Wu karagsuru ye kap yan-nom un gon ka senge-mo. Wu zeeru, "No hun-ne, no nepste un ka senge-mo ne atte no m-kum un hwor. ²⁶ Komo no hyanag no hogusse, ba kane o-Apisi cot á, se um zee kap dak-o o-Asiya ma. Ka Burus-wu ro hun-ne m-nakbe ut-moor ne deen. Wu waksute hur-de un ye, wu ro m-zee ka shir-o a nome ut-kom à, ba shir o á. ²⁷ Ma-ut a nom m-yo. A naas jin-de un senge-m na, komo har un pyo-o un caari-wu un shir Artemis. A mus o hwaa, har komo a wongse ka shir-o un con-de un o ne. Wu myet dak-o o-Asiya har un hono o-dak ne ro wu m-kwukte à."

²⁸ Bo ye hogute kaane à, ye swooru us-ryaab deen, ye 'yonsu us-cor da-o gaan ye ro m-zee, "Artemis ko-caari-wu, shir-wu un Apisu-ne!" ²⁹ Ba un naas o-da, bo-o argu m-rukre. Hun-ne nupuru us-rek ha-mo un ka be-de atte m-morge à. Ye ro m-huk un Gayas ne un Aristarkus, hun-ne ye o-Makidoniya, ye ro nay-ne un yan-hew-ur Burus ne à. ³⁰ Burus conu m-cow un ka morog-de, amba **yan-dor Yeso** wenu wu. ³¹ Ye ken caari-ne ye un sek-ye un gwomo-ne ye un dak-o o-Asiya, ye ro ur-nay un wu ne à. Ye ma ye tomturu wu ut-ma, ye konuru wu taase wu cuw be-de un ka morog-de á.

³² Ka morog-de un hun-ne de ro zo'ogse, remen ye nap ma rii-yo rwo'e ye morgute á. Ye ken ye ro un 'yons us-cor ye ro m-rwor un yo ken rii-yo, ye ken komo ye ro m-rwor un yo ken rii-yo un hon. ³³ Ye ken **Yahuda**-ne ye tudburu wu ken wu un co, jin-de un wu Arekanda. Wu senguru ut-ma

un jaksu un kom-o wu, remen hun-ne rest temb, wu nomute ye ut-ma. Wu conog wu rurutu ye unze **Yahuda**-ne ye hante 'yons ur-hi á. ³⁴ Amba bo ye nepte unze ko-**Yahuda**-wu à, ye 'yonsu us-cor. Da-o gaan ye ro m-zee, "Gos-ut kumute be-ur Artemis un Apisu-ne!" Ye nomog kaane har awa us-yoor.

³⁵ Amba ko-ya-m-gen-wu un ka bo-o rwo'u ye m-res ceen. Wu zeeru, "No hun-ne ye o-Apistu! Ai, ko wu ke nepste unze bo-o o-Apistu o ro m-was un pyo-o Artemis ne wa-ut-gos, komo un ka ta'ar-de ne de he'ene es-mo n-Ton à. ³⁶ M-moka yatt-wu he m-she un to ka á, remen kaane ess no ur-hi be-ur gaan, no nom rem-se o-saa á. ³⁷ No hantute ka hun-ne ye kaane. Ye hiw ur-hyow un kuke-o un shir na á, komo ye yo'og Artemis á. ³⁸ Amba, urege Dumituriyas un yan-senge-mo un wu ne ye ro un o ken ryegen-o ne mosse un wu ken wu ne, ai, kuke-to un piish ut-ma to ka, ye hoks heet ur-gyekt. ³⁹ Amba urege yo ken rii-yo ro kon un hon, yo no cone m-hante à, ai a argu m-hongse un yo be-de un piish ut-ma. ⁴⁰ Remen ka morog-de ro depete á. Ye ken gwomo-ne piishite na ut-ma remen ka gun-de. Komo a hoks m-shas yan-piishe ut-ma á."

⁴¹ Bo wu rurte kaane à, wu yaguru kowan wu neke hur-o un wu.

Bor ur-kwooz

Burus waragte dak-to o-Makidoniya o-Girik ne

¹ Bo ka ween-to hebussute à, Burus agnu **yan-dor Yeso**, wu dooru ye jaab-o ut-men. Wu zeeru ye se ho-ur hor-de, wu arguru dak-o o-Makidoniya. ² Bo wu pa'agsute ka raag-o à, wu sengu do ye un yan-dor jaab-o ut-men un bo-to wu dore à. Ka da-de, wu argu m-wo dak-o o-**Girik**. ³ Wu nomu reng-us tet kane. Wu ro ut-zonge wu deet hat-o m-ho wu waragte dak-o o-Siriya. Ka da-de, wu nape unze **Yahuda**-ne rewesute wu rew-ur yo-de. Remen kaane, wu gwoturu wu zee warag-mo un bu-yo o-Makidoniya a jiish wu. ⁴ Hun-ne deen ro m-neke un wu ne. Ye ro Supata (wa Pirus ko-ya-o-Biriya), mosse un Aristarkus ne un Secundus ne (hun-ne ye o-Tasaronika), un Gayas ne (ko-ya-o-Darbe), un **Timoti** ne, har ma un Tikokos ne un Taropimus ne (hun-ne ye o-Asiya), ye shiiru wu. ⁵ Ye be'estu te m-arag. Ye waasuru te o-Toruwas. ⁶ Bo un kom-mo un **Biki-o ut-Burodi to ba m-Yist**, te komo te inuru o-Piripi un hat-o m-ho. Bo un rew-mo un ho-ut taan, te 'wossu ye o-Toruwas. O-Toruwas te nomu ho-ut ta'yoor.

Gas-ur Burus de ur-buste o-Toruwas

⁷ Un ho-de ur-takan de un ho-ut ta'yoor, te morguru remen te reet Rii-yo m-Re yo m-Pas yo un Wan-Koyan. Burus nomo ye ut-ma. Wu sengu ye ut-ma har da-o purge, remen wu ro un zonge-to m-arag gas-o ish. ⁸ Pitirra-ut ro kon komo deen un kuke-o n-ton o ut-dokor o te morgute à. ⁹ Wu ken wan-campo-wu jin-de un wu Yutikus wu ro tara n-te ur-hek. Rew-m reeru wu deen remen Burus ro un ko'ot-o un wu nomog m-seeb. Har rew-m kwosuru Yutikus, wu argu m-he'en es-mo un reen n-ton, cin un da-m atette-mo. Komo a kepsuru wu merse. ¹⁰ Amba Burus kergunduru n-dak, wu kakturu, wu kuusunuru wu un kom-to un wu. Wu zeeru, "No ryegen á, ai, wu ro un hoog ne." ¹¹ Burus argu m-warag n-ton. Ka da-de, kap mo un ye warguru un kuke-o n-ton. Ye reeru Rii-yo m-Re yo m-Pas yo un Wan-Koyan. Wu reeru co un nom ut-ma har ish gasuru. Ka da-de ne,

wu arguru. ¹² Ye warguru un ka wan-campo-wu ne o-hur un hoog ne, ye nomuru o-zak deen.

¹³ Burus argu ha-mo un bo-o o-Asus us-na, be-de wu zonge te go'one un wu ne à, te nekuru un hat-o m-ho. ¹⁴ Bo wu 'wostu te o-Asus à, te deku wu o-hat te wooru bo-o o-Mitirin. ¹⁵ Bo un kane komo te sengu ur-hew n-me un hat-o m-ho. Gas-o ish komo te wooru n-riib o o-Kiyos.* Gas-o ish komo te wooru o-Samos.† Gas-o ish komo se o-Miritus. ¹⁶ Ko n-ga Burus ru'uste ur-hi wua kergune o-Apisu á, untaase wu naas o-da o-Asiya. Wu ro m-hor, urege a nome wu woot o-Urusharima rii-yo un ho-de un **Biki-o o-Pentekos** woonte.

*Burus go'onute un sek-ye ne
yan-dor Yeso ye un bo-o o-Apisu*

¹⁷ Amba bo te wote o-Miritus à, Burus tomuru ha-mo o-Apisu a egnu wu sek-ye ye un hun-ne yan-dor. Ye haan ye go'onute un wu ne. ¹⁸ Bo ye woonte be-de un wu à, wu zeeru ye, "No un hi un no no nepste me cin ho-de um rwo'e na-us re un dak-o o-Asiya à har ca. ¹⁹ Me m-nom un senge-m Wan-Koyan un gwugwer-mo ur-hi deen har m-yish ne. Um mo'og ur-hur be-de un meger-to haanu me à be-de un rew-ur yo-de de **Yahuda**-ne swo me m-nome à. ²⁰ Me wuku no o-nip á, ko be-de yish-de un hun-ne, komo un yoos un de un hur-ut no. ²¹ Um nak **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á ut-to kap ma-to m-waktune be-de Shir, komo ye m-sher o-nip be-ur Wan-Koyan na Yeso.

²² "M-moka **Kukt-o Shir** garamsute me, um he o-Urusharima. Man he ba un nap un yo he me um kor kane à. ²³ Se de **Kukt-o Shir** ro me m-rwunte ut-ma cas un ko o ke bo-o unze m-ke'et, un swo ur-koob ne ro me ur'er. ²⁴ Amba me dek hoog-m re untun yo ken rii-yo á, urege de man hokosse kom un senge-mo Wan-Koyan Yeso yasu me à, um rur **Ma-to m-Rerem** to un yar-mo Shir.‡

²⁵ "To, m-moka um nepste myet-m no noa do me m-hyan á, no ye um pa'e hur-ut no me no m-rure **Ma-to m-Rerem** to un **Gwomo-to Shir** à. ²⁶ Remen kaane me no caane m-rure cas cas, urege net hogute ko'ot-o un ma-ut re wu mere ba wu un sher be-ur Yeso ho-m re ro kon á. ²⁷ Remen um russutu no kap o un yo Shir cone à. ²⁸ Gwot no hi un no, komo kap o un hun-ne ye **Kukt-o Shir** rwo'u no m-gwot à. Ye ro untun kur-o un ca. Komo no he yan-gut-de un hun-ne yan-dor ye Shir kumne hi un de un wu un hyo-m Wa un wu à.

²⁹ "Um nepste me aragse, ye ken yan-yoos-de ut-bo ye, yea cowon be un no. Ye ro untun yege-dur, ye cone m-ho kur-o un ca à. ³⁰ Har ma un be-ur no, ye ken yea indune ye cep ma-to ut-bo, remen ye nakante **yan-neke-m Yeso** un her-o un ye. ³¹ Remen kaane, no she'et zongse. Baks no ha, me yagu no m-nak ut-to kap-m no á, m-tet m-how ne, har m-yish. Um nomog kaane hak-us tet.

³² "M-moka komo um bopstu no be-de Shir yage ma-to un yar-mo un wu eret no. To he no m-'yons, komo to 'ye no o-cim be-ur gaan un yan-ba-m-kukop ne. ³³ Me nom gwop-de un hwor ko matuku-to un hun-ne á. ³⁴ No un hi un no no nepste um nomog m-senge un kom-ut re remen um nomote hi un de rii-yo um cone à un yo ye ro be-ur gaan un me ne ne cone ne à. ³⁵ Myet rem-se um nome à, um kututu no unze un gon ka senge-mo a he no gu un yan-ba-m-'wons. No komo m-baks un ma-ut Wan-Koyan Yeso, to wu

* **Bor ur-kwooz:15** 20:15 o-Kiyos dak-o o ro n-tete o m-sa à. † **Bor ur-kwooz:15** 20:15 o-Samos dak-o o ro n-tete o m-sa à. ‡ **Bor ur-kwooz:24** 20:24 Hyen komo: 2Tim 4:7.

zee, 'Shir a ya'as ur-ho be-de un wan-ya'as m-yar, jiiše wan-goks m-yar.'

³⁶ Bō Burus komte m-rwor kaane à, wu argu m-kwukt, wu nomuru us-kon mosse un ye ne kap. ³⁷ Ye argu wusse us-kan kap mo un ye, ye masu wu m-hamat. ³⁸ Ye ro un tuk-mo ut-men remen ka ma-to wu zette unze yea do wu m-hyan á. Bō un kane ye shiiru wu har be-de o-hat.

Bor ur-kwooz o-gaan

Hew-ur Burus ha-mo o-Urusharima

¹ Bō te yagutu ye à, te daaru hat-o m-ho te arguru se o-Kos.* Gas-o ish komo te arguru se o-Rodus,† bō un kane komo se bō-o o-Patara. ² Bō te kumte hat-o ro m-ha dak-o o-Pinikiya à, te daaru te arguru. ³ Bō te cirte hyanbe o-Sayipurus‡ à, te muutu o kwanta un te. Te sengu ur-hew dak-o o-Siriya, te wooru bō-o o-Taya, remen ka be-de hat-o he m-kergunte un saw-to un o. ⁴ Bō te kergunte o-hat à, te 'wossuru **yan-neke-m Yeso** kane. Te she'eturu kane ho-ut ta'voor. **Kukt-o Shir** rurute ka **yan-neke-m Yeso** ye unze Burus a su ur-koob n-me o-Urusharima. Remen kaane, ye nakuru Burus ut-to taase wu neke kane. ⁵ Da-o te warge be-de un hat-o m-ho à, un kom-de un ho-ut ta'voor, morog-de un hun-ne kap ne'a-ne un yakar-ye un ye ne shiiru te har jim-de o-bō. Ka da-o te kwukturu n-riib m-ho, te nomuru us-kon. ⁶ Te zeeru or te ne, se ho-ur hor-de. Ka da-o, te daaru o-hat, ye komo ye ji'uru o-hur.

⁷ Bō un rwuun-m te un bō-o o-Taya, te es ko kene á, se bō-o o-Putoremayas. Kane, te gasse or te ne, komo te rewu ho-ur gaan be-de un ye. ⁸ Gas-o ish, te inuru te haaru bō-o o-Kaseriya. Te cowuru hur-o Pirip ko-ya-m-Rwor un **Ma-to m-Rerem**. Wu wan-gaan-wu be-de un ka nen ta'voor-ye a daage remen ye wongte rii-yo m-re be-de un senge-mo un hun-ne yan-dor o-Urusharima. Te comsuru be-de un wu. § ⁹ Wu ro un yakar-ne nass yan-ne'a-ne, ye a jiite ut-ge á. Ye **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye.

¹⁰ Tō, bō te rewete ut-ho kane à, wu ken ko-**yan-Rwor un Ma-to Shir** wu jin-de un wu Agabus. Wu haanuru rwuun-mo un dak-o o-Judiya.* ¹¹ Da-o Agabus haane ur-hamat be un te à, wu dekurū hap-yo un byon-yo ma Burus. Agabus gagu to ma un wu kom-to un na-se un wu ne. Ka da-de wu zeeru, "Rii-yo **Kukt-o Shir** zee à yo ka, 'Kaane **Yahuda**-ne ye o-Urusharima he m-ka un wan ka hap-yo, komo ye bopsu wu un kom-to un ye ro **Yahuda**-ne á.' "

¹² Bō te hogute yo ka à, te un hun-ne ye un ka be-de ne, te konuru Burus taase wu he o-Urusharima á. ¹³ Burus shasuru, "¿Ya notte m-nom kaane? ¿Ya rwo'e no us-'won notte me un naas ur-hur? Ai, zongse um ro yanze ma a ke'et me cot á, har ma a hoot me o-Urusharima remen jin-ur Wan-Koyan Yeso."

¹⁴ Bō te nepte tea hoks wu á, te ho'osuru komo te zeeru, "Yage Wan-Koyan wu nomot bō wu cone à."

* **Bor ur-kwooz o-gaan:1** 21:1 o-Kos dak-o o ro n-tete o m-sa à. † **Bor ur-kwooz o-gaan:1** 21:1 o-Rodus dak-o o ro n-tete o m-sa à. ‡ **Bor ur-kwooz o-gaan:3** 21:3 o-Sayipurus dak-o o ro n-tete o m-sa à. § **Bor ur-kwooz o-gaan:8** 21:8 Hyen komo: Seng 6:5; 8:5. * **Bor ur-kwooz o-gaan:10** 21:10 Hyen komo: Seng 11:28.

¹⁵ Ya o-da hiin, te zonguru bo m-wo, te nekurū o-Urusharima. ¹⁶ Ye ken **yan-neke-m Yeso** ye, ya-o-Kaseriya, ye shiiru te. Ye wootu te hur-o Munason. Munason ko-ya-o-Sayipurus-wu, wan-gaan-wu be-de un **yan-neke-m Yeso** ur-takan.

Burus woonte o-Urusharima

¹⁷ Bo te woonte o-Urusharima à, or te ne goksū te o-zak o-zak. ¹⁸ Bo ish geste à, Burus un te ne haaru be-ur **Yakubu**. Sek-ye ye un hun-ne yan-dor ro kanē kap. ¹⁹ Bo ye gassunsute à, Burus ruru ye cas cas rem-se Shir nome n-me un ye ro **Yahuda**-ne á be-de un senge-mo Burus nome à.

²⁰ Bo ye hogute kaane à, ye nomuru Shir ur-bongon. Ye zeeru Burus, "To, wo or te, o hyenuste dugu-se un hun-ne n-me un **Yahuda**-ne ye shereste o-nip, myet-mo un ye ne komo ya-m-senge-ye be-de un dor-o **karamsa-o Mosa**. ²¹ A russutu **Yahuda**-ne kanē yan-dor unze wo m-yoose un kap **Yahuda**-ne, ye ro n-me un ye ro **Yahuda**-ne á unze ye jore **karamsa-o Mosa**. Unze wo **Yahuda**-ne m-yoose taase ko yakar-ye un ye ur-ko, ko komo ye dore ges-o un jind-se un **Yahuda**-ne. ²² To, ¿re te he m-nome? O nak ko re nome yea hogusse ma-to un haan-m ru. ²³ Remen kaane, se o nom rii-yo te he wo m-rure à. Te un hun-ne nass ne kanē ye esse ut-ma à, komo ye ro zongse ye orot hi-to un ye. ²⁴ Dek ye no neke un **Pyo-o Shir**, nom no ka rem-se un ye ne, noa warag ba m-kukop remen no bumut Shir, komo o topo ye hwor remen a orot ye. Un kaane ko wu ke a nep unze kap ma-to a ruru ye mosse un wo ne à bo-to, a hyen a zee wo un dore **karamsa-o Yahuda**-ne.† ²⁵ Amba ma-to un ye ro **Yahuda**-ne á ye shere o-nip à, te regussute te tomoste o-takurda. Te kupsu ye ut-ma unze, taase ye ti rii-yo a penē pyo-o m-gir à, taase ye ti m-hyó, taase ye ti ap-mo un gut-de a miggre us-cor à, taase ye nom o-ás."‡

²⁶ Burus hoguru kon-se un ye. Bo ish geste à, Burus un ka campo-ne nass-ye ne sapturu hi un de un ye bo **karamsa-o Mosa** zee à. Ka da-de ne, wu cowuru un **Pyo-o Shir** remen wu rurut ho-de un swor o-nu o un ye he m-ta à. Ho-de a he **seke ur-seke** remen ko wu ke be-de un ye kap à.

A shik Burus n-me un Pyo-o Shir

²⁷ Bo ka ho-ut ta'oor-to nomte ma-to m-woon à, ye ken **Yahuda**-ne ye ya-o-Asiya hyanuru Burus un **Pyo-o Shir**. Ye swowuru morog-de un hun-ne. Ye shipiru wu. ²⁸ Ye ro us-kan o-zaaz ne, ye ma'asu m-zee, "No hun-ne ye o-**Isra!** Haan no gwu! Ka net-wu wu ka wu ro m-dorog ko kene wu ro un reeb-to un hun-ne kap à, un **karamsa**-ut na ne, komo un pyap un **Pyo-o Shir** na. Har ma wu hantute ye ro **Yahuda**-ne á n-me un **Pyo-o Shir** wu naaste ka be-de ba m-kukop de." ²⁹ Ye un zee kaane remen n-ga, ye hyanag Burus ne un Taropimus, net-wu o-Apisu, n-me o-bo. To ka to rwo'e ye zee sa o zee Burus un cowon un **Pyo-o Shir** un wu ne.§

³⁰ Bo-o argu m-rukre kap remen ka ma-to, hun-ne argu m-indune. Us-rek, ye shipu Burus, ye ruutu wu un ka **Pyo-o Shir** o, komo a tigurū us-ish hor-m-hor. ³¹ Bo ye rotte m-senge ye hoot wu à, ma-ut wooru be-de un gos-wu wu un buug-de un karma-ne ye o-**Roma** à, unze Urusharima-o nuktute ba m-sok. ³² Bo m-hoge un kaane, wu gasu ya-ur-gun un caari-ye un karma-ne ne ye o-**Roma**. Ye nekurū us-rek un ka be-de. Bo hun-ne hyambute wu ro gos-wu à, roon o-rek un karma-ne à, ye yaguru wosor-ut Burus.

† **Bor ur-kwooz o-gaan:24** 21:23-24 Hyen komo: Qog 6:13-21. ‡ **Bor ur-kwooz o-gaan:25** 21:25 Hyen komo: Seng 15:29. § **Bor ur-kwooz o-gaan:29** 21:29 Hyen komo: Seng 20:4.

³³ Ka gos-wu wu woonuru, wu shipu Burus. Wu zeeru a ke wu un kwom-ut yoor. Ka da-de, wu citu buug-de un hun-ne o-cot ko wan wu, komo un rii-yo wu nome ne à. ³⁴ Morog-ur ma'asu o-zaaz, ye ken ye zee yo ka, ye ken ye yo ken yo un hon. Remen o-zaaz un moor-to ut-ma ne ka gos-wu wu hoks m-da hi-de un shi'it-de ut-ma á. Wu rwo'uru a heet Burus un bariki-o un karma-ne. ³⁵ Bo Burus woonte yow yow un bon-de ish ne à, se da-o karma-ne kepsu wu à remen ween-to un ka morog-de nomog deen. ³⁶ Buug-de un hun-ne, ye ro m-dond à, senguru us-kan o-zaaz ne, ye ma'asuru m-zee, "Ho no wu, ho no wu!"

Burus nomote ur-morog ut-ma

³⁷ A wu un he-de m-cuwut o-bariki o un karma-ne, Burus zeeru ka gos-wu wu, "¿Ko man un hoks wo m-cepe ut-ma?"

Gos-wu zeeru, "Ashi! ¿O nepste ut-Girik? ³⁸ ¿Wo wu ka ka net-wu o-Masar-wu wu hante hun-ne 'yons ut-hi un hak-se n-jim á, har wu nek ka yan-ho-m un hun-ne ye dugu-us nass [4,000] n-te o-dakar?"

³⁹ Burus shasuru wu, "Ay, me ko-Yahuda-wu wu o-Tarsus un dak-o o-Kirikiya. Me wa-wu un ka kashi bo-o o, o nepse. Me wo us-kon, yagu me um nomote ka hun-ne ye ut-ma."

⁴⁰ Wu ya'u wu ur-beeb, ka gos-wu, wu un karma-ne wu ya'uru wu o-cow. Burus esuru n-te un rii-o m-yawag ur-doob, wu jaksuru hun-ne o-kom, ye res ceen. Bo ye reste zot à, wu nomoru ye ut-ma un rem-de ye de **ut-Ibra**.[†]

Bor ur-kwooz us-yoor

¹ Burus zeeru, "No or re ne un tat-ne ne, raks no ut-to, um ruru no yo nome à, remen um kututu no unze mett **ur-ba'as** á." ² Bo ye hogute wu cepute ye ut-ma un rem-de **ut-Ibra** à, ye jamsuru m-rest temb.

Ka da-o, Burus zeeru: ³ "Me ko-Yahuda-wu. Tarsus-o a matu me, un dak-o o-Kirikiya, amba un ka bo-o o-Urusharima um bo'ose. Um yooste m-karante un kus-o Gamariyer, wu yoosu me koyan be-de un ma-to un **karamsa**-ut tat na ne. Me m-senge ne be-de un guw-mo Shir, bo no m-nom kap-m no caane à.* ⁴ Har um rangsute yan-dore un ka Cow-yo a hoomtu ye deen. Um ka'ag hun-ne campo-ne un ne'a-ne ne, un kur-o m-ke'et. ⁵ Har ma ko-Gwomo-wu un kon-se Shir ma un kap o un **Morog-de un Sek-ye** ne, yea hoks me m-su'e. Be-de un ye um gokse ut-takurda haan-mo un or na ne **Yahuda**-ne n-me bo-o o-Damaskus. Me m-ha un ka be-de remen um shipt yan-dore un ka cow-yo ye ro reeno à, um hantutu ye o-Urusharima remen a piishite ye ut-ma, a 'ye ye ur-koob.[†]

Burus rworog bo wu nome wu waktunte be-de un dor-o Shir à (Seng 9:1-19; 26:12-18)

⁶ "Me m-neke, um ro yow yow um woot o-Damaskus, ho-ur ro ur-hi. Mo ken caari-mo m-cecar mo cir-mo n-Ton mo caragsuru be-de um ro'e à. ⁷ Um argu m-he n-dak, komo um hoguru o ken cor-o, o ro me m-zee, 'Shawuru, Shawuru, ¿remen yan o wottu me m-rangse?"

⁸ "Um cituru, 'Wa-ut-Gos, ¿Wo wu wa ne?"

* **Bor ur-kwooz o-gaan:40** 21:40 Ko: ut-Arameki. † **Bor ur-kwooz o-gaan:40** 21:40 Hyen komo: Mati 22:2. * **Bor ur-kwooz us-yoor:3** 22:3 Hyen komo: Seng 5:34-39. † **Bor ur-kwooz us-yoor:5** 22:4-5 Hyen komo: Seng 8:3; 26:9-11.

“Wu zeeru me, ‘Me ro Yeso ko-ya-o-Nazaret ka wu wo m-rangse à.’⁹ To, ka yan-hew un de ye, ye hyenuste ka cecar-mo, amba ye nap cor-o un wu ro un tep un me ne á.

¹⁰ “Um cituru, ‘Wa-ut-Gos, zya um he m-nomu ne?’

“Wan-Koyan zeeru me, ‘Ine, o cux o-Damaskus, reeno a he wo m-rure rii-yo a esse wo o nom à.’¹¹ Yan-hew un de naku me ut-kom. Ye tujtu me o-Damaskus, remen me ro m-hoks m-hyan á remen ka cecar-mo nomog deen.

¹² “Wu ken net-wu jin-de un wu Hananiya, wu haanuru wu hyenet me. Wan-dor-o o-**karamsa** m-sok ne, kap **Yahuda**-ne ro wu m-ya m-sek deen.

¹³ Wu essuru un riib-o re, wu zeeru me, ‘Or re Shawuru, goks o-hyan.’ Da-o gaan, yish re upsuru, um hyanu wu komo.

¹⁴ “Wu zeeru, ‘Shir o un Tat na ne dagantu wo o nep yo wu cone à, o hyenet ka Kashi un Net-wu, komo o hogute ma-to un nu-o un wu.¹⁵ Remen wo wakte wan-su'e un wu be-de un hun-ne un kap mosse un rii-yo o hyane ne à, komo un yo o hoge ne à.¹⁶ To, m-moka zya wo ur-'er? Ine, a yo'os wo m-ho a so'oste **ba'as**-ut ru be-de un aag un jin-ur Wan-Koyan.’

*Eeg Burus ha-mo un
be-de un ye ro Yahuda-ne á*

¹⁷ “Bo um musunte o-Urusharima à, me us-kon n-me un **Pyo-o Shir**, um hyanu ut-hyangan.¹⁸ N-me un ka hyangan-to komo um hyanu Yeso. Wu ma'asu me m-zee, ‘Nom kusse! Ine, o yage o-Urusharima hor-m-hor. Me un zee kaane, remen ka hun-ne ye kane, yea dek ma-to o he me m-su'e á.’

¹⁹ “Me komo um zee, ‘Wan-Koyan, ai ka hun-ne ye ma un hi un de un ye, ye nepste unze un ko o ke **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** o um ka'ag ye shere un wo ne à. Komo um bu ka ye shere be un du à.²⁰ Da-o a wuuse hyo-m Istipanus wu ro wo m-su'e à, me un hi un de, um ro kon kane eso, me un swo-se un rii-yo a nome à, har ma me ro un 'er-de un matuku-to un ka ye ho wu à.‡

²¹ “Ka da-o, Wan-Koyan zeeru me, ‘Ine o arag, man tom wo reeno ur-hew ne be-de un hun-ne ye ro **Yahuda**-ne á.’ ”

²² Morog-ur senguru regen Burus ut-to har wu zeeru yo ka. Ye daku us-cor, ye zeeru, “A ho wu! A wongse gon ka net-wu un hono o-dak ne, udepe wu nom hog á!”²³ Bo ye ro un dak us-cor ye un jore un cop-to un ye, ye un aas m-hu n-ton m-yo.²⁴ Remen kaane ka gos-wu wu un karma-ne wu rwo'uru a woot Burus un bariki-o un karma-ne. Wu rwo'uru a nome wu us-sorog, remen wu nept rii-yo rwo'e hun-ne rottu wu un deke us-cor kaane à.²⁵ Amba bo ye gage wu remen ye bu'ut wu à, Burus zeeru caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne wu ro eso yow yow à, “Ashi, zhond hond o n-te o-**karamsa** a nome mat-de un ko-**Roma** us-sorog ba a un piishi wu ut-ma?”

²⁶ Bo caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne hogute kaane à, wu nekuru be-de un gos-wu wu karma-ne. Wu zeeru wu, “zYa wo un sakt-o m-nom o? Ka net-wu ha mat-de un ko-**Roma**-wu.”

²⁷ Gos-wu un karma-ne woonuru wu cituru Burus, “Ruru me o-nip, zwo ko-**Roma**-wu?”

Burus shasuru, “Eba.”

²⁸ Gos-wu un karma-ne zeeru, “Me un ya'as hwor deen um kumut ka rii-yo, yo zee me ko-o-**Roma** um ro à.”

Burus zeeru, “Me ne mat-de jip un to ne a matu me.”

‡ **Bor ur-kwooz us-voor:20** 22:20 Hyen komo: Seng 7:58.

²⁹ Remen kaane ye ro o-saktō ye cit wu à, da-o gaan ye wargu jim. Wu ma gos-wu wu un karma-ne bo wu nepte unze Burus mat-de un ko-Roma-de à wu hoguru o-gyer, wu ka ne rege wu ke'estu wu.

Burus be-de yan-piish ut-ma

³⁰ Bo ish geste à, gos-wu wu un karma-ne conu wu nep urege nip-o gyekt-se **Yahuda**-ne ro m-hante un Burus à. Wu ussuru wu, wu rwo'uru Gwomo-ne ye un kon-se Shir un kap **Morog-de un Sek-ye** ne ye morge. Ka da-de wu deknū Burus, wu zeeru Burus wu es un co-o un ye.

Bor ur-kwooz us-tet

¹ Burus tuuru **Morog-de un Sek-ye** yish, wu zeeru, "No or re ne, un komoste senge-mo Shir yaksu me à komo hur un de kaps me á har de ka ho-de." ² Bo m-hoge kaane, Hananiya, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, rwo'uru ye ro eso eso yow yow un Burus ne à ye wos nu-o un wu. ³ Ka da-de, Burus zeeru wu, "Wo ma Shir a wos wo, wo wur-o tem o o-hwaa, o a suke jojo-o o-pus-o à, wa-o-shepe! O she'ette wo me m-piishe ut-ma bo **karamsa**-o zee à, amba wo ka rwo'e a wos me, bo nome hond hond be-de o-**karamsa** á."*

⁴ Ye ro kanē yow yow un Burus ne à zeeru, "¿Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu o he m-pyap?"

⁵ Burus shasuru, "Or re ne, me nap unze wu ro ko-Gwomo-wu un kon-se Shir á. Remen a genuste unze, "Taase o rure wu ro co be-de un hun-ne à ma-ut yo-to."†

⁶ Bo Burus nepte unze ye ken ye **Saduki**-ne ye à, ye ken ye komo **Parisa**-ne ye, wu 'yonsu us-cor be-de un **Morog-de un Sek-ye**. Wu zee, "Or re ne, me ma un cere ko-**Parisa**-wu, wà-wu un **Parisa**-ne. Gwot komo remen un este ur-hur be-de un ine-mo un margan-ne, o ka rwo'e attu me m-piishe ut-ma."‡

⁷ Bo wu rurte kaane à ma-ut sunuru **Parisa**-ne un **Saduki**-ne, har morog-ur wonguru be-ut yoor. ⁸ Remen **Saduki**-ne zee ine-mo un margan-ne ro kon á, **yan-tom-ye Shir** ro kon á, ko to ken kukt-to. Amba **Parisa**-ne ne ye este to ro kon kap ut-tet.§

⁹ Caari-to ut-ween argu m-ine. Ye ken **yan-Yoos-de o-karamsa** ye un buug-de un **Parisa**-ne inuru eso, ye sengu ut-ween. Ye zeeru, "Te te bop ka net-wu un **ba'as-de** un rii á. O ken da-o o ken kukt-o, ko **wan-tom-wu Shir** wu nomo wu ut-ma."

¹⁰ Bo ma-ut sunute ye deen à, gos-wu, wu karma-ne hogu o-gyer taase ye setem Burus. Wu rwo'uru karma-ne kergune ye rumus Burus ur-beeb be-de un ye, ye heet wu un bariki-o un karma-ne.

¹¹ Bo tet-m nomte à, Wan-Koyan esuru yow yow un Burus ne, wu zeeru, "Senge nom un jaab-o men-ut ru, remen bo o rwo'e ma-ut re ba o-gyer o-Urusharima à, komo se o rwo'og to kaane o-Roma."

A toog ut-hun a hoot Burus

¹² Bo ish geste à, **Yahuda**-ne zonguru ye hoot Burus. Ye tonduru us-tond unze yea re á, yea su á, se ye hogog Burus. ¹³ Ye rewesse de ka rew-ur yo-de de à, ye aragte hun-ne kwooz-ut yoor [40]. ¹⁴ Ye haaru be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye un gwomo-ne ne. Ye zeeru, "Te tonte caari-se

* **Bor ur-kwooz us-tet:3** 23:3 Hyen komo: Mati 23:27-28. † **Bor ur-kwooz us-tet:5** 23:5 Hyen komo: Rwuu 22:28. ‡ **Bor ur-kwooz us-tet:6** 23:6 Hyen komo: Seng 26:5; Piri 3:5. § **Bor ur-kwooz us-tet:8** 23:8 Hyen komo: Mati 22:23; Mark 12:18; Ruka 20:27.

us-tond unze tea re á, tea su á se te hoog Burus. ¹⁵ Remen kaane m-moka, no un **Morog-de un Sek-ye** ne, zee no gos-wu wu un karma-ne hantu no wu, untun no un con no do byarag un ma-to un wu m-sok ne. Te komo zongse te ro te hoot wu rii-yo wu woonte."

¹⁶ To, bo wa heno* Burus ne hogute ma-to un yo ye rewesse wu à, wu argu m-neke. Wu cowuru o-bariki, wu ruru Burus.

¹⁷ Burus komo wu agnuru wu ken caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne wu, wu zeeru, "Woot ka wan-campo-wu be-ur gos-wu wu un karma-ne, wu ro un to ken ma-to ne to wu he wu m-rwor à." ¹⁸ Ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne deku ka wan-campo-wu, wu heete be-ur gos-wu wu un karma-ne.

Ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne zeeru, "Burus wu ro ke'o à konog me, um hante ka wan-campo-wu kane be un du, remen ka wan-campo-wu ro un yo wu he wo m-rure ne à."

¹⁹ Gos-wu un karma-ne shipuru kom-o un wan-campo-wu naku wu riib-o gaan. Wu cituru wu, un hond un wu, "¿Ya o he me m-rure?"

²⁰ Wan-campo zeeru, "Gwomo-ne un **Yahuda**-ne este yea kon wo, o heet Burus be-de un **Morog-de un Sek-ye** m-buk, untun ye un con m-jamas byarag un ma-to un wu m-sok ne. ²¹ Amba taase o deke ye to á. Me un ruru wo to ka remen arge hun-ne kwooz-ut yoor [40] be-de un ye ro o-hoob ye hoot wu. Komo ye tonsute us-tond unze yea re á, yea su ne á se ye hoog wu. M-moka komo zongse ye ro temb, ye ro un 'er-de un da-o o hette wu m-heet be-de un **Morog-de un Sek-ye** à."

²² Gos-wu un karma-ne naku wu ut-to. Wu zeeru, "Taase o rure net unze o rurutu me to ka ma-to." Wu zeeru wan-campo arag arag-mo un wu.

A tomog Burus be-ur Gwamna Peris

²³ Ka da-de, gos-wu wu un karma-ne agburu caari-ye un karma-ne ye un **Roma**-ne nen yoor. Wu zeeru ye, "Zongsu no karma-ne zungu-us yoor [200], un karma-ne kwooz-ut tet un op [70] ya-m-da un jok, un karma-ne ne zungu-us yoor [200] yan-dum-mo us-tak, ye heet bo-o o-Kaseriya kwom-us jero se m-tet. ²⁴ No kumne komo Burus jok-ye wu he m-da à. No wottu wu be-ur ko-Gwamna Peris ba ut-ween."

²⁵ Gos-wu un karma-ne genuru o-takurda kaane komo:

²⁶ Cir-mo o-Karadiyos Risiyas, ha-mo un Wa-ut-gos Gwamna Peris.

Ur-Gas!

²⁷ Ka net-wu, **Yahuda**-ne shik wu. Ye ro wu un ma-to m-ho. Um nomu hor-m-hor un karma-ne re ne, um rumsuntu wu, remen um hogute wu mat-de un ko-**Roma**-wu. ²⁸ Remen um conog um nep yo ye shipte wu à, um heeturu wu be-de un **Morog-de un Sek-ye** de un **Yahuda**-ne. ²⁹ Um 'wossuru rii-yo ye shipte wu à ro mosse o-**karamsa** o un ye ne. Amba **ba'as**-ur ro kon be-de un wu de wo a hoot wu, ko a ke'et wu á. ³⁰ Bo a rurutu me unze rew-ur yo-de ro kon de ye rewesse wu à, da-o gaan, um tombu wu be un du. Um zeeg yan-gyekt-se un wu, ye rur be un du **ba'as-de** ye hyane wu nomog à.

³¹ Remen kaane, karma-ne deku Burus, bo a zee ye à. Ye wooturu wu bo-o o-Antipatiris tet-m-tet. ³² Bo un gas-o ish, ye yaguru karma-ne yan-da-se un jok, ye tek co un wu ne, ye ne, ye warguru un bariki-o un ye. ³³ Bo karma-ne yan-da-se un jok woote o-Kaseriya à, ye ya'asuru ko-Gwamna o-takurda, komo ye yaguru Burus un kom-to un wu.

* **Bor ur-kwooz us-tet:16** 23:16 Heno Burus ne'a wu.

³⁴ Ko-Gwamna karanturu o-takurda, wu cituru Burus ko o ke raag-o wu rwuune. Bo wu hogute unze Kirikiya-o wu rwuune à, ³⁵ wu zeeru, "Da-o yan-gyekt-us ru woone, man raks ma-ut ru." Ka da-de, ko-Gwamna komo wu zeeru a 'er wu n-me hur-o un ko-Gwamna, o ko-Gwomo **Here** ma'e à.

Bor ur-kwooz us-nass

*Yahuda-ne heete us-gyekt
be-de un ko-Gwamna Peris*

¹ Bo a nomte ho-ut taan à, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, Hananiya, wu haaru o-Kaseriya mosse un ye ken sek-ye ye ne, komo un wu ken wa-us-nap-wu ne se un piish ut-ma, jin-de un wu Tarturus, remen ye heete gyekt-us Burus be-ur ko-Gwamna. ² Da-o a cowonte Burus à, Tarturus ciru heet un geeg-ur Burus be-de un ko-Gwamna. Wu zee, "Wa-ut-gos, rem ru a kumte she'et-de ba ut-ween m-sok ne, remen hyanbe o ru komo she'et-de un ka dak-o jamsute. ³ Ko kene komo un ko yo ke cow-yo, wo Peris, wo jiishe kap, komo te gokste yo wo m-nom à ur-bongon. ⁴ Amba taase un naas wo o-da, me wo us-kon, n-me un senge-m ru m-kashi raks hiin rii-yo te he wo m-rure à.

⁵ "Komo te 'woste ka net-wu ko-ya-o-a-gegense-wu. Wu ro un haante m-dum n-me un **Yahuda**-ne, ko kene n-me un hono o-dak. Komo wu ro co be-de un derika-o un Nazaret-ne yan-dore un Yeso. ⁶⁻⁷ Har ma hoob-o wu rotte wu yo'ogte **Pyo-o Shir**, amba te shik wu. ⁸ Urege* komo o byaraktu wu un hi un du, wa hoks m-nap be-de un wu bo un ka rem-se a zee wu ro m-nom à."

⁹ **Yahuda**-ne ma ye daaru cin-o un wu. Ye esuru ye zee kaane to ro.

Ma-ut Burus be-ur ko-Gwamna Peris

¹⁰ Bo ko-Gwamna pyeete Burus keer-de un rwor ut-ma à, Burus shasuru. Wu zeeru, "Um nepste o nomoste us-hak deen wo m-piishe un **Yahuda**-ne ut-ma. Remen kaane me o-zak um muute ma-to he me m-ruut à be un du. ¹¹ Ai, wo gute wa hyen u arag ho-ut op ut-voor ho-de um neke o-Urusharima um kwuktute Shir á. ¹² Ka yan-gyekt-us re ye komo ye wet me m'wos ut-ween un net ne un **Pyo-o Shir** á, ko ne gaag un hun-ne m-dum un kuke-to un yoos un Ma-to Shir á, ko be-to ye m-morge à, ko n-me o-bo á. ¹³ Bon rem-se ye zee me m-nom à m-moka ma ya hoks wo m-rwunte unze nip-o á. ¹⁴ Amba, me un con m-ruru wo o-nip. Me m-kwukte un Shir wu un tat na ne. Nip-o komo me m-dore un ka Cow-yo yo ka hun-ne ye ro m-zee nip-o á. Komo me m-sheer o-nip un rii-yo ro gense à kap bo **karamsa**-o zee à, komo un takurda-to **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne. ¹⁵ Me un ka sakt-o ne be-de Shir, bo ka ye ka ye ro m-nom à, unze, Shir a 'yons marimar-ne, kashi un ye ro kashi ne á. ¹⁶ O rwo'e ur-ho bi mette m-senge un hur-ur gaan be-de un Shir un hun-ne ne.

¹⁷ "To, bo a nomte us-hak hiin à, um muunuru o-Urusharima remen um hantute hun-ne re koob-ne m-yar komo um seketé ut-**seke**. ¹⁸ Da-o ye 'wossu me un **Pyo-o Shir** à, um dorutte jind-se un hun-ne re remen um kwuktte ba un hu. Mrog-de un hun-ne ro kon be un de á, komo me 'yons hur-de un hun-ne á.† ¹⁹ Amba ye ken **Yahuda**-ne ro kon so un dak-o o-Asiya, ye ro depete ye haan kane be un du ye hante gyekt-us re urege ye

* **Bor ur-kwooz us-nass:8** 24:6-8 Mo ken gen-mo m-zee: wu wu conuru a piishe wu ut-ma bo karamsa-o na zee à. 7Amba gos-wu, Risiyas, haanuru wu kutu te ur-beeb deen ne wu rumsuru wu un kom-ut te 8wu rwo'uru yan-cetente-se un wu ye haan be un du. † **Bor ur-kwooz us-nass:18** 24:17-18 Hyen komo: Seng 21:17-28.

ro un to ken ma-to ne un me ne. ²⁰ Ko ne yage ye ro kane à, ye rur rii yo-yo yo ye hyane be un de à, da-o um ine eso be-de un **Morog-de un Sek-ye** à. ²¹ Se de remen ka ma-to ut-gaan cot to um rwoe da-o um ro eso be-de un ye à, to um 'yonste cor à um zee, 'Remen ma-to un ine-mo un margan-ne to rwo'e attu me un piishe ut-ma be un no caane.' "‡

A ereg Burus o-Kaseriya

²² Peris komo wu nepste se ken rem-se m-mahun mosse un Cow-o Yeso ne. Wu essuru ye, wu zeeru, "Da-o Risiyas gos-wu wu un buug-de un karma-ne wu haane kane, man kupsu no ut-ma." ²³ Peris zeeru ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne, wu gut Burus, amba taase wu suu wu deen, taase komo wu wen nay-ne ye un wu m-ha be-de un wu ye nomotu wu yo wu cone à.

²⁴ Bo a nomte ut-ho hiin à, Peris un ne'a un wu ne Durusira, wu ken ko-**Yahuda**-wu wu, ye haanuru. Wu tomuru a hante Burus, wu hogute wu un rwor un ma-to m-sheer be-ur Yeso **Kiristi**. ²⁵ Bo Burus takante rwor un ma-to un kashi un hun-ne, un garamse ur-hi ne, komo un piish ut-ma ne da-o roone à, Peris hoguru o-gyer. Wu zeeru Burus, "Wooste kaane! M-moka de warag. Urege um kumug ur-keer, man agbu wo." ²⁶ Wu hwoog ur-hur Burus a 'ye wu m-re mo un hwor, o rwo'e Peris sengutu wu us-eeg deen, wu rotte ut-orom un wu ne.

²⁷ Amba bo hak-us yoor aragsute à, Pokiyus Pestus reeru ut-Gwamna to ma Peris. Peris ne remen wu ro un hoob-o un jin-ur so-de be-de un **Yahuda**-ne, wu yagu Burus ke'o.

Bor ur-kwooz us-taan

Burus heete ut-ma un co be-ur ko-Gwomo Sisar

¹ To, bo a nomte ho-ut tet à, da-o Pestus haane wu dekt senge-mo ut-Gwamna à, wu inuru o-Kaseriya wu nekuru o-Urusharima. ² Kaane Gwomo-ne ye un kon-se Shir un ya-ut-con-ne be-de un **Yahuda**-ne, ye heetu Burus us-gyekt be-de un wu. Ye konu wu. ³ Ye konuru Pestus hor-m-hor wu 'ye ye ur-ho, wu zee a muut Burus o-Urusharima. Ye un kon wu kane remen ye tooste ut-hun, ye eret wu, ye hoot wu un cow. ⁴ Pestus shasuru, "A 'er Burus o-Kaseriya, me un hi un de me he m-ha reeno ba m-jime. ⁵ Remen kaane daag no sek-ye no remen ye haante un me ne. Urege komo ka net-wu ro un de ken **ba'as-de** ne, kane yea hoks hante gyekt-se un ka net-wu."

⁶ Wu pas ho-ut eer ko ut-op be-de un ye á, wu muunuru o-Kaseriya. Bo ish geste komo à, wu she'etu un deeg-o un piish ut-ma, wu rwo'u a hante Burus un her-o un wu. ⁷ Bo Burus haante à, **Yahuda**-ne ye haane es-mo o-Urusharima à, ye inuru, ye rigimsuru wu. Ye sengu hante us-gyekt deen, se ba ur-bon mosse un wu ne. Ye hoks m-kute Pestus unze gyekt-se un ye se o-nip se á.

⁸ Amba Burus un muut un ma-to wu, wu zee "Me, me nome **karamsa**-o un **Yahuda**-ne **ur-ba'as** á, me nome komo **Pyo-o Shir**, ko ko-Gwomo **Sisarur-ba'as** á ko hiin." ⁹ Amba Pestus conog wu gwu'urse **Yahuda**-ne ur-hur, wu cituru Burus, "¿Ko o eks woa neke o-Urusharima a piishitu wo ut-ma reeno mosse un se ka rem-se ne?"

¹⁰ Amba Burus shasuru, "Ai, be-de un piish un ma-ut ko-Gwomo **Sisar**, um ro eso, kane depe a piishi me ut-ma. Me nome ne **Yahuda**-ne de ken

‡ **Bor ur-kwooz us-nass:21** 24:21 Hyen komo: Seng 23:6.

ba'as-de á, wə ma, o nepste ʊn kaane ne m-sok ne. ¹¹ Urege me **ko-ya-ur-ba'as-wu**, har ʊm nomog **ba'as-de** woə a hoot me à, ay, man som a ho me á. Amba urege nip-o ro kon n-me ʊn ka gyekt-se ye m-hante à, to, yatt-wu he me m-hoks m-bopse ʊn kom-to ʊn ye á. ʊm konog a heet ma-ut re co be-ur ko-Gwomo **Sisar**.”

¹² Bə Pestus tooste ʊt-hun ʊn yan-guw-mo ʊn wu ne à, wu shasuru. Wu zee, “Kon a heet ma-ut ru ʊn co be-ur ko-Gwomo **Sisar**, be-ur **Sisar** komo o he m-neke.”

Agirippa ne ʊn Banis

¹³ Bə a nomte yan-ho à, ko-Gwomo Agirippa ne ʊn Banis haanuru o-Kaseriya ye barkute Pestus. ¹⁴ Cin da yeə rewesse ʊt-ho reeno deen à, Pestus hanturu ma-ut Burus be-de ʊn ko-Gwomo. Pestus zeeru, “Wu ken net-wu ro kon wu Peris yaksu me ke'o à. ¹⁵ Da-o ʊm ro o-Urusharima à, Gwomo-ne ye ʊn kon-se Shir ʊn sek-ye ne ye ʊn **Yahuda**-ne hantu me ma-to ʊn ka net-wu. Ye konu me, ʊm kupsutu wu ʊt-ma.

¹⁶ “Amba ʊm ruru wu ye unze, te **Roma**-ne te wet m-piishe ʊn wa-**ur-ba'as** ʊt-ma á se a hantutu wu ʊn co-o yan-hantu ʊn wu m-ke'et, komo se a peesutu wu ur-keer wu muusute ma-to ʊn wu remen ka gyekt-se a heetu wu à. ¹⁷ Remen kaane, bo ye woonte kané ʊn me ne à, me naas o-da á. Bə ish geste à, ʊm daaru deeg-o ʊn piish ʊt-ma temb, komo ʊm zeeru a hante ka net-wu. ¹⁸ Bə ye hante wu us-gyekt inite à, ye hante de ken caari-de **ur-ba'as** de, de ʊm hyané wu nomog á. ¹⁹ ʊn suge-de ʊn kaane ma, ye ro ʊn sune-mo ʊt-ma remen jind-se mosse ʊn Shir o ʊn ye ne à. Komo ye zee wu ken Yeso wu wu mare à, wu Burus senge m-zee wu ro ʊn hoog ne à. ²⁰ Me komo bo ʊm taagute bo ʊm he m-nom ʊm byaragte ka rem-se. ʊm cituru Burus ko wu eks wu neke o-Urusharima a piishitu wu ʊt-ma reeno mosse ʊn ka rem-se ne. ²¹ Amba bo Burus konte a yage ma-to ʊn wu remen caari-wu ʊn ko-Gwomo **Sisar** wu kupsutu wu ʊt-ma à. ʊm rwo'uru a 'er wu har ha-mo ʊn da-o ʊm he wu m-tomte be-ur ko-Gwomo **Sisar** à.”

²² Ko-Gwomo Agirippa zeeru Pestus, “Me ma ʊm conog ʊm raks ma-to ʊn ka net-wu ʊn hi ʊn de.”

Pestus zeeru, “Wəa hogussu wu komo m-buk.”

Burus ʊn co Agirippa ne ʊn Banis

²³ To, bə ish geste à, Agirippa ne ʊn Banis ye cownuru gon cown-mo ʊt-gwomo. Ye cownuru mosse ʊn ye ro gos-ye ne be-de ya-ur-gun à komo ʊn sek-ye ye o-bo ne. Pestus rwo'uru a conte Burus. ²⁴ Pestus zeeru, “Ko-Gwomo Agirippa, ʊn kap o ʊn hun-ne ne ye ro kané be-ur gaan ʊn te ne à, net-wu ka wu kap o ʊn hun-ne ʊn **Yahuda**-ne hantu me gyekt-se ʊn wu o-Urusharima à, komo ʊn kané ne, har ma ye ro m-senge o-zaaz ne unze udepe a yagu wu ʊn hoog ne á. ²⁵ Amba me, me hyan yo ken rii-yo wu nome yo woə a hoot wu á, amba remen wu konog komo wu ʊn hi ʊn de ʊn wu, wu hobe a heet ma-to ʊn wu be-ur ko-Gwomo **Sisar**, ʊm zeeru to man tom a heet wu. ²⁶ Amba mett ma-to o-nip to ʊm he gene ʊn ko-Gwomo **Sisar** mosse ʊn ka net-wu ne á. Remen kaane, ʊm hantutu wu be ʊn no har ʊn co-o ru, ko-Gwomo Agirippa, remen da-o a komsu wu m-byarag, ko man kum rii-yo ʊm he m-gen à. ²⁷ Remen me ʊn hyan-o re, koob-de us-weer de a heet net be-ur **Sisar** ba an rwunte **ba'as-de** wu nome à.”

Bor ur-kwooz us-cind

Burus muute ma-to ʊn wu

¹ Ka da-de Agirippa zeeru Burus, “A ya'ag wo o-da o muutte ma-ut ru un hi un du.”

Ka da-o Burus jaksu o-kom, wu ciru ut-ma: ² “Ko-Gwomo Agirippa, um kumug ur-ho caane, bo a zee um muut ma-ut re be un du to **Yahuda**-ne cetu me a. ³ Remen wo keeg-yo be-de un nap un jind-o un **Yahuda**-ne un ka rem-se ma-ut sunute ye a. Remen kaane, um konog wo, 'mo ur-hur, o raks ma-ut re.

⁴ “Kap o un **Yahuda**-ne ye nepste gon she'et-de um she'ete cin me wan-campo a, de ro cin ur-takan un dak-o re komo o-Urusharima ne har haan-mo un caane. ⁵ Ye nepste me cin un ga'ane, har ma urege ye conog yea hoks me m-su'e unze o-nip me ko-**Parisa**-wu be-de ka derika-o o jische us-cenene a n-me un hun-ne te, yan-dor Yawe.* ⁶ M-moka, um ro eso un her-o no a piishite me ut-ma remen um hwoog ur-hur n-te un shoos ut-ma to Shir nome tat na ne a. ⁷ Ka ma-to to baag-ut na op ut-yoor [12] hwo ur-hur yea hyen shi-mo un to, har ye ro m-senge, ye ro un guw-mo Shir m-tet m-how ne. Kwog ut-gwomo, remen um hwoog ur-hur un ka shoos ut-ma o, o rwo'e **Yahuda**-ne hyenet **ba'as** un de! ⁸ No hun-ne shereg unze Shir a hoks m'yons un ye mare a, ye ine un hoog ne komo. Remen kaane, no yage m-sheer unze wu 'yonste Yeso ut-marimar a!

⁹ “To, me un hi un de ma n-ga, um ro hyanag untun bo sek-ye ye un **Yahuda**-ne ro hyange a. Um nom us-rem ut-moor ne, um wenet ma-ut Yeso ko-wa-o-Nazaret re co. ¹⁰ Rii-yo um nome o-Urusharima a yo ka. Har Gwomo-ne ye un kon-se Shir pye me ur-keer remen um ke'et yan-ba-m-kukop ut-moor ne. Har ma da-o a ro ye m-hom a, me un sorog-o un kaane. ¹¹ O-da deen, um dorogte komo kap o un kuke-to un yoos un Ma-to Shir, me ye un ya-ur-koob, me m-senge um ru'ut ye yo'og jin-ur Yeso. Me un nom kaane remen komo um ro us-ryaab un ye ne deen. Um sengu ye m-dore har ha-mo ut-bo to un to ken dak-to um ye'et ye ur-koob.”†

*Ma-to un waktung-m Burus be-ur Yeso
(Seng 9:1-19; 22:6-16)*

¹² “De ken ho-de me ur-hew ha-mo o-Damaskus, un beeb-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir, ye ya'asu me o-takurda o zee ye ya'aste me ut-gwomo m-hoob **yan-dor Yeso**. ¹³ Shir do wo m-hoog! Ho-ur ro ur-hi n-cow, me ur-hew un cow. Um hyanuru mo ken cecar-mo arge cecar-mo ur-ho mo cargunsute cir-mo n-ton, mo rigimsuru te un yan-ur-hew un de ne. ¹⁴ Bo te hyeete n-dak kap-m te a, um hoguru o ken cor-o o zee me un rem-de **ut-Ibra**, ‘Shawuru, Shawuru, zremen yan o wottu me m-rangse? Hi un du wo un ya-ur-koob un ka yage-to wottu me a.’

¹⁵ “Ka da-de, um cituru, ‘zWo wu ro wa ne Wa-ut-Gos?’

“Wan-Koyan shasuru me, ‘Me wu ro Yeso ka wu wo m-rangse a. ¹⁶ Amba m-moka ine eso. Me un rwun be un du cas o nept Shir ye daagu wo o waragte ko-wan-guw un ko-wan-swo-se un wu ne. Komo o rurut ma-to un rem-se o hyaneg mosse un me ne a ba o-gyer, komo un rem-se, um he wo m-rure ne kane co a. ¹⁷ Man gu wo be-de un hun-ne ru, komo un ye ro **Yahuda**-ne a. Me wo m-tom be-de un ye ro **Yahuda**-ne a. ¹⁸ Woa upsu ye yish-ye un ye, ye yagne be-de o-comb ye muun be-de m-cucas, ye yagne komo gwomo-to un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ye muun be-de un

* **Bor ur-kwooz us-cind:5** 26:5 Hyen komo: Seng 23:6; Piri 3:5. † **Bor ur-kwooz us-cind:11** 26:11 Hyen komo: Seng 8:3; 22:4-5.

Gwomo-to Shir. Un kaane ye hette m-kum a soksu ye ut-ba'as, komo o-cim ne mosse un ye warge ba m-kukop ne à kap remen ye shereg be un de.'

Burus rworog ma-to senge-mo un wu

¹⁹ "Remen kaane, ko-Gwomo Agirippa, me yage sher o-nip un ka hyangan-to haanu me es-mo n-Ton shir á. ²⁰ Um cirig nome un hun-ne ye o-Damaskus o-ko'ot. Ka da-de um nomuru hun-ne ye o-Urusharima un myet-o un yan-her-o un dak-o o-Judiya ne. Ka da-de, komo um nomuru ye ro **Yahuda**-ne á um zeeru ye yage **ur-ba'as** ye muun be-de Shir, komo ye nom rem-se a hette m-nap ye yagute **ur-ba'as** à.† ²¹ O rwo'e **Yahuda**-ne shipt me n-me un **Pyo-o Shir** ye m-senge ye hoot me. ²² Amba Shir guuru me har m-moka. O rwo'e mette kane un rwor un ma-ut re ba o-gyer be-de un sek-ye un yakar-ne. Ba yo ken rii-yo me m-rwor un hon á se de rii-yo **yan-Rwor un Ma-to Shir** un **Mosa** ne zee yoa kor à. ²³ Ye geneg unze, hun-ne a rangse **Kiristi**. Wu warag wu ur-takan wu he m-ine ut-marimar à. Un kaane wu he hante m-cecas be-de un kap o un hun-ne, **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á."§

²⁴ Burus ro n-me un su'e hi un de un wu, ka da-de Pestus 'yonsuru us-cor ur-beeb ne wu zee, "Burus, o zungute! Moor-to un karante-m ru waksute wo ur-hi!"

²⁵ Amba Burus zeeru, "Pestus, Wa-ut-Gos, me zunge á. Nip-o me m-rwor cas. ²⁶ Ai, ko-Gwomo nepste ka rii-yo, me wu komo un nome ut-ma ba o-gyer. Um nepste wu nepste to ka saw-to kap, o nak yo ka rii-yo ba wukusse o a nomu yo á. ²⁷ Ko-Gwomo Agirippa, ¿o shereg un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne? Um nepste o shereg un ye."

²⁸ Ka da-de, Agirippa zeeru Burus, "¿Un ka ya o-da yo hiin o cone me m-hoks dore un **Kiristi**?"

²⁹ Burus zeeru, "Ko ya o-da hiin, ko deen, Shir zee ba wo un hon du á, har ma un ye ro me m-rege ut-to ne à kap caane, ye barme bo um ro à, se de ba ke'o á."

³⁰ Ko-Gwomo inuru, kaane komo ko-Gwamna un Banis ne, un ye ro ne tara tara be-ur gaan un ye ne à. ³¹ Bo ye ruute be-de un piish ut-ma à, ye zeeru or re un ye ne, "Ai, ka net-wu nom yo ken rii-yo woe'e a ke'et wu ko a hoot wu á."

³² Agirippa zeeru Pestus, "Ka net-wu ro heete ma-to un wu be-ur ko-Gwomo **Sisar** á, a roa ho'ose wu."

Bor ur-kwooz us-ta'voor

Burus cowog hat-o m-ho ha-mo o-Roma

¹ Bo a hongsite da-o m-neke à, te zonguru ha-mo n-dak o o-Itariya n-me o-hat o m-ho. Ko-Gwamna Agirippa rwo'uru Burus un kom-to un wu ken caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne wu. Jin-de un wu Juriyos. Wu ro wan-gaan be-de un karma-ne ye un Buug-ur ko-Gwomo **Sisar**. Komo ko-Gwomo Agirippa ya'asuru Juriyos ye ken hun-ne ye a ka'e à. ² Bo te cuwte o ken hat-o à o o-Adiramiyum, o ro ma-to m-ha to ken bo-to to ro n-riib o-Asiya à, te ciri m-neke. Aristarkus, wu ken net-wu ko-ya-o-Tasaronika-wu so n-dak o o-Makidoniya, wu ro be-ur gaan un te ne.

† **Bor ur-kwooz us-cind:20** 26:20 Hyen komo: Seng 9:20,28,29. § **Bor ur-kwooz us-cind:23** 26:23 Hyen komo: 1Kor 15:20; Isha 42:6; 49:6.

³ Bø ish geste à, te wooru bo-o o-Sidon, komo Juriyos ya'u Burus ur-'won, Burus yagu wu, wu he wu hyenet nay-ne ye un wu, ye nomotu wu yo wu cone à. ⁴ Bø te inute kane un hat-o m-ho à, yo-m ro te m-muunte n-jim n-co te. Remen kaane, te pa'uru so o-ye'er o o-Sayipurus* so yo-m rotte m-'wons á. ⁵ Bø te peste sa-mo ro yow yow n-dak o o-Kirikiya ne à, o-Bampiriya ne, te wooru bo-o o-Mira un dak-o o-Rikiya. ⁶ Kane, caari-wu un ko-karma kume o ken hat-o o-Arezandiriya o ro m-ha o-Itariya à, wu rwo'u te n-me. ⁷ Te nomuru ho-ut ut-ho te ur-hew ceen ceen, un yish jaas-ye te woo yow yow o-Kinidusa ne. Bø yo-m wentu te m-ha co à, te pa'uru riib-o un ba m-yo, so un jim-de un o-Kirit† yow yow o-Sarmoni ne. ⁸ Te pasu o un yish jaas-ye, har te wooru de ken be-de a m-aag be-de ur-Wuke de ur-Bon yow yow un bo-o o-Rasiya ne.

⁹ Te hooste o-da un ka be-de deen, hew-ur mossu te m-yo ne, remen da-o o-**swoot‡** aragsute. Burus ya'u ye ut-ma. ¹⁰ Wu zeeru ye, "Hun-ne, um hyanag ka hew-de a nom na m-yo ne, komo naase-m a kor na deen, ba naase-mo us-saw o-hat ne cot á, har un hoog-m na ne." ¹¹ Amba Juriyos wu dek rii-yo Burus rwo-re á. Un hek-o un kaane, wu raksu ma-to un wan-nak-o-hat komo un to un wa-o-hat ne. ¹² Ye un nom kaane remen ka be-de ur-wuke de o-Rikiya de nom ur-bon hat-to re o-gos kane á. Ye ken ye deen be-de un ye zeeru a senge ur-hew, a senge komo a woot o-Pinikiya, urege a nome, remen ye reet o-gos reeno. O-Pinikiya ne be-de un es ut-hat to o-Kirit, o gwote so un baar-o ur-horim à, komo un raag-o ye'er-o ur-horim ne.

Ur-pigip n-te m-sa

¹³ Bø yo-mo o-baar cirte m-dusune à hun-ne hyanuru ye zee con-mo un ye kumute, ye nakuru kwom-o ro un bop o-hat à, ye doruru riib-yo o-Kirit, yow yow un riib m-sa ne. ¹⁴ Ba m-jime yo-mo ur-pigip indunduru deen so o-ye'er un so ur-horan ne mo wosnu raag-o o-Kirit. ¹⁵ Bø yo-m wosonte o-hat à, har o hoks kwange m-yo á. Te argu m-yage temb yo-m sengu te m-huk. ¹⁶ Bø te dorute un jim-de un o ken dak-o o ro n-tete m-sa à, te naknu hat-o rek-o n-ton un hat-o o-caari un yish jaas-ye. Jin-de un ka dak-o o-Kawuda. Te un dore jim-de un ka dak-o remen yo-m mott m-'wons ka raag-o á. ¹⁷ Bø ye nakante hat-o rek-o ye he'edburu n-me o-caari à, ye nomu us-weer, ye gegru us-hu, ye rigumsuru ka caari-o o-hat o, taase o bu'uge. Ye he'eburu us-gegette. Ye yaguru yo-mo tutute o-hat remen ye hoks o m-nak á. Ye un nom kaane remen ye un gyer-o un a jorbe ye un hyereg-mo o-Sirtis mo ro un saburse o-hat à. ¹⁸ Remen ho-m doog o-zungo, mo ro te m-nukt deen deen. Bø ish geste à, ye ciru kamas un saw-to ro n-me o-hat à, ye jorburu n-me m-ho. ¹⁹ Ho-ur atette-de komo, ye un kom-to un ye, ye jorburu to ken saw-to m-senge mo o-hat to. ²⁰ Bø te nomte ut-ho m-mahun à, te hyan ur-ho ko o-regen á, komo caari-o un kem m-yo ne ro te us-bu. Te hussuru o-saktu unze tea ru.

²¹ Remen ye she'essute ba ye un re rii-yo m-re, Burus inuru eso un tete-de un ye. Wu zeeru, "Hun-ne, no ro hogute ma-ut re to um zee no cin o-Kirit à, to ka rem-se naase un ka yo-mo ne roa kor no á. ²² Amba m-moka, me no m-keweş nom no jaab-o ut-men, remen yatt-wu he m-nebe be un no á, se de a taage o-hat. ²³ Me un zee kaane remen tet-mo m-ryo wu ken **wan-tom-wu Shir** wu, wu um ro un kom-o un wu à, wu me komo un guw-mo

* **Bor ur-kwooz us-ta'yoor:4** 27:4 o-Sayipurus dak-o o ro n-tete o m-sa à. † **Bor ur-kwooz us-ta'yoor:7** 27:7 o-Kirit dak-o o ro n-tete o m-sa à. ‡ **Bor ur-kwooz us-ta'yoor:9** 27:9 O ka ho-de m-Pas (Yom Kippur).

un wu à, wu eks un her-o re. ²⁴ Wu zeeru, 'Burus, wo hoge o-gyer á. O-nip wo es be-ur ko-Gwomo **Sisar**. Gwot un rem ru komo Shir un sok-mo un wu ne, wua gu myet yan-hew un du.' ²⁵ Remen kaane nom no jaab-o ut-men, no hun-ne, um shereg be-de Shir bo a ruru me à, kaane he m-nom. ²⁶ Amba kap un kaane ne, ka yo-mo a jorbe o-hat un hyereg-mo un de ken dor-de, o sabre."

Hat-o naasute

²⁷ Un tet-mo un op ut-nass [14], yan-se a rottu na un Sa-mo o-Adiriya. O-da da purge, ya-m-nak-o-hat essu us-barag ye zee a nomoste yow yow o-dak ne. ²⁸ Ye ma'uru duw-de m-ho ye hyanuru de wooste us-na o-zungu ur-kwooz [120]. Bo te tekte co hiin à, ye dooru m-ma, ye hyanuru us-na kwooz-ut nass us-op [90]. ²⁹ Remen un gyer-o taase hat-o te cemne un ta'ar-ut caari-ne, ye ho'osburu kwom-to us-nu ut-nass un jim-de o-hat remen a wenet o-hat m-arag. Ye tuuru yish, ye konu Shir ish-o ges. ³⁰ Amba ya-m-nak-o-hat ma'asuru un senge-mo ye somot. Ye kergunturu hat-o rek-o us-weer sa o zee kwom-o us-nu ye he m-kergunte un co-o un caari-o o-hat. ³¹ Burus zeeru ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne un ye ka karma-ne ye ne komo, "Urege ka hun-ne ye, ye es n-me un ka hat-o á, yatt bo no he m-nom no ruut á." ³² Bo m-hoge kaane, karma-ne kupruru hu-se un hat-o rek-o, ye yaguru o doruru m-ho.

³³ Bo ish nomte un hede m-gas à, Burus konu ye, ye reebe rii-yo m-re. Wu zeeru, "Caane, ho-ut op-ut nass-to ka no un she'et-de o-regen, no re rii á. ³⁴ Remen kaane, me no us-kon re no rii-yo m-re remen no nomot hogg ko hi-o gaan-yo a husse un hi-ut no á." ³⁵ Bo wu rurte kaane à, wu argu mos ur-burodi, wu nomuru ur-bongon be-de Shir un her-o un ye kap, wu wonguru wu ciri m-re. ³⁶ A dooru rwun-se un ye ur-beeb ko wu ke reeru rii-yo m-re. ³⁷ Te kap n-me o-hat hun-ne zungu-us yoor un kwooz-ut tet un op un cind [276]. ³⁸ Bo ye reeste ye ciks à, ye haburu nu-se o-hat be-de un jorogbe un saw-to un ye n-me m-ho.

Jok-ye m-ho bu'ugte o-hat

³⁹ Bo ish geste à, ya-m-nak-o-hat ye hoks m-nap dak-o ye rotte á, amba ye hyanag o ken riib-o dak-o, o m-hyereg. Ye zonguru ye wotte o-hat be-de m-hyereg urege a nome. ⁴⁰ Ye kupru us-hu se un kap o un ka kwom-to us-nu to, ye yagu to n-me m-ho. Hohond-mo un ka da-o komo ye usse gegette-yo un gaag un rii-yo un kwus o-hat. Ka da-de, komo ye 'yonse pirapira-to o-hat to ro o-co à hond hond bo yo-m he o m-tute o-co à. Ye rwo'u ur-hi ha-mo n-riib yo m-sa. ⁴¹ Amba bo te woote de ken be-de ho-m mo m-karge à, hat-o tamu m-hyereg, har hi-o o-hat cowu n-me m-hyereg o hoks m-nukte á. Hat-o ciri m-bu'uge so n-jim un remen zungo-o un jok-ye m-ho.

⁴² Karma-ne zonguru, ye hoomte ye a ka'e a taase wu ken wu nom us-waag wu som. ⁴³ Amba haanuru ka caari-wu un ko-karma-wu o-**Roma** wu conog gu un Burus, wu wenuru ye. Wu zeeru komo kap o un bo un ye nape m-ho à, ye me'es m-nosse, ye he'ebe n-me m-ho ye nom us-waag ha-mo n-riib o m-sa, ⁴⁴ ka ye kuse à, ye de ce-se o-hat, ko ne ye de kep-to o-hat. Un kaane kap mo un ye woq riib-yo m-sa pee.

Bor ur-kwooz us-eer

Burus un dak-o o-Marta

¹ Bo te possute à te hoguru, ashi, jin-de un ka dak-o* o-Marta. ² Hun-ne ye

* **Bor ur-kwooz us-eer:1** 28:1 o-Marta dak-o o ro n-tete o m-sa à.

un ka be-de nomo te ur-ho deen. Ye goksu te kap, ye dapsu te o-ra remen kem-o ro ut-he à, komo o-huw ne. ³ Burus kamsunduru ut-ce wu ma'asu m-toob o-ra. Yo ken hwo-yo m-raab yo argu m-rwuun remen hund-o o-ra, yo kamturu kom-o Burus. ⁴ Bo hun-ne ye un ka be-de hyente o-hwo depo un kom-ut Burus à, ye zeeru or un ye ne, "O-nip ka net-wu ko-yan-hom un hun-ne wu. No hyanag myet bo wu possune be-de m-sa à, kap un kaane ne, ra-o ro wu un dor se wu marag." ⁵ Amba myet un kaane ne, Burus wishuru kom-o un wu, wu jorburu ka hwo-yo n-me o-ra, ko m-hoog, wu hoge á. ⁶ Ye ro us-barag ye zee ka kom-o a hu ko wua hye ba m-jime wu mer. Amba bo ye she'ete à, ye hyan rii-yo nome wu á. Ye warguru barag-us hor-se, ye zeeru unze wu o ken shir-o o.

⁷ Kane yow yow kat-ut ro kon, to un ko-Gwomo-wu un ka dak-o† jin-de un wu Pubiriyu. Wu goksu te, wu ya'u te be-de ur-she'et de ur-bon, har ho-ut tet. ⁸ Tato-o Pubiriyu wu ro domb wur-o un wu piishe á, o-wur o-ra un ryam-o ut-men ne. Burus cowuru be-de un wu, wu konuru Shir remen wu. Burus saku ut-kom un hi-de un ko-wan-gom, net pyeesuru cas. ⁹ Bo a nomte kaane à, kap o un ye kuse ya-us-gom à un ka dak-o n-tete o m-sa sengu m-haan a ye m-taase us-gom. ¹⁰ Ye ya'u te m-yar deen. Bo da-o m-ine wootu te komo à un hat-o m-ho, ye kamsunduru te kap o un bo un saw-to te cone à.

Burus woog un bo-o o-Roma

¹¹ Bo a nomte reng-us tet à, te inuru n-me un hat-o rwuune bo-o o-Arezandiriya. Ka hat-o reeg o-gos un ka dak-o o ro n-tete o m-sa à. A nomsutu o komo o-napa untun sha-mo un shir yoor pese-ne Kasto un Porus ne. ¹² Bo te woonte bo-o o-Sirakus à, te rewu ho-ut tet kane. ¹³ Bo un kane komo te arguru te wooru bo-o o-Rigiyum. Rew-mo un ho-ur gaan, yo-m indundurú so o-baar, un gas-o ish komo te wooru bo-o o-Puteyori. ¹⁴ Kane o ka te go'one un ye ken yan-dor-ye ne. Ye konu te te nom ho-ut ta'oor un ye ne. Un kaane te wooru o-Roma. ¹⁵ Bo yan-dor kane hogute unze te robe à, ye haanuru, ye barkutu te har un be-de a ut-baab à o-Appiyus, komo un ka be-de ne de a m-zee Kur-ut Tet-to un Hamat-ne à. Bo Burus hyente ka hun-ne ye à, wu bomuru Shir. Komo wu dooru kum un beeb-de us-rwun. ¹⁶ Bo te cuwte o-Roma à, a ya'u Burus wu neke un hi un de un wu, wu she'et un o ken hur-o, komo wu ken ko-karma-wu ro wu ur-'er.

Ko'ot-o Burus o-Roma

¹⁷ Bo a rewete ho-ut tet à, Burus agu sek-ye ye un Yahuda-ne. Bo ye karaksute à, wu zeeru ye, "No or re ne, ko de nomte me nome hun-ne na ur-ba'as á, ko ur-ba'as mosse un jind-o un tat na ne. Myet un kaane ne a shik me o-Urusharima a ya'asu me un kom-to un Roma-ne ye ke'e me. ¹⁸ Ye komo bo ye byaraktu me à, ye conog me m-ho'os, remen ye hyan me un de ken ba'as-de ne de wo'e a hoot me á. ¹⁹ Amba bo Yahuda-ne kwangute dek un ka ma-to à, a gaktu me, um heet ma-ut re be-ur ko-Gwomo Sisar, ko de me ro conog m-hante us-gyekt be-de un hun-ne na á.‡ ²⁰ O rwo'e um hobt um hyen no. Um conog no nep rii-yo rwo'e me un ka be-de ke'o un ka kwom-to. Me ka kane remen um dek unze Kiristi heesunte. Wu ro sakt-o na."

²¹ Ye zeeru wu, "Te de te kum o ken takurda-o o rwuune so dak-o o-Judiya mosse un ma-ut ru ne á. Yatt or na komo wu haane kane wu rur ma-ut ru á, ko wu rur ma-to ba ur-bon mosse un wo ne á. ²² Amba te cong te hoge

† Bor ur-kwooz us-eer:7 28:7 o-Marta dak-o o ro n-tete o m-sa à. ‡ Bor ur-kwooz us-eer:19 28:19 Hyen komo: Seng 25:11.

yo o cone à un nu-o ru, remen bo un rii-yo te nape de à yo ro, ka derika-o pu-o o ko kene a m-cep un ma-to un o ut-yo to.”

²³ Ye rwo'uru ho-de ye hette m-gone un Burus ne à. Ye haanuru be-de wu ro ur-she'et à, komo ye haante deen ut-moor ne. Cir-mo n-sot har rim, wu senguru ye nome ut-ma wu ro ye m-rure ma-to un **Gwomo-to Shir**. Wu ro m-senge, wu nakantu ye be-ur Yeso un bu-yo un Ma-to Shir. Wu un nom kaane, remen wu kututu ye **Kiristi** bo wu karante ka rem-se **Mosa un yan-Rwor un Ma-to Shir** ne gene à. ²⁴ Ye ken ye argu dek un ma-to un wu, amba ye ken ye dek á. ²⁵ Remen kaane, ye ho'ose or un ye ne o-wur á. Rii-yo ye yagute ka be-de Burus nomo ye ma-ut gaan, wu zee, “Ashi, **Kukt-o Shir** rworog o-nip, bo o nome tat no ne ut-ma à un nu-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** o zee,

²⁶ “ ‘Neke be-de un ka hun-ne ye, o zee,
“Noa senge m-hoge un yo me m-zee koyanda à,
amba no hoks m-nap á.

Noa ma'as m-hyan un yo me m-nom à,
amba no hoks m-nap un yo um cone á.”

²⁷ Remen hur-de un ka hun-ne ye nomoste m-hwogon,
ye zupste to-to un ye,
ye bitisse yish-ye un ye,

Taase ye hyen un yish-ye un ye,
ye hoge un to-to un ye,
ye kergute komo un hur-de un ye,

har ye waktunte be un de um soksutu ye **ur-ba'as.** §

²⁸ “To, nap no, Shir tomsunte ma-to un gwu har ha-mo un ye ro **Yahuda**-ne á. Ye komo ye a raks ut-to!”*

³⁰ Burus she'etu un ka hur-o wu moge à har hak-us yoor, wu ro un goks un kap o un ye ro m-haan be-de un wu à. ³¹ Yanze a wen wu m-ko'ot á, wu senguru ko'ot un **Gwomo-to Shir**. Wu ro ur-yoos mosse un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi** ba o-gyer.

§ **Bor ur-kwooz us-eer:27** 28:26-27 Hyen komo: Isha 6:9-10 (ut-Girik). * **Bor ur-kwooz us-eer:28** 28:28 Mo ken gen-mo un do ci-o 29Bo to ka ma-to ro à, Yahuda-ne inuru, ye arguru, ma-ut sunuru ye deen un hi un de un ye.

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Roma

Rem-se ro n-me à:

M-zante un hi-de ut-ma ne 1:1-17

Hun-ne ye un hono o-dak conog gwu 1:18—3:20

Cow-yo Shir yo un gwu 3:21—4:25

Hoog-m pu-mo n-me un Kiristi 5:1—8:39

Zonge-to Shir mosse un Ya-o-Isra ne 9:1—11:36

She'et-de un ko-yan-dor Yeso 12:1—15:13

M-tige un gas-ur Burus ne de un hi un de un wu 15:14—16:27

Ur-gas

¹ Me, Burus, wan-guw-m **Kiristi*** Yeso, genbe ka takurda-o. Shir ak me ko-yan-Tom Yeso remen um ko'otté **Ma-to m-Rerem** to un wu. ² Ka **Ma-to m-Rerem** to, to Shir surte o-nu cin n-ga à, to yan-rwor un Ma-to Shir zee un Takurda-o Shir o un ba m-kukop à. ³ Ka **Ma-to m-Rerem** to, to un Wà un wu to, wu rwuune so un baag-o ko-Gwomo **Dawuda** à, be-de un mat-o o-wur. ⁴ Amba un koob-de un kukop-mo un wu, **Kukt-o Shir** kututu na ur-beeb ne unze, Yeso **Wà-wu Shir** wu remen wu inute ut-marimar. Yeso **Kiristi**, wu ro Wan-Koyan na. ⁵ Remen yo Yeso nome me à, Shir ya'ag me m-yar un o-cow yo um waragte ko-yan-Tom **Yeso**, wan-ko'ot un Ma-to un wu. Wu un nom kaane remen hun-ne kap ye un dak-ut-dak, hono o-dak ye sheret un wu, komo ye nome wu o-dorotte. ⁶ No ma, no mosse un hun-ne ye un Shir daagne à ye she'ete kang-o gaan un Yeso **Kiristi** ne.

⁷ Ka takurda-o, o ma no o myet yan-dor-ye ro un bo-o o-Roma à:

Shir waste un no ne. Wu degsu no, no waragte hun-ne ye un wu. Me us-kon Shir Tato na un Yeso **Kiristi**, Wan-Koyan na wu 'ye no gwugwu-mo ur-hur un yar-mo un wu ne.

Kon-se ur-bongon

⁸ Ur-takan, um bomog Shir re un jin-ur Yeso **Kiristi** rem no kap, remen hono o-dak hun-ne ro un m-hoge un ma-to un sher-m no. ⁹ Shir, wu me un guw-mo un wu un hur-ur gaan un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** to un Wà un wu Yeso à, wu ro wan-swo-us re, wu hyeneste bo me us-kon koyanda rem no à. ¹⁰ Me us-kon koyanda, Shir 'ye me o-cow um habute be-ur no, urege Shir conog.

¹¹ Me un reeb-o um hyenet no, bo um he no m-gu un yar-mo Shir ya'asu me à, remen no bo'osute un yo no shere à. ¹² Rii-yo um cone m-zee à, um conog um do no jaab-o ut-men un sher-m no, komo um conog no do me jaab-o ut-men be-de un sher-m re. ¹³ Or re ne, um conog no nep um sengute deen um habute be-ur no. Amba me kum o-cow á. Um ro conog um guut no bo sher-m no he m-do m-'wons be-ur **Kiristi** à. Um ro conog m-gu no, um bo'ose un rem-se Shir, bo um gu'e hun-ne un to ken be-to à.†

¹⁴ Me m-hoge un hur un de nu-se un hun-ne kap ro un hi un de, ya-n-me ut-bo un ya-us-riib ne, ya-us-nap un ya-ba-us-nap ne. ¹⁵ O rwo'e um ro cunte m-ko'otu no **Ma-to m-Rerem** no yan-bo-o o-Roma.

Beeb-de un ma-ut Yeso

* **Bor-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Seng 19:21.

16 Me un hoge un 'e-mo un rwor un **Ma-to m-Rerem** á. Me un zee kaane remen to ro na m-kute un beeb-de Shir. Ka beeb-de de ro un gwu-o un myet ye shere be-de un wu à, **Yahuda**-ne ur-takan, ka da-de ye ro **Yahuda**-ne á.‡ 17 Ka **Ma-to m-Rerem** to kututu na bo hun-ne he m-warag kashi be-de un Shir à. A cire m-sher be-de Shir, a komuru komo m-sher be-de un Shir. Bo Ma-to Shir zee à, "Net kashi wua kum hoog remen wu shereg be-de un Shir."§

Hun-ne myet ba'asute

18 Ryaab-se Shir rwunte cas cir-mo n-ton remen yan-men-ut jaas-to un rii-to un ba ur-bon to hun-ne ro m-nom ne à. Ye hokte o-nip un men-ut jaas-to to un ye. 19 Depete ye nep myet rii-yo ro yo Shir à, remen Shir kututu ye yo cas. 20 Cin da-o Shir nome hono o-dak à, rem-se Shir, se a m-hyan un yish á, beeb-de un wu de ba m-ta, un bo wu ro ne à, cas a ro se m-hyan be-de un rii-to Shir nome à a to m-nap. Net rott be-de m-ru á.

21 Ye nepste Shir, amba ye ro wu m-'ya un sek-mo depe á, ye ro wu m-bom á. Remen ye nomog kaane, barag-se un ye warag o-hwaa, hur-de un ye, komo shiishe de rowe o-comb.* 22 Ye ro m-hyan un hi un de un ye ya-us-weer amba ne raag-mo ye rotte. 23 Otte ye ya'as m-seps be-de Shir wu un ba ur-kom à, ye senguru us-toog un rii-to net nome à. Ka rem-se net shabe à, untun sha-mo un net, un sha-mo un yege-no ne, ut-gut ne, un rii-ye ro ut-kurub ne à. Myet ka rem-se ro m-ta.†

24 Remen kaane, Shir yaguru ye, ye nomuru rii-yo hur-de un ye cone à, ye nomuru saw-to m-'e un wur-ut or un ye ne. 25 Ye yaguru Shir wu o-nip, ye bopuru ut-bo. Ye ma'asu m-kwukte un ya'asu m-guw ne be-de un rii-to Shir nome à, amba ye yage Shir wu nome koyan à, wu a he ur-bongon de un ba m-ta à, **amin**.

26 Remen kaane, Shir yaguru ye. Ye nomot rii-yo ye cone à yo m-'e. Ne'a-ne ye un ye yaguru rew-mo ut-ge bo a wete à. Ye senguru nom un rii-yo a 'wosse á. Ne'a-ne ro m-rew un or un ye ne ne'a-ne. 27 Campo-ne komo ye yaguru rew-mo ut-ge un ne'a-ne ne bo a wete à. Ye senguru con-to un hi un de un ye, campo-ne ro m-rew un or un ye ne campo-ne. Remen kaane o hante a ye'et ye ur-koob de rekse hond hond un **ba'as-de** un ye ne à.

28 Bo ye yage nap un Shir à, Shir yaguru ye, ye he'eburu un barag-se o-hwaa, ye sengute nom un rii-yo depe á.

29 Ye shiishe un nom un men-ut jaas-to koyanda.

Ye ro un nome hun-ne rem-us yo-se.

Ye peneg o-suub.

Ye m-nom un rem-se he naas un hur-de un net à.

Ye peneg ur-shoob.

Ye ro un hoom un hun-ne.

Ye peneg ut-ween.

Ye m-raks un hun-ne.

Ye ro un ess un net ur-hur.

Ye ro ut-we.

30 Ye ro un m-ti un jin-to un hun-ne.

Ye yaguru Shir.

Ye jiite yo'og-o un hun-ne.

Ye jiite m-gwon.

Ye peneg us-ses.

‡ **Bqr-o gaan:16** 1:16 Hyen komo: Mark 8:38. § **Bqr-o gaan:17** 1:17 Hyen komo: Haba 2:4.

* **Bqr-o gaan:21** 1:21 Hyen komo: Apis 4:17-18. † **Bqr-o gaan:23** 1:23 Hyen komo: Kara 4:16-18.

Barag-se ʊn ye yō-se se.

Ye rō ʊn koob-de o-dorotte o ʊn ye mate ye à.

³¹ Ye rott ʊr-hi á.

Ye m-shoos ʊn ma-to ye surte o-nu á.

Ye m-was kō hyan ʊn 'wōn-de ʊn hun-ņe á.

³² Ye nepste jind-o Shir zēeg myet net-wū nōme gon ka saw-to à, wū woog m-mar. Amba ye rō senge-mō ʊn nōm ʊn rii-yo ba ʊr-bon, ka ye rō m-nōm kaane komo à, ye rō ye m-do'e jaab-o ʊt-men ʊn rii-yo ba ʊr-bon.

Bōr-ʊs yoor

Shir rō ʊn m-piish ʊt-ma hond hond

¹ ¿Or re, wō ʊn hyan ʊn **ba'as**-ʊr or ru ne? Wott be-de m-ru á. Wō ʊn piishe ʊn hun-ņe ʊt-ma komo wō m-nōm ʊn rii-yo ká hun-ņe ye rō m-nom à, hi ʊn du wō m-hō.* ² Te nepste piish ʊt-ma to Shir hond hond o be-de ʊn ye rō m-nōm ʊn gon ká rem-se o-saa se à. ³ Wō ʊn piishe hun-ņe ʊt-ma. Wō mat-de ʊn net, wō wū rō m-nōm ʊn gon ká rem-se wū ken wū rō m-nōm à, ¿Wō m-hyan o zee Shir a 'ye wō ʊr-koob á? ⁴ ¿Kō de wō ʊn gini ʊn caari-mō ʊn yar-mō Shir ʊn 'wōn-de ʊn wū ne, ʊn mō ʊn hur-de ʊn wū ne? Nap ʊnze Shir ʊn kute wō 'wōn-de ʊn wū remen o waktunté o muun be-de ʊn wū.

⁵ Amba remen cikt ʊn du ʊn koob-de ʊn waktune-m ru ne be-de Shir, wō ʊn egne ʊn hi ʊn du ryaab-se Shir. ʊn hō-de ryaab-se Shir, wūa kute hun-ņe kashi ʊn piish ʊt-ma cas cas. ⁶ Shir “a top kō wū ke net-wū hond hond ʊn gon senge-mō wū nōme à.”† ⁷ Shir a 'ye hun-ņe hoog-o ʊn ba m-ta ye mō'e ʊr-hur ʊn senge-mō ʊn nōm ʊn rii-yo ʊr-bon à, ye rō ʊn saktō-o ʊn kum m-seps, m-sek ne, ʊn hoog-o ba m-ta ne. ⁸ ʊn cen o ye ken hun-ņe ye rō ʊn con-to ʊr-hi ne, ye yage o-nip à, ye rō ʊn nōm ʊn rem-se ʊn ba ʊr-bon, ryaab-se Shir rō ʊn hi-de ʊn ye, komo ye sū ʊr-koob deen. ⁹ Swō ʊr-koob ʊn tuk-mō ʊt-men ne rō ʊn 'er-de ʊn kō wū ke net-wū wan-nōm ʊn men-ʊt jaas-to, ʊr-takan be-de ʊn **Yahuda**-ņe, ka da-de, ye rō **Yahuda**-ņe á. ¹⁰ Amba Shir a 'ye kō wū ke wū rō m-nōm ʊn senge-mō ʊr-bon à, m-seps, m-sek ne, ʊn gwugwū-mō ʊr-hur ne. Wūa nōm yo ka, ʊr-takan **Yahuda**-ņe, ka da-de, ye rō **Yahuda**-ņe á. ¹¹ Remen Shir rott m-koos á.‡

¹² Kap ye nōme **ʊr-ba'as** rii-yo **karamsa**-o **Mosa** woonte à, Shir a piishe ye ʊt-ma ba o-**karamsa**. Ye nōme komo **ʊr-ba'as** ʊn neps ʊn **karamsa**-o **Mosa** à, n-te ʊn **karamsa**-o **Mosa**, Shir he ye piishe ʊt-ma. ¹³ Shir a hyen hun-ņe kashi remen ye hogute o-**karamsa** á, amba se ye nōmog o-dorotte o ʊn yo **karamsa**-o zee à. ¹⁴ Ye rō **Yahuda**-ņe á, ye rott o-**karamsa** á, amba da-o ye nōme yo **karamsa**-o zee à, barag-se ʊn hur-de ʊn ye rō ye m-kute rii-yo ʊr-bon ʊn yo ʊn ba ʊr-bon ne, kō de yette **karamsa**-o **Mosa** á. ¹⁵ Senge-mō ʊn ye kutute ye ʊnze ye rō o-**karamsa** ne gense ʊn hur-de ʊn ye. Da-o ye nōme rii-yo ʊn ba ʊr-bon, hur-de ʊn ye naasuru, amba ye nōme rii-yo ʊr-bon ye rō ʊn hoge o-zak. ¹⁶ Remen kaane, bō ka **Ma-to m-Rerem** to me m-rwor zee à, kaane he m-warag ʊn hō-de Shir he piishe ʊn hun-ņe ʊt-ma à, n-me ʊn Yeso **Kiristi**. Shir a piishe hun-ņe ʊt-ma, myet ʊn barag-se ye nōme wukusse à.

Yahuda-ņe ʊn karamsa-o Mosa ne

* **Bōr-ʊs yoor:1** 2:1 Hyen komo: Mati 7:1; Ruka 6:37. † **Bōr-ʊs yoor:6** 2:6 Hyen komo: Bōng 62:12; Swōg 24:12. ‡ **Bōr-ʊs yoor:11** 2:11 Hyen komo: Kara 10:17.

¹⁷ M-mõka me ùn yo ken rii-yo ne yo me wõ m-gene à. Wõ m-aag ùn hi ùn du ko-**Yahuda**. Wõ m-'wõns ùn **karamsa-o Mosa**. Wõ komo m-gwõn ùn she'et ùn du ùn Shir ne. ¹⁸ Wõ m-zee o nepste yo Shir cone à. Komo wõ m-daag ùn yo rõ hond hond à remen o nepste o-**karamsa**. ¹⁹ O nepste jip ùnze wõ he neken põ-ñe o-ko, wõ m-dek ùntun wõ rõ m-cucas be-de ùn ye rõ o-comb à. ²⁰ Wõ m-dek wõ rõ wan-yoose ùn raag-ñe, ùn yakar-ñe, remen o nepse **karamsa-o Mosa** shiishe o rõ ùs-nap ne, o-nip ne. ²¹ Wõ wan ùn yoose ùn ye ken ye, ¿wõa yoose hi ùn du? Wõ wõ rõ m-ko'õt ùnze hun-ñe hiw ùr-hyow á. Wõ, ¿wõ ùr-hyow á? ²² Wõ wõ rõ m-zee net nõm o-ás á, wõ, ¿wõ m-nõm ùn rii-yo o-ás á? Wõ wõ cone m-gir á. Wõ, ¿wõ m-hiw ùr-hyow ùn pyo-o m-gir? ²³ Wõ wõ rõ m-gwõn ùn **karamsa-o Mosa** à. Amba wõ m-naas ùn jin-de Shir be-de ùn koõb-de o-dorõtte o o-**karamsa**. ²⁴ Ma-to Shir zee, "Hun-ñe rõ ùn yo'og ùn jin-de Shir ko kene remen she'et-de ùn men-õt jaas-to-õt nõ."§

²⁵ Urege o dorõte o-**karamsa**, ko-ur a gu wõ, amba urege wõ m-dore yo **karamsa-o zee** á, ko de a ko wõ à, Shir a hyen wõ ba ùr-ko. ²⁶ Urege ye rõ ba ùr-ko á, rõ m-dore ùn yo **karamsa-o zee** à, Shir a dek ye ùntun ye rõ ùr-ko ne à. ²⁷ Ye rõ ba ùr-ko o-wur á, amba ye rõ m-dore ùn yo **karamsa-o zee** a nõm à, yea piishe wõ ùt-ma. Wõ wõ rõ o-**karamsa** ne gense à, wõ rõ ùr-ko ne à, amba wõ ùn koõb-de o-dorõtte ùn **karamsa-o** Shir.

²⁸ Remen ko-**Yahuda** jip ba net-wõ, wõ rõ ko-**Yahuda** o-wur cot á. Komo ko-de o-nip ba de o-wur de á, ko kups o-ka á. ²⁹ Ko-**Yahuda**-wõ o-nip hur-de ùn wõ rõ tete ùn Shir ne. **Kukt-o Shir** o rõ ùn m-ja'as ùn hur-de ùn net. Shir-ye rõ wõ m-bõm, yanze net á. **Karamsa-o** rõ m-ja'as ùn hur-de ùn net á.*

Bõr-õs tet

*Koyanda Shir rõ ùn nõm
ùn yo wõ zee wõa nõm à*

¹ ¿Ùn yan-**Yahuda**-ne jiishe ye rõ **Yahuda**-ne á? ¿Yan yo net he m-kum urege a **koõg** wõ? ² Rii rõ kõn hun-ñe ùn ko yo ke bu-yo! Ùr-takan, be-de ùn **Yahuda**-ne Shir bõpse Ma-to ùn wõ.

³ Amba ye ken **Yahuda**-ne ye, ye sher ùn Ma-to ùn wõ á. Myet ùn kaane ne, õa ru Shir yagute ess ùn swõr o-nu o ùn wõ á. ⁴ Cow-yo ùn kaane rõ kõn á! Shir wa-o-nip-wõ ko hun-ñe myet warag ya-õt-bõ, bõ ko-Gwõmo **Dawuda** rure Shir ùn Ma-to Shir à:

"Hun-ñe a hyan o ka, ma-õt ru shiig o-nip,

o warag komo o-keeg a piishe ma-õt ru."*

⁵ Amba, ye ken ye a zee, "Ba'as-õt na nõmog ùr-bõn, remen to rwo'õg hun-ñe hyenet bõ Shir rõ kashi à m-mõka. ¿Ba'as-de Shir nome ùs-ryaab ùn na ne wõ 'ye na ùr-koõb?" Raag-mõ a cite kaane. ⁶ Kaane o á ko hiin! Urege Shir rõ kashi á ¿re ne wõ he m-nõm wõ piishte hun-ñe ùt-ma hõno o-dak? ⁷ Wõ ken wõa hoks m-zee, "Urege bõ-õt re mosse **ur-ba'as** ne rwo'õg a nept nip-o Shir cas, ka **ba'as-de** warag komo rii-yo ùn 'ya ùn Shir m-seps, ¿remen yan o ne har m-mõka Shir hette me piishe ùt-ma ùnze me ko-wa-**ur-ba'as** wõ?" ⁸ Ye ken hun-ñe ye weeg na, ye rurute ko wõ ke ùnze a zee, "Dõ nõ ùt-**ba'as** remen Shir kumut m-sek ùt-moor ne!" Amba Shir kashi-wõ, wõa piishi ye ùt-ma hond hond.

§ **Bõr-õs yoor:24** 2:24 Hyen komo: Isha 52:5 (õt-Girik); Izik 36:22. * **Bõr-õs yoor:29** 2:29 Hyen komo: Kara 30:6. * **Bõr-õs tet:4** 3:4 Hyen komo: Bõng 51:4 (õt-Girik).

Yatt-wu ro kashi un net be-de Shir á

⁹ ¿Yan to ne a he m-zee? ¿Na **Yahuda**-ne a un jiish o ka ye ro **Yahuda**-ne á? Ay! Ko hiin! Un **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á, myet ragaan ye ro remen beeb-de **ur-ba'as** ro un gwomo-ut na. ¹⁰ Gense to ro bo Ma-to Shir zee à:

“Kashi un net ro kon á, ko wan-gaan,

¹¹ yatt-wu ro us-nap ne á.

Yatt-wu ro un hoob-o un Shir á.

¹² Hun-ne myet yagute bu-yo Shir, ye waragte hwaa.

Yatt-wu ro un nom un kashi un rii á,
ko wan-gaan.”†

¹³ “Nu-o un ye ya o ro sa o zee saag-o ro tikshisse à,
Rem-de un ye shiig ut-bo zak zak,”‡

“Ma-to un ye sa o zee raab-mo un hwo,”§

¹⁴ “Nu-se un ye shiig un ma-ut yo-to,
ut-reeb ne.”*

¹⁵ “Ye un jime m-ho un net á.

¹⁶ Ko kene ye neke se ye sabursute rii,
komo ye ru hun-ne tuk-mo ut-men.

¹⁷ Ye nap bo a he m-she'et un
gwugwu-mo ur-hur ne á.”†

¹⁸ “Ye un gyer-o un Shir á, ko hiin.”‡

¹⁹ M-moka a nepste myet yo **karamsa**-o zee à, a un gen rem na **Yahuda**-ne ye Shir ya'ase o-**karamsa** à. Wu un ya'as o bo hun-ne a kum keer-de m-ru ye nome rii-yo un ba ur-bon á. Un kaane o Shir he piishe un hun-ne hon o-da ut-ma. ²⁰ Remen yatt-wu Shir he m-hyan kashi ba **ur-ba'as** un co-o un wu á, remen dorotte-o un yo **karamsa**-o zee à. Yo **karamsa**-o wo m-nom à yo ro kute un hun-ne **ba'as-de** un ye.§

Cow-yo Shir ro un hongse un hun-ne be-de un wu à

²¹ Amba m-moka a kututu na yo ken cow-yo a hette m-warag kashi un hun-ne be-de Shir à. Bo ma-to Shir kutu na gense un **karamsa**-o **Mosa**, un yo yan-rwor un ma-to Shir rwore ne à. Cow-yo o-**karamsa** yo á. ²² Shir sokste **ba'as-to** un ko wu ke wu shere un yo Yeso **Kiristi** nome remen wu à. Shir rott m-koos á.* ²³ Hun-ne myet ba'asute, ye nomog m-pupa un seps-mo Shir ne. ²⁴ Amba myet un kaane ne Shir ya'ag na yar-mo un wu hur-ur gaan. Wu un nom kaane un bu-o **Kiristi** Yeso, bo wu rure na be-de swor ur-koob un na de ut-**ba'as**. ²⁵ Shir un ya'as Yeso ur-**seke** remen **ur-ba'as**. A muutte hun-ne ba **ur-ba'as** be-de Shir da-o ye shere unze Yeso sekete hog-o un wu un bu-yo un wuus un hyo-mo† un wu à. Ka **seke**-de kutute unze Shir rott m-koos á da-o wu yage ka ye nome **ur-ba'as** n-ga piishe ut-ma á, ²⁶ remen wu kutute na kashi-wu ro. Un kaane, a nep Shir kashi-wu komo myet wu shere un Yeso à, wua warag kashi un net.

† **Bqr-us tet:12** 3:10-12 Hyen komo: Bng 14:1-3; 53:1-3 (ut-Girik); Ko'o 7:20. ‡ **Bqr-us tet:13** 3:13 Hyen komo: Bng 5:9 (ut-Girik). § **Bqr-us tet:13** 3:13 Hyen komo: Bng 140:3. * **Bqr-us tet:14** 3:14 Hyen komo: Bng 10:7 (ut-Girik). † **Bqr-us tet:17** 3:15-17 Hyen komo: Isha 59:7-8. ‡ **Bqr-us tet:18** 3:18 Hyen komo: Bng 36:1. § **Bqr-us tet:20** 3:20 Hyen komo: Bng 143:2; Gara 2:16. * **Bqr-us tet:22** 3:22 Hyen komo: Gara 2:16. † **Bqr-us tet:25** 3:25 Ka gom-to to ro na muut m-jim remen a bakste unze n-ton o-akwati o swor o-nu o Shir. Yan-Cow be-de un kon-se Shir ro wuus m-hyo n-ton o-gaan cot ko o ke hak-o.

27 Yatt-yo a hette ús-ses á! ¿A nom ús-ses remen a nomote o-**karamsa** o-dorotte? Ay! Amba Shir so'oste **ba'as**-ut na remen a shereg. 28 A nep Shir ro m-hyan un hun-ne untun kashi-ye remen sher-mo un ye cot, yanze remen dorotte-o o-**karamsa** á. 29 Shir-o un **Yahuda**-ne ye cot á. ¿Wu ro ka Shir o un hun-ne kap? Eba, wu ro Shir ye un hun-ne kap. 30 Shir gaan ye, wu ro un muut un **Yahuda**-ne tete be-de un wu remen sher-mo un ye. Wu ro komo m-muut un ye ro **Yahuda**-ne á tete be-de un wu remen sher-mo un ye.† 31 ¿A muut o-**karamsa** hwaa remen a shereg o-nip? Ko hiin, un suge-de un kaane ma, te nepste jip unze **karamsa**-o ro ur-bon ne.

Bqr-ús nass

Sher-m Ibrahi

1 ¿Ya a he m-zee ne mosse un **Ibrahi** ne, ko-yan-ga'e na, un ma-to m-sher? 2 Urege Shir hyanag **Ibrahi** kashi un net-wu, **Ibrahi** kumug rii-yo un uk o-cin, amba yanze be-de Shir á. 3 Ma-to Shir zee, "**Ibrahi** shereg be-de Shir, o rwo'e Shir egt wu kashi un net."*

4 Wu ro un nom un senge-mo un hwor-ye a tope wu à, yar-mo á. Kaane ro remen senge-mo un wu mo. 5 Amba Shir ro muut un **ya-ur-ba'as** kashi be-de un wu remen sher-mo un ye, yanze remen senge-mo un ye á. 6 Un Ma-to Shir, **Dawuda** rworog ma-to un kwum-o ro be-de un net-wu ro kashi be-de Shir à, yanze remen senge-mo net nome mo á. **Dawuda** zeeru:

7 "Ya-o-kwum-ye, ye a sokse **ba'as-to** un ye à,
Shir a baks un **ba'as-to** un ye ne á.

8 Wa-o-kwum-wu, wu Yawe a do m-baks
un rii-to un ba ur-bon ne, to wu nome á."†

9 ¿Yan ka kwum-o, o un **Yahuda**-ne o, ye a koe à cot? ¿Ko myet un ye ro **Yahuda**-ne á, ye a koe á? Yo te m-zee à, yo ro, "**Ibrahi** shereg be-de Shir," o rwo'e a zett "wu kashi un net be-de Shir."‡ 10 ¿O ke da-o ne a zee **Ibrahi** kashi un net be-de Shir? ¿Rii-yo a koot wu o ko se da-o a koose wu à? Ma-to o-nip to ro rii-yo a koot wu o. 11 Cin ba a ro **koog** wu, Shir goste wu kashi un net remen **Ibrahi** shereg un wu. Ka **ko**-de ro m-sha, o-napa ne sa o zee sher-mo un wu. Remen kaane, **Ibrahi** waragte tato-o ya-m-sher be-de Shir, ye a esse untun kashi un hun-ne à, ko de nomte à a ko ye á.§ 12 Un kaane, komo **Ibrahi** waragte tato-o un ye a koe, ye shere be-de Shir à. Ba remen ko-de a ko ye un hond un de á. Amba bo **Ibrahi** nome cin ba a un ko wu à, ye dekurú sha-mo un sher-m **Ibrahi** mo wu rotte à.

Swor o-nu o Shir be-de un hun-ne ye shere à

13 Shir sworog o-nu un **Ibrahi** ne un baag-o un wu ne unze wua ya'as ye hono o-dak. Ka swooru nu-o Shir un nom o ba remen **Ibrahi** nomog o-dorotte o o-**karamsa** á, amba remen sher-mo un wu be-de Shir. Shir hyanag wu kashi un net.* 14 Urege yan-dore o-**karamsa** ye a he m-ya un hono o-dak, ai sher-mo un net waktute o ka hwaa, komo nu-o Shir swore à o m-zar o.† 15 Shir ro un nom ús-ryaab a pesse **karamsa**-o un wu. Amba be-de ro ba o-**karamsa** à, yatt bo a he m-nom a nomot koob-de o-dorotte kane á.

‡ **Bqr-ús tet:30** 3:30 Hyen komo: Kara 6:4; Gara 3:20. * **Bqr-ús nass:3** 4:3 Hyen komo: Taka 15:6; Gara 3:6. † **Bqr-ús nass:8** 4:7-8 Hyen komo: Bong 32:1-2. ‡ **Bqr-ús nass:9** 4:9 Hyen komo: Taka 15:6. § **Bqr-ús nass:11** 4:11 Hyen komo: Taka 17:10. * **Bqr-ús nass:13** 4:13 Hyen komo: Taka 17:4-6; 22:17-18; Gara 3:29. † **Bqr-ús nass:14** 4:14 Hyen komo: Gara 3:18.

16 Remen kaanɛ, shɛr-mɔ rɔ 'wʊn-de ʊt-ma kap. Shir ʊn ya'as na swɔr o-nu ɔ ʊn wʊ m-yar, hur-ʊr gaan. A gɔkstɛ ɔ, yanze remen a nɔmɔg o-dɔrɔtɛ ɔ o-**karamsa** á, amba remen shɛr-m na ʊntʊn shɛr-m **Ibrahi**. **Ibrahi** wʊ rɔ tato na kap.‡ 17 Ma-tɔ Shir zɛɛg, “**Ibrahi** a warag tato-ɔ ʊn hun-nɛ yɛ ʊt-dak dɛɛn.”§ Ka swɔrʊ nu-ɔ a hyenʊstɛ ɔ cas be-de Shir wʊ **Ibrahi** shɛrɛ ʊn wʊ à. Wʊ rɔ ʊn 'ya ʊn margan-nɛ hoog à, gom-tɔ ʊn wʊ komo tɔ rɔ ʊr-beeb nɛ de ʊn nɔm ʊn rii-yo rɔkɛ á, a hyen yo.

18 Kɔ de nomtɛ saktɔ-o **Ibrahi** waragtɛ sa o zee hwaa, kap ʊn kaanɛ nɛ wʊ rɛɛg co ʊn saktɔ-o ʊn wʊ, komo wʊ shɛr har wʊ wargurʊ tato-ɔ ʊn hun-nɛ yɛ ʊt-dak dɛɛn. Tɔ ka komo kaanɛ Shir rurʊ wʊ, ʊnze, “Baag-o ru a nom ʊt-moor dɛɛn.”* 19 Sher-m **Ibrahi** mɔ muʊn jim á, kɔ da-ɔ wʊ wɔɔsɛ ʊs-hak o-zungu à [100], wʊ nepstɛ beeb-de ʊn wʊ teestɛ, **Saratu**, nɛ'a ʊn wʊ, komo da-ɔ o-mat aragsʊtʊ wʊ.† 20 Amba be-de ʊn swɔr o-nu ɔ Shir, **Ibrahi** wong hur-de ʊn wʊ be-ʊt yoor á. Wʊ doorʊ m-shɛr be-de Shir, wʊ ya'asurʊ Shir m-seps. 21 **Ibrahi** shɛrɛg ʊn hur-de ʊn wʊ, ʊnze, Shir a hoks m-shoos ʊn swɔrʊ nu-ɔ ʊn wʊ. 22 Remen shɛr-mɔ ʊn wʊ, wʊ wargurʊ kashi ʊn nɛt be-de Shir. 23 Bɔ a gɛnɛ ʊn Ma-tɔ Shir à, “A zɛerʊ wʊ kashi ʊn nɛt be-de Shir.” Rem **Ibrahi** ɔ cot a gɛntɛ á. 24 Amba a ʊn gɛn tɔ ka rem na, na yɛ Shir he m-muut kashi ʊn hun-nɛ be-de ʊn wʊ à, na yɛ shɛrɛ ʊn wʊ 'yonse Yeso Wan-Koyan be-de ʊt-marimar à. 25 Remen **ba'as-ʊt** na ɔ rwo'e Shir ya'astɛ Yeso wʊ meret a 'yons wʊ ʊn hoog nɛ remen a waragtɛ ba **ʊr-ba'as** be-de Shir.‡

Bɔr-ʊs taan

Tètɛ ʊn Shir nɛ

1 Remen kaanɛ, bɔ a wargɛ kashi remen a shɛrɛg be-ʊr Yeso à, m-mɔka a kumug gwʊgwʊ-mɔ ʊr-hur be-de Shir. Mɔ haanɛ be-ʊr na remen ka rii-yo Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na nomɛ à. 2 Remen a shɛrɛg ʊn wʊ, **Kiristi** ya'ag na keɛr-de ʊn kum ʊn yar-mɔ Shir. A she'et ʊn cɔw-yo ʊn ka yar-mɔ komo a nɔm o-zak ʊn saktɔ-ɔ ʊn seps-mɔ Shir. 3 Amba ka ɔ cot á, a o-zak ʊn koob-ʊr na, remen a nepstɛ koob-ʊr a do na ʊr-joose. 4 Joose-ʊr rɔ m-hantɛ ʊn kashi ʊr-she'et, kashi ʊr-she'et komo de rɔ m-hantɛ o-saktɔ. 5 Ka saktɔ-ɔ komo ɔa 'ye na m-'ɛ á kɔ hiin, remen Shir kututɛ na was-mɔ ʊn wʊ wasse ʊn na nɛ à dɛɛn, ʊn beeb-de ʊn **Kukt-ɔ Shir** ɔ wʊ ya'u na à.

6 A hoks m-gu hi ʊn na á. Bɔ da-ɔ Shir ɛsɛ nɔmɛ à, **Kiristi** marag remen **ba'as-ʊt** na. 7 Rɔ rem nɛ wʊ ken wʊ mer remen wʊ rɔ kashi ʊn nɛt à, amba a taagɛ ʊn wʊ ken wʊ, wʊ he m-mar remen nɛt-wʊ rɔ ʊn nɔm ʊn rii-yo ʊr-bon à. 8 Amba Shir kututʊ na wʊ wastɛ ʊn na nɛ, cin da-ɔ a ro ya-ʊt-**ba'as** à, **Kiristi** marag rem na.

9 M-mɔka bɔ a waragɛ kashi ʊn hun-nɛ be-de Shir remen mar-m Yeso à, Yeso a ruut na be-de ʊn ryaab-se Shir. 10 ʊrɛgɛ cir-mɔ ʊn n-ga da-ɔ a ro ʊn yagɛ-tɔ Shir à, Shir hongsu na ʊn wʊ nɛ, ʊn mar-m Wà ʊn wʊ. Yaguntɛ m-mɔka bɔ a rɔ nay-nɛ yɛ ʊn wʊ à, a kum gwʊ be-de ʊn hoog-m Yeso. 11 Amba arɛg kaanɛ, komo a o-zak ʊn rii-yo Wan-Koyan Yeso **Kiristi** nɔmɛ wʊ hongsuʊtʊ na ʊn Shir nɛ à.

*Ba'as-ʊr Adamu hantʊtɛ m-mar;
mar-m Kiristi hantʊtɛ m-hoog*

‡ **Bɔr-ʊs nass:16** 4:16 Hyen komo: Gara 3:7.

* **Bɔr-ʊs nass:18** 4:18 Hyen komo: Taka 15:5.

‡ **Bɔr-ʊs nass:25** 4:25 Hyen komo: Isha 53:4-5.

§ **Bɔr-ʊs nass:17** 4:17 Hyen komo: Taka 17:5.

† **Bɔr-ʊs nass:19** 4:19 Hyen komo: Taka 17:17.

¹² Bɔ **ba'as-ur** cɔwne ɔn hono o-dak remen wan-gaan **Adamu** à, ka **ba'as-de** hante m-mar. Mar-m rɔ ɔn hi-de ɔn kɔ wu ke net-wu, remen myet a ba'asute.* ¹³ Ba'as-ur ro kon ɔn hono o-dak rii-yo **karamsa-o Mosa** woonte, amba a m-ooɔ **ur-ba'as** be-de **karamsa-o** rokne á. ¹⁴ Myet ɔn kaane ne, mar-m nomog ɔt-gwomo to ɔn hun-ne myet cir-mo ɔn da-o **Adamu** har da-o **Mosa**. Mar-m rɔ ɔt-gwomo to ɔn hun-ne kap, ɔn myet ɔn ye jesse ka jin-o Shir bɔ **Adamu** jesse o à. ɔn yo ken cɔw-yo **Adamu** sha-m **Kiristi** mo, wu he hante ɔn yar-mo Shir à.

¹⁵ Amba yar-mo Shir ya'e na à rɔ ɔn hon ɔn **ba'as-ur Adamu** ne. Remen **ba'as-de** ɔn ka wan-gaan-wu rwo'og hun-ne deen marag. Amba yar-mo Shir nomog deen, ɔn ka wan-gaan-wu, Yeso **Kiristi**, wu Shir ya'ase m-yar à. Yeso sokste **ba'as-to** ɔn hun-ne deen. ¹⁶ Komo yar-mo Shir ɔn hon mo rɔ ɔn **ba'as-ur Adamu** ne. Ka **ba'as-ur** gaan-de hantute m-sabre, amba yar-mo Shir muutu na ba **ur-ba'as** kɔ de a nomte ɔt-**ba'as** deen à. ¹⁷ Mar-m nomog ɔt-gwomo to ɔn hun-ne remen **ba'as-ur Adamu**. Amba a hongse mo ɔn hongse-mo Yeso **Kiristi** hongse na ɔn Shir ne á. Shir ya'aste na yar-mo ɔn wu. Wu gokste na rem Yeso, a waragte kashi ɔn hun-ne be-de Shir. A nom ɔt-gwomo m-hoog ne ɔn Yeso **Kiristi** ne.

¹⁸ ɔr-kom, bɔ **ba'as-de** ɔn wan-gaan hante o-sabre ɔn hono o-dak kap à, kaane ka rii gaan-yo kashi, yo **Kiristi** nome à, yo hante gwu remen kowan, bɔ Shir muute hun-ne kashi ɔn hoog pu-o à. ¹⁹ Bɔ hun-ne deen warge ya-ɔt-**ba'as** remen koob-de o-dorotte o ɔn wan-gaan à, kaane komo hun-ne deen he m-warag kashi remen dorotte-o ɔn wan-gaan.

²⁰ Shir ɔn ya'as **Mosa** o-**karamsa** remen **ba'as-de** rwounte cas. Amba da-o **ba'as-ut** do ɔt-moor à, yar-mo Shir dooru ɔt-moor deen. ²¹ Wu ɔn nom kaane, remen bɔ **ba'as-ur** nome ɔt-gwomo m-mar à, kaane yar-mo Shir rɔ ɔt-gwomo m-moka. Mo he na m-hante ɔn hoog-o ba m-ta remen kashi m-hoog, ɔn bu-o Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na.

Bɔr-ɔs cind

Kiristi jetemte beeb-de ur-ba'as

¹ ¿Ya a he m-zee ne? ¿A senge nom **ur-ba'as** remen Shir ma'astu na ɔn sokse **ur-ba'as** komo wu dootu na m-yar? ² Ay! A mereste **ur-ba'as**, ¿re he m-nom a sengute nom **ur-ba'as**? ³⁻⁴ Bɔ a yo'ose na n-me m-ho à, a marag komo a bish na ɔn **Kiristi**. A ɔn yo'os na n-me m-ho remen a she'ette she'et-de ɔn hoog pu-o, bɔ a 'yonse Yeso ɔt-marimar à, ɔn seps-mo Shir Tato na. Kaane a kume no hoog.*

⁵ Bɔ a warge gaan ɔn mar-mo ɔn wu à, kaane a he m-warag gaan ɔn wu ne ɔn ine-mo ɔn wu ɔt-marimar. ⁶ Remen a nepste unze wur-ut na, ɔt-ut a kamag to n-ton o-ce ɔn wu ne, remen a dosste wur-to **ur-ba'as**. A ɔn nom kaane, untaase a senge guw-mo **ur-ba'as**. ⁷ Urege net marag ɔn **Kiristi** ne, wu possute be-de ɔn beeb-de **ur-ba'as**.

⁸ Bɔ a mare ɔn Yeso **Kiristi** à, a shereg a she'et ɔn **Kiristi** ne komo. ⁹ A nepste Shir 'yonste **Kiristi** ɔt-marimar, komo wua do m-mar á. Mar-m mo kus ur-beeb ne be-de ɔn wu á. ¹⁰ Ka mar-mo wu mare à, wu ɔn mar so-o gaan cot remen wu jeste beeb-de **ur-ba'as**. Amba m-moka wu dek hoog-mo ɔn 'ya ɔn Shir m-seps.

¹¹ ɔn bu-o gaan, hyan no hi ɔn no merse bɔ **ba'as-ur** a garamse no á, amba hyan no hi ɔn no m-hoog ne be-de Shir n-me ɔn **Kiristi** Yeso.

* **Bɔr-ɔs taan:12** 5:12 Hyen komo: Taka 3:6. * **Bɔr-ɔs cind:3-4** 6:3-4 Hyen komo: Koro 2:12.

12 Remen kaane, nō yage **ba'as-de** nomot ųt-gwōmo ųn wųr-ųt nō tō he m-mar á, har nō dorute ayewe-to ųn rii 'yō-yo ųn cōn-to o-wųr á. 13 Nō yage dōk-to ųn wųr-ųt nō nomot **ųr-ba'as**, har tō waktute rem-se mēn-ųt jaas-to á. Amba ya'as nō Shir wųr-ųt nō, sa o zee ye a rwunte be-de m-mar ye kumuru hoog à, komo nō ya'as wųr-ųt nō myet remen kashi m-senge. 14 Nō jar **ba'as-de** nom ųt-gwōmo be-ųr nō á, remen **karamsa**-o rott ųr-beeb be-ųr nō á, se yar-mō Shir.

Gųw-ņe be-de Shir remen a nomotu wų kashi m-senge

15 ¿Re o ka ne? ¿A senge nom **ųr-ba'as** remen a ųn kųs-o o-**karamsa** á, se yar-mō Shir? Ay! Kō hiin! 16 ¿Nō nap ųnze nō ya'aste hi ųn nō be-de ųn wų ken, wų nō he m-nōmē o-dorotte ųntun gųw-ņe? Nō gųw-ņe ye nō rō be-de ųn wų nō m-nōmē o-dorotte à. Nō gųw-ņe ye be-de **ųr-ba'as**, de rō m-woot ųn net be-de m-mar à, kō ne be-de o-dorotte o rō m-woot ųn net be-de ųn kashi ųr-she'et be-de Shir. 17 Amba ųr-bōngōn be-de Shir, remen n-ga nō gųw-ņe ye **ųr-ba'as** ye, amba m-mōka, hur ųn nō rō ųn nom o-dorotte o ųn myet gōn yoos-de nō kumē à. 18 M-mōka Shir uste nō be-de gųw-mō **ųr-ba'as**, nō waragte gųw-ņe ye Shir be-de ųn nom ųn kashi m-senge.

19 Mē ųn kutu nō sha-mō gųw-ņe remen nō nept, remen kende-ųr nō. N-ga nō weste m-ya'as ųn dōk-to ųn wųr-ųt nō ųn nom ųn rii-yo ųn ergen ųn yo ba ųr-bon ne. M-mōka ya'as nō wųr-ųt nō myet ųn gųw-mō ųn kashi m-senge be-de Shir, remen Shir muutu nō ba **ųr-ba'as**. 20 Da-o nō ro ųn gųw-mō **ųr-ba'as** à, hō-m nō ro kon ųn kashi m-senge á. 21 ¿Ya nō kumē ne ųn rem-se nō nōmē se warge nō se m-'e à? ųr-'yons de ųn ka rem-se mar-mō. 22 Amba m-mōka, nō possute be-de **ųr-ba'as**, nō waragte gųw-ņe ye Shir. Kwum-o nō he m-kum kanē à o rō hoog-mō ba m-kųkop, o he nō m-rwō nō kumut hoog-mō ba m-ta. 23 'Yons-de **ųr-ba'as** mar-mō, amba yar-mō Shir hoog-mō ba m-ta mō rō be-ųr **Kiristi** Yeso Wan-Koyan na.

Bqr-ųs ta'yoor

ųntun sha-mō ųt-ge a rō nō ųn Kiristi ne à

1 Or re ne, bō nō nepse yo **karamsa**-o rō à, nōa jiish m-nap yo ųm he m-rwōr à, **karamsa**-o rō m-nom ųt-gwōmo tō ųn net-wų rō ųn hoog ne à cot. 2 A gųte m-sha be-de ųn ne'a-wų ųt-ge, wų rō ųn kųs-o ųn **karamsa**-o campō ųn wų, wų ro ųn hoog ne. Amba ųrege campō ųn wų marag, wų possute ųn **karamsa**-o gagu wų be-ųr campō ųn wų à. 3 Remen kaane, ųrege wų gaag wų ken campō-wų, ba campō ųn wų ųn mar, a zee wų ko-wa-o-ás. Amba ųrege campō ųn wų mereste, wų rō ųr-keer ne be-de o-**karamsa** hōr-wų geet wų, wų ken wų ge'e wų a eeg wų "Ko-wa-o-ás" á.

4 Kaane nō rō or re ne, mar-m **Kiristi** n-tōn o-**kan** mō rwō'og nō waragte margan-ņe be-de o-**karamsa**. ųn kaane nō waragte kang-o gaan, ųn ka wų Shir 'yonse ne ųt-marimar à remen a nomotē Shir senge-mō ųr-bon. 5 Remen da-o a ro ųn she'et-de ųn cōn-to o-wųr, **karamsa**-o senguru na ųt-swōw be-de ųn saw-to ųn rērem-mō o-wųr cōne à, a senguru nom ųn yo he na hante m-mar à. 6 Amba m-mōka Shir ruutu na o-**karamsa**, remen a mereste ųn yo ro gaku na à. M-mōka a hoks nōmē ųn Shir m-senge ųn cōw-yo ųn hoog-m pu-mō mō ųn Kųkt-o ųn wų. Senge-m 'wutum mō a gene o-**karamsa** n-ga à mō aragsute.

*Karamsa-o Mosa
un beeb-de ur-ba'as ne*

⁷ To, ¿ya a he m-zee ne? ¿**Karamsa**-o waragte o ka **ba'as-de**? Ay! Me roa nep yo **ba'as-ur** ro á, se da-o **karamsa-o** Shir ruru me à. **Karamsa-o** ro zeege me, me nom shoob-de un rii-yo un net á. Me roa nep yo shoob-de un rii-yo un net ro á.* ⁸ Amba remen ka **karamsa-o** Shir o, o hante **ba'as-ur** kumut o-cow yo un 'yons un gop un de un kap ka yo Shir wene be un de à! A ro zeege **karamsa** ro kon á, **ba'as-ur** roa kum ur-beeb á. ⁹ Um ro un hoog ne n-ga, me ro nak yo **karamsa-o** ro á, amba da-o um nape un o ne à, **ba'as-ur** inuru un hoog ne, ¹⁰ um maruru. **Karamsa-o** depe o hante hoog à, o hanturu me m-mar mo wongsu me un Shir ne à.

¹¹ Ba'as-ur kumuru ka keer-de, de raksu me un bu-yo o-**karamsa** de hooru me.† ¹² Remen kaane, o-**karamsa** un hi un de un o ba m-kukop o ro, ka **karamsa-o** kashi-o komo o ro ur-bon ne. ¹³ ¿A zee o ka, ka **karamsa-o**, o ur-bon o, o hantu me m-mar? Ay, ko hiin! Ba'as-de hantu me to ka. Be-de un ka **karamsa-o** ur-bon o **ba'as-ur** hantu me m-mar, remen a nept 'wun-de **ur-ba'as**. Kaane o ka **ba'as-ur** rwuune cas un kom-de un yo-mo un de ne.

*Gun-de ro be-de un net
remen ba'as-de un wu à*

¹⁴ A nepste unze **karamsa-o** Shir ya'ase **Mosa** à, o un rwuun un **Kukt-o Shir**. Amba me net-wu temb, komo a bak me untun ko-guw-wu **ur-ba'as**. ¹⁵ Me nap yo me m-nom á, remen yo hoog-m re cone um nom à, yo yo me m-nom á. Komo yo me cone um nom á, yo me m-nom.‡ ¹⁶ Urege me m-nom yo me cone m-nom á, um gokste ma-to o-**karamsa** nip-o. ¹⁷ Me wu un hi un de ro un nom un ka rii-yo á, amba **ba'as-de**, de ro be un de à. ¹⁸ Um nepste, me m-nom un rii-yo ur-bon á, un barag-us re se un ko-hun. Remen me un zak-o un nom un rii-yo ur-bon, amba me hoks yo m-nom á. ¹⁹ Me o-saktō ne um nomot rii-yo ur-bon, amba me m-nom un men-ut jaas-to, to me cone um nom á. ²⁰ Urege um nomog yo me cone m-nom á, waragte o ka me wu ro yo m-nom un hi un de á, ka **ba'as-de** de ro ur-she'et be un de à, de de ro yo m-nom.

²¹ Um hyanuru yo waragte me ur-wet me cune m-nom un rii-yo ur-bon, amba um hyanuru yo me hoks m-nom à men-ut jaas-to to temb. ²² N-me un duw-de un hur un de me m-hyan un bon-de un **karamsa-o** Shir. ²³ Amba un wur-o re me m-hyan un yo ken rii-yo ro ut-mur un hur un de. Yo garamsute me, yo muutu me ko-guw-wu **ur-ba'as**. ²⁴ Um tuk! Um waragte rii-yo ur-'won! ¿Wa he me m-gu un ka wur-o he me rwo m-mar à? ²⁵ Um bomog Shir wu gu me à un beeb-ur Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na!

Amba m-moka ka um ro, n-me barag-us re um conog m-nome **karamsa-o** Shir o-dorotte, amba wur-o ma-hun rwo'og me guw-mo **ur-ba'as**.

Bor-ús eer

Ur-she'et un beeb-de un Kukt-o Shir

¹ Remen kaane m-moka, piish ut-ma to m-mar to kus á, be-de un ye ro un gam-o ur-hi un **Kiristi** Yeso ne à. ² Remen be-ur **Kiristi** Yeso, **karamsa-o** o-Kukt ka o ro un 'ya un hoog à, o rwo'og me* m-posse be-de un beeb-de **ur-ba'as** m-mar ne. ³ Yo **karamsa-o** wo hokse m-nom á remen kende-de

* **Bor-ús ta'yoor:7** 7:7 Hyen komo: Rwuū 20:17; Kara 5:21. † **Bor-ús ta'yoor:11** 7:11 Hyen komo: Taka 3:13. ‡ **Bor-ús ta'yoor:15** 7:15 Hyen komo: Gara 5:17. * **Bor-ús eer:2** 8:2 To ken takurda-to un ut-Girik zee wo.

un wur-o ma-hun, yo yo Shir nome. Shir tomonte Wa un wu wan-gaan cot un sha-mo un wur-ut na to **ur-ba'as** remen wu waragte rii-yo **ur-seke** rem **ur-ba'as**, Yeso doste komo beeb-de **ur-ba'as** un wur-ut na. ⁴ Shir un nom kaane, remen myet kashi un rii-yo **karamsa**-o zee a nom à, Shir shooste yo un na, ye ro ur-she'et un beeb-de un **Kukt-o Shir** à, yanze un barag-se ma-hun á.

⁵ Ye ro ur-she'et bo barag-se un ye se ma-hun zee ye à, hur-de un ye shiishe un yo barag-se un ye se ma-hun cone à. Amba ye ro ur-she'et bo **Kukt-o Shir** zee ye à, hur-de un ye shiig un yo **Kukt-o Shir** cone à. ⁶ Muut ur-hi un barag-se ma-hun ro un hante m-mar, amba muut ur-hi un rem-se **Kukt-o Shir** ro un hante un hoog, un gwugwu-mo ur-hur ne. ⁷ Myet wu muute hi-de un wu un barag-se ma-hun ne à, wu waragte wa-ut-yage to Shir o ka. Remen wu nome **karamsa**-o Shir o-dorotte á, komo wua hoks á. ⁸ Ye ro m-nom o-dorotte un yo barag-se ma-hun ye zee à, Shir a hoge rerem-mo un gon ka hun-nej ye á.

⁹ Myet un kaane ne, **ba'as-de** ma-hun de garamsu no á. Amba **Kukt-o Shir** o garamsu no, urege **Kukt-o Shir** ro ur-she'et n-me hur un no. Myet wu rotte Kukt-o **Kiristi** á, **Kiristi** nap wu á. ¹⁰ Urege **Kiristi** ro ur-she'et be-ur no, ko de wur-ut no ro un cow-yo m-mar remen **ur-ba'as** à, **Kukt-o Shir** a 'ye no hoog remen Shir gokste no kashi un hun-nej. ¹¹ **Kukt-o Shir**, o 'yonse Yeso ut-marimar, ro un hur-ur no. Wu wu 'yonse **Kiristi** ut-marimar à, wua 'ye no hoog un wur-ut no to m-mar un bu-yo un Kukt-o un wu o ro un wur-ut no à.†

¹² Remen kaane, or re ne, a us-nu ne a sew, a dore yo barag-se ma-hun na cone a nom á. ¹³ Urege un she'et-ur no, yo barag-se ma-hun zee no no nom à, yo no m-nom, noa mer. Amba urege no un she'et-de o-dorotte o un yo **Kukt-o Shir** zee à, no yage komo nom **ur-ba'as**, noa nom hoog. ¹⁴ Ye **Kukt-o Shir** ro un teke co à, yakar-ye Shir ye. ¹⁵ **Kukt-o Shir** o a ya'u no à, o un guw-nej o á, remen kaane no she'et o-gyer ne á. Amba ka Kukt-o o he na m-rwo a waragte yakar-ye Shir, un beeb-de un ka Kukt-o a hette aag un Shir a zee, "Abba!‡ Tato na."§ ¹⁶ **Kukt-o Shir** un o ma na kukt-o ne ro na m-rure cas unze na yakar-ye Shir ye. ¹⁷ Bo a ro yakar-ye Shir à, a waragte ya-ur-gwuug o ka. Yan-re un gwuug-de un kwum-o Shir, un nay-nej ne ye un re ur-gwuug mosse un **Kiristi** ne. A su'e ur-koob un **Kiristi** ne, a sekemsu na mosse un wu ne.*

Shir a 'ye yakar-ye un wu m-seps

¹⁸ Um nepste o-nip, a hongse seps-mo Shir he na m-ya kane n-co un koob-de a m-swog ne m-moka á. ¹⁹ Myet yo Shir nome à, ro un o-dish ne o m-hyan un da-o Shir he m-rwunte un ye ro yakar-ye un wu à. ²⁰ Yo Shir nome à, yo hyanag ra-o ut-men, yanze un con-mo un yo á, amba remen kaane Shir cone, a nom yo o-sakto ne.† ²¹ Yo Shir nome à un hi un de un yo a posse un guw-mo ur-wum, yoa kum ur-keer de m-posse m-seps ne mo a he m-ya un yakar-ye Shir à.

²² A nepste har caane yo Shir hwoone à ro us-'yong sa o zee ne'a-wu ro un ma-to o-mat à. ²³ Ba yo Shir hwoone à ro us-'yong un hon-de un yo á, har un na ne. Na ye gokse **Kukt-o Shir** o a takne na m-ya'a a us-'yong un hoog-m na, a ur-'er ur-gop ne deen remen Shir muutu na yakar-ye un

† **Bor-us eer:11** 8:11 Hyen komo: 1Kor 3:16. ‡ **Bor-us eer:15** 8:15 ut-Arameki: Abba. § **Bor-us eer:15** 8:15 Hyen komo: Mark 14:36; Gara 4:6. * **Bor-us eer:17** 8:15-17 Hyen komo: Gara 4:5-7.

† **Bor-us eer:20** 8:20 Hyen komo: Taka 3:17-19.

wu hond hond komo wu rur wur-ut na, wu 'ye na komo keer-de m-posse.‡
 24 Remen ka saktɔ-o o a kumte gwu na. Amba a hyense yo a o-saktɔ un yo à, ai, saktɔ-o o kuse á. ¿Wan wu ne ro saktɔ-o un yo wu kumse à? 25 Amba a ro un saktɔ un rii-yo a kume á, a m-'er un yo un jaab-o ut-men.

26 Un kaane **Kukt-o Shir** ro na m-gu un koob-de un beeb-ur na. A nap bo depe a kon á, **Kukt-o Shir** ro us-kon be-de Shir rem na us-'yong ne se ba un hoks m-rwunte ut-gom. 27 Shir komo, wu nape hur-de un net à, nepste barag-se o-Kukt, remen Kukt-o ro m-kon remen yakar-ye Shir un bu-yo Shir cone à.

A aragte ye re na ur-gun

28 A nepste un hon un rii kap Shir ro un nom un rii-yo ur-bon, remen ye wasse un wu ne à. Wua nom komo kaane un bu-yo un zonge-to un wu. 29 Remen ye Shir ekse à, ye wu m-hus ye waragte untun Wa un wu, remen Wa un wu waragte mat-de co wu o-hur be-de un hen-ne ye ut-moor. 30 Remen ye Shir daage à, ye wu aage. Ye wu aage à, ye wu ro m-muut yan-ba-**ur-ba'as** be-de un wu. Ye kume she'et-de un ba **ur-ba'as** be-de un wu à, ye ye komo wu sepse.

Was-mo Shir n-me un Yeso Kiristi

31 Un gwot-o un ka ma-to, ¿ya a he m-zee ne? ¿Urege Shir ro na m-tose wa he nom ur-hwu'us un na ne? 32 Shir wen na Wa un wu à, amba wu ya'astu wu rem na kap. ¿Wua hoks na ya'as un koyan kom-ut yoor á? 33 ¿Wa he m-heet us-cetente se un ye Shir daage à? Ko net! Shir un hi un de un wu muute ye yan-ba-**ur-ba'as** be-de un wu. 34 ¿Wa bo'ose na m-kaps? Ko net! Yeso **Kiristi** marag, ko a zee, Shir 'yonste wu ut-marimar, m-moka wu ro tara ur-re de Shir. Wu ro us-kon be-de Shir rem na. 35 ¿Ya he na m-wongse un was-m **Kiristi** ne? ¿Range-o? ¿Ko swo ur-koob, ko mer, ko koob-de un rii, ko o-ra, ko m-mar? Ko rii! 36 Bo Ma-to Shir zee à, “Rem ru te m-swo ur-koob de m-mar koyanda.

A na m-nak untun ca-yo a heete be-de un pan à.”§

37 Un ka rem-se a argute hun-ne zee na, a reeg ur-ho cot remen was-mo **Kiristi** wasse na à. 38-39 Um nepste ko hiin sea woongsu na un was-mo Shir ro na m-was un **Kiristi** Yeso Wan-Koyan na á:

ko m-mar,
 ko hoog,
 ko **yan-tom-ye Shir**,
 ko **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**,
 ko m-moka,
 ko da-o roone à,
 ko yan-go un gwomo-to,
 ko m-pipir,
 ko ur-duw,
 ko yo ken rii-yo un hon,
 myet se bo'os se wongse na un was-mo Shir ne á.

Bor-ʊs jero

Shir dak hun-ne ye o-Isra

1 Un essente un de wu ma **Kiristi**, yage um rurutu no yo ken rii-yo, komo **Kiristi** Yeso wu ro me m-su'e, unze ka ma-to nip-o. Komo hur un

‡ **Bor-ʊs eer:23** 8:23 Hyen komo: 2Kor 5:2-4. § **Bor-ʊs eer:36** 8:36 Hyen komo: Bong 44:22.

de un **Kukt-o Shir** ne nepste kaane o. ² Hur un de ro m-naase, un tuk-mo ut-men ne deen, ba ur-me'et. ³ Me m-hyan remen or re ne yan-baag-o re **Isra**-ne yan-campo-ne un yan-ne'a-ne ne, man hoks m-ess Shir wu wongsu me be-ur **Kiristi**, wu huu me nu-o yo-o urege o he m-rwo ye kumut gwu. ⁴ Ye **Isra**-ne, ye Shir muute yakar-ye un wu a, wu kutute ye seps-mo un wu. Wu sworog us-nu un ye ne. Wu ya'asuru ye **karamsa-o Mosa**. Wu kutu ye bu-yo ye hette wu m-kwukt mo, o-nip a. Wu dooru ye sure us-nu.* ⁵ **Ibrahi, Ishaku, un Yakubu** ne ro mong-ne un ye ne ya-n-ga-ye, **Kiristi** un ce un wu ko-**Isra**-wu un mat-de un ko-hun. Komo, wu Shir wu. Wu ro gwomo-to un koyan a, komo wu wooste a 'ye wu ur-bongon har da-o ba m-ta, **amin!**

⁶ Yanze swor o-nu o Shir un warag hwaa a, remen myet o un hun-ne ye o-**Isra** ye ro hun-ne ye Shir a. ⁷ Komo yanze myet yan-baag-o **Ibrahi** ye ro yakar-ye Shir a. Remen kaane, Shir zee **Ibrahi**, "Be-ur **Ishaku**† o o he m-kum un ka yakar-ye um surute wo nu a."‡ ⁸ Yakar-ye a mate o-wur a, ye ro yakar-ye Shir a, amba ye a m-kum un bu-yo un swor o-nu a, ye ro yakar-ye Shir ye o-nip. ⁹ Baks no yo Shir zee a, da-o wu sure **Ibrahi** o-nu a, "Da-o wo'e, man muusune, **Saratu** komo a met wan-campo."§

¹⁰ Mo ken sha-mo ro kon komo. Yakar **Rebeka** tato-o gaan ye ro, wu ro tato na **Ishaku**. ¹¹⁻¹² Amba rii-yo a met ka pese-ne ye, Shir russute **Rebeka** unze, "Sek-wu a nome wa m-guw."* Kaane to nome rii-yo ye nomot rii-yo ur-bon ko yo un ba ur-bon. Shir un zee kaane a nept wu ro un daag un net bo wu cone a yanze remen senge-mo un net a. ¹³ Bo Ma-to Shir zee a, "Um conog **Yakubu**, um ginumte **Iso**."†

¹⁴ ¿Ya a he m-zee ne? ¿A zee o Shir ro m-koos ne? Ay! Ko hiin! ¹⁵ Remen Shir zee **Mosa**,

"Wu um cone um hyen 'won-de un wu a,
man kutu wu ur-'won,
Wu um cone um nome wu ur-ho a,
man nome wu ur-ho."‡

¹⁶ Yanze remen con-mo un net ko senge-mo un wu a, amba un 'won-de Shir cot. ¹⁷ Ma-to Shir zee ko-Gwomo-wu o-**Masar**, "Me un sagbu wo ut-gwomo remen um kutute hun-ne beeb un de be un du, komo a ko'ote jin un de ko kene un hono o-dak."§ ¹⁸ Un kaane Shir ro un hoge ur-'won de un wu wu cone a, wu ro un rwo ur-cikt un hur-de un wu cone nom ur-cikt a.

Ryaab-se Shir un 'won-de un wu ne

¹⁹ Wu ken wua hoks me m-zee, "Urege kaane o, ¿remen yan o Shir hette hyan un **ba'as**-ur na? ¿Wa he m-wen un yo Shir cone a?" ²⁰ ¿Amba wo ro wa ne mat-de un net har ma-to sunutu wo un Shir ne? Rii-yo a nome a, yo wet m-zee wu nome yo a, "¿Ya o nomte me kaane?"* ²¹ Wu ro un ma-to ut-tur a wua hoks m-nom ut-ba bo wu cone a. Wua hoks m-nom un ba-ut gaan wu nom to ken tur-to remen ho-de o-biki, komo wu nom to ken tur-to remen duus ut-gwo.

* **Bor-us jero:4** 9:4 Hyen komo: Rwuu 4:22. † **Bor-us jero:7** 9:7 Ibrahi roog un ye ken yakar-ye amba Ishaku wu wa-wu Shir surte o-nu wua 'ye Ibrahi a. ‡ **Bor-us jero:7** 9:7 Hyen komo: Taka 21:12. § **Bor-us jero:9** 9:9 Hyen komo: Taka 18:10,14. * **Bor-us jero:11-12** 9:11-12 Hyen komo: Taka 25:23. † **Bor-us jero:13** 9:13 Hyen komo: Mara 1:2-3. ‡ **Bor-us jero:15** 9:15 Hyen komo: Rwuu 33:19. § **Bor-us jero:17** 9:17 Hyen komo: Rwuu 9:16 (ut-Girik). * **Bor-us jero:20** 9:20 Hyen komo: Isha 29:16; 45:9.

22 Kaane gwomo-to Shir ro, wua cun wu rwuunte ryaab-se un wu, un beeb-de un wu ne cas. Amba wu ro ur-joose, komo wu 'mo ur-hur be-de un ye depe wu nom us-ryaab un ye ne à. Ye Shir ro ur-'er wu saburse à. 23 Kaane wu cone komo wu rwuunte seps-mo un wu be-de un ye wu hoge 'won-de un ye à, ye wu esse cin ur-takan remen ye kumut seps-mo un wu à. 24 Na ye Shir aage à, yanze be-de un **Yahuda**-ne cot á, amba myet un ye ro **Yahuda**-ne á. 25 Bo a rwore un takurda-o Hoseya à unze:

“Ye ro hun-ne re á, man zee ye ‘Hun-ne re.’

Komo baag-o um ro ginumte n-ga à,
man zee o ‘Baag-o me m-con à.’ ”†

26 Komo,

“Un ka be-de a zee ye: ‘No hun-ne re ye á,’
un ka be-de a he ye m-zee,
‘Yakar-ye Shir wu un hoog.’ ”‡

27 **Ishaya** rworog ma-ut **Isra** un caari-o o-cor, wu zee,

“**Isra**-ne ro ut-moor ne
sa o zee hyereg-mo un riib-o m-sa,
amba un be-de un ye kusse à,
hun-ne hiin cot a he m-gu.

28 Yawe a piishe hono o-dak ut-ma,
kap ba un naas o-da.”§

29 Bo **Ishaya** ko-wan-Rwor un Ma-to Shir n-ga zee à:

“A ro zeege Yawe wu jiishe ur-beeb à
yaksutu na ye ken ye n-me un baag-o na á,
A roa wishe na untun bo-o o-**Sodom**,
a roa sabarse na untun bo-o o-**Gomora**.”*

Isra-ne sher be-de Shir á

30 To, ¿re o ka un ya? Ka ye ro **Yahuda**-ne á, ye ro m-senge ye kumut ur-keer de un warag kashi hun-ne be-de Shir á, amba m-moka ye kumug, ka keer-de ye kume komo à, gon de a m-kum be-de m-sher à de de. 31 Amba **Isra**-ne ye ro conge, ye warag kashi un bu-yo o-**karamsa** à, ye kum de á.

32 ¿Ya rwore kaane? Yo ro remen un bu-yo m-sher yo ye kume á, se senge-mo un hi un de un ye. Ye püksuru un “ka ta'ar-de ro m-rwo ur-pukse à.”

33 Bo ro gense un Ma-to Shir à unze:

“Gwot um rwore'og ta'ar-de ur-pukse
n-me o-Urusharima.†
Dea kaps hun-ne deen.

Amba myet wu shere un wu à, wua nom m-'e á.”‡

Bor-us op

1 Or re ne, yo hur un de jiishe m-con à, un kon-us re ne be-de Shir yo ro, **Isra**-ne ye kum gwu. 2 Um nepste ye ya'aste hi un de un ye deen remen guw-mo Shir. Amba mo ka guw-mo un ye mo ba un bu-yo un nap-o nip-o á. 3 Remen ye nap bu-yo Shir rotte un muut un hun-ne kashi be-de un wu á, o rwore ye dorute barag-se un hi un de un ye. Ye senguru m-dore un bu-yo o-**karamsa**. 4 **Kiristi**, wu ro kom-de o-**karamsa**, remen a waragte kashi be-de Shir, se a shereg be-de un wu.

† **Bor-us jero:25** 9:25 Hyen komo: Hose 2:23. ‡ **Bor-us jero:26** 9:26 Hyen komo: Hose 1:10.

§ **Bor-us jero:28** 9:27-28 Hyen komo: Isha 10:22-23 (ut-Girik). * **Bor-us jero:29** 9:29 Hyen komo: Isha 1:9 (ut-Girik). † **Bor-us jero:33** 9:33 ut-Girik: o-Sihiyona. ‡ **Bor-us jero:33** 9:33 Hyen komo: Isha 8:14; Isha 28:16 (ut-Girik).

Gwü remen hun-ñe o myet

⁵ **Mosa** zeeg unze net a hoks m-warag kashi be-de Shir n-me un dorotte o-**karamsa**. Wu un nom kaane da-o wu gene à, “Urege o conog o nom m-hoog, se o nomog kap yo **karamsa**-o zee à.”* ⁶ Amba yo Ma-to Shir zee à yo ka, un bu-yo m-sher net he m-warag kashi. “Wo zee un hur un du á, ‘¿Wa he m-da n-Ton?’ ” (Remen wu kyerguntuté **Kiristi**) ⁷ ko ne o zee, “¿Wa he m-cow un kus-o o-dak?” (Wu 'yonsunte **Kiristi** ut-marimar). ⁸ Yo Ma-to Shir zee à, yo ka:

“Ma-to Shir ro yow yow un wo ne,

to ro un nu ru, un hur un du ne.”†

Ka ma-to ro tom-o m-sher o te m-ko'ot à. ⁹ Urege o rworog un nu-o ru unze Yeso wu ro Wan-Koyan, o shereg komo un hur un du unze Shir 'yonste wu ut-marimar, woa kum gwü. ¹⁰ Nip-o ka ma-to remen n-te ur-hur net ro m-sher wu waragté ba **ur-ba'as** be-de Shir, komo o-nu net ro m-cep unze Yeso wu ro Wan-Koyan wu kumut gwü. ¹¹ Bo Ma-to Shir zee à, “Myet wu shere un wu à, wua nom m-'e á.”‡ ¹² Shir rott m-koos á. Wu ro m-hyan ko-**Yahuda** un wu ro ko-**Yahuda** á, gaan-to. Wu ro Wan-Koyan be-de un hun-ñe myet. Shir ro m-'ya o-kwum deen un myet ye ha be-de un wu à. ¹³ Me un zee kaane remen, “Myet wu aage un jin-ur Yawe à, wua kum gwü.”§

¹⁴ ¿Amba re ye he m-aag un wu ye shere be-de un wu á? ¿Re ye he m-sher un wu ye hoge ma-to un wu á? ¿Re ye he m-hoge urege a kum wu he ye m-ko'ote á? ¹⁵ ¿Re yan-ko'ot un Ma-to Shir he m-ko'ot a tom ye á? Bo to ro gense un Ma-to Shir à unze, “Woon-mo un yan-ko'ot un **Ma-to m-Rerem** rii-yo ur-bon yo deen.”*

¹⁶ Amba yanze myet hun-ñe ye o-**Isra** gokse ka **Ma-to m-Rerem** to á. Bo **Ishaya** zee à, “Yawe, ¿wa gokse ma-ut na?”† ¹⁷ Remen kaane, sher-m ro m-haan be un na un bu-yo un hoge un Ma-to Shir, komo a m-hoge un Ma-to Shir un bu-yo un yan-ko'ot un ma-ut **Kiristi**. ¹⁸ Amba me o-cot ne, “¿Nip-o ye hoge á?” Ye hogusute. Bo to ro gense un Ma-to Shir à:

“A hogusute cor-se un ye hono o-dak,

Ma-to un ye woose komo kom-de o-dak.”‡

¹⁹ Man do m-cit, “¿Hun-ñe ye o-**Isra** ye nap o á?” **Mosa** ba'e m-shas, wu zee, Shir zeeg:

“Man ru **Isra**-ñe nom ur-shoob de un hun-ñe ye o-hwaa.

Man ru no nom us-ryaab remen hun-ñe ye un ba us-weer, ye ro **Yahuda**-ñe á.”§

²⁰ **Ishaya** rworog Ma-to Shir un jaab ne:

“Hun-ñe ye hoobu me á, ye kumug me.

Um rwuntute hi un de cas be-de un ye cite bo ye he me m-kum á.”*

²¹ Amba mosse o-**Isra**-ñe, Shir dooru m-zee,

“Ur-ho bi, um conog ye m-hongse un me ne, um barkute yan-koob-de o-dorotte

* **Bqr-ús op:5** 10:5 Hyen komo: Rewi 18:5. † **Bqr-ús op:8** 10:6-8 Hyen komo: Kara 30:12-14.

‡ **Bqr-ús op:11** 10:11 Hyen komo: Isha 28:16 (ut-Girik). § **Bqr-ús op:13** 10:13 Hyen komo: Jowe 2:32. * **Bqr-ús op:15** 10:15 Hyen komo: Isha 52:7. † **Bqr-ús op:16** 10:16 Hyen komo: Isha 53:1

(ut-Girik). ‡ **Bqr-ús op:18** 10:18 Hyen komo: Bong 19:4 (ut-Girik). § **Bqr-ús op:19** 10:19 Hyen komo: Kara 32:21. * **Bqr-ús op:20** 10:20 Hyen komo: Isha 65:1 (ut-Girik).

ʉn ya-ʉr-cikt ne.”†

Bɔr-ʉs ɔp o-gaan

Shir hyanag 'won-de ʉn hun-ne ye o-Isra

¹ ʉrege wʉ ken wʉa cit me: ¿Shir ʉn yage hun-ne ye ʉn wʉ o ka? Ay! Kaane o á, me ʉn hi ʉn de ko-**Isra**-wʉ, baag-o **Ibrahi**, me ko-wan-jit-o **Banyamin** wʉ.* ² Shir 'yar hun-ne ye ʉn wʉ á, ye wʉ daage ʉr-takan à. Baks nɔ yo Ma-to Shir zee, mosse ʉn **Ereja** ne à, bɔ wʉ heete cetente-se ʉn **Isra**-ne be-de Shir à, wʉ zee, ³ “Yawe, ye hoomsute yan-Rwor ʉn Ma-ʉt ru. Ye wurumse **hana**-o ru. Me wʉ cot kuse, komo ye rɔ me o-hoob ye hoot.”† ⁴ ¿Yan gɔ ʉn shas-o Shir shasʉ wʉ? Wʉ shaks wʉ zee, “ʉm essute hi ʉn de hun-ne dugu-ʉs ta'voor [7,000] ye yage kwʉkte ʉn ka shir-o wa-ʉr-jin **Ba'ar** á.”‡ ⁵ Kɔ m-mɔka kaane rɔ. Hun-ne kuks ye Shir daage remen yar-mɔ ʉn wʉ à. ⁶ Ka daag-mɔ Shir daage à remen yar-mɔ ʉn wʉ o, yanze remen senge-mɔ ye nɔme á. A ro zeege kaane á, yar-mɔ Shir roa warag kashi m-yar á.

⁷ ¿Yan yo ka ne? Hun-ne ye o-**Isra** ʉ kume yo ye o-hoob á. Ye a daage be-de ʉn ye à, ye kume yo ye ro o-hoob à. Amba ye kuse à, ye peneg ʉr-cikt. Kaane tɔ rɔ, hun-ne ye o-**Isra** ye hɔk ʉr-she'et tete ʉn Shir ne. Amba ye kum á, kɔ de nomte à, ye hɔk ʉn hur-ʉr gaan. Ye ken hun-ne ye hiin, Shir ya'ag ye ʉr-hɔ, ka ye Shir daage à. Amba ye kuse à, ye peneg ʉr-cikt.

⁸ Bɔ tɔ rɔ gense ʉn Ma-to Shir à: ʉnze
“Shir muute ye raag-ne ʉn koɔb-de m-nap ne.
Wʉ ya'ag ye yish amba ye m-hyan á,
ʉt-tɔ ne tɔ m-hoge, ye m-hoge á,
kaane ha co har ca.”§

⁹ Komo **Dawuda** zeeru,
“Yage biki-to ʉn ye waktute ye ceeb, ʉr-teeb ne.
Yage ye nomot ʉt-pukre,
tɔ he ye m-hante ʉn swo ʉr-koɔb à.

¹⁰ Yage yish-ye ʉn ye rimit,
ye senge komo swo ʉr-koɔb deen ba m-ta.”*

Ye rɔ Yahuda-ne á yea kum gwʉ

¹¹ Me o-cot ne har m-mɔka. Bɔ **Isra**-ne pukse à, ¿ye ʉn he he-de o-caks? Ay! Yea hoks m-ine. Remen **ba'as-to** ʉn **Isra**-ne, o hante gwʉ woot be-de ʉn ye rɔ **Yahuda**-ne á, remen a ru'ʉt **Isra**-ne hoge ʉn shoob-de ʉn ye.

¹² Ba'as-de ʉn **Isra**-ne hantute caari-o o-kwum hono o-dak. Komo koɔb-de o-dorotte de ʉn ye hantute o-kwum be-de ʉn ye rɔ **Isra**-ne á. ʉr-kom, da-o **Isra**-ne shere be-de Shir, myet-m na a she'et be-ʉr gaan remen a nomot o-zak ʉn caari-o kwum-o Shir.

¹³ Me ʉt-ma ʉn nɔ ne m-mɔka nɔ ye rɔ **Yahuda**-ne á. Kɔ yan-tom wʉ ʉn be-de ye rɔ **Yahuda**-ne á, man nom m-gwon ʉn senge-m re. ¹⁴ N-me ʉn kaane, hun-ne ye ʉn baag-o re **Isra**-ne he m-hoge ʉr-shoob, ʉn kaane man hoks gu ʉn ye ken ye. ¹⁵ Da-o a jore ye à, cow-o tiksuru a hongsuru hun-ne ʉn Shir ne. Da-o a he ye m-goks à, a nom o ka sa o zee margan-ne muunte ʉn hoog ne! ¹⁶ ʉrege a huste rwop-ʉr gaan-de ʉn hyo be-de ʉn

† **Bɔr-ʉs ɔp:21** 10:21 Hyen komo: Isha 65:2 (ʉt-Girik). * **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:1** 11:1 Hyen komo: Piri 3:5. † **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:3** 11:3 Hyen komo: 1Gwm 19:10,14. ‡ **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:4** 11:4 Hyen komo: 1Gwm 19:18. § **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:8** 11:8 Hyen komo: Kara 29:4; Isha 29:10.

* **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:10** 11:9-10 Hyen komo: Bɔng 69:22-23 (ʉt-Girik).

jir-de un hyo, a sekuru Shir, de waraguru ba m-kukop. Myet o ka ka jir-de waragte ba m-kukop. Kang-o gaan, urege a **seket**e Shir geer-yo o-'yo, yo waragte ba m-kukop. Myet un jet-se un ka 'yo-yo ne waragte ba m-kukop.

¹⁷ A kupuru se ken jet-se un 'yo-se o-**zetun** se a m-go à, a dekuru jet-yo un 'yo-yo o-**zetun** yo o-kot, a geeru se ut-ge. No ye ro **Yahuda**-ne á, sa o zee 'yo-se o-**zetun** se o-kot no ro, no a mosse ur-'wun ne, **Yahuda**-ne, ye no kume kwum-o Shir remen ye. ¹⁸ Remen kaane, taase no nom m-gwon un ka jet-se a kupre à. Urege ne no m-gwon, no baks unze, ka 'wun-de de muut ur-beeb be-ur no á, amba no ro muut ur-beeb be-de ur-'wun.

¹⁹ Amba noa hoks m-zee, "Shir un kupur ka jet-se se un **Yahuda**-ne se remen wu dapansutu te ur-'wun ne." ²⁰ Nip-o, amba remen koob-de m-sheer un **Yahuda**-ne o rwo'e Shir kupurte se un ka 'wun-de, no komo remen m-sheer o no kumte ur-keer no hette m-she'et un ka 'wun-de. Remen kaane, no nom m-gwon á, amba un sugede un kaane hoge o-gyer. ²¹ Urege Shir wu yage **Yahuda**-ne ye ro takan-de us-jet á, no ma wua yagu no á.

²² Kaane Shir a hoks m-kute was-mo un wu, un ryaab-se un wu ne. Wu kutute ye nome **ur-ba'as** à ryaab-se un wu, amba wu ya'uru wo yar-mo un wu. Amba se o gokste kom-ut yoor. Urege wo goks kom-ut yoor á, wo ma a kups wo un ka 'wun-de. ²³ Urege **Isra**-ne ye senge un koob-de m-sheer mo un ye á, a mosse ye un ka 'wun-de ne, remen Shir a hoks ye m-muut un ka 'wun-de. ²⁴ No ye **Yahuda**-ne á, ya no ro sa o zee 'yo-yo o-**zetun** yo o-kot yo a kupsune, Shir gege yo ut-ge un 'yo-yo o-**zetun** ne yo a go'e à. **Yahuda**-ne ye ro sha-mo un 'yo-yo a go ye à, Shir a su ur-koob un muut un jet-se Shir ro kupste un 'wun-de un se á.

Shir ro un hoge un 'won-de un hun-ne kap

²⁵ Or re ne, um conog no nep ka ka rii-yo ro wukusse à. Taase no warag yan-uku-cin. Cikt-de ur-hur korog be-de un **Isra**-ne har myet moor-to un ye ro **Yahuda**-ne á, yea kum m-cow be-de Shir. ²⁶ Kaane a he m-gu un **Isra**-ne myet. Bq Ma-to Shir zee à:

"Wan-gwu roon rwuun-mo o-Urusharima,†

wu doste koob-de o-dorotte be-de un baag-o **Yakubu**.‡

²⁷ O ka o ro swor nu-o re un ye ne,

da-o um he soks **ba'as-de** un ye à."§

²⁸ **Yahuda**-ne ro ur-hwu'us un Shir ne remen **Ma-to m-Rerem** to ye gine à, myet remen rerem-m no mo. Amba remen Shir dak ye, hun-ne ye wu ro m-was à. Wu un nom kaane remen ya-n-ga-ye, ye un ye. ²⁹ A nepste Shir sengute m-was un ye ne remen wu ro un rumus un yar-mo wu á, ko ne to-ut ke wu hun-ne ye wu daage à. ³⁰ N-ga no ye ro **Yahuda**-ne á, no yan-koob-de o-dorotte o Shir ye; amba m-moka, no kumug 'won-de Shir remen koob-de o-dorotte o un **Yahuda**-ne. ³¹ M-moka **Yahuda**-ne un cen ye, ye waragte yan-koob-de o-dorotte o Shir, remen ye kumut ur-'won un 'won-de Shir ro no m-kute à. ³² Shir muute hun-ne myet sa o zee ye ro ke'o à remen koob-de o-dorotte. Wu un nom kaane remen wu kutute hun-ne kap 'won-de un wu.

Ur-bongon be-de Shir

³³ Nip-o duw-de un weer-se Shir

un nap-se un wu ne rott ur-ma á,

† **Bor-us op o-gaan:26** 11:26 ut-Girik: o-Sihiyona. ‡ **Bor-us op o-gaan:26** 11:26 Hyen komo: Isha 59:20-21 (ut-Girik). § **Bor-us op o-gaan:27** 11:27 Hyen komo: Isha 27:9 (ut-Girik); Irimi 31:33-34.

piish ʊt-ma tɔ ʊn wʊ argʊtɛ m-cit.

Rii-yo wʊ rɔ m-nom à peste nap-se ʊn nɛt.*

34 Bɔ Ma-tɔ Shir zɛɛ à:

“¿Wan wʊ napɛ hur-ʊr Yawe?

¿Wa rɔ nay ʊn wʊ, wʊ cɛtɛ wʊ m-heetɛ ʊt-ma?”†

35 “Yatt-wʊ take m-'ya ʊn Shir yo ken rii-yo

ka yo wʊ wɛtɛ m-kum be-de Shir á.

Remen kaanɛ, yatt-wʊ he m-gakte ʊn Shir

wʊ topotɛ wʊ yo ken rii-yo á.”‡

36 Remen seps-mɔ ʊn wʊ, wʊ nɔmɛ kɔ yo ke rii-yo.

Komo kɔ yo ke rii-yo rɔ ʊn kom-tɔ ʊn wʊ,

komo remen wʊ.

Yagɛ seps-mɔ waragɛ be-de Shir ba m-ta, **amin.**§

Bɔr-ʊs ɔp ʊs-voor

She'et-de m-hoog ʊn senge-mɔ Shir

1 Remen kaanɛ, ɔr re nɛ, mɛ nɔ ʊs-kɔn remen ka 'wɔn-de Shir de, ya'as nɔ wʊr-ʊt nɔ ʊt-seke, tɔ rɔ tɔ ʊn hoog à, tɔ ʊn ba m-kukop, tɔ Shir cɔnɛ à. Kaanɛ rɔ cɔw-yo o-nip yo nɔ hette m-sekemse ʊn Shir à. 2 Nɔ dore ma-tɔ ʊn hun-nɛ yɛ m-mɔka yɛ ʊn barag-se ʊn yɛ nɛ á. Amba yagʊ nɔ Shir muutu nɔ yo wʊ cɔnɛ à, wʊ 'ye nɔ hur-ʊr pu-de. Ka da-de nɔ he m-nap ʊn yo Shir cɔnɛ à, rii-yo ʊr-bon, yo Shir cɔnɛ à ʊn yɔ rɔ shiishe cas cas à.

3 Remen yar-mɔ Shir nomʊ mɛ à, myet-m nɔ, mɛ nɔ ʊn nak ʊt-tɔ, nɔ woot hi ʊn nɔ ʊn be-de nɔ wɔ á. Amba muut nɔ ʊr-hi ʊn bɔ nɔ ʊn gwɔt ʊn hi ʊn nɔ à, kɔ wʊ ke gʊt hi ʊn de ʊn wʊ ʊn beeb-de ʊn sher-mɔ Shir ya'e wʊ à. 4 Dɔk-ʊt rɔ kɔn deen ʊn wʊr-o gaan, komo kɔ de ke dɔk-de ʊn senge-mɔ ʊn de nɛ ʊn hon. 5 Kɔ de atte ʊt-moor nɛ à, na dɔk-tɔ ʊn wʊr-o o-gaan tɔ n-mɛ ʊn **Kiristi**, kɔ de ke dɔk-de komo gaan-tɔ de rɔ ʊn ɔr ʊn de nɛ.* 6 Remen kaanɛ, depetɛ a nom m-senge ʊn yar-mɔ Shir ya'u na à, go-ʊs-go, hond hond ʊn gon ka yar-mɔ nɛ mɔ Shir ya'a na à. ʊrege yar-m ru rwɔr ʊn Ma-tɔ Shir tɔ, o rʊr Ma-tɔ Shir bɔ ʊn sher-m ru. 7 ʊrege yar-m ru mɔ m-gʊw mɔ, o nom m-gʊw. ʊrege mɔ ʊr-yoos mɔ, o yoos ʊr-yoos.

8 ʊrege yar-m ru mɔ ʊn do ʊn hun-nɛ jaab-o ʊt-mɛn mɔ, o warag yan-do'e ʊn hun-nɛ jaab-o ʊt-mɛn. ʊrege nɛ yar-m ru mɔ ʊn 'ya ʊn hun-nɛ ʊs-rem mɔ, remen koob-de ʊn yɛ o, o nom kaanɛ hur-ʊr gaan. ʊrege mɔ ʊt-gwomo mɔ, o nom tɔ hur-ʊr gaan. ʊrege mɔ ʊn hyan ʊr-'wɔn mɔ, o nom kaanɛ ʊn mɛn-ʊt pus-tɔ.†

Bɔ a he nap ʊn yan-dor-yɛ o-nip à

9 Was nɔ ʊn ɔr nɔ nɛ o-nip. Nɔ ginim myet rii yɔ-yo, amba bop nɔ rii-yo rɔ ʊr-bon nɛ à kom-ʊt voor. 10 Was nɔ ʊn ɔr nɔ nɛ sa o zee yan-hur-o gaan, nɔ hyen yɛ ken jiishtʊ nɔ. 11 Taase nɔ taage m-senge á, amba muut nɔ ʊr-hi be-de ʊn gʊw-mɔ Wan-Koyan. 12 Nom nɔ o-zak bɔ nɔ m-rwɔ ʊr-hur à. 'Mɔ nɔ ʊr-hur ʊn koob ʊn nɔ. Nɔ senge ʊs-kɔn koyanda. 13 Wong nɔ yo notte à ʊn hun-nɛ yɛ Shir nɛ yɛ rɔ o-hoob à. Nɔ senge barke ʊn hamat-nɛ hur-ʊr gaan.

* **Bɔr-ʊs ɔp o-gaan:33** 11:33 Hyen komo: Isha 55:8. † **Bɔr-ʊs ɔp o-gaan:34** 11:34 Hyen komo: Isha 40:13 (ʊt-Girik). ‡ **Bɔr-ʊs ɔp o-gaan:35** 11:35 Hyen komo: Ayub 41:11. § **Bɔr-ʊs ɔp o-gaan:36** 11:36 Hyen komo: 1Kor 8:6. * **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-voor:5** 12:4-5 Hyen komo: 1Kor 12:12. † **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-voor:8** 12:6-8 Hyen komo: 1Kor 12:4-11.

14 Ye rō nō ṅn ya-ṅr-koob à, huṅ nō ye nu-o ṅr-bon. Taase nō huṅ ye nu yo-o.‡ 15 Nōm nō o-zak ṅn ye rō o-zak ṅe à, 'wōn nō ṅn ye rō ṅs-'wōn ṅe à.

16 She'et nō ba ṅt-ween ṅn ṅr nō ṅe ṅe. Nō nōm m-gwōn á, amba nōm nō ṅr-nay ṅn ye a wasse ṅe á. Taase nō hyen nō zee nō nepste koyan kap.§

17 Ṫrege wṅ ken wṅ nomote nō men-ṅt jaas-to, nō muute wṅ men-ṅt jaas-to á. Senge nō nom yo hun-ṅe he m-hyan so-yo à. 18 Nōm nō yo nō he m-hoks à, nō she'et ba ṅt-ween ṅn kowan ṅe. 19 Nō top yo ṅr nō ṅe nōmṅ nō á, amba yagu nō Shir topotu nō ṅn ryaab-se ṅn wṅ. Me ṅn zee kaane remen gense to rō ṅn Takurda-o Shir ṅnze, "Me wṅ Yawe, man tope kō wṅ ke hond hond

bō ṅn rii-yo wṅ nome à."*

20 Ma-to Shir doorṅ m-zee,

"Ṫrege wan-yage-ṅt ru rō ṅn mer, 'ya wṅ rii-yo m-re.

Wṅ rō m-hoge o-**swoot**, 'ya wṅ m-hō wṅ sṅ.

Wō nome kaane waragte sa o zee

wō ṅn karakse ṅn eng-to o-ra ṅn hi-de ṅn wṅ.

Ṫn ka cōw-yo, wō ru wṅ hoge m-'e

remen wṅ yagute wō."†

21 Nō yage rem-ṅs yo-se re ṅr-hō be-ṅr nō á, amba re nō ṅr-hō ṅn rem-ṅs yo-se be-de ṅn nōm ṅn rii so-yo.

Bor-ṅs op ṅs-tet

Nome ṅt-gwomo o-dorotte

1 A gaktute kō wṅ ke wṅ nome ye rō ṅt-gwomo à o-dorotte. Yatt-wṅ he re ṅt-gwomo á, se wṅ Shir daage à. Komo myet ye rō ṅt-gwomo à, Shir ye sagbu ye. 2 Remen kaane, myet wṅ nome koob-de o-dorotte o ṅn ye rō ṅt-gwomo à, wṅ nomog koob-de o-dorotte o ka ṅn yo Shir shere ṅe à. Ye rō m-nom kaane à, yea egne hi ṅn de ṅn ye caari-o ṅn piish ṅt-ma. 3 Be-de ṅn ye rō m-nom ṅn ṅn rii so-yo ṅe à, ye m-hoge gyer-o ṅn gwomo-ṅe á, se de ka hun-ṅe ye rō ṅn m-nom ṅn rii 'yo-yo à. ¿O conog o dos gyer-o ṅn ko-Gwomo? Nōm rii-yo ṅr-bon, wṅ bomuru wō. 4 Wṅ bomuru wō remen wṅ ko-guw-wṅ Shir wṅ rem ru. Amba urege wō ko-yan-men-ṅt jaas-to wṅ, wōa hoge o-gyer, remen hwaa-o ka ko-gwomo-wṅ rō o-magay ṅe ṅt-kom á. Wṅ ko-guw-wṅ Shir wṅ, komo be-de ṅn wṅ Shir rō m-rwunte ṅn ryaab-se wṅ remen yan-men-ṅt jaas-to. 5 Remen kaane a gaktute nō nome gwomo-ṅe o-dorotte. Yanze remen nō possute ryaab-se Shir cot á, amba taase hur ṅn nō kapste nō.

6 O rwo'e notte ṅn top ṅn tar, remen ye rō ṅt-gwomo à, guw-ṅe ye Shir ye. Ye rō ṅn ya'as ṅn da-o ṅn ye myet remen senge-mō ṅt-gwomo. 7 Top nō yo a nō n-dor à. Top nō tar o depe à. Ṫrege ṅe o ṅn saw-ṅt nō o, top nō. Hogu nō gyer-o ṅn wṅ depe a hoge gyer-o ṅn wṅ à. Nō 'ye m-sek be-de ṅn wṅ depe a 'ye wṅ m-sek à.*

Senge-mō depe a nome ṅr na à

8 Taase net dorṅ nō ṅr-moog á. Se de ka yo a gaktṅ nō m-nom à, yo rō nō was ṅn ṅr nō ṅe ṅe. Me ṅn zee kaane remen wṅ rō m-was ṅn ṅr ṅn wṅ ṅe à, wṅ nomog o ká dorotte o-**karamsa**. 9 Ka **karamsa**-to zeeḡ, "Nō jar

‡ **Bor-ṅs op ṅs-ṅoor:14** 12:14 Hyen komo: Mati 5:44; Ruka 6:28. § **Bor-ṅs op ṅs-ṅoor:16** 12:16

Hyen komo: Swōō 3:7. * **Bor-ṅs op ṅs-ṅoor:19** 12:19 Hyen komo: Kara 32:35. † **Bor-ṅs op**

ṅs-ṅoor:20 12:20 Hyen komo: Swōō 25:21-22 (ṅt-Girik). * **Bor-ṅs op ṅs-tet:7** 13:6-7 Hyen komo:

Mati 22:21; Mark 12:17; Ruka 20:25.

nō hoob ne'a-wū ūn net á. Nō jar nō ho net á. Nō jar nō hiw ūr-hyow á. Nō jar nō nōm shoob-de rii-yo ūn net á."† Ūn myet **karamsa**-tō attē à, a ūn kum tō m-shoos n-mē ūn ka ma-tō zēē, "Was or ru untun hi ūn du à."‡
¹⁰ Ūrege wō m-was ūn net nē, wōa nōmē wū rii 'yō-yo á. Waragte o ka, wō m-was ūn or ru nē, o shooste yo o-**karamsa** zēē à.

Hō-de Kiristi he m-muun à

¹¹ Da-o **Kiristi** he m-haan remen wū gokstū na à, o wosontē yow yow arge ūn da-o a taknē m-sher à. Remen kaanē, muut nō ūr-hi be-de yo he m-kor ūn bō nō she'et à. O nō hette inē m-rew à. ¹² Tet-m rō ūn ma-tō m-ta, ish rō ūn ma-tō m-gas. Remen kaanē, a yagū nō senge-mō o-comb. Amba she'et nō hond hond ūn cecas-mō Shir remen kaanē nō hette kwange **ko-Gwomo-wū ūn ya-ūt-kot**. ¹³ A she'et nō she'et-de ūr-bon bō hun-nē rō m-she'et da-o m-cecar à. Taase nō he'ebē ūn karge de ya-m-swō á, kō de ya-o-ás á, kō ya-m-dum, ūr-shoob nē á. ¹⁴ Amba 'ya nō Wan-Koyan Yēsō **Kiristi** ūr-be wū woontē yow yow ūn nō nē sa o zee saw-tō nō m-cop à. Taase nō 'ye gop-de ma-hun ūr-hek.

Bor-ūs op ūs-nass

Nō piishe or nō ūt-ma á

¹ Goks nō yan-dor ye sher-mō ūn ye rotte ūr-beeb á. Nō jar ma-tō sunū nō ūrege barag-se ūn ye nomog ūn hōn ūn se ma nō nē á. ² Sha-mō ka, ūn raag-o gaan, wū ken ko-wan-dor-wū rō m-hyan, wūa hoks m-re ūn kō yo ke rii-yo m-re yo. O ken raag-o komo ko-wan-dor-wū rotte m-sher ūn hur-ūr gaan be-de ūn rem-se Shir cōnē á, rō m-hyan Shir wēnēg na m-ti m-ap. ³ Wū rō m-hoks m-re ūn kō yo ke rii-yo m-re yo à, mosse m-ap nē, taase wū muut wū a hoks m-re á hwaa. Komo wū rō m-hoks m-re ūn kō yo ke rii-yo m-re yo á, taase wū piishe wū rō m-hoks m-re à ūt-ma, remen Shir gokste wū. ⁴ ¿Wō rō wa nē o piishite wan-guw-mō ūn wū ken wū ūt-ma? Kō wū nomog kashi m-senge be-de Shir, kō wū nōm á tō ma ūn ko-ya-o-hur tō ka wū piishite wū ūt-ma. Wūa hoks m-ēs, Wan-Koyan 'ye wū ūr-hō.

⁵ Mō ken sha-mō mō ka, wū ken wū rō m-hyan ūn de ken hō-de ūr-bon nē arge de ken hō-de. Ūn hyan o ūn wū ken wū nē ūt-hō myet gaan tō. Kō wū ke wū sher ūn yo rō ūn hur-de ūn wū à. Nōm nō kaanē ba ūn piishe ye ken ūt-ma. ⁶ Ye rō m-zēē de ken hō-de jiište de ken à, ye rō m-nōm kaanē ye ye'et Wan-Koyan m-sēk. Ye rō m-re ūn koyan à, rō m-nōm kaanē ye ye'et Wan-Koyan m-sēk, remen ye ūr-bongon de Shir ūn ka rii-tō m-re tō. Ye rō m-re ūn koyan á, rō m-nōm kaanē ye ye'et Wan-Koyan m-sēk, ye rō komo ūn bongon-de Shir.* ⁷ Yanze remen hi ūn na cot a rotte m-hoog á, komo yanze remen morya-o ūn hi ūn na cot a rotte m-mar á. ⁸ Ūrege a m-hoog nē, a ūn nōm mō remen a ye'et Wan-Koyan m-sēk. Ūrege nē marmō, a mer remen a ye'et Wan-Koyan m-sēk. Remen kaanē, kō a ūn hoog nē, kō ba ūn hoog, na ye ma Wan-Koyan ye.

⁹ **Kiristi** marag, wū inē komo ūn hoog nē remen wū waragte Wan-Koyan be-de ūn ye rō margan-nē à ūn ye rō ūn hoog nē à. ¹⁰ Nō piishe net ūt-ma á. Nō komo, taase kō wan-gaan be-ūr nō, wū rō m-ti m-ap á, wū piishe or ūn wū ūt-ma wū rō ūn ti m-ap à. Remen myet-m na a es be-de Shir wū he na m-piishe ūt-ma à.† ¹¹ Ma-tō Shir zēeg:

† **Bor-ūs op ūs-tet:9** 13:9 Hyen komo: Rwū 20:13-15,17; Kara 5:17-19,21. ‡ **Bor-ūs op ūs-tet:9** 13:9 Hyen komo: Rewi 19:18. * **Bor-ūs op ūs-nass:6** 14:1-6 Hyen komo: Koro 2:16. † **Bor-ūs op ūs-nass:10** 14:10 Hyen komo: 2Kor 5:10.

“Mɛ rɔ Yawe, ʊm tontɛ,
kɔ se ke rwʊn-se a kwʊkt be ʊn de,
kɔ de ke rem-de, a rʊr ʊn nu-ɔ ʊn de
ʊnze mɛ rɔ Shir.”‡

12 Cas ma-ʊt rɔ, kɔwan be-ʊr na a rʊrɛ Shir rii-yo wʊ nɔmɛ à. A yaksurʊ Shir piish ʊt-ma.

Wɔ rwɔ ɔr ru ʊr-ba'as á

13 Remen kaanɛ, bɔ rɔ Shir wʊ cot, wʊ he ʊn piishɛ ʊn kɔwan ʊt-ma à. A yagʊ nɔ sabʊrsɛ ʊn ɔr na nɛ yan-dor. Amba hwɔ nɔ hur-ʊt nɔ ʊnze nɔa nɔm rii-yo he rwɔ ʊn ɔr nɔ nɛ nɔm **ʊr-ba'as** á. 14 Bɔ ʊm rɔ wʊ ma Yɛso Wan-Koyan à, mɛ nɔ m-rʊrɛ ʊn ka rem-se. ʊm nak ʊn hur ʊn de kɔ yo ke rii-yo m-rɛ yo, rɔ ʊr-bon nɛ. Amba ʊrɛgɛ wʊ ken wʊ zɛɛg, “Mɛ re'e ka rii-yo m-rɛ yo, man nɔm rii-yo ba ʊr-bon be-de Shir.” Ba'as-de wʊ re'e ka rii-yo. 15 ʊrɛgɛ wɔ ʊn naas ʊn hur-de ʊn wʊ ken wʊ remen rii-yo wɔ m-rɛ à, wɔ was ʊn wʊ nɛ ɔ ka á. Taase rii-yo wɔ m-rɛ à yo warag wɔ cɔw-yo ʊn sabʊrsɛ ʊn ɔr ru, wʊ **Kiristi** marɛ remen ʊn wʊ à. 16 Taase nɔ yagɛ rii-yo nɔ o-hyan yo ʊr-bon yo à, a cept ma-ʊt yo-tɔ tɔ ʊn yo. 17 **Gwɔmo-tɔ Shir** ba ma-tɔ m-rɛ m-swɔ nɛ tɔ á, ma-tɔ ʊn kashi ʊr-she'et de, ʊn gwʊgwʊ-mɔ ʊr-hur nɛ, ʊn mɛn-ʊt pus-tɔ nɛ tɔ **Kʊkt-ɔ Shir** rɔ m-'ya à. 18 Myet wʊ rɔ m-nɔmɛ ʊn **Kiristi** m-sɛngɛ ʊn ka bu-yo à, wʊ rɔ m-gwʊ'ʊrsɛ ʊn Shir ʊr-hur, komo hun-nɛ a ho'os ʊr-hur ʊn wʊ nɛ.

19 Remen kaanɛ, a nom nɔ sɛngɛ-mɔ ʊn rii-yo he m-hantɛ she'et-de ʊn ba ʊt-ween à. A nom nɔ sɛngɛ-mɔ ʊn rii-yo he m-hantɛ ɔr na nɛ jaab-ɔ ʊt-mɛn à. 20 Nɔ naas yo Shir nɔmɛ remen rii-yo m-rɛ á. A hoks m-rɛ ʊn kɔyan, amba wɔ nepɛ rii-yo o he m-rɛ à, yoa warag rii-yo ʊr-pʊksɛ **ʊr-ba'as** nɛ be-de ʊn wʊ ken yagʊ yo. 21 A jiish ʊr-bon wɔ yagɛ ti m-ap, ʊn swɔ m-ke nɛ, kɔ nɔm ʊn yo ken rii-yo yo he m-rwɔ ʊn ɔr ru **ʊr-ba'as** à.

22 Myet bɔ ʊn yo shɛr-m ru rɔ mɔsɛ ʊn ka rem-se nɛ à, ɛss ʊn hur ʊn du cot sɛ Shir. Kɔ-ya-o-zak-wʊ wʊ hur-de ʊn wʊ kapsɛ wʊ á, mɔsɛ ʊn rem-se wʊ dɛkkɛ ba'as-tɔ á. 23 Amba nɛt-wʊ hur-de ʊn wʊ rɔ ho'osɛ sak ʊn yo wʊ rɔ m-rɛ nɛ á, wʊ rɔ ʊn ɛgnɛ ʊn hi ʊn de ʊn wʊ o-sabrɛ be-de Shir. Mɛ ʊn zɛɛ kaanɛ remen rii-yo wʊ rɔ m-nɔm à wʊ ɛs be-de m-shɛr á. Komo myet rii-yo ɛsɛ be-de m-shɛr á, **ba'as-de**.

Bɔr-ʊs ɔp ʊs-taan

Gwʊ'ʊrsɛ yɛ ken yɛ ʊr-hur yanze hi ʊn du á

1 Na yɛ rɔ ʊr-bɛɛb nɛ ʊn shɛr-m na à, depɛtɛ a gu yɛ rotɛ ʊr-bɛɛb á ʊn dɛk ʊn nu-se ʊn yɛ. Taase a nɔm cɔn-tɔ ʊn hi ʊn na cot á. 2 Yagɛ kɔwan wʊ gwʊ'ʊstɛ ɔr ru ʊn wʊ ʊr-hur remen wʊ ye'et wʊ jaab-ɔ ʊt-mɛn n-mɛ m-shɛr. 3 Remen kɔ **Kiristi**, wʊ nɔm cɔn-tɔ ʊr-hi á. Bɔ Ma-tɔ Shir zɛɛ à, “Shir, rɛɛb-tɔ a pyapurʊ wɔ à, mɛ m-hyan sa o zee mɛ a pyaprɛ.”* 4 Myet yo a gɛnɛ ʊn Ma-tɔ Shir n-ga à, a ʊn gɛn remen tɔ yoosʊ na ʊr-joosɛ ʊn dɔ ʊn jaab-ɔ ʊt-mɛn nɛ remen a kumut o-saktɔ.

5 Mɛn kɔn-se Shir wʊ rɔ m-'ya ʊn 'mɔ ʊr-hur ʊn jaab-ɔ ʊt-mɛn nɛ à, remen nɔ she'ettɛ be-ʊr gaan ʊn barag-ʊs gaan nɛ, bɔ depɛ hun-nɛ she'et yɛ dɔrɛ bu-o **Kiristi** Yɛso à. 6 Nɔ nɔmɛ kaanɛ, ma-ʊt nɔ ʊn barag-ʊs nɔ nɛ a warag ragaan remen nɔ bumʊt Shir wʊ rɔ Tato-o Wan-Koyan na, Yɛso **Kiristi** à.

‡ **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-nass:11** 14:11 Hyen komo: Isha 45:23 (ʊt-Girik).
Hyen komo: Bɔng 69:9.

* **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-taan:3** 15:3

*Ma-tṁ m-Rerem tṁ ṁn Yahuda-ṅe ye
ṁn ye rṁ Yahuda-ṅe á*

⁷ Bṁ **Kiristi** gṁksṁ nṁ kom-ṁt yoor à, gṁks nṁ ṁr nṁ ṅe kom-ṁt yoor. Nṁm nṁ kaane remen nṁ hantuté Shir m-seps. ⁸ Mḗ nṁ m-rure ṁnze yo rwo'e **Kiristi** nomot m-senge be-de ṁn **Yahuda**-ṅe á, yo rṁ a kututú ye nip-o ṁn Ma-tṁ Shir. Komo, ṁn kṁr kaane, remen Shir shoosutú ye swoorṁ nu-o a nome tat-ṅe ye ṁn ye n-ga à. ⁹ Wṁ ṁn haan komo remen ye rṁ **Yahuda**-ṅe á, remen ye ye'et Shir m-seps remen 'wṁn-de ṁn wṁ. Bṁ Ma-tṁ Shir zee à: “Remen kaane, man bṁm wo

be-de ṁn ye rṁ **Yahuda**-ṅe á.

Man hu sep-tṁ ṁn bongṁn-de ṁn jin ṁn du.”†

¹⁰ Komo Ma-tṁ Shir doorṁ m-zee:

“Nṁm nṁ o-zak, nṁ ye rṁ **Yahuda**-ṅe á,
ṁn hun-ṅe ye Shir ne.”‡

¹¹ A doorṁ m-zee:

“Bṁm nṁ Yawe nṁ ye rṁ **Yahuda**-ṅe á myet,
bṁm nṁ wṁ hun-ṅe kap.”§

¹² Komo **Ishaya** zeerṁ:

“Wṁ ken wṁ a rwṁṁn ṁn hur-o **Jesse**,
wṁa haan wṁ nṁm gwṁmo-tṁ ṁn ye rṁ **Yahuda**-ṅe á.

Komo yeá huṁ saktṁ-o ṁn ye be-de ṁn wṁ.”*

¹³ Mḗ ṁs-kṁn, Shir wṁ rṁ 'ya o-saktṁ à, wṁ ye'et nṁ o-zak ṁn gwṁgwṁ-mṁ ṁr-hur ne, nṁ ye rṁ m-sher ṁn wṁ à. Da-o Shir nome kaane, saktṁ-o nṁ he m-bṁ'ose ṁn beeb-de ṁn **Kukt-o Shir**.

*Senge-m Burus be-de ṁn
ye rṁ Yahuda-ṅe á*

¹⁴ Ṁr re ne, mḗ ṁn hi ṁn de ṁm nepste ṁnze nṁ ṁn hi ṁn nṁ, nṁ shiig ṁn nṁm ṁn rem-se ṁr-bṁn, komo nṁ ṁs-nap ne deen, se bṁ'ose nṁ yoose ṁr nṁ ṅe à. ¹⁵ Amba ṁn ka takurda-o mḗ ṁn rwṁntṁ nṁ ma-ṁt re cas. Ṁn se ken rem-se, se ṁm cone nṁ m-bakse à. Mḗ ṁn nṁm kaane remen yar-mṁ Shir ya'u mḗ à. ¹⁶ Ṁm waragte wan-senge-m **Kiristi** Yeso be-de ṁn ye rṁ **Yahuda**-ṅe á. Mḗ ṁn senge-mṁ ṁn kṁn-se Shir ṁn bu-yo m-kṁ'ot ṁn **Ma-tṁ m-Rerem** tṁ Shir remen ye rṁ **Yahuda**-ṅe á, ye waragte rii-yo ṁr-seke yo Shir he m-gṁks à. Yeá warag ba m-kṁkop ṁn bu-yo ṁn **Kukt-o Shir**.

¹⁷ Remen kaane, man hṁks nṁm m-gwṁn mosse ṁn **Kiristi** Yeso ne ṁn senge-mṁ mḗ ṁn nome ṁn Shir à. ¹⁸ Man hṁks nṁm ṁn jaab ṁm nomot ṁt-ma ṁn yo ken rii-yo á, se de yo **Kiristi** nome be ṁn de à. Yo ka rii-yo komo yo rṁ bṁ a hante ye rṁ **Yahuda**-ṅe á ye nomot dorutte-o Shir, ṁn bu-yo ṁn ma-ṁt re ṁn senge-m re ne. ¹⁹ Shir ṁn nṁm ka senge-mṁ, ṁn beeb-de ṁn nṁm ṁt-hyat, o-made ne, ṁn beeb-de ṁn **Kukt-o Shir** ne. Cir-mṁ ṁn bṁ-o o-Urusharima ṁm rigurṁ ha-mṁ ṁn raag-o o-Iirikum, ṁm kṁ'ote **Ma-tṁ m-Rerem** tṁ mṁ ṁn **Kiristi**, har ṁm komṁg ka senge-mṁ kap. ²⁰ Duw-de ṁn cṁn-m re koyanda, mṁ rṁ, ṁm kṁ'ot ka **Ma-tṁ m-Rerem** tṁ Shir tṁ myet be-de hun-ṅe ye hogḗ ma-ṁt **Kiristi** á. Mḗ ṁn nṁm kaane, taase ṁm me ṁt-ma ṁn 'wṁn-de wṁ ken wṁ shere à. ²¹ Bṁ Ma-tṁ Shir zee à:

“Ye a ro nomote ma-tṁ ṁn wṁ á, yeá hyen.

Komo ye rṁ hogute ma-tṁ ṁn wṁ á, yeá nep.”†

† **Bṛ-ṁs ṁp ṁs-taan:9** 15:9 Hyen komo: 2Sam 22:50; Bṁng 18:49. ‡ **Bṛ-ṁs ṁp ṁs-taan:10** 15:10 Hyen komo: Kara 32:43. § **Bṛ-ṁs ṁp ṁs-taan:11** 15:11 Hyen komo: Bṁng 117:1. * **Bṛ-ṁs ṁp ṁs-taan:12** 15:12 Hyen komo: Isha 11:10 (ṁt-Girik). † **Bṛ-ṁs ṁp ṁs-taan:21** 15:21 Hyen komo: Isha 52:15 (ṁt-Girik).

22 Yo ka yo rwo'e o-da deen a wenet me m-haan be-ur no à.‡

*Zonge-ut Burus to wu heet ur-hamat
un bo-o o-Roma*

23 M-moka um komoste senge-mo me m-nom a remen hun-ne hogussute ka **Ma-to m-Rerem** to un so un ka jit-o um ro a. Komo us-hak deen um ro ur-gop um habute be-ur no remen um hyenet no. 24 M-moka me o-sakto, um habute ur-hamat be-ur no. Da-o me ro m-ha raag-o o-Asbaniya, man dond raag-o no ur-hamat. Me hoge rerem-mo ur-she'et be-ur no un ya o-da. Me o-sakto komo, man senge m-neke mosse un gwu no ne. 25 Amba rii-yo um habute, man hees bo-o o-Urusharima um heetute hun-ne ye Shir ye ro reen o a gwu. 26 Ye gokse Yeso **Kiristi** ye ro un raag-o o-Makidoniya un ye ro un raag-o o-Akaya ne a, hogute rerem-mo un 'ya m-yar ye guut koob-ne be-de un hun-ne ye Shir ye ro un bo-o o-Urusharima a. § 27 Ye hogute rerem-mo m-nom un kaane, ko de nomte yo ka sa o zee nu-se, un hi-to un ye. Remen ye ro **Yahuda**-ne a kumug o ma un ye kwum-o n-me un **Kukt-o Shir** be-de un **Yahuda**-ne, nomog ye sa o zee ur-moog o ka, ye nom m-senge un kwum-o un ye un ka bo-o remen ye guut **Yahuda**-ne un koob-de un ye.* 28 Da-o me komse ka senge-mo, komo um bobsusse ye ka hwor-ye a kume remen ye a, man bup cow-yo un raag-o o-Asbaniya. Da-o me ro m-neke o-Asbaniya, um hesburu, um gastu no. 29 Um nepste unze me habu be-ur no, man wobe shiishe un caari-o o-kwum ne o ma **Kiristi**. 30 Or re ne, rem Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na un was-mo Kukt-o ro na m-'ya ne a, hakkure no gu me no un kon-us no be-de Shir. 31 Kon no bo um he m-posse un kom-to un ye yage goks un Yeso a, ye ro un dak-o o-Judiya. No kon komo bo gwu-o um he m-heet o-Urusharima a, he m-warag rii-yo m-goks be-de un **yan-dor Yeso**, ye ro un ka be-de a. 32 Kaane urege Shir zeeg, man wobe be-ur no un men-ut pus-to, komo man kum ur-wuwe un no ne. 33 Me un kon-se Shir, wu ye'et na gwugwu-mo ur-hur. Shir ro un no ne! **Amin**.

Bor-us op us-cind

Ur-gas

- 1 Wu ken ne'a-wu robe, jin-de un wu Pibi. Um ho'oste ur-hur un wu ne. Wa-m-senge-wu be-de un **yan-dor Yeso** un bo-o o-Kakiriya. 2 Goks no wu un jin-ur Wan-Koyan, bo depe a goks hun-ne ye Shir a. No 'ye wu myet gwu-o wu hobe be-ur no a, remen wu un hi un de un wu, wu guug hun-ne deen myet un me ne.
- 3 Gassu me no Biskira un Akira or re ne be-de un senge-m **Kiristi** Yeso.* 4 Ye ya'aste hi un de un ye, har un ma-to m-mar rem re. Me wu cot ro ye ur-bongon a, myet un **yan-dor Yeso** ne, ye ro **Yahuda**-ne a.
- 5 Gas no **yan-dor Yeso** ye ro ur-morog un hur-o un ye a. Gas no nay re Apanitus, wu ba'e goks un **Kiristi** un raag-o un dak-o o-Asiya.
- 6 Gas no **Meri** wu nome m-senge deen rem no a.
- 7 Gas no Andaronikus un Yuniya, ye **Yahuda**-ne ye bo um ro a, ye ro ke'o un me ne a. Yan-dor Yeso ro ye m-'ya ut-gos deen, a nepstu ye be-de un **yan-Tom Yeso**, ye ba'ag me goks un **Kiristi**.

‡ **Bor-us op us-taan:22** 15:22 Hyen komo: Roma 1:13. § **Bor-us op us-taan:26** 15:25-26 Hyen komo: 1Kor 16:1-4. * **Bor-us op us-taan:27** 15:27 Hyen komo: 1Kor 9:11. * **Bor-us op us-cind:3** 16:3 Hyen komo: Seng 18:2.

- 8 Gassu me no nay re Ampiriyatus, wu me m-was n-me un Wan-Koyan à.
- 9 Gas no Urbanus or na wu ro un senge-m **Kiristi** à, un or re ne Sitakis.
- 10 Gas no Apiris, kashi un ko-guw-wu **Kiristi** hose ur-hur be-de un wu à. Gas no Aristoburus un yan-hur o un wu ne.
- 11 Gas no Hirudiyan or re ko-**Yahuda**.
No gas ye gokse Wan-Koyan un hur-o Narkisus à.
- 12 Gas no Tirayipina un Tirayipusa ne. Ka ne'a-ne ye, ye ro un senge-m Wan-Koyan à.
No gas ka ne'a-wu Porosi, or re be-de m-senge, wu me m-was un wu ne à. Wu nomog m-senge deen mo un Wan-Koyan.
- 13 Gas no Rupus, wu Wan-Koyan daage be-de un wu à. Komo no gas inu un wu, wu deku me sa o zee wa un wu à.†
- 14 Gas no Asinikiritus, un Pirigona, un Hermes, un Paturubas, un Haramasa un or un na ne ye ro be-ur gaan à.
- 15 Gas no Pikorogus, un Juriya ne ne'a, un Niriyus ne un heno un wu ne wan-ne'a, un Orimpas ne un myet o un ye gokse Yeso ne ye ro kane à.
- 16 Gas no or no ne m-was ne.
Myet yan-dor **Kiristi** ro no m-gas.

Burus nak ya-o-Roma ut-to

17 Or re ne, um conog m-nek no ut-to un ye he no hante m-koos ne à. Nom no ja un ye ro no m-rwo ut-pukse ne à, ye ro komo ut-yage un yoos-de no kume ne à. 18 Ye ro m-nom un ka rem-se à, senge-m **Kiristi** Wan-Koyan ye ro m-nom á, amba gop-de un wur-to un ye. Un bu-yo un rerem-mo nu-o un ye, un bongon-de ut-bo ne, ye ro un raks un ye ke'e ye ut-to à. Ye ro ye un ke'e ut-to à, yan-barag-se un yakar se. 19 Hun-ne myet hogute bo no o-dorotte un ka **Ma-to m-Rerem** to à. Me o-zak rem no remen kaane. Amba um conog no warag ya-ʉs-weer un rii-yo ro ur-bon ne à. No warag komo yan-koob-de **ur-ba'as** un myet yo ro rii yo-yo à.

20 Shir wan-ya un gwugwu-mo ur-hur wua kaps **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**. Wu 'ye no ur-beeb de jiishe wu à, ba m-jime. Yar-m Yeso Wan-Koyan ro un no ne!

21 **Timoti** or re be-de m-senge ro no m-gas. Kaane komo Rushiyos, un Jason ne, un Sosipata ne ro no m-gas, myet-mo un ye or re un **Yahuda**-ne ye.‡

22 Me Tertiyus, wu gene Burus ka takurda-o à, me no ur-gas ye ma Wan-Koyan.

23 Gayas ro no m-gas. Wu barkutu me un hur-o un wu, komo **yan-dor Yeso** ro ur-morog un hur-o un wu.

Erastus, wan-ess-de un hwor un ka bo-o, un or na Kwartus ne ro no m-gas.§

24 Yar-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** ro un no ne kap! **Amin**.*

Ur-bongon be-de Shir

25 Yage a ye'et Shir m-seps! Wu ro ur-beeb ne de no hette m-es eso n-te m-she à, remen ka **Ma-to m-Rerem** to me m-ko'ot à, to ma Yeso **Kiristi**. Ka **Ma-to m-Rerem** to a un wuke to cin n-ga. 26 Amba m-moka a rwuntutu

† **Bor-ʉs ɔp ʉs-cind:13** 16:13 Hyen komo: Mark 15:21. ‡ **Bor-ʉs ɔp ʉs-cind:21** 16:21 Hyen komo: Seng 16:1. § **Bor-ʉs ɔp ʉs-cind:23** 16:23 Hyen komo: Seng 19:29; 1Kor 1:14; 2Tim 4:20.

* **Bor-ʉs ɔp ʉs-cind:24** 16:24 Deen be-de un takurda-ut ut a gen ka ci-yo á.

tò cas un bu-yo un gen-mò un **yan-Rwqr un Ma-to Shir**. Bò Shir ba m-ta kò'otè à, komo a rwuntutu tò cas be-de un hun-ne kap, remen ye rò **Yahuda**-ne á ye goksté Yeso, komo ye nom o-dorotte. ²⁷ Shir wu rò wa-
us-nap-wu un hon-de un wu. A seps nõ wu ba m-ta un bu-o Yeso **Kiristi!**
Amin.

Takurda-o Burus aco o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Korinti

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-9

Ur-wong n-me un kur-o yan-dor Yeso 1:10—4:21

Ma-to o-ás un she'et-de o-den ne 5:1—7:40

Yan-dor Yeso un ye yage wu m-goks ne á 8:1—11:1

Ur-she'et be-de un yan-dor Yeso un kwukte un Shir ne 11:2—14:40

Ine-m Yeso ut-marimar un mo un yan-dor Yeso ne 15:1-58

Yar-mo yan-dor Yeso o-Judiya 16:1-4

Ma-ut Burus to un hi un de un wu m-tige ne 16:5-24

Ur-gas

¹ Me Burus mosse un Sastanis ne or na, genbe ka takurda-o. Me wu Yeso **Kiristi** daage, um waragte ko-yan-Tom-o un wu à, remen kaane Shir cone.

² Te no m-gas hun-ne yan-dor-o un Shir ye ro o-Korinti à. Shir ak no hun-ne ye un wu ye ba m-kukop. Wu un muut no ba m-kukop un bu-o Yeso **Kiristi**, mosse un hun-ne ye un ko ke so ne bo un ye ro us-eeg un jin-ur Yeso **Kiristi** Wan-Koyan à. Wan-Koyan wu un ye wu, Wan-Koyan na wu komo.*

³ Um konog Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**, wu 'ye no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Burus bomog Shir

⁴ Me m-bom un Shir ko de ke ho-de rem no, remen yar-mo wu nomo no n-me un **Kiristi** Yeso à. ⁵ No nak a ya'ag no o-kwum un ko yo ke cow-yo remen no gamag ur-hi un Yeso ne. Wu rwog'og no, no hokste rure un ye ken ye Ma-to Shir cow us-cow. Komo wu ya'aste no us-nap kap remen no nept yo Kukt-o un wu ro no m-kute à. ⁶ Yo ka kututu na unze ma-to te ruru no mosse un **Kiristi** ne à, nip-o. Komo no dek to m-'wons ne. ⁷ Remen kaane, ko mo ke yar-mo o-Kukt mo, mo no cone no nomote Shir m-guw à, no ro un mo ne. Komo no sher yish un 'er-de un muun-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. ⁸ Wua dowe kukt-o no ur-beeb har kom-de o-da, remen no waragte ba **ur-ba'as** da-de Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** he m-muun à. ⁹ Shir un daag no. No gemet ur-hi un Wa un wu ne, Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. Komo Shir ro m-shoos un yo wu rwore à.

Koob-de ur-she'et kang-o gaan n-me hun-ne yan-dor

¹⁰ M-moka or re ne, yan-dor, Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**, ya'ag me gwomo-to un nom ut-ma. Remen kaane, um conog no hogu me m-moka. Um konog no no warag kang-o gaan. Me con no wonge be-ut-be á. Um konog no, she'et no be-ur gaan un or no ne barag-us gaan un yo no he m-nom ne à gaan. ¹¹ Or re ne, um nepsu yo wongsu no à, remen hun-ne ye un hur-o Kuruwi rurutu me unze no ut-ween un hi un no yan-dor. ¹² Rii-yo me m-rwor à yo ro, ko wu ke be un no wu ro un rwor ut-ma un hon un to un or un wu ne. Wu ken wu ro m-zee, "Me wu ma Burus wu." Wu ken wu

* **Bqr-o gaan:2** 1:2 Hyen komo: Seng 18:1.

rō m-zēē, “Mē wū ma Apōrōs wū.” Wū ken wū komo wū rō m-zēē, “Mē wū ma Bitrus† wū.” Wū ken wū zee, “Mē wū ma **Kiristi** wū.”‡

¹³ Ashi, nō wongtē o ka **Kiristi** ciw-ūt-ciw. Mē Burus, mē mar n-tōn o-**kan** rem nō á. Kō de a yo'osū nō m-hō à un jin un de Burus o á. ¹⁴ Um bōmog Shir, mē yo'os wū ken wū m-hō be un nō á, sē Kiribus ne un Gayas,§ ¹⁵ Mē un nom kaane, remen yatt-wū he hoks m-zēē un jin un de a yo'osū wū m-hō, har wū waragtē wan-dor re á. ¹⁶ (Um bakstē komo um yo'oste yan-hur-o Istipanus m-hō, amba hūsse ka hun-ņe ye mē baks kō um yo'oste net m-hō komo á.)* ¹⁷ Ai, **Kiristi** tomon mē remen um yo'ostē hun-ņe m-hō á, sē de um nom senge-mō un kō'ot un Ma-tō un wū tō m-Rerem. Mē rwōr Ma-tō Shir mōsse un nap-se un ko-hun ne á remen hun-ņe dekt yo mē m-rwōr á. Mē nome kaane, a warag o ka sa o zee mar-m Yēso n-tōn o-**kan** rōtt o ka ūr-beēb á.

Yēso Kiristi beēb-de Shir de un nap-se un wū ne

¹⁸ Da-o hun-ņe hoge ka ma-tō unze Shir so'oste **ba'as**-ūt na remen Yēso marag n-tōn o-**kan** à, ye ken ye rō m-zēē tō ka ma-tō o-hwaa tō. Ka ye rō ūs-barag kaane à, ye rō m-yirigbē n-mē un den-o o-ra. Amba na ye shere un ka ma-tō à Shir guug na un beēb-de un wū. ¹⁹ Remen a genūstē a zee: “Man naas nap-se un ye rō m-hyan

ye zee ye rō ūs-nap ne à.

Komo man durumse weer-se un ye rō m-hyan

ye zee weer-se ye rōtte à.”†

²⁰ Yatt-wū he nap un Shir remen weer-se un wū á. ¿Kene yan-nap-se un **karamsa**-o **Mosa** rō? ¿Kene ye rō ne ye rō m-hyan ye zee ye nepstē ūs-rem kap à? Shir kututu na unze ye rō ūs-nap ne se ma-hun à, raag-ņe ye. ²¹ Shir rō ūs-weer ne komo zonge-tō un wū tō ka. Kō ya-ūs-weer be-de un hun-ņe ye rō m-zēē kō'ot un Ma-tō Shir na raag-mō, yea hoks nap un Shir be-de un se man ye nap-se á. Un hek-o un kaane Shir daaguru wū gu hun-ņe ya-ūt-**ba'as** urege ye shereg be-ūr Yēso **Kiristi**. ²² **Yahuda**-ņe conog ye hyen rem-se ūt-hyat tō kutu ye unze ka ma-tō be-de Shir tō rwūne à. Ye rō **Yahuda**-ņe á komo ye un hoob-o ūs-nap. ²³ Amba na a m-kō'ot un ka ma-tō unze **Kiristi** marag n-tōn o-**kan** remen wū topt **ba'as-tō** un hun-ņe. **Yahuda**-ņe 'yarag Yēso remen un hyan-o un ye **Kiristi** a mer á. Komo ye rō **Yahuda**-ņe á ye rō m-hyan sa o zee kō'ot-m ma-ūt na raag-mō atte. ²⁴ Amba ma-tō tē m-rwōr à tō rō, **Kiristi** beēb-de Shir de un nap-se un wū ne be-de un ye a aage à, kō **Yahuda**-ņe, kō ye rō **Yahuda**-ņe á. ²⁵ Ye ken hun-ņe ye rō m-zēē yo Shir nome à da-o wū yage Yēso meret n-tōn o-**kan** à raag-mō. Amba yo Shir nome à aragtē nap-se un net. Komo yo a m-hyan sa o zee kende-de be-de Shir à, aragtē kap 'wōns-mō un net.

²⁶ Or re ne, baks nō bō nō ro'e da-o Shir agu nō à, nō waragtē hun-ņe ye un wū à. Un hyan-o ma-hun, ye ro ūs-nap ne à, hiin o be-ūr nō. Komo ye ro bokkē caari-tō ūt-con à ye ro deen á. Ye tat-ņe un ye ro gwōmo-ņe à ye deen á. ²⁷ Shir un daag hun-ņe ye hōno o-dak rō m-hyan raag-ņe à. Wū un nom kaane remen wū ye'et ka ye rō m-hyan ye rō ūs-nap ne à m-'e. Shir un daag ye hun-ņe ye un hōno o-dak rō m-hyan ye rōtt m-'wōns á, remen wū ye'et ko-ya-m-'wōns m-'e. ²⁸ Ka hun-ņe ye Shir daage à, ye

† **Bōr-o gaan:12** 1:12 ūt-Girik: Kepas. ‡ **Bōr-o gaan:12** 1:12 Hyen komo: Seng 18:24. § **Bōr-o gaan:14** 1:14 Hyen komo: Seng 18:8; 19:29; Roma 16:23. * **Bōr-o gaan:16** 1:16 Hyen komo: 1Kor 16:15. † **Bōr-o gaan:19** 1:19 Hyen komo: Isha 29:14 (ūt-Girik).

waragté hun-ne ye un wu à ye un rwuun un hur-to un koob-ne. Ka hun-ne ye a musse hwaa à, ko komo ye a nape unze rii-yo á. Wu un nom kaane remen wu kututé hun-ne unze rii-yo ye hwo ur-hi be-de un yo à, yoa hoks ye m-gu be-de **ur-ba'as** á. ²⁹ Shir un nom kaane taase net jaks ur-hi unze remen con-de un wu, Shir degt wu. ³⁰ Ba rii-yo us-ses yo á, Shir o gu no bo wu mossu no un Yeso **Kiristi** ne à. Be-ur Yeso o, un yo wu nome ne à o rwo'e Shir guut na. Un bu-o Yeso Shir muute na kashi, yan-ba-m-kukop, un hun-ne ye wu ruute be-de un **ba'as-to** un ye à. ³¹ Un sugé-de un kaane, se a nom yo a gene un takurda-o Shir à. "Urege net ro m-nom m-gwon, yo depe wu nom à, wu nom m-gwon un rii-yo Yawe nomu wu à."‡

Bor-us yoor

*Tom n-me un Yeso
wu a kame n-ton o-kan à*

¹ Or re ne yan-dor, da-o um habe o-Korinti à, um pe'esute Ma-to Shir ruru na à. Me hwo caari-to ut-gom n-me un ka ma-to á, me kutu no us-nap á. ² Remen um nomog o-saktó un hur un de, um zee da-o me she'ete un no ne man yoosu no rii hor-yo á se ma-ut Yeso **Kiristi**, wu a kame n-ton o-kan à. ³ Da-o um habe be un no à, mett m-'wons á. Wur-o re ro us-zap, rem o-gyer.* ⁴ Da-o um nomo no ut-ma à, um rurutu no yo haadbu me à, ba un weer-us re á. Me kweemsu no remen no goksté ma-ut re á. Un sugé-de un kaane da-o um ruru no Ma-to Shir à, **Kukt-o Shir** un gwomo-to un o kututu no unze nip-o, ⁵ taase sher un nip-o no ya'as m-'wons be-de un nap-se un net á, se de remen un beeb-de Shir.

Nap-se Shir

⁶ Da-o te ya-m-senge-mo Shir te ro'e un ye sher-se us-geer be-de un dor Yeso à, te ye m-rure ma-to us-nap. Amba ba gon nap-se un ka zaman-yo á, ba komo gon nap-se un yan-gwomo-to un ka zaman-yo m-ta yo á. Kap ka gwomo-ne ye a taage un gwomo-to un ye. ⁷ Amba te ut-ma un nap-se Shir wukusse, se hun-ne ro nakke á, se ro nap-se Shir se wu daage remen seps-m na cin ba a ro nomog hono o-dak à. N-ga Shir kute ko wan-gaan ka napse á. ⁸ Be-de un yan-gwomo-to m-moka to yatt-wu nape zonge-to Shir á, remen ye ro nakke yo Shir zonge m-nom à ye roa kem Wa-ut-Hyat Wan-Koyan o-kan ye hoot wu á. ⁹ Amba ka to ro gense un takurda-o Shir unze:

"Rii-yo Shir he nome yan-con-to un wu à
yatt-wu taku yo m-hyan á,
yatt-wu take m-hoge á,
yatt komo wu take barag-se un yo á."†

¹⁰ Amba Shir kututu na se ka rem-se remen na yan-senge-mo un wu ye be-de un **Kukt-o Shir** un wu o ruru na. **Kukt-o Shir** a hoks na rure un ka rem-se remen **Kukt-o** ro m-byarag o nep rem-se Shir se a hoks m-nap á. ¹¹ ¿Wan wu ne he hoks m-nap un ma-to un hur-de un net un ba kukt-o un net o ro n-me un net á? Kang-o gaan yatt-wu nape barag-se ro un hur-de Shir á, se **Kukt-o Shir**. ¹² Na komo ba kukt-o un ka hono dak-o o a goksune á, se de **Kukt-o** rwuune be-de Shir à. Wu ya'ag na **Kukt-o** un wu remen a nept rii-yo Shir ya'asu na hur-ur gaan à. ¹³ Remen kaane te rotte un rure un ye ken ye. Da-o te rure hun-ne ka **Ma-to m-Rerem** to, te m-rwor un

‡ **Bor-o gaan:31** 1:31 Hyen komo: Irimi 9:24.

* **Bor-us yoor:3** 2:3 Hyen komo: Seng 18:9.

† **Bor-us yoor:9** 2:9 Hyen komo: Isha 64:4.

gom-to ɔs-nap se te yoose ɔn nap-se ɔn net á, se de ɔn gom-to Kukt-o ruru te à, se o-nip mosse ɔn Shir ne. ¹⁴ Bon net-wu rotte o-Kukt á wua tun wu hogge rem-se **Kukt-o Shir** rure hun-ne á, remen be-de ɔn wu se ka rem-se o-hwaa se. Wua hoks m-nap bo ka rem-se ro á, remen **Kukt-o Shir** o ro ɔn hante ɔn nap-se Shir. ¹⁵ Net-wu ro ɔn **Kukt-o Shir** ne à, wua hoks nap ɔn me'es ɔn ko yo ke rii-yo ne, yo **Kukt-o Shir** ro wu m-yoose à. Amba hun-ne ye rotte **Kukt-o Shir** á yea hoks m-nap ɔn me'es ɔn yo Kukt ro na m-yoose á.

¹⁶ “¿Wa nape barag-ɔs Yawe?

¿Har wu hokstu wu m-yoose?”‡

Amba na yan-dor ro m-nap ɔn yo ro n-me ɔn hur-ur **Kiristi** à.

Bɔr-ɔs tet

Yan-guw-mo Shir

¹ Or re ne, da-o um ro o-Korinti à, me nomo no ut-ma bo um nome ye Kukt-o ro m-dorutte á, se de me ɔn nomo no ut-ma untun hun-ne ye ɔn hono o-dak. Ya no ro untun yakar yan-yaar ɔn ka da-o, be-de ɔn dor **Kiristi**. ² Um reegtutu no m-yow m-yow yanze ɔn rii-yo m-re yo m-hwogon á, remen no bo'os re ɔn rii-yo m-re yo m-hwogon á. Har m-moka ma no ɔn go wo á.* ³ Remen har m-moka no ɔn hur-de ma-hun ne. Remen no ɔn shoob-de ɔn or no ne yan-dor, komo no m-dum ɔn hi ɔn no ɔn hi ɔn no. Da-o no nome gon ka rem-se, ai har m-moka no rosuru ɔn hur-de ma-hun ne o ka. Nip-o no ro m-nom untun hun-ne ye nape Shir á. ⁴ ¿Re nome um nept yo ka? Remen urege wu ken wu zeeg, “Me wu ma Burus wu,” wu ken wu komo wu zee, “Me wu ma Aporos wu.” ¿No ro m-nom o ka untun hun-ne ye nape Shir á?†

⁵ ¿Wan wu ro Aporos? ¿Wan wu Burus? Myet te guw-ne te ro be-de Shir temb. Te ɔn gu no no sheret o-nip be-ur Wan-Koyan Yeso. Ko wu ke ɔn rii-yo Wan-Koyan ya'asu wu m-nom ne à. ⁶ Me go ur-go, Aporos ya'u m-ho, amba Shir o rwo'e ka go-de m-bo'ose, te ye á.‡ ⁷ Remen kaane wu go ur-go à, ɔn wu ya'e m-ho ne à ye ɔn keer-de ɔn rii á, se Shir cot wu rwo'e ka ur-go m-bo'ose à. ⁸ Wa-ur-go ɔn wan-ya m-ho ne barag-se ɔn ye gaan-se. Ko wu ke wua kum 'yons-de ɔn senge-mo ɔn wu be-de Shir. ⁹ Remen te yan-guw-mo Shir ye, komo no yan-dor ɔn bo-o o-Korinti kat-o Shir o. Mà-to Shir no ro komo.

¹⁰ Be-de ɔn yar-mo Shir nomo me à, wu ya'ag me ɔs-nap um nomot senge-mo ɔn wu. Um huk hwuk-o ut-ma untun keeg-yo ut-ma, cin ɔn ka da-o ye ken ya-ut-ma ye ro ut-ma ɔn ka hwuk-o um huke à. Se ko wu ke ko-ya-ut-ma wu nom ceen ɔn go ɔn mà-to wu he m-ma n-te ɔn ka hwuk-o à. ¹¹ Remen yatt-wu he hoks ɔn huk ɔn hwuk hor-o arge o a hukse á, o ro Yeso **Kiristi**. ¹² Ye ken ya-ut-ma ye ro ɔn mà ut-ma ɔn saw-to ur-bon ɔn to ɔn hwor ne to ro m-tuk ɔn ka yish-ye á untun zinariya, ko azorpa, ko kashi ut-ta'ar, ye ken ye, ut-ce ne, ko ɔs-gwo, ut-kang ne ye ro to ma ɔn ye mà-to. ¹³ De ken ho-de a hyen senge-mo ɔn ko wu ke ko-ya-ut-ma wu. Remen da-o Yeso he m-muun à, wua rwunte ko yo ke rii-yo cas. Remen o-ra o-ra a he rwunte ɔn senge-mo ɔn kowan, komo ra-o he meger ɔn go ɔn ko mo ke senge-mo kowan nome à. ¹⁴ Urege mà-to a ma'e ɔn ka hwuk-o à to tuk á, to, wu mà ka ma-to à wua kum ur-'yons. ¹⁵ Urege ne ka mà-to

‡ **Bɔr-ɔs yoor:16** 2:16 Hyen komo: Isha 40:13 (ut-Girik). * **Bɔr-ɔs tet:2** 3:2 Hyen komo: Yahu 5:12-13. † **Bɔr-ɔs tet:4** 3:4 Hyen komo: 1Kor 1:12. ‡ **Bɔr-ɔs tet:6** 3:6 Hyen komo: Seng 18:4-11,24-28.

tųk, wų mà ka mà-tò à wų taagųtę ųn tò, amba wųa kumus gwų, amba sa o zee n-me o-ra wų zwoņ-de.

¹⁶ ¿Nò nap ųnze nò ųn hi ųn nò **Pyo-o Shir** o nò rò á, be-de Shir rò m-she'et?§ ¹⁷ ųrege wų ken net-wų naaste **Pyo-o Shir** o rò ba m-kųkòp à, Shir a naas ka net-wų. Remen **Pyo-o Shir** ott m-kųkòp á, komo nò ye rò ka Pyo-o. ¹⁸ Taase kò wų ke net-wų raks hi ųn de ųn wų, wų rò m-zee wų ko-ya-ųs-weer wų m-mòka, se wų muss hi ųn de ųn wų ųntųn ko-raag remen wų waragtę ko-ya-ųs-weer. ¹⁹ Remen kaane weer-se ųn hòno o-dak raag-mò ųn co-o Shir. Me ųn zee kaane, remen gense tò rò ųnze, “Wų rò ųn bop ųn ya-ųs-weer be-de ųn weer-se ųn ye.”* ²⁰ Komo gense tò rò ųnze, “Yawe nepste ųnze barag-se ųn ya-ųs-weer hwaa-se rò.”† ²¹ Remen kaane, taase wų ken wų ma'as m-gwoņ ųn rii-yo net he hoks m-nom à! Remen hon ųn rii kap yo ma nò yo: ²² Kò Burus, kò Apòros, kò Bitrus‡, kò hòno o-dak, kò m-hòog, kò m-mar, kò rem-se m-mòka se, kò ųn se roone ų-co à, ai myet se ma nò se, ²³ nò komo ye ma **Kiristi** ye, **Kiristi** komo wų Shir wų.

Bqr-ųs nass

Yan-senge-m Kiristi

¹ Hun-ņe dek, Apòros ųn me ne yan-gųw-m **Kiristi** te rò. Shir ya'astų te senge-mò ųn rwoņ ųn ma-tò ųn wų, tò o-nip tò rò wukusse à. ² Rii gaan-yo a cone be-de ųn gò ųn ka gųw-ņe ye, ye nom yo wan-co-o ye cone à, hur-ųr gaan. ³ Yatt-yo da me kò nò, kò yan-piish ųt-ma be ųn nò, zeeg ųnze ųm nomog senge-m re me ųn Shir ne, kò me nom á. Nip-o, me ųn piishe ųn hi ųn de ųt-ma mosse ųn kaane ne á. ⁴ Me nap kò me ųn de ken **ba'as-de** ne á, myet ųn kaane ne, man zee ųm taagųtę **ųr-ba'as** kò hiin á. Wan-Koyan wų he gwot ųn senge-m re à wų he m-zee ųm nomog ųr-bon ne kò ba ųr-bon. ⁵ Remen kaane, taase nò kupse wų ken wų ųt-ma ba da-o ųn woò. Ka da-o roon, da-o Wan-Koyan he muun à. Wų he rwųunte ųn rem-se rò wukusse o-comb à, komo wų rwunte saktò-o rò ųn hur-de ųn net à. Ka da-o o ka kowan he gòks ųr-bongon be-de Shir hond hond Shir nepste ka rii-yo rò n-me hur-de ųn net à.

⁶ Tò, or re ne, be-de ųn rųre ųn nò ka rem-se ųn ya-ųr-yoos se, ųm rwo'og nò ųs-barag n-me ųn Apòros ne remen ka sha-mò guut nò ųn ka bu-yo. Nò yoos be-de ųn ka yoor-m te mò ųm conog nò nep yo ka: “Taase nò pes rii-yo a gene à ųn takurda-o Shir.” Taase wų ken wų nom m-gwoņ remen wų rò wų m-yoose à, har wų yo'og wų ken wų. ⁷ ¿Wan wų zee o aragte ye ken ye? ¿Yan yo ne o rotte yo ųn hi ųn du husse rii-yo Shir ya'ų wo à? Tò, ųrege har kaa o, ¿ya hante o rotte ųn jaks ųr-hi sa o zee ba yar-mò a ya'ų wo á?

⁸ Nò m-nom sa o zee nò nepse kap. Yatt-wų he nò m-yoose á. Nò m-nom sa o zee nò kumuste yar-mò o-Kųkt. Nò ųr-she'et sa o zee gwomo-ņe nò rò ųn **Kiristi** ne amba te ye rò nò m-yoose à te ųr-she'et kaane á. A ro zeege ma nò gwomo-ņe ye, te argu nom ųt-gwomo be-ųr gaan ųn nò ne! ⁹ Remen ųn hyan-o re, Shir rwųntute na **yan-Tom Yeso** cas. Te rò kom-de ųn koyan, ųntųn ye a kupse ma-tò m-mar à. Remen te waragte rii-yo hòno o-dak kap, ųn yan-tom ye Shir ne, ųn hun-ņe ne he shere ųn yish à. ¹⁰ Hun-ņe ye ųn hòno o-dak rò m-hyan sa o zee tett ųs-weer á remen te rò m-nome

§ **Bqr-ųs tet:16** 3:16 Hyen komo: 1Kor 6:19; 2Kor 6:16. * **Bqr-ųs tet:19** 3:19 Hyen komo: Ayub 5:13. † **Bqr-ųs tet:20** 3:20 Hyen komo: Bong 94:11. ‡ **Bqr-ųs tet:22** 3:22 ųt-Girik: Kepas (jin-ųr Bitrus de).

un **Kiristi** m-guw. Amba nō, nō m-gwōn sa o zee nō ūs-weer ne n-me un **Kiristi!** Hun-ne ye un hōno o-dak rō te m-hyan tett beeb-de m-nōm un rii á. Amba nō, nō ūr-beeb ne de m-nōm un rii. Hun-ne ye un hōno o-dak rō nō un 'ya m-sek, amba te ne ye rō te m-yo'og! ¹¹ M-mōka kaane te un hoge un mer un **swoot**-o m-hō ne, te un cōp un kashi ūt-saw á, a te m-dum tett o-hur á. ¹² Se te rangute te kumut rii-yo un hi un te. Ye pyepe te, te ru'uru ye nu-o so-o, a ye'e te ūr-koob te m-'mō ūr-hur.* ¹³ Hun-ne re ra-o te, te nomo ye ūt-ma un hur-de m-gwugwu. Te waragte sa o zee buse-o un hōno o-dak, rii-yo kōwan rō m-'yar à, ka rō hō-ur bi.

¹⁴ Me un gene nō tō ka yanze remen um ru'ut nō hoge m-'e á, se de remen um kyewestú nō remen nō yakar re ye, ye me m-cōn komo à. ¹⁵ Man rees nō m-dek untun yakar re. Kō nō nom un ya-ur-yoos ne n-me un Wan-Koyan har ye wōo dugu-ūs op [10,000] à, wan-gaan wu cot he m-nōm untu o-tato. O shir n-me Yeso **Kiristi** me rō tato nō be-de un hante un **Ma-to m-Rerem**. ¹⁶ Remen kaane me ūs-kōn nōm nō bō um nōme à.† ¹⁷ Remen um guut nō m-nōm kaane o rwo'e um tōmbute **Timoti** wā re wu me m-cōn à. Ko-yan-ess ūt-ma wu un Wan-Koyan. Komo wua baksu nō bō me un dor Yeso **Kiristi** à bō me ūr-yoos n-me un kō ye ke hun-ne ye yan-dor à.

¹⁸ Amba ye ken ye hyanag sa o zee man habe be un nō um tepertu ye un rem-se ye á, har ye un wōs ūr-be ūs-sēs sa o zee ye nepse koyan. ¹⁹ Amba um rwōbe o-Korinti un beeb-de un Wan-Koyan un ka hō-tō be un nō. Da-o me habe man hyen un hi un de yo ka ya-ūs-sēs ye rō m-nōm à. Man nep komo urege ye kumug ūr-beeb be-de Shir, kō ne ma-tō o-hwaa ye rō m-nōm. ²⁰ Baks nō unze Shir rō m-piishe hun-ne ūt-ma un bō ye yage wu nōmte ūt-gwōmo un hur-de un ye á, ba n-me raks un bō ye rō tep á, amba n-me m-gwōt kō beeb-de un wu rō n-me hur-tō ye à. ²¹ Tō, ¿ya nō husse um nomo nō da-o me wōbe, um negbe o-sōrog ne kō de um kutu nō ūt-cōn un gwugwer-mō ūr-hi ne?

Bor-ūs taan

Ruut nō ya-o-ás be un nō

¹ Um hogute hun-ne rō un ma-ut nō. Ye zeeg wu ken campo-wu rō kōn be un nō. Wu rō un nōm un yo depe á, un wu ken ne'a-wu ne. Kō be-de un ye nape Shir á, ye rō m-nōm un gō un ka rem-se ka net-wu nōme á. Wu ken wu muute ne'a tato un wu untun ne'a un wu.* ² Har rii-yo m-gwōn yo ká nō kume! Ashi, ¿udepe men-tō tuk nō, nō ruut ká wu nōme gō un ká rem-se be un nō á? Depete nō ruut wu be un nō. ³ Kō de nomte à, me be-ur gaan un nō ne o-wur á, me be-ur gaan un nō ne n-me o-kukt. Um kupsussute net-wu nōme gō un ká rem-se à ūt-ma sa o zee be-ur gaan um rō un nō ne. ⁴ Be-de nō mōrge kukt-o re rō m-she'et káne, komo un beeb-ur Yeso Wan-Koyan, um cōnog nō nom kō yo ke rii-yo sa o zee me kaane be un nō. ⁵ Ya'as nō **ko-Gwōmo-wu un ya-ut-kōt** ká campo-wu. Nōm nō kaane remen **ko-Gwōmo-wu un ya-ut-kōt** naaste wur-o un wu o ma-hun, amba Wan-Koyan a guus hōog-mō un wu hō-de wu muune.

⁶ Gwōn-mō notte à rii-yo ūr-bon yo á, remen nō yagute net-wu depe á be-ur nō. Ashi, ¿nō nap unze, ya o-yist o-rek yo rō un hundunse un hōn ūr-burodi á?† ⁷ Ruut nō ká **yist**-m 'wutum-mō remen nō waragte burōdi-ur pu-de ba m-yist bō nō ro à. Nōm nō kaane remen Shir so'ostu nō, be un

* **Bor-ūs nass:12** 4:12 Hyen komo: Seng 18:3. † **Bor-ūs nass:16** 4:16 Hyen komo: 1Kor 11:1; Piri 3:17. * **Bor-ūs taan:1** 5:1 Hyen komo: Kara 22:30. † **Bor-ūs taan:6** 5:6 Hyen komo: Gara 5:9.

nɔ a peneste rwuug o-ca yo un **Biki-o m-Pas. Kiristi** rɔ rwuug-o ca-o na.†
 8 Cinda nip-o à, ma'as nɔ m-baks unze na hun-ŋe ye Shir ye. A joro nɔ bu-us na us-ut se n-ga. A ginim nɔ ut-yage. A nom nɔ dorotte-o un Ma-to Shir a yage men-ut jaas-to bɔ **Yahuda**-ne yage burɔdi-to m-**yist** à da-o un **Biki-o m-Pas**. A doru nɔ **Kiristi** hur-ur gaan un nom o-shir ne.‡

9 Um genutu nɔ n-me un takurda-o re, um zee taase nɔ mosse ur-hi un ya-o-ás ne. 10 Ba hun-ŋe ye nape Shir á um zee nɔ á, kɔ ya-o-suub, kɔ ya-ur-hyow, kɔ yan-guw-mo us-toog. Kɔ de nomte ye nap Shir á nɔ som ye á. Remen urege kaane o se nɔ ruug un kà hono o-dak o war war. 11 Yo ka yo me nɔ m-rure: taase nɔ mosse ur-hi un kap o un bon wu zee or nɔ wu ko-yan-dor à, urege wu rɔ un hur-de o-ás ne, kɔ ko-ya-o-suub, kɔ ko-yan-guw-mo us-toog, kɔ wa-ut-reeb, kɔ ko-ya-m-swo, kɔ ko-hyow. Nɔ jar nɔ re rii-yo m-re un go un ye ne á.

12 Mett gwomo-to un piishe un hun-ŋe ye rɔ un dor o un Shir á ut-ma á. Amba noa hoks piishe un yan-dor o Shir ut-ma. ¿Kɔ nɔ hoks á? 13 Shir o un hi un de un o he piish un ma-to un ye yage wu m-dore á. "Ruut nɔ ko-yan-men-ut jaas-to be-ur nɔ"* bɔ Ma-to Shir zee à.

Bor-us cind

*Taase yan-dor Yeso heet
 or un ye ne be-de ut-gwomo*

1 Urege wu ken wu rɔ ut-ma ne un or un wu ne ko-yan-dor, wu jar wu heet to be-de un ko-yan-piish ut-ma wu rɔ ko-yan-dor á. Yo depe à, ko-yan-napse Shir wu hongsu nɔ ka ma-to. Nɔ heete yan-ba un dor á. 2 ¿Nɔ nap unze yan-ba-m-kukop ye he piishe un hono o-dak ut-ma á? Urege har nɔ ye he piishe un hono o-dak ut-ma, depete nɔ yoos hongse un ma-ut rek-to ba nɔ un band ye ken ye, ye rɔ yan-dor á. 3 ¿Nɔ nap unze a he nɔ piishe un **yan-tom-ye Shir** ut-ma á? ¿Yagunte rem-se haane mosse un she'et-de un kà hono dak-o ne? 4 ¿Urege yan-dor kumug ut-ma mosse un or re un ye ne, ya hante notte ha be-de ye rɔ yan-dor á ye piishe nɔ ut-ma? 5 Me un rwor to kaane remen nɔ hogute m-'e. ¿M-moka kɔ net wan-gaan wu rɔ kon o ká be un nɔ ko-ya-us-weer wu he nɔ hoks caas ur-hoon á? 6 Gwot nɔ yo nɔ m-nom à. Wu ken wu be-ur nɔ rɔ m-heet un or re un wu be-de ut-gwomo a piishte wu ut-ma. Har ma be-de un yan-ba un dor! Rott ur-bon kaane á.

7 Da-o nɔ heete or nɔ ko-yan-dor be-de un ko-gwomo, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** reeg nɔ. Jiishte o 'mo ur-hur kɔ a wen wo susamb-m ru. 8 Amba nɔ wargu hi un nɔ m-nongon, nɔ un core un susamb-m or nɔ ne, har ma or nɔ ne yan-dor!

9 ¿Ashi, nɔ nap unze hun-ŋe ye nome rii-yo un ba ur-bon à, yea cuw un **Gwomo-to Shir** á? Taase a egussu nɔ, be-de un rure un nɔ yo ken rii-yo un hon. Me nɔ m-rure, ko-ya-o-ás, kɔ ko-yan-guw-mo us-toog, kɔ ko-yan-hoob-o un ne'a-ne, kɔ campo-ne yan-baramse un wur-o un ye, kɔ campo-ne yan-m-rewe un or un ye campo-ne ne, 10 kɔ hyow-ne, kɔ ya-o-suub, kɔ ya-m-swo, kɔ yan-naas un jin-to un hun-ŋe, kɔ ya-ut-rum, be-de un ye yatt-wu he m-cow un **Gwomo-to Shir** á. 11 Kaane ye ken rowe be un nɔ n-ga, da-o nɔ ro nakke **Kiristi** á. Amba m-moka, Shir sokste **ba'as-ut**

† **Bor-us taan:7** 5:7 Hyen komo: Rwu 12:5. § **Bor-us taan:8** 5:8 Hyen komo: Rwu 13:7; Kara 16:3. * **Bor-us taan:13** 5:13 Hyen komo: Kara 13:5; 17:7; 19:19; 21:21; 22:21,24; 24:7 (ut-Girik).

nɔ, komo a muutu nɔ yan-ba-**ur-ba'as** komo wu hongsutu nɔ un wu ne. Wan-Koyan Yeso **Kiristi**, wu nome kaane un beeb-de un **Kukt-o Shir**.

Sekemsu nɔ Shir un wur-ut nɔ

¹² Ye ken ye ro m-zee, "Shir ya'ag na nom un koyan remen na yan-dor ye un wu ye." Ee, man hoks nom un yo um cone à, amba ba koyan yo Shir ya'u na keer-de m-nom à yo ro na m-gu á. Ye ken ye ro m-zee, "A ya'ag me nom un koyan," amba me man yage yo ken rii-yo muut me wan-guw-mo un yo á.* ¹³ Wu ken a hoks m-zee, "A un nom rii-yo m-re remen ut-men, ut-men komo remen rii-yo m-re," Nip-o, amba kaane un co Shir a saburse rii-yo m-re ut-men ne. Amba rii-yo ur-bon yo a naas wur-ut na be-de un hoob-o un ne'a-ne á. Wur-ut na to un Wan-Koyan to Wan-Koyan komo wu un wur-ut na wu. ¹⁴ Shir 'yonste Wan-Koyan ut-marimar, kaane komo wu he na m'yons un beeb-de un wu. ¹⁵ ¿Ashi, nɔ nap unze myet dok-to un wur-ut nɔ to ma **Kiristi** to á? Cinda kaane o à, man dek dok-ut Wan-Koyan um muutu to dok-to un ko-kaar á. Ko hiin! ¹⁶ ¿Nɔ nap unze kap bon wu mosse wur-o un wu un ko-kaar ne à, ye waragte wur-o o-gaan un wu ne á? Remen a zeste, be-de un takurda-o Shir, "Yoor-mo un ye, ye waragte wur-o o-gaan."† ¹⁷ Amba kap wu mosse hi un du un wu un Wan-Koyan ne à, yea warag gaan n-me o-kukt.

¹⁸ Nom nɔ já un cow-yo o-ás ne! Da-o hun-ne nome **ba'as-ur** hor-de, ba wur-o un ye, ye nome **ur-ba'as** á. Ko-ya-o-ás wu rewe un ne'a-ne à ba ne'a un wu á, wu nomote wur-o un wu **ur-ba'as**. ¹⁹ ¿Ko nɔ nap unze wur-ut nɔ pyo-o un **Kukt-o Shir** o, o ro be un nɔ, komo o rwuune be-de wu á? Komo nɔ ye yan-beeb-de un hi un nɔ á, amba Shir.‡ ²⁰ Shir un o nɔ. Wu tops, remen kaane sekemsu nɔ Shir un wur-ut nɔ.

Bor-us ta'yoor

Yoos-ur Burus mosse ut-ge ne

¹ Ma-to un rii-yo nɔ gende me à, ur-bon ne, net she'et ba un ne'a.* ² Amba remen nɔ wongute o-ás ne, ko wu ke net-wu, ge ne'a un wu. Komo ko wu ke ne'a-wu un campo un wu ne. ³ Hond hond o campo rewe un ne'a un wu ne, wu nom ne'a un wu rii-yo depe wu nom à. Ne'a komo wu nome campo un wu kaane. ⁴ Remen ne'a rott beeb-de un wu zeet campo un wu, "Me wu cot he m-nom yo wur-o re cone à." Kaane komo campo rott beeb-de un wur-o un wu á se de ne'a un wu. ⁵ Nɔ ye geese ut-ge à, taase wan-gaan wen or re un wu á, se de urege kaane nɔ orme nɔ nom ut-ho m-ogg remen nɔ nomot us-kon be-de Shir. Ka da-de, nɔ doot m-go'one. Taase **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu durumsu nɔ, remen noa hoks m-garamse wur-ut nɔ á. ⁶ Ma-to me nɔ m'ya ba **karamsa**-o á. ⁷ Um ro cong a zee yan-dor ye ga ut-ge á bo um ro à ba ut-ge. Amba Shir ya'ag ye ken yan-dor ye beeb-de m-she'et ba ut-ge. Komo wu 'ye ye ken yan-dor ye mo ken yar-mo. Ko wu ke ko-yan-dor-wu ro m-yar ne mo Shir ya'u wu à, komo wu 'ye ye ken yan-dor-ye mo ken yar-mo un hon bo ye he wu nome m-senge à.

⁸ Ma-to un ye ga ut-ge á un ye campo un ne mare ne à, me m-hyan a jiish ur-bon ye she'et ba ut-ge untun bo um ro à. ⁹ Amba urege nɔ hoks garamse un hi un nɔ á, depete ko wu ke wu kum campo un wu ko ne'a un wu. Remen jiishte a ge ut-ge otte as-o re beeb un du.

* **Bor-us cind:12** 6:12 Hyen komo: 1Kor 10:23. † **Bor-us cind:16** 6:16 Hyen komo: Taka 2:24.

‡ **Bor-us cind:19** 6:19 Hyen komo: 1Kor 3:16; 2Kor 6:16. * **Bor-us ta'yoor:1** 7:1 ut-Girik: Ro ur-bon ne campo yagute ci un ne'a.

¹⁰ Nò yan-dor ye rò ùn campo-ne kò ne'a-ne ne à, **karamsa-o** ka ùm ruru nò (Komo me wu á, amba Wan-Koyan wu jip, ruru na ka **karamsa-o**): Taase ne'a caas ut-ge ùn campo ùn wu ne á. ¹¹ Komo urege ye caagute ùn campo ùn wu, taase wu ge ut-ge á, se de ye jamas ge-to ùn ye ùn campo ùn wu ne. Campo komo taase wu ho'os ne'a ùn wu á.†

¹² M-moka, ùm zeeg to ka be-de nò ye kuse à, (me wu yanze Wan-Koyan á), urege wu ken wu rò ùn ne'a ne ko-yan-ba ùn dor, urege wu eks ye she'et she'et-de ut-ge ùn wu ne taase campo ho'os wu á. ¹³ Komo urege wu ken ne'a-wu rò ùn campo ne ko-yan-ba ùn dor, amba wu eks ye she'et she'et-de ut-ge ùn wu ne, to, taase ka ne'a-wu ho'os wu á. ¹⁴ Me ùn zee kaane, remen campo wu shere be-ur Yeso á, Shir a so'os wu rem ne'a ùn wu, wu shere be-ur Yeso à. Kaane komo, ne'a wu shere be-ur Yeso á, Shir a so'os wu rem campo ùn wu, wu shere be-ur Yeso à. Ùn ya kaane á, Shir a goks yakar ùn ye á. Amba remen Shir so'oste tato ùn ye ne, m-moka Shir gokste yakar ùn ye.

¹⁵ Urege komo wu yage m-sher á conog m-wonge ùn wu shere à, yea hoks m-wonge. N-me ùn kaane, campo kò ne'a wu shere à, a gakte wu ur-she'et ùn wu yage m-sher ne á. Shir wu ùn aag na remen she'et-de ba ut-ween. ¹⁶ Wò ne'a, zo nepste kò wò gu campo ru? ¿Wu sheret be-ur Wan-Koyan bò o shere? Wò campo, zo nepste kò wò gu ne'a ru wu sheret be-ur Wan-Koyan bò o shere?

Gò ùn she'et-de Wan-Koyan conè a she'et à

¹⁷ Cin da-o Shir daage ye yan-dor à, depete ko wu ke ko-yan-dor-wu she'et gò ùn she'et-de Wan-Koyan conè wu she'et à. Ka rii gaan-yo yo me m-rure ùn yan-dor kò kene ùm ha be-de ùn ye. ¹⁸ Kap bon wu Shir aage à, wu ro kò n-ga ur-**kò** ne à, to taase wu hoob she'et-de ùn ba ur-kò á. Wu Shir aage komo ba ur-kò à, wu warag ko-**yan-dor Yeso** à, to, taase wu hoob se a koog wu á. ¹⁹ Ur-**kò**, kò ba ur-kò, ba rii-yo á. Amba nom o-dorotte ùn **karamsa-o** Shir jiishte ur-bon. ²⁰ Ko wu ke wu she'et bò Shir 'wossu wu a ekt wu ko-yan-dor à. ²¹ Urege wò ko-guw-wu o rowe da-o Shir agu wò o waragte ko-yan-dor o ùn wu à, taase o ryegen á. Urege komo wu essu wò à ho'ostu wò, to arag. ²² Kap wu rò ko-guw à, da-o Wan-Koyan aage wu à, Wan-Koyan poste wu ùn kom-to **ko-Gwomo-wu ùn ya-ut-kot**. Kaane komo wu ro sak à da-o a aage wu à, ko-guw **Kiristi** wu. ²³ A ùn o nò, komo a tops, taase nò warag guw-mò ùn hun-ne á. ²⁴ To, or re ne, yan-dor myet bò a 'wosse net da-o a agu wu à, wu she'et kaane ùn Shir ne.

Yan-ba-ut-ge ùn ye campo ùn ye ne mare ne à

²⁵ Ma-to ùn yan-ne'a-ne ye ga ut-ge á, yo ye he m-nom à, Wan-Koyan Yeso wu ruru na yo ye he m-nom á. Amba me ùn 'ya ùn to ma re ma-to, ùm nak me net-wu, wu hun-ne rò m-dek ùn ma-to ùn wu à, remen Wan-Koyan hogute 'won ùn de wu ya'ag me us-nap. ²⁶ Me m-hyan a jiish ur-bon net she'et bò wu rò à, remen a ciriste m-cow ùn da-o ùn re ur-koob. ²⁷ Urege o geeste ut-ge, taase o caas to á. Urege ne wò ùn gò ga ut-ge á, taase o ge ut-ge. ²⁸ Amba urege o geeste ut-ge, **ba'as-de** á, komo wan-ne'a ge'e ut-ge, **ba'as-de** á. Amba de ye ga ut-ge à yea su ur-koob de ùn nekette ùn hog-mò ùn ye. Komo ùm conog ùm hebe nò swò ùn ka koob-de.

† **Bqr-qs ta'yoor:11** 7:10-11 Hyen komo: Mati 5:32; 19:9; Mark 10:11-12; Ruka 16:18.

29 Qr re ne yan-dor, rii-yo me ʉt-ma à, yo ka: A kus o-da ne ʉn ka hono o-dak o á. Cin ʉn m-moka, ya-ʉt-ge ye nome Wan-Koyan m-guw sa o zee ye ga ʉt-ge á. 30 Yan-dor ye ro ʉn tuk-mo ʉt-men à, ye warag sa o zee yett tuk-mo ʉt-men á, ye ro o-zak à ye warag sa o zee yan-tuk-mo ʉt-men. Komo yan-dor yan o ʉt-saw ye warag ye rott rii á. 31 Yan-dor ye ro m-senge mo morogse saw-to ʉn hono o-dak à, taase ye she'et ʉn 'wons-mo ʉn to á, remen ka hono o-dak o a ro n-me ʉn o à, o m-ta o.

32 ʉm conog no yage regen-o ʉn bo no he m-she'et à. Wu ga ʉt-ge á wu ro ʉn ess ʉr-hi be-de ʉn Ma-to Shir ʉr-bon ne, bo wu he rwo ʉn Wan-Koyan hoge m-rerem à. 33 Amba wu ro ne ʉt-ge ne à, wu ʉn ess ʉr-hi ʉn saw-to ʉn hon ʉn ka dak-o, bo wu he rwo ʉn ne'a ʉn wu hoge m-rerem à. 34 Barag-se ʉn wu purgute o ka be-ʉt yoor. Komo ne'a wan-ba-ʉt-ge ko wan-ne'a, wu ro ʉn ess ʉr-hi be-de ʉn ma-ʉt Wan-Koyan ʉr-bon ne remen wu waragte ba m-kukop n-me o-wur o-kukt ne. Ne'a-wu ʉt-ge ne wu ro ʉn ess ʉr-hi ko de ke ho-de be-de ʉn saw-to ʉn hono o-dak, bo wu he m-nom campo ʉn wu hogute m-rerem à. 35 Me ʉn con no m-gu, remen no she'ette bo Wan-Koyan cone hun-ne ye ʉn wu she'et à, ye nom wu m-guw ʉn hur-ʉr gaan à. Me con no m-gakte be-de ʉn nom ʉn yo ken rii-yo ko yo ken yo á.

36 Amba ʉrege net nomog ʉs-barag ʉnze wu ro ʉn nom ʉn yo depe á be-de ʉn wan-ne'a-wu wu ro ʉr-ryap à, komo con-to ʉn wu ro m-bose, yage wu geet wu, **ba'as-de** á. 37 Amba ʉrege net zongsute ba wu ken wu ʉn zee wu nom kaane, ba se wu gaag ʉt-ge á. Wu ro o-cow ne wu nomot yo wu cone à. Komo ʉrege de wua hoksusse bop ʉn hi ʉn de ʉn wu, har wu dek ʉn hur-de ʉn wu, wua ge wu á, to, to ka hond hond o to ro. 38 Remen kaane, kaane ka cow-se ʉs-yoor se ro ʉr-bon ne ʉrege net zongsute wua ge wan-ne'a-wu wu ro ʉr-ryap à, wu nomog rii-yo ʉr-bon. Amba ʉrege wu dek ʉn hur-de ʉn wu wua ge ʉt-ge á, wu nomog rii-yo jiishe à. 39 Taase ne'a-wu ʉt-ge wonge ʉn campo ʉn wu ne á, ʉrege campo ʉn wu ro ʉn hoog ne. Amba ʉrege campo ʉn wu marag, wu ro o-cow ne, wu hur-de ʉn wu cone à, wu geet wu. Amba ko-yan-dor, he wu m-ga cot. 40 Amba ʉn hyan-o re, wua jiish ʉn hoge m-rerem wu she'ete kaane ba wu ʉn ga ʉt-ge. Me gwot-o kaane **Kukt-o Shir** zee me ʉm zee.

Bɔr-ʉs eer

Rii-yo m-re yo a seke pyo-o m-gir à

1 To, ma-to ʉn rii-yo m-re yo a **seke** pyo-o m-gir à, a nepste kap-m na ya-ʉs-nap-ye. Nap-ʉs na ro ʉn hante ʉs-ses, amba was-m ro m-rwo **yan-dor Yeso** m-bo'ose. 2 Kap wu ro m-hyan wu zee wu nepste rii à, to har m-moka wu nap yo depe wu nep á. 3 Amba myet bon net-wu ro ʉn con-to Shir à, Shir nepste ʉn wu ne. 4 M-moka ma-to ʉn re ʉn rii-yo m-re yo a **seke** pyo-o m-gir à, a nepste ʉnze, m-gir mo ro ʉn ho-mo rii á. Komo shir o o-nip o á, a nepste komo ʉnze Shir gaan-o cot. 5 ʉn hyan-o ʉn ye ken ye, rem-ʉs ro kon deen se ye ro m-aag "shir-ye" à ʉn "yan-koyan-ne" n-ton ko n-dak. 6 Amba na a nepse Shir gaan-o. Wu ro o-Tato, wu nome koyan komo remen ʉn wu atte ʉn hoog ne. Wan-Koyan, wan-gaan wu, komo **Yeso Kiristi**. Be-de ʉn wu o komo Shir nome koyan, be-de ʉn wu o komo a ya'ʉ na hoog.

7 Amba de ba kap yan-dor ye nape kaane á. Har m-moka ye ken ye ro hyan m-gir nip-o, remen kaane da-o ye re'e yo a **seke** m-gir à, ye ro m-hyan sa o zee guw-mo shir-ye o-nip ye ro m-nom. Barag-se ʉn ye ʉn hur-de ʉn ye kapsuru ye ʉnze ye nomog ʉr-ba'as. 8 Rii-yo a m-re à yoa hyokontu no

yow yow ʊn Shir ne á. A taage ʊn koyan remen a yagute yo m-re á. Komo a kum rii, remen a reeg yo á.

⁹ Amba nom no ceen taase de ka keer-de ko-yan-dor **Yeso** warag cow-yo rwo ʊn wu ken wu rotte ur-beeb be-de m-sheer á wu nom rii-yo wu nap ko Shir conog yo á. ¹⁰ Remen ye ken ye ye rotte ur-beeb be-de m-sheer á hyene wo, wo wu ro ur-beeb ne be-de m-sheer à, wo ʊn re ʊn rii n-me ʊn pyo-o m-gir, to ka ma toa ru ye har ye reet rii-yo m-re yo a **seke** m-gir à, komo yea sabre ʊn hur-de ʊn ye. ¹¹ Remen kaane ka nap-ʊs ru se, se a wakte shi'it-de ʊn kaps ʊn wu ken ko-yan-dor-wu, wu Yeso **Kiristi** mare remen wu à. ¹² Da-o no ye ro m-rwo men-to ʊn ye m-naase ʊn barag-se ʊn ye ne à, no nomte ʊn or no ne ut-ba'as, kaane no ʊn nome ʊn **Kiristiur-ba'as**. ¹³ Remen kaane, urege re ʊn rii-yo m-re a ru or re ko-yan-dor nom **ur-ba'as**, man do ti ur-ap komo á, taasʊ um ru or re nom **ur-ba'as**.

Bɔr-ʊs jero

*Ur-beeb ʊn senge-mo
ʊn ko-yan-Tom Yeso ne*

¹ ¿Me ʊn ya mett ur-beeb á? ¿Me ko-yan-Tom **Yeso** wu ka á? ¿Me hyan o Yeso Wan-Koyan á. Ba remen senge-m re o ka no waragte ye ma Wan-Koyan? ² Urege me ko-yan-Tom **Yeso** wu be-de ʊn ye ken hun-ne á, ko-yan-Tom **Yeso** um ro be ʊn no remen no ʊn dore Wan-Koyan ʊn bu-yo ma-ut re. Remen kaane, depete kowan wu nep cas ko-yan-Tom **Yeso** wu um ro.

³ Shas-o re o ka be-de ʊn ye ro m-con ye nep ko me ko-yan-Tom **Yeso** wu à. ⁴ ¿Tett keer-de ʊn a ye'et te m-re m-swɔ ne ʊn den-ut no á? ⁵ ¿Tett keer-de m-neke ʊn ne'a te ne yan-dor ye ro ut-ge ne à, untun bo ye ka yan-Tom-ye Yeso ye, Bitrus* ʊn hen-ne Wan-Koyan ne nome á? ⁶ ¿Ko de me ʊn Barnabas ne, te ye he senge-mo ʊn reegte ʊn hi ʊn te?

⁷ ¿Wan wu ne he guw-mo ut-karma, ka da-de ne wu waragte reegte ʊn hi ʊn de ʊn wu? Ka ye go o-kat à, ro m-re ʊn hyo-ye ye go à da-o ka hyo-ye nene. Ka ye ro gut-de ʊn ca à, ro m-swɔ m-yow mo ʊn ka ca-ye. ⁸ To ka ma-to ʊn net to á. **Karamsa**-o o Shir o zee kaane. ⁹ Remen a geneste ʊn **karamsa**-o **Mosa** a zee, "Taase o bite nu-o ʊn na-yo ut-kerem da-o yo door-mo ʊn hyo á."† ¿Na-ye ʊn ya Shir he m-was ʊn ye ne ʊn hon-de ʊn ye cot bo wu zee kaane? ¹⁰ ¿Ká ma-to na ye ka Shir rotte á? Rem na o Shir zette kaane. Remen depete ko-ya-tom ʊn ko-ya-m-dor ne ye nom dish-o ʊn gwuug-de ʊn rii-yo o-kat. Yan-ko'ot ʊn Ma-to Shir depete ye re ye su be-de ʊn senge-mo ʊn ye. ¹¹ Urege te goog Ma-to Shir ʊn hur-ur no, to, ¿yo ken caari-yo ʊn rii-yo ka te cite bo te zee no 'ye te rii-yo m-re ʊn saw-to m-cop ne bo ko-ya-o-kat ro ce-mo ʊn hyo-ye ʊn wu?‡ ¹² Urege no torog ye ruru no Ma-to Shir à, ¿te jiish ye ʊn keer-de ʊn no nomotu te kaane á?

Kap ʊn kaane ne, te gaktu no á. Amba te dungute be-de ʊn koyan otte ma-to ʊn rii-yo he wen ʊn senge-mo ʊn **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi** à. ¹³ ¿No nap ka unze ya-m-senge ʊn **Pyo-o Shir** kane ye he kum ʊn rii-yo ʊn re-mo ʊn ye be-de ʊn saw-to a m-hante á? ¿Ya-m-senge komo ʊn o-**hana** o ur-**seke**, kane o ka ye he kum ʊn gwuug-de ʊn ye be-de ʊn rii-yo a hante

* **Bɔr-ʊs jero:5** 9:5 ut-Girik: Kepas. † **Bɔr-ʊs jero:9** 9:9 Hyen komo: Kara 25:4; 1Tim 5:18.

‡ **Bɔr-ʊs jero:11** 9:11 Hyen komo: Roma 15:27.

ur-seke á?§ 14 Kaane tō rō komo, Wan-Koyan rworog wū zee yan-senge-mō un kō'ot un **Ma-to m-Rerem** ye kum rii-yo un reegte un hoog-mō un ye káne.*

15 Amba kō o-gaan me hwo ur-yish a nomotu me yo **karamsa**-o zee á. Komo me gen tō ka remen nō nomotu me kaane m-mōka á. Ay, jiishte um mer, otte um taage un ka gwon-mō. 16 Da-o me m-kō'ot à, me un hoks m-gwon á, remen Shir gaktu me m-nom ká senge-mō un kō'ot un **Ma-to m-Rerem**. Komo man warag rii-yo ur-'won me yagu mō m-nom! 17 A ro zeege un con-m re me m-nom un ka rii-yo, um zeeru se Shir topk me. Amba remen Shir daagu me wū bopsu me ka senge-mō, remen kaane mett yo m-daag á. 18 Tō, ¿ya un yo ne rō top-o re? Ka zak-o me m-kum be-de un rwor un **Ma-to m-Rerem** à ba wū ken wū un top á. Cip me con m-gakte yan-dor á, ye nak yo depe m-top un ko-yan-kō'ot un Ma-to Shir à. 19 Kō de nomte me ko-guw be-de un hun-ne á, amba um muste hi un de ko-guw be-de un hun-ne, remen um wontutú ye be-ur **Kiristi**. 20 Da-o me ro be-de un **Yahuda**-ne, um warguru untun ko-**Yahuda** remen um wontutú ye be-ur **Kiristi**. Da-o me ro be-de un ye rō m-dore un **karamsa**-o un **Yahuda**-ne à, kaane me m-nom, (kō de nomte a gakte me un dor-o ka **karamsa**-o á), amba remen um wontutú ye be-ur **Kiristi**. 21 Da-o me ro be-de un ye rō **Yahuda**-ne á, ye rotte **karamsa**-o un **Yahuda**-ne á um rwo'uru hi un de be-de un ye. Un ka cow-yo um re hi-de un ye, har um wontuté ye be-de un **Kiristi**. Amba me jore **karamsa**-o Shir á. Um dorute **karamsa**-o **Kiristi**. 22 Be-de un ye rotte m-'wons un sher-mō un ye á, um waraguru untun ko-yan-ba-m-'wons remen um wontutú ye be-ur **Kiristi**. Ee, um sengute um waragte kō yo ke rii-yo be-de un kō wū ke net-wū remen um guut ye† um wontuté ye be-ur **Kiristi**. 23 Myet me un nom kaane remen kō'ot un **Ma-to m-Rerem**, komo remen me un yan-dor ne kumut rem-se ur-bon se Shir surte o-nu wū ya'as na à.

24 ¿Ashi nō baks be-de un se'er-mō us-rek, ya-us-rek rō m-nom m-senge ye aragte or un ye ne, amba wan-gaan wū cot rō un kum m-yar? Nō ma sengu nō us-rek bō nō he re ur-hō à.

25 Kap ya-m-se'er, ye rō un yoose un hi un de un ye bō ye he garamse un hi un de un ye à. Ye rō m-nom kaane remen ye reet m-yar mō he m-tees à, amba mō ma na yar-mō mō m-ta mō á. 26 Remen kaane rek-o re o o-hwaa o á. Ba untun ko-ya-m-dum wū rō m-wosor m-yo á. 27 Amba wur-o re o me m-pu'us, um muutu o untun o un ko-ya-o-rek, remen o nomot yo depe à. Un ba kaane á, me o-gyer taase me komse rure un ye ken ye **Ma-to m-Rerem** tō Shir me ne a mussu me hwaa.

Bor-us op

Nak ut-to mosse us-toog ne

1 Or re ne, me con tō-tō ke nō rii-yo kore ya-n-ga-ye na o-kot reeno n-ga á. Shir ereg ye un kus-o o-ke'ente. Wū rō un co-o un ye. Komo wū rwuntute ye un hō-mō m-sa har un dak-o hwo'og-o rii-yo ci ye á.* 2 N-me ut-ke'ente m-sa ne a yo'osu ye kap yan-dor **Mosa**. 3 Myet-mō un ye komo ye reeru ká rii-yo m-re yo Shir ya'ase ye un bu-yo ut-hyat à.† 4 Myet-mō un ye swooru ká hō-mō Shir ya'ase ye un bu-yo ut-hyat à. Kap mō un ye swoog be-de un

§ **Bor-us jero:13** 9:13 Hyen komo: Kara 18:1. * **Bor-us jero:14** 9:14 Hyen komo: Mati 10:10; Ruka 10:7. † **Bor-us jero:22** 9:22 ut-Girik: guug ye ken hun-ne ye. * **Bor-us op:1** 10:1 Hyen komo: Rwuu 13:21-22; 14:22-29. † **Bor-us op:3** 10:3 Hyen komo: Rwuu 16:35.

ká ta'ar-o, mo Shir ya'ase ye un bu-yo ut-hyat à. Ká ta'ar-o ne sha-m **Kiristi** mo.‡ ⁵ Myet un kaane ne, Shir hoge rerem-mo un ye ken ye deen n-me un ye á, wu homuru ye o-kot.§

⁶ To, se ka rem-se un kor remen a nekt na ut-to, taase a nom rem-us yo-se bo ye nome à,* ⁷ ko komo a nome pyo-se m-gir m-guw bo ye ken ye nome à. Remen Ma-to Shir zeeg, “Ka hun-ne ye nomog biki-o m-re m-swone, komo ye inuru ye hewuru us-hew m-jiib.”† ⁸ Taase a nom no o-ás bo ye ken ye be-de un ye nome à, har hun-ne dugu ur-kwooz us-tet [23,000] maruru ho-ur gaan.‡ ⁹ Taase komo a taks **Kiristi** bo ye ken ye nome, har yege-hwo hoomte ye à.§ ¹⁰ Taase a nom us-hwumug bo ye ken ye nome, har **wan-tom-wu Shir** wan-ho un hun-ne eestu ye à.*

¹¹ Ká rem-se koru ye à sha-mo ut-ma mo komo a un gen-to remen a kewestu na, na ye kom-de un ta-mo o-dak 'wosse à. ¹² Remen kaane urege o hyanag o eks m-'wons ne, to, nom ceen taase o hye. ¹³ Yatt meger-to wetu no m-kum to kuse ba a un nomo to net á. Shir ko-ya-o-nip-wu, wua yage a megertu no arge 'wons-m no á, amba be-de un ka meger-to, wua kutu no cow-yo m-posse remen no hokste m-dungune.

Biki-o m-gir un Biki-o m-Pas mo ma Wan-Koyan ne

¹⁴ Remen kaane no nay-ne re, nom no ja un guw-mo m-gir ne. ¹⁵ Me no m-gwot, gwot-o un ya-us-nap. Dege no hi un no urege rii-yo me m-rwor à nip-o. ¹⁶ Ká ibitte-de a ru'e o-kwum be-de un re-mo un Wan-Koyan à, ashi, ¿de de ka ro m-hante atte m-warag gaan n-me un hyo-m **Kiristi** mo a wuuse ur-**seke** un mar-mo un wu rem na à? Burodi-de a m-yotor komo à, ¿de de ka ro na m-rwo a waragte gaan n-me un wur-o un **Kiristi** á?† ¹⁷ A reeg no ka burodi-de ur-gaan na ye ro ut-moor ne à. Kaane kutute na wur-o gaan a ro, remen burodi-ur gaan-de a re myet-m na.

¹⁸ Gwot no hun-ne ye o-**Isra**. Kap ka ye re yo a **seke** à, gaan-ye ro un or un ye ne be-de un re un **seke** to a **seke** Shir un **hana-o ur-seke** à.‡ ¹⁹ ¿Ya un yo ne um cone m-rwor kane? ¿Me un zee o rii-yo a **seke** m-gir à kashi un rii-yo? ¿Ko m-gir yo ken rii-yo? ²⁰ Ay, ko hiin, yo me m-zee à yo ro, ka rem-se **ya-ut-kot** ye a **seke** ba Shir á. Komo, me con no warag gaan un **ya-ut-kot** ne á.§ ²¹ Keer-ur ro kon no suut un ibitte-ur Wan-Koyan, komo un ibitte-de **ya-ut-kot** ne á. Keer-ur ro kon no reet rii-yo m-re yo ma Wan-Koyan komo un yo un **ya-ut-kot** ne á. ²² ¿Ko de sugum-yo atte Wan-Koyan Wu hogute ur-shoob bo **Isra**-ne nome? ¿A un arag wu m-'wons o?*

Nom no koyan remen seps un Shir

²³ No m-zee, “Shir ya'ag yan-dor ye un wu beeb-de m-nom koyan” amba ba ko yo ke rii-yo ro ur-bon ne á. “Shir ya'ag yan-dor ye un wu beeb-de m-nom koyan” amba ba koyan o ro m-gu hun-ne á.† ²⁴ Taase o was un hi un du ne cot á, amba o was un or ru ne yan-dor komo.

²⁵ Nom no yo ka: Ti no kap bo un rii-yo a m-baab be-de a m-baab m-ap à, ba se no cit á, taase no boog be-de ka ap-de rwuune à, bo hur un noa

‡ **Bor-us op:4** 10:4 Hyen komo: Rwuu 17:6; Qog 20:11. § **Bor-us op:5** 10:5 Hyen komo: Qog 14:29-30. * **Bor-us op:6** 10:6 Hyen komo: Qog 11:4. † **Bor-us op:7** 10:7 Hyen komo: Rwuu 32:6. ‡ **Bor-us op:8** 10:8 Hyen komo: Qog 25:1-18. § **Bor-us op:9** 10:9 Hyen komo: Qog 21:5-6.

* **Bor-us op:10** 10:10 Hyen komo: Qog 16:41-49. † **Bor-us op:16** 10:16 Hyen komo: Mati 26:26-28; Mark 14:22-24; Ruka 22:19-20. ‡ **Bor-us op:18** 10:18 Hyen komo: Rewi 7:6. § **Bor-us op:20** 10:20 Hyen komo: Kara 32:17 (ut-Girik). * **Bor-us op:22** 10:22 Hyen komo: Kara 32:21. † **Bor-us op:23** 10:23 Hyen komo: 1Kor 6:12.

kaps nɔ á. ²⁶ Remen Ma-tɔ Shir zeeɔ, “Hono o-dak ʉn rii-yo rɔ n-me ʉn ɔ ne à myet tɔ ma Wan-Koyan tɔ.” †

²⁷ ʉrege ko-yan-ba ʉn dor banag nɔ re ʉn rii-yo m-re, nɔ zee noa he, re nɔ myet bɔ a ya'ʉ nɔ à, ba se nɔ cikt á, remen taase nɔ boog ʉn ma-tɔ ʉn sɔ ka rii-yo rwuune à, bɔ hur ʉn noa kaps nɔ á. ²⁸ Amba ʉrege wu ken wu zeeɔ nɔ, “Ka rii-yo gir-mɔ a pene yo.” Tɔ, taase nɔ ti á, remen nu-se ʉn ka wu ruru nɔ à, komo taase hur ʉn nɔ kapsté nɔ. ²⁹ Barag-se ʉn hur-de ʉn wu mette se ma nɔ se á. Tɔ, wu ken wu a hoks m-zee “Remen ʉya ʉn ɔ barag-se ʉn hur-de ʉn wu ken wu hette me m-kaps ʉn rii-yo ʉm cunse ʉn men-ʉt re?” ³⁰ ʉrege ʉm bomog Shir remen rii-yo m-re, ʉremen ya ʉn ɔ ka a hette me ʉt-reeb ʉn remen rii-yo ʉm re ʉn bongon-de Shir à?

³¹ Tɔ, kap ʉn ɔ ʉn rii-yo nɔ m-nome à, kɔ yo nɔ m-re à, nom nɔ koyan remen seps-mɔ ʉn Shir. ³² Taase nɔ warag shi'it-de **ur-ba'as** be-de ʉn **Yahuda**-ne, kɔ ye rɔ **Yahuda**-ne á, kɔ hun-ne yan-dor ʉn Shir. ³³ Nom nɔ bɔ me m-nom à. Me m-senge ʉm ru'ʉt kowan hoge m-rerem n-me ʉn kap ɔ ʉn rii-yo me m-nom à, ba rii-yo ʉm cone à yo me m-nom á, se de remen hun-ne kap ye kumut gwu.

Bɔr-ʉs ɔp o-gaan

¹ Doru nɔ sha-m re bɔ me ʉn dore ʉn sha-m **Kiristi** à.*

Ur-yoos ʉn ma-tɔ ʉn hok ʉr-hi

² Me nɔ m-bom remen nɔ me m-baks be-de ʉn koyan, nɔ komo m-bop ʉn ka yoos-de deen, hond hond bɔ ʉm yoosu nɔ de à.

³ Amba ʉm conog nɔ nep rii gaan: **Kiristi** wu rɔ co-ɔ ʉn ko wu ke net-wu, campo komo wu rɔ co be-ur ne'a ʉn wu, Shir komo ɔ rɔ co **Kiristi**. ⁴ Myet bon campo-wu kone ʉs-kon kɔ rwor ʉn Ma-tɔ Shir hin de ʉn wu rɔ ur-toob ne à, wu yo'ogte ɔ ka hi-de ʉn wu. ⁵ Amba bon ne'a-wu kone ʉs-kon kɔ rwor ʉn Ma-tɔ Shir ba ʉn yere ʉn rii-de ʉr-hi, wu yo'ogte ɔ ka hi-de ʉn wu, ka rɔ kang-o gaan ʉn ne'a-wu a ore shi-se ʉn wu ne à. ⁶ ʉrege ne'a yagute yere ʉn rii-de ʉr-hi, tɔ, wu or hi-de ʉn wu ʉr-kuug. Amba rii-yo m-e yo ne'a or hi-de ʉn wu, remen kaane se wu yere rii-de ʉr-hi. ⁷ Da-ɔ campo rɔ ʉt-ma ʉn Shir ne à, wu hede hok ʉn hi-de ʉn wu á, remen wu wu a hwoone sha-mɔ Shir ʉn ká seps-mɔ ne. Amba ne'a seps-mɔ ʉn campo mɔ. † ⁸ Remen campo wu a takne m-nom, ba be-de ʉn ne'a-wu rwuune á. Amba ne'a-wu ʉr-takan, n-me ʉn campo-wu rwuune. ⁹ Komo a nom campo remen ne'a á, se de ne'a-wu a nome remen campo. ‡ ¹⁰ Remen kaane se ne'a yerete rii-de ʉr-hi a hyenet gos-tɔ wu ya'e campo à, remen **yan-tom-ye Shir** rɔ wu m-gwot.

¹¹ Myet ʉn kaane ne, n-me ʉn Wan-Koyan, ne'a ba pegesse wu rɔ be-de ʉn campo á. Kaane komo, campo ba pegesse wu rɔ be-de ʉn ne'a á. ¹² Kɔ de nomte ne'a-wu ʉr-takan wu ʉn rwuun be-de ʉn campo-wu ʉr-takan à, amba m-moka, kap campo-ne, ne'a-ne mate ye, amba koyan be-de Shir yo rwuune. ¹³ Gwot nɔ nɔ hyen ʉn hi ʉn nɔ, ʉnomog ʉr-bon ne'a kon Shir hi-de ʉn wu rɔ ʉr-hek? ¹⁴ Rii-yo m-e yo campo-wu yage hi-de ʉn wu ba o-or, ʉrege hi-ʉs se ʉn wu rɔ m-seeb ne. ¹⁵ ʉrege ne ne'a rɔ ʉn hi-se m-seeb ne kashi ʉn rii-yo be-de ʉn wu o-zak ne, remen a ʉn nomo wu ʉs-shi remen hok ʉr-hi. ¹⁶ ʉrege ne wu ken wu conog hante o-nakante ʉn tɔ ka

‡ **Bɔr-ʉs ɔp:26** 10:26 Hyen komo: Bong 24:1. * **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:1** 11:1 Hyen komo: 1Kor 4:16; Piri 3:17. † **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:7** 11:7 Hyen komo: Taka 1:26-27. ‡ **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:9** 11:8-9 Hyen komo: Taka 2:18-23.

ma-tɔ, yo ʉm he hoks m-zee à yo rɔ, yatt yo ken cɔw-yo yo arge kaane be-de yan-dor kap á.

*Re ʉn Rii-yo m-re yo ʉn
Biki-o m-Pas yo ʉn Wan-Koyan*

¹⁷ N-me ʉn ka ma-tɔ ʉm cone m-rwor m-moka à. Me bom nɔ á remen morog ʉn nɔ de ʉr-hi de á. Da-o nɔ morge, rem-ʉs so-se rɔ m-rwuun á se de rem-ʉs yo-se. ¹⁸ ʉr-takan cas, ʉm hogute n-hon n-hon nɔ ro be-de ʉn morog-ʉr nɔ yan-dor, ʉm hogute a zee purug-ʉr rɔ kon be ʉn nɔ, har ʉm ro dekste tɔ ken ma-tɔ ʉm hoge à. ¹⁹ Nɔ m-wong ʉn hi ʉn nɔ kur-ʉt ʉt-kur remen nɔ kutute hun-ne ʉnze kur ʉn nɔ jiishte kɔ de ke kur-de. ʉ depe kaane á. ²⁰ Ba remen nɔ reet Rii-yo m-re yo m-Pas yo ʉn Wan-Koyan nɔ morgute á. ²¹ ʉm nepste ʉn tɔ ka ne remen be-de ʉn re ʉn Rii-yo m-re yo m-Pas yo ʉn Wan-Koyan, kɔ wʉ ke wʉ rɔ m-hɔr remen wʉ reet rii-yo m-re yo ʉn wʉ ba wʉ ʉn 'ya ye ken ye. Remen ʉn kaane ye ken ye rɔ m-ji m-mer, ye ken ye ne se ye swog swo-m ho ye. ²² ¿Nott den-tɔ nɔ hette m-she'et nɔ re nɔ su n-me tɔ á? ¿Kɔ komo nɔ ʉn hyan ɔ hun-ne yan-dor ye Shir ba rii á, ɔ notte ʉn rangse ʉn koob-ne? Tɔ, ¿re ʉm he nɔ m-zee ne ʉn tɔ ka? ¿ʉm bum nɔ ʉn tɔ ka? Ay, man bum nɔ á.

*Rii-yo hante atte m-re Rii-yo m-re
yo ʉn Biki-o m-Pas yo ʉn Wan-Koyan à*

²³ Ka rii-yo ʉm ya'asu nɔ komo à, be-ʉr Wan-Koyan ʉm goksune yo. Yeso Wan-Koyan ká tet-mɔ a bopsutu wʉ ʉn kom-tɔ ʉn yan-yage-tɔ ʉn wʉ à, wʉ dekuru ʉr-burodi. ²⁴ Bɔ wʉ komte ʉr-bongon ha-mɔ Shir à, wʉ argu m-bosor, wʉ zee, “O ka wur-o re ɔ, ɔ a ya'ase rem nɔ à. Sengu nɔ m-nom kaane remen nɔ ma'astu me m-baks.” ²⁵ Kaane komo bɔ ye reese à, wʉ mossuru ʉr-ibitte wʉ zee, “Ka ibitte-de swor o-nu pu-o, ɔ ʉn hyó-m re. Nom nɔ kaane kɔ ɔ ke da-o nɔ ine m-swɔ, remen nɔ ma'astu me m-baks.” § ²⁶ Remen koyanda nɔ ine re ʉn ka burodi-de, m-swɔ ne ʉn ka ibitte-de nɔ ɔ ká ʉn ko'ot ʉn mar-m Wan-Koyan har wʉ muunte.

*Re ʉn Rii-yo m-re
yo ʉn Biki-o m-Pas
yo ʉn Wan-Koyan ba m-depe*

²⁷ Remen kaane bon wʉ re ʉn ká burodi-de à, kɔ wʉ swɔ ʉn ká ibitte-ʉr Wan-Koyan de ba m-depe à, ka net-wʉ wʉ nomog **ur-ba'as** be-de ʉn wur-o Wan-Koyan ʉn hyó-mɔ ʉn wʉ ne. ²⁸ Se de kɔ wʉ ke wʉ cekerse hi ʉn du ʉn wʉ, ká da-de wʉ reet ká burodi-de wʉ su ʉn ka ibitte-de. ²⁹ Kap bon wʉ re ká burodi-de, wʉ su ʉn ká ibitte-de ba m-sekemse ʉn wur-o **Kiristi** à, wʉ suute hi ʉn du ʉn wʉ piish ʉt-ma. ³⁰ O hante ye ken ye rotte be ʉn nɔ ba m-'wons, ʉs-gom ne, ye ken ye har ye mereste. ³¹ Amba urege a cekersute hi ʉn na, Shir hede na piishe ʉt-ma á. ³² Wan-Koyan ya'ag na ʉr-koob remen wʉ ja'aste na. Wʉ ʉn nom kaane remen wʉ piishi na ʉt-ma ragaan ʉn hono o-dak ne á.

³³ Remen kaane ɔr re ne, yan-dor, da-o nɔ morge nɔ reet Rii-yo m-re yo m-Pas yo ʉn Wan-Koyan nɔ waase ɔr nɔ ne. ³⁴ Urege ne wʉ ken wʉ rɔ ʉn hoge ʉn mer wʉ reesune rii-yo m-re cin o-hur, taase wʉ nekne hi ʉn de ʉn wʉ piish-de ʉt-ma da-o nɔ morge.

Ma-tɔ kuse komo à me habe man buse nɔ tɔ m-rure.

§ **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:25** 11:25 Hyen komo: Rwu 24:8; Irm 31:31-34; Rwu 24:6-8.

Bɔr-us op us-voor

M-yar deen mo Kukt-o Shir ya'ase na à

¹ To, m-moka komo or re ne un ma-to un yar-mo **Kukt-o Shir** ro m-'ya à, me con no ma'as un koob-de us-nap ne á. ² No nepste da-o no ro yan-ba un dor á, a egussutu no, no cuwut guw-mo un gir-mo rotte hoog á komo mo ro tep á. ³ Remen kaane um conog no nep bo no he m-daag yo ro nip-o Shir à. Yatt-wu **Kukt-o Shir** ro m-dorutte wu he pyap un Yeso á. Komo yatt-wu he m-zee, "Yeso Wan-Koyan wu á," se wu **Kukt-o Shir** ro m-dorutte à.

⁴ To, yar-mo un **Kukt-o Shir** ro kon go-us-go, amba **Kukt-o Shir** o-gaan, o ro mo m-'ya un hun-ne. ⁵ Cow-us ro kon n-hon n-hon se un nom m-senge, amba Wan-Koyan gaan, wu a m-nome m-guw. ⁶ Shir ro un nom un senge-mo un wu be-ur na us-cow n-hon n-hon un hoog-m na. Amba Wan-Koyan wan-gaan, wu ro myet-m na un ya-ur-beeb un nom mo un ka senge-mo kap.

⁷ Shir ro un 'ya un ko wu ke ko-yan-dor-wu Kukt-o un wu, remen kowan wu guut **yan-dor Yeso**. ⁸ Ye ken ye **Kukt-o Shir** ya'ag ye yar-mo un weer-se Shir, be-de un ye ken ye komo a ya'ag ye nap un yo Kukt-o kutu ye à, un ka Kukt-o gaan-o. ⁹ Wu ken wu komo a ya'ag wu yar-mo m-sheer o-nip ne be-de un ka Kukt-o. Wu ken wu komo a ya'ag wu yar-mo un taas us-gom un ka Kukt-o. ¹⁰ Wu ken wu komo a ya'ag wu yar-mo un nom un rem-se ut-hyat, wu ken wu komo ko'ot un ma-to rwuune be-de Shir à. Shir ro m-'ya un wu ken wu nap-se un nap un urege kukt-o Shir o, wu ken wu nap-se tep un rem-ut hor-to go-us-go, wu ken wu komo muut m-rwor un yo a rwore un rem-ur hor-de à. ¹¹ Kap Kukt-o gaan-o ro m-wong un ka yar-mo. Ka Kukt-o ro m-daag un yar-mo o he 'ya un ko wu ke net-wu.*

Myet-m na dok-to un wur-o gaan-o

¹² Wur-o un net ro ut-dok ne, amba ka dok-to nome ka wur-o o-gaan o. To, kaane **Kiristi** ro.† ¹³ Remen kap-m na un Kukt-o gaan a yo'ostu na m-ho ha-mo un wur-o gaan, ko **Yahuda**-ne ko ye ro **Yahuda**-ne á, ko guw-ne ko yakar kap-m na a rwo'og na m-wong un ka Kukt-o gaan-o.

¹⁴ O-wur ba dok-ur gaan-de á, o ro ut-dok ne deen. ¹⁵ Urege na-o zeege, "Me kom-o á, remen kaane me dok-de o-wur de á." To ka a wen o m-warag dok-de o-wur á. ¹⁶ Kaane komo urege to-o zeege, "Me yish-de á, remen kaane me dok-de o-wur de á," to ka wen o m-warag dok-de o-wur á. ¹⁷ A ro zeege hon o-wur kap yish-de, un yan a roa hoge? A ro zeege hon o-wur caari-o o-to o, un yan a roa hoge wus? ¹⁸ Amba Shir nomog wur-ut na dok-ut-dok, komo wu ru ko de ke dok-de be-de wu cone à. ¹⁹ A ro zeege hon o-wur dok-ur gaan-de, o roa warag o-wur á. ²⁰ Ee, dok-ut ro kon deen, amba wur-o gaan-o.

²¹ Cow-o ro kon yish-de zeet o-kom, "Ho-m re ro kon un wo ne á," ko komo hi-de zeet us-na, "Ho-m re ro kon un wo ne á." ²² Husse to ka ma, ka dok-de a m-hyan a zee dett m-'wons á, to de jiishe ur-bon. ²³ Dok-to o-wur komo to a m-hyan a zee to wo or un to ne ur-bon á to a jiishe m-seps. Kaane komo dok-to rotte bon-de m-gwot un wur-ut na á, a to m-hok. ²⁴ To ken dok-to ba se a nomote to kaane á. Amba Shir nomog o-wur be-ur gaan bo a he m-gwot a seps to ken dok-to rotte m-'wons á. ²⁵ Shir un nom kaane remen taase koob-de un gam-o ur-hi she'et n-me o-wur, se de dok-to o-wur was un or un to ne ragaan. ²⁶ Remen kaane urege dok-ur gaan hogute

* **Bɔr-us op us-voor:11** 12:4-11 Hyen komo: Roma 12:6-8. † **Bɔr-us op us-voor:12** 12:12 Hyen komo: Roma 12:4-5.

m-hoog, kap to ka dok-to ro m-swo ur-koob un de ne. Kaane komo urege a bomog dok-ur gaan, myet-o un to ka ro un nom o-zak.

²⁷ M-moka kap no wur-o **Kiristi** o. Ko wu ke komo be-ur no dok-de un wu de. ²⁸ Ogom-de un dok-to Shir rwo'e un wur-o un yan-dor ye un wu à to ka:

Ur-takan, **yan-Tom Yeso**.

Yoor, **yan-Rwor un Ma-to Shir**.

Tet, ya-ur-Yoos.

Nass, yan-nom un rem-se ut-hyat.

Taan, yan-yar-mo un taas us-gom.

Cind, yan-Gwu.

Ta'voor, yan-gut-de ya-m-senge-mo un yan-dor.

Eer, yan-cep un rem-ut hor-to go-us-go.‡

²⁹ ¿Ko wu ke ko-**yan-Tom Yeso** wu? ¿Ko wu ke ko-**yan-Rwor un Ma-to Shir** wu? ¿Ko wu ke ko-ya-ur-Yoos wu? ¿Ko wu ke ko-yan-nom un rem-se ut-hyat wu? ³⁰ ¿Ko wu ke ko-yan-yar-mo un taas us-gom wu? Ay, ¿Ko wu ke ko-ya-m-cep un rem-ut hor-to wu? ¿Ko wu ke a hoks m-muut m-rwor un yo a rwo'e un rem-ur hor-de? Ay. ³¹ Nom no dish-o un yar-mo jiiše à. Komo man kutu no cow-yo jiiše ur-bon à.

Bor-us op us-tet

M-was

- ¹ Ko um hoks nap un tep
un rem-to un hun-ne hor-ye un to
un **yan-tom-ye Shir** ne,
amba urege me m-was un or re ne á,
um waragte o ka untun o-jeger yo
un zaaz-o o-hwaa,
ko ne o-kanga o un kaas un hun-ne ut-to o-zaaz.
- ² Ko me un yar-mo un ko'ot un ma-to rwuune be-de Shir ne à,
um nep komo rii-yo ro wukusse à,
um nep komo hon us-nap kap.
Komo me m-sher ne deen,
mo wo wugur ut-haag à,
amba mett m-was á, to,
me rii-yo á.*
- ³ Ko um ya'as kap o
un rii-yo um rotte à,
remen um reegtute koob-ne,
Um ya'as wur-o re a tuks,
Urege mett m-was á,
ai kap to ka toa gu me á.
- ⁴ Was-mo ro m-hante m-mo ur-hur, ur-'won ne.
Was-m ro m-hante ur-shoob á,
gwon-m ro kon á, ko nu-mo ur-hi á.
- ⁵ Jaks ur-hi ro kon á.
Was-m ro un cune un hi un de un mo á.
Was-m ro m-hante o-sugum á,
Was-m ro m-hum
ur-ba'as ur-hur á.

‡ **Bor-us op us-voor:28** 12:28 Hyen komo: Apis 4:11.
Mati 17:20; 21:21; Mark 11:23.

* **Bor-us op us-tet:2** 13:2 Hyen komo:

- 6 Was-m ro un hoge un rere-mo
un men-ut jaas-to á,
amba mo ro un hoge-m rere-mo un a rur o-nip.
- 7 Was-m ro un hante un 'mo ur-hur
be-de un ko yo ke rii-yo.
Was-m ro m-hante m-she n-me un koyan,
Was-m ro m-hante o-sakto
Un hwo ur-hur ne be-de un koyan.
- 8 Was-m ro m-ta á har da-o ba m-ta.

Amba ko'ot un ma-to rwuune be-de Shir à a tees,
Nap-o un rem-ut hor-to komo toa ege,
us-nap sea tees.

- 9 O-nip nap-us na shishe se á,
Komo yo Shir nape à, a hoks yo m-nap kap á.

- 10 Da-o shishe woone,
ka yar-mo mo ro
Shishe se á
mo argu m-ta.

- 11 Da-o um ro wa à,
Um ro un nom ut-ma
untun to un wa,
Um ro un nom us-barag untun se un wa,
nap-us re untun se un wa.
Amba da-o um wo net sek-wu à
um yaguru rem-se ma wa.

- 12 Remen kaane, m-moka,
Rim rim a m-hyan
untun ur-madipi,
Amba ka ho-de woone
ka da-de a he m-hyan cas.
M-moka nap-us re ba shishe-se á,
amba ka ho-de woone
Man nep koyan hond hond
bo Shir nape me à.

- 13 To, rem-us tet ro kon se ro:
She o-nip,
O-sakto ne,
M-was ne,
amba yo jishe kap à yo ro m-was.

Bor-us op us-nass

*Yar-mo un cep un rem-ut hor-to
un ko'ot un ma-to rwuune
be-de Shir ne à*

¹ Sengu no m-was un or no ne, komo no nom dish-o un yar-mo Kukt-o ro m'ya à. Yo jishe à, yo ro no nom reeb-o un ko'ot-o un ma-to rwuune be-de Shir à arge ko mo ke yar-mo à. ² Urege yar-m no mo un nap un tep mo un rem-ut hor-to, Shir-o o he nome ut-ma, ba hun-ne á, remen ya hoks m-nap un yo wo m-rwor á. Un beeb-de o-Kukt o ro ut-ma. ³ Amba wu ro un ko'ot-o un ma-to rwuune be-de Shir à ro m-gu un ye ken ye m-bo'ose be-ur Wan-Koyan. Wu 'ye ye jaab-o ut-men wu gwu'urse hur-de un ye.

4 Wa-m-teper ʉn rem-ʉr hɔr-de hi ʉn de ʉn wʉ ɔ wʉ rɔ m-bo'ose. Amba wʉ rɔ ʉn kɔ'ot-o ʉn ma-to rwuune be-de Shir à yan-dor ye wʉ rɔ m-bo'ose.

5 To, ʉm ɔnog a zee kap-m nɔ, nɔ tep ʉn rem-ʉt hɔr-to. Amba ʉm jiište m-ɔn a zee nɔ ye rɔ ʉn kɔ'ot-o ʉn ma-to rwuune be-de Shir à. Wʉ rɔ ʉn kɔ'ot-o ʉn ma-to rwuune be-de Shir à, wʉ aragte wʉ rɔ ʉn ɔep ʉt-ma ʉn rem-ʉr hɔr-de à, se de ʉrege wa-m-muut m-rwɔr ʉn yo wʉ rwɔre à rɔ kɔn remen hun-ne **yan-dor Yeso** bo'osuté.

6 To, ɔr re ne, ʉrege ʉm woobute ʉm sengu nɔ m-tepse ʉn rem-ʉr hɔr-de, ʉya yo he nɔ m-gu? Amba ʉrege ʉm rurute nɔ yo Shir kute me à, kɔ ʉm kutu nɔ kashi ʉs-nap, kɔ ʉm rurɔ nɔ yo Shir zee à, kɔ de ken yoos-de, yo yo he nɔ m-gu. 7 Hond hond-o bɔ rem-se ba ʉn hoog rɔ à, ʉntʉn rem-se a m-hur à, ʉntʉ o-sherewa kɔ ʉr-moro. ʉrege ɔr-o ʉn to rwuun kár kár á, ʉre net he m-nɔm ne wʉ nept sep-o a takne à? 8 ʉrege wa-m-hur o-kar ɔ ʉr-gʉn wʉ hur ɔ bɔ a he ɔ m-hoge á, ʉre ne karma-ne he m-nap a ak ye remen ʉr-gʉn ne? 9 Kaane ɔ komo to rɔ be ʉn nɔ. ʉrege nɔ ɔek ʉt-ma ʉn rem-ʉr hɔr-de de a nape á, ʉre a he m-nɔm a nept yo o ɔne à? Nɔ rwɔrog ɔ ka ʉt-ma be-de ʉn ba ʉn net. 10 Rem-ʉt rɔ kɔn ʉn hono o-dak go-ʉs-go, kɔ de ke komo de rɔ ʉr-bon ne be-de ʉn ye rɔ to m-nap à. 11 ʉrege me nap rem-de wʉ ken wʉ rɔ m-ɔep á, wʉ ko-hamat-wʉ be ʉn de, komo me ko-hamat-wʉ be-de ʉn ká net-wʉ. 12 Kaane komo to rɔ be ʉn nɔ. Bɔ nɔ ʉn hoob-o ʉn kum ʉn yar-mɔ o-Kukt à, kɔn nɔ Shir ɔ 'ye nɔ rem-se he m-gu ʉn yan-dor à.

13 Remen kaane, kap wan-ɔep ʉt-ma ʉn rem-ʉr hɔr-de, se wʉ ɔnog Shir 'ye wʉ nap-se ʉn muut m-rwɔr ʉn yo wʉ ɔepe à, remen wʉ rurute ye ka yo wʉ ɔepe ʉn de ka rem-de à. 14 ʉrege ʉm ɔnog ʉs-kɔn ʉn rem-ʉr hɔr-de, kukt-o re ɔ kɔne ʉs-kɔn, amba hur ʉn de de kum rii á. 15 To, ʉya ʉm he m-nɔm? Man kɔn ʉn bu-yo o-kukt komo man kɔn ʉn gom-to nape à ʉn hur ʉn de. Man hu sep-to ʉn bongon-de Shir ʉn kukt-o re, komo man hu ʉn gom-to ʉm nape à ʉn hur ʉn de. 16 Remen wɔ bume Shir o-kukt ʉn hond ʉn ɔ cot, ʉre ne ka ye nape yo wɔ m-nɔm á he bom ʉn Shir ʉn wɔ ne? ʉRe ne ye he wɔ m-tose bongon-de Shir ba ye ʉn nap yo wɔ m-rwɔr á? 17 Nip-o, da-o wɔ ro ʉn bongon-de Shir ʉn ʉn rem-ʉr hɔr-de, rɔ ʉr-bon ne. Amba ʉrege hun-ne hɔr-ye nap yo wɔ m-rwɔr á, de rɔ ye ʉn gu á.

18 ʉm bomog Shir remen ʉm aragte myet-m nɔ ɔep ʉt-ma ʉn rem-ʉt hɔr-to. 19 Amba be-de ʉn morog-de ʉn hun-ne yan-dor, ʉm jiište m-ɔn ʉm rur gom-ʉt taan-to hun-ne nape à to he ye m-gu à, ɔtte ʉm rur ʉt-gom dugu-ʉs ɔp [10,000] ʉn rem-ʉr hɔr-de à.

20 ɔr re ne, yage nɔ nomot ʉs-barag ʉntʉn yan-yakar mosse m-yar ne mɔ **Kukt-o Shir** rɔ m-'ya à. Se de, nɔm nɔ ʉs-barag ʉntʉn sek-ye ʉn gon ka ma-to. ʉrege nɔ ɔnog m-warag ʉntʉn yan-yakar, nom nɔ men-ʉt jaas-to hiin hiin ʉntʉn bɔ yan-yakar rɔ m-nom à. 21 Gense to rɔ n-me ʉn gen-mo ʉn Ma-to Shir: Yawe zee,

“Man nome hun-ne re ʉt-ma ʉn rem-ʉt hɔr-to,

komo ʉn gɔp-to ʉn hamat-ne ne,

Amba kap ʉn kaane ne, ye ke'e ma-ʉt re ʉt-to á.”*

22 To ashi, nɔ hyanag ɔep ʉt-ma ʉn rem-ʉr hɔr-de napa-o ba remen yan-dor á, amba remen yan-ba ʉn dor ɔ. Wa ʉn kɔ'ot ʉn ma-to rwuune be-de Shir à remen yan-dor ɔ, yanze yan-ba ʉn dor á. 23 Remen kaane, ʉrege yan-ba ʉn dor kɔ hun-ne ye nape ka rem-se á haante be-de ʉn morog-ʉn nɔ, komo ye hoguru kɔwan rɔ m-ɔep ʉt-ma ʉn rem-ʉr hɔr-de, ye zee nɔ

* **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-nass:21** 14:21 Hyen komo: Isha 28:11-12.

ya-o-zungo ye. ²⁴ Amba urege ko-yan-ba un dor, ko net-wu wu nape ka rem-se á, haante be-de un morog-ur no, komo wu hoguru **yan-dor Yeso** m-rwor Ma-to Shir. Myet-m ka ma-to a ci hur-de un wu har wua nep unze Shir a piishi wu ut-ma remen men-ut jaas-to un wu. Wu hoob m-waktune be-de Shir. ²⁵ Un nom-mo un kaane wu he m-kwukt n-dak, wu m-rwor rii-yo ro wukusse n-me un men-to un wu à, wua zee, "O-nip Shir ro be-ur no!"

A bum Shir bo depe à

²⁶ To, or re ne yan-dor, a kups no kutt yo me m-rwor à: Da-o no karge, wu ken wu ro un hu un sep-to un bongon-de Shir, wu ken wu ur-yoos, wu ken wu ur-pees un yo Shir kute wu à, wu ken wu tep-o un rem-ur hor-de, wu ken wu wakse m-rwor un yo a rwore à, se de nom no koyan remen kowan wu bo'osute. ²⁷ Urege har ye ken ye a cep ut-ma un rem-ur hor-de, taase ye pes hun-ne yoor ko tet, komo ye nom n-gaan n-gaan, wu ken wu wakse yo ye rwore à. ²⁸ Urege ne ko-wan-wakse un ka to ka net-wu ro m-rwor ro kon á, depete ka wu ro un cep ut-ma un rem-ur hor-de à wu res temb n-me un hun-ne yan-dor. Wu nome hi un de un wu ut-ma un Shir ne bo un o cot.

²⁹ Yan-ko'ot un ma-to Shir komo nen yoor ko nen tet ye he nom ut-ma, ye ka hongse yo a rwore à. ³⁰ Urege komo Shir peesute wu ken wu, wu ro kané tara à, ka ma-to to ka net-wu ro m-rwor à, to, ka wu ro tep à se wu res temb. ³¹ Be-de un nom un kaane ka ye ro m-rwor un Ma-to Shir à, yea kum hek-de m-rwor gaan n-gaan, har kowan kumut ur-yoos un jaab-o ut-men ne. ³² Baks no unze hun-ne ye ro m-rwor un Ma-to Shir à, ye hoksussute kukt-o un ye komo yea hoks m-wase un da-o un ye. ³³ O ka nip-o remen Shir na ba Shir o un durumse un na wu á, amba wu ko-yan-m-gwugwu-wu.

Kaane to ro komo be-de un kap o un hun-ne yan-dor. ³⁴ Depete ne'a-ne she'et temb n-me un morog-de yan-dor. Udepe ye cep ut-ma á. Se de ye dore, bo **karamsa-o Mosa** zee à. ³⁵ Urege ye ro un yo ken rii-yo o-cot yo ne, ye cit campo un ye ne o-hur. Remen rii-yo m'e yo ne'a-ne cep ut-ma n-me un morog-de hun-ne yan-dor.

³⁶ No ye ro co-o m-ko'ot Ma-to Shir be-de un hun-ne un hono o-dak á. No ye nape Ma-to Shir hon un no á. Hun-ne deen un to ken be-to gokste Ma-to Shir. ³⁷ Urege wu ken wu muute hi un de un wu ko-yan-rwor un Ma-to Shir, ko komo wu muut hi un de un wu kowan **Kukt-o Shir**, wu nep unze, ka yo me no m-gene à ma-ut Wan-Koyan to un hi un de un wu. ³⁸ Urege komo wu ken wu hwo to ur-hur á, wu ma a huw wu ur-hur á.

³⁹ Remen kaane, or re ne, nom no gop-de un rwor un Ma-to Shir. Taase komo no wen cep un ma-to un rem-ut hor-to á. ⁴⁰ Se de no nom koyan bo depe à, hond hond komo.

Bor-ɔs op ɔs-taan

Kiristi ineté ut-marimar

¹ M-moka komo, or re ne, man baksu no **Ma-to m-Rerem** to um ruru no n-ga à, no gokstu to, no to komo m-dore. Remen kaane sher-m no ro m-bose. ² Komo Shir a gu no un bu-yo un ka **Ma-to m-Rerem** to, urege no gokste kom-ut yoor. Un ba ka á, sher-m no be-ur **Kiristi** mo waragte hwa.

³ Um bobsussute no rii-yo jiishe à, komo yo a bobsu me à, unze: **Kiristi** marag remen **ba'as-ut** na, bo gen-mo un Ma-to Shir rwore à.* ⁴ A jok wu

* **Bor-ɔs op ɔs-taan:3** 15:3 Hyen komo: Isha 53:5-12.

komo a 'yons wu un ho-ur atette-de, bo gen-mo un Ma-to Shir rwore à,†
 5 Bitrus‡ hyanag wu komo ka op un nen yoor-ye [12] hyanag wu. § 6 Ka da-
 de ne, yan-dor ye un wu arge zungu-us us-taan [500] ye hyanag wu da-o
 o-gaan, be-de un ye komo ye ken ye kusse deen har m-moka un hoog ne,
 amba ye ken ye mereste. 7 Ka da-de ne **Yakubu** hyanag wu, komo kap ka
 yan-tom ye hyanag wu. 8 Ur-kom komo, um hyanag wu un hi un de, a un
 nom kaane sa o zee me net-wu, wu a mate da-o depe á.*

9 Remen me wu jiiſhe us-rek be-de **yan-Tom Yeso**, me bo'os ma a eeg
 me ko-**yan-Tom Yeso** á, remen um reesute hun-ne yan-dor o Shir ur-
 koob.† 10 Amba kowan wu um ro m-moka remen yar-mo Shir mo hante
 um waragte bo um ro caane à, ba hwaa-o á. Remen um nomog m-senge
 arge ko wu ke ko-**wan-Tom Yeso** wu. Ko de nomte me wu á, amba yar-mo
 Shir nome senge-mo un wu be-ur gaan un me ne. 11 Remen kaane she-m
 ro kon á, ko me ko'ote ko ye. Yo jiiſhe de à yo ro no gokste yo te ko'ote à.

Ine-mo un margan-ne

12 Amba urege te ko'ote unze a 'yonste **Kiristi** ut-marimar, to ¿re nome
 ye ken ye rotte m-zee margan-ne a ine á? 13 Ay, urege margan-ne a ine á,
 ashi, **Kiristi** wu ine o ka ut-marimar á. 14 Urege ne komo **Kiristi** wu ine ut-
 marimar á, ashi, kap ko'ot-m te, hwaa o. Sher-m no komo mo o-hwaa mo.
 15 Urege nip-o, unze margan-ne a ine á, te waragte yan-tor-se ut-bo. Me un
 zee kaane remen te ko'ote unze Shir 'yonste **Kiristi** be-de un saag, komo
 bo-to ka, urege nip-o margan-ne ro m-ine á. 16 Urege ine-mo un margan-ne
 ro kon á, ashi, **Kiristi** ma, Shir wu 'yons wu o ka á. 17 Urege komo a 'yons
Kiristi á ashi, sher-m no hwaa-o, har m-moka komo no n-me un **ba'as-ut**
 no. 18 Un ka bu-yo, ashi, ye mare n-me **Kiristi** à ye nebeté o ka. 19 A ro
 zeege hwo un hur-ur na be-ur **Kiristi** remen ka hoog-mo mo cot, ay, a roa
 jiiſh kowan m-warag rii-yo ur-'won.

20 Amba nip-o a 'yonssute **Kiristi** be-de un margan-ne. To ka, kututu
 na o ka unze wu ro takan-de m-ine be-de un ye a he m-'yons un hoog ne
 à komo. 21 Bo mar-m rwuune be-de un net à **Adamu**, kaane ma ine-mo
 un margan-ne takne be-de un wu ken net-wu, **Kiristi**. 22 Ko wu ke a mer
 remen kap na baag-o **Adamu** o net-wu a takne m-nom à. Amba ye ro
 baag-o gaan un **Kiristi** ne à, wu ka net-wu, a 'ye wu hoog pu-o. 23 Amba a
 'yons kowan n-gaan n-gaan. **Kiristi** wu a takne m-'yons, ka da-de komo ye
 ro ye man wu à un ho-de wu he m-muun à a he ye m-'yons. 24 Da-o **Kiristi**
 dosse ko de ke con-de un ko to ke gwomo-to ne, ka da-de ne kom-ur he
 m-woon, ka da-de ne **Kiristi** he m-muute un Shir o-Tato ut-gwomo. 25 Ko
 ba net un con, se **Kiristi** nom ut-gwomo har wu yawag yan-yage-to un wu
 kap us-na.‡ 26 Wa-ut-yage-wu ur-kom wu a he buste m-ho à wu ro m-mar.
 27 Remen Ma-to Shir zeege, “Shir a muut hon un rii un kus-o un gwomo-to
 un wu.” § Amba bo a zee, “Hon un rii un kus-o un gwomo-to un wu” à, ba
 un Shir ne wu ya'ase **Kiristi** gwomo-to un wu o á.* 28 Da-o Shir muute hon
 un rii kap un kus-o un wu, ka da-de, Wà warguru un kus-o Shir o muute
 koyan un kus-o un Wà à. Ka da-de, Shir he m-garamse un koyan kap, ko
 kene.

† **Bqr-us op us-taan:4** 15:4 Hyen komo: Bng 16:8-10; Mati 12:40; Sng 2:24-32. ‡ **Bqr-us op us-taan:5** 15:5 ut-Girik: Kepas. § **Bqr-us op us-taan:5** 15:5 Hyen komo: Ruka 24:34; Mati 28:16-17; Mark 16:14; Ruka 24:36; Yoha 20:19. * **Bqr-us op us-taan:8** 15:8 Hyen komo: Sng 9:3-6. † **Bqr-us op us-taan:9** 15:9 Hyen komo: Sng 8:3. ‡ **Bqr-us op us-taan:25** 15:25 Hyen komo: Bng 110:1. § **Bqr-us op us-taan:27** 15:27 Hyen komo: Bng 8:6. * **Bqr-us op us-taan:27** 15:27 Hyen komo: Bng 8:6.

29 Ʋrege a 'yons margan-ne á, ¿ya ka ye a yo'ose m-ho ʊn hek-o ʊn margan-ne à he m-nom? Ʋrege ma a ʊn 'yons ʊn margan-ne á, ¿remen yan o atte ʊn yo'os ʊn hun-ne m-ho ʊn hek-o ʊn ye ne? 30 Komo ¿remen yan o ne atte ʊn jore ʊr-hi ko o ke da-o? 31 Or re ne yan-dor, ko de ke ho-de me m-swɔ m-mar. O-nip or re ne, me m-gwɔn remen yo **Kiristi** Yeso Wan-Koyan na nome be-ʊr no à. 32 Ʋrege margan-ne a ine á, man ya'as hoog-m re rem **Kiristi** á. No nepste ka hun-ne ye o-Apisu ye, ye indundute me ʊntun nem-ye ʊt-ko! Ʋrege margan-ne a ine á, ka da-de, man ko'ot ko wu ke wu,

“Sengu no nom ʊt-biki to m-re m-swɔ ne,
bo a nepse mar-m roon m-buk à.”†

33 Taase ka ye ro m-zee kaane à ye raks no! “Ʋr-she'et ʊn yan-men-ʊt jaas-to ne de ro ʊn naas ʊn net so-wu.” 34 Muun no ʊn barag-se ʊr-bon, no wonge ʊn nom **ur-ba'as** ne. Rii-yo m-'e yo ye ken ye be ʊn no ye nap Shir á. Me ʊn rwor to ka remen no hogute m-'e.

Ine-mo o-wur

35 Amba ye ken ye a cit o-cot ye zee, “¿Re ne a he 'yons ʊn margan-ne? ¿Ʋn go ʊn o ke wur-o ye he m-rwuun?” 36 Cot-o m-raag o ka! Da-o wo go'e rii n-dak, yoa pot á se yo mereste. 37 O-go, ʊntun yo o-arkama, yo ro m-nom ʊn hon o-kang ne o ro m-poton be-de ʊn yo à. 38 Ka da-de, Shir baramsuru ka go-yo, ʊn o ken wur-o bo wu cone à, ko yo ke go-yo ʊn wur-o ʊn yo ne. 39 Bo go ro ʊn hon ʊn hon ʊs-pot ne à: Kaane o komo wur-ʊt ro to ʊn hun-ne, ʊt-gut ne ʊn no-ne ʊn yege-jan-ne. 40 Rem-ʊs ro kon n-ton, se ʊn hono o-dak ro kon komo. Amba seps-mo ʊn rem-se n-ton ro ʊn hon, seps-mo ʊn rem-se ʊn hono o-dak ro ʊn hon komo. 41 Mok-o ʊr-ho ro ʊn hon, mok-o o-reng komo ʊn hon, mok-o ʊn regen komo ʊn hon. Ko regen-yo ken yo ro m-jiish ʊn or re ʊn yo o-mok.

42 Kaane komo to ro be-de ʊn ine-mo ʊn margan-ne. Rii-yo a go'e à yo ro m-wum, amba yo a 'yonse à yo ro m-wum á. 43 Wur-ʊt na kan n-dak ro na ba m-seps, amba da-o a 'yonsu to a to m-'yons m-seps ne. To rott m-'wons m-moka á. Amba da-o a 'yonsu to, toa kum m-'wons. 44 Wur-to temb to ma-hun to ro m-moka, amba da-o a 'yonsu to, wur-to o-kukt to he m-warag. Wur-o ma-hun rokne kaane tomso ne wur-o o-kukt ro kon. 45 Kaane to ro gense, “Net-wu ʊr-takan, **Adamu**, wu waragte net-wu ʊn hoog.”‡ Amba **Adamu** wu ʊr-kom Yeso **Kiristi**, Kukt-o o ʊn 'ya ʊn hoog o.§ 46 O takne m-woon à, wur-o ma-hun o temb, ka da-de, wur-o o-Kukt o Shir o ʊn hoog haante. 47 Net-wu ʊr-takan **Adamu**, ʊn hu-mo n-dak a nome wu. Ayoore-wu ne, Yeso **Kiristi** n-Ton shir wu rwuune. 48 Ko wu ke net-wu ro ʊn wur-o o-dak ne ʊntun **Adamu**, amba wur-ʊt na to n-Ton shir toa warag ʊntun o ma **Kiristi**. 49 Bo a deke sha-mo ʊn ka wu m-hu wu à **Adamu**, kaane komo a he dek ʊn sha-mo ʊn ka wu n-Ton shir wu, Yeso **Kiristi**.

50 Rii-yo me no m-rure à or re ne, yatt bo he m-nome wur-o na o ma-hun o kumut m-cow ʊn den-o ʊn gwomo-to Shir á. Wur-ʊt na to m-wum to toa she'et har da-o ba m-ta á. 51 Raag no man pyeesu no rii-yo ro wukusse à! Ba myet-m na mo he m-mar á, amba myet-m na a baramsusse sha-m na. 52 Yo he m-kor à, da-o o-gaan, ʊn gyept-o ʊn yish, ʊn hoge ʊn 'won-o ʊn kar-o ʊr-kom. Remen da-o a hure o-kar, **yan-dor Yeso** ye mare à, he

† **Bor-ʊs ɔp ʊs-taan:32** 15:32 Hyen komo: Isha 22:13. ‡ **Bor-ʊs ɔp ʊs-taan:45** 15:45 Hyen komo: Taka 2:7. § **Bor-ʊs ɔp ʊs-taan:45** 15:45 Hyen komo: Taka 2:7.

m-inɛ o-wur nɛ go ʊn o ro m-wum á, komo a baramsɛ sha-m na.* 53 Ko re nomɛ, sɛ ká wur-to ro m-wum á to sugute ká to ro m-wum à, komo ka to ro m-mar á sugɛ to ro m-mar à. 54 Da-o ka rii-yo kore da-o a baramsɛ wur-ut na to m-sabre to n-dak ha-mo ʊn wur-o n-ton ɔa mer á, ka da-de, o ká, ká ma-to ro gense à he shi o-nip, ʊnze, “A ɔrute m-mar, a reeg ʊr-ho be-de m-mo.”†

55 “M-mar, ¿kenɛ o re ʊr-ho nɛ?

¿Kenɛ raab-m ru ro nɛ?”‡

56 Ai, **ur-ba'as** de ro raab-mo m-mar. Ba'as-ur kumug ʊr-beeb remen o-karamsa. **Karamsa-o** rwunte **ur-ba'as** cas cas. 57 ʊr-bongon be-de Shir remen a reeg ʊr-ho be-de **ur-ba'as** ʊn 'wons-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**.

58 Remen kaane ɔr re nɛ ye mɛ m-was à, ɛs nɔ m-'wons nɛ gung. Nɔ senge o-zak n-mɛ ʊn senge-m Wan-Koyan, nɔ nepsɛ senge-mo nɔ rotte rem Wan-Koyan à mo o-hwaa mo á.

Bɔr-ʊs ɔp ʊs-cind

Gɔks m-yar remen tomotte yan-dor Yeso ye ro o-Urusharima à

1 M-moka, ma-to ʊn ka hwɔr-ye a karakse, remen yan-dor ye o-Urusharima à. Doru nɔ cow-o o-gaan bo ʊm zee yan-dor ye ʊn dak-o o-Garatiya ye nom à.* 2 ʊn ko de ke ho-de o-Rahadi de, ko wu ke be ʊn nɔ wu ma'as ʊn hus ʊn ye ken hwo-ye be-de ʊn hwɔr-ye wu ro m-kum à. Wu ma'as m-ɛs hon ʊn 'wons-mo ʊn wu remen ka gwu-o. Nɔ waase sɛ ʊm woobute nɔ karagsute á. 3 Da-de mɛ wobe ʊm tomuru ye nɔ daage à, mosse ʊt-takurda nɛ, to he m-rwor ʊnze nɔ tomne ka hun-nɛ ye heet yar-m nɔ o-Urusharima. 4 ʊrege ma depete ʊm he ʊn ye nɛ, to, te nekuru.

Zonge-to ʊr-hew

5 ʊm robe nɔ ʊr-gas, da-o mɛ pa'agse dak-o o-Makidoniya. Mɛ ʊn zonge-to ʊm m-dorbute ka ɔ-se nɛ.† 6 A nom man she'esɛ be ʊn nɔ m-mahun har ta-de o-gos. Man she'et ʊn nɔ nɛ remen nɔ guut mɛ bo ʊm he m-ha de ken be-de à. 7 ʊn ka da-o, mɛ con ʊm hyen nɔ temb ʊm arguru á. ʊm conog ʊm rewe ʊt-ho be ʊn nɔ, urege Wan-Koyan zeeg. 8 Amba m-moka man es o-Apisu har ho-de ʊn **Biki-o o-Pentekos**.‡ 9 Man she'et kane remen a tiksshitu mɛ cow-yo ʊn nom ʊn kashi m-senge komo hun-nɛ deen ro m-goks, ko de nomte à ya-ut-yage ro kon deen.§

10 Da-o **Timoti** habe, nɔ barku wu ʊr-bon nɛ remen senge-m Wan-Koyan wu rotte untun mɛ.* 11 Remen kaane taase nɔ yage net yo'og wu á. Shini nɔ wu hor-m-hor wu muunte be ʊn de, ʊn yar-m nɔ nɛ, remen mɛ ʊn gwot-o ʊn cow-yo ʊn wu mosse ʊn ɔr na nɛ.

12 Ma-ut ɔr na Aporos komo, ʊm konog wu m-sok nɛ wu habe be ʊn nɔ mosse ʊn ye ká ɔr na ye nɛ ye kuse à. Amba wu nom sakt-o m-habe m-moka á. Wu robe da-o wu kume ʊr-keer à.

Ma-to ʊr-busste

13 She'et nɔ zongse, nɔ es m-sok nɛ nɛ n-mɛ ʊn sher-m nɔ. She'et nɔ m-ciiz nɛ. Komo m-'wons nɛ. 14 Yage myet-o ʊn rii-yo nɔ he m-nom à, nɔ nomot yo m-was nɛ.

* **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-taan:52** 15:51-52 Hyen komo: 1Tas 4:15-17. † **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-taan:54** 15:54 Hyen komo: Isha 25:8. ‡ **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-taan:55** 15:55 Hyen komo: Hose 13:14 (ʊt-Girik). * **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-cind:1** 16:1 Hyen komo: Roma 15:25-26. † **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-cind:5** 16:5 Hyen komo: Seng 19:21. ‡ **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-cind:8** 16:8 Hyen komo: Rewi 23:15-21; Kara 16:9-11. § **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-cind:9** 16:8-9 Hyen komo: Seng 19:8-10. * **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-cind:10** 16:10 Hyen komo: 1Kor 4:17.

¹⁵ Tq, or re ne, nq nepste de Istipanus un hur-o un wu ne ye ro hun-ne ye ur-takan ye ba'e goks un Yeso un dak-o o-Akaya, komo ye ya'aste hi un de un ye be-de un nome un yan-dor[†] m-senge. Me nq us-kon[‡] ¹⁶ nomo nq ka hun-ne ye o-dorotte, har ma myet un ye ken ye ne untun ye. ¹⁷ Um hogute rerem-mo un haan-m Istipanus, un Partunatus, un Akaikus ne. Haan-mo un ye guug me sa o zee nq ye gu me. ¹⁸ Remen ye doote rwun-qs re ur-beeb, bo ye doo nq a. Go un ka hun-ne ye depete a 'ye ye m-sek.

¹⁹ Hun-ne yan-dor ye un dak-o o-Asiya ro nq ur-gas, ur-hur sak be-de un Wan-Koyan. Akira ne un Biskira, un hun-ne ne yan-dor ye ro ur-morog un hur-o un ye a, ye ro nq ur-gas deen. § ²⁰ Kap or na ne yan-dor kaane ye ro nq ur-gas. Gas nq ko wu ke wan-dor-wu gas-de m-was.

²¹ Me, Burus, me genbe ka gas-de un kom-ut re.

²² Myet bon wu ro un yage-ut Wan-Koyan a, a 'yer wu! Um konog unze Wan-Koyan wua haan ba m-naas o-da.

²³ Yar-m Yeso Wan-Koyan mo nom mosse un nq ne!

²⁴ Me nq m-was kap, n-me un Yeso **Kiristi. Amin.***

[†] **Bqr-qs op qs-cind:15** 16:15 yan-dor ut-Girik: ya-ba-m-kukop. [‡] **Bqr-qs op qs-cind:15** 16:15 Hyen komo: 1Kor 1:16. § **Bqr-qs op qs-cind:19** 16:19 Hyen komo: Seng 18:2. * **Bqr-qs op qs-cind:24** 16:24 Tq ken takurda-to m-gen to to Ma-to Shir to a gene ut-Girik a to rott "Amin" a.

Takurda-o Burus ayoore-o o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Korinti

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-11

Burus un yan-dor Yeso ne n-me o-Korinti 1:12—7:16

Goks m-yar remen yan-dor Yeso n-me o-Judiya 8:1—9:15

Burus nomog ut-ma mosse un con-de un wu ne de ko-yan-Tom Yeso
10:1—13:10

Ur-kom 13:11-13

Ur-Gas

¹ Be un de, Burus, mosse un **Timoti** or na ne, genbe ka takurda-o. Shir muute me **wan-Tom YesoKiristi** remen wu conog kaane.

Ha-mo un be-de un yan-dor o Shir ye ro n-me bo-o o-Korinti mosse kap un ye ro n-me un dak-o o-Akaya ne à.*

² Me us-kon Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**, wu 'ye no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Burus bomog Shir

³ A ya'as ur-bongon be-de Shir Tato-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. Wu ro Tato-o ur-'won un Shir o un gwu'urse ur-hur ne kap à. ⁴ Wu ro na gwu'urse ur-hur be-de un swo un koob-ur na kap, remen a hokste gwu'urse un hur-ut or na be-de un koob-de ye ro m-swo à, un ka gwu'urse ur-hur o Shir ya'u na ne à. ⁵ Untun bo a un swo ur-koob bo **Kiristi** swo à, kaane komo, remen a ro ye ma **Kiristi**, Shir ro na gwu'urse ur-hur un bu-o **Kiristi**. ⁶ Ko m-moka te m-swo ur-koob rem no, te gwu'ursutu no ur-hur, komo no sengete m-sheer un ka Shir-o gu no à. Urege ne gwu'ure-mo un hur un te doog, no ma gwu'ure-mo un hur-ur no a doo bo no he kum m-'wons mo m-dungune un ka swo ur-koob de no m-swo bo te swo à. ⁷ Komo dish-o te ro gung be-ur no. No swoog ur-koob deen bo te swo à, te nak komo unze Shir a gwu'ursu no ur-hur bo wua gwu'ursu te à.

⁸ Or te ne, te conog no nep gon koob-de te swo un dak-o o-Asiya à. Ka swo ur-koob de nomog deen har te hyen sa o zee tea nom hoog á.† ⁹ Te un hoog ne, amba sa o zee a un piishe te ut-ma to woose m-mar à. Amba yo ka un kor remen taase te tor un beeb-de un hi un te, se de te tor be-de Shir, wu ro m-'yons un margan-ne à. ¹⁰ Shir ruutu te un ka mar-m yo-mo mo, te nak wua do te m-ruut komo ne. Be-de un wu o te ya'ase ur-beeb remen wua gu te. ¹¹ Te conog no sengu te m-gu un bu-yo kon-se Shir. Nom no kaane remen hun-ne deen bumut Shir, remen wu shaks ka kon-se rem te.

Burus ja'aste zonge-to

un wu to ur-hew

¹² Rii-yo ro te m-rwo m-gwon à: Yo ro hur un te kaps te á, de ro te m-rure unze te she'ette she'et-de un ba m-kukop n-me un hono o-dak un hur-ur gaan ne to rwuune be-de Shir à. Yagunte ma she'et-de te she'ette un no ne á. Man zee te nomog kaane n-me un o Shir. Te un nom kaane n-me kwum-o Shir, ba be-de un weer-se un hono o-dak á. ¹³⁻¹⁴ Te genu no rii-yo

* **Bqr-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Seng 18:1. † **Bqr-o gaan:8** 1:8 Hyen komo: 1Kor 15:32.

nɔa hoks m-karante nɔ nep á. Komo um rwo'og ur-hur kanɛ o-co nɔa nep tɛ bɔ depe à, kɔ nɔ nap tɛ m-mɔka á. Ka da-de, da-de ho-de Wan-Koyan Yeso he m-muun à, nɔa nom m-gwon un tɛ ne, bɔ tɛ m-nom m-gwon un nɔ ne à.

¹⁵ Um nak un kaane ne, o rwo'e um cunte m-habe be un nɔ ur-takan, remen nɔ kumut o-kwum o-yoor. ¹⁶ Um zongute um donte raag-o nɔ me rɔ m-ha dak-o o-Makidoniya um dond komo da-o me muune, remen um kumut gwu nɔ. Ka da-de nɔa hoks me m-tom ha-mo un dak-o o-Judiya. ‡ ¹⁷ Nɔ m-hyan nɔ zee ¿me un nom to ka zonge-to ba m-nap un yo me m-nom? ¿Kɔ ne nɔ m-hyan me un nom ka zonge-to n-me un barag-se ma-hun ne, remen da-o me zee “Ee,” um warag m-zee “Ay”?

¹⁸ Bɔ Shir rɔ wan-ess ut-ma à, kaane komo ma-to tɛ nomu nɔ à, ba to un “Ee, tea nom yo ka” amba ne, “Ay” o tɛ ut-ma á. ¹⁹ Remen **Wà-wu Shir** Yeso **Kiristi**, wu, me un SirasS ne un **Timoti** ne ruru nɔ ma-to un wu à, ba net-wu un “Ee” wu da-o wu rɔ ma-to un “Ay” á. Amba n-me un wu “Ee” o ho-ur bi.* ²⁰ Remen n-me un wu o Shir shooste kap ma-to wu surte o-nu à, n-me un Yeso **Kiristi** atte m-zee, “Ee” Kaane komo un cow-yo un wu atte m-zee, “**Amin**” remen seps-mo Shir. ²¹ Shir o un hi un de un o nomu tɛ un nɔ ne ragaan, sher nɔ gung be-ur **Kiristi**, wu wu daage na komo. ²² Wu ru'uru na napa-o un wu unze na ye ma un wu ye. Wu ya'uru na Kukt-o un wu. Komo Kukt-o un wu rɔ na m-ese n-me un hur-ur na remen mo kutute na unze wua 'ye na rii-yo wu swore o-nu à.

²³ M-moka, yage um ruru nɔ yo hante um waksute hur un de um yagute m-dorbe raag-o nɔ á. Yo rɔ, me dorbe raag-o nɔ un bo-o o-Korinti, remen untaase um tepru nɔ mosse un **ba'as-de** nɔ nome ne à. Shir un hi un de un o nak unze ba bo-to um mette á. ²⁴ Yanze tɛ un con tɛ garamse nɔ bo nɔ she'ete un bu-yo sher-m nɔ á. Amba tɛ conog tɛ senge kang-o gaan un nɔ ne, remen nɔ nomot o-zak. Tɛ con nɔ m-gakte á, amba tɛ conog m-hyan sher-m nɔ kum m-'wons deen.

Bqr-us yoor

¹ Remen kaane um este un hur un de man do m-habe be un nɔ um ru'ut nɔ tuk-mo ut-men á. ² ¿Urege um rwo'og nɔ tuk-mo ut-men, wa kusse wu he me m-rwo um hogute o-zak? Amba nɔ ye kusse, nɔ ye um rwo'e tuk-mo ut-men à. ³ Yo hante um genbutɛ nɔ o ka takurda-o à, yo rɔ, remen me con da-o me habe um 'wos hun-ne ye depe ye ru me o-zak à, ye naas me ut-men á. Remen um nak da-de me nomu o-zak, nɔ ma kap nɔa nom o-zak. ⁴ Me un genbu nɔ, n-me un swo ur-koob un tuk-mo ut-men ne deen, har m-yish ne deen. Yanze remen um ru'ut nɔ tuk-mo ut-men á, amba remen nɔ nept bɔ um wasse un nɔ ne à deen.

*Soks ur-ba'as be-de un wu
nome ur-ba'as à*

⁵ Urege wu ken wu nomog rii-yo rwo'e hun-ne tuk-mo ut-men à, ba me wu rwo'e tuk-mo ut-men á. Nɔ ye wu rwo'e tuk-mo ut-men. ⁶ Koob-de ka net-wu swo un ka cow-yo be-de un ye ken ye be-ur nɔ à, wooste wu kaane. ⁷ M-moka, depete nɔ sokse wu **ba'as-de** un wu, nɔ do wu jaab-o ut-men taase nɔ yagu wu, har tuk-mo ut-men mo arag 'wons-mo un wu. ⁸ Remen kaane me nɔ us-kon nɔ kutu wu unze nɔ m-was un wu ne deen. ⁹ Men genbu nɔ ka takurda-o remen um gut, kɔ nɔa hoks m-she'et zongse nɔ nom

‡ **Bqr-o gaan:16** 1:16 Hyen komo: Seng 19:21. § **Bqr-o gaan:19** 1:19 ut-Girik: Sirabanus.

* **Bqr-o gaan:19** 1:19 Hyen komo: Seng 18:5.

dorotte-o un kq yo ke rii-yo à. ¹⁰ Myet bon rii-yo wu cone um soksu wu **ba'as-de** un yo à, um soksute wu, komo **Kiristi** nepste um soksute wu de hur-ur gaan. Me un nom yo ka remen um guut nq remen na cen na nq a doot nq mosse ur-hi komo un ka wu nome **ur-ba'as** ne à. ¹¹ Taase **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu kum keer-de wu hette na m-raks à, remen a nak weer-se un wu kap.

*Kqob-de un rut-mq ur-hur
de ma Burus n-me o-Toruwaw*

¹² Da-o um ha bo-o o-Toruwaw à um ko'ote **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi** Yeso, um 'woste Wan-Koyan tiksute me ish um nomot senge-mq un wu kane. ¹³ Myet un kaaane ne hur un de de rut á, remen me hyan or re Titus reenq á. Remen kaane um zeeru ye se ho-ur hor-de, um arguru ha-mo o-Makidoniya.*

Re ur-hq un bu-o Kiristi

¹⁴ Amba ur-bongon be-de Shir, wu ro na un teke o-co koyanda à, te reeg ur-hq n-me un Yeso **Kiristi**. Wu ya'ag na ur-beeb a rurut bo hun-ne he nap un Yeso **Kiristi** à kq kene, untun now-mq m-shi'igin mq a taame à. ¹⁵ Remen na be-de Shir rii-yo m-shi'igin yo a ro, yo Yeso **Kiristi** tebbe Shir à, yo nekse be-de un ka ye a un gwu à, komo un ye ro ne un cow-yo m-sabre à. ¹⁶ Ye ro un cow-yo m-sabre à, ka wus-o, wus-o m-mar o, o ro m-hante m-mar à. Amba be-de un ka ye kume gwu à, shi'igin-mq un hoog-mq. ¿Wu ken wu ro kon wu he hoks m-dek un nu-se un ka senge-mq? ¹⁷ Na ba untun ye ken hun-ne ye a ro á, ye ro m-rwor un Ma-to Shir remen ye suut m-ho á. Kaane o be un te á, bo te guw-ne **Kiristi** à, te nepste unze Shir ro te o-gwot, te m-yoos o-nip ne ma-to Shir tomute m-rwor à.

Bqr-ús tet

Ya-m-senge-mq un swor-o o-nu pu-o

¹ ¿Te un cir o bom un hi un te komo? ¿Kq ne te un hoob-o un takurda be-ur nq kq rem nq o he te m-su'e bo ye ken ye ro m-nom? ² Nq un hi un nq, nq ye ro takurda-o te, o a gene un hur-ur nq à, remen kowan wu hyenet, wu karante komo. ³ Nq kutute hun-ne unze nq takurda-o **Kiristi** o, o ro suge-de un senge-m na. Ka takurda-o ba a un gen o un ce-yo m-gen á, amba a un gen o un **Kukt-o Shir** o un hoog. Ba un wur-o ut-ta'ar á, amba un hur-de un hun-ne.*

⁴ Te un rwor kaane remen te us-nap ne un co-o Shir un bu-o Yeso **Kiristi**. ⁵ Te un hi un te tett beeb-de un nom un ka senge-mq á. Yatt-wu he m-zee be un te **yan-Tom Yeso**, "Men baramse hoog-mq un ka hun-ne á." Shir ye yasq te ka beeb-de. ⁶ Wu rwo'e te hokste m-warag ya-m-senge-mq un swor o-nu o-pu o, ba o o-karamsa á, amba o o-Kukt. Ka **karamsa**-o ro m-ho, amba Kukt-o ro un 'ya un hoog.†

⁷ A un gen **karamsa**-o **Mosa** n-te un wur-o ut-ta'ar, komo seps-mq Shir nomog mosse un ka seps-mq ne da-o a yase o à. Yanze ma ka cecar-mq ro un co-o **Mosa** à mq m-gos-mq á. Myet un kaane ka cecar-mq nomog deen har hun-ne ye o-**Isra** ye hoks wu m-tuwe un yish á. Urege yoos-de ro m-hante m-mar à haante m-seps ne kaane,‡ ⁸ ¿re o ka un ya seps-mq o-Kukt? Ká seps-mq o-Kukt mq a arag kaane. ⁹ Urege rii-yo ro m-hante m-mar à,

* **Bqr-ús yoor:13** 2:12-13 Hyen komo: Seng 20:1. * **Bqr-ús tet:3** 3:3 Hyen komo: Rwuu 24:12; Irm 31:33; Izik 11:19; 36:26. † **Bqr-ús tet:6** 3:6 Hyen komo: Irm 31:31. ‡ **Bqr-ús tet:7** 3:7 Hyen komo: Rwuu 34:29.

kumug m-seps. Kaane o yo ro m-muut un net kashi be-de Shir à, aragte yo ur-hew ne. ¹⁰ O-nip, rii-yo ro m-seps ne n-ga à, yo kus m-seps ne m-moka á, urege a hongsite mo un seps-mo un swor-o nu-o pu-o ne. ¹¹ Urege ka rii-yo ro m-gos á, haante m-seps ne, seps-mo un ka yo ro m-gos à, a jiish kaane.

¹² Remen kaane, bo a o-dish ne kaane à, o hante atte un jaab-o ut-men ne deen. ¹³ Te ba untun **Mosa** o á, wu bite co-o un wu ur-gund à, taase hun-ne ye o-**Isra** ye hyen ta-mo un ka seps-mo ro m-gos á. ¹⁴ Amba a birimsute hur-de un ye. Har ha-mo un ca ka gund-de rosu kane da-o ye ro m-karante un swor o-nu ut à, a hoks m-hops un ka gund-de cot un bu-yo m-sheer un **Kiristi**. ¹⁵ Amba har ca, koyanda o a karante takurda-o **Mosa**, ka gund-de ro un hok un hur-de un ye. ¹⁶ Amba da-o wu ken wu waktunde be-ur Wan-Koyan, a hopsuru ka gund-de.* ¹⁷ Wan-Koyan Kukt-o, komo be-de un Kukt-o Wan-Koyan ro à, posse-m ro kon. ¹⁸ Te m-moka kap ye a bite co-us te á, ro un kute un hun-ne seps-m Wan-Koyan untun ur-madipi. Ka mus-mo, mo **Kukt-o Shir** mussu na à, mo ro m-do m-seps ha-mo m-seps mo rwuune be-ur Wan-Koyan à, wu ro o-Kukt à.

Bqr-us nass

*Kwum-o Shir n-me wur-ut na
to ro untun un tur-o ut-ba à*

¹ Remen kaane, te hus ur-hur á remen Shir ya'astu te ka senge-mo un bu-yo un 'won-de un wu. ² Amba a 'yer yo ro wukusse à, ka rem-se m'e se. Yatt-yo da te ut-raks ne, ko te nom ut-bo un Ma-to Shir á. Amba te m-rwor un o-Shir m-how cas. N-me un kaane kowan he m-su'e nip-o te un co-o Shir n-me un hur-de un wu. ³ Urege **Ma-to m-Rerem** to te m-rure un hun-ne ma-to un to à wukusse to ro, to ro wukusse be-de un ye ro un cow-yo m-sabre à. ⁴ Ye sher be-de Shir á, remen wan-gwomo-to un ka hono o-dak o poosite hur-de un ye. Wu weneg ye, ye hyen m-cucas mo ro m-dakan n-te un hur-de un ye à, ka cucas-mo ro m-rwuun n-me un **Ma-to m-Rerem** n-te un seps-m **Kiristi**, wu ro sha-mo Shir à. ⁵ Remen ba ma-to un hi un te to te m-rwor á, amba to ma Yeso **Kiristi** Wan-Koyan. Te ne guw-ne no te ro rem Yeso. ⁶ Remen Shir, o rwore, "Yage m-cucas mo dakante n-te o-comb,"* Wu rwo'og cucas-mo un wu mo ma'as m-dakan n-te un hur un te, mo ye'et hun-ne m-cecas ye nept seps-mo Shir be-ur Yeso **Kiristi**.

⁷ Myet un kaane ne, na ye ro o-kwum o-Kukt ne à. Wur-ut na ro untun tur-o ut-ba, komo o-kwum o-Kukt ne to ro n-me tur-o ut-ba. A un warag kaane remen a kutute unze Shir ro ur-beeb ne, ba na á. ⁸ A te un ya-ur-koob un ko yo ke cow-yo, amba myet un kaane ne, a hoks te rwo ur-kyende un ka senge-mo á. O ken da-o te m-nom sa o zee te ruut ur-hur, amba te ruut ur-hur á. ⁹ A te m-rangse, amba Shir yagu te á. O ken da-o a te hogusse m-hoog, myet un kaane ne a hoks te m-sabarse á. ¹⁰ Koyanda te m-neke m-mar ne un wur-ut te mar-m Yeso, remen a kutute hun-ne hoog-m Yeso un wur-ut na. ¹¹ Kap o un ho-ut na un hono o-dak a un kom-to m-mar rem Yeso, remen a hyenet hoog-m Yeso un wur-ut na to m-mar. ¹² Remen kaane, mar-m mo m-senge be un te, remen no kumut hoog.

¹³ Gen-mo un Ma-to Shir zeeg, "Um shereg, remen kaane o um nomte ut-ma."† Cinda a un kukt-o gaan ne o m-sheer, kaane te ma te m-sheer, remen

§ **Bqr-us tet:13** 3:13 Hyen komo: Rwuu 34:33. * **Bqr-us tet:16** 3:16 Hyen komo: Rwuu 34:34.

* **Bqr-us nass:6** 4:6 Hyen komo: Taka 1:3. † **Bqr-us nass:13** 4:13 Hyen komo: Bong 116:10 (ut-Girik).

kaane komo tette tep. ¹⁴ Remen te nak unze ka wu 'yonse Wan-Koyan Yeso be-de un m-mar à, wua 'yons te mosse un Yeso ne, wu tabbu te mosse un no ne un co-o un wu. ¹⁵ Kap to ka remen no o, remen ka yar-mo, mo ro m-wo be-de un hun-ne ut-moor ne. Moa ru bongon-de Shir, komo remen a sepesté wu.

Ur-she'et n-me m-she

¹⁶ Remen kaane, te ruut ur-hur á. Amba urege wur-ut te ro m-sabre, myet un kaane ne a un muut un kukt-o na o o-pu o ko de ke ho-de. ¹⁷ Remen ka koob-de a m-swó m-moka à, dea gos á. Dea heet na be-de m-seps mo un ba m-ta. Mo arage nap-o un net à. ¹⁸ Remen ba rem-se yish ro m-hoks m-hyan à, te tuwe yish á, se de un rem-se a m-hoks m-hyan á. Remen rem-se a m-hyan à, se ro m-arag ba un rem, amba rem-se a m-hoks m-hyan á, se ro m-arag á.

Bqr-qs taan

Wur-ut pu-to

¹ Remen te nepse unze urege a wurumte ka hur-o te rotte ur-she'et n-me un o à, (wata wur-ut te, to un ka hono o-dak o), Shir un hi un de un o oa me te o-hur n-Ton shir. Ka hur-o ba ut-kom a ma o á. Komo oa she'et ba m-ta. ² Kane un hono o-dak a un swó ur-koob. A us-'yong remen gop-de m-ha n-ton o Shir be-de Shir he na 'ya un wur-ut na ut-pu to à. ³ Urege ne a hokte te, a 'wos te ur-kor á. ⁴ Bo te ur-she'et n-me un ka wur-o un hono o-dak o à, te us-'yong remen a sutu te. Ba te un con te wonge un ka wur-o te o ne o un hono o-dak á, amba te un con te hokte wur-o pu-o n-Ton shir, remen rii-yo un hoog-o ba m-ta yo hokte ka rii-yo yo ro m-mar myet à. ⁵ Shir un hi un de un wu zongse na ka barme-mo, komo wu ya'ag na Kukt-o un wu bo wu swore nu-o un wu à remen wu kututé na yo wu he na m-nome kane o-co à.

⁶ Remen kaane te rotte un beeb-de ur-hur ne ko o ke da-o, komo te nepse unze urege de te ro o-hur ne un ka wur-o un hono o-dak o, to, tett o-hur un Wan-Koyan ne á. ⁷ She'et-de m-she tette, ba be-de un rii-yo a m-hyan un yish á. ⁸ O-nip, te ro un beeb-de ur-hur ne, komo te jishte m-con te wonge un o ka wur-o ne, te she'ete mosse un Wan-Koyan ne Yeso n-Ton shir. ⁹ Arge koyan, te jishte m-con wu hoge rerem-m te, ko te ro n-me un ka hono o-dak o ko n-Ton shir. ¹⁰ Nip-o, **Kiristi** a piishe ko wu ke net-wu ut-ma. Remen ko wu ke wua goks 'yons-de un senge-mo wu nome un wur-o un wu un ka hono o-dak o à, ko mo ur-bon, ko komo mo un ba ur-bon.*

She'et-de un hongse un hun-ne

¹¹ Remen te nepste gyer-o Wan-Koyan, o hante te rotte m-senge te nakante ye ken ye be-de Shir. Shir nepse bo te ro à kap, komo me m-hyan no nak to ka un hur-ur no. ¹² Ba te m-con te bum hi un te un co-o no á, amba te no m-'ya ur-hek no nomot us-ses un te, remen no hoksté shassu un ka ye ro us-ses un yo a m-hyan à un sugé-de un yo ro un hur-de un ye à. ¹³ ¿Te un zunge, bo ye ken ye zee? Ko te zunge, te m-nom remen seps-mo Shir. Urege komo ba zungo á, o ka rem no o. ¹⁴ Koyan te ro m-nom, te yo m-nom ba remen hoog te á, amba remen was-m **Kiristi** mo ro te, m-gakte à. Remen te shereg o-nip unze **Kiristi** marag remen hun-ne kap, remen kaane hun-ne kap marag. ¹⁵ Wu marag remen hun-ne kap, remen ye ro

* **Bqr-qs taan:10** 5:10 Hyen komo: Roma 14:10.

un hoog ne à, taase ye she'et she'et-de un yo hur-de un ye cone à. Se de ye she'et remen wu mare rem un ye à, a 'yonste wu komo remen ye.

¹⁶ Remen kaane, kaane un co a do m-gwot un wu ken un hyan-o un net á, remen ko de nomte a ro un gwot-o **Kiristi** un hyan-o un net, m-moka a do wu m-gwot kaane á. ¹⁷ Remen kaane, urege net ro n-me un **Kiristi**, wu waragte mat-o pu-o o ka, ka ut-o taag, m-moka ko yo ke rii-yo waragte o-pu yo. ¹⁸ To ka kap nom-mo Shir mo, wu ja'aste she'et-ur na un wu ne un bu-o Yeso **Kiristi**. Komo wu ya'uru na senge-mo un ja'as un she'et-de un ye ken ye un wu ne. ¹⁹ Unze Shir ro m-ja'as un she'et-de un hun-ne un wu ne un bu-o **Kiristi**, Shir ro m-sak un **ba'as-de** un hun-ne un hi-de un ye á. Wu ya'aste na senge-mo un ja'as un she'et-de un hun-ne un wu ne. ²⁰ Remen kaane, te m-esse un **Kiristi** sa o zee Shir un hi un de un o ro ut-ma n-me un te. Un jin-ur **Kiristi**, te no us-kon no ja'as she'et-ur no un Shir ne no warag nay-ne ye un wu, yanze yan-yage-to un wu á. ²¹ Yeso **Kiristi** cet nom **ur-ba'as** á! Amba **ba'as-ut** na Shir sawse wu. Un kaane o, n-me un Yeso **Kiristi**, a hoks she'et un she'et-ur kashi be-de Shir.

Bqr-us cind

¹ Be-de un senge-m na mosse un Shir ne, te konog no, taase no goks yar-mo Shir, no muut mo hwaa. ² Hogu no yo Shir zee à, "Um hogusute no un hohond-mo o-da.

Da-o ho-de un gwu woone, um guug no."*
Hogu no! O ka o ro da-o no he goks un kwum-o Shir, caane o ho-de un m-posse!

Swò ur-koob de ma Burus

³ Te con wu ken wu kum rii-yo ur-pukse un senge-m te á. Remen kaane, te rwò rii-yo ur-pukse un cow á. ⁴ Amba un hek-de un kaane, kap yo te m-nom à, te yo m-nom remen te kutute hun-ne unze te ya-m-senge-mo Shir ye. Te m-nom kaane n-me ur-joose, un swò ur-koob ne, m-rangse ne, myet un ko de ke swò ur-koob de. ⁵ A bu'ug te m-dum, a ru te n-me un kuke-o m-ke'et, komo a hoogusu te m-hoog un 'yons ur-hur ne; te nomog senge-mo arage 'wons-m te à, te taagute m-rew komo te rewe un mer.† ⁶ N-me un she'et-de ba m-kukop, us-nap ne se te rotte à, un 'mo ur-hur un gu hun-ne ne, te kutute unze te yan-senge-mo Shir ye be-de un **Kukt-o Shir**, komo m-was ne mo o-nip. ⁷ Be-de m-rwor un ma-ut te to o-nip, beeb-de Shir ro m-senge n-me un te. Kashi ur-she'et ro untun saw-to ur-gun un te, un kom-o ur-re ur-kwanta un te ne. ⁸ A te m-seps, a te komo ne m-yo'og, a te bom, a te komo ne ut-reeb. A mustu te ya-ut-bo, myet un kaane ne, te m-rwor o-nip. ⁹ Sa o zee a nap te á, a nepstu te ne ur-bon ne, untun ye ro un kom-to mar à te ro, te ka ne un hoog ne, a te m-'ya ur-koob, amba a ho te á, ¹⁰ N-me un naase-mo ut-men, te un kum rii-yo o-zak. Ko de nomte tett rii á, kap un kaane ne, rem te hun-ne deen kumug rii be un te, sa o zee tett rii á, amba koyan yo ma te yo.

¹¹ Te rurutu no ut-ma ur-hur sak no Korinti-ne, komo te upsutu no hur-ur te cas. Te wuke no yo ken á, komo te kutute no unze te waste un no deen. ¹² Ay, te yage no á, no ye yage ho'os ur-hur no goks te. ¹³ Me un ka ma-to un no ne bo tato-o ro un nome un yakar-ye un wu à. No un cen no, kutu te no was-m no.

* **Bqr-us cind:2** 6:2 Hyen komo: Isha 49:8. † **Bqr-us cind:5** 6:5 Hyen komo: Seng 16:23.

*Nɔ mɔsse ɔt-hi ɔn
ye rɔ yan-dor Yeso ne á*

¹⁴ Nɔ mɔsse ɔt-hi ɔn hun-ne ne ye rɔ ɔn dor ɔ Shir á. ¿Kashi ɔn net a hoks m-she'et ba ɔt-ween ɔn net yo-wu ne? ¿Kɔ ne ya mɔsse m-cucas o-comb ne? ¹⁵ ¿Ya mɔsse **Kiristi ɔn ko-Gwomo-wu ɔn ya-ɔt-kot** ne? ¿Kɔ ne ya mɔsse wan-dor ɔ Shir ɔn wu rɔ ɔn dor ɔ Shir ne á? ¹⁶ ¿Ya mɔsse **Pyo-ɔ Shir** ɔn pyo-ɔ m-gir ne? Na **Pyo-ɔ Shir** ɔ, ɔ ɔn hoog. Bɔ Shir zee à, “Man she'et mɔsse ɔn ye ne, ɔm tuwe n-me ɔn ye. Man warag Shir ɔ ɔn ye, ye komo ye warag hun-ne re.”§

¹⁷ “Yawe zeeg kaane,
Remen kaane, se nɔ rwuun be-de ɔn yan-ba ɔn dor,
nɔ wongse hi ɔn nɔ ɔn ye ne,
Taase nɔ ci rii-yo m-kukop,
ɔn kaane ɔm he nɔ m-goks.”*

¹⁸ “Yawe, wu rɔ Wa-ɔt-Gwomo kap à,
wu zee yo ka:
Man warag Tato nɔ,
nɔ komo nɔa warag yakar re campo-ne ɔn ne'a-ne ne.”†

Bɔr-ɔs ta'voor

¹ Ɔr re ne, ye me m-was à, cinda a esute na ɔt-ma à, yage a esste hi ɔn na ba m-kukop, be-de kap rii-yo he m-rwo o-wur ɔr-hur ne nom ba m-kukop á. Yage komo a waragte shiishe ba m-kukop n-me ɔr-she'et de ɔn gyɛr-ɔ ɔn Shir.

*Burus nomog o-zak remen
ya-o-Korinti waktunte be-de Shir*

² Kutu nɔ te unze nɔ te m-was ɔn hur-ɔt nɔ. Te nome ko net gaan **ur-ba'as** á, komo te naas ko net gaan á, yagunte a zet te reeg ra-o ɔn wu ken. ³ Ba **ba'as-de** me nɔ m-sakke remen ɔm zeeg kaane á. Bɔ ɔm ruru nɔ n-ga à, unze nɔ ɔn hur-ɔr te, yatt rii-yo he na m-hoks m-wongse á, ko n-me m-mar ko m-hoog. ⁴ Ɔm ho'oste ɔr-hur sak ɔn nɔ ne, me komo m-gwon ɔn nɔ ne. Hur ɔn de kumug jaab deen. Kap ɔn koob-de a swɔ ne à, ɔm rɔ o-zak ne deen.

⁵ Remen da-ɔ te wɔɔ o-Makidoniya à, ka wur-o te ɔ kum ɔr-wuwe á. Ko kene te ha, hwu'us-de zak, ɔt-ween ɔn ye ken ye ne, o-gyɛr ne n-me ɔn hur-ɔt te.* ⁶ Amba Shir, ɔ rɔ ɔn gwu'urse ɔn hur-de ɔn ye rotte jaab-ɔ ɔt-men á, haan-m Titus hur-ɔt te gwu'ursute. ⁷ Ba remen haan-mo ɔn wu temb mo rwo'u te o-zak á, amba ma-to wu ruru te à. Bɔ nɔ do wu jaab-ɔ ɔt-men à. Wu rurute te unze nɔ conog hyan-m re deen, komo ɔn bɔ nɔ nome tuk-mo ɔt-men à, ɔn rii-yo kore à. Ɔn bɔ nɔ nome m-senge nɔ guut me à. Yo ka yo rwo'e zak-o re aragte ɔ n-ga deen.

⁸ Ko ɔm ru nɔ tuk-mo ɔt-men, me was á. N-ga ɔm ro nomog tuk-mo ɔt-men, remen ɔm hyanag ká takurda-ɔ ɔm tomonte nɔ n-ga à, ɔ naaste men-ɔt nɔ, ko de nomte ya o-da hiin. ⁹ Ɔn kaane m-moka ɔm rɔ o-zak ne. Ko de nomte me hoge rɛrem-mo ɔn bɔ ɔm naase men-ɔt nɔ á, amba naase-mo ɔn men-ɔt nɔ rwo'og nɔ waktunte be-de Shir. Remen nɔ nomog tuk-mo ɔt-men bɔ Shir ro conge à, remen kaane te nomo nɔ **ur-ba'as** á.

‡ **Bɔr-ɔs cind:15** 6:15 ɔt-Girik: Beriar. § **Bɔr-ɔs cind:16** 6:16 Hyen komo: 1Kor 3:16; 6:19; Rewi 26:12; Izik 37:27; Irmí 32:38. * **Bɔr-ɔs cind:17** 6:17 Hyen komo: Isha 52:11; Izik 20:34,41.

† **Bɔr-ɔs cind:18** 6:18 Hyen komo: 2Sam 7:8,14; 1Nom 17:13; Isha 43:6; Irmí 31:9. * **Bɔr-ɔs ta'voor:5** 7:5 Hyen komo: 2Kor 2:13.

10 Tuk-mo ʊt-men mo ʊn ko-hun ro net m-woot be-de m-mar. Amba gon mo Shir ro m-rwo net m-waktune be-de Shir, ʊn kaane komo a kum gwu. Komo wanakke-o a do m-kus á, remen Shir sokste **ba'as-to** ʊn ye. 11 Gwot no no hyen rii-yo naase-mo ʊt-men gon mo Shir mo wu rwo'e ʊn men-ʊt no à, yo mo haantu no à. Mo rwo'og no gop-de ʊn nom ʊn rii-yo a cone no nom à. No conog me m-kute ʊnze no nomog rii-yo ʊr-bon. Mo rwo'og no nom ʊs-ryaab, komo no hoge o-gyer. Mo rwo'og no rwo ʊr-hur, komo no nom m-senge. Mo rwo'og no m-zonge. Mo rwo'og no m-she'et zongse no hyen a ya'ag no koob-de rege á. N-me ʊn ka orom-to n-me ʊn ko yo ke cow-yo no kutute me ʊnze no m-neke ʊn cow-yo ʊr-bon. 12 Da-o ʊm m-genbe no ka takurda-o à, me was ko-wan-wu nome **ʊr-ba'as** á, ko ka wu a nome **ʊr-ba'as** à. ʊn hek-de ʊn kaane me ʊn gen remen ʊm kututu no cas cas ʊnze Shir nak ʊnze no ho'oste ʊr-hur ʊn te ne deen. 13 Ka rem-se kap rwo'og te jaab-o ʊt-men.

Mosse ʊn o ma te jaab-o ʊt-men o ne, har caane te doog kum o-zak deen remen zak-o Titus ro ʊn o ne à, remen no kap no rwo'og ʊt-kom n-me ʊn ka jaab-o ʊr-hur o wu kume à. 14 Remen ʊm be'este ʊm russute wu ʊnze me m-gwon rem no, no ru me m-'e á. Remen kap yo te rure no à nip-o, remen kaane gwon-m te mosse ʊn no ne be-ʊr Titus shiig o-nip. 15 Was-mo Titus ro no m-was à mo ro m-do deen, kap da-o wu bakse dorotte-o no kap, ʊn gon gos-to no kute wu da-o no gokse wu à. 16 Me o-zak m-moka remen ʊm ho'oste ʊr-hur ʊn no ne sak.

Bɔr-ʊs eer

Kamas no hwor remen yan-dor ʊn dak-o o-Judiya

1 Or re ne, m-moka komo te conog no nep rii-yo yar-mo Shir nome n-me ʊn yan-dor ye Shir n-me ʊn dak-o o-Makidoniya. 2 Ye swoog ʊr-koob deen remen ye cowog o-range ʊn kom-to ʊn ye ro dor á har de warag ye o-zak. Komo de ru ye ken ye ya ʊn caari-mo m-yar sak, ko de nomte ye ro n-me ʊr-koob à. 3 ʊm nak ʊnze ye ya'aste bo ʊn 'wons-mo ʊn ye, har ma arage kaane. Ye nomog kaane ʊn con-mo ʊr-hur ba remen a ʊn gaktute ye á. 4 Ye konog te, te 'ye ye o-cow ye huut ʊt-kom be-de ʊn senge-mo ʊn gu ʊn yan-ba-m-kukop n-me ʊn dak-o o-Judiya.* 5 Ye ya'aste arge yo te hwor yea ya'as à. ʊr-takan, ye ya'aste hi ʊn de ʊn ye be-ʊr Wan-Koyan, ka da-de ne ye ya'asuru hi ʊn de ʊn ye be ʊn te, bo Shir cone à. 6 ʊn hyan-o ʊn kaane, te konuru Titus wu he co, wu buse ʊn morogse ʊn ka yar-mo ʊn con-mo ʊr-hur mo be-ʊr no, bo wu takne à. 7 Amba bo no re co be-de ʊn koyan à, be-de m-sheer, be-de ʊn rwor ʊt-ma, be-de ʊn nap-se Shir, ko n-me m-senge, komo m-was ne mo no wasse ʊn te ne à. M-moka, te conog no do m-ya'as ʊn hwor no remen ka ye ro ʊn swo ʊr-koob ʊn dak-o o-Judiya.

8 Ba me ʊn gakte no o á, amba de me no m-kute bo ye ken ye ro m-nom m-senge à. Yo ka he m-kute ʊn gon was-mo no rotte ʊn or no ne à. 9 Remen no nepse yar-m Wan-Koyan Yeso **Kiristi** rem na. Ko de nomte wu ro ʊn ko yo ke rii-yo ne à, myet ʊn kaane ne, wu waragte ko-koob rem no. Remen ko-koob-wu wu warge à, o rwo'e no kumut ko yo ke rii-yo ʊn co-o Shir.

10 Ma-to ʊm he no m-'ya à to ka: A jiish ʊr-bon no kom rii-yo no takne ʊn hak-o arge à, ba no ʊn ya cot à, ay, no ʊn hwor ʊr-hur komo no nomot kaane. 11 Buse no ka senge-mo hur-ʊr no takne à, nom no bo ʊn 'wons-m

* **Bɔr-ʊs eer:4** 8:1-4 Hyen komo: Roma 15:26.

nọ he m-hoks à. ¹² Urege hwo ur-hur de m-'ya rọ kon, Shir a hoge m-rerem, urege nọ ya'aste bọ un 'wons-m nọ. Shir con nọ ya'as rii-yo 'wons-m nọ woó á.

¹³ Ba me un con um hebe ye ken ye us-nu á, ka da-de ne um dooru nọ us-nu á. Amba me un zee kaane remen a wongte ka senge-mo hond hond bọ depe à. ¹⁴ Se nọ gu ye m-moka bọ nọ un o-cow yo un gwu ne à. Nọ komo da-o nọ taage un yo ken rii-yo, ye komo ye rọ un yo ne, yea gu nọ. Un kaane koyan he m-nom hond hond. ¹⁵ Gense yo rọ: "Wu morogse deen à, ka yo wu morogse à, yo arag 'wons-mo un wu á. Wu morogse hiin à, ka hiin yo wu morogse à, yo kendu wu á."†

Titus un nay-ne ye un wu ne

¹⁶ Amba ur-bongon be-de Shir, o rwo'e Titus dekt un hur-de un wu, con-mo un wu guut nọ, untun bọ um ro conge à. ¹⁷ Remen Titus wu un dek wu habute be un nọ remen te konog wu á, amba wu robe be-ur nọ untun bọ wu esse ur-hur à. ¹⁸ Tea tombe mosse un wu ne, un ka heno-o ne wu ru ur-jin à, be-de un kap yan-dor remen ko'ot-mo un wu mo un **Ma-to m-Rerem** to Shir. ¹⁹ Arge kaane ma, yan-dor ye Shir dak wu remen wu ma'aste m-neke mosse un te ne. Tea kamas yar-mo un hwor be-de un **yan-dor Yeso** remen yan-dor ye o-Urusharima. Te un nom kaane remen te ya'aste ut-gos be-de un Wan-Koyan un hi un de un wu komo remen te kutute unze te ru'uste ur-hur te guut hun-ne. ²⁰ Te o-gyer taase wu ken wu kum gom-de ur-reeb be un te n-me un bọ te m-nekete un ka yar-mo a ya'asu te mo un con-mo ur-hur à. ²¹ Con-m te te nomot yo jisho m-bon à, ba un co-o un Wan-Koyan cot á, amba har un co-o un hun-ne.‡

²² Komo te m-tombe un ye ne, heno te ka wu te megre te hyen bọ wu esse un hur-de un wu n-me un rii un hon un hon à. M-moka komo wu ho'oste ur-hur un nọ ne, wu conog wu ru ut-kom deen. ²³ Baks nọ unze Titus, ko-nay-wu m-senge wu, me un wu ne te un ka senge-mo rem nọ. Ka ye nọ hyane mosse un wu ne à, yan-dor ye Shir ye tombu ye, senge-mo un ye rọ m-hante m-seps be-ur **Kiristi**. ²⁴ Remen kaane kutu nọ ka hun-ne ye kap gon was-m nọ un rii-yo hante te rotte un uku o-cin rem nọ à, remen yan-dor ye hyenet.

Bqr-us jero

¹ Ba se um gendute nọ ma-to un gu un yan-dor ye Shir o-Urusharima á. ² Remen um nak nọ este ur-hur nọ guut, har me un uku o-cin remen kaane be-de un hun-ne ye o-Makidoniya. Me ye m-rure nọ hun-ne ye o-Akaya nọ zongsute m-yar ne cin un monce. Go un ka ine-mo nọ ine eso à, mo rwo'og ye ma ye inute. ³ Amba me ka m-tombe un or re ne, taase uku cin-o te rem nọ warag hwaa. Amba nọ ma'as zongse bọ um russe ya-o-Makidoniya unze nọ zongse à. ⁴ Remen urege um habute mosse un ye ken ya-o-Makidoniya ye ne, taase ye 'wos nọ ba m-zonge, har te taage un rii-yo m-zee, myet-m na a hoge m-'e remen te ukse o-cin un nọ ne. ⁵ Remen kaane o um hyente a nom ur-bon, me tombe or re ne ye hyen nọ rii-yo um habute, remen nọ morogsute rii-yo nọ zee nọ he m-ya'as à, a 'wos yo zongse. Kaane he m-kute un hun-ne unze un con-mo un hur-ur nọ o, nọ ya'aste, ba a un gakte nọ o á.

M-go ur-hur sak

† **Bqr-us eer:15** 8:15 Hyen komo: Rwuu 16:18. ‡ **Bqr-us eer:21** 8:21 Hyen komo: Swoo 3:4 (ut-Girik).

⁶ Baks nɔ yo ká: Nɛt-wʉ go'e hiin à, wʉa ce hiin; amba wʉ go'e deen à wʉa ce deen. ⁷ Ko wʉ ke nɛt-wʉ, wʉ ya'as bɔ wʉ esse un hur-de un wʉ à, ba mosse un naase-mɔ ut-men ne á, kɔ wʉ a gakte à. Mɛ un zee kaane remen Shir rɔ m-con un wa-m-ya'as ur-hur sak. ⁸ Un yar-mɔ Shir, Shir a hoks nɔ m-'ya kap rii-yo he nɔ m-gu un hoog-m nɔ à, remen kɔ o ke da-o un kɔ yo ke rii-yo nɔ kumut kap rii-yo nɔ o-hoob à, har arge kaane, remen nɔ nomot kɔ mɔ ke senge-mɔ ur-bon ne. ⁹ Bɔ rɔ gense un Ma-to Shir à: "Wʉ ya'ag koob-ne, ur-hur sak.

Kashi un senge-mɔ un wʉ moa te á."*

¹⁰ Mɛ un zee kaane remen Shir o rɔ m-'ya un ko-wa-ur-go go wʉ goot, komo o rɔ m-'ya un rii-yo m-re. Remen kaane, Shir a 'ye nɔ go remen nɔ goot, wʉ rɔ m-rwo go rotte m-bo'osse, har nɔ ceeru deen remen kashi-m senge-m nɔ mɔ m-yar.† ¹¹ A muut nɔ ya-o-kwum un kɔ yo ke cow-yo remen nɔ ma'asté m-'ya ur-hur sak kɔ o ke da-o a hoobe be-ur nɔ. Un cow-o te senge-mɔ un yar-m nɔ a warag mɔ un bongon-de Shir.

¹² Remen ka senge-mɔ m-yar mɔ notte à, ba yan-dor ye temb nɔ rɔ m-gu á, amba rɔ m-kaprunde har m-do un cow-se ur-bongon be-de Shir. ¹³ Remen ka senge-mɔ nɔ rwuntute hi un nɔ cas, hun-ne a bum Shir remen dorotte-o nɔ. Nɔ gokste ka **Ma-to m-Rerem** to, to ma **Kiristi**, komo remen yar-m nɔ bɔ nɔ wonge un ye ne komo un kɔ wʉ ke ne à. ¹⁴ Be-de un kon-se un ye be-de Shir, ye ma'as nɔ komo m-kone us-barag n-me un hur-de un ye remen ka yar-mɔ aragte m-cep, mɔ Shir nomo nɔ à. ¹⁵ A 'ye nɔ Shir ur-bongon remen ka yar-mɔ, yar-mɔ arge beeb-de un cep ut-ma à.

Bɔr-ʉs op

Burus ko-yan-Tɔm Yeso wʉ o-nip wʉ

¹ Mɛ Burus, mɛ nɔ us-kon un hi un de, mɛ wʉ a m-zee, *Yan-gwegwer-mo ur-hi, ur-'won ne untun mɔ ma Kiristi* urege mɛ be-ur gaan un nɔ ne à. Amba hun-ne rɔ mɛ m-aag *Wa-m-ciiz*, urege mɛ mosse un nɔ ne á. ² Mɛ nɔ us-kon, taase nɔ gaktu mɛ um suu nɔ da-de mɛ habe, remen um nak man hoks su'e ka ye rɔ m-zee unze rii-yo te m-nom à, rem-se ma-hun se. ³ Te ur-she'et n-me un hono o-dak, amba te dum ur-gun bɔ hono o-dak rɔ m-dum á. ⁴ Remen saw-to ur-gun un te ba gon to hono o-dak to á, to un beeb-de Shir to, to tette m-naas un saw-to ur-gun to m-'wons to un yan-yage-ut na. ⁵ Te m-sabarse un sune-mɔ ut-ma kap un rii-yo he m-wen hun-ne nap un Shir ne à, men yoose un hun-ne ye 'ke barag-se un ye us-yo-se, sa o zee se rɔ be-de m-ke'et, remen ye hoksté nome un **Kiristi** o-dorotte un bu-yo un barag-se un ye. ⁶ Da-o nɔ nome o-dorotte bɔ depe à, te zongse te ye'et kɔ wʉ ke ur-koob wʉ yage m-nom o-dorotte à.

⁷ Gwot nɔ rii-yo rɔ cas à! Urege wʉ ken zee wʉ, wʉ ma **Kiristi** wʉ, yage ka nɛt-wʉ ja'asté nom us-barag, wʉa nep unze te ma ye ma **Kiristi** ye. ⁸ Kɔ mɛ uke o-cin remen ka gwomo-to Wan-Koyan ya'u te à, ka gwomo-to remen te bo'osutu nɔ o, ba remen te sabarsuté nɔ á. Remen kaane, yatt-wʉ he mɛ m-rwo m-'e á, be-de un kute un hun-ne unze Yeso wʉ 'ya mɛ ut-gwomo á. ⁹ Mɛ con nɔ hyen sa o zee gyer-o mɛ nɔ m-'ya á be-de un takurda-to mɛ nɔ m-genbe á. ¹⁰ Remen ye ken ye rɔ m-zee, "Takurda-ut Burus to rɔ us-nu ne ur-beeb ne, amba urege wʉ rɔ be un na un hi un de un wʉ, wutt tep-o ur-beeb á, komo ma-to un wʉ ba rii-yo á." ¹¹ Yage gon ka hun-ne ye, ye

* **Bɔr-ʉs jero:9** 9:9 Hyen komo: Bong 112:9. † **Bɔr-ʉs jero:10** 9:10 Hyen komo: Isha 55:10.

nept yo ka: Yo te zee n-me un takurda-ut te à, te rokne á, ka te he m-nom da-o te ro be-ur no.

¹² Te bo'os te hongsuté ko te dekt hi un te untun hun-ne ye ro m-hyan ye zee ye aragte ko wan á! Ka hun-ne ye, ye ro m-hongse hi un de un ye un or re un ye ne, komo ye ro un hoob-o un wu jiishe à n-me un hi un de un ye, ye nep unze ye rott us-weer á. ¹³ Tea uk o-cin arge gwomo-to Shir ya'u te á, se de te uk o-cin un ka gwomo-to Shir essutu te remen te ko'otté **Ma-to m-Rerem** à, ka gwomo-to wooste har be-de no ro à. ¹⁴ Me un uk o-cin un raag-o Shir ya'u me ur-keer um nomot m-senge á. Rii-yo yan-gin un ma-ut re zee mosse un taage-o un gwomo-ut re ne to un kaane a rees m-warag o-nip me ro haante raag-o no á. Amba nip-o ro kon á remen um hantute no **Ma-to m-Rerem** o ma **Kiristi** rii-yo ye hantute. ¹⁵ Komo te pas be-de a zee te á, un uk o-cin un senge-mo ye ken ye nome á. Amba te m-hwo ur-hur, sher-m no a he co, remen ma-de un senge-m te n-me un no senguté m-do deen. ¹⁶ Urege no nomog kaane, ka da-de tea hoks m-ko'ot un **Ma-to m-Rerem** un to ken dak-to n-co no. Remen te con uku o-cin un senge-mo wu ken wu rege wu nome un be-de a rwo'e wu à. ¹⁷ Amba "Kap wu he uku o-cin n-me un yo ken rii-yo à, wu uku o-cin un rii-yo Yawe nome à."* ¹⁸ Me un zee kaane remen ba wu ro bom un hi un de un wu, wu wu a un ho'os ur-hur un wu ne á, amba wu Wan-Koyan ro m-bom à.

Bor-us op o-gaan

Burus un yan-Tom Yeso ne ye ut-bo

¹ Me o-sakto noa dungune un me ne da-o me zee to ken ma-to hiin sa o zee men bom un hi un de untun bo ko-raag ro m-nom à. Se no dek me kaane! ² Me ur-shoob rem no, gon shoob-de m-was de Shir ro no m-nome à. Um surutu no o-nu un campo gaan, **Kiristi**, remen um ji'itté no ut-ge be-de un wu ba m-kukop. ³ Amba me un hoge o-gyer taase rii-yo kore **Hawa** à, yo kor no. Hwo-o rakste wu un weer-se un yo har wu nomu **ur-ba'as**. Kaane no ma, me un hoge o-gyer barag-us no a hoks no m-muut ba ur-bon, un kaane, noa kum ya'as ur-hi bo a cone, o-nip ne ba m-kukop be-ur **Kiristi** á.* ⁴ No m-goks un ye ro m-habe be un no à ba m-rem. No bupse yoos-de un ye un Yeso, ko de nomte de ro un hon un de te rurte **Ma-to m-Rerem** à. No bupse go un kukt-o ye ruru no à, ko de nomte ka **Kukt-o Shir** o no ro gokste o á. No goks ye ko ne ma-to rerem-to un ye á. ⁵ Me dek unze ka ye no m-zee, "Caari-ne ye un **yan-Tom Yeso**" à, ye aragte me un yo ken rii-yo á. ⁶ Me ko-kyangan-wu ut-ma wu á, amba me us-nap ne. Te kutute no yo ka cas cas un ko yo ke cow-yo.

⁷ ¿Ba'as-de me gweregse hi un de remen a jakste no be-de un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** to Shir m-yar? ⁸ Um rumsunte hwor o ka be-de un ye ken yan-dor ye Shir ye remen um nomot senge-m re be un no. ⁹ Da-o um ro be un no à, mett hwor á. Myet un kaane ne me sawsu no us-nu ka da-o á. Or na yan-dor ye ro n-me un dak-o o-Makidoniya à ye hante kap yo me m-con à. Me sawsu no us-nu ka da-o á, komo man senge-m nom un kaane.† ¹⁰ Nip-o **Kiristi** o ro be un de à, o rwo'u me m-zet net ro kon wu woo wu wenet me uku o-cin un myet dak-o o-Akaya á. ¹¹ ¿Ya rwo'u me m-zee kaane? ¿Remen me no m-con o á? Ay, Shir nak unze um conog no! ¹² Man he co n-me un yo me m-nom à, un yage un goks un gwu-o un hwor

* **Bor-us op:17** 10:17 Hyen komo: Irmi 9:24. * **Bor-us op o-gaan:3** 11:3 Hyen komo: Taka 3:1-5,13. † **Bor-us op o-gaan:9** 11:9 Hyen komo: Piri 4:15-18.

be-ur nq, remen um wenet ká “Caari-ye un **yan-Tòm Yeso** ye” uku o-cin unze, ye ma ye rō m-senge hond hond un te ne. ¹³ Gō un ka hun-ñe ye ba **yan-Tòm Yeso** ye o-nip ye á, amba yan-senge-mō ut-bō ye. Ye rō un muut un hi un de un ye yan-Tòm **Kiristi**. ¹⁴ Ba rii-yo ut-hyat yō á, remen **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ma un cen wu rō m-muut un hi un de un wu untun **wan-tòm-wu Shir** wu m-cucas. ¹⁵ Remen kaane ba rii-yo ut-hyat yo á urege guw-ñe ye un wu ye musste hi un de un ye untun yan-kashi m-senge mō Shir. Ur-kom yea kum ur-'yons de nome hond hond un ye ne à.

*Koob-de Burus swō à n-me
un senge-mō un wu*

¹⁶ Um ja'aste m-zee, taase wu ken wu zee me ko-raag-wu. Amba nō deke unze kaane o, to, nō ho'os ur-hur un me ne untun ko-raag, remen me ma um kumut rii-yo uku o-cin hiin. ¹⁷ Gō un ka uku cin-o me m-nom à, ba Wan-Koyan wu zee um zee kaane á. Ay, un ka ma-to, men uk o-cin untun ko-raag. ¹⁸ Ye ken ye rō kon yan-uku-cin bō yan-hono-o-dak rō m-nom à, me ma yage um nomot kaane. ¹⁹ Bō nō us-barag à, nō m-hyan nō us-weer ne deen, zak-o-zak nō m-dugune un raag-ñe ne! ²⁰ Remen urege wu ken wu rwo'og nō m-guw, nō m-dugune un wu ne, kō wu rumse nō rii, kō wu re ra-o nō, kō wu kutu nō m-'wons, wu ken nō o-raag. ²¹ Me m-hoge m-'e um zet koob-de un 'wons-m te o hante te nomte ka rem-se á!

Amba urege wu ken wu rō un uku o-cin, remen yo ken rii-yo, kō me man nom jaab-o ut-men um uku o-cin, amba me ut-ma kaane untun ko-raag. ²² Urege ye **Yahuda**-ñe ye, me ma ko-**Yahuda**-wu. Urege ne **Isra**-ñe ye, me ma ko-**Isra** um rō. Urege ne yan-baag-o **Ibrahi** ye, me ma ko-yan-baag-o **Ibrahi** um rō. ²³ Urege yan-senge-m **Kiristi** ye, um aragte ye! (Me ut-ma sa o zee net-wu rō o-zungo à!) Ai, um aragte ye m-senge o-nip, swō m-geeg o ka, um swōog m-dum deen, um swōog m-cow o-darem o m-mar deen.† ²⁴ Sō o-taan **Yahuda**-ñe bu'u me us-sorog kwōoz-ut yoor ba o-gaan [39].§ ²⁵ O-tet yan-piish ut-ma ye un **Roma**-ñe nomu me us-sorog. A jirig me ut-ta'ar sō o-gaan. Sō o-tet hat-to m-hō caate un me ne n-me m-sa. Komo um taaste ur-hō um rewe n-me m-sa rii-yo a guut me.* ²⁶ Kō o ke da-o me ur-hew. Um gontute o-darem n-me ut-roog, o-darem un kom-to un ya-ur-kwup. O-darem un kom-to un ye rō yan-dak-o re à, o-darem be-de un ye rō **Yahuda**-ñe á, o-darem n-me o-bō, o-darem n-me o-kōt, o-darem n-me m-sa, komo o-darem be-de un or re ne yan-dor ye ut-bō.† ²⁷ Um swōog o-darem, ur-koob ne, un koob-de m-rew, un mer ne, o-**swōot** o m-hō ne. Ba o-gaan á um taage rii-yo m-re, um swōog o-huw, um taage un cop-o m-cop. ²⁸ Se ken rem-se ut-moor ne se um taage à komo, kō de ke hō-de me un nu-se un yan-dor ye Shir ne kap. ²⁹ Urege wu ken wu taagute m-'wons me m-hyan sa o zee me wu taage m-'wons. Urege komo a rwo'og wu ken wu ur-he n-me **ur-ba'as**, yo ka yo rō me rees us-ryaab deen.

³⁰ Urege se um uk o-cin, man uku o-cin be-de um hyane um kendete à. ³¹ Shir o-Tato o un Wan-Koyan Yeso, wu a he m-bom ba m-ta à, nepse unze ba bō-to um rotte á. ³² N-me o-Damaskus, ko-gwamna-wu rō un kus-o un ko-Gwomo Aretas à wu sanag ish-ye un bō-o o-Damaskus remen wu shipt

‡ **Bor-ús op o-gaan:23** 11:23 Hyen komo: Seng 16:23. § **Bor-ús op o-gaan:24** 11:24 Hyen komo: Kara 25:3. * **Bor-ús op o-gaan:25** 11:25 Hyen komo: Seng 16:22; 14:19. † **Bor-ús op o-gaan:26** 11:26 Hyen komo: Seng 9:23; 14:5.

mē. ³³ Amba nay-ne re kyerguntu mē n-mē o-koor un jim-de o-bo un hek-de un wur-o o-bo, um possuté wu.‡

Bor-us op us-voor

*Hyangan-to Yeso kute Burus
n-te un m-bo à*

¹ Kō de nomte uku o-cin a 'ye rii á, man he co un uku o-cin. M-mōka, man re co un rwor un rii-yo Wan-Koyan Yeso rwunte mē cas untun m-bo ut-hyangan ne komo. ² Um nak wu ken net-wu, wan-dor **Kiristi** caane hak-us op-us nass-se ka, se arge à, a deke wu ha-mo Ton-o atette-o be-de Shir ro à. Kō n-mē o-wur o kō ba n-mē o-wur á mē nap á, Shir o cot nape. ³ Um nak ka net-wu, a un dek wu ha-mo un Ton-o atette-o, kō o-wur kō ba n-mē o-wur á mē nap á, Shir o cot nape. ⁴ Reē o wu hoge to ken ma-to to a hoks m-rwor á, gō un to mat-de un net a hoks nom ut-ma un to á. ⁵ Man uku o-cin remen ka net-wu, amba man uku o-cin remen hi un de á, se de n-te un kende-m re. ⁶ Kō um uku o-cin, man warag ko-raag á, remen man ma'as un rwor o-nip. Amba man uku o-cin á, remen mē con wu ken wu dek mē arge bo wu ro mē m-hyan á, un bo wu ro mē m-hoge ne á.

⁷ Taase um uku o-cin, remen ka rem-se ut-hyat se se um hyane à, se ur-beeb, a tomnu mē o ken gom-o untun hoog-mo o-yokor o-wur. Yo ka yo un nom sa o zee wu **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** tomne remen wu ye'et mē ur-koob ba m-sok, komo remen mo wenet mē uku o-cin à. ⁸ So o-tet um kone Wan-Koyan wu dossu mē o un wur-o re. ⁹ Amba wu zeeru mē, "Yar-m re bo'ossute wo, remen n-mē kende-m ru o atte m-hyan un beeb un de." Remen kaane man uku o-cin o-zak ne remen um kendute remen beeb-ur **Kiristi** kumut ur-she'et be un de. ¹⁰ Da-o hun-ne ye ro mē ut-reeb, kō ye 'ye mē ur-koob, kō ye rangse mē, kō ye egnutu mē ur-koob remen um dore **Kiristi** à, mē m-nom o-zak. Mē un zee kaane remen da-o mē kende ka da-o o mē un kum ur-beeb de rwuune be-de Shir à.

*Naase-mo un men-ut Burus remen
yan-dor-ye Shir ye ro n-mē o-Korinti à*

¹¹ Um nomog m-raag, amba no ye rwo'u mē. No ye depe no bum mē. Ka ye no aage "Caari-ye un **yan-Tom Yeso**" à, ye jiishe mē á. Kō de nomte ba yo ken rii-yo um ro á. ¹² Shir nomog rem-se o-made ut-hyat ne un mē be un no. Ka rem-se kutu no unze **wan-Tom Yeso** um ro. ¹³ ¿N-te un yo ke bu-yo ne um kutu no unze no ur-hond un ye ken yan-dor ye Shir ne á? ¿Kō de remen mē sawsu no nu-us re o á? Soksū mē no ka **ba'as-de!**

¹⁴ Mē zongse um habute be un no o atette-o. Man ru'u no se ken nu-se á, remen no ye um cone, ba hwor no á. Remen udepe yakar-ye dek nu-se un tat un ye ne á se de tat-ne ye dek nu-se un yakar-ye un ye. ¹⁵ Man nom o-zak um hootu no kap yo ro mē à, myet un hi un de ne. Urege um wastu no deen, ¿noa was mē hiin ye á? ¹⁶ Noa su'e mē unze mē warag no o-caar o-suut á. Amba wu ken wua zee mē un nomo no us-weer, um hokstu no mosse ut-bo ne. ¹⁷ ¿Mē un re ra-o no be-de un ka ye um tombe be un no? ¹⁸ Um konog Titus wu habe be-ur no, komo um tombute wu ken or te ko-yan-dor o Shir mosse un wu ne. ¿Noa zee o Titus reeg ra-o no? ¿Mē un wu ne rii gaan-yo ka te m-nom á?

¹⁹ No m-zee o ka da-o kap, senge-mo te rotte te ruute hi un te be-de geeg-ur no. Shir o ro te m-su'e, nip-o Shir o te m-rwor n-mē un **Kiristi** à. Or re ne, te m-nom un koyan remen no doot m-'wons un sher-m no. ²⁰ Mē

‡ **Bor-us op o-gaan:33** 11:32-33 Hyen komo: Seng 9:23-25.

o-gyer taase da-o me habe um 'wos no bo um hwo o-sakto á, ko komo no hyen me bo no hwo o-sakto á. Me o-gyer o ut-ween, ur-shoob ne, us-ryaab ne, un con-to ur-hi ne, o-agegense ne, ut-reeb ne, un nu-mo ur-hi ne, o-da rem ne komo. ²¹ Me o-gyer unze me do m-habe komo, Shir a ru um hoge m-e un co no. Me o-gyer taase men-ut re naase remen hun-ne deen ye ro un nom **ur-ba'as** n-ga à, ye waktune be-de Shir á, ye yage nomo o-ás un she'et-de un ba ur-bon ne de ur-gop ka rem-se ye ro m-nom à.

Bor-us op us-tet

Nak ut-to

¹ Me habe be-ur no m-moka, atette-o ka. Untun bo gen-mo un Ma-to Shir zee à, "A dek ko to ke ma-to un nu-o un nen yoor ko nen tet ye hyane yo nome à."* ² Um be'este, um nekste no ut-to da-o um ro be-ur no habe-m ayoo-re-mo à. Um doog no nake ut-to m-moka me be-ur no á: Da-o me muube man kuse ka ye nome **ur-ba'as** n-ga á ko ye ken ye. ³ Man kutu no yo no cone m-hyan à. No nept unze **Kiristi** wu ro ut-ma ba me á. Wu kende wu nomot un no ne á. Wu ro ur-beeb ne be-ur no. ⁴ Ko de nomte a un kam wu sa o zee wu rott ur-beeb á, myet un kaane ne wu ro un hooq ne be-de Shir. Kang-o gaan, na yan-ba-ur-beeb ye n-me un wu, amba un beeb-de Shir a she'et un wu ne remen a nomot m-senge rem no. ⁵ Me'es no hi un no, no gut remen no nept ko no be-de m-sher à. Ma'as no me'es un hi un no. ¿No nap unze **Kiristi** Yeso wu ro be un no á? O-nip wu ro kon be un no, se de urege no heeg be-de un ka me'es-de. ⁶ Um rwo'og ur-hur noa nep unze te he á. ⁷ Te un kon-se Shir unze noa nom rii-yo ba ur-bon á. Ba remen hun-ne hyenet unze te reeg ur-ho á, amba remen no nomot yo depe à ko de nomte hun-ne a hyen sa o zee te heeg. ⁸ Urege no m-nom ka rem-se se depe à, tea ja'as no á. Tea hoks wen o-nip á, un sugede un kaane ma, tea gu hun-ne she'et un bu-yo o-nip. ⁹ Zak-o te m-nom te ro ba ur-beeb, amba no ne no ur-beeb ne. Komo te us-kon be-de Shir remen no bo'ossete shero shero un sher-m no. ¹⁰ O hante um gendute no se ka rem-se cin me be-ur no á. Me nom kaane remen da-o me habe, taase um kutu no ryaab-us re, un gwomo-to Wan-Koyan ya'u me à. To m'-yonste no to ba to m-kaps á.

Ma-to ur-kom

¹¹ Or re ne, bo um komoste ka takurda-o, nom no o-zak! Nom no bo un nom-m no, no she'ete shiishe. Doo no or no ne jaab-o ut-men, komo she'et be-ur gaan un ye ne. Urege no nom kaane, ka Shir-o o ya'as no m-was, un gwugwu-mo ur-hur ne à, wu nom mosse un no ne.

¹² No gas or no ne hunhamat. ¹³ Kap yan-dor-ye Shir ro no ur-gas.

¹⁴ Men kon-se Shir unze no nept unze yar-m Wan-Koyan Yeso **Kiristi**, con-mo rwuune be-de Shir, un morge-de un **Kukt-o Shir** ne, mo ro mosse un no ne kap!

* **Bor-us op us-tet:1** 13:1 Hyen komo: Kara 17:6; 19:15.

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me un dak-o o-Garatiya

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-10

Gwomo-ut Burus to un ko-yan-Tom Yeso 1:11—2:21

Ma-to m-Rerem to un yar-mo Shir 3:1—4:31

M-posse mo un ko-yan-dor Yeso un yo depe wu nom à 5:1—6:10

Ur-kom 6:11-18

¹ Me, Burus, genbe no ka takurda-o, um baksutu no unze, me ko-yan-Tom-wu. Ba remen buug-de un hun-ne dak me, ko na hun-ne tomog me o rwo'e um waragte ko-yan-Tom Yeso á. Amba Yeso **Kiristi** daagu me mosse Shir ne Tato na wu n-Ton shir, wu rwo'e Yeso meret wu muunte un hoog ne à. Wu daagu me komo wu tomu me um waragte ko-yan-Tom Yeso. ² Kap o un or re ne, ye ro kane à, mossute ut-hi un me ne be-de un tombe ut-gas be-to un yan-dor un dak-o o-Garatiya.

³ Um konog Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**, ye ye'et no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne. ⁴ No nak Yeso **Kiristi** ya'aste hi un de un wu remen **ba'as-ut** na, remen wu guut na un ka da-o yo-o o. Wu un nom yo ka remen kaane Shir Tato na cone m-nom. ⁵ Yage a ye'et Shir m-seps ba m-ta! **Amin.**

Ma-to m-Rerem ut-gaan

⁶ Um hyang o-made. Un ya o-da hiin, no conog m-yage dor-o un wu agu no à, be-de un yar-m **Kiristi** har m-warag be-de un yoos-ur hor-de, de **Ma-to m-Rerem**. ⁷ Amba **Ma-to m-Rerem** to á, ko hiin. Ye ken ye ro kon ye ro no m-rukurse à, ye ro m-senge ye sugute **Ma-to m-Rerem** ut-ma **Kiristi**. ⁸ Amba me no m-rure, urege wu ken wu be un te a ruru no to ken **Ma-to m-Rerem** to un hon un to te rege te russutu no à, ko **wan-tom-wu Shir**, ko te un hi un te, to, Shir hu wu nu-o yo-o! ⁹ Untun bo te rege te russutu no n-ga à, me no m-ja'as m-rure m-moka unze kap bon wu ruru no to ken **Ma-to m-Rerem** to un hon un to no rege no hogussute à, to Shir 'ranu wu!

Bø Burus warge ko-yan-Tom Yeso à

¹⁰ ¿Ko a un zee o, ka ma-to me no m-rure à me to m-rwor remen hun-ne gokstu me? Ay, rii-yo um cone à, yo ro, um ru'ut Shir o-zak un rii-yo me m-nom à. ¿No m-zee o me m-senge remen um ye'et hun-ne o-zak? Ay, a ro zeege hun-ne ye me m-'ya o-zak, me ro à warag wan-guw-m **Kiristi** á. ¹¹ Or re ne, yage um rurutu no unze ka **Ma-to m-Rerem** to, to Shir to me no m-rure à, to rwuun be-de un net á. ¹² Me goksune to be-de un net á. Komo yatt-wu yoosu me to á. Yeso **Kiristi** un hi un de un wu kutu me to.

¹³ No hogussute gon she'et-de um she'ette un dor-o un jor-se un **Yahuda**-ne à, bo um ya'e hun-ne **yan-dor Yeso** ur-koob deen à, har um nomog m-senge um hoot ye.* ¹⁴ No nepste komo be-de un dor-o jor-se un **Yahuda**-ne um jishte or re ne **Yahuda**-ne m-senge ye te bosute caara-o gaan à. Um nomog senge-mo un dor-o un bu-se un ya-n-ga-ye se n-ga m-sok ne.†

¹⁵ Amba be-de un yar-mo, Shir wu daagu me cin ba a un m-makt me, wu

* **Bør-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Seng 8:3; 22:4-5; 26:9-11. † **Bør-o gaan:14** 1:14 Hyen komo: Seng 22:3.

agu me, har wu eks, ¹⁶ wu upsutu me yish, um nept Wà un wu Yeso, remen um rurut **Ma-to m-Rerem** be-de un ye ro **Yahuda**-ne á. Bõ wu nome kaane à, me hoob netu 'ye me to ken ma-to á, † ¹⁷ komo me ha o-Urusharima be-de un ye ba'u me m-warag **yan-Tom Yeso** á. Rii-yo um nome à, yo ro, um haaru dak-o un Raraba-ñe, ka da-de um muunuru bo-o o-Damaskus.

¹⁸ Bõ hak-ùs tet nomte à, um haaru o-Urusharima remen um hyenet Simon Bitrus§. Um nomuru ho-ut op-ut taan [15] be-de un wu.* ¹⁹ Un kom-de un kaane komo, me hyan ko wan-gaan be-de un **yan-Tom Yeso** ye kuse á, se **Yakubu** heno Wan-Koyan. ²⁰ Ka rii-yo me no m-gene à, bo-to á, nip-o. Un co-o Shir me m-rwor. ²¹ Bõ jime à, um haaru dak-to o-Siriya un o o-Kirikiya ne. ²² Amba un o ka da-o, yan-dor o un **Kiristi** ye ro n-me dak-o o-Judiya, ye nap me un yish un yish á. ²³ Ye m-hoge de temb a m-zee, "Ka net-wu ro un 'ya un na ur-koob à, wu ka m-moka un rworu un Ma-to m-Rerem mo wu ro m-naas à!" ²⁴ Remen kaane, ye bomuru Shir remen rii-yo Shir nome rem re à.

Bõr-ùs yoor

Yan-Tom Yeso gokste Burus n-me o-Urusharima

¹ Bõ hak-ùs op us-nass [14] nomte à, um dooru m-warag o-Urusharima. Un ka da-o, um nekuru un Barnabas ne komo un Titus ne.* ² Shir ye kutu me ut-hyangan unze um neke. Da-o um woõ reeno à, te morguru un sek-ye ne un **yan-dor Yeso**. Um rururu ye bo me m-ko'ot un **Ma-to m-Rerem** be-de un ye ro **Yahuda**-ne á. Um rururu ye ka ma-to pakse, taase senge-mo me m-nom à, ko mo um rege um nomoste à, mo je hwaa. ³ Ye tosutu me, komo yatt-wu gakte á ko-wan-hew wu un de Titus á, ko de nomte wu ko-ya-o-**Girik**† wu à. ⁴ Ma-to ur-ko to un indune, remen ka ya-ur-ar ye yan-dor, ye cow ne wukusse à, remen ye wenet na ur-she'et sasa be-ur **Kiristi** Yeso. Ye ro m-con ye muut na guw-ñe. ⁵ Amba te 'ya ye ur-hek á, ko hiin. Remen te rurutu no **Ma-to m-Rerem** to o-nip.

⁶ Amba ka hun-ñe ye ro yan-co à, ye do rii be-de un yoos-de me m-yoos á. (Un hyan-o re ko ye ro wan-ñe kap gaan to be un de, remen Shir rot m-koos á.)‡ ⁷ Ye de un hi un de un ye hyeneste bo Shir cone wu ya'astu me senge-mo un rwor un **Ma-to m-Rerem** be-de un ye ro **Yahuda**-ne á, untun bo wu ya'ase Bitrus m-senge wu rure **Yahuda**-ne à. ⁸ Shir nome m-senge n-me un hur-ur Bitrus remen wu waragté **wan-Tom Yeso** be-de un **Yahuda**-ne à, wu wu komo nome m-senge n-me un hur-ur un de remen um waragté **wan-Tom Yeso** be-de un ye ro **Yahuda**-ne á. ⁹ Un hyan o un bo Shir ya'u me yar-mo un wu à, **Yakubu**, Bitrus§ un **Yohana** ne goksuru me. Ye, ye a esse ye ro co be-de un hun-ñe **yan-dor Yeso** à, ye goksuru te te Barnabas un hur-ur gaan. Myet-m te, te dek hi un te unze te un Barnabas tea he be-de un ye ro **Yahuda**-ne á. Ye ka komo ye he be-de un **Yahuda**-ne. ¹⁰ Amba ye baksutu te unze taase to-to ke te un koob-ñe ne ye ro be-de un ye à. Me ne cin n-ga ka rii-yo ro un hur un de.

Burus nak Bitrus ut-to un bo-o o-Antakiya

‡ **Bõr-o gaan:16** 1:15-16 Hyen komo: Seng 9:3-6; 22:6-10; 26:13-18. § **Bõr-o gaan:18** 1:18 ut-Girik: Kepas. * **Bõr-o gaan:18** 1:18 Hyen komo: Seng 9:26-30. * **Bõr-ùs yoor:1** 2:1 Hyen komo: Seng 11:30; 15:2. † **Bõr-ùs yoor:3** 2:3 Ko-ya-o-Girik = ko-Yahuda-wu á. ‡ **Bõr-ùs yoor:6** 2:6 Hyen komo: Kara 10:17. § **Bõr-ùs yoor:9** 2:9 ut-Girik: Kepas.

¹¹ Da-o Bitrus* wõõne bõ-o o-Antakiya, um nakuru wu ut-to yish-ye horo horo remen **ba'as-de** un wu wukusse o de ro á. ¹² Ur-takan, wu ro m-re un rii-yo m-re mosse un yan-dor ne ye ro **Yahuda**-ne á. Amba da-o nay-ne **Yakubu** wõõne es-mõ o-Urusharima à, Bitrus koosuru un hon wu do m-re mosse un ye ro **Yahuda**-ne ne á. Wu un nom kaane remen wu ro un gyer-o un **Yahuda**-ne ye ro m-con a **ko** ko wu ke net-wu ur-ko à. ¹³ Kaane ma ye kusse be-de un **Yahuda**-ne à yan-dor ye nomog ka senge-mõ **ur-ba'as** mõ untun Bitrus, har ye swoog hi-ur Barnabas be-de un koob-de un rwor o-nip.

¹⁴ Da-o um hyane ye ro m-dore nip-o un **Ma-to m-Rerem** to Shir á, um zeeru Bitrus un yish-ye un kowan. "Wõ ko-**Yahuda**-wu, amba wõ ur-she'et untun wu ro ko-**Yahuda** á. Amba wõ m-dore un jor-se ye ro un **Yahuda**-ne á. ¿M-mõka wõa ru ye ro **Yahuda**-ne á ye dore jor-se un **Yahuda**-ne?"

*Shir guug Yahuda-ne
un ye ro Yahuda-ne ne á*

¹⁵ "Kõ de nomte na **Yahuda**-ne ye be-de o-mat, ba ye ro **Yahuda**-ne á, komo ba 'ya-ut-**ba'as**' á, ¹⁶ a nepsẽ net a warag ba **ur-ba'as** un co-o Shir be-de un dore o-**karamsa** á, se de wu shereg be-ur Yeso **Kiristi**. Remen kaane, na ma a ya'aste hi un na be-ur Yeso **Kiristi**. A un nom kaane remen a kumut m-warag ba **ur-ba'as** un co-o Shir be-de m-sheer be-ur **Kiristi**, ba be-de m-dore o-**karamsa** á. Remen yatt-wu he m-warag ba **ur-ba'as** un co-o Shir remen dor-o o-**karamsa** á.†

¹⁷ "Urege, bõ a cone m-warag ba **ur-ba'as** un co-o Shir be-de m-sheer un **Kiristi** à, a 'wõstũ na **ya-ur-ba'as** remen a jorote o-**karamsa**, ¿kõ nom un kaane kututu na **Kiristi** ro un tor-se un nom **ur-ba'as**? Ay, kõ hiin! ¹⁸ Urege um inute, me komo m-jamas un ma-to um wugurse à, um waragte o ka koyan-jet o-**karamsa**. ¹⁹ Bõ um ro m-senge um kumut hoog be-de Shir un bu-yo un ess o-**karamsa** à, **karamsa** zeeru me, ko-wan-jet o-**karamsa** wu um ro komo se um marag. Bõ um hyente kááne à, um yagu m-sheer be-de o-**karamsa** um kumut m-hoog be-de Shir. Um gwõturu **Kiristi** un hond de un wu um kumut hoog. A kamag wu remen wu dek swõ ur-koob un de komo wu ya'ag me hoog. ²⁰ A kamag me be-ur gaan un **Kiristi** ne. M-mõka me un hoog ne, amba me wu un hi un de á. **Kiristi** wu ro hoog-mõ un hur un de. Ka hoog-mõ un wur-o re mõ, hoog-mõ be-de m-sheer un **Wà-wu Shir**. Wu kutu me m-con à har wu mer rem re. ²¹ Man ginim yar-mõ Shir á. Amba urege net a hoks m-kum un she-et-de ba **ur-ba'as** un co-o Shir un bu-yo un dore o-**karamsa**, yo ka kututu na unze mar-m **Kiristi**, waragte hwaa o ka."

Bõr-ùs tet

*Dor-o o-karamsa
kõ m-sheer be-ur Kiristi*

¹ Nõ raag-ne ya-o-Garatiya! ¿Wa zungsũ nõ o? ¿Kõ wu ken wu un nomo nõ us-baat? Um rurutu nõ cas cas unze Yeso **Kiristi** marag n-ton o-**kan**. ² M-mõka um conog um nep rii gaan be-ur nõ. ¿**Kukt-o Shir** un haan nõ remen nõ dorute o-**karamsa**, kõ remen nõ shereg un ma-to nõ hoge à? ³ M-mõka ¿yan-gõn koob-de us-barag de koru nõ? Nõ ka teksune un **Kukt-o Shir**, amba m-mõka ¿nõ conog m-buse un 'wõns-mõ un ma-hun? ⁴ ¿Ashẽ koob-de nõ swoõ go-ùs-go à, waragte hwaa o ka? ¿A nome kaane? ⁵ Wata,

* **Bõr-ùs yoor:11** 2:11 ut-Girik: Kepas. † **Bõr-ùs yoor:16** 2:16 Hyen komo: Bõng 143:2; Roma 3:20,22.

Shir ye ya'u nō Kukt-o un wu à, wu rō komo m-nom un rem-se ut-hyat be-ur nō à. ¿Nō un zee o wu rō m-nom kaane remen nō m-dore o-karamsa, kō remen nō hogute ma-ut **Kiristi**, nō sher komo un to?

⁶ Gwot nō hew-ur **Ibrahi**. A geneg unze, “Wu shereg be-de Shir, remen kaane Shir zette wu kashi un net.*” ⁷ To, yage nō nept unze ya-m-sheer be-de Shir ye rō “Yakar **Ibrahi**” remen ye shereg be-de Shir bō **Ibrahi** sher à.† ⁸ Ma-to Shir gense, to rworog cin n-ga unze, ye rō **Yahuda**-ne á ye hoks m-kum ur-con ur-kashi be-de m-sheer un co-o Shir. Remen cin n-ga a rurute **IbrahiMa-to m-Rerem** unze, “Be un du, Shir a ru'e hun-ne kap o-kwum.‡” ⁹ **Ibrahi** gokste Shir o-nip ne, komo a ya'ag wu o-kwum. Kaane o komo kap wu gokse Shir o-nip à, a 'ye wu o-kwum mosse un **Ibrahi** ne.

¹⁰ Remen kap ye rō o-sakto Shir a goks ye remen ye rō m-sheer un **karamsa-o Mosa** à, a huu ye nu-o yo-o. Remen Ma-to Shir gense to zee, “Kap wu m-dore un kap o un rii-yo rō gense un takurda-o o-karamsa á, a husute wu nu-o yo-o.§” ¹¹ M-moka cangam to rō, yatt-wu he m-hoks m-warag kashi un co-o Shir un dor-o o-karamsa á, remen a genesse unze, “Wu rō kashi à, be-de m-sheer o wu he kum un hoog.*” ¹² Yatt-yo mosse dor-o o-karamsa un sher o-nip ne á, untun bō a gene à, “Wu nome kap rii-yo **karamsa-o** rwore à, be-de un o wu he kum m-hoog.†” ¹³ Ka nu-o yo-o o, o o-karamsa a possussute o, remen **Kiristi** rurug na be-de un ka nu-o yo-o o, remen a muute wu rii-yo yo, rem na. Remen kaane a geneg, “Kap bon wu a kame n-te un **kan-o** o-ce à, a huutu wu o ka nu-o yo-o.‡” ¹⁴ **Kiristi** rurug na remen ka kwum-o a hu'e **Ibrahi** à, ye rō **Yahuda**-ne á ye kumut ka kwum-o be-ur **Kiristi** Yeso. Un kaane, na ma, be-de m-sheer, a hoks m-kum un ka **Kukt-o Shir** swore o-nu à.

O-karamsa un swor o-nu ne

¹⁵ Or re ne, yage un ruuturu nō sha-mo un rii-yo nō nepse un yo ne à. Urege hun-ne yor sworog o-nu komo ye rwo'uru ut-kom remen ye este ka swooru nu-o yatt-wu he o m-soks á, yatt komo wu he m-do un yo ken rii-yo á. ¹⁶ M-moka Shir surute **Ibrahi** un wà un wu ne o-nu. A geneg unze, un “Yakar-ye” á. Urege kaane o, ye rō deen o ka. Ay, a un zee, “Wà ru,” net gaan wu ka, wata **Kiristi**.§ ¹⁷ Rii-yo me m-zee à yo ka, Shir surute **Ibrahi** o-nu wu shooste ka nu-o. Rii-yo ka **karamsa-o** a haante us-hak zungu-us nass, un hak-ur kwooz us-op [430] da-o wu sure **Ibrahi** o-nu à. Ka **karamsa-to** rwō swor nu-o waragte o-hwaa á, har m-moka swor nu-o Shir rō gung.* ¹⁸ A ro zeege a goks cim-yo Shir un bu-yo o-karamsa, ka da-de a roa kum yo un bu-yo un swor o-nu á. Amba Shir ya'aste **Ibrahi** ka cim-yo un bu-yo un ka swor o-nu o.†

¹⁹ To urege káane o, ¿remen yan o a hantute o-karamsa? A un do o-karamsa remen a rwuntute **ur-ba'as** cas. A un hante o remen a nomot m-senge un o har ka ho-de ka wà-wu Yeso‡ he m-haan à. Ká wà-wu haante remen ká swor o-nu o. **Yan-tom-ye Shir** ye hante **Mosa** ká **karamsa-o**. Komo **Mosa** wu ro n-tete o Shir un hun-ne ne à, wu ro m-nom ka senge-mo m-hongse be-de un Shir un hun-ne ne. ²⁰ A m-con un wa-m-hongse urege

* **Bqr-us tet:6** 3:6 Hyen komo: Taka 15:6; Roma 4:3. † **Bqr-us tet:7** 3:7 Hyen komo: Roma 4:16.

‡ **Bqr-us tet:8** 3:8 Hyen komo: Taka 12:3; 18:18; 22:18. § **Bqr-us tet:10** 3:10 Hyen komo: Kara 27:26 (ut-Girik).

* **Bqr-us tet:11** 3:11 Hyen komo: Haba 2:4. † **Bqr-us tet:12** 3:12 Hyen komo: Rewi 18:5. ‡ **Bqr-us tet:13** 3:13 Hyen komo: Kara 21:23 (ut-Girik). § **Bqr-us tet:16** 3:16 Hyen komo: Taka 12:7; 13:15.

* **Bqr-us tet:17** 3:17 Hyen komo: Rwuu 12:40. † **Bqr-us tet:18** 3:18 Hyen komo: Roma 4:14. ‡ **Bqr-us tet:19** 3:19 ut-Girik: wà-wu a surte o-nu.

hun-ne arge yoor conog esse ut-ma. Amba Shir un nom kaane un hon-de un wu. Wu rott wa-m-hongse ut-ma da-o wu sure **Ibrahi** nu á.

Yo hante o-karamsa à

²¹ ¿Yo ka un warag o unze **karamsa**-o ro ur-hwu'us un swor o-nu o Shir ne? Ay, ko hiin! A ro zeege **karamsa**-o wa 'ye na hoog pu-o, a roa kutu na unze a kum kashi m-yar be-de Shir un cow-yo un dore o. ²² Un suge-de un kaane, gense to ro un Ma-to Shir unze, hono o-dak kap ro un kus-o **ur-ba'as**. ¿Remen ya? Shir un yage yo ka korot remen wu ya'asté swooru nu-o wu nome, be-de ye shere be-ur Yeso **Kiristi** à.

²³ Rii-yo bu-yo m-sher un **Kiristi** woontu na, **karamsa**-o ro na m-hok, o ro bobse na be-de m-ru ro kon á se da-o a kutu na bu-yo m-sher ur-kom à. ²⁴ A bobsutu na un kom-to o-**karamsa** remen o eret na har **Kiristi** haante. Un kaane, be-de m-sher a warge ba **ur-ba'as** un co-o Shir. ²⁵ M-moka ne bo da-o sher-m woosune à, a un kus-o o-**karamsa** á.

Be-to m-sher myet-m no muune yakar-ye Shir

²⁶ Remen no shereg be-ur Yeso **Kiristi**, kap-m no no warge yakar-ye Shir. ²⁷ Remen myet-m no a un yo'ostu no m-ho no waragte ye ma **Kiristi**, no cok hi un no n-me un **Kiristi**, untun bo a m-cop un saw-ut pu-to à. ²⁸ Remen kaane koos-m ro kon á be-de un **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne ne á. § Komo koos-m mo kus be-de ye ro ur-mat un guw-ne ne á, ko be-de un ne'a-ne un campo-ne ne. Kap gaan no ro be-de un mosse ur-hi un **Kiristi** Yeso. ²⁹ Urege no ye ma **Kiristi** ye, no waragte yakar **Ibrahi** ye o-nip, komo noa goks ka cim-yo Shir swore o-nu à.*

Bor-us nass

A guw-ne ye tomso á amba a waragte yakar-ye Shir

¹ Wà wan-re o-cim da-o wu ro ya o-wà o-rek yo, wu un ko-guw ne gaan to, ko de nomte kap o un rii-yo un ka hur-o yo ma un wu yo á. ² Da-o wu ro'e ya o-rek yo, ye ken ye ro kon ye ro wu o-gwot à har da-o tato-o un wu rwo'e à. ³ Kaane to ro be un na, n-ga rii-yo **Kiristi** haante, a ro untun yakar rek-ye. A ro untun guw-ne, a un hoob-o un a reet ur-ho be-de Shir un bu-yo un jind-se un **Yahuda**-ne. ⁴ Amba bo da-o Shir esse à wootè à, Shir tomnuru Wà un wu. Wu haante un bu-yo un mat-o un ne'a. Wu dorute ka **karamsa**-o Shir ya'ase **Mosa** à. ⁵ Wu un nom kaane remen wu rurut ye ro un kus-o o-**karamsa** à, komo wu muut ye ur-mat be-de Shir. ⁶ Shir tomonte Kukt-o Wà un wu n-me un hur-ut na remen a nept na yakar-ye Shir ye. **Kukt-o Shir** o ro un eeg-se Shir unze, "Abba,* Tato re!" ⁷ Remen kaane wo ko-guw-wu komo á, wo wà-wu. Remen wo mat-de un wu de, Shir a ru o re kwum-o un cim-yo un wu.†

Burus wastè un Garatiya-ne ne

⁸ N-ga da-o no ro nakke Shir á, no ro m-dore un m-gir un nome un ye ken shir-ye ne m-guw, amba gir-mo ro Shir-wu o-nip á. ⁹ Amba m-moka no nepse Shir, ko na a zee Shir nepse un no ne. ¿Remen yan o no hette m-warag be-de un bu-yo un jor-se un **Yahuda**-ne se o-hwaa? ¿No un con

§ **Bor-us tet:28** 3:28 ut-Girik: Girik-ne. * **Bor-us tet:29** 3:29 Hyen komo: Roma 4:13. * **Bor-us nass:6** 4:6 ut-Arameki: Abba. † **Bor-us nass:7** 4:5-7 Hyen komo: Roma 8:15-17.

o nò warag guw-mò un se komo? ¹⁰ Nò conog nò re ur-hò be-de Shir, be-to m-koos un tò ken hò-tò un se ken reng-se ne un o ken da-o ne, un se ken hak-se ne. ¹¹ Ka rii-yo nò m-nòm à ya'ag me o-gyer, remen waragte sa o zee o ka koob-de um swò rem nò à jaag o-hwaa!

¹² Or re ne, hakkur nò she'et nò sasa bò um rò es-mò un ká rem-se à, remen um waragte bò nò rò à, (nò ye rò **Yahuda**-ne á), sasa es-mò un ká **karamsa**-tò. Nò yo'og me da-o um ko'otu nò ka ma-tò á. ¹³ Nò nepse gom-o um nome à. O tikshi me cow-yo um hantutu nò **Ma-to m-Rerem** à ur-takan. ¹⁴ Kò de nomte me keese á komo hur-ut nò naasute deen, kap un kaane ne, nò mus me hwaa á. Komo nò gwøkt me ur-bon ne. Nò gokstu me untun **wan-tom-wu Shir** n-Ton, kò komo bò nò gokse **Kiristi** Yeso un hi un de un wu à. ¹⁵ Nò nomog o-zak deen un ka da-o! M-mòka un ya, çyan gon zak-o nò nome rem re? Um nepste un ka da-o, rii-yo m-nome rotte, nò roa hurum yish nò, nò ya'as me! ¹⁶ Ashi, çm-mòka me un warag o ka wan-yage-ut nò, remen um rurutu nò yo rò o-nip? ¹⁷ Ye ka hun-ne ye hamattu nò ur-bon ne, amba yo ye cone à yo rott ur-bon á. Ka yo ye cone à yo rò ye wongsu nò un me ne, remen nò hamattu ye bò ye hamtu nò à. ¹⁸ Ka hamat-mò rò ur-bon ne urege ka con-mò rò ur-bon ne, koyanda, ba se me be-ur nò á. ¹⁹ Yakar re ye me m-con à, ayoore-o ka me m-hoge reeten-mò un mat-o nò. Komo me un senge-mò un swòr ur-koob har da-o **Kiristi** bò'ose n-me nò bò wan-yaar rò m-bò'ose un men-ut inu un wu à. ²⁰ Um ro conog um rò un nò ne m-mòka, ka da-de um roa ja'as cor re. Ay, hur un de naasute rem nò!

Sha-m Hajaratu un Saratu

²¹ Yage um cit nò, çnò ye rò m-con m-dore o-**karamsa** à, nò nepste o ka yo **karamsa**-o zee? ²² Remen gense tò rò unze, **Ibrahi** rò un yakar ne nen yoor yan-campo-ne, ka wà gaan-wu ko-guw-wu un ne'a matu wu, wu ka komo ba ko-guw matu wu á. ²³ Ka wà-wu ka ko-guw-wu mate à, **Ibrahi** un kum wu bò a wette m-kum un yakar à. Amba wu ka wà-wu rò be-de un ne'a-wu ut-ge à, mat-o un wu o ut-hyat o, remen swòr o-nu o Shir sure **Ibrahi** à. ²⁴ Mò ka sha-mò, ka ne'a-ne ye yoor kutute swòr o-nu o-yoor. **Hajaratu**‡ he mat un guw-ne, wu rò sha-mò un swòr o-nu§ o a nome un Haag-o Sinay à. ²⁵ **Hajaratu** sha-mò un Haag-o o-Sinay o rò un dak-o un Raraba-ne à. Wu rò sha-mò un bò-o o-Urusharima o m-mòka, remen wu un yakar-ye un wu ne kap guw-ne ye un kus-o o-**karamsa**. ²⁶ Amba Urusharima-o pu-o rò kon n-ton, na ye m-ha kanè à ya a rò sasa be-de un dor-o o-**karamsa**. Na ye m-ha kanè à, a o un gwot-o o-bò unze o rò inu na remen na yakar-ye Shir ye ye o-nip. **Saratu**, ba ko-guw-wu á, wu rò sha-mò un ka Urusharima-o pu-o o. ²⁷ Gense tò rò unze,

“Ko-maktan-wu un ne'a nom o-zak,

kan **kan**-o o-zak wò wu nape reeten-mò o-mat á.

Men zee kaane remen ne'a, wu ro ko-maktan n-ga à,

wu makt yakar deen,

arge ne'a-wu wette m-mat à.*”

²⁸ M-mòka nò or re ne, nò ma yakar-ye Shir ye be-de un swòr o-nu untun **Ishaku**. ²⁹ Un ka da-o komo ka wà-wu a mate un bò a wette m-mat á, wu reese wà-wu a mate un beeb-de un **Kukt-o Shir** à ur-koob. Kaane tò rò

‡ **Bør-ús nass:24** 4:22-24 Hyen komo: Taka 16:1-16; 21:8-9,12-17; 25:12. § **Bør-ús nass:24** 4:24 swòr o-nu = o-karamsa. * **Bør-ús nass:27** 4:27 Hyen komo: Isha 54:1.

har m-mõka.† 30 Amba gense tõ rõ be-de un Ma-tõ Shir unze, “Yan ka ko-guw-wu un ne'a-wu un wà un wu ne, ye ru. Nõm kaane remen wà-wu un ko-guw-wu un ne'a a wong o-cim un wu kà wà-wu ne á. Ká wà-wu wu inu un wu rõ ko-guw á.”‡ 31 Remen kaane õr re ne, na yakar-ye un ka ko-guw ne'a-wu wu á. A rõ yakar-ye un ka ne'a-wu wu rõ ko-guw á.

Bõr-ús taan

Ur-she'et sasa be-ur Kiristi

1 **Kiristi** ustõ na remen a she'etté sasa. Remen kaane she'et nõ sasa, taase nõ she'et she'et-de un guw-ne komo á.

2 M-mõka hogu nõ me. Me, Burus, me nõ m-rurõ, urege nõ gokstõ a nomu nõ ur-kõ, yo ka kututu na unze **Kiristi** hwaa wu rõ be-ur nõ õ ka. 3 Me nõ jamas m-bakse unze kap wu gokse wua dorõ **karamsa**-õ ur-kõ à, a gakte wu dorõ o-**karamsa** kap õ ka. 4 Nõ ye rõ m-senge nõ she'ette ba **ur-ba'as** un co-õ Shir un bu-yo m-dorõ o-**karamsa** à, nõ regussute nõ ruussute hi un nõ be-de un dor **Kiristi**. Nõ pa'ag õ ka yar-mõ Shir. 5 Tõ de tõ ru'usse ur-hur Shir a hongse tõ un wu ne, Amba a senge m-sheer un mosse un gwu-õ un **Kukt-õ Shir**. Komo a senge ur-er o-dish ne, unze **Kiristi** a muut na kashi un hun-ne un co-õ Shir. 6 Remen a ro n-me un **Kiristi** Yeso, kõ ur-**kõ** kõ ba ur-kõ yo ken rii-yo yo á be-ur na. Amba rii-yo Shir cone cot à yo nõ net sheer be-ur **Kiristi**, komo hog-mõ un wu rõ m-kute wu conõg Shir un hun-ne ne.

7 Nõ ro m-ha co ur-bon ne, ¿Wa wenu nõ dor-õ o-nip? 8 Shir ye á, remen wua gu nõ nõ ma'aste sasa. 9 Ka yoos-de ut-bõ de ya de rõ untun “Ya o-**yist** o-rek yo, yo rõ m-rwõ ut-burodi rotte m-hundunde deen.”* 10 Remen gam-õ hi-ut na n-me un senge-m Wan-Koyan, um nepsõ noa dorõ yo ken cow-yo yo a kutu nõ un hon hesse-de un yo ma re á. Komo wu rõ nõ m-yons ur-hur à wua sũ ur-koob kõ wan wu. 11 Or re ne, urege har m-mõka me m-kõ'õt unze depete a **ko** kowan, ¿ya hante m-mõka hun-ne rottu me m-ya ur-koob? Urege me us-tõr unze a ko ur-**kõ**, ai, ma-ut re mosse un mar-m **Kiristi** ne n-tõn o-**kan**, ro a warag rii-yo ur-pukse be-de un kõ wu ke net-wu á! 12 Ay, ka yan-yons un nõ ut-hi ye, ye ka ye conu nõ gaktu ur-kõ à, jiiشته ye re co ye pesem hi un de un ye!

13 Or re ne, Shir conõg nõ she'et sak komo sasa. Amba wer nõ taase ka she'et-ur nõ de o-sasa de warag nõ bu-yo un dorõ un rem-se wur-o cone à. Un sũge-de un kaane, yagu nõ ka she'et-de o-sasa de wootu nõ un nome un ye ken ye m-guw n-me m-was. 14 Remen myet-mõ o-**karamsa** a un mosse un **karamsa**-õ gaan, õ rõ, “Was wan-bõr-o ru untun hi un du.”† 15 Amba urege nõ rõ m-dum un hi un nõ, nõ us-haw, nõ un ti'in hi un nõ untun nem-ye o-kõt, muut nõ ur-hi, taase nõ sabre kap!

Dorõ nõ o-Kukt ba ur-ba'as á

16 Yo me m-zee à yo ka, yagu nõ **Kukt-õ Shir** õ kututu nõ o-cow. Nõ nome kaane nõ hede m-dorõ un she'et-de ma-hun á. 17 Me un zee kaane remen she'et-de ma-hun rõ m-honge o-Kukt ne á, o-Kukt komo õ rõ m-honge un she'et-de ma-hun ne á. Ka rem-se us-yoor rõ ut-yage ne. O rwo'e notte m-hoks m-nõm un yo nõ cone m-nom á.‡ 18 Amba urege **Kukt-õ Shir** õ rõ nõ m-dorõtte, nõ un kus-õ o-**karamsa** õ ka á.

† **Bõr-ús nass:29** 4:29 Hyen komo: Taka 21:9. ‡ **Bõr-ús nass:30** 4:30 Hyen komo: Taka 21:10.

* **Bõr-ús taan:9** 5:9 Hyen komo: 1Kor 5:6. † **Bõr-ús taan:14** 5:14 Hyen komo: Rewi 19:18.

‡ **Bõr-ús taan:17** 5:17 Hyen komo: Roma 7:15-23.

19 Senge-mo she'et-de ma-hun ro m-nom à, ya mo ro cas:

Koob-de m-'e, un
She'et-de o-ás ne, un
Nom un rem ʉs-yo-se ne, un

20 Guw-mo ʉs-toog ne, un

Mor-ne,
Hun-ne yan-yage-ut or un ye ne m-dum ne, komo,
Ye m-nome un or un ye ne ʉr-shoob,
Ryaab-se, komo un
Con-to ʉr-hi ne,
Ye ro m-es be-ʉr gaan á, un
Cakarse un hun-ne ne,

21 ʉr-shoob ne,

Mar-mo m-swɔ komo,
Ye ro un mosse ʉt-hi be-de m-nom o-ás un bu-yo un su swoog ne, un
Se ken rem-se ne untun kaane.

Me no m-keweš, untun bo um kewse no n-ga à, unze ye ro m-nom un go un ka rem-se à, yea kum m-cow n-me un **Gwomo-to Shir** á.

22 Da-o **Kukt-o Shir** garamse na à, hun-ne a hyen ka rem-se un she'et un na, se ro:

m-was,
men-ʉt pus-to,
gwugwu-mo ʉr-hur,
'mo ʉr-hur,
gu un hun-ne,
un shoos un rii-yo ʉr-bon ne,
un o shir ne,

23 gwugwer-mo ʉr-hi,

hoks m-garamsa ʉt-ma un rem-se wo m-nom à.

ʉrege no nom un ka rem-se, yatt-yo da'e **karamsa-o** zet no nomog **ʉr-ba'as** á. 24 Komo kap ye ro ye ma **Kiristi** Yeso à, ye ho'oste she'et-de ma-hun un rem-ʉs yo-se ne go-ʉs-gɔ se wur-o ro m-con à. 25 Yage **Kukt-o Shir** doruttu na n-me un ko yo ke rii-yo un she'et-ʉr na, remen **Kukt-o** ya'u na m-hoog à. 26 Taase a warag yan-'yons ʉr-hi ko yan-'yons un hur-de un hun-ne, ko yan-shoob-de un ye ken ya á.

Bɔr-ʉs cind

A dek no nu-ʉs or na ne

1 Or re ne, a shipe wu ken wu ro un nom un rii-yo depe á, no ye ro un **Kukt-o Shir** ne à se no muunte wu n-cow. Amba nom no kaane un gwugwer-mo ʉr-hi ne, komo taase remen senge-mo un muunte un or no, no komo no hebe n-me un ka meger-to. 2 Gu no or no ne be-de un dek un nu-se un ye. Un kaane no he m-shoos un **karamsa-o Kiristi**. 3 ʉrege wu ken ro un uku o-cin unze wu yo ken rii-yo yo, ashi ne wu yo ken rii-yo yo á, hi un de un wu wu ro m-raks. 4 Yage ko wu ke net-wu me'este senge-mo un wu, wu hyen. ʉrege mo nomog ʉr-bon, ka da-o wua hoks m-uku o-cin un rii-yo wu nome un hi un de un wu à. Myet un kaane ne, yo depete ba se wu hongsutu hi un de un wu un wu ken un net-wu ne á. 5 Me un zee kaane remen depete ko wu ke net-wu dek nu-se un hi un de un wu.

Wɔa ce yo o go'e à

6 Kap bon wu a yoose ma-ut **Kiristi** se wu ya'as wu yoose wu à, de ma un wu kwukwur-de de un rii-yo m-yar.

⁷ Taase nɔ raks hi ʉn nɔ, yatt-wʉ he m-hoks ʉn raks ʉn Shir á. Kap bɔn yo net go'e à, yo wʉ he m-ce. ⁸ ʉrege net goog ʉn bu-yo ma-hun, yoa woot wʉ m-mar. ʉrege ne wʉ goog ʉn bu-yo o-Kukt, wʉa kum hoog-mɔ ba m-ta. ⁹ Remen kaane taase a ker ʉn nom ʉn rii-yo ʉr-bon. ʉrege a karag a yage nom m-senge á, da-o roon o a hette ce ʉn ce-mɔ o-kwum à. ¹⁰ Remen kaane, koyanda a kume o-da, se a nome kɔ wʉ ke net-wʉ rii-yo ʉr-bon, yo jiishe ma à, ka ye rɔ or na ne ye atte sher-m gaan à.

Nak o-to o ʉr-kom ʉn ma-to ʉr-ko

¹¹ Gwot nɔ gon caari-mɔ m-gen mɔ ʉm genu nɔ ʉn kom-ut re à.

¹² Ka hun-ne ye conu nɔ m-gakte ʉr-ko à yan-nu-mɔ ʉr-hi ye, ye ʉn con a muut ye yo ken rii-yo. Ye rɔ m-nom kaane remen ye rɔ m-hoge o-gyer. Ye rɔ ʉs-barag hun-ne a 'ye ye ʉr-koob ʉrege ye sher be-de ʉn **seke-ʉr Kiristi** de n-ton o-**kan** cot á. ¹³ Kɔ ka ye rɔ ʉr-ko ne à, ye m-dore o-**karamsa** ʉn hi ʉn de ʉn ye á. Ye de ye conog a ko nɔ remen nu-mɔ ʉr-hi, ye rɔ m-zee ye rwo'e a koot nɔ. ¹⁴ Amba me kɔ hiin, man nom nu-mɔ ʉr-hi á. Kɔ man nom nu-mɔ ʉr-hi, se de remen **kan**-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. Mar-mɔ ʉn wʉ n-ton o-**kan** o rwo'e con-to ʉn rii-yo ʉn hono o-dak merte ʉn hur ʉn de. Me komo ʉm marag. Me con rii-yo ʉn hono o-dak á. ¹⁵ ʉr-**ko** ne, ʉn ba ʉr-ko ne kap hwaa-o. Rii-yo jiishe à yo rɔ Shir muut na untun net pu-wʉ. ¹⁶ Me ʉs-kon Shir wʉ 'ye gwugwu-mɔ ʉr-hur ʉr-'won ne. Kap nɔ ye rɔ m-dore ʉn ka **karamsa**-o pu-o o à, wata kap hun-ne ye Shir ye o-nip.

M-tige ʉn hoos-de ʉr-kom ne

¹⁷ ʉr-kom, taase kɔ wʉ ke do me m-rangse ʉn yo ken rii-yo, remen me ʉn napa-to ʉs-sorog ne se a nomo me ʉn wur-o re à, to kutute unze me ko-guw Yeso wʉ.

¹⁸ Or re ne, yar-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**, mɔ nom mosse ʉn nɔ ne! **Amin.**

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Apisu

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-2

Kiristi un yan-dor ne 1:3—3:21

Hoog-m pu-mo n-me un Kiristi 4:1—6:20

Ur-kom 6:21-24

Ur-gas

¹ Me wu Burus, ko-wan-Tom Yeso Kiristi,* remen Shir cone kaane. Me no m-gene un ka takurda-o, no hun-ne ye Shir un bo-o o-Apisu, ye ro un dore un Yeso Kiristi hur-ur gaan à.†

² Um konog Shir Tato na, un Wan-Koyan Yeso Kiristi, wu ye'et no ur-ho un gwugwu-mo ur-hur ne.

Shir ya'ag kukt-o na ur-ho rem Yeso Kiristi

³ A bum no Shir, Tato-o Wan-Koyan na, Yeso Kiristi. Wu ya'asu na myet rii-yo ur-bon yo rwuune n-Ton un shir à. Wu un nom kaane remen wu guut kukt-ut na. Wu un nom kaane remen a mossute hi-ut na be-ur gaan un Kiristi ne. ⁴ Rii-yo Shir nomot o-Ton o-dak ne, wu daagu na, remen wu conog na, a waragte kashi un hun-ne komo ba ur-ba'as be-de Shir.

Remen Shir wastu un na ne, ⁵ wu degsu na cin n-ga n-ga bo a he m-warag yakar-ye un wu à, remen rii-yo Yeso Kiristi nome à. Shir un nom kaane remen kaane wu cone m-nom. ⁶ Remen kaane, yage a bumut Shir bo wu kutu na yar-mo un seps-mo un wu à. Wu kututu na yar-mo un wu deen remen yo Wa un wu Yeso nome à, Wa-wu Shir ro m-was ne. ⁷ Shir rurug na remen hyo-mo Yeso wuuse da-o wu mare à, komo wu sokste ba'as-ut na. Wu un nom kaane remen yar-mo un wu ro deen.‡ ⁸ Komo wu duusutu na myet us-weer, us-nap ne deen, remen ka yar-mo. ⁹ Shir rwo'og na a nep yo ro wukusse un hur-de un wu à, un hoge un rerem-mo un yo wu zongse un Kiristi à. ¹⁰ Rii-yo Shir ro ut-zongse wu nomot da-o woe'è à, yo ro wua mosse us-rem kap o-Ton o-dak ne be-ur gaan be-de un ko-Gwomo wan-gaan. Ka ko-Gwomo-wu ro Yeso Kiristi.

¹¹ Un bu-o Kiristi komo, Shir daagu na a waragte hun-ne ye un wu. Cin ur-takan wu zongse yo ka. Wu wu ro un nom un ko yo ke rii-yo bo wu cone à. ¹² Wu un nom kaane remen tes este o-saktu be-ur Kiristi, te bumut Shir remen seps-mo un wu.

¹³ M-moka no un ce no, no hogussute o-nip, ka Ma-to m-Rerem to, to Shir guute no à. Da-o no shere un Kiristi à, wu muuttu no ye ma un wu un 'ya un no Kukt-o Shir, o wu este ut-ma cin n-ga à. ¹⁴ Kukt-o Shir o rwuntute na cas unze Shir a 'ye na rii-yo wu swore o-nu à, yo rwo'og na m-nap kane un co Shir a gu ye ro ye ma un wu à. Yo ka komo remen bongon-de un seps-mo un wu o.

Kon-us Burus

¹⁵ Remen kaane kap yo Shir nome à, me un kon-se Shir rem no. Cin da-o um hoge sher-m no be-ur Yeso Wan-Koyan à un was-m no ne be-de un

* Bqr-o gaan:1 1:1 Wu Shir daagne à. † Bqr-o gaan:1 1:1 Hyen komo: Seng 18:19-21; 19:1.

‡ Bqr-o gaan:7 1:7 Hyen komo: Koro 1:14. § Bqr-o gaan:12 1:12 te = Yahuda-ne.

yan-dor Yeso à, ¹⁶ koyanda me un bongon-de Shir rem no. Me no m-baks da-o un kon-us re be-de Shir. ¹⁷ Me us-kon be-de Shir ye un Wan-Koyan na, Yeso **Kiristi**. Wu ro Tato na wan-caari-mo m-seps. Me us-kon be-de Shir wu 'ye no kukt-o us-nap, bo yish no he m-upse à, remen no nept wu ur-bon ne. ¹⁸ Me us-kon Shir tiksh hur-ut no, no hyenet nip-o rwuune be-de un wu à remen no nept ka sakt-o wu swore o-nu da-o wu dagnu no à. Komo no nept unze seps-mo Shir ro ut-moor ne o wu surte o-nu wua 'ye hun-ne ye un wu à. ¹⁹ Me us-kon komo no nept beeb-de un wu jiište kap, de ro na m-gu ye shere be-de un wu à. Ka beeb-de ro be-ur na à gaan-to, ²⁰ un de 'yonse **Kiristi** ne ut-marimar à. Komo Shir rwo'uru wu un be-de jiište m-sek à n-Ton shir.* ²¹ **Kiristi** ro un gwomo-to un gwomo-ne, ur-beeb ne m-wons ne ut-gwomo ne. Wu ro ur-jin ne de arge ko de ke jin-de à de a he m-aag à, ba un hon m-moka cot à, har da-o roone à. ²² Shir ya'ag **Kiristi** ut-gwomo to un ko yo ke rii-yo. Shir rwo'uru wu co-o un kap **yan-dor Yeso**.† ²³ Yan-dor Yeso ye ro untun wur-o **Kiristi**. Yan-dor ro un kum un beeb-de un ye be-de wu. **Kiristi** ro un nom us-rem n-me un na, untun bo wu nome us-rem un beeb-de un wu un hono o-dak à.‡

Bor-us yoor

Shir guug na remen yar-mo un wu

¹ N-ga da-o no ro sherge un **Kiristi** á, untun margan-ne no ro'e un bu-yo no ro ur-she'et à, remen no nomote Shir koob-de o-dorotte ut-ba'as ne. ² Ka da-o no un nom un rem-se un ba ur-bon se hun-ne ye nape Shir á ro m-nom à. No o-dorotte o un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu ro ut-gwomo to un ya-ut-yage to un Shir be-to n-ton à. Ka **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu ro m-moka m-senge wu garamsute hun-ne ye ro un nome un Shir koob-de o-dorotte à. ³ Myet un na ne kaane a ro'e n-ga, a ro un nom un yo a cone à. A un nom un yo hur-ut na un wur-ut na ne zee a nom, yo ro ba ur-bon à. A un mat na **ur-ba'as** ne. Ryaab-se Shir ro un hi-ut na untun bo ko wu ke ro à.

⁴ Amba remen Shir waste un na ne deen komo 'won-de un wu ro deen o rwo'e, ⁵ da-o a ro untun margan-ne remen ba'as-ut na à, Shir ya'ag na hoog pu-o bo wu 'yonse **Kiristi** ut-marimar un hoog pu-o ne à. Wu guug na remen yar-mo un wu cot.* ⁶ Komo Shir 'yonste na ut-marimar mosse un **Kiristi** ne. Komo wu she'esse na n-Ton o-shir be-ur gaan un Yeso **Kiristi** ne. ⁷ Wu un kutu na yar-mo un wu un bu-yo ur-'won be-ur Yeso **Kiristi**, remen hoog-mo roone à hun-ne nept yar-mo un wu ro deen mo jiište ko yo ke rii-yo komo. ⁸ Wu un gu no ba remen rii-yo ur-bon yo no nome á, amba remen yar-mo Shir. Komo wu un nom kaane remen no shere un yo Yeso nome à, ba remen hi un no á, yar-mo Shir mo. ⁹ Shir un gu no ba remen senge-m no mo ur-bon mo no nome á, remen kaane, yatt-wu he uk o-cin wu bumut hi un de un wu á. ¹⁰ Na nom-mo Shir mo. Wu un nom na pu-ye un Yeso **Kiristi**, remen a nomot rem-se ur-bon se wu zongse cin n-ga à.

Kiristi gamag hi-to un hun-ne kap

¹¹ Remen kaane, baks no bo no ro n-ga à, no **Yahuda**-ne ye un mat-o no á. **Yahuda**-ne ye a **ko'e** à, ro no m-aag "Yan-ba-ur-ko." Ka ko-de de o-wur de, de a m-nom ut-kom to un hun-ne à, ba ko-de ur-hur á. ¹² Baks

* **Bor-o gaan:20** 1:20 Hyen komo: Bong 110:1. † **Bor-o gaan:22** 1:22 Hyen komo: Bong 8:6.

‡ **Bor-o gaan:23** 1:22-23 Hyen komo: Koro 1:18. * **Bor-us yoor:5** 2:1-5 Hyen komo: Koro 2:13.

nō ka da-ō nō ro nak **Kiristi** á. Nō rott ur-con be-de un hun-ne ye Shir á. Nō n-me be-de un ka swor nu-ō Shir nome hun-ne un ye un wu **Isra**-ne á. Kaane nō ro temb un ka hono o-dak o ba o-saktō komo nō nap Shir á. ¹³ N-ga nō ro nomog m-pupa un Shir ne, amba m-mōka bō nō mōsse ur-hi un **Yeso Kiristi** ne à, Shir hantutu nō yow yow un wu ne. Wu un nom yo ka un bu-yo un hyó-mō†**Kiristi** wuuse rem nō à. ¹⁴ **Kiristi** hantute she'et-de un gwugwu-mō ur-hur be-ur na **Yahuda**-ne un ye rō **Yahuda**-ne á. Bō ye m-she'et untun hun-ne gaan à, ba ye un wonge un or un ye ne, to wongsu ye à, Shir dossussute ka yo woongsu ye à un mar-m **Kiristi o-kan**. ¹⁵ **Karamsa**-to un **Yahuda**-ne ro ut-mōor ne, amba mar-m **Kiristi** kapste to. Wu un nom yo ka remen wu mōssuté **Yahuda**-ne un ye rō **Yahuda**-ne ne á be-de un wu. Ye waragte ragaan, un kaane **Yahuda**-ne un ye rō **Yahuda**-ne á hongē un or un ye ne ne.‡ ¹⁶ Un mar-mō un wu n-ton o-**kan**, wu mōssute **Yahuda**-ne un ye rō **Yahuda**-ne á be-ur gaan. Komo wu hongsu ye un Shir ne. Bō un kaane ye do yage un or un ye ne komo á. § ¹⁷ **Kiristi** haante wu ko'ote **Ma-to m-Rerem** to rō m-hante gwugwu-mō ur-hur be-ur nō ye nome m-pupa* un Shir ne à, m-gwugwu be-de un ye rō yow yow† à.‡ ¹⁸ Rem **Kiristi**, a hoks m-ha myet-m na (**Yahuda**-ne un ye rō **Yahuda**-ne á) be-de un Shir Tato na un bu-yo un **Kukt-o Shir** gaan.

Kiristi muute na ragaan

¹⁹ Remen kaane, m-mōka nō ye rō **Yahuda**-ne á nō kus hamat-ne komo á, amba nō waragte ragaan un hun-ne ye Shir ne. Komo m-mōka nō waragte hun-ne ye un den-ō Shir. ²⁰ A un sher nō un shi'it-de **yan-Tom Yeso**, un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne. **Yeso Kiristi** un hi un de un wu, wu rō ka ta'ar-ō o-kwunt o a meete ka hur-ō à. ²¹ Wu wu bope ka hur-ō be-ur gaan. Wu mōssute ka hur-ō waragte caari-ō Pyo-ō ba m-kukop, remen Wan-Koyan she'ete n-me. ²² Remen a mōssute un **Kiristi** ne, a m-ma nō mōsse un ye ken ye ne remen nō waragte o-hur be-de Shir rō ur-she'et à un **Kukt-o un wu**.

Bor-us tet

*Burus rurute ye rō Yahuda ne á
Ma-to m-Rerem*

¹ Remen kaane, me, Burus, um rō un kon-se Shir rem nō. Me ke'o remen me m-nome un **Yeso Kiristi** m-guw, un bu-yo un ko'ot un ma-ut **Yeso** be-ur nō ye rō **Yahuda**-ne á. ² Um nepste nō hogute unze Shir ya'astu me senge-mō un ko'ot un ma-ut **Yeso** remen gwu nō. Wu un ya'as me ka senge-mō remen yar-mō un wu. ³ Shir ye hante um nept zonge-to wu nome un hur-de un wu à, un cow-yo ut-hyangan. Um ro gensutu nō ka ma-to kut. ⁴ Da-ō nō karunte yo um genbe nō à, nōa nep unze um nepste zonge-to Shir mōsse un **Kiristi** ne. ⁵ N-ga, Shir kute hun-ne ye un ka da-ō ka zonge-to wu nome á. Amba m-mōka wu kutusute **yan-Tom Yeso**, un yan-Rwor un ma-to un wu ne un bu-yo un **Kukt-o Shir**. ⁶ Yo Shir wuke à yo rō: be-de un rwor un **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi** **Yeso**, ye rō **Yahuda**-ne á, **yan-dor Yeso** yea kum ur-gwuug hond hond un te ne **Yahuda**-ne. Nō un te ne a waragte

† **Bor-us yoor:13** 2:13 hyó-mō un Kiristi = mar-mō un Kiristi. ‡ **Bor-us yoor:15** 2:15 Hyen komo: Koro 2:14. § **Bor-us yoor:16** 2:16 Hyen komo: Koro 1:20. * **Bor-us yoor:17** 2:17 m-pupa = Yahuda-ne á. † **Bor-us yoor:17** 2:17 ye rō yow yow = Yahuda-ne. ‡ **Bor-us yoor:17** 2:17 Hyen komo: Isha 57:19.

untun hun-ne gaan. No ye ro **Yahuda**-ne á no ro un de ma no gwuug-de ne de ka yo Shir suru na o-nu un bu-o Yeso **Kiristi** à.*

⁷ Remen yar-mo Shir, wu ya'astu me ka senge-mo, um waragte ko-guw, wan-ko'ot un ma-ut Yeso, bo wu rwo'e beeb-de un wu be un de à. ⁸ Me bo'os um es be-de un kap hun-ne ye Shir á. Amba myet un kaane ne, Shir ya'ag me senge-mo un ko'ot un ma-ut Yeso be-de un ye ro **Yahuda**-ne á, **Ma-to m-Rerem**, un **Kiristi**. Ka **Ma-to m-Rerem** to aragte nap-se un net. ⁹ Komo remen um rurute hun-ne myet, bo Shir ro m-nekette un ka zongeto ro wukusse à, hak-us hak yo ro wukusse be-de un wu. Wu wu nome rii kap à. ¹⁰ Yo Shir cone à yo ro: **yan-dor Yeso**, ye ko'ot nap-se Shir, se aragte us-nap myet. M-moka, ye rure kap ya-ut-gwomo un ya-ur-beeb ne un be-to n-ton. ¹¹ Rii-yo Shir nomot hono o-dak, wu zongsute unze **yan-dor Yeso** a nom kaane. Komo wu nomog kaane un beeb-ur **Kiristi** Yeso, Wan-Koyan na. ¹² Remen a shereg un **Kiristi**, komo a mossute ut-hi un wu ne, a kum cow-yo m-ha be-de Shir un jaab ne ba o-gyer. ¹³ Me no m-kon, hakkure, no naas men-ut no remen koob-de me m-swog rem no á, amba 'ku no o-cin un kaane.

Burus konog remen hun-ne ye o-Apistu

¹⁴ Remen kaane, um kwukte be-de Shir Tato na, um konog rem no. ¹⁵ Wu hwoone ko yo ke rii-yo un hoog-yo myet n-Ton o-dak ne. ¹⁶ Seps-mo Shir ro ut-moor ne remen hun-ne un wu. Remen kaane, me us-kon bo Kukt-o un wu he no m-'ya ur-beeb à, bo hur-ut no he nom m-'wons à. ¹⁷ Komo me us-kon se Shir, bo **Kiristi** he m-she'et koyanda un hur-ut no remen no shereg un wu à. Me us-kon no cun Shir, un or no ne. Ka con-to a doo no m-'wons. ¹⁸ Remen kaane, me us-kon myet hun-ne ye Shir a hoks m-nap bo wu wasse un na ne à. Wu conog na ba ur-ma. Komo yatt-wu he to hoks m-me'es á remen mo ro deen. ¹⁹ Komo noa nep was-m **Kiristi** mo arge be-de m-nap à. Ka da-de a shoos no shi-mo un hoog ur-beeb ne rwuun-mo be-de Shir.

²⁰ A bum no Shir wu ro Wa-ur-Beeb de un nom un rii-yo arge barag-us na à. Wu nom komo rii-yo arge ka yo a kone wu à. Wu un nom kaane un beeb-de un Kukt-o un wu o ro un hur-ut na à. ²¹ Remen kaane, yage na ye ro hun-ne ye Shir à, komo ye mosse ur-hi un **Kiristi** Yeso ne à, a bumut no Shir har da-o ba m-ta! **Amin!**

Bor-us nass

Mosse ut-hi un Yeso ne

¹ Remen kaane, me wu ro un kur-o m-ke'et à, remen dor Wan-Koyan à. Me un kon-us no she'et she'et-de rege hond hond bo hun-ne ye Shir ro m-she'et à, remen Shir wu daagu no hun-ne ye un wu. ² Koyanda ma'as no yan-gwegwer-mo ur-hi, un 'mo ur-hur ne, komo no geeg ut-men un or no ne be-de m-was.* ³ Nom no bo un yo no he m-hoks à no she'ette Kukt-o gaan un or no ne m-was ne bo Kukt-o ya'u no à. ⁴ Kap na yan-dor wur-o gaan-o, komo **Kukt-o Shir** o-gaan. Kaane komo Shir ya'ag na sakt-o gaan rem Yeso. ⁵ A gem no ut-hi cinda Wan-Koyan gaan wu atte à, sher-m gaan, komo yo'os-de m-ho m-gaan un Yeso. ⁶ Shir gaan-wu, wu ro Tato na. Wu ro na ut-gwomo myet, wu ro m-senge be-ur na, komo wu she'et un hur-ut na myet.

* **Bor-us tet:6** 3:4-6 Hyen komo: Koro 1:26-27. * **Bor-us nass:2** 4:2 Hyen komo: Koro 3:12-13.

7 Ko wu ke be-ur na a ya'ag wu go un mo ma un wu yar-mo bo **Kiristi** cone à. 8 Bo Ma-to Shir zee à,

“Da-o wu da n-ton à,
wu dekurü yan-yage-to un wu, ye wu re ur-gun à.
Komo wu ya'uru hun-ne m-yar go-us-go.”†

9 Da-o Ma-to Shir zee, “Wu daag n-ton à,” yo Ma-to Shir ro m-zee à, yo ro: n-ga **Kiristi** ro heesunte un ka dak-o rii-yo wu deet n-Ton shir. 10 Ka net-wu haane rwuun-mo n-Ton haan-mo n-dak à, wu ro **Kiristi**. Wu warge n-Ton shir be-de jiişe m-pipir à, remen wu shiit hono o-dak kap. 11 **Kiristi** ya'ase hun-ne m-yar. Wu daaguru:

Ye ken ye, ye warag **yan-Tom Yeso**,
Ye ken ye **yan-Rwor un Ma-to Shir**,
Ye ken ye yan-Rwor un **Ma-to m-Rerem**,
Ye ken ye yan-Gut-de un hun-ne ye Shir, un
Ye ken ye ya-ur-Yoos ne.

12 Wu un nom kaane remen wu zongsute hun-ne ye Shir bo ye he m-nome un or un ye ne m-guw à, remen **yan-dor Yeso** waragte ur-beeb ne ye bo'ose un dor-o un **Kiristi**. 13 Yo wu cone be-ur na myet à, yo ro a mosse ut-hi un bu-yo un sher-m na un nap-se un **Wa-wu Shir** har a shiit mat-de un **yan-dor Yeso**. Wu conog kap na yan-dor a gem no ut-hi remen na kap a shereg un **Wa-wu Shir** komo remen na kap a nipse wu. Wu conog kukt-o na warag shiishe untun **Kiristi**. 14 Ka da-o a warag untun wan-yaar komo á. Yan-yoos-de ut-bo yea hoks na m-raks á, ko ye nom yo a hette m-sheer un rii-yo un ba ur-bon á. A warag untun hat-o caari, o jok-ye m-ho ro m-tute ko o ke raag-o n-ton m-ho á. 15 Otte kaane à jiişte, a rur o-nip un bu-yo o-acunde, bo a he m-warag shiishe untun **Kiristi** un ko yo ke rii-yo a m-nom à. Wu ro ko-Gwomo na. 16 **Kiristi** mossute myet yan-dor ye un wu untun bo 'rwo-us mosse myet dok-to un wur-o un net à. Urege ko de ke dok-de nomog yo depe de nom à, ka da-de o-wur myet o bo'osuru o waraguru m-'wons ne, da-o ko de ke dok-de o-wur de wasse un or un de ne à.‡

Hoog-m pu-mo n-me un Kiristi

17 Remen kaane, me no m-zee komo me un nak un to-ut no un beeb-de un Wan-Koyan: No she'et untun hun-ne ye nape Shir á. Barag-se un ye myet se o-hwaa se. 18 Ye nap rem-se Shir á. Ye rott ur-kwukur be-de un hoog pu-o o Shir ya'ase á, remen koob-de un nap-se un ye un cikt-de un ye ne. 19 Ko ye nom rem-se un ba ur-bon ye un hoge m-'e á. Ye ro un naas o-da o un ye myet un nom un rem-se un ba ur-bon un wur-to un ye bo ye cone m-nom à. Ye un nom un rem-se o-ás o-suub ne, komo ye ro m-ha co un nom un gon ka rem-se.

20 Amba da-o no nape **Kiristi**, a yoosu no, no nom kaane á. 21 Um nepste unze no hogute ma-to un wu. Komo a yoosutu no yoos-de o-nip de ma Yeso. 22 Yo a yoosu no à, yo ro yagu no gon she'et-de no ro m-she'et n-ga à. Un ka da-o no ro m-con un nom un myet gon rem-se un ba ur-bon. Ka rem-se ro no m-egusse komo se ro un saburse un hoog-m no.§ 23 M-moka yagu no **Kukt-o Shir** garamsute she'et-ur no un barag-us no ne. 24 Shir ya'astu no hur-ur pu-de untun de ma un wu. Remen kaane she'et no ur-she'et un

† **Bqr-us nass:8** 4:8 Hyen komo: Bong 68:18. ‡ **Bqr-us nass:16** 4:16 Hyen komo: Koro 2:19.
§ **Bqr-us nass:22** 4:22 Hyen komo: Koro 3:9.

bū-yo un ka hur-ur pu-de de, nō warag kashi un hun-ne ye o-nip komo ba **ur-ba'as** bō Shir cone nō warag à.*

Karamsa-o un hoog-m pu-mo

²⁵ Remen kaane, nō do nom ut-bō komo á. Amba ruru nō or nō ne o-nip, remen na dok-to un wur-o gaan to.†

²⁶ Urege “nō nomog us-ryaab, nō yage nō nomot **ur-ba'as** á.”‡ Nō jar nō nom us-ryaab har ho-ur hebe nō á. ²⁷ Nō rō us-ryaab, nō ya'ag o ka **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ur-keer wu rakstu nō.

²⁸ Net-wu rō ur-hyow à, wu jar wu do hiw ur-hyow komo á. Amba wu kum kashi un rii-yo m-nom yo un kom-to un wu. Kaane wu he m-gu hi un de un wu, wu gu koob-ne komo.

²⁹ Nō jar nō nome or nō ma-to un ba ur-bon á. Amba cep nō ma-to he m-do'e or nō ne jaab-o ut-men à, remen ye bo'osute m-sheer ne be-de Shir remen ma-ut un nō. Rwor nō ma-to depe à, to he gu un hun-ne à.

³⁰ Nō jar nō naas hur-de un **Kukt-o Shir** á. Shir un 'ya nō Kukt-o un wu o rō o-napa unze nō hun-ne ye un wu ye. Ka **Kukt-o Shir** o oa senge ur-she'et un hur un nō har da-o Shir he nō m-rur war war à. ³¹ Yagu nō ka rem-se myet:

Tuk-mo ut-men,
 Ur-shoos ne, un
 Mar-mo us-ryaab ne,
 Ut-ween ne, un
 Naas-de un hun-ne ne, un
 Kō de ke gon she'et-de ba ur-bon de ne.

³² Un suge-de un kaane, hogu nō 'won-ur or nō ne, nō was or nō ne. Soksu nō or nō ne **ba'as-to** un ye, bō Shir soksu nō **ba'as-ut** nō rem **Kiristi** à.§

Bor-us taan

Was nō or nō ne

¹ Doru nō bū-yo un Shir remen nō rō yakar-ye un wu, komo wu rō nō m-was deen. ² Con nō hun-ne koyanda, untun bō **Kiristi** conu nō à. Wu marag rem na. Wu ya'aste Shir hoog-mo un wu ut-seke to m-shi'igin, un nom un kaane wu gwu'ursute Shir ur-hur.*

³ Amba remen nō un hun-ne ye Shir ye, nō jar nō nom rem-se ma saa kō rii-yo m-'e á, komo nō nom o-suub á. Gō un ka **ba'as-to** depe be-de un hun-ne ye Shir á. ⁴ Komo nō jar nō nom ma-to m-'e kō ma-to o-hwaa, kō ar-de un ba ur-bon á. Otte kaane à, jiište nō senge bongon-de Shir un rii-yo wu nome à. ⁵ Nap nō o-nip unze ko-wa-o-ás, un ko-wan-nom un saw-to m-'e ne, un ko-wa-o-suub ne, ye rott ur-kwukur be-de un rii-yo ur-bon yo un gwomo-ut **Kiristi**, un gwomo-to un Shir ne á. Ko-ya-o-suub un ko-wa-m-gir ne gaan-ye rō, remen ye kwuktute ka rem-se un hono o-dak se. ⁶ Nō jar nō yage hun-ne raks nō un ma-to o-saa to ye m-rwor á. Remen gō un ka rem-se rō m-hante un ryaab-se Shir be-de un ye nome koob-de o-dorotte à. ⁷ Remen kaane, nō jar nō mosse ur-hi un gon ka hun-ne ye rō un nom un gon ka rem-se un ba ur-bon se ne á. ⁸ N-ga nō ro n-te o-comb, amba m-moka nō cowog be-de m-cecar be-de un Wan-Koyan. Káane she'et nō she'et-de m-cecar. ⁹ Me un zee kaane remen urege hun-ne rō ur-she'et

* **Bor-us nass:24** 4:24 Hyen komo: Koro 3:10; Taka 1:26. † **Bor-us nass:25** 4:25 Hyen komo: Zeka 8:16. ‡ **Bor-us nass:26** 4:26 Hyen komo: Bong 4:4 (ut-Girik). § **Bor-us nass:32** 4:32 Hyen komo: Koro 3:13. * **Bor-us taan:2** 5:2 Hyen komo: Rwuu 29:18; Bong 40:6.

be-de m-cecar, yea nom she'et-de ur-bon, she'et-ur kashi, un nom un o-nip ne. ¹⁰ Nom no bo un nom-m no, no nept rem-se Wan-Koyan cone no senge m-nom a, komo no nom ka rem-se. ¹¹ No jar no mosse ur-hi un nom un rem-se o-saa ne se ye ro m-nom o-comb a. Ote kaane a rwuntu no ye, unze gon ka rem-se ye ro m-nom a, se rott ur-bon a. ¹² Rii-yo m'e yo a rurut rem-se ka hun-ne ye ro m-nom wukuse a. ¹³ Amba da-o a hante us-rem be-de m-cecas, ka da-de, kowan he se m-nap bo se ro a. ¹⁴ Cucar-m rwuntute ko yo ke rii-yo cas cas. Q a zette,
 "Wa-m-rew ine!

Ine be-de un margan-ne,
 Ine komo **Kiristi** a 'ye wo m-cecas."

Ur-she'et n-me un beeb-de un Kukt-o Shir

¹⁵ Remen kaane nom no cen un she'et-ur no ne. No jar no she'et untun raag-ne a, amba she'et no untun ya-us-nap. ¹⁶ Myet da-o no kume keer-de un nom un kashi un rii a, nom no yo. Nom no remen ka ho-to atte m-moka a, hun-ne ro m-nom un rem-us yo-se.† ¹⁷ Remen kaane no jar no warag raag-ne a, amba nom no bo un nom-m no, no nept rii-yo Wan-Koyan cone no nom a, komo no nom yo.

¹⁸ No yage ke-m ho no a. Yo ka cow-yo m-sabre yo. Un sugede un kaane, shi no un **Kukt-o Shir**. ¹⁹ Tepse no or no ne un Sep-to ur-Bongon to Shir. Komo no hu'e Wan-Koyan ut-sep ut-dum ne to ur-bongon un hur-ut no. ²⁰ Koyanda no bum Shir Tato na un ko yo ke rii-yo, remen Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**.‡

Campo-ne un ne'a-ne ne

²¹ Nome no or no ne o-dorotte remen sek-mo no un m-'ya un **Kiristi** a. ²² Ne'a-ne nome no campo no ne o-dorotte, bo no m-nome un Wan-Koyan a.§ ²³ Nom no yo ka remen campo ro co be-de un ne'a un wu, bo **Kiristi** ro co un be-de un **yan-dor Yeso**, ye ro wur-o un wu. Wu un hi un de un wu, wu ro **Wan-Gwu** un ka wur-o. ²⁴ Bo **yan-dor Yeso** ro o-dorotte be-de un **Kiristi**, kaane o no ne'a-ne he nome un campo no ne o-dorotte un ko yo ke rii-yo.

²⁵ No campo-ne con no ne'a no ne, bo **Kiristi** cone yan-dor a, komo wu ya'asuru hi un de un wu be-de m-mar rem yan-dor.* ²⁶ Wu un nom kaane remen wu muute ye cas cas be-de Shir, wu so'os ye m-ho un Ma-to un wu. ²⁷ Wu un nom kaane remen da-o wu he deke un hi un de un wu yan-dor a, ye waragte m-seps ne, ba ut-ri'in, ko hiin, komo ba m-kukop, ye warag por por, ba a un kum be-de a he m-pyap a. ²⁸ Kaane depe komo campo-ne con ne'a un ye ne bo ye m-con un hi un de un ye a. Wu cone ne'a un wu ne a, hi un de un wu, wu ro m-con. ²⁹ Ur-kom, yatt-wu take yage un wur-o wu a, amba wu ro un m-was un o ne ur-bon ne. Kang-o gaan, **Kiristi** ro un con un yan-dor ye un wu. ³⁰ Wu waste un na ne remen na dok-to un wur-o un wu to. ³¹ Bo to ro gense un Ma-to Shir a, "Net a yage inu un wu, un tato-o un wu ne, wu momsute ne'a un wu o-wur, nen yoor-mo un ye, yea warag wur-o gaan."† ³² Caari-to ut-ma ro wuke kane. Me men dek to un essente-de un **Kiristi** un hun-ne yan-dor ne. ³³ Kap un kaane ne, ka ma-to rem no to kap. Yage ko wu ke campo-wu cunut ne'a un wu, bo wu ro un conu un hi un de un wu a. Ne'a ne, komo wu 'ye campo un wu ut-gos.

† **Bqr-us taan:16** 5:16 Hyen komo: Koro 4:5. ‡ **Bqr-us taan:20** 5:19-20 Hyen komo: Koro 3:16-17. § **Bqr-us taan:22** 5:22 Hyen komo: Koro 3:18; 1Bit 3:1. * **Bqr-us taan:25** 5:25 Hyen komo: Koro 3:19; 1Bit 3:7. † **Bqr-us taan:31** 5:31 Hyen komo: Taka 2:24.

Bɔr-ʊs cind

She'et-de ʊn yakar, tat-ne, ʊn in-ne ne

¹ Nɔ yakar nɔmɛ nɔ inu nɔ ʊn tat-ne nɔ ne o-dɔrɔtte. Kaane depe nɔ nɔm remen nɔ ye ma Wan-Koyan ye.* ² **Karamsa**-o ʊr-takan o a mosse ʊn swooru o-nu ne à zeeɔ, “Ya tato ru, ʊn inu ru ne m-sek, ³ remen o hogutɛ sok-mo ʊn yo wo m-nɔm à, komo hoog-m ru nomut m-seeb o-dak.”†

⁴ Tat-ne, nɔ jar nɔ nɔmɛ yakar nɔ o-sʊsok bo ye he nɔm ʊs-ryaab á. Amba kute yakar ru bo ye he m-bo'ose ʊs-nap à, ʊn yoos-de ʊn ma-ʊt Wan-Koyan.‡

Guw-ne ʊn yan-hur-to ʊn ye ne

⁵ Guw-ne, nɔmɛ nɔ yan-hur-ʊt nɔ ye ʊn ka dak-o o-dɔrɔtte, nɔ 'ye ye m-sek, nɔ gyer ye. Nɔm nɔ kaane ʊn hur-ʊr gaan. Nɔm nɔ ye o-dɔrɔtte, bo nɔ ʊn nɔmɛ ʊn **Kiristi** o-dɔrɔtte à. ⁶ Nɔ nɔm saw-to ʊn gwot-o ʊn yish cot remen ye bumut nɔ á. Amba nɔmɛ nɔ ye o-dɔrɔtte sa o zee **Kiristi**, nɔ m-nome, nɔm nɔ yo Shir cone à ʊn hur-ʊr gaan. ⁷ Nɔm nɔ senge-mo ʊn guw-m nɔ ʊn hur-ʊr gaan, ʊntun Wan-Koyan nɔ m-nome m-guw, yanze hun-ne cot á. ⁸ Baks nɔ ʊnze Wan-Koyan a 'ye ko wu ke net-wu ʊr-'yons ʊn myet rem-se ʊr-bon se wu nɔmɛ à, ko ko-guw-wu ro ko ko-guw á.§

⁹ Nɔ ya-o-hur-ye ʊn guw-ne, gwot nɔ guw-ne nɔ komo bo depe à. Nɔ 'ya ye o-gyer á. Nap nɔ ʊnze myet nɔ ʊn ye ne ro ʊn Wan-Koyan ne n-Ton o-shir, komo wu rott m-koos á.*

A dek nɔ kap saw-to ʊr-gun to Shir

¹⁰ ʊr-buste, tor nɔ ʊn Wan-Koyan Yeso ʊn ko o ke da-o, wu doote kukt-o nɔ m-'wons n-me 'wons-mo ʊn beeb-de ʊn wu. ¹¹ Cop nɔ myet saw-to ʊr-gun to Shir ya'asu nɔ à, remen nɔ kwangutɛ **ko-Gwomo-wu ʊn ya-ʊt-kot**. Nɔm nɔ kaane taase wu hoks nɔ m-raks. ¹² Me ʊn zee kaane remen gun-ʊr na de ʊn hun-ne de á. Amba dum-mo atte ʊn yan-dak-ye rim-ye ne ʊn myet gwomo-ne ye ʊn **ya-ʊt-kot** ye ro be-to ro n-ton à. Komo ye ro ʊt-gwomo ʊn ka dak-o o-comb o. ¹³ Remen kaane, cop nɔ myet saw-to ʊr-gun to Shir ya'asu nɔ à. Nɔm nɔ kaane remen da-o ka ho-ʊr yo-de de woone nɔ hokstɛ m-es eso. Da-o nɔ komse nɔm nɔ ko yo ke rii-yo, a 'wos nɔ eso.

¹⁴ Kááne zongu nɔ ʊr-gun! Nɔ kum nip-o Shir o waktu nɔ ʊntun o-hap yo nɔ gage ʊn byon-ʊs nɔ à. Yage kashi ʊr-she'et warag be-ʊr nɔ ʊntun matuku-de o-kwom de ʊr-gun de he m-hok ʊn wur-ʊt nɔ à.† ¹⁵ Zonge-to ʊn ko'ot ʊn **Ma-to m-Rerem**, to ro m-rwo ʊn hun-ne m-she'et she'et-de ʊn gwugwu-mo ʊr-hur ʊn Shir ne. Toa warag ʊntun ʊt-ka'ante ʊn na-ʊs nɔ.‡ ¹⁶ Myet ʊn kaane ne, yage sher-mo waragtu nɔ o-tum o nɔ he m-bop à, nɔ hokte hi ʊn nɔ, remen nɔ senet eer-ye o-ra ye ʊn ka **ko-Gwomo-wu ʊn ya-ʊt-kot** wu. ¹⁷ Ka nap-se ʊnze Shir guug na be-de m-mar, ya se ro ʊntun toob-o ʊr-gun, o nɔ he m-cop à. Ship nɔ Ma-to Shir n-me hur-ʊt nɔ. Ya to ro ʊntun magay-o **Kukt-o Shir** ya'asu na to guut na à.§ ¹⁸ Ko de ke ho-de nɔ nɔm ʊs-kon ʊn beeb-de ʊn **Kukt-o Shir** ʊn ko yo ke rii-yo nɔ m-nɔm à. Sengu nɔ kon-se Shir ʊn rii-yo nɔ o-hoob à. Kon nɔ ko o ke da-o, bo **Kukt-o Shir** kutu nɔ à. Nɔ gyept yish á, senge nɔ kon-se Shir remen hun-ne ye

* **Bɔr-ʊs cind:1** 6:1 Hyen komo: Koro 3:20. † **Bɔr-ʊs cind:3** 6:2-3 Hyen komo: Rwuu 20:12; Kara 5:16. ‡ **Bɔr-ʊs cind:4** 6:4 Hyen komo: Koro 3:21. § **Bɔr-ʊs cind:8** 6:5-8 Hyen komo: Koro 3:22-25. * **Bɔr-ʊs cind:9** 6:9 Hyen komo: Koro 4:1; Kara 10:17; Koro 3:25. † **Bɔr-ʊs cind:14** 6:14 Hyen komo: Isha 11:5; 59:17. ‡ **Bɔr-ʊs cind:15** 6:15 Hyen komo: Isha 52:7. § **Bɔr-ʊs cind:17** 6:17 Hyen komo: Isha 59:17.

Shir myet. ¹⁹ Kɔn nɔ rem re bɔ Shir he mɛ m-'ya kashi ɔt-ma à, bɔ ɔm he m-kɔ'ot ɔn **Ma-to m-Rerem** ba o-gyer à, bɔ ɔm he rure ɔn hun-ne ma-to o-nip to rɔ wukuse n-mɛ ɔn **Ma-to m-Rerem** à. ²⁰ Mɛ ke'o m-moka, myet ɔn kaane nɛ mɛ m-kɔ'ot ɔn **Ma-to m-Rerem**, mɛ wan-tɔm **Kiristi** wu. Kɔn nɔ rem re bɔ Shir he mɛ m-'ya ɔn jaab ɔm kɔ'otɛ **Ma-to m-Rerem**, bɔ depe à.

Gas-de ɔr-buste

²¹ ɔm conog nɔ nep rew-m re ɔn yo mɛ m-nɔm nɛ à. Tikokos, wua ruru nɔ myet ma-ɔt re. Wu rɔ heno na wu a m-con à. Wu nomote Wan-Koyan m-guw ɔn hur-ɔr gaan.* ²² Mɛ ɔn tombe wu be-ɔr nɔ remen wu rurutu nɔ bɔ tɛ rɔ à, wu do nɔ komo jaab-ɔ ɔt-men.†

²³ ɔr re nɛ, mɛ ɔn kon-se Shir Tato na ɔn Wan-Koyan Yeso **Kiristi** nɛ, ye 'ye nɔ gwugwu-mɔ ɔr-hur. Komo ye ru nɔ m-was ɔn ɔr nɔ nɛ, nɔ senge m-sher nɛ, be-ɔr **Kiristi**. ²⁴ Yar-mɔ Shir nom be-de ɔn myet ye rɔ m-con ɔn Wan-Koyan Yeso **Kiristi** con-mɔ ɔn ba m-ta à.

* **Bɔr-ɔs cind:21** 6:21 Hyen komo: Seng 20:4; 2Tim 4:12. † **Bɔr-ɔs cind:22** 6:21-22 Hyen komo: Koro 4:7-8.

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Piripi

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-11

Rem-ɔs Burus se un hi un de un wu 1:12-26

M-hoog n-me un Kiristi 1:27—2:18

Zonge-ut Burus rem Timoti ne un Eparaditus 2:19-30

Ur-kewes un ma-to un ya-ut-yage o-darem ne 3:1—4:9

Burus un nay un wu ne wu un bo-o o-Piripi 4:10-20

Ur-kom 4:21-23

Ur-gas

¹ Me, Burus un **Timoti** ne yan-guw-m Yeso **Kiristi**,* ro no m-gas, kap no ye ro n-me un bo-o o-Piripi à, ye gokse Yeso **Kiristi** à. Komo te m-gas un yan-gut-de un **yan-dor Yeso**, un yan-m-senge ne.† ² Me un kon-se Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**, wu 'ye no ur-ho un gwugwu-mo ur-hur ne.

Bom un Shir un kon-se Shir ne

³ Ko o ke da-o um nome us-barag un no ne, me un bom un Shir rem no. ⁴ Da-o um nome us-kon be-de Shir rem no à, zak-o ro me m-re myet. ⁵ Bo un ka ho-de no gokse ma-ut Yeso à, no sengute m-mosse ut-hi un me ne, un ko'ote un hun-ne ka **Ma-to m-Rerem** to ne, har m-moka. ⁶ Um nepse Shir wu takne nom un rii-yo ur-bon un n-me un hur-ut no à, wua senge m-nom har wu komot kap, da-o Yeso **Kiristi**, muune be-ur na komo à.

⁷ Komo hond hond o um hoge bo um hoge un no ne à, o rwo'e mettu no m-hwo ur-keer, remen no ro un mosse ut-hi un me ne, un rwor un ka **Ma-to m-Rerem** to, to Shir ya'su me m-rur à. Da-o um ro ke'o à, no mossute ut-hi. Komo da-o um ro be-de un yan-piish ut-ma à, um shereg o-nip un rwor un ka **Ma-to m-Rerem** to un kute un hun-ne ka **Ma-to m-Rerem** to nip-to.

⁸ Um waste un no ne deen, hyange bo **Kiristi**, Yeso wasse deen un no ne à. Shir nepse ma-ut re nip-o.

⁹ Yo ka yo me us-kon be-de Shir rem no, remen no sengute m-was un or no ne arge bo no nome n-ga à. Me us-kon no bo'ose us-nap se Shir us-weer ne, ¹⁰ komo no hoks m-daag yo jiiše à un be-de yo ur-bon un yo ba ur-bon ne. Komo no waragte kashi un hun-ne, no nom rii-yo hun-ne hette no m-pyap á, har da-o **Kiristi**, muune à. ¹¹ Um konog bo hoog-m no un hur-ur no ne he m-do m-kashi à, un beeb-ur Yeso **Kiristi**, kap yo ka yo me us-kon remen da-o hun-ne nape unze no us-barag no nom kaane, yea 'ye Shir m-sek, ye bum wu.

Ke'et-m re doog ko'ot un ka Ma-to m-Rerem to

¹² Or re ne, yan-dor, um conog no nep rii-yo nomu me à un ka ho-to, yo zwop ka **Ma-to m-Rerem** to á, amba hun-ne deen gokste ma-ut Yeso.

¹³ Ke'et-m re rwo'og karma-ne, ye ro ur-'er de un den-o ut-gwomo à, un ye ken ye ne kané m-nap unze me wan-dore un Yeso **Kiristi** wu.‡ ¹⁴ Remen

* **Bor-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Seng 16:12. ‡ **Bor-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Seng 28:30.

ke'et-m re, rwo'og yan-dor Yeso deen bo'osute un jaab-o ut-men. Komo ye doste o-gyer un rwor un Ma-to Shir.

¹⁵⁻¹⁷ Nip-o, ye ken ye ro m-ko'ot un ma-ut **Kiristi**, remen ye ro ur-shoob. Ye ko'ote ma-ut Yeso un con-mo ur-hur, ye ro m-con um su ur-koob ke'o à. Amba ye ken ye ko'otte ma-ut **Kiristi**, un hur-ur gaan, ye ka, ye ro m-ko'ot remen ye conog me, komo ye nepste Shir rwo'og me kaane a kutute hun-ne unze ka **Ma-to m-Rerem** to nip-o. ¹⁸ Ko m-was! Me o-zak remen kaane ko yo ke cow-yo, hun-ne hoge ma-ut **Kiristi**. Ko ye ken ye ko'ot un hur-ut yoor, ko ye ken ye ko'ot un hur-ur gaan, um hogute o-zak, remen hun-ne hogute ma-ut **Kiristi**.

Komo man nom o-zak, ¹⁹ um nepse a ho'osu me remen kon-ɛs no be-de Shir, komo un gwu ne o rwuune be-de un Kukt-o Yeso **Kiristi** à. ²⁰ Duw-de un con-m re un saktore ne um re ur-ho ba m'e un senge-mo Shir ko o ke da-o, um kum beeb-de us-rwun, remen m-moka un ko o ke da-o ne, **Kiristi** wua hoge me un sek-mo un wu, ko um nom hoog, ko um mer. ²¹ Hoog-m re ro myet be-ut **Kiristi**, me ro un hoog ne, me mere, komo jiište be un de. ²² Man hoks o ka m-nap yo m-daag á. Urege me un hoog ne, man senge senge-mo m-nom un rii-yo depe à. ²³ Hur-ur un de wongute be-ut yoor. Um conog deen um mer um waragte be-ur **Kiristi** jiište me kaane. ²⁴ Amba me ro kane be-ur no un hoog ne jiište rem no. ²⁵ Um nepse jiište ur-bon rem no me ro un hoog ne, man she'et un no ne, a doto no ha co, komo no nom o-zak, no sher be-de Shir, ²⁶ remen me ro be un no ne komo noa kum 'wons-mo un bop un Shir o-zak ne un dore un Yeso **Kiristi** ne, komo no nom us-ses rem re.

²⁷ M-moka rii-yo jiište à, nom no bo **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi**, cone à, ko um habe m-hyen no, ko me habe á, man hoge no eks m-'wons ne, kang-o gaan, komo cow-o gaan no ine eso remen ye cone naas un ka **Ma-to m-Rerem** to à. ²⁸ No hoge gyer-o un yan-yage-ut no á. Es no m-'wons ne ko o ke da-o. Nom un kaane, noa kute ye unze Shir a saburse ye. Amba wua gu no remen Shir no a deet no n-ton. ²⁹ Um zeeg yo ka, remen Shir ya'ag no da-o un goks un ma-ut **Kiristi**, komo Shir ya'ag no o-da no su ur-koob un wu ne. ³⁰ M-moka no un swo ur-koob, bo um swo n-ga à, komo no hyanag un hi un no. Komo m-moka no hogute unze har m-moka me un senge-mo un swo un ka koob-de ke'o.§

Bɔr-ɛs yoor

Ma un gwugwer-mo hi-ur Yeso

¹ Remen **Kiristi**, ya'ag no jaab-o ut-men, komo wu hamat no, remen no un morge-de ur-bon un **Kukt-o Shir** ne, komo un hoge 'won-ur or un no ne, Yeso ro ur-'won ne, wu conog no komo. ²⁻⁴ Barag-ɛs no us-gaan, con-m gaan, komo hur-ur gaan. No nom con-to ur-hi á, ko us-ses. Amba ess no ur-hi gwergwer un or no ne. No gwot no jiište net á, amba gwot no unze a jiište no. Gwot no or no ne, ba hi un no cot á. No nome yo ka, zak-o a ho me:

⁵ Barag-ɛs no nom untun se ma Yeso **Kiristi**, kaane:

⁶ Ya wu ro gaan un Shir ne,

amba wu dek hi un de un wu hond hond un Shir ne á.

⁷ Amba wu muute hi un de un wu hwaa,

wu warguru ko-guw untun net.

Komo bo wu haante à, un wur-o un net,

§ **Bɔr-o gaan:30** 1:30 Hyen komo: Seng 16:19-40.

- ⁸ wu gweregsuru hi-de un wu.
 Komo wu nomuru o-dorotte o woote wu m-mar à,
 n-ton o-kan.
- ⁹ Remen wu nomog kaane, Shir jakste wu
 un be-de jiishe à,
 wu sagburu wu ut-gwomo to jiishe
 ko to ke gwomo-to à.
- ¹⁰ Shir un nom kaane, remen ko se ke rwun-se a kwukt,
 se 'ye Yeso m-sek,
 ko n-ton, ko n-dak, ko ne n-me o-dak.
- ¹¹ Ko wu ke ne a zee,
 "Yeso **Kiristi** ro Wan-Koyan,"
 nom un kaane, a hante m-seps be-de Shir Tato na.*

M-cecas untun yege-regen

¹² Or re ne, yan-dor, ma no Yeso, dorotte-o no ro m-nom da-o um ro be-ur no à. Um conog m-moka dorotte-o no jiish o n-ga. She'et no kaane, remen no ye'et Shir ut-gos, un gyer-o un wu remen wu guug no. ¹³ Remen Shir ro un senge-m un no ne, no cun m-nom ne, komo noa hoks m-nom rii-yo wu cone no nom à.

¹⁴ Nom no ko yo ke rii-yo ba us-cenene, ko sune-mo ut-ma. ¹⁵ Bo hur-ut no he ut-pus to, ba ut-reeb, no warag kashi un yakar-ye Shir n-tete o un yan-hur-ut rim-to un kaane ya hyen no m-cecas ne untun yege-regen kyarkyar n-te o-comb.† ¹⁶ No ko'ot ka ma-to ro un 'ya m-hoog à, remen um nomot us-ses rem no, um nept senge-m re ja m-ho á, un ho-de **Kiristi**, he m-muun à. ¹⁷ Amba ko a duus me untun rii-yo m-swo yo ur-seke un guw-mo ro m-rwuun ne be-de un sher-m no à, me m-hoge m-rerem o-zak ne un no kap. ¹⁸ Un remen kaane no ma nom no o-zak un me ne.

Timoti un Eparaditus ne

¹⁹ Me o-sakto unze Wan-Koyan Yeso a toso me m-tombe **Timoti** ba un naas o-da be-ur no, remen wu ye'et me jaab-o ut-men, da-o wu waktune komo wu ruru me rii-yo ur-bon yo no m-nom à. ²⁰ Yatt-wu arge wu kane be un de á, wu conu no untun **Timoti** á. Hur-de un wu ro co co be-ur no. ²¹ Um zeeg yo ka remen ko wu ke wu conog hi un de un wu, hur-de un ye ro co co be-ur Yeso **Kiristi** á. ²² Amba no nepste **Timoti** kutute hun-ne unze wu bo'oste. Bo wa ro un nom m-senge un tato un wu ne à, wu ko'ote ka **Ma-to m-Rerem** to un me ne. ²³ Me o-sakto, man tombe wu, da-o um nape be-de um ro à. ²⁴ Um nepste un hur un de, o ka: Wan-Koyan a gu me komo man habe be-ur no ba un naas o-da.

²⁵ Amba um waksute hur un de, ur-takan, man tombe or re wan-dor, Eparaditus, wu waragbe be-ur no. Wu nomog m-senge un me ne, un rwor un ka **Ma-to m-Rerem** to. Komo wu rangute un me ne be-de yan-yage-to un Ma-to Shir. No tomonte wu rem no, komo wu haante, wu guug me un yo um cone à. ²⁶⁻²⁷ No hogute unze wu piishe á, har wu ba'aste m-mar. Bo wu nape unze no hogute wu piishe á, hur-de un wu nassute. Wu con no naas ur-hur remen wu á. Man tombe wu remen hur-ur no gwurute. O-nip, wu ro piishe á. Amba Shir wu yage wu meret á, Shir muuntute wu kerker. Ba wu Shir kute ur-'won cot á, amba un me ne. Wu con me um kum penem-se un men-ut rim-to, komo un do o un yo um rotte á ²⁸ O hante um tunut deen um tombe wu waragbe be-ur no, remen no hyenet

* **Bor-us yoor:11** 2:10-11 Hyen komo: Isha 45:23 (ut-Girik). † **Bor-us yoor:15** 2:15 Hyen komo: Kara 32:5.

wu, komo nɔ nomot o-zak, komo barag-ɯs re hept. ²⁹ Remen kaane, goksbe nɔ wu o-zak ne un cɔw-yo Wan-Koyan he m-con nɔ nom à. 'Ya nɔ wu m-sek komo un ye ken ye ne untun wu, ³⁰ remen wu ba'aste m-mar remen senge-m **Kiristi**, un jore un hi-de un wu. Wu un nom yo ka remen wu guut me bɔ noa hoks me m-nome á, remen nɔ rɔ kane á.

Bɔr-ɯs tet

Me sher un senge-m re á

¹ Ko ya nome, or re ne, yan-dor. Yeso um konog Wan-Koyan wu 'ye nɔ o-zak un rii-yo nɔ m-nom à. Man ker un gene un nɔ tomso ne, rii-yo um ro genetɔ na n-ga á, remen yo he nɔ m-gu be-de yan-raks-ut nɔ. ² Ine nɔ eso un go un ka hun-ne ye rɔ sa o zee yege-sakra à, ye rɔ shiishe un men-ut jaas-to à, un ye rɔ un ceturu ut-wur ne à, ye zee se a koog nɔ, nɔ kumut gwu.

³ Ye rɔ m-zee ye rɔ hun-ne ye Shir*, amba na rɔ hun-ne kashi-ye Shir, remen **Kukt-o Shir** rɔ na m-gu un bongon-de Shir, komo te shereg un rii-yo **Kiristi**, Yeso nome à. Te us-ses un rii-yo Yeso nome à, a sher un yo a nome a hante á. ⁴ Nɔ nepste unze man hoks m-wos ur-be remen rii-to nome untun ur-ko à. Amba me nom á. Urege ye ken ye rɔ us-ses remen rii untun ur-ko, um conog ye m-kute unze um aragsute ye. ⁵ Ho-ur aeere-de un mat-o re, a koog me, bɔ Shir rure ya-n-ga-ye à. Me ko-**Isra**-wu, komo un baag-o **Banyamin**. Me ko-**Ibra** wu zak. Me ko-**Parisa**-wu, remen kaane, me o-dorotte o un **karamsa**-o te, o un **Yahuda**-ne hond hond.† ⁶ Um ya'ag **yan-dor** **Yeso** ur-koob remen men dor o o-**karamsa** kom-ut yoor. Me m-zee ko net kashi um ro remen me m-dore myet rii-yo **karamsa**-o zee à. Me ku ko o-gaan á.‡ ⁷ Ka rii-yo um ro m-zee yo ro me m-gu à, m-moka um nepste myet hwaa-o, remen um nak rii-yo **Kiristi** nome à. ⁸ Komo um nepste ko yo ke rii-yo hwaa-o, nap-us Yeso **Kiristi**, Wan-Koyan aragte koyan. M-moka um jorete kap ko yo ke rii-yo n-te o-buse, remen um she'ette un **Kiristi** ne, be-ur gaan.

⁹ Komo um nept me kang-o gaan un wu ne, me m-oog un rii-yo ur-bon yo um nome á ko dorotte-o un **karamsa**-o Shir. Amba um shereg be-ur **Kiristi** wu guut me, remen cɔw-yo Shir hette na muut tete un wu ne à, se a shereg un wu. ¹⁰ Myet yo um cone à, yo rɔ um nep **Kiristi**, komo um nept beeb-de 'yonse wu un hoog à. Um hokste m-yoos un swo ur-koob un wu ne, um waragte untun wa o-dorotte har o wo m-mar à. ¹¹ Remen kaane, un yo ken cɔw-yo um nept ine-mo un margan-ne.

Senge-mo m-senge um reet ur-ho à

¹² Me zee um nak ko um reeg ur-ho un kap ka rii-yo á. Komo me zee Shir komoste ma-ut re á. Amba me m-senge deen, um waktute kap yo Yeso **Kiristi**, cone um wakte da-o wu daage me à. ¹³ Or re ne, yan-dor, me zee keeg-yo um rɔ á, untun wu á. Amba rii gaan um cone m-nom kap: um conog to-to ke me yo arage à, amba um senge un yo rɔ co à. ¹⁴ Bɔ wa-ut-mur rɔ m-senge, wu reet ur-ho be-de ut-mur à, man ru beeb un de kap remen um reet wan-mur-ut re, remen Shir ru'ut me be-de un keeg ne. Um she'ete n-ton be-de Shir remen **Kiristi**, Yeso ya'ag me ur-ho.

¹⁵ Remen kaane, kap nɔ, ye nape rii-yo nɔ rɔ m-nom à, noa huu ur-hur un ka rii-yo me ut-ma remen yo à. Komo urege nɔ dek ka rii-yo me m-zee

* **Bɔr-ɯs tet:3** 3:3 hun-ne ye Shir ut-Girik: ya-ur-ko. † **Bɔr-ɯs tet:5** 3:5 Hyen komo: Roma 11:1; Seng 23:6; 26:5. ‡ **Bɔr-ɯs tet:6** 3:6 Hyen komo: Seng 8:3; 22:4; 26:9-11.

á, Shir a gu nq m-ceker hond hond. ¹⁶ Amba a nom nq o-dorotte o o-nip o un yo a rege a yoosute à.

¹⁷ Or re ne, yan-dor, mossu nq ut-hi un ma-ur Yeso **Kiristi**, bo me m-nom à. Komo nq wer ka ye ro ur-she'et un gon ka cow-yo te yoosu nq à. § ¹⁸ Remen um rüssutu nq co co n-ga, komo um zeeg yo yish-m yish, ye ken hun-ne ye ro kon ye ro m-nom un rii-yo kute unze ye ro yan-yage-ut **Kiristi**, wu meret n-ton o-kan à. ¹⁹ Ur-kom, Shir a saburse ye remen ye ro m-nom un rii-yo ye cone à, kut-o un ye ro Shir o un ye, ye ro un nom us-ses da-o ye nome rii-yo depe ye hoge m-'e à. Ye shooste hi-de un ye un barag-se gon hun-ne ye 'yare Shir à. ²⁰ Amba na, hur-ur na ro n-Ton un shir komo na ur-'er de un **Wan-Gwu** rwuunte reeno Wan-Koyan, Yeso, ka **Kiristi**-wu, wu Shir swore o-nu rem na à. ²¹ Da-o wu muune wua baramse wur-ut na kan n-dak remen a kumut wur-ut pu-to gon o ma un wu o ur-beeb da-o Shir 'yonse wu ut-marimar à. Wua baramse wur-ut na un mure un ka 'wons-mo wu hette garamse un ko yo ke rii-yo à.

Bqr-us nass

¹ Or re ne, yan-dor, um waste un nq ne, komo me o-sakto m-hyenet nq, hakkure nq sengu nq o-dorotte un Wan-Koyan, nq senge m-sheer un wu, nq ru me o-zak, un ses-us ne.

Ma-to m-Rerem

² Etutodi un Sinutike nq hakkure nq yage m-suune un ma-ut nq, amba ess nq ur-hi be-ur gaan, bo nq ro yan-dore un Wan-Koyan à. ³ Wan-yen de, um konog o gu ka ne'a-ne ye, remen ye un Kurement ne, nomog m-senge un me ne, un myet un yan-ko'ot un **Ma-to m-Rerem** ne, ye ka, Shir geneg jin-to un ye un takurda-o un hoog-mo ba m-ta.

⁴ Nom nq o-zak un Wan-Koyan koyanda, komo me nq m-zee zak-o re nq. ⁵ Yage myet hun-ne hyen gwugwer-mo ur-hi un nq, un kap yo nq m-nom à, remen Wan-Koyan roon ba un naas o-da. ⁶ Nq ho hi un nq un barag-se un rii á. Amba ruru nq Shir rii-yo nq cone à, nom nq us-kon un hur-de ur-bongon. ⁷ Nq senge kaane, Shir a 'ye nq gwugwu-mo ur-hur, mo jishe napse un net à. Wua dossu nq rii-yo rangsu nq à, remen nq shereg be-ur Yeso **Kiristi**.

⁸ Un to ka ma-to, or re ne, yan-dor, um conog nq ess hur-ut nq un ko yo ke rii-yo ro: o-nip à, rii-yo depe à, rii-yo ro kashi à, rii-yo ro ba m-kukop à, rii-yo hun-ne he m-was à, yo a he m-rwor **Ma-to m-Rerem** à, rii-yo jishe ur-bon à, un rii-yo woq ur-bongon ne à. ⁹ Nom nq myet yo um yoosu nq à, un yo nq gokse ne à. Ko yo nq hoge be un de à, ko yo nq hyane me m-nom à. Nom nq gon kaane, Shir wa-m-'ya un gwugwu-mo ur-hur, wua she'et un nq ne.

Me ur-bongon un yar-m nq

¹⁰ Ur-kom, bo nq bakse un me ne à, me ur-bongon deen be-de Shir. Komo bo nq hwq me ur-hur à, um nepste me ka nq ut-to á. Amba nq kum ur-keer nq kutute me á. ¹¹ Yanze me nq um rure un ka ma-to remen um conog yo ken rii-yo á. Um yooste bo um he m-sheer un rii-yo um rotte à. ¹² Um nepste yo koob-ur ro à, komo un yo kwum-o ro ne à, um yooste bo um he m-sheer un ko yo ke rii-yo koru me à, ko me un coog ne ko m-mer, um nepste bo um he o-zak à, ko um ro o-kwum ne ko da-o ur-koob. ¹³ Man hoks m-nom un ko yo ke rii-yo, remen **Kiristi**, ya'ag me ur-beeb. ¹⁴ Myet

un kaane ne, me ur-bongon bo no me m-gu m-moka bo me un swo ur-koob à. ¹⁵ No ya-o-Piripi no nepste ur-takan yo um he no m-rure à, bo um nape yo à. Ur-takan, da-o no hoge **Ma-to m-Rerem** à, to ma Yeso **Kiristi**, wu um rwore ma-to un wu à, da-o um rwuune um yagne dak-o no o-Makidoniya, yatt **yan-dor Yeso** ye gu me un hwor ne remen yo um cone á, se no cot. ¹⁶ Ko da-o um ro'e o-Tasaronika, n-me un dak-o o-Makidoniya, no tomsunte me yar-mo un hwor ba o-gaan á, amba o-yoor, da-o um cone gwu à. *† ¹⁷ Ba remen um conog no 'ye me m-yar á, amba um conog no 'ye m-yar remen Shir topote no. ¹⁸ Nap no unze yo no tomnunte me à woonte be un de, komo yo aragte bo um cone à, cin da-o Eparaditus hante me ka saw-to no tomonte wu à. Ya ro sa o zee no ya'ag Shir now-mo m-shi'igin, mo ur-seke, Shir gokste, komo wu hogute m-rerem.‡ ¹⁹ Komo Shir wu me un dor à, wua 'ye no myet rii-yo he no m-gu un she'et-ur no à. Wua nom yo ur-hur sak un mok-o un wu, o-kwum ne un **Kiristi**, Yeso. ²⁰ Koyanda, a sekemse no Shir, Tato na n-Ton ba ur-ma. Shir zee kaane!

Gas-de ur-buste

²¹ Gas no bo un wu gokse wu sher un Yeso **Kiristi** à. Or re ne, yan-dor, ye ro me m-gu kaane à, ye tombute gas-de un ye be-ur no. ²² Kap yan-dor ye Shir, ye ro un ka bo-o à, ye ro no m-gas un ka guw-ne ye ne, ye ro un hur-o un ko-Gwomo **Sisar** à.

²³ Me us-kon be-ur Wan-Koyan Yeso **Kiristi**, wu 'ye no ur-ho kap.

* **Bɔr-ɔs nass:16** 4:15-16 Hyen komo: 2Kor 11:9. † **Bɔr-ɔs nass:16** 4:16 Hyen komo: Seng 17:1.
‡ **Bɔr-ɔs nass:18** 4:18 Hyen komo: Rwuu 29:18.

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Korosiya

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-8

Nom-mo Shir un senge-m Kiristi ne 1:9—2:19

Hog-m pu-mo n-me un Kiristi 2:20—4:6

Ur-kom 4:7-18

¹ Me Burus, me genbe ka takurda-o. Me **wan-Tom Yeso Kiristi** wu,* remen Shir daagu me um waragte ko-**yan-Tom Yeso**. Me kane un or na ne **Timoti** ko-yan-dor.

² Me no m-tombe un ka takurda-o, no hun-ne ye Shir un **Kiristi** ne. Komo or te ne yan-dor un bo-o o-Korosiya. Shir mustu no ba m-kuqop, komo no ro yan-ess ut-ma ye be-de un wu. Um konog unze Shir o-Tato na wu sengu no m-gu, wu 'ye no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Ur-bongon us-kon ne

³ Ko o ke da-o te us-kon rem no, te un bom un Shir rem no. Te us-kon be-de Shir wu ro Tato-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** à. ⁴ Te bomog Shir rem no remen te hogute ma-to un sher-m no be-ur Yeso **Kiristi**, komo no m-was un kap hun-ne ye Shir ne. ⁵ M-sher m-was ne mo ro m-rwunte dish-o un rii-yo o-kwum yo Shir he no m-bopse yo wu essu no ree n-Ton shir à. No hogusute cin n-ga ne rem-se ur-bon se Shir swore o-nu wua nomo no à. No hogusute ka rem-se da-o hun-ne habe ye ruru no **Ma-to m-Rerem** ma-to o-nip mosse un **Kiristi** ne à. ⁶ Ko kene hun-ne ut-moor ne ro m-hoge un ka **Ma-to m-Rerem** to, komo hun-ne ut-moor ne ro m-warag un yan-dor. Komo ye ro m-nom un rii-yo Shir hette o-zak à. Yo ka yo un kor hond hond bo nome be un no da-o no hoge ka ma-to ur-takan à. Komo no nak o-nip un yar-mo Shir ne, unze Shir ro m-soks un **ba'as-to** un ye shere be-ur **Kiristi** à. ⁷ Epararas wu yoosu no ka ma-to. Wu ro m-nome un **Kiristi** m-guw, komo te wu m-con. Wu nomote Wan-Koyan m-guw un ess ut-ma. Un suge un te, wu nomte kaane.† ⁸ Wu wu komo ruru te bo **Kukt-o Shir** ya'u no m-was un kap hun-ne ye Shir ne à.

⁹ Remen kaane cin ho-de te hoge ma-ut no to ur-bon à, te yage us-kon rem no á. Ko o ke da-o te us-kon unze Shir kutu no myet rii-yo wu cone no nom à. Te un kon-se Shir wu 'ye no us-weer us-nap ne se un **Kukt-o Shir**. ¹⁰ Te un kon-se Shir unze no she'et, bo depe ka ye dore Wan-Koyan ye she'et à. Komo no senge wu un gwu'urse ur-hur un nom un rii-yo ur-bon ne. Te us-kon komo bo no he m-ma'as un nom un bo un rii-yo ur-bon koyanda à, no nep Shir ur-bon ne. ¹¹ Te komo us-kon be-de Shir wu tor kukt-o no wu 'ye no m-'wons, be-de un do ye un no beeb-de un wu de rotte ur-me'et á. Te us-kon Shir kaane remen no hokste m-joose o-zak m-gaag ut-men ne be-de un swo ur-koob. ¹² Te komo us-kon be-de Shir no senge bongon-de Shir Tato-o na. Wu wu muutu no hun-ne ye un wu, remen no bo'oste kum un ka cim-yo wua 'ye hun-ne ye un wu, ye ro ur-she'et m-cecas à. ¹³ Shir ruutu na un kom-to un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**, be-de un she'et-de o-comb. M-moka wu rwo'og Wa un wu Yeso wu wu ro m-was deen à, wu nom gwomo-ut na. ¹⁴ Remen Wa un wu, wu hokste nom un yo wu nome

* **Bor-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:7** 1:7 Hyen komo: Koro 4:12; Pmon 23.

à. Kaane Shir rumsu na un kom-to un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**, wu sokste **ba'as-ut** na.‡

Kiristi jiishe

¹⁵ Yatt-wu ro m-hyan un Shir á, amba da-o Wà un wu barme net à, wu kutute hun-ne Shir. Wu ro un gwomo-to un koyan yo Shir nome à. ¹⁶ Un bu-yo ka Wà-wu, Shir nome koyan yo ro n-Ton komo o-dak ne à, myet yo a m-hyan ne komo un yo a m-hyane ne á. Mosse un wu ne a nome hun-ne ye ro ut-gwomo à. Yagunte **yan-tom-ye Shir** un to ken kukt-to ne. Komo koyan un cow-yo un wu a nomte yo, remen koyan yo ye'et wu m-sek. ¹⁷ **Wà-wu Shir** ro kon cin ba a un nom ko yo ke rii-yo, komo un wu ne ko yo ke rii-yo neke kang-o gaan. ¹⁸ Komo wu, **Kiristi**, wu ro un gwomo-to un hun-ne ye un wu. Komo wu ro ye m'er. Bo hi-ur ro un gwomo-to o-wur à, wu wu ro takan-de un hog pu-o remen hun-ne ye un wu. Wu wu Shir takne m-'yons da-o wu mare à, komo wua do m-mar á. Remen wu ro ur-takan un koyan. § ¹⁹ Remen Shir ye zongse unze ko de **Kiristi** waragte net à, wu ro hond hond un Shir ne un ko yo ke bu-yo. ²⁰ Komo **Kiristi** wu Shir nomte cow-yo m-muunte un koyan yo wu nome à, be-de m-hongse un wu ne. Yo ka mossute myet-mo un rii-yo ro n-Ton à un hono o-dak ne. Shir nomog o-cow remen ko yo ke rii-yo ma'aste ba ut-ween un wu ne. Shir nomog yo ka un bu-yo un ya'as un Wà un wu, a wuuste hyó-mo un wu, wu meret n-ton o-kan.*

²¹ N-ga no ya-o-Korosiya, no ro nomog m-pupa un Shir ne. Barag-us no rwog'og no waragte yan-yage-to Shir, komo no ro m-nom un rii yo-yo. ²² Amba m-moka, Shir hongsite she'et-ur so-de be-ur no un wu ne. Wà un wu waragte net komo wu mer n-ton o-kan. Shir hongsite no bo wu yage **Kiristi** meret rem no à. Wu un nom kaane remen da-o no he m-es un co-o Shir à wua goks no hun-ne ye ba m-kukop ba **ur-ba'as**. Komo yatt-wu he m-zee no nomog rii yo-yo á. ²³ Nip-o urege no ma'aste m-she be-de un **Ma-to m-Rerem**. Se no shereg ur-beeb ne untun hur-o a ma'e n-ton un shi'it-de m-'wons à. Taase no yage ko wu ke net-wu wen no hwo o-dish un rii-yo Shir swore o-nu un **Ma-to m-Rerem** to un wu à. No be'esute no hogussute ka ma-to. A russute hun-ne ka **Ma-to m-Rerem** to hono o-dak kap. Komo me Burus un hi un de wan-gaan wu be-de un guw-ne ye Shir ya m-ko'ot un ka ma-to.

Guw-m Burus be-de un yan-dor o Shir

²⁴ M-moka, me o-zak remen koob-de me m-swore rem no à. Un con-m re, men swoon ka koob-de. **Kiristi** conog um su ur-koob remen un wu remen um guut hun-ne ye un wu, **yan-dor Yeso**. ²⁵ Me wan-gaan wu be-de un nome un Shir m-senge remen gwu-o yan-dor kap. Remen Shir un daag me, wu ya'astu me ka senge-mo remen um guut no. Shir tomog me um yoosu no ma-to un wu ut-shishe. ²⁶ Shir wukute ka zonge-to n-ga, wu un nom kaane us-hak deen. Shir 'ya hun-ne us-nap á, amba m-moka upsusse yo ro be-de un hun-ne ye Shir. ²⁷ Shir daagte m-kute hun-ne un wu zonge-to un wu. Ka zonge-to to ro wukute. Shir conog m-gu ka ye ba **Yahuda**-ne á. Wu conog unze **Kiristi** she'et un no ne. Wu conog no ships ka dish-o unze noa kum seps-mo un wu, mo wu swore o-nu à. Te m-rure un kowan kwum-o ro wukusse mosse seps-m **Kiristi** ne à.

‡ **Bor-o gaan:14** 1:14 Hyen komo: Apis 1:7. § **Bor-o gaan:18** 1:18 Hyen komo: Apis 1:22-23.

* **Bor-o gaan:20** 1:20 Hyen komo: Apis 2:16.

28 Te kɔ'ote ɔn kowan wu dore **Kiristi**. Komo te ɔn yoose ɔn kowan ɔn myet-o ɔs-weer ne. Yo a cone be-de ɔn yoos-ur te à yo rɔ, bɔ myet-mɔ ɔn yan-dor ye ɔn **Kiristi** he m-es shiishe da-o ye he m-es ɔn co-o Shir à. 29 O rwo'e mette m-senge mar-m-mar. Komo ɔn nomog bɔ ɔn nom-m re ɔn nomot ka senge-mɔ be-de ɔn rwo ɔn 'wons-mɔ **Kiristi** ya'u me à.

Bɔr-ɔs yoor

1 ɔm conog nɔ nep gon mar-mɔ m-senge mɔ ɔm rotte remen ɔm guut nɔ à, hun-ñe ye o-Korosiya ɔn ye ɔn bɔ-o o-Rawudikiya ne, komo ɔn ye ken yan-dor ye ne ye wete me m-hyan á. 2 Me m-nom ɔn yo ka remen ɔm dooté kukt-o nɔ jaab-o ɔt-men, komo remen was-m or nɔ ne dootú nɔ gam-o ɔr-hi. ɔn kaane nɔ he kum ɔn caari-o o-zak o-nip ne o hun-ñe rotte ye nape Ma-to Shir à, remen nɔ nept tom-o Shir wuke à, wata, **Kiristi** ɔn hi ɔn de ɔn wu. 3 **Kiristi**, wu wu cot he nɔ m-gu nɔ waragte ya-ɔs-weer nɔ nept ka tom-o ɔr-bon to, to Shir rwunte m-moka cas to rɔ untun kashi o-kwum à. 4 Me nɔ m-rure ɔn yo ka taase wu ken wu raks nɔ ɔn rere-mɔ o-nu. 5 Kɔ de nomte me ɔn hi ɔn de me kane mosse ɔn nɔ ne á, amba hur ɔn de rɔ mosse ɔn nɔ ne. Me o-zak deen bɔ ɔm hoge nɔ eks cak à, komo ɔn gam-o ɔr-hi ne. Komo nɔ shereg be-ur **Kiristi**.

Dor Wan-Koyan hantute hoog-m pu-mɔ

6 Nɔ gokste ka tom-o unze **Kiristi** Yeso wu rɔ Wan-Koyan nɔ. M-moka sengu nɔ nom ɔn yo wu cone nɔ nom à, kɔ o ke da-o cinda nɔ gemte ɔr-hi be-de ɔn wu à. 7 Sher nɔ geer-ɔs nɔ n-me ɔn **Kiristi**, komo nɔ senge m-dɔ be-de ɔn nap-se ɔn wu. Komo sengu nɔ m-sher ɔr-beeb ne be-de ɔn yo hun-ñe yoosu nɔ à mosse ɔn **Kiristi** ne à. Komo nɔ senge bongon-de Shir.

8 Nom nɔ ceen! Taase wu ken wu raks nɔ, nɔ dore bu-yo ɔn wu á. Yo ye rɔ m-yoos à, a nom sa o zee o-nip, amba bɔ-to komo rii-yo o-hwaa. Ka yoos-de ɔn tor temb ɔn yo hun-ñe cowonte à. Ye rɔ m-yoose ɔn hun-ñe, unze ye m-dore ɔn jor-se ma-hun komo beeb-de kukt-ɔt yo-to, ɔn suge-de ɔn yoose ɔn hun-ñe mosse ɔn **Kiristi** ne.

9 Kɔ de nomte **Kiristi** barmute wu warag untun hun-ñe à, wu Shir wu jip. 10 Komo a mossute nɔ ɔn **Kiristi**, remen kaane nɔ rɔ ɔn koyan ne, yo nɔ cone à yo o-Kukt. Wu wu rɔ ɔn gwomo-to ɔn koyan yo rɔ ɔt-gwomo à. 11 Remen nɔ gamag ɔr-hi be-ur **Kiristi**, ya nɔ rɔ untun ye a nome ɔr-ko à. Me ɔn zee kaane remen **Kiristi** doste ba'as-ɔt nɔ. Ba kɔ-de o-wur de á, amba ko-de **Kiristi** rɔ m-nom à. 12 Da-o a yo'osu nɔ m-hɔ à, kutute na unze a jok she'et-de ɔn ba'as-ɔt nɔ bɔ a jɔke **Kiristi** à. A 'yonstu nɔ bɔ a 'yonse **Kiristi** ɔn hoog-m pu-mɔ à. Yo ka ɔn nome remen nɔ shereg unze Shir ye 'yonse **Kiristi** ɔn hoog, wu rɔ komo ɔn gwomo-to ɔn nom ɔn kaane ne.*

13 Nɔ ye rɔ **Yahuda**-ne á, a ro wongsutu nɔ ɔn Shir ne remen nɔ jekt karamsa-o Shir. Nɔ jekt karamsa-o Shir, komo remen Shir possutu nɔ be-de ɔn beeb-de ɔt-ba'as á. Myet ɔn kaane ne Shir 'yonstu nɔ ɔn hoog-m pu-mɔ ne ɔn **Kiristi**, Shir soksutu na ba'as-ɔt na kap.† 14 Shir ɔn nom yo ka da-o wu sokse ka takurda-o a gente ba'as-ɔt na kap à. Shir doste ka takurda-o a gente ba'as-ɔt na à da-o a kame **Kiristi** n-ton o-kan har wu mer à.‡ 15 Ba ba'as-ɔt na Shir sokse cot á amba komo wu jeste gwomo-to

* **Bɔr-ɔs yoor:12** 2:12 Hyen komo: Roma 6:4. † **Bɔr-ɔs yoor:13** 2:13 Hyen komo: Apis 2:1-5.

‡ **Bɔr-ɔs yoor:14** 2:14 Hyen komo: Apis 2:15.

Ƴn ko-caari-wƳ Ƴn gwomo-to Ƴt-kukt yo-to. WƳ kutute kowan cas cas Ƴnze wƳ reeg ye Ƴr-gƳn Ƴn bu-yo **Kiristi** merte n-ton o-kan à.

Dore Ƴt-karamsa o bo'os á

¹⁶ Nŋ rege net Ƴt-to á, urege wƳ piishitu nŋ Ƴt-ma to Ƴn:

Rii-yo nŋ m-re,

Rii-yo nŋ m-swo,

Ho-to nŋ nom Ƴt-biki á,

Kŋ ne nom o-zak Ƴn reng-o pu-yo, Ƴn

Ho-de Ƴr-WuƳe ne á. §

¹⁷ Nŋ rege ye Ƴt-to á, remen ká **karamsa**-to kap horomte-o. Remen **karamsa**-to to horomte-o Ƴn rii-yo Ƴr-bon yo o-nip yo rwoŋe à. Komo **Kiristi** Ƴn hi Ƴn de Ƴn wƳ rŋ ka nip-o. ¹⁸ Remen kaane nŋ yage yan-gwegwer-mŋ Ƴr-hi mŋ Ƴt-bo, Ƴn yan-kwukte Ƴn **yan-tom-ye Shir** ne gaktu nŋ nom bo ye rŋ m-nom á. Nŋ dore yoos-de Ƴn ye nŋ he de kumu Ƴn yar-mŋ Shir essu nŋ á. Gŋn ka hun-ne ye ro m-zee ye jiishte kowan Ƴn nap Ƴn Shir remen ye hyanag Ƴt-hyangan. Weer-se Ƴn wƳ kap se Ƴn hur-de Ƴn wƳ se, komo se rŋ wƳ m-rwo Ƴs-ses. Amba o-nip wƳ rott cow-yo Ƴn nom Ƴs-ses á. ¹⁹ WƳ yagusute dor-o Ƴn yoos-de o-nip mosse Ƴn **Kiristi** ne, wƳ rŋ hi-de o-wur à. Bo hi-Ƴr rŋ m-kute o-wur o-cow à, kaane **Kiristi** rŋ m-kute Ƴn hun-ne ye Ƴn wƳ o-cow, remen ye gemet Ƴr-hi be-Ƴr gaan bo rwo-Ƴs rŋ m-bop o-wur à. Komo o bo'ose bo Shir cone à.*

Hoog-m pu-mŋ n-me Ƴn Wan-Koyan

²⁰ Bo rem-se ma-hun nŋ merse n-me Ƴn **Kiristi** à, m-mŋka beeb-de Ƴn hono o-dak, a garamse nŋ á. ¿Remen yan o notte Ƴn nome Ƴn ka **karamsa**-to o-dorotte sa o zee hono o-dak o rŋ nŋ m-garamse? ²¹ Ka ye rŋ nŋ m-yoose Ƴn ka **karamsa**-to à, rŋ nŋ m-zee, "Wŋ jar o-jar o ci gŋn ka rii-yo á! Wŋ jar o-jar o rek gŋn ka rii-yo m-re yo á! Wŋ jar o-jar o bup gŋn ka rii-yo á!" ²² Gŋn ka **karamsa**-to rŋ untun rem-se rŋ m-gŋs á. A komse Ƴn to ne a argu to m-jore. Nom mŋ Ƴn net-mŋ, mŋ Ƴn rwuun Ƴn yoos-de Ƴn net. Nŋ nome gŋn ka rem-se o-dorotte á. ²³ Ƴn yish-ye Ƴn hun-ne, gŋn ka **karamsa**-to rŋ Ƴn sha-mŋ Ƴs-nap ne, to rŋ m-hante m-senge deen Ƴn gwugwer-mŋ Ƴr-hi ne a kutute hun-ne Ƴnze ye torog be-de Shir. Har ye rŋ Ƴn reese Ƴn wur-to Ƴn ye Ƴr-koob. Ye rŋ m-zee kŋ Shir a hoge o-zak. Amba o-nip ka **karamsa**-to rott de ken beeb-de to hette gu Ƴn hun-ne ye garamsute wur-to Ƴn ye á.

Bor-Ƴs tet

She'et-de Ƴn ba m-kukop

¹ Remen Shir ya'ag nŋ hoog-m pu-mŋ sa o zee a Ƴn 'yons nŋ Ƴn **Kiristi** ne à, remen kaane sengu nŋ hoob Ƴn ka rii-yo rŋ n-Tŋn shir à. Tu nŋ yish be-de **Kiristi** rŋ tara à be-de jiishe m-sekemse à Ƴn kom-o Ƴr-re de Shir.*

² Remen kaane, sengu nŋ barag-se Ƴn rem-se rŋ n-Tŋn shir à. Nŋ nom barag-se Ƴn ka rem-Ƴs yo-se se Ƴn kane Ƴn o-dak á. ³ Nŋ nom barag-se Ƴn ka rem-se Ƴn hono o-dak se á, remen nŋ mereste Ƴn se, hoog-m nŋ m-mŋka mŋ rŋ wukusse be-Ƴr **Kiristi** be-de Shir. ⁴ Da-o **Kiristi**, wƳ ya'u nŋ hoog à, wƳ muune Ƴn ka da-o, noa es Ƴn wƳ ne nŋ kum seps-mŋ Ƴn wƳ.

⁵ Remen kaane yagu nŋ nom Ƴn rem-se ba Ƴr-bon, se mosse Ƴn she'et-de ma-hun ne à. Nŋ nom rem-se o-ás á, kŋ ne she'et-de Ƴn yish o-voor á.

§ **Bor-Ƴs yoor:16** 2:16 Hyen komo: Roma 14:1-6. * **Bor-Ƴs yoor:19** 2:19 Hyen komo: Apis 4:16.

* **Bor-Ƴs tet:1** 3:1 Hyen komo: Bŋng 110:1.

Taase nq nom suub-o un morogse us-rem un gop-de un rem-qs yo-se ne. Nq nome kaane, nq waragte o ka kwukte un ka rem-se. ⁶ Remen hun-ne ye ro m-nom un ka rem-qs yo-se se à, Shir a 'ye ye ur-koob deen remen koob-de o-dorotte. ⁷ Gon ka rem-se nq ro m-nom n-ga da-o nq ro ur-she'et un bu-yo ma-hun à. ⁸ Amba m-moka taase nq nom gon ka rem-se komo á. Taase nq nom us-ryaab á. Yagu nq naas un hun-ne ut-men un gon rii-yo nq m-nom ko m-zee à. Taase nq rwunte gom-ut yo-to. ⁹ Tomso ne, nq yage nome un or nq ne ut-bo cinda nq yagusute 'wutum-to un rii-to nq ro m-nom à. Nom nq kaane remen nq kus bo nq ro n-ga cin ba nq un gokste **Kiristi** á.† ¹⁰ Shir muutu nq hun-ne pu-ye komo wu ro nq m-jamas remen nq waragte untun wu, remen nq nept wu o-nip.‡ ¹¹ Remen Shir muutu nq hun-ne pu-ye m-moka koos-m mo kus á. Un ko-**Yahuda**, un wu ro ko-**Yahuda** á, myet gaan-to. Ko a koog net, ko a ko wu á, myet gaan-to. Koos-m mo kus á, ko ko-hamat ko ko-yan-ba-us-weer ne, ko ne ko-guw, ko ne wu ro ko-guw á. **Kiristi** wu jiishe koyan, wu wu ro tomso ne n-me un hun-ne ye un wu myet.

¹² Shir daagu nq remen nq waragte kashi hun-ne ye un wu remen wu ro nq m-was. Remen kaane sengu nq hoge 'won-ur or nq ne, nq un 'ya myar, nq nom gwugwer-mo ur-hi, nq zee se ye ken ye nomog rii-yo nq cone á. Hongsu nq bo depe à nq dungune. ¹³ 'Mo nq ur-hur un **ba'as**-ut or nq ne. Urege wu ken wu n-me nq nomote wu ken wu **ur-ba'as**, nq sokse wu. Hyange bo Wan-Koyan soksu nq **ba'as**-ut nq à, kaane tomso nq he sokse un or nq ne.§* ¹⁴ Yo arge yo ka ma à, was nq or nq ne. Remen nq wasse or nq ne, noa she'et nq gem ur-hi be-ur gaan.

¹⁵ Yage she'et-de un ba ut-ween de **Kiristi** yoosu nq à, de doruttu nq bo nq cone à. Nom nq yo ka remen Shir daagu nq, nq she'ete nq nom m-senge be-ur gaan ba ut-ween untun wur-o gaan. Nq senge bongon-de Shir un ko o ke da-o. ¹⁶ Yage ma-ut **Kiristi** to she'ete n-me un hur-ut nq ko o ke da-o, to reet hi-de un yo nq m-nom à un yo nq us-barag ne à. Nom nq yo ka be-de un yoose un or nq ne us-weer ne, nq un or nq ne myet ut-ma weer-qs-weer. Tomso ne, nq un hu un Sep-to ur-Bongon to Shir, komo nq hu'e ut-sep, ut-dum ne to mosse **Kiristi** remen nq kutute Shir unze hur-ut nq ya'ase wu ur-bongon. ¹⁷ Myet bo un rii-yo nq m-zee un yo nq m-nom ne à, nom nq yo n-me un jin-ur Wan-Koyan Yeso. Nq senge bongon-de Shir o-Tato un bu-yo un Wan-Koyan Yeso.†

Kashi-ur she'et-de un yan-dor Yeso

¹⁸ Nq ne'a-ne ye ut-ge, nome nq campo nq ne o-dorotte, remen yo yo depe yan-dor-ye un Wan-Koyan ye nom.‡

¹⁹ Nq campo-ne, nq was un ne'a nq ne. Was nq ye nq kutu ye ut-gagar á.§

²⁰ Nq yakar, nome nq inu nq un tat-ne nq ne o-dorotte un ko yo ke rii-yo nq m-nom à. Remen kaane Wan-Koyan cone nq nom.*

²¹ Nq tat-ne, nq su'e yakar nq á, un ko yo ke rii rek-yo yo ye nome yo ba ur-bon á, taasu ye ruut ur-hur be-ur nq. Nq nome ye kaane yea nom us-ryaab ye yage nom un yo depe à.†

† **Bqr-qs tet:9** 3:9 Hyen komo: Apis 4:22. ‡ **Bqr-qs tet:10** 3:10 Hyen komo: Apis 4:24; Taka 1:26. § **Bqr-qs tet:13** 3:12-13 Hyen komo: Apis 4:2. * **Bqr-qs tet:13** 3:13 Hyen komo: Apis 4:32. † **Bqr-qs tet:17** 3:16-17 Hyen komo: Apis 5:19-20. ‡ **Bqr-qs tet:18** 3:18 Hyen komo: Apis 5:22; 1Bit 3:1. § **Bqr-qs tet:19** 3:19 Hyen komo: Apis 5:25; 1Bit 3:7. * **Bqr-qs tet:20** 3:20 Hyen komo: Apis 6:1. † **Bqr-qs tet:21** 3:21 Hyen komo: Apis 6:4.

²² Nò guw-ne, nò nom o-dorotte o ùn yan-hur-ut nò ye ùn hono o-dak, ùn kò yo ke rii-yo yo nò m-nom à. Taase nò nom senge-mò ùn hyan-o ùn yish, ùntun yan-hoob-o ùr-jin be-de ùn hun-ne, ùn sùge-de ùn kaane nom nò senge-m nò hur-ur gaan, remen nò m-'ya ùn Wan-Koyan m-sek. ²³ Myet-mò ùn rii-yo nò m-nom à, nom nò yo zak-o-zak ùn hur-ut nò, ùntun ye rò m-nome ùn Wan-Koyan m-senge à. Ba ye rò m-senge remen net á. ²⁴ Nòm nò kaane, nò nep ha ùnze Wan-Koyan Yeso a top nò. Remen kaane, nom nò senge-m nò ur-bon ne. Wua 'ye nò rem-se ur-bon se wu esse hun-ne ye ùn wu à. Baks nò ùnze **Kiristi** wu rò Wan-Koyan nò wu nò m-nome m-guw à. ²⁵ Urege wu ken wu be-ur nò rò ùn nom ùn rii-yo ba ur-bon, Shir a 'ye wu ur-koob bò wu cone à. Remen koos-mò ur-hi rò kon be-de Shir á.†§

Bør-ús nass

¹ Nò ya-ut-hur, bop nò guw nò ne ur-bon ne. Nò nomo ye rii-yo depe à. Baks nò, nò ma nò ùn nome ùn Wa-o-Hur m-guw n-Ton shir.*

Se ken karamsa se

² Sengu nò us-kon be-de Shir koyanda. Da-o nò us-kon à, sengu nò ur-er ur-bongon ne. ³ Nò baks te tomsò ne da-o nò rò us-kon. Kon nò ùnze Shir tekse te cow-yo ùn kò'ot ùn ma-tò ùn wu à, remen te kò'otuté hun-ne ka ma-tò mosse ùn **Kiristi** ne, ka ma-tò tò Shir wuke n-ga à. Remen ùm kò'otte ka ma-tò o rwo'e mette ke'o. ⁴ Kon nò rem re, bò ùm he m-senge m-kò'ot ùn ka **Ma-tò m-Rerem** tò cas cas à, bò depe ùm nom à. ⁵ Da-o nò rò mosse ùn hun-ne ne ye shere be-ur Yeso á, rwo nò us-weer be-de ùn rii-yo nò he m-nom à. Nò nom yo bò nò he hoks m-nom à ùn da-o nò kume à.† ⁶ Nomo nò ye ut-ma gwergwer, remen ye hoguté rerem-mò ùn regen nò ut-tò ùn yo nò m-zee à. Da-o nò m-rwor à, nom nò ceen remen nò nept bò depe nò shes wu à weer-us-weer.

Gas-de ur-kom

⁷ Tikokos a ruru nò yo koru me kane à. Wu or na wu ko-yan-dor-wu me m-was ùn wu ne deen à. Wu ko-yan-ess ut-ma be-ur Wan-Koyan komo wu rò m-nome ùn Wan-Koyan m-guw mosse ùn me ne.‡ ⁸ Yo rwo'e, ùm tombute wu be-ur nò, wu hyen nò à, remen nò nept o bò te rò à. Tomsò ne, wu dootú nò jaab-o ut-men ùn sher-m nò.§ ⁹ Wu robe mosse ùn Onesimus ne. Onesimus or na wu ko-yan-dor komo, ko-yan-ess ut-ma ko-yan-bò-o nò wu, te m-was ùn wu ne. Yoor-mò ùn ye a ruru nò koyan yo koru te kane à.*

¹⁰ Aristarkus, wu rò mosse ùn me ne kane ke'o à, wu zeeq ùm gas nò. Kaane komo Markus wu rò heno† Barnabas à wu ma wu zeeq ùm gas nò. (Um nomsutu nò ma-ut Markus remen kaane nò nepste yo m-nom, da-o wu wobe be-ur nò, goks nò wu kom-ut yoor.)‡ ¹¹ Yeso, wu a m-aag Justus à, rò nò m-gas eb ùn wu ne. Ka hun-ne tet-ye cot ye rò **Yahuda**-ne ye shere kane à. Ye rò m-senge ùn me ne ye rurut **Ma-tò m-Rerem** mosse ùn gwomo-tò Shir ne. Ye dootú me jaab-o ut-men deen.

‡ **Bør-ús tet:25** 3:22-25 Hyen komo: Apis 6:5-8. § **Bør-ús tet:25** 3:25 Hyen komo: Kara 10:17; Apis 6:9. * **Bør-ús nass:1** 4:1 Hyen komo: Apis 6:9. † **Bør-ús nass:5** 4:5 Hyen komo: Apis 5:16. ‡ **Bør-ús nass:7** 4:7 Hyen komo: Seng 20:4; 2Tim 4:12. § **Bør-ús nass:8** 4:7-8 Hyen komo: Apis 6:21-22. * **Bør-ús nass:9** 4:9 Hyen komo: Pmon 10-12. † **Bør-ús nass:10** 4:10 Tato Markus ne ùn tato Barnabas ne, tato-o gaan mate ye. ‡ **Bør-ús nass:10** 4:10 Hyen komo: Seng 19:29; 27:2; Pmon 24; Seng 12:12,25; 13:13; 15:37-39.

¹² Komo Epparas, ko-yan-bo-o no ro no m-gas. Wu ko-yan-guw-m **Kiristi** Yeso wu. Wu ro us-kon be-de Shir deen ko o ke da-o rem no, untun net-wu wu ro ut-mur a. Wu ro us-kon bo no he m-ha co no es cak un beeb-de o-Kukt a, komo no nom yo Shir cone no nom a. § ¹³ Um hyenesse hon un koob-de wu swo rem no a, komo un yan-dor ne n-me un bo-to o-Rawudikiya, o-Hiriporis ne. ¹⁴ Ruka, ko-ya-us-baat, nay te, wu te m-was a, wu ro no m-gas, kaane tomso ne Dimas.* ¹⁵ No gassu me myet-mo un or na ne yan-dor ye ro un bo-o o-Rawudikiya a. Gassu me no ka ne'a-wu Nimpa mosse un hun-ne yan-dor ne ye ro m-morge un hur-o un wu a.

¹⁶ A komsu no karante un ka takurda-o um genbu no a, no heete hun-ne yan-dor ye ro o-Rawudikiya, remen ye karantute o. No tomso ne, no karante takurda-o um gene yan-dor ye o-Rawudikiya a.

¹⁷ Ruru no Arkibus, "Kom ka senge-mo mo Wan-Koyan bobsu wo a."†

¹⁸ Me, Burus, me genbe ka gen-mo ur-buste mo un hi un de um gastu no, remen no nept unze me genbe ka takurda-o. Baks no unze um ro ke'o, taase to-to ke no unze no kon Shir rem re. Yar-m **Kiristi** Yeso ro un no ne!

§ **Bqr-qs nass:12** 4:12 Hyen komo: Koro 1:7; Pmqn 23. * **Bqr-qs nass:14** 4:14 Hyen komo: 2Tim 4:11; Pmqn 24; 2Tim 4:10; Pmqn 24. † **Bqr-qs nass:17** 4:17 Hyen komo: Pmqn 2.

Takurda-o Burus aco o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Tasaronika

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1

Ur-bongon ut-sep ne 1:2—3:13

Do ye un jaab-o ur-hur un she'et-de yan-dor 4:1-12

Ur-kewes un ma-to un haan-m Kiristi 4:13—5:11

Do ye un jaab-o ur-hur o ur-buste 5:12-22

Ur-kom 5:23-28

Burus ro ur-gas

¹ Be un de Burus mosse un Siras* un **Timoti** ne, genbe ka takurda-o, ha-mo un be-de un **yan-dor Yeso** ye un bo-o o-Tasaronika,† ye ro ye Shir, o-Tato un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**.‡

Um konog Shir wu ye'et no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Yan-dor un bo-o o-Tasaronika shereg ur-beeb ne

² Koyanda te m-bomu un Shir rem no kap, te no m-tan un kon-us te. ³ Te m-baks un senge-m no ne mo m-sheer un co-o Shir Tato na un senge-mo notte à remen no was hun-ne. Da-o hun-ne ya'u no ur-koob à, no un 'mo ur-hur ne remen no ro o-sakto ne n-me un Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**.

⁴ Or te ne, te nak unze Shir ro m-was no ne, komo wu daagu no. ⁵ Remen da-o te hantu no **Ma-to m-Rerem** à, ba ut-ma temb á, amba ur-beeb ne. **Kukt-o Shir** o komo dossute no das-mo ur-hur no nept unze yo te rwore à nip-to. No nak gon she'et-de te she'ete n-me un no à remen te guut no. ⁶ No yooste gon she'et un te un de ma Wan-Koyan ne komo, no goksuru Ma-to Shir; **Kukt-o Shir** ye'et no zak-o ur-hur, ko de nomte no swoog ur-koob deen à. § ⁷ Remen un kaane o no waragte rii-yo ur-yoos be-de un hun-ne ye un dak-to o-Makidoniya o-Akaya ne. ⁸ Remen be un no o, hun-ne ye rigimse raag-o no à hoge ma-ut Wan-Koyan to cuwut ko kene un ka raag-o, ba un dak-to o-Makidoniya un o o-Akaya ne o cot á. A nak un sher-m no ne be-de Shir ko kene, ba ma se te rworog á. ⁹ Remen hun-ne un hi un de un ye, ye ro m-rwor bo no goksu te à. Komo un bo no yage m-gir, no waktunte be-de Shir à, remen no nomute Shir wu o-nip un o un hoog ne m-guw. ¹⁰ Ye rurutu te unze m-moka waase no m-muun mo un Wa un wu Yeso o-dish ne un hono o-dak es-mo n-Ton o-shir. Ka Yeso wu Shir 'yonse ut-marimar à, wu he na m-ruut n-me un ka ryaab-se roone à.

Bor-us yoor

Burus baksute ya-o-Tasaronika mosse un hamat-de un wu ne be-to un ye

¹ Or te ne, no nak unze habe-m te be un no, mo ja hwaa á. ² Ko de nomte te suuste ur-koob o-yo'og ne n-me un bo-o o-Piripi, bo no nape à. Amba un gwu-o un Shir na, te kumug no rure un **Ma-to m-Rerem**, ko de nomte

* **Bor-o gaan:1** 1:1 ut-Girik: Sirabanus. † **Bor-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Seng 17:1. ‡ **Bor-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. § **Bor-o gaan:6** 1:6 Hyen komo: Seng 17:5-9.

to swoog m-shakt à.* ³ Da-o te konu nò m-goks un ka **Ma-to m-Rerem** to à, te rure nò ut-bo á, kò a zee te un con m-kum saw-ut nò á, kò te con nò m-raks á. ⁴ Te ro m-yoose un hun-ne, yo ye cone m-hoge à ba yo te m-rwor temb á. Un hek-o un kááne, te m-rwor un yo Shir zee te ruru ye à, remen wu ro un m-byarag un kò yo ke rii-yo n-me un barag-ús na wu nep yo a cone à. ⁵ Bò nò nape à, ma-ut te ba to un rerem-mò nu to á, komo ba te un yo ken cow-yo ur-gop yo ne wuke á. Shir wu ro te m-su'e. ⁶ Ba te un hoob-o ur-bongon be-de un hun-ne, kò be un nò, kò ye ken ye un hon á.

⁷ Bò te ro yan-Tom **Kiristi** à, te roa warag saw-to us-nu be un nò. Amba te kutute hun-ne gwugwer-mò ur-hi n-me un nò, untun bò inu-o ro un gwot un yakar-ye un wu à. ⁸ Remen te waste un nò ne deen, o rwo'e te kotutu nò kò'ot-o un **Ma-to m-Rerem** to Shir un hon-de un to á, amba te hogute m-rerem mò un ya'as un hoog-m te rem nò, remen nò cowog te ur-hur deen. ⁹ Or te ne, baks nò un senge-m te ne un range-o te ne o te range à. Te nomog m-senge m-how m-tet ne taase te ru'e ko-wan us-nu, da-o te kò'ote nò ka **Ma-to m-Rerem** to, to rwuune be-de Shir à.

¹⁰ Nò te m-su'e, Shir ma wu ro te m-su'e mosse un gon she'et-de te kutu nò yan-dor à. Te she'ette ba m-kukop, un men-ut pus-to ne, ba un be-de m-pyap. ¹¹ Untun bò nò nape à, te doruttute kò wu ke be un nò bò tato-o ro m-dorutte un yakar-ye un wu à. ¹² Te nak nò ut-to, te ya'ag nò jaab-o ut-men, te kon nò, nò she'et she'et-de depe à, de ur-bon un co-o Shir, ka wu agu nò n-me un gwomo-to un wu un seps-mò un wu ne à.

*Burus bomog Shir komo ne remen bò
yan-bò-o o-Tasaronika gokse
Ma-to m-Rerem à*

¹³ Remen kaane o tette un bom un Shir koyanda, remen, da-o nò gokse Ma-to Shir, to nò hoge be un te à, nò goks to untun ma-to un net á. Un sugede un kaane ma, nò gokstu to bò to ro à, Ma-to Shir. Ká Ma-to Shir to, to ro m-senge n-me un hur-ur nò, nò ye shere à. ¹⁴ Or te ne, nò yooste be-de yan-dor ye Shir n-me un **Kiristi** Yeso, ye ro n-me un dak-o o-Judiya à. Um zeeg kaane remen nò swoog ur-koob be-de un hun-ne ye un dak-o nò, untun bò ye swò un kom-to un **Yahuda**-ne à.† ¹⁵ **Yahuda**-ne ye hò Wan-Koyan Yeso un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne, ye yenguru te komo. Ye un naas un Shir ut-men deen. Ye ut-yage un kowan ne!‡ ¹⁶ Te un kò'ot Ma-to Shir be-de un ye ro **Yahuda**-ne á remen ye kumut gwu. Amba ye ken **Yahuda**-ne conog m-wen un kò'ot un ka **Ma-to m-Rerem** to. N-te un kaane o yette m-dò **ur-ba'as** n-ton **ba'as-to** un ye. Amba ryaab-se Shir be'esute se kergunsute n-te un ye.

*Burus este ur-hur
wu heet o-Tasaronika*

¹⁷ Amba, or te ne, da-o a gaktu te m-wonge un nò ne à n-me un ya o-da hiin à, wonge-mò o-wur yanze 'mò ur-hur á. Te o-reeb, te m-senge te hyenet nò yish-ye ka yish-ye. ¹⁸ Te este ur-hur te habute be un nò ba un das-mò ur-hur. Me, Burus, um nomog m-senge um habute be un nò ba o-gaan á, ba o-yoor á, amba **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** weneg te. ¹⁹ Te un hoge un reeb-o nò. Te conog m-habe be un nò remen nò hantute te o-saktò o-zak ne. Nò ro gwon-m te un 'yons un te ne un gond-o te ne, bò

* **Bqr-ús yoor:2** 2:2 Hyen komo: Seng 16:19-24 2:2b Seng 17:1-9. † **Bqr-ús yoor:14** 2:14 Hyen komo: Seng 17:5. ‡ **Bqr-ús yoor:15** 2:15 Hyen komo: Seng 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19; 17:5,13; 18:12.

te he m-es ʉn co-o ʉn Wan-Koyan na Yeso da-o wu he m-muun à. ²⁰ O-nip, no ye ro rii-yo ʉn gwon-m te, ʉn rii-yo ʉn zak-o te ne.

Bɔr-ʉs tet

¹ Remen kaane bo te hokse 'mo ʉr-hur á, te hyanuru nomog ʉr-bon a yagu me te Siras n-me ʉn bo-o o-Atina ʉn hon te.* ² Amba te tombute **Timoti**. **Timoti** ro ʉn senge-mo Shir be-ur gaan ʉn te ne mo ʉn ko'ot ʉn **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi**. Te tombute wu remen wu dootú no ʉr-beeb komo wu ye'et no jaab-o ʉt-men mosse ʉn sher-m no ne. ³ Te ʉn nom kaane remen ʉn taase ka range-o ru wu ken wu dos ʉr-hur. No ʉn hi ʉn no, no nepse ʉnze Shir essute na swo ʉr-koob ʉn ka bu-yo. ⁴ O-nip ne, da-o te ro mosse ʉn no ne à, te rurute no n-ga'ane ne ʉnze, range-o roon, komo ka nome, bo no nape à. ⁵ Remen kaane, bo me hokse 'mo ʉr-hur á, o hante um tombute **Timoti** remen um hogute ma-to ʉn sher-m no. Um ro o-gyer ka wa-ut-meger-wu, be'esse wu raks no, komo senge-mo te nome be ʉn no à mo warag hwaa.

Timoti Haag ʉr-hamat o-Tasaronika, wu hanturu Burus jaab-o ʉt-men

⁶ Amba m-moka, bo **Timoti** muunte raag-o no à, wu rurutu te ma-ut no to m-rerem mosse ʉn sher-m no ne, ʉn was-m no ne. Wu rurutu te ʉnze da-o no bakse ka ho-to te she'et ʉn no ne à, no ʉn hoge o-zak. No o-reeb no hyenet te, bo te o-reeb te hyenet no à.† ⁷ Remen kaane, or te ne n-me swo ʉr-koob ʉn te ʉn range-o te ne, te kumug jaab-o ʉt-men remen sher-m no ʉn Yeso. ⁸ M-moka, komo te zutute, bo no ese 'ge m-'wons ne n-me ʉn Wan-Koyan à. ⁹ ¿Ya ʉn gon bongon-de bo'ose te nome Shir rem no, n-te ʉn zak-o ʉr-hur o te m-nom n-co o Shir te rem no? ¹⁰ M-how, m-tet ne te m-joose ʉs-kon be-de Shir deen remen te kumut no m-hyan yish-ye ka yish-ye, bo te he no m-gu no sheret be-ur **Kiristi** m-sok ne à.

¹¹ Te ʉs-kon be-de Shir, wu ro Tato-o na à, ʉn Wan-Koyan na ne Yeso, ʉnze yea tikste o-cow yo m-muube be ʉn no. ¹² No komo, te ʉs-kon Wan-Koyan Yeso wu gu no was ʉn or no ne, ʉn ye ken hun-ne ne deen deen, untun bo te no senge-m was deen deen à. ¹³ Te konog ʉnze, Wan-Koyan na Yeso wu do rem no ʉr-beeb, no waragte ba **ur-ba'as** komo ba m-kukop n-co o Shir wu ro, Tato na à da-o Wan-Koyan na Yeso he m-muun mosse ʉn yan-dor ye ʉn wu ne kap à.

Bɔr-ʉs nass

Gɔ ʉn she'et-de Shir cone à

¹ ʉr-kom komo, or te ne, te nak no ʉt-to rem Yeso Wan-Koyan na ʉn bo no he m-she'et ʉn she'et-de Shir hette hoge ʉn rerem-m no à, untun bo te yoosu no à. Ko de nomte no ʉn go ʉn ka she'et-de à, se no do m-senge deen. ² Remen no nak go ʉn ma-to te rure no, ʉn bu-yo ʉn gwomo-ut Yeso Wan-Koyan à.

³ Remen kaane, o ro con-mo Shir, no warag ba m-kukop, ʉnze no som she'et-de o-ás. ⁴ Kowan wu nep bo wu he garamse ʉn wur-o ʉn wu à, ʉn cow-yo ba m-kukop ʉn 'ya ʉt-gos ne. ⁵ Ba she'et-de ʉn yish-ye o-yoor, untun yan-ba ʉn dor ye nape Shir á. ⁶ N-me ʉn ka ma-to komo, taase wu ken wu nome or ʉn wu **ur-ba'as** á. Ko ne wu re ra-o or ʉn wu á. Wan-Koyan a 'ye campo-ne ʉn ne'a-ne ne ʉr-koob remen go ʉn ka **ba'as-de**, bo te rure no

* **Bɔr-ʉs tet:1** 3:1 Hyen komo: Seng 17:15. † **Bɔr-ʉs tet:6** 3:6 Hyen komo: Seng 18:5.

à un bọ tẹ nake nọ ụt-to nẹ à. ⁷ Remen Shir wu aag na remen a waragte ya-m-kukop á, amba a she'ete she'et-de ba m-kukop. ⁸ Remen kaane, wu yage dorute o un ka ma-to à, ba net-wu wu yage á, amba Shir wu yage, wu ya'asu nọ **Kukt-o Shir**.

⁹ M-moka mosse un was un or nọ nẹ nẹ komo, ba se wu ken wu genete nọ á, remen nọ un hi un nọ Shir o yoosu nọ, nọ was un or nọ nẹ nẹ. ¹⁰ Ka o komo, nọ un was un or nọ nẹ nẹ kap n-me un dak-o o-Makidoniya. Kap un kaane nẹ, tẹ conog nọ do m-nom un kaane deen.

¹¹ Nom nọ m-senge nọ she'et she'et-de ba ut-ween, nọ gut senge-mo ro un co nọ à ba o-hebe gwuw. Nọ nom m-senge un kom-ut nọ bọ tẹ zee nọ nọ nom à. ¹² Ká da-de hun-ne ye ro yan-dor á ye a hyen bon-de un cow-yo nọ m-dore à, komo udepe nọ shere ye ken ye yish á.

Muun-m Wan-Koyan

¹³ Amba or tẹ nẹ, tẹ con nọ she'et ba m-nap mosse un ye mare nẹ á, taase nọ nom tuk-mo ut-men untun hun-ne ye rotte o-saktó á. ¹⁴ Bọ a shere Yeso marag, wu inute à, ka o komo n-me un Yeso, Shir he muunte ka ye mare mosse un Yeso nẹ à. ¹⁵ Tẹ nọ m-rure n-me un ma-ut Wan-Koyan unze, na ye ro un hoog nẹ da-o Wan-Koyan he m-muun à, a be ye mare à m-ine á, kọ hiin. ¹⁶ Remen Wan-Koyan un hi un de un wu, wu he m-kergunde rwuun-mo n-Ton shir, us-eeg nẹ se ur-beeb, un cor-o un caari-wu un koyan-tom-wu Shir nẹ, un hur-mo un kar-o Shir nẹ. Ka ye mare n-me un **Kiristi** à, ye he m-ba m-ine. ¹⁷ Ka da-de, na ye ro un hoog nẹ à, a dek na mosse un ye nẹ n-me ut-ke'ente, remen a go'onute un Wan-Koyan nẹ n-Ton. A ma'as be-ur gaan un Wan-Koyan nẹ har da-o ba m-ta.* ¹⁸ Remen kaane, se nọ ma'as or nọ nẹ un 'ya un jaab-o ut-men un kà ma-to nẹ.

Bqr-us taan

She'et nọ zongse remen haan-m Wan-Koyan

¹ M-moka, or tẹ nẹ, mosse o-da nẹ kọ ur-ho de ka rem-se he m-kor à, ba se tẹ genute nọ á. ² Remen nọ ma nọ nepse unze ho-ur Wan-Koyan Yeso a haan untun haan-mo un ko-hyow m-tet.* ³ Da-o hun-ne ro m-zee, "Tẹ un she'et-de ba ut-ween un gwugwu-mo ur-hur nẹ," ba m-naas o-da, sabre-o he ye m-'wos, untun bọ mat-o ro m-bop un ne'a-wu ur-uub à, cow-yo m-posse ro kon á.

⁴ Amba nọ, or tẹ nẹ, nọ she'et n-me o-comb á. Remen ho-de Yeso he m-muun à, um nak ka ho-de a cowse nọ untun ko-hyow á. ⁵ Remen kap-m nọ yakar-ye m-cucar-ye, ye ur-ho komo. Na ba ya-m-tet ye, kọ ya-o-comb á. ⁶ Remen kaane, taase a rewe bọ ye ken ye m-rewe á. Se de a she'et nọ zongse un garamse un hi un na nẹ. ⁷ Remen ye ro m-rew à tet-mo ye ro m-rewe, ka ye swo-m mo m-ho komo à, tet-mo mo ro ye m-ho. ⁸ Amba bọ a hun-ne ye ur-ho à, se a garamse hi un na, a cup nọ matuku-o o-kwom, o m-sher, m-was nẹ. Rwo ur-hur be-de un kum un gwu komo o warag na toob-o o-kwom.† ⁹ Remen Shir wu daag na a suut ur-koob un ryaab-se un wu á, se de remen a kumut gwu be-ur Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na. ¹⁰ Wu marag rem na remen a waragte mosse un wu nẹ kọ a m-hoog nẹ, kọ a margan-ne, da-o wu muune à. ¹¹ Remen kaane se nọ 'ye or nọ nẹ jaab-o ut-men. Nọ ma'as m-'yons un or nọ nẹ, untun bọ nọ m-nom m-moka à.

* **Bqr-us nass:17** 4:15-17 Hyen komo: 1Kor 15:51-52. * **Bqr-us taan:2** 5:2 Hyen komo: Mati 24:43; Ruka 12:39; 2Bit 3:10. † **Bqr-us taan:8** 5:8 Hyen komo: Isha 59:17; Apis 6:13-17.

Nak ut-to ɔr-gas ne

¹² M-moka tɛ nɔ ɔs-kɔn, ɔr tɛ nɛ, 'ya nɔ yɛ rɔ m-sɛnɛ be-ɔr nɔ à ɔt-gɔs, yɛ rɔ sɛk-yɛ nɔ n-mɛ ɔn Wan-Koyan à, yɛ rɔ nɔ m-nak ut-to à. ¹³ Nɔ hyen yɛ ɔs-shi nɛ m-was nɛ remen sɛnɛ-mɔ ɔn yɛ. Nɔ she'et ba ɔt-ween ɔn ɔr nɔ nɛ. ¹⁴ Tɛ nɔ ɔs-kɔn komo, ɔr tɛ nɛ, nɔ tɛpɛr ka yan-she'et-de o-hwaa yɛ. Nɔ 'ye yan-ba ɔn duw-de ɔr-hur jaab-o ɔt-mɛn. Nɔ gu yɛ rotte ɔr-beɛb á. Nɔ 'mo ɔr-hur ɔn kɔwan nɛ. ¹⁵ War nɔ taase kɔwan top mɛn-ɔt jaas-to ɔn mɛn-ɔt jaas-to á, sɛ dɛ koyanda nɔ nɔm m-sɛnɛ nɔ nomotɛ ɔr nɔ nɛ rii-yo ɔr-bon ɔn hun-nɛ yɛ kuse nɛ à, komo.

¹⁶ Ma'as nɔ o-zak koyanda. ¹⁷ Nɔ ma'as ɔs-kɔn be-de Shir ɔr-hɔ bi. ¹⁸ N-mɛ ɔn koyan yo kumu nɔ à, nɔ bɔm Shir, remen ka Shir ɔnɛ be ɔn nɔ n-mɛ ɔn Yɛso **Kiristi**.

¹⁹ Taase nɔ ryomos ra-o ɔn **Kukt-o Shir** á. ²⁰ Nɔ 'yar ma-to ɔn ko-ya-m-Rwɔr ɔn Ma-to Shir rwɔrɛ à. ²¹ Sɛ dɛ nɔ me'es koyan, nɔ bɔp rii-yo rɔ ɔr-bon nɛ à. ²² Nɔ nɔm dɔrotte-o ɔn kap ma-to ɔn mɛn-ɔt jaas-to á.

*Burus kɔnɔg Shir hu'e
ya-o-Tasaronika nu-o ɔr-bon*

²³ Mɛ ɔn kɔn-se Shir ɔn hi ɔn de ɔn wɔ, wɔ rɔ m-gwugwɔ mɔ ɔr-hur nɛ à. Mɛ ɔn kɔn-se ɔn wɔ remen wɔ muutu nɔ war war ba m-kɔkɔp, wɔ 'er kukt-o nɔ, ɔn hoog-m nɔ nɛ, ɔn wur-ɔt nɔ nɛ kap, nɔ waragtɛ ba ɔr-reeb ɔn har da-o Wan-Koyan na Yɛso **Kiristi** he m-muun à. ²⁴ Bɔ Shir bandɛ nɔ remen nɔ waragtɛ hun-nɛ ɔn wɔ, komo wɔ ko-yan-ɛss ɔt-ma à, nɔa hoks m-shɛr ɔnze wɔa shoos ma-to ɔn wɔ.

²⁵ ɔr tɛ nɛ, kono tɛ nɔ Shir. ²⁶ Gas nɔ ɔr na nɛ kap ɔn gamat-de m-was. ²⁷ ɔm kɔnɔg nɔ n-mɛ ɔn jin-ɔr Wan-Koyan, nɔ karantɛ ka takurda-o be-ɔr ɔr na nɛ kap.

²⁸ Yar-m Wan-Koyan na Yɛso **Kiristi** rɔ ɔn nɔ nɛ!

Takurda-o Burus ayoore-o o wu gene yan-dor Yeso n-me un bo-o o-Tasaronika

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-2

Ur-bongon us-tor ne 1:3-12

Ur-kewes un ma-to un haan-m Kiristi 2:1-17

Do ye un jaab-o ur-hur un she'et-de un yan-dor 3:1-15

Ur-kom 3:16-18

Ur-gas

¹ Be un de Burus, mosse un Siras ne,* un **Timoti** ne, genbe ka takurda-o, ha-mo un be-de un hun-ne yan-dor un bo-o o-Tasaronika ye ro hun-ne ye Shir à Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**.†‡

² Um konog Shir o-Tato un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi** remen ye ye'et no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Ur-bongon ur-gas ne

³ Or te ne, depete te bum Shir ko de ke ho-de rem no, komo kaane ro ur-bon ne, remen sher-m no ro m-bo'ose, komo was-mo no wasse or no ne à mo ro m-do. ⁴ Remen kaane, kap un n-me un hun-ne yan-dor-ye Shir, no ye tette un uk o-cin remen gaag un men-ut no un sher-m no ne un ka range-o kumu no ut-meger ne amba no 'mo ur-hur à.

⁵ Kap yo ka kutute unze Shir ro un piish ut-ma ur-bon ne, yo ka komo rwuntute cas unze no bo'oste m-she'et un gwomo-to Shir remen ka gwomo-to, o notte un swo ur-koob. ⁶ Shir ro un men-ut pus-to ne, remen kaane, ka ye ro no m-ya ur-koob à wua tope ye un reesu un ye ur-koob ebe un ye. ⁷ Amba no ye ro un swo ur-koob à wua wuwussu no, har ma un te ne. Yo ka a kor un ho-de Wan-Koyan Yeso he m-rwuun n-Ton shir un rem-de o-ra à, mosse un **yan-tom-ye Shir** ye un wu ne ye ur-beeb. ⁸ Wua rangse ka ye nape Shir á un ka ye yage nome un **Ma-to m-Rerem** o-dorotte à to ma Wan-Koyan na Yeso. ⁹ A 'ye ye koob-de ba m-ta, a dos ye un co-o Wan-Koyan un seps-mo un beeb-de un wu ne. § ¹⁰ Un ka da-o, wu he m-muun a ye'et wu m-sek à, yan-ba-**ur-ba'as** yea seps wu. Kap yan-dor komo yea hyen made-o un wu un ka ho-de mosse un no ne, remen no shereg un ka ma-to te ruru no à.

¹¹ Un yo ka ne ur-hur, o rwo'e tette us-kon rem no koyanda, remen no ya'aste Shir ur-bongon. Te us-kon noa she'et un ka cow-yo Shir cone à. Nom no kaane remen no waragte rii-yo Shir dektu no à. Komo te us-kon Shir a ya'as no beeb-de m-shoos un ko yo ke rii-yo ur-bon yo remen no m-sher be-ur Yeso **Kiristi**. ¹² Te us-kon un bo a he seps un jin-ur Wan-Koyan na Yeso n-me un no à, no komo n-me un wu, hond hond un yar-mo Shir na, un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**.

Bor-us yoor

Ko-Gwomo-wu o-zang

* **Bor-o gaan:1** 1:1 ut-Girik: Sirabanus. † **Bor-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. ‡ **Bor-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Seng 17:1. § **Bor-o gaan:9** 1:9 Hyen komo: Isha 2:10.

¹ M-moka, or re ne, um conog um ruru no se ken rem-se mosse un muun-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** un komo bo a he na m-morogse ne be-de un wu à, te no us-kon.* ² Taase hur-ur no nukte hor-m-hor, ko komo can-yo un wur-o no ine unze ho-de un Wan-Koyan rege de woosunte á. A nom wu ken wu a hoks m-rwor n-me un ma-to o-Kukt, ko be-de un rwor ut-ma, ko gengen sa o zee be un te to rwuune. ³ No jar o-jar no yage wu ken wu raks no un yo ken cow-yo á. Me un zee kaane remen ka ho-de a woon á se a inite zang komo ka ko-gwomo-wu o-zang wu rusune cas, wata ka wu a nome den-o o-ra à. ⁴ Wu ro ka wa-ut-yage-wu. Wu ro un seps un hi un de un wu un yage-to un kap rii-yo piye jin-de Shir à, ko komo wu a m-kwukte à. Har ma wu ro m-she'et un kwuur-o Shir un **Pyo-o Shir** wu ro m-zee unze wu ro Shir.†

⁵ ¿No baks, da-o um ro un no ne à, um rurutu no to ka kap á? ⁶ M-moka no nepse rii-yo wene to m-kor à, taase yo kor cin ba da-o wo un woon. ⁷ Remen ka ko-Gwomo-wu o-zang wu teksunte m-senge wukusse. Amba ka wu ro m-wen à wua re co m-wen har da-o Shir he wu m-doss o-cow à. ⁸ Un ka da-o a he ka ko-Gwomo-wu o-zang wu m-rwunte cas, amba un muun-m Wan-Koyan Yeso, Yeso a ho wu un shik-mo un nu-o un wu, wu sabre wu un seps-mo un wu ne.‡ ⁹ A nep haan-mo un ko-Gwomo-wu o-zang be-de un senge-mo un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**. Wua nom rem-se o-made, ut-napa ne, ut-hyat ne to ut-bo go-us-go.§ ¹⁰ Wu ro m-raks un ye ro un bu-yo un den-o o-ra à remen ye ginimte m-was un yo ro o-nip à, komo remen kaane yea kum gwu á. ¹¹ Remen kaane Shir a tomnuntu ye caari-to ut-raks remen ye sheret be-de ut-bo. ¹² Wu un nom kaane remen a kupsute kap ye yage m-she'et be-de o-nip à ut-ma, ye ro komo m-hoge un zak-o m-nom un men-ut jaas-to à.

Es no m'wons ne

¹³ Depete te bum Shir rem no, or re ne no ye Wan-Koyan wasse un no ne à, remen cin ur-takan Shir daagu no, no kumut gwu un bu-yo un **Kukt-o Shir** muutu no ba m-kukop un komo bu-yo un sher o-nip ne à. ¹⁴ Wu un agan no un bu-yo un ka **Ma-to m-Rerem** to, to te ya'u no à, remen no kumut seps-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. ¹⁵ Remen kaane, or re ne, es no ur-beeb ne, komo no bup ka nip-o te yoosu no à, ko un ma-to nu, ko komo gengen.

¹⁶ Te us-kon be-ur Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** un hi un de un wu, un Shir ne Tato na rem no. Wu wasu na à, un yar-mo un wu, wu 'ye na jaab-o ut-men o un ba m-ta, o-sakto ne o ur-bon un bu-yo yar-mo un wu. ¹⁷ Komo te un kon-se Shir unze wu 'ye no jaab komo wu dowe rwun-us no m'wons, n-me un ko mo ke senge-mo, mo m-nom m-cep ne à.

Bqr-us tet

Kon no Shir rem te

¹ Ur-kom or re ne, kon no rem te remen ma-ut Wan-Koyan nomot hor-mo m-wo ko kene, komo to kum m-seps bo to kume be-ur no à. ² Komo no kon bo a he na m-gu un kom-to un hun-ne yan-men-ut jaas-to à, remen ba kap mo un hun-ne ye shere á. ³ Amba Wan-Koyan wu ro ko-yan-ess ut-ma, wua dowe rwun-us no ur-beeb, wu 'er no be-de un ka wan-men-ut jaas-to

* **Bqr-us yoor:1** 2:1 Hyen komo: 1Tas 4:15-17. † **Bqr-us yoor:4** 2:4 Hyen komo: Dane 11:36; Izik 28:2. ‡ **Bqr-us yoor:8** 2:8 Hyen komo: Isha 11:4. § **Bqr-us yoor:9** 2:9 Hyen komo: Mati 24:24.

wu. ⁴ Ya te ro sasa un Wan-Koyan ne, remen no m-dore un yo te ruru no à, komo no he co m-dore un yo te rwo'u no à.

⁵ Te us-kon unze Wan-Koyan na Yeso wua ru no sengute, be-de un was-mo Shir, un 'mo-mo ur-hur ne mo **Kiristi** ro m-'ya à.

*Ur-kewes taase a she'et
she'et-de o-hwaa*

⁶ Or te ne, te ka'agte no un jin-ur Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**, ru no cow-yo un ko wu ke, wu ro un she'et-de o-hwaa à, wu ro un dorotte-o un ka rii-yo te yoosu no á. ⁷ Ai, no un hi un no, no nese depete no dore sha-m te, remen da-o te ro be un no à, te ya-m-zar-ye á, ⁸ komo te re rii-yo m-re m-yar be-de un net á. Amba te swoog ur-koob, te m-senge m-how, m-tet ne, taase te sawse wu ken wu be-ur no us-nu. ⁹ Te un nom yo ka, ba remen tett o ur-beeb te hobt gwu á, te un nom kaane remen te kututu no bu-yo m-dore. ¹⁰ Da-o te ro be-ur no à, te ro no m-rure un yo ka: "Kap bon wu yage nom m-senge à taase wu re á."

¹¹ Te hogute unze ye ken ye be-ur no ya-m-zar-ye, komo ye ro m-nom un yo ken rii-yo á se o-hebe gwuw. ¹² Un jin-ur Wan-Koyan Yeso **Kiristi** gon ka hun-ne ye, ye jar á. Te ka'agte ye, ye nom m-senge un ess ur-hi ne, remen ye reegtute hi un de un ye. ¹³ Amba no or re ne, taase no ker un nom un rii-yo ur-bon.

¹⁴ Urege wu ken wu yagute nom o-dorotte un rii-yo te rwo-re n-me un ka takurda-o á, ruru no **yan-dor Yeso** wu. Nom no ja un wu ne m-sok ne, komo no som wu remen wu hogute m-'e. ¹⁵ Amba no muut wu wa-ut-yage á, amba nak no gon wu ut-to remen or na wu wan-dor.

Gas-de ur-kom

¹⁶ Te un kon-us Wan-Koyan un hi un de un wu, remen wu ye'et no m-gwugwu koyanda komo un ko yo ke bu-yo. Wu ro takan-de un gwugwu-mo un hur-ut na à. Wan-Koyan wu ro un no ne kap.

¹⁷ Un kom-ut re, Burus, um genbe ka gas-de. Un gon ka bu-yo me m-gen un ko o ke takurda-o. Kaane me m-gen.

¹⁸ Yar-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** ro un no ne kap!

Takurda-o Burus aco o wu gene Timoti

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-2

Ur-kewes mosse yan-dor Yeso ne un sek-ye ye un o ne 1:3—3:16

Ur-kewes ha-mo un be-ur Timoti mosse un senge-mo un wu ne 4:1—6:21

Ur-gas

¹⁻² Timoti, Burus ro wo m-gene un ka takurda-o. Wo m-moka kashi un wa re wu, remen um yoosutu wo m-sheer be-de Shir. Me, Burus, wan-Tom Yeso **Kiristi**,* un beeb-de Shir, **Wan-Gwu** na un **Kiristi** Yeso, wu ya'u na o-sakto à.

Me un kon-se Shir Tato na, un Yeso **Kiristi**, Wan-Koyan na. Me un kon-se ye 'ye wo yar-mo un ye, ur-'won ne, un gwugwu-mo ur-hur ne.†

Nak ut-to remen un yan-yoos-de ut-bo

³ Da-de um ro un cow-o re ha-mo o-Makidoniya à, um rurutu wo o she'et n-me bo-o o-Apisu. She'et kanu remen o nekt ye ken hun-ne ye ut-to kanu, ye yage yoos-de ut-bo. ⁴ Rure ye, ye yage naas un da-o hun-ne be-de un yoos-de ut-zwom, un oog-de un ya-n-ga-ye ne. Ye yage remen gon ka ma-to ro m-hante sunu-mo ut-ma. To un gu un hun-ne nom un she'et-de m-sheer be-de Shir á. ⁵ Yo a cone ko wu ke wan-dor o Shir wu nom à, yo ro m-was un or un wu ne ne. Ka was-mo a rwuun un hur-ur pus-de, un hur-ur gaan ne, komo ur-hur ne de m-sheer be-de Shir cot. ⁶ Amba ye ken ye jorute ka rem-se Shir cone a nom à, ye warguru be-de un ma-to ba ur-hi. ⁷ Ye conog ye warag ya-ur-yoos-de un **karamsa-o Mosa**. Ye m-campo un hyan-o un ye, unze ye nak. Amba ye nap yo ye ur-yoos á.

⁸ A nak **karamsa-o** ro ur-bon ne, urege a nak rii-yo rwo'e Shir hantute o à. ⁹ A nak komo, Shir ya'as o-**karamsa** remen o ja'aste kashi un hun-ne á. Amba Shir un ya'as o remen o ja'aste:

Yan-koob-de un gyer-o un wu,

Un yan-koob-de o-dorotte ne,

Un ya-ut-**ba'as** ne,

Un yan-yage un nom un rii-yo **karamsa-o** zee ne à,

Un ye ro m-yage she'et-de m-kukop ne á,

Yan-koob-de o-dorotte o un Ma-to Shir,

Un ye ro un ho un tat-ne ye un ye ne à,

Un ye ro un ho un in-ne ye un ye ne à,

Myet un yan-ho un hun-ne ne,

¹⁰ Un campo-ne ne ye ro un hoob-o un ne'a-ne à, un ne'a-ne ye ro hoob-o un campo-ne ne à,

Un campo-ne ye ro m-rew un or un ye ne campo-ne bo ye ro m-rew un ne'a-ne un ye ne à,

Ko ne'a-ne ye ro m-rewe un or un ye ne ne'a-ne bo ye ro m-rewe un campo-ne un ye ne à,

Ko ye ro un baab un hun-ne,

Ko ya-ut-bo,

Ko hun-ne ye ro m-yage m-nom un yo ye zee yea nom à, un

* **Bor-o gaan:1-2** 1:1-2 Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:1-2** 1:1-2 Hyen komo: Seng 16:1.

Hun-ne ne ye ro un nom un ko se ke rem-se un ba ur-bon se à, Da-de ye nome kà rem-ʉs yo-se se, ye ro o ka o-dorotte un yoos-de o-nip á. ¹¹ Ka yoos-de un **Ma-to m-Rerem** to un rwuun be-de Shir wa-m-seps, o-kwum ne. Shir bobsu me m-ko'ot to.

Yar-mo Wan-Koyan kute Burus à

¹² Um bomog **Kiristi** Yeso, Wan-Koyan na, wu ya'u me ur-beeb um nomot ka senge-mo à, remen wu nak mett m-se'er á. Wu daagu me un kà senge-mo. ¹³ N-ga um ro m-pyap un Shir, un yage-to un **yan-dor Yeso** ne, un 'ya un yan-dor ur-koob ne deen. Shir hoguru 'won un de remen me ro nak yo um ro m-nom á, komo um ro un koob-de m-sheer ne be-ur Yeso.† ¹⁴ Wan-Koyan na ya'ag me yar-mo Shir deen. Wu ya'uru me m-sheer, m-was ne, mo rwuune be-ur **Kiristi** Yeso à.

¹⁵ Ka ma-to, bo-ut to kon n-me un to á, komo to woog a gokste to kap unze, “**Kiristi** Yeso haante un hono o-dak wu guut ya-ut-ba'as, bo ye he m-posse den-o o-ra à.” Um nak komo um aragte hun-ne kap **ur-ba'as**.

¹⁶ Amba Shir hogute 'won un de, me wu arge hun-ne **ur-ba'as** à. **Kiristi** Yeso kututu na mo un hur-de un wu remen um waragte rii-yo m-sha be-de un kap ye he m-sheer kane n-co à. Ka hun-ne yea kum hoog-o ba m-ta.

¹⁷ Kon-ʉs re se ro hun-ne kap ye 'ye Shir m-seps, ut-gos ne, ba m-ta. Wu ro ko-Gwomo ba m-ta. Wu un ba ur-kom. Wu a m-hyan á. Shir o un hon-de un o. **Amin.**

Burus doote Timoti jaab-o ut-men

¹⁸ Wa re **Timoti**, yo me m-zee o nom à, hond hond yo ro un yo yan-rwor un Ma-to Shir ruru wo ne à. Shir o daagu wo o ko'ote ma-to un wu. Baks un kà ma-to yan-rwor un Ma-to Shir ruru wo ne à, toa do wo jaab-o ut-men un nom un yo Shir zee o nom à. ¹⁹ Da-o wo ro un ko'ot un Ma-to Shir, ma'as n-te m-sheer, komo hur un du kaps wo á. Ye ken hun-ne ye hur-de un ye kapste ye. Remen kaane ye hoks m-sheer be-de Shir á. ²⁰ Himeniyus un Arekanda ro n-me un ka hun-ne ye, ye hur-de un ye ro be-ur gaan á. Um koostu ye be-de un morog-de un **yan-dor Yeso**. Um ya'ag **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ur-keer wu nom yo wu cone un ye ne à. Me un nom kaane remen ye yooste yage un yo'og-o Shir.

Bor-ʉs yoor

Karamsa-o un bo a he bongon-de Shir à

¹ Ur-takan, um conog um 'ye wo jaab-o ut-men un **yan-dor Yeso** ne, unze no senge ʉs-kon Shir remen hun-ne kap. Da-o no ro un kon-se Shir remen wu guut no, komo kon no Shir hoge 'won-de un hun-ne. Da-o no ro ʉs-kon Shir, no 'ye Shir ur-bongon remen rem-se wu nome à. ² Kon no Shir remen gwomo-ne, un yan-caari-to ut-comos ne, remen a she'ete ba ut-ween be-de un hun-ne. Komo un nom un ko yo ke kashi un rii-yo bo Shir cone à. ³ Da-o a ro ʉs-kon kaane, ro ur-bon ne, komo Shir, o ro **Wan-Gwu** na à, ro m-hoge rerem-mo un kaane deen. ⁴ Rii-yo rwo'e Shir rotte un hoge m-rerem à, Shir conog ko wu ke net-wu kum gwu un nap-o o-nip ne un Yeso. ⁵ Shir gaan-o. Wan-hongse un hun-ne un Shir ne komo gaan. Ka net-wu, wu ro **Kiristi** Yeso. ⁶ Yeso ya'aste hi un de un wu har be-de m-mar, remen wu rurut na kap. Ma-to un mar-m **Kiristi**, Shir ya'ag na m-moka o-da o m-rure hun-ne ka ma-to unze Shir conog ko wu ke net-wu kum gwu. ⁷ Remen ka o Shir

† **Bor-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Seng 8:3; 9:4-5.

tomnu me um waragte wa-o-ko'ot un ko-yan-Tom Yeso ne. Um waragte Wa-ur-Yoos, wan-yoose un ye ro **Yahuda**-ne á, n-me m-sheer, o-nip ne. Nip-o me m-rwor ba bo-to á.*

⁸ Da-o no morge remen bongon-de Shir, um conog campo-ne ko kene, ye jaks kom-to un ye un kon-se Shir. Da-o ye jakse kom-to un ye, yage hur-de un ye ma'aste ur-kashi be-de Shir, ba us-ryaab ko sune-mo ut-ma.

⁹ Um conog ne'a-ne ye cupe hi un de un ye saw-to m-cop to depe à. Ye cup saw-to he un hok un wur-to un ye ur-bon ne à. Taase ne'a-ne cup saw-to campo-ne hette ye m-gwot un yish-ye o-voor á. Taase ye muut ur-hi be-de un saw-to un hwor, rem-se un zinariya, us-rwuumb ne un ga-se un ye á.† ¹⁰ Amba kashi m-senge mo depe ne'a-ne à, mo ro nom un rem-se ur-bon un da-o ye kume à, un hwor-ye un ye ne un nom un rem-se ur-bon be-de un hun-ne. Ye ro m-nom kaane yea kute hun-ne unze ye yan-gyer-o Shir ye.

¹¹ Da-o yan-dor morge be-de ur-yoos, yage ne'a-ne ke'et ut-to, ye ma'as un nom o-dorotte un yo a yoose ye à. ¹² Yan-dor Yeso morge, me 'ya ne'a cow-yo wu yoosute campo-ne á. Komo me 'ya wu cow wu waragte hi-de un campo á, amba wu ma'as temb. ¹³ Yo rwo'e um zet kaane à, remen **Adamu** wu Shir ba'e m-nom, ka da-de a nomu **Hawa**.‡ ¹⁴ Komo ba **Adamu** wu **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** rakse á, ne'a-wu a rakse har wu waragte wa-ur-ba'as.§ ¹⁵ Myet un kaane ne, Shir a gu ne'a-ne un bu-yo un o-mat, urege ye shereg be-ur Yeso, un was un or un ye ne ne, un she'et-de ba m-kukop ne, ur-she'et ne bo depe à.

Bor-us tet

*Yan-gut-de un yan-dor Yeso
un yan-m-senge ne*

¹ Hun-ne ro m-zee, "Urege net ro ur-gop wu waragte ko-wan-gut-de un **yan-dor Yeso**, wu nomog gop-de un kashi m-senge." Ka ma-to nip-o.

² Remen kaane, myet net-wu cone wan-gut-de un **yan-dor Yeso** à, kaane she'et-de un wu he m-ma'as:

Untaase a kum gom-de ur-reeb be-de un wu,
Wu ese be-de un ne'a un wu cot à,
Wu hokse garamse un hi un de un wu à,
Wan-barag-se ur-bon,
Hun-ne ya'as wu ut-gos, remen wu she'ette ur-bon ne,
Wa-m-was un hamat-ne ne n-me un hur-o un wu,
Wu he m-hoks ur-yoos à,

³ Ba ko-wa-m-swó á,
Wu ro un hoob-o ut-ma á,
Amba yan-gwegwer-mo ur-hi,
Wu ro ut-ween á,

Wu rotte yish-ye un hwor á,
⁴ Wu ro un hoks m-garamse un hur-o un wu ur-bon ne à,
Wu ro m-rwo un yakar-ye un wu ye nomu wu o-dorotte, ye 'ye wu ut-gos n-me un ko yo ke rii-yo à. ⁵ (Urege net hoks m-garamse hur-o un wu á, ¿re wu he m-nom wu hokste gut-de un hun-ne ye Shir?)

⁶ Ba wu gokse Yeso ba m-gos á. (Un ya ka á, nu-mo ur-hi a ru wu cuwut swó ur-koob untun **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**.)

* **Bor-us yoor:7** 2:7 Hyen komo: 2Tim 1:11. † **Bor-us yoor:9** 2:9 Hyen komo: 1Bit 3:3. ‡ **Bor-us yoor:13** 2:13 Hyen komo: Taka 2:7,21,22. § **Bor-us yoor:14** 2:14 Hyen komo: Taka 3:1-6.

⁷ Wɔ rotte be-de ɔt-reeb á. Kaane depe komo hun-ne ye ro **yan-dor Yeso** á, ye ro wɔ m-tan un jin-ur so-de. Wɔ ma'as kaane remen untaase wɔ he'ebe n-me un ceeb-o un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**, wɔ hoge m'e.*

Ya-m-gu ye depe senge-mo Shir à

⁸ Yan-m-senge be-de yan-dor un ce un ye, kaane she'et-de un ye he ma'as:

Ye hokse garamse un hi un de un ye à.

Ye warag yan-ma-ut gaan.

Ye ro m-swɔ á.

Ye rotte suub-o un hwɔr á.

⁹ Komo ye bup sher-mo un ye un hur-ur gaan.

¹⁰ Rii-yo no degt net ko-wan-m-senge se a me'este wɔ, no hyane wɔ rott be-de ɔt-reeb á, ka da-de wɔa hoks m-nom un senge-mo un yan-m-senge.

¹¹ Kaane komo ne'a-ne ye un ye warag kashi un ne'a-ne ye un ba ur-reeb, ba komo ya-ut-we á. Amba ye hokse she'et-de un ye à. Hun-ne ro ye m-'wos un ma-ut gaan ne koyanda.

¹² Ko-wan-m-senge n-me un den-o Shir, ko wɔ ke wɔ es be-de un ne'a un wɔ cot. Komo wɔ hoks garamse un hur-o un wɔ un yakar-ye un wɔ ne ur-bon ne. ¹³ Hun-ne ro m-'ya un yan-m-senge-ye nome senge-mo ur-bon à m-sek. Remen kaane, ka yan-m-senge-ye, yea hoks rure un hun-ne ma-to m-sheer be-ur **Kiristi** Yeso, ba o-gyer.

Ma-to ro wukusse n-me yan-dor Yeso à

¹⁴ Da-o me wo un gene un ka takurda-o à, me o-saktɔ o m-habe un hyenet wo ba m-gos. ¹⁵ Amba me nome m-it, ka takurda-o he wo m-kute bo hun-ne he m-she'et à be-de yan-dor o-Shir. Hun-ne ye Shir ye ro un den-o Shir wan-hoog à. Ka hun-ne ye, ye ro untun caar-yo o-cin un 'wun-de o-nip ne. ¹⁶ Nip-o, m-sheer be-de Shir ro m-'wons ne ko de nomte se ken rem-se rokon wukusse à:

Yeso haante n-me o-wur untun o ma na,

Kukt-o Shir kutute na wɔ kashi un net-wu.

Yan-tom-ye Shir ye hyanag wɔ.

Yan-dor Yeso ko'ote ma-to un wɔ

be-de hun-ne kap hono o-dak.

Hun-ne gokste ka ko'ot-o be-ut-be hono o-dak kap.

Shir deku wɔ ha-m o n-Ton be-de m-seps.

Bɔr-ɔs nass

Ya-ur-yoos-de ut-bo

¹ **Kukt-o Shir** rurutu na cas unze un ka ho-to ur-kom to, ye ken ye a yage m-sheer be-de un yoos-de o-nip de un Ma-to Shir. Yea sher be-de un yoos-de un ya-ut-bo, to rwuune be-de un **ya-ut-kot** à. ² Ka hun-ne ye ro m-nom sa o zee nip-o ye m-rwor, amba bo-to ye he senge m-kupur. Yea was á, ko yo ye ro ur-yoos à nip-o ko ut-bo á, remen hur-de un ye kapste ye. ³ Bo **Kukt-o Shir** rwore à, hun-ne ye ut-bo ro kon ko m-moka:

Ye ro ur-yoos de ut-bo unze taase hun-ne ge ut-ge.

Komo ye ro m-zee taase hun-ne re to ken rii-to m-re to.

* **Bɔr-ɔs tet:7** 3:2-7 Hyen komo: Titu 1:6-9.

Amba Shir nɔmɛ ɔt-ge ɔn kɔ yo ke rii-yo m-rɛ yo nɛ. Shir ɔnɔg ya-m-shɛr yɛ nep nip-ɔ ɔn wɔ, komo yɛ 'ye wɔ ɔr-bɔngɔn remen ka rii-tɔ, ɔttɛ m-zɛɛ tɔ rott ɔr-bon á. ⁴ Myet rii-yo Shir nɔmɛ à rɔ ɔr-bon nɛ, taase a yagɛ kɔ rii á. Amba a gɔks yo kom-ɔt yoor ɔn hur-de ɔr-bɔngɔn nɛ. ⁵ A nepstɛ Ma-tɔ Shir tɔ he yo m-muut ba m-kɔkɔp ɔs-tɔɔg nɛ.

*Ko-yan-m-guw wɔ ɔr-bon
wɔ ma Yeso Kiristi*

⁶ Ʋrege o yoosɔtɛ ɔr ru nɛ yan-dor gɔn ka ma-tɔ, wɔa warag kashi ɔn ko-ya-m-Rwɔr ɔn ma-ɔt **Kiristi** Yeso, komo Shir a rɔ wɔ o bɔ'osɔtɛ ɔn ma-tɔ m-shɛr remen yoos-de ɔr-bon de wɔ m-nɔmɛ o-dɔrɔttɛ har m-mɔka à. ⁷ Nɔm ja ɔn yoos-de ɔt-bɔ nɛ, taase o shɛr hɔɔg ru be-de ɔt-zwɔm tɔ o-hwaa tɔ rɔ ɔn gu ɔn hun-nɛ ye'et Shir m-sɛk á. O yoosɛ hi ɔn du bɔ o he ɔr-she'et de Shir ɔnɔ o she'et à n-mɛ ɔn kɔ yo ke rii-yo. ⁸ Nɔm kaanɛ o nak hun-nɛ rɔ m-zɛɛ, "Rɔ ɔr-bon nɛ nɛt sɛngɛ nukt ɔn wur-ɔ ɔn wɔ bɔ o he nɔm m-'wɔns à." Remen wur-ɔ rɔ m-'wɔns nɛ à, rɔ ɔn gu ɔn nɛt da-ɔ ɔn hɔɔg-mɔ ɔn wɔ. Amba jiishtɛ ɔr-bon nɛt she'et gɔn she'et-de Shir ɔnɔ wɔ she'et à. Remen she'et-de Shir ɔnɔ hun-nɛ she'et à, rɔ ɔn gu ɔn nɛt da-ɔ ɔn hɔɔg-mɔ ɔn wɔ ɔn ka hɔno o-dak ɔ kɔ nɛ da-ɔ nɛt mare à.

⁹ Ka ma-tɔ, tɔ hun-nɛ rɔ m-rwɔr à, nip-ɔ komo tɔ woosɛ a gɔks-tɔ kom-ɔt yoor. ¹⁰ Remen kaanɛ a nom nɔ bɔ m-nɔm na. A she'etɛ ɔn bu-yo ɔn ka ma-tɔ, a nom kaanɛ remen a hwɔɔg saktɔ-o na be-de Shir ɔ ɔn hɔɔg. Wɔ rɔ **Wan-Gwu** ɔ ɔn hun-nɛ kap, yagɔntɛ ma yɛ shɛrɛ à.

¹¹ Yoosɛ yan-dor myet ka ma-tɔ ɔn gɛnɛ à, komo rwɔ yɛ nom o-dɔrɔttɛ ɔn ká ma-tɔ. ¹² Taase o yagɛ hun-nɛ gɔt hi ɔn du ba ɔs-shi á, remen wɔ mɔngɛ á. Amba sɛngɛ yoos ɔn du. Komo yagɛ she'et ɔn du ma'as rii-yo ɔr-yoos be-de ɔn **yan-dor Yeso** bɔ depe yɛ she'et à: Ʋɛp ma-tɔ ɔr-bon. Nɔm rii-yo ɔr-bon. Was ɔn hun-nɛ nɛ. Shɛr be-de Shir. Komo o ma'as ɔn hur-ɔr pus-de nɛ. ¹³ Rii-yo ɔn woɔbɔtɛ, o sɛngɛ m-karantɛ Ma-tɔ Shir be-de ɔn hun-nɛ da-ɔ yɛ mɔrge. O do yɛ jaab-ɔ ɔt-mɛn. O yoosɔ yɛ **Ma-tɔ m-Rerem** ɔn yo Shir zɛɛ yɛ nom à. ¹⁴ Baks da-ɔ sɛk-yɛ ɔn yan-dor nɛ hwɔ kom-tɔ ɔn yɛ tɔ o-kwɔm be ɔn du yɛ ɔs-kɔn à. Bɔ sɛk-yɛ nɔmɛ kaanɛ à, Shir ya'ag wɔ yar-mɔ o-Kɔkt remen o nomot sɛngɛ-mɔ ɔn wɔ. Shir ɔn bu-yo ɔn Kɔkt-ɔ ɔn wɔ rwɔ'og yɛ rurɔtu wɔ ɔnze wɔa gu wɔ ɔn ká sɛngɛ-mɔ. Wɔ jar o yagɛ ka sɛngɛ-mɔ Shir zɛɛ wɔa gu wɔ m-nɔm á.

¹⁵ Ma'as m-nɔm ɔn ka sɛngɛ-mɔ ɔn hur-ɔr gaan. Ka da-de nɛ, hun-nɛ myet a hyen wɔ m-nɔm ɔn yo Shir ɔnɔ o nom à. ¹⁶ Nɔm ɔnɛn o sɛngɛ nɔmɛ ɔn Shir o-dɔrɔttɛ ɔn kɔ yo ke rii-yo. Komo yoos ɔn du ma'as de o-nip. O sɛngɛ m-nɔm ɔn ka rem-se, remen Shir guut wɔ ɔn yɛ dɔrɛ ka yoos-de nɛ à.

Bɔr-ɔs taan

*Bɔ o he she'et-de ɔr-bon
ɔn hun-nɛ nɛ à*

¹ Wɔ kwɔs nɛt sɛk-wɔ ɔt-gaag á, amba nom wɔ ɔt-ma sa o zee tato ru. Komo o gɔt campo-nɛ sa o zee hen-nɛ ru. ² O gɔt ne'a-nɛ yɛ mɔngsɛ à, sa o zee in-nɛ ru. Yan-ne'a-nɛ komo o gɔt yɛ ɔntɔn hen-nɛ ru nɛ. O nom kaanɛ ɔn mɛn-ɔt pus-tɔ puu.

Bɔ depe a was ɔn gwɔr-nɛ nɛ à

³ Was ɔn gwɔr-nɛ nɛ, yɛ campo ɔn yɛ nɛ mare à, yɛ rɔttɛ yɛ he yɛ m-gwɔt á. ⁴ Amba ɔrege ka ko-gwɔr-wɔ rɔ ɔn yakar-nɛ, kɔ nɛ hes-nɛ, yagɛ yɛ dekt

nũ-se un wũ. Yoose ye, ye nom kaane be-de un baag-o un ye. Un ka bu-yo, ye he m-top un rii-yo tat-ne ye un ye ne mong-ne nomu ye à. Da-o hun-ne nome kaane, Shir ro un hoge o-zak deen. ⁵ Amba gu no ko-gwor-wu rotte net-wu he wu m-gu á. Wu rwo'e sakt-o un wu be-de Shir à. Wu ro un kon-se Shir m-how, m-tet ne, remen wu kumut gwu à. ⁶ Amba taase no gu ko-gwor-wu ro un nom yo men-to un wu cone à, yanze yo Shir cone wu nom á. Ka ko-gwor-wu sa o zee ko-margan-wu ro, ko de nomte wu ro un hoog ne à. ⁷ Yoose **yan-dor Yeso** ka ma-to remen taase hun-ne kum rii-yo ut-reeb be-de un ye. ⁸ Amba urege wu ken net-wu ro un was un yan-baag-o un wu ne á, ko ne yan-hur-o un wu, rii yo-yo yo. Ka net-wu she'eg sher-mo un wu o ka, komo wu aragte wu shere be-ur Yeso á m-naase.

⁹ Un morog-de un **yan-dor Yeso**, yage ye kum o-takurda, un ka takurda-o ye gen jin-to un gwor-ne. Taase no gen ko-gwor se:

Wu woog us-hak kwooz-ut tet [60].

Wu ese be-de un campo un wu cot, da-o campo un wu ro un hoog ne à.

¹⁰ Wu hun-ne ro un 'ya m-sek remen wu ro m-nom rii-yo ur-bon à.

Wu ro un yoose un yakar-ye un wu ur-bon ne ne à.

Wu ro un barke un hamat-ne un hur-o un wu à.

Wu ro un nome un **yan-dor Yeso** m-guw un gwugwer-mo ur-hi ne à.

Wu ro un gu un or un wu ne yan-dor à ye ro ur-koob à.

Komo n-me un koyan wu ya'aste hi un du un wu be-de un nom un rii-yo ur-bon.

¹¹ Untaase no gen jin-de ne'a wu wo us-hak kwooz-ut tet [60] á. No gen ye á, remen da-de con-to un wur-o un ye hokse ye, yea cun ye ge ut-ge komo. Da-o ye ga ut-ge à, ye jorute o ka swor o-nu o ye nome un **Kiristi**, unze yea ge ut-ge á. ¹² Ka da-de ne hur-de un ye a kaps ye, remen ye shakte swor o-nu o un ye o n-ga. ¹³ Rii-yo rwo'e komo um zet taase no gen jin-to gwor-ne ye haks-se un ye arge kwooz-ut tet [60] á, yo ro yea hoks m-yoos un she'et-de o-hwaa. Ye un naas un da-o un ye un dorog-to un hur-to un hun-ne. Yanze she'et-de o-hwaa temb á, amba ut-we ne, komo ye ro m-hwo un nu-se un ye un ma-to un hun-ne. Ye ro komo un cep un ma-to depe ye cep á. ¹⁴ O rwo'e um rurute gwor-ne ye haks-se un ye arge kwooz-ut tet [60] á, ye ge ut-ge, ye met yakar. Komo yea ma'as un gut-de un hur-to un ye, remen taase a 'ye yan-yage-ut na o-cow ye nomotu na ma-to o-yo'og. ¹⁵ Me m-rwor un ka ma-to, remen ye ken gwor-ne ye be'essute, ye waktussute, yan-dore un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**.

¹⁶ Bo um ro zeeg un ka da-o à, urege wu ken ne'a-wu ko-yan-dor, ro un ko-gwor ne be-de un baag-o un ye, wu gu ye. Wu yakse **yan-dor Yeso** nu-se un ye á. Ka da-de ne **yan-dor Yeso** he kum un beeb-de un gu un gwor-ne ye rotte yan-gwu á.

*Yoos-de un sek-ye ya-m-guw
un den-o Shir*

¹⁷ Sek-ye, ye nome senge-mo un dorotte un **yan-dor Yeso** bo depe à, depete komo a 'ye ye m-sek, ur-'yons ne m-sok ne. Ka ye senge-mo un ye ro ur-yoos, un ko'ot un Ma-to Shir ne à. ¹⁸ Ma-to Shir zeeg, "Wo bite nu-o o-janka da-de yo ro m-door á."* Komo "Wa-m-senge depete a ya'as wu 'yons-de un wu."† ¹⁹ Urege net wan-gaan zeeg wu ken ko-sek-wu nomog **ur-ba'as**, wo dek ka ma-to hor-m-hor á. Se o kumug ya-us-tor, nen yoor ko nen tet, ka da-de, o dekt ka ma-to.‡ ²⁰ Wo nepse unze nip-o wu ken ko-

* **Bor-qs taan:18** 5:18 Hyen komo: Kara 25:4. † **Bor-qs taan:18** 5:18 Hyen komo: Mati 10:10; Ruka 10:7. ‡ **Bor-qs taan:19** 5:19 Hyen komo: Kara 17:6; 19:15.

sek-wu nomog **ur-ba'as**, o kwos wu un yish-ye un ko wu ke **wan-dor Yeso** wu. Nom kaane remen ye kuse à, ye hogute o-gyer o un nom **ur-ba'as**.

²¹ Kwos net-wu nome **ur-ba'as** à, taase o was un con-de un wu ne. Um mossute wo un Shir ne, un **Kiristi** Yeso ne, un yan-tom ye Shir ne, ye ro wo m-gwot komo yea piishi wo ut-ma urege o yagute m-nom kaane.

²² Wo cune m-daag un sek-wu, wo nom m-hor á. Rii-yo o huutu wu komut ru to o-kwum, o ceke ko kashi un net-wu à. Wo nome ceen á, woa deeg ko-wa-**ur-ba'as**. Komo hun-ne a hoks m-zee wo was un **ba'as-de** un wu ne á. Amba wo, she'et she'et-de un ba m-kukop.

²³ Wo ma'as un swo m-ho un hon-de un mo á, amba o su modi-m ut hiin remen hoog-mo men-ut ru un gom-us ru ne co co.

²⁴ Ba'as-to un ye ken ye cas to ro, komo kowan nepse Shir a piishi ye ut-ma. Amba ye ken ye se o-co **ba'as-to** un ye rotte m-rwuun cas. ²⁵ Ka o komo senge-mo ur-bon ya mo ro cas, ko a nom mo wukusse, da-o ro kon o mo hette m-rwuun cas à.

Bor-us cind

Bo depe guw-ne ye yan-hur-o un ye m-sek à

¹ Ye ro guw-ne à, ye 'ye yan-hur-o un ye m-sek koyanda bo depe à. Yage ye ye'et ye m-sek taase hun-ne pyep jin-de Shir, komo ye zee yoos-ur na rott ur-bon á. ² Urege yan-hur-o un ye yan-dor ye, to guw-ne taase ye nom koob-de o-dorotte remen yan-dor ye. Amba ye do rwò ur-hi be-de un nome un ye m-senge. Yo rwo'e ye hette m-nom kaane à, da-o ye ro yan-hur-o un ye m-gu, ye o ka m-gu un or ye ne **yan-dor Yeso**.

Yoos-de ut-bo un kwum-o o-nip ne

Ka ma-to o he ye m-yoose à, o do ye jaab-o ut-men ye dore to. ³ Ye ken hun-ne ye ro un yoos-de ut-bo un rem-se Shir. Ye ro m-she un yoos-de o-nip un ma-ut Yeso **Kiristi** ne, Wan-Koyan na. Yoos-de un ye ro un gu un hun-ne she'et-de Shir cone á. ⁴ Ka hun-ne ye peneg uku o-cin. Ye ro m-hyan sa o zee ye nepse koyan, amba ye nap rii-yo ye ur-yoos á. Ye ro un hoge un rerem-mo un sune-mo un Ma-to Shir, sa o zee yan-hoob-o ut-ween. Go un kaane ro m-hante ur-shoob, ut-reeb ne, un ma-ut yo-to ne, ye ro us-barag hun-ne ro un nom un rem-us yo-se. ⁵ Ka hun-ne ye peneg moor-to ut-ween. Ye ro un barag-se o-hwaa ne, ye kus o-nip ne á.

Ka hun-ne ye ro m-hyan dor-o Shir yo ken cow-yo yo, yo un kum un hwor. ⁶ Amba hwor-o ro na m-rwo o-zak á. Zak-o jiiشته na m-ho, da-o a nome o-dorotte be-de Shir, komo a bupe rii-yo a rotte à kom-ut yoor. ⁷ Remen da-o a matu na à, a haan un rii ne á, komo da-o a mere, a warag un rii ne á. ⁸ Remen kaane, urege a un rii-yo m-re ne un saw-to m-cop ne, a nom o-zak. ⁹ Amba hun-ne ye ro ur-gop ye kumut hwor à, ye m-hebe n-me ut-meger un ceeb ne be-de un rem-se o-hwaa. Con-to un rii yo-yo ro un jorbe un hun-ne un bu-yo m-sabre. ¹⁰ Um zeeg kaane remen con-to un hwor ro takan-de un ko yo ke cow-yo yo un men-ut jaas-to yo. Ye ken ye ho'oste sher-mo un ye remen con-to un nom un hwor hor-m-hor. Bo ye nome kaane à, m-moka ye ro un swo ur-koob, sa o zee net-wu a m-dwuure ur-wan à.

Burus nak Timoti ut-to

¹¹ Amba wo **Timoti** o shereg be-de Shir. Bo hun-ne ro m-som be-de un rii yo-yo à, som be-de un con-to un hwor deen. O ma'as m-gwot un hun-ne

ur-bon ne. O senge nom un rii-yo ro ur-bon ne à. Myet yo wo m-nom à, she'et bo Shir cone o she'et à. Sher be-de Shir. Was un hun-ne ne. Nom jaab-o ut-men un dor-o Shir. Nome hun-ne ut-ma un gwugwer-mo ur-hi ne. ¹² Bo wa-ut-mur ro m-rwo un beeb-de un wu da-o m-sha ut-mur à, ma'as m-sheer be-de Shir komo o nome wu o-dorotte hur-ur gaan. Bop kom-ut yoor ka 'yons-de un hoog o ba m-ta o. Baks unze Shir conog o she'et un wu ne har da-o ba m-ta. Komo baks unze o rworog ka ma-to be-de un hun-ne deen ye hogutu wo. ¹³⁻¹⁴ Me wo m-rure o nom o-dorotte un ka ma-to. Shir o ro wan-torse un ma-to um ruru wo à. Shir o ro un 'ya un ko yo ke rii-yo hoog. Yeso **Kiristi** ro komo us-tor. Yeso rurute Panti **Biratus*** ma-to o-nip to ma un wu. Urege o nomog o-dorotte un ka ma-to un hur-ur pus-de, yatt-wu he hyan un rii-yo o-yo'og be un du á. Nom kaane se da-o Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na he m-muun à. ¹⁵ Wu muun ho-de Shir Tato na daage remen wu muunte à. Shir o ro o hun-ne ye un wu ro wu m-'ya ur-bongon à. Wu ro un gwomo-to un ko yo ke rii-yo. Wu ro ko-Gwomo-wu un gwomo ne, wu jiishe m-sek be-de un sek-ye. ¹⁶ Shir o cot ro m-mar á. Wu ro ur-she'et be-de m-cecar. Remen kaane yatt net-wu he m-ha un her-o un wu á. Net ro kon wu take m-hyan un Shir á, komo yatt-wu he wu hoks m-hyan á. Yage hun-ne kap ya'aste wu ut-gos, ut-gwomo ne, to ba m-ta. **Amin.**

*Yoos-de m-sheer be-de Shir
yanze be-de un hwor á*

¹⁷ O rure hun-ne yan-hwor taase ye dek unze ye jishte or un ye hun-ne. O rure yan-hwor komo taase ye nom us-barag unze rii-yo ye kume à, remen hwor un ye o. Me un zee kaane remen hwor a hoks m-ta hor-m-hor. Amba yage ye sheret be-de Shir o guut ye. Shir o ro na m-'ya un ko yo ke rii-yo yo a rotte à, un hur-ur gaan. Shir un ya'as na ko yo ke rii-yo remen a hogute rerem-m na. ¹⁸ Rure ye, ye nome hun-ne rem-se ur-bon un hwor un ye. O bakse yan-hwor ye ma'as m-yar kom-ut yoor, komo ye senge wong un rii-yo ye rotte à. ¹⁹ Da-o yan-hwor nome kaane, sa o zee ye ro un gu un hi un de un ye o ka un ho-de m-buk, remen ye she'ette kashi ur-she'et de Shir cone a she'et à.

Ma-to ur-kom

²⁰ **Timoti**, bop kom-ut yoor remen Shir ya'astu wo senge-mo un yoose un hun-ne Ma-to un wu. O ma'as un yoos un ka **Ma-to m-Rerem** ne bo um yoose wo à. Taase o hoge yan-ma-to o-hwaa. To ro un 'ya un Shir m-sek á, komo ma-to un ka hun-ne ye to ragaan un ma-to o-nip ne to Shir á. Ye ro m-zee yo ye ur-yoos à, ma-to o-nip to, to Shir, amba bo-to. ²¹ Ye ken hun-ne ye gokste gon ka yoos-de. Remen kaane, ye kus m-sheer un yoos-de o-nip de Shir á.

Yar-mo Shir ma'as un no ne!

* **Bqr-qs cind:13-14** 6:13-14 Hyen komo: Yoha 18:37.

Takurda-o Burus ayoore-o o wu gene Timoti

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-2

Ur-bongon, un do ye un jaab-o ur-hur ne 1:3—2:13

Ya-ut-ma ur-kewes ne 2:14—4:5

Ma-ut Burus to un hi un de un wu 4:6-18

Ur-kom 4:19-22

Ur-gas

¹⁻² **Timoti**, me Burus, ko-yan-tom **Kiristi*** Yeso, ro wo genen ka takurda-o. Me Burus, ko-yan-tom **Kiristi** Yeso, remen Shir conog kaane. Shir tomog me, um ko'ote ma-to un swor o-nu o un hoog. Ka hoog-o ro be-ur **Kiristi** Yeso.

Timoti, wa re, me m-was un wo ne deen. Me us-kon Shir Tato na un **Kiristi** ne Yeso Wan-Koyan na rem ru. Me us-kon wu kutu wo yar-mo Shir, wu gut wo ur-won ne. Komo wu 'ye wo gwugwu-mo ur-hur.†

Burus doote Timoti jaab-o ut-men, wu nomot senge-mo Shir ya'ase wu à

³ Me m-bom un Shir, wu me m-nome m-guw à. Bo tat-ne re ye n-ga nome wu m-guw à, um nomotu wu m-guw un hur-ur gaan. Koyanda me ro us-kon rem ru, m-how, m-tet ne, me un bongon-de Shir. ⁴ Me bakse naase-mo un men-ut ru, un yish-m ru ne, da-o a caage à. Me m-hoge un reeb-o un hyan-o ru komo, remen um nak woa ru zak-o hoot me. ⁵ Um bakste unze o shereg be-ur Yeso **Kiristi**, un hur-ur gaan. Wu mate inu ru Yunis à, un inu un wu, Royis, ye ba'ag wo m-sheer un hur-ur gaan. Um dek un hur un de, unze o shereg be-de un wu tomso ne.‡ ⁶ Remen kaane o, me wo m-bakse o nom m-wons un ka myot-se Shir ya'u wo à, tomso ne, o ma'as un nom un senge-mo Shir ya'u wo à, kom-ut yoor. Da-o um huw wo kom-to o-kwum à, Shir ya'ag wo beeb-de un nom un ka senge-mo. ⁷ Me un zee kaane remen **Kukt-o Shir** ya'u na à, o na m-rwo a hogute o-gyer á. Amba o na m-ya ur-beeb de un guw-mo Shir, un was un hun-ne ne, un bo a he garamse un hi un na ur-bon ne à.

⁸ Remen kaane, wo hoge 'e-mo un rwor un ma-ut Wan-Koyan na á. Komo wo hoge 'e-m re, me wu a ka'e remen Wan-Koyan á. Amba joose un me ne, be-de un swo ur-koob remen ka **Ma-to m-Rerem** to. Shir a 'ye wo 'wons-mo m-nom kaane. ⁹ Shir guug na, wu bandu na, a she'ette she'et-de un ba m-kukop. Wu un band na, yanze remen senge-mo ur-bon mo a m-nom á. Amba wu un band na, remen wu un hi un de un wu zongsute wu nomot kaane, komo remen wu kututu na yar-mo Shir un ka bu-yo. Rii-yo Shir nomot hono o-dak, wu kututu na yar-mo un wu, un bu-yo un tom un **Kiristi** Yeso un ka dak-o. ¹⁰ Amba m-moka, Shir kutute na yar-mo un wu, be-de un haan-m **Kiristi** Yeso **Wan-Gwu** na. Yeso wu saburse 'wons-mo m-mar. Komo da-o Yeso ruru na **Ma-to m-Rerem** à, wu kutu na ka hoog-o ba m-ta o cas. ¹¹ Remen ka **Ma-to m-Rerem** to, o Shir daaguntu me. Shir un daag me um waragte ko-yan-ko'ot un Ma-to un wu, ko-yan-Tom Yeso, un komo wan-yoose un hun-ne ne bo a he dore un Yeso **Kiristi** à.§ ¹² Remen

* **Bor-o gaan:1-2** 1:1-2 Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:1-2** 1:1-2 Hyen komo: Seng 16:1.

‡ **Bor-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: Seng 16:1. § **Bor-o gaan:11** 1:11 Hyen komo: 1Tim 2:7.

mē un rure hun-ne Ma-ut Yeso **Kiristi**, o rwo'e um rotte m-swō ur-koob kanē ke'o. Amba myet un kaanē ne, mē m-hoge m-'e á. Remen um nepste un wu um sherte à. Komo um nak wua was un mē ne, un kap rii-yo wu yase mē ur-gūt à, har ha-mō un ká hō-de un piish ut-ma de.

¹³ Bop ka yoos-de o-nip de, kom-ut yoor, ka de o hoge be un de à. O dore sha-mō un yoos un de. Nōm kaanē m-sher, m-was ne, mō **Kiristi** Yeso ya'su wō à. ¹⁴ Bop ka yoos-de o-nip de kom-ut yoor, de Shir ya'su wō à. **Kukt-o Shir** o rō ur-she'et n-mē un hur-ur na à, oā gu na m-was un ka yoos-de o-nip de ne.

¹⁵ O nepse unze **yan-dor Yeso** kap, ye rō un dak-o o-Asiya tukute me o-cin. Har un Pajerus ne un Hamojenis ne, ye tukute me o-cin.

¹⁶ Mē us-kon Wan-Koyan kute yan-hur-o Onesiporus ne 'won-de un wu. Mē us-kon kaanē, remen koyanda wu rō mē un 'ya un jaab-o ut-men. Komo wu hoge 'e-mō m-haan wu hyenet mē ke'o á. ¹⁷ Amba bō wu woone bō-o o-**Roma** à, wu hooburu mē ba m-naas o-da, se da-o wu hyanē mē à. ¹⁸ Remen kaanē, mē us-kon Wan-Koyan kute wu 'won-de un wu un ka hō-de un piish ut-ma de! Wō un hi un du o nepse, da-o um ro un bō-o o-Apisu à, wu guug mē.

Bor-ús yoor

Ko-karma Yeso Kiristi, wu o-nip

¹ **Timoti**, wō untun wà re wu. O ma'as un nōm un jaab-o ut-men be-de un yar-mō Shir, mō **Kiristi** Yeso ya'u wō à. ² O hogute mē un yoose un hun-ne ma-ut **Kiristi**. Um yoosute hun-ne ka ma-tō un co-o un ya-us-tor deen. Um conog o yoose hun-ne ye o-nip gon ka ma-tō. Ye he m-hoks un yoose un ye ken hun-ne komo à. ³ Nōm ur-joose un te ne, be-de un swō ur-koob, untun ko-karma-wu ur-bon, wu ma Yeso **Kiristi**. ⁴ Ko-karma ro'e be-de un senge-mō un wu. Wu rō m-rwō un hi un de un wu, n-mē un rem-se rō se un karma-ne á. Amba con-mō un ko-karma mō, wu ru wan-co o un wu hoge rere-mō un wu. ⁵ Ka rō tomso ne be-de ut-mur, yatt-wu a he m-aag o-keeg á, se wu dorute jor-se un ka mur-tō. ⁶ Ka rō tomso ne ko-wa-o-kat wu nōmē senge-mō un wu bō a cone à. Wu depe wu be m-kum kwukwurde un rem-se o-kat. ⁷ Nōm us-barag un tō ka ma-tō um gendu wō à. Urege o nomog kaanē, Wan-Koyan wua 'ye wō us-nap, un ka ma-tō kap.

⁸ Baks un bō Yeso **Kiristi** rō à. Wu Shir 'yonse ut-marimar à, wu rwuune un baag-o **Dawuda** à, ka **Ma-tō m-Rerem** tō, tō ma **Kiristi**, tō mē m-ko'ote un hun-ne à. ⁹ Remen mē un ko'ot un ka **Ma-tō m-Rerem** tō, o hante um rotte un swō ur-koob. M-mōka mē ke'o untun wu nōmē **ur-ba'as** à. Amba yatt-wu he hoks m-gaag un Ma-tō Shir á. ¹⁰ Remen kaanē, um nomog ur-joose un swō ur-koob un kō yo ke rii-yo. Um ko'ote ka ma-tō, remen hun-ne ye Shir daage à. Remen ye, un ce un ye, ye kumut gwu o a m-kum be-ur **Kiristi** Yeso à, komo ye cūw be-de un ka seps-mō un ba m-ta mō.

¹¹ Ka ma-tō nip-o, tō rō m-zee,

Urege net marag un **Kiristi**,

wua nōm m-hoog un Yeso ne tomso ne.

¹² Urege net nomog ur-joose un swō ur-koob rem Yeso,

wua nōm ut-gwomo un Yeso ne.

Amba urege net nomog she-mō un nap un Yeso,

Yeso a nōm she-mō un nap un ka net-wu.*

¹³ Urege net ko-wa-o-nip-wu be-ur Yeso á,

* **Bor-ús yoor:12** 2:12 Hyen komo: Mati 10:33; Ruka 12:9.

Yeso rɔ m-barme á, wu rɔ ko-wa-o-nip.
Remen Yeso a nɔm she-mɔ un hi un de un wu á.

*Ko-ya-m-senge-wu Shir rɔ m-hoge
un rerem-mɔ un wu à*

¹⁴ O ma'as yan-dor m-bakse un ka ma-to um zee à, komo o nek ye ut-to remen Shir. Taase ma-to sunu ye, remen yo gom-ut rɔ m-zee à. Remen gon ka sune-mɔ ut-ma mɔ rɔ m-hante rem-se o-hwaa. Komo to rɔ un hante un naase-mɔ ut-men be-de un ye rɔ to m-hoge à. ¹⁵ Nɔm bɔ un nɔm-m ru, bɔ Shir hette m-ho'os o-wur un wɔ ne à. O warag ko-ya-m-senge, wu rɔ m-hoge 'e-mɔ un senge-mɔ un wu á. Komo o ma'as un yoos un gom-de o-nip hond hond. ¹⁶ O som nɔm un ma-to o-hwaa to un ba ur-hi. Hun-ne ye rɔ un nɔm un ma-to o-hwaa à, rɔ m-warag yan-koob-de o-dorotte o Shir. ¹⁷ Yoos-de un ye rɔ m-ha kɔ kene untun caari-o o-nat, o rɔ m-ti un ap-mo o-wur à. Himeniyus un Peretus ne, ye rɔ un gon ka yoos-de. ¹⁸ Ka nen yoor-ye, yagute sher-mɔ o-nip mɔ ye rotte à. Ye zee unze Shir be'este wu 'yonsute yan-dor ut-marimar. Remen kaane, ye rɔ un rwɔ un ye ken yan-dor ye yage m-sheer be-ur **Kiristi**. ¹⁹ Amba hun-ne ye Shir sa o zee shi'it-de rɔ m-nukte á ye rɔ. Be-de un ka shi'it-de Shir geneg: "Yawe nak hun-ne ye rɔ ye ma un wu à."† Komo Ma-to Shir zee, "Da-o wu ken, wu zee ye, 'Yawe wu rɔ Wan-hur re.' Ka net-wu, se wu yage nɔm **ur-ba'as**."‡

²⁰ N-me un den-o un ko-wan-hwor, sheend-ut rɔ kon to un ma-to o-zinariya, to ken sheend-to rɔ kon komo to ut-ba. Ka sheend-to o-zinariya to, hun-ne un ess-to remen senge-mɔ un ho-de o-biki. Ka to ut-ba to ne hun-ne un ess-to remen senge-mɔ un ho-de o-hwaa. ²¹ Kaane rɔ be-de un ko-yan-dor-wu wongse hi un de un wu be-de un ka rem-se o-hwaa se à, wu warag sa o zee sheend-to Shir esse remen ho-de o-biki à. Wu waragte ba m-kukop, Shir a hoks nɔm m-senge un wu ne. Komo zongse wu rɔ remen wu nomot kɔ mɔ ke gon senge-mɔ ur-bon mɔ.

²² **Timoti** nɔm ja, un nɔm un rem-ɔs yo-se ne, se yan-campo-ne rɔ m-con m-nɔm à. Ma'as un nɔm un rii-yo rɔ so-yo à. Senge m-sheer be-de Shir, m-was ne, un she'et-de ba ut-ween ne. Nɔm un gon ka rem-se, un myet ye rɔ us-kon be-ur Wan-Koyan un hur-ur gaan à. ²³ Da-o hun-ne ro un sune-mɔ ut-ma to o-hwaa to rotte ur-hi á, o nɔm ja un ye ne. Nɔm ja remen wɔ un hi un du o nepse gon ka ma-to rɔ m-hante ut-ween. ²⁴ Taase wan-senge-m Wan-Koyan wu ma'as un moor-to ut-ween á. Amba wu gut kowan un gwugwer-mɔ ur-hi ne, komo wu hoks m-yoos yo Ma-to Shir zee à, un mɔ un hur-de un wu ne. ²⁵ Ka da-de, n-me un gwugwer-mɔ ur-hi, wu kewes ye rɔ un yage-to un yoos-de un wu à. O ken da-o Shir a 'ye ye o-da, ye waktune be-de un wu, ye nep yo nip-o rɔ à. ²⁶ Ka da-de, yea muun un barag-se un ye, ye kumut m-posse be-de un ceeb-o un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**. Wu ro shikke ye un o à, remen ye nomot yo wu cone à.

Bor-ɔs tet

She'et-de un hun-ne un kom-de o-da

¹ **Timoti**, um conog o nep unze un ho-to ur-kom, hun-ne a su ur-koob deen. ² Yo rwɔ'e um zeet kaane à, remen:

Hun-ne yea ma'as yan-con-to un hi un de un ye temb.

Yea ma'as yan-con-to un hwɔr,

Ya-ɔs-ses,

† **Bor-ɔs yoor:19** 2:19 Hyen komo: Qog 16:5. ‡ **Bor-ɔs yoor:19** 2:19 Hyen komo: Isha 52:11.

Yan-nu-mo ɔr-hi,
 Ya-ɔt-reeb,
 Yan-koob-de o-dorotte o un ye mate ye à,
 Yan-nu-se un o-kiit,
 Yan-koob-de un gyer-o Shir.

³ Yan-koob-de m-was un hun-ne ne,
 Ya-m-ees un or re un ye ne ɔr-hur,
 Yan-we-to hun-ne,
 Yan-koob-de un garamse un hi un de un ye,
 Ya-m-zwom,
 Ya-ɔr-shoob un kap rii-yo ro so-yo à.

⁴ Ya-m-re o-ra,
 Ye ro un nom un rii ba m-ceker un yo he m-kor à,
 Ye ro shiishe un nu-mo ɔr-hi ne,
 Yan-con-to un hoge un rere-mo un hi un de un ye arge con-to Shir,
⁵ Ye ro m-nom sa o zee ye un dorotte-o Shir. Amba ye m-con Shir ja'as rem-us yo-se, se ye ro m-nom á.

Nom ja un gon ka hun-ne ye ne.

⁶ Yo rwo'e um zeet o nom ja un gon ka hun-ne ye ne à, remen ye ken ye ro m-raks hun-ne remen ye tuwut hur-to un ye. Ye m-nom un kaane remen ye gamsute ne'a-ne ye m-raag. Ka ne'a-ne ye **ba'as-ut** daag un hi-to un ye, komo con-to un nom un rem-us yo-se gamsute ye. ⁷ Koyanda a ro ye m-yoose, amba myet un kaane ne, ye wo m-nap un yoos-de o-nip á. ⁸ Ye ro untun Jenis un Jambaras ne ye nome **Mosa** ɔr-shoob n-ga n-ga à. Ka bo-se o, ka hun-ne ye ro ɔr-shoob un rii-yo ro o-nip à. Barag-se un ye rott ɔr-bon á, sher-mo un ye komo mo ut-bo mo.* ⁹ Amba yea hoks raks un hun-ne un ya o-da hiin. Remen ba m-jime deen, kowan he m-hyan un rem-se o-hwaa se un ye cas, untun bo kore un Jenis ne un Jambaras à.

Burus nak Timoti ut-to

¹⁰ Amba wo, **Timoti**, o nepse ɔr-bon ne, yo me m-yoose un hun-ne à. O nepse komo bo um nome she'et un de à. O neps yo um cone um nom à. O nepse um shereg be-de Shir. O nepse me un 'mo ɔr-hur un hun-ne ne, komo me un was un hun-ne. Komo o nepse um joosute us-rem deen. ¹¹ O nak hun-ne ya'ag me ɔr-koob. O nak komo rem-us yo-se se kumu me n-me bo-to o-Antakiya, o-Ikoniya ne, o-Risiya ne. O nak hun-ne ya'ag me ɔr-koob, amba um joosute, Wan-Koyan Yeso guug me be-de un ye kap.† ¹² Kap wu cone wu nom gon she'et-de Shir cone à, wu sher be-ɔr **Kiristi** Yeso, wu su ɔr-koob be-de un hun-ne. ¹³ Amba yan-men-ut jaas-to, un ya-ut-raks ne, she'et-de un ye ɔr-yo-de a do m-ha n-co n-co. Ye ro un raks un hun-ne, un ce un ye, a ye ut-raks. ¹⁴ Amba wo, senge m-sher be-de o-nip o a yoose wo à. O sher hur un du un o ne deen, remen o nepse ka ye yoose wo à, wo hoks wos ɔr-be un ye ne. ¹⁵ O nak Ma-to Shir cin da-o o ro'e wa rek-wu à. Ma-to Shir a hoks wo m-'ya us-nap unze se o shereg ɔr-hur be-ɔr **Kiristi** Yeso, ka da-de ne wu he wo m-gwu. ¹⁶ Kap Ma-to Shir to ro gense à, to un rwuun be-de Shir. To ro un gwu ne be-ɔr na:

Be-de un yoose un hun-ne,
 un kwos un ye ba'ase ne à,
 un ja'as un ye nome **ur-ba'as** à,
 un yoose hun-ne bo ye he she'et-de ɔr-bon à.

* **Bor-ɔs tet:8** 3:8 Hyen komo: Rwuu 7:11. † **Bor-ɔs tet:11** 3:11 Hyen komo: Seng 13:14-52; Seng 14:1-7; Seng 14:8-20.

17 Shir ʉn ya'as na Ma-tɔ ʉn wʉ remen kap neɗ-wʉ rɔ wʉ Shir à, wʉa ma'as zongse, wʉ nomot kɔ mɔ ke gɔn senge-mɔ ʉr-bon mɔ.

Bɔr-ʉs nass

1 ʉm mossute wɔ ʉn Shir ne, ʉn **Kiristi** Yeso ne. Baks wʉ he piishe ʉn yan-hoog ʉn margan-ne ʉt-ma à. Komo baks wʉ roon wʉ nomot ʉt-gwɔmo tɔ ʉn hono o-dak. 2 Me, Burus, rɔ wɔ m-zee o ko'ot Ma-tɔ Shir. Zonge o ko'ot Ma-tɔ Shir, da-o hun-ne cone m-hoge à, komo ʉn da-o ye cone ye hoge á. O rure hun-ne ye ja'as, da-o ye nome yo depe á, o kwos ye. O do ye jaab-o ʉt-men, ye senge ʉn nom ʉn rii so-yo. Nom ka rem-se ʉn 'mɔ ʉr-hur, komo o ma'as ye m-yoose ʉn Ma-tɔ Shir. 3 Me wɔ m-rure ʉn ka ma-tɔ remen da-o roon, o hun-ne a cun ye hoge yoos-de o-nip á. Amba yea nom rem-ʉs yo-se se hur-de ʉn ye cone à. Komo yea raks to-to ʉn ye be-de yan-yoos-de ʉt-bo. Ka yoos-de rɔ ye m-rure yo to-to ʉn ye cone m-hoge à. 4 Hun-ne a nom gop-de ʉn hoge o-nip ʉn Ma-tɔ Shir á, amba yea ke to-to ʉn ye be-de ʉt-zwom tɔ o-hwaa. 5 Amba wɔ **Timoti**, o garamse hi ʉn du koyanda. O 'mɔ ʉr-hur, da-o ʉn swɔ ʉr-koob. O nom senge-mɔ ʉn ko-ya-m-Rwor ʉn **Ma-tɔ m-Rerem**, tɔ Shir. O nom senge-m ru ʉr-bon ne, mɔ Shir ya'asu wɔ, o nom à.

6 Hoog-m re, a ya'aste mɔ untun ʉr-seke de m-swɔ be-de Shir. Da-o ʉm he m-yage ʉn mɔ ka hoog-mɔ à, nomoste. 7 ʉm sha'ag kashi ʉt-mur, ʉm komog senge-mɔ Yeso **Kiristi**, yase me ʉm nom à. Komo, ʉm ma'aste m-bop ʉn **Ma-tɔ m-Rerem** kom-ʉt yoor. 8 M-moka Shir essute me 'yons-ʉr kashi n-ton o-shir, remen ʉm sengute m-sher be-de ʉn wʉ. Wan-Koyan wan-piish ʉt-ma wʉ o-nip, wʉa ya'as me ʉr-'yons ʉn ka ho-de ʉn piish ʉt-ma de. Me wʉ cot Wan-Koyan he m-ya'as ʉn ka 'yons-de ʉn hon-de á. Amba Shir a 'ye hun-ne ka 'yons-de, komo myet ʉn ye rɔ ʉr-gop ye hyenet muun-mɔ ʉn wʉ à.

Burus conog Timoti gu wʉ

9 **Timoti**, koyan wɔ m-nom, o nom kyak, o haan be ʉn de hor-m-hor. 10 ʉm conog o haan remen Dimas wongute ʉn me ne. Wʉ wongute ʉn me remen gop-de ʉn rem-se ʉn hono o-dak. Wʉ neketɔ bo-o o-Tasaronika. Komo Kirezens haag raag-o o-Garatiya. Titus komo wʉ haaru raag-o o-Darmatiya.* 11 Ruka wʉ cot rɔ kanɛ ʉn hon-de ʉn wʉ be ʉn de. O hoob Markus, nɔ haan nɔ ʉn wʉ ne remen wʉa hoks me m-gu deen, n-me ʉn senge-m re kanɛ.† 12 ʉm tomog Tikokos ha-mɔ ʉn bo-o o-Apisu.‡ 13 Da-o ʉm she'ete ʉn bo-o o-Toruwaa à, ʉm yagnute cop-o o-huw ʉn kom-ʉt Karbus. Hakkure, da-de o he m-haan à, o deknɔ me o. Komo o deknɔ me takurda-ʉt re. Wɔ bopre ka tɔ a nome ʉn ka-to ʉn gwoor á.§

14 Ka ko-ya-o-pyap-wʉ Arekanda nomotu me rem-ʉs yo-se. Wan-Koyan a top wʉ bo ʉn rem-ʉs yo-se se wʉ nome à.* 15 Wɔ ma o nom ceen ʉn wʉ ne, remen wʉ rɔ ʉt-yage ʉn yoos-ur na ne deen.

16 Da-de a taknu me m-hante be-de ʉn ko-wan-piish ʉt-ma kanɛ ʉn bo-o o-Roma à, ʉm ruute hi ʉn de be-de ʉn ye rɔ me ʉs-cetente à, yatt-wʉ su'e me á. Ye tukute me o-cin kap mɔ ʉn ye. ʉm konog Shir sokse ye ka **ba'as-de**. 17 Myet ʉn kaane ne, Wan-Koyan rɔ eso ʉn me ne. Wʉ ya'ag me

* **Bɔr-ʉs nass:10** 4:10 Hyen komo: Koro 4:14; Pmɔn 24; 2Kor 8:23; Gara 2:3; Titu 1:4. † **Bɔr-ʉs nass:11** 4:11 Hyen komo: Koro 4:14; Pmɔn 24; Seng 12:12,25; 13:13; 15:37-39; Koro 4:10; Pmɔn 24.

‡ **Bɔr-ʉs nass:12** 4:12 Hyen komo: Seng 20:4; Apis 6:21-22; Koro 4:7-8. § **Bɔr-ʉs nass:13** 4:13 Hyen komo: Seng 20:6. * **Bɔr-ʉs nass:14** 4:14 Hyen komo: 1Tim 1:20; Bɔng 62:12; Roma 2:6.

ur-beeb, har um hokste ko'ot un ka **Ma-to m-Rerem** to, to ma Yeso **Kiristi**. Hun-ne ye ro **Yahuda**-ne á ro kane ye hogute to. Komo Wan-Koyan guug me sa o zee wu posse m-mar un nu-o o-zur à. ¹⁸ Um nepste Wan-Koyan wua ruut me un ko yo ke rii yo-yo yo. Wua 'er me, wu woot me be-de un gwomo-to un wu to n-Ton o-shir. Yage a bumut Wan-Koyan, har da-o ba m-ta! **Amin**.

Gas-de ur-kom

¹⁹ Hakkure o gassu me Biskira, un campo un wu ne Akira.

O gassu me komo, yan-den-o Onesiporus ne.†

²⁰ Erastus ro kon har m-moka n-me bo-o o-Korinti, komo um yagnute Taropimus n-me bo-o o-Miritus wu piishe á.‡ ²¹ Koyan wo m-nom, o nom kyak, o haan be un de rii-yo huw-o woonte. Or na ne yan-dor kap, ro no ur-gas. Yuburus un Pudens ne, un Rayinus ne, un Karawudiya ne, ye ro no ur-gas komo. ²² Wan-Koyan ro un wo ne! Yar-mo Shir ro un no ne!

† **Bqr-qs nass:19** 4:19 Hyen komo: Seng 18:2; 2Tim 1:16-17. ‡ **Bqr-qs nass:20** 4:20 Hyen komo: Seng 19:22; Roma 16:23; Seng 20:4; 21:29.

Takurda-o Burus o wu gene Titus

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-4

Ya-ut-con un yan-dor Yeso 1:5-16

Senge-mo un buug-to un hun-ne un hon un hon n-me un yan-dor Yeso 2:1-15

Do ye un jaab-o ur-hur, ur-kewes ne 3:1-11

Ur-kom 3:12-15

Ur-gas

¹ Me, Burus, wan-guw-mo Shir, me gendu wo ka takurda-o. Komo Yeso **Kiristi*** tomnu me um nomot senge-mo Shir. Yeso un tomon me bo sher-mo un hun-ne ye Shir daage à, he m-bo'ose m-wons ne à. Komo ya nep yoos-ur Yeso ur-bon ne. Ye nepe yoos-ur Yeso ur-bon ne, ya she'et gon she'et-de Shir cone à. ² Ka da-de, ya kum sakt-o un hoog-o ba m-ta o Shir surte o-nu rii-yo wu nomot hono o-dak à. Remen Shir ro m-rwor ut-bo á, hun-ne ro m-sheer un swo-ur o-nu o un wu. ³ Da-o Shir hyane nomog hond hond à, Shir rwo'og hun-ne ye nep Ma-to un wu, be-de un senge-m re mo un ko'ot un **Ma-to m-Rerem**. Shir **Wan-Gwu** na ya'asu me ka senge-mo.

⁴ Titus, me wo m-gende un ka takurda-o. Wa re o ro remen myet-m na a shereg be-ur Yeso **Kiristi**. Um konog Shir Tato na, un komo **Kiristi** Yeso ne, **Wan-Gwu** na. Me us-kon wu 'ye wo yar-mo un wu, komo wu 'ye wo gwugwu-mo ur-hur!†

Senge-m Titus o-Kirit

⁵ Da-o um yagnu wo n-me o-Kirit‡ à, me un yagnu wo remen o busute senge-mo a shie à. Komo yo depe o nom ur-takan à, yo ro: o deeg sek-ye ye he dorotte un yan-dor n-me un ko o ke bo-o, bo um ruru wo à. ⁶ Um russutu wo gon net-wu a he m-daag à. Ko-sek:

Udepe a kum rii-yo ur-reeb be-de un wu á.

Depute wu ese be-de un ne'a un wu cot à.

Yakar-ye un wu komo, **yan-dor Yeso** ye. (Ye rott jin-ur yo-de á, komo yan-dorotte-o un ye mate ye à).

⁷ Taase hun-ne kum rii-yo o-yo'og be-de un wu á. (Remen ko-wan-gut-de un **yan-dor Yeso**, wu ro m-rwo un yish be-de un senge-mo Shir.)

Taase wu nome or un wu ne us-ses,

Wu rotte hor-mo us-ryaab á,

Wu ro un yage swo-mo ho wu á.

Wu ro un hoob-o ut-ma á.

Wu ro o-suub remen hwor á.

⁸ Amba wu ma'as ko-wan-goks un hamat-ne ur-bon ne.

Wu ro un hoge un zak-o un nom un rii-yo ur-bon à.

Wan-barag-se ur-bon.

Wu ro un nom un kashi un rii-yo depe à.

Wan-ba-m-kukop un kukop-mo ur-hur.

Wan-hoks un garamse un hi un de un wu.

* **Bor-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:4** 1:4 Hyen komo: 2Kor 8:23; Gara 2:3; 2Tim 4:10. ‡ **Bor-o gaan:5** 1:5 o-Kirit: dak-o n-tete o m-sa.

⁹ Wú shere ur-bon ne be-de un **Ma-to m-Rerem** to te yoose wu à, to ma Yeso **Kiristi**.
Ka da-de wua hoks m-wos ur-be unze ka ma-to nip-o komo yatt-wu he to m-kwus á. Wú nome kaane wua hoks m-gu un hun-ne ye nomot o-dorotte be-de un ka yoos-de o-nip de, de un **Ma-to m-Rerem**. Wua kute hun-ne ye yage m-sher un yoos-de o-nip à, ye nep unze ye ba'asute. §

Nak ut-to remen yan-yoos-de ut-bo

¹⁰ Me un zee kaane remen ye ken ye ro kon deen, ye ro m-ya un sek-ye be-de un yan-dor m-sek á. Komo ye ro m-raks un ye ken un hun-to o-saa. Yan gon ka yoos-de ye ken ye un rwuun so un buug-de un hun-ne de ro m-zee: myet yan-dor se a **koog** ye bo jind-o un **Yahuda**-ne zee à. ¹¹ Taase no 'ye gon ka hun-ne ye ur-keer de ur-yoos á. Yan no ye, remen ye ro un yoos-de yo depe ye yoos á, ye ro naas un sher-mo un hur-to un hun-ne deen. Ye ro un ka yoos-de ut-bo to remen ye kumut hwor be-de un hun-ne. ¹² Wú ken net-wu ro kon wa-us-nap, wu ro she'ete n-ga n-ga un o-Kirit. Wú zee: "Hun-ne ye o-Kirit ro un rwor ut-bo koyanda. Ye peneg men-ut jaas-to, m-dum ne untun nem-ye o-kot. Ye peneg m-zar amba se o-suub be-de m-re deen." ¹³ Ka ma-to un ka wa-us-nap-wu rwore à, korog o-nip be-de un hun-ne ye un o-Kirit. Remen kaane um conog o kangse yan-dor ye ro un dore un yoos-de ut-bo à. Ruru ye bo ye he m-sher be-de un yoos-de o-nip de ma Yeso à. ¹⁴ Komo taase ye do m-was un zwom-to un **Yahuda**-ne á, ko ne ye dore **karamsa**-to un hun-ne ye yage yoos-de o-nip de ma Yeso **Kiristi**. ¹⁵ Hun-ne ye hur-to un ye ro ut-pus to puu à, yatt-yo ro be-de un ye yo un ba ur-bon á. Amba yan-men-ut jaas-to un ye yage m-sher be-ur Yeso à, koyan ye nome yoa nom ur-bon á. Ye ro un ma'as un barag-us yo-se, komo hur-de un ye kapste ye. ¹⁶ Gon ka yan-yoos-de ut-bo ye, ye ro un rure un hun-ne unze ye nepshe Shir. Amba yo ye ro m-nom à yo ro na m-kute unze ye nap Shir á. She'et-de un ye de un rem-se o-hwaa de. Ye ro m-nome un Shir o-dorotte á. Komo yea hoks un nom un rii-yo ur-bon á, ko hiin.

Bor-ús yoor

Bq yan-dor he she'et-de ur-bon un hun-ne ne à

¹ Amba Titus, wo senge yoose un yan-dor rem-se ro hond hond un yoos-de o-nip ne de ma Yeso **Kiristi**. ² Yoose mong-ne campo-ne ye hoks garamse hi un de un ye. Komo ye she'et she'et-de hun-ne hette ye 'ya m-sek à, ye senge nom un barag-se ur-bon. Ye ma'as m-sher be-de Shir un hur-ur gaan, ye was un hun-ne ne, komo ko ya koru ye, ye ma'as un nom o-dorotte be-ur Yeso.

³ Un cen o yoose mong-ne ne'a-ne, ye she'et gon she'et-de he 'ya un Shir m-sek à, un ko yo ke rii-yo ye ro m-nom à. O ruru ye taase ye we net á, ko ne ye yage swo-mo ho ye á. Amba ruru ye, ye yoose ye ken ye nom un rem-se ur-bon. ⁴ Be-de un nom un kaane, yea yoose ne'a-ne rek-ye bo ye he she'et-de depe à. Ye yoose ye:

Bq ye he m-was un campo un ye ne, komo un yakar-ye un ye ne ur-bon ne à.

⁵ Bq ye he garamse hi un de un ye,
Bq ye he she'et-de un ba m-kukop à,

Bò yé he m-was ùn hur-to ùn yé nẹ,
 Bò yé he m-hogé ùn 'wòn-de ùn hun-nẹ à,
 Bò yé he nomé ùn campò ùn yé nẹ o-dorotte à.
 Yé nom kaanẹ bọ yatt-wù he yo'og ùn Ma-to Shir ya'asù na á.

⁶ Ùn cen o rure campò-nẹ beeb-yé, yé hoks garamse ùn hi ùn de ùn yé
⁷ ùn kọ yo ke rii-yo. Wọ ùn hi ùn du ma'as ùn nomé ùn hun-nẹ rem-se
 ur-bon. Bọ o he warag rii-yo m-sha be-de ùn yan-campò-nẹ à. Wọ ro ùn
 yoose ùn hun-nẹ Ma-to Shir, o yoos ùn hur-ur gaan komo ba m-se'er. ⁸ Yoos
 rii-yo rọ o-nip à, yo yatt-wù he hoks m-yo'og á. Nom kaanẹ bọ yan-yage-ut
 ru he m-hogé m-'e à, remen yea kum rii-yo yé hette wọ m-yo'og á.

⁹ Yoose guw-nẹ yé ma'as nomé ùn yan-hur-o ùn yé o-dorotte. O rure guw-
 nẹ, yé nom rem-se yan-hur-o ùn yé hette o-zak à. Komo o rure yé taase
 ma-to sùuné yé ùn yan-hur-o ùn yé nẹ. ¹⁰ Taase yé hiw ur-hyow be-de ùn
 yan-hur-o ùn yé. Amba yé kute yan-hur-o ùn yé unze yé kashi ùn hun-nẹ
 yé, komo yea hoks hwo ur-hur be-de ùn yé. Yé nom kaanẹ remen koyan
 yé rọ m-nom yea ru hun-nẹ rakste ut-to be-de ùn yoos-de ùn Ma-to Shir
Wan-Gwu na.

Yar-mo Shir, komo ùn hoog pu-o nẹ

¹¹ Shir kututu na yar-mo ùn wù, wù haante wù guut hun-nẹ kap ùn bu-yo
 yé hette m-posse be-de **ur-ba'as** à. ¹² Remen yar-mo ùn wù, Shir yoosutu
 na a yage gon she'et-de wù rọ m-con á, a yage komo gop-de ùn rem-se ùn
 hono o-dak. Komo Shir yoosutu na bọ a he she'et-de ur-bon ùn kashi o-bu
 à, kọ m-moka ùn ka cow-yo a hette m-nap unze a m-'ya ùn Shir m-sek. ¹³ A
 nom kaanẹ, kọ de a rọ ùn 'er-de ùn saktò, o he na m-rwo o-zak à. Ùn ka
 ho-de Yeso **Kiristi**, wù rọ na caari-wù Shir, **Wan-Gwu** na, wù he m-muun
 ùn ka dak-o ùn seps-mo ùn wù nẹ. ¹⁴ Yeso ya'aste hi ùn de ùn wù har
 m-mar rem na. Wù ùn nom kaanẹ, remen wù rurut na be-de ùn beeb-de
ur-ba'as, komo remen wù soksté **ba'as**-ut na. Wù ùn nom kaanẹ bọ a he
 m-warag kashi ùn hun-nẹ yé ùn Shir à, komo bọ a he m-warag hun-nẹ
 yan-gop-de ùn nom ùn rem-se ur-bon be-de Shir.*

¹⁵ Remen kaanẹ Titus, um conog o yoose yan-dor yé ùn o-Kirit ka rem-se
 um ruru wọ à. Do yé jaab-o ut-men yé nom myet ka rem-se, o nek yé ut-to,
 o baks unze wọ ur-beeb nẹ de ùn nom ùn kaanẹ. Taase o yage wù ken wù
 muut ma-ut ru hwaa á.

Bor-ús tet

Nom ùn rii-yo ùn gwu

¹ Titus, senge bakse ùn **yan-dor Yeso** yé nome yé rọ ut-gwomo à ùn sek-
 yé nẹ o-dorotte. O baksu yé komo, yé ma'as zongse remen yé nomote or ùn
 yé nẹ rem-se ur-bon. ² Komo taase yé we net á, amba yé she'et ba ut-ween
 ùn hun-nẹ nẹ, yé kutu yé gwugwer-mo ur-hi. Komo ùn she'et-de ùn yé, yé
 muut hi ùn de ùn yé hwaa be-de ùn hun-nẹ myet.

³ A ro m-raag nẹ n-ga, sa o zee hun-nẹ yé yage m-sheer be-ur Yeso m-moka
 à. A ro ùn koob-de o-dorotte, komo hun-nẹ ro rakstu na. Sa o zee guw-nẹ
 a ro'e, yé gop-de ùn nom ùn rem-se ùn men-ut jaas-to garamse à, se yé rọ
 m-hogé rerem-mo m-nom à. N-ga a ro shiishe ùn men-ut jaas-to, ur-shoob
 nẹ, yé kututu na ut-yage, na ùn cen na, a rọ ut-yage ùn yé nẹ. ⁴ Amba da-o
 haanuru o Shir **Wan-Gwu** na kutu na unze wù rọ ur-'won nẹ, komo wù
 waste ùn kowan nẹ. ⁵ Wù rurug na be-de ùn swo ur-koob de ùn **ba'as**-ut

* **Bor-ús yoor:14** 2:14 Hyen komo: Bong 130:8; Rwu 19:5; Kara 4:20; 7:6; 14:2; 1Bit 2:9.

na, wu un nom kaane ba remen kashi un rii-yo a nome á. Amba remen 'won-de un wu. Shir ya'astu na hoog-m pu-mo. Wu sokste **ba'as-ut** na, Wu kutu na bo a he she'et-ur pu-de à, un beeb-de un **Kukt-o Shir**, o wu ya'u na à. ⁶ Shir tomonte Yeso **Kiristi, Wan-Gwu** na, wu ye'et na Kukt-o un wu. ⁷ Remen yar-mo Shir wu ak na kashi un hun-ne, komo a wost ur-be remen wu essutu na hoog-m ba m-ta. Wu un nom yo ka remen na m-moka yakar-ye un wu ye. ⁸ Ka ma-to, ma-to o-nip to. Um conog wo o es eso, se o hyanag hun-ne dorute to, bon kap wu shere be-de Shir à, wua nep unze wua ma'as un nom rem-se ur-bon. Ka yoos-de ro ur-bon ne komo un gwu ne remen kowan.

⁹ Amba nom ja be-de un yan-ma-to o-saa un ma-to un ya-n-ga-ye ne, o nom ja un suno-mo ut-ma ne, ut-ween ne to ma-to un **karamsa-o Mosa**. Gon ka sunu-mo ut-ma mo, ma-to o-hwaa to, to ro un gu un net á. ¹⁰ Urege net ro kon wu ro un wongse un **yan-dor Yeso** à, nak wu ut-to, o ruru wu, wu yage m-nom kaane. Wu yage m-yage, o nek wu ut-to ayoore-o. Ka da-de wu yage m-hoge, o nom ja un ka net-wu ne. ¹¹ Woa nep cas unze ka net-wu tukute o-nip jim, komo remen wu ba'asute, wu un hi un de un wu nepste **ba'as-to** un wu kapste wu.

¹² Man tombe Atanas ko Tikokos be un du, wu dek senge-m ru. Wu wobusse, hakkure nom yo o he m-hoks à, o 'wostu me un bo-o o-Nikopori. Me o-saktu man kom da-o o-huw kane.* ¹³ Nom bo un nom-m ru o guut Zenas (Wan-nap-o un piish ut-ma) un Aporos ne un hew-de un ye. Gu ye, taase ye nom koob-de un ko yo ke rii-yo.† ¹⁴ Yanze wo un hon du o he m-nom kaane á, amba ma'as yoose **yan-dor Yeso** ye muut ur-hi be-de un nom un senge-mo ur-bon be-de un hun-ne ye ro un hoob-o un gwu à. Da-o yan-dor nome kaane yea yage she'et-de o-hwaa.

¹⁵ Myet yan-dor ye ro kane à, ro wo m-gas. Te wo m-zee o gas or na ne yan-dor kane un o-Kirit, ye wasse un na ne à.

Yar-mo Shir ro un no ne kap!

* **Bqr-qs tet:12** 3:12 Hyen komo: Seng 20:4; Apis 6:21-22; Koro 4:7-8; 2Tim 4:12. † **Bqr-qs tet:13** 3:13 Hyen komo: Seng 18:24; 1Kor 16:12.

Takurda-o Burus o wu gene Pirimõn

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1-3

Bom un Pirimõn 4-7

Kone un Onesimus us-kon 8-22

Ur-kom 23-25

Ur-gas

¹ Ka takurda-o un rwuun be un de Burus, wu ro ke'o à, ha-mo un be-ur Pirimõn. A un ka me remen um rworog ma-ut **Kiristi*** Yeso to ur-bon. Me un **Timoti** ne or na ro wo m-gas.

Pirimõn wo ko-nay-wu, komo or te n-me un senge-m **Kiristi**. ² Te komo m-gas un **yan-dor Yeso**, ye ro m-morge un hur-o ru remen bongon-de Shir à. Tomso te m-gas un or na ne'a, jin-de un wu Apiya, un Arkibus ko-karma be-de un rwor un **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi**.†

³ Um konog Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso Kiristi, ye ye'et no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Was-m Pirimõn m-sher ne

⁴ Or re Pirimõn, ko o ke da-o um kone, me wo m-tan um 'ye Shir re ur-bongon, ⁵ remen um hogute wo m-was un hun-ne ye Shir ne kap, m-sher ne mo wotte à, be-ur Wan-Koyan Yeso. ⁶ Kon-us re se ro, morog-ur no de ur-bon de un yan-dor o un **Kiristi**, de gu wo o nept rii-yo ur-bon, yo o yoose be-ur Yeso **Kiristi**. ⁷ Wan-henem re, was-m ru ya'ag me o-zak un caari-o un jaab-o ut-men ne! Men-to un yan-dor nomog o-zak rem ru.

Us-kon rem Onesimus

⁸ Remen kaane, rem **Kiristi**, man nom jaab-o ut-men, um rurutu wo yo o he nom yo depe à untun wan-dor. Amba man gaktu wo á, ⁹ remen me wo m-was. Me, Burus, ko-mong kane ke'o, rem **Kiristi** Yeso, um jiište m-con um kon wo. ¹⁰ Me wo us-kon o nome Onesimus‡ rii-yo ur-bon, wu warge wa re bo um ro ke'o à. § ¹¹ N-ga wu ro hwaa be un du, amba m-moka ko-yan-gwu-wu be un du un me ne.

¹² Me wu m-muutbe be un du, amba hur un de ro be-de un wu. ¹³ Bo um ro ke'o kane à, remen rworu un Ma-ut m-Rerem à, um ro conog um yagu wu kane un me ne remen wu guut me un suge un du. ¹⁴ Kap un kaane ne, me con um ru wo nom un yo ken rii-yo ba wo un con á. Amba man con o nom yo un con-m ru ba m-gakte. ¹⁵ Q ken da-o, Onesimus ro wongute un wo ne un ya o-da hiin, remen o doot wu m-goks ba m-ta. ¹⁶ Wo goks wu untun ko-guw á, amba arge kaane, gwot wu untun or ru ko-yan-dor, wu o cone à. Me wu m-was deen. Depete o was un wu ne arge kaane, un es-de un wu ko-guw-wu Shir, un wu shere ne be-ur Wan-Koyan à.

¹⁷ Un kaane, urege wo us-barag, me or ru wu, goks Onesimus bo o he me m-goks à. ¹⁸ Urege Onesimus nomotu wo **ur-ba'as**, sokse wu. Urege wo wu m-dore ur-moog, muut ka moog-de un hi un de. ¹⁹ Me genbe un kom-ut re: Me, Burus, man topso wo kap yo wo Onesimus m-dore à. (Man nom ma-to un hoog pu-o, o o kume be un de á.) ²⁰ Un kaane heno re, hakkure,

* **1:1** 1:1 Wu Shir daagne à. † **1:2** 1:2 Hyen komo: Koro 4:17. ‡ **1:10** 1:10 Jin-ur Onesimus de ro "Net sq-wu." § **1:10** 1:10 Hyen komo: Koro 4:9.

um kōnog yo ka be un du, rwō mēn-ut re nom m-gwugwū! Nōm yo ka remen jin-ur Wan-Koyan na, na hen-nē yē be-ur **Kiristi**.

²¹ Um nepse dōrotte-o ru, wōa nom har ma arge yo um kōnē wō à.
²² Komo har m-mōka, kum o-kukē rem re n-mē un hur-o ru, remen mē o-sakto, Shir a gōks kōn-ūs nō kap wū muutbū mē be-ur nō.

Gas-de ur-kōm

²³ Epaparas, wū rō ke'o un mē nē à, remen wū rō un dor **Kiristi** Yēso, tombūtū wō gas-de un wū.* ²⁴ Kaanē komo or re nē yan-senge-mō un rworū un ma-ut Yēso, Markus, un Aristarkus, un Dimas, un Ruka nē, or re nē n-mē m-senge yē wō ur-gas.†

²⁵ Yar-mō Wan-Koyan Yēso **Kiristi** ma'as un wō nē!

* **1:23** 1:23 Hyen komo: Koro 1:7; 4:12. † **1:24** 1:24 Hyen komo: Seng 12:12,25; 13:13; 15:37-39; 19:29; 27:2; Koro 4:10,14; 2Tim 4:10-11.

Takurda-o a gene Ibra-ne à Yahuda-ne

Rem-se ro n-me à:

M-zante: Kiristi ro myet hyangan-mo Shir 1:1-3
 Gos-ut Kiristi arge yan-tom-ye Shir 1:4—2:18
 Gos-ut Kiristi arge Mosa un Josuwa 3:1—4:13
 Gos-ut Kiristi arge wan-Cow un kon-se Shir 4:14—7:28
 Gos-to un ess un ma-ut Kiristi 8:1—9:22
 Gos-ut seke-ut Kiristi 9:23—10:39
 Sher-mo jiiſhe à 11:1—12:29
 Nom un yo Shir cone à 13:1-19
 Kon-se ur-kom 13:20-21
 Ma-to ur-buste 13:22-25

Ma-to ka Shir tomonte

Wa un wu Yeso rem na

¹ N-ga N-ga, Shir nomog ut-ma un tat-ne na ne be-to un yan-Rwor un Ma-to Shir o-da ut-moor ne, us-cow ne un hon un hon. ² Amba m-moka un ka da-o ur-buste o, wu nomutu na ut-ma be-ur Wa un wu Yeso, wu Shir nome hono o-dak un bu-yo un wu à, da-o ur-kom tomso Yeso warguru wan-gwomo-to un ko yo ke rii-yo remen Shir daagne wu. ³ Wo gute **Wa-wu Shir**, o hyanuru seps-mo Shir. Wo hyene wu, ragaan-wu ro un Shir ne. Wu ro bok hono o-dak un ma-to un wu to ur-beeb. Bo wu soksutu na **ba'as**-ut na à, wu daaru n-Ton un shir, wu she'eturu un be-de ut-gwomo n-riib o un Shir Wa-ut-Hyat.

Wa-wu Shir jiiſhte yan-tom-ye Shir

⁴ **Wa-wu Shir** jiiſhte **yan-tom-ye Shir**. Shir ak wu Wa un wu. Kane wu jiiſhe ye be-de un ka jin-de. ⁵ Shir zeeru wu,

“Wo Wa re wu,

Caane um waragte Tato ru.”*

Komo Shir doog m-rwor un ma-to un wu un nu-o un wu ken wu, wu zee,
 “Man warag Tato un wu,

Wua warag Wa re.”†

Amba wu tak m-zee un yan-tom-ye un wu kaane á. ⁶ Da-o Shir tomne Wa un wu, wu co, un hono o-dak à, wu zeeru,

“Yage **yan-tom-ye Shir** kap ye kwuktutu wu,
 ye nomote wu ur-bongon.”‡§

⁷ Shir rurutu na ma-to un yan-tom-ye un wu. Wu zeeru,

“Wu ro m-muut un yan-tom-ye un wu untun m-yo,

Guw-ne ye un wu untun rem-de o-ra.”*

⁸ Amba un ma-ut Wa un wu, wu zee,

“Wo Shir, gwomo-ut ru to m-ta to á.

Piish un ma-to o-nip,

to ro gwobb-yo un gwomo-ut ru.

⁹ O bok o-nip. Wo un nom **ur-ba'as** á.†

* **Bqr-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: Bong 2:7. † **Bqr-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: 2Sam 7:14; 1Nom 17:13. ‡ **Bqr-o gaan:6** 1:6 Hyen komo: Bong 97:7. § **Bqr-o gaan:6** 1:6 Hyen komo: Kara 32:43 (ut-Girik). * **Bqr-o gaan:7** 1:7 Hyen komo: Bong 104:4 (ut-Girik). † **Bqr-o gaan:9** 1:8-9 Hyen komo: Bong 45:6-7.

Remen kaane o, me, Shir ru, um dagantu wo,
 Um sagabutu wo ut-gwomo arge or ru ne o-zak ne."‡
 10 Wu zeeru wu komo,
 "Wan-Koyan o, cin ur-takan,
 wo nome o-ton o-dak ne.
 11 Komo toa tees. Wo ne, woa te a.
 O-dak o-ton ne toa tees untun bo o-gund ro m-ta a. §
 12 Woa putum to untun ut-gund,
 Woa sugu to bo net ro m-suge matuku-ut ut a.
 Amba wo, woa barme a.
 Komo hak-us ru se a te a."*
 13 Shir dooru m-zee un Wa un wu,
 "She'et un ka be-de ut-gwomo de,
 har um ru'ut yan-yage-ut ru waragte
 rii-yo o he m-yawag un na-us ru a."†
 Shir tak m-zee yan-tom-ye un wu kaane a. 14 Ye **yan-tom-ye Shir** guw-ne
 ye cot. Ye kukt-to to Shir tomne remen ye nomute hun-ne ye he kum un
 gwu a, m-guw.

Bqr-us yoor

Raag no ut-to un Ma-ut Yeso

1 To, bo a hyane **Wa-wu Shir** jiište **yan-tom-ye Shir** m-sek a, se a muut
 no ur-hi be-de un ma-to un wu to a hoge a. A jar a ho'os to, to possu na a.
 2 Ma-to rwuune un nu-se un **yan-tom-ye Shir** a, a hyanag 'wons-mo un to.
 Kap ye yage to m-dore a, ye swoog ur-koob hond hond un **ba'as-to** un ye
 ne. 3 A ru a, urege a yagute m-was un ka caari-to ut-ma to un gwu to ne.
 To rwuune un nu-o un **Wa-wu Shir** a. **Wa-wu Shir**, wu ro na Wan-Koyan
 a, Yeso un hi un de un wu, wu ruru na to. Ka da-de ne, ye hoge to un
 nu-o un wu a, ye dooru na m-rure un nip-o un to. 4 Ye ro m-rwor ut-ma,
Kukt-o Shir o ro ye m-'ya m-yar un hon n-hon, ko wu ke un go un mo ma
 un wu yar-mo ne, bo Shir cone a. Komo Shir tosutu ye un bu-se un nom
 un rem-se o-napa, ut-hyat, un rem-se moor-to ut-made ne.

Yeso Wa-wu un net

5 O-Ton, o-dak ne to roone a, to a un ma-to un to m-moka a, ba **yan-tom-ye Shir**
 ye a ya'e ur-beeb ye nomot gwomo-to un to a. 6 Wu ken geneg un
 de ken be-de un Ma-to Shir, wu zeeru;
 "¿Ya rwo'e wotte m-was un te ne hun-ne,
 har wotte net* m-hwo n-me un barag-us ru?
 7 Un ya o-da hiin,
 o rwo'og net un con-de wo de un **yan-tom-ye Shir** a.
 Komo o sagbu wu m-sek mosse m-seps ne.
 8 O ya'ag wu gwomo-to un ko yo ke rii-yo, yo o nome a."†
 Yatt-yo kuse ba wo un ya'as wu a.
 Amba m-moka a un go hyan net hokste bop un ka rem-se kap se Shir ya'ase
 wu a. 9 Wu a m-hyan a wu ro Yeso, un ya o-da hiin a muute wu, wu wo
yan-tom-ye Shir a. Remen yar-mo Shir, Yeso marag remen hun-ne kap.

‡ **Bqr-o gaan:9** 1:9 Hyen komo: Isha 61:1,3. § **Bqr-o gaan:11** 1:11 Hyen komo: Isha 51:6.

* **Bqr-o gaan:12** 1:10-12 Hyen komo: Bong 102:25-27 (ut-Girik). † **Bqr-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Bong 110:1. * **Bqr-us yoor:6** 2:6 Wa-wu un net. † **Bqr-us yoor:8** 2:6-8 Hyen komo: Bong 8:4-6.

Komo m-moka bō wū suute ur-koob har wū meret à, a sagabutu wū m-seps, m-sek ne.

¹⁰ Shir nome koyan, komo koyan remen seps-mo Shir mo. Shir nomog kashi un rii bō wū muute Yeso shiishe hond hond un bu-yo un swō ur-koob à, bō Yeso kute yakar-ye Shir deen bu-yo un gwū à, komo heeturu ye be-de un seps-mo un wū. ¹¹ Yeso rō un sokse un hun-ne **ba'as-to** un ye. Komo un Yeso un ye a sokse **ba'as-to** un ye à, myet Tato o-gaan ye rō. O rwo'e Yeso rotte m-hoge m-'e á, wū zeet ye hen-ne ye un wū. ¹² Wū zeeru Tato un wū,

“Man bım jin un du be-ur hen-ne re ne.

N-me un morog-de un hun-ne ru,

man hu sep-to un bongon un du.”‡

¹³ Komo wū zeeru hun-ne,

“Man sher be-de Shir.”

Komo wū dooru m-zee,

“Me ka kanē un yakar-ne ye Shir ya'u me à.”§

¹⁴ Cin da ka yakar-ye ye Shir ya'e Yeso à, hun-ne ye, yanze o-Kukt á, wū, un cen wū Yeso, wū waragte net untun ye, remen wū meret, wū sabursute **ko-Gwomo-wū un ya-ut-kot**, wū hante m-mar à. ¹⁵ Komo wū waragte net untun ye, remen wū usté ye, ye roa ma'as m-guw un ho-to un hoog-mo un ye remen gyer-o m-mar à. ¹⁶ Net a hyen cas unze Yeso un haan remen wū guut **yan-tom-ye Shir** á, amba wū un haan wū guut yakar-ye un baag-o **Ibrahi**.* ¹⁷ Remen kaane yo ken bu-yo rō kon á, se Yeso waragte untun hen-ne ye un wū ne, remen wū waragte ko-wa-o-nip, un wa-ur-won ne be-de ko-Gwomo-wū un kon-se Shir, be-de un nome Shir m-guw, remen wū he sokse un hun-ne **ba'as-to** un ye to ye nome Shir à. ¹⁸ M-moka kaane, Yeso swog ur-koob komo bō a megerte wū à, wua rees gun kowan wū a ut-meger à.

Bqr-qs tet

Yeso jiishte Mosa

¹ Remen kaane, tu nō yish be-ur Yeso, wū Shir tomne, wū waragte na ko-Gwomo-wū un kon-se Shir un ruru un ye ken ye ne un yo te sherte à.

² Yeso nomog o-nip be-de Shir wū daage wū à, un kō yo ke rii-yo, yo Shir zee wū nom à, bō **Mosa** nome o-nip be-de un senge-mo Shir à, be-de un hur-o Shir.* ³ A 'woste sek-m Yeso aragte mo ma **Mosa**, bō a rō un bom un ko-yan-mà-to o-hur, arge hur-o wū ma'e à. ⁴ Kō o ke hur-o, o rō un wū ma o ne à. Amba Shir nome kō yo ke rii-yo. ⁵ **Mosa** nomog o-nip un guw-mo un hur-o Shir kap, komo wū rō un rure hun-ne rii-yo Shir he m-zee u co à.

⁶ Amba **Kiristi**† nomog o-nip bō wū rō Wà un hur-o Shir à. Shir rō m-sher un wū un gwomo-to un hun-ne ye Shir. Komo a rō ká hun-ne ye, urege a rō un jaab-o ut-men ne, komo a nom us-ses un saktō-o na ne, ka o rō n-me **Kiristi**.

A nak yan-koob-de m-sher ut-to

⁷ To, yo **Kukt-o Shir** zee à, yo rō:

“Caane, urege nō hogute cor-o Shir,

⁸ nō jar-o jar nō nom cikt-de ur-hur

‡ **Bqr-qs yoor:12** 2:12 Hyen komo: Bng 22:22. § **Bqr-qs yoor:13** 2:13 Hyen komo: Isha 8:17-18 (ut-Girik). * **Bqr-qs yoor:16** 2:16 Hyen komo: Isha 41:8-9. * **Bqr-qs tet:2** 3:2 Hyen komo: Qog 12:7. † **Bqr-qs tet:6** 3:6 Wū Shir daagne à.

bọ tat-ne nọ ne ine me zang,
da-de ye megre me o-dákár á.

⁹ Reenọ o ya-n-ga-ye nọ megre me,

Kọ de ye hyente senge-mọ um nome à, mọ ut-hyat ¹⁰ us-hak ur-kwooz ut-
yoor [40].

Ọ rwo'e um nomot us-ryaab un ká zaman-yo ne, um zee:

'Koyanda ye este hur-de un ye ur-hew ne un me ne,
ye nap komo cow-us re á.'

¹¹ Ọ rwo'e um tondutu ye un ryaab-us re.

'Yea tuw be-de un wuwe un de á,
de um ro zongsutu ye, ye wuwute á.' †

¹² Nom nọ ceen, or re ne, taase kọ wan-gaan be un nọ wu nom barag-us
'yo-se un hur-de un wu, kọ ne koob-de m-she, wu tuke Shir o un hog o-
cin. ¹³ Sengu nọ do ye un or nọ ne jaab-o ut-men kọ de ke ho-de, nọ senge
m-nom kaane nọ kume ur-keer. Taase **ba'as-de** raks wu ken be un nọ, wu
nom ur-cikt. ¹⁴ Remen a sengutu nọ m-she gung gung be-de Shir bọ a ro
m-nom ur-takan à, har ur-kom, bọ a he m-warag kang-o gaan un **Kiristi**
ne à. ¹⁵ A geneg be-de un Ma-to Shir, a zee,

"Caane, urege nọ hogute cor-o Shir,
nọ jar-o jar nọ nom cikt-de ur-hur,

bọ tat-ne nọ ne ine me zang á." §

¹⁶ Barag nọ ur-bon ne ne ma-to un ká hun-ne ye: Ka hun-ne ye hogute
Ma-to Shir, ye hyanag rem-se ut-hyat da-o **Mosa** rwuntu ye dak-o o-**Masar**
à, myet un kaane ne, ye tuku to o-cin. ¹⁷ Shir nomog us-ryaab un ye ne hak-
ur kwooz-ut yoor [40], komo ye nomute wu koob-de o-dorotte ye maruru
n-te o-dákár. ¹⁸ Ká hun-ne ye yage Ma-to Shir remen koob-de o-dorotte,
Shir tondutu ye un ryaab-us un wu. Yea tuw be-de un wuwe-de un wu
á.* ¹⁹ Te nepste ká hun-ne ye kum m-cow be-de un ká wuwe-de á, remen
koob-de un she-mọ un ye be-de Shir.

Bqr-us nass

*Swor o-nu o ur-wuwe
remen hun-ne ye Shir*

¹ Har caane swor o-nu o Shir o m-cow ur-wuwe de Shir ro kon. Se a nom
nọ ceen, untaase wu ken wu be-ur nọ, wu taage m-cow un ká wuwe-de.

² A hogussute ko'ot un **Ma-to m-Rerem** to Shir bọ a ruru ye ka à. Amba
ka hoge-mọ ye hoge à, mọ gu ye á, remen ye she un ka ma-to ye hoge á.

³ Komo, na ye shere à cot, a he m-cow un ká wuwe-de. Untun bọ Shir zee
à,

"Um tondutu ye un ryaab-us re.

'Yea tuw wuwe un de á.' **

Shir un zee kaane kọ de wu be'este wu komoste senge-mọ un wu cin da-de
wu nome koyan à. ⁴ Un de ken be-de de un Ma-to Shir, Shir nomog ut-ma,
ma-to un **Ho-de ur-Wuwe**, wu zee, "Ho-ur ata'yoore-de, Shir wuwe be-de
un senge-mọ un wu mọ wu nome à kap." † ⁵ A karuntussute komo be-de
wu zee kaane à,

"Yea tuw wuwe un de á, de um ro zongsutu ye,

‡ **Bqr-us tet:11** 3:7-11 Hyen komo: Bng 95:7-11 (ut-Girik). § **Bqr-us tet:15** 3:15 Hyen komo:
Bng 95:7-8 (ut-Girik). * **Bqr-us tet:18** 3:16-18 Hyen komo: Qog 14:1-35. * **Bqr-us nass:3** 4:3
Hyen komo: Bng 95:11. † **Bqr-us nass:4** 4:4 Hyen komo: Taka 2:2.

ye wuwute á."‡

⁶ Wuwe-de Shir ro kon remen hun-ne tuwut, amba ka ye takne m-hoge un **Ma-to m-Rerem** to Shir à, ye kum ka wuwe-de á remen koob-de o-dorotte un ma-to ye hoge à. ⁷ Shir este o ken da-o o m-cow be-de un wuwe-de un wu, komo ka da-o caane o. N-ga n-ga, wu rurute **Dawuda** wu do swor un ka nu-o, bo um ro zeege à,

"Caane, urege no hogute cor-o Shir,

no jar-o jar no nom cikt-de ur-hur á."§

⁸ Urege Josuwa ro ya'ag hun-ne ur-wuwe, Shir roa do m-tan un de ken **Ho-de ur-Wuwe** de á.*† ⁹ Har m-moka de de ken wuwe-de kuste essesse de hun-ne ye Shir hette m-wuwe à, bo Shir wuwe ho-ur ata'ooré-de à. ¹⁰ Kowan wu cowe un ka wuwe-de, wua wuwe be-de un senge-mo un wu, bo Shir wuwe da-o wu kome nom un hono o-dak à.‡ ¹¹ A sengu no a tuwut no un ka wuwe-de. Taase wu ken wu taage m-cow remen koob-de un dorotte-o un wu, bo ye ka taage m-cow à.

¹² Remen Ma-to Shir to ro un hoog ne. To ro m-wons ne. To ro m-senge untun o-magay o m-rye jit-ur-jit. Untun magay-o ro m-caat ur-ap ut-caar ne, o kutu na rii-yo ro n-me na à, ka bo-o Ma-to Shir ro m-cow un hur-de un net, to kutu na barag-qs na se ur-bon un se un ba ur-bon ne. ¹³ Yatt-yo ro wukusse be-de Shir á. Ko yo ke rii-yo cas o yo ro be-de un wu, komo a ruru wu myet yo a nome à.

Yeso caari-wu un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir

¹⁴ A un caari-wu un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, wu ha'e re n-Ton à, wu wu ro Yeso **Wa-wu Shir**. Remen kaane yage a bupt sher-m na ut-kom ut-voor to a rotte à. ¹⁵ Wu wu ro un hyan un 'won un na be-de un koob-de un beeb-ur na. Remen yan á, da-de wu she'ete she'et-de un net hono o-dak à, a ro megerte Yeso un ko yo ke rii-yo bo a ro na ut-meger à, amba wu nom **ur-ba'as** á. ¹⁶ Yage a heet no sasa be-de un kwuur-de un yar-mo Shir, remen a kumut ur-'won komo a kum yar-mo Shir mo he na m-gu da-o a ro m-swq ur-koob à.

Bqr-qs taan

Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir

¹ Ko wu ke ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, a wu m-daag be-de un or un wu ne sek-ye. Wu sugute wan-heet m-yar, ur-**seke** ne to un hun-ne be-de Shir remen **ba'as-to** un ye. ² Komo un cen wu untu nome net-wu à, wua hoks ur-she'et un hun-ne raag-ne ne un ya-ut-**ba'as** ne un bu-yo gwugwer-mo ur-hi mo un wu. Remen wu un cen wu, wua hoks m-he. ³ Remen kaane, se wu nomoste ur-**seke** remen hun-ne, komo wu nomo hi un de un wu.*

⁴ Komo yatt-wu he m-dege un hi un de un wu m-sek wu waragte Wan-co be-to un Gwomo-ne ye un kon-se Shir á. Se wu Shir aage à, bo wu aage **Haruna** n-ga wu waragte Wan-co be-to un Gwomo-ne ye un kon-se Shir à.† ⁵ Kaane o komo **Kiristi** wu dege hi un de un wu m-seps, remen wu waragte ko-Gwomo-wu un kon-se Shir á. Shir daage wu. Shir zeege wu,

‡ **Bqr-qs nass:5** 4:5 Hyen komo: Bong 95:11. § **Bqr-qs nass:7** 4:7 Hyen komo: Bong 95:7-8 (ut-Girik). * **Bqr-qs nass:8** 4:8 Josuwa wu teke hun-ne ye o-Isra o-cow ha-mo un dak-o Shir swore ye o-nu à. Dawuda cepuru ka ma-to untun hak-qs zungu-qs nass [400] m-jim, bo un cow-mo ye un ka dak-o. † **Bqr-qs nass:8** 4:8 Hyen komo: Kara 31:7; Josu 22:4. ‡ **Bqr-qs nass:10** 4:10 Hyen komo: Taka 2:2. * **Bqr-qs taan:3** 5:3 Hyen komo: Rewi 9:7. † **Bqr-qs taan:4** 5:4 Hyen komo: Rwuu 28:1.

“Wò Wà re wu.

Caane um waragte Tato ru.”‡

6 Shir zeeru wu un de ken be-de komo,

“Wò ko-wan-**Cow un kon-se Shir** wu, wu un ba m-ta.

Wò rò untun **Markisadik**.”§

7 Da-de Yeso ro'e un hono o-dak à, wu konog us-kon deen har us-'won m-yish m-yish be-de Shir wan-gwomo-to un gwu be-de m-mar. Shir hoguru wu remen sek-mo Yeso ya'u wu à, komo wu nomote Shir o-dorotte.* 8 Ko de Yeso rotte **Wà-wu Shir** à, wu yooste nom o-dorotte be-de Shir be-de un koob-de wu swò à. 9 Swò ur-koob rwo'og Yeso wu shiig hond hond, komo m-moka wu hoks m-gu un myet ye nomu wu o-dorotte à, har da-o ba m-ta.

10 Shir un daag wu ko-Gwomo-wu un kon-se Shir untun **Markisadik**.

A nak yan-yage un dore un Yeso ut-to

11 Te un rii ne deen yo te he m-zee mosse un ka ma-to ne à, amba to rò us-nu ne a rurute no bo to rò à remen nott hor-mo nap un rii á. 12 Cin ya ca á, no un dor Yeso har m-moka, wooste no senge yoose un ye ken. Kap un kaane ne, no un conog wu he no m-yoose rem-se yan-dor pu-ye rò m-yoos be-de un Ma-to Shir à. No untun yan-yaar ye, ye rò m-swò m-yow à, yea hoks m-re ut-ga á. 13 O nepste wan-yaar shi á, remen de-de wu rò m-su cot. Wan-dor Yeso shi á urege wu nap nom un kashi rii á.† 14 Rii-yo m-re yo m'hwo'ogon yo un ye bo'ose à yo. Kaane o komo yoos-de un rem-us gos-se se un **Kiristi**, se ma ye bo'ose be-de un **Kukt-o Shir** ye cot, ye rò m-senge mo un nap rii-yo ur-bon un yo un ba ur-bon ne, komo ye nom kashi un rii.

Bqr-ús cind

1 To remen kaane, no ma'as bo un yoos-de a yoosu no da-de no waktune be-de Shir á. Dek no yoos-de no hette m-bo'ose à.

No yage muut un rem-se o-hwaa se rò un hante m-mar à,

Sher no be-de Shir. 2 No nepste ma-to un:

Yo'os un net n-te m-ho ne, un

Hwo ut-kom ne un hi-de un net, un

Ine-mo margan-ne ne, un

Piish ut-ma ne to ba m-ta.

3 Yage a bo'osutu no, urege Shir zeeg.

4-6 Ka ye shere be-de Shir à, ka da-de ye 'yaruru yo Yeso nomu ye à n-ton o-**kan**, yea hoks m-waktune be-de Shir komo á, ra nome á.

Ka ye nape nip-o Shir à,

Ka ye rake yar-mo un Ton-o shir n-me un Ma-to un Shir à,

Komo ye gokste wong-de un ye de **Kukt-o Shir**, un beeb-de a he ye m-'ya à, n-me un hoog-o roone à,

yea hoks m-waktune be-de Shir komo á. Yea hoks m-waktune komo á, remen ye 'yarag Yeso ur-**seke** de un wu ne. Ye rò untun ka hun-ne, ye kame Yeso ton-o ce à. Ye rò untun ka hun-ne, ye yo'oge Yeso be-de hun-ne komo à.

7 Kem-o a m-he hond hond à, o rò m-muse o-dak, yan-tom gooru ur-go. Ye gwowuru tom, a kumuru rii-yo m-re be-de un wu gwowe o-kat à. Shir rò m-rwunte o-kwum un ka kat-o.

‡ **Bqr-ús taan:5** 5:5 Hyen komo: Bong 2:7. § **Bqr-ús taan:6** 5:6 Hyen komo: Bong 110:4.

* **Bqr-ús taan:7** 5:7 Hyen komo: Mati 26:36-46; Mark 14:32-42; Ruka 22:39-46. † **Bqr-ús taan:13** 5:12-13 Hyen komo: 1Kor 3:2.

⁸ Amba urege dak-o ro m-pot un yokor un to-to un wo ne, yatt rii-yo o he m-kum be-de un o á. Shir ro un ma-to un huu ka kat-o nu-o yo-o. Ur-kom, komo tuks-mo a he o.*

⁹ Or re ne, ko te ruru no ut-ma untun to ka, te nepste no m-nom un ka rem-se ur-bon se hun-ne ro m-nom a da-o ye kume gwu-o Shir. ¹⁰ Taase no zee Shir ro m-was un senge-m no ne á. Wu ro m-was un mo ne. Wu top ko wu ke net-wu senge-mo un wu. No ye ro m-was un wu ne a, no ye kutu wu m-was be-de un yan-dor ye un wu a. Har m-moka no ro ye m-gu. ¹¹ Rii-yo te cone a, ko wu ke wan-gaan no wu, wu senge go un ka senge-mo har a woot ho-de Shir. A kum rii-yo a o-sakto a be-de wu. ¹² No nom m-zar á. Doru no bu-yo un ye bope Ma-to Shir a. Bo ye bope to a, ye mo'uru ur-hur be-de un wu, har wu shoosuru ye rii-yo wu zee ye a.

Shir a shoos yo wu zee a

¹³ Yatt-wu jiiše Shir á, un kaane wu swore o-nu un **Ibrahi**. Wu tonduru un jin-de un wu, ¹⁴ bo wu zee **Ibrahi**, “Me, Shir, jip man huu wo nu so-ye. Um 'ye wo yakar deen.”† ¹⁵ Kaane o, bo **Ibrahi** mo'e hur-de un wu a, Shir ya'asuru wu yo wu swore o-nu wu kum a.

¹⁶ Urege wu ken conog wu hongse sune-mo ut-ma, ye ro m-tond un jin-de un wu jiiše ye a. ¹⁷ Ka ye roa goks yo wu swore o-nu a, Shir un con ye nept unze wu a kuse á, remen kaane wu dooru m-tond un ka swo'ru nu-o. ¹⁸ Shir ro m-rwor ut-bo á! Remen kaane tond-o un wu un swooru nu-o un wu ne yatt-wu he to m-shakt á. A teere o-rek ha-mo be-de Shir **Wan-Gwu** a. M-moka tond-o un wu un swooru nu-o un wu ne, a 'ye na jaab-o ut-men a bupt ka sakto-o, o ro be-ur na a. ¹⁹ Ka sakto-o ya o ro untun kashi o-hu, yo ur-beeb, komo o na m-cow n-me ur-hur. Sakto-o na caate ka gund-o sane depi-o Shir a, har o heet na n-me un be-de jiiše ba m-kukop a.‡ ²⁰ Yeso be'estu na m-wo kane, komo wu un cow un suge-ur na. Wu ro komo ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu un ba m-ta untun **Markisadik**.§

Bor-qs ta'voor

Wan-Cow un kon-se Shir

¹ **Markisadik** ko-Gwomo-wu un bo-o o-Sarem wu ro'e. Wu ro wan-**Cow un kon-se Shir** o jiiše a. Da-o **Ibrahi** ro'e m-jo'on so ur-gun a de a hote gwomo-ne a, **Markisadik** gontu **Ibrahi**, wu huuru **Ibrahi** nu-o ur-bon. ² **Ibrahi** ya'asuru wu ur-gwuug de un rem-se wu jo'onte so ur-gun a. Wu hussuru rii gaan be-de un op un ko yo ke rii-yo wu kumne a, wu ya'asuru wu. Jin-de un wu ur-takan de ro, “Ko-Gwomo Kashi,” tomso ne “Ko-Gwomo-wu o-Sarem,” de ro “Ko-Gwomo-wu un Gwugwu-mo ur-Hur.”* ³ Wutt o-tato á. Wutt o-inu á. A napu ne baag-o un wu á. A napu ne ho-de a mate wu á. Komo a nap ho-de wu mare á. Wu waragte untun Yeso **Wâ-wu Shir**, wan-**Cow un kon-se Shir** wu un ba m-ta.

⁴ War no go un gos-to un wu, har tato na **Ibrahi** ya'aste wu o-gaan be-de un op un rem-se ur-gun! ⁵ Ye ka yan-kon-se Shir ye, yakar **Rewi**, **karamsa**-o **Mosa** zeeq yea ma'as un goks o-gaan be-de un op be-to un hun-ne, or un ye ne, ko de rotte kap mo un ye yakar **Ibrahi** ye a.† ⁶ Ko de, **Markisadik** ro baag-o gaan un **Rewi** ne á, amba wu gokste o-gaan be-de op be-ur **Ibrahi**,

* **Bor-qs cind:8** 6:8 Hyen komo: Taka 3:17-18. † **Bor-qs cind:14** 6:14 Hyen komo: Taka 22:16-17.

‡ **Bor-qs cind:19** 6:19 Hyen komo: Rewi 16:2. § **Bor-qs cind:20** 6:20 Hyen komo: Bong 110:4.

* **Bor-qs ta'voor:2** 7:1-2 Hyen komo: Taka 14:17-20. † **Bor-qs ta'voor:5** 7:5 Hyen komo: Qog 18:21.

har **Markisadik** huuru **Ibrahi** nu-o so-o, **Ibrahi** wu Shir swore o-nu un wu ne à. ⁷ Kowan torusse nu unze net-wu hu'e wu ken nu-o so-o à, jiište ka wu a hu'e nu-o so-o à ut-gos.

⁸ Myet kowan kon-se Shir a mer, amba ye ro m-goks o-gaan be-de un op be-de un hun-ne, **Markisadik** wu cot gokse o-gaan be-de op komo wu ro un mar á. Komo Ma-to Shir yoosutu na wu ro un hoog ne. ⁹⁻¹⁰ Ko bo **Ibrahi** ya'aste **Markisadik** o-gaan be-de un op à, da-de wu jo'one ur-gun à, cin a ro makt **Rewi** á. Kap un kaane ne sa o zee **Rewi** a ya'ase ka gaan-yo be-de un op, wu wu yakar-ye un wu ro m-goks o-gaan be-de un op, myet un kaane ne, **Rewi** ro n-me un wur-o **Ibrahi** ko-ya-n-ga-ye-wu un wu da-o **Markisadik** gonte wu à.

Yeso untun Markisadik

¹¹ Ko de **karamsa**-o **Mosa** zette se un baag-o **Rewi** a he, kum un wan-**Cow un kon-se Shir** à, yea hoks muut un net kashi hond hond á. Remen kaane se a kumug wu ken wan-**Cow un kon-se Shir** wu untun **Markisadik**, otte wu ken wu so un baag-o **Haruna**. ¹² Urege a kumug sek-wu pu-wu wan-**Cow un kon-se Shir** pu-wu, ka da-o **karamsa**-o he m-barme. ¹³ Yeso wu a un ma-to un wu m-moka à, yatt-wu take nom un guw-mo un **seke**-de o-hana un baag-o un wu á. ¹⁴ Kowan nepste Wan-Koyan na un baag-o **Yahuda**-ne o a mate wu. Da-de **Mosa** ro'e m-rure un Ibra-ne ma-to un yan-**Cow un kon-se Shir** à, wu tan baag-o **Yahuda** á, remen a un daag un yan-**Cow un kon-se Shir** un ka baag-o á.

¹⁵ Myet to ka ma-to ro m-rwuun cas, da-o a dege wu ken wu untun **Markisadik**, wu waragte wan-**Cow un kon-se Shir**. ¹⁶ A sagab Yeso wan-**Cow un kon-se Shir** ba remen **karamsa**-o nomog ma-to un baag-o un wu á, amba Shir un sagab wu remen hoog-o un wu o m-ta o á. ¹⁷ Kaa a gene be-to un Ma-to Shir, a zee,

“Wo wan-**Cow un kon-se Shir** wu un ba m-ta.

Wo ro untun **Markisadik**.”‡

¹⁸ A esste ka **karamsa**-o n-ga o n-riib o ka, remen ot m-wons á, komo o waragte hwaa. ¹⁹ Ka **karamsa**-o hoks u ne muut un net kashi hond hond be-de Shir á. Remen kaane ne, Shir nomuru na cow-yo o-dish yo jiište ur-bon à, komo yo he na m-muut yow yow un Shir ne.

²⁰⁻²¹ Shir un hi-de un wu tondte, da-o wu daage Yeso wan-**Cow un kon-se Shir** à. Amba wu tak m-tond da-de a daage ye ken yan-**Cow un kon-se Shir** á. Ka ma-to wu tonde à to ro:

“Me, Yawe, um tondte,
man wakse ne ma-ut re á.

‘Wo wan-**Cow un kon-se Shir** wu un ba m-ta wu.’ ”§

²² Remen tond-o Shir tonde à, o rwo'e Yeso waragte esunte de un shoos un ka ma-to, to jiište ur-bon à.

²³ Yan-**Cow un kon-se Shir**, yakar **Rewi**, ye ro ut-moor ne remen marm weneg ye m-she'et deen be-de un senge-mo un ye. ²⁴ Yeso ro m-mar á. Remen kaane, senge-mo un wu mo un wan-**Cow un kon-se Shir** mo un ba m-ta. ²⁵ Remen kaane, wua hoks ca un ko de ke ho-de ne, gu un ye ro m-hyokne yow yow be-de Shir un raag-o un wu à, remen wu ro un hoog ne o ba m-ta, wu ro komo m-ha co be-de un kon-se Shir remen ye.

²⁶ Gon ka ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu, wu a m-hoob, wu ro ba mukop à, ba un rii-yo ut-reeb, ba **ur-ba'as**, Shir huste wu un hon remen

‡ **Bor-us ta'voor:17** 7:17 Hyen komo: Bong 110:4. § **Bor-us ta'voor:20-21** 7:20-21 Hyen komo: Bong 110:4.

wʔt **ʔr-ba'as** á be-de ʔn **ya-ʔr-ba'as**. Shir ya'aste ʔeso m-sek arge ko yo ke rii-yo n-Ton shir. ²⁷ Wʔ ba ʔntʔn ka Gwomo-ne ye ʔn kʔn-se Shir ye, wʔ rʔ á. Ye ʔn hoob-o, ye ma'aste ʔn **seke ʔr-seke** kʔ de ke hʔ-de. Ye **seke** de ma ʔn ye **seke**-de **ʔr-ba'as** de, ka da-de ye **seket** de ʔn **ba'as-to** ʔn hun-ne. Amba wʔ ʔn **seke** de ma ʔn wʔ **seke**-de o-gaan cot, da-o wʔ ya'ase hi ʔn de ʔn wʔ à.* ²⁸ **Karamsa-o Mosa** zeeq, a deeq net be-to ʔn ʔr ʔn wʔ ʔn hun-ne yan-kʔob-de ʔr-beeb remen ʔt-**ba'as**. A ya'as wʔ ko-Gwomo-wʔ ʔn kʔn-se Shir. Amba ʔn bʔ-yo ʔn ka tʔnd-o, ʔ wʔone ʔn jim-de ʔn ka **karamsa-o** à, ʔ zeeq a deeq **Wà-wʔ Shir**, wʔ Shir muute shiishe hond hond à, har da-o ba m-ta.

Bʔr-ʔs eer

*ʔeso wʔ rʔ na ko-Gwomo
be-de ʔn kʔn-se Shir*

¹ Wʔp-de ʔn ma-ʔt na de rʔ a rʔ ʔn ko-Gwomo-wʔ ʔn kʔn-se Shir ne, wʔ rʔ tara ʔn be-de ʔt-gwomo n-riib ʔ Shir Wa-ʔt-Hyat n-Ton shir à.* ² Kane wʔ rʔ m-nʔm ʔn senqe-mʔ ʔn wʔ mʔ ʔn kʔn-se Shir ʔn depi-o o-nip ʔ Wan-Koyan nome à, yanze ʔn depi-o hun-ne nome á.

³ Bʔ Shir cone kʔ wʔ ke ko-Gwomo-wʔ ʔn kʔn-se Shir, wʔ 'ye m-yar ʔt-**seke** ne à. Wʔ ma na ko-Gwomo-wʔ gos-wʔ ʔn cen wʔ se wʔ **seket** yo ken rii-yo. ⁴ A ro zeeqe ʔeso rʔ ʔn kà hʔno o-dak ʔ, wʔ roa warag wan-**Cʔw ʔn kʔn-se Shir** á, kʔ hiin, remen yan-**Cʔw ʔn kʔn-se Shir** rʔ kʔn ye rʔ ʔn heet ʔn yar-mʔ ʔn hun-ne bʔ **karamsa-o Mosa** zee a nʔm à. ⁵ Senqe-mʔ ye rotte à horomte-o ʔn sha-mʔ ʔn rem-se rʔ n-ton à, ʔ rwo'e Shir keweste **Mosa** da-o wʔ ro ʔn zʔnge-to wʔ meet depi-o ʔn kʔn-se Shir à. Ka da-o Shir kewsu wʔ, Shir zee, "Nʔm ceen, o nom koyan bʔ ʔn kutu wʔ n-ton ʔn kà Haag-o à."† ⁶ Amba m-mʔka ʔeso caari-wʔ ʔn ko-wan-co be-de ʔn Gwomo-ne ye ʔn kʔn-se Shir na. Shir ya'aste wʔ senqe-mʔ jiishe ka mʔ ye nome m-gʔw be-de ʔn **karamsa-ʔt** ut à, remen wʔ hongsu na ʔn ess ʔt-ma ʔn Shir ne. Yo jiishe à ʔn bʔ-yo ʔn swooru o-nu, ʔ jiishe à.

⁷ A ro zeeqe a hyanag yo-mʔ ʔn kà ess ʔt-ma tʔ ʔr-takan tʔ á, a roa do ess ʔt-ma o-ayoore-o á. ⁸ Shir hyanuru m-yo mʔ ʔn hun-ne,

"Yawe zee, 'Da-o roon ʔ ʔm hette ja'as
ʔn ess ʔn ma-ʔt pʔ-to,
ʔn hun-ne ye ʔn baag-to o-**Isra**-ne,‡
ʔn hun-ne ye ʔn baag-to o-**Yahuda**-ne.§

⁹ Ba gʔ ʔn ka ess ʔt-ma ʔt-ʔt tʔ,
tʔ ʔm nome ʔn tat-ne ʔn ye ne,
da-o ʔm nakne ye ʔn kom-ʔt re,
ʔm rwʔntutu ye ʔn dak-o o-**Masar** á.

Bʔ ye wasse ʔn kà ess ʔt-ma tʔ ne á,
ʔ hante ʔm tukutu ye o-cin.

Yawe zee, ¹⁰ amba m-mʔka ʔm russute hun-ne ye o-**Isra**,
Tʔ kà rʔ ess ʔn ma-ʔt re ʔt-pʔ tʔ:

Yawe zeeq da-o roon,
man ru **karamsa-ʔt** re n-me men-to ʔn ye.
Man gen tʔ komo ʔn hur-de ʔn ye.

* **Bʔr-ʔs ta'yoor:27** 7:27 Hyen komo: Rewi 9:7. * **Bʔr-ʔs eer:1** 8:1 Hyen komo: Bong 110:1.

† **Bʔr-ʔs eer:5** 8:5 Hyen komo: Rwu 25:40; 26:30. ‡ **Bʔr-ʔs eer:8** 8:8 Baag-ʔt o-Isra ro baag-ʔt ʔp hʔsse baag-o Banyamin ʔn baag-o Yahuda ne. § **Bʔr-ʔs eer:8** 8:8 Baag-ʔt o-Yahuda ro baag-o Banyamin ʔn baag-o Yahuda ne.

Man warag Shir o un ye,
ye komo yeḅa warag hun-ṅe re.

11 Yatt-wu he yoose un kowan á.
Yatt-wu he zee un or un wu, "Nep Yawe" á.
Remen un yakar un sek-ye ne,
kowan wua nep me.

12 Man hyen 'won-de un ye,
um sokse ye **ba'as-to** un ye.

Man do m-baks un to ne á.' **

13 Da-o Shir cepe ma-to un ess ut-ma ut-pu to à, wu muutte o ka o ur-takan o-'wutum. Komo bo un rii-yo ro untun yo n-ga à, yo ro komo m-wutme à, yoa tees ba m-jime.

Bqr-ṅs jero

Depi-de n-dak untun kuke-o Shir n-Ton

1 Ma-to Shir esse ur-takan un hun-ṅe ye o-**Isra**-ṅe à, to ro **karamsa**-to kute hun-ṅe bo ye he ur-kwukt be-de Shir à. Un depi-de a hette ur-kwukt be-de Shir kané o-dak à. 2 Be-de a takne m-cow un ka depi-de à, a de m-zee, "Be-de Shir, de un ba m-kukop." Komo a este ur-pitirra, o-teebur ne, ut-burodi ne to ye esse remen Shir à.* 3 A pyese o-gund, o a purugte ka depi-o à, kur-o ayoore-o, a de m-zee, "Be-de Shir de jiishe ba m-kukop à."†

4 N-me un ka kur-o rem-ṅs yoor ro kon: **hana**-o o-zinariya (o atte m-tuks un now-mo m-shi'igin à), ka **ba-o un ess ut-ma**, o a hokke un zinariya à. Rem-ṅs tet ro kon n-me un ka ba-o:

Yo ro tur-de o-zinariya (de un ess un rii-yo m-re, yo Shir ya'as ye n-ga o-kot à, yo a m-zee o-*Mana* à),

Un ko-o **Haruna** ne (yo ro un rwunte ut-mok à),

Ut-ta'ar ne to Shir genute ye ka **karamsa**-to à.‡

5 N-ton un ka ba-o a maag sha-mo un **yan-tom-ye Shir** ye a m-zee *Cerebim* à. Ye ro m-seps un Shir à, ye ro un 'ya m-wuwur be-de un she'et-de ur-'won. Amba m-moka kaane a hoks cep ut-ma cas un ka ma-to á.§

6 Bo ye komte seebse un ka rem-se à, yan-**Cow un kon-se Shir** ma'asuru m-cow ur-ho bi n-me un ka kur-o ur-takan o, ye nomot senge-mo un ye.*

7 Amba kur-o ayoore-o, yatt-wu ro m-cow un o á, se ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un hon-de un wu. Cow-mo un wu ne gaan-o cot un hak-o gaan. Da-o wu ine m-cow, ye panuru ur-gut, wu cowuru un hyo-mo un de ne, wu kapruru m-hyo, wu konuru Shir remen **ba'as-de** un hi un de un wu, un to un hun-ṅe ne, to ye nome Shir ba ye un nap á.† 8 **Kukt-o Shir** yoosutu na cas unze bu-yo m-cow n-me un "Be-de Shir de jiishe ba m-kukop à" a seneste de cin n-ga urege de ka depi-de ur-takan de ro'osuturu eso.

9 Myet ka depi-o, ya o ro untun sha-mo ut-ma be-ur na m-moka, o kutu na unze yar-m na un **seke**-ur na ne to a m-ya'as à, to bo'os so'os un hur-de un yan-kwukte un Shir be-de **ur-ba'as** cas cas á. 10 To ka ma-to m-re to m-swq ne, un soso'os ne gos-ṅs go, to hun-ṅe 'wosse à. Ka rem-se komo jind-o o-wur o, o a senge m-nom cin ba a ro hantute jamas-ur pu-de à.

* **Bqr-ṅs eer:12** 8:8-12 Hyen komo: Irmi 31:31-34 (ut-Girik). * **Bqr-ṅs jero:2** 9:2 Hyen komo: Rwuu 26:1-30; 25:31-40; 25:23-30. † **Bqr-ṅs jero:3** 9:3 Hyen komo: Rwuu 26:31-33. ‡ **Bqr-ṅs jero:4** 9:4 Hyen komo: Rwuu 30:1-6; 25:10-16; 16:33; Qog 17:8-10; Rwuu 25:16; Kara 10:3-5.

§ **Bqr-ṅs jero:5** 9:5 Hyen komo: Rwuu 25:18-22. * **Bqr-ṅs jero:6** 9:6 Hyen komo: Qog 18:2-6.

† **Bqr-ṅs jero:7** 9:7 Hyen komo: Rewi 16:2-34.

Hyó-m Kiristi

¹¹ Amba m-moka **Kiristi**, regussute wu heesunte. Wu ro ko-Gwomo-wu jiishe à be-to un yan-kon-se Shir, un rem-se ur-bon se haane à. Komo wu cowog be-de un ka depi-o jiishe à ba ur-reeb n-Ton, hun-ne nome o á, komo un ka dak-o a nome o á. ¹² **Kiristi** cowog so o-gaan cot “Be-de un Shir de jiishe ba m-kukop à,” komo wu rurug na be-de **ur-ba'as** har da-o ba m-ta. Wu un nom kaane bo wu ya'ase mo ma un wu hyó-mo à, otte hyó-mo un gwoor un mo un marikki-ne à.

¹³ Un **karamsa**-o **Mosa**, hyó-mo un gwoor un mo un gwon-ne ye un na un cow-mo un so-ne ye un na-ne mo a kapre hun-ne à, moa hoks muut un hun-ne ya-m-kukop, ye warag yan-ba-m-kukop un wur-to un ye.† ¹⁴ Nom no us-barag, hyó-m Yeso **Kiristi** argte hyó-mo ut-gut! Hyó-mo un wu moa so'os ri'in-to **ur-ba'as** un hur-ur na be-de un nom un rem-se o-hwaa se ro m-hante m-mar à. Wu un nom kaane remen a nomoté Shir o un hoog, m-guw. Yeso **seke** Shir hi un de un wu kashi ur-**seke** komo remen **ba'as**-ut na. Wu nom kaane un gwu-o un Kukt-o ba m-ta.

¹⁵ Remen kaane, Yeso ro wan-hongse un hun-ne un Shir ne be-de un ess ut-ma to Shir swore o-nu un hun-ne ne o-pu o à. M-moka ye ka ye Shir aage à, yea kum cim-yo ba m-ta, yo Shir nomu ye ut-ma à. Remen Yeso marag wu rurug ye be-de un swo ur-koob de un **ba'as-to** ye nome un ess ut-ma to ur-takan à.

¹⁶⁻¹⁷ Net-wu gene o-takurda à, wu ro m-rwo un jin-to un hun-ne ye he m-re un cim-yo un wu à wu mere. Yea dek ka cim-yo cin wu ro un hoog ne á. Se wu marag, ye dekuru cim-yo un wu. Urege ka net-wu ro un hoog ne, ka takurda-o sa o zee hwaa o ro, amba wu mere a wassuru un o ne.

¹⁸ O rwo'e ess ut-ma to ur-takan to nomte ur-beeb á, se da-o a wuuse m-hyo à. ¹⁹ Bo **Mosa** russute hun-ne kap **karamsa**-to Shir ya'ase ye à, wu ibinuru m-ho, wu weret hyó-mo un marikki un mo un gwoor ne. Bo wu werte m-hyo à, wu satnuru ya o-jet yo o-zoppa, wu mossuru un gwere-o o-jaas yo ne, wu kapruru ka takurda-o o-**karamsa** o, un hun-ne ne kap m-hyo m-ho ne. ²⁰ Bo wu kaparte m-hyo à, wu zeeru, “Hyó-mo ka mo un este ut-ma un no ne, to Shir ruru no, no dorute à.”§ ²¹ Kaane o komo, wu kapruru ka depi-o o a shere à, un saw-to ro n-me ne à, to ye ro m-mure be-de un bongon-de Shir à.* ²² Nip-o, be-de un **karamsa**-o **Mosa**, sa o zee ko yo ke rii-yo m-hyo a ro yo m-so'os, remen wuus m-hyo rokne á, soks **ur-ba'as** ro kon á.†

Seke-ur Kiristi sokste ut-ba'as

²³ Ro ur-bon ne, a so'os rem-se un hono o-dak ur-**seke** remen se sha-mo temb mo un rem-se n-Ton shir, amba rem-se n-Ton shir un hi un de un se, se a so'oste se ut-**seke**, to jiishe to n-ga à.

²⁴ Remen **Kiristi** wu cow be-de un depi-o hun-ne ma'e un kom-to un ye, o ro sha-mo un o n-Ton á. Amba wu haag n-Ton shir komo, m-moka wu ro be-de Shir remen wu guut na. ²⁵ Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu un **Yahuda**-ne ro m-cow “Be-de Shir de jiishe ba m-kukop à” ko o ke hak-o m-hyo ne mo ur-gut. Amba Yeso wu cow n-Ton shir remen wu sekute hi un de un wu bim-m-bim á. ²⁶ Urege se a nomog kaane, wu roa senge m-mar bim-m-bim, cin da-o a nome hono o-dak à. Amba, ay, wu un haan so

‡ **Bqr-us jero:13** 9:13 Hyen komo: Rewi 16:15-16; Qog 19:9,17-19. § **Bqr-us jero:20** 9:19-20 Hyen komo: Rwuu 24:6-8. * **Bqr-us jero:21** 9:21 Hyen komo: Rewi 8:15. † **Bqr-us jero:22** 9:22 Hyen komo: Rewi 17:11.

o-gaan cot, bƳ Ƴn ka da-o kom-de ka. WƳ hƳte beeb-de **Ƴr-ba'as** har da-o ba m-ta Ƴn bƳ-yo Ƴn **seke**-de Ƴn hi-de Ƴn wƳ har m-mar rem na.

²⁷ A hwoonte mar-mo Ƴn net o-gaan cot. Komo Ƴn ra-o m-mar se piish Ƴt-ma. ²⁸ Kaane o komo Yeso **Kiristi** ya'ase hi Ƴn de Ƴn wƳ so o-gaan remen wƳ dekt **ba'as-to** Ƴn hun-ne deen. WƳa do m-muun, se de yanze remen wƳ doot dek Ƴn **ba'as-to** Ƴn hun-ne komo á, amba remen wƳ guut hun-ne ye Ƴn wƳ ye ro Ƴn 'er-de Ƴn muun-mo Ƴn wƳ à.‡

Bor-Ƴs op

Seke-Ƴr Kiristi, so o-gaan o cot

¹ **Karamsa-to** Shir ya'ase **Mosa** à, ya to ro untun horomte-o Ƴn rem-se Ƴr-bon se roone à. Ká horomte-o, o ro ka rem-se Ƴr-bon se hi Ƴn de Ƴn se á. Yo hante kaane à, yo ro, remen o sokse hun-ne **ba'as-to** Ƴn ye Ƴn bƳ-yo Ƴr-**seke** ho-Ƴr bi ko o ke hak-o á. Ká **seke-to** to ro m-muut Ƴn ya-Ƴr-kwukt be-de Shir, ba **Ƴr-ba'as** cas cas á. ² Ká **seke-to**, to rotte Ƴr-beeb ne to so'oste hur-de Ƴn net, a roa ma'as Ƴt-**seke** ko o ke hak-o, remen ya-Ƴt-**ba'as** á. Ba'as-to Ƴn ye to roa do ye m-su'e á.

³⁻⁴ Amba myet Ƴn kaane ne, hyó-mo Ƴn yege-gwon-ne gwon-ne ye Ƴn na, Ƴn yege-gwoor ne a hoks so'os **Ƴr-ba'as** á. Amba o ro Ƴn bakse Ƴn hun-ne **ba'as-to** Ƴn ye ko o ke hak-o.

⁵ Remen kaane, da-o **Kiristi** haane Ƴn hono o-dak à, wƳ zeeru Shir, "Ƴt-**seke** m-yar ne mo o cone á,
Amba o ya'aste wur-o re.

⁶ Seke-de Ƴn tuntuks Ƴn **seke**-de Ƴn so'os **Ƴr-ba'as** ne,
Shir ro m-hoge Ƴn rerem-mo Ƴn to á.

⁷ Ka da-de **Kiristi** zeeru,
'Shir re, me ka haane m-nomot rii-yo o cone à,
Bo to ro gense Ƴn Ma-to Shir à.' **

⁸ **Kiristi** taknu m-zee, "Wo con **seke-to** Ƴt-gut á, ko yar-mo Ƴn yege-hyo á, ko ne gut-to a tukse n-te o-**hana** á, ko mo ken yar-mo remen so'os Ƴt-**ba'as** á. Shir ro m-hoge Ƴn rerem-mo Ƴn ká senge-mo á." (Ko de **karamsa-o Mosa** zette a nom ka rem-se à). ⁹ Ka da-de **Kiristi** dooru m-zee, "Shir re, me ka haane m-nomot rii-yo o cone à."† Yeso doste ka ma-to swor nu-o Ƴr-takan o, remen wƳ este swor o-nu ayoore-o. ¹⁰ A waragte ba m-kukop remen Yeso **Kiristi** nomote Shir o-dorotte. Komo wƳ ya'aste wur-o Ƴn wƳ so o-gaan cot, remen **ba'as-Ƴt** na.

¹¹ Ko de ke ho-de, ko wƳ ke wan-**Cow Ƴn kon-se Shir** wƳ, wƳ ro m-es wƳ nom senge-mo Ƴn wƳ; bim-m-bim komo ragaan-wƳ ro Ƴn **seke** Ƴn ka **seke**-de de Ƴn ba Ƴn hoks Ƴn soks **Ƴr-ba'as** de.‡ ¹² Amba da-o ka wan-Cow-wƳ Ƴn kon-se Shir na, wƳ **seke** hi Ƴn de Ƴn wƳ o-gaan cot remen **ba'as-Ƴt** na à, ká **seke**-de a gu na har da-o ba m-ta. Ka da-de wƳ argu m-she'et Ƴn be-de Ƴt-gwomo n-Ton shir. ¹³ Bo wƳ she'ette Ƴn be-de Ƴt-gwomo à, wƳ ro Ƴn 'er-de Ƴn ho-de wƳ hette m-yawag Ƴn yan-yage-to Ƴn wƳ Ƴn na-se Ƴn wƳ à.§ ¹⁴ Be-de Ƴn ya'as-mo wƳ ya'ase hi Ƴn de Ƴn wƳ so o-gaan cot Ƴr-**seke** à, kaane o ka wƳ ya'e ye m-warag ba **Ƴr-ba'as** cas cas, har da-o ba m-ta. WƳ Ƴn nom yo ka remen ka ye a m-muut ba m-kukop à.

¹⁵ Ka senge-mo Yeso nome à, **Kukt-o Shir** ro na m-rure ka senge-mo nip-o. **Kukt-o Shir** zeeru,

‡ **Bor-Ƴs jero:28** 9:28 Hyen komo: Isha 53:12. * **Bor-Ƴs op:7** 10:5-7 Hyen komo: Bong 40:6-8 (Ƴt-Girik). † **Bor-Ƴs op:9** 10:9 Hyen komo: Bong 40:8. ‡ **Bor-Ƴs op:11** 10:11 Hyen komo: Rwu 29:38. § **Bor-Ƴs op:13** 10:12-13 Hyen komo: Bong 110:1.

16 “Yawe zee, ‘Da-o roon o, ma-to um he m-ess un ye ne à,
to ka,

man ess **karamsa**-o re n-me un hur-de un ye,
man gen o komo n-me men-to un ye.’ ”

17 Wu dooru m-zee komo,

“Man do m-baks un **ba'as-to** un ye ne,
un men-ut jaas-to to un ye ne á.”*

18 Da-o Shir soksusse ut-**ba'as**, **seke** ur-hor-de ro kon de a he m-nom, remen **ur-ba'as** á.

Dø un jaab-o ut-men un nak ut-to ne

19 Or re ne, remen kaane a ro o-cow ne a tuwut “Be-de Shir de jiiŋe ba m-kukop à” hur-ur gaan remen hyó-m Yeso. 20 Yeso tikshitu na cow-o pu-yo yo un hoog be-de un wur-o un wu o wu ya'ase à. Wur-o un wu o waragte untun gund-o a purugte ka depi-o n-me à, o yiishe à. Bø o yiishute à, hun-ŋe kumuru m-cow un ka be-de de a m-zee be-de un she'et-de Shir à.

21-22 M-moka bø a ro un caari-wu un wan-**Cow un kon-se Shir** ne à, wu ro un gwomo-to un hun-ŋe ye Shir à. A he no be-de Shir un hur-ur pus-de komo hur-ur ro sak. A sher be-de un wu komo, remen hur-ut na to a so'oste barag-ŋs na se m-kukop, un hyó-mø un wu à. Komo remen wur-ut na waragte ur-bon ne bø Shir cone à, a waragte hun-ŋe ye a zore un ho-mø ur-bon à.†

23 A bup no gung dish-o a zee o ma na o à, taase a ho'os á remen Shir wu swore o-nu un na ne à, wa-m-shoos wu. 24 Nom no bø un nom no, no doote **yan-dor Yeso** jaab-o ut-men, remen ye sengute con-to un hun-ŋe un senge-mø nom un rem-se ur-bon ne. 25 Sengu no m-morge un morog-de un **yan-dor Yeso**. No yage m-morge á, bø ye ken ye ro m-nom à. Amba no do ye or no ne jaab-o ut-men, bø no nepse ho-de un muun-m Yeso nomog yow yow à.

26 Urege na ye nepse o-nip à, komo a senguru nom **ur-ba'as** bunbarag. Yatt **seke**-de he soks un **ba'as**-ut na komo á. 27 Se 'er-de un piish ut-ma de o-gyer o-ra ne o m-hoog o he tuks un ye yage Shir à.‡ 28 Kap bø un net-wu pase **karamsa-o Mosa** à, a wu m-hø, ba ur-'won. Ye m-nom kaane, urege ya-ŋs-tor ro kon ye yish-ye un ye hyane à, nen yoor ko tet.§ 29 Yagunte ma net:

Wu yo'oge **Wà-wu Shir** à,

Wu 'yareg ma-to un hyó-mø a este ut-ma un wu ne, ka mø so'osu wu à,
Komo wu yo'ogte Kukt-o m-Yar mø Shir!

Net-wu nome kaane à, Shir a 'ye wu ur-koob arge ka ye pase **karamsa-o Mosa** à.*

30 Remen a nepste wu zeeg,

“Senge-m re mø, um topt.

Man top ko wu ke net-wu.”†

Ma-to Shir dooru m-zee komo,

“Yawe, wua piishe hun-ŋe ye un wu ut-ma.”‡

31 Rii-yo o-gyer yo a he'ebe be-de un kom-to Shir o un hoog.

* **Bqr-ŋs op:17** 10:16-17 Hyen komo: Irmí 31:33-34. † **Bqr-ŋs op:21-22** 10:21-22 Hyen komo: Rewi 8:30; Izik 36:25. ‡ **Bqr-ŋs op:27** 10:27 Hyen komo: Isha 26:11 (ut-Girik). § **Bqr-ŋs op:28** 10:28 Hyen komo: Kara 17:6; 19:15. * **Bqr-ŋs op:29** 10:29 Hyen komo: Rwu 24:8. † **Bqr-ŋs op:30** 10:30 Hyen komo: Kara 32:35; Bøng 135:14. ‡ **Bqr-ŋs op:30** 10:30 Hyen komo: Kara 32:36.

32-33 To-ut to ka no caari-de ur-koob de no swo'e da-o no takne m-goks m-cecar á. O ken da-o hun-ne pyapartu no komo ye bu no be-to un hun-ne, de ken da-de no swoog ur-koob un or no ne. 34 No hyanag 'won-de un ye a gage remen dor-o Shir à, no nom o-zak da-de a rumse kap saw-ut no à, remen no nepste no ro us-saw ne to jiishe to ka à, to a naase á, har da-o ba m-ta.

35 Remen kaane, no jore campo-m no á, sher no hur-ur gaan be-ur un Wan-Koyan, myet yo koru no à, baks no caari-de ur-yons de no he m-kum à. 36 Depete no joose, remen kaane no hette m-nom yo Shir cone à. No nome kaane komo no kumuru rii-yo Shir swore o-nu un yo à.

37 Ma-to Shir zeeg:

“Kuks hiin, Shir haante. Wu nom m-it á.

38 Kashi un net a nom hoog un cow-yo un sher o-nip.

Amba wu tuku me o-cin à,

man hoge rerem-mo un wu á.”§

39 Amba na, a untun ye wongse hi-de un ye n-me m-sheer be-ur Yeso á. Ka ye Shir he m-jorbe n-me o-ra à. A ro ka ye shere har da-o a he kum un gwu à.

Bqr-us op o-gaan

Hun-ne ye shere be-de Shir à

1 Sher-m ro na m-'ya ur-beeb unze a kum rii-yo a o-dish à. Komo a neps rii cin ba a un hyan yo un yish. 2 Remen sher-mo un ya-n-ga-ye be-de Shir o rwo'e Shir hogute rerem-mo un ye.

3 Remen sher-m na, o rwo'e a nept unze Shir un nom hono o-dak un cep ut-ma un nu-o un wu. A neps komo unze yo a m-hyan à, a un nom yo be-de un ka rii-yo a m-hyan á.*

4 Remen **Eber** shereg be-de Shir, o rwo'e wu ye'et Shir m-yar mo jiishe mo ma **Keen** ur-bon à. Shir hoguru rerem-mo un wu un yar-mo un wu ne. Ko de, wu merte cin ya ca á, har m-moka a un kum un jaab-o ut-men o m-sheer be-de Shir remen **Eber** shereg be-de Shir.†

5 Remen Enok shereg be-de Shir, wu hyan m-mar un yish-ye un wu á. Hun-ne nepste Shir hogute rerem-mo un wu. Ka da-de, wu dekuru wu n-Ton shir un hoog ne.‡ A do wu m-hyan o-dak komo á, remen Shir dekste wu n-Ton shir. 6 Komo un ba mosse m-sheer ne á, yatt-wu Shir he hoge un rerem-mo un wu á. Kowan wu cone wu hyokne be-de Shir, se wu shereg ur-hur Shir ro kon. Se komo wu shereg Shir ro m-'ya ur-yons be-de un ye ro wu m-hoob à.

7 Remen **Nuhu** shereg be-de Shir, Shir nakuru wu ut-to unze wu he kem-o he ho un hun-ne à. Ko de hun-ne tak m-hyan un go un ka kem-o á, **Nuhu** shereg hur-de un wu be-de Shir unze a hante ka kem-o. Wu nomote o-dorotte, wu nomuru o-hat remen wu guut hi un de un wu un ya-o-hur o un wu ne. Kaane wu kute hun-ne **ba'as-to** un ye, wu ne wu kumuru cim-yo un men-ut pus-to be-de Shir remen wu shereg be-de Shir.§

8 Remen **Ibrahi** shereg be-de Shir, o rwo'e wu nomote Shir o-dorotte da-o Shir aage wu à. Shir zeeru wu, “Ine, o neke dak-o um swore o-nu, man 'ye wo à.” Wu yaguru dak-o un wu. Wu nomuru o-dorotte un ka ma-to

§ **Bqr-us op:38** 10:37-38 Hyen komo: Haba 2:3-4 (ut-Girik). * **Bqr-us op o-gaan:3** 11:3 Hyen komo: Taka 1:1; Bong 33:6,9; Yoha 1:3. † **Bqr-us op o-gaan:4** 11:4 Hyen komo: Taka 4:3-10.

‡ **Bqr-us op o-gaan:5** 11:5 Hyen komo: Taka 5:21-24 (ut-Girik). § **Bqr-us op o-gaan:7** 11:7 Hyen komo: Taka 6:13-22.

ne. Wü inuru, kō de wü nepte dak-o wü he m-neke á.* 9 Remen **Ibrahi** shereg be-de Shir, bō wü woote un ka dak-o o Shir zee wüa ya'as wü à, wü she'eturu kane untun ko-hamat un dak-o un hun-ne. Wü she'eturu kane n-me ur-depi, komo kane **Ishaku** un **Yakubu** ne she'ete, ye Shir ya'ase gō un ká swooru nu-o à.† 10 **Ibrahi** un nom o-dorotte remen wü rō un 'er-de bō-o Shir huke wü shi à, komo wü ma' o, bō-o ba m-ta.

11 Remen **Saratu** shereg be-de Shir, wü nepste Shir a nom yo wü swore o-nu à. Shir zeeru wüa kum o-mat, kō de wü mongute arge hak-se o-mat à. Komo wü messe wan-campo.‡ 12 Remen kaane Shir ya'uru **Ibrahi** wà be-ur ne'a un wü **Saratu**, kō de **Ibrahi** mongute, wü aragsute o-mat à. Be-de un ka wà-wü wü kumuru baag-o un yakar-ye un yakar-ye un wü ut-moor ne, untun moor-to un yege-regen, un hyereg-mō m-sa ne.§

13 Ye ka ye shere be-de Shir à, ye marag n-me m-sher mō un hur-de un ye be-de Shir. Ye gōks ka rem-se Shir zee wüa nomu ye á, amba ye hyambute ka rem-se ur-hew ne, ye nomuru o-zak be-to un se. Komo ye rururu cas unze ye hamat-ne ye, ba ya-o-dak á, un hono o-dak.* 14 Hun-ne ye zee kaane à, kutute na unze ye rō un hoob-o un o ma un ye dak-o. 15 Ye ro waste un be-de ye rwuune ne à, ye roa kum o-da ye waragte. Amba ye was á. 16 Ye rō un hoob-o o-bō o jiishe o n-dak à, ka bō-o, o rō n-Ton shir. Remen kaane, Shir a hyen m-'e a zee wü rō Shir o un ye á, remen wü nomsutu ye o-bō n-Ton.

17 Remen **Ibrahi** shereg be-de Shir, o rwo'e wü ya'aste wà un wü **Ishaku** ur-seke, da-o a ro wü m-meger à. **Ibrahi** gōkste swooru nu-o Shir. Wü zongsute wü ya'aste wà un wü **Ishaku** wü ro wü wan-gaan à cot ur-seke.† 18 Shir zeeg **Ibrahi**, "So un raag-o wà ru **Ishaku**, baag-o ru he m-rwuun, bō um swore o-nu à."‡ 19 **Ibrahi** shereg hur-de un wü be-de Shir. Wü zee wü penē **Ishaku**, Shir a rees wü m-'yons be-de m-mar, wü ine un hoog ne. To a hoks o ka m-zee wü un gōksune **Ishaku** be-de un margan-ne.

20 Remen **Ishaku** shereg hur-de un wü be-de Shir, un cen wü, wü huuru **Yakubu** ne un **Iso** nu-o ur-bon. Wü rurū ye, ma-to rem-se ur-bon se Shir he ye m-hante à.§

21 Remen **Yakubu** shereg be-de Shir, da-o wü rō un he de m-mar à, wü nomog yo ka: Wü huuru yakar **Yusuhu** nu-o ur-bon, kap mō un ye nen yoor. Wü rō tosse un kō-yo un wü, wü bomuru Shir.*

22 Remen **Yusuhu** shereg hur-de un wü be-de Shir, wü nomog yo ka: Kō de hō-to un mar-mō un wü woosune yow yow à, wü nomog yo kà: Wü tanuru ine-mō un **Isra-ne** un dak-o o-Masar. Wü zeeru, "Da-de nō ine o-Masar, nō dek caar-ut re, nō jiit tō un bō-o na."†

23 Remen tato **Mosa** un inu un wü ye shereg be-de Shir, ye nomoru yo ka: Ye wukuru **Mosa** har reng-us tet remen wü nomog ut-campo arge or un wü ne yakar. Komo ye hoge gyer-o un pas un **karamsa-o** ko-Gwomo-wü un dak-o o-Masar á.‡

* **Bqr-us op o-gaan:8** 11:8 Hyen komo: Taka 12:1-5. † **Bqr-us op o-gaan:9** 11:9 Hyen komo: Taka 35:27. ‡ **Bqr-us op o-gaan:11** 11:11 Hyen komo: Taka 18:11-14; 21:2. § **Bqr-us op o-gaan:12** 11:12 Hyen komo: Taka 15:5; 22:17; 32:12. * **Bqr-us op o-gaan:13** 11:13 Hyen komo: Taka 23:4; 1Nom 29:15; Bōng 39:12. † **Bqr-us op o-gaan:17** 11:17 Hyen komo: Taka 22:1-14. ‡ **Bqr-us op o-gaan:18** 11:18 Hyen komo: Taka 21:12. § **Bqr-us op o-gaan:20** 11:20 Hyen komo: Taka 27:27-29,39,40. * **Bqr-us op o-gaan:21** 11:21 Hyen komo: Taka 48:1-20; 47:31 (ut-Girik). † **Bqr-us op o-gaan:22** 11:22 Hyen komo: Taka 50:24-25; Rwuū 13:19. ‡ **Bqr-us op o-gaan:23** 11:23 Hyen komo: Rwuū 2:2; Rwuū 1:22.

24 Remen **Mosa** shereg be-de Shir, o rwo'e da-de wu bo'ose à, wu yagute m-es a zee wu ko-hes ko-Gwomo-wu o-**Masar**.§ 25 Wu jiište m-con wu su ur-koob un hun-ne ye Shir ne, otte wu senge hoge un rerem-mo **ur-ba'as** mo a jime m-ta á. 26 Wu jiište m-con wu su o-yo'og rem **Kiristi**, otte hwor un kwum-to un dak-o o-**Masar**, remen wu hwoog ur-hur Shir a top wu senge-mo ur-bon mo wu nome à. 27 Remen **Mosa** shereg be-de Shir, wu yaguru dak-o o-**Masar**. Wu hoge gyer-o un ryaab-se un ko-Gwomo-wu o-**Masar** á. Wu mo'uru ur-hur, sa o zee wu ro un hyan un Shir wu hun-ne ro m-hoks m-hyan á. 28 Remen **Mosa** shereg be-de Shir, wu este m-nom **Biki-o m-Pas** o a rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-**Masar** à. **Mosa** zeeru **Isra-ne** ye hoom yege-ca, ye kapuru m-hyo un ish-o o-hur. Wu zeeru taasú **wan-tom-wu Shir** wu m-mar wu hoom **Isra-ne** yakar-ye n-co.*

29 Remen **Isra-ne** shereg be-de Shir, ye pase Roog-o Jaas-o un dak-o hwo'og-o. Amba bo **Masar-ne** nomte m-senge ye pest à, ho-m reeru ye kap.†

30 Remen **Isra-ne** shereg be-de Shir, o rwo'e ye riigte bo-o o-Jeriko ho-ut ta'voor komo gagan o o-Jeriko heeru n-dak kap.‡

31 Remen **Rahab** ko-kaar-wu shereg be-de Shir, o rwo'e wu merte, mosse un yan-koob-de o-dorotte ne á, remen wu gokste ya-m-seger o-bo **Isra-ne** n-me un hur-o un wu, wu gokste ye untun nay-ne ye un wu.§

32 Yatt-yo um he do m-zee komo á. Da-o kendutu me um rurutu no mat: Gidiyan ne, un Baraka ne, un Shamsuna ne, un Yaptaha ne, **Dawuda** wu, Sama'era wu, un yan-rworu un Ma-to Shir ne.* 33 Be-de m-sheer ur-hur be-de Shir o rwo'e ye reet gwomo-ne be-de ur-gun, ye piishte ut-ma o-nip ne, Shir ya'asuru ye us-rem deen se wu swore o-nu wua ya'as ye à. Shir hokkuru nu-se un yege-zur remen sher-mo un ye.† 34 A jorbutu ye o-ra, amba ra o tuk's ye á. Ye posse mar-mo o-magay. Ko de ye rotte ba ur-beeb à, Shir dooru ye ur-beeb. Ye nomuru m-campo be-de ur-gun, ye yanuru buug-de un karma-ne ye un to ken dak-to.‡ 35 Ne'a-ne goksuru or un ye ne, ye m-was à, ye Shir 'yonse un hoog ne, ut-marimar à.

Amba ye ken ye shereg be-de Shir komo ye swoog ur-koob, har ye mer. Myet un kaane ne, ye jiište m-con ye mer otte ye tuke Shir jim a ho'oste ye à. Ye hwoog ur-hur be-de Shir wua 'yons ye un hoog ne o jiište ur-bon à.§ 36 Ye ken ye komo ye swoog ur-ar, us-sorog ne, m-ke'et ne. A jorburu ye n-me un kur-o m-ke'et.* 37 Ye ken ye komo, a jirig ye ut-ta'ar. Ye ken ye, a kups ye be-ut yoor un wan-o un yin. Ye ken ye, a hoog ye ut-magay. Ye ken ye rott saw-to m-cop á se ka-to un ca un to un gwoor-ne. Ye ro un she'et-de ur-koob, komo yan-yage-to un ye reesute ye ur-koob, ye bu ye.† 38 Ye tuwute ut-tuw n-te o-dakar ut-haag ne, ye wukute n-te pak-to ut-ta'ar, ut-wu ne o-dak. Hono o-dak o bo'os o es go un ka hun-ne ye á.

39 Kap mo un ka hun-ne ye, ye a tane à, Shir hogute rerem-mo un ye remen sher-mo un ye. Myet un kaane ne, yatt-wu kume yo Shir swore

§ **Bqr-us op o-gaan:24** 11:24 Hyen komo: Rwuú 2:10-12. * **Bqr-us op o-gaan:28** 11:28 Hyen komo: Rwuú 12:21-30. † **Bqr-us op o-gaan:29** 11:29 Hyen komo: Rwuú 14:21-31. ‡ **Bqr-us op o-gaan:30** 11:30 Hyen komo: Josu 6:12-21. § **Bqr-us op o-gaan:31** 11:31 Hyen komo: Josu 6:22-25; 2:1-21. * **Bqr-us op o-gaan:32** 11:32 Hyen komo: Piis 6:11—8:32; 4:6—5:31; 13:2—16:31; 11:1—12:7; 1Sam 16:1—1Gwm 2:11; 1Sam 1:1—25:1. † **Bqr-us op o-gaan:33** 11:33 Hyen komo: Dane 6:1-27. ‡ **Bqr-us op o-gaan:34** 11:34 Hyen komo: Dane 3:1-30. § **Bqr-us op o-gaan:35** 11:35 Hyen komo: 1Gwm 17:17-24; 2Gwm 4:25-37. * **Bqr-us op o-gaan:36** 11:36 Hyen komo: 1Gwm 22:26-27; 2Nom 18:25-26; Irmí 20:2; 37:15; 38:6. † **Bqr-us op o-gaan:37** 11:37 Hyen komo: 2Nom 24:21.

o-nu wu ya'as ye á. ⁴⁰ Shir esutu na rii-yo jiiše ur-bon à. Con-mo un wu mo yea wo be-de ye he m-shi hond hond á, se mosse un na ne.

Bor-us op us-voor

Sher un yish be-ur Yeso

¹ Kap ka hun-ne, ye shere be-de Shir à, ro m-moka ya-us-tor se un hoog-m na. Hoog-m na ya mo ro untun ya-teer-de us-rek ha-mo be-ur Yeso. Remen kaane, yage a jorogte ko yo ke rii-yo, ut-**ba'as** ne, to he na dagar us-na à. Yage a teerte us-rek ha-mo be-ur Yeso un jaab-o ut-men ne har a woot be-de un wu. ² A senge no tu un yish be-ur Yeso wu sher-m na ro be-de un wu à, cin ur-takan har da-o ur-kom. Wu nomog jaab-o ut-men n-ton o-**kan** be-de un yo'og o a nomu wu à, har wu meret remen wu nepste wu nom o-zak o-co. M-moka wu ro tara un kom-o ur-re de un Shir, be-de jiiše m-sek à n-Ton. ³ Baks no myet jaab-o ut-men mo Yeso nome da-o hun-ne ya-ut-**ba'as** nome wu gon ka rem-us yo-se à, bo no ruut ur-hur á. ⁴ Myet un kaane ne, mur-to no rotte ut-**ba'as** à, no un goshi wo be-de m-mar á.

⁵⁻⁶ Bo Ma-to Shir zee no yakar-ye un wu ye à, to-to ka no á. Wu zee, "Wa re, wo jar o gin sorog yo Yawe nomo wo da-o o ba'ase á.

Nom jaab-o ut-men, wu tepru wo.

Wo jar o ker á, remen wu Yawe cone à,

wu wu, Shir ro m-nome us-sorog da-o wu ba'ase.

Wu ro ye komo m-muut o-cow

ye wu aage yakar-ye un wu à."*

⁷ Mo no ur-hur da-o un swo ur-koob, no dek to untun us-sorog; Shir ro no m-hyan untun yakar-ye un wu. Ko wu ke tato wu ro m-muut un wa un wu o-cow da-o wa un wu ba'ase. ⁸ Urege Shir ro no m-nome us-sorog, bo wu ro un nome un myet yakar-ye un wu á, ashi no rott o-tato á, ba yakar-ye o-hur á. ⁹ Tat na ne ye mate na à, ye ro na un nome us-sorog, komo a ro ye m-ya m-sek. Ay, jiište komo a goks kom-ut yoor sorog-yo Tato na Shir wu n-Ton, remen a nomot hoog.

¹⁰ Tat na ne ye ro na m-nome us-sorog un ya o-da hiin bo ye cone à, ka bo o Shir ro na nome us-sorog remen wu guut na, a waragte hun-ne ba m-kuop bo wu ro à. ¹¹ Ko o ke da-o a nomo na us-sorog, rii-yo o-zak yo á, rii-yo un hoge m-hoog yo. Amba ka wu nome o-dorotte da-de a wu m-nome un ka sorog-se à, a komse wu m-nome us-sorog, wu warag kashi, wu she'et she'et-de ur-bon un or un wu ne ne.

¹² Remen kaane, no hyan gyer-o o-sorog á. Nom no jaab-o ut-men, no ho'os wur-o no sak.† ¹³ Sengu no un dore un cow-yo ro tete à, tasse na-se un ya-ut-ryam be-ur no se taage m-'wons, amba un sige-de un kaane se kum ur-beeb.‡

No jar-o jar no yage Shir á

¹⁴ Nom no bo un nom-m no, no nom kashi ur-she'et de un ba ut-ween un ko wu ke net-wu ne. No she'et ur-she'et untun wu ya'ase hi un de un wu myet be-de Shir à. Remen m-ba mosse un kaane ne á yatt-wu he hyan un Wan-Koyan á. ¹⁵ War no, taase wu ken wu taage kum un yar-mo Shir mo wu he na m-ya à. Taase no yage wu shere be-de Shir á wu cowon be-ur

* **Bor-us op us-voor:5-6** 12:5-6 Hyen komo: Ayub 5:17; Swoo 3:11-12 (ut-Girik). † **Bor-us op us-voor:12** 12:12 Hyen komo: Isha 35:3 (ut-Girik). ‡ **Bor-us op us-voor:13** 12:13 Hyen komo: Swoo 4:26 (ut-Girik).

nò wu naas ye ken ye deen. § 16 War nò, taase wu ken wu be-ur nò warag go un ka hun-ñe ye rò ur-she'et sa o zee yege-wò à, untun **Iso** wan-koob-de gyer-o Shir. Wu babe cim-yo un wu yo un mat-de co remen rii-yo m-re à.*

17 Nò nepste rii-yo takne à. Bò jimute à, wu hooburu dek un ka kwum-o un wu o, amba wu kum á, kò de wu hopte o us-'won us-'won à.†

18-20 Nò un goshi un haan be-de un Haag-o o-Sinay o a hoks m-ci á. Ka haag-o rò be-de ra-o rò m-tuk à, be-de o-comb rim-o cip, un kem ne m-yo ne. Da-o Shir ya'ase **Isra-ñe karamsa**-to un wu à, Shir ruru ye, ye ci Haag-o o-Sinay á. Ye konuru Shir wu yage tep kaane, remen ye hogute kan-se o-kar ur-beeb ne, cor-o rò tep, m-'wons ne. Remen ye taagute yo m-nom un ka ma-to ne, to Shir ruru ye à. Remen Shir zeeg, "Kò gut-de ci ka haag-o, a jir-de ut-ta'ar, de mer."‡ 21 **Mosa** un hi un de un wu gyer-o hoog wu remen hyan un ka rem-se har wu zeeru, "Me us-zap se o-wur rem o-gyer."§

22 Amba m-moka, nò woonte un Haag-o o-Urusharima,* be-de un bo-o Shir wu un hoog, unze o-Urusharima o n-Ton shir, be-de moor-to un **yan-tom-ye Shir** ye o-zak. 23 Nò hante be-de un yakar-ye co ye Shir, ye jin-to un ye rò gense n-Ton shir à. Nò woonte be-de Shir, Wu ka wu rò un piishe un hun-ñe ut-ma à, un be-de un hun-ñe ye Shir ne ye merme à, ka ye Shir muute shiishe hond hond à. 24 Nò woonte be-ur Yeso wan-hongse un hun-ñe un Shir ne be-de un ess ut-ma pu-to, to wu gage un ye ne à. Nò woonte be-de ka hyo-mo un wu mo mo un ja'as ur-hur, mo rò na m-kute un rem-se ur-bon jiishe mo ma **Eber** à.

25 War nò, nò nome Shir o-dorotte, wu rò na m-nome ut-ma à. Urege hun-ñe ye o-**Isra** ye posse á da-o ye yage m-hoge un ma-ut **Mosa** un hono o-dak à. Yagunte na ye hoge Ma-to Shir to rwuune n-Ton shir à. A posse á. 26 Un ka da-de, cor-o un wu nukturù hono o-dak, amba m-moka wu sworo o-nu, wu zeeru,

"Har ca kuks so o-gaan cot,

komo man nukt hono o-dak un hon-de un o á.

Har o-Ton shir ne oa nukte."†

27 To ka ma-to unze, "Har ca kuks so o-gaan cot," to kututu na de ken ho-de myet rem-se Shir nome à, a nuktusse a dos se komo. Rem-se ro m-nukte à, se se he m-kus.

28 A nom nò ur-bongon be-de Shir remen a kumug ut-gwomo to a nukte á. A ma'asu nò Shir m-ya'as m-sek, a nomo nò wu o-dorotte bo depe à, bo wu he m-hoge un rrem-m na à. Yage a ye'et wu m-sek a gyer wu. 29 Nom nò kaane, remen Shir na untun ra-o rò m-tuks un koyan à wu rò.‡

Bor-ús op us-tet

She'et-de depe yan-dor ye she'et à

1 Ma'as nò m-was un or nò ne yan-dor. 2 Barku nò hamat-ñe un hur-ut nò. Be-to un nom-mo un kaane, ye ken ye barke **yan-tom-ye Shir** un hur-to un ye ba ye un nap.* 3 Baks nò un ye a ka'e ne rem Yeso à, sa o zee nò

§ **Bor-ús op us-voor:15** 12:15 Hyen komo: Kara 29:18 (ut-Girik). * **Bor-ús op us-voor:16** 12:16 Hyen komo: Taka 25:29-34. † **Bor-ús op us-voor:17** 12:17 Hyen komo: Taka 27:30-40.

‡ **Bor-ús op us-voor:18-20** 12:18-20 Hyen komo: Rwu 19:12-13,16-22; 20:18-21; Kara 4:11-12; 5:22-27. § **Bor-ús op us-voor:21** 12:21 Hyen komo: Kara 9:19. * **Bor-ús op us-voor:22** 12:22 ut-Girik: o-Sihiyona. † **Bor-ús op us-voor:26** 12:26 Hyen komo: Haga 2:6 (ut-Girik). ‡ **Bor-ús**

op us-voor:29 12:29 Hyen komo: Kara 4:24. * **Bor-ús op us-tet:2** 13:2 Hyen komo: Taka 18:1-8; 19:1-3.

a ka'e. Nò baks komo un ye a rò un ya-ur-koob ne à. Sa o zee nò un hi un nò ye rò m-swò ur-koob.

⁴ Kowan wu 'ye ut-ge m-sek, wu she'et untun yege-wò á, remen Shir a piishe ya-ur-she'et untun yege-wò ut-ma.

⁵ Nò muut hur-ut nò sò un çon-to un hwor á. Gòks nò rii-yo Shir ya'u nò à, kom-ut yoor, remen Shir un hi un de un wu zeste,
"Man m-ho'os wò á.

Man jorù wò ne á."†

⁶ Remen kaane a hoks nom m-ciiz a zee,
"Yawe wu rò Wan-gwu re. Man hoge o-gyer á.
Yatt-yo net he me m-nome á."‡

⁷ War nò un yan-co nò ne ye n-ga ye yoosu nò Ma-to Shir à. Nom nò us-barag un bò ye she'ete she'et-de un ye à, nò yoos gon sher-mò un ye be-de Shir.

⁸ Yeso **Kiristi** wu rò m-barme á. Bò wu ro'e n-ga n-ga à, kaa wu rò caane har da-o un ba m-ta.

⁹ Nò yage a rakstu nò un to ken yoos-ut pu-to ne, to rò ut-tuw m-moka hono o-dak. Nò ho'os cow-yo ur-yoos de o-nip á. Jiishte net kum ur-beeb be-de un yar-mò Shir, ba be-de un jind-o un ren rii-yo m-re á. O ka rott gwu be-de un ye rò o m-nome o-dorotte á.

¹⁰ A o-**hana** ne o ur-**seke** n-Ton shir. Ye rò yan-kon-se Shir ye rò m-nom m-senge n-me un depi-o Shir kane hono o-dak à, yett beeb-de ye reet rii-yo a **seke** un ka **hana**-o á. ¹¹ Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu kapru m-hyó un "Be-de un Shir de jiishe ba m-kukop à," wu ruuru, wu dekuru wur-o un gut-to a pane à, wu ruuru un to ne n-jim de o-bò, wu tuksuru to kane. §

¹² Bò ko-Gwomo-wu un kon-se Shir rò m-tuks ut-gut n-jim de o-bò à, to a pane remen **ba'as-to** un hun-ne à. Hyenge bò Yeso swò'e ur-koob à, komo a hoog wu n-jim de o-bò remen wu soksuté hun-ne **ba'as-to** un ye. Wu so'os hur-de un ye un hyó-mò un wu. ¹³ Untasu a hoge o-gyer a zeet na ye ma un wu ne ye. A was un bò hun-ne he na ut-yage á, remen ye yagute wu da-o ye kame wu n-jim de o-bò à. ¹⁴ Untasu a was ut-yage ne, to hun-ne ye hon dak he na m-yage á. Remen hono o-dak o te'es. Amba a nò un hoob-o un bò-o Shir o ra te á.

¹⁵ N-me beeb-ur Yeso, a ma'as nò ur-bongon be-de Shir, bongon un na de warag sa o zee ur-**seke** de a un **seke** un Shir à. Ka **seke**-de ro un ruru hun-ne wu rò Wan-Koyan. ¹⁶ Taase to-to ke nò un gu un or nò ne ne, nò wong rem-se nò kume à. Ka senge-mò mò waragte ur-**seke** komo de Shir hoge rerem-mò un de à.

¹⁷ Nomu nò ye rò m-yoose **yan-dor Yeso** Ma-to Shir à o-dorotte, nò nom rii-yo ye zee nò à, remen ye rò m-was un hoog-m nò ne. Komo ya rure Shir bò ye nome senge-mò un ye à. Remen kaane bò ye rò un nom un senge-mò ye à nò naas ye ut-men á. Nom nò bò ye he m-hoge o-zak à. Amba nò nome ye koob-de o-dorotte, ka ra gu nò á, kò hiin.

¹⁸ Sengu nò un kon-se Shir rem te. Te nepste hur un te de kaps te á. Çon-m te mò te senge she'et un kashi ur-she'et kò de ke da-de. ¹⁹ Duw-de un çon-m re de rò nò senge kon-se Shir rem re bò um he kum ur-keer um muubute be-ur nò hor-m-hor à.

Kon-se Shir

† **Bqr-us op us-tet:5** 13:5 Hyen komo: Kara 31:6,8; Josu 1:5; Haga 2:6. ‡ **Bqr-us op us-tet:6** 13:6 Hyen komo: Bong 118:6 (ut-Girik). § **Bqr-us op us-tet:11** 13:11 Hyen komo: Rewi 16:27.

20-21 Me un kon-se Shir wu 'ye no ko yo ke rii-yo ur-bon yo remen no nomot rii-yo wu cone à. Komo wu senge m-nom rii-yo wu cone à, be-ur no un bu-yo Yeso **Kiristi**. Wu ro:
 Shir wan-ya un gwugwu-mo ur-hur!
 Wu 'yonse Yeso Wan-Koyan ut-marimar un ka hyo-mo
 un ess ut-ma mo, to a esse har da-o ba m-ta à!
 Yeso wu ro kashi un wan-gut-de un ca!
 A bum no wu har da-o ba m-ta, **amin**.

Kom-de ut-ma

22 Or re ne, um kewestu no, nom no ceen un rii-yo um genbu no à. Yanze me genbu no moor-to ut-ma á.

23 Um conog no nep a ho'osunte **Timoti**, or na, wu ro ke'o à. Urege wu haante be un de, un ga'ane tea habe, te hyenet no.

24 Gas no myet ya-co no ne, komo un kap o hun-ne ye Shir. Or na es-mo un dak-o o-Itariya, ye no ro m-gas.

25 Yar-mo Shir mo ur-she'et be-ur no kap!

Takurda-o Yakubu

Rem-se rọ n-me à:

M-zante 1:1

M-sher un us-weer ne 1:2-8

Ur-koob un o-kwum ne 1:9-11

Ur-me'es un ut-meger ne 1:12-18

M-hoge un m-nom ne 1:19-27

Nak ut-to be-de un nom m-koos 2:1-13

M-sher un m-senge ne 2:14-26

Ko-wan-dor un rem-de un wu ne 3:1-18

Ko-wan-dor un hono o-dak ne 4:1—5:6

Karamsa-ut hor-to 5:7-20

¹ Me **Yakubu**, ko-guw-wu Shir un Yeso ne Wan-Koyan **Kiristi**.^{*} Me m-gas un ka baag-ut op-ut yoor-to, to Shir to cakre ha-mo un dak-ut hor-to à.[†]

Nom o-zak da-o ut-meger

² Or re ne, muut no ko to ke meger-to to koru no à, rii-yo o-zak deen.
³ Remen no nak unze da-o a takse sher-m no à, ka da-o joose-ur no he kum ur-hek de m-bo'ose. ⁴ Joose no har ur-ta, remen no waragte yo depe no warag à un ko yo ke cow-yo, taase no taage un rii-yo ur-bon. ⁵ Urege wu ken wu be-ur no conog us-nap, wu kon Shir wu ro m-ya un kowan à, ko o ke da-o un men-ut gaan, wua 'ye wu. Da-o wu kone, Shir a kangsu wu á. ⁶ Amba kon o sher be-de Shir ba das das á. Wu ro das das à, ya wu ro untun jok-ye m-sa, ye yo-m ro m-huk mo mus ko ke so-se à. ⁷ Gon ka net-wu ro ka bo à, ¿re o ne wu he goks un rii be-ur Wan-Koyan? ⁸ Net-wu hur-de un wu wonge ut-yoor à, wu ro m-es ur-hi be-ur gaan á.

O-kwum ur-koob ne

⁹ Ko-yan-dor-wu rotte rii á, se wu nom o-zak deen. Wu nep unze Shir sepe wu kaane. ¹⁰ Kaane ma, ko-ya-o-kwum-wu nom o-zak, da-o Shir hente wu dak dak à. Remen ko-ya-o-kwum wua tees untu ut-mok o-kot. ¹¹ Remen ho-ur ro rwuun ne n-ton, komo reeten-mo un de ro m-bu ut-gwo to kek, mok-to un to ro m-zoose, komo bon-de un to naase. Kaane o ya-o-kwum ro m-ta, da-o ye ro m-senge un kwum-o un ye à.[‡]

Senge o re ur-ho da-o ut-meger

¹² Shir a hu nu-o ur-bon be-de un net-wu joose n-me un re ur-koob de un wu à, wua goks 'yons-de un hog-o un ba m-ta o Shir swore o-nu wua 'ye ye wasse un wu ne à.

¹³ Urege meger-ut kumug net har wu ro un ma-to un nom un rii-yo **ur-ba'as** taase wu zee, “Shir-o megre me.” Remen Shir ro un meger un net un men ut-jaas to á, komo a hoks meger un Shir wu nomot rii-yo ba ur-bon á. ¹⁴ Meger-ut ro m-hees un net da-o gop-de ur-hur de un wu rakse wu à, un ka be-de o meger-ut ro wu m-wos. ¹⁵ Ka da-de gop-de ur-hur de nome ur-uub, de ro m-mat **ur-ba'as**, komo ka **ba'as-de** bo'ose, de ro wu m-hante m-mar.

¹⁶ Or re ne ye me m-was à, no jar no cuw o-kot á! ¹⁷ Myet bo un rii-yo ur-bon un yar-mo m-moka ne, mo un rwuun es-mo n-ton, be-de Shir. Wu

* **Bqr-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. † **Bqr-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Mati 13:55; Mark 6:3; Seng 15:13; Gara 1:19. ‡ **Bqr-o gaan:11** 1:10-11 Hyen komo: Isha 40:6-7 (ut-Girik).

nome o-Ton m-cecar ne à, ka cecar-mo ro m-barme amba Shir ro m-barme á, komo comb-o ro kon be-de un wu á. ¹⁸ Un con-mo un wu o, wu hantutu na n-me un gom-de o-nip, wu ye'et na hoog pu-o remen wu kumutu na be-de jiishe ur-bon à. Shir un nom kaane remen be-de un rii-yo wu nome à, a warag untun mat-de o-co un kap rii-yo wu nome à.

M-hoge m-nom ne

¹⁹ Baks no yo ka, or re ne yan-dor, Ko wu ke net-wu ma'as zongse wu hogute, amba taase wu nom hor-mo m-cep komo wu nom hor-mo us-ryaab á. ²⁰ Ryaab-se un ko-hun se ro wu m-wen un kum un kashi un rii-yo Shir cone à. ²¹ Ruut no myet rii-yo ro m-hante **ur-ba'as** à, no yage nome un or no ne men-ut jaas-to. Ka da-de ne un gwugwer-mo ur-hi, no goks ka gom-de a yoosu no à. De ro ur-beeb ne de guut hoog-m no, be-de un swo un koob-de **ur-ba'as**.

²² Nom yo Ma-to Shir zee à, hogu-mo cot, ba m-nom á. Wu ro m-hoge ut-to temb à, wu ro o ka m-raks un hi un de un wu. ²³ Myet bo un net-wu hoge Ma-to Shir à, wu yage m-nom un yo to zee à, ya wu ro untun net-wu gwote co-o un wu n-te ur-madipi à. ²⁴ Wu gusse wu hyenes bo wu ro à, bo wu komte gwot un co-o un wu à, wu ruuru n-do. Ujime deen á to-ut ka'uru wu bo wu ro à. ²⁵ Amba net-wu ro m-tuwe un Ma-to Shir yish, wu ro kaane á. Ka ma-to ro ur-be ne, komo to ro na m-ruut be-de un nom **ur-ba'as**, urege a m-senge un nom us-barag un to. Ba wu ro m-hoge to-ut ke wu á, amba wu ro m-nom un yo to zee à. Shir a 'ye wu ur-ho remen rii-yo wu ro m-nom à.

Dor-o o-nip

²⁶ Urege net ro us-barag unze wu ro m-nom un rii-yo Shir cone à, amba wu bop rem-de un wu be-de un ma-to hwaa á, wu ro un raks un hi un de un wu, dor-o un wu hwaa o. ²⁷ Yo Shir o-Tato cone a nom, wu hogute m-rerem à, yo ro a gu yakar-ye ro ba un tat-ne à, komo yo ro a reegte ne'a-ne ye campo-ne ye un ye mare à, ye ro un swo ur-koob à. Komo a dos ur-hi be-de un she'et-de un ba ur-bon de he na m-naas à.

Bor-us yoor

A nak ya-m-kute hun-ne m-koos ut-to

¹ Or re ne **yan-dor Yeso**, bo no shere un Wan-Koyan na, Yeso **Kiristi** wu ro wa-m-seps à, no jar no kute ye ken hun-ne ye m-koos á. ² A zee, ko-ya-o-kwum cok kwot-yo zinariya un saw-to ur-bon ne, wu cownuru n-me un morog-ur no, komo ko-koob-wu un saw-ut naase cownuru komo. ³ Urege noa jiish m-goks un ka ko-ya-o-kwum-wu copne saw-to ur-bon à, no zee wu, "Deeg-o ur-bon o ka, she'et." Amba no zeeru ko-koob, "Es reeno," ko ne "She'et kané n-dak." ⁴ No nome kaane, koos-mo ka no kute hi un no, komo no sha'ag o ka yan-m-piish ut-ma ye ba ur-bon.

Shir-o un deet un koob-ne n-ton

⁵ Raag no ut-to or re ne yan-dor, ye me m-was à, Shir un daag ka hun-ne ye ro koob-ne à, ye rotte rii á un hono o-dak, remen ye sheret be-ur Yeso **Kiristi** Wan-Koyan. Nip-o komo ye ro ya-o-kwum. Komo wu un daag ye remen ye reet ka gwomo-to wu swore ye cone wu à o-nu. ⁶ Amba no, no mus un koob-ne hwaa. ¿Ya-o-kwum-ye ka ro no m-mo, ye ro no komo m-heet be-de un piish ut-ma? ⁷ Ye ye ro m-cep un ma-to o-yo'og un jin-de un **Kiristi**. De a neptu no un de à.

⁸ A nom ur-bon, urege o dorute **karamsa**-o Shir ko-Gwomo na, o ro gense be-de un Ma-to un wu à unze, “Was un wan-bor-o ru ne bo o wase hi un du ne à.”* O nomog hond hond. ⁹ Amba no ro m-koos be-ur no, **ba'as-de** ka no m-nom be-de Shir, komo be-de o-**karamsa**, no yan-jet o-**karamsa** ye. ¹⁰ Bo un net-wu jete **karamsa**-o gaan à, wu ro un zonge to wu jetemte to o ka myet. ¹¹ Remen ka o zee, “Wo jar o-jar o-hoob ne'a-wu un net á,”† o zee komo, “Wo ho net á,”‡ Urege wo hoob ne'a-wu un net á, amba o hoog net, o jekt o ka **karamsa**-o Shir.

¹² Cep no ut-ma, no nom us-rem ur-'won ne be-de un hun-ne, remen a nepste Shir a kutu na 'won-de un wu rem **Kiristi**. ¹³ Remen da-o un piish ut-ma, Shir a hoge 'won-de un net-wu rotte ur-'won á. Amba 'won-ur a re ur-ho un ho-de un piish ut-ma.

M-sher ba m-senge hwaa o

¹⁴ Or re ne, wu ken wu zee, wu ro m-sher ne be-ur Yeso **Kiristi**, amba wu ro m-nom un rii-yo Shir cone á. ¿Ya wu he m-kum? Ka sher-mo mo gu wu á. ¹⁵ A zee, or na ko-yan-dor campo ko ne ne'a, wu rott saw-to m-cop á, ko ne rii-yo m-re á. ¹⁶ Urege wan-gaan be-ur no zegg wu, “Shir 'ye wo o-kwum. Shir 'ye wo rii-yo m-re un yo m-cop ne,” amba no 'ya wu yo wu cone á. Ay kaa o gu rii á. ¹⁷ Urege net shereg be-ur Yeso **Kiristi**, komo wu ro un nom un rii-yo ur-bon yo Shir cone á, sher-mo un wu, margan-mo m-sher mo.

Be-de m-nom atte m-nap m-sher

¹⁸ Komo wu ken wu wua zee, “Wo m-sher ne, me m-senge ne.” Amba man shes wu, “Kutu me sher-m ru ba m-senge, man kutu wo sher-m re be-de un senge-m re.” ¹⁹ O nepste Shir gaan ye, kaane ro ur-bon ne! Amba ko **ya-ut-kot** ye nak kaane, har ma ut-zap.

Yo a m-nom à kutute a m-sher ne be-de Shir

²⁰ Wo ko-raag! ¿Ko wo un con m-moka um ruru wo unze m-sher ba m-senge hwaa o? ²¹ Gwot no **Ibrahi** tato na, remen senge-mo un wu, Shir hyente wu kashi un net, remen wu sekete wa un wu **Ishaku** be-de un **hana**-o ur-seke. § ²² To, o hyanag bo sher-m ro m-neke m-senge ne à, komo sher-mo un wu guug wu m-nom un yo wu nome à komo senge-mo un wu shooste sher-mo un wu. ²³ Kaane o a shoose Ma-to Shir to ro gense à unze, “**Ibrahi** shereg be-de Shir, komo remen sher-mo un wu, Shir hwoog wu be-de un hun-ne kashi.”* Remen kaane hun-ne zette **IbrahiKo-nay-wu Shir**.† ²⁴ No hyanag, ay, net a warag ko-yan-ba-**ur-ba'as** un co o Shir, remen senge-mo un wu, ba remen m-sher un hond un mo á.

²⁵ Kaane o komo **Rahab**, ko-kaar. Remen un senge-mo un wu, wu waragte kashi. Remen wu wukute yan-seeg-o-bo, wu guug ye, ye ruug un yo ken cow-yo un hon.‡ ²⁶ Remen kaane, bo wur-o un net-wu rotte o-kukt á margan o, kaane o komo m-sher ba m-senge margan-mo.

Bor-ús tet

Garamse ur-rem

* **Bor-ús yoor:8** 2:8 Hyen komo: Rewi 19:18. † **Bor-ús yoor:11** 2:11 Hyen komo: Rwuu 20:14; Kara 5:18. ‡ **Bor-ús yoor:11** 2:11 Hyen komo: Rwuu 20:13; Kara 5:17. § **Bor-ús yoor:21** 2:21 Hyen komo: Taka 22:1-14. * **Bor-ús yoor:23** 2:23 Hyen komo: Taka 15:6. † **Bor-ús yoor:23** 2:23 Hyen komo: 2Nom 20:7; Isha 41:8. ‡ **Bor-ús yoor:25** 2:25 Hyen komo: Josu 2:1-21.

¹ Qr re ne, ba myet-m nq depe ye warag ya-ur-yoos á. Bq nq nape à, te ya-ur-yoos, Shir a piishi te ut-ma us-nu ne arge kq wu ke net-wu. ² Myet-m na o-da deen a m-ba'ase. Amba urege net rq m-ba'ase un yo wu rq m-zee á, wu rq o ka hond hond, komo wu rq m-hoks un dorutte un hoog-mq un wu.

³ Gwot nq o-jok. A cune jok-yo nomo na o-dorotte, a yo m-ru'e o-hu un nu-o un yo, komo a yo m-hoks m-rwo yo dore so a cone à.

⁴ Gwot nq hat-to m-sa nq hyen, kq de totte ut-caari à, yo-mq m-'wons mq rq to m-nekette, myet un kaane ne un ko-o rek-yo atte-to m-nak, wa-m-nak o-hat wua hoks o m-mus komo kq ke co-se wu cone. ⁵ Kaane o rem-de un net rq, ur-rek-de de rq n-me un dok-to un wur-o un net, myet un kaane ne de rq m-rwunte caari-to ut-ma.

Gwot nq bq ra o-rek o rq un hoks m-tuks un caari o-kot hwiki à! ⁶ Ai rem-de un net ra-o, shiishe de rq un rem-us yo-se! Ka rem-de rq un wur-o na, komo de rq un naas un net war war. Ur-rem tomso ne, de rq un saburse un net un myet cow-yo un hoog-mq un wu. Komo un den-o o-ra o ba m-ryomse a de m-puktune.

⁷ Ko-hun a hoks myet-mq ut-gut, un no-ne, un rii-ye rq ut-kurub, m-ja o-uub ne, un jan ne, ye nom yo wu cone ye nomq wu à. ⁸ Amba yatt net-wu he hoks un garamse rem-de un wu á. Ur-rem rii-de o-saa de rii-de ba ur-wuwe, komo de rq m-raab ne mq ur-ho.

⁹ Un rem-ur na atte un nome un Wan-Koyan, Tato na wu n-Ton ur-bongon. Komo un rem-ur na, atte un cep un gom-to un ba ur-bon, be-to un hun-ne ye Shir nome untun wu à.* ¹⁰ Un nu-o gaan atte ur-bongon un ka nu-o komo atte hun-ne ut-reeb. Qr re ne yan-dor, yo ka rii-yo ur-bon yo á! ¹¹ Haw-ur gaan a hoks rwunte ho-mq m-rerem un mq ur-gaag ne á. ¹² Qr re ne, 'yo-yo o-rum a hoks m-mat un yakar-ye ut-moore á, kq ne, 'yo-yo o-moore met yakar-ye o-rum á. Kaane komo du-de rq m-'ya un ho-mq m-por à, dea rwunte ho-mq m-rerem á.

Nap-se o-nip

¹³ ¿Kq ko-ya-us-weer us-nap ne rq kon be-ur nq? Se wu kutu na be-de un she'et-de un wu de ur-bon, komo un senge-mq ur-bon ne mq wu rq m-nom à, n-me un gwugwer-mq ur-hi, mq a m-kum be-de weer-se Shir à. ¹⁴ Amba urege un hur-ur nq, nq ur-shoob, ut-yage ne, komo un con-to ur-hi ne, to yagu nq us-ses, nq m-zee nq us-weer ne. Taase nq yage ma-to o-nip. ¹⁵ Gon ka nap-se ba se rq m-kegune es-mq n-Ton à se á, se un hono o-dak se. Komo se barag-se ma-hun se, amba se un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** se. ¹⁶ Remen kq kene nq hyane ur-shoob, un con-to ur-hi ne, kane komo nq he hyan m-dum, un gon kq se ke rem-us yo-se ne.

¹⁷ Amba nap-se rq m-rwuun es-mq un n-Ton à, un hon se rq. Net-wu rq un gon ka napse ne à, wu rott **ur-ba'as** un hoog-mq un wu á. Komo se rq m-hante she'et-de m-gwugwu, un rus ur-hi ne, un hi-de m-gwugwer ne un hoge ur-'won ne, m-yar-ne, koos-m rq kon á kq o-shepe. ¹⁸ Bq un ye go ur-go un gwugwu-mq ur-hur be-de hun-ne à, yea ce men-ut pus-to be-de un Shir.

Bqr-qs nass

*Con-to ur-hi rq m-hante
sune-mq ut-ma*

* **Bqr-qs tet:9** 3:9 Hyen komo: Taka 1:26.

¹ ¿Ya rọ m-hante sune-mo ut-ma m-dum ne be un no? Con-to ur-hi de ro be un no, de ro no m-dum, de ro no komo m-hante sune-mo ut-ma. ² No m-con un rii amba no kum á, remen kaane no hooru net. No un hoob un rii ja'ja, no taage m-kum, no senguru hoob-o m-dum un sune-mo ut-ma ne. Ai, no kum rii-yo no o-hoob á remen no ro m-kon be-de Shir á. ³ Tomso ne da-o no kone Shir, noa kum á remen no m-kon un hur-de un men-ut jaas-to ne. No m-con no hoge m-rerem un hon no.

⁴ Ya no ro untun ne'a-ne ye ro m-sheer be-de un campo un ye ne á. No nap unze no cune m-nom m-nay un rem-se un hono o-dak, no un yage-to Shir o ka à. Remen kap wu ro un con-to un rem-se hono o-dak à, wu muutte hi un de un wu, wan-yage-to Shir. ⁵ Taase no zee bo-to, Ma-to Shir to ro gense à unze, "**Kukt-o Shir** ya'e na à, o ro ur-shoob ne, o conog a she'et ba m-kukop."* ⁶ Amba Shir ro na m-do'e un yar-mo un wu deen. O rwo'e Ma-to un wu zeet,
"Shir ro m-yage un yan-nu-mo ur-hi.

Amba wu ro m-deet un
yan-ba-nu-mo ur-hi n-ton."†

⁷ Remen kaane, she'et no un kus-o Shir no nome wu o-dorotte. No yage **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**, wu ne wua som no. ⁸ Nom no yow yow un Shir ne. Wu ne wua nom yow yow un no ne. No ya-ut-ba'as, yagu no nom un rii yo-yo. No ya-o-shepe, jamas no hur un no, no muun be-de Shir. ⁹ Nom no tuk-mo ut-men, no rwunte m-yish. No nemes komo á, sengu no us-won. Zak-o no komo o warag tuk-mo ut-men. ¹⁰ Gwerekusu no ur-hi be-de un Wan-Koyan, wu ne komo wua deet no n-ton.

Wo dek or ru ko-ya-ur-ba'as á

¹¹ Or re ne yan-dor, no we or no ne á. Remen myet bo un wu we or un wu ko-yan-dor à, ko ne wu sawse wu ur-ba'as, wu ro un we un **karamsa**-o Shir o ka. Wu ro m-zee o rott ur-bon á. Wo zee komo yo Shir zee à yo rott ur-bon á, wo kus o ka m-nom un o-dorotte á. Komo o ba'asute be-de un muut un hi un du ko-yan-piish o ut-ma. ¹² Shir ye cot ro un rwo o-**karamsa**. Wu ro komo wan-piish ut-ma. Wu ro cot wan-Gwu, tomso ne wu ro ur-beeb ne wu hoot. Remen kaane, wo bo'os sawse un or ru **ur-ba'as** á.

No nom m-gwon un buk ne á

¹³ Raag no ut-to! No ye ro m-zee, "Ca ko m-buk ta neke un o ka bo-o re, te nom hak-o gaan, te ut-baab te su m-ho." ¹⁴ No kaane no nap yo he m-kor m-buk á. ¿Ya-hoog-m no dosse ne? Ya hoog no ro sa o zee 'hye-de o-hund, de ro m-nom da-o gaan à, ujime se m-dosse.‡ ¹⁵ Depete no zee, "Urege Wan-Koyan conog, urege komo te un hoog ne, ta nom kaane un kaane ne." ¹⁶ Amba no m-zee kaane á. No m-hyan ko yo ke rii-yo un kom-ut no yo ro, komo nomuru us-ses unze kaane yo ro. Ai, gon ka jaks ur-hi o rott ur-bon á. ¹⁷ Remen kaane, myet bo un wu nepse yo depe wu nom à, amba wu yage m-nom, wu ka **ba'as-de** wu ro m-nom un co-o Shir.

Bor-qs taan

A nak ya-o-kwum ut-to

¹ Raag no ut-to no ya-o-kwum, 'won no remen swo un koob-de roonu no à. ² Kwum-o no deeste m-shebe, oa gu no rii á. Komo ren un kuks ne reese

* **Bor-qs nass:5** 4:5 Hyen komo: Rwuu 20:5; 34:14; Zeka 8:2. † **Bor-qs nass:6** 4:6 Hyen komo: Swoo 3:34 (ut-Girik). ‡ **Bor-qs nass:14** 4:13-14 Hyen komo: Swoo 27:1.

matuku-ut nọ. ³ Zinariya nọ un azorpa nọ ne ye nọ wuke à ye deeste m-shebe. Ka shebe-mọ ye da à, mọ Shir he m-hyan wu naastu nọ, mọ he nọ m-re untu o-ra. Remen nọ wukute hwor, nọ morogsute hi un nọ o-kwum un ka da-o, ho-de piish ut-ma.* ⁴ Nọ yagute m-top un ye nome nọ m-senge o-kat. Nọ reeg ra-o un ye. Raag nọ ut-to, 'won-se un ye ro nọ m-ce un kat-ut nọ à, woog be-de Yawe wu jiishe ur-beeb à.† ⁵ Nọ un hoge un rerem-mọ un hoog-m nọ kane un hono o-dak. Nọ re nọ su yo hoog-m nọ cone à. Nọ ro m-nom un yo hur-ur nọ cone à, amba nap nọ unze Shir a 'ye yan-yage-to un wu ur-koob. ⁶ Nọ piishite yan-ba-ur-ba'as ut-ma nọ ho ye. Komo ba ye un wen nọ.

Dungun nọ komo nọ kon Shir

⁷ Or re ne yan-dor, dungun nọ har Wan-Koyan muunte komo. Yoos nọ be-de un ya-tom. Ye ro m-dungune har da-o m-ce. Ye ro m-dungune deen un 'er-de un kem-o ur-go un o ur-buste ne da-o m-nen. ⁸ Nọ ma she'et nọ, nọ dungune. Nọ nom jaab-o ut-men, nọ waase Wan-Koyan na, remen muun-mọ un wu nomsunte yow yow.

⁹ Or re ne, yagu nọ nome un or nọ ne us-hwumug. Taase Wan-Koyan piishi nọ ut-ma. Remen ko-yan-Piish ut-ma nomsunte yow yow m-muun ne, har wu ro ma un ish!

¹⁰ Or re ne, doru nọ bu-yo yan-rwor un Ma-to Shir. Ye nome ut-ma un jin-ur Wan-Koyan à, ye swoog ur-koob remen de komo ye dungune. Nom nọ untun ye. ¹¹ Remen a zeeg, ka ye dungune har ur-kom à, Shir ya'ag ye ur-ho. Nọ hogussute de gon dungune-m Ayoba, nọ nepse bo Wan-Koyan huu wu nu-o so-o ur-kom à. Remen Wan-Koyan ko-ya-m-it wu be-de un nom us-ryaab, ko-ya-ur-'won wu komo deen.‡

Nọ jar nọ tond á

¹² Arge koyan, or re ne yan-dor, nọ jar o-jar nọ tond á. Da-o nọ m-swor o-nu à, nọ jar nọ tond n-Ton un shir á, ko un hono o-dak, ko un jin-de un yo ken rii-yo, nọ tond un de á. Urege nọ zeeg "Oho," ess nọ "Oho." Urege nọ zeeg "Ay," ess nọ "Ay." Nọ esse kaane, Shir a piishi nọ ut-ma á.§

Bom nọ Shir nọ kon wu m-sher ne

¹³ Urege wu ken wu ro un swo ur-koob, to, yage wu konot Shir gu wu. Urege wu ken wu be-ur nọ ro o-zak, to, yage wu sengute hu un sep-to ur-bongon. ¹⁴ Urege wu ken wu piishe be-ur nọ á, to, wu hoob sek-ye yan-dor ye Shir, ye konot Shir. Da-o us-kon, ye taame wu m-now un jin-ur Wan-Koyan.* ¹⁵ Gon ka kon o m-sher o, o taas gom-o un ka net-wu. Wan-Koyan a muut ka net-wu ba un gom, komo ba'as-to wu nome à, a sokse wu to.

¹⁶ Remen kaane, sengu nọ rwor un ba'as-ut nọ be-ur or nọ ne, nọ us-kon rem or nọ ne, remen a taasutu nọ gom-us nọ. Da-o kashi un net kone, kon-se un ko-yan-men-ut pus-to ro ur-beeb ne deen. ¹⁷ Ereja net-wu untun na. O ken da-o reeno, wu wu kone be-ur Shir, taase a he kem un dak-o Isra. Komo a he kem un ka dak-o á, har hak-us tet un reng-us cind.† ¹⁸ Ka da-de komo wu konuru be-ur Shir na a he kem. Komo a heeru kem, komo hono o-dak ya'uru rii-yo m-re.‡

* **Bqr-ús taan:3** 5:2-3 Hyen komo: Mati 6:19. † **Bqr-ús taan:4** 5:4 Hyen komo: Kara 24:14-15.

‡ **Bqr-ús taan:11** 5:11 Hyen komo: Ayub 1:21-22; 2:10; Bong 103:8. § **Bqr-ús taan:12** 5:12 Hyen komo: Mati 5:34-37. * **Bqr-ús taan:14** 5:14 Hyen komo: Mark 6:13. † **Bqr-ús taan:17** 5:17 Hyen komo: 1Gwm 17:1; 18:1. ‡ **Bqr-ús taan:18** 5:18 Hyen komo: 1Gwm 18:42-45.

¹⁹ Or re ne, urege wu ken wu be-ur no yagute cow-yo Shir yo o-nip, komo wu ken wu be-ur no muunturu wu un cow, ²⁰ wua nept unze, ka wu muunte **ko-ya-ur-ba'as** be-de Shir à, wu guug hoog-o un ka net-wu be-de m-mar. Komo Shir a soks moor-to un **ba'as-to** un ka net-wu. §

§ **Bqr-qs taan:20** 5:20 Hyen komo: Swoo 10:12; 1Bit 4:8.

Takurda-o Bitrus aco

Rem-se rō n-me à:

M-zante 1:1-2

Baks un gwu-o Shir 1:3-12

Ma-to un she'et-de un ba m-kukop 1:13—2:10

Yo yan-dor depe ye nom da-o ur-koob à 2:11—4:19

Gwugwer-mo ur-hi mo un yan-dor m-senge ne 5:1-11

Ur-buste 5:12-14

Ur-gas us-kon ne

¹ Me, Bitrus, ko-**yan-Tom YesoKiristi**,* genbe ka takurda-o,

Ha-mo un be-de un hun-ne ye Shir daage untun hamat-ne un hono o-dak ye cakre un dak-to o-Pantus, o-Garatiya ne, o-Kapadoki ne, o-Asiya ne komo o-Bitaniya ne à. ² Shir o-Tato, wu dagnu no hun-ne ye un wu, komo Kukt-o muutu no ba **ur-ba'as**. Wu un nom kaane remen no nomote Yeso **Kiristi** o-dorotte komo wu so'oste no un bu-yo un hyo-mo un wu. Um konog Shir 'ye no m-yar, komo wu sengu no m-ya un gwugwu-mo ur-hur deen.

Ur-bongon be-de Shir remen ka sakt-o o ya'asu na m-hoog à

³ Depete a ya'as Shir Tato-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** ur-bongon remen 'won-de un wu ur-gos-de. Wu ya'ag na mat-o pu-o remen ka sakt-o o ya'asu na m-hoog à, bo wu 'yonse Yeso **Kiristi** be-de ut-marimar à. ⁴ Komo wu 'ye no cim-yo un ba m-sabre, yo a wum ko yo naase á, essusse n-Ton shir. ⁵ Remen sher-m no, Shir a 'er no un beeb-de un wu har no gokste ka gwu-o ro zongse o rwuunte ho-de ur-kom à. ⁶ Un yo ka nom no o-zak deen, ko de nomte, ya o-da hiin noa tuw un swo ur-koob de ut-meger gos-go à. ⁷ Da-o no senge m-dore Yeso n-me ur-koob à, yo kute hun-ne unze no shereg Yeso gun gun. Hun-ne m-zwo un zinariya n-me o-ra remen ye rwuunte kar kar. Kang-o gaan, koob-ur no ro untun ka ra-o, amba noa rwuun kar kar, komo sher-m no aragte zinariya. Da-o Yeso **Kiristi** muune à, Shir a m-seps no wu 'ye no m-sek deen remen no shereg be-de un wu. ⁸ Ko de nomte no wet Yeso m-hyan á, amba no wu m-was. Ko de notte wu m-hyan m-moka á, komo no shereg be-de un wu. Komo yatt gom-to he m-hoks m-rwor bo no ro o-zak, un zak-o rwuune be-de Shir á. ⁹ Noa ships ka zak-o remen no m-goks un yo no tuute yish un sher-m no à, gwu-o un kukt-o no.

¹⁰ Um conog m-ruru no ma-to ka gwu-o. Yan-rwor un Ma-to Shir ye rworog bo yar-m he m-haan be-ur no à, komo ye hoob ur-bon ne. Ye rwo'og yish komo ye tu yish, ye hyenet cas bo a he no m-gu à. ¹¹ Ye cituru Shir ma-to un ka da-o komo yo kore unze yo rwo'e **Kiristi** m-haan. Kukt-o **Kiristi** o ro n-me un ye, komo o rure ye bo **Kiristi** he m-swō ur-koob ka da-de ne a 'ye wu m-seps mo he m-dond à. ¹² Amba Shir kutute ka **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye unze, ye ro no m-nome m-guw ba hi un de un ye á. Ka rem-se ye rwore n-ga à mosse un **Kiristi** ne, m-moka ye ken hun-ne ye rurutu no **Ma-to m-Rerem** un bu-yo un **Kukt-o Shir**, o a tomne rwuun-mo n-Ton un shir à. Ka nip-o o mosse un bo Shir ruru na ne à, o yan-tom ye Shir cone m-byarag à.

* **Bqr-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à.

M-she'et untun hun-ne ye Shir

¹³ Remen kaane, she'et nɔ zongse nɔ nomot rii-yo ɔr-bon, nɔ garamse hi un nɔ. Rwo nɔ saktɔ-o nɔ kap be-de un yar-mɔ a he nɔ m-'ya da-ɔ Yeso **Kiristi** he m-rwuun à. ¹⁴ Nom nɔ untun yakar-ye o-dorotte. Nɔ yage hoog-m nɔ heet nɔ be-de un rem-ɔs yo-se se nɔ rotte ba nɔ un nap á. ¹⁵ Amba bɔ ká wu agu nɔ rɔ ba m-kukop à, ma'as nɔ ba m-kukop n-me un koyan yo nɔ m-nom à. ¹⁶ Nom nɔ kaane remen **Mosa** geneg yo Shir zee à: "She'et nɔ ba m-kukop, remen kaane um rɔ ba m-kukop."†

¹⁷ Nom nɔ kaane bɔ nɔ un aag un Tato-ɔ n-Ton wan-piishe un ko wu ke net-wu ut-ma hond hond un yo wu nome ne à. Dek nɔ hoog-m nɔ untun hamat-ne un kà hono o-dak o un sekemse-mɔ un wu un hoge un gyer-ɔ un wu ne. ¹⁸ Remen nɔ nepse unze Shir un rur nɔ remen wu guut nɔ be-de un she'et-de o-hwaa de tat-ne nɔ ye n-ga yoosu nɔ à. Wu un rur nɔ un bu-yo un top-ɔ un zinariya kɔ azorpa á. Zinariya, azorpa ne, ye ba m-ta á. ¹⁹ Amba Shir un rur nɔ un hyó-m **Kiristi**, ka ca-yo un ba ɔr-dakka yo komo ka yo un ba ut-ri'in yo. ²⁰ Shir un dagan **Kiristi** cin ba a ro nomog hono o-dak. Amba Shir rwuunte wu á, se un ka ho-to ɔr-kom to rem nɔ. ²¹ Un bu-o Yeso nɔ m-she'et be-de Shir, o 'yonse wu be-de m-mar à, komo a ya'uru wu ut-gos un cow-yo m-sekemse. Yo rwo'e nɔ ru'ut she-m nɔ o-saktɔ ne be-de Shir.

²² M-moka nɔ muste hi un nɔ ba ut-ri'in un dorotte-ɔ o-nip remen nɔ kumut was-m ɔr nɔ ne. Was nɔ ɔr nɔ ne cin un hur-ur nɔ, komo un hur-ur pus-de ne. ²³ Remen Shir ja'astu nɔ mat-o pu-ɔ komo, ba un go-ye rɔ m-sabre á, amba ye rɔ m-she'et har koyan nomot be-de un Ma-to Shir o un hoog à. ²⁴ Ma-to Shir zee,

"Hun-ne rɔ m-hwo untu ut-gwo,

komo seps-mɔ un ye rɔ m-ta untun mok-to o-kot.

Gwo-ut rɔ m-hwo kaw, komo mok-ut rɔ m-zoose.

²⁵ Amba ma-ut Wan-Koyan rɔ m-es har da-ɔ ba m-ta."‡

Hun-ne kɔ'otutu nɔ ka **Ma-to m-Rerem** to.

Bɔr-ɔs yoor

¹ Remen kaane, ru nɔ cow-yo ut-yage, nɔ yage raks un hun-ne, komo nɔ cir m-nom o-nip. Yagu nɔ ɔr-shoob kɔ nɔ rure ye ken myet-mɔ un kɔ to ke gon ma-ut yo-to to. ² Untun yan-yaar pu-ye, hoob nɔ yow-mɔ o-Kukt mɔ m-kyukyaw remen mɔ bo'ossute nɔ be-de un gwu nɔ. ³ Nɔ be'este nɔ nepste Wan-Koyan rɔ ɔr-bon ne.*

Kiristi rɔ ta'ar-de un hoog

⁴ Haan nɔ be-ur Yeso **Kiristi**. Wu rɔ ta'ar-de un hoog de hun-ne ginme à, amba Shir dak wu komo wu 'ye wu ut-gos deen. ⁵ Komo ya nɔ rɔ untun ta'ar-to un hoog, to a meete hur-ɔ o-Kukt à. Nɔ waragte buug-de un yan-**Cow un kon-se Shir** ye un ba m-kukop, nɔ sekete **seke**-to o-Kukt un bu-o Yeso **Kiristi**. Shir rɔ m-goks gon ka **seke**-to. ⁶ Ka to rɔ bɔ Shir zee un Ma-to un wu à:

"Gwot, um shereg ta'ar-de ut-ma o-Urusharima†

de m-daage un caari-mɔ m-seps à.

Kap bɔ un wu shere un de à

wua nom m-'e á."‡

† **Bɔr-o gaan:16** 1:16 Hyen komo: Rewi 11:44-45; 19:2; 20:7. ‡ **Bɔr-o gaan:25** 1:24-25 Hyen komo: Isha 40:6-8 (ut-Girik). * **Bɔr-ɔs yoor:3** 2:3 Hyen komo: Bong 34:8. † **Bɔr-ɔs yoor:6** 2:6 ut-Girik: o-Sihiyona. ‡ **Bɔr-ɔs yoor:6** 2:6 Hyen komo: Isha 28:16 (ut-Girik).

7 Be-ur nò, nò ye shere un wu à nò nape go un seps-mò Shir ya'u wu à. Amba ka ye gini wu à. Ma-to Shir zeeg,

“Ka ta'ar-de ya-ut-ma jore à,
de waragte de jiish kò de ke ta'ar-de
un be-de ut-ma.”§

8 Ma-to Shir zeeg,

“Ka ta'ar-de rò m-rwò ur-pukse,
komo de rò ye m-hees remen cikt-de un ye.”*

Ye rò m-pukse remen ye yagute o-dorotte un Ma-to Shir, o yette m-oos un kwukwur-de Shir cooge remen un go un ye à.

9 Amba nò, Shir un daag nò hun-ne kashi, buug-de yan-**Cow un konse Shir**, hun-ne ye ba m-kukop, hun-ne ye Shir, remen nò nomoté wu ur-bongon. Wu rwuntutu nò be-de o-comb, wu hantu nò be-de m-cucas.†

10 N-ga a ro hwoog nò be-de un hun-ne ye Shir á, amba m-moka nò rò hun-ne ye Shir. N-ga Shir ro m-hoge un 'won-ur nò á, amba m-moka Shir o hoge un 'won-ur nò.‡

She'et nò untun yan-guw-mò Shir

11 Nò yan-yen-de ne, me nò m-kyewes, untun yan-dak-o hor-o, hamat-ne un ka dak-o, gin nò ka rem-us yo-se, se rò ur-gun un hoog-m nò à. 12 Nom nò ceen nò she'ette ur-bon ne n-me un yan-bor-us nò ye shere o-nip á. Komo kò ye gut nò gwot-o un yan-nom un rem-us yo-se, yea hyenes she'et un nò ur-so-de. Yea seps Shir da-o wu he piishe un hono o-dak ut-ma à.

O-dorotte be-de un gwomo-ne

13 Nom nò o-dorotte rem Wan-Koyan un kò o ke **karamsa-o** a ya'ase remen hun-ne, o rwuune be-de un gwomo-to un ko-gwomo à. 14 Nò nome gwomo-ne o-dorotte, remen gwomo-de o-dak kap Shir o tomnu de, de ye'et yan-koob-de o-dorotte ur-koob komo de bum hun-ne ye nome rii-yo ur-bon à. 15 Remen kaane Shir cone nò nom rii-yo ur-bon. Da-o nò nome rii-yo ur-bon à, ká raag-ne ye, ye nape **Kiristi** á, yea hoks m-zee kò rii á. Yea hoks m-kum rem-se ur-geeg á. 16 She'et nò sasa, amba myet un kaane ne, nò hyan nò rò sasa nò cuw nom un rii yo-yo á. Un suge-de un kaane ma, she'et nò untun yan-guw-mò Shir. 17 'Ya nò kowan m-sek. Komo nò kute hun-ne ye Shir kashi m-was. Gyer nò Shir, 'ya nò ko-gwomo ut-gos.

Sha-mò un swo-ur koob-ur Kiristi

18 Guw-ne, se nò nome yan-hur-ut nò o-dorotte nò 'ye ye m-sek koyanda. Nom nò yo ka, ba be-de un ye rò m-hoge ur-'won un gwugwer-mò ur-hi ne cot á, amba kap un yan-men-ut jaas-to ne. 19 Shir rò gwugwu un nò ne da-o nò nome rii-yo nò nape yo rò hond hond, komo nò geeg ut-men un 'mò ur-hur ne un koob-de a nò m-'ya ba nò un nom rii à. 20 A 'ye nò ur-koob remen nò nomog rii-yo ba ur-bon, nò kum o ka rii á. Amba Shir a 'ye nò ur-ho, urege nò swoog ur-koob un 'mò ur-hur ne remen nò nomog rii-yo ur-bon, remen kaane Shir cone. 21 Un kaane, Shir agu nò remen **Kiristi** swoog ur-koob rem nò. Wu yaksutu nò m-sha, depete nò dore bu-yo un wu.

22 “**Kiristi** nom **ur-ba'as** á,
Wu raks hun-ne á.”§

§ **Bqr-ús yoor:7** 2:7 Hyen komo: Bng 118:22. * **Bqr-ús yoor:8** 2:8 Hyen komo: Isha 8:14-15.

† **Bqr-ús yoor:9** 2:9 Hyen komo: Rwuu 19:5-6; Isha 43:20 (ut-Girik); Rwuu 19:5; Kara 4:20; 7:6; 14:2; Titu 2:14; Isha 43:21; Isha 9:2. ‡ **Bqr-ús yoor:10** 2:10 Hyen komo: Hose 2:23. § **Bqr-ús yoor:22** 2:22 Hyen komo: Isha 53:9.

²³ Kɔ de nomte a pyapurtu wu à, wu muut ut-reeb á. Komo da-o wu swɔ ur-koob à, wu waksu ye ut-ma á. Un suge-de un kaane ma, wu shereg be-de Shir, wu nape piish ut-ma à.* ²⁴ **Kiristi** sawag nu-se un **ba'as**-ut na un wur-o un wu. A kamag wu o-kan remen a yagute nom **ur-ba'as** komo a cirit kashi ur-she'et. Shir taasu ka hoog-mo mo un **ba'as**-ut no remen hoog-m Yeso. ²⁵ No ro egussute untun yege-ca, amba m-moka no muunte be-de un wan-Ruut-m no un wan-Gut-de un hoog-m no ne.†

Bɔr-ʉs tet

Campo-ne un ne'a-ne ne

¹ Kaane komo ne'a-ne, nomo no campo no ne o-dorotte. Nom no kaane komo urege campo no sher un ma-ut **Kiristi** á. Urege campo no ne hyanag bon-de un ka bu-yo notte ur-she'et à, yea goks **Kiristi**, ba no un nomo ye ut-ma.* ² Ka campo-ne yea goks Yeso da-o ye hyene she'et-ur so-de un hoog-m no komo no 'ye ye ut-gos. ³ Taase no muut ur-hi be-de un ga-se ur-bon ko rii-se un cor-se ur-bon ko gund-to un hwor á.† ⁴ Un suge-de un kaane ma, yo depe à, nom no ayewe-to ur-hur un gwugwer-mo ur-hi, komo m-tetemb ne. Gon ka ayewe-to ro m-gos, komo Shir ro to m-hwo un be-ur kashi. ⁵ Un go un ka cow-yo ne'a-ne so-ye ye n-ga ye esse sakt-o un ye be-de Shir à, kume hi un de un ye ut-ayewe. Ye ya'ag campo un ye ne ut-gos. ⁶ Untun **Saratu**, wu nome **Ibrahi** o-dorotte komo wu eeg wu "Rwoog-o re" à. No ma yakar-ye un wu ye, urege no ro m-nom yo depe à komo no yage ko yo ke rii-yo 'ye no o-gyer á.‡

⁷ Kaane ma campo-ne, se no nom barag-se ur-bon remen ne'a no ne. Hyen no ye ut-gos ne, remen ye rott ur-beeb bo no ro á. Baks no, Shir ya'ag ne'a-ne yar-mo un wu komo remen ye kumut hoog-m ba m-ta un no ne. Remen kaane, nomu no ne'a no ne bo depe à, taase yo ken yo tuw no yo wen kon-ʉs no.§

Swor ur-koob remen nom un rii kashi

⁸ Ur-kom, kap she'et no m-sok ne un or no ne ne, ko wu ke wu hyen or un wu rii-yo m-was. No hyen ur-'won un gwugwer-mo ur-hi ne. ⁹ No top men-ut jaas-to un men-ut jaas-to ko ur-reeb n-te ur-reeb á, se de no kone go un ka net-wu o-kwum, remen kaane o Shir egte no wu ye'et no o-kwum.*

¹⁰ Ma-to Shir zeeg,

"Bon net-wu cone m-hoog

komo wu hyen ho-to ur-bon à,

Se wu doste rem-de un wu be-de un tep u jaas-o

komo wu dos nu-o un wu be-de ut-raks.

¹¹ Wu ho'os cow-ʉs yo-se

komo wu nom rii-yo ur-bon yo depe à.

Wu hoob cow-yo un ba ut-ween wu dore yo.

¹² Wan-Koyan ro un 'er-de un ye nome kashi un rii à,

komo wu ro m-ke'e un kon-se un ye ut-to.

Amba wu ro m-tuke un

yan-men-ut jaas-to o-cin."†

* **Bɔr-ʉs yoor:23** 2:23 Hyen komo: Isha 53:7. † **Bɔr-ʉs yoor:25** 2:24-25 Hyen komo: Isha 53:5-6 (ut-Girik). * **Bɔr-ʉs tet:1** 3:1 Hyen komo: Apis 5:22; Koro 3:18. † **Bɔr-ʉs tet:3** 3:3 Hyen komo: 1Tim 2:9. ‡ **Bɔr-ʉs tet:6** 3:6 Hyen komo: Taka 18:12. § **Bɔr-ʉs tet:7** 3:7 Hyen komo: Apis 5:25; Koro 3:19. * **Bɔr-ʉs tet:9** 3:9 Hyen komo: Mati 5:43-44. † **Bɔr-ʉs tet:12** 3:10-12 Hyen komo: Bong 34:12-16 (ut-Girik).

13 Urege nq̄ m-senge nq̄ nomot rii-yo ur-bon, hun-ne deen a hogusse nq̄ m-hoog á. 14 Amba myet un kaane ne, urege nq̄ un swq̄ ur-koob remen nq̄ m-nom un rii-yo ur-bon, Shir a 'ye nq̄ o-kwum. "Taase nq̄ hoge gyer-o un yo ye rō m-gyer à, kō komo nq̄ was un yo hun-ne zee yea nom ne á."‡

15 Ya nq̄ **Kiristi** ur-be un hur-ur nq̄ komo wu warag Gos-wu wu un hoog-m nq̄. She'et nq̄ zongse nq̄ shest da-o wu ken wu citu nq̄ ma-to un saktō-o nq̄. Amba nom nq̄ kaane un gwugwer-mō ur-hi un 'ya m-sek ne. §

16 Amba shas nq̄ ye un gwegwer-mō ur-hi, ut-gos ne. Nom nq̄ rem-se ur-bon bō hur-ut nqa kaps nq̄ á. Nq̄ jar o-jar nq̄ nom rii-yo ba ur-bon á, remen ka ye rō nq̄ m-tan o-yō yo à, ye hyenet m-'e remen nq̄ ye ma Kiristi ye. 17 A jiish ur-bon urege con-mō Shir mō nq̄ sū ur-koob remen nq̄ nomog rii-yo depe à otte nq̄ sū ur-koob remen nom un rii yō-yo à. 18 **Kiristi** marag o-gaan cot remen **ba'as**-ut na. Wan-ba-ur-ba'as marag remen ya-ut-ba'as. **Kiristi** nomog yo ka remen wu he nq̄ m-heet be-de Shir. A hoog wur-o un wu, amba a muuturu Kukt-o un wu un hoog ne. 19 Un bu-yo **Kukt-o ShirKiristi** Haag wu rworuru Ma-to Shir be-de un kukt-to a ka'e m-guw à.

20 Ye nomute Shir koob-de o-dorotte n-ga n-ga, amba Shir hakkurte un ye ne har un da-o **Nuhu** ro un shaab-o o-hat à, remen Shir a rees hono o-dak m-hō. Hun-ne eer a gu'e un ka hat-o, ye ruwe keez keez un ka hō-mō.*

21 Ka hō-mō napa-o un bō a yo'osu nq̄ m-hō mō gu nq̄ m-mōka à. Komo ba dos ut-ri'in to o-wur cot á, amba un waktune ne mō Shir un hur-ur gaan. Shir guug nq̄ un bu-yo un ine-m Yeso **Kiristi**. 22 **Kiristi** rō m-mōka n-Ton, so un re-de Shir. **Yan-tom-ye Shir**, ut-gwomo, komo m-'wons ne kap rō un kom-to un wu.

Bq̄-qs nass

M-sheer be-de Shir

1 Bō **Kiristi** swq̄ ur-koob un wur-o un wu à, m-mōka se nq̄ she'et zongse nq̄ suut ur-koob bō wu swq̄ de à. Me un zee kaane remen bō un wu swq̄ ur-koob un wur-o un wu rem **Kiristi** à, kutute na unze wu 'yarag ka **ba'as-de** wu nome n-ga à. 2 Komo kutute na unze ka net-wu waktunte wu yage yo wu ro m-con à, komo wu rō m-con wu nome Shir o-dorotte har un ta-de un hoog-mō un wu. 3 Nq̄ regussute nq̄ naasute o-da deen n-ga, nq̄ un hoge un rerem-mō un go un she'et-de hun-ne rō m-she'et à ye nape Shir á. Nq̄ un hoge un rerem-mō un saw-to m-'e, un yish-ye ye o-yoor ne, un susuur ne, un biki-to m-swq̄ ne, un tuw-to o-ás ne, har un guw-mō us-toog ne. 4 M-mōka nay nq̄ ne ye n-ga hyanag ut-hyat yo hante nq̄ yagute gam-o ur-hi un ye ne be-de un nom un rem-qs yō-se à. Remen káane komo ye rō nq̄ ut-reeb. 5 Amba yea shes Shir wu rō un piishe un yan-hoog un margan-ne ne ut-ma à. 6 Yo yo rwo'e a rurut **Ma-to m-Rerem** har be-de un ye rō margan-ne m-mōka à. Kō de nomte à a piishitu ye ut-ma o-wur untun ko wu ke net-wu, amba m-mōka ye ur-she'et un Shir ne un bu-yo un **Kukt-o Shir**.

7 Ta-de un kō yo ke rii-yo nomoste yow yow. Remen kaane rwo nq̄ ur-hur sak, nq̄ garamse hi un nq̄ remen nq̄ hoksté us-kon. 8 Yo jiishe kap à, se nq̄ kute or nq̄ ne m-was deen, remen was-m rō un bite moor-to ut-ba'as to ye nome na à.* 9 Nq̄ barke hun-ne un hur-ut nq̄ ba us-hwumug. 10 Shir ya'ag kō wu ke wan-dor wu m-yar, unze net-wu hoks m-nom yo ken rii-yo

‡ **Bq̄-qs tet:14** 3:14 Hyen komo: Isha 8:12; Mati 5:10.
8:13. * **Bq̄-qs tet:20** 3:20 Hyen komo: Taka 6:1—7:24.

§ **Bq̄-qs tet:15** 3:15 Hyen komo: Isha
* **Bq̄-qs nass:8** 4:8 Hyen komo: Swq̄
10:12.

remen wu guut yan-dor. Shir ya'ag ká yar-mo, remen kaane a mure no ká yar-mo un cow-yo depe à. ¹¹ Urege wu ken wu ro ut-ma, se wu nom untun wu ro m-rwor un Ma-to Shir à. Urege a ya'ag wu ken yar-mo un gu un hun-ne, se wu nom un beeb-de Shir ya'u wu à. Remen un ko yo ke rii-yo Shir a kum ur-bongon rem Yešo **Kiristi**. Me us-kon hun-ne a 'ye Shir m-seps, ut-gwomo ne, ba m-ta. **Amin**.

Swɔ ur-koob remen dor Yešo

¹² No nay-ne re, taase no hyen ut-hyat un koob-de no m-swɔ à sa o zee rii pu-yo koru no. ¹³ Amba nom no o-zak, remen no m-swɔ ur-koob bo **Kiristi** swɔ de à. Remen noa nom o-zak deen da-o wu he m-muun un seps-mo un wu ne à. ¹⁴ Urege a pyapurtu no remen jin-ur **Kiristi**, no ya-o-kwum-ye, remen Kukt-o m-seps, un o Shir ne ro be-ur no. ¹⁵ Urege no swoog ur-koob, taase de nom remen no hoog net, ko ur-hyow, ko ne yo ken rii yo-yo, ko o-hebe gwuw. ¹⁶ No hoge 'e-mo un swɔ ur-koob remen no **yan-dor Yešo** à. Un sige-de un kaane ma, bom no Shir remen no ye ma **Kiristi** ye. ¹⁷ Da-o nomoste o Shir hette piishe un hun-ne ye un wu ut-ma à. Komo urege piish un ma-to un wu takante be-ur na. ¿Ya he kor un ye yage nome un ma-to un wu o-dorotte **Ma-to m-Rerem** to Shir?

¹⁸ “Urege kashi un hun-ne possute un yish jaas-ye,

¿ya he m-kor un ye nape Shir ne á un **ya-ur-ba'as** ne?”†

¹⁹ Remen kaane, ka ye ro un swɔ ur-koob remen dorotte-o Shir à, ye senge nom un rii-yo depe à. Komo ye bup Shir kom-ut yoor, remen Shir kashi-wu, wu nome o-dak o-ton ne.

Bɔr-ʊs taan

Sek-ye un beeb-ye ne

¹ Um conog m-do sek-ye no jaab-o ut-men. Me abre ko-sek, me wu hyane bo **Kiristi** swɔ ur-koob à. Komo kane co a wong seps-mo un wu un me ne da-o a he na mo m-kute à. ² Warag no yan-gut-de un kur-o Shir bobsu no à. No nom m-guw untun ya-ur-gut ba ye a gakte á, amba un con-mo ut-men, bo Shir cone no warag à. Nom no kaane ba remen gop-de un hwor á amba un con-mo ut-men.* ³ Ka ye Shir bobsu no à, no sawsu ye us-nu á, amba kute no ye bu-yo ur-bon. ⁴ Amba da-o Yešo ko-Gwomo-wu un ya-ut-Gut woone noa goks gond-o un seps-mo un wu, oa naase á.

⁵ No beeb-ye kap, nomo no sek-ye o-dorotte. Ko wu ke wu gweregse or un wu ur-hi. Ma-to Shir zeeg,

“Shir ro m'-yar un yan-nu-mo ur-hi,

amba wu ro un 'ya ur-ho

be-de yan-gwegwer-mo ur-hi.”†

⁶ Gweregse no hi un no un kus-o un caari-to ut-kom to ur-beeb to Shir, remen da-o wo wo'e wua 'ye no m-sek un co.‡ ⁷ Shir conog no, remen kaane, heetu no wu bo un yo rangsu no à.

⁸ Garamse hi un no, no she'et zongse komo yish hoog-ye. Wan-yage-ut no, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**, wu ro ut-dwum untun o-zur o-kot, yo ro ut-tuw un hoob-o un wu yo he m-ho à. ⁹ Kwangu no wu, no she'et ur-beeb ne un sher-m no. No nepste hono o-dak kap or no ne **yan-dor Yešo** ro m-swɔ ur-koob bo no ro m-swɔ à.

† **Bɔr-ʊs nass:18** 4:18 Hyen komo: Swɔ 11:31 (ut-Girik). * **Bɔr-ʊs taan:2** 5:2 Hyen komo: Yoha 21:15-17. † **Bɔr-ʊs taan:5** 5:5 Hyen komo: Swɔ 3:34 (ut-Girik). ‡ **Bɔr-ʊs taan:6** 5:6 Hyen komo: Mati 23:12; Ruka 14:11; 18:14.

¹⁰ Shir guug na ʉn kɔ yo ke bu-yo. Wʉ daagu na remen wʉ wongtɛ seps-mɔ ʉn wʉ ʉn na nɛ. Ka seps-mɔ rɔ m-she'et ba m-ta. Wʉa wong-mɔ ʉn na nɛ remen a dɔrute Yeso **Kiristi**. Nɔ sʉ ʉr-koɔb m-moka, amba ʉjime o-da hiin, Shir a muut nɔ hond hond, wʉ sher nɔ komo wʉ tor nɔ ʉr-beeb nɛ. ¹¹ Mɛ ʉs-kɔn ʉnze Shir a nom ʉt-gwomo ʉr-beeb nɛ har da-o ba m-ta. **Amin.**

Gas-de ʉr-kɔm

¹² ʉn beeb-ʉr Siras§ ɔr na ko-yan-ess ʉt-ma à, ʉm genbe nɔ ka takurda-o o-kotton remen ʉm ye'et nɔ beeb-de ʉs-rwʉn komo ʉm rurʉ nɔ, ʉnze yo ka yar-mɔ Shir mɔ. Remen kaane sher nɔ m-'wɔns nɛ be-de ʉn ká yar-mɔ.*

¹³ Yan-dor Wan-Koyan ʉn dak-o o-**Babira** ye a daage mɔsse ʉn nɔ nɛ à rɔ nɔ m-gas. Kaane ma wà re Markus n-me ʉn **Kiristi**, rɔ nɔ m-tombe ʉn gas-de ʉn wʉ.† ¹⁴ Gas nɔ ɔr na nɛ ʉn gamat-de m-was. Mɛ ʉs-kɔn Shir 'ye ko wʉ ke wʉ rɔ be-ʉr nɔ à gwugwʉ-mɔ ʉr-hur, ye rɔ n-me ʉn **Kiristi** à.

§ **Bɔr-ʉs taan:12** 5:12 ʉt-Girik: Sirabanus. * **Bɔr-ʉs taan:12** 5:12 Hyen komo: Seng 15:22,40.

† **Bɔr-ʉs taan:13** 5:13 Hyen komo: Seng 12:12,25; 13:13; 15:37-39; Koro 4:10; Pmɔn 24.

Takurda-o Bitrus ayoore-o

Rem-se rō n-me à:

M-zantē 1:1-2

Eeg-o ʋn yan-dor 1:3-21

Yan-yoos-de ʋt-bō 2:1-22

Muun-m Kiristi de ʋr-buste 3:1-18

Bitrus rō ʋr-gas

¹ Me, Simōn Bitrus, ko-guw komo ʋn **wan-Tōm YesoKiristi** ne. Me genbe ka takurda-o ha-mo ʋn be-de ʋn ye gokse m-sher o-nip ne ʋntun mo ma na. No ʋn nom kaane ʋn bu-yo kashi-o Shir na ʋn Yeso **Kiristi** ne **Wan-Gwu**.

² Me ʋs-kon Shir 'ye sengu no m-'ya m-yar deen deen, ʋn gwugwu-mo ʋr-hur ʋn bu-yo nap-se Shir ʋn Yeso Wan-Koyan na ne.

M-bō'osse be-de ʋn nap ʋn Shir

³ Beeb-de ʋn wu de n-Ton shir ya'ag na koyan yo a o-hoob remen hoog-m na ʋn sok-mo ʋn wu ne be-de ʋn nap-se a napu wu à. Wu agu na ʋn seps-mo ʋn bon-de ʋn wu ne. ⁴ Remen kaane, wu essute na kashi ʋn caari-to ʋn ma-to ʋn wu, remen no waragte kashi, bo Shir ro kashi à. Komo wu essute na, no possute sabre-o ro n-me ʋn hono o-dak o dish-o yo-o hante à.

⁵ Remen kaane, nom no bo ʋn nom-m no, no doote sher-m no ʋr-bon, ʋr-bon komo no doo de ʋs-nap, ⁶ ʋs-nap komo no doo se garamse ʋn hi ʋn no, be-de ʋn garamse hi ʋn no komo no doo ʋn 'mo ʋr-hur, ʋn 'mo ʋr-hur komo no doo nom ʋn o-shir. ⁷ ʋn nom ʋn yo ro o-shir à, no doo gwugwer-mo ʋr-hur, ʋn gwugwer-mo ʋr-hur no doo m-was ne. ⁸ Urege no m-nom ʋn go ʋn ka rem-se, se a wen no m-warag hwaa m-saare ne be-de ʋn nap-ʋs Wan-Koyan Yeso **Kiristi**. ⁹ Amba urege net bo'ose ʋn ka cow-yo á, ya wu ro ʋntun net-wu ro m-hyan ʋr-bon ne á ko ko-po. To-ut ka'ag wu ʋnze, Shir soksofe wu **ba'as-to** ʋn wu, to wu nome à cin ba wu ʋn sher be-ʋr Yeso **Kiristi**.

¹⁰ Remen kaane or re ne yan-dor, nom no bo ʋn hoks-m no, no nom rii-yo ʋr-bon no kutute hi ʋn no ʋn ye ken ye ne ʋnze Shir daagu no komo ne wu eeg no hun-ne ye ʋn wu. Urege no nomog ka rem-se, no hede m-he á.

¹¹ ʋn kaane, Shir a barku no caari-de ʋr-barke ʋn be-ʋr Yeso **Kiristi** wu ro Wan-Koyan ʋn **Wan-Gwu** ne he gwomo-to ʋn wu to he m-she'et har da-o ba m-ta à.

Tu'e ʋn Ma-to Shir yish

¹² Ko de nomte no nepse ka rem-se à, komo no bups ka yoos-de o-nip ne o no nape à, amba man sengu no m-bakse. ¹³ ʋm nomog ʋs-barag myet-mo ʋn ho-to ʋn hoog-m re, ʋm hyanag hond hond o, a sengu no m-bakse ʋn ka rem-se koyanda. ¹⁴ ʋm nepse man meres ba m-jime. Remen Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** regusute, wu russute me kaane. ¹⁵ O rwo'e mette m-senge deen ʋm rurutu no ka rem-se cin m-moka. Me ʋn zee kaane remen no ma'aste se m-baks ko o ke da-o, da-o me merse.

Ye he hyan ʋn seps-m Yeso Kiristi

16 Da-o tē ruru nō unze, Wan-Koyan na Yēso **Kiristi**,* wua muun ut-gwomo nē, ba tē m-bim zwom-o wu ken wu rwoŕe o us-weer á. Amba un yish tē, tē hyane nip-o un seps-mo un wu. 17 Remen Shir o-Tato ya'astu wu m-sek m-seps nē, da-o ká cor-o rwuunē be-de un seps-mo ut-gwomo o zet wu, "Wu ka wu ro Wà re, wu me m-con o-zak m-sok nē à." 18 Tē un hi un tē, tē ro kon káne un **Kiristi** nē un haag-o Shir, komo da-o Shir teprune zee-mo n-Ton shir à, tē hogusse yo wu zee à.†

19 Tē nepse komo unze, ma-to **yan-Rwoŕ un Ma-to Shir** gene à nip-o. Raag nō ka Ma-to m-sok nē nō muut ur-hi káne, untun pitirra-de ro mhante m-cecar be-to o-comb à, har ish peegete, Myar-yo n-Sot konte un hur-ur nō. 20 Ro ur-bon nē nō nep unze, ko wan-gaan be-to un **yan-Rwoŕ un Ma-to Shir** da-o ye gene takurda-o Shir à, yatt-wu gene remen napse un wu á. 21 Me un zee káne remen **yan-Rwoŕ un Ma-to Shir** ye boog gen un ko rii gaan remen ye un hi un de un ye á, ko wu ken wu ru ye m-gen á amba **Kukt-o Shir** o teke ye co.

Bqr-ús yoor

Bitrus nak yan-dor ut-to

1 Cin n-ga be-de hun-ne ye o-Isra, yan-rwoŕ un Ma-to Shir ya-ut-bo ro kon. To, kaane ha, be un nō a kum yan-yoos-de ut-bo. Yea hante yoos-de ut-bo mosse un Shir nē. Amba yea 'ye ur-hek ko wan-gaan wu nept unze bo-to á. Ka bo-to a naas hun-ne ye shere be-de un to à. Ka yan-yoos-de ut-bo ye har yea yage **Kiristi**, Wan-Koyan wu un ye wu ruru ye be-de un **ba'as-de** un ye à. Nom un kaane a hante ye o-sabre ba un rem. 2 Hun-ne deen a dore cow-se un ye se m-ba m-'e, un kaane komo ye ken ye hette hyan un cow-yo o-nip ba ur-bon. 3 Ya-o-suub ye ka ya-ur-yoos-ye. Yea raks nō be-de un rure un nō ut-zwom to ye cekre à, remen ye kumut rii ko hwor be un nō. Amba re n-ga, Shir essusute wua piishe ye ut-ma. Komo Shir ro zongse wu nomot kaane. Komo wua saburse ye.

4 Nō nepse re n-ga da-o ye ken **yan-tom-ye Shir** ye nome ur-ba'as à, Shir sabursute ye. Wu gak ye gung, wu jorbe n-me un kuub-o o-comb o un den-o o-ra, be-de wu ro m-ka un yan-men-ut jaas-to à, se un ho-de un piish ut-ma. 5 Nō nepse unze n-ga, un da-o **Nuhu** da-o hun-ne tuke Shir o-cin à, Shir hoge 'won-de un ye á. Wu hoomte ye n-te m-ho, mo re hono o-dak à, se **Nuhu** un ye ken nen ta'oor-ye nē un den-o wu. **Nuhu** ko'oturu unze hun-ne she'et kashi ur-she'et, ye nom yo Shir cone à. Shir guug wu un ye ken hun-ne ye nē.* 6 Komo nō nepse n-ga, Shir piishite hun-ne ye un bo-to o-**Sodom**, o-**Gomora** nē ut-ma. Remen ye nomog men-ut jaas-to, komo wu tukste ye un bo-to un ye nē o-ra, cow-mo kuse cot. Da-o wu nome kaane à, wu kute hun-ne unze wua 'ye ka hun-ne ye tuke wu o-cin à ur-koob.† 7 Wu guug **Rot**, kashi un net. Ka da-de wu tuksuru o-**Sodom**. **Rot** cowog o-regen deen remen rii-yo m-'e yo ká hun-ne ye o-**Sodom**, o-**Gomora** nē nome à.‡ 8 Wu she'ette mosse un hun-ne yo-ye nē, ko de ke ho-de wu hyen rem-se un ba ur-bon se ye nome à. Komo wu hoge men-ut jaas-to ye nome à. Kap yo ka naaste men-to un wu deen, remen wu net kashi-wu. 9 Urege har káne o, Wan-Koyan nepste bo wu he gu un hun-ne ye Shir be-de ut-meger à. Komo wu neps bo wu he senge un 'ya un yan-men-ut jaas-to

* **Bqr-o gaan:16** 1:16 Wu Shir daagne à. † **Bqr-o gaan:18** 1:18 Hyen komo: Mati 17:1-5; Mark 9:2-7; Ruka 9:28-35. * **Bqr-ús yoor:5** 2:5 Hyen komo: Taka 6:1—7:24. † **Bqr-ús yoor:6** 2:6 Hyen komo: Taka 19:24. ‡ **Bqr-ús yoor:7** 2:7 Hyen komo: Taka 19:1-16.

ur-koob à, har ho-de un piish ut-ma to ur-kom woonte. ¹⁰ To ka nip-to, yagunte ken ka ye ro m-dore un sabre-o un hur-de un ye de **ur-ba'as** à. Ye komo 'yar ut-gwomo. Remen uk o-cin m-nu ne ye hote ur-hur un taase ye hoge gyer-o un yo'og un **yan-tom-ye Shir**. ¹¹ Ko **yan-tom-ye Shir** ye jiishe ka yan-yoos-de ut-bo ye ur-beeb à, ye ro m-yo'og un ka yan-yoos-de ut-bo ye á. Ko ye naas ye ut-men un n-co o un Wan-Koyan á. ¹² Amba ka yan-yoos-de ut-bo ye ro m-nom untun gut-to o-kot to rotte beeb-de o-ceker á, amba ye ro m-nom yo wur-to un ye cone ye nom à. An nom ka gut-to remen hun-ne shipt komo ye pen. Untu ut-gut ka yan-yoos-de ut-bo ye ro, remen kaane ye ro m-rwor un ma-ut yo-to be-de un rii-yo ye nape á.

¹³ Shir a sabursu ye bo ye rwo'e hun-ne swo ur-koob à. Ka yan-yoos-de ut-bo ye ro m-hoge rerem-mo ut-biki deen be-de ye ro m-re m-swo ne à, ko un non-ho cangam. Ye ro un hoge o-zak ye egussute no ko da-o ye morge un no ne be-de un karge de m-re. Remen kaane a no m-gwot m-sek ne á komo ye hantu no m-'e. ¹⁴ Yish-ye un ye shiishte o-ás, gop-de un ye de **ur-ba'as** de tak m-ciig á. Ye m-nakan un hun-ne ye m-garamse un hi un de un ye á n-me **ur-ba'as**, a yoosussute ye o-suub m-sok ne. Shir ru'utu ye nu-o yo-o. ¹⁵ Ye yagute kashi o-cow, ye dorute cow-o Baram wa Beyor wan-con-to un hwor-ye un men-ut jaas-to. ¹⁶ Amba Shir weneg Baram nom un rii yo-yo da-o janka-yo un wu kangsu wu un cor-o un ko-hun à. §

¹⁷ Ka yan-yoos-de ut-bo ye hwaa ye ro untun yish-to m-ho to huse à, komo ya ye ro untun zaan-mo ke'ente-to ba un kem. Remen kaane Shir essute ye caari-o un kuub-o comb-o rim-o cip, o ro ye ur-'er. ¹⁸ Be-de un ses-se un ye un hun-to o-hwaa ne, ye durumsute hun-ne m-dore un con-m rem-us ma-hun. Ye ro m-senge ye nakante ka ye posse un she'et-de **ur-ba'as** à, ye waragte m-nom **ur-ba'as** komo.

¹⁹ Ye ro m-zee un hun-ne, "Urege no dorute yoos-ur te, Shir a ru no dore un ka **karamsa**-o á. Noa hoks m-nom un yo no cone à." Um zeege ye guw-ne remen urege net yagute rii hoks wu, ya wu ro untun ko-guw be-de un ka rii-yo. Wu hoks yo m-yage á. Amba ka yan-yoos-de ut-bo ye un hi un de un ye, ye rott gwomo-to un nom un yo ye cone á. Guw-ne ye ya m-nom un rii-yo ba ur-bon yo, yo he ye m-sabarse à. ²⁰ Me un zee yo ka mosse un yan-yoos-de ut-bo ne remen ye rwunte be-de un rii-yo ba ur-bon yo un hono o-dak yo ro m-naas un hur-de un hun-ne à. Yo ka un nome remen ye nak Yeso **Kiristi** wu ro Wan-Koyan un **Wan-Gwu** ne. Amba m-moka ye yagute rii yo-yo hoks ye, ye ro yo komo m-nome o-dorotte. Remen kaane hoog-mo un ye ur-buste a jiish m-naase arge-mo n-ga, remen ye yagute **Kiristi**. ²¹ A jiish ye a ro zeege ye tak un nap un cow-o kashi á, otte nap-mo ye napu o amba ye tuke o o-cin o a ya'asu ye à. ²² Rii-yo ye nome à yo nomog hond hond un ka Swoog-to ut-Ma to ne unze, "Wo-o gwog'og ut-gwo yo warguru to m-rekem."* Komo, "Arede-yo a zore à yo waragte ut-byorke n-me o-rup."

Bor-ús tet

Ho-de un Wan-Koyan roon

¹ Nay-ne re, o ka o ro takurda-o ayoore-o, o um genbu no à. N-me un ka takurda-to ut-yoor, um sengute, um dootu no jaab-o ut-men, no nomot barag-se ur-bon be-de un bakse un no rii-yo no rege no nepse à. ² Um conog no baks Ma-to Shir to **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye un ba m-kukop rwore

§ **Bor-ús yoor:16** 2:15-16 Hyen komo: Qog 22:4-35.

* **Bor-ús yoor:22** 2:22 Hyen komo: Swog

26:11.

n-ga n-ga à, komo un **karamsa-o Kiristi** ne Wan-Koyan na, **Wan-Gwu**, ká yo **yan-Tom Yeso** ruru nò à.

³ Yo jiishe à, depete nò nep unze n-me un ho-to ur-kom, ya-ur-ar roon, ye nemestú nò remen saktò-o yo-o garamsute hoog-mò un ye.* ⁴ Yea zee, “¿Ashi wu un zee nò ka wua muun à? To, ¿ke ne wu ro? Amba yatt-yo barme á bò ka ye ro sek-ye te ye ur-takan merse kap à. Koyan yo ro bò yo ro cin da-o Shir nome hono o-dak à!” ⁵ Bunbarag ye yage rii-yo ye nepse à. Remen n-ga reenò Shir ya'ag ma-to un wu. Komo un nom un kaane, wu nome ut-ke'ente. Un ka cow-o gaan-yo, wu rwore dak-o rwuun n-me m-ho, wu rigimse o m-ho.† ⁶ Komo wu sabarsute ka hono o-dak o n-ga o m-ho, da-o wu hante caari-o un kem à.‡ ⁷ Un ká gom-ur gaan-de, Shir este hono o-dak o m-moka o o-Ton ne remen to tukt o-ra, komo a un yagu to se ho-de un piish ut-ma un sabarse un hun-ne ne ye rotte Shir á.

⁸ Amba nò nay-ne re taase to-to ke nò ká rii gaan-yo á. Ho-ur gaan un hak o-dugu ne ragaan o be-ur Wan-Koyan.§ ⁹ Wan-Koyan rott m-it be-de un shoos un ma-to un wu á, bò ye ken ye deke ye zee it-mò à. Men-to wu ro m-gaag rem nò, remen wu con nò sabre á, amba kò wu ke wu waktune, wu yagne **ba'as-to** un wu.

¹⁰ Amba ho-ur Wan-Koyan a haan untun ko-hyow. Ton-o a ege har ur-dwum ne, hon us-rem se a tuk o-ra, o-dak un hon un rii-yo ro ne n-me un o à yoa warag m-zar.*

¹¹ Cin de kaane koyan he m-sabre à, ¿Yan go un hun-ne ye depe nò she'et? Depete nò she'et un hoog-m nò ba m-kukop bò Shir ro à. ¹² Bò nò un gwot-o un ho-de Shir woonte hor-m-hor à, un ká ho-de Shir a tuks o-Ton o-ra, komo kò yo ke rii-yo n-Ton yoa yee un hund-o o-ra. ¹³ Amba be-de un dek un ma-to wu esse à, a un gwot-o un haan-mò un Ton-o pu-o un dak-o pu-o ne, hur-o un kashi un hun-ne.†

¹⁴ Remen kaane nay-ne re, bò nò un waase-de un ka rem-se korot kap à, sengu nò. Nò nom rii-yo ur-bon remen Shir hyenet nò ba m-kukop. Bò wua zee nò nomog rii yo-yo á. Nò nom rii-yo ur-bon komo remen Shir hyenet nò ur-she'et n-me m-gwugwu mò ur-hur un wu ne. ¹⁵ Nap nò un hur-ur nò unze 'mò un hur-ur Wan-Koyan na gwu-o, untun bò or na Burus genbe nò un nap-se Shir ya'u wu à. ¹⁶ Ragaan-wu gene takurda-to un wu mosse un ká ma-ut gaan-to ne. Amba ges-o un yo wu rwore n-me un takurda-to un wu à ro un rem-o m-nap ne. Hun-ne ye ro kang-o gaan á, un koob-de un nap-se un ye, ye piti ma-to un wu, ye muutu to rii hor-yo n-hon, bò ye wete m-nom un to ken be-to un takurda-o Shir à. Be-de un nom-mò un kaane ro m-rwò Shir rotte ye m-sabarse.

Ma-ut Bitrus to ur-kom

¹⁷ Remen kaane nay-ne re, bò nò nepse un kaane ne à, 'er nò hi un nò taase ma-to un hun-ne ye un ba o-**karamsa** egusse nò nò taagute un con-ut nò ut-soto. ¹⁸ Amba bò'osu nò n-me m-sok un nap-us Wan-Koyan na Yeso **KiristiWan-Gwu**. Wu a he m-sekemse cir-mò m-moka har da-o ba m-ta à. **Amin.**

* **Bor-us tet:3** 3:3 Hyen komo: Ydas 18. † **Bor-us tet:5** 3:5 Hyen komo: Taka 1:6-9. ‡ **Bor-us tet:6** 3:6 Hyen komo: Taka 7:11. § **Bor-us tet:8** 3:8 Hyen komo: Bong 90:4. * **Bor-us tet:10** 3:10 Hyen komo: Mati 24:43; Ruka 12:39; 1Tas 5:2; Hyan 16:15. † **Bor-us tet:13** 3:13 Hyen komo: Isha 65:17; 66:22; Hyan 21:1.

Takurda-o Yohana aco

Rem-se rɔ n-mɛ à:

M-zantɛ 1:1-4

M-cɔcar ɥn o-comb nɛ 1:5—2:29

Yakar-yɛ Shir ɥn yakar-yɛ ko-Gwɔmo-wɥ ɥn ya-ɥt-kɔt nɛ 3:1-24

O-nip ɥn ɥr-ba'as nɛ 4:1-6

Yo was-m he m-nɔm à 4:7-21

Sher-mɔ rɛ ɥr-hɔ à 5:1-21

Gom-de ɥn hoog

¹ Tɛ genbɥtɛ nɔ ma-tɔ ɥn ká wɥ rɔkne cin ɥr-takan à, ká wɥ tɛ hoge ma-tɔ ɥn wɥ komo tɛ hyenes à. Tɛ hyenestɛ wɥ ɥn yish tɛ komo tɛ ci'is wɥ ɥn kom-ɥt tɛ. Wɥ gom-de ɥn hoog de.* ² Ká wɥ rɔ ɥn 'ya ɥn hoog à rɥwɥntɛ cas, tɛ hyenestɛ kɔr-mɔ ɥn tɔ, komo tɛ rɔ ya-ɥs-tɔr ɥn yo tɛ hyane à. M-mɔka tɛ nɔ m-rɥrɛ ka ma-tɔ ɥn hoog-mɔ ɥn ba m-ta mɔ, mɔ ro'e be-de Shir Tato na à, m-mɔka mɔ be-ɥr na.† ³ Yo tɛ hoge, ɥn yo tɛ hyane nɛ à, yo tɛ nɔ m-rɥrɛ, remen nɔ ma'astɛ kang-o gaan ɥn tɛ nɛ. Bɔ tɛ kang-o gaan o-Tato nɛ ɥn Wà ɥn wɥ nɛ Yeso **Kiristi** à.‡ ⁴ Tɛ nɔ m-gene ɥn ká rem-se remen tɛ shoostɛ zak-o tɛ.

Shir cecar-mɔ

⁵ Tɔm-o ká o tɛ o hogne be-ɥr Yeso à komo o tɛ rɥrɥ nɔ, Shir cecar-mɔ, comb-o rɔ kɔn be-de ɥn wɥ á kɔ hiin. ⁶ ɔrege a m-zɛɛ a ɥr-she'et kang-o gaan ɥn Shir nɛ, amba a ɥr-she'et n-mɛ o-comb, bɔ-tɔ atte, komo a ɥn she'et-de o-nip á. ⁷ Amba ɔrege a ɥr-she'et be-de m-cecar bɔ Shir rɔ à, a kang-o gaan ɥn ɔr na nɛ. Komo hyó-m Wà ɥn wɥ Yeso sokstɛ **ba'as**-ɥt na kap. ⁸ ɔrege a zɛeg a rɔtt **ɥr-ba'as** á, raks-tɔ atte hi ɥn na, komo nip-o rɔ kɔn ɥn hur-ɥt na á. ⁹ Amba ɔrege a rɥwɔrog **ba'as**-ɥt na be-de Shir, wɥ kashi-wɥ, wan-shoos ɥt-ma wɥ, wɥa ho'osɥ **ba'as**-ɥt na, komo wɥ soks **ba'as**-ɥt na, wɥ so'osɥ na kɔ se ke rem-ɥs yɔ-se se kap. ¹⁰ ɔrege a zɛeg a nɔm **ɥr-ba'as** á, a muutɛ Shir wa-ɥt-bɔ, komo ma-tɔ ɥn wɥ rɔ kɔn ɥn hur-ɥt na á.

Bɔr-ɥs yoor

Ma-tɔ ɥn nap ɥn Shir

¹ Yakar re, yɛ mɛ m-was à, mɛ nɔ m-gende ɥn tɔ ka, taase nɔ nom **ɥr-ba'as** á. Amba ɔrege nɛ wɥ ken nɔmog **ɥr-ba'as** be ɥn nɔ, a rɔ ɥn Wa-ɥt-Orom nɛ be-de Shir o-Tato, wɥ he kɔn ɥn Shir rem na à, Yeso **Kiristi**, wɥ rɔtt **ɥr-ba'as** á, kɔ hiin. ² Wɥ wɥ ya'asɛ hyó-mɔ ɥn wɥ ɥr-sake a rurut na be-tɔ ɥn **ba'as**-ɥt na. Yanze nɛ tɔ ma na ɥn hon-de ɥn tɔ á, har ɥn tɔ ɥn hono o-dak nɛ kap.

³ Kaane o a he m-nap a nak Shir, ɔrege a dorɥtɛ **karamsa**-o ɥn wɥ. ⁴ Kowan wɥ zɛɛ wɥ nak Shir, amba wɥ dorɛ **karamsa**-o ɥn wɥ á, ko-ya-ɥt-bɔ-wɥ. Nip-o rɔ kɔn ɥn hur-de ɥn ɥn wɥ á. ⁵ Amba kap wɥ nɔmɛ o-dorɔtte ɥn Ma-tɔ Shir à, cɔn-tɔ Shir shiig o-nip ɥn hur-de ɥn wɥ. Kaane o a m-nap ɥnze a kang-o gaan ɥn Shir nɛ. ⁶ Kap bon wɥ zɛɛ wɥ rɔ kang-o gaan ɥn Shir nɛ à, sɛ wɥ nɔmog bɔ Yeso nɔmɛ à.

* **Bɔr-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Yoha 1:1. † **Bɔr-o gaan:2** 1:2 Hyen komo: Yoha 1:14. ‡ **Bɔr-o gaan:3** 1:3 Wɥ Shir daagne à.

Karamsa-o pu-o

⁷ Nay re ne, ba **karamsa**-o pu-o o me no m-gene á amba ká ut-o o, ká o no nape cin ur-takan à. Kà **karamsa**-o ut-o o ro tom-o no hoge à.* ⁸ Amba man hoks o m-zee **karamsa**-o pu-o, a un hyan un nip-o un o be-de un wu un be-ur no ne. Nɔa hyen comb-o ro m-dosse, cecar-mo o-nip ro m-dakan.

⁹ Kowan wu zee wu ro be-de m-cecar à, komo wu ro m-yage un or un wu, har m-moka à n-me o-comb wu ro. ¹⁰ Wu ro m-was un or un wu à, n-me m-cecar wu ro. Wu ro m-nom rii-yo he kaps un wu ken á. ¹¹ Amba wan-yage-ut or un wu ne, n-me o-comb o wu ro. Tomso ne n-me o-comb o wu ro m-neke. Wu nap be-de wu he m-hwo un na-o un wu á, remen comb-o pooste yish-ye un wu.

¹² No yakar re, ye me m-was à, me un genbu no remen Shir ho'osutu no **ba'as**-ut no rem Yeso **Kiristi**.

¹³ Tat-ne un in-ne ne, me un genbe no remen no nepste wu, wu ro cin ba a ro nomog hono o-dak à.

No beeb-ye, me un genbu no to remen no kapste **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**.

¹⁴ Yakar re, um genbute no, remen no nepste o-Tato.

Tat-ne, um genbute no remen no nepste ká wu ro cin ur-takan à.

Beeb-ye, um genbute no remen no m-'wons ne, komo ma-to Shir ro kon n-me un no, har no mo'ogse ká yo-yo yo.

Taase no cun ka hono o-dak o

¹⁵ Taase no cun hono o-dak, ko komo rem-se ro n-me un o á. Urege wu ken wu conog hono o-dak, con-to o-Tato ro kon o ká be-de un wu á ¹⁶ Remen kap rem-se ro un hono o-dak à, untun hoob-o un hoge un rerem-mo un rii-yo wur-o cone à, un gop-de un hyan-o un yish ne, komo un gwon-mo un rii-yo a kume ne à. To ká ba be-de o-Tato to rwuune á, amba be-de un hono o-dak to rwuune. ¹⁷ Hono o-dak un gop-de un o ne a tees, amba net-wu dore con-mo Shir à wua kum hog-o ba m-ta.

Yan-yage-ut Yeso Kiristi

¹⁸ Yakar re, kom-de hono o-dak de ka. Bo no hoge unze wan-Ryaab-ɔs Yeso **Kiristi** roon da-o ur-kom à, ko m-moka yan-yage-ut Yeso **Kiristi** rusunte ut-moor ne. Remen kaane a nepste unze a n-me un ka da-o. ¹⁹ Ká hun-ne ye un rwuun be-ur na, myet un kaane ne ye kang-o gaan un na ne á. Ye rotte kang-o gaan un na ne, ye roa she'et be-ur gaan un na ne. Amba koos-mo un ye, mo a nepte ye ma na ye á, ko n-ga.

²⁰ Amba no, Yeso **Kiristi** ya'ag no **Kukt-o Shir**. No komo, kap, no nepste o-nip. ²¹ Me m-gende no, yanze me unze no nap o-nip á, se de remen no nepste o. Amba no nepste yatt bo-to he m-rwuun be-de o-nip á. ²² ¿Wan wu ro ko-ya-ut-bo? Kap bon wu ro m-zee Yeso wu ro **Kiristi** á. Gon ka net-wu ro wan-Ryaab-ɔs Yeso **Kiristi**, wu yagute Shir, o-Tato un Wà ne Yeso. ²³ Yatt-wu he nom un she-mo un Wà, wu kumut o-Tato á, amba wu gokse Wà à, wu ro ká o-Tato ne. ²⁴ No ne, rii-yo no hoge cin n-ga ne à, se no ess yo un hur-ut no. Urege ne rii-yo no hoge à, no este yo un hur-ut no, nɔa

* **Bɔr-ɔs yoor:7** 2:7 Hyen komo: Yoha 13:34.

ma'as kang-o gaan o-Tato ne ʊn Wà ʊn wʊ ne, Yešo. ²⁵ Yešo sworog o-nu, wʊa 'ye na hoog-o ʊn ba m-ta.

²⁶ Me m-gende no ʊm nekt to-ʊt no remen go ʊn ká ye ro no ʊn con m-egusse à. ²⁷ Amba no, Yešo ya'aste no **Kukt-o Shir**. M-moka ka Kukt-o ro be ʊn no. No ʊn dish-o wʊ ken wʊ yoosutu no komo á. Remen yan á, Kukt-o ro no m-yoose ʊn ko yo ke rii-yo. Yoos-de ʊn o-Kukt ne bo-to á, nip-o. Nom no o-dorotte ʊn ka yoos-de ne, she'et no be-ʊr Yešo **Kiristi**.

²⁸ Yakar re, sengu no n-me ʊn **Kiristi**, remen da-o wʊ muune a ho'oste ʊr-hur, bo a hyen m'e ʊn her-o ʊn wʊ ho-de wʊ haan á. ²⁹ Urege no nak **Kiristi**, ko-yan-men-ʊt pus-to wʊ, no nak o ka ʊnze bon wʊ ro ʊn men-ʊt pus-to ne à, wà-wʊ Shir wʊ.

Bɔr-ʊs tet

Yakar-ye Shir ʊn yakar-ye ʊn ko-Gwomo-wʊ ʊn ya-ʊt-kot ne

¹ Gwot no go ʊn was-mo Shir Tato na kutu na à, har wʊ zee na yakar-ye ʊn wʊ a ro. Ka boose a ro. Hun-ne ye ʊn hono o-dak ye nap na á, remen ye nap Tato na Shir á.* ² Or re ne, ye me m-was à, m-moka yakar-ye Shir a ro. Amba har m-moka a kutu na yo a he m-warag á. A nepste da-de wʊ muune, a warag ʊntun Yešo **Kiristi**, remen a hyen wʊ bo wʊ ro à. ³ Kap wʊ hwo ʊr-hur wʊ waragte ʊntun wʊ à, se wʊ waragte ba m-kukop 'mo ʊr-hur bo Yešo ro à.

⁴ Net-wʊ senge she'et-de **ʊr-ba'as** à, wʊ paks o ka **karamsa-o Shir**. Remen nom **ʊr-ba'as** jet ʊn **karamsa-o Shir** o. ⁵ No nepste Yešo **Kiristi**, wʊ ʊn haan remen wʊ dek **ba'as-ʊt** na. Wʊ ne wʊ rott **ʊr-ba'as** á.† ⁶ Kowan wʊ she'ete kang-o gaan ʊn wʊ ne, wʊa senge nom **ʊr-ba'as** á. Amba kowan wʊ senge nom **ʊr-ba'as**, wʊ nap wʊ á.

⁷ Yakar re, taase wʊ ken wʊ raks no, wʊ ro ʊn nom ʊn kashi ʊn rii à, kashi-wʊ, bo **Kiristi** ro o-kashi à. ⁸ Bon net-wʊ ro m-ma'as ʊn nom **ʊt-ba'as** à, wʊ mà **ko-Gwomo-wʊ ʊn ya-ʊt-kot** wʊ, remen cin n-ga ne **ko-Gwomo-wʊ ʊn ya-ʊt-kot** wa-ʊt-ba'as-wʊ. Amba Yešo **Wà-wʊ Shir** haante remen wʊ saburté senge-mo ʊn **ko-Gwomo-wʊ ʊn ya-ʊt-kot**. ⁹ Kap bon net-wʊ ro mat-de Shir à, wʊ m-senge ʊn nom **ʊr-ba'as** á, remen go-ye Shir ro kon ʊn hur-de ʊn wʊ. Tomso ne wʊa hoks m-senge m-nom **ʊr-ba'as** á, remen mat-de Shir de wʊ ro. ¹⁰ Kaane o a he m-nap ʊn yakar-ye Shir ʊn yakar-ye ʊn **ko-Gwomo-wʊ ʊn ya-ʊt-kot** ne. Kowan wʊ ro m-nom ʊn kashi rii á, komo wʊ ro ʊn was ʊn or ʊn wʊ á, wʊ mà Shir wʊ á.

Was ʊn or ru ne

¹¹ Ma-to no hoge cin ʊr-takan à, to ka, a was no or na ne.‡ ¹² Taase a warag ʊntun **Keen**. **Keen** wʊ ro'e wà-wʊ ʊn **ko-Gwomo-wʊ ʊn ya-ʊt-kot** à, wʊ ho'e heno ʊn wʊ à. ¿Remen yan o ne wʊ hote heno ʊn wʊ? Remen rem-se wʊ ro m-nom à, yo-se se, se ma heno ʊn wʊ ne, rem-ʊs so-se se.§ ¹³ Yan-dor Yešo, taase no bup o-nu urege hun-ne yagutu no ʊn hono o-dak. ¹⁴ Na ne, a nepste a possute m-mar, a wooste be-de ʊn hoog remen a m-was ʊn or na ne ne. Net-wʊ ro m-was ʊn or ʊn wʊ á, wʊ ro'osuturu o ka ʊn she'et-de m-mar.*

¹⁵ Kowan wʊ ron yage-ʊt or ʊn wʊ, wan-ho de ʊn net-wʊ ka. No nepste ne wan-ho de ʊn net ro kon wʊ he m-she'et ʊn hoog ne o Shir o ʊn ba m-ta

* **Bɔr-ʊs tet:1** 3:1 Hyen komo: Yoha 1:12. † **Bɔr-ʊs tet:5** 3:5 Hyen komo: Yoha 1:29. ‡ **Bɔr-ʊs tet:11** 3:11 Hyen komo: Yoha 13:34. § **Bɔr-ʊs tet:12** 3:12 Hyen komo: Taka 4:8. * **Bɔr-ʊs tet:14** 3:14 Hyen komo: Yoha 5:24.

á. ¹⁶ Rii-yo hante a nept m-was à, remen Yeso **Kiristi** ya'aste hoog-o un wu rem na. Na ne, depute a ya'as hi un na rem or na ne. ¹⁷ Net-wu hyane wu ro un rii-yo m-re ne à, wu hyanuru or ru wu wu ka wu rott rii á, wu ne, wu 'ya wu á, ¿was-mo Shir ro un hur-de un wu o ka? ¹⁸ Yakar re, no nom was-mo o-nu temb á, amba yage a hyenet un rem-se no m-nom à o-nip ne.

A she'et no sasa be-de Shir

¹⁹ Kaane o a nape unze na ya-o-nip-ye, a ho'os hur un na sak da-o a m-es un her-o Shir à. ²⁰ Ko hur-ur na kaps na, a nep unze Shir aragte hur-ur na, komo wu neps koyan. ²¹ Or re ne, ye me m-was à, urege hur-ut na hees na á, a she'et be-to Shir sasa. ²² Aa kum kap rii-yo a kone be-de Shir à, remen a nomutu wu o-dorotte, tomso ne a ro m-nom un rii-yo wu cone à. ²³ Yo Shir zee a nom à yo ka: A sher no un jin-ur Wa un wu Yeso **Kiristi**, tomso ne a was un or na ne ne, bo Yeso **Kiristi** zee na à.† ²⁴ Ye ro o-dorotte un **karamsa**-o Shir à ye ro n-me un Shir, Shir ro komo n-me un ye. Kaane a nape unze wu ro n-me un na: A un nap to ka remen Kukt-o wu ya'u na à.

Bɔr-ʊs nass

Kukt-o Shir un o ma ko-wa-ut-yage ne

¹ Or re ne, ye me m-was à, yan-ko'ot un ma-to ut-bo rusunte hono o-dak ko kene unze yan-rwor un Ma-to Shir ye ka. Remen kaane, no goks kowan wu zee wu ro un **Kukt-o Shir** ne á. Se no me'este, no gut, ko **Kukt-o Shir** o nip o. ² Cow-yo no hette nap un un **Kukt-o Shir** à, yo ka. Kap net-wu deke Yeso **Kiristi**, wu heesunte un wur-o un net à, ka net-wu ro un **Kukt-o Shir** ne. ³ Amba ka net-wu rwore kaane un Yeso á, to ka kukt-o wu rotte à o Shir o á. Ka kukt-o ro un wan-Ryaab-ʊs Yeso ne, o no hoge o roon à, ko m-moka ma o woosunte un hono o-dak.

⁴ Yakar re, yakar-ye Shir ye no ro. Tomso ne no kapste ka ya-ut-bo-ye remen **Kukt-o Shir** o ro be-ur no à, o jiiشته o un hono o-dak m-'wons. ⁵ Ka ya-ut-bo-ye, ya un m-was un ka dak-o ye, remen kaane kap yo ye rwore à, yo un ka dak-o yo, hun-ne ye un ka dak-o ro ye m-ke'e ut-to. ⁶ Na ne, hun-ne ye Shir-ye. Wu nape Shir à, wu ro un raks ut-to be un na. Amba wu nape Shir á, net-wu Shir wu á, har wu rakste ut-to be un na á. Cow-yo a nepte ma-to o-nip to rwuune be-de Shir à, un to ut-bo ne à, yo ka.

Shir waste un na ne, a was un or na ne

⁷ Or re ne ye me m-was à, a was no or na ne, remen m-was mo un rwuun be-de Shir. Wu ro m-was un or un wu à, wu ro un hoog-m pu-mo ne, komo mat-de Shir de, tomso ne wu nak Shir. ⁸ Shir was-mo, komo kowan wu yage was un or un wu à, wu nap Shir á. ⁹ Cow-yo Shir kututu na m-was à, yo ka, Shir tomonte Wa un wu wan-gaan cot un hono o-dak, remen wu a kumut hoog-o ba m-ta. ¹⁰ Was-mo o-nip mo ro was-mo a kute Shir á, amba was-mo Shir kutu na à. Shir tomonte Wa un wu remen wu ya'aste hyo-mo un wu ur-sake a rurut na be-to un **ba'as**-ut na. ¹¹ Or re ne, ye me m-was à, cin de nomte Shir waste un na ne deen à, ai, depete, a was no or na ne.

¹² Yatt-wu hyane Shir á. Amba urege a m-was un or na ne, Shir a she'et kang-o gaan be-ur na, komo was-mo un wu mo o-nip a ma'as un hur-ur na.*

¹³ Shir ya'aste Kukt-o un wu, un ka cow-yo a nepte a kang-o gaan un wu ne, bo wu ro kang-o gaan un na ne à. ¹⁴ Shir tomonte Wa un wu, **Wan-Gwu**

† **Bɔr-ʊs tet:23** 3:23 Hyen komo: Yoha 13:34; 15:12,17. * **Bɔr-ʊs nass:12** 4:12 Hyen komo: Yoha 1:18.

be-de ʊn hun-ne ʊn hono o-dak. Te hyanag Wà ʊn wʊ m-moka komo te ʊn ko'ote ʊn ye ken ma-to ʊn wʊ. ¹⁵ Kowan wʊ gokse Yeso **Wà-wʊ Shir** wʊ, Shir a ma'as kang-o gaan ʊn wʊ ne ho-ur bi. ¹⁶ A nak, tomso ne a shereg o-nip ʊn was-mo Shir nome na à. Shir was-mo urege a sengute m-was ʊn or na ne, a ma'as kang-o gaan ʊn hur-ut na ʊn Shir ne, komo Shir a ma'as kang-o gaan be-ur na.

¹⁷ Urege a waste ʊn or na ne o-nip, komo a nom bo **Kiristi** nome ʊn ka dak-o à, a rangse hi ʊn na ʊn gyer-o ʊn ho-de ʊn piish ut-ma á. ¹⁸ Gyer-o ro kon be-de m-was á. Was-mo o-nip ro ʊn dos o-gyer, remen baks mo ʊn swo ur-koob ro ʊn hante o-gyer. Wan-hoge o-gyeru ne, wʊ rott m-was deen á.

¹⁹ A m-was remen Shir ye taknu na m-was. ²⁰ Amba kowan wʊ zee wʊ ro ʊn m-was ʊn Shir, amba wʊ ro ʊn yage-ut or ʊn wʊ, ka net-wʊ wa-ut-bo-wʊ. Remen net-wʊ ro m-was ʊn or ʊn wʊ á, ¿re o ʊn ya wʊ he m-was ʊn Shir ne, ye wʊ take m-hyan? ²¹ **Karamsa**-o Shir ya'asu na à o ro, “Was no ʊn Shir ne komo no was or no ne.”

Bɔr-ʊs taan

Re ur-ho ʊn hono o-dak

¹ Urege a shereg o-nip unze Yeso wʊ ro **Kiristi**, na yakar-ye Shir ye ka. Kowan wʊ ro m-was o-Tato à, wʊ waste o ka ʊn yakar-ye ʊn wʊ ne. ² Yo a hette m-nap unze a m-was ʊn yakar-ye Shir à yo ka: Be-de ʊn was ʊn Shir ʊn hi ʊn de ʊn wʊ ʊn dek ʊn **karamsa**-o ʊn wʊ ne. ³ A ʊn kute ʊn Shir was-m na ʊn bu-yo o-dorotte ʊn **karamsa**-to ʊn wʊ, komo to hede na m-kwange á.*

⁴ Ko wʊ ke wà-wʊ Shir wʊ, a hoks re ur-ho ʊn hono o-dak, komo sher-m na be-ur Yeso mo ro na m-'ya ur-ho. ⁵ ¿Wan wʊ he re ur-ho ʊn hono o-dak á? Se wʊ shere unze Yeso wʊ ro **Wà-wʊ Shir** à.

Bo Yeso ro à

⁶ Yeso **Kiristi**, wʊ haane m-ho m-hyó ne. Wʊ haan m-ho ne ʊn hond ʊn mo á, amba m-ho m-hyó ne. Komo o-Kukt ne, remen o-Kukt o ro o-nip. ⁷ Nen tet ro kon yan-tor-se ʊn to. ⁸ O-Kukt, m-ho ʊn m-hyó ne, komo myet tet mo ʊn ye ma-to ʊn ye ro kang-o gaan.

⁹ A m-dek ʊn rwor-mo ʊn hun-ne, amba rwor-mo Shir aragte m-'wons remen rwor-mo Shir mo, mo wʊ ruru na ma-to ʊn Wà ʊn wʊ à. ¹⁰ Bo ʊn wʊ shere be-de ʊn **Wà-wʊ Shir** à, wʊ gokste o ka swo-se Shir ʊn hur-de ʊn wʊ. Amba bo ʊn wʊ yage goks swo-se ʊn wʊ mosse ʊn ma-to ʊn Wà ʊn wʊ ne á, wʊ musste Shir wa-ut-bo o ka. Remen wʊ ʊn swo-se Shir su'e Wà ʊn wʊ á. ¹¹ Rii-yo Shir kutu na be-to ʊn rwor-mo ʊn wʊ à, yo ka, wʊ ya'ag na hoog-o ba m-ta, o a kume be-ur Wà ʊn wʊ à.† ¹² Kap wʊ gokse Wà ʊn wʊ à, wʊ ro ʊn hoog ne o ba m-ta. Wʊ gokse ne Wà ʊn Shir á, wʊ rott hoog-o ba m-ta á.

Hoog-o Shir o ba m-ta

¹³ Me ʊn gende no, no ye shere ʊn jin-de ʊn **Wà-wʊ Shir** à, remen no nept unze no ro ʊn hoog ne o ba m-ta. ¹⁴ A nepste Shir a hoge kon-ʊs na, urege a konog hond hond ʊn con-mo ʊn wʊ ne. ¹⁵ Urege a nepse unze Shir ro na m-ke'e ut-to da-o a konu wʊ, a nepste o ka o-nip wʊ ya'ag na yo a kone à.

* **Bɔr-ʊs taan:3** 5:3 Hyen komo: Yoha 14:15. † **Bɔr-ʊs taan:11** 5:11 Hyen komo: Yoha 3:36.

¹⁶ Kowa hyane or un wu ro un nom **ur-ba'as** de wo m-mar á, wu konu wu Shir. Remen ka wa-**ur-ba'as**-wu kumut hoog. Amba **ba'as-ur** ro kon de wo m-mar à, me ze no kon Shir remen go un de á. ¹⁷ Kap nom un rii-yo ba ur-bon **ba'as-de**. Amba ko de ke **ba'as-de** ro de m-mar á.

¹⁸ A nepste yakar-ye Shir ro m-senge m-nom **ur-ba'as** á, remen Yeso **Kiristi, Wà-wu Shir**, ro un 'er-de un ye, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** a hoks ye m-ci á.

¹⁹ A nepse unze na yakar-ye Shir ye, komo myet-mo un hono o-dak, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ro o ut-gwomo.

²⁰ A nepse unze **Wà-wu Shir** haante, komo wu ya'ag na us- nap a nept Shir-o o-nip. M-moka a n-me un ka wa-o-nip-wu remen a she'ette un gam-o ur-hi un Wà un wu ne, Yeso **Kiristi**. Wu ro Shir-o ba m-kukop o o-nip, komo wu ro Shir-o o-nip un hoog-o ba m-ta ne.

²¹ Yakar re, som no be-de un gir-mo ut-bo.

Takurda-o Yohana ayoore-o

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1-3

Beeb-de m-was 4-6

Nak ut-to be-de un yoos-de ut-bo 7-11

Ur-buste 12-13

Ur-gas

¹ Me, **Yohana**, sek-wu me un genbe ka takurda-o, ha-mo un be-de un ka ne'a-wu a daage à un yakar-ye un wu ne, ye um wasse un ye ne deen n-me o-nip à. Yanze ne me wu un hon-de á, amba har kap un ye nape o-nip ne à. ² Remen nip-o ro un hur-ut na à, o à senge n-me un na har da-o un ba m-ta. ³ Um konog unze Shir, Tato-o na un Wà un wu Yeso **Kiristi**, a 'ye no m-yar, ur-'won, un gwugwu-mo ur-hur ne. Bo a no ur-she'et un rem-se o-nip se Shir kutu na à, bo a he m-was un or na ne à.

O-nip m-was ne

⁴ Um nomog o-zak deen remen um 'woste ye ken yakar no ye ye ro un dore un cow-yo o-nip bo **karamsa-o** Shir rwo'e a nom à. ⁵ Wo ne'a wu me m-was à, yanze **karamsa-o** pu-o o me wo m-genbe á, amba ka o atte cin ur-takan à o o. Um zeeg a was or na ne.* ⁶ M-was mo ro nom o-dorotte un **karamsa-o** Shir. Untun bo no hoge cin ur-takan à, **karamsa-o** Shir o ro was no or no ne.

Ya-ut-bo

⁷ Ya-ut-bo rusunte deen hono o-dak. Ye ro m-zee a mat Yeso **Kiristi**, net untun wur-o na á. To, go un ka net-wu ko-ya-ut-bo-wu komo wan-Ryaab-us Yeso **Kiristi**. ⁸ Nom no ceen taase no ho'os rii-yo a nome m-senge a kumut yo à, amba inu no ge remen a 'yonstu no 'yons-ur shoosse. ⁹ Bon net-wu ruwe wu yage m-she'et n-me un yoos-ur **Kiristi** à wu rott Shir á, amba bon wu senge n-me un ka yoos-de, wu ro o-Tato ne kap un Wà ne. ¹⁰ Kowan wu haane be un no, un de ma un wu yoos-de ne n-hon husse de ma **Kiristi**, taase no barku wu un den-ut no har no gaste wu á. ¹¹ Remen bon net-wu barku wu à, ye mossute ut-hi o ka un wu ne un rem-us yo-se.

Kom-de ut-ma

¹² Ko de rotte me un rii-yo um he no m-rure ne deen à, amba me con un genbe no o-takurda á. Amba men con m-dorbe um gastu no a oromtú no yish-ye ka yish-ye remen zak-o na nomot deen. ¹³ Yakar heno ru, wu Shir daage tomso ne à, ye wo ur-gas.

* **Bo-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: Yoha 13:34; 15:12,17.

Takurda-o Yohana atette-o

Rem-se rō n-me à:

M-zante 1-4

A bomog Gayas 5-8

A nasste Diyotupe 9-10

A bomog Dumituriyas 11-12

Ur-buste 13-15

Ur-gas

¹ Me, **Yohana**, sek-wu me wu genbe ka takurda-o, ha-mo un be-ur Gayas wan-yen de wu me m-was n-me o-nip à.* ² Or re, wu me m-was à, me o-sakto kap rem-us ru rō m-neke hond hond. Men kon-se Shir wur-o ru rō kerker bō kukt-o ru rō kerker à. ³ Um nomog zak-o ur-hur da-o ye ken yan-dor ye haane, ye ruru te unze wō m-dore un cow-yo o-nip hond hond à. ⁴ Yatt-yo nomu me o-zak arge bō m-hoge unze yakar re rō m-dore un cow-yo o-nip á.

Senge-mo un hur-ur gaan

⁵ Or re, wu me m-was à, rem-se ur-bon se bō wō m-nome un or ru ne à, kō de nomte hamat-ne à. ⁶ Ye ruru te **yan-dor Yeso** ye rō kane à ma-to un was-m ru. A nom ur-bon o bees ye un rii-yo ur-hew un cow, bō depe un cow-yo Shir à. ⁷ Ye un rwuun remen ye kō'otte jin-ur Yeso. Ye un goks un kō rii be-to un ye nape Shir á. ⁸ Remen kaane na yan-dor depute a gu ka hun-ne ye, a dek nu-se un ye remen a gem-ut ur-hi un ye ne be-to un senge-mo un ye mo o-nip.

Diyotupe wan-yage-to un hun-ne

⁹ Um genute yan-dor, amba wu Diyotupe, wu cone wu jiish kowan à, wu rō un ma-ut te á. ¹⁰ Remen kaane, me habe man hente ma-to un rii-yo wu rō m-nom à, wu rō te un naas ur-jin ut-we. To ká bo'os wu á, har wu rō ya-ur-hew un yage m-barke. Ye cone ye gokste yan-dor komo à, wu rō ye m-wen, har wu rō ye m-yan un **Pyo-o Shir**.

¹¹ Or re wu me m-was à, wō jar o-jar o dore bu-yo un rem-us yo-se á. Bon wu rō un nom un senge-mo ur-bon à, net-wu Shir wu ká. Wan-nom un senge-m yo-mo ne, wu nap Shir á, kō hiin. ¹² Kowan rworog ma-ut Dumituriyas net-wu ur-bon wu, har o-nip un hi un de man cep ma-to un wu. Na komo ne, a nak un wu ne net-wu ur-bon wu. O nepste ne ma-ut na rott ut-bō á.

Kom-de ut-ma

¹³ Um rō ut-ma ne deen to um cone wō m-rurbe à, amba m-moka me con um genbe wō to o-takurda á. ¹⁴ Me o-sakto, um robe be un du ujime hiin, remen a hyende a gassunte yish-ye ka yish-ye. ¹⁵ Shir a 'ye wō gwugwu-mo ur-hur. Or na ne myet kane rō wō ur-gas. Wō un ci ru, o gas or na ne ká so-se ne, ke'ke.

* **Bor-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Seng 19:29; Roma 16:23; 1Kor 1:14.

Takurda-o Yahudas

Rem-se rọ n-me à:

M-zante 1-2

Ur-she'et, ur-yoos un kom-de un yan-yoos-de ut-bo ne 3-16

Eeg-o a ma'as m-sheer ne 17-23

Kon-se ur-buste 24-25

¹ Me, Yahudas, ko-guw Yeso **Kiristi**,* heno **Yakubu**. Me genbe ka takurda-o ha-mo un be-de un **yan-dor Yeso**. Me un genbe kap ye Shir daage wu was à, ye Shir o-Tato un ye Yeso Wan-Koyan rọ ur-'er ne à.†

² Um konog Shir, wu dootu no ur-'won, gwugwu-mo ur-hur, m-was ne.

Yoos-de ut-bo rọ m-hante ur-naas

³ No, ye me m-was un no ne à, um nomog ur-gop um genbutu no ma-to un ka gwu-o o mosse na à. Amba um hyanuru depete m-gen um dootu no jaab-o ut-men, um gaktu no 'er-de un m-sheer mo Shir bopse hun-ne ye un wu ye ba m-kukop, so o-gaan cot à. Depete a wen hun-ne baramse sher-m na. ⁴ Me un rwor kaane remen ye ken hun-ne ye cowog be un no wukusse. Yett gyer-o Shir á. Ye rọ m-zee yar-mo Shir ya'ag na ur-keer a she'ette she'et-de ma saa. Kom-de un ka hun-ne rọ cas cas remen ye sha'ag Wan-Nap-us na cot, Wan-Koyan Yeso **Kiristi**. A nepste ka yo rọ remen gense to rọ n-me un Ma-to Shir cin n-ga.

⁵ Man baksu no, komo no nepse yo m-sok ne, ko de nomte Wan-Koyan ruute **Isra**-ne un dak-o o-**Masar** à, amba myet un kaane ne ha-mo ur-kom wu waragte wu hoomse ka ye yage m-sheer be-de un wu à.‡ ⁶ No baks komo un ka **yan-tom-ye Shir** ye ne, ye yage m-she'et un con-de un ye de ut-gwomo de Shir sagbu ye à. Amba ye yaguru be-de con-de un ye. Shir ru'uste ye un kur-o m-ke'et o o-comb. Wu ka'ag ye un kwom-to m-ke'et har da-o ba m-ta. Ye rọ un 'er-de un ho-ur caari-de un piish ut-ma. ⁷ Tot-to ka no o-**Sodom** o-**Gomora** ne á, un bo-to rọ rigimshẹ un to ne à, to daage cow-yo m-naase m-nom un go un rem-se o-ás ne à. O-ra o a sabarse ka bo-to. To waragte rii-yo ur-yoos mosse un o-ra o ba m-ta ne o he rangse un yan-men-ut jaas-to à.§

⁸ Ka yan-yoos-de ut-bo ye, ka ye rọ m-gwon un bo-se un ye à, ye rọ m-nom un rem-se m-rwuk un wur-to un ye. Ye 'yarag beeb-de un gwomo-ut Wan-Koyan na, ye rọ un yo'og-o un seps-mo un **yan-tom-ye Shir**. ⁹ Ko Mikayer, sek-wu wu un **yan-tom-ye Shir** wu yo'og **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** á, (da-o ye rọ us-ahone mosse ur-u **Mosa** ne à, wu ko-yan-tom-wu Shir wu nom hor-mo ut-reeb un nu-o jaas-o á). Amba wu zeeg, "Wan-Koyan-wu kangse wo!"* ¹⁰ Amba ka hun-ne ye rọ un yo'og-o un rii-yo ye nape á, untu ut-gut ye rọ to rọ m-nom rii-yo to cone à, ba us-weer, gon ka rem-se he ye m-woot be-de o-sabre.

¹¹ Rii-yo ur-'won yo ye! Remen ye dorute cow-o **Keen**, wu ho heno-o un wu à. Ya ye rọ untun ka net-wu Baram, ye rakste hun-ne remen ye kumut

* **1:1** 1:1 Wu Shir daagne à. † **1:1** 1:1 Hyen komo: Mati 13:55; Mark 6:3. ‡ **1:5** 1:5 Hyen komo: Rwuu 12:51; Qog 14:29-30. § **1:7** 1:7 Hyen komo: Taka 19:1-24. * **1:9** 1:9 Hyen komo: Dane 10:13,21; 12:1; Hyan 12:7; Kara 34:6; Zeka 3:2.

o-hwor. Komo untun ká net-wu Kora, ka ye he m-sabre remen zang-o un ye.†

12 Da-o ka hun-ne ye, she'ete n-me un morog-ur no de m-re m-was ne mo un Wan-Koyan, ya ye ro untun ut-ta'ar to ro un kus o m-ho à, to hat-o wo de'e se m-sabre à. Ye rott m-'e á. Hi un de un ye temb ye ro m-reegte. Ya ye ro untun zaan-mo un kem-o ba m-ho à, amba ba m-ho n-me. Ya-m-mor to ut-ma amba ba m-hoks un rwunte un rii. Ya ye ro untun 'yo-se ba ur-mat da-o depe à. Ba mar-mo kukt-o ye mare cot á, har ma ye hu'usse gaw remen a mu'ussute ye us-geer ne. 13 Ká yan-yoos-de ut-bo ye ro m-nom rem-se m-'e. Ya ye ro untun jok-ye m-sa, ye ro m-iné o-zungo à, ye ro m-rwunte un kop-to un hu remen koob-de m-'e mo un ye. Untun regen-ye ro ye ro ut-tuw ba ur-hi à, ye ro m-kaw o-comb o ba m-ta.

14 Enok, nomog caara-us ta'voor bo un mar-m **Adamu**, wu rworog ut-ma mosse un ka hun-ne ye ne unze, "Gwot no, Wan-Koyan roon un yan-tom-ye‡ un wu ne, us-dugu ba ur-me'et.§ 15 Wua piishe hun-ne ye un hono o-dak ut-ma. Wua kute kap yan-yage un dor o Shir rii-yo ba ur-bon yo ye nome Shir à. Wua rwunte cas nu-o jaas-o, o **ya-ur-ba'as** yan-yage dor o Shir rwore mosse un wu ne à." 16 Ka hun-ne ye de, ya-us-hwuhwug-ye, koyanda ye ro m-hyan un **ba'as-de** un ye ken ye. Gop-ur yo-de de ro barag-se un ye temb. Ye un raks un hun-ne un nu-o m-rerem remen ye reet ur-ho be-de un ye.

Nak ut-to

17 Amba no ye me m-was un no ne à, baks no rii-yo **yan-Tom Yeso** ye un Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** rurú no à. 18 Ye rurute no unze, "Da-o ur-kom a nom ye ken hun-ne ye ya-ur-ar, ye ro m-con ye hoge rerem-mo un ye un ko yo ke cow-yo ba ur-bon yo à."* 19 Ye ka kane m-moka, ye ye komo ro no m-hante m-cakre, she'et-de un hi un de un ye ye rotte. Yett **Kukt-o Shir** á.

20 Amba no, ye me m-was un ye ne à, ma'as no m-bo'ose un sher-m no mo un ba m-kukop. No senge us-kon bo **Kukt-o Shir** kutu no à. 21 She'et no un was-m Shir, ess no hi un no un was-mo Shir. She'et no kaane bo no un ur-'er de un 'won-ur Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** de he no haante un hog-o ba m-ta à.

22 No ma'as un kute un ye sher-mo un ye ro das das à ur-'won. 23 No gu ye ken ye, no ruutu ye n-me o-ra o un piish ut-ma. Ye ken ye ro kon ye no he hoge 'won-de un ye à, amba nom no ceen bo yea naas no un **ba'as-to** un ye á.

Kon-se ur-bongon

24 Ur-bongon be-de wu ro ur-beeb ne wu wenet no m-he à. Wu komo he no m-heet be-de un wu de jiishe ur-bon à ba **ur-ba'as**, se o-zak. 25 Be-de un wu komo m-seps, wu ro Shir un hon-de un wu **Wan-Gwu** na, ur-bongon un bu-o Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na. M-seps, ur-beeb, ut-gwomo ne, to warag-ut ma un wu cin takan-de o-da, m-moka, un da-o ba m-ta ne komo! **Amin.**

† 1:11 1:11 Hyen komo: Taka 4:3-8; Qog 22:1-35; Qog 16:1-35. ‡ 1:14 1:14 ut-Girik: ka ye ba m-kukop. § 1:14 1:14 Hyen komo: Taka 5:18,21-24. * 1:18 1:18 Hyen komo: 2Bit 3:3.

Rii-yo he m-kɔr n-co yo Yešo kute Yohana à Ut-Hyangan

Rem-se rɔ n-me à:

M-zante 1:1-8

Tiks ut-hyangan un takurda-to un yan-dor un bo-ut ta'voor 1:9—3:22

Takurda-o pu'usse a rekese o so-o ta'voor 4:1—8:1

Kar-ut ta'voor 8:2—11:19

Caari-yo o-hwo un nem yoor ne 12:1—13:18

Ut-hyangan un hon un hon 14:1—15:8

Kok-ut ta'voor-to un ryaab-se Shir 16:1-21

Saburse un dak-o o-Babira, un re ur-ho ne be-de un ka yan-rwor un ma-to

Shir ye ut-bo ye un ko-gwomo-wu un ya-ut-kot ne 17:1—20:10

Piish ut-ma to ur-buste 20:11-15

Ton-o Shir pu-o, hono o-dak pu-o, Urusharima-o pu-o 21:1—22:5

Ur-buste 22:6-21

Ramba to rɔ na m-kute un rii-yo Shir gene yo à kor à:

3 Nen tet n-me un wan-gaan o rɔ ramba o Shir — Tet o rɔ ramba o Shir,
nen tet n-me wan-gaan ye rɔ o-Tato, Wà, un Kukt-o Shir ne

3 ½ Purug-de m-shiishe de rɔ hak-us tet ur-purug = Ut-ho o-dugu un
zungu-us yoor un kwooz-ut tet [1,260], reng-us kwooz-ut yoor un yoor
[42] = Hak-us tet un ur-purug — Tet un ur-purug rɔ purug-de un ta'voor
o rɔ ramba-de shiishe.

4 Ma-to un rem-se Shir hwoone à

6 Koob-de m-warag shiishe, koob-de un re ur-ho, Koob-de un rii so-yo

7 Shiishe (3 + 4)

10 Shi-mo un ka hono dak-o

12 Yan-dor Yešo

24 Op un yoor mosse un op un yoor ne sha-mo un yakar Yakubu nen op
un yoor yan-campo-ne un yan-Tom Yešo ne op un yoor

666 Koob-de m-warag shiishe ur-bir, Koob-de un re ur-ho + Koob-de un
re ur-ho + Koob-de un re ur-ho ne

1000 Caari-mo m-hoob, Kashi m-hoob (10 × 10 × 10)

144,000 Yan-dor shiishe (12 × 12) + (10 × 10 × 10)

¹ Ka hyangan-to un rwuun be-ur Yešo **Kiristi**,* to Shir kute wu mosse un rem-se he m-kor ne ba m-jime à. Wu un tomon **wan-tom-wu Shir** be-de un ko-guw-wu un Shir **Yohana** remen wu rurute ye ken yan-guw-mo Shir ye ka hyangan-to. ² **Yohana** nomog swo-se un kap o un rem-se wu hyane mosse un ma-to Shir ne à, un swo-us Yešo **Kiristi** ne komo. ³ Shir ya'ag wu ur-ho ko wu ke wu karante ka hyangan-to à, komo Shir a 'ye ur-ho un ye rɔ to m-hoge à komo ye ess ur-hur un rii-yo a gene n-me un ka takurda-o à, remen da-o nomsunte yow yow.

*Ur-gas a wote hun-ne yan-dor
buug-ut ta'voor*

⁴ Ka takurda-o un rwube be un de **Yohana**, ha-mo un **yan-dor Yešo** be-ut ta'voor-ye rɔ un dak-o o-Asiya à:

Me us-kon m-yar un she'et-de ba ut-ween ne nom mosse un no ne mo rwuune be-de Shir à, wu rɔ m-moka à, wu ro cin n-ga à, komo wu roone à,

* **Bɔr-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à.

komo rwuun-mo un be-de un ka wu ro un tomon un **Kukt-o Shir**† o n-co o un kwuur-o ut-gwomo à,‡ 5 tomso ne rwuun-mo un be-ur Yeso **Kiristi** wu ro ko-yan-ess ut-ma wan-su'e un ka rem-se. Wu ro mat-de co, be-de un ye ine ut-marimar à. Wu ro ko-Gwomo-wu un kap Gwomo-ne ye un hono o-dak.§

M-seps kap be-de un wu, wu ro na m-was à. Wu sokse na **ba'as-ut** na un bu-yo un wuus un hyó-mo un wu rem na. 6 Wu un daag na remen a waragté hun-ne ye un gwomo-to un wu, komo yan-**Cow un kon-se Shir**. Wu un nom kaane remen a nomoté Shir, Tato-o un wu m-guw. Yage a ya'aste m-seps kap ur-beeb ne be-de un wu ba m-ta! **Amin**.*

7 Gwot! Wu roon ut-ke'ente to n-Ton shir.

Ko wu ke net-wu a hyen wu,
myet un ka ye ho wu ne à.

Komo myet-mo un baag-to un hono o-dak
a nom tuk-mo ut-men remen wu.

Ee kaane to ro, **amin**.†

8 Wan-Koyan Shir wu zee, “Me ro ur-Takan, ur-Buste ne.‡ Me ro m-moka, me ro cin n-ga, komo wu roone à, Wa-ut-Gwomo kap.”§

Hyangan-to un Wà-wu un net

9 Me ro **Yohana**, komo or no be-de un swo ur-koob, ut-gwomo ne m-dungune ne mo ro mo ma na à un Yeso. A yanag me yan-se m-gakte ha-mo un dak-o un tete-de m-sa reeno o a m-zee o-Patmos à remen um ko'ote Ma-to Shir to o-nip un rwor un ma-ut Yeso ne. 10 Un ho-de o-Rahadi, ***Kukt-o Shir** garamse me, um hoguru un jim un de o ken cor-o kayaya untun 'wonse o-kar. 11 O zeeru, “Gen o-takurda bo un yo o hyane à. Komo o tome ye ka **yan-dor Yeso** ye be-ut ta'oor un bo-to o-Apisu, o-Semiruna ne, o-Pergamu ne, o-Tiyatira ne, o-Saradis ne, o-Pirapiya ne, o-Rawudikiya ne komo.”

12 Da-o um byande um hyenet wu ro ut-ma un me ne à, Um hyanu pitirra-ut ta'oor-to un zinariya to a shere à. 13 Un tete-o un ka pitirra-to komo um hyanuru wu ken wu “untun **Wà-wu un net**.”† Wu ro cupu un cop-o pus-o ne o m-seeb, wu ro un hap-yo o-zinariya ne un be-de un wu.‡ 14 Hi-de un wu un hi-se un wu ne nomoste puu untun gwere-ut pus-to, komo puu untun ta'ar-ye un kem. Komo yish-ye un wu untun rem-de o-ra.§ 15 Na-se un wu ro o-mok ne untun o-tagurra yo a porogse, be-de un zwo-o un ya-opyap à. Komo cor-o un wu ro ut-dwum untun zaaz-o un caari-mo m-ho mo ro m-ja à.*† 16 Wu ro bupu un regen-ne ta'oor un kom-o un wu o ur-re. Komo magay-o m-rye jit-ut-jit rwuunuru un nu-o un wu. Komo co-o un wu ro us-myakt untun es-mo ur-ho ur-hi.

17 Da-o um hyane wu à, um heeru un na-se un wu untun net margan. Amba wu sekuru me kom-o un wu o ur-re. Wu zee, “Wo hoge o-gyer á! Me wu ro ur-Takan ur-Buste ne.‡ 18 Me un hoog ne! Um ro marag, gwot

† **Bør-o gaan:4** 1:4 ut-Girik: kukt-ut ut-ta'oor. ‡ **Bør-o gaan:4** 1:4 Hyen komo: Rwu 3:14; Hyan 4:5. § **Bør-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: Isha 55:4; Bong 89:27. * **Bør-o gaan:6** 1:6 Hyen komo: Rwu 19:6; Hyan 5:10. † **Bør-o gaan:7** 1:7 Hyen komo: Dane 7:13; Mati 24:30; Mark 13:26; Ruka 21:27; 1Tas 4:17; ZeKa 12:10; Yoha 19:34,37; ZeKa 12:10; Mati 24:30. ‡ **Bør-o gaan:8** 1:8 ut-Girik: “Me ro Arpa, Omega ne.” (Wata Arpa ro ur-takan komo Omega ro ur-buste to ut-Girik Abacada.) § **Bør-o gaan:8** 1:8 Hyen komo: Hyan 22:13; Rwu 3:14. * **Bør-o gaan:10** 1:10 ut-Girik: Un ho-de un Wan-Koyan. † **Bør-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Dane 7:13. ‡ **Bør-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Dane 10:5. § **Bør-o gaan:14** 1:14 Hyen komo: Dane 7:9. * **Bør-o gaan:15** 1:14-15 Hyen komo: Dane 10:6. † **Bør-o gaan:15** 1:15 Hyen komo: Izik 1:24; 43:2. ‡ **Bør-o gaan:17** 1:17 Hyen komo: Isha 44:6; 48:12.

mɛ un hoog nɛ o ba m-ta! Komo mɛ bupu un rii-se un ups m-mar nɛ un be-de margan-nɛ rɔ m-she'et à.

19 “Sɛ o gen bɔ un rii-yo wɔ m-hyan m-mɔka à, un rii-yo he m-kɔr nɛ n-jim de un yo ka à. 20 Myot-se un ka pitirra-tɔ nɛ ut-ta'voor komo un ka regen ta'voor-yɛ, ka yɛ o hyanɛ un kom-o un rɛ un de à. Ka myot-se se ka: Ka regen ta'voor-yɛ rɔ hek-o un ka **yan-tom-yɛ Shir** yɛ ha-mɔ un hun-nɛ yan-dor kur-ut ta'voor. Komo ká pitirra-tɔ un zinariya-ut ta'voor-tɔ, tɔ rɔ hek-o un ká kur-ut ta'voor-tɔ tɔ un **yan-dor Yeso**.

Bɔr-ɯs yoor

Tom ha-mɔ un yan-dor yɛ un bɔ-o o-Apisu

1 “Genɛ wan-co-wu un yan-dor yɛ un bɔ-o o-Apisu unze:

Tom-o ka rwuun-mɔ un be un de, wu rɔ bupu un ka regen ta'voor-yɛ nɛ un kom-o un wu o ur-rɛ à, ka wu rɔ m-neke n-mɛ un ka pitirra-ut ta'voor-tɔ o-zinariya tɔ a shɛrɛ à. 2 Um nepstɛ ka rem-se nɔ nomɛ à. Um hyenestɛ komo sɛngɛ-m nɔ, komo un 'mɔ ur-hur un nɔ nɛ. Um nepstɛ nɔa hoks 'mɔ ur-hur un hun-nɛ yo-yɛ nɛ á. Nɔ megertɛ yɛ rɔ m-zɛɛ un hi un de un yɛ **yan-Tom Yeso** à, amba ba kaanɛ yɛ rɔ á. Nɔ 'wostu yɛ komo ya-ut-bɔ. 3 Nɔ mɔ'og ur-hur un swɔ ur-koob rem re komo nɔ pu á.

4 Amba yo um rotte mɔsse un nɔ nɛ à yo ka: Nɔ was un mɛ nɛ kɔ or nɔ nɛ untun ur-takan á. 5 Remen kaanɛ, um rurutɛ nɔ nɔ baks bɔ nɔ rɔ mɛ m-was un kowan nɛ à, nɔ nep unze nɔ kus tɛ m-was untun n-ga á! Waktu un nɔ be un de komo nɔ nom yo nɔ rɔ nom ur-takan à. Urege nɔ waktune, nɔ yagne rem-ɯs nɔ se **ur-ba'as** á, man habɛ um piishi nɔ ut-ma. Remen kaanɛ man ru buug-de un hun-nɛ nɔ m-ru n-mɛ un mɔrog-de **yan-dor Yeso**. 6 Amba nɔ reeg ur-hɔ un yo ka rii-yo: bɔ nɔ ginmɛ sɛngɛ-m Nikorata-nɛ* untun bɔ um ginmɛ-mɔ à.

7 Kap wu rɔ ut-tó nɛ tɔ m-hogɛ à, wu hogɛ rii-yo **Kukt-o Shir** rɔ un rurɛ un hun-nɛ **yan-dor Yeso** à! Be-de un kowan wu rɛ ur-hɔ de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, man 'yɛ wu cow-yo un rɛ un ka 'yo-yo un hoog yo rɔ n-tɛtɛ o un n-Tɔn o shir à.†

Tom ha-mɔ un yan-dor un bɔ-o o-Semiruna

8 “Genɛ wan-co-wu un yan-dor yɛ un bɔ-o o-Semiruna unze:

Tom-o ka o rwuunɛ be un de, wu rɔ ur-Takan ur-Bustɛ nɛ à; Mɛ wu mare, um inɛ m-hoog nɛ komo à.‡ 9 Um nepstɛ range-o nɔ un koob un nɔ nɛ. Amba nɔ ya-o-kwum-yɛ n-mɛ un rem-se Shir hyanɛ ur-bon nɛ à. Um nepstɛ komo yo'og-yo ka hun-nɛ yɛ rɔ nɔ m-nomɛ à. Yɛ rɔ m-zɛɛ yɛ rɔ **Yahuda**-nɛ, amba nɛ ba kaanɛ o á, remen mɔrog-de un yɛ de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** de. 10 Nɔ hogɛ gyer-o un koob-de nɔ un ma-tɔ m-swɔ m-mɔka á. Um rurutu nɔ, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu ru a jorbɛ yɛ ken yɛ be un nɔ n-mɛ un kuke-o m-ke'et remen a megertɛ nɔ. Nɔa su o-jaas yo har hɔ-ut op. Amba shɛr nɔ, kɔ un ma-tɔ m-mar, man 'yɛ nɔ gond-o un hoog.

* **Bɔr-ɯs yoor:6** 2:6 Yɛ Nikorata-nɛ rɔ m-yoos unze yan-dor kwuktɛ m-gir komo m-nom un rem-se ma sa nɛ. † **Bɔr-ɯs yoor:7** 2:7 Hyen komo: Taka 2:9; Hyan 22:2; Izik 28:13; 31:8 (ut-Girik).

‡ **Bɔr-ɯs yoor:8** 2:8 Hyen komo: Isha 44:6; 48:12; Hyan 1:17; 22:13.

11 Kap wu rò ut-tó ne tò m-hogé à, wu hogé rii-yo **Kukt-o Shir** rò un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** à! Be-de un kowan wu re ur-hò de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, mar-m ayoore-mò a kor wu á. §

*Tòm ha-mò un yan-dor
un bò-o o-Pergamu*

12 “Gene wan-co-wu un yan-dor ye un bò-o o-Pergamu unze:

Tòm-o ka o rwuune be un de, wu rò bupu o-magay ne o m-rye deen jit-ut-jit à. 13 Um nepste nò rò ur-she'et n-me un bò-o un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** rò ut-gwomo à. Myet un kaane ne, nò nomote me o-dorotte. Me un zee kaane remen um bakste da-o Antipas, wu swoog ur-koob be-de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** rò ut-gwomo à har a ho wu, remen wu ko-yan-esse ma-ut re wu. Myet un kap o un yo kore ne à, wu she me á.

14 Amba tò ken **ba'as-to** tò ka tò nò nomse à: Nò rò un hun-ne ne káane ye bope yoos-ur Baram à, wu yoose Barak wu ru'ut **Isra**-ne nom **ur-ba'as**, be-de un re un rii-yo m-re yo a **seke** pyo-o m-gir à, komo ye nom o-ás. * 15 Ka bu-o o-gaan yo komo nò un hun-ne ne ye rò un dore un yoos-ur Nikorata-ne à. † 16 Waktun nò, nò yage **ba'as-ut** nò! Un ya káane á, man habe ba un naas o-da um gunut ur-gun un ye ne un magay-o nu-o re.

17 Kap wu rò ut-tó ne tò m-hogé à, wu hogé rii-yo **Kukt-o Shir** rò un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** à! Be-de un kowan wu re ur-hò de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, man 'ye wu ga-to **o-Mana** tò a wuke n-Ton shir à. Man ya'as kò wu ke ta'ar-ur pus-de un ka ta'ar-de a gene jin-ur pu-de n-ton un de, jin-de kò wan-gaan-wu rò kon, wu nape de á, se ka wu gokse ka ta'ar-de à. ‡

*Tòm ha-mò un yan-dor
un bò-o o-Tiyatira*

18 “Gene wan-co-wu un yan-dor ye un bò-o o-Tiyatira unze:

Me wu rò **Wà-wu Shir**, wu yish-ye un wu rò untun rem-de o-ra à! Na-ùs re tomso o-mok ne untun o-tagurra yo a porogse à. 19 Um nepste kap rem-se nò m-nom à. Um nepste senge-m nò, un was-m nò ne, un sher-m nò ne, un guw-m nò ne, un 'mò un hur un nò ne. Komo me m-hyan bò nò m-ha co un senge-m nò arge-mò n-ga à.

20 Amba um 'wostu nò **ur-ba'as** ne, nò un 'mò ur-hur un ka ne'a-wu ne Jezeben, wu rò m-zee un hi un de un wu 'ko-wan-Rwor un Ma-to Shir' wu rò. Be-de un yoos-de un wu, wu rò un raks un guw-ne re. Wu rò ye m-sho'ogse ye nomot o-ás, un nome m-gir m-senge ne, un bu-yo un re un rii-yo m-re yo a **seke** pyo-o m-gir à. § 21 Um ya'ag wu o-da remen wu waktunte wu yagne rem-se o-ás, amba wu yagute. 22 Remen kaane man jorbe wu un kwuur-o un gom, komo man ru ka ye nome o-ás un wu ne à ye su ur-koob deen, se de urege ye waktunte ye yagne cow-se un wu.

23 Man hoom yakar-ye un wu. Komo myet-mò un hun-ne **yan-dor Yeso** a nep unze, me wu rò m-byarag un barag-se un net un men-to un wu ne. Komo man tope kò wu ke yo wu nome à. * 24 Amba me un tomne be-ur

§ **Bòr-ùs yoor:11** 2:11 Hyen komo: Hyan 20:14; 21:8. * **Bòr-ùs yoor:14** 2:14 Hyen komo: Qog 22:5,7; 31:16; Kara 23:4; Qog 25:1-3. † **Bòr-ùs yoor:15** 2:15 Ye Nikorata-ne ro m-yoos unze yan-dor kwukte m-gir komo m-nom un rem-se ma sa ne. ‡ **Bòr-ùs yoor:17** 2:17 Hyen komo: Rwu 16:14-15; 16:33-34; Yoha 6:48-50; Isha 62:2; 65:15. § **Bòr-ùs yoor:20** 2:20 Hyen komo: 1Gwm 16:31; 2Gwm 9:22,30. * **Bòr-ùs yoor:23** 2:23 Hyen komo: Bong 7:9; Irmí 17:10; Bong 62:12.

nō ye kusse à o-Tiyatira nō ye dore ka yoos-ur yo-de de á. Nō nom yo yan-neke-mō un wu rō m-zee á, n-me un bun-o un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** o ur-duw á. Me nō m-zee, man sawsu nō se ken nu-se á. ²⁵ Se de nō bup sher-m nō kek har um m-mubute.

²⁶ Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, ye nomo me o-dorotte har ur-kom à, man 'ye ye gwomo-to un hun-ne n-me un kō o ke dak-o.

²⁷ 'Ye a nom gwomo-to ut-dak un kō-yo o-kwom;
ye yawag ye untun tur-to ut-ba.'†

A 'ye ye gon gwomo-to Tato re ya'u me à. ²⁸ Komo man 'ye wu Myar-yo n-Sot! ²⁹ Kap wu rō ut-tō ne tō m-hoge à, wu hoge rii-yo **Kukt-o Shir** rō un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** à!

Bor-us tet

*Tom ha-mō un yan-dor ye
un bō-o o-Saradis*

¹ "Gene wan-co-wu un yan-dor ye un bō-o o-Saradis:

Tom-o o ka o rwuune be un de, wu rō un gwomo-to un regen ta'voor un **Kukt-o Shir** ne o um tome à. Um nepste yo nō m-nom à. Kō de nomte à hun-ne nō m-hyan sa o zee nō un hoog ne, amba nō mereste.

² Zute nō! M-mōka nō dowe yo kusu nō à ur-beeb, yo rō un ma-to m-mar à. Me un zee kaane remen me hyan senge-m nō shiig un yish-ye Shir re á. ³ Baks yo nō yoose un yo nō hoge ne à n-ga. Nō nomo yo o-dorotte nō waktune be un de. Urege ne nō yagute m-zute, man habe da-o nō hwo o-sakto á, untun bō ko-hyow rō m-nom à.*

⁴ Amba de har m-mōka, hun-ne rō kon hiin un bō-o o-Saradis ye she'ete she'et-de ba m-kukop à. Yea hewe ur-hew un me ne cupse un matuku-ut pus-to ne, remen Shir wu woote ye kane. ⁵ Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, yea cup saw-ut pus-to. Man soks jin-to un ye un takurda-o un hoog á. Tomso ne man rure Tato re un yan-tom-ye un wu ne unze ye rō yan-dor re.† ⁶ Kap wu rō ut-tō ne tō m-hoge à, wu hoge rii-yo **Kukt-o Shir** rō un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** à!

*Tom ha-mō un yan-dor ye
un bō-o o-Pirapiya*

⁷ "Gene wan-co-wu un yan-dor ye un bō-o o-Pirapiya unze:

Me wu rō wan-gaan wu ba m-kukop o-nip ne. Me o-mabudi ne, yo rō yo ma ko-Gwomo **Dawuda** à. Da-o um tikshe ish à, wa-m-tige rō kon á. Da-o me tige ish tomso ne wa-m-tiks rō kon á.‡ ⁸ Um nepste koyan yo nō nome à. Nap unze um tikshitu nō ish, yatt-wu he o m-hoks m-tige á. Um nepste beeb un nō hiin o, amba myet un káane ne nō nomog o-dorotte un ma-ut re, nō nom she-mō un nap-o re á. ⁹ M-mōka nōa hyen yo um he m-nom un ka hun-ne ye ne ye rō ye un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**§ à. Ye rō m-zee ye **Yahuda**-ne ye, amba ye ya-ut-bō-ye. Me un ru ye m-haan ye kwukt n-dak un na-us nō. Ka da-o ye he m-nap unze, um waste un nō ne.* ¹⁰ N-me un 'mō ur-hur, nō nomog o-dorotte un ma-ut re. Remen

† **Bor-us yoor:27** 2:26-27 Hyen komo: Bōng 2:8-9 (ut-Girik). * **Bor-us tet:3** 3:3 Hyen komo: Mati 24:43-44; Ruka 12:39-40; Hyan 16:15. † **Bor-us tet:5** 3:5 Hyen komo: Rwu 32:32-33; Bōng 69:28; Hyan 20:12; Mati 10:32; Ruka 12:8. ‡ **Bor-us tet:7** 3:7 Hyen komo: Isha 22:22; Ayub 12:14.

§ **Bor-us tet:9** 3:9 ut-Girik: kuke-o un yoos un ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot. * **Bor-us tet:9** 3:9 Hyen komo: Isha 49:23; 60:14; 43:4.

káané, man 'er nò ùn ká da-o o ùm he m-rwò meger-to hebe hun-ne ya o-zang ùn hono o-dak a sù ùr-koob. Mè ùn nom kaané, remen ùm nept kò yèa waktunè es-mò ùn **ba'as-to** ùn yè kò yèa waktunè á.

¹¹ Ùm ròbè kusse. Bop sher-m nò deen, remen taase wù ken wù rumus nò ùr-'yons. ¹² Be-de ùn kòwan wù re ùr-hò de ùn **ko-Gwomo-wù ùn ya-ut-kot** à, man muut wù o-dááb n-mè ùn Pyo-o Tato re. Ka net-wù a tek yage ùn ka be-de á. N-ton ùn wur-o ùn wù ùm he m-gen:

Jin-de Shir re, ùn

Jin-de ùn bò-o Shir nè (wata Urusharima-o pu-o, o he m-kergunè es-mò n-Ton shir à), ùn

Jin ùn de nè ùr-pu de.†

¹³ Kap wù rò ut-tó nè tò m-hogè à, wù hogè rii-yo **Kukt-o Shir** rò ùn rure ùn hun-ne **yan-dor Yeso** à!

*Tom ha-mò ùn yan-dor ye
ùn bò-o o-Rawudikiya*

¹⁴ "Genè wan-co-wù ùn yan-dor ye ùn bò-o o-Rawudikiya ùnze:

Tom-o ka o rwuunè be ùn de, wù a m-zèè '**Amin**' à. Mè ko-yan-ess ut-ma wù, o-nip nè, ko-Gwomo-wù ùn rii-yo Shir hwoone kap à.‡ ¹⁵ Ùm nepstè kap rem-se nò m-nòm à, nò nòm m-she ùnze nò m-she kò nè nò m-was ùn mè nè á. Ya nò rò untun m-hò mò rotte o-ra kò m-gwugwù á. Ùm ro conog a zee nò rii gaan, o-ra kò m-gwugwù! ¹⁶ Amba remen nò n-tèté, nò m-gwugwù á nò nè o-ra á, man cops nò ùn nu-o re! ¹⁷ Nò m-zèè, 'Mè o-kwum nè, mè ùn rii-yo ùm cone nè à, kap. Yatt rii-yo ùm taage á!' ¿Ashi nò nap á? Nò ya-us-kon ye, rii-yo ùr-'won à, nò kòbi-nè ye, nò ùr-kor, pò-nè tomso. ¹⁸ Remen kaané mè nò ùn ya-ut-ma nò o o-zinariya be ùn de, yo a zwo'e o-ra à. Ka da-de nòa warag ya-o-kwum n-mè ùn rem-se o-Kukt. Komo nò o matuku-ut pus-tò be ùn de, nò cupute hi ùn nò remen nò bitité 'e-mò ùn she'et-de ùn kor ùn nò. Komo nò o baat-se ùn yish nò be ùn de remen nò hyenet m-sòk nè.

¹⁹ Mè m-kangse, ùm pure wù ùm m-wasse ùn wù nè à. Remen kaané, rwò ùr-hur, nò waktunè, nò yage **ba'as-ut** nò.§ ²⁰ Raks nò! Ùm rò eso mè ùn kò'ot ùn ish-o ùn hur ùn nò. Urege nò hogute cor re nò tiks o-ish, man cowbe a re be-ur gaan untun nay-nè.

²¹ Be-de ùn kòwan wù re ùr-hò de ùn **ko-Gwomo-wù ùn ya-ut-kot** à, man ru wù wù she'et ùn mè nè ùn kwuur-o re, untun bò ùm re ùr-hò, ùm she'ete ùn Tato re nè ùn kwuur-o ùn wù à. ²² Kap wù rò ut-tó nè tò m-hogè à, wù hogè rii-yo **Kukt-o Shir** rò ùn rure ùn hun-ne **yan-dor Yeso** à!"

Bor-us nass

O-kwuur n-Ton o shir

¹ Bòn kane, ùm dooru hyan ùn tò ken hyangan-to, ùm hyang o ken ish-o tikshisse n-Ton shir. Ùm dooru m-hogè ùn ká cor-o ùm hogè n-ga à. O tepsutu mè untun o-kar o zeeru mè, "Daan kane, man kutu wò rii-yo he m-kor ùn jim-de ùn yo ka à." ² Kane ba m-jime, **Kukt-o Shir** garamsuru mè, ùm hyanburu komo o ken kwuur-o n-mè n-Ton shir komo wù ken wù ro tara ùn o. ³ Ka wù ro tara ùn ka kwuur-o à wù rò us-myakt untun ta'ar-ye ùn hwor-ye ùn hò-mò ut-wa ùn zen jaas-o nè. Wata, gwanga-o rigimshe ka

† **Bor-us tet:12** 3:12 Hyen komo: Hyan 21:2; Isha 62:2; 65:15. ‡ **Bor-us tet:14** 3:14 Hyen komo: Swoo 8:22. § **Bor-us tet:19** 3:19 Hyen komo: Swoo 3:12; Yahu 12:6.

kwuur-o. Ka gwanga-yo ro us-myakt untun ta'ar-de un hwor de ro untun ho-mo ut-wa à.* 4 Rigimshe un ka kwuur-o ne komo to ken kwuur-to ro kon ur-kwooz ut-nass [24], komo sek-ye ur-kwooz un nen nass [24] ro tara un to. Ye ro tupu un saw-ut pus-to ne ut-matuku un gond-to un zinariya ne un hi-to un ye. 5 Myakt-se a senge m-hyan se ro m-rwuun be-de un ka kwuur-o o-zaaz ne o ut-dakar. Un co-o un ka kwuur-o ne, pitirra-ut ta'oor ro kon to ro m-re o-ra ruwruw shero shero, to ro hek-o un **Kukt-o Shir**, to Shir ro m-tom à.† 6 Un co-o un ka kwuur-o, ka be-de ro kyarkyar untun mo ken sa-mo mo a nome untun ur-madipi à. Komo rigimshe un ka kwuur-o ne, n-tete ne rii-ye un hoog ro kon nass un yish ne ko ke so, co un jim ne.‡ 7 Yo ur-takan ya yo ro untun o-zur, ayoore-yo untun gwon o-na, atette-yo ro un co-o un ko-hun ne, anasse-yo untun o-gwom yo ut-hukse.Š* 8 Ko yo ke rii-yo un hoog-yo ro ut-kukun ne ut-cind, ka kukun-to tomso ne ro un yish ne ur-me n-do ne. M-tet, m-how ne, ye m-yage hu us-sep á:

“Ba m-kukop, ba m-kukop, ba m-kukop
wu ro Wan-Koyan Shir Wa-ut-Gwomo kap.

Wu ro'e n-ga à, Wa-m-moka, wu ro, komo wu he m-haan à.”†

9 Ka rii-ye un hoog-ye un ya'as m-seps, ya ut-gos, ur-bongon ne be-de un ka wu ro tara un ka kwuur-o à, wu ro un hoog ne har da-o ba m-ta à. Da-o ye cire nom kaane à, 10 da-o gaan ka sek-ye ye ur-kwooz un nass [24] kwukturu n-dak un co-o un ka wu ro tara un ka kwuur-o à. Ye ro un bongon-de un wu ro ba m-ta à. Ye essuru gond-to un ye n-dak un co-o un ka wu ro tara un ka kwuur-o à, ye ro m-zee:

11 “Wo bo'ose, Wan-Koyan Shir,
remen o dekt m-seps, ut-gos, ur-beeb ne.

Remen wo nome koyan,
tomso ne un con-m ru o a nome koyan
komo remen ru, se rotte m-hoog ne.”

Bør-ūs taan

*Takurda-o pu'usse
un Ya o-Rwuug o-Ca ne*

1 Um hyanuru o-takurda pu'usse un kom-o ur-re o un ka wu ro ur-she'et un kwuur-o ut-gwomo à. Ka takurda-o pu'usse o shiishte m-gen ko o ke riib-o, n-me n-do ne, o tigishshite kugup a rekese o so-o ta'oor.* 2 Um hyanuru ko-beeb-wu un **wan-tom-wu Shir**, wu ro o-ko'ot un caari-o o-cor wu ro m-zee, “¿Wan wu ne depe wu ke'es ka reke-to wu upste ka takurda-o?” 3 Yatt net-wu he m-hoks ko n-Ton shir, ko n-dak, ko un kus-o n-dak wu bo'ose ups un ka takurda-o, har wu karantute á. 4 Um 'wonuru 'won-se m-yo remen a kum net-wu woo ups un ka takurda-o har wu karantutu o á. 5 Amba wan-gaan be-de un ka sek-ye ye ur-kwooz un nass [24] zeeru me, “Wo 'won á! Gwot! Ka zur-yo, un baag-o **Yahuda**, un den-o ko-Gwomo **Dawuda** yo reeste ur-ho. Yo ro ur-beeb ne yo ke'este ka reke-ut ta'oor-to komo yo ups ka takurda-o.”†

* **Bør-ūs nass:3** 4:2-3 Hyen komo: Izik 1:26-28; 10:1. † **Bør-ūs nass:5** 4:5 Hyen komo: Rwuug 19:16; Hyan 8:5; 11:19; 16:18; Izik 1:13; Hyan 1:4; ZeKa 4:2. ‡ **Bør-ūs nass:6** 4:6 Hyen komo: Izik 1:22. Š **Bør-ūs nass:7** 4:6-7 Hyen komo: Izik 1:5-10; 10:14. * **Bør-ūs nass:7** 4:7 Hyen komo: Izik 1:5-10; 10:14. † **Bør-ūs nass:8** 4:8 Hyen komo: Izik 1:18; 10:12; Isha 6:2-3. * **Bør-ūs taan:1** 5:1 Hyen komo: Izik 2:9-10; Isha 29:11. † **Bør-ūs taan:5** 5:5 Hyen komo: Taka 49:9; Isha 11:1,10.

⁶ Ūm gwōturu ūm hyanuru Ya o-Rwuug o-Ca sa o zee a ūn hō yo. Amba m-mōka yo ro eso n-tete o ūn ká kwuur-o ūt-gwōmo o ūn ká rii-ye ūn hōog-ye ne nass. Yo rō komo n-tete o ūn ká sek-ye ne ūr-kwooz ūn nass [24]. Wū rō ūs-kar ne ūs-ta'yoor ūn yish ne ta'yoor, tō rō hek-o ūn **Kukt-o Shir**, o Shir rō m-tōm ūn myet hōno o-dak à. ‡ ⁷ Wū haaru co wū goksuru ká takurda-o ūn kom-o ūr-re o ūn ká wū rō ūr-she'et ūn ká kwuur-o à. ⁸ Bō wū gokste ká takurda-o ro m-gen ne à, ká rii-ye ūn hōog nass-ye ūn sek-ye ne ūr-kwooz ūn nass [24] ye heeru ūn her-o ūn Ya o-Rwuug o-Ca. Kō wū ke be-de ūn ye rō o-moro ne ūn tur-de o-zinariya ne shiishe ūn rii-yo m-shi'igin, tō ka tō ūn esente-de ūn kōn-se ūn hun-ne ye Shir se ye kōne à. §

⁹ Ye huru sep-o pu-o, ye rō m-zee:

“Wō wū bō'ose goks ūn ká takurda-o pu'usse-o
komo o ke'es reke-tō ūn o o ups o.

Remen n-ga a ro hoostu wō,

komo ūn mar-m ru mō ūr-**seke**

o rundute Shir hun-ne n-me

ūn kō o ke baag-o, ūt-rem ne,

ūn buug-tō ūn hun-ne ne ūt-dak ne.*

¹⁰ O muutu ye, ye waragte yan-**Cow ūn kōn-se Shir**,

ye nomote Shir m-senge,

komo yea nom ūt-gwōmo be-de ūn hun-ne

ye ūn hōno o-dak.” †

¹¹ Ka da-de ūm dooru m-gwōt komo, ūm hoguru cor-se ūt-sep se ūn **yan-tōm-ye Shir** ye arge dugu-ūs op so-o dugu-ūs op [100,000,000] à. Ye rō eso eso ye rigumsuru ka kwuur-o, ūn ká rii-ye ūn hōog-ye nass-ye ne, komo ūn ká sek-ye ye ne. ‡ ¹² Ye rō ūn hu ūn ká sep-o ye rō m-muut:

“Ya o-Rwuug o-Ca yo a hōe à,

yo bō'oste goks ūr-beeb, o-kwum ne, ūs-nap ne, m-'wōns ne,

ūt-gōs ne, m-seps ne, ūr-bōngon ne!”

¹³ Komo ūm hoguru hōn ūn bō ūn rii-yo Shir hwoone n-Tōn shir n-dak ne à, komo ūn kus-o n-dak ne, n-me m-sa ne. Kap o ūn rem-se ūn hōog se rō ūn hu ūn ká sep-o:

“Depete se ya'as ūr-bōngon,

ūt-gōs ne, m-seps ne, ūr-beeb ne,

be-de ūn ká wū rō ūr-she'et ūn ká kwuur-o ūt-gwōmo o à,

komo ūn ká Rwuug-o o-Ca yo ne,

o-da har da-o ba m-ta!”

¹⁴ Ká rii-ye ūn hōog nass-ye shasuru, “**Amin!**” Komo ká sek-ye ye heeru, ye nomuru Shir ūr-bōngon ūn ká Ya Rwuug-o Ca-yo ne.

Bōr-ūs cind

*Ka Ya o-Rwuug o-Ca yo ke'este
ka reke-ut cind-tō ūr-takan tō*

¹ Mē gut, ūm hyanuru ká Ya o-Rwuug o-Ca yo ke'este reke-de ūr-takan be-de ūt-ta'yoor tō ūn ká takurda-o. Ka da-de ūm hoguru o-gaan be-de ūn ka rii-ye ūn hōog nass-ye yo 'yonste o ken cor-o ūntun dwum-de o-dàkàr, “Haan!” ² Ūm gwōturu, ūm hyanuru jōk-o pus-yo ree. Wan-da-mō ūn yo ro

‡ **Bōr-ūs taan:6** 5:6 Hyen komo: Isha 53:7; Zeka 4:10. § **Bōr-ūs taan:8** 5:8 Hyen komo: Bōng 141:2. * **Bōr-ūs taan:9** 5:9 Hyen komo: Bōng 33:3; 98:1; Isha 42:10. † **Bōr-ūs taan:10** 5:10 Hyen komo: Rwuug 19:6; Hyan 1:6. ‡ **Bōr-ūs taan:11** 5:11 Hyen komo: Dane 7:10.

o-ta ne ut-kom, o-gond ne yeresse un hi-de un wu. Komo wu ruuru untun net-wu re ur-ho à remen wu doot re ur-ho.*

³ Bò ká Ya o-Rwuug o-Ca yo ke'este reke-ur ayoore-de à, um hoguru rii-yo un hoog o-ayoore-yo zeeg, "Haan!" ⁴ Yo ken jok-yo rwuunuru o-jaas yo záá. A ya'u wan-da-mo un yo caari-o o-magay ur-beeb ne wu doste she'et-de m-gwugwu un hono o-dak, a inuru ur-gun un hoom-de un hun-ne ne ko kene.†

⁵ Bò ká Ca-yo ke'este reke-ur atette-de à, um hoguru rii-yo un hoog o-atette-yo zeeg, "Haan!" Um gwoturu n-ton, um hyanuru jok-o rim-yo. Wan-da-mo un yo ro un rii-yo ur-me ne un kom-to un wu.‡ ⁶ Komo um hoguru o ken cor-o rwuunte be-de un ka rii-ye un hoog nass-ye o ro m-zee, "Kok-de un yege-hyòš hond hond un hwor-ye ur-guwus de un ho-ur gaan ne. Kok-ut tet-to un yege-nat* hond hond un hwor-ye ur-guwus de un ho-ur gaan ne. Amba taase o sabarse m-now un m-modi ne á."

⁷ Da-o ká Ya o-Rwuug o-Ca yo ke'ese reke-ur anasse-de à, um hoguru ka rii-yo un hoog anasse-yo zeeg, "Haan!" ⁸ Um gwoturu kane un co re. Um hyanuru yo ken jok-yo kukurse. Jin-de un wan-da-mo un yo komo de ro "m-Mar," komo yo ro wu m-dorbe à "Saag-se." A ya'u ye ur-beeb un buug-ur gaan be-de un buug-ut nass-to un yan-she'et-de un hono o-dak, remen ye hoomte ye ut-magay, un mer ne, us-gom ne, komo un nem-ye ut-kot ne.†

⁹ Da-o ká Ya o-Rwuug o-Ca yo ke'ese reke-ur ataane-de à, um hyanuru be-de un 'wun-de o-hana hoog-mo un ka ye a hoom remen ye ko'otte Ma-to Shir hur-ur gaan m-sheer ne, komo un rure un hun-ne ne ma-ut Yeso wu he ye hoks m-gu à. ¹⁰ Ye 'yonsu us-cor deen ye zeeru, "Wan-Koyan, Wa-ur-Beeb kap, Wa-o-nip komo So-wu, ¿se de ke ho-de o he piishe un hun-ne ye un ka hono o-dak o ut-ma? ¿Komo yan da-o o he ye m-rangse remen ye hoog te? ¿De ke ho-de o he te m-muse?" ¹¹ Kap mo un ye ko wu ke a ya'suru wu matuku-ur seeb-de ur-pus-de. Komo a ruru ye unze ye wuwe ya o-da hiin, se a shooste bo a cone à, un or un ye ne campo-ne un ne'a-ne ne ye a he m-ho **yan-dor Yeso** bo a ho ye à.

¹² Ka da-o um hyanuru Ya o-Rwuug o-Ca ke'este reke-ur acinde-de. A nomuru mo ken caari-mo un nukte-mo o-dak mo. Ho-ur warguru ur-rim-de untun gwodo-o rim-o, o-reng komo da-o gaan-yo warguru o-jaas yo záá untun m-hyo.‡ ¹³ Ka da-o yege-regen komo ye hyemenuru n-dak untun bo mat-de o-rum yo ba m-nen ro m-hyemene yo-mo m-wons bu'u yo à.§ ¹⁴ A pussuru o-ke'ente bo a m-pus un rii-o ur-rut à, komo a dossuru ko o ke haag-o un ko o ke dak-o n-tete de m-ho o ne un be-to un to.*

¹⁵ Ka da-o gwomo-ne ye o-dak, ya-ut-con un gos-ye ne, ye un karma-ne, un ya-o-kwum ne, un ya-ur-beeb ne, guw-ne un yan-ba-m-guw ne ne kap, ye argu m-wuke n-me ut-wu, un pak-to ut-haag ne.† ¹⁶ Ye zeeru eeg-se ut-haag ut-ta'ar ne, ye zeeru to, "He'en no be un te no mo'og te untaase te hyen co-o un ka wu ro tara un kwuur-o ut-gwomo à, komo taase ryaab-se un ká Ya o-Rwuug o-Ca yo kum te.‡ ¹⁷ Remen caari-de ur-ho de un ryaab-se un ye woosunte, ¿wan wu he hoks m-es?"§

* **Bqr-qs cind:2** 6:2 Hyen komo: Zeka 1:8; 6:3,6. † **Bqr-qs cind:4** 6:4 Hyen komo: Zeka 1:8; 6:2.

‡ **Bqr-qs cind:5** 6:5 Hyen komo: Zeka 6:2,6. § **Bqr-qs cind:6** 6:6 ut-Girik: arkama. * **Bqr-qs cind:6** 6:6 ut-Girik: barari. † **Bqr-qs cind:8** 6:8 Hyen komo: Izik 14:21. ‡ **Bqr-qs cind:12** 6:12 Hyen komo: Hyan 11:13; 16:18; Isha 13:10; Jowe 2:10,31; 3:15; Mati 24:29; Mark 13:24-25; Ruka 21:25.

§ **Bqr-qs cind:13** 6:13 Hyen komo: Isha 34:4. * **Bqr-qs cind:14** 6:14 Hyen komo: Hyan 16:20. † **Bqr-qs cind:15** 6:15 Hyen komo: Isha 2:19,21. ‡ **Bqr-qs cind:16** 6:16 Hyen komo: Hose 10:8; Ruka 23:30. § **Bqr-qs cind:17** 6:17 Hyen komo: Jowe 2:11; Mara 3:2.

Bor-us ta'voor

*Hun-ne dugu-us zungu un
kwooz-ut yoor us-nass [144,000]*

¹ Ka da-de um hyanuru **yan-tom-ye Shir** nass eso eso un pa'aso-ut nass-to un hono o-dak. Ye wenu ru m-yo mo un ko de ke kwuss-de m-hund n-ton o-dak. Ye bopuru yo-mo un kwuss-ut nass taase mo hund o-dak ko n-ton m-sa ko un yo ken 'yo-yo.* ² Komo um hyanuru wu ken **wan-tom-wu Shir** wu ro m-rwuun so ur-horan. Wu ro un reke-de Shir ne wan-hoog. Komo wu kangsuru ka **yan-tom-ye Shir** ye nass ka ye a ya'e gwomo-to ye hogusse o-dak m-sa ne m-hoog a. ³ Wu zeeru ye, "Wasu no! No hogusse o-dak ko m-sa us-'yo ne m-hoog a se a kemeste ka reke-de Shir de un zwon-to un yanguw-mo un wu."† ⁴ Ka da-de **wan-tom-wu Shir** un or un wu ne yan-tom ye Shir, kemete myet-mo guw-ne ye Shir. Um hoguru moor-to hun-ne ye ka yan-tom ye keme o-napa remen ye ro guw-ne ye Shir a dugu-us zungu un kwooz-ut yoor us-nass [144,000] ka ye a keme ka napa-de a ye es mo baag-to un **Isra-ne** kap.

⁵ Ka yan-tom ye keme o-napa:

So un baag-o **Yahuda** dugu-us op us-yoor [12,000],

So un baag-o Ruben dugu-us op us-yoor [12,000],

So un baag-o Gad dugu-us op us-yoor [12,000],

⁶ So un baag-o Asher dugu-us op us-yoor [12,000],

So un baag-o Napari dugu-us op us-yoor [12,000],

So un baag-o Manase dugu-us op us-yoor [12,000],

⁷ So un baag-o Simon dugu-us op us-yoor [12,000],

So un baag-o **Rewi** dugu-us op us-yoor [12,000],

So un baag-o Issakar dugu-us op us-yoor [12,000],

⁸ So un baag-o Zeburun dugu-us op us-yoor [12,000],

So un baag-o **Yusuhu** dugu-us op us-yoor [12,000],

So un baag-o **Banyamin** dugu-us op us-yoor [12,000].

⁹ Bo to ka aragte a, um gwoturu um 'wos de ken caari-de ur-morog de un yan-ba-m-ku kop ut-moor ne ye arge m-oog a. Ye rwuunte so un ko to ke dak-to, un ko to ke baag-to ne, un ko ye ke hun-ne ye ne, un ko de ke rem-de ne. Ye ro eso eso her-o un ka kwuur-o un co-o un ka Ca-yo. Ye cupste matuku-ut seeb-to ut-pus to, ye bups jet-se o-dobino un kom-to un ye. ¹⁰ Ye 'yonsu us-cor deen ye zeeru,

"Gwu rwuunte be-de un Shir na,
wu ro tara un kwuur-o ut-gwomo a,
un ka Ca-yo ne!"

¹¹ Kap o un yan-tom-ye un Shir komo ye rigumsuru ka kwuur-o eso eso, un ka sek-ye ne, komo un ka rii-ye un hoog nass-ye ne. Ye kwukturu un her-o un ka kwuur-o, o-co n-dak ye nomoru Shir ur-bongon. ¹² Ye senguru m-zee,

"**Amin!** Ur-bongon, m-seps ne, us-nap ne,
un 'ya m-yar ne, ut-gos ne,

ut-gwomo ne, m-'wons ne kap ro be-de Shir na

ba m-ta har ya nomot! **Amin!**"

¹³ Ka da-o wan-gaan be-de un ka sek-ye ye ur-kwooz un nass [24] citu me, wu zee, "¿Wan ne ye ya un matuku-ut seeb-to ut-pus to? ¿Komo ke so-o ye rwuune?"

* **Bor-us ta'voor:1** 7:1 Hyen komo: Irmu 49:36; Dane 7:2; Zeka 6:5. † **Bor-us ta'voor:3** 7:3 Hyen komo: Izik 9:4,6.

14 Um zeeru wu, "Gos-wu, o nepste."

Ka da-de wu zeeru me, "Ye ka ye ro hun-ne ye possune be-de un re ur-koob ur-gos-de à. Ye un so'os matuku-ut seeb-to to un ye un hyó-mo un ká Ca-yo, ye mustu to ut-pus to.‡

15 "O hante ye est un her-o

un kwuur-o ut-gwomo to Shir,

komo ye un nom m-senge

m-tet, m-how ne n-me un Pyo-o un wu.

Komo ka wu ro tara un ka kwuur-o ut-gwomo à

wua she'et be-ur gaan un ye ne komo wu 'er ye.

16 Yea do hoge m-mer á, yea do hoge o-**swoot** á,

yea do hyan n-noonho-o ur-ho á ko o ken hund-o á.§

17 To ka a kor remen ká Ca-yo ro un tete-de

un ka kwuur-o à yo he ye m-'er.

Komo yo a dorutte ye ha-mo un yish-to

un ho-mo un hoog.

Komo Shir a pe'eg yish-mo un ye kap."*

Bor-us eer

Reke-ur ata'yoore-de

1 Da-o Ya o-Rwuug o-Ca ke'ese reke-ur ata'yoore-de à, a reesu ceen n-Ton shir har rii-yo wo purug-de un kwom-o gaan à.

2 Ka da-o um hyanuru **yan-tom-ye Shir** nen ta'voor eso eso un co-o Shir, komo a ya'asuru ye kar-ut ta'voor-to m-hur.

3 Ka da-o wu ken **wan-tom-wu Shir** wu un sheend-de o-zinariya ne ut-kom de un rii-yo m-shi'igin, wu wounuru wu esuru yow yow o-**hana** ne. A ya'asu wu rii-yo m-shi'igin deen remen wu mossute un kon-se un hun-ne ye Shir ne, n-ton o-**hana** o-zinariya o ro un her-o o-kwuur à.* 4 Hyé-de un ka rii-yo m-shi'igin mo mosse un kon-se un hun-ne ye Shir ne, daaru n-ton be-de Shir cir-mo un be-de o-**hana**, be-de **wan-tom-wu Shir** kapru yo à. 5 Ka da-de **wan-tom-wu Shir** shoosuru ka sheend-de m-tuks de wu shoosuru o-ra rwuun-mo un ká **hana**-o, wu jonduru de un hono o-dak. A nomoru o-dakar, o-zaaz ne, us-myakt ne, komo dak-o nukuru.†

Kar-to m-hur ut-nass to ur-takan

6 Ka da-de ká **yan-tom-ye Shir** ye ta'voor ut-kar ne ut-ta'voor ye zonguru ye hurut to.

7 **Wan-tom-wu Shir** wu ur-takan hururu kar-o un wu. A hyanuru ta'ar-ye un kem o-ra ne, mosse m-hyó ne a duusunduru un hono o-dak. Ka ra-o tuksuru buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un hono o-dak, ká ra-o tuksuru komo buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to us-'yo un po-ut yar-to ne.‡

8 Ka da-de **wan-tom-wu Shir** ayoore-wu hururu kar-o un wu, a jorburu o ken haag-o o-ra o-ruw ruw n-me m-sa. Buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to m-sa wakturu m-hyó, 9 Buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un rii-ye

‡ **Bor-us ta'voor:14** 7:14 Hyen komo: Dane 12:1; Mati 24:21; Mark 13:19. § **Bor-us ta'voor:16**

7:16 Hyen komo: Isha 49:10. * **Bor-us ta'voor:17** 7:17 Hyen komo: Bong 23:1; Izik 34:23; Bong

23:2; Isha 49:10; Isha 25:8. * **Bor-us eer:3** 8:3 Hyen komo: Emos 9:1; Rwu 30:1,3. † **Bor-us**

eer:5 8:5 Hyen komo: Rewi 16:12; Izik 10:2; Rwu 19:16; Hyan 11:19; 16:18. ‡ **Bor-us eer:7** 8:7 Hyen komo: Rwu 9:23-25; Izik 38:22.

un hoog-ye ro n-me un ká sa-mo à maruru. Buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un hat-to m-sa sabruru.

¹⁰ Ká da-o **wan-tom-wu Shir** atette-wu hururu kar-o un wu. Yo ken caari-yo o-regen yo he'enuru zee-mo n-ton yo ro un re o-ra untun us-myak rwuun-mo n-ton. Yo he'eburu un buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to ut-roog komo un yish-to m-ho ne. § ¹¹ Jin-de un ká regen-yo komo "Gaag-de." Yo muuturu buug-ur gaan-de m-ho kap be-de un buug-ut tet-to un ká ho-mo warguru ur-gaag. Hun-ne ut-moor ne ye swo ká ho-mo à ye maruru, remen gaag-de un mo.*

¹² Ka da-de **wan-tom-wu Shir** anasse-wu hururu kar-o un wu. A wosuru buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to ur-ho, buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to o-reng, komo buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un yege-regen warguru o-comb. Buug-ur gaan-de m-how ba m-cecar, kaane komo buug-ur gaan-de m-tet. †

¹³ Ka da-o um gwoturu, um hoguru yo ken gwom-yo yo ro us-kan bo yo ro m-hukse n-ton m-yo à. Yo ro m-zee, "Rii-yo ur-'won! Rii-yo ur-'won! Rii-yo ur-'won, be-de un kap o un hun-ne ye un hono o-dak remen rem-se he m-kor da-o **yan-tom-ye Shir** nen tet ye hure kar-to un ye!"

Bor-ús jero

Kar-o ataane-o

¹ **Wan-tom-wu Shir** ataane-wu huru kar-o un wu. Um hyanuru regen-yo he'ene rwuun-mo n-Ton shir haan-mo n-dak à, komo a ya'asuru wu rii-yo un tiks un 'wugupte-o un ka kuub-o ur-duw o. ² Da-o wu tikshe ká kuub-o à, de ken hye-de rwuunuru sa o zee hye-de un caari-o o-ra, har ká hye-de rwo'u ur-ho un kus-o n-ton ne nom o-comb.* ³ Yege-'e rwuunuru n-me un ká hye-de, ye ciruru un hono o-dak, a ya'u ye gwomo-to us-tot untun yege-tot. † ⁴ A kewsu ye komo un taase ye sabarse po-to n-dak, ko ut-ran, ko us-'yo, se de hun-ne ye rotte napa-o Shir un zwon-to un ye á. ‡ ⁵ A 'ya ye gwomo-to un ho un net á, se de ye rangse hun-ne har reng-us taan. Ye ya'ag hun-ne m-reeten untun reeten-mo un totonte-o o-tot. ⁶ N-me un ká ho-to hun-ne a hoob m-mar, amba yea kum á. Yea dishe m-mar amba moa yage m-haan. §

⁷ Ká 'e-ye sha'ag jok-ye a zongse remen ur-gun à. Hi-to un ye ro yeresse untun gond-to o-zinariya, co-se un ye komo sha-mo un co-se un hun-ne.*

⁸ Hi-se un ye untun hi-se un ne'a, yin-ye un ye untun yin-ye o-zur. † ⁹ Ye copuru matuku-to ut-kwom n-te un be-to un ye, go un to hun-ne ro m-cop remen ur-gun à, zááz-o un kukun-to un ye m-shas untun zááz-o un jok-ye ur-gun. ‡ ¹⁰ Ye ro us-tur ne, se un tot un hun-ne untun yege-tot. Tur-se un ye rangsute hun-ne har reng-us taan. ¹¹ Ye ro un ko-Gwomo ne, wu ye ro un kus-o un wu à, wu ro ká **wan-tom-wu Shir** wu a ya'ase gwomo-to un ká kuub-o ur-duw o à. Jin-de un wu un rem-de **ut-Ibra** "Abaddon" wu, ut-Girik komo, "Apriyon" Wata "Wan-hom un hun-ne."

¹² Rii-yo ur-'won de ur-takan aragte, kuks ut-yoor to roone à.

§ **Bor-ús eer:10** 8:10 Hyen komo: Isha 14:12. * **Bor-ús eer:11** 8:11 Hyen komo: Irmí 9:15.

† **Bor-ús eer:12** 8:12 Hyen komo: Isha 13:10; Izik 32:7; Jowe 2:10,31; 3:15. * **Bor-ús jero:2** 9:2 Hyen komo: Taka 19:28. † **Bor-ús jero:3** 9:3 Hyen komo: Rwu 10:12-15. ‡ **Bor-ús jero:4** 9:4

Hyen komo: Izik 9:4. § **Bor-ús jero:6** 9:6 Hyen komo: Ayub 3:21; Irmí 8:3. * **Bor-ús jero:7** 9:7 Hyen komo: Jowe 2:4. † **Bor-ús jero:8** 9:8 Hyen komo: Jowe 1:6. ‡ **Bor-ús jero:9** 9:9 Hyen komo: Jowe 2:5.

Kar-o acinde-o

¹³ Ka da-de **wan-tòm-wu Shir** acinde-wu huru kar-o un wu, um hoguru o ken cor-o ro m-rwuun be-de un ka kar-ut nass-to un **hana-o** un zinariya o ro un her-o Shir à. § ¹⁴ Ka cor-o zeeru **wan-tòm-wu Shir** acinde-wu, ka wu ro o-kar ne ut-kom à, “Ho'osune ka yan-tòm ye Shir nen nass-ye ye ro ke'o un roog-o o-Yupireti à!” ¹⁵ Ka **yan-tòm-ye Shir** nen nass-ye, a un ho'osundu ye remen ye hoot buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un hun-ne ye un hono o-dak. Shir ess ka yan-tòm ye remen ká da-o un ká ho-de, un ká reng-yo un ká hak-o ne. ¹⁶ Um hoguru moor-to un ka karma-ne ye n-ton un jok woose miriyon zungu-ús yoor [200,000,000].

¹⁷ Da-o um hyane ka jok-ye un yan-da-se un ye ne à, ye ro untun kaane: matuku-to un ye to ut-kwom ut-jaas to zaà untun o-ra, un to ken ne untun sha-mo o-comb un ho-mo ut-wa ne un mo ut-ru ne. Ko yo ke jok-yo komo hi-de un yo ro untun de o-zur, komo ta'ar-to un caari-o o-ra m-rwuun un nu-o un ye ur-'hye ne. ¹⁸ A hoguru buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un hun-ne un ká ta'ar-to un caari-o o-ra to, ur-'hye m-tukne de rwuune un nu-se un ye à. ¹⁹ 'Wons-mo un ka jok-ye ro un nu-se un ye, un tur-se un ye ne komo. Tur-se un ye komo ro ut-hi ne untun to un hwo un gwomo-to un hogusse un hun-ne m-hoog ne.

²⁰ Amba ka hun-ne ye mare un ka rangse-o á, ye kwangute m-waktune be-de Shir. Ye senguru un kwukte un **ya-ut-kot** m-gir ne un saw-to a nome ut-kom à un zinariya, ko azorpa à, ko un kwom-ut jaas-to, ko ur-ta'ar, ko us-'yo, toa hoks m-hyan á, toa hoge á, toa hoks m-arag á.* ²¹ Komo ye kon a soksu ye **ba'as-to** un hun-ne ye ye hoome á, ko hyat-to ye nome un bu-yo un mo, o-ás, ko hyow-de un ye á.

Bor-ús op*Wan-tòm-wu Shir un ya o-takurda o-rek yo ne*

¹ Ka da-de ne, um dooru m-hyan un ko-caari-wu un ko-beeb-wu un **wan-tòm-wu Shir** ro m-kergunē zee-mo un n-Ton shir. Ke'ente-ut hokkussute wu, o-gwanga ne un hi-de wu. Co-o un wu us-myakt untun ur-ho, na-se un wu untun ser-to o-ra. ² Wu ro un ya o-takurda o-rek yo ne upsusse un kom-to un wu. Wu essuru na-o un wu o ur-re n-me m-sa, na-o ur-kwanta komo o-dak. ³ Wu rwunturu cor-o o-zaaz untun o-zur. Bo wu 'yonste cor à, dākàr-ut ta'oor shasuru un caari-o o-zaaz. ⁴ Bo ka dākàr-ut ta'oor-to teperte à, um zonguru um genet. Amba um hoguru o ken cor-o cepente ut-ma rwuun-mo n-Ton o ro m-zee, “Rii-yo ka dākàr-ut ta'oor-to rwore à, wo jar o gen á ma-to m-rwuunte to á!”

⁵ Ka da-de, ka **wan-tòm-wu Shir** wu um m-hyane eso na-o gaan n-me m-sa na-o gaan o-dak à, wu jaksuru kom-o un wu o ur-re n-Ton shir. ⁶ Wu tonduru un jin-de wan-hoog-mo un ba m-ta har ya nomot, wu nome Ton-o shir un kap o un rem-se ro ne n-me un o à, komo o-dak un rem-se ro n-me un o à, m-sa un kap rem-se ro n-me un mo à! **Wan-tòm-wu Shir** zeeru, “Naas o da-o kus á! ⁷ Da-o **wan-tòm-wu Shir** ata'yoore-wu hure kar-o un wu à, ka da-o Shir he m-shoos un senge-mo un wu. Toa kor untun bo wu rure guw-ne ye un wu ye ro un rwor un ma-to un wu à.”*

§ **Bor-ús jero:13** 9:13 Hyen komo: Rwuu 30:1-3. * **Bor-ús jero:20** 9:20 Hyen komo: Bong 115:4-7; 135:15-17; Dane 5:23. * **Bor-ús op:7** 10:5-7 Hyen komo: Rwuu 20:11; Kara 32:40; Dane 12:7; Emos 3:7.

⁸ Ka da-de um dooru hoge un ka cor-o n-Ton shir o dooru me zee komo, “Neke o goks ka ya o-takurda o-rek yo yo, yo ro upsusse un kom-to un **wan-tom-wu Shir** wu ro eso na-o gaan o-dak o-gaan n-me m-sa à.”

⁹ Um nekuru be-de **wan-tom-wu Shir** um zeeru wu ya'as me ka ya o-takurda yo. Wu zeeru me, “Goks yo o ti. Yo a nom m-rerem un nu-o ru untun so. Amba wo corusse ya-yo a nom ur-gaag n-me ut-men.” ¹⁰ Ka da-de um goksuru ka ya o-takurda yo un kom-to un **wan-tom-wu Shir**. Um ti'iru yo. Yo nomuru m-rerem untun so un nu-o re, amba bo um komte m-ti à, men-ut re wargu ur-gaag.† ¹¹ Ka da-o a dooru me m-rure unze, “Se o rur rii-yo he m-kor kané un co komo à be-de un buug-to un hun-ne, hon ut-dak, ko de ke rem-de, un gwomo-ne ne.”

Bor-us op o-gaan

Yan-su'e un Shir nen yoor

¹ Ka da-o a ya'asu me o-ko yo ur-me'es, komo a zeeru me, “Neke o me'es **Pyo-o Shir o-hana** ne. O oog ye ro ur-bongon n-me un o à.* ² Amba taase o me'es 'woog-o n-do, remen a ya'assute ye ro **Yahuda**-ne á. Yea yawag bo-o ba m-kukop har us-reng kwooz-ut yoor us-yoor [42].‡ ³ Man 'ye yan-swos re nen yoor ur-beeb. Yea cup matuku-to un tuk-mo ut-men, yea rur Ma-to Shir har ut-ho o-dugu un zungu-us yoor un ho-ut kwooz-ut tet [1,260].” ⁴ Ka **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye nen yoor-ye ro 'yo-se o-zetun us-yoor un ka pitirra-ut yoor-to ne to ro shero shero un her-o Wan-Koyan wu un hono o-dak à.§ ⁵ Urege wu ken wu ro m-senge wu hogussute ye m-hoog, ra-o a rwuun un nu-se un ye o tuks yan-yage-to un ye. Un kaane, kap o un yan-yage-to un ye he m-merme. ⁶ Ye ro ur-beeb ne ye tigité kus-o n-ton remen taase a hye kem un ka ho-to yette un ko'ot-o un ma-ut re à. Ye ro ur-beeb ne be-de un ruw-se m-ho, ye mustu se m-hyó; komo ye ur-beeb ne ye hantute hono o-dak ko mo ke go un rew-m yo-mo mo un kap da-o ye cone à.*

⁷ Da-o ye komse rwor un tom-o un ye à, ka da-de ka nem-yo o-kot yo rwuune n-me un kuub-o ur-duw à he ye m-kup yo jiish ye ur-beeb komo yoa re ur-ho un ye, komo yo hoom ye.† ⁸ Komo a rus u-to un ye un cow-yo un ka caari-o o-bo o o a kemte Wan-Koyan-wu un ye à. A un hongse jin-de un ka bo-o o-**Sodom** ne, o-**Masar** ne. ⁹ Komo ho-ut tet ur-purug buug-to un hun-ne, ko o ke baag-o, ko de ke rem-de un ko to ke dak-to ne, yea morge ye gut ka u-to, komo ye wen a duk to. ¹⁰ Hun-ne ye un hono o-dak a nom o-zak remen mar-mo un ka **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye yoor. Yea nom o-biki, ye tomté or un ye ne m-yar remen ka **yan-Rwor un Ma-to Shir** yoor-ye ye hante ka hun-ne ye un hono o-dak ye o-range à.

¹¹ Amba bo ka ho-ut tet-to ur-purug aragte à, shik-mo un hoog rwuunu be-de Shir mo cowuru be-de un ye. Ye inu eso eso un na-se un ye. Gyer-o reeru bo un ka ye hyanu ye à.‡ ¹² Ka da-de ye hoguru caari-o o-cor rwuun-mo n-Ton shir o ro ye m-zee, “Daan no kané!” Ye argu m-da n-Ton shir n-me ut-ke'ente, yan-yage-to un ye ro gut.§

† **Bor-us op:10** 10:10 Hyen komo: Izik 2:8—3:3. * **Bor-us op o-gaan:1** 11:1 Hyen komo: Izik 40:3; Zeka 2:1-2. † **Bor-us op o-gaan:2** 11:2 Hak-us tet ur-purug. ‡ **Bor-us op o-gaan:2** 11:2 Hyen komo: Ruka 21:24. § **Bor-us op o-gaan:4** 11:4 Hyen komo: Zeka 4:3,11-14. * **Bor-us op o-gaan:6** 11:6 Hyen komo: 1Gwm 17:1; Rwu 7:17-19; 1Sam 4:8. † **Bor-us op o-gaan:7** 11:7 Hyen komo: Dane 7:7,21; Hyan 13:5-7; 17:8. ‡ **Bor-us op o-gaan:11** 11:11 Hyen komo: Izik 37:10. § **Bor-us op o-gaan:12** 11:12 Hyen komo: 2Gwm 2:11.

13 A kanē un ka da-o, a nomuru mo ken caari-mo un nukte-mo o-dak mo, buug-ur gaan be-de un buug-ut op to un ka bo-o wurmurū. O hoguru hun-ne dugu-us ta'voor [7,000]. Hun-ne ye kuse à ye hoguru o-gyer deen, ye sekemsuru Shir-wu n-Ton.*

14 Rii-yo ur-'won ayoore-yo aragte, komo rii-yo ur-'won atette-yo ka roone m-moka.

Kar-o ata'yoore-o

15 **Wan-tom-wu Shir** ata'yoore-wu hururu kar-o un wu, a hoguru us-cor se m-'wons n-Ton shir se ro m-zee,

“Shir rwo'og gwomo-to un hono o-dak
m-warag gwomo-ut Wan-Koyan na
un **Kiristi** wu ma un wu ne.

Komo wua nom ut-gwomo ba m-ta har ya nomot!”†

16 Ka sek-ye ur-kwooz un nen nass-ye [24], ye ro tara tara un kwuur-to un ye n-her o Shir, ye kwukturū co-se un ye ro un gwot o-dak, ye nomoru Shir ur-bongon. 17 Komo ye ro m-zee,

“Te bomog wo, Wan-Koyan Shir Wa-ut-Gwomo kap,
wo wu ro m-moka à, komo wo wu ro n-ga à,
remen o dekse beeb un du,
komo o takante gwomo-ut ru.

18 Dak-ut shiiste us-ryaab, remen da-o un ryaab-us ru woosunte.

Da-o woosunte o a hette piishe un margan-ne ut-ma à,
woa ya'as **yan-Rwor un ma-to Shir** ur-'yons
ye ro guw-ne ru à.

Komo un yan-ba-m-kukop ne
un kap o un hun-ne ne ye ya'u wo m-sek à,
es-mo un caari-ne ha-mo un rek-ye.

Komo woa saburse kap o un ye hante o sabre o-dak à!”‡

19 Ka da-de a tikshuru **Pyo-o Shir** n-Ton shir. Ka da-o a hyanuru ka ba-o un wu o un ess ut-ma o n-me un Pyo-o un wu. A nomoru o ken myakt-o, o-zaaz ne, o-dakar ne, un nukte-mo o-dak ne, un caari-ye un ta'ar-ye un kem ne.§

Bor-us op us-voor

Wu ken ne'a-wu un caari-yo o-hwo ne

1 Ka da-de um hyanuru to ken caari-to ut-hyat to n-Ton o-shir. Um hyanuru wu ken ne'a-wu a hokke ur-ho à, o-reng komo yo ro un kus-o un na-se wu, un hi-de un wu komo wu ro ut-gond ne to un regen op un voor [12]. 2 Wu ro ur-uub ne, komo wu dakuru kan remen hoog-mo un dwum-to o-mat. 3 Ka da-de um hyanuru komo o ken napa-o ut-hyat o n-Ton shir. Um hyanuru yo ken caari-yo o-hwo o o-jaas yo yo, ut-hi ne ut-ta'voor us-kar ne us-op, ut-gond ne ut-ta'voor un hi-to un yo.* 4 Tur-de un yo wishuru buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un regen n-ton, komo yo jondū ye n-dak. Ka da-de yo esuru 'ge un her-o un ka ne'a-wu, bo wu ro un ma-to mat à, zongse yo corute wa un ka ne'a-wu.† 5 Komo wu maturu wa un wu wan-campo, wu he nom un gwomo-to un hun-ne kap un ko-yo

* **Bor-us op o-gaan:13** 11:13 Hyen komo: Hyan 6:12; 16:18. † **Bor-us op o-gaan:15** 11:15 Hyen komo: Rwu 15:18; Dane 2:44; 7:14,27. ‡ **Bor-us op o-gaan:18** 11:18 Hyen komo: Bong 2:5; 110:5; 115:13. § **Bor-us op o-gaan:19** 11:19 Hyen komo: Hyan 8:5; 16:18; 16:21. * **Bor-us op us-voor:3** 12:3 Hyen komo: Dane 7:7. † **Bor-us op us-voor:4** 12:4 Hyen komo: Dane 8:10.

o-kwom à. Amba Shir rumsuru ká wà-wu wu deturu wu n-Ton o-shir be-de un kwuur-o un wu.‡ 6 Ka ne'a-wu komo wu somuru so o-kot. Wu nekuru be-de Shir ja'ase remen wu à, be-de a he wu m-gwot har ut-ho o-dugu un zungu us-voor un ho-ut kwooz-ut tet à [1,260].

7 Gun-ur argu m-ine n-Ton. Mikayer un **yan-tom-ye Shir** ye un wu ne ye dumuru un ka hwo-yo ne, ka hwo-yo komo un yan-tom ye un yo ne ye sengu ur-gun.§ 8 Amba gun-ur reeru ka hwo-yo, a yan yan-tom ye un yo, komo a wenu ye she'et-de n-Ton shir bo un ka da-o. 9 Ka caari-yo un ko-mong-yo hwo-yo, komo yo a m-aag **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, ka wu ro un egusse kap o un hun-ne ye o-dak à. A jorbu yo n-dak mosse un yan-tom ye un yo ne.*

10 Ka da-de, um hoguru o ken caari-o un cor-o n-Ton shir o ro m-zee, "M-moka gwu, ur-beeb ne, ut-gwomo ne to un Shir na, komo un beeb-ur **Kiristi** ne rwunte.

Remen a jorbussute wan-yage-ut or na ne n-dak, ká wu ro un ce'e un or na ne ut-ma un her o Shir m-tet, m-how ne à.†

11 Ye reeg ur-ho

un bu-yo un hyo-mo un Ya o-Rwuug o-Ca Komo ye reeg ur-ho un bu-yo ye rurute hun-ne ne ma-ut Yeso wu he ye hoks m-gu à.

Komo ye reeg ur-ho remen ye was un hoog-mo un ye ne á har gyer-o m-mar reet ye á.

12 Remen kaane, nom no o-zak myet no ye ro ur-she'et n-Ton shir à!

Amba hono o-dak m-sa ne toa warag rii-yo ur-'won!

Remen **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**

wu he'ebute be un no!

Wu shiishe us-ryaab,

remen wu nese da-o un wu teeste."

13 Bo ka hwo-yo nepte a jorbute yo n-dak à, yo ciru rangse un ka ne'a-wu mate wan-campo à. 14 Amba a ya'uru ka ne'a-wu kukun-ut yoor-to un caari-yo o-gwom remen wu huksute n-ton ha-mo o-dakar be-de a jamsu wu à remen kane a he wu m-gwot a 'er wu be-de un ka hwo-yo har hak-us tet ur-purug.‡ 15 Ka hwo-yo rwunturu m-ho un nu-o un yo untun o-roog, unze remen ho-mo reet wu. 16 Amba dak-o guuru ka ne'a-wu, be-de un ups o-nu, o coruru ka ho-mo rwuune un nu-o o-hwo à. 17 Ka hwo-yo hogu ryaab-se un ka ne'a-wu deen. Yo 'yonsunduru ur-gun un baag-o un ka ne'a-wu ne, un ká ye ro o-dorotte un **karamsa-to** Shir ne à, ye eks komo un o Shir unze ye ma Yeso ye ro. 18 Ka hwo-yo esuru n-te m-hyereg mo n-riib m-sa.

Bor-us op us-tet

Nem-yo o-kot

1 Komo um hyanuru yo ken nem-yo o-kot yo m-rwuun n-me m-sa. Yo ro ut-hi ne ut-ta'voor, us-kar ne us-op, ut-gond ne ut-op un kar-se un yo. Komo un ko de ke hi-de, jin-ut ro kon to un yo'og-o Shir.* 2 Ka nem-yo um

‡ **Bor-us op us-voor:5** 12:5 Hyen komo: Isha 66:7; Bong 2:9. § **Bor-us op us-voor:7** 12:7

Hyen komo: Dane 10:13,21; 12:1; Ydas 1:9. * **Bor-us op us-voor:9** 12:9 Hyen komo: Taka 3:1;

Ruka 10:18. † **Bor-us op us-voor:10** 12:10 Hyen komo: Ayub 1:9-11; Zeka 3:1. ‡ **Bor-us op**

us-voor:14 12:14 Hyen komo: Dane 7:25; 12:7. * **Bor-us op us-tet:1** 13:1 Hyen komo: Dane 7:3;

Hyan 17:3,7-12.

hyane à yo sha'ag o-gu, amba na-se un yo nomuru ut-gos us-can ne deen un kanku-to m-seeb ne untun kanku-to un yo ken nem-yo, yo a m-aag o-beyar à. Nu-o un yo nomuru untun o o-zur! Ka hwo-yo ya'asu ka nem-yo beeb-de un yo, un kwuur-o un gwomo-to un yo ne, komo un beeb-de un yo ne de ut-gos.† 3 Um hyanuru hi-ur gaan be-de un hi-to un ka nem-yo, sa o zee a un hogussu de m-hoog mo he yo m-ho à, amba ka nat-o caari-o teeste. Barag-se un hun-ne un hono o-dak kap wargu be-de un ka nem-yo, ye sengu yo m-dore. 4 Hun-ne kwukturu ka hwo-yo remen yo ya'ag ka nem-yo ur-beeb. Ye kwukturu ka nem-yo komo, ye ro m-cit, “¿Wan wu ro untun ka nem-yo? Komo ¿wan wu ne he ur-gun un yo ne?”

5 Ka da-de a ya'uru ka nem-yo rwor un ma-to o-hwaa to un yo'og-o Shir, komo a ya'u yo ut-gwomo, yo nom bo yo cone à har us-reng kwooz-ut yoor us-yoor [42]. 6 Ka nem-yo haku nu-o un yo, yo ciru yo'og-o Shir un reeb-to un jin-de un wu ne, un be-de wu ro ur-she'et ne à, kap komo un ye ro ur-she'et n-Ton shir ne à.‡ 7 A ya'uru ka nem-yo ut-gwomo remen yo nomot ur-gun un hun-ne ye Shir ne komo remen yo reet ye. A ya'u yo ut-gwomo to un ko o ke baag-o, un ko ye ke hun-ne ye ne, un ko de ke rem-de ne, un ko o ke dak-o ne.§ 8 Kap o un hun-ne ye ro ur-she'et un hono o-dak à ye kwukturu ka nem-yo. Ye ro ka ye a gene jin-to un ye n-me un ka takurda-o á. Ka takurda-o ro takurda-o un hoog o un ka Ya o-Rwuug o-Ca a pane à. Cin ba a un nom hono o-dak, ka Ca-yo gene jin-to un ka hun-ne ye, ye he m-she'et ba m-ta à.*

9 Kap wu ro ut-to ne to m-hoge à, yage wu hogeté!

10 Bon wu a esse be-de un nom m-guw à,
be-de m-guw a he wu m-es.

Komo bo un wu a esse a ho o-magay à,
o-magay a he wu m-ho.

Un gon to ka se hun-ne ye Shir joosute ye 'mo ur-hur be-de un dor-o Shir.†

Nem-yo rwuune n-dak à

11 Ka da-de um hyanuru yo ken nem-o hor-yo yo komo, yo ro m-rwuun n-dak à. Yo ro us-kar ne us-yoor untun se o-ca, komo yo cepuru ut-ma, yo rakste hun-ne untun bo ka hwo-yo ro m-nom à. 12 Yo kuusuru kap gwomo-to un ka nem-yo ur-takan yo. Yo rwo'uru hono o-dak un hun-ne ne ye ro ur-she'et n-me un o à, ye kwukte ka nem-yo ur-takan yo, yo hoog-mo m-mar mo a hogusse yo teese à. 13 Yo nomuru rem-se ut-gos se ut-hyat, har yo rwo'uru o-ra m-rwuun n-Ton shir har n-dak un yish-ye un kowan. 14 Yo raksuru kap o un hun-ne ye ro ur-she'et un hono o-dak à un saw-to ut-hyat to a ya'u yo m-nom à un yish-ye un ka nem-yo ur-takan yo. Ka nem-yo zeeru hun-ne ye un hono o-dak ye me toog, o sha'e ka nem-yo ur-takan yo yo a hogusse m-hoog mo m-mar o-magay à, amba myet un kaane ne yo nom hoog à. 15 A ya'u yo ut-gwomo yo ye'et ka rii-yo sha'e ka nem-yo a maa à hoog, remen yo teperté. Ka da-de ka nem-yo a maa à zeeru hun-ne hoom kap o un wu yage kwukte un ka toog-o ro sha-mo un ka nem-yo à. 16 Ka nem-yo gakte ko wu ke remen wu kumut o-napa be-de un kom-o ur-re ko ur-zwon. Ko wu ke: rek-wu, ko gos-wu, ko-ya-o-kwum, ko ko-koob, mat-de

† **Bor-us op us-tet:2** 13:2 Hyen komo: Dane 7:4-6. ‡ **Bor-us op us-tet:6** 13:5-6 Hyen komo: Dane 7:8,25; 11:36. § **Bor-us op us-tet:7** 13:7 Hyen komo: Dane 7:21. * **Bor-us op us-tet:8** 13:8 Hyen komo: Bong 69:28. † **Bor-us op us-tet:10** 13:10 Hyen komo: Irm 15:2; 43:11.

o-sasa un ko-guw ne. ¹⁷ Ye nomog kaane remen yatt-wu hoksé m-o ko m-baab á se wu ro un ka napa-o ne, wata jin-de un ka nem-yo ko ramba-de un jin-de un yo.

¹⁸ Ka rii-yo depete net ceker ur-bon ne remen wu nept ma-to un ka napa-o. Um zeeg kaane remen ka oog-de de ro oog-de ma-hun. Ka oog-de un ka nem-yo de ro zungu-us cind un kwooz-ut tet us-cind [666].

Bor-ús op us-nass

Sep-o un ye kume gwu à

¹ Ka da-o um gwoturú, um hyanurú Ya o-Rwuug o-Ca yo ro eso n-ton un Haag-o o-Urusharima* mosse un wu ne hun-ne dugu-o zungu un kwooz-ut yoor us-nass [144,000], ye a gene jin-de un wu un de un Tato un wu ne à un zwon-to un ye.† ² Komo um hogurú ras rwuun-mo n-Ton shir untun dwum-de un ja-mo m-ho mo m-sa, untun dwum-de o-dakar. Ka ras-o um hoge à ya o ro untun ras-o un yan-bu ut-moro to un ye. ³ Ka caari-de un buug-de un ya-ut-sep ye huru sep-o pu-o n-co o un kwuur-o ut-gwomo to Shir, n-co o un ka rem-se un hoog-us nass-se, komo un co o un un ka sek-ye ye ur-kwooz un nass [24]. Yatt-wu he hoks un yoos un ka sep-o à se hun-ne dugu-o zungu un kwooz-ut yoor us-nass [144,000] cot, ye kume gwu un hono o-dak à. ⁴ Ye ka hun-ne ye, ye naase hi un de un ye m-rwuk be-de un rew-mo un ne'a-ne á, remen ye she'ette she'et-de ba m-kukop. Ye doruru ka Ca-yo ko ke so-yo cowe. Shir ooste ye n-me un ges-o un hun-ne komo a ya'asu ye untun **seke**-de un mat-de us-'yo de ur-takan be-de Shir o-Ca ne. ⁵ Ye tak un nom ut-bo, hun-ne hoks ye m-yo'og á.‡

Yan-tom-ye Shir nen tet

⁶ Komo um hyanurú wu ken **wan-tom-wu Shir** wu ro us-ryoog un kus-o n-ton. Wu ro bupu un ma-to ba m-ta ne, wu us-ryoog un ko'ot un ka **Ma-to m-Rerem** ne be-de un hun-ne ye un hono o-dak, un ko o ke dak-o, un ko o ke baag-o, un ko de ke rem-de ne, n-me un ko ye ke hun-ne ye. ⁷ Wu 'yonsuru cor deen, wu zee, "Gyer no Shir, komo no bum jin-de un wu de ut-gos. Remen da-o kewrúnsute m-moka o wu hette piishe un kap o un hun-ne ut-ma à. Kwuktu no wu, wu wu nome o-Ton, o-dak ne, m-sa ne, komo un yish-to m-ho ne!"

⁸ Wu ken **wan-tom-wu Shir** ayoore-wu doruru wu ut-ke'ente o-zaaz, wu ro m-zee, "**Babira**-o hyeeste, Shir tok ka caari-o o-bo o **ba'as-to** un hun-ne ye un o, o hyeeste! Hun-ne o-**Babira** ye nakante myet o ut-dak remen ye jorote Shir. Ye m-nom kaane untun ko-kaar-wu a ya'e m-ke be-de un campo-ne a nomot o-as un wu ne à."§

⁹ Komo **wan-tom-wu Shir** atette-wu dorburu ye, wu dakuru cor-o ur-beeb ne, "Shir a tops myet bon net-wu kwukte ka nem-yo un sha-mo un yo ne à. Komo bon wu gokse napa-o un yo un zwon-de un wu à, ko komo un kom-to un wu à, ¹⁰ Yea su ibitte-de un ryaab-se Shir, Shir a pure ye deen remen wu ro us-ryaab un ye ne. Shir a popor ye un ta'ar-to un caari-o o-ra n-her o un yan-tom ye un wu komo n-her o un Ya o-Rwuug o-Ca.* ¹¹ Hye-de un ka ra-o atte ye un ya-ur-koob à, de sengu m-da n-ton ba m-ta har ya nomot. Wuwe-ur ro kon á m-tet, m-how ne, remen ye kwukute ka

* **Bor-ús op us-nass:1** 14:1 ut-Girik: o-Sihiyona. † **Bor-ús op us-nass:1** 14:1 Hyen komo: Izik 9:4; Hyan 7:3. ‡ **Bor-ús op us-nass:5** 14:5 Hyen komo: Zepa 3:13. § **Bor-ús op us-nass:8** 14:8 Hyen komo: Isha 21:9; Irimi 51:8; Hyan 18:2. * **Bor-ús op us-nass:10** 14:10 Hyen komo: Isha 51:17; Taka 19:24; Izik 38:22.

nem-yo o-kot yo un sha-mo un yo ne, komo ye gokste napa-o un jin-de un yo.”† 12 Remen kaane, hun-ne ye Shir, ka ye ro m-dore un **karamsa-to** Shir komo ye sher un Yeso à, se ye senge o-dorotte m-sheer ne be-de un wu.

13 Um dooru hoge un o ken cor-o n-Ton shir o ro m-zee, “Gen to ka: Ya-o-kwum-ye, ye ro m-mar n-me un guw-m Wan-Koyan à cir-mo m-moka!”

Kukt-o zeeg, “Nip-o! Ya-o-kwum-ye jip remen yea wuwe swo ur-koob de un ye, remen 'yons-de un senge-mo un ye mo ur-bon ro ye m-dore!”

Yer-mo un hono o-dak

14 Um gwotururu, komo reeno un co-o re um hyanuru ke'ente-o pus-o, tara un ka ke'ente-o wu ken wu “untun **Wà-wu un Net**”‡ o-gond ne o o-zinariya un hi-de un wu, komo wu ro o-riji ne yo m-rye deen un kom-o un wu.

15 Wu ken **wan-tom-wu Shir** wu rwuunuru un **Pyo-o Shir** wu aaguru eeg un caari-o o-cor un ka wu ro ur-she'et n-ton ur-ke'ente à. Wu ro m-zee “Tabbe riji-o ru, o shi m-ye, remen da-o m-ye wooste. Rem-se un hono o-dak neneste m-sok ne.”§ 16 Ka wu ro tara n-ton ur-ke'ente à, wu tabbu riji-yo un wu un hono o-dak komo a yeruru rem-se un hono o-dak.

17 Bo un kaane wu ken **wan-tom-wu Shir** wu rwuunuru un **Pyo-o Shir** n-Ton shir, wu ma wu ro o-riji ne yo m-rye deen. 18 Ka da-de wu ken **wan-tom-wu Shir**, wu ro ur-beeb de m-sabarse ne o-ra, o rwuune o-hana à. Wu kangsuru ka **wan-tom-wu Shir** wu wa-o-riji yo m-rye. Wu zeeru wu, “Tabbe riji-o ru, o yend ut-anab un kat-o ut-anab o un hono o-dak, remen yakar-ye un to neneste.” 19 **Wan-tom-wu Shir** tabbu riji-yo un wu un hono o-dak, wu kamsuru yakar-ye ut-anab. Wu jorburu ye un caari-o o-kuub o un pot un yakar-ye un anab un ryaab-se Shir. 20 A potu ka yakar-ye un anab-ye n-jim de o-bo n-me un ka kuub-o. Hyo-m sengu m-rwuun un ka kuub-o, mo wooste hew-de ut-mer kwooz-ut jero [180]*† komo duw-de un mo wooste untun mita-o gaan ur-purug.‡§

Bor-us op us-taan

Yan-tom-ye Shir ta'voor un swo ur-koob ne o-ta'voor

1 Um hyanuru o ken napa-o n-Ton un Shir, o-caari, o ut-hyat komo: **Yan-tom-ye Shir** nen ta'voor un swo ur-koob ne so-o ta'voor, komo to to ro ur-kom, remen be-de un to a hette rwuunte un ryaab-se Shir se ur-kom.

2 Um hyanuru o ken rii-o untun m-sa por por untun o-madipi, wuugse o-ra ne. Komo um hyanuru ka ye re ur-ho un ka nem-yo ne un sha-mo un yo ne un ramba-de un jin-de un yo ne à. Ye ro eso eso ut-moro ne ut-kom bupu to Shir ya'asu ye à 3 Ye ro un hu un sep-o **Mosa**, ko-guw-wu Shir, komo un sep-o un ka Ya Rwuug-o Ca-yo ne, ye ro m-zee,

“Senge-m ru kutute hun-ne unze wo ro gos-wu

komo Wa-ut-Hyat, Wan-Koyan Shir Wa-ut-Gwomo kap!

Cow-us ru se un men-ut pus-to se, se o-nip komo,

wo ko-Gwomo-wu ut-dak!*

4 ¿Wan wu ne a gyer Wan-Koyan,

† **Bor-us op us-nass:11** 14:11 Hyen komo: Isha 34:10. ‡ **Bor-us op us-nass:14** 14:14 Hyen komo: Dane 7:13. § **Bor-us op us-nass:15** 14:15 Hyen komo: Jowe 3:13. * **Bor-us op us-nass:20** 14:20 Kiromita zungu-us tet [300]. † **Bor-us op us-nass:20** 14:20 ut-Girik: “stadia” dugu-o gaan un zungu-us cind [1,600]. ‡ **Bor-us op us-nass:20** 14:20 Na-us nass ur-purug. § **Bor-us op us-nass:20** 14:20 Hyen komo: Isha 63:3; Bomo 1:15; Hyan 19:15. * **Bor-us op us-taan:3** 15:3 Hyen komo: Rwu 15:1.

wu seps jin un du á?
 Wò wu cot rò ba m-kukop.
 Myet o un hun-ne yea haan,
 ye kwuktu wo
 remen un piish un ma-ut ru to un men-ut pus-to.
 Komo hun-ne hoks m-hyan senge-m ru
 m-kashi cas cas.”†

⁵ Ka da-de um gwoturú um hyanuru **Pyo-o Shir** n-Ton shir. A upsussete ish-o un ká depi-o, o rò be-de un **karamsa-to Shir** à.‡ ⁶ **Yan-tom-ye Shir** nen ta'voor rwuunuru un **Pyo-o Shir** un ryaab-us ta'voor ne. Ye cupste gund-ut so-to m-cucas ne, komo un hap-se un zinariya ne un be-to un ye. ⁷ Se o-gaan be-de un ka rii-ye un hoog nass-ye ya'asu ká **yan-tom-ye Shir** nen ta'voor-ye sheend-to o-zinariya ut-ta'voor shiishe un ryaab-se Shir, wu rò wan-hoog ba m-ta har ya nomot à. ⁸ **Pyo-o Shir** shiiru ur-hye de rò m-rwuun be-de un seps-mò Shir un beeb-de un wu ne à. Yatt komo wu hokse m-cow n-me un ka **Pyo-o Shir** o à se da-o ka **yan-tom-ye Shir** nen ta'voor-ye kome uksbe un ká swò ur-koob o-ta'voor o à, wata sheend-ut ta'voor-to un ryaab-se Shir.§

Bor-ús op us-cind

Sheend-ut ta'voor-to un ryaab-se Shir

¹ Ka da-de um hoguru o ken cor-o o ur-beeb o rò m-rwuun n-me un **Pyo-o Shir**, ka cor-o rò un rure un **yan-tom-ye Shir** ta'voor. O zee, “Habe no, no duusbe hono o-dak ká sheend-ut ta'voor-to, to un ryaab-se Shir.” ² **Wan-tom-wu Shir** wu ur-takan, wu haaru wu duusburu hono o-dak rii-yo rò un sheend-o un wu à. To ken nat-to rwuunuru to m-yo m-hoog ne deen un wur-to un ka hun-ne ye rò un napa-o un ka nem-yo ne à, komo un ye kwukte sha-mò un yo ne à.*

³ **Wan-tom-wu Shir** ayoore-wu duusburu rii-yo ro n-me un sheend-o un wu à n-me m-sa. Ho-m barmuru, mò warguru untun hyó-mò un net-wu mare à, kap o un rii-ye un hoog-ye ro n-me un ká sa-mò à ye maruru.

⁴ **Wan-tom-wu Shir** atette-wu duusburu rii-yo rò un sheend-o un wu à n-me ut-roog un yish-to m-ho ne, to argu m-warag m-hyó.† ⁵ Um hoguru **wan-tom-wu Shir** gos-wu wu m-ho zegg Shir,

“Wò ko-yan-men-ut pus-to wu
 be-de un ma-ut ru to wò m-piish à.

Wò rò **Wu ba m-Kukop**,

wò rò m-moka, n-ga ne komo.

Remen kaane wò m-piish ut-ma hond hond.

⁶ Remen ye wuuste hyó-mò un hun-ne ru:

yan-ba-m-kukop un yan-rwor un Ma-to Shir ne.

O ya'uru ye m-hyó ye su. Top-o un ye o ká!”

⁷ Um hoguru cor n-te o-hana o rò m-zee.

“Ee, Wan-Koyan Shir Wa-ut-Gwomo kap!

Piish un ma-ut ru hond hond to rò,

wò komo ko-yan-men-ut pus-to wu.”

† **Bor-ús op us-taan:4** 15:4 Hyen komo: Irmí 10:7; Bong 86:9. ‡ **Bor-ús op us-taan:5** 15:5 Hyen komo: Rwuu 38:21. § **Bor-ús op us-taan:8** 15:8 Hyen komo: Rwuu 40:34; 1Gwm 8:10-11; 2Nom 5:13-14; Isha 6:4. * **Bor-ús op us-cind:2** 16:2 Hyen komo: Rwuu 9:10. † **Bor-ús op us-cind:4** 16:4 Hyen komo: Rwuu 7:17-21; Bong 78:44.

⁸ Ka da-de **wan-tom-wu Shir** anasse-wu duusburu rii-yo ro un sheend-o un wu à n-me ur-ho. Komo a ya'ag de de tuks hun-ne un hund-o ra. ⁹ Hund-o un ka o-ra o tuksu hun-ne, har ye pyapu jin-de Shir, wu ro Wa-ur-Beeb be-de un ka re ur-koob o à. Amba ye waktune ye sekemse jin-de un wu á.

¹⁰ **Wan-tom-wu Shir** ataane-wu duusburu rii-yo ro un sheend-o un wu à n-te un kwuur-o un gwomo-to un ka nem-yo. Comb-o argu hok un gwomo-to un ka nem-yo, komo hun-ne ye un wu hewruru rem-to un ye remen m-reeten.‡ ¹¹ Ye agu Shir o n-Ton un jin-ur yo-de remen m-reeten mo ut-nat mo ye m-swò à. Amba ye waktune be-de un **ba'as-de** un ye á.

Wan-tom-wu Shir acinde-wu

¹² **Wan-tom-wu Shir** acinde-wu duusuru ryaab-se Shir se ro un sheend-o un wu à n-me un roog-o o-Yupireti. Ho-mo un o hwo'uru kap. Un kaane, gwomo-ne ye un dak-to ur-horan a hoks m-pas ha-mo ur-horim un karma-ne ye un ye ne.§ ¹³ Ka da-de um hyambu yan-dak-ye rim-ye nen tet untun yege-ku. Ye rwuunte un nu-o un ka hwo-yo, un nu-o un ka nem-yo ne, un nu-o un ka wan-rwor un Ma-to Shir to, to ut-bo. ¹⁴ Ye **ya-ut-kot** ye, yan-nom ut-hyat, ye haag be-de un gwomo-ne ye un hono o-dak kap, ye kargunsu ye be-ur gaan remen a gun-ut ur-gun un Wan-Koyan ne un ho-ur gos-de de un piish ut-ma to Shir Wa-ut-Gwomo kap.

¹⁵ Um hogute Yeso m-zee, "War no: um robe ba un hwo o-da untun ko-hyow! Shir ya'ag ye ur-ho ye ro ero à, ye esse matuku-to un ye zongse à, taase ye neke ur-kor, ye hoge m'e n-me un hun-ne!"*

¹⁶ Ka yan-dak-ye rim-ye ye kargunsu gwomo-ne un karma-ne ne un ye ne be-ur gaan, un de ken be-de a m-zee *Armagedon* à un rem-de **ut-Ibra**.†

¹⁷ Ka da-de **wan-tom-wu Shir** ata'yoore-wu duusburu rii-yo ro un sheend-o un wu à un yo-mo un kus-o un n-ton. O ken cor-o ur-beeb o rwuunuru be-de un ka kwuur-o n-me un **Pyo-o Shir**, o ro m-zee, "A komog!" ¹⁸ A nomu o-myakt, o-zaaz ne deen, ut-dakar ne, un mo ken nukte-mo o-dak mo ne mo un ba ur-bon mo a take m-nom á cin da-o a nome net à. Ka caari-mo un nukte-mo o-dak mo komo deen mo nome.‡

¹⁹ Ka caari-o o-bo o **Babira** o purgu be-ut tet, bo-to un hon ut-dak kap to heeru. Shir baksu **ba'as-de o-Babira** wu rwo'u o swò un ka ibitte-de de un ryaab-se un wu se m-yo.§ ²⁰ Ko o ke dak-o o ro n-tete de m-sa à o eguru, myet-o un caari-to ut-haag komo a do to m-hyan á.* ²¹ Caari-to un ta'ar-to un kem, nu-se un to me'es-de o-kiro kwooz-ut yoor [40], to he'emenuru n-ton hun-ne rwuun-mo n-Ton shir. Har hun-ne pyep Shir remen rii-yo koru ye un ka ta'ar-ye un kem ye à, nong deen!†

Bor-us op us-ta'voor

Ko-kaar o-nem ne

¹ Wan-gaan be-de un ka **yan-tom-ye Shir** nen ta'yoore ye, wu duusbe sheend-o ata'yoore-o, haanuru be un de, wu zee, "A neke cen na, komo man kutu wo bo a he piishe un ka caari-wu un ko-kaar-wu ut-ma à. Ka ko-kaar-wu ro o-bo o a ma n-tete o ut-roog deen à.* ² Gwomo-ne ye un

‡ **Bor-us op us-cind:10** 16:10 Hyen komo: Rwu 10:21. § **Bor-us op us-cind:12** 16:12 Hyen komo: Isha 11:15. * **Bor-us op us-cind:15** 16:15 Hyen komo: Mati 24:43-44; Ruka 12:39-40; Hyan 3:3. † **Bor-us op us-cind:16** 16:16 Hyen komo: 2Gwm 23:29; Zeka 12:11. ‡ **Bor-us op us-cind:18**

16:18 Hyen komo: Hyan 8:5; 11:13,19. § **Bor-us op us-cind:19** 16:19 Hyen komo: Isha 51:17.

* **Bor-us op us-cind:20** 16:20 Hyen komo: Hyan 6:14. † **Bor-us op us-cind:21** 16:21 Hyen komo: Rwu 9:23; Hyan 11:19. * **Bor-us op us-ta'voor:1** 17:1 Hyen komo: Irm 51:13.

hono o-dak nomog o-ás un wu ne, komo hun-ne ye un hono o-dak swoog ke-mo un ás-o un wu har mo ho ye untun ho-de m-ke.”†

³ Ká **wan-tom-wu Shir** wu heetu me o-dákár un bu-yo **Kukt-o Shir**. Reenō o ka, um hyane wu ken ne'a-wu tara n-ton un yo ken nem-o jaas-yo yo. Ka nem-yo komo yo ro un jin-to un reeb-to Shir ne to a gene un wur-o un yo à, hi-to un yo komo ut-ta'yoor us-kar ne us-op.‡ ⁴ Ka ne'a-wu saw-to wu cope à jaas-to to untun ho-mo o-garura, wu hogussute ut-duk m-hoog un saw-to un zinariya, un ka ta'ar-ye o-mok ye ne ye ur-bon ye ne un rwuumb-us un hwor ne. Wu ro ur-kok ne ut-kom de o-zinariya shiishe un rem-se un hu-se un ás-o un wu.§ ⁵ Un zwon-de un wu komo a geneg ur-jin ut-ma ne:

Rii-yo wukusse

Babira-o gos-o,

Ko-gwomo-wu un kaar-ne,

Inu-o un rem-se o-ás komo un hono o-dak.

⁶ Um hyanuru komo ka ne'a-wu m-nom sa o zee ke-m hooste wu. Wu suuste hyo-mo un **yan-dor Yeso**. Wu hoog ye remen ye ro un tor-se un ma-ut Yeso.

Da-o um hyane wu à, um bopu o-nu. ⁷ Amba **wan-tom-wu Shir** citu me. Wu zee, “¿Ya o bupte nu? Man rwuntu wo ut-orum mosse un bo ka ne'a-wu ro ne, komo un ka nem-yo ne yo wu da à, ka nem-yo un hi-ut ta'yoor yo us-kar ne us-op. ⁸ Ka nem-yo o hyane à, yo weste un nom un hoog n-ga, amba m-moka yo kus un hoog ne á. Amba har un kaane ne, yoa rwuun n-do un ka kuub-o ur-duw o ha-mo un be-de a he yo m-ho à. Hun-ne ye ro ur-she'et un ka hono o-dak o à, ye ro cin ba a un hwoon rii à a gen jin-to un ye n-me un takurda-o yan-hoog á, kap yea bup nu un hyan-o un ka nem-yo, remen n-ga yo ro un hoog ne amba m-moka yo mereste.*

⁹ “To ka rem-se ro un hoob-o hur-de ro us-nap ne à. Ka hi-ut ta'yoor-to Haag-ut ta'yoor-to, to ka ne'a-wu rotte ur-she'et n-ton à. Ka hi-ut ta'yoor-to komo gwomo-ne ta'yoor-ye, ¹⁰ nen taan be-de un ye mereste, acinde-wu ro ut-gwomo. Wan-gaan ro kon, ata'yoore-wu un go woon á. Da-o wu woone, komo wua she'et ya o-da hiin. ¹¹ Ka nem-yo wete un nom un hoog n-ga à, m-moka komo yo un hoog á, yo ro aeere-yo. Komo be-de un ka ta'yoor-ye yo rwuune, komo yo ro m-neke be-de yo he m-mar à.

¹² “Ka kar-us op-se o hyane á, ye ro ka gwomo-ne op-ye ye un goshi gokse beeb-de ut-gwomo á. Ijime, yea kum ut-gwomo. Amba yea nom ut-gwomo mosse un ka nem-yo ne awa o-gaan.† ¹³ Ka gwomo-ne op-ye ma-to un ye kang-o gaan to ro, komo ye ya'aste ka nem-yo beeb-de un ye un gwomo-to un ye ne. ¹⁴ Yea gun ur-gun un Ya o-Rwuug o-Ca ne. Amba ka Rwuug-o Ca-yo yoa re ur-ho be-de un ka gwomo-ne ye remen wu ro Wan-Koyan wu un yan-koyan-ne, komo ko-Gwomo-wu un gwomo-ne. Wua she'et un ka hun-ne ye ye wu bane, un ye wu daagne ne à, un ye ro m-dore hur-ur gaan ne à.”

¹⁵ Ka da-de **wan-tom-wu Shir** zeeru me, “Ka roog-to o hyane à, be-de ka ko-kaar-wu ro ur-she'et à, de ro hun-ne, moor-to un hun-ne go-us-go, ut-dak, ut-rem ne. ¹⁶ Ka nem-yo un ka kar-us op ne se o hyane a, yea kute ka

† **Bor-us op us-ta'yoor:2** 17:2 Hyen komo: Isha 23:17; Irmí 51:7. ‡ **Bor-us op us-ta'yoor:3** 17:3 Hyen komo: Hyan 13:1. § **Bor-us op us-ta'yoor:4** 17:4 Hyen komo: Irmí 51:7. * **Bor-us op us-ta'yoor:8** 17:8 Hyen komo: Dane 7:7; Hyan 11:7; Bong 69:28. † **Bor-us op us-ta'yoor:12** 17:12 Hyen komo: Dane 7:24.

ko-kaar-wu ut-yage. Yea rumus kap o un rii-yo wu rotte à ye yagu wu ur-kor. Har yea ti ap-mo un wur-o un wu. Komo ye tuks wu o-ra. ¹⁷ Yea nom kaane, remen Shir ru'usse un hur-de un ye, zonge-to ye hette nom un rii-yo wu cone à. Yea ya'as ka nem-yo beeb-de un ye remen yo reet ut-gwomo har se Ma-to Shir shiig o-nip. ¹⁸ Ka ne'a-wu wu o hyane un hyangan-ut ru à, wu ro hek-o un ka caari-o o-bo o, o ro ut-gwomo un hon un gwomo-ne ye un hono o-dak à."

Bor-us op us-eer

He-de un bo-o o-Babira

¹ Bo un arag-mo un to ka, um hyanuru wu ken **wan-tom-wu Shir** wu m-kerguné rwuun-mo n-Ton shir. Wu ro ut-gwomo ne ut-gos ne, komo mok-o un wu caragsuru hono o-dak. ² Wu aaguru un cor-o gos-o, wu zee, "Babira-o hyeeste!

Shir tok ka caari-o o-bo o **ba'as-to** un o!
O waragte be-de ur-she'et de **ya-ut-kot**
un hon un yan-dak-ye rim-ye ne
un go un ko yo ke no-yo un hu yo ne.*

³ Remen kap hun-ne ye ut-dak ye swoog m-ke
mo un ka bo-o mo o-ás.
Gwomo-ne ye un hono o-dak nomog o-ás un o ne.
Remen hun-ne conog she'et-de un hoge m-rerem,
ya-m-o, ut-baab ne
ye un hono o-dak kumug o-kwum."†

⁴ Um hoguru o ken cor-o rwuun-mo n-Ton o shir o zee,
"Hun-ne re o, rwuun no n-me un o!

Urege no m-nom **ur-ba'as** bo ye m-nom à,
Man 'ye no ur-koob bo um he ye m-'ya à.‡

⁵ Remen a morogsute **ba'as-to** un o be-ur gaan,
to nomog m-seeb to woog Ton-o shir.
Komo Shir bakste men-ut jaas-to to un o.§

⁶ Nomu no ka bo-o hond hond bo o nomu no à,
kap bo un rem-se o nomu no à muutu no o o-voor.
Kok-de o burutu no ho-mo m-ke à
buru no o un de o-voor.*

⁷ O she'ette she'et-de m-seps o-zak ne,
remen kaane nomu no o m-zom ryaab-us us-ryaab.

O ro us-ses m-zee,
'Me, ko-saraki-wu, un deeg un de um ro tara!
Me ne'a-wu campo un wu mare à wu wu á.
Komo a wos me un tuk-mo ut-men á!'

⁸ Remen kaane, ho-ur gaan a he wu m-hante
un tuk-mo ut-men, m-mar, un mer ne.

Komo a tuks wu o-ra.
Remen Wan-Koyan Shir wu ro Wa-ur-Beeb,
komo wu he wu piishe ut-ma.†

* **Bor-us op us-eer:2** 18:2 Hyen komo: Isha 21:9; Irmí 51:8; Hyan 14:8; Isha 13:21; Irmí 50:39.

† **Bor-us op us-eer:3** 18:3 Hyen komo: Isha 23:17; Irmí 51:7. ‡ **Bor-us op us-eer:4** 18:4 Hyen komo: Isha 48:20; Irmí 50:8; 51:6,45. § **Bor-us op us-eer:5** 18:5 Hyen komo: Taka 18:20-21; Irmí

51:9. * **Bor-us op us-eer:6** 18:6 Hyen komo: Bong 137:8; Irmí 50:29. † **Bor-us op us-eer:8** 18:7-8 Hyen komo: Isha 47:7-9.

9 “N-ga, gwomo-ne ye un hono o-dak ye nomog o-ás un wu ne komo ye hogute m-rerem un saw-to un hwor to un wu. Amba da-o ye hyane hye-de o-ra de un tuk-mo un wu à, yea 'un-us-'won un us-kan ne deen remen wu.
10 Yea es ur-hew ne remen ye un hoge o-gyer o un swo ur-koob de wu ro m-swò à. Yea senge m-zee,

“ ‘Wò rii-yo ur-'won yo! Wò rii-yo ur-'won yo,
caari-o o-bò o o-**Babira**, bò-o ur-'won!
Shir piishitu wò ut-ma da-o gaan!’‡

11 “Ya-ut-baab m-o ne ye un hono o-dak yea 'un un tuk-mo ut-men, remen yatt-ye kuse m-o un saw-to un ye komo á. § 12 Wu oog ut-saw deen to un zinariya un to un azorpa ne, un ta'ar-ye o-mok ne, us-rwuumb se un hwor ne, komo un gund-to un ye ne to ur-bon, ut-gund ne to m-deker, un gund-ut jaas-to ne, us-'yo ne se un wús m-shi'igin go-us us-go, un saw-to un yin-ye un rwoog-ne, un kap o un saw-to un hwor ne to a shabe us-'yo à, un rem-se a zwo ne un kwom-ut jaas-to à, un rem-se ut-kwom ne, m-ta'ar ne.
13 Komo wu oog saw-to un rem-se us-co, un rii-yo m-shi'igin ne, un now-mo m-shi'igin ne, un o-mur, un rii-yo m-shi'igin ne to a m-aag o-**parakanse** à, m-ke ne, un now-mo o-**zetun** ne, un hyò-mo un arkama-ne, un suw-ye un arkama-ne, un na-ne, un ca-ne, un jok-ne, un keke-to un jok-ne, komo un hun-ne ne remen wu muute ye guw-ne.*

14 “Ya-ut-baab zeeru ka ne'a-wu, ‘Kap o un ka rem-se ur-bon se o shere yish à se egussute komo kap o un kwum-o ru un saw-ut ru ne to m-cop to egussute. Woa do to m-kum komo á!’ 15 Ya-ut-baab ye kume o-kwum un saw-to ye ro wu m-bebe à, yea esen ur-hew ne, remen ye o-gyer o un ka zom-mo a m-nome un ka ne'a-wu à. Ye us-kan, ye un tuk-mo ut-men.†

16 Ye m-zee,

“ ‘Rii-yo ur-'won!

Rii-yo ur-'won yo ka caari-o o-bò o!

O ro n-ga un cop un gund-to ur-bon to m-gwugwer à,
ur-matuku ne de un ho-mo un o-garura,
komo ur-matuku ne de un ho-m jaas-mo záá,
komo o ro un nom ut-duk un saw-to un zinariya,
un ta'ar ne ye un hwor komo
un rwuumb-se un hwor ne!

17 Amba da-o gaan kap o un kwum-o un o taé!’

“Myet-o un yan-hat-to m-ho un yan-da-mo un to ne, un ya-m-nak ne komo un kap o un bò un ye ro m-kum un ya-m-o ut-baab ne be-de m-sa à, yea es ur-hew ne.‡ 18 Yea 'un, da-o ye ro m-hyan un hye-de un ka ra-o ro m-da n-ton à. Yea zee, ‘A tak un m-hyan o-bò untun o ka á!’ § 19 Yea 'un ye zor m-hu a nept tuk-mo ut-men hoog ye. Komo yea zee,

“ ‘Rii-yo ur-'won, rii-yo ur-'won, kà bò-o caari-o!

Remen ká bò-o, yan-hat-o m-ho

ye kamaste hwor deen un bu-yo baab-to
un rem-se hun-ne ye un ká bò-o m-nom à.

Amba da-o gaan koyan sabre!*

20 Nom no o-zak, no ye ro ur-she'et n-Ton shir à,

‡ **Bor-us op us-eer:10** 18:9-10 Hyen komo: Izik 26:16-17. § **Bor-us op us-eer:11** 18:11 Hyen komo: Izik 27:31,36. * **Bor-us op us-eer:13** 18:12-13 Hyen komo: Izik 27:12-13,22. † **Bor-us op us-eer:15** 18:15 Hyen komo: Izik 27:31,36. ‡ **Bor-us op us-eer:17** 18:17 Hyen komo: Isha 23:14; Izik 27:26-30. § **Bor-us op us-eer:18** 18:18 Hyen komo: Izik 27:32. * **Bor-us op us-eer:19** 18:19 Hyen komo: Izik 27:30-34.

nom nō o-zak nō yan-ba-m-kukop, **yan-Tom Yeso**,
 un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne.

Ur-kom Shir piishite o-**Babira** ut-ma
 remen rii-yo o nomu nō à! †

21 Ka da-de wu ken ko-beeb-wu un **wan-tom-wu Shir** wu kepsu o ken
 ta'ar-o o-gos o o woose ta'ar-de un ur-na à. Wu jorbu o n-me m-sa, wu
 zeeru,

“O-nip kaane

a jorbe o-**Babira** caari-o o-bo,
 o m'wons, bo um jorbe ka ta'ar-o à,
 komo a do o-**Babira** m-hyan á. ‡

22 Hun-ne a do m-hoge n-me o-**Babira** ras-o o-moro,
 un ya-ut-sep ne, un yan-hwuhwurug ne,
 un yan-hur us-sherewa ne n-me un o-**Babira** á.

Komo a do hyan un wan-ce
 kane ko wan-gaan á.

Komo a do hoge un ras-o ur-na n-me o-**Babira** á. §

23 Hun-ne do hyan ra-o ur-pitirra n-me o-**Babira** á.
 Komo cor-se o-zak un yan-rew-to un ge-ut pu-to ne
 a do se m-hoge un ka bo-o á.

Ya-ut-baab ye o-**Babira** ye ro caari-ne,
 ye ro jiishte ya-ut-baab ye un hono o-dak kap à,
 komo un myot-us ru o o egusse myet-o ut-dak!*

24 Un cor-se un ka bo-o kane a wuuse hyo-mo
 un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye ur-takan
 un yan-ba-m-kukop ne.

Kane komo a ho hun-ne un hono o-dak.” †

Bor-us op us-jero

Bongon-de Shir n-Ton

1 Bo to ka aragte à, um hoguru o-zaaz untun cor-se un morog-de ut-moor
 n-Ton o Shir se ro m-zee,

“Bom no Yawe!”*

Gwu, m-seps ne, ur-beeb ne ro be-de Shir na!

2 Remen piish un ma-ut un wu hond hond to ro,
 wu komo ko-yan-men-ut pus-to wu,

Wu sabursute o-**Babira** ka caari-wu un ko-kaar-wu,
Babira-o rakste hun-ne ye un hono o-dak
 un bu-yo un as-o un o.

Shir musute hun-ne ye un wu† ye ka ne'a-wu hoome à.” ‡

3 Komo cor-se un ye zeeru,

“Bom no Yawe!§

Hye-de un tuk-mo un ka bo-o daaru har da-o ba m-ta.”*

† **Bor-us op us-eer:20** 18:20 Hyen komo: Kara 32:43; Irmí 51:48. ‡ **Bor-us op us-eer:21** 18:21

Hyen komo: Irmí 51:63,64; Izik 26:21. § **Bor-us op us-eer:22** 18:22 Hyen komo: Izik 26:13; Isha

24:8. * **Bor-us op us-eer:23** 18:22-23 Hyen komo: Irmí 7:34; 25:10. † **Bor-us op us-eer:24**

18:24 Hyen komo: Irmí 51:49. * **Bor-us op us-jero:1** 19:1 ut-Girik: Harrerruja. † **Bor-us op**

us-jero:2 19:2 ut-Girik: guw-ne ye un wu. ‡ **Bor-us op us-jero:2** 19:2 Hyen komo: Kara 32:43;

2Gwm 9:7. § **Bor-us op us-jero:3** 19:3 ut-Girik: Harrerruja. * **Bor-us op us-jero:3** 19:3 Hyen
 komo: Isha 34:10.

4 Sek-ye ur-kwooz un nass [24] un rii-ye un hoog ne nass kwukturu ye bomuru Shir, wu ro tara o-kwuur à. Ye 'yonsuru us-cor ye zeeru,

“**Amin!**† Bom no Yawe!”

5 A hoguru o-cor rwuun-mo un ka kwuur-o ro m-zee,

“Bom no Shir na,
no guw-ne ye un wu kap,
Caari un rek-wu ne,
kap ye ro wu m-gyer à.”‡

Ge-de un Ya o-Rwuug o-Ca

6 Ka da-de um hogu komo o-zaaz sa o zee o un morog-de ut-moor, untun zaaz-o un ja-mo m-ho mo m-sa, untun dwum-de o-dakar. Um hoguru ye m-zee,

“Bom no Yawe!§
Remen Wan-Koyan na wu ro ut-gwomo,
wu ro Shir Wa-ut-Gwomo kap!*

7 A nom no o-zak un yuyaw-mo ut-men ne,
a seps no wu!

Remen da-o woog o un ge-de un Ya o-Rwuug o-Ca,
komo ko-'ew zongsute.

8 A ya'ag ka ko-'ew-wu, wu cup gund-o m-rwon o-pus o.”

(Ka gund-o m-rwon o o-pus o ro un hek-o un rem-us so-se se yan-ba-m-
kukop nome à.)

9 Ka da-de **wan-tom-wu Shir** zeeru me. “Gen to ka: ‘Shir ya'ag ye ur-ho ye a bané ha-mo un ka ge-de un Ya o-Rwuug o-Ca de à.’ ” Wu dooru komo m-zee, “To ka to ro Ma-to Shir to o-nip.”†

10 Ka da-de um heeru un na-se un wu um bumut wu. Amba wu zeeru, “Ay, wo nom kaane á! Me ko-guw-wu Shir wu, untun wo un or ru ne ne, no ye su'e Yeso à. Kwuktu no Shir! Me un zee kaane remen bo un ye ko'ote ma-ut Yeso à, ye ro m-rwor yo **Kukt-o Shir** zee ye rur à.”

Wu ken wu n-ton un jok-o pus-yo

11 Ka da-de um hyanuru Ton-o shir tikshite, komo jok-o pus-yo ro eso kaane. Ka wu daa ka jok-yo à, jin-de un wu *Ko-yan-Ess ut-Ma komo Wa-o-Nip*. Un men-ut pus-to wu ro un piish ut-ma komo ur-gun ne.‡ 12 Yish-ye un wu untun rem-de o-ra, komo un hi-de un wu ro ut-gond ne deen. Komo wu ro un de ken jin-de ne gense. Ka jin-de yatt-wu napu de á se wu.§ 13 Wu cupste ur-matuku de a mususse m-hyo à. Jin-de un ka con-de komo *Ma-to Shir*. 14 Buug-de un karma-ne ye n-Ton shir ro wu m-dore n-ton un jok un cop-to ut-gund ne pus-to puu. 15 O ken magay-o m-rye o rwuunuru un nu-o un wu. Un ka magay-o wu reete ut-dak. Komo, “Wua nom gwomo-to un ye un ko-yo o-kwom.”* Komo wua rwuute caari-se un ryaab-se Shir Wa-ut-Gwomo Kap be-de un hun-ne untun net-wu ro 'mo un yakar-ye us-'yo be-de a un pot ut-us à.† 16 Un matuku-de un wu, komo un kut-o un wu ne, a gene ka jin-de:

Ko-Gwomo-wu un gwomo-ne, komo wu jiishe m-sek be-de un sek-ye à.

† **Bor-us op us-jero:4** 19:4 Wata: Yage to nomote kaane! ‡ **Bor-us op us-jero:5** 19:5 Hyen komo: Bong 115:13. § **Bor-us op us-jero:6** 19:6 ut-Girik: Harrerruja. * **Bor-us op us-jero:6** 19:6 Hyen komo: Izik 1:24; Bong 93:1; 97:1; 99:1. † **Bor-us op us-jero:9** 19:9 Hyen komo: Mati 22:2-3. ‡ **Bor-us op us-jero:11** 19:11 Hyen komo: Izik 1:1; Bong 96:13; Isha 11:4. § **Bor-us op us-jero:12** 19:12 Hyen komo: Dane 10:6. * **Bor-us op us-jero:15** 19:15 Hyen komo: Bong 2:9. † **Bor-us op us-jero:15** 19:15 Hyen komo: Isha 63:3; Jowe 3:13; Hyan 14:20.

17 Komo um hyanuru **wan-tom-wu Shir** ro eso n-me ur-ho. Wu aaguru eeg un caari-o o-cor wu agnuru kap o un no-ye ro ut-hukse un kus-o n-Ton shir a. Wu zee, "Haan no, no karge be-de un ka caari-o o-biki o Shir o.

18 Haan no no ti ap-mo un gwomo-ne, un mo un caari-ye un karma-ne ne, un mo un ya-ur-gun ne, un mo un jok-ne, un mo un ye ro ye m-da ne a, un ap-mo hun-ne kap, guw-ne un ye ro guw-ne a, caari un rek-ye ne!"‡

19 Ka da-de um hyanuru ka nem-yo morogsute gwomo-ne ye un hono o-dak un karma-ne ye un ye ne, remen ye teet ur-gun un ka wu ro n-ton o-jok a, un karma-ne ye un wu ne. 20 Amba a shipk ka nem-yo, mosse un ka wan-rwor un ma-to shir wu ut-bo wu ne wu nome saw-to o-made un ka nem-yo a. Be-de un ka saw-to o-made to wu durumse ye gokse napa-o un ka nem-yo, komo un ye kwukte zwo-o un wur-o un yo ne a. Kap yoor-mo un ye a jorbu ye n-me un mar-o un ta'ar-to un caari-o o-ra un hoog ne. §
21 A hooru karma-ne ye un ye o-magay o rwuune un nu-o un ka wu ro tara n-ton un jok-o o-pus yo a. Hon un no-ye n-ton myet ye reeru ap-mo un ka u-to bo ye cone a.

Bor ur-kwooz

Us-hak dugu-o gaan [1,000]

1 Ka da-o um hyanuru wu ken **wan-tom-wu Shir** wu ro m-kerguna rwuun-mo n-Ton shir. Wu ro un rii-yo un tiks-mo un ka kuub-o ur-duw o ne ut-kom, un caari-to ut-kwom ne to m-ke'et. 2 Wu shipu ka hwo-yo, ka ko-mong-yo o-hwo yo, yo ro **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** a, wu ka'u yo n-te un ka kwom-to har us-hak dugu-o gaan [1,000].* 3 Ka **wan-tom-wu Shir** wu jorbu yo un ka kuub-o ur-duw o, wu tigururu yo wu rekeru taase **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu do durumse un hun-ne komo, se ka hak-se dugu-o gaan [1,000] aragte. Ka hak-se arge a hosu wu ya o-da hiin.

4 Ka da-o um hyanu ut-kwuur. Komo um hyanu ka hun-ne ye ro tara tara un ka kwuur-to a, a ya'ag ye gwomo-to un piish ut-ma. Um hyanuru komo hoog-mo un ye a kupre ut-hi remen tor-us Yeso a, komo un rwor un Ma-to Shir ne. Ye ro ka ye kwukte ka nem-yo a, ko sha-mo un yo a. Komo ye goks napa-o un yo un zwon-to un ye ko ne un kom-to un ye a. Ye muunuru un hoog ne komo, ye reeru ut-gwomo be-ur gaan un **Kiristi** ne har us-hak dugu-o gaan [1,000].† 5 (Margan-ne ye kusse a, ye ine un hoog ne a, se da-o ka hak-se dugu-o gaan se arge a.) O ka o ro ine-mo un margan-ne mo takan. 6 Ya-o-zak-ye, yan-ba-m-kukop, ye ro ur-kwukur ne be-de un ka ine-mo ur-takan mo. Mar-m ayoore-mo rott ur-beeb be-de un ye a, amba yea warag yan-**Cow un kon-se Shir** un **Kiristi**, komo yea re ut-gwomo un wu ne har us-hak dugu-o gaan [1,000].

Re ur-ho n-te un Gwomo-de ya-ut-kot

7 Da-o ka hak-se dugu-o gaan [1,000] arge, a hosune **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** be-de a ka'u wu a. 8 Komo wua rwuun, wu durumsute hun-ne ye a cakarse hono o-dak a. Ye a m-aag, *Goog un Magoog*. **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** a karagsu ye ye teet ur-gun, komo moor-to un ye untun moor-to m-hyereg mo n-riib o m-sa.‡ 9 Ye semuru hono o-dak, ye rigumsuru hun-ne ye Shir un ka bo-o Shir ro m-was ne a. Amba ra-o kergunuru rwuun-mo n-Ton shir o reeru ye. 10 Ka da-de **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu durumse

‡ **Bor-us op us-jero:18** 19:17-18 Hyen komo: Izik 39:17-20. § **Bor-us op us-jero:20** 19:20 Hyen komo: Hyan 13:1-18. * **Bor ur-kwooz:2** 20:2 Hyen komo: Taka 3:1. † **Bor ur-kwooz:4** 20:4 Hyen komo: Dane 7:9,22. ‡ **Bor ur-kwooz:8** 20:8 Hyen komo: Izik 7:2; 38:2,9,15.

ye à, a jorbɔ wɔ n-me ɔn mar-o o-ra o rɔ m-re ɔn ta'ar-to ɔn caari-o o-ra guwguw à, be-de a jorbɔ ka nem-yo à be-ɔr gaan ɔn ka wan-rwor ɔn ma-to shir wɔ ɔt-bɔ wɔ ne. Reeno ye he swɔ ɔr-koob m-tet, m-how ne, har da-o ba m-ta.

Piish ɔn ma-to ɔr-kom

¹¹ Ka da-o ɔn hyanɔ caari-o o-kwuur o ɔt-gwomo o-pus o. ɔn hyanɔ wɔ rɔ tara n-ton o à. O-dak n-Ton o shir ne argu m-egɛ ɔn co-o ɔn wɔ komo a do to ne m-hyan á. ¹² ɔn hyanɔ margan-ne, caari ɔn rek-ye ne, ye eso eso n-her o ɔn ká kwuur-o ɔt-gwomo o. A upsɔ ɔt-takurda, komo a upsɔrɔ ka takurda-o ɔn hoog-o. A piishɔ margan-ne ɔt-ma ɔn bɔ ɔn rii-yo ye nɔme à, bɔ to rɔ gense n-me ɔn ka takurda-to à. § ¹³ Sa-m rwunturu ye mare ɔn mɔ à. M-mar ɔn be-de ɔr-she'et de ɔn marimar-ne ne to ma to rwunturu margan-ne ye ɔn to. A piishi kowan ɔt-ma ɔn gon rii-yo wɔ nɔme à. ¹⁴ Ka da-o a jorbɔ m-mar ɔn be-de ɔn she'et-de ɔn margan-ne ne n-me ɔn mar-o o-ra. Ka mar-o o-ra o rɔ mar-m ayoore-mɔ. ¹⁵ Kap bon wɔ jin-de ɔn wɔ rwuune gense n-me ɔn ka takurda-o ɔn hoog-o á, a jorbɔ wɔ n-me ɔn ka mar-o o-ra o.

Bɔr ɔr-kwooz o-gaan

Tɔn-o shir-o pu-o ɔn dak-o pu-o ne

¹ Ka da-o ɔn hyanɔ Tɔn-o pu-o ɔn dak-o pu-o ne. Remen Tɔn-o n-ga ɔn dak-o n-ga ne kap egussute, komo sa-m rɔ kon á.* ² ɔn hyanɔ komo ka bɔ-o ba m-kukop o, Urusharima-o pu-o, o rɔ m-kegune rwuun-mɔ n-Ton be-de Shir. A gegursute o ɔt-duk bɔ ko-'ew rɔ m-geger remen campɔ ɔn wɔ à. † ³ Komo ɔn hoguru caari-o cor-o rɔ ɔn cep ɔt-ma rwuun-mɔ ɔn kwuur-o ɔt-gwomo o rɔ m-zee, “Gwot hur-o Shir ɔn hun-ne ne n-me! Wɔ she'et be-ɔr gaan ɔn ye ne. Komo ye warag hun-ne ye ɔn wɔ. Shir komo ɔn hi ɔn de ɔn wɔ wɔ she'et ɔn ye ne, komo wɔ warag Shir-o ɔn ye. ‡ ⁴ Wɔ pe'egu ye m-yish kap ɔn yish-ye ɔn ye. Mar-m mɔ kus komo á, kɔ tuk-mɔ ɔt-men, kɔ us-'won, kɔ m-hoog á, remen rem-us ut se ro na m-rwo ɔn tuk-mɔ ɔt-men à, se aragsute.” §

⁵ Ka wɔ ro tara ɔn ká kwuur-o ɔt-gwomo à zeeru, “M-moka me m-nom ɔn koyan pu-yo!” Komo wɔ zeeru me, “Gen yo ka, remen to ka ma-to ɔn ruru wɔ à nip-o, komo hun-ne a hoks m-sheer ɔn to.”

⁶ Komo wɔ zeeru, “A komog! Me rɔ Arpa, ɔn Omega ne.* Me rɔ ɔr-Takan ɔr-Buste ne. Kap ye rɔ ɔn hoge o-swoot à, man 'ye ye yish-to ho-mɔ ɔn hoog m-yar. † ⁷ Be-de ɔn kowan wɔ re ɔr-ho de ɔn **ko-Gwomo-wɔ ɔn ya-ɔt-kot** à, ye kum ɔr-hes de o-kwum be ɔn de. Man warag Shir o ɔn ye, komo ye warag yakar re. ‡ ⁸ Amba ya-o-gyer, ɔn yan-koob-de m-sheer ne, ɔn ye ho hun-ne à, ya-o-ás, ɔn ye rɔ m-yoos ɔn saw-to made ne à, ɔn kwukte m-gir ne komo kap ya-ɔt-bɔ, myet-o ɔn ye gwuug-de ɔn ye ka mar-mɔ o-ra o, o rɔ m-tuks ɔn ta'ar-to ɔn caari-o o-ra à. Mɔ ka rɔ mar-m ayoore-mɔ.”

§ **Bɔr ɔr-kwooz:12** 20:11-12 Hyen komo: Dane 7:9-10. * **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:1** 21:1 Hyen komo: Isha 65:17; 66:22; 2Bit 3:13. † **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:2** 21:2 Hyen komo: Isha 52:1; Hyan 3:12; Isha 61:10. ‡ **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:3** 21:3 Hyen komo: Izik 37:27; Rewi 26:11-12. § **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:4** 21:4 Hyen komo: Isha 25:8; Isha 35:10; 65:19. * **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:6** 21:6 Arpa, Omega: wata n-me Abacada ɔt-Girik. Arpa rɔ ɔr-takan komo Omega rɔ ɔr-buste. † **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:6** 21:6 Hyen komo: Isha 55:1. ‡ **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:7** 21:7 Hyen komo: 2Sam 7:14; Bong 89:26-27.

Urusharima-o pʉ-o

⁹ Wan-gaan be-de ʉn ka **yan-tɔm-ye Shir** nen ta'voor-ye yan-sheend-to a shoosɛ tɔ ʉn re ʉr-koob ʉt-ta'voor à, tɔ ʉr-kɔm wʉ haanʉrʉ be ʉn de. Wʉ zeerʉ me, "Haan, man kutu wɔ ko-'ew, ne'a-wʉ ʉn Ya o-Rwuug o-Ca."

¹⁰ Ka **wan-tɔm-wʉ Shir** wʉ deku me ʉn bu-yo **Kukt-o Shir** wʉ deetu me n-tɔn ʉn o ken haag-o caari-o o m-pipir deen. Wʉ kutbu me o-Urusharima, bɔ-o ba m-kukop o rɔ m-kerɡune rwuun-mɔ n-Tɔn be-de Shir. § ¹¹ Ka bɔ-o komo a shoostu o ʉn seps-mɔ Shir m-cucas ne cucas-mɔ ʉn o nomog untun ta'ar-de ʉn hwɔr, o-jaspa de rɔ ʉs-myakt untun ʉr-madipi. ¹² A rigimshite o ʉt-ma tɔ m-nʉ pipir, ʉs-ish ne op ʉs-voor, ʉn **yan-tɔm-ye Shir** ne op ʉn nen voor yan-'er-de ʉn ka ish-se. A genu jin-tɔ ʉn baag-ʉt op-ʉt voor-tɔ ʉn hun-ne ye o-Isra ʉn ka ish-se. ¹³ Komo kɔ yo ke riib-yo ish-ʉs tet-se, ish-ʉs tet ʉr-horan, ish-ʉs tet ʉr-horim, ish-ʉs tet o-baar, ish-ʉs tet o-ye'er.* ¹⁴ Komo wur-o ʉn ka bɔ-o a ʉn ma o n-tɔn ʉn shi'it-ʉt op ʉn voor-tɔ ʉt-ta'ar. Komo n-tɔn ʉn tɔ kanɛ a gene jin-tɔ ʉn **yan-Tɔm Yeso** op ʉn voor-ye ʉn ka Ya o-Rwuug o-Ca yo.

¹⁵ Ka **wan-tɔm-wʉ Shir** wʉ nome ʉt-ma ʉn me ne à, wʉ rɔ ʉn kɔ-yo ʉr-me'es ne yo o-zinariya yo wʉ hette me'es ʉn ka bɔ-o à, ish-se ʉn o, ʉn wur-se ʉn o ne. † ¹⁶ Da-o wʉ me'ese o à, wʉ 'wɔs kɔ yo ke riib-yo hond hond yo rɔ ʉn ɔr rii-yo ne. Seeb-mɔ ʉn o ʉn hoob-mɔ ʉn o ne, ʉn pipir-mɔ ʉn o ne kɔ o ke raag-o hond hond stadi dugu-ʉs op ʉs-voor [12,000]‡ o. ¹⁷ **Wan-tɔm-wʉ Shir** me'esurʉ wur-se ʉn o komo o rwunturʉ nʉ-mɔ o na-ʉs zungu ʉn kwooz-ʉt voor ʉs-nass [144], § (ʉn gon rii-yo hun-ne rotte ʉn me'es ʉn kashi ʉr-me'es à.) ¹⁸ A ʉn ma wur-se ʉn o ʉn tɔ ken ta'ar-tɔ a maag ʉt-jaspa à tɔ ʉn hwɔr. Komo ka bɔ-o ne a maarʉ o ʉn zinariya zak zak, komo o ma'asʉ ʉs-myakt untun ʉr-madipi. ¹⁹ Komo a nomo shi'it-de ʉn ka wur-o ʉn ka bɔ-o ʉt-duk ʉn gon kɔ de ke ta'ar-de ʉn hwɔr de. O-jaspa de rɔ ʉr-takan ʉn shi'it-de ʉt-ma. ʉr-ayoore-de komo ʉr-sappaya, ʉr-atette-de ʉr-agat, ʉr-anasse-de ʉr-zumurudu, ²⁰ ʉr-ataane-de ʉr-onis, ʉr-acinde-de ʉr-karneriyan, ʉr-ata'yoore-de ʉr-kirisorat, ʉr-aeere-de ʉr-berir, ʉr-ajerone-de ʉr-topas, ʉr-aope-de ʉr-kirisopuras, op-ʉr gaan jasin, op ayoore-de ʉr-ametis. ²¹ Ka ish-ʉs op ʉs-voor se a nom se ʉn rwuumb-se ʉn hwɔr op ʉs-voor, kɔ o ke ish-o ʉn rwuumb-o ʉn hwɔr gaan a nomu o. Caari-yo ʉn cow-yo ʉn ka bɔ-o, ʉn zinariya a ma yo zak zak, komo yo rɔ ʉs-myakt untun ʉr-madipi.* ²² Me hyan **Pyo-o Shir** ʉn ka bɔ-o á, remen Wan-Koyan Shir Wa-ʉt-Gwomo kap ʉn Ya o-Rwuug o-Ca ne ye ye rɔ **Pyo-o Shir** o ʉn ka bɔ-o. ²³ Ka bɔ-o rɔ ʉn hoob-o ʉr-hɔ kɔ o-reng á, remen seps-mɔ Shir mɔ rɔ o m-caragse, ka Ya o-Rwuug o-Ca yo komo yo rɔ pitirra-de ʉn o. † ²⁴ Hun-ne ye ʉn hono o-dak a hewe ʉr-hew m-mok o ʉn ka bɔ-o. Gwomo-ne ye ʉn hono o-dak komo yea hante o seps-mɔ ʉn ye n-me ʉn ka bɔ-o. ‡ ²⁵ An tige ʉn ish-se ʉn ka bɔ-o ʉn ta-mɔ ʉr-hɔ á remen tet-mɔ m-rew kanɛ á. ²⁶ Komo a hante myet o ʉn m-seps ʉn gos-tɔ ʉn hun-ne ye ʉn hono o-dak ne ʉn ka bɔ-o. § ²⁷ Amba rii-yo m-kukop a kum m-cow n-me ʉn ka bɔ-o á,

§ **Bɔr ʉr-kwooz o-gaan:10** 21:10 Hyen komo: Izik 40:2. * **Bɔr ʉr-kwooz o-gaan:13** 21:12-13 Hyen komo: Izik 48:30-35. † **Bɔr ʉr-kwooz o-gaan:15** 21:15 Hyen komo: Izik 40:3. ‡ **Bɔr ʉr-kwooz o-gaan:16** 21:16 Mer-ʉt dugu-o gaan ʉn zungu-ʉs nass [1,400] kɔ kiromita dugu-ʉt voor ʉn zungu-ʉs voor [2,200]. § **Bɔr ʉr-kwooz o-gaan:17** 21:17 Kaane a nom ʉr-hond ʉs-na ne zungu ʉs-voor ʉn op-ʉs cind [216]. * **Bɔr ʉr-kwooz o-gaan:21** 21:18-21 Hyen komo: Isha 54:11-12. † **Bɔr ʉr-kwooz o-gaan:23** 21:23 Hyen komo: Isha 60:19-20. ‡ **Bɔr ʉr-kwooz o-gaan:24** 21:24 Hyen komo: Isha 60:3. § **Bɔr ʉr-kwooz o-gaan:26** 21:25-26 Hyen komo: Isha 60:11.

kɔ komo koyan nɔm ɔn rem-se ɔn hu, kɔ wa-ɔt-bɔ, sɛ dɛ yɛ a gene jin-to ɔn yɛ n-mɛ ɔn ka takurda-ɔ ɔn hoog-ɔ ɔn ka Ya o-Rwuug o-Ca yo à.*

Bɔr ɔr-kwooz ɔs-yoor

Roog-ɔ ɔn ho-mo ɔn hoog

¹ Ka da-de **wan-tɔm-wu Shir** kutu mɛ roog-ɔ ɔn ho-mo ɔn hoog, mo ɔs-myakt ɔntɔn ɔr-madipi mo rwuunte be-de ɔn kwuur-ɔ ɔt-gwomo to Shir ɔn to ɔn Ya o-Rwuug o-Ca nɛ.* ² Mo m-ja n-tete de ɔn caari-yo ɔn cow-yo ɔn ka bɔ-ɔ. ɔn kɔ yo ke riib-yo ká roog-ɔ 'yo-o rɔ kon yo ɔn hoog, yo rɔ ɔn mat ɔr-mat so-o ɔp ɔn yoor hak gaan. Kɔ yo ke reng-yo yo rɔ m-mat so-o gaan. A ɔn nɔm ɔs-baat ɔn wá-to ɔn ka 'yo-yo remen taasté ɔn gom-se ɔn hun-nɛ yɛ ɔt-dak kap.† ³ ɔn ká bɔ-ɔ, a kum rii-yo Shir huɔ yɛ nu-o yo-ɔ á, remen kwuur-ɔ ɔt-gwomo o Shir ɔn Ya o-Rwuug o-Ca nɛ o rɔ káne. Guw-nɛ yɛ ɔn wu komo yea kwuktɔ wu.‡ ⁴ Yea hyen co-ɔ ɔn wu, komo a gen jin-de ɔn wu ɔn zwon-to ɔn yɛ. ⁵ Tet-m mo kus kaane á. Yatt-yo nusɔ yɛ ɔn ma-to ɔr-pitirra kɔ cucas-mo ɔr-hɔ á, remen Wan-Koyan Shir wu he m-warag cucas-mo ɔn yɛ. Komo yea re ɔt-gwomo har da-ɔ ba m-ta.§

⁶ **Wan-tɔm-wu Shir** zeeru mɛ, “Ka yo o hoogɛ à nip-ɔ, komo to wooste a sher ɔn to. Wan-Koyan Shir ya'ag yan-Rwor ɔn ma-to ɔn wu jaab-ɔ ɔt-men ɔn bu-yo Kukt-ɔ ɔn wu. Wu tomontɛ wan-tɔm o ɔn wu, remen wu kututɛ ká guw-nɛ yɛ ɔn wu yɛ rii-yo he m-kɔr ba m-jime à.”

Yeso roon

⁷ “Gwot mɛ ka komo robe, ba ɔn naas o-da! Shir ya'ag yɛ ɔr-hɔ bɔ ɔn yɛ rɔ o-dorotte ɔn ma-to ɔn hyan-ɔ co to ɔn ka takurda-ɔ à.”

⁸ Mɛ wu **Yohana**, mɛ hyane ɔn hoogɛ, kap ka rem-se. Da-ɔ ɔn hoogɛ komo ɔn hyen se à, ɔn heeru ɔn na-se ɔn **wan-tɔm-wu Shir**, wu kutu mɛ ka rem-se à. ⁹ Amba wu zeeru mɛ, “Taase o kwuktɔ mɛ á! Mɛ ko-guw-wu Shir wu, ɔntɔn wo ɔn ɔr ru nɛ ɔn **yan-Rwor ɔn Ma-to Shir**, har ma kap ɔn yɛ nɔmɛ dorotte-ɔ ɔn yo rɔ gene nɛ ɔn ká takurda-ɔ à. Kwuktɔ nɔ Shir cot!”

¹⁰ Ká da-de wu zeeru mɛ, “Taase o wuke ka ma-to ɔn hyan-ɔ co-ɔ to gene à, remen da-o nomoste yow yow. ¹¹ Myet ko-yan-men-ɔt jaas-to wu senge men-ɔt jaas-to to ɔn wu, wu rɔ yo-wu à, wu senge nɔm ɔn rii yo-yo. Wan-nɔm ɔn rii-yo ɔr-bon, wu senge nɔm ɔn rii-yo ɔr-bon, komo wu rɔ ba m-kukop á, wu senge she'et-de ɔn wu ba m-kukop.”*

¹² “Gwot, mɛ ka robe ba ɔn naas o-da! Komo 'yons ɔn de rɔ be ɔn de, man tope kowan gon rii-yo wu nɔmɛ à.† ¹³ Mɛ rɔ Arpa, ɔn Omega nɛ.‡ Mɛ rɔ ɔr-Takan ɔr-Buste nɛ, ɔr-Shi'it ɔr-Kom nɛ.§

¹⁴ “Shir 'ye yɛ ɔr-hɔ ká yɛ so'ose matuku-ɔt seeb-to to ɔn yɛ à. A 'ye yɛ keer-de m-cow ɔn ish-se ɔn ká bɔ-ɔ caari-ɔ remen yɛ reet mat-de ɔn 'yo-yo ɔn hoog.* ¹⁵ Amba ká yɛ muute hi-de ɔn yɛ ya-m-kukop à, yɛ rɔ n-do ɔn ka bɔ-ɔ:

* **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:27** 21:27 Hyen komo: Isha 52:1; Izik 44:9. * **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-yoor:1** 22:1 Hyen komo: Izik 47:1; Zɛka 14:8. † **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-yoor:2** 22:2 Hyen komo: Taka 2:9. ‡ **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-yoor:3** 22:3 Hyen komo: Zɛka 14:11; Taka 3:17. § **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-yoor:5** 22:5 Hyen komo: Isha 60:19; Dane 7:18. * **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-yoor:11** 22:11 Hyen komo: Dane 12:10. † **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-yoor:12** 22:12 Hyen komo: Isha 40:10; 62:11; Bɔng 28:4; Isha 40:10; Irm 17:10. ‡ **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-yoor:13** 22:13 Arpa, Omega: wata n-mɛ Abacada ɔt-Girik: Arpa rɔ ɔr-takan komo Omega rɔ ɔr-buste. § **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-yoor:13** 22:13 Hyen komo: Hyan 1:8; Isha 44:6; 48:12; Hyan 1:17; 2:8. * **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-yoor:14** 22:14 Hyen komo: Taka 2:9; 3:22.

Ka ye yoose weer-se o-made,
 Ya-o-ás,
 Ye hoome hun-ne à,
 Yan-kwukte m-gir, ʊn
 Ya-ut-bɔ ne.

¹⁶ “Me, Yeso, ʊm tombute **wan-tɔm-wʊ Shir** re wʊ heetbʊ nɔ kà tɔm-ɔ remen **yan-dor Yeso**. Me ʊn rwʊun sɔ ʊn baag-o ko-Gwɔmo **Dawuda** komo me rɔ wan-re ʊn cim-yo ʊn gwɔmo-ʊt **Dawuda**. Me rɔ *Myar-yo m-cucar yo n-Sot.*”†

¹⁷ **Kukt-o Shir** ʊn ko-'ew ne rɔ m-zee, “Haan!” Yage komo bɔ ʊn wʊ hoge tɔ ka à, wʊ ma wʊ zee, “Haan!” Yage bɔ ʊn wʊ rɔ m-hoge ʊn **swoot**-ɔ m-hɔ à wʊ haan: kap wʊ cone wʊ sʊ à, wʊ sʊ m-yar be-de ʊn hɔ-mɔ ʊn hoog.‡

Ma-tɔ ʊr-byste

¹⁸ Me, **Yohana**, me ʊn nak ʊn tɔ-tɔ ʊn kap wʊ hoge ma-tɔ ʊn rii-yo he m-kɔr ʊn co à tɔ ʊn ká takurda-ɔ à ʊnze: ʊrege wʊ doog yo ken rii-yo n-ton ʊn tɔ, Shir a doo wʊ swɔ ʊr-koob de a gene ʊn ka takurda-ɔ à. ¹⁹ Komo bɔ ʊn wʊ haabe yo ken rii-yo rɔ ʊn kà takurda-ɔ à, Shir a dos gwʊug-de ʊn wʊ de ʊn mat-de ʊn 'yo-yo ʊn hoog. Komo Shir a dos gwʊug-de ʊn wʊ de ʊn ká bɔ-ɔ ɔ ʊn ba m-kukop ɔ. ʊm geneste ka rem-ʊs yoor-se n-me ʊn kà takurda-ɔ.§

²⁰ Ká wʊ kɔ'otɛ ʊnze ka rem-se kap nip-ɔ à, wʊ zee, “Eba, ʊm robe hɔr-m-hɔr!”

Amin. Haan, Wan-Koyan Yeso!

²¹ Yar-m Yeso Wan-Koyan rɔ ʊn nɔ ne kap! **Amin!**

† **Bɔr ʊr-kwɔɔz ʊs-ʊoor:16** 22:16 Hyen komo: Qog 24:17; Isha 11:1,10; 2Bit 1:19; Hyan 2:28.

‡ **Bɔr ʊr-kwɔɔz ʊs-ʊoor:17** 22:17 Hyen komo: Isha 55:1. § **Bɔr ʊr-kwɔɔz ʊs-ʊoor:19** 22:18-19 Hyen komo: Kara 4:2; 12:32.